

FRANCISCI
VALLISII
 COVARRVIENSIS,
 IN COMPLVTENSI ACADEMIA PRIMARII MEDICI PROFESSORIS,
 IN
 APHORISMOS HIPPOCRATIS
 Commentarij VII.

PRÆTEREA

Eiusdem COMMENTARII omnes, qui hactenus ab ipso fuerunt in Hippocratem sigillatim publicati: quorum Catalogum sequens pagina demonstrat.

NUNC ITERVM

IOAN. PETRI AYROLDI MARCELLINI opera & industria fidelius elegantiusque editi.

Cum INDICE locupletissimo.

COLONIAE
 IOANNIS BAPTISTÆ CIOTTI Senensis aec.
 MDCCXCIX.

FRANCISCI
VALLISII
 COVARRUVIENSIS,
 IN COMPLUTENSI ACADEMIA PRIMARII MEDICI PROFESSORIS,
 IN
 APHORISMOS HIPPOCRATIS
 Commentarij VII.

PRÆTEREA

Eiusdem COMMENTARII omnes, qui hætenus ab ipso fuerunt in Hippocratem sigillatim publicati: quorum Catalogum sequens pagina demonstrat:

NUNC ITERVM

IOAN. PETRI AYROLDI MARCELLINI operâ
 & industriâ fidelius elegantiusque
 editi.

Cum INDICE locupletissimo.

COLONIAE
 IOANNIS BAPTISTÆ CIOTTI Senensis ærc.
 clō lō xxcix.

INDEX COMMENTARIORVM.

IN Lib. Hippocr. Aphorismorum, Commentarij VII.

In Lib. Hippocr. de Alimento, Comment. I.

In Lib. Praenotionum, Comment. III.

In Lib. Hippocr. de Ratione victus in morbis acutis, Comment. IV.

**IOAN. PETRI AYROLDI
MARCELLINI, PHILOSOPHI AC
MEDICI PRAEFATIO**

IN

FRANCISCI VALLESII Couarruuiani Commentaria in Hippocratem.

DLV RIMÆ res inueniuntur, quæ quamuis corpore minimæ sint, maximis tamen rebus proculdubio anteponuntur, & multò preciosiores esse iudicatur. Hoc cum satis per se dilucidum sit, ex eo fieri potest dilucidius, si smaragdos, pyropos, adamantes, vniones, chrysolithos, cæterasq; huius generis gemmas paulò diligentius atque intimè considerare velimus: quæ quamuis admodum paruæ sint, precio tamen atq; æstimatione longè saxa ingentia antecellunt. Quid pyropo minutius? quid & adamante, & hiacyntho breuius? & nihil tamen his preciosius nobiliusve reperitur. Homines etiam, qui nimis magni sunt corpore, tum hebetiores, tum tardiores, & ignauia quadã pressos existere, & quouis modico labore frangi: contra verò paruo corpore decoratos, dies ac noctes stimulis cõcitari, nec vlla mole, vel vi labefactari, ille philosophorum coryphæus Aristoteles, ac omnes physiognomi exemplis memorabilibus, maximeq; admirandis comprobant. Quamuis autem pluribus testimoniis non opus est, quis id nõ vel legit, vel audiuit quod de Xanthippo Lacedæmonio memoriæ proditum est? qui breui statura erat:

*— Exiguus vigor, admirabile, membris
Viuidus, & magnos nisi qui vinceret artus.*

Quod de Tydeo Diomedis patre? qui quamuis paruus admodum esset corpore, robur tamen immensum, & vires amplissimæ in eo concerni poterant; vnde scitè & decenter in sermonibus quotidianis de eo Papius frequentissimè dicere solebat:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

De quo etiam non minùs verè quàm disertè cecinit Homerus eloquentiæ parens. Verùm persæpe mihi quidem cogitanti de singulis rebus in

quibus versamur, solet in mentem venire, omnia virtute potius quam magnitudine aestimanda esse, ac metienda: neque exactissime perpendendum, quantum sit quisque; neque quam procerus, sed quam probus, quam prouidus, quam sagax, quam acer, ac eruditus. Nemo nostrum est (vt opinor) vel modicè mediisfidius in bonarum literarum studiis exercitatus, vt librū vnquam eam ob causam quod magnus foret, & copiosus, laudibus extulerit, si nihil in eo fuerit, vel venustatis, vel elegantiæ, vel emolumenti: orationem duxerit esse luculentam propterea quod maximè verbosa esset & proluxa: poema, si arte careat, ob magnitudinem vbertatemque celebrauerit vnquam. imò omnes contra libros laconicè elucubratos, qui non nihil & elegantia, & eruditionis in se habent, nemini contemptui esse debere, & maximis voluminibus in quibus nulla sit eruditio, nullus verborum splendor, nulla sententiarum grauitas, certè quidem asseuerant præferendos esse. Plurimi sunt huius rei locupletissimi testes, sed in primis quæcunque ab Hippocrate elucubrata sunt, amplissimum quotidie omnibus testimonium exhibent: in quo sæpenumero admirari soleo Hominis grauitatem, & iustitiam in ponderandis omnibus, & sapientiam, qui quò breuior est in præceptis tradendis, eò est elegantior, quantò minus habet ponderis, tantò plus habet auctoritatis. Doctissimus etiam, & medicorum omnium sapientissimus Galenus fidelissimus Hippocratis interpres, quem nunquam ipse nisi honorificentissimè appello. quem plurimi facio. cuius lectione familiarissimè vtor, ac mirum in modum delector, cui denique omnia mea qualiacunque sunt libentissimè fero accepta, mirè breuis est in Arte medicinali, in lib. de Constitutione artis, in aureis libellis, ac verè gemmeis de Morbis & symptomatis, & tamen si quis hos omnes libellos rectè perceperit, & memoriæ mandarit, plus, meo quidem iudicio, ad artis medicæ cognitionem proderunt (pace omnium dicam quod sentio) quam si quis decem annos Aui-cennæ, Rasi, Aliabbati, Paulo, Aetio, cæteris & Mauris, & Latinis, & Græcis medicæ artis scriptoribus operam dederit. neque eam ob causam hoc à me dictū aliquis putet, quod hi ingenio & doctrina careant, sed quod si cum duobus his antesignanis Hippocrate & Galeno conferantur, vix posteriores ferunt, nec immeritò. nam & breuitate scribendi, & sententiarum grauitate, & verborum pondere, & urbanitate medica nullis postponendi esse videntur. Nec credat quis Galenum nostrum breuitatis vnquam limites esse transgressum, quamuis, vt omnes medicæ artis partes ordine conscriberet & absolueret, copiosos confecerit commentarios, in quibus antiquorum insectatur vitia, fontes carpit, præceptis legentium animos sanctissimis format & imbuit, quia licet generatim præcepta tradat, latius tamen illa eadem explicat, & nihil inculcat quod ad artem non pertineat. neque potuit tam benè artem veram & firmam con-

stituire,

stituire, nisi multis demonstrationibus fulciens Hippocratis decreta, & aliarum sectarum, quæ tum erant in precio, refellens opiniones. Sed hæc de causa puto à nonnullis, qui summo cum animi liuore, non aliter atque viperæ, modò in hunc, modò in illum acerbitalis virus euomere non desistunt, pronunciatum esse, Galenum non obseruasse breuitatis legem, quoniam sæpe disputationes contra sectas interponit; falluntur autem hi, quia huiusmodi breuitas non conuenit artes conscribentibus, sed artes iam conscriptas in compendium redigentibus, qua in re admirabilis fuit Galenus in paruo illo quidem à me nuper citato libello, qui Ars medica inscribitur, & nullo ferè cum alio eiusdem auctoris magnitudine comparando, sed ita præclaro, vt nihil sit hoc in genere, quod vlla ex parte cum eo conferri posse videatur. cuius, inquam, tanta est operis breuitas, vt appareat id diligenter seruasse Galenum, quod iis qui præcipiunt, seruandum esse censet Horatius in Arte poetica, quando ait:

*Quicquid præcipies, esto breuis, vt citò dicta
Perceptant animi dociles, teneantque fideles:
Omne superuacuum pleno de pectore manat.*

Sed quò hæc spectant? vt intelligant viri studiosissimi, naturam comparatum esse, vt preciosissima quæque paruo corpore contenta sint. & vt lapillos, gemmas, pyropos, vniones, chrysolithos, adamantes, margaritas prætermittam, quæ nullo alio nomine preciosæ sunt, nisi quod eas homines soleant admirari, & quam pusillæ sint, omnes intelligunt. Quid in arte medica, aphoristica dicendi breuitate vtilius? in qua, vt facilius ac breuius ea omnia explicentur, quæ ab aliis proluxè declarari solent, notari debent hæc proprietates, vt sit communis sententia, vera, breuis, grauis, & separata. à Græco verbo ἀφοριστικός, quod duo significat, separo scilicet, & definitio, ac breuiter rem concludo & explico. Neque enim in eo tantum consistit ratio Aphorismi, vt sit sententia distincta & separata, sed in eo potius, vt breuiter proprietates rei definit & circumscribat. quare Galenus aphorismum rectè definit esse, cum rei totam naturam breui oratione concludimus. nos verò pariter, cum dictum breue argutum, sententiis præditum, refertum ac ornatum esse dicimus. vt in Acutis morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus fuerit, si floreat ætas, & vires valeant. eorum autem, quos in hoc genere præstantes cognouimus (vt ad eum reuertamur, à quo nostra primum defluxit oratio) sine controuersia primum locum obtinuit vir eximius, omni laude cumulatus, & omnium quotquot ante se fuerunt medicorum dignitate facile princeps, vetustissimus Hippocrates, genitus in Cos insula & clarissima & potentissima, Heraclidæ, Phaneretesque filius, cuius adoranda ingenij monumenta non vetustas, non obliuio delere potuit vl-

Hippoc. 4.
de Rat. vi-
tus morb.
acut. 19.

la: vt ex tot Regum triumphis haud multò clarior tota Græcia, totusque orbis terrarum, quam ex vnus hominis doctrina, atque ingenio Co sit futura. cui non fauor principum nomen conciliauit. sed ingenium diuinum, eximiaque virtutes gratiam principum & populi comparauerunt. Qui hoc solus assecutus est, vt appellatione Diuini medici Hippocrates apud omnes nationes intelligatur. est enim Medicus proculdubio incomparabilis, & quem ceteri omnes longo interuallo subsequantur. Hic est ille, quem omnes scriptores certatim extollunt, summis laudibus decorant. Consensus eruditorum est, vel ipsius Platonis, nullum Hippocrati summo comparandum esse, nedum æquiparandum. quare maxima cum ratione à Galeno omnium primus, ab aliis Maximus, præclarissimus, & optimus appellatur. etenim multarum rerum est inuentor, plurimarum corrector, ac vindex, omnium illustrator, & totam medicinam sua illa antiqua dicendi breuitate adeo expoliuit, venustauit, decentissimo ordine distinxit, vt quasi canon fuerit posterioribus scriptoribus medicinæ præcepta petentibus ab eo velut à lege quadam. quo vno Galenus præcipue est vsus archetypus, & vt irreprehensibilem magistrum perpetuò veneratur, obseruat, imitatur. cuius exemplo nos quoque commoti & impulsus quotidie magis illum admirantes in eorum cognitione, quæ ab ipso de arte medica scripta sunt, cupimus acquiescere. ad eumque, magnis defatigati laboribus, & molestiis, tanquam ad iucundissimum diuersorium properamus. quò si quis peruenerit, vel potius cum peruenerit; (cur enim humanam ipse cupiditatem omnibus optimis non prosequar?) eum ille quidem multò facilius vnam semper agnoscet medicinam veram & genuinam, ratione in primis stabiliter nixam, tum deinde experimento suffulctam; præterea in rebus dubiis ad extremum inuenta veritate, bona dogmata vel tuebitur, vel etiam illustrabit. Quare veluti DEVS quidam non modò sibi, sed patrie, parentibus, liberis, propinquis, amicis, & communi denique hominum generi bonus ac salutaris, bene & beatè viuet: id enim propositum est, & fuit semper sapientibus, hic finis est, hæc meta, hic portus & tanquam sedes beatorum, in qua, qui scientiarum cursu, & quasi nauigatione iactati, defessi sunt tandem conquiescunt. cumque ea sit vis virtutis, vt eam adepti, & omni animi perturbatione vacent, & in ocio ignaui esse non possint, præclari semper aliquid agunt, & meditantur, & vel Rebus publicis adsunt quasi architecti, vt si illæ stent, eas muniant, si labantur, erigant, vel à Regibus aduocentur, quasi oracula ciuitatum, quasi moderatores populorum. huius rei exemplum magnificum Hippocrates hic noster posteritati reliquit, cui omnis Græcia tantum tribuit, vt quicquid ipse statueret, de communi sententia statutum existimaret. neque vllus fuit illo vnquam aliqua in re gratiores senatui, carior principibus ciuitatum Græcarum, iucundior populo,

populo, ciuibus suis vniuersis amabilior, quos à mortifera & dira pestilentia tunc temporis crudeliter sæuiente, ac totam illam prouinciã grassante promptè per oportuneque conseruauit ac tutatus est: nullum vnquam periculum adire pertimescens, nullum laborem recusans, hac vna rem magna & excelsa animo sibi proposita, patriam suam, vnde ortum duxerat, ab immanissimis perniciosissimisque morbis liberandam. neque ab aduersis, neque à prosperis rebus à stabilitate mentis atque animi firmitudine dimoueri à quoquã potuit, quamuis ab Artaxerxe Persarum rege ex Thessalia accerferetur, quantum vellet auri & argenti accepturus, eoque honoris gradu, quo Persarum optimates illic habendus. Vix credibile est, quot ab eo doctè & eleganter scripta volumina amiserimus, ea quoque quæ restant compositissima aphoristica decantata breuitate exarata tam multa sunt, vt neque ferro, neque igni absumi potuerint, vndique Gothorum, Vandalorum, sæuiente barbarie. Plura mihi in Hippocrate celebrando dicenda proposueram, totaque verborum plaustra profundenda. sed superuacaneum omnino existimaui in eo laudando operam sumere, quem omnes vno consensu admirantur, ad cælum ferendum esse censent, & vno ore prædicant, ne mihi aliquis fortasse dictum illud Antalcidæ succinat. qui, cum Sophista quidam, eo præsentem, Herculis encomium recitare vellet, quis (inquit) illum vituperat? Cæterum quemadmodum Hippocrates quidem primus omnium medicinam scripsit, eamque à philosophia separauit & excoluit, affectuum omnium notas præscribens, & futurorum morborum prouidentiam & cognitionem, tum illa ipsa insinuans, quæ curationem indicare possint, ostendens quinetiam quæ sit materia, quam tractat, & in qua versatur medicus, & viam earum rerum rationemque, quas cupit cognoscere, Græci *μεθόδον* vocant. vt facile sumptis generibus & per proprias differentias in species diuisis, demum in aliquod incidat indiuiduum, quod non amplius suscipiat diuisionem, vnde prædicens apud ægrotantes præsentia, præterita & futura, expleat omnem expectationem summi astantium desiderij, afficiantur animi, vt eos affici vellet, credaturque ægrotantium res cognoscere, quod caput esse arbitror optimi Medici, vt & ipsis ægri familiaribus apud quos agit, talis, qualem se ipse optat, videatur. ita ceu primus inuentor nec debitum omnibus ordinem dedit, nec cuiusque indicationis dignitatem ad vnguem finiuit, præterea de complicatis affectibus paucissima omnino præcepit; quare magnas sæpe tenebras, & obscuritatem lectoribus offundit, atque, vt vno verbo concludam, siue res quas tractat, siue locutionem, siue rerum varietatem spectemus, magna est in eo difficultas, magna obscuritas, adeo vt vestigia, ingressumque vix videamus, tanquam in aliquam locupletem, ac refertam domum venerimus, non explicata veste, neque proposito

argento, neque tabulis & signis propalam collocatis, sed his omnibus multis, magnificisque rebus constructis ac reconditis. Quare immortales agenda sunt gratia Galeno nostro, & posterioribus, quicumque illius scripta intellexerunt. qui Hippocratis diuitias, atque ornamenta eius ingenij per quaedam inuolucra, atque integumenta quasi seposita prospicientes eam copiam ornamentorum, quam constructam vno in loco, quasi per transfennam prætereuntes strictim aspiciamus, in lucem proferunt, & suo quidque loco collocant. quæque Hippocrates aphoristica doctrina coarctauit, & per angustè refert in oratione sua, tam aperte, tam facile dilatant nobis, atque explicant, vt etiam artis medicæ penitus rudes, si modo diligenter attendere voluerint, omnia possint intelligere. Inter hos omnes autem nostrorum temporum vnus citra cõtrouersiam eminet FRANCISCVS VALLESIVS Couarruianus, vir cum in reliquis omnibus, quæ ad artem spectant, perquam doctus, tum quantum methodo artem medicam exercere oporteat, nulli post magnum Galenum peritia secundus. hic enim formam totius negotij opinione maiorem, melioremque videns quam vnusquisque vehementer probare debet, ex ædificare opus à multis tentatum quidem, sed non affecutum, nec cessat nec grauatur. eamque lautam suppellectilem & innumerabilem & immensam copiam rerum, quam pauci in Hippocratis lectione vident, facile commõstrat & declarat. neque vlla est via tam ardua, aspera, vel lutosa, vel lapidibus sentibusve impedita, vel periculose prona, vel feris obfessa, vel propter magnitudinem fluminum inuia, quæ cum ab optato gloriæ cursu reuocare possit: Cum eam viam æquè bene per mitiora loca deflectere valeat, complanare, lapidibus sternere, aut editis aggestionibus exaltare, exossare & expurgare, transferre ac per habitata ducere, pontibus iungere. imò (quod gloriosius est, & VALLESIVM vt multis aliis in rebus elegantem hominem, & ornatũ, præcipuè in hoc ferendum & laudandum putò) in explicando Hippocrate quæ trita atque vulgata in promptuque sunt omnibus, neque ea interpretatione, aut ornatiùs explicari, aut planius exprimi possunt, cõniuentibus oculis prætermittit, & quæ per recondita sunt, aut valde difficilia, aut magnifica, aut gratia, & non ita multis intellecta, ad interpretandum sumit, si modo pulchra sint, magnamque legentibus vtilitatem allatura. Quis enim per publicam viam (quod aiunt) nescit ambulare? quis à plurimis iam impressa vestigia, sequi nescit? tentanda via est, per quam non anseres, non corui, non graculi, sed tantum & doctissimorum hominum, & eruditissimorum aues volare possint. Vtinam quidem hæc, quæ debuisset, in tractandis veterum monumentis & seruata esset à superioribus, & hodiè seruaretur religio: simpliciora haud dubiè omnia, & integriora legerentur: atque sic perfectam artem haberemus, magis

magnam,

magnam, atque vberem, quam difficilem & obscuram. nunc dum quisque, pro suo arbitratu, addit, delet, immutat, glossas affert, & noua alia dogmata ab eruditis, vel in dubium vocata, vel prorsus explosa, à veritate aliena, abhorrentia, & noxia, idque ambitione, aut ingenij errore, & praua dispositione ductus, confingit; fiunt ex non integerrimis voluminibus manuscriptis impressa vitiosissima, legitimus auctoris sensus peruertitur, & omnis disciplina contaminatur, perturbatur, labefactatur. præterea (dicam vt seres habet, & simili vt araptissimo) tot nouis rebus fractum studium scribendi, nihil dignum auribus, aut probabile potest afferre: quemadmodum scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, non nullos malè hærentes relinquant, ruinæ periculum struas, non ascensum pares. neque verò improbo, magnopere etiam laudo, qui modestè iudicium faciunt, & coniecturas suas proponunt. cæterum audaciam, & noua dogmata quæ inuehunt, non approbo. Nam quis ferat, partium nostri corporis simularium materiæ, & formæ morbos? vera delirantium figmenta: quos Hippocrates & Galenus, cæteri que antiqui probati Medici ne per somnium quidem cõmenti sunt: agnoscentes intemperiem duntaxat simplicem aut compositam, eamque vel solam, vel cum quopiam humore flatuue coniunctam. præterea quis, tam constanti stomacho, tolleret, putredinem esse morbum totius substantiæ? morbum nõ esse omnibus numeris à Galeno definitum? non per actionem, sed per facultatem læsam esse definiendum? dari in morbis causam continentem? cum tamen inter admiranda Galeni dogmata illud sit præcipuum, nullam in morbis esse causam continentem. Inæqualem intemperiem esse compositam ex duabus intemperaturis? sexdecim morbos partium simularium ex intemperie, quos constituit Galenus, nõ esse morbos, sed morborum causas? postremò quis non videat, in maximis erroribus versari, qui de sanguinis missione speculantur, dum de veris mittendi sanguinem scopis inter se ipsos discrepant? nemini ex illis eadem stat sententia, & quod multò grauius est, neque ab ipsis de propria hactenus sententia quicquam certi constitutum est. (qua nota Erasistrati commilitones, discipulosque Chryssippi Cnidij olim inuissit Galenus.) Nam alij quidem eorum asserunt, in sola syndrome plethorica seruari venæ sectionem, alij verò plenitudinem mittendi sanguinis certum ac legitimum scopum statuunt, alij vehementiam, peccatum alij in sanguine sunt & alij qui affirmant, sanguinem solum in corpore modum excedentem indicare. Quæ omnia quanquam credibilia alicui appareant, sunt tamen reuera falsa, indignaque quibus adhiberi fides debeat, cum primi, principesque mittendi sanguinis scopi sint, morbi magnitudo, laborantis robur, & ætas florens. Sed in his constituendis cum multi errant, qui neque verba, neque Hippocratis & Galeni

Gal de Venæ sect. aduer. Erasistrat. cap. 2.

mentem assequuntur, tum verò maximè peccāt, cùm scopum nonnulli pro indicatione, alij indicationem pro scopo accipiant. Hic non omit tam quoddam genus hominum, qui non modò agendi rationem vllam habent, sed ne cogitandi quidem; nullum in medicina faciendare conditum remedium afferunt; nihil expectatione dignum, nihil aut inauditum aut cuiquam nouum familiaribus, & iis quidem, qui ægro iucundissimi sunt, verè & benignè polliceri possunt. quos tamen quotidie audias (vt se in adstantium consuetudinem insinuent, mulierculis satisfaciant, & certè omneis vias persequantur, quibus, putent ad id, quod volunt, peruenire posse) temerè proferentes, non esse præstantissimo & sapientissimo Medico dignum, neque ad eius grauitatem & altitudinem animi pertinere, valde de mensura cibi sollicitum esse: constareque eam medicinæ partem, quæ tota est in præbitione cibi, & diæticam vocant, aut nihil esse, aut non eorum esse, qui rerum agendarum in studio versantur. quorum in altero mihi videntur, cùm homines sint, eorum consuetudinem imitari, qui tantum ea, quæ pedibus teruntur, quæque adsunt, intuentur: in altero actiones medicas copulatas velle seiungere. Non me præterit, cibum ad animalis conseruationem esse pernecessarium, verum si nihil ægrotantis salutem, rationem præbendi cibum dicam adiuuare, nec accommodari ad exercitationem medicam, mentiar. habet enim ratio victus non solum in morbis acutis, sed in quolibet affectu, quædam quasi ad commonendum medicum, quò quidque referat, & quò intuens, ab eo, quodcunque sibi proposuerit operari, minus aberret. & hoc obseruatione & experientia primò, deinde longo vsu & exercitatione comprobatum est. rectè, inquam, definiendum cibi exhibendi tempus: in principio quādo sine noxa datur: quando morbum facit: quando paulò deterior suauior tamen, præferendus: deterior cibus quis dicatur: quando parū & crebrò offerendus, & quando multum & crebrò: præterea quibus naturis maximè aduersa res sit inedia: quos ante accessionem cibandos: quos in ipsa, idque vel inclinare iam incipiente, vel etiam in ipso summo vigore: quæ omnia non minus sunt necessaria ad pristinæ salutis restituendum miserum ægrotantem, & omnem præter naturam affectum tollendum, quàm ad cognoscendum non illiberalia. Licet enim morbus nullum cibum expetat quantum in ipso agitur, vel potius per se cibum omnino prohibeat: quia non pura corpora, quāto magis nutriuntur, tantò læduntur magis: at tamen facultatis gratia vtimur cibo, quæ si per totum morbum, sine cibo durare posset, nullo profum vteremur. At verò nec vires (quæ vt viuamus, vnam sui custodiam perpetuò indicant) sine cibo conseruari, nec remedium aliquod, puta sectio venæ, & purgatio sine viribus ritè administrari potest. Virtus omnium pri-

ma (inquit Galenus) custodienda hominibus est. à virium indicatione proxima est quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur: postea deinceps reliquæ. quicquid igitur indicationi quam vires præbent, aduerfatur, id secundi est loci, ac posterioris iis, quæ illæ præcipiunt. Verum proh deploranda nostrorum temporum calamitas, hodie non desunt medici, præsertim qui assentionibus sese potius quàm eruditione vendere student, qui que auro magis quàm salutis ægri inhiāt, qui nunquam ægro cibum exhibeant, nisi quo maximè delectatur, & vt auram popularem captent, mulierum voluntati applaudant, consensumque omnium habeant, cibos præscribunt vel vsq; ad satietatem, nulla habita distinctione principij, augmenti, status, aut declinationis, neque febris ob copiam, vel obstructionem, vel phlegmonem, vel (vt semel dicam) humoris alicuius putredinem ortæ, cui maximo malo est cibus. & tali febris conflictatos nec quidem in inclinatione febris citra noxam nutrias, nedum ipsa accessione inuadente, vel (vt isti faciunt) de tribus horis in tres horas: Hippocratis & Galeni sententia abutentes, in qua hortatur & obsecrant, vt quāto magis accedit facultas ad vigorem morbi, tantò minus cibum præbeamus, quia tantò est impeditior, & quāto longius à summo vigore abest, tantò magis præbeamus, quia tantò maior morbi pars restat ferenda. Sed nescio quomodo plerique errare malunt: eamque sententiam quam adamauerunt, pugnacissimè defendere: quā sine pertinacia, quid constantissimè dicatur, exquirere. proferunt enim multos, quibus cibus copiosus præter naturam ingestus non obstitit, quominus sanitatem, quam volebāt, rectissimè acceperint; quasi verò sit eadem omnium hominū natura, & quod vni aliqua in causa contigerit, id cuilibet omnibus in causis posse contingere credibile sit. incidit aliquis in febrem, aut in alium periculosissimum morbum, non curatur & conualescit. tollimus igitur medicinam, quoniā sunt, qui sine eius ope sanantur: nihil minus, nisi ea, quæ in casu sita sunt, anteponimus iis, quæ ratio gubernat. Age verò rursus, circa tertium instrumentum pharmaceuticum, quando consideratur, quo morbi tempore ægrotantium corpora purgauerint Hippocrates & Galenus, quāto temerè, quāto insolenter, quāto contumeliosè multi multa dicunt? qui dum inconstantia alios damnare videntur, & omnem eis auctoritatem adimere, vt inde sibi magnam ingenij gloriam comparent: præterquam quòd pugnancia se loqui non vident, errorem, temeritatem, ignorantiam, opinionem, atque malitiam suam ostentant, & vno nomine omnia, quæ sunt aliena firmè & constantis assensionis, à virtute sapientiaque remouent. Nonnulli sunt, quibus, etsi quædam est inter nos parua dissensio, ego potius assentior, quàm aliis mox dicendis, qui contendant, omnino nunquam licere expurgans medicamentū propinare, ante concoctionē extra turgentia,

9. Meth. cap. 13.

Galen. 10. Meth. c. 5.

1. Aphorif. 10.

Hippoc. 2. Aphor. 10.

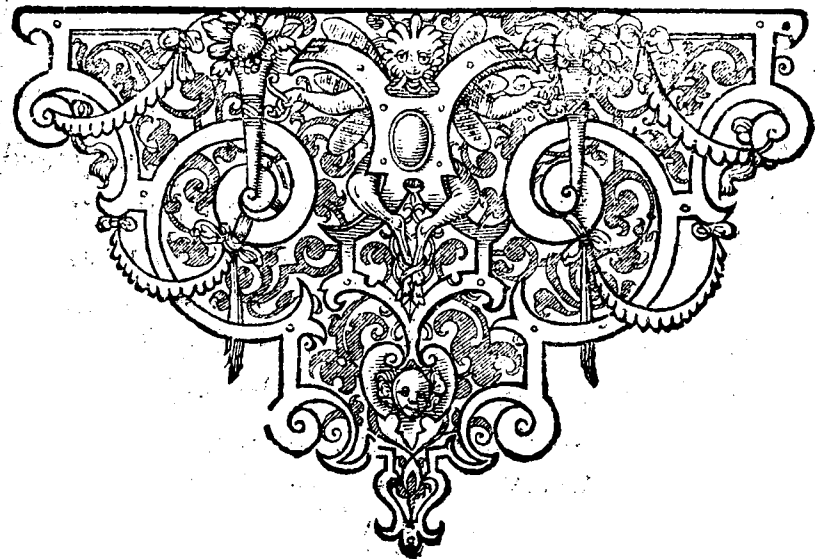
neq; reuulfionis gratia. quoniam dicunt vniuersalis assertionis vim habere sententiam Hippocratis, qua edixit: Concocta medicandum, non mouendum cruda. quod tam multis in locis ab Hippocrate & Galeno breuiter sanè, minimeque obscure expositum est: vt hinc proculdubio videatur constare hanc fuisse illorum sententiam. Alij verò contrà blanda quadam purgatione, quam recentiores, minus Latino verbo inaudito & nouo, minoratiuam appellant, eos semper vsos esse arbitrantur, & acerbius contendunt. multa que ita dicunt, quasi non gaudeant (quòd mirifica est improbitas in quibusdam) si quis veritatē potius quam opinionem perquirat, in quam recto tramite tendat. & quod multò grauius est, ita suis scriptis omnia tenebris circumfundunt, in profundū veritatem demergunt, vt nihil certi ab ipsis cognosci, nihil percipi, nihil sciri, aut intelligi possit. cum que videant Hippocratem & Galenum vetustiores medicinæ auctores, viros quidem & oratione suaues, & ita moderatos in proferendis propriis opinionibus, vt præ se probitatem quandam & ingenuitatem ferant, qui que in artis operibus se plurimum exercuerant, rarum ante morbi coctionem purgantis medicamēti vsum fore, literis tradidisse, ne ab illis discrepare videatur, verbis tenuis id ipsum fatentur, re autem frangunt quodammodo veteris medicinæ auctoritatem, spoliant naturam bene operari volentem suo decore, imbecillamque reddunt suis electiue trahentibus (ita enim dicunt) medicamentis, quibus vtuntur in omnibus cum diuturnis, tum acutis morbis; & ipsorum quidam non solum in eorum principiis, sed in incrementis, ac summis morborum vigoribus. timentes, opinor, si coctionem expectarent, & natura morbum superaret & expelleret, ne minus laudis ac utilitatis sibi accederet. quod que negant, in sola bene operante natura positum esse sanitatem acquirere, nonnullas distinctiones fingunt, quibus cum antiquorum dicta operibus suis accommodare videantur. neque facile ab ea opinione omnino semoueri possunt. qui cum maximè necessariam partem philosophiæ, quæ posita est in veritate cognoscenda reliquerint: se que totos ad inuestigationem eorum quæ propriam sententiam confirmare videantur, contulerint: in ea ipsa plurimum discedunt ab Hippocratis & Galeni ita mirifice veritatem amplexantiū, vt in ea quiddam diuinum esse dicerent, decretis. Aduersus quos quotidiana reclamatione experientia, haud quaquam decere citra maximā considerationem medicamentum purgans porrigere, atque si corpus ad purgationes imparatum sit, non tantum in morborum principiis, sed nunquam purgari debere: nec sufficere humores coctos & à natura euiectos iam esse, vt commodè à corpore expellantur, sed egere adhuc præparatione quadam vteriori, vt faciliori negotio id fieri possit: Præhumectare (inquit Hippocrates) antea corpus ipsius oportet per fomenta, quò magis pharma-

pharmacis obediat, at verò statim curam adhibere oportet. Præstaret igitur, ne purgatio tormina & rosiones crearet, animi que deliquia, cum eo quòd nec notatu dignum quid educeret, cum ægotantium corpora sese nobis offerunt purganda, relictis istis, quæ variè nos afficiunt, morosis disquisitionibus, in primis vberius considerare, qualis morbus sit, ex perturbata materia an quieta, acutus an diuturnus, num febris sola affligat, an alteri morbo coniuncta: nunquid ad purgationes parata sint corpora, an secus. cum his omnibus humorum quietem & motum diligenter perpendere. à motu enim, quamuis humores crudi sint, purgationes conceduntur. à quiete autem quandoque, sed non semper. prætereà purgationem, quibus conueniat, & quibus non: quo morbi tempore: quo diei tempore, quo non: cur in morbi principio rarò conueniat, sed plerunque mala sit & periculosa, adeo vt mihi semper atriserit præclara illa Hippocratis sententia, quæ talis est: Bonum enim aliquando medicamentum est, etiam nullum adhibere medicamentum. Postremò satius esset adhibere necessariam distinctionem, quando alteratione sola, & quando vacuatione vtendum, & quando vtraque simul. propterea quod intemperies sæpe nascuntur ab animi affectibus, à quibus etià fouentur: & cutis stipatio dum phibetur, febres succendit diarias, ac sepe synochas sine putredine, quæ potius rarefactione, quàm euacuatione curatur. suboritur etià calor ex obstructione ob crassitudinē & viscositatem: cui remedio sunt citra euacuationē incidentia & extenuatia. quod videre licet in exquisita tertiana, cui vel Galeni testimonio medetur magis alteratio quàm euacuatio. Quæ omnia, spinosiora quidem, sed necessaria cognitu, si diligentius sapiusque considerarentur, & ab omni lapsu contineretur temeritas: quæ tum est insignis; cum aut falsa, aut incognita res approbatur: facilius earum rerum quæ secundum naturam sunt, & euacuationum quæ impediunt concoctiones, haberemus delectum. quia non valet consequentia, non esse vtendum euacuatione ante concoctionem, quòd euacuatio impediatur concoctionem: alioquin ista ratione omnem etiam alimentorum præbitionem sustuleris: omnia enim retardant concoctionem. Nam quod magis vrget, subuertit nunquam non legitimam curationem. impedit frigidæ potus concoctionem, tamen tam ardens potest esse febris, vt ad illam propinandam cogamur. Atqui recentiores isti nouorum dogmatum auctores, dum contra omnium vetustissimorum & probatissimorum medicorum nullius philosophiæ partis ignarorum sententias dies iam plerisque deducunt, facile quidem ab vtraque parte assertio sustinetur, quia in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum inueniuntur: ceterum in scriptis suis nihil affirmatur. & in vtranque partem cum multa differantur. de omnibus quærat. nihil certi dicitur, statuitur. quia cognitioni

P R Æ F A T I O.

(quo nihil quicquam turpius) & perceptioni assertionem approbationemq; præcurrere volunt, sicq; ne pauca scisse videantur, opinionibus & institutis omnia teneri: nihil veritati relinqui. Hisce ego rebus plura exempla adiungerem, hæcque omnia validissimis rationibus infringere solidissime confutarem, & veluti irrita esse demonstrarem: ut Galeno aduersantia, & à bonis theorematibus & ab omni ratione abhorrentia, nisi apud eos, qui Hippocratem & Galenum sibi duces, quos castè & purè sequantur, proponunt, hæc haberetur oratio. nunc (vt complectar quod proposui, breui) iuniores omnes, quibus igneavis est in pectore, quos illecebris suis ipsa virtus trahit ad verum decus, hortor, & obsecro, atq; obtestor, vt prompto, atq; alacri animo FRANCISCVM VALLESIVM amplectantur, ament, colant. quo duce, medicorum, & philosophorum difficultates & controuersias, atq; (vt ita dicam) labyrinthos & Mæandros facilè transibunt. Hic enim dum aperit sensum Hippocratis obscurū, & implicita explicat, singulos nodos enodat, & in primis quæ ab aliis omissa sunt, vel parum diligenter interpretata enarrare conatur, ea ponit omnia ante oculos, collocat in vsu quotidiano in theorica atq; in praxi, quæ non ita multis literis, aut voluminibus magnis continentur. quæq; à scriptoribus scripta sunt sepius & dispersa, cogit. (licet enim vel passim carpentem & colligentem vndiq; repleti iusta & legitima medicæ artis scientia.) Accedit verò, quò facilius percipi, cognosciq; omnia possint, mira quædam in explicando suauitas & delectatio. vnde si hunc felicissimum commentatorem rectè intellexeritis, reliqui omnes longè faciliores vobis postea videbuntur. Hoc VALLESIO in animo est velle prodesse, vobis sit velle proficere, Dij faxint, vt vtrique vtrunque propositum implere possitis.

AVIA-

AVIANI SALVII CARMEN,
AD IO. PETRVM AYROLDVM
MARCELLINVM, ARTIVM ET ME-
DICINAE DOCTOREM PRAE-
STANTISSIMVM.

O Rnauit Natura parens ditissima rerum,
Singula diuersis ingeniosa bonis.
Ast tibi larga dedit soli, quæ munera multis
Præbuit, & variis te dedit esse parem.
Nanque Poetarum numeros, cantusq; sonoros,
Quæq; docent magni Rhetores, ipse tenes.
Ardua tu sophiæ penetras iam limina sacra
Sensibus; & quicquid pulpita grande sonant.
Alternos rerum casus, quos noscere paucis
Est data facultas, relligione capis.
Cumq; tuam decorent cælesti munere vitam
Doctrina, eloquium, candor, & integritas.
Niteris his igitur cunctis prodesse, nec vnquam
Res vlla à recto flectere te potuit.
Per te quæ summo sunt lucubrata labore,
Obsita multa diu, iam monumenta vigent:
Per te VALLESII, quæ iam fædata iacebant
Turpi victa situ, scripta diserta nitent.
Quæis modò Pæoniæ poterit Podalirius artis
Ægrotos facilem tradere promptus opem.
Huc igitur studiosa cohors, si noscere causas
Morborum exoptas, te properare decet.
Nanque locos omnes Cui Hippocratisq; recessus,
Hoc tibi, si spectes, nobile pandet opus.
Et grates dignas AYROLDO redde merenti,
Qui voluit rebus consuluisse tuis.

COMMENTARIA IN
APHORISMOS HIPPOCRATIS
FRANCISCI VALLESII COVARRV-
BIANI, PHILIPPI II. HISPANIARVM
REGIS CVBICVLARII
MEDICI.

SECTIO PRIMA.

APHORISMVS I.

Ο βίβη βραχυς, η η τεχνη μακρη, ο η κηρος
οξυς, η η πειρα σφαλερη, η η κελσις χα-
λεπη. δε η η μόνον έωυτων παρεχεν τα δέοντα
παιέοντα, αλλά και τ νοσέοντα, και ουτ παρεόντας,
και τα εξωθεν.

VIT A breuis, ars longa, occasio praeceps, ex-
perimentum periculosum, iudicium diffi-
cile. Oportet autem non solum seipsum praes-
tare facientem quae expedit, sed & egrotum, &
qui ei adsunt, & externa.

HIPPOCRATES variis operi-
bus varias Medicinæ partes scri-
psit. Totam verò complexus est
vnico hoc opere, nullam parti-
culam omittens, quam non at-
tigerit: idque fecit methodo a-
phoristica, quia ea methodus est
maximè idonea, ad docendum multa breui, & ad
tenendum memoria facilè. Nam aphorismi sunt
sententiæ concisæ, breues, & separatae, & quæ nul-
lum habent perpetuum ductum, sed continent di-
stinctè omnes rei articulos. Itaque hæc est ratio
aphoristica docendi: qua qui vtuntur, non curant
ordine dicendorum, vt qui vtuntur ordine com-
positionis, aut diuisionis, aut definitionis: sed cu-
rant, vt optimi quique articuli disciplinæ illius, quæ
maximè fieri possit, breui & apertè dicantur. Nam
hæc omnia significat Græcis verbum *ἀφαιρῶ*, sepa-
ro, & distingo, & distinctè eloquor. Vt Latinis ver-
bum distinguere est separare, & analogia quadam,
est apertè dicere. Hæc ambo quadrat maximè huic
operi: nam omnes illius sententiæ continent bre-
uissimis verbis magna sensa. Esse verò separatae con-
scriptas, passim patebit legenti. Nam etsi nonnulli
aphorismi alicubi videntur fortè fortuna in eadem
sententia persistere, tamen plerumque sine omni
nexu proximi aphorismi ad diuersas Medicinæ par-
tes referuntur. Itaque frustra sese excruciant neo-
tericorum quidam disputantes, an aphorismus di-
ctus sit quasi separata, an quasi breuis & dilucida

A sententia: certè ratio aphoristica scribendi vtrun-
que horum habere debet, & nomen significat vtrun-
que. Multi cum in medicina, tum etiam in aliis ar-
tibus conati sunt hanc scribendi rationem imitari,
tamè nullus est assecutus hunc aphorismorum ni-
torem: summam hanc breuitatem, & sententiarum
grauitatem. Quantum ego intelligo, Hippocrates
toto vitæ tempore dum alia multa opera scriberet,
sententias, quæ occurrerant, dignæ vt in omnium
studiosorum ore essent, vt pote verissimæ, & cum
ratione, tum etiam experimento confirmatissimæ;
in quacunque medicinæ parte essent, excipiebat,
exceptasque omnes in hoc opus aphorismorum
congehsit: quas ego proinde memoriter discere Di-
scipulis meis suadeo. Nam ita nulla in parte præ-
ceptorum Medicinæ erunt in opes. Scripsit Hip-
ocrates in initio huius operis præmium hoc, cum
alioqui soleat à præmiis abstinere, vt hac ratione
illud nobis commendaret. Dissertit verò de tota
arte in præmio, quia liber hic totam artem continet.
Vita (inquit) breuis est, ars longa. Hic non e-
rat quod Hippocrates deploraret vitæ breuitatem,
sed illam cum arte conferens dicit esse breuiem. Quasi
dicat, breuis est vita præ artis longitudine. Occa-
sio, vt aliis omnibus in rebus est præceps, & mo-
imentanea, atque facillimè elabitur, ita vel maximè
in vsu medicinalium auxiliorum: quia occasio est
in nostri corporis dispositione, quæ nunquam non
fluit. Experimentum omne est periculosum. Nam
experiri, est id quod nondum constat opere tenta-
re, quod non potest carere ambiguitate euentus, &
periculo. Hinc orta est Latinis phrasis, periculum
facere, pro experiri aliquid. Auget verò periculum
dignitas materiæ. Quare cum Medici circa homi-
num vitam experimenta captent, nõ minus quam
mortis periculum sæpe est in experimèto. Vbi Hip-
ocrates dicit iudicium difficile, Galenus intelligit
nomine iudicij rationem, quasi velit Hippoc. quod
in initio dixerat, artem esse longam præ vita & dif-
ficilem, confirmare, dicens. Nam aut experimento
constat, aut ratione, vtrunque verò horum est dif-
ficile: experimentum enim est periculo plenum, &
ratio difficilis. Itaque dicit difficile esse, artem me-
dicam ratione & methodo cõparare. Quod verum

esse aperte intelliges, consideras, ex tam multis scriptoribus, quos longa secula tulerunt, quam pauci sint, qui magnū operæ precium fecerint: & ex tam multis, qui studio medicæ artis incumbunt, quam pauci euadant satis periti, etiam si Compluti & sub optimis præceptoribus id agant. Verum ego aliud ab Hippocrate hoc loco dici intelligo, quanquam id Galeno placet minus. Puta, iudicium ferre de rebus difficile est. Nam cum dixisset, periculosum est experiri aliquid, addidit, & cum expertus sis, est difficile, iudicium ferre. Iudicium ferre est, cum aliquid ægrotanti euenerit, qua ex causa euenerit iudicare: ut si sanguis missus est ægrotati, & subleuatus est paulo post, dicere verè, an subleuatus sit, quia sanguis est missus, an quia ita contigit. Itaque ad iudicium pertinet cognitio causarum, & præsentio futurorum circa ægrotantem: hæc omnia difficilissima sunt, & eruditus videntur difficiliora. Quia imperiti facile enunciant. Mirū est quā facile, quā incunstanter vulgares Medici de causa valetudinis rogati, etiam si annua, aut etiam longior sit, respondeant, hinc hoc, illinc illud initium cepit. Certè facilius affirmant quæ nesciunt, quā quæ sciunt. Eruditi verò cunctanter & multa rogantes ab ægrotantibus, tandem respondent multo pauciora: quia sciunt iudicium esse difficile. Acquiesco magis in hac explicatione, quā in priori: inter cætera, quia nomen hoc *λεπται*, quo Hippocr. utitur, iudicium significat: ratio enim *λεπται* dicitur. Sequentia verba huius aphorismi multi enarratorum separabant à prioribus, censentes duos esse aphorismos, quia videntur de re alia esse. Videtur enim hæcenus difficultatē artis edixisse, deinceps ita consulere: Oportet non solum Medicum ipsum agere quæ expedit, sed & ægrotum ipsum, & ministros, & res externas. Alij aliter putant, partem esse præmij hæc quoque, verum Hippocrate his verbis dicere quasi in excusationem Medicorum, fieri posse, ut citra omnem culpam Medici æger non bene curetur, aut culpa ægroti ipsius, aut ministrorum, aut rerum externarum. Galenus censet non hoc voluisse Hippocrate, siquidem non esset boni Rhetoris in initio libri aperire hanc artis debilitatem. Quid enim esset hoc aliud, quā studiosos deterrere? Proinde Galenus intelligit, ac si ita diceretur: Ut aliquis possit, quæ hoc opere dicentur, re ipsa probare, curare debet non solum seipsum præbere sine culpa, sed & ægrotum ipsum, & eos qui ad sunt, & res externas. Hæc Gal. Ego verò intelligo Hippocratem persistere in eodem instituto, quod à principio suscepit, indicare videlicet difficultatem artis. Docet itaque artem medicam difficile esse, & ad inueniendum, & ad addiscendum, usque adeo, ut ad neutrum horū vita videatur esse satis: & insuper ad vtendum. Hoc est quod continuit illa propositio: Vita breuis, ars longa. Quod deinceps ita confirmat. Artis huius inuentio ab experimento fluxit, neque quisquā potest sine experimentis, quantumuis laboret, perfectus euadere. Experimenta obseruare est difficilimum, quia experimentum, medicum potissimum, est periculosum, nec rectè captatur, nisi quadam occasione, quodā opportunitate (occafio enim est idoneum ad rem quamuis tempus) ea verò effluit: neque experimentum potest quippiam conferre, nisi adhibito iudicio, iudicium verò est difficile. Ergo difficilissima est hæc ars & ad inuentionem, & ad perfe-

ctionem. Iam verò vsus eius his ipsis causis est difficilissimus, & quia non solum oportet Medicum, sed & ægrotum, & ministros, & externa nihil errare. Certè nihil est in morborum curationibus difficilius, neque quicquam est aliud magnæ artis, quā occasionis obseruatio. Non enim ut barbari omnes Medici hodie vulgò suadent, praxis medica est, in copia medicamentorum: neque ea debet esse cura, ut multa fiant, sed ut id tantum, quod necessarium est, opportunè fiat. Si ergo occasionis obseruatio habet in curatione maximum momentum, & occasio est momentanea, difficilis profectò est medica praxis. Cogitur etiam, qui medicinam exercet, sæpe res nouas experiri, quod non potest vacare periculo. Iam verò iudicium est, quod omnium maximè in praxi medica desideratur, & ad agnoscendum corporis affectus, & eorum causas, & quæ ægrotanti sunt euentura. Alia profectò vis est iudicium ab ingenio. Scimus nonnullos, qui videbantur ingeniosi, præceptis onustos, præ inopia tamen iudicij factos esse ad morborum curationem inutilis. Cæterum illud est maximè difficultatis, & periculi in medica praxi, quod non est satis, si Medicus sit peritissimus & diligentissimus, atque omnia agat ut expedit, si quippiam deest aut circa ægrotum ipsum, aut ministros, aut externa. Hæc enim omnia oportet moderari. Quod Hippoc. ipse libro de his quæ in Medicatrina sunt, his verbis scripsit: Medicus, ægrotus, ministri, lumen, vbi, quando, locus, tempus. Itaque toto hoc aphorismo Hippocrates artis difficultatem indicat. Sed dices, Quorsum hæc? an vult studiosos ab studiis medicæ deterrere, ponens ob oculos in ipso limine tantam difficultatem? at hoc non est præceptoris officium. Quidam enarratorum intelligunt, eum causam reddere (ita ut sit à plerisque autoribus in præmio) qua commotus aggressus est scribere. Alij addunt, quæ aphorismos scribat. Alij dicunt hortari, ne omnes medicinæ studium aggrediantur: sed illi solum, quibus suppetit valetudo, ætas, & ingenium. Alij dicunt esse exhortationem ad laborem. Ego verò quod de sententiis Hippocratis dicere soleo, hinc in principio dicam modò, quandoquidem ita scriptæ sunt, ut possint multa, earumque omnia vtilissimè significare: non esse eas in vnicum sensum, etsi is sit optimus, trahendas, sed intelligenda omnia, quæ vera & vtilia cum sint, illis verbis possint aptè significari. Nam ita minus errabimus ab autoris mente: quod si quid errabimus, tamē addentes, haudquam detrahentes præceptis antiquorum. Quod dico, præsentis sententiæ exemplo facile intelliges. Si cui daretur præmiolum hoc dilatandum verbis, profectò causas illas omnes, quæ à variis explanatoribus reddebantur, sermone completeretur. Cur ergo non putetur Hippoc. eas omnes affectus, cum in oraculum hoc prorupit: Vita breuis, ars longa? Ego certè ita intelligo, ac si Hippoc. dixisset, Breuis est vita ad artis medicæ inuentionem, proinde opus est, ut homines propria experimenta, & quæ per se ipsos inuenerint, scriptis mandata posteris tradant: quod illi accepta per manus augeant, quæ per se non possent præ vitæ breuitate inuenire, & augere. Profectò longitudini artium in tanta vitæ breuitate homines non possunt alia ratione meliùs prospicere. Scimus Deum Opt. Max. hæc ratione prospexisse, qui mundo recens factò

cto homines multò longiori vita frui voluit, multorum bonorum causa, sed non in postremis ad artium inuentiones. Vixerunt enim primi illi homines diutissimè, cœpitque deinceps mortalium vita contrahi: non certè, ut stultè putant nonnulli, naturā ipsa, sed Dei voluntate. Nam mundo naturā sua nullæ ætates sunt: siquidem natura neque ortum, neque interitum habet, sed ut hæc habet, ita habet ætates, utrunque voluntate Dei. Ne que verò locus est putandi (ut hoc quoque dicam obiter) homines illos non fuisse longioris vitæ posteris, sed fuisse aliam rationem computandi. Nam præterquam quod scimus Deum, inter cætera quæ gigantum seculo fecit, vitam quoque breuiorem effecisse, quam rursus elapsa illa totius terræ inundatione produxit usque ad seculum Iacob: qua ratione decem hominum series, qui soli numerantur ab Adamo ad Noe, aut rursus totidem ab hoc ad Abrahamum, possent hominibus replere terram, nisi singuli tandi vixissent, ut possent plures biscentum filios singuli procreare? Præterea vix agi potuissent ab Adamo ad Abrahamum anni quingenti: tamen non mirum, si in Græcorum scriptis res celebrentur antiquiores. Non est ergo dubium, Dei voluntate in mundi primordiis, antequam artes inuentæ essent, fuisse homines viuaciores: atque ita per vitas longiores, artes inuenisse. Longa etiam est ars, ut per tam breuem vitam ediscatur usque ad perfectionem: expedit ergo ut per aphorismos tradatur, hæc enim est omnium breuissima methodus ad discendum. Expedit præterea, ut non quibus illotis manibus medicam artem ingrediatur: neque ut hodie fit, non sine magno omnium malo, Tonsores, Pharmacopolæ, Amethodi, Chirurghi, quin & Veterinarij repente Medici fiant: sed illi solum, qui in ætate idonea & cum ingenio mediocri priores artes edocti sunt. Huic malo ut inderetur nostra Respublica, Proto medicos creauit, qui eos, qui sine his adiumentis Medicinam exercant, cohibere possent. Tamen res contra euenit: tanta indulgentia hi (ne quid dicam grauius) superioribus annis vsi sunt, ut nihil aliud facerent, quā ut criminibus daretur autoritas. Sed hæc Deus vertat in melius. Quid aliud contineant verba illa Hippocratis, Vita breuis, ars longa, dicamus. Certè continent exhortationem ad laborem. Nimirum si vita breuis est præ longitudine artis, expedit ut totis viribus labori incumbant Studiosi, idque satis multis annis, neque studendi intermissione facta: non ut sit singulis annis in patriam remeantes, literarum curam tres aut quatuor menses deponant: & de exiguo illo annorum numero, qui in scholis statutus est usque ad baccalaureatum, si qua fraude possunt, vnum aut alterum falsis fortasse testimoniis suffurentur: aut si minus id possunt, ad alias scholas confugiant, quas non pudet hanc in sese notam refundere, quod ignaorum & indoctorum sint veluti asylum. Quandoquidem nihil est in his facilius, quā in arte quauis, ea neque salutata à limine, lauream impetrare. Profectò laus hæc Scholæ Complutensis est, non in Hispania solum, sed in vniuerso terrarum orbe, nullibi gentium tam feuerè ac rigidè laureas decerni: scimus tamen non paucos in hac etiam Schola laureatos, non esse ad vtendum arte medica satis idoneos, nedum in alijs. Difficilis etiam est hæc ars ad

vtendum, quia occasiones sunt præcipites: & experimenta periculosa, & iudicium difficile, & non solum desideratur officium Medici, sed & ægroti, & ministrorum, & ut externa bene habeant. Quid ergo hæc nos admonent? Certè, ut Medicus occasiones obseruet, neque obseruatas dimittat prædesidia, & ut experimenta nunquam tentet, nisi cum summa necessitas cogit. Nam stultum est, cum potest iuuare ratio, temeritate uti. Et ut iudicia ferat cunctanter, & cum præmeditatione. Præterea ægrotantem ipsum, si quid præ ignorantia peccat, admonet: si præ animi aliquo affectu aut minus obediatur, aut malè habeat iratus, aut timidus, aut inæstus: verbis suadeat, utaturque rhetoricis præceptis, ut placet, animet, aut consoletur. Curet etiam, ne quispiam adsit ægroti, qui præ stultitia, aut præ immanitate, aut præ mollitie animi, aut alia quapiam ratione illi possit nocere. Arceat ergo ministros stultos, aut immanes, & molles mulierculas, aut imperitos homines, quia solent ægrotantium animos lachrymis frangere: hi enim partim non agunt quæ Medicus imperat, partim agunt quæ prohibet. Rerum externarum quædam positæ sunt in consilio, quædam in fortuna solum. Ut ægrotum hoc, aut illo cubiculo decumbere, prope fenestram, aut longè à fenestra, in splendido loco aut obscuro: ut hi habeantur sermones coram illo, qui iocunditatem, aut qui dolorem afferant, & similia: in consilio hominum est, debetque Medicus omnium horum curam habere, præcipereque ut ita aut aliter agantur, ut res exiget. Verum multa alia sunt in externis, quæ cum sæpe noceant, nullatenus tamen sunt in hominum consilio, aut potestate sita. Quæ non alia ratione deuitare possumus, quā Deum deprecando ut auertat. Ut vel hæc ratione constet, ad corporum curationem feliciter peragendam nihil magis conferre, quā ut iuxta sanctorum Patrum decreta non antea ægroti cuiuspiam curatione aggrediamur, quā ille peccatorum confessione numinis gratiam procuret.

APHORISMVS II.

Εν τῆσι παραχῆσι τῆ κοιλίης, καὶ τοῖς ἐμέτοις τοῖσιν αὐτομάτως γνωμένοισιν, ὡς μὲν οἷα δὲ καθάρσει, καὶ θέρωνται, ἔμφεροι τε καὶ ὀφθαλμοὶ φέρονται. ὡς ἡ μὴ, τὸ ναυτικόν. ἔτω ἡ καὶ κωνεαγγαίη, ὡς μὲν οἷα δὲ γίνεσθαι γίγνοισι, ἔμφεροι τε καὶ ὀφθαλμοὶ ἔχουσιν. ὡς ἡ μὴ, τὸ ναυτικόν. Ἰππικὸν ἔτω δὲ καὶ χάρων, καὶ ὄρων, καὶ ἡλικίω, καὶ νέσσει ἐν ἡσὶ δὲ, ἡ ἔ.

In perturbationibus ventris, & vomitibus sponte factis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert quidem, & facile ferunt: sin minus, contra. Ita & inanitio vasorum, si qualis fieri debet sit, confert, & facile ferunt: sin minus, contra. Inspicere ergo oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus expedit, aut non.

Sponte facta solet semper Hippocrates appellare, quæ fiunt sine causa manifesta. Ita fluxus ventris, & vomitiones sponte fieri dicuntur, cum sine medicamento, atque omnino sine Medici opera

fiunt. Perturbationes ventris vocat hinc deiectiones ex ventre inferno. Nam nomen hoc *κοιλια* infernum ventrem significat, vt *κασιπ* plerumque supernum. Hic aphorismus, quanquam plerique aliter intelligunt, nihil continet quod ad prognosticam pertineat: neque quicquam hinc docet minus Hippocrates quam agnoscere, quæ euacuationes bonæ sint, aut malæ. Sed totus hic aphorismus pertinet ad partem therapeutice, eam maximè, quæ docet expurgare. Docet enim Hippocrates Medicum, cum expurgationem aggreditur, debere curare quam maximè, vt euacuet succum eum, qui lædit, non pro eo reliquos. Itaque si pituita lædit hominem, pituitam: si bilis, bilem: quandoquidem hac ratione quam maximè iuuabit hominem, & quam minimè molestia afficiet, qui scopus propositus debet esse Medico. Id verò ita futurum, si non alium succum expurges, quam noxium, exemplo earum euacuationum, quæ sponte fiunt, constat. Hæc enim tunc profunt sine molestia, cum humor qui nocebat, euacuatur: cum alius, contrà. Id ergo agendum Medico est, cum euacuationem molitur, vt agnoscat qui succus lædat hominem. Agnoscet verò id, consideratis signis omnibus singulorum succorum. Quæ ex triplici rerum genere capiuntur, non naturalium, naturalium, & præter naturam. Omnia hæc genera significauit Hippocrates exemplis. Nomine enim regionis, & temporis, intelligi debent res aliæ omnes non naturales, vt ars, aut institutum hominis, & cibi, & potus, quibus usus est, ac denique totus victus. Nomine ætatis, intelligi debet temperamentum quoque, & alia omnia, quæ sunt secundum hominis naturam. Nomine morbi, symptomata quoque intelliguntur: quare & color etiam faciei, & lingue, & excrementum. Itaque Hippocrates nihil omisit eorum, quæ possunt præstare notitiam succi, qui redundat. Sed est ei familiare hoc (vt aliis locis sæpe diximus) rerum genera, & vniuersalia præcepta exemplis innuere. Dixit ergo, Inspicere oportet regionem, & tempus, & ætatem, & morbos. Acti dixisset, vt agnoscas qui succus redundet, & hunc euacuans sine molestia iuues, considera res non naturales, & præter naturam. Nam ex his omnibus capi possunt succorum indicia. Et intelliges in quibus morbis expedit, aut non. Ne tamen intellige morbos in quibus expedit expurgare, aut non expedit. Sed in quibus succum quemuis oportet expurgare, aut non expedit, sed alium. Nam est in quouis auxilio prima consultatio, an debeat fieri, an non. Post hanc succedit alia, quomodo fieri debeat. Hic verò totus erat Hippocrates in hac consultatione, qui succus expurgari debeat: præter rem ergo, ac mutato instituto dixisset, an expediat purgare, an non. Ex dictis satis constat, toto hoc aphorismo agi de qualitate expurgationis, non de quantitate, aut tempore, aut re alia. Nam nomina illa, Si qualia oportet purgari purgantur, qualitatem significant: & illa, Vidorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet. Verum scire oportet, Medicis qualitatem succorum nõ significare solam qualitatem, sed speciem etiam succi. Vt euacuari talia, qualia oportet, fit euacuari eum, qui lædit, siue significes speciem quandam succi, siue qualitatem. Vt si dicas homini esse pituitam partim dulcem, partim salam: aut bilem partim integram, partim putrescentem. Si euacuatur pi-

tuita falsa, aut bilis putrescens, euacuatur qualia oportet: si verò pituita dulcis, aut bilis integra, non euacuatur qualia oportet, quia falsa pituita, aut putrescens bilis læsionem faciunt. Si per morbum etiã pituitosum, pituita, per biliosum bilis euacuatur, talia euacuatur, qualia debet: aut ea euacuatur, quæ euacuari debent, si exactius loqui lubet: sed vt monui, Medici nomen qualitatis, speciei etiam tribuunt. Significat hinc nomen illud, Vasorum inanitio, expurgationem, quæ arte fit. Nam euacuationem, vocat ab effectu vasorum inanitionem. Et nomen hoc tribui hinc expurgationi, quæ fit arte, institutum ipsum indicat: quodq; eam euacuationem cum spontanea expurgatione incipit conferre aliis verbis. Sed de his satis.

APHORISMVS III.

Εν τοῖσι γυμναστικῶσιν αἱ ἐπ' ἄκρον θεξίαι σφαλεραὶ, ὡς ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν. ἔγδ' διώανται μείνεν ἐν τῷ αἰτίῳ, ἔτε ἀτρεμέειν. ἐπει δ' ἔσθ' ἀτρεμέεισι, ἔσθ' ἐπὶ διώανται ἵππ' τὸ βέλπιον ἐπιδοῦναι, λάπτειται οὖν ἐπὶ τὸ χεῖρον. τρεῖς οὖν εἴνεκα τῶν θεξίλων λυεῖν συμφύρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχῶν ἀναδρέψῃ τὸ λάβη τὸ σῶμα: μὴ δ' ἐπὶ τῆς συμπίπτουσας ἐς τὸ ἐσχάτον ἀγῶν. σφαλερὸν γδ, ἀλλ' ὁκοῖν αὐτὴ φύσις ἢ ἔμμελλοι ἵππομείνειν, ἐς τρεῖς ἀγῶν. ὡσαύτως ἢ καὶ αἱ κενώσεις αἱ ἐς τὸ ἐσχάτον ἀγῶν, σφαλεραὶ: καὶ πάλιν αἱ ἀναδρέψαι αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, σφαλεραὶ.

Summè boni habitus exercitatorum, periculosi, si extremum attigerint. Non enim possunt in eodem statu manere, neq; quiescere. Cum autem non quiescant, neq; amplius possunt in melius progredi, superest ergo, vt in deterius. Horum causa optimum habitum soluere confert non cunctanter, vt rursus initium refectionis accipiat corpus. Neque compressiones ad extremum ducere (periculosum enim) sed qualis fuerit natura eius, qui id sit perpeffurus, ad hoc ducere. Eodem autem modo & euacuationes ad summum ductæ, periculosa: & rursus refectiones summa, periculosa.

De quantitate euacuationis, & refectionis disputat hoc aphorismo Hippocrates: Estque summum caput, Neque refectiones, neque extenuationes, neq; euacuationes debere esse omnino maximas, sed mediocres: quandoquidem omne nimium est inimicum naturæ. Vituperat in primis habitum corporis, qualis erat in athleticis. Hæc est crassities nimia corporis cum multa succorū copia, etsi succi optimi sint, & partes omnes bene temperatæ. Tales fieri solebant athletæ multo cibo, & multa exercitatione, & frictione, & inunctione. Tales etiam fiunt alij nonnunquam aliis occasionibus, vt cum transferuntur ad vitam iocundiorē & lautiores cibos, & maiorem desidiam. Vituperat hunc habitum Hippocrates, non quod sanus non sit. Nam, vt diximus, sine omni intemperie, & sine omni vitio succorum accidit: imò verò vocat habitum hunc summè bonum, quia per hunc plūs, meliusque solito nutriuntur corpora. Est tamē periculosus, nam qui

qui eo sunt habitu, etsi optimè interim valent, tamen solent repente in grauissimos morbos, & maxima pericula incidere: vsque adeo, vt vulgus miretur, suspiceturque causas quasdam superstitiosas fascinationis, vt alio loco diximus. Quæ fabula de puerulis narratur sæpissimè: quia illi ob multitudinem calidi innati, & humidam substantiam, atq; magnam voracitatem, sæpissimè comparant summam crassitiem. Causam, qua corpora hæc cum periculo sunt, dixit Hippoc. subobscurius. Nā, inquit, summum bonitatis iam habent, nõ possunt autem nostra corpora manere in eodē statu, semper enim commutationes accipiunt. Superest ergo vt decendant in deterius. Verum ego causam hanc apertius eloquar. Qui summè crassi sunt, non possunt non abundare multis succis (nam multo cibo vtuntur) multitudo succorum, etsi sint optimi, nõ potest diu durare sine vitio. Putrescunt enim statim, quæ multa, & inculcata sunt: & cum putrere cœperint, non potest in tam multa copia non esse multa putredo. Accedit, quod in his corporibus non potest nõ esse angustia omnium viarum, & totius corporis densitas: quia singulis partibus est sua propria caro, vt venæ, & arteriæ, & nerui, substantia quædam mollior interiecta inter fibras, quæ facilius & absumitur, & crescit. Atque proinde vt cum extenuantur corpora, plus absumitur huius, q̄ fibrarum: ita cum reficiuntur, augetur plus. Crescente verò carne venæ (eadē ratio arteriæ & nerui) non tam crescit venæ ipsius cauum, q̄ corporatura tunicarum. Ea verò crassities tunicarū, detrahit amplitudini eorum. Fiunt ergo tantò strictiora caua vasorū, quanto crassiores tunica: maximè, eum is habitus fieri incipit in viris iam consistentibus, quorum partes fibræ, ac verè solidæ ab omni incremento destiterunt. In his enim nulla tunica comparat dilatationem, & addita caro facit angustiam. Et fit in eo corporis statu, eò minor vasorum amplitudo: quò maiori, vt pote redundati magis succo, erat opus. Præter exiguitatem hanc viarum, quæ sunt conspicuæ, accedit etiam compressio pororum omnium, qui non sentiuntur. Hanc enim facit multæ carnis congestio. Quid ergo mali nõ debet timeri in tanta succorum copia, cum tanta totius corporis densitate? Certè meritò accidunt magnæ putredines, ventilatione impedita, eaq; malignæ: calido innato suffocato & extincto, quod spiritus non possint facile per corpus moueri, atque impetum omnem in partem omni ex parte facere. Quin & ad apoplecticas affectiones, & omnem interceptionem venarum, extinctionem calidi, concretionem sanguinis sunt paratissimi. Alia etiam causa cum periculo magno sunt, qui eum habent habitum. Nimium quæcunq; externa causa accedat, citò & grauitè læduntur. Nam si perfrigeratur, suffocatur eorum calidum, cohibita expiratione insensibili. Si calescunt, multus sanguis fusus per constipata corpora strangulat. Exercitatio pleno corpori periculosa est, otium quoq;: aliorum est eadem ratio: vt dispositio hæc periculosa sit, quia nihil est in ea nõ periculosum. Meritò ergo Celsus scripsit: Qui nitidiores solito sunt, suspecta bona sua habere debent. Consultigitur Hippocrates hunc habitum statim soluere, curareq; vt corpus gracilescat, quò rursus nutriri incipiat sine periculo, nec tamē compressiones (extenuationes vocat compressiones) ad extremum ducendæ sunt:

periculosum enim etiã est, sine modo & quantumcunq; corpora extenuare, sed qualis fuerit natura hominis, in id ducere oportet. His verbis nihil aliud intelligit dici enarratores omnes, q̄ rationem facultatis & roboris habendam esse, vt in aliis omnibus Medici operibus. Ego verò aliud dici intelligo. Hippocrates ipse lib. de Alimento ita inquit: Athletica dispositio non est à natura. Quod nihil aliud est dictu, q̄ athleticam dispositionem non esse vtilem, neq; alicui à suo ortu datà à natura, sed comparatam deinceps ratione aliqua victus. Monet ergo Hippoc. modò, cum parum extenuare hominem nimis crassum, non esse agendum incautè, sed considerandum in primis q̄ crassus homo fuerit, antequam hunc habitum comparauit: eatenus enim modò extenuandus est, quia illud erat temperamento ei innato congruens. Atq; si hominem extenuaremus, plus etiam q̄ antea esset, non possemus non plurimum debilitare: semper enim curandum est, cum dispositionem aliquam aduetitiam conatur demoliri, id, quod est à natura, conseruare. Concludit Hippoc. hunc aphorismum, dicens, eodem modo neque euacuationes, neq; refectiones extremas esse debere: periculosum enim esse vtrunq;. Meritò quidem, quia omne nimium est aduersum naturam: vt ab eodem Hippoc. alio aphorismo dicitur. Euacuationes nimie deiciunt vires, refectiones nimie afferunt omnia pericula, quæ diximus, & alia etiam multa. Quod de extenuationibus dixit prius, de euacuationibus dicit modò, non est repetitio, non enim idem est extenuatio & euacuatio: hæc enim est succorum, illa partium. Intelligunt quidem, vt Gal. monet, his vltimis verbis aphorismi non vituperari euacuationes, & refectiones, sed euacuationes solùm: quod verò de refectionibus dicitur, esse confirmationem priorum. Quasi ita dicatur, Euacuationes extremæ periculosa sunt, nam post extremas euacuationes periculosa sunt refectiones extremæ, factæ statim ab euacuationibus: quæ tamen nõ possunt deuitari, si extremæ euacuationes factæ sint. Quæ sententia vera est profecto, si quæ alia. Nam resectio facta statim post euacuationem, distributionis intempestiuæ causa est: est ergo periculosa. Si tamen quis euacuet extremè, causa facultatis labentis cogetur reficere extremè, idq; statim ab euacuatione extrema: ergo inter cætera, vel hac occasione est periculosa extrema euacuatio. Cæterum quanquã vera alioqui sententia sit: non esse hanc, quam Hippocrates hoc loco significauit, sed eam quam explicui ego, ex verbis ipsis intelligo: quin & Galenus eodem modo intelligit.

APHORISMVS IV.

Αἱ λεπταὶ, καὶ ἀκρεβέες διαίται, καὶ ἐν τοῖσι μακροσίν αἰεὶ πᾶσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὄξεσιν, ἔμ' ἐπὶ ἔχεται, σφαλεραὶ. καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ ἐσχάτον λεπτοὶ αἱ ἀφιγμέναι διαίται, χαλεπαί. ἔγδ' αἱ ἀπληρώσεις αἱ ἐς τὸ ἐσχάτον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.
Victus tenuis & exquisitus, & in morbis longis, semper: & in acutis, in quibus non conuenit, periculosus. Et rursus summè tenuis victus, difficilis: nam & extrema refectiones difficiles sunt.
Iam hinc incipit Hippocrates, agere de victu & grotantium, agitq; de eo in multis sequentijs aphorismis.

rismorum. Victus, est ratio vtendi cibo, & potu. Considerari circa victum potest quantitas, qualitas, tempus & modus. In quantitate cibi, est crassities, tenuitas, & mediocritas victus. In qualitate, est victus humidus, aut siccus, calidus, aut frigidus, astringens, aut laxans, aut tale aliud habens. In tempore, sunt hæc tria, qua hora diei, & qua hora peculiaris accessions, & quo tempore vniuersali morbi accipi debeat cibus, aut nõ debeat. In modo est, an simul totus, an per partes accipi debeat cibus: & an addendo, an subtrahendo, procedendum per morbum sit. Has omnes considerationes absoluit Hippocrates hac particula. Primus hic aphorismus est de victus quantitate. Multis in locis definit Galenus, victum tenuem, & crassum, & tenuium multos gradus: distinguens tenuem a tenui exacte, & hunc a tenuissimo, atq; hunc rursus ab exacte tenuissimo sed non satis scio, an alicubi exacte definiat. Nam tenuem simpliciter dicit esse oua forbilia, & carnes piscium saxatiliam, & totam ptisanam: exacte tenuem, cremorem ptisanæ: tenuissimum, aquam mulsam, aut oxymeli: exacte tenuissimum, nihil dare. Verum nõ possunt tenuis victus species defini exacte exemplis. Quare sine artificio videtur hoc definitum. Primum omnium, quia est oxymeli, mulsæ, & cremor ptisanæ, & tota ptisana, & oua huiusmodi sunt: non tamen ea solum, sed alia multa, quæ æquæ atq; hæc tenuia sunt, quibus nos vt plerunq; solemus loco horum. Non enim si nos cremore amygdalarum pro cremore ptisanæ, aut cocta lactuca, aut beta, aut recentium pullorũ car-

D nibus, vel gallinæ iure, pro ptisana tota vtimur: non perinde atque Galenum & Hippocratem facere, continuo existimare oportet. Licet enim mihi vt aliis cibis, seruata eadem arte, ne scilicet tenuis aut crassius detur, quam res exigat. Non enim profecto Deus tria illa, aut quatuor solum alimenta creauit ægrotantibus idonea. Præterea cum cibus tenuis, aut crassus dicatur ad moderatum: neque moderatus omnibus hominibus idem cibus esse possit: profecto neq; immoderati sint iidem. Nam cibus, qui vni erat tenuis, alteri possit esse crassus. At dices, ad commune hominum naturam, aut ad temperatam & mediocrem, possunt quidam victus dici crassi, aut tenues. Recte profecto dicitur. Atque huc respiciens Galenus, gradus tenuium nominauit. Sed non est vnica omnium & communis natura, neque temperati sunt nisi per paucos hominum: Aliter ergo oportet victum tenuem, & crassum definire. Considerare oportet, si ægrotantem prius noueris per teipsum: sin minus, percontari, quanto cibo vti homo soleat per bonam valetudinem citra noxam, atque ita putare eum victum esse illi homini mediocrem, quia ille est secundum peculiarem naturam, & consuetudinem: deinceps addendo, aut detrahendo illi, crassum, aut tenuem facere, plus aut minus, vt plus addis aut detrahis. Potest verò fieri victus crassus aut tenuis ex moderato, addendo aut detrahendo quantitatem, aut substantiæ modum: Nam si quis vt bebatur per bonam valetudinem duabus libris carniũ arietinarum, bifariam potest victum extenuare, aut vtens carniũ gallinacearum eadem quantitate, aut carnium earundem libra vna. Additio contrario modo fit. Manifestum est ex dictis, posse eundem victum huic esse mediocrem, illi tenuem, atque ita

huic tenuem, illi tenuissimum. Vt, quò cibum tenuem, aut tenuissimum, idque exacte aut non exacte nominare possis, quantum recedat a mediocri, non quantus, aut quis sit, considerare debes: atque ita considerans, quatuor recessus perpendens, dices tenuem simpliciter, & tenuem exacte, & tenuissimum, atque tenuissimum exacte. Alio modo defini possunt hi victus ab effectu. hoc scilicet: Moderatus est, qui seruat integrè robur corporis, & molem: crassus, qui auget: tenuis, cum quo debilitatur facultas. Cum tenui simpliciter, debilitatur parum: cum exacte tenui, debilitatur conspicue: tum tenuissimo, multum. Cum ergo facultas sit, qua valetudo recuperatur, & seruatur vita: constat, semper esse hoc periculi in victu tenui, quòd facultas languescit. Id verò periculum tantò erit grauius, quanto morbus erit longior: quia quò plus temporis pugnandum est cum morbo, tantò plus oportet conseruationi facultatis studere, quare tantò minus licet debilitare. Itaque vt qui iter ingreditur, tantò plus viatici debet accipere, quanto longius iter est facturus: ita qui in morbum incidit, tantò pleniori cibo vti debet, quanto morbus futurus est longior. Merito igitur Hippocrates dicit, victum tenuem & exquisitum, id est exquisitè tenuem, in morbis longis semper esse periculosum. Addit verò, Et in acutis, in quibus non conuenit. Quòd videtur frustra dictum: quis enim nescit, in quibus non conuenit, non conuenire? Sed Hippocrates hac phrasi, Et in acutis in quibus non conuenit, nihil aliud significat, quam ne in acutis quidem omnibus conuenire. Itaque perinde est, ac si diceret, Victus tenuis exquisitus in omnibus morbis longis est periculosus, in acutis verò non omnibus, sed in quibusdam. Atque est quidem hoc verissimum, quia etsi causa breuitatis videtur semper expedire in acutis morbis tenuis victus, tamen ipsa breuitas non est acutis morbis eadem. Sed acuti morbi non exacte, finiuntur viginti diebus: acuti exacte, quatuordecim: acutissimi, septè: acutissimi exacte, quatuor aut quinque. Quare non quibus victus tenuis quocunq; in morbo acuto, caret periculo: sed hic quocunq; habenda est ratio, vt acuto tenuis, acutissimo tenuissimus iniungatur. Accedit, quòd etsi morbus sit acutissimus, causa alia fieri possit, vt ne tenuem quidem victum pati possit ægrotans, vt si febris sit acutissima, cum ea tamen syncope coniuncta sit, cogemur victum mediocrem concedere. Itaque victus exacte tenuis, in morbis longis semper: in acutis nonnunquam est periculosus. Acuti tamen hac ratione qua acuti, tenuem victum exigunt, nisi quid accedat aliud, quòd mediocrem exigat. Sed satis constat, quantum hæc de acutis dicantur, intelligi tamen de omnibus morbis breuibus, etsi nõ sint acuti: cuiusmodi est diaria febris, & alij morbi, qui etsi breues sint, sed quia periculo carent, non sunt acuti. Nam acuti, neq; acutiei neq; periculi causa amat tenuem victum, sed causa breuitatis. Breues igitur omnes exigunt tenuem victum, etsi neq; id quid omnes, neq; omnes equaliter, sed vt dictum est. His dictis addit Hippocrates: Rursus summè tenuis victus difficilis, nam & extremæ refectiones difficiles sunt. Quæ verba videntur inanem omnino sententiam continere. Nam cum dictum sit, exacte tenuis victum esse periculosum in omnibus longis, & in multis

multis breuibus morbis: quorsum addit, quasi maius aliquid dices, Rursus & summè tenuis victus difficilis: Summè enim tenuis victus, tenuior est quàm exacte tenuis: & difficile multò minus discriminis significat, quàm periculosum. Si igitur exacte tenuis est periculosus, summè tenuis erit maiori ratione etiam maximè periculosus, nedum difficilis. Perinde est ergo ac si dixisset, homo debilis languide incedit, quin etiam & qui debilissimus sit. Qui sermo ridiculus est. Non igitur censendum, cum Hippocrates scripsit, Rursus summè tenuis victus difficilis, respicisse priora verba huius aphorismi (non enim congruunt verba) sed vltima illa proximi aphorismi. Dixit enim illic, Euacuationes ad summum ductæ periculosæ, & refectiones summæ, periculosæ: addit modò, Rursus & summè tenuis victus, difficilis. Nimirum inedia: aut tenuis victus est euacuatione insensibilis ex accidenti facta. Inaniuntur enim vasa per famem. Quòd ergo dixerat de euacuationibus sensibilibus, hoc idem dicit modò de hac insensibili: dicens, vt trunq; excessum (repletionis dico & euacuationis) eum ad summum attingit, periculosum esse: siue euacuatione in sanguinis, siue expurgatione, siue fame, siue aliter fit. Nimirum vt nuper diximus, omne nimium est naturæ aduersum. Proinde addidit, Nã & refectiones summæ periculosæ: persistens hac in parte in sententiã proximi aphor.

APHORISMVS V.

Εν τῆσι λεπῆσι διαίτησιν ἀμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μάλλον βλάπτονται πᾶν ἢ τὸ ἀμαρτηματὸ αὐτῶν γίνηται, μέγα γίνετα μάλλον ἐν τῆσι λεπῆσι, ἢ ἐν τῆσιν ὀλίγοις ἀδροτέροις διαίτησιν. Διὰ τὸ πᾶσι πῶσις ὑγαινεῖσθαι σφαλераὶ αἱ πᾶν λεπτὰ καὶ κατῆρηται, καὶ ἀκρεβέες διαίται, ὅτι τὰ ἀμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. Διὰ τὸ ἐν αἱ λεπταὶ ἀκρεβέες διαίται σφαλераὶ, ἐς τὰ πλεῖστα τὸ σμικρὸν ἀδροτέρων.

In tenui victu ægri delinquant: quo fit, vt magis ledantur. Quicunq; enim error committitur, maior in hoc fit, quam in paulo pleniori victu. Propterea etiã sanis periculosus est valde tenuis, & constitutus, & exquisitus victus: quoniam errores grauius ferunt. Hac de causa, tenuis victus atq; admodũ exquisitus, eo, qui sit paulo plenior, magis periculosus.

Frigidè admodũ interpretatur Galenus sententiam hanc Hippocratis, alioqui difficilem. Alij verò interpretes satis multis verbis agunt, sed non satis sunt verum loci sensum assecuti. Videtur Hippocr. vituperare victum tenuem magis, quàm paulo plenior. Quasi dicat, Si errandũ est ab optimo victu, tamen deterius esse, tenuiorè quàm pleniorè instituere. Cui sententiæ videtur aduersum, quòd ab eodem Hippocrate dictũ est. z. de Ratione vict. in morbis acutis, his verbis: Ciborũ adiectioni intendendum multò minus, subtrahere verò sæpenuero oportet. Hac de causa quidam ita dicunt, in morbis diuturnis deteriore esse tenuem victum crasso: in acutis cõtrà, crassum tenui. Itaque cum Hippocrates tenuem vituperat magis, quàm plenum, de morbis diuturnis esse sermonem: cum crassum, de breuibus. Alij dicunt, in morborum initiis dete-

riorem esse cibum iusto tenuiorè, quàm iusto crassior: in vigore, aut prope illum cõtrà, esse deteriore eum, qui sit iusto crassior. Itaque Hippocrate vituperare tenuè, plusquam crassum, in principiis morborum. Mihi omnes hæc interpretationes displicent: tum quia nulla earum videtur verbis quadragere, sed comparatè videntur solum ad argumentorũ dilutiones, & ad fugam. Tum etiam quia alia consideratio est, quo morbi tempore victus debeat esse crassior, & quo tenuior: alia in quibus morbis tenuior esse debeat cibus, in acutis, an in longis: alia ab his diuersa, cum ab optimi victus institutione erratur, qui erret grauius, qui tenuiorè, an qui pleniorè instituit. Vt aliud multò dictum est, victus tenuis deterior est in vigore morbi, quàm in initio: aut in morbis longis, quàm in breuibus: aut quàm crassus. Nã vltima hæc collatio, solum est tenuis cõ crasso. Duce priores sunt tenuis cum tenui in diuersis temporibus, aut morbis. Cõstat verò in hoc aphorismo conferri tenuem cum crasso. Nam ita dicitur: Quicunq; enim error, grauior sit in hoc, quàm in paulo plenior. Et rursus tenuis victus, eo, qui sit paulo plenior, magis periculosus. Ergo Hippocrates hic nullam priorum considerationem absoluit: quare nulla earum enarrationũ est ad rem. Primam considerationem absoluit aphorismo decimo dicens: Quibus igitur statim morbus consistit, iis statim tenuis victus adhibendus est: quibus verò posterius, iis & in ipso consistendi tempore, & parum ante illum, eibus subtrahendus, prius verò vberius agendum. Secundam considerationem iam absoluit aphorismo proximo dicens, tenuem victum in diuturnis morbis semper, in acutis non semper periculosum. Hic ergo aut tertiam considerationem absoluit, Vter error grauior sit, qui ad tenuè, an qui ad crassum inclinatur: aut nullam illarũ absoluit, sed aliam rem agit. Certè si eam considerationem absoluit, omnino cõtrà ac Galenus z. de Ratione vict. in acutis, absoluit. Nam ille dixit, deterius esse inclinare ad crassum victum: hic verò, ad tenuem dicit esse magis periculosum, si modò de hac re disputat. Proinde ego nullatenus puto hic eum de erratis agere: sed illud præcipere, ne quis per morbos vtatur tenui, exquisitoq; victu, quia à quocunq; errato lædetur grauissimè, qui eo victu vtetur. Quid ergo? Ne medicus cõtentus sit eo cibo, cũ quo tantum videatur durare posse ægrotans, idq; vix, sed paulò pleniorè instituat, addens aliquid, propter errata. Constat verò hanc sententiam nihil habere aduersum Galeni sententiæ, quam secundo de Ratione victus scripsit. Quid de eã questione, qua queritur, vter error grauior sit, sentiendum sit, diximus cap. i. lib. 8. Controuersiarum Medicarum. Modò illud dicimus, docere hic Hippocr. esseq; id verissimum, ne exponatur periculo ægrotans, non esse vtendum exquisitè tenui victu, hoc est eo, cum quo durare tantum possit vsq; ad finem morbi, sed paulò pleniorè propter errata. Dices fortasse, hoc præceptũ non posse semper obseruari, quandoquidè nihil omnino aliquibus dandum sit. Tamen quibus nihil datur, nihil dari oportet. Certè nullus est omnino continendus sine cibo, nisi qui tantum roboris habet, vt eo tempore & morbum, & errata nonnulla etiam sine cibo possit sustinere: id verò si habet, perinde est ac si plenior cibus ob errata esset datus. Confirmat id quòd diximus, Hippocr. exemplo bene valentium. Nam non

aliter ac ægrótantes in magno periculo sunt, cum tenui exquisitè victu vtuntur, quia errores grauius ferunt: benevalètes, qui tenui victu assidue, aut admodum constituto vtuntur, periculo sese exponunt, quia errores nullos possunt sustinere, qui tamen sæpe & per morbos, & per bonam valetudinem non possunt deuitari. Multi profectò sunt, qui tantò meliori victu se vtunt, tantò vtuntur tenuiori, atq; proinde quidam à cœnis omnino abstinent: alij tenuissimis vtuntur, alij vtuntur semper simplicissimo cibo, ac modico. Multi etiam sunt, qui adeò constitutum & accuratum obseruant victum, tam religiosè, vt ne tantillum euariant: sed id ipsum omnino hodie agat, quod heri, & nudius tertius. Vtrique tamen horum falluntur, exponuntq; sese periculo: qui tenui vtuntur victu, quia debilitant facultatem, qua corpus regitur: qui statuto, quia cum illi victui adeò assueuerint, nihil potest eis accidere, quod nõ lædat. Ergo qui sani sunt, & mediocriter robusti, ne incautè tenui victui assuescant, & statuto: sed liberius aliquantò agant, & bona cibi copia vtantur, ne in tanto periculo sint. Hoc est quod Hippocr. alibi dixit, Oportet ad infueta transire. Hoc quoq; est, quod Celsus his verbis dixit: Sanus homo, & qui suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: neque medicò, neq; iatralipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus. Itaq; & per morbos, & per bonam valetudinem, hac de causa tenuis victus, atque admodum exquisitus, eo qui sit paulò plenior, magis periculofus.

APHORISMVS VI.

Εἰς τὴν ἐσχάτην νοσηματῶν αἰ ἐσχάτην θεραπεύειν ἀκρίβειαν χρῆσθαι.

Ad morbos summos, summe exactè curationes optimæ.

Asserit Hippocrates omnem curationem summam, & exactam, tentandam esse, vt de summe tenui victu hoc intelligatur. Quod hic aphorismus habet, hoc vnum est, Remedia rara & exquisita tentanda esse, cum morbi sunt summi, & acutissimi exactè: melius est enim cum tantus morbi impetus fit, remedium quoduis cum periculo etiam, tentare, quàm ægrotum in desperatione destituere. Debentur enim morbis omnibus, vt alio loco monstrauimus, remedia equalia, paruis parua, mediocribus mediocria, magnis ac summis magna ac summa.

APHORISMVS VII.

Ὅκω μὲν ἐν κατὰ τὸ νόσημα, αὐτίκα τὸς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῆ ἐσχάτως λεπιοτάτη Διάγνῃ χρῆσθαι αἰαγκάλιον. Ὅκω δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδὲχεται ἄδροτέρως Διάγνῃ, πρὸς τὸν ἰσοκαλῶσαινεύον, ὁκόσον αὐτῆ νόσῳ μάλῃσκαωτέρη τῆ ἐσχάτων ἦ.

Vbi utiq; morbus per acutus est, statim habet summos labores, & summe tenui victu uti necesse est. Cum autem non, sed licet pleniorè victum adhibere, tantum à tenui victu declinandum, quantò morbus mollior summis fuerit.

Proximus aphorismus cum præsentati ita coniungitur. Ad summos morbos summa debet esse omnis curatio, quare & victus tenuitas debet esse exactè summa. Est verò morbus summus aut peracu-

tus (eundem enim vocat modò peracutum, quem prius summum, hoc est exactè acutissimū) qui statim, id est, primis tribus aut quatuor diebus habet summos labores, hoc est symptomata maxima, & vrgentissima. Ergo in eo morbo, qui statim habet summos labores, necesse est uti summe tenui victu, hoc est, aut nihil dare, aut tenuissimū cibum. Cum autem non est acutissimus exactè morbus, neque necessitas talis victus est, sed quia morbus est minus acutus, licet uti cibo pleniori: tunc tantò crassiori vtendū erit, quantò morbus erit mollior summis, id est minus acutus, quàm qui sunt acutissimi. Nimirum indicatione sumpta à morbo, tantò tenuior debet esse cibus, quantò morbus acutior, vt in comment. 3. aphorismi ego dixi. Neque aliud est, quod Hippocrates dicit modò. Merito profectò summos labores, summi morbi signa esse dixit Hippocrates. Nam vt symptomata propria significant morborum species, & eorū magnitudo morbi magnitudinem, ita eorundè motus significat motum morbi, an scilicet breuis, an longus sit. Nam morbus magnus est, cui ea signa, quæ pathognomonica appellatur, magna sunt: acutus, cum acutè mouentur, & crebrò, instanter, ac per breuia intervalla vrgent. Optimè itaq; Hippocrates dixit, acutissimū exactè morbum, statim habere summos labores.

APHORISMVS IIX.

Ὅκω τὴν ἀκμάζην τὸ νόσημα, τίτε τῆ λεπιοτάτη Διάγνῃ αἰαγκάλιον χρῆσθαι.

Cum morbus in suo vigore fuerit, tunc tenuissimo victu necesse est uti.

Iam hinc incipit absoluere considerationem de tempore vtendi cibo, ac primam de tempore vniuersali morbi, deinceps de accessione. Sed hic aphorismus enarrabitur cum decimo, quia eadè est amborum sententia.

APHORISMVS IX.

Συντεκμαίρεσθαι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν νοσηνότητα, εἰ ἐξαρκεσει τῆ Διάγνῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσῳ, καὶ πότερον ἐκείνῳ ἀπαυδήσει πρὸς πρὸν, ἢ ὅκω ἐξαρκεσει τῆ Διάγνῃ, ἢ νόσῳ πρὸς ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυωθῆται.

Coniectari autè oportet, num aeger possit cum victu sufficere vsque ad vigorem morbi, an ille prius deficiat, neque sufficiat cum illo victu, an prius morbus deficiat, & retundatur.

Morbus nullum cibum expetit, quantum in ipso agitur, imò verò per se cibū omnino prohibet: quia non pura corpora, quantò magis nutriuntur, tantò læduntur magis. Sed facultatis gratia vtimur cibo, facultas enim est exposcens cibum per se: si enim facultas durare posset per totum morbum sine cibo, nullo prorsum vteremur. Sed causa facultatis cauere debemus, ne demus minus, quàm vt possit cum eo facultas durare vsq; ad finem morbi. Ne facultas deficiat, antequàm morbus possit vsq; ad finem summi vigoris venire, atque ita moriatur homo præ debilitate. Atque hoc est, quod Hippocrates modò monet cauere. Nec tamen dari debet is cibus, qui sufficiens solū sit seruare facultatem vsque

vsque ad finem morbi, sed aliquantò plenior oberrata, vt monuimus.

APHORISMVS X.

Ὅκωσι μὲν ἐν αὐτίκα ἢ ἀκμῇ, αὐτίκα λεπιοτῶς Διάγνῃ. Ὅκωσι δὲ ἐς ὑπερον ἢ ἀκμῇ, ἐς ἐκείνο, καὶ πρὸς ἐκείνο, μικρὸν ἀφαιρετέον. Ἐμπεσοῦν δὲ πωπρως Διάγνῃ, ὡς αὐτῶν ἐξαρκεσει ὁ νοσην.

Quibus igitur statim vigor est, statim cibare tenuiter: quibus autem postea vigor futurus est, & in ipso vigore, & paulò antè subtrahendum: prius autem plenius cibandum, vt sufficiat ægrotans.

Vt in morbi temporibus, tenuissimus debet esse cibus in summo vigore. In principio crassissimus, & à principio ad summum vigorem est detrahendum paulatim, vt morbus ipse accedit ad vigorem. Nam in summo vigore est facultas maximè impedita, quia congregitur summo certamine cum morbo. Ergo quātò magis accedit facultas ad vigorem morbi, tantò minus potest cibum ferre, quia tantò est impeditior: & quantò longius à summo vigore abest, tantò magis cibo indiget, quia tantò maior morbi pars restat ferenda. Igitur quantò morbus longius abest à principio, tantò cibus debet esse tenuior. Dictum est autem à me, id debere intelligi, vt in morbi temporibus. Quia possunt accedere alia causa, quæ contrà omnino facere cogant, vt in inflammationibus, & vlcerebus recentibus, in quibus à tenuissimo cibo incipiètes deinde addimus: id tamen facimus neque causa morbi ipsius, neque temporum, sed fluxionis. Ita si febre aliqua crescente inciperet ægrotus pati syncopem, gratia accidentis cibum augeremus. Nihilominus sententia Hippocratis vera est, quæ explicat quod morbi ipsius & temporum causa agi debet.

APHORISMVS XI.

Εν τοῖσι παροξυσμοῖσι ἰσοπέλλεσθαι χρῆ. τὸ παροξινεῖν γὰρ βλάβη, καὶ ὁκόσον κατὰ πειλοδὸς παροξυνεῖται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι ἰσοπέλλεσθαι χρῆ.

In accessionibus abstinere oportet. Nam apponere noxium est, & in iis, qui per circuitus accessiones habent, in ipsis paroxysmis abstinere oportet.

Hora accipiendi cibum, si nihil aliud obstat, est ea, qua homo accipere consuevit per bonam valetudinem: verum caueri debent accessiones, vsque adeò, vt cauendi accessionem causa, hora consueta capiendi cibum commutanda sit. Accessio siue paroxysmus est pars morbi vehemētissima: ea, inquam, qua exacerbatur: vt in tertianis, tertio quoque die: in quotidianis, singulis diebus. Fit accessio, facultate expultrice insurgente in causam morbi, actentante expulsiōne. Ergo eo tempore impeditissima est facultas, committens pugnam cum morbo, quare lædetur oblato cibo: maximè in initio accessionis, quum rigor, aut horror, aut frigus hominem premit. Nam præterquam quòd facultas aggreditur tunc primum morbum, est calidum innatum compressum, subitque periculum suffo-

cationis. Itaq; caueri debet ad accipiendum cibum tota accessio, darique debet cibus tempore intermissionis, si febris est intermittens: tempore remissionis, si est perpetua. Si verò intervalla paroxysmorum breuiora sint, quam vt sint satis ad capiendum, & coquendum cibum ante nouam accessio-nem, saltem dari debet cibus in inclinatione paroxysmi. Ita enim Hippocrates ipse docet. de Ratione vict. in morbo. acut. cont. vltimo his verbis: Tempus dandæ sorbitionis, tum per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet. Nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verum etiam, ac maximè à potu temperandum. At quum calor ad pedes descenderit, tunc dare expedit. In hac sententia describens initium & declinationem paroxysmorum, dicit abstinendum esse à cibo in principio, dandum verò in inclinatione. Nam initium est, cum pedes ac omnes extremæ partes frigent: inclinatio est, quum calor sedato feruore viscerum videtur ad pedes descendisse. Quòd si febris adeò anticipat, vt non sit inclinationis tempus satis ad primam concoctionè cibi ante initium accessionis sequentis, dabitur ante inclinationem: sed in initio ne detur. Itaque si fieri potest, longissimè ab initio vtriusque accessionis detur cibus: sin minus, longissimè à principio posterioris. Nam non tam lædet statim ab elapso accessionis principio cibū dare, quàm quum citò expectatur initium aliud. Deterrimum enim est, per initium accessionis, crudo cibo plenum esse ventriculum. Atque ita, vt grauius est cibum dare in paroxysmo, quàm in intermissione: ita in paroxysmi initio grauius, quàm in incremento, & summo vigore. Verum hoc intelligi debet, quantum agitur in ipsis accessionis temporibus: nam sumptis aliunde indicationibus, sæpe non solū licet, sed etiam necessarium est, cibum dare in accessionis principio. Vt in iis qui febricitant ex fame, & quibus alioqui os ventriculi est languidum, & morbus à syncera bile pendet: ij enim qui præ fame febricitare incipiunt, cibo ingesto in ipsa accessione iuuantur, quia fluxio excrementorum, quæ defectu cibi concitabatur, cibo sistitur. Quibus verò sine penuria alimenti febris biliosa est orta, cum debilitate ventriculi maximè, nõ debet dari multum cibi, ne obruat copia & augeat morbi causam: tamen debet dari in ipsa accessione, aut parum ante illam aliquid quod non grauet, sed constringat, corroboretq; ventriculum, ne fluxio syncopem faciat: vt panis modicum ex vino austero aut mali granati succo. Hæc itaque est ratio dandi cibum, quæ accipitur ab accessione: atque hoc est quod Hippocrates dicit, In accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare noxium est. Sed quorsum quum hoc dixisset, addidit, Et in iis qui per circuitus accessiones habent, in ipsis paroxysmis abstinere oportet: videtur nanque hæc esse repetitio inutilis. Quidam dicunt, accessionem primo loco significare principium, incrementum, & summum vigorem febrium continentium: secundo loco, paroxysmos febrium non continentium: atque ita non esse repetitionem, quia non est sermo de eadem re. Sed hi nugantur: nam nomen hoc Paroxysmus, nunquam Hippocrati aut Galeno significat, quod illi commenti sunt, sed solū quod in principio diximus, particulares exacerbationes morborum quibusdam temporibus factas. Profe-

runt locum ex Comment. Galeni in proximum aphorismum duodecimum numero. Quo ita dicit: Per accessionem autem, te nunc oportet intelligere deterius tempus totius circuitus, quod est a primo insultu vsque ad tempus consistendi, sicut reliquum inclinationis tempus est melius. Hæc Galenus. Tamen nihil minus dicit, quam quod illi intelligunt. Sed scire licet, Galenum sæpe nomine inclinationis particularis, cum loquitur de periodis febrium, intelligere inclinationem, simul & interuallum: sæpe folam inclinationem. Atque ita diuidit nonnunquam totum morbum in paroxysmos, & interualla: atque intelligens cum interuallo inclinationem particularem, tria tempora particularia solum, principium videlicet, & incrementum, & vigorem, vocat paroxysmum. Itaque illi fingunt sibi nominis significationem. Accedit, quod si aliquando posset nomen significare quod illi dicunt, hic minimè significaret. Nam de indicatione victus a temporibus vniuersalibus, dictum erat prius. Alij dicunt in principio aphorismi loqui Hippocratem de paroxysmis febrium continuarum, in fine de paroxysmis intermittentiis. Sed huic declarationi non magis astipulantur ipsa verba, quam si quis diceret, in principio loqui de quartanis, in fine de reliquis: quod consistit ad respondendum tantum esset. Quare ego magis probo, quod Galenus in Comment. 19. huius particulæ declarat: intelligere Hippocratem his verbis, Qui per circuitus accessiones habet, febres quibus cum quodam ordine per periodos accidunt paroxysmi. Non enim omnibus accidunt ita, sed quibusdam sine omni ordine. Itaque in principio dicit vniuersim loquens, In accessionibus abstinere oportet: deinde particulatim de ordinatis accessionibus hoc idem affirmat. Hoc autem non est repetitio, imò verò methodus auctoribus omnibus familiaris: quod vniuersim propositum est, speciatim in vno exemplo declarare.

APHORISMVS XII.

Τὴς δὲ παροξυσμοῦ, καὶ τὰς καταστάσεως δηλώσασαι αἱ νῆσοι, καὶ αἱ ὥραι τῆς ἐπέου, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἐπιδρῶσιν, ὥστε καθ' ἡμέρη, ὥστε παρ' ἡμέρη, ὥστε καὶ διὰ πλῆθος χρόνος γίνωνται. ἀπὸρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινόμενοισιν, οἷον ἐν πλῆθει κίσει πύελον, ὥστε αἰπὴ ἐπιφαινῆται ἀρχομένη, βραχυῶει. ὥστε δὲ ὑπερον ἐπιφαινῆται, μηκύνει. καὶ ἄρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἰδρώτες, καὶ δύσκρατα, καὶ εὐκράτα, καὶ βραχυῆα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Paroxysmos autem & constitutiones, indicabunt morbi, & tempora anni, & circuituum ad sese mutuo incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue ex longiori tempore fiunt. Tamen & ex iis quæ mox apparent, ut in pleuriticis, sputum, si statim ac incipit morbus apparet, contrahit: si autem posterius apparet, producit. Et vrina, & deiectiones, & sudores, cum apparent, indicant morbos & difficilis iudicij & facilis, & breues & longos.

Dictum est, dari debere tantò plus cibi, quanto morbus futurus sit longior: atque ad capiendum cibum, caueri debere paroxysmum. Nullus ergo potest victum instituere, nisi prænoscat, quo tempore sit futurus paroxysmus, & quanto tempore morbus duratur sit. Hoc verò est prænoscere paroxysmos, & constitutiones: nam paroxysmus est quod nuper diximus: cōstitutio, est proportio temporum vniuersalium morbi. Hac enim constat totum morbi tempus. Itaque ad institutionem victus, oportet prænoscere paroxysmos, & constitutiones morborum. Quare non in tempestiue Hippocrates modò docet, qua arte hæc duo possimus agnoscere. Pertinet verò hic aphorismus ad partem prognosticam: nam agnitione constitutionis vtimur ad prænosendum, quantum temporis sit morbus duraturus. Significat verò in primis morbi celeritatem aut tarditatem, ipsa morbi species. Nam morbus quiuis est naturâ sua aut chronicus, aut acutus: atque cuius morbo est sua propria constitutio, quam plerunque habere solet. Ut pleuritis solet quatuordecim dies durare, & febris ardens tantundem, & angina quatuor dies, tertiana exquisita septem circuitus, tetanus quatuor, quotidiana febris sexaginta dies, quartana annum integrum. Itaque species morbi significat constitutionem: ceterum quia species non potest exactè significare quantum temporis sit morbus duraturus, quum nullus morbus habeat tam constitutum tempus, vt non possit modò longior modò breuior fieri, addit Hippocr. alia signa constitutionis. Anni tempora etiam significant constitutiones: nam iidem morbi temporibus calidioribus breuiores fiunt, frigidioribus longiores. Quale est illud quod Hippocrates ipse dicit de quartana: Æstiuæ quartanæ breues, autumnales longæ, maximè quæ hyemem attingunt. Eodem modo possunt constitutionem indicare regiones. Nam vt calidioribus temporibus breuiores fiunt iidem morbi, ita & calidioribus regionibus. Quanquam hoc tacuit Hippocr. quia qui scribit aphoristicè, nunquam percurrit omnia, sed ex iis quæ dicit, suppleri debent ea quorum est eadem ratio. Sed nec tempora & regiones, indicant exactè constitutionem. Quare considerare oportet periodos. Nam horum ad sese mutuo incrementum aut decrementum, significat celerem motum, aut tardum: neque profectò immeritò, nam ij ipsi reditus sunt ipse morbi motus. Verba hæc, Et circuituum ad sese mutuo incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus, siue ex longiori interuallo fiunt, enarrantur à Galeno. I. de Crisibus capit. 2. hoc modo: agnoscere, an morbus venerit ad incrementum, an adhuc in principio, vel in summo vigore iam, an declinare iam cœperit, ex magnitudine accessionum sequentium ad priores, & ex anticipatione, aut tarditate. Nam anticipare paroxysmos consuetam horam præter proportionem, signum est incrementi vniuersalis: nisi tamen vt anticipat, ita fiat minor paroxysmus. Crescere enim paroxysmos indicat morbum etiam crescere. Quare quum vtrumque accidit, vt scilicet & febris anticipet, & maior fiat, haud dubiè est incrementum morbi: cum contraria, inclinatio. Quum verò anticipans sit minor, aut maior tardans, considerandum est, vtrum accidat magis: nam illius conditionem putandum est morbum sequi crescendo aut decrescendo: si æquè accidunt;

accidunt, aut est adhuc in principio, aut iam stat. Itaque inquit Galenus, his duabus rationibus indicare accessiones morbi constitutionem: quum enim indicent tempora vniuersalia, & horum proportionem constet cōstitutio, constitutionem quoque indicabunt. Intelligit ergo Galenus, quum dicitur, Et circuituum incrementa, innuere Hippocratem magnitudinem paroxysmorum, an scilicet sequentes paroxysmi prioribus fiant maiores, an non: vbi dicitur, An ex longiori tempore, intelligi an interuallum factum sit longius, an non, quod ad anticipationem aut contrarium pertinet. Ego verò probo quod à Galeno de hac re dicitur, siquidè verissimum est: enarrationem tamen verborum non probo. Nam ipse contextus indicat, vbi dicit Hippocrates, An ex longiori tempore, non esse sermonem de anticipatione aut tarditate horæ, sed de modo periodi: quod non pertinet ad morbi constitutionem, sed ad speciem. Inquit enim, Siue singulis, siue alternis diebus fiant, siue ex longiori tempore, id est, siue quarto quoque die. Nam constat illud siue, notam diuisionem esse: diuisio verò semper est per opposita. Sed esse febrem anticipantem, aut tardantem, nullatenus est oppositum quotidianæ, aut tertianæ febris formæ: imò vtrique illarum potest accidere. Ergo si Hippocrates id significasset, quod Galenus intelligit, perinde esset ac si ita diceretur: Animal omne mouetur, siue rationale sit, siue irrationabile, siue bipes. Itaque ego ita explico verba illa, Et circuituum ad sese mutuo incrementa, continere vtranque significationem, & eam quæ capitur ex magnitudine paroxysmorum, & eam quæ ex longitudine interualli. Nam periodus siue circuitus, non est idem quod paroxysmus, siue accessio. Sed circuitus constat paroxysmo, & interuallo. Quare circuitus incrementum, significare potest vtriusque, interualli dico & paroxysmi, productionem. Itaque tota dictio est, hæc accessiones & constitutiones significantur ab incremento, aut decremento circuituum, aut interualli, aut paroxysmi, ad sese. Siue accidunt quotidie, siue tertio, siue etiam quarto quoque die. Est verò quod ab Hippocrate dicitur, & verissimum & vtilissimū. Nam constitutiones significantur, vt diximus: accessiones verò multò clariùs. Nam agnoscere solemus qua hora diei futura sit accessio, coniectantes ex accessionibus quæ præterierunt. Nam eadem ipsa hora, qua priores accessiones corripuerunt hominem, expectabo hodiernam accessionem. Nisi cognouerim febrem esse naturâ anticipantem, aut tardantem. Nam si hoc cognouerim, tantò prius aut posterius fore coniectabo, quantum solet anticipare, aut tardare. Præter dicta, ex signis quæ mox apparent: maxima significatio constitutionis accipitur. Mox apparentia signa vocat, quæ neque simul inuadunt cum morbo, vt quæ sunt propria, neque in extremo iam morbo, sed aliquanto post morbi initium apparent: cuiusmodi sunt in primis signa concoctionis, aut contraria. Neutra enim horum possunt apparere in morbi principio, sed principio elapso. Quare quò prius apparent, eò breuius est principium: & quum constitutio morborum in quadam temporum proportionem sit, constat, quanto ea apparebunt citius (id est, paucioribus diebus elapsis à prima incurfione morbi) tanto breuiorem morbum futurum esse. Meritò ergo Hippocr. ali-

bi dixit, concoctiones celeritatem iudicij significare. Atque meritò modò dicit, sputum in pleuriticis quum cito apparet, morbum breuem: cum ferius, longiorem significare. Nam sputum significat elapsum esse pleuritis principium: quandoquidem qui in pleuritis principio sunt, nihil spuunt, atque ea est principij nota. Sunt verò notæ concoctionis vt in sputo, ita & in deiectione, & vrina, & sudore. Quare ex quocunq; horum accipi potest indicium breuitatis, aut longitudinis morbi, & facilis, aut difficilis iudicij. Neque verò idem est dictu, longus aut breuis morbus, & facilis aut difficilis iudicij. Nam difficilis iudicij morbus est, non solum qui tardi iudicij, & longus, sed & qui malè iudicatur, aut non tutò, sed cum recidua: facilis iudicij, qui citò, & bene, ac tutò iudicatur. Itaque plus aliquid dicitur, cum facilis aut difficilis iudicij dicitur, quam cum longus aut breuis morbus. Quæ consideranda sunt in sputo, sudore, vrina, & deiectione, primo & secundo prog. dicitur ab ipso Hippocrate, & multis sequentium aphorismorum.

APHORISMVS XIII.

Γέροντες εὐφρόντεσσι καὶ νῆσοι, καὶ φέρουσι, δὲ ἄπειρον οἱ καθεσθῆότες, ἡκιστα μακράνια, πάντων ἡ μάλιστα παιδία. τῶν δὲ αἰτέων, ἀπὸ τῆς αἰτίας ἐκ τῶν πρῶτον ἔονται.

Senes facillimè ferunt ieiunium, secundo loco consistentes, minimè adolescentes, omnium præcipuè pueruli: horum autem ipsorum, quos inter illos ipsos contigerit esse alacriores.

Indicat modò quibus ætatibus maximè lædantur homines à ieiunio, quibus minimè, vt indicationem cibandi possimus ab ætate capere: edocti iam hinc, iis qui maximè ieiunio læduntur, minimè id iniungere: iis verò, qui læduntur minimè, maximè dare. Quatuor ætatum mentionem facit hic Hippocrates, et si aliis locis meminit quinq; & coniunxit hic iuuentutem cum adolescentia. Consistentes ætate dicuntur, quorum calor iam deferuere incipit, & corpora in summa solidorum membrorum mole consistunt: Hi sunt qui agunt ætatem mediam inter iuuentam & senectutem: hanc vocat Hippocrates aliis locis primam senectutem, aut crudam. Pueritia pertingit vsque ad quatuordecimum annum, adolescentia vsque ad vigesimum quintum, iuuentus vsque ad trigessimum quintum, consistentia vsque ad quinquagesimum, reliqua est senectus. Quanquam nihil in his finibus est exactum, neque enim hominibus omnibus æquales ætates sunt: sed hæc ita dicta intelligantur, quasi in nullis hominibus multum à veris ætatum finibus euariant. Senes facillimè ferunt ieiunium, pueri difficillimè: secundo loco à senibus, consistentes: postea iuuenes, & adolescentes. Inter pueros minimè ferre possunt ieiunium, qui sunt alacriores, id est, ad actiones omnes promptiores. Ergo omnium maximè licebit tenuem victum dare senibus, pueris minimè, aliis mediocriter, atque consistentibus plusquam iuuenibus & adolescentibus. Causæ horum aperientur sequenti aphorismo.

APHORISMVS XIV.

Τὰ αἰζανόμενα πλείστον ἔχει τὸ ἐμφυτον θερμόν, πλείστος δὲ τῶν τροφῶν ἐστὶν ἡ μή, τὸ σῶμα αἰαλίσκεται. γέρουσι δὲ ὀλίγον πὶ θερμόν, ἀλλὰ τὸ αἶμα ὀλίγων ὑπερκαυμάτων δέχονται. καὶ πλείων γὰρ ἀποβέννυται. ἀλλὰ τὸ καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσι ἔχουσι ὁμοίως ὄξυς, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

Qua crescunt, plurimum habent innati calidi: plurimo ergo indigent alimento, aliter corpus absumitur. Senibus vero exiguum calidum: idcirco exiguis indigent fomitibus, nam sub multis extinguitur. Hac de causa & febres senibus non similiter acuta, frigidum enim corpus.

Dicit corpora quae crescunt, ut puerilia, plurimo alimento indigere: quia alioqui, cum habeant multum innati calidi, absumuntur. Quid ergo? an calidum innatum absumet corpora? Non certe: monstratum enim a me est, calidum innatum seruare corporum substantiam, non demoliri. Quis fiet ergo, ut quod plus est innati calidi quod corpora conseruat, eod plus illa absumantur deficiente alimento? Monstratum est a me 1. cap. 4. Meteorum, calidum proprium non esse accidens, sed partem substantiae nostrae, atque eam substantiam esse calidam & humidam: & caloris gratia, dici calidum proprium aut naturale: gratia humoris, hanc ipsam dici humidum proprium, seu, ut alij loquuntur, radicale. Non est tamen quoduis naturale calidum, innatum. Naturale enim est, quodcumque nostrae substantiae est pars, & praeter naturam non exorbitat. Innatum vero illud solum, quod a primo ortu est, ex materia nostri ortus, semine inquam & menstruo sanguine, factum. Reliquum enim calidum (quod, inquam, processu temporis ex cibus fit) naturale est, sed aduentitium. Atqui nostra corpora a principio ortus usque ad naturale interitum siccescunt (nam sequens aetas semper est quae proxima sicciore) & quod corpora sunt ortui propria, eod sunt humidiora. Nimirum calidum naturale quod plus habet natiui, eod humidius est. Sed res quae uis quod humidior, eod est euaporabilior: ergo quod corpus aliquod habet plus innati calidi, eod facilius dissipabitur, quare eod pluri refectioe indiget: maximè si non id solum sit accepturum, quod nutriendo, sed & quod augendo corpori satisfacturum sit. Haec est causa qua, ut proximo aphorismo dictum est, omnium difficilimè ferunt ieiunium pueri, quia scilicet omnium maximè abundat innato calido. Sed in ipsis pueris, difficilimè aliis ferunt, qui sunt alacriores. Hi enim sunt calidiores aliis, & maiori exercitatione utuntur, atque utraque causa plus cibi absumunt. Non tamen utraque causa cum priuantur cibo, absumuntur facilius. Nam calor naturalis nunquam facit ad celerem consumptionem, nisi forte per accidens, quia per cibi penuriam a maiori calore magis vruntur excrementa, quae vsta vrunt membrorum substantiam. Sed praeter haec, promptitudo ad omnem exercitationem, dissipari facit vehementer illorum corpora. Sed quid est, quod de senibus dicitur? Senibus, inquit, exiguum est calidum, idcirco exiguis indigent fomitibus, nam sub multis extinguitur. Certè calidum nostrum ad cibos rationem habet, quae ignis ad ligna: ergo ut exiguus ignis non potest multa ligna ferre quia extinguitur, ita exi-

A guum calidum extinguetur a multis cibis. Errant ergo multum vulgares omnes Medici, senibus roboris causa ad cibos multos suadentes: cum utendum eis sit tantò pauciori, quanto sunt facti languidiores, nam quod plus erit, non ferent. Permittendum enim est senibus sensum suo tempore mori: aliter faciemus eos magnis cum cruciatibus, aut seua apoplexia intercipi. Sed nondum dicta est causa, qua senes facillimè ferunt ieiunium: non enim est idem, laedi a multis cibis, quod modò dicimus, & non laedi a ieiunio: quare opus est, ut hoc quoque dicatur modò. Certè cum corpora senum, & tota illorum substantia durissima sint, lentè dissipantur: ergo quanquam contineantur sine cibo, haud multum ledentur. Verum merito Galenus excipit censet decrepitos. Nam quanquam in his minor quam in aliis dissipatio fiat, tamen quia in tanta exiguitate calidi, vel minima illius dissipatio sit magna noxa, plurimum laedentur per inedia. Quid ergo miseris decrepitis agendum, qui neque possunt ferre inedia, neque cibos? Capiendum exiguum admodum facillimi concoctu, atque optimi praeparati cibi, crebro tamen, ne exiguum illud deficiat. His dictis, Hippocrates in fine aphorismo obiter per digressiunculam addidit, febres senum non solere esse acutas, quia frigidum habent corpus. Febres senum non solere esse ardentibus, atque proinde febres alioqui exiguas, haberi tamen debere in senibus magnas, expertissimum est Medicis omnibus. Causam verò reddit Hippocrates, dicens: Frigidum enim eorum corpus. Nimirum senile corpus frigidum est, quia calorem iuuenilem amissit, factumque est ineptum ad retinendum calorem. Corpora verò quaecumque ad retinendum sunt, ad capiendum quoque calorem sunt inepta. Ergo senum corpora cum frigida iam natura sint, non poterunt per febres impensè ardere: nam frigida & sicca, & crassarum partium corpora, densaque, non sunt apta ardere, sed cum maximè lento igne vri.

B C D

APHORISMVS XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶν καὶ ἡρῶν θερμότεραι φύσει, καὶ ὑπνοὶ μακρότεροι. ἐν ταύτησιν ἔν τῃ ὥρῃσι καὶ τὰ περὶ σάρματα πλείω δροτέον. καὶ γὰρ τὸ ἐμφυτὸν θερμόν πλείον ἔχουσι, τροφῆς δὲ πλείον δέχονται. σημεῖον αἰηλικίας, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventre hyeme & vere naturam calidissimam sunt, & somni longissimi. In his ergo temporibus dandum plura alimenta. Etenim innati calidi plus habent, igitur pluri cibo egent: argumento sunt aetates, & athleta.

De victu bene valentium videtur Hippocrates differere magis, quam aegrotantium. Nam tempora anni quam minimè indicant quantitatem ciborum, qui offeruntur aegrotis, sed si quid, qualitatem potius. Sed quod in aphorismo dicitur, est, bene valentes uti debere pluri cibo hyeme, & vere, quam aestate, & autumno. Quia eo tempore plus est calidi innati in internis corporis partibus: has enim omnes vocat hic ventres, ut multis aliis in locis, non solum ventriculum & intestina. Sed videri possit alicui falsum; calidiores esse has partes per hyemem: cum per aetatem soleant homines bilem crebro vomere, siti cruciari, & ardentibus febribus corripi, quae caloris vrentis in visceribus indicia sunt: contra per hyemem

mem vomere pituitam, & sine siti esse, quae videtur frigori imputanda. Certè hac de causa non dixit Hippocrates vitium; calidissimi, sed, naturam calidissimi sunt. Vocatur enim igneo, & vrente, magis afficiuntur corpora per aestate: tamen naturali, & bono, ac coquente, abundant magis per hyemem, quia calidi innati plus habent. Vocatur hic calidum innatum, non ut paulò ante pars calida & humida nostrae substantiae, quam ex semine & sanguine accepimus (haec enim non potest esse hyeme copiosior, quam in superiore aestate) sed spiritus, & sanguis arteriarum. Huius verò calidi est plus per hyemem in visceribus: quia refugium occurrit frigiditatis aeris, ad viscera se se confert, seruatque ibi copiosum, minimam dissipationem accipiens. Verum hoc non in omnibus hominibus vsuuenit, sed in iis, qui per se non sunt admodum debili calore. Nam hi per hyemem solent deterius habere magis refrigerati: atque ut illi per hyemem crassescunt, ita hi sentiuntur gracilesce: qui rursus aestate solent veluti reuiuiscetes inole accipere, quum alij extenuantur. Ex dictis satis constat, hoc aphorismo non quacumque veris partem intelligi, sed primam, quae ab hyemis natura nondum est valde diuersa. Sed cur si calidum innatum abundat eo tempore, plurimo alimento utendum est, Hippocrates similibus exemplis probat, dicens: Argumento sunt aetates, & athleta. Quasi diceret, pueri utuntur multo cibo, quia abundant multo calido: athleta quoque, & quia multum habent calidi, & quia id quod habent, exercitatione augent: ergo quo tempore plurimum est innati calidi, plurimo alimento utendum est. Verum huius rei causa est, quod ut paruo igni non debent imponi multa ligna, ita neque pauca magno: ille enim suffocatur, hic arefcit. Quare ut exiguo calido non debent dari multi cibi, ita neque magno pauci: sed cibi debent calidi rationem seruare: Multum enim calidum multos cibos poterit coquere, & multis frui: maximè quum ob temporis commoditatem (longitudinem inquam noctium) longissimus est somnus, quo nihil est, quod concoctionem magis iuuat: itaque merito videtur utendum multis cibis per hyemem. Sed contra est, quod per hyemem videtur esse minor corporum dissipatio, quam per aestate. Nam frigus aeris maximè impedit eam euacuationem, quae insensibiliter agitur, & cibus accipitur ad reponendum id quod effluit: ei ergo cum effluit minus, minus debet accipi. Accedit, per aestate non tantum excrementa expirare, sed substantiam ipsam, externus enim aer omnia dissipat: per hyemem si quid euacuatur, excrementum est, nam internus calor nunquam substantiam corporis dissipat: cibus verò accipitur pro expirante substantia, non pro excremento. Sed etsi hoc ita habeat (habet enim ita) non proinde non debet accipi multus cibus per hyemem: non quod multa dissipatio fiat, sed quod calidum innatum facultates naturales omnes auget: quare & multi cibi appetentiam facit, & integram elaborationem: ventriculi quidem appetentia a calore praeter naturam tollitur, tamen a naturali augetur, est enim animalis, ac cum sensu, qui calore naturali acutior fit. Venae & arteriae multum e ventre sugunt, quia membra ipsa multum rapiunt, & affigunt, ac commutant. Ut ergo quod strenuior est artifex, eod plus materiae desiderat, quia plus infumit: ita vigente calido, plus appetunt membra omnia, & plus commutant, quanquam minor sub-

A stantiae dissipatio fiat: quo fit, ut corpora eo tempore non talia seruentur, qualia a principio sunt, sed auferantur crassescantque. Verum roges, Si hoc ita habet, cur abundant homines per hyemem succis crudis? Certè ob voracitatem, ut pueris accidit alioqui calidissimis, & ob euacuationes consuetas, quas frigus supprimit, & ob frigus aeris quem inspirant.

APHORISMVS XVI.

Αἱ ὑγραὶ διαταί πῶσι τοῖσι πυρετῶνισι συμφέρεται, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖς ἀλλοίοισι, τοῖσιν ἔτωσι εἰδησμένοισι ἀγνῶσιν.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè autem pueris, & aliis, qui tali victui assueuerunt.

In quibusdam codicibus legitur: ὑγραὶ πῶσαι διαταί πῶσι πυρετῶνισι συμφέρεται, id est, victus omnis humidus, iis qui febricitant, confert. Sed nihil interest, nam idem est sensus: nimirum febricitantes, quatenus febricitant, indigere victu humido. Quia febris quum sit igneus calor, est naturam siccans: quod malum ne serpat, humectatione semper opus est, quantum in ipsa febre agitur. Nam si affectus alius humidus maioris indicationis cum febre coniungatur, ut hydrops, utemur siccatione: id tamen non febris causa, sed alterius affectus. Quò verò febris causa utendum sit semper humectatione, in pueris maximè, & aliis omnibus qui tali victui assueuerunt. Quia naturae, & consuetudini dari debent per morbos similia semper: & puerilis natura humida est, & humidis cibis uti semper solet.

APHORISMVS XVII.

Καὶ οἷσιν ἀπαξ ἢ δις, καὶ πλείω ἢ ἐλάσσον, καὶ κατὰ μέρος. δροτέον δὲ πὶ καὶ τῶ ἔθει, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ηλικίῃ.

Et quibus semel, aut bis, & plura, an pauciora, & per partes. Dandum autem aliquid consuetudini, tempori, regioni, & aetati.

De modis cibandi modò differit, consulens considerare, quibus sit dandus cibus semel, aut bis, an pluries. Nam verba illa, An plura, an pauciora, non dicuntur de multis, aut paucis cibis, sed, ut sequentia illa verba, Et per partes, quae dicta sunt in declaratione, ostendunt, de cibationibus pluribus, aut paucioribus. Itaque consultandum est, quum aegrotanti victum instituumus, an dari debeat cibus semel in die, an bis, an pluries. In qua consultatione maximè indicationes sunt morbi, & facultatis: aliae non contemnendae, consuetudinis, temporis, regionis, & aetatis. Facultas potest esse debilis, aut robusta, aut mediocris: affectio cum abundantia alimenti, aut cum defectu. Defectus verò fit bifariam, aut ob penuriam omnium succorum: aut ob penuriam bonorum, & qui nutrire possint, cum abundantia malorum. Quum facultas est debilis, & penuria alimenti, siue ob corruptionem, siue ob vacuitatem sanguinis fiat, dandum est parum, & crebro: si cum penuria facultas est fortis, multum & crebro. Facultati forti accedere potest sanguinis vacuitas, post recentem euacuationem. Corruptionem verò tantam ut alimentum

venis defit, non puto posse cum virium robore coniungi: q̄ si qua ratione coniungeretur, dandū esset multum, & sæpe. Vt cunq; tamen sit tanta sanguinis corruptio, vtendum est euacuatione per epicrasim, id est, attemperationem, quod fit paulatim, & alternatim factis refectionibus, & euacuationib. Si abundantia alimenti est, siue facultas sit debilis, siue fortis, dandum est per morbos parum, & rarò: sed per facultatem debilem exiguitas raritatē debet superare: per fortem, raritas debet esse maior quàm exiguitas. Fortis enim facultas nō potest bene coquere cibum omnino exiguū. Vsq; adeò, vt per bonam valetudinem si quispiam robusta virtus sit cū plethorico affectu, accipere debeat multū, & valde rarò: multū, ne malè coquat: valde rarò, ne plus etiā repleatur. Hæ sunt præcipuæ indicationes. Consuetudini dandum est omnib. in rebus q̄ multum per morbos, quare & in modo dandi cibū. Quod Hippocr. docet. 2. de Rat. vict. in mor. acut. referens noxas, quæ mutata vtcunq; consuetudine euenient: siue qui semel consuevit accipere, accipiat bis, siue qui bis, accipiat semel. Idque docet his verbis: Qui prandere non consueuerunt, & prandent, statim egrè habent: toto corpore graues redduntur, & parùm valentes, & desides. Quod si supercœnauerint, acidū eructant: alios verò alui leuitas exercet. Nempe ventriculus præter consuetudinem grauatur, superficcescere consuetus, nō bis tumescere, neq; bis cibos coquere. Præterea, qui bis die cibum sumere consueuerūt, ij nisi pransi fuerint, ægrè habent, parùm valent, timidiq; ad quoduis opus fiunt, & cardialgia laborant. Etati etiam (vt de hac prius dicā) dandum est in hac cōsultatione multū. Pueri enim accipere debent multū, & crebrò, quia quæ crescūt corpora, multis cibis indigent. Decrepiti parū, & sæpe, dicta prius causa. Senes rarò, & parū, quia facillimè ferunt ieiunium. Iuuenes multū, & rarò: multo enim cibo indigent, quū sint calidissimi: sed nō crebrò, quum sint iam firmiores, neq; exolutu faciles. Quod de tempore, & regione dicitur, aphor. sequēti declarabitur. Indicationē aliam præter dictas accipit Galenus in Arte medicinali ad hanc consultationem, à formatione hominis. Nam is qui exiguū habet ventriculū præ aliis partibus, parum & sæpe debet accipere: contrà qui magnū, multum & rarò. Quando enim est quod prohibeat tantum accipere, quanto corpus indigeat, crebritate: quū est quod cogat, plus quàm pro corporis indigentia accipere, raritate pensandum est.

APHORISMVS XIX.

Θέρεσσι καὶ φθινοπώρῃσιν ἅπαντα δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶν δὲ ῥῆσις, ἢ ὁ δὲ ἄπρον.
Æstate, & autumno cibos difficillimè ferūt, hyeme facillimè, vere secundo loco.
 Difficile ferre cibos, est nō posse eos coquere, sed grauari, obruiq; ab illis. Quod accidit, cū naturalis facultas, & calidum innatum languorem habet: vt per æstatem ob temporis intemperiem maximā, & interni calidi ab externo calore dissipationē: per autumnū, & quia succedit æstati, & quia per se est tempestas inæqualis, & aduersa omnibus facultatibus. Meritò ergo homines difficillimè ferunt cibos per hæc tempora: hyeme facillimè, quia ventres hyeme calidissimi sunt naturā: vere, secundo ab hyeme,

quia est tempestas temperata. Sed non est idem, difficillimè ferre cibos, & paucis indigere. Imò verò corpora per æstatem, et si ferunt eos difficillimè, indigent tamen multis, gratia maximæ dissipationis substantiæ, quæ eo tempore agitur. Proinde æstate dandum est parum, & sæpe: ita enim vtriq; indicationi satisficit. Hyeme opus est multis, quia multum est calidi innati, & hac ipsa causa facillimè ferunt: ergo dandum est multum, & sæpe. Vere facillè ferūt, & non indigent tam multis: nam neq; tanta dissipatio agitur, quanta æstate, neq; tantū calidi in visceribus est, quantum hyeme: dandum ergo est multum, & rarò. Autumno facultas est languida, & corpora paucos succos eosq; vitiatos habet, causa prioris æstatis: ergo dandum est, vt in æstate, pauca, & crebrò. Ita explicatur particula illa proximi aphorismi, dandum aliquid tempori. Regionis eadem ratio est, quæ temporis: nam in calida, agendum est, vt in æstate: in frigida, vt in hyeme: in temperata, vt in vere. Ex dictis apertè constat, q̄ sapienter, vt alia omnia, illud quoq; ab Ecclesia statutū sit, vt longum ieiunium, & esus piscium ac leguminum & olerū, vere medio potius q̄ alio tēpore singulis annis repetat. Eo enim tempore q̄ minimū officit valetudini: imò verò q̄ multis etiam est sanitatis causa. Quid enim aliud agimus ieiunantes, quàm q̄ multum & rarò cibū capimus? quod indicatione ab ipso tempore accepta, agendum esse Hippocratis præceptis confirmauimus. Iam verò q̄ vltus pisciū, & leguminum, & fructuum, eo tempore minùs q̄ alio oblit, constat: quū illa omnia cum multa copia nutriant exiguū. Atq; opus sit eo tempore cibis vti, quorum maior copia ingeratur, vt magno calori satisfiat, & nutritio nō magna proueniat: quia eo tempore periclitantur corpora præ multitudinem. Malignè itaq; Leonardus Fuchsius contēdit, cap. 17. sui Compendioli, contra veterum Medicorū præcepta illud institutum esse. Sed de re tam seria non erat iudicium ferendū Medico grammatico, & ignaro omnis philosophiæ.

APHORISMVS XIX.

Τοῖσι ἐν τῆσι περὶ ὁδοῖσι παροξυνομένοισι μήδ' ἔν διδόναι, μήδ' ἀπαγκάλλειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν τῶν περὶ εὐθείων περὶ τῶν κερσίων.
Iis, qui per circuitus habent accessiones, nihil dare, neq; cogere, verū adiectioni detrabere ante iudicationem.
 Indicationes à tempore particulari (accessione inquam) & vniuersali coniungens, dicit modò, iis, qui accessiones habent per circuitus, id est, quibusdam interuallis, nihil dandū cibi in ipsis accessionibus, neq; cogendum vt accipiant: quandoquidē, vt dictum prius est, in accessionibus abstinere oportet. Et ante iudicationem totius morbi, detrahendum esse cibum, qui dabatur: quia crises agūtur in summis vigoribus, in quibus summè tenuissimo vltu vtendum est. Hactenus de ratione victus.

APHORISMVS XX.

Τὰ κερνόμιστα, ἔτι καὶ κεκέρμενα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μήδ' ἐν νεώτεροποιέειν, μήτε φαρμακίησι, μήτε ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἔειν.
Quæ iudicantur, & quæ iudicata sunt integre,

29 *grè, neq; mouere, neq; nouare, neque pharmacis, neq; aliis irritamentis, sed sinere.*

Ad rem longè aliam transgressionem facit Hippocrates, ad medicamentorum vsū. Videtur hic monendum, quod sæpe dicere soleo, non minoris artis esse, imò verò multò maioris, scire quo tempore nihil agendū circa egrotantes sit, q̄ quo tempore agendum. Quod Hippocrates verbis illis 6. Epid. insinuat: Ex adhibitione contraria adhibere, & quiescere. Docet ergo Hippocrates modò quandā temporis occasionē, qua nihil est agendum, sed totum est permittendū naturæ: videlicet quū sit iudicium, aut factum est integrè: neq; verò solū hoc verum est, sed & quū iudiciū instat, abstinendū est ab omni medica opera. Itaq; neq; quum iudicium imminet, neq; quum sit, neq; quum factum est, tentandum est quicquam agere. Nisi iudicium agatur, aut actum sit imperfectè: tunc enim quod natura deliquit, suppleri debet arte. Cur quum iudiciū imminet, nō sit agendum quicquā, dicitur Cōment. 29. 2. part. Quum iudicatur integrè, quia aut impediens euacuationē, aut facies nimiam. Cū iudicatum iam integrè est, quia nō est opus medicis auxiliis: abstinendum verò ab eis semper est, cū necessitas iis nō cogit vti. Nam nullū est medicū auxiliū quantum vtile, quod nō aliquo modo facultatem lædat: cū ergo auxilio nō est opus, frustra læsionem afferemus. Integrū iudiciū est, quo morbus soluitur perfectè, ac tutò: vt scilicet, neq; quicquā illius restet, neq; repetat. Agnoscitur iudicium perfectū, dum agitur, his signis: fit die decretorio cum signis concoctionis, indicatum, per regionem conuenientem, & cum bona tolerantia. Cū verò iam actum est, multò meliùs agnoscitur, & illis ipsis signis, & q̄ sedata omnino videatur febris, & nihil interiùs maneat. Aliquid interiùs manere agnoscimus, vt Hippocrates docet 6. Epid. ex siti intus relicta, oris siccitate, insuauitate, fastidio, & similibus symptomatis, quæ manere solent, si non est corpus plenè purgatum. Ergo si nihil tale manet, nihil intus manere agnoscimus, sed esse morbum integrè iudicatum. Quorsum ergo agat Medicus quicquam?

APHORISMVS XXI.

Ἄδ' ἔσθ' ἀγεῖν, ὅκ' ἀδ' μάλα ῥέπη ἢ φύσις, ταύτη ἀγεῖν, διὰ τῶν συμφερόντων χρωσίων.
Quæ educere oportet, quò maximè natura vergit, eò ducere, per conferentia loca.
 Quæ euacuare oporteat, & quæ minùs, aliis locis docet Hippocrates. Hic illud vnum: quum euacuare oportet, ea via euacuandū esse, in quā succus ipse naturā cœpit inclinare. Nam si natura in partem quampiā inclinat, & tu in aliam vocas, natura nihil proficiet, quia tu ei obstitis: neq; tu, quia natura nō adminiculabitur. Quare morbo nihil imminuto, facultas debilitabitur. Debet ergo Medicus curare agnoscere signis, quò versus cœperint impetum succi: deinde cogitare, an in regionē conuenientē inclinēt, atq; vbi id agnouerit, eò ducere, si tamē ducere oportet. Oportebit verò, si multa alia quæ aliis locis scribūtur ab Hippocrate, adsint, & natura nō videatur satis magnū cepisse impetum ad expurgandum per sese totum succum. Nam si hunc cepit, dictum prius est, quæ iudicantur, aut iudicari parant,

aut iudicata sunt integrè, nō esse à Medico mouenda. Si verò videatur inclinare succus in regionē nō conuenientē, non oportet impetū iuuare, sed reuelere, auocareq;. Vt idē Hippoc. 6. Epid. dicit, his verbis: Reuellere, si quò nō oportet, vergat: si autē quò oportet, aperire, vt singula vergūt. Quod hic vocat conuenientē regionē, illic, quò oportet. Quò inclinet succus, agnoscimus, quū iam imminet crisis, ex symptomatis criticis: vt lachrymæ inuoluntariæ, & suffusio, & pruritus nasi, fluxū sanguinis de narib. anxietas ventriculi, & tremor labij vomitū indicāt. Sed cū hæc signa apparēt, rarò est mouendū quicquam, sed expectandū quid facultas possit: q̄ si languidè videatur incipere, prouoca vsq; dū incipiat: postquā cœperit, si languidè tunc quoq; præcedit, iuuabis naturæ motū, ea ipsa via, cui natura insistit. Sed & ante hæc tempora, toto morbi de cursu solemus agnoscere, quò vergant succi, & ex iis quæ adsunt, & ex iis quæ nō adsunt. Vt si diebus contēplatione dignis, quib. solēt morbi mutationes insignes facere, & aliis etiam diebus, videtur natura aggredi deiectionē, aut sudorē, & interim aliq̄ euacuationes supprimuntur, apertè intelligimus, quò vergat malum. Vt si sentit ægrotus crebras irritationes intestinorum, & vrina supprimitur, neq; exudat, aut alia via euacuatur quicquā, in imū ventrē vergit. Itaque nō est admodū obscura ratio cognoscēdi, quò repat malū. Regio conueniens esse potest, simpliciter, aut ad morbū. Sunt enim regiones quædā naturā aliis magis idoneæ: & quædā regiones quibusdā morbis, magis q̄ morbis aliis conuenientes. Semper est melius, euacuationē extra corpus agi, q̄ abscessum ad partē quampiā. Sed & ipsorum abscessuum, qui ad partes inferas fiūt, q̄ qui ad superas: & qui ad externas, q̄ qui ad internas: & qui ad ignobiles, q̄ qui ad nobiles partes, minus mali sunt. Quare si abscessus fiat ad partes inferas, & adenas, non est tentandū repellere, sed vocare quò natura vergit: nam nō est illa abscessui incommoda pars. Si verò videtur succus in principem, aut internam partē irruere, reuelendus, auocandusq; est. Euacuationib. idoneæ sunt, quæ à natura destinatæ sunt eis, vt venter superior, aut inferior, vterus, vesica, & cutis: aut per quas sæpe solēt morbi non inutiliter iudicari, vt nasus fluxui sanguinis est via conueniēs. Ad morbum est conueniēs euacuatio, quæ tales morbos solet iudicare vtiliter. Non enim omnes euacuationes morbis omnib. æquè sunt vtilis, sed cuiq; suæ propriæ. Nascitur comoditas euacuationis ad morbū, ex vicinia vię, per quā euacuatio fit, cum parte malè affecta: & ex rectitudine partis cum parte, & ex natura succi, à quo morbus pendet. Omnes enim morbi iudicantur meliùs per partes vicinas, & habētes rectitudinem, q̄ per longinquas, aut auersas: & morbi omnes pendētes ex tenuibus succis, hac ratione iudicantur meliùs exudatione, q̄ alij. Quare si per febre ardentem videris succum ad cutem inclinare, nec tamē satis magno impetu, prouocabis sudorem, quia est regio simpliciter, & ad morbum conueniens. Si inflammata gibba hepatis parte, in vesicā inclināt, tantundem ages: si verò inflammato liene, vesica videatur irritari ad mictum, haud multum laborabis iuuare, nō enim habet vesica cum liene cōmunes vias. Mitto referre exempla omnia, quia alibi locum hunc latissimè pertractaui.

APHORISMVS XXII.

Πένονα Φαρμακείαν κη κινέειν, μη ώμα, μηδ' εν αρχήσιν, μη μη όργα. τή ώλειεσα σκ όργα.

Codta medicari oportet & mouere, non cruda, nec in principijs, nisi turgeant: plerunq; tamen non turgent.

De vsu medicamento expurgantis disputat: atq; verbu illud medicari, Graece φαρμακείαν de sola expurgatione intelligitur. Docet ergo Hippocr. nunquam esse vtendum medicamento expurganti, antequam succus expurgandus concoctus sit, nisi forte turgeat. Turgere est de parte in partem agi, nullaq; in parte haerere. Huius sententiae causas aliis locis reddidit Hippocr. 4. de Rat. vict. in morb. acut. cont. 44. ita inquit: Ventrē ab initio clystere duces, sed medicamenta purgantia non adhibebis. Nam si ventrem moueris, vrina nō maturabitur, febrisq; citra sudorem, & iudicationē in longum protrahetur. His verbis docet, expurgationem succis nō concoctis facere longiores morbos, & maiorem cruditatem, & impedire iudicationes. Causa, qua hae mala eueniunt, est, quā ipse Hippocr. reddidit satis diferte eodem libro cont. 22. ita dicens: Quicumq; ea, quae inflammata sunt, morborum inter initia medicamento soluere conantur, ij non solum ab intēta, inflammataq; parte nihil adimunt, cum non cedat affectio cruda, verum & quae morbo aduersa, & sana sunt, absunt, contabesciuntq;: ductoq; ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet. Hae illo loco Hippocr. Causa, qua affectio cruda non cedit, est: quod tempore cruditatis intenta est natura retentioni, quare qui expurgat, contrarium motum molitur ei, quem amat natura. Cum succi turgent, nō est ratio eadem: turgent enim, quia nulla in parte retinentur, sed omnium membroru natura conspirat ad illos expellendum: cōspirabit ergo etiam cū pharmaco, quare expurgatio optime cedit. Sed quod modō dicimus, satis cōstat intelligi de expurgatione succorum, quorum expectari potest concoctio: nam si non potest, frustra expectetur. Non potest expectari, neq; debet concoctio succorum sero similiū: quia hi, vt alio loco monstratum est, non possunt coqui: neq; eorum, qui etsi coqui possint, sed in hac affectione non possunt, vt bilis in morbo regio qui est sine febre, aut melancholia in nigro ictero. Nam cum in his morbis non putrescant hi succi, non coquantur: quare in his malis solum expectabitur praeparatio viarum ad expurgandum. Sed & succorum, qui sunt aut in primis venis, aut viis ductus, vt ventriculo, & intestinis, licet expurgationem aggredi non expectata cōcoctione, quia commoditas loci facit educi facile etiam cruda. Sed talium succorum causa, non est opus forti medicamento vti, sed aut expurgante primi ordinis, aut leniente solum. Succorum autem, qui in penitiorib. venis sunt nō turgent, reuulsiois gratia licet nō nunquam expurgationem agere in morborū principijs. Quod Hippocrates ipse, quarto de Ratione vict. in morb. acut. cont. 64. docet his verbis: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum fa-

re, donec morbus concoquatur, aut ob multitudinem succorum, aut ineptitudinem ad coquendum. Sed tunc quoq; est dubium admodum, & periculo plenum experimentum, quodque ego nunquam tentarem, nisi aliunde certa mors mihi videretur obiecta.

APHORISMVS XXIII.

Τα χαρόντα μη τω πλήρη περιμαίρεσθ, άλλ' ως αι χυρέη οια δει, κη φέρει οφώρας: κη οκς δει μέχει λειπθυμής άγειν, κη τστο ποιέειν, μη εξαρ κέση ο νοσέων.

Quae prodeunt, non sunt estimanda multitudine, sed vt prodeant qualia oportet, & ferat facile. Et quum expedit vsq; ad animi deliquium ducere, hoc quoq; faciendum, si possit ferre eger.

Monet Hippocr. ad probandum aut vituperandum euacuationem, non esse curandum (id quod solum vultus curat) quantum euacuatum sit, sed quale, & quantacumq; tolerantia: haec enim est artificiosa consideratio. Nec tamen hoc ita dicit Hippocr. quasi velit omnino non esse quantitatem considerandam, sed quasi minus consideranda sit, quam rei qua. Oportet enim quod euacuatio habeatur optima, vt sit satis copiosa pro magnitudine morbi, & vt euacuentur talia, qualia oportet, & vt eger facile ferat, vt explicatum est aphor. 2. huius part. Verum non tam refert, copiam euacuationis respondere magnitudini morbi, quam duo alia adesse. Nam euacuetur quantumlibet, si non est quod erat noxium, aut non adest bona tolerantia, euacuatio certe laedit. Verum si euacuatur succus, qui est morbi causa, cum bona tolerantia, certe non laedit: siue parum, siue multum videatur euacuatum. Nam si minus euacuatum est, prodest minus, prodest tamen: si plus, certe dum exit quale oportet cum bona tolerantia, nondum est nimium. Neque terreri debet multitudo Medicus, quin potius cum expedit affectus gratia, & eger ferre potest, vel vsque ad deliquium animi ducere oportet euacuationem. Hae continet hic aphorismus. Qui vt apertior euadat, illud monendum in primis duco: quod Hippocr. precipit, de ratione distinguendi bonas euacuationes a malis, de omnibus euacuationibus intelligi, de expurgatione inquam, & emissionem sanguinis, & sudore, & aliis, siue sponte, siue arte fiant: nam iudicij in his omnibus eadem ratio est. De sponte factis scripsit Hippocr. 2. aphorismo dicens: In perturbationibus ventris & vomitibus sponte factis, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & facile ferunt. De factis arte, eodem aphor. hoc idem dixit, statim subiungens: Ita & vasorum inanitio, si talis fiat qualis fieri debet, confert, & facile ferunt. Verum videtur ille aphor. de euacuationibus e ventre esse solum: constat tamen & quum sanguis e naso sponte fluit, oportere vt talis exeat, qualis erat morbum afferens: in causo tenuis, & flauus: in quartana crassus, & niger. Cum secta vena sanguinem alicui mittimus, dicimus merito male actam esse scissionem, quum per putridam febrem integer, & optimus sanguis eductus est: bene, quum putris, & qualem esse coniectamus eum, a quo febris pendet. Iam vero in omni euacuatione desiderari bonam tolerantiam, notius est q̄ vt probari debeat. Sudor quoque

que, quem promouemus, aut sponte fluit, optamus vt sit quale morbus exigit, vt flauus per regionem morbum, & vt sit cum bona tolerantia. Itaq; quod in prima aphorismi parte dicitur, de omni euacuationis genere intelligi debet. Quod vero dicitur de euacuatione vsq; ad animi deliquium, de sanguinis missione solum intelligi debet: nam solam hanc euacuationem possumus listere cum lubet. In aliis vero in quibus nō possumus, nō carebit multo periculo vsque ad deliquium animi ducere. Itaq; missionē sanguinis solum tentandum est ducere vsq; ad animi deliquium, id scilicet, quod leue est, & facile, quod lipothymia Graeci vocant: nō graue, quod syncope. Atq; dicimus ducere euacuationē vsq; ad id animi deliquium, quod euacuatione fit. Nam ad deliquia aliis causis facta, vt metu, non solum ducere, sed in quante animo euacuare amplius licet. Atq; quum quispiam pra euacuatione animi deliquiu pati coepit, desitendum statim ab euacuatione est. Eos autem, qui aliis causis deliquium patiuntur, vacuare licet, vt apoplecticos & comprehesos. Affectiones, quae sanguinis missionē vsq; ad animi deliquiu expectant, sunt febres ardentissimae, quacumq; ex causa sint ardentissimae: & grauissimi dolores, qui ex calida recēti, ac magna fluxione pendent. Nam febriu ardentissimarum causa, intra venas & arterias feruet: quare scissione venae euacuari potest: & dolores quales dicti sunt, maxima ac celerissima reuulsione calidoru succorum indiget. Iam vero animi deliquium affert toti corpori refrigerationē, & sensum tollit: quare reat facultates membrorum per febres ardētes, vt aquae frigidae potus: & tollit dolore, vt stupefacientia medicamēta solēt. Itaq; animi deliquium confert per se, & vt refrigerans, & vt stupefaciens. Quod si quis nobis obtrudat tertium aphor. huius sect. quo dicitur, Euacuationes ad summum ductas periculosas esse, atq; proinde a tali sanguinis missione contēdat abstinendum: respōdebimus, cū facultas in temperie membroru solidoru seruatur, atq; est robusta, non esse hanc euacuationem adeo extremā, vt nunquam tentandū sit, sed esse earum quae tentandae sunt, extremam Debentur tamē extremis morbis extrema remedia, vt alio aphor. dicitur. Sed quoniam de hac re disputatum diffusē est. 7 lib. Cont. liceat modō breui praeterire.

APHORISMVS XXIV.

Εν τῶσιν όξέσ. πησι ολιγάκις, κ' εν αρχήσι τῆσι Φαρμακείαι, σι χε έεσθαι. Ε τστο πω εξδκρηνησ αι τας ποιέειν.

In acutis passionibus raro, & inter initia medicamentis expurgantibus vtendum: atq; hoc cum praemeditatione faciendum.

Passiones vocat, morbos. Videtur plerisque hic aphor. eandem sententiam continere, quā ille, Concocta medicari & mouere, nō cruda, nisi turgeant. Plerunq; verō nō turgent. Quonia enim turgentia in solis acutis fit, & in iis raro, cum plerunq; nō turgeant: dicunt colligi, in acutis passionibus, raro inter initia expurgandum, atq; id cum praemeditatione, an turgeat succi an nō, faciendum. Mihi tamē in longē aliam sententiam videtur Hippocr. modō ferri: eamq; quantum ego cenfeo, verissimam, & cuius ignorantia grauissimē peccant hoc tempore medici. Nimirum, in morbis acutis raro esse vtendū me-

dicamentis expurgantibus, quia talium medicamentoru vsus febribus perpetuis, & magnis (has. n. vocat modo acutos morbos) est aduersissimus. Hippocr ipse lib. de Expurgantibus medicamentis, ita reliquit scriptum: Quicumq; igitur a febribus fortibus corripuntur, his medicamenta purgantia dare non oportet, donec remi erit febris. Sin minus, saltem non intra quatuordecim dies. Carnes enim ipsoru, & ventres, cum calidi sint, medicamentum assumunt, & nihil expurgantur, & morbi regij speciem praefereunt. Comminota enim bile, & non purgata, non vult sorbere eger, neq; bibere, sed omnia abominatur, & plerunq; perit. His verbis aperte docet Hippocr. in magnis febribus dari non debere medicamenta, antequā febris soluta sit (tūc enim si quid intus manet, expurgandum est, ne fiat recidua) aut saltem antequā inclinare coeperit (Hoc enim innuit dicens, non intra 14. dies: acutos quippe morbos intra 14. dies habere summum vigorem alio aphor. docet) quia cum calor sit tractionis causa, & per tales febres addeant membra, trahunt ad se medicamēta, impediturq; expurgatio: quare febris fit maior, quia medicamēta expurgantia omnia, quae verē expurgantia sunt, calida sunt, & sicca: augēt ergo febrem per corpus diducta. Dixi, quae verē expurgantia sunt, quia sunt quaedam quae citra calorem videntur expurgare, vt ferum lactis, rosa, & viola, & castia, ac māna, & tamarindi. & quaedā alia: quae tamen non sunt tam verē expurgantia, quam lenientia, aut extergentia, aut sine nutrimento acria, atq; his de causis deiectionem facientia. De quibus Hippocr. in initio citati libelli ita scripsit: Nam & cibos non alentes, medicamenta esse, putandum est, verum, minus quam illa. Homines enim qui his rectē in cibo vtuntur, sani sunt: qui non rectē, aegrotāt: qui verō modum excedūt, purgātur quidem, velut a synceris medicamentis, verum minus, & tardiūs. Hae in initio libelli, docens non omnia quae expurgāt, esse expurgantia propria. Verum redeo ad priora verba. Colorem quoq; verti in speciem morbi regij dicit, dato pharmaco in febre ardente. Causa huius est, medicamentum diductum, quod in bilem transiens eam auget. Praeterea fastidium quoq; cibi & potus dicit accidere (hoc enim est quod his verbis dicit, Non vult sorbere eger, neq; bibere: sorbitione enim nutriebat febricitantes acutis febribus Hippocr.) quia medicamentum, etsi non expurget, commouet tamen bilem, quae commota fastidium affert. Atque his de causis inquit Hippocr. qui in febre magna expurgātur, plerunq; pereunt. Neq; certe Hippocr. mihi videtur mala omnia retulisse, quae in ardentibus febribus medicamenta solēt afferre: omisit enim dicere, quod pleriq; desiccati, exustiq; nimis, in marasmo dem febre delabuntur. Detestandus ergo est medicamentoru expurgantium vsus in magnis febribus. Neq; profecto immeritō: quanta enim obsecro temeritas est, tam multa mala, quae pharmacū per se affert, experiri, causa vtilitatis cuiusdam, quam ex accidenti euenturam imaginari? Per febres longas nō est tantum periculi in expurgatione. Quia in eis non ardent carnes, & membra vsq; adeo Quid ergo agendum in acutis febribus, si euacuatione per vētram videtur esse opus? Certē quod Hippocr. monet in eodem libello his verbis: Verum si alieui opus fuerit, infusum per clysterem adhibere potes, quotief-

cunq; volueris: hoc enim minoris periculi est. Eadē ratione, qua Hippocr. permittit infusum per clystrem, potes tu uti medicamentis mitissimē purgantibus, quæ non esse verè expurgantia dixi. Verum quanquam hæc ita habeant ut diximus, non omnino nunquam est expurgandum in acutis febribus, sed rarò. Sunt enim occasiones quædam in eis expurgandi, etsi perpauca. Illæ verò sunt, aut elapso summo vigore, ut dicebat Hippocr. libello citato, aut in initio, quod hoc loco dicit, In acutis rarò, & inter initia: & 4. de Ratione vict. in acutis, his verbis: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito. Nam licet expurgare solùm, ut supra dictum est, aut reuulsioni gratia, aut quia succi turgent. Horum autem vtrunq; fit in principio, quo nondum succi firmati sunt in parte quapiam, sed mouentur adhuc. Constat igitur & ex iis quæ modò dicimus, & ex iis quæ prius dicta sunt, duobus modis differre hac in parte inter morbos acutos, & longos: & quod rariùs multò vtendum est expurgatione in acutis, quam in longis (indicatum enim est, plus in eis periculi habere) & quod occasiones expurgandi in acutis, initiis accidunt, non incrementis, aut vigoribus. In longis verò cum liceat expurgare crebriùs, tamen in initiis cauèdum quàm maximè est. Nam aut rarissimè aut omnino nunquam turgent eorum succi: & est eo tempore

A summa cruditas. Ambos hos modos, quibus morbi differunt, sermone hoc attigit Hippocr. dicens, In acutis passionibus rarò, & inter initia, expurgandum. In longis enim crebriùs, sed minimè inter initia. Addidit verò, Atq; hoc cum præmeditatione faciendum: quò rursum declararet, quantum reformidet expurgantium vsum in acutis. Itaq; si in acutis expurgandum est, inter initia certè est agèdum, atq; tunc quidem cum diligenti præmeditatione, an succi turgant an non, an sint expurgationi idonei an non, an sit robur quod possit sustinere an non, an sit corpus fluxum, an non: & an sit affectus aliquis, qui expurgationem fieri prohibeat, ut inflammatio in hypochondriis, an nullus talis sit. Nam cum res sit adeò periculosa, diligèti præmeditatione est opus.

APHORISMVS XXV.
 Ην οια δὲ καθαίρειται, καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ διόρως φέρει. τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.
 Si qualia oportet purgari, purgantur, cōfert, & facillè ferunt: sin minus, difficulter.
 Hoc quod de qualitate eorum quæ euacuantur, & facili tolerantia, & conferentia dicitur, sæpe repetit Hippocrates: hac ratione indicans, quanti faciat.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SE- CTIO SECVNDA.

APHORISMVS I.

ΕΝ ὡ νοσήματι ὑπνὸ πόνον ποιεῖ, θανάσιμον, ἢ ὃ ὑπνὸ ὡ φελέη, & θανάσιμον.
 In quo morbo somnus laborem facit, mortale: si autem somnus iuuert, non mortale.

NON in quocūq; morbo haberi debet let hale, somnum lædere: neq; in omni tempore. Quædam enim morborū genera sunt, in quibus semper lædit, ut in lethargo, & aliis soporosis affectionibus: & in coryza, & aliis fluxionibus, nisi satis parcos somnus sit. Sunt etiam quædā tempora, in quibus semper somnus lædit, etsi morbus nihil videatur habere periculi, ut in accessionū initiis. Incidunt etiam nonnullæ causæ, quibus somnus lædit sine morbi periculo: ut si quis à magno intempestiuoq; potu frigidæ, statim dormire incipiat: aut statim ab ingestio cibo, cum nondum eum vētriculus prehenderit. Verum hæc omnia præscindi debent ab hoc aphorismo prognostico. Itaq; somnum laborem facere, nisi id in natura morbi, aut temporis sit, aut ex causa manifesta, lethale signum est. Nec tñ lethalis est, his etiā exceptis, quæuis ex somno læsio. Non enim si cui ex somno febris videtur facta maior, aut caput dolere cœpit, aut aucta est amaritudo oris, aut sitis, lethale est statim. (Quanquā hæc partim significat copiam crassorū, partim biliosorum succorum, partim magnitudinē febris, quorū quiduis

malū est, nullum tñ per se iam est lethale) Sed cum læsio magna fit ex somno, ut magnū deliriū, aut ex delirio mitiori furor, aut conuulsio, aut pulsus coccidentia, aut intermissio, aut extremus languor, aut frigus extremorum, & anhelitus, cum exultione viscerum, lethale est. Nullum enim horum fit nisi in malignorum succorum abundantia, & magna inflammatione interna, aut summa innati calidi ad succos debilitate, aut quum iam iam instat conuulsio ex febre ardente. Hi autem omnes sunt lethales affectus. Itaque læsiones ex somno, exceptis iis quæ in principio excepimus, omnes sunt malæ: si leues sunt læsiones, malæ solū: si graues, etiam lethales. Videtur tamen mihi Hippocr. illis verbis *πίνον ποιεῖ*, id est, laborem facit, vsus: ut significaret graues læsiones facere. Intellego enim hac phrasi idem significari quod in prognostico dicit, Perturbationem affert. Significatur verò vtraque phrasi læsio magna, & ut videatur homo in periculo positus: tunc enim & ille dicitur in labore positus, & tam ipsam quàm circumstantes conturbatio arripit. Hoc itaque est, quod dicitur: In quo morbo somnus laborem facit, id est grauius lædit, lethale. Non tamen si hoc est lethale, somnū iuuare est salutare admodū. Nam si somnus lædit, ut explicuimus, meritò coniectamus hominē laborare lethali morbo: non tamen si somnus iuuat, quum solet iuuare, coniectare possumus hominem saluari morbo affectū esse. Nam etsi hoc signum non sit malum, inò verò etsi sit bonū, potest morbus habere alia signa lethalia. Non

Non enim vni signo bono fidendum est, sed omnia consideranda. Hoc ut innueret Hippocrates, dixit Si verò iuuat, non lethale. Potuit certè dicere, bonum: nam iuuari à somno, non est omnino ambiguum signum, sed bonum. Quod Hippocrates statim indicat vno exemplo, dicens: Vbi somnus delirium sedauerit, bonum. Verum quia non potuit verum contrarium dictioni lethale obicere dicēs salutare admodum, dixit negatione nò lethale. Atque quò non esse omnino ambiguum (etsi cum negatione esset dictum) intelligeres, scripsit statim exemplum, dixitque bonum.

APHORISMVS II.

Ὅ κεν παραφροσύνην ὑπνὸ πᾶν, ἀγαθόν.
 Vbi somnus delirium sedauerit, bonum.

Exemplum enim est hoc prioris sententiæ. Quod vnum scripsit Hippocrates, ut intelligantur omnia similia, & contraria. Ut si somnus febrem sedauerit, aut dolorem, aut sitim, aut anxietates, bonum. Contrà, si delirium auget somnus, aut febrem, aut dolorem, aut sitim, aut anxietates, malum.

APHORISMVS III.

Ἵπνὸ ἀγρυπνίᾳ, ἀμφοτέρω. Ἐ μετρίᾳ μᾶλλον ἡρόμεια, κακόν.
 Somnus, vigilia, vtraque supra mediocritatem fieri, malum.

Somnus & vigilia, vtrunque horum potest esse naturale, aut præter naturam. Somnus naturalis propriè dicitur Græcis *ὑπνὸ*, Latinis somnus: estque requies facultatis animalis, quæ fit obstructo leuiter, humectatoque cerebro à vaporibus suauibus boni moderatiq; cibi. Somnus præter naturam dicitur Græcis *ἰώμα*, Latinis sopor. Est nò tam somnus, & facultatis requies, quàm impotentia vigilandi, grauis, ac difficilè excitabilis, facta aut ab obstructione magna, aut refrigeratione cerebri, aut extrema dissolutione spirituum animalium. Vigilia naturalis dicitur Græcis *ἀγρυπνία*, Latinis vigilia: est exercitatio, aut conspicuus motus animalis facultatis, qui de obstructo cerebro suo tempore fit. Vigilia præter naturam, Græcis dicitur *ἀγρυπνία*, Latinis peruigilium: est impotentia dormiendi. Fit ex acribus fuliginibus, atque mordacibus, aut ex intemperie calida & sicca cerebri. Hippocrates hoc loco vtitur his nominibus, *ὑπνὸ*, & *ἀγρυπνία*. Quo factum est, ut quidam refatantes hanc sententiam dixerint, somnum non posse esse nimium. Si quidem cum nimius est, iam non somnus, sed sopor est. Neque vigiliam posse esse moderatam, si quidem *ἀγρυπνία*, id est peruigilium, semper est præter naturam: quod verò præter naturam est, immoderatum est. Galenus his respondet: somnum etsi qualitate naturalis sit, posse tamen longitudine fieri noxium, & aduersum naturæ: vigiliam verò dici moderatam, ut febris dicitur moderata, ad aliam scilicet deteriore. Itaque concedit vigiliam per se semper esse nimiam. Ego verò *ἀγρυπνία* non accipi pro peruigilio, sed pro vigilia existimo, atque ita non esse per se immoderatam omnem vigiliam, sed tunc solū, cum producit multò plūs quàm solet. Tunc enim immoderatam fieri, ac noxiam affirmo: ut & somnum, cum plūs satis producit. Ambo enim hæc suscepta mediocriter, vtilia

sunt hominibus: somnus ad coquendum, & reparandum vires animales, & euacuandum inmensibiliter: vigilia ad distributionē ciborum, & euacuationes, quæ operā facultatis animalis indigent, & ad exercitationem animalium membrorum, & ad munia vitæ necessaria obeundum. Cum verò modum excedunt, producanturque nimium, ambo sunt mala, & ut causæ, & ut signa. Nam & multa mala afferunt, & prauæ affectiois sunt indicia. Noxas, quas faciunt, complecti voluit Hippocrates sententia vlt. 2. de Rat. vict. in mor. acut. his verbis: Fortis vigilia cibos crudos, & incoctos reddit: ea verò quæ in contrariam fit mutatio, membrorum laxitatem, excoctionem, & capitis grauitatem facit. Nec tamè his verbis complexus est omnes noxas, quas facere solent. Vigilia enim præter dicta, etiam debilitat facultatem animaleam, & extenuat corpora, & desiccatur cerebrum, & deliria aut affert, aut auget. Somnus longus præter dicta, etiam facit extinctionem innati calidi, & multas fluxiones, & memoriā minuit: & multa alia facit. Ut signa quoque, mala sunt. Nam vtrunque, significat malè affectum esse cerebrū: somnus obstructionibus, & fluxionibus, aut repletionem multorum vaporum crassorum, & frigidorum: vigilia, calore, & siccitate, aut inanitione, aut fluxione biliosa, aut acrium fuliginū redundantia. Quæ omnia mala sunt per se, maximè in membro omnium nobilissimo.

APHORISMVS IV.

Ὁὐ πλεῖστον, & λιμὸς, ἐστὶ ἄλλο ἐδὲ ἀγαθόν.
 ὁ, πὲρ μᾶλλον ἢ φύσεως ἢ.
 Non satietas, non fames, neque aliud quicquam bonū est, quod plus est quàm pro natura.

Alio exemplo satietatis & famis, docet modò, quod nuper exemplo somni & vigiliæ, videlicet omne nimium esse naturæ aduersum. Pròinde dixit, non satietas, non fames: addidit, neque aliud quicquam, quod plus est quàm pro natura, bonum est. Neque, ut nuper dixit, somnus, aut vigilia supra mediocritatem: eadem ratione, neque motus, neque quies, neque venus, neque abstinentia à venere, neque denique aliud quicquam debet esse immoderatum: sed ut Hippocrates dixit, labor, cibus, somnus, venus, omnia mediocritate. Nomen hoc famis, Græcè *λιμὸς*, tria significare solet. Primum caritatem annonæ: ita enim dicitur 2. Epidem. In oppido Aeno iis qui ob famem leguminibus vescantur, crura debilitata sunt. Significat etiam ciborum appetitiam, ut illo aphorismo, Famem meri potio soluit. Significat quoque inanitionem, aut indigentiam cibi, ut illo aphorismo, Vbi fames, laborandum non est. Satietas Latinis tot modis dicitur, quot fames, significatque contraria. Abundantiam alimentorum, fastidium, & plenitudinem repletionemque inanitioni contrariam. Primo significato, dixit Sallustius: Ex frumentigraui inopia, satietas facta. Secundo significato C. cero: Studiorum omnium satietas facit vitæ satietatem. Tertio significato, Medicis solū consuetum id nomē est. Verum Græcis non est vnum nomen, quo propriè tria hæc significantur: sed abundantia dicitur *πλεονεξία*, fastidium *ἄση*, repletio *πληροσύνη*. Vfus est hîc Hippocr. his nominibus, *πληροσύνη* & *λιμὸς*: quare videtur sententia intelligi de satietate in tertio si

gnificato solum. Atq; de fame in tertio etiam signi-
 ficato: quia etsi nomen *λιμής* possit significare tria,
 tamē obicitur vt contrarium satietati. Proinde Ga-
 lenus ita explicat, neque satietatem, id est abundan-
 tiam pluris cibi, quā facultas ferre possit, neque
 contrarium bonum esse: quandoquidem vt dicitur
 aphorismo alio huius particulæ, vbi cibus plusquā
 pro natura ingestus est, morbum facit: & rursum a-
 lio aphorismo, morbos ex repletionē sanant inani-
 tio, & ex inanitione repletio. Quare si vtrunq; eor-
 um morbos affert, vtrunque eorum malum est. I-
 taque hic sermo erit de causis morborum. Sed vi-
 detur mihi aphorismus posse ad partem tuendæ va-
 letudinis & ad partem prognosticam referri, serua-
 ta sententiæ integritate, ac veritate: ad illam, si ita
 intelligatur, neque bonum est ad tuendum valetu-
 dinem cibos accipere vsque ad satietatem, neq; sem-
 per esurire, sed mediocriter cibis vti: ad hanc, si ita,
 neque fastidium magnum, neque magna cibi appe-
 tentia per morbos bonum signum est, sed vtrunq;
 si multo plus solito est, malum signum est. Nam et-
 si dictum est, nomē *πλησμονή* propriè significare ple-
 nitudinem, tamen quia plenitudo fastidium facit,
 potuit id nomen vsurpari pro fastidio: ita enim si-
 gnificat Latinis satietas fastidium, ab effectu scilicet.
 Itaque dictio potest vtrunque sensum ferre.
 Atqui est vterq; sensus verissimus, Mala, quæ mul-
 tos cibos multotiesve accipere, & quæ paucos ac ra-
 rius, facit, docet Hippocrates 2. de Rat. vict. in mor-
 acut. Qui plura accipit, quā debet, congerit mul-
 ta excrementa, patiturque cruditates: qui paucio-
 ra, fluxiones ventriculi & morsus, ac cardialgias, &
 vertigines: maximè, si superna ventriculi parte sint
 picrocholi: & extenuantur toto corpore, fiuntque
 debiles, & ad omnes actiones timidi. Itaq; ad tuen-
 dam valetudinem, mediocriter oportet cibis vti, sa-
 tietatem & famem deuitando. Videbitur fortasse
 contrarium docere Celsus cap. 1. lib. 1. vbi instituit
 victum bene valenti, ita dicit: Modò plus iusto as-
 sumere (paucis interpositis) & semper quā pluri-
 mum, dummodo hoc concoquat. Tamen non do-
 cet. Nam cum dicit, modò plus iusto assumere, non
 instituit quantitatem cibi bene valenti, sed præci-
 pit, ne consuetudini cuius se nimis religiosè as-
 tringat. Intelligi, qui perfectè sanus est: eritque id
 quod docet, verissimum, quia omnis consuetudo
 affert imbecillitatem, impotentiamque agendi con-
 trarium. Itaque illic de re alia loquebatur Celsus, à
 victu legitimo. Cum dicit, Semper plurimum, be-
 ne addidit, Modò hunc concoquat: quod non est
 præcipere satietatem, sed interdicerē famem. Nam
 accipere quantum possis coquere, non est ad satie-
 tatem, sed ad mediocritatē. Sed quod sit optimum
 præceptū mediocritatis capiendi cibum? Respon-
 dent quidam, manere semper cum reliquis famis:
 alij, nihil accipere vltra id quod appetitur. Sed v-
 trique falluntur. Nam si pituitosus accipit quātum
 appetit, accipiet nimium: biliosus non accipiet fa-
 tis, nisi accipiat plus quā appetit. Melius ergo est,
 vt temperati solum accipiant, quantum appetunt:
 reliqui quantum possint coquere: quod ex natura
 & consuetudine hominis agnoscat. Constat ex
 his, nō omnino exactè definitū victum salubrem
 Hippocratem (si modò, autor Hippocrates est) sex-
 to Epidem. 5. vbi ita scripsit: Salubris exercitatio,
 nō saturari cibis, & esse impigrū ad labores. Quan-

quam docuit victum plerisque hominibus vtilem,
 solis enim illis, qui biliosi admodum sunt, possit
 ille victus non esse utilis. Sed de his satis. Tertius
 quoque huius sententiæ sensus verus est, puta, fa-
 stidium & famem per morbos esse mala signa. Nam
 fastidium magnum, significat prauorū succorum
 abundantiam, aut sensus in ore ventriculi corru-
 ptionem: appetentia nimia significat redundan-
 tiam frigidorum succorum, aut nimiam corporis
 dissipationem.

APHORISMVS V.

Κόποι αὐτομάτοι φέρουσιν νόσους.

Lassitudines sponte nata prænunciāt morbos.

Lassitudinum simpliciu triplex est genus: quæ-
 dam quæ sensum facit punctiōis, diciturq; proin-
 de vlcerosa: alia qua habent membra omnia sen-
 sum tentionis, ac proinde dicitur tensiua: alia, qua
 muscoli omnes patiuntur quiddam phlegmoni si-
 mile, tumorem scilicet, tentionem, & punctiōem,
 atque ideò phlegmonodes dicitur. Componi pos-
 sunt hi affectus quatuor modis. Nascuntur affectus
 hi nonnunquam ex manifestis causis, vt vlcerosa ex
 longa mora in Sole, aut intempestiua exercitatio-
 ne, aut esu potiuve acrium, vt potu vini meracioris,
 esu allij, porri, cepæ, aut condimenti ex pipere, &
 aliis aromatis. Tensiua, ex exercitatione nimia, quæ
 tensionem membrorum effecit, phlegmonodes ex
 vtrisque. Nonnunquam sunt sine causa aliqua ma-
 nifesta, sed sua sponte, quas proinde sponte factas
 vocat Hippocrates, quas constat nasci ex causis si-
 milibus illis, quas manifestæ causæ solent corpori-
 bus afferre. Vt vlcerosa sponte facta, significat re-
 dundantiam succorum biliosorum, aut crudorum:
 tensiua, multitudinē distendentem vasa: phlegmo-
 nodes vtrunque. Meritò ergo lassitudines sponte
 factæ, dicuntur prænunciare morbos. Nam sunt
 dispositiones neutræ: quæ verò tales sunt, morbo-
 rum sunt initia. Accedit, nasci has lassitudines ex
 cacochymia, aut plethora, aut vtrisque, quas con-
 stat maximæ morborum partis causas esse. Sed hic
 aphorismus non exigit plura. De lassitudinibus
 multa sunt à me disputata lib. 6. Cont.

APHORISMVS VI.

Ὅσοι πονέοντες τὴν σωματικὴν, τὰ πολλὰ τῶν πόνων ὄναι αἰσθάνονται, τυττώσιν ἢ γνώμη νοσέει.

Quicumque laborātes parte aliqua corporis, plurimos laborum nō sentiunt, iis mens ægrotat.

Laborat Galenus, quem sequuti multi alij sunt,
 ostendere, nomen laboris nonnunquam vsurpari
 ab Hippocrate, non pro dolore ipso, sed pro affe-
 ctione, quæ dolorem facit, atque ita modò vsurpari.
 Nam aliter pugnantiā diceret, dolentes dolorem
 non sentiunt. Quandoquidem qui non sentit, non
 dolet. Nam ipse dolor sensus tristis est. Ergo inquit
 intelligi, Qui habentes parte aliqua affectiones do-
 lorificas, tamen non dolent, ij mente laborant, de-
 lirantq;. Producit Galenus locum Hippocratis ex
 6. Epidem. quo probet doloris nomen de causa do-
 loris dici solere. Habet locus hoc modo, ἐν ἑρανῶν τε
 μὲν παλαιὰ δὲ αἰὶναι ψυχραὶ, αἱ δὲ νεωρὰ θερμαὶ: id est, in Cra-
 nōne antiqui dolores frigidi, recentes verò calidi.

Hoc

Hoc loco, inquit, doloris nomen de causa dolendi
 dicitur, non de dolore ipso: nam dolor non potest
 esse calidus, aut frigidus. Verum Galenus videtur
 mihi si ustrā laborare. Nam Hippocrates hic non v-
 titur nomine *δύσιν*, quo vtitur 6. Epid. quodq; signi-
 ficat dolorem: sed hoc nomine *πόνος*, quod signifi-
 cat nō tam dolorem, quā laborein. Quod palam
 faciunt verba illa Hippocratis in Prognostico, ὅ γὰρ
 ὑποδύσιν τε καὶ πόνου ἀγρυπνίη: id est, à dolore enim &
 laboribus peruigilium. Nō enim Hippocrates cum
 dixisset ὑποδύσιν, addidisset καὶ πόνου, si eadem res es-
 set *δύσιν* & *πόνος*. Proinde ego transtuli, non vt alij,
 Doctes parte aliqua corporis, dolorem non senti-
 unt: sed, Laborantes parte aliqua plurimos labo-
 rum non sentiunt. Nam ita nullum nomen accipit
 impropriè: labor enim significat propriè affectum,
 qui dolorē afferre potest. Accedit, quod malè Hip-
 pocrates diceret, vtereturque in primis impropriè
 nomine, dein de vteretur vulgari phrasi, dicens, do-
 lorem non sentiunt. Nam dolor non est sensibilis,
 sed est ipse sensus. Atq; fortasse barbarorum multi
 decepti hoc aphorismo, statuerūt dolorem esse: ac-
 cidens sensibile, alij commune, alij tangibile. Viq;
 adeò non rarò falsa dogmata nasci solent ex malis
 autorum versionibus: ego proinde in hac bonam
 laboris partem mihi reponendam semper existima-
 ui. Accedit dictis, Galenum falsò dicere 6. Epid. lo-
 co citato, laboris nomen nō dici de dolore, quia fri-
 gidus dicitur. Nam nomen illic de vero dolore di-
 citur: attributum illud calidus, aut frigidus, non
 propriè, sed à causa. Certè Grammatici docent, sæ-
 pe per figuram attributa causarum, effectis tribui.
 Itaq; perinde est, ac si Hippoc. dixisset, in Cranōne
 dolores antiqui nascebātur à frigore, recentes à ca-
 lore. Tamen in hac dictione nomē doloris propriè
 dicitur de dolore: itaq; videtur hic incaurè nomi-
 na explicuisse Galenus. Nos nihil aliud docet Hip-
 pocrates, quā phrenitidē significari, si cum quis
 laboret parte aliqua (id est patiatur affectiones, quæ
 dolorem facere & solent, & possunt) tamen maxi-
 mam partem illius laboris non sentit. Constat ex
 his: si qui magnam partem laboris non sentit, deli-
 rat, multò magis delirare eum, qui omnino nihil la-
 boris sentit. Non tamen proinde rectè censet Phi-
 lotheus illud τὰ πολλὰ, id est, maxima ex parte, acci-
 pi pro *παντα*, id est omnino. Nam præterquā quod
 nomina hæc multum dissident significationibus,
 res ipsa indicat dicendum esse magna ex parte, aut
 plurimos laborum. Siquidem non solum is delirat,
 qui omnino nihil dolet ex affectu one, quæ multum
 corrumpit naturam, sed etiam qui minus dolet, q̄
 pro affectionis magnitudine. Nam etsi hic minus,
 tamen hic quoque habet mentis alienationem, quæ
 facit quominus labor sentiat. Causam, qua hoc
 accidit, facile intelliget, qui legerit cap. vlt. 4. Cont.
 quo monstratum à me est, sensus omnes etiam sin-
 gulares agi posse cum animaduersione, aut cum a-
 uersione animi. Ergo qui delirant, conuertunt ani-
 mum, quò eos sua deliria rapiunt: & ab iis quæ pa-
 tiuntur, auertunt. Quo fit, vt quæ patiuntur, non
 sentiant, aut multò remissiùs.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπνώμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. τὰ ἐν ὀλίγῳ, ὀλίγως.

Qua longo tempore extenuata sunt cor-
 pora, lentè reficere oportet: quæ vero breui,
 breuiter.

Morbi breues etsi magni sint, dispositiones sunt,
 & morbi fientes, factique habentes quā min-
 mum: qui verò multum producantur, nō possunt
 non comparare aliquid facti, atq; eò plus, quò plus
 producantur. Nam omnis dispositio, diuturnitate
 in habitum transit. Intemperies quæ adhuc fiunt;
 si magnæ sint, vitiant actiones: quare extenuare
 possunt, non minus quā longæ, tamen debilita-
 tem in essentia facultatibus non afferunt. Quia fa-
 cultatum essentia in temperamento, quod radicale
 vocant, est, quod per morbos fientes tantum inte-
 gram manet. Ergo morbus breuis etsi extenuatio-
 nem magnam attulerit, tamen debilitatem in essen-
 tia facultatibus naturalibus solidorū non magnam
 attulit. Longus vt extenuationē attulit, ita tempe-
 ramentum partium radicis euertit. Ergo qui ex
 longo tempore extenuatus est, non potest reficere ce-
 leriter. Non enim potest frui nisi exiguo cibo, sc̄n-
 sim aucto: reficit verò, non quod ingeritur, sed quo
 corpus fruitur. Quare si quis extenuatū longo tem-
 pore tentet reficere breui, plus dabit, q̄ coquere ille
 possit: grauabit ergo, atque hac causa extenuabit
 plus. Nam vt dicitur aphorismo sequenti, qui multum
 cibi capiunt, non corroborantur. Verum qui
 breui erit extenuatus, poterit copiosiori cibo frui,
 quare & celeriter refici, id verò bonum est: quare
 cum fieri potest, fieri debet. Neq; tamen quæ dixi-
 mus ita intellige, quasi nulla breuis intemperies pos-
 sit facta esse, & in habitu (monstratum enim alicu-
 bi est, posse vel à principio oriri hectica) sed quòd
 semper ferè breues fientes sint, & longæ habeant
 aliquid facti. Constat tamen non in hoc rerum ge-
 nere solum, sed in alio quouis posse, etsi id rarò, v-
 nicam dispositionem habitum facere. Si igitur ex
 morbo breui videbitur tibi membrorū temperies
 radicis euerfa, aut omnino, aut partim: vt si ex ar-
 dente febre supersit hectica, lentè refice, vt conua-
 lescentes ex longis morbis. Nam quorum ratio est
 par, idem est præceptum.

APHORISMVS VIII.

Ἦν ἐν νόσῳ τροφῶν λαμβανῶν τὴν μικράν, ση-
 μίνει ὅτι πολλοὶ τροφῆ τὸ σῶμα χρεῖται. καὶ ἡ τρο-
 φὴ μὴ λαμβανῶν, εἰς τὸ γίγνηται χρεῖται ἐδύσει,
 ὅτι κινῶσι δέ τινι.

Si à morbo cibum accipiens quis, nō corrobo-
 ratur, significat, pluri cibo corpus vti: si cibum
 non capienti hoc accidat, scire oportet, indigere
 euacuatione.

Cibum accipere dicitur, qui appetit cibos, & ac-
 cipit non parum. Non accipere, nō qui cunque non
 accipit quacunq; causa, sed quia nō appetit. Ergo si
 quis appetēs cibos accipiēsq;, non corroboratur,
 potest esse in causa morbus, nam multi per morbos
 appetunt: sed si à morbo, id est soluto iam morbo,
 etsi accipit, non corroboratur, constat eum non
 posse coquere. Nam si acciperet, & coqueret, mor-
 bo potissimum finito, cur nō corroboraretur? Ac-
 cipit ergo plus quā potest coquere: debet ergo
 Medicus cibi quātitati detrahere. Verum hoc in-
 telligi velim, nisi malis cibis vtatur. Nā si quæ à morbo

appeteret, vtereturque multa beta, aut brasiica, aut multis cucumeribus, nihil mirum, si non corroboraretur: neque causa esset tunc temporis in quantitate, sed potius in qualitate ciborum. Ergo intelligendum est, si quis à morbo appetens satis, accipiensque cibos non prauos, sed nutrire idoneos, non corroboratur, eum pluri cibo vti, quam opus sit. Si verò soluto iam morbo, fastidio laborat homo, opus est expurgatione: quia, vt dicitur 6. Epid. sitis & fastidiū intus manere causam morbi significant, itaque corpus manet impurum: quare opus est expurgare statim. Quia si neque purgas, neque nutris, nunquam reficies: si missa purgatione nutris, magis lædes, quia vt dicitur sequenti aphorismo, non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. Nimirum quæ ingeruntur, ab excrementis quæ interiùs sunt, corrupta, augent malum. Quid ergo agendum? Certè expurgandum priùs, nutriendum deinde.

APHORISMVS IX.

Τὰ μὴ καθαρὰ τῶν σωματικῶν, ὁκόσω αὐτῶν
ψῆς, μάλλον βλάψεις.

Non pura corpora, quanto plus nutriueris,
tanto plus lædes.

Dicitum priùs est, cibum ingestum augere cacochymiam. Quid ergo, an quæ incipua sunt corpora, nullo cibo vti debent? Certè cacochymia causa nihil datur, sed virtutis: quæ nos aliquando cogit cacochymia curam adeo depõnere, vt iis, q̄ omnium succorum corruptione laborant, cibos sæpe offeramus, vt in Comment. 17. primæ part. docuimus.

APHORISMVS X.

Τὰ σώματα χρεῖ, ὅσα αὐτῶν βλάπτει καθαίρειν, ὅρα ποιεῖν.

Corpora ubi quispiam purgare voluerit, oportet fluxa facere.

Qui non facta priùs præparatione, corpus purgare aggreditur, multorum malorum causa fit. Nam aut leui pharmaco vtens, mouet, & nihil euacuat: aut vtens vehementi, extorquet cum magna noxa corporis, & symptomatis grauissimis. Ergo quò cū mediocri pharmaco expurgatio bene cedat, expedit magna præparatione vti. Perpetuum enim est in rebus omnibus: nõ minùs facere dispositionem eius quod accipit, quam potètiã efficiētis. Semper ergo vtendum præparatione est ante expurgationem. Nisi expurgationis necessitas adeo instet, vt non expectet præparationis tempus, vt in quibusdam succorum, qui turgent. Præparatio duplex est necessaria, altera corporis, altera succorū. Quod ad corporis præparationem attinet, quacunque via euacuatio agèda fit, opus est meatu aperire. Quod 6. Epid. part. 2. docet his verbis: Transitus aperiri, vt nares, & alia quibus opus est, & vt conuenit, & qualia, & vbi, & quando, & quantum oportet, vt sudores, & alia planè omnia. Siue expurgatio agenda fit per superna, siue per inferna, oportet aperire vias, & laxare, tollereque obstructions: tum eas, quæ per vniuersum corpus sunt, tum vel maximè eas, quæ in hypochondriis, quia per hæc eorū quæ expurganda sunt, via est. Expedit etiam ad omnè expurgationem corpus esse humidum, maximè verò

adeam, quæ per superna agenda est. Nimirum arido corpori expurgatio adfert desiccationis extremæ periculum: vomitio præter hoc, affert periculum dirumpendi vas aliquod circa thoracem. Nam quæ humida, ac mollia, laxaque sunt, minùs dirumpi solent, quæ sicca, aut intenta. Hæc ergo oportet agi circa corpus expurgandū. Aguntur quiete, cibo, & balneo. Quietis, & cibi mentionem fecit Hippoc. 4. part. aphor. dicens: Ad helleboros qui nõ facilè supra purgantur, eorum corpora pluri cibo & quiete humectanda sunt. Balnei meminit 6. Epidem. 5. dicens: Veratrum epotum, si celerius purgare vis, lauare, aut sumere cibum oportet. Nomine cibi, hîc nõ cibus quiuis intelligendus venit, sed medicinalis, cuiusmodi sunt serapia, quibus vtimur. Nam falsum est prorsum, expedire eum, qui expurgandus est, vt multis cibis. Qui enim laxentur viæ, & tollantur obstructions: Quamquã ei, qui vomiturus est, licet lautius vti cibis, quæ ei qui per anum expurgandus. Sed vtendum est multo potu humectate, & vim habente agendi reliqua, quæ diximus. Multorum serapiorum potum hac de causa ego amo, vt acrium pharmacorum magnas doses reformido. Continendus etiam est homo ante expurgationem in quiete, & quia humectat quies, & quia iuuat ad concoctionem, & eo tempore exercitatio faceret distributionem crudorum, augetque obstructions. Lauandum etiam est, id est, vtendū embrochis vocatis, & irrigationibus ex oleis, aut decoctis humectantibus simul, & incidētibus, aperientibusque. Maximè ad hypochondria, cum in illis obstructions sentiuntur, aut scirrhi. Idem agendū, euacuata, vt solet, bona parte multitudinis, sanguinis missione, aut inedia, & clysteribus, aut alia ratione. Hæc est ratio præparandi corpus. Præparatione succorum debere esse semper incisionem ad expurgandum per ventrem, monstratum est à me lib. 7. Cont.

APHORISMVS XI.

Ἐὐρον πληροῦν ποτῆς, ἢ σίτης.

Facilius est repleti potu, quam cibo.

Verbum repleti non dicitur hîc de repletione, qua fit distentio vasorum, sed de refectioe. Neque nomen potus dicitur de eo, qui est tantum potus. Nam qui talis est, non nutrit, tantum abest vt facilius nutriat, quam cibus. Sed dicitur de eo, qui est simul cibus, & potus. Hoc est, de succo aut de cibo, qui forma potui apta accipitur. Talem potum inquit, facilius nutrire, quam cibum, quam cibum scilicet solidum. Itaque tota sententia sic intelligenda venit, cibus potui aptus facilius nutrit, quam solidus, & qui esui est aptus: atque idem cibus liquidus facilius nutrit, quam si ingeratur solidus. Facilius nutrire multo aliud est, quam melius, aut quã plus nutrire. Plus enim nutrit, quod plus nutrimenti præstat corpori: melius, quod melioris est succi: facilius, quod citius. Constat ergo citius præstiturum corpori nutrimentū, quod solutum in iure, aut alia ratione liquidum ingeritur, quam quod solidum, quia habet ferè iam factum, id quod ventriculus solet cibis præstare. Maxima enim pars eius actionis quæ à ventriculo expectatur, est liquidatio: facilius ergo concoctū erit liquidus cibus: distriueturque statim, atque minimam commutationem perpeffus membra reficiet. In hanc sententiam dictum est ab eodem Hippocrate libro de Alimento:

mento: Quicumque celerrima egent adiectione, liquidum medicamen ad recuperandas vires optimum est. Quæ sententia, illo loco est à me enarrata.

APHORISMVS XII.

Τὰ ἐγκαθάρσιμα ἐν τῆσι νόσοισι μὴ
κρίσιν ὑποπροφῶς ποιεῖν ἔωθεν.

Quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuas facere consueuerunt.

Hoc etiam aphorismo videtur reddita causa eius, quod paulò antè dixit: Si quis à morbo non appetens cibum, non corroboretur, expurgatione esse opus. Quia scilicet, fastidium indicat, bonam partem causæ morbi interiùs manere. Sed quæ relinquuntur in morbis post iudicationes, hoc est, solutiones, recidiuas facere consueuerunt. Ergo ne recidua fiat, opus est expurgatione vti. Sed quod in aphorismo dicitur, apertum est: nam si succus, qui morbum faciebat, interiùs manet, neque à natura, vt fit sæpe, paulatim expellitur, neque à Medico expurgatur, quid aliud facere potest, quæ recidiuam.

APHORISMVS XIII.

Ὁ κόπσις ἢ κρείσις γίνεται, τέτοιον ἢ νύξ δυσφορῶν ἢ πρὸς τὸ παροξυσμῶν ἢ δὲ πρὸς τὸ ἀποπρωτῆρη, ὡς πρὸς τὸ πολὺ.

Quibus iudicium fit, iis nox difficilis, quæ fit ante accessionem. Quæ verò subsequitur, magna ex parte facilius est.

Iudicium est subita mutatio morbi, quæ aut ad salutem aut mortem, & ad melius saltem aut deterius fit. Fit autem, cum natura concreditur summo certamine cum morbo, nonnunquam morbo, nonnunquam vincente natura, idque aut omnino, aut per partem. Quamquam enim per crism in totum morbum insurgit natura semper, tamen non semper potest totum pellere, etsi partem possit. Sed videbitur alicui, præter rem facta hîc iudicij mentio. Nam non solum in iis qui iudicantur, sed & in omnibus qui laborant febribus repetentibus per circuitus, nox quæ antecedit accessionem, est difficilior, quam quæ accessioni succedit. Quia cum instat accessio, membra in quibus est mali radix, grauata iam sunt excrementis, quæ interualli tempore congefferunt: cum verò nuper exacta est accessio, nuper sunt expurgata. Quorsum ergo si perpetuum est hoc in omnibus, iis accidere qui iudicantur, monet? Certè Hippocrates in longè aliam sententiam fertur. Hæc est, in iis qui iudicantur, tempus quod euacuationem antecedit, esse difficile: quod consequitur, plerunque facilius. Nam quod noctis meminit, nihil moror. Perinde accidet dies grauis, si noctu futura est accessio: vt nox fit grauis, si accessio est futura diu. Sed illud in phrasi est. Ita dicimus, tertianæ febres repetunt tertio quoque die: intelligitur tamen, aut nocte. Multæ enim habent accessiones, noctu. Sed quod dicitur hoc est: Crisis habet duas partes, anxietatem magnam, quæ antecedit, & euacuationem, quæ subsequitur. Causa huius rei est, quia cum natura paret expellere noxios succos, excernit priùs illos à bonis, nam aliter malos cum bonis membra pellerent. Dum agitur secretio, non possunt non in-

grauescere dolores omnes, & angi ægroti. Nam dum secernuntur, mouentur excrementa, & fiunt synceriora: motus facit copiam maiorem vaporum eleuari in caput & cor, & interim excrementa faciunt dolores maiores. Nam cæteris paribus, quod mouetur, maiorem dolorè facit, quam quod quietum est: excrementum etiam quod syncerum, maiorem quam quod cum bonis succis permixtum est. Hoc est itaque, quod Hippocrates dicere vult. Sed quorsum dicit, Nox ante accessionem difficilis: cum videatur debuisse dicere, nox ante euacuationem? Certè vt hoc quoque obiter insinuet, euacuationes decretorias semper solere incidere in accessiones. Dicitque, ante accessionem, quasi dicat ante euacuationem criticam, quæ in accessione fit. Fit verò vt crisis incidat semper ferè in accessione, non immeritè. Nam cum crisis & accessio sint motus similes (vtraque enim fit natura conante expellere, accessio partem succi, crisis totum succum) meritò fit, vt crisis accessionem, aut accessio crism rapiat, incidantque proinde in idem tempus. Ad dicit Hippocrates, Quæ verò succedit, magna ex parte leuior existit: quia euacuato iam succo corpus melius habet. Sed cur nõ dicit, semper? Certè quia non omnis crisis bona est: à mala autem deterius habent homines. Dixit magna ex parte, quia magna ex parte fiunt bonæ crises. Pluries enim liberantur à morbis homines, quam intereunt. Hoc ergo est, quod dicitur: Quibus crisis fit, iis nox ante accessionem difficilis: quæ verò succedit, magna ex parte facilius est. Cui parti potius dari debeat nomen crisis, tempori perturbationis, an euacuationis, dicere mitto, quod ad doctrinam nihil faciat: satis sit scire, duo hæc accidere iis, qui iudicantur. Neque verò curo, cur talis mutatio vocata sit antiquis crisis: illud constat, inualuisse vltim vt ita appellaretur. Quomodo excretio succorum in nostris corporibus agatur, libro 2. Cont. diximus. Sed maioris claritatis gratia, opus est vt quædam addamus modò. Secretio non potest agi vnico venæ motu: nam vtcunque vena dilatetur, aut contrahatur, secretio non agitur, sed aut pelluntur, aut trahuntur quædam. Quo ergo modo secretio agitur? Num dæmon aliquis per arterias & venas permeans, secernit hæc ab illis sine earum motu? aut anima ipsa hæc agit, sine corporeo instrumento? Certè nullam horum est verisimile: sed quod illo loco diximus, actionum aliarum concursu secretionem agi. Nam omnia excernuntur, aut quia in partes diuersas pelluntur, aut trahuntur, hæc huc, illa illuc: aut quia alia retinentur, aliis illinc tractis, aut pulsis. Nam quo alio modo separentur? In nostris venis non poterit agi secretio sola expulsione. Nam pellés arteria nihil aliud agit, quam quod sese contrahit. Contractione verò omnia, quæ in venis sunt, huc aut illuc, aut simul huc & illuc, facit regurgitare, confusa tamen & permixta, non secreta. Potest tamen secretio in nostris venis agi, aliis succis detentis, aliis pulsis, aut aliis tractis, aliis pulsis. Atque hoc agi, non est inopinabile. Nam trahitrix & retentrix, quæ in venis & arteriis sunt vt simplicibus, sine ipsarum partium motu operantur: sed vt trahit retinetque ferrum magnes, omnino non motus. Quare vena temperamento, & substantiæ modo retinet bonū succum, compressione pellit malum, atque ita malus secernitur à bono. Sed

dices: Si ita fit secretio, simul agitur cum expulsione: non ergo illam antecedit, ut in aphorismo dicebatur. Sanè secretio, ut monstratum est, non agitur sine quadam excretionem: tamen ante illam, quæ è corpore iam succos egerit, semper ferè fit. Nà cum vena plena bonis malisq; succis simul, sese contrahit, etsi temperamento retinet bonos, constrictione tamen cogitur illorum aliquid deponere. Sed quia retinet, deponit minus bonorum, quàm malorum. Pellunt verò primùm particulæ in particulas, & aliæ in alias: & quæ expulere, reuocant rursum bonos succos, quos expulerant, misis malis. Comprimuntque sese rursum, atque ita aliæ in alias pellentes, & aliæ ab aliis reuocantes, sæpiusque ac veluti circulo quodam agentes, multos motus recipros cient, vsq; dum quasi agitentur in cribro, secernuntur excrementa. Secreta irritant de nouo, grauiusque: coguntque membra nouum magnumque impetum capere, ac extra corpus pellere. Constat ex dictis, meritò tempus excretionis magnam anxietatem afferre.

APHORISMVS XIV.

Εν τῆσι τ' κριλῆσι ῥύσειν αἱ μεταβολαὶ τ' ἀχωρημάτων ὠφελέειν, ἢ μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλει.

In ventris profluuiis mutationes excrementorum iuuant, nisi in praua mutatio fiat.

Bonum esse aut malum, dici potest de signo & de causa. Tamen iuuat aut lædit, de causa solùm dicitur, non etiam de signo. Itaque hic aphorismus non pertinet ad partem prognosticam, sed ad agnosticam. Coatinet enim quoddam indicium euacuationis vtilis, nimirum mutationem excrementorum. Atqui quod dicitur, tale est. Cùm venter alicui profluit, siue sponte, siue à medicamento, bonum est commutari excrementa: hoc est, deiectiones non semper similes fluere, sed diuersas & modo substantiæ & colore. Nà melius perpurgetur corpus cùm euacuantur multiformia, quàm omnino similia. Per rarum enim est, aut fortasse omnino fieri non potest, ut qui piam vnus generis solùm exquiriteque congerat excrementum per morbum aliquem. Nam si nihil aliud, in materiæ cõmunes multæ congeruntur præter propriam morbi. Hinc fit, ut quemadmodum cùm sine euacuatione aut cum exigua soluitur morbus, paulò post fit recidua: ita cùm, etsi facta sit euacuatio satis magna, sed nullatenus diuersa, paulò post morbus alius diuersus genere à priori fiat: ut pro tertiana quotidiana, aut pro quartana. Igitur ut corpus perpurgetur, non parùm iuuat mutatio excrementorum. Atqui verum est hoc quoque, siue diuersa excrementa prodeant seorsum, siue simul. Nimirum vtcunq; euacuentur multa variâq; excrementa, facit ad perpurcationem. Tamen interest multum. Nam si prius prodeant, gratia exempli, alba, deinde flaua, aut contrâ, bonum est, & confert, siue sponte, siue à pharmaco (intelligere quantum agitur in hac mutatione excrementorum: nam euacuationes & spontaneæ & quæ à pharmaco fiunt, multis aliis causis solent esse noxiæ, sed illæ dicantur suis locis) tamen fieri euacuationes diuersas substantia aut variegatas coloribus toto euacuationis tempore, ut signum malum est: significat enim à multis variisq; excrementis pendere

A mala. Quare si lethales erunt colores, mortem: si minus, longitudinem morbi significat, ut diximus in Prognostico. Atqui hoc quod dicitur de variegatis, multò verius est in sponte factis excretionibus, quàm à pharmaco: quod dicitur 4. part. aphor. 21. Nam malitia quæ est ut in signo, amittitur, accepto pharmaco: siquidem signa omnia, eum adfunt manifestæ causæ, amittunt vires. Ergo gaudebit meritò Medicus, videns fieri post iustam succi alicuius euacuationem, mutationem excrementorum (siue euacuatio fit à pharmaco, siue sponte) multò plùs quàm videns semper fluere euacuationes variegatas, quia hoc maioris redundantiæ multorum excrementorum signum est, & ad perpurcationem non adeò facit. Quare, ut signum, est deterius, & ut causa, minus bonum. Sed amabit etiam plùs variegatas excretiones Medicus ab accepto pharmaco, quàm sponte: quia signi vis languescit, præsentia manifestæ causæ. Sed animaduertendum hic est, non esse quod dicimus, de omni mutatione excrementorum intelligendum, sed nisi in mala mutatio fiat. Mala verò hic dicit, quæ in prognostico retulit, nigra, liuida, cruenta, opima, & fætida. Hæc quoque retulit 4. aphorif. 47. Nam cùm euacuatio mutatur in huiusmodi, nihil habet boni: nam ut signum, est lethalis, & ut causa, facit ad mortem celeriore. Nam hoc ferè est, quod faciunt euacuationes omnes per morbos lethales, dissoluendo virtutem. Videtur mihi addendum etiam sententiæ, nisi mutatio excrementorum fit superpurcationis initium. Nam quæ dato pharmaco expelluntur, & quia pharmacum trahit, & quia natura iuuata à pharmaco insurgit in ea quæ sibi molesta sunt, atque ita si potest, perpurgat corpus, mirum in modum profunt. Verùm fit nonnunquam mutatio excrementorum, non hac ratione, sed per impotentiam naturæ. Quia scilicet vexata plùs satis à pharmaco & irritationem non ferens, deponit etiam quæ erant vtilia. Estque hæc non perpurcatio, sed etiam superpurcatio, quam constat non posse iuuare. Neque verò cùm fit hæc, necesse est (si hoc fortè velit quispiam dicere) ad mala fieri mutationem, nisi fortè tunc tandem, cùm res ad extremum venerit. Nam dum euacuabitur vtilis pituita, aut bilis, neque nigra, neque liuida, neque pinguis necesse est euacuentur. Meritò ergo nos adieciimus, nisi sit superpurcatio. Rogabis, quæ ergo ratio est dignoscendi mutationem, quæ fit ob superpurcationem? Ex tolerantia & conferentia: hæc enim semper aberit à superpurcatione. Probeatur ergo mutatio excrementorum, quæ non fit ad mala, quamq; conferentia & tolerantia profequitur.

APHORISMVS XV.

Ὅκκι φάρμακον ῥύσει, ἢ φύμαλα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσεις σκέπτεσθαι, ἢ τὸ χολώδες ἕωσι, τὸ σῶμα ξυνοῦσει. ἢ ὅμοια τῆς ὑγίανσι γίνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφει.

Cùm fauces agrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, excretionem considerare oportet. Si enim biliosa fuerint, corpus vnà agrotat. Sin sanis similes fiant, tutum est corpus nutrire.

Fauces sunt, oris extremæ partes, quæ inter gulum & laryngem iacent. Hæc solent sæpe laborare vlcusculis & inflammationibus: quia expositæ sunt fluxioni

fluxionibus, & ex capite, & ex ventre, & ex pulmone. Nomen tuberculi hic accipitur pro omnibus externis tumoribus: etsi aliis locis pro quibusdam solùm, in partibus laxis obortis, accipi soleat. Verùm quod in præsentia exemplo morborum faucium, & tuberculorum dicitur, de omnibus cutis morbis intellige, siue sint vlcera, siue pustulæ, siue tumores. Itaque de omni scabie, & de maculis omnibus, & de exanthematis idem est præceptum: inspicere scilicet excrementa, vrinas, & alui deiectiones, & sputa: hæc enim declarabunt, an interius sit redundantia aliqua, aut cacochymia, an hæc plenè perpurgata iam sint, & in cute solùm sit malum. Si enim illud sit, cura debet haberi totius corporis, instituendusque est victus, & euacuandum ut in ægrotantibus. Sin hoc, tutum est corpus nutrire moderatè, & localibus auxiliis ad solam cutem vti. Biliosæ hoc loco dicuntur excretionem, non solùm quæ bilis redundantiam significat, sed quæ cuiusuis succi putredinem. Non enim solùm cura corporis est habenda cùm biliosum est, sed & cùm pituita falsa, aut melancholia redundat. Aliis etiam in locis est Hippocrates vsus nominæ bilis, hoc modo, ut vbi dicit: Si febris non ex bile habeat. Itaque cùm excrementa malè habere corpus, vtcunq; significant, illius cura haberi debet in primis. Errant enim vehementer quicumque in huiusmodi malis ante totius corporis curam inunctionibus vtuntur. Si enim hæc reperiendi vim habet, malam luem in corpus altum retrudunt: sin extergètia & siccantia sine repercussione, nihil iuuant: tantundem enim aliis particulis suppullulat. Errant quoque vulgares Medici, qui, cùm exanthemata cœperunt erumpere, à missione sanguinis suadente abstinere, etsi excrementa multitudinè aut cacochymiam indicet. Quasi verò semper excernatur decretoriè, aut quasi decretoriè & perfectè. Quod si cùm cœperunt apparere exanthemata, non euacuant, ne motum impediant, quem cepit natura, cur euacuabant paulò prius, etsi exanthemata velle erumpere multis signis cognouissent? Quasi verò minus cauendum sit, ne impediamus motum, quem natura parat, quàm quem iam est exorsa. Verùm monstratum est in Comment. 20. 1. part. neque quæ iudicata sunt, neque quæ iudicantur integrè, neque quorum iudicium citò fore expectatur, mouenda esse. Itaque misis horum perditissimis sententiis, agendum est ut Hippocrates hoc loco suadet.

APHORISMVS XVI.

Ὅκκι λιμὸς, ἢ δ' αἰ πονέειν.

Vbi fames, non oportet laborare.

Nomen fames, tria significare prius motuimus. Hic significat indigentiam aut penuriam alimenti, quacumq; ex causa fiat. Laborare, significat non vtcunq; moueri, aut exerceri solùm mediocriter, sed vehementius adhuc exerceri. Quod igitur habet hæc sententia, est, eum qui habet cibi indigentiam non debere laborare. Nam penuria cibi siccatur extenuaturque corpora, & dissoluit vires: labor agit hoc ipsum: sit ergo laborem labori addere. Accidetque ita agenti, ut cuidam Prodicò, quæ vituperat Hippocrates 6. Epidem. quasi laboribus & inedia conficientem ægrotos. In hunc inuehitur Hippoc. his verbis: Prodicus febricitantes interficiebat cursi-

bus, lucis, fomentis calidis. Malum febrile inimicum fami, circuitibus multis, cursibus, frictioni, labore, labore ipsis. Hæc Hippoc. Itaque errabat Prodicus, quod fami laborem adderet: cùm tamen ei, qui aut febris gratia, aut qui fastidio laborat, à cibo abstinet, otium agendum sit. Ita enim magis citra noxam famem feret: nimirum otium contraria fami facit. Eadem ratione, si cui est laborandum, ei non est vtendum tenui victu, neque modico, sed multo & crasso, ut multum reponatur, taleque, ut non facilè dissipetur. Messores itaque & fossores, & qui iter agunt, pedites maximè, multum & crebrò crassumque accipiant, alioqui in ipso opere deficient præ languore, aut animam agent. Nam qua ratione vbi fames, non est laborandum: eadem, cùm laborandum, non est abstinendum à cibo. Nec tamè proinde cibus accipi debet ante quotidianum laborem, eum inquam, qui exercitationis gratia suscipitur, quin potius hic labor debet cibum antecedere. Sed hic non est nimius, neque defatigationem facit, ut ille de quo sententiam hæc intelligi diximus, sed alacritatem præstat corpori, & excrementa euacuari facit.

APHORISMVS XVII.

Ὅκκι αὐτὸ πρὸς τὴν πλείων παρὰ φύσιν εἰσέλθει, τὸ τοῦ νόσου ποιήσει, δηλοῖ δ' ἢ ἰήσιν.

Cùm cibus multus præter naturam ingestus est, morbum facit, indicat autem curatio.

Quidam intelligebat, Hippocratem hoc loco dicere, cibum multum & malum morbum facere. Atqui malum cibum significari dictione illa, præter naturam: quasi secundum naturam sit, qui est bonus cibus. Sed mihi videtur, ad faciendum morbum non opus esse multo & malo: alterutrum enim sufficit. Multus enim etsi non sit malus, & malus etsi non sit multus, morbum potest parere. Quamquam enarratores quidam affirmabant, cibos qualitate non nocere per se, sed cum quadam quantitate adiuncta. Quandoquidè nihil adeò malum sit, quod vt lædat, quantitate quadam non indigeat. Sed hi delirant. Nam eodem argumento efficietur, ignem non vrere calore per se, quia non sine quadam quantitate vrere potest. Itaque qualitas cibi per se potest morbum facere: id verò non est, quod ab Hippocrate hoc loco dicitur. Sed illud vnum, cibum multum, & præter naturam morbos facere. Sed quid sit illud, præter naturam, audi. Qui multo cibo vtitur, in multos morbos solet incidere. Nam ex multo cibo multi crudi succi, & multa excrementa colliguntur. At Milo multo cibo vtēbatur, & sanus agebat: athletæ omnes eodem modo. Certè vtēbantur hi multo, tamen multus cibus non erat præter illorum naturas. Quin potius illorum naturæ amabant multum cibum: multum enim coquere poterant, & multo frui. Multum accipere, non est fanitati aduersum, si multum coqui potest. Quin potius, vt Celsus docet, salutare. Cùm verò accipitur plus quàm vt possit coqui, præter naturam est, & morbum facit. Non omnes homines vti debent eadem cibi mensura, sed alij maiori, alij minori, pro ratione naturæ hominis, quæ est in temperamenti specie, & corporis mole, & formatione, & robore virtutis. Itaque quod vni hominum est nimium, alteri est mediocre. Sed cuius facit morbum id, quod præter suam naturam est. Intellige tamen, non quomodo

tulumcunque, sed ita vt notatu dignū iam sit. Paruus enim excessus lædet parū, morbū faciet qui maior erit. Hoc autem ita habere, curatio indicat. Nam si quis ex multa cibi ingestione ægrotare cœpit, inedia solet optimè curari. Atqui hæc ipsa ratio curationis, vtpote ingestioni multi cibi contraria, indicat causam morbi fuisse multum cibum. Hæc significatio causæ morbi est, quam Galenus vocat à iuuantibus & nocentibus: ad quam confugimus, cum alia omnia nō sunt fatis. Hac arte vsus est Hippocrates ipse 2. de Ratione victus in acutis, præcipiens, in dolore lateris fomentis tentare, an à frigore dolor sit.

APHORISMVS XIX.

Ἐπιπλοῦντων ἀβρόως καὶ παχέως, παχῆαι καὶ ἀβροχῆαι γίνονται.
Eorum qua confertim & celeriter alunt, excretiones quoq; celeres fiunt.

Quæ omne alimentum quod præstare possunt simul citòq; præstant, confertim & celeriter alunt. Talia verò tenuia sunt, & facillè coquantur (hæc enim causa citò alunt) quare & deiectiones è ventre ex huiusmodi cibus citò fiunt, & ea substantia quam præstant corpori, citò dissipatur, haud durans diu. Deiectiones, quia cum citò coquantur, & citò excrementa separantur. Dissipatur substantia, quia ex tenui cibo tenuis & dissipatu facilis prouenit. Hæc itaque ambo intelligi puto verbis illis, Excretiones quoque celeres fiunt. Maximè verò dissipationem faciem. Videtur enim hæc sententia eadem esse, atque illa quam libro de Alimento scripsit: Cibus qui citò coquitur, citò dissipatur. Sed & de deiectionibus etiam intelligi potest. Neque vt intelligatur, opus est limitatione, quam adhibet Galenus, dicens: Nisi sit acrimonia aliqua, aut lentor in cibo, cuius gratia citius descendat, quam pro sua tenuitate. Nam si hoc accederet, cibus qui citò descenderet, non citò coqueretur. Non tamen qui citò coqueretur, tardè descenderet. Quod solum esset huic sententiæ aduersum. In qua nihil est iam difficile. Illud velim studiosos hoc loco animaduertere, quantum intersit, cibum dare multum aut paucū, bonum aut malum, solidum aut fluxile præbens alimentum, atque celeriter aut tardè. Et si qui cibus celeriter præstat, fluxile præstat: q; tardè, solidum. Multum autem aut paucum, bonum aut malum, & quod citò, & quod tardiùs, præstare potest.

APHORISMVS XIX.

Ἐπιπλοῦντων ἀβρόως καὶ παχέως, παχῆαι καὶ ἀβροχῆαι γίνονται.
Acutorum morborum nō omnino tuta sunt prædictiones, neq; salutis, neq; mortis.

Quamquam in acutis morbis sæpiùs prædictione vtimur, quam in longis, & faciliùs, vt in Prognostico ipse docet: tamen prædictiones non sunt tam certæ. Nam signa concoctionis aut contraria, quæ certissima esse solent, in his morbis possunt nos decipere magis, quam in longis. Nam cum pendeant ex succis maximè mobilibus (ex calidis enim & tenuibus) fieri possit, vt qui coqui cœperant, tamen in principem partem faciētes impetum, hominem interimant. Et nonnullis accidisse scimus, vt qui

cœperant malignè putrescere, præter Medici expectationem, huc & illuc agitati, in viam exitus incumbentes, liberent. Quod accidisse Metoni dicunt. In longis non est hæc præfagij incertitudo, cum ex crasis ac difficilè mobilibus succis pendeat. Quare & cum lethales sunt, habent minus spei, & cum salutare, minus ambiguitatis.

APHORISMVS XX.

Ὁ κέσσι νεοισιν ἐστὶν αἰ κελίαι ὑγραὶ εἰσι, τῶν πείσσι δὲ νεοισιν ἐστὶν αἰ κελίαι ξηραὶ εἰσι, τῶν πείσσι πρεσβυτέροισι γινόμενοι ὑγραὶ γίνονται.

Quibus iuuenibus adhuc ventres humidi sunt, his senescentibus siccantur: quibus verò iuuenibus adhuc ventres sicci sunt, his senescentibus humectantur.

Non omnis ars prædicendi versatur circa ægrotantes, sed quædam etiam prænotio est, quæ spectat ad sanos, cuiusmodi est quod modò Hippocrates docet. Si enim alicui adstricta est aluus per iuuentutem, possumus laxitatem ventris ad senectutem polliceri: Atque meliorem spem præbere homini, qui p iuuentutem deterius degit. Nam quod hîc dicit humidos ventres, nihil est aliud, quam laxa fluxaque aluus: contrà, sicci ventres, est adstricta aluus. Hæc sententia habet duas partes, tamen nulla earum est perpetuò, sed magna ex parte vera.

Nimirum plerunque aluus laxa iuuentutis, adstringitur in senectute: & adstricta laxatur. Neutrum tamen perpetuò fit. Quia cum sint multæ causæ adstrictionis alui & laxitatis, ex plerisque fit commutatio, non tamen ex omnibus. Id quod perpendendæ causas omnes vtriusque mali, apertum fiet. Quas ego quam potero breui ac distinctè percurram: interim sententiæ præsentis causas reddens. Laxa aluus esse solet, aut quia plus accipitur cibi, quam pro indigentia, aut quia non distribuitur, aut ob redundantiam bilis, aut ob debilitatem retentricis facultatis. Atque causæ quæ frequentissimè laxam aluum faciunt in iuuenibus, sunt esus nimia (solent enim esse iuuenes voraces) & redundantia bilis: biliosa enim est iuuenilis ætas. Non rarò etiam fit ob debilitatem retentricis, rarissimè ob defectum distributionis. Nam debilitas retentricis, semper ferè fit ob humidum temperamentum intestinorum: defectus distributionis ob frigus hepatis: maxima enim distributio à ventre fit in hepar.

Tractio verò agitur calore, vt retentio siccitate moderata, & expulsio moderata humiditate. Constat verò vt rarius sit aliquantò, hepar iuuenum frigidum admodum esse, nisi fortè per morbum, quam intestina humida. Harum causarum pleræque, & quæ creberrimæ sunt, commutantur ad senectutem. Nam qui per iuuentutem voraces sunt, deinceps minus appetunt. Vigor enim innati calidi voraces facit, senescentibus autem decrescit. Bilis copia semper senescentibus minuitur. Intestinorum humida intemperies corrigitur senescente corpore, siccantur enim omnia. Tamen si ob frigus hepatis agitur minor distributio, non emendatur, imò crescit noxa: hanc autem diximus rarissimam esse huius laxitatis per iuuentutem extra morbos causam. Secunda pars aphoristicæ sententiæ, similem habet

habet monstracionem. Adstrictio ventris contrariis de causis fit frequentissimè in iuuenibus, quia minus accipitur cibi quam pro indigentia, aut quia nimia distributio agitur. Nam calor oris ventriculi inappetentiam facit, picrocholis maximè, & calor hepatis facit nimiam distributionē. Hæc verò sunt sæpe in iuuenibus, rariùs ob debilitatem expultricis, rarissimè ob defectum bilis: hæc enim iuuenibus nisi per morbos nunquam desit, aut rarissimè. Constat verò duas causas priores, quas creberrimas etiam esse diximus, ad senectutem commutari. Nam cum refrigerat totum corpus, ardor ventriculi & hepatis extinguitur. Reliquæ tamen causæ non semper commutantur, imò penuria bilis nunquã commutatur: nam qui fiat vt bilis crescat homine eunte ad senectutem? Debilitas expultricis fit ab immodica siccitate: amat enim expultrix humiditatem mediocrem. Siccitas verò semper crefcit senescentibus. Verum est quod à Galeno dicitur: tantum posse crescere siccitatem, vt etiam debilitet retentricem. Quia omnis immodica intemperies deicit actum cuiusq; facultatis. Tamen hoc non fiet, nisi cum summa iam est siccitas, cuiusmodi in extremo senio, & in vicinis morti. Igitur monstratum iam est, vtramq; sententiæ partem esse plerunque veram, perpetuò tamē neutram. At magna ex parte, se quoque intelligere, Hippocrates ipse declarabit aphorismo penultimo huius particulæ. Galenus addit nescio quæ, ad obscuritatem facientia (quatum intelligo) magis quam ad doctrinam. Nam quod dicit, aluos nonnunquam esse laxas ob robur expultricis, non omnino probo. Consentaneum enim magis est, illud semper in debilitatem retentricis reici. Sed dicta sufficiunt de hac re.

APHORISMVS XXI.

Ἰμὸν θάρηξιν λύει.
Famem vini potio soluit.

Hic aphorismus, & qui proximè huic succedit, ad partem curatiuam spectant. Dicitur hîc famis nomen, de appetitu cibi non mediocri, sed vocato canino. Quo qui laborant, torquentur fame, & non satiantur cibus: quin potiùs esu videtur illorum famis plerunque crescere. Nasctur ex duplici causa, aut dissipatione nimia, aut frigida intemperie oris ventriculi cum succo frigido & crasso, acido potissimum. Nam hic corrugans os ventris, similem passionem facit ei, quæ per naturalem famem accidit. Medemur his, datis oleo & aliis rebus pinguibus, gratia symptomatis, hoc est ad sedandum illum appetitum nimium: hebetatur enim huiusmodi rebus: & laxatur os ventriculi, tollunturque rugæ. Atqui hæc curatio communis est omnibus his, siue ex dissipatione, siue ex frigidis succis contraxerint malum. Reliqua tamē curatio euariat. Nam qui dissipatione laborant, nutritione copiosa, & cibus dissipatu difficilibus egent. Qui verò succorum frigidorum abundantia, gratia causæ indigent extergentibus, & euacuantibus tales succos è ventriculo: & intemperiei causa, indigent calfactu, qui fit medicamentis calidis, & vino mero & antiquo. Igitur neque de omni fame canina intelligi potest quod hîc dicitur, sed de ea solùm, quæ fit à frigidis succis: nam iis qui dissipatione laborant, non pos-

set sine magno periculo merum dari. Fame tamen frigida laborantes, bonum est mero vti: aqua enim hos plurimum læderet. Quia vt dicit Hippocrates ipse 6. Epid. aqua vorax. Scilicet refrigerat os ventriculi: frigida verò intemperies sitim tollit, & facit famem. Calida contrà facit sitim, famem tollens. Quare meri potio calfactu, fami nimix ex frigore medetur. Quamquam *θήρηξιν* nomen, non puto significare vini meri potum, vt Galenus affirmat, sed solum vini potum. Id enim ex eodem loco, quem Galenus producit in confirmationem suæ sententiæ, ex 2. de Natura hominis, apertè constat. Est enim illicita scriptum: *φανέρω γὰρ ἴδμεν, ὅτι τὰ διακνήματα ἰκάνω ἡμῶν, ἐκ ἀπείρας ἰσχυρῶν ἐπιπλοῦντων ἢ νεοισιν ἐστὶν, καὶ τῶν πείσσι, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν, καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως, καὶ τῶν θύρασμαμένων, καὶ τῶν ἀρροσιστόλων.* id est, Manifestum enim iam, victum cuiusque nostrum non esse causam. Quandoquidem morbus apprehendit omnes simul, tam iuuenes quam senes, tā fœminas quam viros, & tam vini potores (θυρασμαμένων inquit) quam aquæ potores. Constat in hac dictione, *θυρασμαμένων*, vocari eos, qui nō sunt *ἀρροσιστόλοι*, id est, abstemii. At verò non statim ac non est aliquis abstemius, est potior vini meri: nam neque qui dilutum vinum bibunt, sunt abstemij. Igitur nomen *θήρηξιν*, apud Hippocratem solum significat vini potum. Merum tamen magis curabit famem, quam dilutum vinum, si modò à ventriculo vinci potest.

APHORISMVS XXII.

Ἀπὸ πληθμονῆς ὀκέσει ἀν νοσήματα γήρηται, κενώσεις ἴηται, καὶ ὀκέσει ἀπὸ κενώσεως, πληθμονή, καὶ τῶν ἄλλων ἢ ὑπεναντίως.

Quoscumq; morbos, qui ex repletione fiunt, euacuatio curat: & qui ex euacuatione, repletio & aliorum contrarietas.

Hæc ipsa sententia scripta est in initio 2. de Natura humana. Videtur scripta aduersus opinionē vulgi: cui fauent etiam vulgares Medici, putantes per omnes morbos vtendum esse tenui victu, atq; tantò meliùs ægrotantes omnes curari, quanto in tenuiori victu continentur. Cum tamen multi sint ægrotatium, quorū summa curatio est resectio: illi scilicet, qui ex euacuatione cœperunt ægrotare. Facit enim plerq; mala repletio, sed facit etiam multa euacuatio. Nam vt Hippocrates ipse dicit, si menstrua multa fiant, acedunt in orbi: & si non fiant, ex vtero morbi contingunt. Itaque & inanitio & repletio solet conuulsionem facere, & retentio euacuationis consuetæ, & euacuatio nimia solet hydropem facere, vt aliis locis ab eodem dicitur: & vt paulò antè dixi, famem caninam nonnunquam inanitio, & famis solet febres facere, vt alibi monstrauimus. Horum omnium curatio agi debet, non tam euacuatione, quam resectione. Nam omnibus malis occurrendum obiecto contrariorum: causis primùm, deinde ipsis morbis per se, nonnunquam etiam symptomatis. Verùm curatio legitima à sublatione causæ incipit: quare causæ in primis sunt danda contraria, vt euacuationi resectio, & satiati aut repletioni (ambo enim significat hæc dictio *πληθμονή*) euacuatio. Constat verò in hoc aphorismo nomen illud repletio, cum bis scriptum sit, non accipi eodem modo vtroque: sed primo lo-

co pro nimia repletione: secundo, pro refectione. Nam nimia repletio ad nullos morbos curandos est utilis.

APHORISMVS XXIII.

Ἐπιπλά η̄ πεπάρτη ἑπτά η̄ λϛ, ἐτέρης ἐβδομάδου ἢ οὐδὲ ἀρχῆς. Ἰασηρτῆ ἢ ἑνδεκάτη. αὐτὴ γάρ ἐστι πεπάρτη τ' ἐτέρης ἐβδομάδου. Ἰασηρτῆ δ' ἐπιπλά η̄ ἐπικαὶδεκάτη. αὐτὴ γάρ ἐστι πεπάρτη μὲν ἀπὸ τῆς πεσσαρεσκαὶδεκάτης, ἐβδομη ἢ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης.

Septenorum quartus est index. Alterius septimanae octauus principium. Contemplabilis autem undecimus: ipse enim est quartus alterius septimanae. Contemplabilis rursus & decimus septimus: ipse enim est quartus a quatuordecimo, septimus vero ab undecimo.

Refert hic Hippocrates dies decretorios. Dicuntur decretorij, qui crebro & tuto solent iudicare. Horum vis maxima est intra vigesimū diem. Quia hic est terminus acutorum, qui solent iudicari: longi enim lentē soluuntur. Talium dierum non est dignitas par. Sed primi ordinis iudicatum sunt 7. & 14. & 20. Secundi, 4. 11. & 17. Tertij, qui inter hos sunt impares. Ultimi, qui pares. Nam plus aut minus omnes sunt decretorij, quia nullo die non possunt homines bene & malē iudicari: etsi his quā illis rariū, ac minū tutō. Sunt in his diebus alij aliorum indices: bona enim crisis semper indicatur aliquantō priū quam fiat. Videtur verō Hippocrates hic indices aliorum dierum vocare contemplabiles, hoc est, contemplatione dignos, neque sine animaduersione prætereundos. Quare constat ex hac sententia verissimum esse, ac sententiæ Hippocratis consentaneum, quod libro 10. Contr. docuimus: intra vigesimum diem, proximos quaternarios sequētium quaternariorum esse indices. Nam si quartus indicat septimum, & decimus septimus vigesimum, undecimus indicat quatuordecimum, & quatuordecimus decimum septimum, & septimus undecimum. Hæc obseruatione multorum Medicorum ex multis seculis constat. Ratio tamen est dictū difficillima: de qua non agam modō multis, quia aliis locis scriptum satis est à me. Illud tamen non præteribo, videri hic Hippocratem Pythagoricorum doctrinam, de numerorum virtute respexisse. Nam faciebant illi magni quaternarium & septenarium numerū. Quaternarium, quia est primus numerus perfectus & æquilater. Nam binarius cū sit principiū diuisionis, habetur omnium imperfectissimus: quē proinde Plato contulit materię. Ternarius est primus perfectorum, tamen est linearis: non enim constat numeris, sed vnitatibus. Quartus est perfectus & æquilater: constat enim ex bis duobus. Septenarij perfectio illa habetur maxima, quod constat duobus primis perfectis, ternario & quaternario. Itaque his de causis quaternarius & septenarius habentur perfectissimi. Hippocrates verō huic numerorum perfectioni videtur dierū decretoriorum vim tribuere. Siquidem cū dixisset, Contemplabilis autem undecimus: quasi causam reddens, dicit: Ipse enim est quartus alterius septimanae. Atque mox, Contemplabilis rur-

sum & decimus septimus, quia (inquit) est quartus a quatuordecimo, & septimus ab undecimo. Sed indicaui nos in Comment. Prognostici, nō idcirco mutationes morborū incidere in quartos & septimos dies, quod quarti & septimi sint, sed quod aspectus quidam Lunę in quartos & septimos dies incidant. Quo loco multa alia, quæ ad hunc aphorismum etiam spectant, declarauimus. Sed illud vnum oportet vt dicatur modō. Si secundæ septimanæ octauus est principium, & septimus finis primæ, videtur fieri vt quatuordecimus sit finis secundæ septimanæ, & decimus quintus principium tertiæ. Quare decimus septimus non erit quartus a quatuordecimo. Aut si hic est quartus a decimo-quarto, numerato ipso quatuordecimo, undecimus erit quintus a septimo, numerato scilicet ipso septimo. Verū Hippocr. attentē admodū monuit, octauum esse principium alterius septimanæ: quia secunda septimana cum prima nullo die communicat, cum tertia communicat die quatuordecimo, qui est vltimus secundæ & primus tertiæ. Non quidem quod non sint reuera quatuor septimanæ quatuor partes æquales mensis, distinctæ quatuor aspectibus Lunę, qui quatuor æqualibus spatiis distincti sunt, quartis nempe circuli: sed quia aspectus tetragonus incidit in primam partem vigesimi primi: atq; astra antequam in aspectus ipsius punctum veniant, solēt comparare vires. Quō fit, vt crisis illa semper ferē soleat partē vigesimam & vigesimi primi occupare. Fuit verō magis consentaneum, criticum appellare diē à quo incipit, quō finitur. Atq; cū vigesimus appellandus esset decretorius, & finis tertiæ septimanæ per dies integros, non potuit aliter cōputatio fieri, quā bis capto quatuordecimo. Sed in horum quæ modō dicimus plenam intelligentiam, legantur quæ dicto loco scripsimus.

APHORISMVS XXIV.

Τὰ ὀξέα τ' νοσημάτων κελνεῖ ἐν πεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρησι. Acuti morbi indicantur quatuordecim diebus.

Morbi acuti coniunctam habent semper breuitatem. Medicis igitur nō dicuntur exactē acuti, qui quatuordecimum diem superant, etsi non exactē acuti etiam dicantur, qui attingunt vigesimum. Sed intra quatuordecimū sunt alij aliis acutiores. Nam & undecimo & nono, & septimo & quinto, quarto ac tertio finiri multi morbi acuti possunt.

APHORISMVS XXV.

Οἱ θερμοὶ τεταρταῖοι τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες, οἱ δ' ἐπιπλά η̄ φθινοπωρνοὶ, μακροί. καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τ' χειμῶνα σιβάλλοντες. Aestiuæ quartanæ plerunque fiunt breues, autumnales verò longæ, maximeq; quæ hyemem attingunt.

Morbi omnes calidis temporibus breuiiores sunt, quā frigidis, vt in Comm. aphor. 11. part. 1. docuimus. Quod Hippoc. docet modō, exēplo quartanæ, morbi natura sua longissimi. Vt, si hunc calida tempestas potest breuem facere, alium quemuis intelligatur posse breuem facere. Itaq; quicumq; morbus calido

acuti morbi indicantur quatuordecim diebus. Morbi acuti coniunctam habent semper breuitatem. Medicis igitur nō dicuntur exactē acuti, qui quatuordecimum diem superant, etsi non exactē acuti etiam dicantur, qui attingunt vigesimum. Sed intra quatuordecimū sunt alij aliis acutiores. Nam & undecimo & nono, & septimo & quinto, quarto ac tertio finiri multi morbi acuti possunt. Aestiuæ quartanæ plerunque fiunt breues, autumnales verò longæ, maximeq; quæ hyemem attingunt. Morbi omnes calidis temporibus breuiiores sunt, quā frigidis, vt in Comm. aphor. 11. part. 1. docuimus. Quod Hippoc. docet modō, exēplo quartanæ, morbi natura sua longissimi. Vt, si hunc calida tempestas potest breuem facere, alium quemuis intelligatur posse breuem facere. Itaq; quicumq; morbus calido

calido tempore factus, breuior est quā factus tempore frigido. Tamen hoc non est perpetuum, sed magna ex parte verum. Nam fieri potest, vt aliquando prehendant hominem quartana longa ætatis tempore, & per hyemē breuis: si hæc fortē fortuna ab exigua succi copia, illa à multa principium accepit. Fiet tamen hæc assertio vera perpetuō, si addas, cæteris paribus quod attinet ad naturam, & ætatem hominis, & regionem, & victum, & copiam succi. Nam ita quō calidius erit anni tempus, eō morbus quiuis à succis factus breuior erit.

APHORISMVS XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ πασῶν βέλιον ὑμέραται, ἢ πασσῶν ἐπὶ πυρετῶ. Febrem post conuulsionem fieri melius est, quā conuulsionem post febrem.

Conuulsio post febrem censetur esse ex inanitione, quæ incurabilis affectio est. Quod si quādo fiat post febrem ex repletione, tamen nullatenus prodest, sed omni ratione noxia est. Tamen conuulsio, cui febris succedit, ex repletione censetur esse: quæ est ex inanitione, minus periculi habet. Et huic succedere solet febris non inutilis, sed quæ, vt dicitur aphor. 57. 4. part. conuulsionem soluit. Non tamē proinde excitari debere febrem operā Medici per conuulsionē & paralytism, & huiusmodi humidos affectus 8. lib. Cont. diximus, vbi de hac re disputatum est.

APHORISMVS XXVII.

Τοῖσι μὴ κτ' λόγον κερφίξουσιν, ἐδὲ πεισθεῖεν, ἐδὲ φοβείσθαι λίλυ τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. τὰ γὰρ πολλὰ τ' τοῖστέων ἐστὶν ἀβεβαία, καὶ ἐπ' αὐτῶν τοὶ διαμύνειν, ἐδὲ χρώνιζεν εἴωθεν.

Iis que nō secundum rationē subleuant, non oportet fidere: neq; terri multum ob mala, quæ præter rationē fiunt. Pleraq; enim horū sunt infirma, neq; diu manere atq; durare consueuerūt.

Plerisque, cū vicini admodum sunt morti, solet accidere fallax quædam morbi remissio, videturq; eis facta maior quædā tranquillitas, & promptitudo ad actiones. Et plerisque eorum, qui iam sunt per crism à morbo liberandi, accidit anxietas quædam noua, & difficilia symptomata, vt aphor. 13. diximus. Ergo qui more vulgarium quibusuis signis bonis fidet, & quibusuis malis terretur, parū curans an secundum rationem fiant, plerisque morientium præbebit salutis spem, & plerisque eorum qui bene iudicantur, prædicet mortem. Oportet ergo neque malis terri, neq; bonis incautē fidere, sed vtrisque tunc solū permoueri, cū secundum rationem fiunt: quod ex aliis signis cognoscetur, quæ indicando salutē & mortē iunt firmissima, cuiusmodi vrina, & pulsus, & respiratio, & quædā alia: quæ omnia in Prognost. peccurimus.

APHORISMVS XXVIII.

Ἐπιπλά η̄ πεπάρτη ἑπτά η̄ λϛ, ἐτέρης ἐβδομάδου ἢ οὐδὲ ἀρχῆς. Ἰασηρτῆ ἢ ἑνδεκάτη. αὐτὴ γάρ ἐστι πεπάρτη τ' ἐτέρης ἐβδομάδου. Ἰασηρτῆ δ' ἐπιπλά η̄ ἐπικαὶδεκάτη. αὐτὴ γάρ ἐστι πεπάρτη μὲν ἀπὸ τῆς πεσσαρεσκαὶδεκάτης, ἐβδομη ἢ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης.

Febricitantium nō omnino leuiter, manere, & nihil comminui corpus, aut extenuari plus quā pro ratione, prauū. Alterum enim longitudinem morbi significat, alterum autem imbecillitatem.

Plus aut minū quam pro ratione extenuatum esse corpus dicimus, cū considerata ea crassitie, quæ erat homini naturalis, plus amittit crassitie, aut minus, quā pro causa extenuationis. Est causa extenuationis, morbi magnitudo, & temporis, quō hominem afflixit longitudo, & omnes externæ causę. Si his omnibus consideratis, videbitur homo plus naturalis crassitie amisisse, quā pro causarū magnitudine, multū esse extenuatum, & plus etiam quā pro ratione dicimus: sin minū, parū. Si extenuationis modus videtur causarum vehementiæ respondere, mediocriter atq; secundum rationem dicimus extenuatum. Vtrumq; utem dictorum malum signum est. Nam minū extenuari quā ratio postulet, longum fore morbum significat: extenuari plus, significat imbecillitatem. Nam tunc temporis, plus satis perseverat moles corporis, cū cutis est densa, & corpus crassis ac dissipatu difficilim succis est refertum: quæ longitudinis morbi & difficilis iudicationis causę sunt. Labascit verō nimis carniū moles, cū facultates, quibus nostræ partes seruantur, & innatum calidum debilitatem habent. Quod dicitur, plus quā pro ratione, nō opus est bis resumī, vt putat Gal. vt ita dicatur, Manere non comminutum, plus quā ratio postulet, aut extenuari plus quā ratio postulet. Nam ita frustrā diceret, Febricitantium non omnino leuiter. Quorsum enim? Certē si illud febricitantium non omnino leuiter, ferretur in duo reliqua, ineptē esset dictum. Nam ineptum est dicere, febricitantium non omnino leuiter corpus extenuari multū, malum est. Nam multō deterius esset, extenuari multū corpora febricitantium omnino leuiter: nam esset magis præter rationem. Si fertur solū in primum membrū, frustrā repetetur illud, plus quā pro ratione. Nam vt extenuatur corpus plus quā pro ratione, cū non est causa extenuationis, & extenuatur: ita perseverat plus quā pro ratione, cū est causa extenuationis, & nō extenuatur. Est verō causa extenuationis in febricitantibus nō omnino leuiter: nam si omnino leuiter febricitarent, non esset cur extenuarentur. Igitur perinde est dixisse, febricitantium non omnino leuiter manere corpus, ac si dixisset, præter rationē manere. Quare non debet bis repeti.

APHORISMVS XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νόσων λέγει δοκέει κινεῖν, κινεῖ ἀκμαζούσων ἢ ἡσυχίῳ εἶχειν βέλτιον ἐστὶ. Cū morbi incipiunt, si quid videtur mouendum, moue. Cū verō vigent, quietem agere melius est.

Mouere, est vt cūque aliquid circa ægrotantem moliri. In morbis acutis (nam de his est hæc sententia) duplex occasio est vtendi auxiliis Medicis, inter initia, & cū iam declinant. De expurgatione dictum est in Comment. 22. 1. part. De aliis omnibus auxiliis hoc idem docet modō: Nā cū morbi vigent, melius est quietem agere. Siquidem ita

summum vigoribus & prope illos, acutorum morborum expectanda crisis est: in illis autem quibus crisis instat, nihil molendum esse, in superiori particula docuimus. Exacto vero summo vigore, si debiliter admodum natura crism exequuta est, arte suppleri debet in declinatione: ne quæ relinquuntur, recidivam faciât. In initio, quippe in quo nondum succi firmati sunt in particulis, sed agitantur, movere licet aut missione sanguinis, aut expurgatione, aut aliter. Hoc ergo est quod dicit: Cum morbi incipiunt, moue. Sed quoniam prior consultatio est, an oporteat aliquid mouere, an non, quàm quo tempore oporteat mouere, dixit, Si quid videtur mouendum. Quæ sint, ex quibus videri debeat, aut nõ debeat mouere, ex aliis locis petendum est. Neque dicit, circa initia si quid videtur, moue: cum verò consistunt, age quietem: quasi inter initia & vigore nihil interfit (interest enim incrementum.) Sed quòd vt cõtraria extremè initium & vigorem nominare velit.

APHORISMVS XXX.

Περὶ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐπιπέδων, πάντι ἀδενέσσει, ὡς τὸ ἀκμάς, ἰσχυρότερον.

Circa initia autem & fines, omnia sunt leuissima: circa vigores autem vehementissima.

Particula illa, autem, continuatiua est: quare aperte indicat aliquid contineri hac sententia, quod sit cum superiori coniungendum. Quod dicitur, est huiusmodi: Circa initia & fines morborum, omnia quæ sunt præter naturam, sunt leuissima, in vigoribus vehementissima: nam res naturales contrario modo habent: in principio enim & fine sunt firmiores, quàm in vigore. Præter naturam sunt, causæ, intemperies, & symptomata. Secundum naturam, robar facultatis, & naturales actiones, & boni succi. In vigore intemperies maxima est, & succus summam putredinem comparauit: est enim hæc summa putrescentia morbi salutaris, quam & summam concoctionem appellamus, vt aliis locis docuimus. Symptomata etiam propria, maxima sunt eo tempore: nam hæc cum morbo crescunt & decrescunt. Dixi verò propria, ob accidentia quædam communia, quæ incipientibus morbis solent vexare ægrotos: anxietas scilicet quædam, quæ nõ tam fit ob ipsum morbum, quàm ob agitationem succi nondum firmati: hæc cum in morbi cremenro sedari soleat, perturbauit multos Medicos, coegitque multiplicia morborum tempora, quasi multiplices eiusdem animalis ætates, rem monstro simile excogitare. In principio & declinatione morbi vis minor est, & morbus languidior, & temperamentum melius. In principio, quia nondum facultas debilitata est, neque morbus auctus, neque temperamentum labefactatum: in declinatione, quia morbus iam minuitur, & facultas ac temperamentum recuperari incipiunt. Sed quomodo hæc cum superiori sententia hærent? Certè si in summo vigore morbus magnus & facultas debilis est, non debet facultati Medicus eo tempore negotium facessere auxiliis. Sed si quando, circa initia & fines, cum facultas maior & morbus minor est. Poterit enim tunc molestiam auxiliorum ferre, & illis frui.

APHORISMVS XXXI.
 Τῶ ἐξ ἀρρώστιας ὀσιτέοντι μὴδ εὖ ἐπιπέδοναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.
 Ei qui à morbo cibum bene capit, nihil auge-ri corpus, malum.

Cibum capere, est & appetere & accipere, vt 8. aphor. huius part. declarauimus. Si quis ergo soluta iam febre cibum appetit, & accipit, non tamen corroboratur secundum rationem, plus accipit, quæ coquit. Nam si bene acciperet, & bene coqueret, corroboraretur. Ergo qui accipit, & non corroboratur, malè coquit. Huius rei duplex solùm causa esse possit: aut enim multum accipit, aut relicta est ex priori morbo intemperies in ventriculo, quæ postest concoctionem tollere, nõ tamen appetentiam, cuiusmodi est frigida. Quare si quis nobis occurrit, qui soluta iam febre cibum capiens non corroboratur, detrahare debemus primùm quantitatem ciborum: sin ea detracta, nihil proficiat, calorem ventriculo & concoctionem cibis procurare. Ita enim occurritur duabus illis causis, quæ cum ambæ malæ sint, constat & casum hunc semper esse malum.

APHORISMVS XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάλαι οἱ Φαίλωνες ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὴδ ὀσιτέοντες, εὖ μὴδ εὖ ἐπιπέδοντες, πρὸς τῶν ἡλίων ἀπὸ τῶν ἀσπίτων. οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὴδ ὀσιτέοντες ἰσχυρότεροι, ὑστερον δὲ ὀσιτέοντες, βέλτιον ἀπιλλάσσουσιν.

Magna ex parte omnes, qui male se habent, initio cibum capientes, neque quicquam proficentes, in fine rursus non accipiunt. Qui verò principio vehementer fastidiunt cibos, postea autem bene appetunt, melius euadunt.

Hic etiam est idem cibum capere, quod appetere. Et hæc est sententia proculdubio de conualescentibus. Nam etsi verba illa, Qui malè se habent, videntur de ægrotantibus dici: tamen constat in morbis ante tempus conualescentiæ nõ esse curandum reficere, neque expectandam corporum refectiõnem. Quòd verò melior exitus maneat eos, qui in principio conualescetiæ fastidientes cibos, dein cept recuperant paulatim appetentiam, quàm eos, qui appetentes capientesque in principio, non corroborantur, constat. Nam hi accipiunt plus quàm coquant: quare denuo congerunt excrementa, atque denuo redditis corporibus impuris, & appetentiã amittunt, & recidunt in morbos: illi verò cum accipiunt minus, conficiunt excrementa, expurgantque paulatim sua corpora, & euadunt.

APHORISMVS XXXIII.

Ἐν πάσῃ νέσσει τὸ ἐρρωδοῦν τὴν Διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς περὶ σφοδρὰς ἀρχὰς. τὸ δὲ ἐναντίον, κακόν.

In omni morbo firmam esse mentem, & bene se habere ad ea quæ offeruntur, bonum. Contrarium autem, malum.

Firmam esse mentem, est sapere. Bene se habere ad ea quæ offeruntur, est mediocriter cibos accipere. Contraria

Contraria sunt, delirare, & fastidio laborare. Dicit illa esse bona, & hæc mala. Vt signa, intellige: nam ad prognosticam partem pertinet hic aphor. Nec tamen puto Hippocratem monuisse illa esse bona, quæ cuiquam possit illud esse dubium (Quis enim non videt, melius esse sapere quàm delirare, & cibos capere quàm fastidire?) sed vt doceret, quo gradu essent bona. Quod significauit dictione illa, bonum. Non enim dixit, admodum bonum, aut valde salutare, vt solet: sed, bonum. Quòd scilicet intelligas, hæc bona esse: tamen non esse eis fidendum multum, nisi eis attestentur alia, quæ firmioris significationis sunt. Contraria, dicit mala. Sed certò scias, omnia signa mala habere plus malitiæ, quàm contraria habent bonitatis: quod in Com. Prognostici probauimus. Illud, bene se habere ad ea quæ offeruntur, de medicamentorum receptione intelligi etiã potest, tametsi Galen. de cibis solùm intelligit. Et quidã alij dicunt fauètes interpretationi Galeni, non esse malum si gnium abhorreere à serapiis & catapotis & aliis huiusmodi, quandoquidè plerique bene valentium ab eis abhorrent: quare de cibis solùm intelligi aphor. Cæterum si addas, deterius se habere ad oblata quæ soleat, aut quæ pro hominis propria natura, potest etiam de medicamentis intelligi. Non enim minus malum signum est, eum qui soleat (cuiusmodi multi sunt) facile serapia & alia medicameta vorare, modò neque olfacere quidem posse: quàm eum qui solet cibos appetere, modò fastidire. Id verò ita intelligi debere vt diximus, & de cibis, manifestum est. Qui enim etiam cum bene valet, solet quàm minimùm appetere: minus nos terrebit cum fastidio laborabit. Nimirum bona aut mala signa omnia, ex iis quæ sunt homini familiaria per salutem, agnoscuntur. Igitur bene se habere ad cibos & medicamenta quæ offeruntur, bonum est: fastidire tamen magis quàm secundum rationem, malum est. Accedit verò huic bono quod est vt in signo, aliud quod est vt in causa. Nimirum qui facile accipit quæ illi offeruntur, præstat sese oportunè curationi: quæ verò auerfatur, nõ præstat.

APHORISMVS XXXIV.

Ἐν τῇσι νέσσεισι ἡσόν κινδυνώδυσιν, οἷς ἀν οἰκείῃ τῆς φύσεως, καὶ τῆς ἡλικίης, καὶ τῆς ἐξέλιξις, καὶ τῆς ὥρης ἢ νῆστος ἢ μάλλον, ἢ οἷσιν ἀν μὴ οἰκείῃ κατὰ τὰς πύλων.

In morbis minus periclitatur, quorum natura, & habitui, & ætati, & regioni magis congruit, quibus secundum nihil horum congruit.

Morbi congruentes nature, habitui, ætati, aut regioni dicuntur, qui sunt similes, & in quos homines illius nature, habitus & ætatis & regionis facilius incidunt: non congruentes, sunt contrarij. Docet ergo Hippoc. in quouis morbo minus periclitari eum cui is morbus congruat secundum naturam, habitum, ætatem, & regionem, quæ eum cui secundum nihil horum congruat. Nam is cui congruit, ex leuiori causa cœpit egrotare: quare cum curationis maxima pars sit in sublacione causæ, facilius curabitur. Nec tamen ex hac sententiã fit, vt quouis morbus non congruens periculosior sit quouis congruente: sed vt idè morbus habeat plus periculi in eo cui cõgruit, quàm in eo cui non congruit. Vt febris ardens periculosior est in natura frigida, quàm in calida: tamen non est

in natura calida periculosior, quàm coryza. Quæ ratione ab Hippoc. scriptum est, Nature, habitui, ætati, & regioni: potes tu supplere, & tempori anni, & victui, & arti, & moribus. Nam vt facilius calidus & gracilis & iuuenis ad meridiem, incidet in febrem: quæ frigidus, & obesus, & senex ad septentrionem: ita & per ætatem qui iter agens, aut faber ferrarius, & qui irascitur intemperanter, facilius: quàm per hyemem, in ocio degens, aut piscator & téperatissimus homo. Sed animaduertendum est, non solùm minus periculosum esse morbum illi, cuius nature, & habitui, & ætati, & regioni congruit, quàm illi cui secundum nihil horum, vt videtur Hippoc. docere: sed etiam minus periculosum esse, quibus secundum tria aut duo aut vnum etiam congruit, quàm quibus secundum nihil horum. Proinde videtur debuisse Hippoc. dicere non copulatè, sed deiuunctè, quorum nature, aut habitui, aut ætati, aut regioni cõgruit. Sed potest ita legi, vt post quamcunq; particulam repetatur illud, quàm quibus secundum nihil horum. Ita, quorum nature congruit, quàm quibus secundum nihil horum: & ætati, & regioni, eodem modo. Itaque quibuscunq; harum rerum aut cuiuscunq; morbus congruat, minus periculi habet, quàm quum secundum nihil congruit. Tamen fit non rarò, vt secundum horum quædam congruat, secundum alia non congruat: vt febris ardens per hyemem in biliosa natura. At qui quum ita fit, pensandum est periculum ex dignitate eorum secundum quæ congruit, & secundum quæ non congruit. Quæ in hac sententia controuersa sunt, lib. 10. cap. vltim. Cont. dixim: quæ oportet te hoc loco legere, ne ego repetã.

APHORISMVS XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νέσσεισι τὸ πρὸς τὸ ὀμφαλὸν ἐξ τῶν ἡττων πύλων, ἔχειν βέλτιον ἐστὶ. τὸ δὲ σφοδρὰ λεπτόν καὶ ἐκπετικὸς, μοχθηρόν. ἐπισφοδρὰς δὲ τὸ ποικίλον, καὶ πρὸς τὰς κάτω κατάρσιδας.

In omnibus morbis, quod circa umbilicum & infra est, crassum esse melius est: nam admodum extenuatum & tabidum, prauum. Minus autem tutum est hoc, & ad expurgationes infernas.

Totam eam regionem quæ est infra hypochondrium intelligit, dicens, Quod circa umbilicum & infra est. Quæ in parte crassities aut gracilitas quæ conspicua esse potest, in musculis vētris & in omento est. Nam crassities aut tenuitas renum, aut tunicarum intestini aut vesicæ, non sentietur oculis aut manu. Hanc regionem in morbis omnibus crassam esse, melius esse quàm extenuatam nimis, dicit. Nõ quidem conferens, quantum ego intelligo, crassitiem nimiam & præter naturã cum nimia extenuatione, sed mediocrem crassitiem. Nam reddens caustam, dicit extenuationem illius partis ad expurgationes infernas non esse tutam: verum ad tales expurgationes non est tutius, partem esse tumefactã præter naturam. Est tamè tutum, esse mediocriter crassam: nam musculi melius sese comprimunt ad euacuationem è ventre. Sed dices. Videtur stultè dictum. Partem illam mediocriter crassam esse melius est, quàm admodum extenuatam & tabidam. Nam cui posset hoc esse dubium? Videtur certè perinde esse ac si diceret, melius est hominem bene habere, quàm ex-

tenuatum esse. Sed animaduerte, non eò dictū hoc esse ab Hippocrate, sed commendatam mediocrem partis illius crassitiam, quò te attentum faciat: doceatq; magnum momentum habere, mediocrē crassitiam illius partis ad salutem, debereque semper à Medico cōsiderari: extenuationem verò magnam, noxiam admodū esse, quum ad multa alia, tum ad euacuationes infernas, eas (inquam) quæ aguntur ex vesica & intestino. Nimirum omentum & musculi cum mediocri crassitie iuuant concoctionem vt fomenta, & iuuant strenuè ad dictas euacuationes. Illis verò extenuatis, neq; concoctio neq; euacuatio dicta bene agitur. Itaq; optimū est, & quod magni momenti à Medico fieri debet in omni morbo, crassam esse mediocriter illam partē. Sed quando de particulæ cuiusdam crassitie hīc mentio fit, ad vniuersalem regulam debet redigi: qua dicebatur, neque corpori omnino manere integra, neque multū extenuari bonum esse. Ita hīc quoq; probari debet, non tumor ventris, neq; omnino nihil extenuatum esse, sed non esse extenuatum multū. At cur Hippocr. modò de hypochondrio dicere omisit? Quoniam, arbitror, musculorum gracilitas ad inanem ventris partem solet esse maximè conspicua. De ipsis visceribus, aliis locis dixit. Cur ad purgationes infernas dixit non esse tutum, imum ventrem gracilem esse? An ad purgationes supernas est tutum? Non certè: sed vt musculi ventris ad deiectiones iuuant præcipuè, & ad vomitiones etiam quodammodo: ita eorum vitia deiectiones vitiant præcipuè, non nihil etiam vomitiones. Meritò itaque dixit, ad purgationes infernas non esse tutum, quandoquidem ad has est magis noxium. Quamquam Galen. proinde purgationes infernas dixisse putat, quòd ad supernas malum esse, nemo posset dubitare. Sed nemo, qui quæ dicta sunt intelliget, illius sententiam probabit.

APHORISMVS XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα, ἐν τῆσι φαρμακίῃσι καθαρῶμενοι ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῆ τροφῆς ἔχοντες.

Qui sanis sunt corporibus, pharmacis purgati celeriter exoluuntur, & qui prauo utuntur alimento.

Neque qui sani admodū sunt, neque qui prauo utuntur alimento, expurgationem ferre possunt. Dixi, admodū sani: nam qui apparatus habent ad morbum, etsi nondum ægrotent, expurgari tamen possunt non inutiliter præcautionis gratia. Si tamen qui talem apparatus non habet, pharmacum expurgans (id præcipuè quod efficax sit & verè expurgas) accipiat, exoluetur: id est, gracilescet & debilitabitur plurimū. Faciet enim pharmacum euacuare succos bonos, quum mali non sint: & liquefaciet partes, intemperabitq;, & spiritus multos dissoluet. Sed quorsum hoc dicit Hippocr. Qui sanus, si mente quoq; sanus est, vtetur expurganti pharmaco? Certè dixit hoc Hippocr. quo nos moneret, ne incautè vtamur expurgatione præcautoria, neque ob leuem quamuis suspicionem: sed tunc solū, quum manifesta indicia sunt imminentis iam morbi. Prauo vti cibo dicuntur hoc aphor. qui tantam habent succorum corruptelam, vt præ succi boni

A penuria prauo nutriantur eorum membra. Qui vero tales sunt, non aliter exoluuntur quàm qui succorum penuriam habent: habent enim penuriam bonorum. Hac ipsa causa dictum est prima particula, huiusmodi homines non posse tenuem victum ferre. Quid ergo agendum his erit, qui quum impura habeant corpora, neq; tenuem victum, neq; expurgationem ferre possunt? Certè est eis epicrasi vtendum, hoc est, exigua & crebrò repetita expurgatione, interiectis refectioe & attemperatione. B Hoc aphor. vbi dicitur, Et qui prauo utuntur cibo, non oportet intelligi de cibo qui exterius ingeritur, quicquid Galenus dicat, sed vt explicui. Nam nisi externi cibi succorum bonorū penuriam iam pepererint, non prohibent expurgationem: si pepererint, cacochymia illa iam est in causa, vt exolutionem subeat, qui expurgatur, non cibi externi.

APHORISMVS XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργάζεσθαι.

Eos qui bene se habent corpore, purgare laboriosum.

Nò videtur hic aphor. indigere noua enarratione, neq; confirmatione. Nam si qui sani sunt quum purgantur, celeriter exoluuntur, certè eos purgare laboriosum erit. Videtur tamen dictio illa ἐργάζεσθαι seu laboriosum, significare aliud quiddam, quàm exolutionem. Laborem scilicet, tormina intestinorum, cardialgiam, & capitis dolores, & vertigines: quæ omnia solent accidere iis, qui nulla urgente necessitate expurgantur.

APHORISMVS XXXIIX.

Τῷ συμπερῶ χρόνῳ καὶ πόμα ἐστίν, ἥδιον ἢ τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδέστερον ἢ, μᾶλλον αἰρετίον.

Paulò deterior potus & cibus, suauior tamen, melioribus, insuauioribus tamen, magis expetendus.

Duplici ratione peccare solent Medici in victu ægrotantium. Alij omnia quæ ægrotantes petunt, concedentes: alij negantes omnia. Vtriq; verò lædunt magnopere. Nam illi ægrotantibus, quibus semper morem gerunt, plerunq; malè prospiciūt: hi ægrotantes quibus nihil indulgent, reddunt curationis impatientes, faciuntq; quominus Medicis obtemperare velint. Hippocr. neutrum horum agi vult, sed suauiore cibum dari, etsi sit deterior: nò tamen quantumuis deterior, sed paulò deterior. Faciendum esse nonnunquam quod ægrotantibus gratum sit, 6 Epid. his verbis docuit: Laboratibus gratiæ: vt mundè parare poculenta & esculenta, quæ videt molliter, & quæcunq; tangit: aliæ non valde lædunt, aut noxa non inemendabili. Hæc illo loco: hīc verò apertius dicit, cibum etsi sit deterior, modò sit suauior, dari debere. Dicitur cibus deterior, qui deterioris succi, aut modo substantiæ & qualitatis minus hominis, cui datur, ventriculo congruens. Sed hic qua ratione dari debet? An gratia suauitatis detur, qui deteriore succum pariat, & ægrotantem lædat? At hoc assentatoris magis est, quàm Medici: Medicus non videtur tantam voluptatis quàm vtilitatis rationem habere. Verum animaduerti hoc loco debet, quum suauior etsi deterior

rrior cibus datur, non suauitatis solū gratia dari (nam hanc non ad eò curat Medicus) sed vtilitatis: quandoquidem qui deterior per se est, suauitate fit vtilior. Nimirum suauem cibum meliùs amplectitur ventriculus: quem meliùs amplectitur, meliùs coquit, & magis emendat. Quare deterior, emendatione euadet melior. Verum, quandoquidem non quamcunq; malitiam potest melior amplexus emendare, non quantumuis deterior etsi suauior dari debet, sed paulò deterior: tantò scilicet, vt verisimile sit, fore vt emendetur præ bono ventriculi amplexu. Id verò intelligemus perpendentes, quantum cibum quem æger petit, eo quem nos offerebamus sit deterior: & rogantes, quantum ei sit futurus suauior. Nam neq; exigua suauitas nos multū permouebit: nec malitia exigua multū terreat, ad indulgendum. His ita pensatis, omnia quæ non cogit ars denegare, concedemus: ne molestiæ alioqui magnæ, quæ deuitari non potest per curationes, quicquam sponte addamus.

APHORISMVS XXXIX.

Οἱ πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσι ἥσων, ὀκρόσαι δὲ αὐτῶν αἰτίοισι χροῖα νοσήματα μὴ, τὰ πολλὰ ζυωαποθνήσκου.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus. Quicunque vero morbi iis accidunt diuturni, plerunq; commoriuntur.

Hippocr. ipse lib. de Victus ratione, ita scriptum reliquit: Maximè morbosi, qui maximè senes. Quin & experimento videtur id confirmatissimum, & rationi maximè consentaneum, quum sint debilissimi. Quare videtur quod hoc loco dicitur, & Hippocrati ipsi & rationi & experimento aduersissimum. Quod Galenus videns, in Com. ad senum prudentiam & moderatum victum confugit, hæc ita componens: reuerat & quantum in ipsa ætate agitur, sapientius ægrotaturos senes, tamen ob illorum prudentiam fieri vt meliori victu vtantur, atq; proinde salubrius degant. Verum ego aliquid aliud quod in ipsa ætate sit, non in victu, dictum hīc puto. Nam si meliori vtuntur victu, non senes solū, sed quamcunq; aliam agentes ætatem, salubrius aliis qui vtantur deteriori, degent. Neq; senes omnes vtuntur meliori victu: neq; multum intererat monere, eos si meliori victu vtuntur, salubrius degere. Sed quid Hippocr. velit, audi. Iuuenes sanguinis & bilis copia solent crebrò redundare, quorum succorū redundantia morbos acutos solet crebrò parere. Et præ robore facultatis, vt crebrò in acutos morbos incidunt, ita crebrò liberantur. Quòd enim crebrò ineidant, succus calidus quo abundant, causa est: qd crebrò liberentur, facultatis robur. Quum frigescit iam corpus, calidi succi copia minuitur: quare in acutos morbos non incidunt, vt 14. aphor. 1. part. dicebatur. Si quando in acutum morbum cadunt, nò solent ab eo euadere: quare aut semel ægrotantes grauiter statim moriuntur, aut sine morbis acutis transigunt: haudquaquam vt iuuenes crebrò & ægrotant & iudicantur. Hac itaq; ratione, præstat senectus iuuentuti. Quo nihil magis expertum est, in mulieribus maximè. Hæc enim toto iuuentutis tempore multis morbis vexantur crebrò: qui tunc temporis cessare solent, quum præ senectute illis men-

strua deficiunt. Sed alia ratione præstat iuuentus senectuti. Nimirum iuuenes incidunt in calidos & acutos morbos, in eosq; crebrò: sed dum valent, valent meliùs. Nam senes, quum acutis morbis non corripiantur, tamen vbi semel frigidis quibusdam & lentis morbis, vt podagra, & omni fluxionis frigide genere, corripi cœperunt (corripiuntur verò illis ob frigida excrementa quæ congerunt) nunquā liberantur: sed cum illis degunt insalubriter (viget enim morbi lentè) toto vitæ tempore. Huc respiciens dixit Hippocr. maximè morbosam senum ætatem: tamen respiciens crebras & acutas iuuenum ægrotationes, senes ægrotare minus, dicit modò. Neque verò hoc dicit semper, sed magna ex parte. Quidam enim quum essent per iuuentutem robustissimi & calidissimi, tantum euacuatione insensibili valebant, vt sine morbis transigerent: qui quum senescere incipiunt, quum tantum retineant caloris vt possint multum sanguinis congerere, non tamè vt possint iam insensibiliter euacuare, incipiunt morbis acutis corripi.

APHORISMVS XL.

Βραχχοὶ καὶ κέρυζα τοῖσι σφόδρα πρεσβύταισι ἐπιπέμπονται.

Raucedines & grauedines, in valde senibus non coquantur.

Quod vltima parte proximi aphorif. dixerat, exemplo raucedinis & grauedinis declarat: quæ quæ fluxiones sint, cerebro refrigerato & humectato cū succo, non coquantur in valde senibus: quippe qui congerunt quotidie excrementa pituitosa, & frigidissimi ac debilissimi sunt. Sed dices, grauedo & raucedo sunt morbi senectuti congruentes: quare ex nuper dictis fit, vt minus sint periculosi quàm in iuuenibus: quare, vt & melius coquantur. Certè congruentia hæc morbi, subleuaret periculum ex grauedine in quauis alia ætate. Cæterum extrema senectus, nulla in re cum alia quapiam ætate venit conferenda.

APHORISMVS XLI.

Οἱ ἐκλύομενοι πολλὰκις ἢ ἰσχυρῶς, αὐτὸ φανερῆς περὶ φάσι, ἐξ ἀπίνης τελευτῶσι.

Qui crebrò & multum citra manifestam causam exoluuntur, repente moriuntur.

Exolutionem vocat hīc, lipothymiam: quæ cum passio cordis sit, est leuior multò quàm syncope. Cæterum significat vitalis facultatis debilitatē. Maximè si sit magna & crebra, & sine manifesta causa. Nam exigua admodū, & rara, haud habent magnā vim indicando, quia non habent magnam causam: quare non sunt magni momenti. Causam autè manifestam, vim detrahare præfagiis omnibus, sæpe diximus. Meritò ergo timebimus, ne qui multū & crebrò & sine causa exoluuntur, aliquando correpti syncope repente moriantur. Quare debet Medicus talibus hominibus statim victum edicere, quo vitali facultate maximè roborentur.

APHORISMVS XLII.

Λύειν ἄπο πλεθῆλιω ἰσχυρῶ μὲν ἀδύνατον, ἀσθενεῖα ἢ ἐρηθιον.

Soluere apoplexiam, fortem quidem impossibile, debilem vero non facile.

Quum cœpisset Hippocr. dicere de iis qui moriuntur repente, dixit superiori aphor. de syncope, in hoc dicit de apoplexia, in sequenti dicit de iis qui strangulantur: tot enim videntur esse modi repentinae mortis. Facit verò Hippocr. duplicem apoplexiae speciem, grauisimam scilicet & leuis. Dignoscuntur hæc duæ, læsione maiori aut minori respiratus, quandoquidem nullus alius motus per hanc ægritudinem seruatur. Igitur grauisissima apoplexia est, quæ omnino priuat respiratu: sed etiam grauis, per quã seruatur difficilis, interruptus, ac deficiens, & cum stertore. Facilis respiratus per nullam apoplexiam seruatur, nam hac ratione à caro differt. Illa verò per quam etsi difficilis, seruatur tamen, non admodum inæqualis & interruptus, leuis est. Sed hæc etiam est maximi periculi, illa verò omnino curari non potest. Neq; certè obscura causa est tanti periculi in hoc morbo. Indiget enim celerrima dissolutione, quia respiratum prohibet, non tamen potest celeriter dissolui, cum sit obstructio maxima à crassis succis in angustis locis: auget quàm maximè periculum, partis malè affectæ magna dignitas. Sed ad huius aphor. explanationem, hæc sunt satis. De apoplexia multa alia diximus in Scholiis, quæ in libros de Locis patientibus scripsimus.

APHORISMVS XLIII.

Τῶν ἀπυρομένων καὶ κατὰ λυομένων, μηδ' ἐπιπέθνητότων, σὸν ἀναφύρασι, οἷσι αὐτὰ φέρει τὸ πῦρ.

Qui strangulantur & moriuntur, nondum tamen mortui sunt, non redeunt ad vitam, quibus spuma fuerit circa os.

Non quæcunq; spuma in iis qui suspenduntur laqueo, apprensus, significat non posse iam hominem viuere, etsi soluantur laqueo. Nam quædam spuma fit multis facilè, & ex ipsis faucibus, & palato: sed quæ multa est, referens iam spumam pulmonis. Erumpit enim hæc in os præ feruore maximo thoracis, vt præ ignis ardore erumpit à feruente olla. Quum verò iam hæc ob os apparet, maximam violentiam perpeffum est cor & totum pectus, estq; iam tota aspera arteria plena spumante sanguine. Quare nō possunt iam recreari, etsi soluantur: est enim via spiritus multitudine iam obturata. Neq; verò est similis ratio spumæ, quæ in epilepticis ob os apparet. Hæc enim non tam ex pulmone, quàm ex capite est: neque tam facta feruore thoracis, quàm capitis concussionem.

APHORISMVS XLIV.

Οἱ παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, παχυθαίατοι γίνονται μᾶλλον τῶν ἰσχυρῶν.

Admodum crassi naturâ, celerius moriuntur quàm graciles.

Non mediocriter crassi, sed admodum crassi: neque ex victu tales facti, sed naturâ: cōferuntur cum gracilibus, neq; cum quibusuis gracilibus, sed cum iis qui quum carne sint graciles, habent latas venas & arterias. Suntq; ita cōparatione facta hi viuacio-

res illis. Nam qui naturâ sunt admodum crassi, frigidum sunt & humidi, alioqui non congererent multam pinguedinem: si naturâ frigidi, statim sunt strictis venis: non enim potuit exiguus calor multum dilatare. Habent ergo exiguum calidum, idq; paratissimum ad suffocandum, quum habeant & multum humorem qui obruat, & angustas vias, quibus ventilatio fiat. Graciles carnibus & lati venis contraria habent, calidi scilicet multum, & ventilationem facilem, quare diutius durant. Id quod gracilibus, & angustis viis non euenit: sunt enim frigidi & sicci naturâ.

APHORISMVS XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νεοῖσιν ἀπῶν ἀγλῶν αἰ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν χωρῶν, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

Pueros comitiali morbo laborantes commutationes ætatis maximè, & locorum, & victus, liberant.

Comitialis morbus pueris sæpe accidit, atq; infantibus sæpius quàm grandioribus, ob temperamentum humidum illius ætatis: sed quoniam morbus illorum ætati congruus est, hi ab eo morbo sæpe liberantur. Qui verò ingressi iam iuuentutem eo corripiuntur, aut quibus à tenera ætate vsq; ad iuuentutem durat, rarissimè liberantur: sed vt dicitur aphor. 7. part. 5. magna ex parte commoriuntur. Minores natu correpti eo morbo, sola mutatione ætatis liberari solent: viri quum emittere semen incipiunt, mulieres quum eis incipiunt profuere menstrua: nimirum siccescunt tum temporis eorum corpora. Multi tamen nec in hac ætate mutationem accipiunt, nonnulli eorum, quia naturâ humidissimi sunt, vt neq; ætatis mutatio satis fit ad curationem: pleriq; tamè, quia prauo vsu sunt victu, per paucos enim arbitror eorum, qui semper vsi sunt victu bono, mutatione ætatis non liberari. Est boni victus pars magna, electio loci, qui sit ita laborantibus expediens. Nam aere nihil est, quod magis afficiat nostra corpora: afficit enim continenter, cerebrum maximè, in quod semper inspiratus trahitur. Igitur quum puer quispiam epilepsia laborat, expectanda ætatis mutatio est: interim tamen, si locus quo degit, humidus & crassus aeris est, cum alio sicci & tenuis est commutandus: & reliquus victus est instituendus, vt oportet. Nam ita quum ætas mutabitur ad sicciorem, morbus soluetur. Mutationes solii in ægritudinibus longis, Hippocr. vsque adeò commendauit, vt solum etiam patriū mutare consuluerit. 6. Epid. Qui victus pueris epilepticis expediens sit, Galenus docuit libello cui titulum fecit de Pueris epileptico: quem tamen libellum attentè legi consulo, non enim omnino probò. Victus tamen dictis pueris esto sicicans, & minimè replens caput.

APHORISMVS XLVI.

Δύο πόνων ἄμα γινομένων, μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφόδρότερος ἀμαυροῖ τ' ἕτερον.

Si duo dolores simul, non in eadem parte sunt, vehementior alterum obscurat.

Galenus putat nō posse duos dolores esse in eadem

dem particula exactè. Quòd si tamen Hippocr. dicit, Si duo dolores non in eadem particula fiant, insinuans posse esse duos dolores in eadem parte: intelligi non exactè, sed vt in eodem brachio aut in eodem crure, non tamen exactè in eadem brachij aut cruris particula: duos dolores non in eadē parte esse (inquit) vt si alter in brachio, alter in crure sit: quod si fiat, à vehementiore alterum obscurari, distractione mentis. Sed si dolor brachij vehementior obscurare potest minorem dolorem cruris, cur dolor huius partis cruris, alterius cruris partis dolorem non obscurabit? An quia non absunt à seipsis longè, dolentes particulae? At videtur facilius posse facultas à vicina particula, quàm à longinqua reuocari. Proinde ego aliter censeo, posse scilicet duos dolores in eadem particula exactè esse. Quid enim prohibet? Si quispiam gladio ignito sentientem partem alicui fecet, eadem profectò particula vretur & secabitur: atq; vtrunq; sentiet simul, & vtrunq; cum tristitia sensus, vtrunq; enim corrumpit naturam affatim ac repente. Adeò ergo differet illorum sensus, quàm differunt vsitio & sectio: nam diuersorum obiectorum non sit idem sensus. Quare quum sensus tristis sit ipse dolor, non erit vtriusque illorum idem dolor, sed in eadem particula erunt dolores duo: neq; certè hic alter alterum tollet. Nam quum eadem sit particula vtroque dolore dolens, quibus illorum vocabit mentem ad dolentem particulam: quare nullus auocabit. Vt, quum duæ particulae singulis doloribus laborant, accedere solet.

APHORISMVS XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιαις τῆς πυρῆς, οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνεισι μᾶλλον ἢ γινομέναις.

Cum pus fit, dolores & febres accidunt magis, quàm eo iam factò.

Vt ignis ardet quum vruntur ligna, extinguitur autem quum iam abierunt in cineres: ita (inquit Galenus) febres & dolores accidunt quum sanguis in pus mutatur, remittunt autem vehementiam cum iam mutatus est. Verum videtur mihi puris generatio nulla ratione similis vsitioni lignorum: est enim concoctio quædam. Sed quum inflammatio aliqua abit in pus, computrescunt carnes & fibræ venarum & arteriarum & neruulorum, exedunturq;: quod vomica quæ in parte inflammata fit, apertè declarat. Igitur perinde dolebit particula, & febris crescet, quum pus gignitur, atq; si admoto medicamento caustico vlcus cauum fieret: factò verò iam pure & collecto in vomicam, fiet cessante exesione pro mordaci dolore hebes dolor alieni ponderis. Non enim iam corrumpuntur partes, sed corruptæ sunt: dolores verò fiunt, quum corrumpitur natura.

APHORISMVS XLVIII.

Ἐν πύσει κινήσι τῆς σώματος, ὀκότεον ἀρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν ὄψυς, ἀκροπον.

In omni motu corporis, quum cœperit laborare, cessare statim, acopum (id est, sine lassitudine) est.

Hic aphor. non ad partem artis curatiuã, vt qui-

dam censent, sed ad partem tuendæ valetudinis pertinet: non enim docet curare lassitudinem, sed prescribit modum exercitationis salutaris. Consultitq; exercitationem non esse producendam vsq; ad defatigationem; sed cum primùm laborare incipiunt cessandum. Nam exercitatio ad hanc vsque metam producta, à copos est, id est, sine lassitudine. Non enim solum lassitudinem non facit, sed lassitudines si quæ sunt in corpore, tollit, nisi ex multa copia lassitudines pendeant: tunc enim vacatione erit opus ante exercitationem. Hanc sententiam Galenus in Arte medicinali vsurpauit.

APHORISMVS XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τὰς σωήθειας πόνους φέρειν, καὶ ὄσιν ἀδυνάτους, ἢ γέροντες, τῶν ἀσωήθων ἰσχυρῶν τε νέων ῥᾶον φέρουσι.

Assueti solitos labores ferre, etsi sint debiles aut senes, facilius ferunt quàm fortes & iuuenes.

Plüs facere ad laborum tolerantiam consuetudinem quàm robur, dicit Hippocr. Quare non tota causa tolerantia facilis quæ nascitur à consuetudine, in robur membrorum quod ipsa consuetudo facit, reuocari debet, vt Galen⁹ statuit: sed vt à me 8. lib. Cont. dictum est, alia quædam est causa. Nimirum fibræ ad eam figuram quam acceperunt sæpe, facile trahuntur, ad alias difficulter. Quare ad eam figuram, quam per consuetos labores comparat, minori opera & à minori facultate trahuntur. Igitur & à debilioribus assuetis, quàm à robustis insuetis, & à senibus quàm à iuuenibus, mouebuntur illa modo facilius. Neq; tamen quantulacunq; consuetudo facit magis ad laborum tolerantiam, quàm robur quantumcunq;: sed consuetudo magna, quàm robur aliquantò maius. Potest verò in homine aliquo esse consuetudo vtcunq; laborandi maior quàm in alio, aut consuetudo hoc vel illo modo laborandi. Vtcunq; hoc fiat, cōsuetudo facit ad labores consuetos magnam promptitudinem, dicta de causa: vt illo loco fusiùs demonstrauimus.

APHORISMVS L.

Τὰ ἐκ πολλῆς χρόνου σωήθειας, καὶ ἢ χειρῶν, τῶν ἀσωήθων ἡσων ἐνοχλεῖν εἴωθε. δὲ ἔν τε ἐς τὰ σωήθεια μετὰ βάλαν.

Ex multo tempore consueti, etsi deteriora, insuetis minus molesta esse consueuerunt. Expediuntur igitur ad insueti permutari.

Hoc quoq; est præceptum seruandi valetudinē. Docet enim, quandoquidè consueta ex multo tempore etsi sint deteriora, minus molesta esse solent, q̄ insueti etsi sint meliora: nō assuescere victui alicui nimis, sed permutari ad insueti. Quòd quidem cōsuetudo molestiam tollat, vsque adeò vt quæ molesta prius erāt, vsu fiant suaui, res est expertissima. Idq; vsuuenit & in cibis ac potionibus, & in omniū medicamentorum vsu, & in omni laboris genere. Causam reddidimus 8. lib. Cont. percurrentes omnia, in quibus vsu comparatur consuetudo. Modò satis sit, etsi non apponatur demonstratio, experimento affirmare, consueta minus molestia facere quàm insueti. Quod de cibis & potionibus. 2. de Ra-

tione victus dixit apertissimè ipsemet Hippoc. Neque tamen quæcunq; molestia, quacunq; consuetudine tollitur. Nemo enim merum abinthium aut aloem potest vsu facere suauem: quanquam hæc quoq; faciet minùs molesta, suauia tamen nõdum. Itaque quæ parùm molesta sunt per se, possunt vsu omnem molestiam deponere: quæ admodùm molesta, minùs molesta fiunt insuetis, quæ per se minùs molesta sint. Nam quod hic dicitur, deteriora, nihil aliud est quàm per se magis molesta. Opponitur enim vt contrarium contrario, illud, minùs molesta esse consueuerunt. Videbitur fortasse alicui consuetudo cibi & potus molestia augere, non solùm non minuere: quia solèt homines fastidire cibos, quibus sæpe vsi sunt. Verùm hoc alia ratione contingit, q̄ consuetudinis. Nimirum, cùm ventriculus bene omnino valet, nullam ex cibis consuetis molestiam capit: sed cùm congestis ex illorum vsu extremèta, contraria incipit appetere, vt morbi remedia. Accedit diæti, quòd cõsuetudo vt in molestis tollit molestiam, ita in voluptuosis tollit voluptatem: quia tam voluptas quàm dolor, fit à passione repente facta. Tollit verò consuetudo omnem passionè: quare meritò in molestis subleuat molestiam, & in iocundis voluptatem. Atqui in aphor. non dicitur, omnia consuetata iocundiora esse incõsuetis, sed quæ aliò qui molesta sunt, consuetudine fieri minùs molesta. Vnde colligit Hippocr. oportet ergo ad insueta permutari. Quod de ægrotatibus nullatenus intelligi potest. Nam per morbos seruada semper consuetudo est, quantum fieri potest, vt res aliæ omnes quæ secundùm naturam sunt. Sed per bonam valetudinem, nulli victui debent homines assuescere, sed vario semper vt: aut si cui victui assuescere cõperint, permutari ad insueta, tentareq; omne victus genus: ne quid accidat casu quod magnopere lædat, & vt cùm ægritudine correpti fuerint, quiduis pati possint. Neq; tamè hoc omnibus qui sani sunt consuluerim, sed illis tantùm qui firma valetudine sunt: tales enim solùm ferre possunt variũ victum. Qui debiles sunt, ferant conditionem suæ naturæ, vtentes semper præscripto victu. Neq; illi quidem qui robusti sunt, tam sint à legib. soluti, vt nihil non faciant. Prudenter enim viuere, omnib. mortalibus debet esse antiquum: erit aut prudentis viri, si robustus est, nullis legibus sese nimium astringere, sed neque quicquam quod apertè valdeq; noxium sit, facere. Multi enim intemperanter viuentes, firmisissimas naturas corruperunt.

APHORISMVS LI.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινόμενων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβάλλειν ἐφ' ἕτερον, μένοντες τῆ δόξαν ἐξ ἀρχῆς.

Omnia secundũ rationem facienti, si non succedat secundũ rationem, non est transseundũ ad aliud, manente eo quod à principio visum est.

Ei qui sine ratione medetur, tentans auxiliis veram morborum casu oblatam curationem inuenire, tentanda sunt multa & varia: atqui quamprimũ hac via non succedit, aliã est insistendum. Ei tamen qui secundũ rationem omnia facit, vt oportet peritum medicũ, & nihil temere: nõ statim ac non videtur secundũ expectationem succedere, mutandũ

consiliũ est, si manet id quod à principio visum est. Id est, dum de affectus essentia, & causæ specie & reliqua indicatione, eadem videtur quæ à principio. Nam si aliis argumentis sentit, se esse in dignotione morbi & causarũ deceptum, non est q̄ proteruè insistat in eadem curatione. Nam quiuis mutat sententiam, quò illud videtur aliter habere, quo persuasus in eam sententiam venit. Atqui Medicus vulgaris, qui nõ alia cõiectura ductus, q̄ ægrotans ipse aut aliquis familiarũ retulit dolorẽ à frigore nasci, iustit calida apponi: quamprimũ ille contrarium referet, iubebit apponi frigida. Sed qui nõ leuiter neq; ex iustitia vulgi, sed post diligentẽ animaduersionem cognito affectu & illius causa, decreuit, perstat constanter in sententia: quã tunc solùm mutat, cùm nõ manet id quod à principio visum est: id est, quum morbus ipse aliũ sese exhibet, q̄ à principio videtur. Quid ergo? Si non succedit secundũ rationem, id est, quod iuuare debuit, nõ iuuat, aperto indicio est, Medicum malè à principio censuisse de affectu & causa. Nam si rectè censuisset, hæc ratio curationis iuuaret: sed non iuuat, ergo non rectè censuit. Atq; hoc arguèto, cùm primũ non succedit secundũ rationẽ, censabit aliter de affectu Medicus, atque aliter censens transibit ad aliud. Pleriq; ita interpretantur illud, nõ succedit secundũ rationẽ, id est, nõ statim, nõ citò, non cùm vellet ipse Medicus. Atqui dicunt, ne trãseat ad aliud, sed expectet vsquedum succedat: nõ enim repẽte operantur medicamenta, sed iusto tẽpore indigēt ad operandũ. Vera quidem sententia, sed nõ est præter rationẽ, medicamentum, etsi bonũ sit, non iuuare ante iustũ tẽpus. Quare nõ succedere secundũ rationẽ, est, quod iuuare deberet, nõ iuuare, ne iusto quidẽ tẽpore. Sed ne tunc quidẽ est statim mutada ratio curationis, si manet quod à principio visum est. Possunt enim esse causæ multæ quibus nõ succedit, etsi Medicus in agnoscendo morbũ deceptus nõ sit. Potest interiũs latere aliquid, quod impediatur medicamẽta aliò qui idonea. Potest etiã ex volũtate Dei morbus pendere, quæ vt morbũ fecit, ita faciet quominus curatione secundũ rationẽ procedat. Potest etiã fieri, vt quam tali medicamẽto ad huiusmodi curationem opus sit, quale apponitur, tamẽ illud quod apponitur, inutile sit, ob naturalẽ quandã antipathia, quæ inter hunc hominẽ & hanc medicamẽti substantiã intercedit: aut quia vsu iam hoc naturæ cõpẽt esse contemptui, quo casu mutandũ quidẽ est medicamentum non mutata curandi ratione. Commutandum scilicet est cum alio, quod substantia sit diuersum & temperamẽto tale: itaq; mutada est substantia, nõ qualitas temperamenti. Igitur si id medicamentum, quod à principio censuisti esse expedientissimũ, nõ videtur iuxta tuã expectationẽ iuuare, ne statim cõmuta: sed attentius tua memoria repute signa omnia, considera q; quæ denuo adsunt, ne fortè deceptus sis. Magna enim suspicio est, te esse deceptum, cùm nõ succedat: inaximè si non solùm nõ iuuat, sed nocet etiã quæ iuuare debuerunt. Verùm si diligentissimè re perspecta denuo, idẽ videtur quod à principio visum est, persiste in eadẽ curatione, quin etiam vires medicamentorũ auge. Atque commuta medicamẽta cum aliis similibus, ne aut antipathia quã ignores, aut vsus iam obstet. Curaque omni ratione, vt ægrotus reconciliatus Deo, eum placet sacrificiis, ne quid in morbo diuinum sit

si

sit quod impediatur: quouisq; enim hoc feceris, sapissimè experire, nihil bene ac secundũ rationem in curationibus succedere.

APHORISMVS LII.

Τὸ κατὰ πολὺ ἐξ ἀπίνης κενῶν, ἢ πληρῶν, ἢ θερμῶν, ἢ ψυχρῶν, ἢ ἄλλως ὁπωσῶν τὸ σῶμα κινῶν, σφαιερὸν, καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῆ φύσεως πολέμιον. τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ὡς τις ἐξ ἑτέρων ἐφ' ἕτερον μεταβάλλει.

Plurimum & repente euacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, vel utcumq; aliter corpus mouere, periculosum. Et omne nimium, natura inimicum. Quod verò paulatim fit, tutum. Præsertim ubi quis ex altero in alterum progreditur.

Non solùm est periculosum, plurimum & repente euacuare, aut replere, aut alterare, aut aliud quiduis circa ægrotantes moliri: sed quodcumq; illorum est seorsum periculosum, plurimum scilicet aliquid facere, aut repente: quanquam meritò habet plus periculi plurimum & repente. Verùm tam nimia potest esse euacuatio, vt quantumuis paulatim fiat, hominem iugulet: atq; tam repentina potest esse, vt etsi alioqui non sit nimia: magnopere lædat. Nam omne nimium est aduerium naturæ: quæ in mediocritate principiorum, ex quibus constat, habet essentiam. Et natura non fert repẽtinas passiones: atqui quum omne medicum auxilium negotium faceat naturæ, repentinus occurfus passionem auget & molestiam. Maximè verò quum id ad quod transgressio fit, est inconsuetũ: tunc enim duæ molestiæ causæ conueniunt, & repentina alteratio, & inconsueta occurfus. Proinde quod paulatim fit, tutum est. Præsertim verò id obseruandum est, vt paulatim fiat, vbi quis ab altero in alterũ progreditur, id est, ab insuetis ad consuetata. Nec tamẽ si Hippoc. vetat plurimũ euacuare, nullus debet euacuari vsque ad deliquium animi. Neq; si dicit, quod paulatim fit tutum est, semper est partitis euacuationib; vtendum. Neq; enim eadem euacuationis mensura, est nimia omnibus: sed quod vni nimium, alteri

est mediocre. Neq; omnia sunt eadem cum festinatione in omnibus ægrotantibus agenda. Vituperat autem Hippoc. non quamcumq; magnitudinem auxilij, neq; quamcumq; festinationem, sed maiorem quàm res exigat. Quam festinationem res exigat, ex methodo curandi petendum est.

APHORISMVS LIII.

Ὅ κῶσι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσιν, νέοι μὲν ὄντες, βέλπιον ἀπαλλάσσει τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δ' ἐπὶ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσει. ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογερόσασσι.

Quicumq; aluos humidus habent, dum iuuenes sunt melius degunt, quàm qui habent siccus. In senectute autem deterius degunt: siccantur enim magna ex parte iis qui senescunt.

Aluos humidus habere, meliùs esse putat Hippoc. semper quàm siccus. Neq; immeritò: nam plerique morbi nascuntur ex retentione excrementorũ, pauci quidam ex nimio effluxu. Ad pleraq; ergo melius habent, qui sunt aluo humida. Ergo qui aluos humidus habent, dum sunt iuuenes, melius degunt q̄ qui siccus. Verùm hi ipsi qui per iuuentutem habebant aluos humidus, in senectute deterius degunt, quàm qui in iuuentute habebat aluos siccus. Quia magna ex parte siccantur quum senescunt iis, qui habebant per iuuentutem humidus. Causam reddidimus supra.

APHORISMVS LIV.

Μεγέθη δὲ σώματος ἐννεῶσαι μὲν ἐλδοθέριον, καὶ σὰν ἀειδίς. ἐγχεῖσθαι δὲ, δύσχησον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

Proceritas corporis, iuuentuti quidem liberalis, neq; indecens: senectuti verò inutilis, deteriorq; quàm breuitas.

Corporis magnitudo magnopere facit ad ornatum: estq; liberalis admodũ ac decens. Sed quũ lanuescit per senectutem facultas, curuantur grandia corpora, & contrahunt magnum gibbum: estq; iam proceritas nulli ornamento, & magno ponderi.

MAGNI HIPPOCRATIS
COI APHORISMORVM SE-
CTIO TERTIA.

APHORISMVS I.

Ἄ μεταβολαὶ τ' ὠρέων μάλιστα πικρῶσι νοσήματα, καὶ ἐν τῆσιν ὠρησιν αἱ μεγάλα μεταλλάξαι ἢ ψύξει, ἢ θερμῶσι, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον ἔτως.

Mutationes temporum maximè pariunt morbos. Et ita in ipsis temporib. magne mutationes frigoris aut æstus, & alia secundũ rationẽ.

VIDAM ante Galenũ, mutationes temporum dici intelligebat hoc aphor. successiones quatuor partium anni. At verò Galen. refutat hanc expositionem,

quia adiectum est illud. Maximè. Nam, inquit, quàmquam mutatio temporum facit morbos, non tamẽ id facit maximè. Tam enim facit mutatio temporũ ad solutiones multorum morborum, quàm ad gignendũ morbos. Proinde censet mutationes morborum dici, in æqualitatem temporis quod ad aeris temperamentum attinet, & varias mutationes quæ solent accidere casu factæ, non consequentes naturam temporis. Itaq; perinde esse, ac si dictum esset ab Hippocr. varium tempus & inæqualis temperamenti, morbos affert. Sed si hoc sibi vellent illa verba, mutationes temporum maximè pariunt morbos, non video quomodo non essent superflua reliqua omnia aphorismi verba. Quid enim noui con-

tinere: Accedit, quod ut successiones temporum anni quosdam morbos faciunt, & quosdam solvunt: ita & mutatio aeris non dū mutata anni parte, quosdam morbos affert, quosdam solvit. Si enim aer humidior & frigidior fit, qui lethargo laborat, habet deterius: qui phrenitide, melius. Quare nec si hæc sit aphorismi significatio, videtur adiciendum illud, maximè. Ergo verus atq; genuin⁹ sensus aphorismi hic est: Mutationes temporum, id est, successiones naturales partium anni, maximè pariunt morbos. Nam alios morbos affert ver, alios ætas, autumnus alios, alios hyems. Quos quæ tempestas, hac ipsa particula dicit sigillatim. Ergo variæ anni tempestates varios morbos pariunt. Dixit verò Maximè, nō quod nihil faciant magis quam morbos parere, nam solvunt etiam: sed quod mutatio temporum sit maxima causa morborum. Itaq; perinde est ac si dixisset, inter omnes causas morborum, temporis mutatio maximè illos parit. Id verò est verissimum: nam maxima pars morborum refertur in tempus. Neq; id sine magna causa: nam aer continenter & maximè nostra corpora alterat, non ambiens solum, sed etiam respiratu & pulsu ea penetrans. Solut etiam mutatio temporis morbos: atq; utrunq; facit maximè. Nam res omnes non naturales, morbos nunc faciunt nunc solvunt, ut accidit. Aer verò est in causis quæ maximè nostra corpora alterant. Itaque prima pars aphor. est, Mutationes temporum anni, maximè inter causas omnes morbos faciunt. Addit, Et in ipsis temporibus, id est, & in quovis illorum temporum, mutationes frigoris aut caloris, humoris aut siccitatis, flatus aut tranquillitatis, & si quæ sunt aliæ, ita faciunt, id est, pariunt morbos. Non enim solum mutationes temporum anni pariunt morbos, sed etiam mutationes aeris singulis temporibus contingentes. Imò verò hæc multo magis morbos pariunt, quia sunt mutationes non secundum rationem factæ, sed repente, quas malè fert natura: estque infalubre tempus, quia non tempestivè tempestiva redduntur, ut sequenti sermone dicitur.

APHORISMVS II.

Τῶν Φύσεων αἱ μὲν πρὸς ἦρ, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πύκναισι.

Naturæ, hæc quidem æstate, hæc autem hyeme, bene aut malè habere nata sunt.

Naturæ sunt, nativa corporum temperamenta. Quæ quum multiplicia sint, non omnia ad quodvis tempus habent eodem modo: sed quædam naturæ ad quædam tempora melius, quædam deterius. Ut temperata corpora, bene habent in temperatis temporibus: in aliis malè. Intemperata malè habent in temporibus similibus suæ intemperiei, crebrò enim ægrotant: in contrariis bene, quia minus parata ægrotare. Eadem ratio est & locorum, & totius victus, id est, rerum omnium non naturalium. Nam qui malè habent in ætate: & in regione calida, & in exercitatione multa, & in longa vigilia, & in iracundia, & in inedia, siti, aut calido cibo & potu malè habent. Qui in hyeme periclitantur: & in regione frigida, & ocio, & longo somno, & nimia mansuetudine, & multo cibo & potu, frigidò maximè, perinde patiuntur. Usque adeò verum est, quod Hippoc. lib. de Alimento dixit, nihil esse simpliciter

(id est, omnibus hominibus) bonum aut malū: sed ad aliquid omnia bona & mala.

APHORISMVS III.

Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πύκναισι. καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χῶρας, καὶ αἰτάς.

Morbi, alij ad alios bene vel malè habent. Et ætates quedam, ad tempora, & regiones, & victus.

Inordinato loquendi modo vsus esse hoc loco Hippoc. censet Galenus, fuisse enim ita dicendum: Morbi & ætates, alij ad alia tempora, & loca & victus genera, bene vel malè habent. Ego vero si hoc voluit Hippocr. docere quod Galen. intellexit, non solum inordinato sed inepto etiam sermone vsus esse affirmo. Sunt enim illius verba hæc: Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πύκναισι καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χῶρας καὶ αἰτάς. Id est, morborum alij ad alios, bene vel malè habent: & ætates quedam ad tempora & loca & victus. Constat verò, hanc orationem ineptissimam esse ad significandum, morbos quosdam ad quædam loca & tempora. Quare in longè alium sensum Hippocratem ferri puto. Scilicet, morborum quosdam ad alios morbos bene, ad alios malè habere: & ætates omnes, ad quædam tempora & loca & victus genera, habere bene, ad quædam alia malè. Dices: Videntur duæ istæ sententiæ (quas duas aphor. partes esse facis) longè dissidere, atq; proinde non texendæ simul in eodem aphorismo. Nam quantum aliud est, morbum cum morbo, aut ætatem cum loco & tempore & victu componere? Certè satis diuersæ sententiæ sunt: sed non proinde putandum est, non esse assertas ab Hippocr. quum verba nullum alium sensum ferant. Maximè quum is qui aphorismos scribit, nulli ordini adstrictus sit. Melius ergo fuerit, examinare ambas aphorismi particulas, quid dignum Hippocrate contineant, & quàm veræ sint. Nam quid sibi velit, morbos ad alios morbos bene aut malè habere? Certè est, morbos morbis vtiliter aut inutiliter succedere. Nam sicut morbi quidam ex aliis quibusdam cum magno malo egrotantium, alij ex aliis vtiliter. Hoc ergo est quod dicit: Morbi, alij ad alios bene vel malè habent. Bene quidem, quale est illud: qui atra bile vexatur, hæc morrhoidibus superuenientibus liberatur: & illud, qui convulsione tenetur, superueniente febre liberatur. Malè autem, quale est illud: à febre ardente habito tumore non apparente in faucibus, si strangulatio repente superueniat, lethale. Et illud, si à febre habito collum perueritur & vix potest deuorare sine vilo tumore, lethale. Et illud, ex glandularum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias. Et multa alia huiusmodi, quæ Hippocr. scripsit, cum in aphorismis tum aliis in locis. Hanc ipsam sententiam insinuauit & Epid. parte 6. vltimo cont. his verbis: Pro quibus qui morbi. Atq; Galenus in Comm. locum hunc disertè admodum pertractauit, ut non sit opus, de hac re plura à me dici modò. Aliud etiam est, quod verba illa possunt significare:

Τῶν νόσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πύκναισι. Scilicet, morborum alij ad alios bene aut malè nati sunt fieri. Hoc enim melius videtur significari verbo illo, πύκναισι. Itaque erit sensus, morborum quidam, quibusdam aliis facile atque sæpe: quidam difficile & rarò succedunt. Quem locum tractat ipse Hippocr. multis

multis aliis in locis, maximè tamen lib. de Morbis, non longè à principio. Quo loco ita scriptum est: Transitus autem in his fit, ex pleuritide in causum, ex phrenitide in peripneumoniam. Verum ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dysenteriam tinesimus accedit, & à dysenteria lienteria sequitur: ex lienteria in aquam intercutem transitus fit, & ex leucophlegmatia in aquam intercutem, & ex peripneumonia & pleuritide in pectoris suppurationem. Mala porro supra mala fieri necesse est, ut si rigor corripuerit, ardor igneus superuenit: & si neruus dissectus fuerit, convulsionem facit. Hæc & alia multa illo loco ad hoc institutum pertinentia scripsit. Multa etiã aliis locis, & in his aphorismis, nunc docens, qui morbi post quos morbos crebrò fiant, nunc qui post quos non fiant. Quale est illud: Quibus febres longæ, iis tubercula, vel dolores in articulis fiunt. Et illud: Lumborum dolor, qui neque medicamèto neq; aliter soluitur, in hydropem siccam firmatur. Et illud: Acidum eructantes, pleurici non admodum fiunt. Et alia multa huiusmodi. Quæ omnia, breuissimæ huius sententia parte prima comprehendit, dicens: Morborum alij ad alios bene aut malè nati, aut parati, aut procliuus sunt. In secunda parte dicit illud idem de ætatibus, quod de naturis paulò antè dixerat: scilicet, ætates quædam ad quædam tempora & loca & victus bene, ad quædam malè habere. Verum quod indistinctè utrobique dicit Hippocrates, non debet in ætatibus eodem modo distingui, atq; in naturis. Nam de naturis illud vnum diximus, præter temperatam, omnes habere bene ad contrarium victum, malè ad similem. De ætatibus autem non possumus hoc idem dicere. Nam præter adolescentiam quæ temperata est, infantia etiam quæ est calida & humida, gaudet victu simili: lacte scilicet & melle, & frigidum ac siccum non sine periculo posset ferre. Quia etsi temperata non est hæc ætas, tamen illius immo derantia est vtilissima ad corporis incrementum, & ad alia multa. Iuuenilis & senilis ætas, non aliter ac intemperatæ naturæ, gaudet contrariis. Senilis scilicet calidis & humidis, iuuenilis frigidis & humidis per bonam valetudinem. Nam per morbos omnia quæ sunt secundum naturam, seruanda sunt similitum vsu.

APHORISMVS IV.

Εἴν τῆσι ὥρῃσιν, ὅταν τὸ αὐτῆς ἡμέρας ὅτε μὲν ἴαλ π, ὅτε δὲ ψύχ, ἡγήται, φθινοπωρινὰ τὰ νεσθήματα πρὸς δέχεται χειρῆ.

In temporibus, quando eodem die modò quidem calor, modò frigus fit, morbos autumnales expectare oportet.

Non mirum est, morbos autumnales fieri in eodem tempore, quo autumnalis temperies est. Morbi autumnales sunt, ut dicitur aphor. 9. acutissimi, & exitiosissimi, quin etiam difficilis iudicij. Acutissimi, ob antecedentem ætatem: exitiosissimi, ob debilitatem facultatis, quæ duplici ex causa nascitur, & ex antecedente ætate, & ex inæqualitate caloris. Difficilis iudicij, quia nullis euacuationibus opportunum tēpus est: euacuationes enim omnes quas promouet calor, frigus cohibet. Vnde manifestum fit, morbos qui accident, quum non in ipso autum-

no, sed alia anni parte casu fiet tempus, quo eadem die modò calor modò frigus fiat, similes fore morbis autumnali, difficultate iudicij magis quam malè more, atq; hoc etiam magis quam acuties. Nam tunc altera causa adest, inæqualitas scilicet, cui adscribebatur difficultas iudicij maximè, acuties minimè: altera deest, tempestas scilicet antecedens, in quam acuties reiciebatur maximè, difficultas iudicij minimè.

APHORISMVS V.

Νότι βαρήκοι, ἀχλωδῆες, καρνηβαρῆ, νωθροί, ἀλαυτικοί, ὀκῆται ἔτ, δὴμασεύη, τιαῦτα ἐν τῆσιν ἀρρώσῃσι πάσχουσιν. ἡ δὲ βόρειον ἢ, βῆχες, φάρυγγες, κολίαι σκληραὶ, δυσχεραὶ φρενῶδες, ὀδῶναι πλῆθρῶν, σπληνῶν, ὀκῆται ἔτως δὴμασεύη, τιαῦτα ἐν τῆσιν ἀρρώσῃσι πρὸς δέχεται χειρῆ.

Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauant, pigritiam afferentes, dissoluentes. Quando ita prauauerit, huiusmodi in morbis patiuntur. Si autem boreale tempus sit, tussis, fauces, ventres duri, difficultates vrina, horrores, dolores laterum & pectoris. Cum ita prauauerit, huiusmodi in morbis expectare oportet.

In iis quæ tempori mutationes magnas afferunt, & Medico maximè considerandas, sunt venti. Quorum differentias tenere nos oportet, non tot, quot agricolæ, aut nautæ considerant. Nam ad nauigationem opus est multas ventorū differentias nosse, ad dirigendum nauigia quoquoersus. Tamen ad medicos vsus, satis est nosse quatuor: Eurum, qui flat ab oriente: Zephyrum, qui ab occidente: Boream, qui à septentrione: Austrum, qui à meridie. Quin & duorum tantum videtur mihi Hippocr. semper meminisse, Austri, & Boreæ. Quia, arbitror, harum naturæ extremæ sunt, Boreas frigidus & siccus, Auster calidus & humidus. Alij duo ut medium loci habent, ita & temperamenti. Horum nomina & loca, quin & Austri & Boreæ temperamenta disertè admodum explicuit Ouidius illis carminibus:

Eurus ad auroam, Nabatæq; regna recessit.
Vesper, & occiduo quæ littora sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro, Scythiam, septemq; triones,
Horriser inuasit Boreas. Contraria tellus,
Nubibus asiduis, humidoq; madescit ab Austro.

Sed causam, quæ Boreas est horriser frigidus & siccus, Auster humidus, non video qui dicat, neq; facile dictu est. Causam tamen esse dico, quod exhalatio (exhalationem enim & fumum, esse ventorum materiam Aristot. monstrauit) quæ à Septentrionali plaga oritur, occurrat statim magno frigori: quare statim repercussa, humilius prope terram flat & vehementius quare cum vaporibus, nubium materia, non permiscetur, veniq; proinde siccus. Frigidus verò ipse est subiecto, ut omnis fumus: ignitionem verò omnem deponit perfrigeratus ab aere quem percurrit. Venit ergo frigidus & siccus, ut extincti cineres, & refrigeratus fumus. In meridionali plaga fumus ascendit à terra, multum elatus, misceturq; cum vaporibus, repercutiturq; minus: quare lentius flat, elatior tamen quam Boreas, & vaporose-

fus : calorem verò contrahit per regiones calidas quas percurrit. Merito ergo Austri auditum hebetant, & caliginem oculorum faciunt, & caput gravant, & pigritiam afferunt, & quasi dissolutos reddunt homines. Nam hæc omnia contingunt humetatis cerebro & nervis auditoriis, & aliis, ac reliquo corpore. Boreas verò facit tusses, & faucium asperitates, refrigerans siccansq; & exasperans partes has. Facit etiam dolores laterum & pectoris: nimirum instrumenta respirationis maximè lædit, quia illis maximè occurrit, respiratione tractus. Neq; verò solum facit falsas pleuritides ex flatu & refrigeratione, sed veras etiã, si corpus multo sanguine abundat. Dolor enim sanguinem conuocat, & frigus cuti occurrens effluxum detinet. Facere etiam solet cruentas excreationes, frigus frangens venas. Proinde quum hic ventus fiat, oportet thoraci timere. Ventres quoq; duros, & difficultatem reddendi vrinam facit. Quia facultas intestinorum & vesicæ, refrigeratione magnopere læditur: & subeunte multo flatu in ea (penetrat enim multum Boreas) intenta sunt, neq; possunt sese circa ea quæ cõtinent comprimere. Accedit, qd ad ventris siccitatem magnopere facit, habitum corporis siccari, atq; proinde carnes ex ventribus multum fugere, reddiq; ita fæces aridas. Sed quorsum Hippoc. bis repetit, quum hæc tempestas præualuerit, huiusmodi in morbis expectare oportet? Non certè quò significetur aliquid noui, sed quò nos admoeat, quò tendant hæc. Nimirum quò tendunt, vt ex vento qui fiat, dilcas, quæ debeas in morbis expectare: vt præsentiens præcaueas, & quum euenerint, minùs te deterreant.

APHORISMVS VI.

Ὁ κίττων θέρως ἡμίτην ἡμεῖς ὁμοίον, ἰδρώτους ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλὰς ὡς ἐπὶ δέχεσθαι χρῆ.

Quando Aestas fuerit Veri similis, sudores in febribus multos expectare oportet.

Hyems minori calore est quàm vt sudorem promoueat: æstius in insensibilem halitum abire facit: vernus calor potest ad cutem euocare, & nondum insensibiliter dissoluit. Facit ergo sudores. Neq; tamen toties in ipso vere paulò post hyemem, quàm in æstiuis mensibus, cum ea temperies perseverat. Quia multo magis fusi sunt iam & extenuati succi, dissipati tamen nondum.

APHORISMVS VII.

Ἐν τοῖσιν αἰχμητοῖσι πυρετοὶ ὄξεις γίνονται. καὶ ὡς ἐπὶ πλεον ἢ τὸ ἐπὶ τειχῶν ἐόν, οἴλω πλὴν κατὰ πρῶτον ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νεώτατα τριαῦται δὲ προσδέχεσθαι.

In siccitatibus febres acutæ fiunt. Atq; si quidem magna ex parte annus talis fuerit, qualem constitutionem fecerit, tales etiam morbos oportet expectare magna ex parte.

In temporibus siccis, siccis succi generantur, quales biliosi. Morbi verò qui ab his fiunt, acutiores sunt quàm qui ex humidis succis. Ergo annus sicq; acutiores morbos afferet quàm humidus. Atq; si magna ex parte annus fuerit huiusmodi, tales etiã morbos expectare oportet magna ex parte, qualem fecerit constitutionem, id est, quales exigit constitu-

tio. Est constitutio anni nihil aliud, quàm ea temperies quæ per tēpora anni decurrit, & is modus quo decurrit. Itaque siue siccus siue humidus decurret annus secundum partem magnam, illi intemperiei respondentes morbos expectare oportet. Sed ne tunc quidem omnes, sed magna ex parte: nam vt dicetur alio aphorif. morbi omnes quouis tempore possunt accidere, fiunt verò quidam in quibusdam plerumque.

APHORISMVS IIX.

Ἐν τοῖσι καθιερῶσι κηροῖσιν, ὡς ὁμοίως τὰ ὠρῶτα ἀποδίδωσιν, ὡς αἱ εἰς κηρὸν αἱ νεοὶ γίνονται. ἐν τῷ τοῖσιν ἀκαταστάσισιν, ἀκατάστατοι καὶ δὲ σκεπτοί.

In temporibus moderatis, quum tempestiua fiunt tempestiua, morbi stabiles & boni iudicij accidunt. In immoderatis autem instabiles & mali iudicij.

Moderata tempora vocat, non quæ mediocria temperie, sed quæ talia sunt qualia solent, idq; non nimis. Quum annus talis est, non erunt multi morbi (saluberrima enim est hæc constitutio) atq; illi erunt quouis tempore, quales quoduis tempus solet afferre. Atq; illi omnes erunt stabiles, id est, habentes constitutionem temporum vniuersalium legitimum: sunt quoq; boni iudicij, id est, iudicantur facile: si quidem ad mortem, sine grauibus symptomatis, si verò ad salutem, sine recidiuis. Contrarij in contrariis.

APHORISMVS IX.

Ἐν φθινοπώρῳ ὄξυται αἱ νεοὶ, καὶ θανατωδὲσται τὸ ἐπίπαιον ἢ ὑγιεινότητων, καὶ ἡκιστα θανατωδὲς.

In Autumno morbi acutissimi, & exitiosissimi omnino accidunt. Ver autem saluberrimum, & minimè morbis exitiosis obnoxium.

Non omnes autumnales morbi sunt acutissimi, sed horum multi, & multi alij acuti. Nam vt dicetur 22. aphor. autumno multi morbi æstiuu fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes. Acuti verò causa antecedentis æstatis autumno accidunt, quæ vsit extenuauitq; succos. Exitiosissimi fiunt ob malum morem: hic verò ob debilitatem facultatis quæ æstus antecedens reliquit, & præsentis temporis inæqualitas facit. Ver est saluberrimum, non quidem quòd non soleant eo tempore multi morbi accidere (nam multos refert Hippocr. ipse aphor. 20. tempestate illa accidere solitos) sed quòd veris temperies nullos per se afferat morbos, vtpote mediocris & moderata. Nam morbi illi ex multitudine succorum aut excrementorum quæ hyeme congesta sunt, fusa tamen vere, soluto frigore fieri solent: qui tamen non fiunt, si præcautionis gratia vtimur euacuatione, quam tamen etsi quis negligat, morbi minimè exitiosi contingunt. Constat enim eo tempore maximè facultas: quæ proinde facile sese expedit à morbis. Causa itaq; qua vere, tempore aliò qui saluberrimo, multos morbos videmus accidere, est negligentia vtendi eo tempore necessaria præcautione.

APHORISMVS X.

Τὸ φθινοπώρον τοῖσι φθίνουσι καλόν.

Autumnus tabidis malus.

Autumnus res omnes trahit ad marcorè: in herbis & fructibus & foliis fruticibusq;, apertè id experimur. Huius causa est, quòd antecedens æstus omnia siccauit, priuauitq; alimento: reliquitq; calidum debile in exiguo humido, & corpora indigentia nutritione: quæ tamen autumnus non solum non iuuat, sed etiam multis nominibus prohibet. Siccus enim est, inæqualis: infertq; iam frigus hyemale. Siccatio est nutritioni contraria. Inæqualitas cum siccitate debilitat vires, frigus occurrens extinguit calidum innatum, quòd aliò qui erat iam modicum. Merito ergo & hominum corpora quacumq; de causa marcescere cœperint, aduentante autumno periclitantur omnino extingui, antequam hyems horrida venerit.

APHORISMVS XI.

Περὶ τῶν ὠρέων, ὡς ἂν οὐκ αὐχμηρὸς καὶ βόρειος ἢ ἡμίτην, τὸ ἔαρ ἐπιμβροῦν καὶ νότιον, ἀνάγκη τὰ θέρως πυρετὸς ὄξεις, καὶ ὀφθαλμίας, & δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα τῷσι γυναιξί, καὶ ἀδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσεις.

In anni autem temporibus si Hyems sicca & borealis fuerit, Ver autem pluuiosum & australe, necesse est Aestate febres acutas, & ophthalmias, & dysenterias fieri. Maximè mulieribus, & viris humidis naturis.

Si vt in ea constitutione quæ hîc describitur, ver pluuiosum ponitur & australe, hyems quoq; humida poneretur: certè febres acutæ, ophthalmiæ, & dysenterię nõ essent expectandæ in æstate, sed in ipso vere fierent, antequam veniret æstas. Quum verò hyems fuerit sicca, ver humidum: primùm emendat siccitatem quæ hyems fecit, deinde ad contraria facit apparatus. Humectat scilicet cum venas & arterias oēs, tum etiam partes ad ventrè pertinentes, atq; adeò cerebrum, aut hæc omnia in eodè homine, aut horum aliquod, quòd cunq; est in homine paratissimum pati. Ergo æstatis calore humori veris succedente, excrementorũ copia putrescit, atq; adeò putredine mala, acciduntq; febres acutæ. Aut succi in cerebro mouètur liquati, influuntq; crebrò in oculos afferentes ophthalmias: nonnunquã in fauces, aut post aures, aut pulmonem. Quibusdã fit fluxio ad intestina, quæ primùm omnium lienterias, deinde duratione & multorum excrementorum confluxu dysenterias facit. Maximè tamè accidunt hæc mulieribus, & viris humidis, quales sunt pituitosi: atq; vt ipsemet Hippocr. lib. de Aere, locis & aquis inquit, pueris etiam: quia cum humida causa sit horum maiorum, humidos naturã magis lædet quàm siccus. Neq; tamè si hyems fuisset australis & pluuiosa, ver temperatum vt solet, æstas afferret hæc ipsa mala. Nam maxima læsionis causa est, calorẽ repente succedere recenti humectationi. De huius sententiæ causa, Aristot. quoq; 1. Prob. 8. scripsit.

APHORISMVS XII.

Ἐν τῷ νότιος ὀ χειμῶν καὶ ἐπιμβροῦ, καὶ εὐδίου ἡμῆ, τὸ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναικες ἦσιν

Αἱ οἱ τὸ κίττων πρὸς τὴν ἡρ, ἐκ πάσης περιφάσι. ὁ κίττων σκεπτοῖν. αἱ δὲ ἀνὰ τὴν κωσιν, ἀκρατῆα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία πικρῶσιν, ὡς ἢ ἡ ἀστυτῆα ἀπόλλυσται, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῶν ἔόντα. τοῖσι δὲ ἀλλοιοῖσι δυσεντερίας καὶ ὀφθαλμίας ἐξέρχεται γίνονται. τοῖσι δὲ πρὸς εὐτέροισι κατὰ ῥοῖσιν τὴν μὲν ἀπόλλυσται.

Si verò hyems australis, & humida, & clemens fuerit, ver aut siccum & boreale: mulieres quidem quibus vere partus imminet, ex quacumq; occasione abortiunt. Quæ autem pepererint, imbecilles ac morbosos infantes edet, vt statim pereant, aut tennes & morbosus supersint. Aliis verò dysenteria, & ophthalmia sicca fiunt. Senioribus autem, fluxiones breui interimentes.

Quidam enarratorum vulgarij certant, an legi debeat, Et clemens: an ea dictio expungenda sit. Sed certant de umbra asini, aut lana caprina. Nam siue legatur siue expungatur, nihil detrahitur sententiæ: est enim illa particula, &, declaratiua. Nam hyems quæ austrina & pluuiosa est, est statim tepida & clemens. Quare non intelligo, quid quorundam animis infederit, putantium, expungendã esse dictionem καὶ ἀδράσι, cum ea in omnibus ferè Græcis codicibus scripta inueniatur. Non in hoc aphor. solum, sed etiam in lib. de Aere, locis & aquis. Quo loco non solum scripta hæc ipsa sententia est, sed etiam per eundem auctorem enarrata, & reddita causa: quam Aristot. quoq; lib. 1. Prob. 9. reddit, ex Hippocr. acceptam. Quare ego Hippocratis verba ex illo loco hîc transferam: Si verò hyems australis fiat & pluuiosa & clemens, ver aut boreale & siccum & tempestuosum, primùm quidẽ mulieres quæ vterogentur, quibus partus ad ver instat, abortus facturas esse verisimile est. Quæ verò etiam pepererint, debiles ac morbosos pueros parere: ita vt aut statim pereant, aut tennes & debiles ac morbosus viuât. Atque hæc quidem mulieribus: reliquis verò dysenterias & lippitudines siccas, & aliquibus defluxiones à capite in pulmonem Pituitosis igitur dysenterias fieri verisimile est, & mulieribus. pituita de cerebro defluente propter naturæ humiditatem: biliosis verò lippitudines siccas, propter carnis calorẽ ac siccitatem. Valde autem senibus, fluxiones propter raritatem ac eliquationem venarum, adeò vt aliqui quidem repente pereant, aliqui verò semifyderati aut dextra aut sinistra parte fiât. Cum enim hyems sit australis, & pluuiosa, ac calida, & corpus nõ adstringatur. neq; venæ: vere accedente boreali & sicco ac frigido, cerebrũ postquã ipsum dissolui ac purgari contigit, à grauedine ac raucedine, tunc simul cum vere stabilitur, ac constringitur. Quare repente accedente æstate & ardore, ac mutatione contingente, hi morbi incidunt, & intestinorum leuitates, & aqua intercus ferè reliquis morbis desinentibus superueniunt, cum non queant facile ventriculi à concepta humiditate exicari. Hæc Hippoc. illo loco. Ex quo Aristot. etiam accipit causam, quam loco citato reddidit. Nimirum cum per clementiã hyemis mollia, laxa rarq; corpora sint, repete occurrès Boreas penetrat, læditq; vterũ, qui dolore irritatus insurgit ad expellendũ intempestiue fetus ipse est malè nutritus, quia nõ est vt solet per hyemem, innatum calidum intra viscera collectum, sed per cor

poris habitum effusum. Acetabula quoque sunt rara & fungosa atque nimis humida: talia vero per se sunt disrupta facilia, tum etiam frigoris occursum concreverunt findunturque facili. Quare aut fetus ante tempus emittentur mortui, aut morientur paulo post editum, aut viuent debiles: debiles enim geniti sunt, & eorum properatus editus. Aliis accidit dysenteria ab humectato per hyemem cerebro, & frigore per ver compresso ut manibus, excitata fluxione ad intestina: quae fluxio etsi pituitosa, Boreae admistione comparavit acrimonia, qua & aliis excrementis quae secum verret dysenterias faciet. Aliis fiunt fluxiones ad oculos: est enim rectitudinis & viciniae gratia facilis consensus cum cerebro: succus occurrente Borea qui cutem durabit, non exudabit, neque expurgabitur. Quare accidit lippitudines siccae. Senioribus apoplexia: quia ab omni causa magna fluxionis periclitantur, in apoplexiam agi ob naturalem impotentiam, & redundantiam excrementorum. Vocare hic Hippocrates fluxiones breui intermitentes, non alias apoplexias, constat ex iis quae scriptimus ex lib. de Aere, locis & aquis. Adeo ut aliqui quidem repente pereant, aliqui vero semifyderati aut dextra aut sinistra parte fiant. Nam semifyderatio, hoc est paralytis, est dimidiata apoplexia, quare quae causa quibusdam hominum affert paralytis, haec ipsa affert aliis apoplexiam, & repente intereunt.

APHORISMVS XIII.

Ἦν ἡ τὸ ἦρ θ' αὐχμηρὸν ἔβόρειον γρήνηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἐπιμύρον καὶ νότιον, κεφαλαλγία ἐστὶ χειμῶνα γίνονται, καὶ βήχης, καὶ βραγχίαι, καὶ κέρυζαι, ἐνίοσι δὲ καὶ φθίσεις.

Si aestas sicca & aquilonia fuerit, autumnus vero pluuuus admodum & austrinus, dolores capitis hyeme fiunt, & tussis, & aucedines, atque grauedines, nonnullis etiam tabes.

Ex intemperiebus aetatis & autumnus, morbi expectantur non ad ipsam autumnum sed ad hyemem: quia cum aetate antecesserit temperies contraria eiusque autumnus accidit, maior autumnus pars vix dum corrigat: contrarius lapsus vltima autumnus parte aut non ante hyemem fit. Sed cur cum haec ipsa intemperies, & hoc ipso ordine hyeme & vere sibi succedentes, descriptae sint aphor. II. quales hic aetate & autumnus: non tamen iidem morbi expectantur illic aetate, quales hic hyeme? An quia illic multo humori succedit calor magnus, hic frigus magnum? Nam frigus hyemis succos ex autumnus congelatos condescere facit in capite: unde dolores grauantis capitis oriuntur. Plerisque etiam frigus comprimens exprimit tenuem pituitae partem, fluxiones in palatum, nasum & caput asperae arteriae & pulmonem excitat: unde tussis & grauedines. Paratis etiam ad tabem, cuiusmodi qui elatis humeris & arcto thorace sunt, tabes fiunt: nam talibus omnis assidua fluxio in pulmonem, tabis est occasio.

APHORISMVS XIV.

Ἦν ἡ βόρειον ἢ ἔανδρον, πῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐστὶ τὰς φύσεις, καὶ τῆσι γυναιξὶ ξύμφορον. τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμῖα εἴσονται ξηροῖ, ἔπιμύροι δὲ ἔσονται, καὶ πολυρρόνοι. ἐνίοσι δὲ καὶ μελαγχολία.

Si vero Autumnus borealis & siccus fuerit,

A iis qui naturae humidi sunt, & mulieribus confert. Reliquis vero lippitudines siccae accident, et acuta febris, et tōge: nonnullis vero et melancholia.

Vbi dicitur, Et longae: legendum est, Et grauedines longae. Ita enim scriptum est lib. de Aere locis & aquis. Constat ex ipsis verbis, continuatum esse hunc sermonem cum aphor. proximo, intelligendumque, si vero non aetas solum, sed etiam autumnus borealis & siccus fuerit. Cur humidi naturae & mulieres iuuentur sicca aeris temperie, non est opus dicere. Sed cur duo tempora ambo sicca non laedunt, transference in contrarium lapsus? An quia illis satis obstititur natura humida, & successione proximae hyemis, quae humida est. Reliquis vero, id est, biliosis, siccatum plus satis bilis: acciduntque proinde lippitudines siccae. Quia Boreas mordet oculos: mordacitas illa facit oculorum pruritum, & fluxionem succi biliosi: duraturque palpebrarum cutis. Febres etiam acutae, quia sicci & biliosi succi his temporibus augentur, qui talibus febribus materiam praestant. Coryzae fiunt, frigore exprimente tenuem succum, quod densata cute capitis tota hyeme durat. Haec vero coryza non pendebit ex multo succo, sed ex paucis & tenui: durabit autem ob istam cutis densitatem. Iis vero qui non nihil parati sunt ad melancholiam, hoc tempore accidit, siue melancholia solum, siue etiam atra bile vexari solent. Quia Boreas consumit tenues serofasque partes, & sanguinis & bilis: quare relinquuntur faex sanguinis aut bilis. Facitque sanguinis faex melancholiam: bilis, furorem. Quia bilis atra absorptione ichoris siccata, fit sincerior & acrior, quia sero dulcescebat aliquatenus. Quo mihi videtur Aristot. I. Prob. respexisse, dicens, dulcem partem bilis & sanguinis tali tempestate absumi.

APHORISMVS XV.

Τῶν δὲ κατὰ φύσιν τῶν ἐνιαυτῶν, τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπιμύρων εἰσὶν ὑγριότεροι, καὶ ἥσσαν θανατώδεις.

In anni constitutionibus in summa, siccitates imbribus sunt salubriores, & minus lethales.

Cum Hippocr. cepisset docere praesagia ex temporis constitutionibus, & videretur longissimum, referre omnes constitutiones quae accidere possunt, retulit eas quas distingui ex obseruatione vidit maxime referre. Modò vero vniuersalia quaedam docet, quibus constat methodus cognoscendi quos morbos afferant constitutiones omnes, illae etiam quae non hic referuntur. Dicit ergo primum, per se quos morbos faciat quauis intemperies, deinde quos quauis tempestas anni per se: quò tu coniungens quamuis intemperiem cum quauis temporis natura, coniecturam assequaris, quauis constitutio quos morbos faciat. Neque vero de omni temperie disputat, sed de humida & sicca, & de boreali & de australi (non enim omnes siccitatis & humoris causae sunt in Austro & Aquilone, sed & in serenitate & pluuia) quia obseruatione coopererat, has differentias temporum maxime afferre differentiam morborum. Ergo inquit siccitas constitutiones humidis salubriores esse, id est, pauciores morbos afferentes, & minus lethales. Quia oes fere morbi ex abundantia excrementorum pendet, quae imbres augent, siccitates minuunt. Atque

Atque hoc, quouis tempore anni, & omni regione: non tamen omnibus naturis (nam valde ficcis, siccae constitutiones morbosiores sunt) sed medicis, atque adeo plerisque hominibus: omnibus enim praeter valde siccos.

APHORISMVS XVI.

Νοσήματα δὲ ἐν μὲν τῆσιν ἐπιμύρῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνονται πυρετοὶ τε μακροὶ, καὶ κελίης ῥύσιες, καὶ σιπεδόνες, καὶ ἐπιληπτοὶ, καὶ ἀπόπληκτοὶ, ἔκκωάγγαι. ἐν δὲ τῆσιν αὐχμηροῖσι φθινόδες, ὀφθαλμῖα, ἀρθριτιδες, πρᾶγγυρῖαι, καὶ δυσπερῖαι.

Morbi per assiduos imbres, magna ex parte fiunt febres longae, alui deiectiones, putredines, epilepsia, apoplexia, & angina. Per siccitates autem tabes, lippitudines, articularum dolores, stillicidia urinae, & dysenteria.

Longi imbres excrementa pituitosa magnopere augent, haec vero est longarum febrium materia. Humescuntque inter caetera imbribus alui, & deiectiones, humectationeque intellinorum debilitatur retinendi vis. Humor etiam redundans, omne genus putredinis auget, & in venis & arteriis, & in vlcerebus & tumoribus praeter naturam, & in cutis affectionibus. Epilepsiae etiam merito repetent crebrius, quo tempore excrementa colliguntur citius: apoplexiam vero epilepsiae causa, aucta facit. Anginae accidit, exquisitae quidem, & ex sanguine non nullis, sed iis solum, quorum talis est natura. Tamen tumores pituitosos ad partes colli & sub mento multi patientur, mittente cerebro. Itaque quae de imbribus dicit, satis aperta sunt. Sed quae de siccitatibus, sunt aliquantò difficiliora: non tam adeo debuissent Galenum terrere. Qui mihi videtur hoc loco ea quae Hippocrates scripsit, non satis intelligens, factus consilij inops, ad friuolas enarrationes confugisse. Tabes, inquit, fiunt per siccitates. Non arbitror eas quae ab vlcere pulmonis, sed quae aliis occasionibus accidunt extenuationes ariditatesque. Constat vero, ut si febris aliqua parata sit in marasimum migrare, per siccitates potius sit migratura: nimirum siccitas siccitatem facit & auget. Quare qua ratione autumnus tabidis malus, eadem ratione tempestas sicca. Neque vero ariditates corporis, quae ex putrescentia pulmonis ortum trahunt, iuuantur per se a siccitate aeris (nam qui possit siccitas siccitatem curare) sed ex accidenti, occurrendo causae quae in pulmone est. Itaque sicca temperies auget pleraque ariditates, idque per se, nonnullas curat ex accidenti, tum quoque augens per se ariditatem corporis. Cum lippitudines fieri per siccitates dicit, aridas intellige. Nam mordentur oculi a Borea, ut nuper diximus, & exasperantur siccatae palpebrae, scalpunturque quia pruriunt, & excirantur fluxiones, non copiosae, neque fluentes extra, sed mordaces. Articularum dolores nonnunquam accidunt a multa fluxione, nonnunquam ex quo succo penetrante inter ossicula articularum, distinguuntur tumore partium. Nam tumet membra cum excitatur magna fluxio: cum non tument, constat aut nullam aut exiguam omnino fluxionem esse, sed exiguum aliquid quod dixi penetrare. Quod vero illic conclusum continebitur, quanto

A ficcius, durius & magis asperum erit, tanto maiores dolores afferet. Igitur illi articularum dolores fiunt magis per imbres, hi vero per siccitates: nimirum semper est in articulari succi pituitosi aliquid motu tractum, & ad ossium mobilitatem vtile. Id per sicca tempora siccescens, dolorum sine tumoribus membrorum occasio fit. De his igitur doloribus hic Hippocrates scripsit. Stillicidia, urinae, & dysenteriae, communi quadam ratione fiunt. Sunt enim affectus omnino similes, ille vesicae, hic intellinorum: fiunt a causa eadem. Nimirum ficcis temporibus sicci succi auferunt, sicci vero statim sunt biliosi, tenues & acres. Hi descendentes cum lorio in vesicam, stillicidium: in intestina cum faecibus, dysenterias nati sunt facere.

APHORISMVS XVII.

Αἱ δὲ κατὰ ἡμέρας καταπίσεις, αἱ μὲν βόρειοι πάντε σώματα ξηρῶσι, καὶ εὐτονα, καὶ δίκνηται, καὶ ἀχρεῖα, καὶ ἀνηκῶτερα ποιεῖσι, καὶ τὰς κελίαις ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸ θώρηκα ἀλγῖα, ὡς τι πρὸς πᾶρχει, μάλλον πονέουσι. αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα, καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρηνκῖαι, καὶ καρθεαῖαι, καὶ ἰλιγγῶσι ποιεῖσιν. ἐν δὲ τῆσιν ὀφθαλμοῖσιν καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινήσιον, καὶ τὰς κελίαις ὑγραίνουσι.

Constitutionum quae quotidie fiunt, Aquilonia quidem corpora coarctant, facile sese continentia & moventia, & bene colorata, & bene audientia reddunt. Et alios siccant & oculos mordent: & si thoracis dolor aliquis praecedat, magis irritatur. Austrina autem dissolunt corpora, & humectant, difficilem audientiam, capitis grauitatem & vertiginem afferunt. In oculis autem & corporibus, difficilem motum faciunt, & alios humectant.

Totus hic aphor. enarratus est cum 5. huius part. praeter pauca quaedam dixit, constitutionum quae quotidie fiunt, innuens se non de temporum anni constitutionibus hic agere. Oculi mordentur a Borea, quae frigidum tenue maxime mordet vlcera & oculos, ut Hipp. ipse aliis locis docet Atque oculi & guttur ab iisdem omnino mordentur & irritantur. Ira oleum dolores oculorum facit, & tussis. Boreas eodem modo mordicationes oculorum, & tussis, & dolores pectoris.

APHORISMVS XIX.

Κατὰ τὴν ἄρῃαν, ἔμειν ἡρῶ καὶ ἀκρῶ ἔτρεος οἱ παῖδες, καὶ οἱ τετάρων ἐχρόμοιοι τῆσιν ἡλικίῃσιν ἀρῶσι τε διαγῶσι, καὶ ὑγραίνουσι μάλιστα. ἔτὶ τρεος καὶ φθινόπῳρῳ μετρεῖ μὲν ἡνῶ οἱ γέροντες. τὸ δὲ λοιπὸν ἔχει μὲν οἱ μέσοι τῆσιν ἡλικίῃσιν.

Per tempora vero anni, vere quidem & principio aetatis pueri, & qui eis aetate proximi sunt, optime degunt, & maxime valent Aestate vero, & autumnus aliquantisper, senes. Reliqui vero, & hyeme, qui medij inter hos aetatis sunt.

Hucusque docuit, quas constitutiones temporum qui morbi sequantur. Modò docere tentat, quouis homo quo tempore melius & quo deterius agat:

nam hoc quoque debet Medicus scire. Constat vero hæc doctrina consideratis naturis hominum, & temporibus anni, & cuiuscunq; naturæ cum quouis homine facta collatione. Naturæ hominū sunt in eorum temperamentis, cum infitis, tum aduentitiis ex commutatione ætatum. Hippocrates modò ætatum differentias persequitur, docēs, earum quæuis quo tēpore optimē degat: id est, salubrius, & cum minori periculo ægotandi. Tamen facile fuerit, considerata ratione, supple re quæ defunt: scilicet quæuis ætas quo tempore deterrimè & quomediocriter agat: atq; hoc idem per temperamenta insita docendo persequi. Ætates duæ conseruatione indigent, pueritia & adolescentia: hæc quia temperata est, illa quia eius intemperies humida & calida vtilissima est ad vitæ productionem, vt non ita pridem diximus. Reliquæ corrigi & emendari præcautione quadam debent: reduci enim ætates nequaquā possunt. Conseruatio agitur, similitum vlti: hæc emēdatio, cōtrariorū. Meritò ergo frigidissimi senes ætate media & initio autumnii, ea scilicet autūni parte, qua nondū cōp̄it aer frigescere, meliūs habēt. Meritò etiam iuuenes & consitētes, q̄ nondum manifestè ad seniū inclināt, ad quadragesimū ferè annum (hos enim intelligit, dicens, qui medij inter hos ætatibus sunt) optimē habent, vitima parte autumnii & hyeme. Pueri verò & adolescentes optimē habent vere & prima parte ætatis. Adolescentes, quia temperati sunt, verò etiam temperatum. Pueri, non quod similis illorum temperies temperiei veris (nō enim enim est, cum ver sit temperatum, & pueritia calida & humida) sed quod cum nulla tempestas sit omnino similis pueritiæ (nulla enim est calida & humida) nulla tamen est, quæ minūs dissideat ab ea, q̄ temperies veris. Nam mediocriter temperamentum minūs disidet ab extremis, q̄ extrema alia: hac de causa pueri vere habent optimē. Non enim profectò probo quod Galenus dicit, fuisse ita scribendum, vt distinctus sermo euaderet: Vere quidem adolescentes, & in principio ætatis pueri. Quasi pueri meliūs habeant in principio ætatis, q̄ in vere. Nam est hoc apertè falsum. Nihil enim adeo seruari in pueris debet, q̄ humor, neq; à causa quapiam deterius afficiuntur, q̄ à sicca & calida causa: quia ob naturalem mollitiem & raritatem partium, facillimè dissoluuntur. Quare meliūs habent medio vere, q̄ initio ætatis. Nam etsi hæc ætatis pars nondum venit ad maximā siccitatem & inflammationem, vt æstas vltima, tamen deflexit iam à mediocritate versus siccum & calidum, quod pueri ferunt molestissimè. Melius ergo est ita legi, vt scriptum reperimus: Pueri & adolescentes vere & principio ætatis. Nimirum semper prima pars sequentis tempestatis commutat corpora, vt quæ eam antecedit: quia mutationes temporum non aguntur repentè. Sed hic aphorismus non indiget pluribus.

APHORISMVS XIX.

Νοσήματα ἢ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῆσιν ὥρησι γίνονται. μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῇ ἐνιαυτοῦ καὶ ἐν γένεσιν, καὶ παροξύνονται.

Morbi quidem omnes in omnibus temporibus fiunt, præcipuè autem quidam quibusdam illorum & fiunt, & exacerbantur.

Si, vt dictum est in Commen. i. aphor. huius particulæ, maxima causa differentiar morborum est in temporum differentia, non tamen in ea solùm, sed in aliis quibusdam, vt varia hominum natura, & aliarum rerum nō naturalium vario vsu, causæ eius differentiar sunt: sit certè vt quouis tempore sint quidam morbi plerunq; contingentes, sed nondum semper. Erunt enim illi familiares, quippe quos causa omnium maxima affert: sed nō proprij, cum sint aliæ causæ, quæ possint afferre alios.

APHORISMVS XX.

Τῶ μὲν ἤρῃ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ ὀπληθικὰ, καὶ αἰματῶν ῥύσεις, ἐκ κωάγχαυ, καὶ κόρυζαι, καὶ βρογχίται, καὶ λέπται, καὶ βήχες, καὶ λειχῶδες, καὶ ἀλφοί, καὶ ἐξαιθήσεις ἐλκώδες πλῆσαι, καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim furor, melancholia, epilepsia, sanguinis fluxiones, & angina, & grauedines, & raucedines, & lepra, & tusses, & impetigines, & vitiligines, & papule vicerose multe, & tubercula, & ulcerosi morbi.

Qua ratione ver sit saluberrimum, cum tam multos morbos afferre soleat, Comm. 9. explicatū est. Quo loco diximus, qd̄ modò memoria teneri multum refert, ver per se atq; sua temperie nullos morbos afferre, sed ex succis aliis temporibus genitis, in hominibus paratis morbos omnes fieri solere p̄ ver, nisi præcautionibus homines vtantur. Quia scilicet quæcunq; excrementa in corpore congesta sunt, soluto hyemis frigore moueri incipiunt, & facultas fortior reddita, expurgare corpus volēs, mouet. Mota ergo nocent, quæ quieta aut nō nocerēt, aut nocerēt minūs. Hinc fit, vt vere diffidentes admodum fieri morbos dicat: scilicet in bene temperatis hominibus nulli morbi vere fiunt, quia nullos affert ver p̄ se, tamen omnes fieri solent, singuli in iis hominibus, qui ad eos parati sunt. Lepre & impetigines, docente eodem Hippoc. lib. 2. Prædict. in calce libri, ex morbis ab atra bile factis procedunt. Sunt morbi cutis: differunt verò, q̄ lepre tantò grauioribus sunt impetiginibus, & tantò altiūs serpunt, quantò elephas q̄ lepra. Elephas enim etiam est in hoc morborū genere. Vitiligines, sunt maculæ cutis albæ, quæ ex crudis succis fiunt, & empyemati succedere solēt. Papulæ vicerose & multe, ex salsa pituita aut bile fieri consueuerunt, frequentior quædam scabies. Neq; tamen solùm hi morbi solent exacerbari vere, sed multi alij, vt cum epilepsia, hemiplexia quoq; & apoplexia, & hemicrania, & cephalæa. Cum raucedine & grauedine etiam catarrhus: cum angina etiam pleuritides & bubones, & continētēs febres: cum lepra, impetigine & vitiligine, & arthritide, etiā morbus Gallicus. Nisi fortè morbus Gallicus, hi ipsi morbi aut horum aliquis aut duo trēsve illorum sūt, aut horū aliquis cum alopecia (multis enim modis affectos videmus eos, quos Gallico morbo laborare dicimus) hac vnica re adita, q̄ ex putrefacto semine ortum malum trahat.

APHORISMVS XXI.

Τῶ ἤθερος ἐνιαυτοῦ καὶ πύρετοι ξυμπεχέες, καὶ καύσει, καὶ τριπλοῖ πλῆσαι, καὶ τετραπλοῖ, καὶ ἐμετοὶ, καὶ

καὶ ἀφύρροισι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὠτων πόνοι, καὶ σωματῶν ἐλκώσεις, καὶ σιπηδόνες αἰδοίων, καὶ ἰσῤωα.

Æstate autem aliqui horum, & febres continue, & causi, & tertiane plurima & quartane, vomitiones, alui profluvia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina accidunt.

Meritò dicit aliquos eorum qui vere, æstate accidere. Nam furor, & angina, & fluxiones sanguinis, æstate etiam fiunt: imo verò magis etiam quam vere. Bilis, quæ æstate abundat, facit febres arden-tes, & tertianas, & vomitiones crebras, & alui profluvia in biliosis naturis: hoc, tendens ad intestina, illud, tendens ad ventriculum. Lippitudines etiam facit, tendens ad oculos. Cæterum illæ aridæ erunt cum mordicatione magis & pruritu & ardore, q̄ succi effluxione. Calor ingens facit reliquas febres continuas, putrefaciens succos & aurium dolores, inflammato poro auditorio. Oris exulcerationes facit ipsa salua, quæ eo tempore est biliosa aut salsa. Genitalium putredines & sudamina, hoc est, exudationes & excoiationes fiūt, quia tam humidæ & excrementosæ partes, tam calido tempore paratæ sunt putrere. Quartanæ non fiunt plurimæ, neque itæ longæ, sed vt prius dictum est, breues: fiunt tamen quibus crassus est sanguis, calore enim crassior redditur. Nam sanguis est res pertinens ad aquam & terram, vt Aristoteles etiam docet, crassescitq; proinde calore, & crassior redditus, plus habet fæcis, quæ quartanæ solet esse causa.

APHORISMVS XXII.

Τῶ ἡ φθινόπωρον καὶ τῶν χειρῶν τὰ πολλὰ, καὶ πύρετοι τετραπλοῖ, καὶ πλῆσαι, καὶ ἀπληθῆ, καὶ ὑδρωπῆς, καὶ φθίσεις, καὶ σπληνίται, καὶ λειοπερίαι, καὶ δυσσπέρια, καὶ ἰσχυρὰ, καὶ κωάγχαυ, καὶ αἰματῶν ῥύσεις, καὶ ἐπιληψία, καὶ τὰ μανικὰ, καὶ τὰ μελαγχολικὰ.

Autumno verò multi æstui morbi, & febres quartanæ, & erraticæ, & splenes, & hydro- pes, & tabes, & urine stillicidia, leuitates & difficultates intestinorum, coxæ dolores, angina, asthma, ilei, morbi comitiales, furor & melancholia.

Semper sequentis temporis pars prima, habet morbos prioris temporis. Proinde autumno multi æstui morbi fiunt: sed id enarratum est aphor. 9. Quartanæ, & lienis inflationes, & tumores, melancholiæ redundantiam consequuntur, quæ eius temporis propria est. Quibus morbis solet succedere hydrops, debilitato hepate. Vt quartanæ so- lent succedere erraticis, quæ eo tempore fiunt, ob diuerfitatem motuum, quam affert diuerfitas temporis. Furor etiam & melancholiæ, fiunt ex melancholiæ motu: si vitione facta est, furor: sin minus, melancholiæ. Eadem de causa morbi comitia- les, illi nimirū de quibus dictum est ab eodem Hippocrate 6. Epid. Comitiales plerunq; fiunt melancholici, & melancholici comitiales: nimirum comitiales morbi ex melancholia. Tabidis esse malum autumnum, 10. etiam aphor. prius dixerat. Stillicidia

vrinæ, & dysenteriar fieri possunt hoc tempore, reliquis biliosorum excrementorum, quæ æstas genuit, expurgatis: quæ si cum vrina prodeant, stillicidia: si cum fæcibus ventris, dysenterias, aut saltem lenterias afferent. Ileos facit multus flatus frigidus & siccus, qui per autumnum totum solet flare (nihil enim magis obseruatum, quam autumnum flatusum esse, & borealem) nam Boream fæces aridas reddere, aphor. 17. diximus. Flatusos etiam facit esse hominū ventres. Flatus sursum deorsumq; actus, fæces aridas facit impingere in intestina gracilia, idq; affert ileum. Hic quoque facit multos dolores coxæ, in iis qui eo morbo solent ex flatu laborare: atque nonnullis etiam bilis ex æstate relicta, nouo frigoris occurfu in altum acta, eos dolores facit. Qui occurfus frigoris in aliis q̄ ad asthma parati sunt, confluxiones facit ad pulmonem, asthmaq; que. Anginæ quoque hac ipsa causa fiunt: tamen eas non suspicor esse autumno tam familiares, quam alios morbos: sed in iis qui sint admodum parati, contingere.

APHORISMVS XXIII.

Τῶ ἡ χειμῶν πλῆσαι, καὶ πύρετοι, καὶ ἀπληθῆ, καὶ ἰσχυρὰ, καὶ κωάγχαυ, καὶ βρογχίται, καὶ βήχες, πόνοι σιθῆων, πύρετοι, ὀσφύων, καὶ κεφαλαλγία, ἰλιγγίαι, ἀποπληξία.

Hyeme autem pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, dolores pectoris, laterum, lumborum, & capitis vertigines, & apoplexia.

Dolores pectoris & laterum vocat eos, qui sine partium interna inflammatione fiūt, ex frigore aut flatu, aut crudis succis. Nam eos qui cum inflammatione sunt, vocauerat pleuritides. Nulla autē pars est, quæ promptiūs laboret ob frigus aeris, quam thorax, & cerebrum: quia in ambas has partes inspiratus trahitur. Facit ergo primum dolores laterum: qui si plenum corpus est, conuocantes fluxiones, pleuritides faciunt: quæ eò faciliūs fiunt, quod euacuatio sanguinis per cutem cohibetur ab ipso aeris circumfusi frigore. Pulmonis inflammationes, & lethargi œdematodes ac pituitosæ inflammationes sunt: vt & grauedines ac raucitates & tusses ex pituitosa fluxione sunt plerunq;: & vertigines & apoplexiæ, cerebro pituita repleto. Hoc autem frigidissimo & humidissimo tempore familiare esse, satis constat. Lumborum regio, quam inanem etiam solemus nominare, à frigore læditur facile, quia flatus facile capit, & partium quæ sunt inter inguina & alas, est frigidissima, & à calidissimis membris (corde dico & hepate) remotissima.

APHORISMVS XXIV.

Ἐν ἡ τῆσιν ἡλικίῃσι πιάδε συμβαίνει. πῶσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι πιάδιοισιν ἀφθαί, ἐμετοὶ, βήχες, ἀρθριτικά, φόβοι, ὀμφαλῆ φλεγμοναί, ὠτων ὑγρότητες.

Per atates hæc accidunt: paruis quidem & recens natis pueris, aphtha, vomitiones, tusses, vitiligina, timores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

Initium vitæ ab ortu vsque ad tempus dentitio-

nis describit. Nascuntur iis aphthæ, id est oris vlce-
ra, ob detersionem, quam serum lactis facit, & ob
crebram linguæ palati & totius oris confricatio-
nem emulsione factam, & ob cutis mollitiem, ac te-
neritudinem. Hæret quoque semper in iis partibus
aliquid casei, quod putrescens magnopere malitiam
vlcusculorum auget. Vocatur hoc malum vulgò a-
pud nostros Hispanos Oslin. Malum in pueris nõ
contemnendum: nam si per incuriam nutricis vi-
res cœperit, exefiones solet facere inemendabiles.
Meritò euomunt recens nati crebrò, cum pro am-
plitudine ventriculi vtantur multo lacte, & quum
ventriculus insolens cibum continere facillimè
grauetur, & irritetur. Nam hucusque per umbili-
cum capiebat infantulus alimentum. Tusses non
admodum accidunt his, quia non habent satis fir-
ma latera ad extusendum, sed prius his accidit
ex magna fluxione suffocari. Quare aut suppositi-
tiam puto hanc dictionem, aut non de omnino ten-
nerimis, sed de vicinis iam dentitioni intelligen-
dam. Vigiliis nõ tam intelligo hinc vocari, vigiliam
longam (hi enim semper ferè dormiunt) quam cre-
bram excitationem cum pauore. Nam ob vitiatum
aut crudum, aut in grumos versum lac in ventricu-
lo, solent crebrò cum quodam motu conuulsuo &
quadam concussione repentè exclamantes, more
eorum qui territi sunt, excitari. Neq; enim fortasse
verus timor fuerit, sed conuulsio & dolor: nam ne-
que ad somnandum videntur satis multas rerum
imagines concepisse. Umbilicus ob præcisionem
nuperrimè factam, periculatur inflammar: maxi-
mè, si obstetrix tutò secandi satis perita non sit. Ab
auribus etiam solent his quædam erudis succis si-
milis manare, ob nimiam cerebri humiditatem.
Haud satis scio, cur epilepsiam modò Hippocrates
miserit. Non enim videtur satis in sequentibus in-
fantis partibus conuulsiones nominare, cum intra
quadraginta dies, & tribus quatuorve primis men-
sibus, multos hoc malo correptos, & nõ paucos ex-
tinctos esse experimento didicerimus: cui non mi-
nimùm ratio quoq; subscribit. Quin & ante septi-
mum diem multos pueros conuulsione mori soliti-
tos, Aristoteles docet 7. de Historia animalium, Vn-
de, inquit, fluxisse consuetudinem imponendi pue-
ris nomina octauo die, quam etiam scimus fuisse
apud Hebræos.

APHORISMVS XXV.

Πρὸς τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγειν ἔλων ὀδα-
ξισμοί, πυρετοί, πασμοί, διάρροιαί, καὶ μάλιστα
ὅταν αἰάγωσι σὺν κινόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτά-
τοισι τῶν παιδῶν, καὶ τοῖσι τὰς κελίας σκληρὰς
ἔχουσι.

Iis qui ad tempus dentitionis accedunt, gingi-
uarum pruritus, febres, conuulsiones, alui pro-
fluuia, maximè cum edunt dentes caninos, &
crassissimis puerorum, & iis qui duras aluos
habent.

Vt Aristoteles monet eo libro, quem nuperrimè
citatimus, alia animatia cum dentibus nascuntur,
pueris verò post ortum fiunt. Cuius rei causa est, in
osium raritate & mollitie: quæ in hominum na-
scentium corporibus tanta est, vt non potuerint in
ipsis fieri dentes, & firmari. Nasci incipere septimo

A mense à puerorum ortu, docet ibidem Aristoteles.
Hoc tamen ne vt perpetuum intelligatur, sed vt
quod plerunque fit: scimus enim multis ne octauo
quidem solere incipere. Causam qua quidam ma-
turius, quidam tardiùs dentire incipiunt, in quali-
tate alimèti esse putat illo ipso loco, & 5. de Gener.
animal. Nimirum, inquit, eos qui vtuntur calidiori
lacte, citiùs: qui frigidiori, tardiùs dentes edere. Ve-
rùm bona pars causæ etiam erit in firmitudine fa-
cultatis naturalis, & soliditate osium, puerorum.
B Pruritus gingiuarum, manifestum est cur fiat, cum
erumpunt dentes. Febres, ob inflammationes gin-
giuarum. Alui profluuia, quia & accipitur plus ali-
menti quàm coquitur eo tempore, & succi omnes
in puerulis bilefcunt, mouentque biliosas deiectiones.
Accipiunt plus lactis, quàm expedit, quia cum
multum clament vagiantque præ dolore, compe-
scuntur crebrò mammis & lacte. Bilefcunt ob fe-
bres & inflammationes: experimur enim ad ignem
facillimè amarefcere omnia dulcia & tenuia, qua-
les lactentium succi sunt: febris verò igni non est
disimilis. C Conuulsiones quouis tempore corripere
solent puerorù corpora, quia humidissima sunt,
quare repletionibus exposita. Sunt eadem ob mol-
litiem dissipatu facillima, quare etiam euacuatio-
nibus exposita sunt. Nerui verò illorum, cuius no-
xæ patent ob debilitatem. Omnes dentitionis no-
xæ, quæ dictæ sunt, tunc lædunt maximè, cum ca-
nini dentes prodeunt, quia hi sunt teretes. Nam mo-
lares etsi superna parte sunt lati, inferna tamen qua
lures infixi, sunt angustiores, & ex latiori rariorq;
offe prodeunt. Crassi etiam pueri magis expositi
sunt dictis malis, quia sunt pleniores succis. Quæ i-
pfa causa facit, vt qui duras aluos habent, læsiones
illas magis accipiant. Nimirum dura aluo cum eua-
cuetur minus, repletur magis corpus. Neque verò
adstrictis succedent solùm alia quæ diximus, sed &
alui profluuia maiora, vbi semel fluere cœperint.
Nimirum habent plus quod bilefcant, & influens in
intestina profluuia moueat.

APHORISMVS XXVI.

Πρεσβυτέριοι ἢ ἡρμοσμένοι παρὶσθια, πον-
δύλαξ ἢ κτ' ἐν ἰνὸν εἰσω ὤπτες, ἀσθματὰ, λιθιά-
σιες, ἔλμινθες, στρογγύλαι, ἀσκαριδές, ἀκροχορδῶ-
νες, σατυριασμοί, χοιρῶδες, καὶ τ' ἄλλα φύματα,
μάλιστα ἢ τὰ περὶ τὴν ἰσθμίδα.

Ibi ætate paulùm processerint, tonsilla, ver-
tebra que in occipitio est ad anteriora luxatio-
nes, asthmata, calculi, lumbrici rotundi, & ascari-
rides, verruca pensiles, satyriasmus, struma, & a-
lia tubercula, præcipuè verò prædicta.

Hæc est tertia pars pueritiæ. In qua tonsillæ, id
est glandulæ, quæ in radicibus linguæ adiacent, in-
flamantur ob magnum calorem, & multum hu-
morem. Vertebrarum colli ad interna reuulsio fa-
cit speciem quandam anginæ, quam grassatam esse
quadam tempestate Hippocrates ipse 2. Epid. nar-
rat. Reuulsionem illam vertebrarum facit affectio
quædam ligamentorum conuulsioni similis. Quæ,
eâdem causâ qua reliquæ conuulsiones in pueris
contingunt frequentius, quàm in adultis. Dicit ver-
tebram, quæ in occipitio est, quam vertebram dicat
non explicans: sed in primis duabus colli vertebris
id

id fit crebrò, in iis quæ sunt infra dentiformem ra-
rò, & cù multo minori periculo, vt loco citato ipse
Hippocrates dicit. Quia duæ primæ maiores sunt
sequentibus: quare magis comprimunt euulsæ, &
mobiliores sunt. Nam super illis mouetur caput, su-
per prima in anteriorem & posteriorem partem, su-
per secunda in gyrù, quare citiùs euelluntur. Lum-
bricorum est triplex genus: duo tamen genera no-
minauit Hippocrates solùm, quia lati vermes rarò
fiunt. Horum differentiam & loca quibus gignun-
tur, alibi diximus. Causa ex qua vt materia fiunt,
sunt quæ femicocta ex ventriculo cum venerint, in
intestinis mediocriter putrescunt. Pueri ergo cum
multo crudo succo abundant, ob voracitatem, ma-
teriæ habent multum, quæ in corporibus calidis &
humidis facilè putrescunt: ea verò putredo non est
maligna, quia calidum innatum, quo pueri abun-
dant, nunquã deponit oëm concoquendi vim. Ver-
rucarum est etiam aliud genus, quod formicam vo-
cant, quæ non minùs in pueris fieri solet, quàm acro-
chordones, id est pensiles. Libuit tamen has nomi-
nare, vt aliæ etiam intelligerentur. Vtrunque ho-
rum genus & strumæ (ita vocatur quæ ab aliis scro-
phulæ, scirrhii quidam in collo) & alia tubercula
cruda, ex redundantia crudorum succorum fiunt.
Quin & asthmata quoque, pleno pulmone erudis
faciunt. Satyriasmus hoc loco dicitur tubercula post
aures oborta, quæ aliis tuberculis ortum & causam
similem habent. Nam id significasse antiquis hoc
nomen, autor est Galenus libro de Antiquis nomi-
nibus. Elephantem, aut intentionem pudendi, aut
eminentiam osium temporum, aut aliquid aliud
eorum quæ id nomen significare solet, non est con-
sentaneum hinc intelligi. Calculi fiunt pueris in ve-
sica, vt adultioribus in renibus. Quia cum descen-
dant multa cruda & crassa cum vrina, in renibus ta-
men non hærent, quia multus in illis calor, quæ a-
quea tantùm sunt liquat, liquataque elabi facit: re-
liqua non liquata, sed per molles laxosque ob hu-
morem & calorem renes elabuntur, quæ contrariis
de causis in senum renibus hærent. Verùm illa ipsa
in vesica, ob maiorem moram quam in amplo ca-
uo contrahunt, congectione lapides fiunt: atque si
quid in iis est terreum, aut partim terreum, partim
aqueu. calore & congectione concrefcunt. In quam
sententiam, ab eodem Hippocrate dictum est: Post
mixtum concretio in pueris, an quoniam calidio-
res? Miror cur Hippocrates, referens morbos pue-
riles, exanthematum oblitus sit, quæ illis ferè solis,
iisque ferè omnibus solita sunt euenire: ea que du-
plicis generis, alia variolæ, alia morbilli à Latinis di-
cuntur. Ex reliquiis menstriui sanguinis, ebullitio-
ne ad cutem excretis fieri plerunque probabilitè
coniectant quidam: & quia malitiam succi præ se
semper ferunt, & quia in pueris plerunque fiunt.
Sed quando in adultis etiam nonnunquam fiunt,
fient certè nonnunquam non ex dicta causa, sed ex
alia illi analogia quadam respondentem, maligno in-
quam sanguine. Sed quoniam hæc omisit, & ego a-
lio loco dixi, hæctenus modò. In aliquibus codici-
bus legitur, & stranguriæ. Neque mirum: nam ac-
cidit etiam id malum pueris ob debilitatem mu-
sculi claudentis os vesicæ.

APHORISMVS XXVII.

Τοῖσι δ' ἐπὶ πρεσβυτέριοις, καὶ πρὸς τὴν ἡλικίαν

A προσάγειν, τὰ τε πολλὰ, καὶ πυρετοὶ, καὶ
νοὶ μάλλον, καὶ ἐκρίνων ἀμυαλῶν ῥύσιες.
Grandioribus adhuc, & ad pubem acceden-
tibus, horum quidem multa, & febres chronica
magis, & ex naribus sanguinis fluxiones.

Non est intellectu facile, de quibus loquatur hic
Hippocrates. Nam illud nomè, ad pubertatem ac-
cedentibus, nõ tam videtur quadrare iis, qui in ado-
lescentia iam sunt, quàm vltimè pueritiæ parti, quæ
adolescenciæ est proxima, à septimo ad decimum
quartum annum. Tamen sequenti aphorismo non-
nulli morbi soluuntur, cum ad pubertatem acce-
dunt. Quo loco eâdem prorsum dictione vtitur,
qua hinc: tamen illud nullatenus de vltima pueritiæ
parte ante pubertatem intelligi potest. Nam mor-
bi, de quibus illic loquitur, non iudicatur, nisi cum
menstrua iam eruperunt, aut semen viris: id quod
intra ipsam adolescentiam est. Atque adeò solui so-
lent quauis adolescentiæ parte, aliis priùs, posteriùs
aliis. Atq; adeò vltimus solutionis terminus, quæ-
que si morbi excefferint, solent consensescere, est vi-
gesimus quintus annus, vt 7. aphorif. 5. part. idem
Hippocrates dicit. Ergo non de pueris nondum in-
gressis adolescentiam dicit modò, ad pubem acce-
dentibus, sed de pubescentibus: pubescunt verò
adolescentes ipsi in prima adolescentiæ parte. Atq;
ita videtur mihi Hippocrates non omisisse adole-
scentiæ ætatem, vt Galenus Comment. 29. aphori-
sini affirmat. Nam si hinc agit de vltima pueritia &
initio pubescendi, & adolescentiam reliquam omi-
sit, profectò aphor. 29. quo ita dicitur, In iuuenibus
sputa sanguinis & tabes & epilepsia, est de iuueni-
bus inter vigesimum quintum & trigessimum qua-
rum annum constitutis. Et 30. quo ita dicitur, Iis ve-
rò qui hanc ætatem excefferunt, asthmata, pleuritides,
peripneumonix, lethargi, phrenitides, causs,
diarrhææ longæ, cholera, dysenterix, lienterix, &
hæmorrhoides: est de consistentibus ætate qui tri-
gesimum quintum annum iam excefferunt. Sed cur
iuuenibus accidant sputa sanguinis & tabes? aut
cur consistentibus quorum iam corpora frigescunt,
phrenitides, causs, & cholera? Certè Galenus ipse
adeò hæret in causis horum, vt vel hac solùm re ad-
monitus deberet intelligere, nõ obseruare hinc Hip-
pocratem communem illam ætatem partitionem,
in pueritiã, adolescentiam, & iuuentutem, & con-
sistendi tempus, & senectutem, vt aliis locis ipse i-
dem Hippocrates solet obseruare: sed aliam parti-
tionem, quam iam explico. Coniungit semper Hip-
pocrates in his aphorismis, atque in idem caput re-
digit, ætatis prioris finem cum initio posterioris: ita
vt à medio prioris ætatis, ad medium posterioris
computationem faciat: hæc quaquam singulas æ-
tatum p sese & integras referat. Vt 24. aphorismus,
sit de recens natis vsque ad septimum mensem, aut
paulò plus, tunc enim dentire incipiunt: vigesimus
quintus, de iis qui sunt inter mensem septimum, &
quartum circiter annum: vigesimus sextus, ab hoc
anno vsque ad vndecimum aut duodecimum. Hic
aphorismus est de iis, qui sunt inter vndecimũ aut
duodecimum, & decimum septimũ, aut decimum
octauum. Qui hunc sequetur vno interposito, 29.
de iis qui sunt inter decimum octauum & vige-
simum octauum. Trigessimus, de iis, q. mox sequun-
tur vsque ad finem consistentiæ. Hoc ita habere a-

παρι δμια

per te intelliges, perpendens quam apte quadrent A cum hac enarratione quae Hippocrates docet, & nomina quibus vitur, & quam difficile se explicet Galenus, qui aliam partitionem putavit Hippocratem hic sequutum esse. Vel illud nomen, quo Hippocrates hic vitur, qui ad pubertatem accedunt, manifestum est dici, non de tota adolescentia. Neque vero de iis, qui nondum ingressi sunt adolescentiam, sed de dicta aetate: quam qui agunt, multos morbos patiuntur eorum, qui prioribus aetatibus familiares esse dicebantur. Et febres chronicae magis: sunt enim primis pueris acutiores & celeriores iudicationis morbi, ob magna illam euacuatione, quam insitam habent, ob mollitiem corporis, & robur expultricis facultatis. Fluxiones etiam solent accidere his ex naribus, eadem certe ratione, qua foeminae solent eo tempore incipere menstruae fluxiones. Nimirum concoctione multa adhuc durante, cessante vero dissipatione illa magna, fit maior sanguinis congestio, quae cum robore facultatis fluxionum sanguinis causa fit.

APHORISMVS XXIX.

Τὰ ἢ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθηα κέρνεται, τὰ μὲν ἐν πτωσαράκοντα ἡμέρησι, τὰ ἢ ἐν ἐπὶ αὐτῶν μηνσὶ, τὰ ἢ ἐν ἐπὶ αὐτῶν ἐποσὶ, τὰ ἢ πρὸς τὴν ἡλικίαν περὶ οὐρανίου. ὅσα δὲ ἀνὰ μὲν τῶν παιδίοισι, καὶ μὴ διὰ τὴν ἀσθενίαν, ἢ τῆσι θήλεισι περὶ τὰς τῶν κατὰ μὲν τῶν ῥήξιας, χρονίζον ἐσθθεν.

Plurimi vero morbi pueris iudicantur, alij quidem quadraginta diebus, alij septem mensibus, alij septem annis, alij autem ad pubertatem accedentibus. Qui autem pueris perdurauerint, & non fuerint finiti circa pubescentiam, aut foeminae cum menstrua erumpunt, diuturni fieri consueverunt.

Hieremias intelligit verbum illud, iudicantur, hic non dici, quasi finiuntur, aut solvuntur, sed quasi dixisset, mutatur morborum genera. Quandoquidem, inquit, non accidunt pueris tam diuturni morbi, ut septimo mense expectanda solutio sit, ac multo minus septimo anno. Sed lapsus esse illum, aperte indicant verba illa, alij ad pubertatem accedentibus: qui autem perdurauerint, & non fuerint finiti, diuturni fieri consueverunt. Nam illud, perdurauerint, & non fuerint finiti, opponitur verbo, iudicantur, ut contrarium contrario. Sed illud, non fuerint finiti, idem est ac si dixisset, non fuerint soluti. Nam addit, diuturni fiunt: hoc vero est, non solui, sed produci in longum tempus: ergo illud iudicantur, idem est dictum atque solvuntur. Fallitur ergo ille: nam verbum iudicantur, hic ut aliis etiam locis dicitur de solutione morborum. Nec tamen proinde puto significari hic, morbos puerorum durare quadraginta dies & septem menses, & septem annos, & quatuordecim, sed longos morbos qui illis fiunt, his temporibus finiri solere: & eos qui solent crebro accidere, his ipsis temporibus solere cessare: ita ut non repetant, quadraginta nempe diebus, aut septem mensibus, aut annis, non a tempore quo morbus incipit, sed a pueri ortu. Non enim minus expectanda epilepsiae iudicatio est in adolescentia, siue coeperit tertio aut quarto aetatis anno,

siue statim ab ipso pueri ortu. Hoc vero est experitissimum, neque sine causa: nam hi temporum articuli, afferunt corporibus insignes mutationes. Quadraginta diebus, ut Hippocrates docet libro de Partu octometri, solvitur defatigatio ex labore partus. Hinc fit, ut post diem septimum (hic enim omnium primus) quadragesimus arguere soleat foetus, qui non exeunt vitales. Quicquid ergo mali ex labore exitus contraxerunt, intra dictos dies solvitur, nisi prius moriantur infantes. Septimo mensis magna ex parte incipiunt dentire. Septem annis, & dentitio & dentium commutatio perfecta fit. Ineunte adolescentia foeminae profluunt menstrua, maribus semen, & ex naribus sanguis, quibusdam per haemorrhoidas: quae magnum momentum habere ad morborum iudicationes, apertum est. Quia & priores mutationes insignes cum sint, quod praedictis notis ipsa natura declarat, faciunt ad morborum iudicationes. Siue ergo paralyse partium aliquarum, siue epilepsiae a principio, siue multorum vermium copiosa & frequens generatio, siue struma, siue multa & diuturna scabies, siue aliud quippiam tale adfit, haec mutationes expectandae sunt. Quae omnes si non suffecerint, exigua salutis hominis spes superest, diuturni enim fieri consueverunt: quod alibi dicit, commoriuntur, scilicet durare consueverunt usque ad mortem.

APHORISMVS XXIX.

Τοῖσι ἢ νεανίσκοισιν αἱματὶ πύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξείες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, μάλιστα ἢ τὰ προειρημμένα.

Iunioribus sanguinis spuitiones, tabes, febres acutae, morbi comitiales, & alij morbi, maxime autem prius dicti.

Iuniores qui dicantur hic, prius diximus: ij scilicet qui a decimo septimo aut octavo sunt, ad vigesimum septimum, aut octavum, aut circiter haec (nam nihil in his potest esse exactum.) Qui merito spuitione sanguinis crebro laborant. Nam cum haec ex ruptione aut corrosione, aut laxitate vasculi semper fiat, ruptio vero missis manifestis causis a plethora, corrosio a qualitate sanguinis mordaci, laxitas per calorem & humorem: ad omnes has causas est dicta aetas paratissima. Nam a calore & humore partium nondum abest longum. Multitudinem sanguinis habet, cum sit ipsius adolescentiae pars: atque bile scere iam incipit, atque mordax fieri, cum iuuentutis quoque bonam partem accipiat. Itaque tota dicta aetate, spuita sanguinis fiunt: in prima eius parte, ex multitudine, non perseverante etiam dum suavitatis: in secunda, ex acrimonia, multitudine nondum consumpta. His accedunt vehementes motus huius aetatis, quibus saepe in thorace rumpuntur vasa: accedunt quoque alia errata, quae iuvenes minus solent cauere. Sputo sanguinis statim solent tabes succedere. Febres acutae, ex sanguine aut bile fieri solent: abundat vero satis utroque succo aetas haec. Sed quod de morbo comitali scripsit, est longum difficile: quodque Galenus non tam explicat, quam reprehendit. Sed quid Hippocrate dignum possit significare, iam dico. Non solum enumerationem facit Hippocrates, cum tempora & aetates percurrit morborum, qui iis temporibus aut aetatibus

percurrit morborum, qui iis temporibus aut aetatibus

tibus fiunt, sed eorum qui exacerbantur. Nam ita per propositionem dixit Hippocrates ipse: Morbi quidem omnes omnibus temporibus fiunt, praecipue autem quidam quibusdam illorum & fiunt, & exacerbantur. Quod ille de temporibus dixit, ego de aetatibus etiam intelligo. Ergo comitiales morbi etiam in iuventute raro fiunt, tamen qui a pueritia veniunt, neque mutatione aetatis soluti fiunt, per iuuentutem exacerbantur. Et qui in iuventute fiunt, dum durat iuventus, acerbius vrgent, & crebrius repetunt, quam iuventute iam elapsa. Nam comitiales morbi, qui ex pituitosis solum excrementis pendunt, mutata aetate ad iuuentutem solvuntur. Ergo qui fiunt in iuventute, aut ante facti iuventute non curantur, plerumque fiunt ex bile: cuiusmodi accidere solent picrocholis per consensum ventriculi, ut Grammatico cuidam accidisse Galenus refert. Illi vero non solum non solvuntur iuventute, sed exacerbantur, redundante calore & bile: repetat ergo crebrius. Alios etiam morbos fieri in hac aetate, merito dixit: per paucos enim eorum qui accidunt, nominavit.

APHORISMVS XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπερ τὴν ἡλικίαν πάντως, ἄσθματα, πνευμονίαι, ἀπληξίαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λεισεντερίαι, αἰμορροΐδες.

Iis qui hanc aetatem excesserunt, asthma, pleuritides, peripneumonia, lethargi, phrenitides, causi, diarrhoea diuturna, cholera, dysenteria, lienteria, haemorrhoides.

Hic aphorismus apertius etiam quam priores, declarat, Hippocratem hic sequi eam quam dixi partitionem aetatum, quia singulae ex duabus partibus constat sunt. Nam referuntur hic morbi quidam iuventuti familiarissimi, cuiusmodi phrenitides, causi, & cholerae: hi enim ex magno ardore & multa bile habent ortum. Referuntur alij familiares consistentiae, ut asthma, peripneumoniae, lethargi, diarrhoeae, & lienteriae, & multo magis haemorrhoides. Nam ex melancholia nascuntur haemorrhoides, quae in consistendi tempore redundat. Quare & melancholia morbus, & quartana, & morbi alij melancholici subaudi debent. Reliqui dictorum morborum fiunt, quia non minus appetunt consistentes, quam iuvenes, & insunt in nutritionem minus, quia duriores iam & densiores facti, minus dissipantur: & hac ipsa de causa, & quia sunt frigidiores, minus rapiunt, distrahuntque. Ergo multo plus succorum in visceribus illis colligitur: quod si pulmo paratus est accipere, fit peripneumonia, aut asthma, illud calidioribus, hoc frigidioribus: si cerebrum, lethargus: si nullum horum, humectatur nimis venter, fiuntque diarrhoeae

aut lienteriae. Pleuritides videntur utriusque partis huius aetatis familiares, posseque in hanc aut illam partem inclinare. Nimirum frigidioribus naturis fiunt pleuritides, si quando in ipsa iuventute: calidioribus in consistendi tempore. Nam talibus neque feruor sanguinis est adeo extinctus, ut non possit fluere in eam partem, neque tanta iam dissipatio ut abeat insensibiliter effluxio.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖσι δὲ πρὸς τὴν ἡλικίαν, κατὰ ῥοὺς βηχάδες, πνευμονίαι, δυσουρίαι, ἀρθρῶν πόννοι, νεφρίτιδες, ἰλιγοί, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τῆς σώματος, ὄλας, ἀρτηρίαι, κελίαι καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλωπία, γλαυκώσιες, βαρμυξίαι.

Senibus accidunt difficultates spirandi, destillationes tussim afferentes, stillicidia urinae, difficultates urinae, articularum dolores, renum mala, vertigines, apoplexia, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliae, ventris & oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, difficiles auditus.

Senibus accidunt difficultates spirandi, ob debilitatem facultatis animalis, qua spiramus, & duritiam instrumentorum, & viarum oppletionem a crasis excrementis & pituitosis, quibus redundant. Quae ipsa redundantia facit destillationes cum tussi, articularum dolores, renum mala, vertigines, apoplexias, ventris, oculorum & narium humiditates. Iuuantibus ad eorum morborum ortus, singularum partium debilitate, & viarum angustia. Habent senes stillicidia urinae, resolutio musculo, qui claudit vesicam: resolutionem enim patiuntur saepe ob pituitam, quam congerunt. Difficultates urinae, quia & fibrae vesicae & musculi abdominis ob siccitatem iam difficile flectuntur. Mali habitus eis fiunt, quia malo succo nutriuntur eorum membra, malum enim gignunt. Pruritus fiunt, quia quaecumque in eis aut per putredinem, aut aciditatem mordacia fiunt, retinentur, utpote cute iam crusta modo durata. Vigiliae eis familiares sunt, ob cerebri siccitatem. Quia & cum ob excrementa pituitosa veteroso malo corripuntur, somnus eis accidit difficilis & interruptus. Difficultates videndi & audiendi, quia & utcumque aliter sentiendi eis accidunt, propriis sensuum instrumentis admodum iam intemperatis. Glaucedines fiunt, exiccato absumptoque humore crystallino, & reliquo etiam oculo patiente iam tabem. Haecque omnia

eo magis eueniunt, quod homo morti propior fit,

MAGNI HIPPOCRATIS
COI APHORISMORVM
SECTIO QVARTA.

APHORISMVS I.

ΤΑΣ κύβους Φαρμακείων ἢ ὀργῶν, περὶ
μηνῶν ἢ ἀσπίων, ἢ μηνῶν, ἢ ἡσπῶν, ἢ τῶν τῶν τῶν
ἢ ἡσπῶν, ἢ περὶ ὀργῶν, ἢ ἀσπίων, ἢ μηνῶν, ἢ ἡσπῶν, ἢ τῶν τῶν τῶν

Vtero gerentes medicari, quadrimestres, &
vsq; ad septimum mensem, sed has minus.
Recentiora vero & antiquiora, cauere oportet.

N vtero gerentibus non solum expur-
gatio, sed etiā quoduis aliud auxilium
quod magnum sit, tentatur cum peri-
culo abortus. Nā omne auxilium ma-
gnum, debilitat facultatem. Expurga-
tio tamē peculiari quadam ratione nocet: nam de-
bilitat fœtum, qui debilitatus sit vt pondus alienū,
atq; pondere rumpit acetabula. Accedit irritatio v-
teri & ipsius fœtus: quam duplici ratione facit me-
dicamentum, primū qualitate deleteria, deinde
& extractione succorum. Irritatur enim vis expul-
trix vteri, vt & aliorū omnium membrorum, cum
sit eorum quæ retinentur extorsio. Facit etiam me-
dicamentum expurgans abortum, vt Auerroes di-
cit, prouocans menstrua: est enim omne expurgans
diureticum etiam, atqui quod diureticum est, men-
strua ciet, omnia verò mouentia menstrua abortus
faciunt. Itaq; multis magnisq; de causis periculo-
sum est expurgare gerentes vtero, quouis fœtatio-
nis tempore. Magis tamen primis & vltimis mensi-
bus q̄ mediis, quia facultas retentrix primis mensi-
bus nondum satis firmiter apprehendit, vltimis ve-
rò iam incipit expultrici cedere: quare his tempori-
bus minor irritatio faciet vt deponat. Accedit q̄ Ga-
lenus dicit, primis mensibus esse acetabula mollio-
ra, vltimis aridiora iam q̄ vt satis firma esse possint:
primis enim facilè ruptilia, vltimis fragilia sint. Ne-
que verò mediis mensibus permittit Hipp. expur-
gare vtcunq; habeat morbus, sed si materia turget.
Tūc enim facilius agitur expurgatio, quare & cum
minori corporis commotione, & cum minori vio-
lencia. Antiquiora & recentiora dictis de causis ca-
ueri vult Hipp. Contendunt enarratores hoc loco
de omnibus aphorismi partibus, atq; in singulis in-
diuersas sentētiās distributi sunt. Primū an quar-
tō mense permittat Hippoc. expurgare, an non, sed
post quartum. Deinde an septimo, an non, sed ante
septimum. Deinde an illud cauere, sit nequaquam
expurgare, an cautè & rarò expurgare: nam verbū
videtur vtrunque significare posse. Ego de singulis
breui dicam, quod sentio. Hippoc. haud dubiè ex-
cipit ab expurgatione tres primos & tres vltimos
menses, permittens eā quarto, quinto & sexto: nam
id apertè declarat verba illa, quadrimestres & vsq;
ad septimum. Accedit quòd ratio ipsa indicat septi-
mum excipiendū esse: quo enim mense maius abor-
tus periculum sit, q̄ quo sponte & vterus & infans
solent tentare partum? Respondent qui aliter pu-
tāt, hac causa additū esse ab Hippoc. sed has minus,
quasi diceret, sed eas q̄ in septimo mense iam sunt,

A minus quàm quæ quarto, quinto & sexto. Sed pro-
fectò non fuisset satis dixisse, sed has minus, nisi se-
ptimestres omnino excepisset ab expurgatione.
Non enim solum paratiora sunt ad abortū septi-
mo q̄ sexto, sed etiam q̄ tertio mense, quem tamen
exceperat. Illud ergo, sed has minus, fortasse dixit
de iis quæ in sexto mense sunt, conferēs cum quar-
to & quinto. Sed quod de eius dictionis enarratio-
ne probatissimū puto, statim dicam. Quidam tam
rigidè intelligunt hanc sententiam Hippocratis, &
illi hærent, vt ita statuunt: primis & vltimis mensi-
bus nihil expurgās his esse dandum, sed cum sum-
ma vrget necessitas, casia aut manna esse vtendum.
Mediis mensibus, si materia turget, licere verè ex-
purgantibus vti: sin minus, ne tunc quidem. Alij di-
cunt, etiā citra turgentiam tentari aliquando vsum
rhabarbari & agarici, & talium, quæ non sint poten-
tissima, sine magno periculo: idq; dicunt se experi-
mento habere exploratū. Ego de re ita statuo, Hip-
pocratem hęc docere, quod priores illi intelligunt,
expurgare solum mediis mensibus, atqui ne illis
quidem, nisi turgeāt succi: cæterum (quod sæpe di-
cere soleo) præceptum nullum quod practicum sit
esse perpetuum, sed doctrinale. Nihil enim tam ex
inuiolabilibus præceptis procedit, q̄ ex prudentia
Medici periti & circumspecti: qui cū omnia facien-
da cauendaq; norit, & quid in singulis vtile, quid
noxium sit, & indicationes omnes cōponit, singu-
larum vires animaduertit, operaturq; semper p̄ ra-
tione potentioris, aliis nō omnino prætermisissis. Er-
go ita quoq; hoc præceptū, cum practicum sit, ob-
seruari debet. Nimirum rarò in vtero gerētibus ten-
tandum est expurgare, atq; adeò rariùs multò pri-
mis & vltimis mensibus. Quanquā ne tunc quidem
adeò, ac si non gererent vtero: est enim tunc quoq;
indicatio fœtationis purgationi aduersa. Atq; hoc
est quod dixit, sed has minus: id est, sed gerentes v-
tero etiam à quarto vsq; ad septimum & turgente
materia, minus purgabis, q̄ si non gererent vtero
eādem passione laborantes. Non mirum tamen, si
summa te adigēte necessitate mediis mensibus rha-
barbarum, aut agaricum, aut aliquid tale des. Nā
dicit etiam Gal. ante 14. annum nō esse mittendum
sanguinem: sed quia præceptū practicum est, intel-
ligi debet vt doctrinale: possis enim vel ante quar-
tum aliquando, Galeno non repugnans venam se-
care. Quin etiam non mirer neq; vituperem, si quis
perspecto in gerente vtero multo robore, atq; ma-
gna vrgente necessitate, aliquantò ante quartū tale
pharmacum propinet: quanquam hoc perrarò ten-
tabit Medicus cordatus, sed cum lenitibus transi-
get. Itaq; in omnibus practicis præceptis locus ma-
gnus relictus est prudentiæ Medici: alioquin non
adeò præstaret Medicus prudens imprudenti. Oc-
currit hoc loco quæstio, si affectio indiget medica-
mento vehementi, & alioquin non est spes posse id
citra abortum sustineri, quid agendum? Dicunt
quidam, dandum esse medicamentum, quia satius
est abortum fieri, quàm matrem cum fœtu perire.

Tamen

Tamen à nostris Theologis accepimus, si omnino
aperta coniectura sit abortum fore, abstinentum
esse à pharmaco, vtcunq; periclitetur prægnans.
Non enim agenda sunt mala, vt eueniant bona, ne-
que pro vita hominis tentandum est quiduis, sed
quod licet solum.

APHORISMVS II.

Εν τῆσι Φαρμακίῃσι πᾶσι τὰ ἀγνὰ ἐν τῷ σώματι
τῷ ὀνόματι ἢ ἀπὸ τῶν ἰόντων χηρῶν. τὰ ἢ ἐναν-
τίως ἰόντων, πᾶσι.

In expurgationibus talia educere è corpore,
qualia si sponte prodirent, vtilia essent. Quæ ve-
rò contrā exeunt, cohibere.

Hic aphor. in 2. Aph. 1. part. continetur, estq; illic
enarratus. Illud vnum hęc monebo, dixisse Hippo-
cratem, Cum non fluunt qualia oportet, cohiben-
dam esse expurgationem: nō quòd omnis euacua-
tio, quæ est symptoma, sit cohibenda, sed quòd om-
nis quæ qualitate est præter naturam, cuiusmodi
ea quæ hęc describitur, nocet, estq; mala causa, qua-
re cohibenda est.

APHORISMVS III.

Ἦν μὲν οἷα δὲ κατὰ τὴν ἀσπίδα, κατὰ τὴν ὀφθαλμῶν
κατὰ τὴν ὀφθαλμῶν φέρουσι. τὰ ἢ ἐναντία, ἢ ἀνα-
στρέφουσι.

Si talia purgatur, qualia purgari oportet, con-
fert, & facile fertur. Contraria autē difficulter.
Hic aphor. in fine 1. part. scriptus & enarratus est.

APHORISMVS IV.

Φαρμακείων ἢ ὀργῶν μὲν, μᾶλλον τὰς ἀνω, χη-
μῶν ἢ τὰς κάτω.

Expurgare æstate superna magis, hyeme
inferna.

Quòd quidē superna expurgare, vomitu expur-
gare: inferna, deiectione vocet, ex sequētibus apho-
rismis palām fit. Sunt enim 6. 7. 8. 9. & 4. in eadem
disputatione, in consideratione an p̄ superna, an p̄
inferna expurgare expediat. Atq; hoc 4. aph. ex nō
naturalibus rebus, nominatis tēporibus anni: in 6.
& 7. ex naturalibus, nominato habitu corporis: in
reliquis ex rebus præter naturam, nominatis qui-
busdam affectionibus, id inuestigat. Ergo inquit æ-
state per superna, hyeme per inferna. Quia scilicet
hyeme crassi, & qui d-orsum repunt, succi redun-
dant: æstate tenuous, & q̄ facilè sursum regurgitant.
Expurgationes verò curādum est vt minima cum
violencia, quoad fieri possit, agantur. Ergo neq; hęc
quoq; erit hoc perpetuū, vt æstate omnes purgen-
tur p̄ superna, sed qui abundant bile: nam si quis eo
tempore pituitoso morbo laboret, est aliter agen-
dum. Neq; verò huic loco putandū est contrarium
esse alium, in lib. de Salub. vict. rat. quo ita scriptum
est: Sex hybernis mensibus vomere vtile est, nam
& pituitæ plus & capitis grauitas subest: in æstate
verò clysmatum sit vsum. Nam cōsulit Hippoc. hoc
loco æstate per superna, hyeme per inferna expur-
gare, cum est animus totius corporis, aut multarū
partium expurgationes moliri: illic tamen monet
aliud, quod est longè vtilissimum, nimirum expur-
gare ipsum ventriculum à pituita, per hyemem, &

A ipsa intestina à bile per æstatem. Quia in ventricu-
lo congeritur pituita multa, & in intestina descen-
dit è sua vesica bilis.

APHORISMVS V.

Ἰπὸ κυῶν, καὶ πρὸ κυῶν, ἐργώδεες αἱ Φαρ-
μακίαι.

Sub Cane & ante Canem difficiles sunt ex-
purgationes.

B Quidam intelligunt dici hęc ab Hippoc. sub ca-
ne & ante canem, id est post canem & ante canem:
atq; dicunt eum dixisse, parū ante & parū post
caniculam difficiles esse expurgationes: quasi his
dictis, & ipsum caniculæ tempus intelligeretur. A-
lij intelligūt, sub cane & ante canem: quasi dicere-
tur, eo tempore quo viget canicula, & tēpore om-
nino aduerso, hoc est in media hyeme, difficiles sūt
expurgationes. Verūm hæc enarrationes, etsi non
ferant præ sese falsas sententias, non satis quadrant
cum litera. Nam hæc phrasis sub cane, nihil aliud
significat, quàm vigente cane: vt hæc sub Philippo
Rege, significat regnante Philippo. Hęc verò, ante
canem, significat antequàm canis oriatur: vt ante
Philippum Regem, significat antequàm Philippus
regnare cœpisset. Nomine canis non omnes viden-
tur vti eodem modo. Nam Gal. eam stellam quam
vulgò vocant Caniculam, vocat 1. Epid. Sirium &
Procyon: Canem verò non nisi per abusum app-
ellari posse dicit. Astrologi eam quidem Sirium, à
verbo σαράνειν, hoc est ficcare vocāt: Procyon verò,
id est Antecanem, non nisi aliam stellam, quam di-
cunt Canem minorem. Hinc capiunt quidam occa-
sionem altercandi de canis nomine, contenduntq;
Astrologos hoc tempore ab vsu antiquorum recess-
sisse. Mihi verò certum est, rem ipsam vt habet enar-
rare: hæc enim vsum nominum & hunc aphor. de-
clarabit. Est sydus quoddam multis stellis constās,
quod à figura cœperūt homines canem appellare.
Hic habet in maxilla insignem quandam stellam,
quam & Gal. & Astrologi Sirium vocant: hæc est
quā vulgò vocant Caniculam, & Astrologi Canem
maiolem. Sunt cani illi in humero tres stellæ insi-
gnies, quas Astrologi animaduertūt, Gal. verò non
animaduertit. Hanc vocant Astrologi Canem mi-
nolem, conferentes cum Sirio, & Procyon, id est
ante canem: quod nomen Gal. dedit Sirio, confe-
rens eum cum toto Cane. Sirios seu canis oritur
cosmicè, id est simul cum Sole, in media æstate, ap-
pellanturq; dies illi, quibus ita oritur, Canicula-
res, qui ferè sunt 40. Oriri incipit neque quauis in
regione, neq; quouis tempore eadem die. Nam hęc
Compluti incipit hoc seculo apparere cum Sole
19. Iulij, Hispali priùs, Burgis posteriùs. Nam cum
Canicula oriatur vltra Solem, inclinans ad Meri-
diem, iis q̄ citra æquinoctialem sumus versus An-
tarcticum polum, tantò tardiùs apparet, quantò ad
polum magis accedimus, ob sphaeræ obliquitatem
maiolem. Eādem de causa signū illud trium stella-
rum, qd̄ in humero totius Canis est, oritur aliquot
dies ante Sirium, omnibus q̄ sunt citra æquinoctia-
lem: quia scilicet vergit id signū magis ad Septen-
trionē, q̄ Sirius. Qua causa vocatū est id signū Pro-
cyon, id est, Antecanis: atq; dies ab orto Antecane
vsq; ad ortum Canem, appellatur Prodromi, id est,
præcurrentes: qui ferè sunt decem, ex quibus & re-

liquis fiunt ferè quinquaginta. Quò respiciens Hippocrates ipse librò de Medicamentis expurgantibus, ita scripsit: Tempore æstatis à Canis ortu dies quinquaginta vitare oportet, & non dare pharmacum. Hæc illo in loco. Nimirum illis diebus, quibus hæc signa oriuntur cosmicè cum Sole, maximè viget calor, ardetque totus aer. Quò fit, vt expurgationes sint difficiles, & quia facultates per tantam temporis intemperiem languēt, & quia epoto pharmaco facilè viscera erysipelas contrahunt: & calor aëris distrahens pharmacum, facit ne expurgatio succedat. Hoc ergo est quod Hippocrates dicit, Expurgationes sunt *δυσκολαί*, id est, difficiles & laboriosæ, laborem & periculum afferentes ægrotanti: sub Cane, hoc est orto iam Cane: & ante Canem, hoc est in Prodromis, & orto Antecane. Sed constat, si causa omnis in aeris calorem meritò reiciatur, perinde intelligi debere atque si esset scriptū, Cum maximus calor est, difficiles sunt expurgationes. Constat autem Hippocratem id significasse, dicētem sub Cane, quia Canis oritur cum Sole, cum Sol est in Leone: quo tempore in hac mundi parte viget maximè calor. Atqui fortasse melius fuerit ita dici, Vigēte calore aeris, difficiles sunt expurgationes. Nam cum, vt parū antè dictum est, non omnibus seculis oriatur Canicula eisdem diebus (id quod motus proprius octauæ & nonæ sphaeræ facit) futurum aliquando est, vt Canicula oriatur in medio vere: quod cum tulerint secula, non erunt sub Cane difficiles expurgationes. Sed apud me illi dies sunt sub Cane, quo est maximus calor, quocunque die fiat.

APHORISMVS VI.

Τὰς ἰσχυρὰς καὶ θυμίας ἀνω φαρμακῶν, ὑποσελλόμενος χειμῶνα.

Graciles, & ad vomendum faciles, per superna purgare, cauendo hyemem.

Qui gracilis est ex morbo, non debet vomere. Nā ita nulli profectò magis quā tabidi deberent, quos tamen statim dicit nunquam esse ducendos ad vomitum. Sed verè à Celso dictum est lib. 1. cap. 3. Vomitus inutilis est gracilibus, ex morbo scilicet. Neque verò vtile est vomere gracilibus omnibus, etiam iis qui citra morbum extenuati sunt, nisi graciles sint natura sua, & à primo ortu. Nam quid vetat hominem obesum naturā, extenuatum esse modò causa aliqua, quæ tamen nulla ratione erit ad vomendum facilis. Is ergo gracilis, qui à principio talis est: sed æque is omnis, sed qui non ob siccitatem, aut solam, aut frigoris coniunctam, gracilis est. Nam talis melancholicus esse consuevit: melancholicos verò per inferna purgandos, paulò post audies. Superest ergo, eos qui ob calidum & siccum temperamentum sunt graciles naturā, esse purgandos per superna: non quæ graciles, sed quæ biliosi sint. Esse autem biliosos, indicat gracilitas coniuncta cum amplitudine venarum & artèriarum: nam frigidis hæc quoque graciles sunt. Itaque intelligitur prima pars aphorismi, graciles naturā cum amplitudine venarū & artèriarum, per superna purgabis, quia sunt biliosi, tales verò facilè purgantur per superna. Sed si hi quia facilè purgantur per superna, omnes etiam qui aut ob naturam aut consuetudinem facilè vomunt, erunt pur-

gandi per superna. Nimirum facilitas facit tolerantiam, quæ in omni auxilio est maximè expetenda. Addidit, cauendo hyemem: quia, vt nuper dixerat, hyeme per inferna purgare oportet. Non tamen id dixit, quod hyeme nunquam vomendum sit, nisi homo sit gracilis, & ad vomendum facilis, vt cunctis laboret, sed quòd hyems contrā indicet, ac gracilitas & facilitas vomendi. Quare per hyemem aut non est gracilibus & consuetis vomendum, aut minùs est vomendum quā per æstatem: recordatibus nobis semper illius præcepti, Operandum pro ratione potentioris, altero non neglecto. Itaque cum gracilitas & hyems contrariæ indicationes sint, dandum est pharmacum quod supra aut quod infra expurget, vt hæc illi, aut illa huic præualuerit. Agnosceretur verò, in quā earum indicationum acquiescendum sit magis, quandoquidem ambæ sunt indicationes per accidens, considerando quæ illarum magis affecerit corpus, ea affectione quæ indicat per se. Vt hyems petit deiectionem, non quia est hyems, sed quia generat multam pituitam: habitus gracilis petit vomitum, non quia talis, sed quia bilem congerit. Videndum verò vtrā plus effecerit, gracilitas bilis, aut hyems pituitæ: illi que primū faciendum satis, altera indicatione non neglecta. Quare gracilis in hyeme pituitoso morbo correptus, per inferna: hic idem hoc ipso tempore morbo bilioso laborans, per superna. Accedit alia consideratio. Cum gracilitas & hyems indicent, hæc deiectionem, illa vomitum, per accidens: facilitas ad hanc aut illam, indicat per se: quare hæc indicatio magnopere iuuat, eam cui accedit. Gracilis ergo in hyeme & facilis ad vomendum, per superna, cæteris habentibus mediocriter. Quòd si indicationes omnes fingatur omni ex parte æquales, nihil intererit vtrā parte euacues.

APHORISMVS VII.

Τὰς ἰδυσυμίας, καὶ μέσως διαρκέας, κάτω, ὑποσελλόμενος ἔτη.

Difficiles verò ad vomendum, & mediocriter carnosos, per inferna, cauendo æstatem.

Hic non tam est aphorismus, quā pars prioris aphorismi, atque ex prima parte facilè hæc intelligitur. Quòd mediocriter carnosos dicimus, Hippocrates scripsit *μέσως διαρκέας*. Significat verò Græcis nomē hoc *διαρκέας*, bene carnosus, nunc mediocriter carnosum, nunc valde carnosum. Est enim phrasīs hæc cōsueta Græcis, & Latinis, & Hispanis. Omnes hi bene tale vocant, & quòd mediocriter, & quòd valde tale est. Primo modo vsus est hoc nomine Galenus in Comment. aphor. 44. part. 2. Alio modo vtitur eo hinc Hippocrates, scilicet pro plus satis, & vltra mediocritatem carnosum. Nam habitus optimus non expetit expurgationem per inferna, magis quā per superna: sed qui crassus est. Nequè verò omnis crassus, sed qui cum multa carnis & pinguedinis mole, angustis venis, neque plenis admodum, sunt: tales enim sunt pituitosi. Qui verò non solūm crassi sunt habitu, sed pleni sanguine calido, sunt athletæ, qui nulla expurgatione indigent, sed misione sanguinis. Ne ergo intelligerentur hi, qui & crassi & pleni sunt, addidit illud mediocriter, dicēs, mediocriter carnosus. Reliquæ huius aphor. partes, ex prioris enarratione facilè intelliguntur.

APHOR.

APHORISMVS IIX.

Τὰς ἰφθιμώδεις ὑποσελλόμενος, ἐπὶ τὰς ἀνω φαρμακείας ὑδ' ἐποτ' ἄξεις.

Tabidos verò cauendo, ad supernas purgationes nunquam ducas.

Neque qui tabe vocata laborant, neque quorum natura ad tabem vergit, cogendi aliquando ad vomitum sunt. Nam his periculum est ne vas aliquod rumpatur in thorace, & vlcus fiat: illis, ne id vlcus quod habent, amplius fiat. Illud verò considerandum est, Hippoc. non solūm dixisse, cauere tabidos ad supernas purgationes ducere, sed cauendo nunquam ducere. Significauit his verbis, quanti faciat hanc considerationem, quæ à tabe procedit. Nimirum non solūm cauendum est crebrò hos homines ad vomitum cogere, sed ita cauendum, vt cogamus nunquam. Nam quæcunque vomitionis necessitas incidat, tutius erit deiectione, etsi aliquantò deterius, expurgare, quā dicto piculo homines exponere.

APHORISMVS IX.

Τὰς ἰμελαγχολικὰς ἀδρότερος τὰς κάτω, τῷ αἰτῷ λογισμῷ ταύαντία πρὸςθεύεις.

Melancholicos autem vehementius per inferna purgabis, eadem ratione contraria apponēs.

Melancholicos, tam eos qui naturā sunt melancholici, quā qui morbo ex melancholia laborant, consulit purgare per inferna, quia succus hic crassus est. Quamquam videbitur fortasse alicui melancholia per superna expurgari debere, quia à liene via ad ventericulum est, non ad intestina. Tamen hic non est disputatio de peculiari ventriculi aut lienis expurgatione, sed de vniuersali totius corporis. Atqui nec lien quidem expurgetur melius per superna: quia ea via quæ à liene venit, non inferitur in os ventriculi, sed non longè à fundo: & vt paulatim ad fundum venit, ita paulatim versus pylorūm repit, & intestina. Itaque melancholici per inferna purgandi sunt. Vehementius inquit: non quasi diceret, vehementius per inferna, quā per superna (nam hic succus per inferna petit expurgationem simpliciter) sed obiter docet Hippocrates ad extrahendum melancholiam semper esse vtendum expurgatione vehementi, quia est contumax, & tractu difficilis. Constat verò hoc idē intelligi debere de succis omnibus crassis: nam tales omnes per inferna grauitatis causa expurgantur, & tarditatis causa vehementiori expurgatione indigent. Addidit, eadem ratione contraria apponens: quasi diceret, eadem methodo, contraria reddens contrariis. Nimirum vt crassi succi per inferna & vehementius expurgandi sunt, ita tenues per superna, & leuius.

APHORISMVS X.

Φαρμακῶν ἐν τοῖσι λίβη ὀξέσιν, ἐν ὄργῃ, αὐθήμερον, χρὸνίζειν ὅτι ἐν τοῖσι ταῖς πῖσι κακόν.

Medicari in valde acutis, si est turgentia, eadem die: cunctari enim in talibus, malum.

Cum turget materia, nequaquā debet expurgatio differri: cum quæ turgent, maximè sunt opportuna euacuationi, cum nullibi hæreant: tū vel maximè quia est magnū periculum in mora. Quia potest succus huc & illuc pulsus, in partem aliquā in-

cumbere, in qua magnopere lædat. Sed quantò morbus acutior est, tantò plus periculi mora habet: nam tantò succus est agilior & deterior. Proinde in valde acutis, illis scilicet quæ intra septimum finiuntur, eadem die purgare consulit Hippoc. si turgentia est. Quamquam profectò lib. 4. de Rat. vict. in acut. edisserēs de expurgatione in acutis morbis, ita scripsit: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit. Et paulò infra: Veruntamen medicamentum expurgans quarto die dabis. Sed illo in loco partim disputat de morbo aliquantò longiori quā hic, qui ad quatuordecimum protrahatur: partim de succo non turgente, sed qui in particulam vnicam vnde cunctis fuit, vt per pleuritidem. Constat verò, non esse tantum periculi in differēda expurgatione cum succus ita infuit, quā cum turget. Quare nihil mirum hic, vbi morbum valde acutum, & succum turgentem ponit, eadem die expurgationem suadere.

APHORISMVS XI.

Οκέσοισι ἐρίφοι, καὶ περὶ τὸ μφαλὸν πῖνοι, καὶ ὀσφύθου ἄλγῃ μα μὴ λυόμενον, μήτε ὑπὸ φαρμακείας, μήτ' ἄλλως, εἰς ὑδρῶνα ζῆρον ἰδρύνεται.

Quibus tormina, & circa umbilicū dolores, & lumborum dolor, qui non soluitur, neque expurgatione, neque aliter, in hydrōpem siccā firmatur.

Dolores excitari solent crebrò, & in intestinis, & in lumborum regione, multo flatu ea parte redundante. Qui nonnunquam fiunt, quia pituita crassa illic hæret, materiam flatui præbens: nonnunquam præ intemperie frigida. Pituitam expurgatio clysteribus facta, aut saltem per os ingestio pharmaco solet tollere: intemperiem frigidam, calfactus per fomenta, nisi omnino facta sit intemperies & rebellis, & à nulla causa pendens. Quòd si dolor nullis auxiliis cedit, timendum est: atque statim hydrōpem siccam, id est tympanitem, timere oportet. Nam flatuosus ille dolor initium tympanitidis est. De speciebus hydrōpis, & quæ earum sit deterior, & an possit hæpate non refrigerato oriri, quòd hic disputatur à quibusdam, alio loco diximus.

APHORISMVS XII.

Οκέσοισι κολίαι λειεντεριώδεις, χειμῶνος φαρμακῶν ἀνω, κακόν.

Quorum alui leuitate intestinorum laborāt, hos hyeme per superna purgare, malum.

Nō omnis lenteria expurgatione curatur. Nam quæ fit ob cicatrices in intestinis ex dysenteria relictas, aut quæ debilitata facultate retinendi per nudam intemperiem, qua ratione expetat expurgationem? Sæpe tamē curatur lenteria expurgatione, eadem prorsum ratione, qua vomitum vomitu curari Hippoc. ipse docuit. Nimirum cum, redundante toto in corpore multa pituita, quæ influens in ventrem debilitat retentricè, aut multa bile, quæ influens in ventrem irritat intempestiue expultricem, fit, facta copiosa eius succi euacuatione affatim, curari potest. Nā tamen hoc videri possit euacuationem augere, est tamen ex accidenti euacuata causa, magis minuere. Vt enim multa aqua affatim & semel in lapidem incidens, illam nulla parte excauat, sed cum guttatim incidit: ita totus ille suc-

cus vno die extractus nullū infigne malum affert, aut quod facile emendari nō possit: paulatim vero multo tempore influens, magni mali causa fit. Neq; huic sententiæ aduersum est, quod Gal. de Curandi ratione ad Glauc. scripsit, cum alui fluxus coniungitur cum febre, abstinendum esse ab alia euacuatione: nam illo loco disseritur de curatione febris, hinc de curatione ipsius fluxus ventris. Itaque quædam lienterix species expurgatione curantur. De illis ergo hic aphor. intelligitur: non de omnibus, cum non omnes curentur expurgatione. Ergo inquit Hippoc. cum aliquis lienteria laborans, hyberno tempore indiget expurgatione, nō debet expurgari per superna, sed per inferna. Non profecto purgari debet per inferna, quia laborat lienteria, idq; hyeme, vt vtraque causa per se iuuat (nam lienteria potius videtur expurgationem per superna amare, ne succus trahatur per totum ventrem q. male affectus est, sed reuellatur potius, q. minimè lædens patientem partem) sed quia etsi laboraret homo lienteria, si tamen hyeme, per inferna purgari debet. Dices, quid si hyeme laboret homo lienteria ob bilem? Galenus respondet in Comment. tūc quoq; debere agi per inferna, quia etsi succus ille amet expurgationem contrariam, hyems tamē hanc petit. Verūm ego hoc non possum probare: nam hyems non indicat per se expurgationē infernam, sed quia facit congeri pituitam. Si ergo bilis congesta est, cessat indicatio hyemis. Ego proinde concesserim, si quis lienteria ob bilem hyeme laboret, eum esse vomitione expurgandum: sed eō dictum esse, lienteria laborantem in hyeme per inferna, q. in hyeme verisimile est semper aut rarō nō fieri expuita, quæ per inferna expurganda venit. Non enim tunc tanti momēti est indicatio illa ab affectu intestinorum, vt expurgatio supernè agatur, quanti indicatio ab humore, vt agatur infernè. Nam reuerà passio illa nō est intestinorum solum, sed ventriculi quoq; cum deiciantur incommutata paulō post ac ingesta sunt. Quare non potest deuitari vt cunque agatur expurgatio, quin trahantur succi ad patientem partem. Sed vt paulō antè monstratum est, non adeo graue est repentē ac semel etiam per patientem partem euacuari: maximè cum tam lata & expedita via sit, locus ipse laborans.

APHORISMVS XIII.

Πρὸς τὰς ἐλλέβορος πῖσι μὴ ῥηιδίως ἀνω καὶ κατω ρομχοιοι παρὰ τὸ πῶσι, πρὸς γὰρ αἰνεῖν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπύσει.

Qui accepto helleboro non facile supra purgantur, q̄s ante potionem corpora præhumeclatare expedit multo cibo & quiete.

Vt aphorismo 10. 2. part. disputatum est de præparatione ad omnem expurgationem, ita hic peculiariter de præparatione ad vomitum disputatur. Nam etsi humectatio corporum ad omnem expurgationem est necessaria, peculiari tamen causa ad vomitionem. Nam vt cunq; siccum corpus expurgetur, periculū est nimix ariditatis, & ex ea singultus ac conuulsionis. Tamen in vomitione præter hoc, est periculum diruptionis, nisi omnia vasa & vincula omnia sint laxa & mollia: laxitatem mollities, mollitiem humectatio facit. Merito ergo præ-

cipit Hippoc. quos p superna expurgare velis, humectare, idq; multo cibo & quiete. Sexto Epidem. hanc ipsam sententiam proferens, quietem tacuit, dixit lotionem. Ita ambobus locis, multo cibo & quiete & lotione vt iubet. Nimirum cibus semper humectat solidas partes nutritione, quies q. exercitatio siccatur, lotio per sese humectat vt balneum. Sed videtur præter artem, ei quem expurgare velis, multum cibi dare: cum victus tenuis magis conferat ad laxitatem & apertionem venarum. Verūm quod res habet, dicam aperte: prodibitq; inde germanus loci sensus. Multum cibi medicinalis, cuius modi serapia scindentia & aperientia sunt, dari debet ante quancunq; expurgationem: neque quicquid est quod magis hac in re probari debeat. Quamquam video vulgus Medicorum, qui perdita quadam methodo hodie vtuntur, rarō supra tres serapiorum potiones dare, raroq; in singulis vltra quatuor vncias & semissem. Sed de hac vulgari methodo, aliquādo fortasse scribam, vt ea detecta moueat omnib⁹ risum, vt cornicula. Interim omnibus suadeo, vt à probatissimorum autorum lectione nunquam desistentes, bonis præceptis assuescant, a methodamq; praxim missam faciant. Cibi qui cibus tantum sint, ante nullam expurgationem debent copiose dari, ad multam refectioem. Licet tamen eos qui vomitu expurgandi sunt, vomitui aliquot antè diebus assuefacere multa ingestione ciborū, non qui retineantur, sed qui euomantur: atq; eorum manebit interiùs, siccationē corporis prohibeat. Itaq; quod de pluri cibo dicitur, ita venit intelligendum. Quod de balneo dicitur 6. Epid. non de totius corporis balneo intelligi velim: nam tale balneum impuro corpori, quale necesse est esse quod expurgatione indiget, noxium est: sed de lotionibus peculiaribus, quales sunt emollientes & aperientes, quibus ad obstructa aut scirrho affecta hypochondria sæpe vtimur. Qui affectus nisi soluantur, expurgationi magno impedimento est. Ne tamen temerè his irrigationibus vtaris, sed cum misso sanguine multitudinem minueris. Hæc est præparatio, quam Hippocr. suadet ad expurgandum vomitum. Meminit verò veratri, quia est illi hæc consuetudo docendi in exemplis. Helleborus verò est potentissimum pharmacum, & antiquis consuetum: cuius sunt duo genera, nigrum & album: nigrū est violentissimum. Non satis constat an hodiernus helleborus sit, quo veteres vtiebantur: vt cunq; hoc habeat, nostro helleboro per se nulli vt iuadeo, sed aut raphano intra quē macerata sit hellebori pars in oxymelite, aut cotoneum assum, cui helleborus inter assandum infixus sit, expuncto tamē toto helleboro. Sed hæc sunt alterius loci. Aphorismus nō indiget pluribus.

APHORISMVS XIV.

Ἐπιπὼ πῖσι τῆς ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσεις τῶν σωμάτων μᾶλλον ἀγνῶν, πρὸς δὲ τὸ ὑπνὸς καὶ μὴ κινήσεις, ἤσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυπηλία, ὅτι κινήσεις τὰ σώματα πλείονι.

Postquam biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum magis aget, ad somnos verò & non motiones minus. Indicat autem nauigatio, motionem turbare corpora.

Somnus

Somnus euacuationes omnes, quæ opera facultatis animalis aguntur, impedit: quia motum & sensum cessare facit. Motio conturbando totum corpus, vomitiones & deiectiones auget, quod nauigatio indicat: ergo somnus ab epoto pharmaco euacuationem impedit, motio promouet. Quare merito Hippocr. dicit, ab epoto helleboro non esse dormiendum sed mouendum (quod de helleboro dixit, de quouis pharmaco intelligi vult.) Neq; tamē Hippoc. dixit omnino non dormiendum, neq; omnino mouendum: sed mouendum magis: dormiendum minus. Nimirum non nihil dormire statim ab ingestio pharmaco, cum & ex substantia & quantitate ipsius pharmaci & viribus hominis Medicus coniectat fore difficilem pharmaci commutationem, non est à ratione alienum: nam somnus vt euacuationes impedit, ita commutationes iuuat. Neq; verò Hippocr. dixit, quauis hora ab epoto pharmaco somno esse indulgendum minus quā motioni: nam statim ac acceptum est pharmacum, multo inutilius esset mouere corpus, quā dormire. Siquidem motio faceret incommutati pharmaci vomitionem, & somnus & quies faciunt retineri & cominutari: euacuationes verò nondum impediūt, nondum enim euacuationum tempus venit. Quid ergo est quod Hippocr. dicit, ad somnos & non motiones minus? Id est, ad somnos ita agere, vt hora mouendi nō moueas, minus debes. Sed quando & quatenus dormire liceat, aut non, lib. 7. Contr. Medic. cap. proprio diximus.

APHORISMVS XV.

Ἐπιπὼ βέλῃ μᾶλλον ἀγνῶν τὴν ἐλλέβορον, κίνεσιν τὸ σῶμα ἐπιπὼ δὲ πᾶσι, ὑπνον ποιεῖ, καὶ μὴ κίνεσιν.

Cum volueris magis ducere helleborum, mouere corpus: cum autem sistere, somnum concilia & ne moueas.

Hic quoq; quod de helleboro dicitur, de omni pharmaco dictum puta. Nimirum cum videtur segnius succedere expurgatio, quā expedit, mouere oportet corpus. Aut præcipiendo vt deambulet si potest, sin minus concutiatur corpus lecto pensili, aut vehatur curru aut lectica. Si verò contrā videtur imminere periculū superpurgationis, sistere oportet, cōtinendo corpus in quiete & somno. Causæ horum dictæ prius sunt.

APHORISMVS XVI.

Ἐλλέβορον ἐπικίνδυνον πῖσι σάρκας ὑγείας ἔχονσι. πᾶσι μὲν γὰρ ἐμποίει.

Helleborus iis qui sanas habent carnes, periculosus: conuulsionem enim facit.

Omnis expurgatio quacunq; parte agatur, sano corpori est periculosa: quod generatim dictum est. 36. aphor. 2. quia facit dissolutionem. Hoc idem modo exemplo hellebori docet Hippocr. aliam tamen causam adhibens: nimirum illic dixit, quia dissolutionem facit: hic, quia conuulsionem facit. Causa huius rei est, quod eum quauis expurgatio possit sano corpori vt unq; malum afferre, dissolutionem inquam & conuulsionem, tamen expurgatio vomitu facta maiori quadam ac peculiari ratione potest conuulsionem facere: ob læsionem oris ventriculi, cui consentit statim totum neruorum genus. Quo-

niam ergo helleborus vomitu expurgat, dixit, Helleborus iis qui sanas habet carnes, periculosus, quia conuulsionem facit. Quantum verò periculi sit in illa conuulsione, alio aphorif. dicet: Conuulsio ex helleboro lethalis.

APHORISMVS XVII.

Ἀπυρέτω ἐόντι δισποσίτῃ, καὶ καρδιωγμῶς, καὶ σκοτόδινῳ, καὶ εἶμα ἐκπιρρῶμενον, ἀνω φαρμακίης δισποσίτῃ σημαίνει.

Si cui sine febre fastidium, & morsus oris ventriculi, & vertigo sit, & os amarum, purgatione per superna indigere significant.

Multis per febre accidit fastidium, & morsus ventriculi, & vertigo, & oris amaritudo, qui tamen nulla expurgatione indigent. Vt si biliosus quispiā ex ira corripiatur simplici febre, nihil mirum si hæc patiat: qui tamen nulla re minus indiget quā expurgatione. Qui verò citra febre hanc habet, semper indiget expurgatione. Nam si est fastidiū, est passio oris ventriculi, & ea quidem calida: atqui si simul est morsus oris ventriculi, cum humoris redundantia est ea passio, non nuda. Atqui is succus qui mordet, non sit frigidus: sitim enim potius tolleret & famem excitaret, quā contrā: est ergo succus calidus & mordens in ventriculi os vergens. His accedens vertigo, magnopere hanc coniecturā iuuat: quamquam per se sola non admodum faceret, siquidem ex multis aliis causis nasci potest. Nascitur verò & ex hac sæpe, ascendente fumo copioso ex ventriculo in caput. Amaritudo etiam oris hanc coniecturam confirmat. Nam is sapor qui sentitur in lingua, prodit aperte succum qui in toto corpore redudat, ob insitum gustandi sensum: maxime verò eos qui sunt in ventriculo, ob viciniam & rectitudinem & continuitatem membranæ internæ. Itaque quatuor hæc significant bilem redundare, & ad os ventriculi decumbere, maximè cum sine febre accidunt. Nam cum febre multo minor causa suffecerit, vt fiant. Proinde dixit, si sine febre accidunt hæc, opus est expurgatione per superna: quia si febris non adest, semper agnoscitur redundare multa bilis decubereq; ad os ventriculi, quare semper est opus illa expurgatione. Non tamē proinde si febris accedit, non est expurgandum: sed nō semper cum febris illis accedit, est expurgandum: quamquam semper si nulla febris cum illis est, est expurgandum. Quædam aliæ huius aphor. enarrationes circunferuntur, quæ mihi omnino displicēt.

APHORISMVS XIX.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὀκνοῦν κατὰ πύρρειας δεινῶν, ἀνω φαρμακείας σημαίνει δισποσίτῃ. ὀκνοῦν δὲ κάτω, κάτω.

Dolores supra septum transversum, qui purgatione egent, medicamento quod per superiora purgat, opus esse significant: qui verò infra, per inferiora.

Quia non omnes dolores purgatione curantur, sed multi aliter, dixit, dolores qui purgatione egent. Tales igitur, si supra septum transversum sunt, purgatione per superna curari debet: si infra, per infer-

na. Quia in euacuationibus quæ per morbos fiunt, à parte societatem membrorum habente & vicina fieri debet: quia facilius deriuantur succi per vicinam partem, quam reuelluntur per contrariam. Societas autem & rectitudo est superiorum cum superioribus, inferiorum cum inferioribus. Sed videtur nullatenus hoc præceptum obseruari posse, aut debere. Nam laborante capite sæpe infunduntur clysteres, & dantur quæ aluum subducant vtiliter: & in morbo renum & coli, vtiliter dantur vomitoria: scilicet hac ratione reuullitur humor, auocaturque à parte laborante. Contra si laborante capite prouocetur vomitus, multis de causis lesio fiet: & quia humores capiunt impetum versus laborantem partem, & quia caput inter vomendum maximè concutitur. Iam verò si thoracis pars aliqua est quæ dolet, multò minùs videtur vomitus mouendus, cum thorax vomitu lancinari soleat. Quare cum thorax & caput solùm sint supra septum trãuersum, nullius partis supra septum dolor videtur vomitionem amare. His ægumentis coacti, quantum intelligo, quidam ita enarrant hunc aphor. Dolores qui supra septum transuersum, id est in ore ventriculi sunt, per superna: qui infra, id est, in fundo ventris, per inferna purgari oportet. Nimirum dolor oris ventriculi, significat succum eò vergere: dolor fundi, eò quoque: quare eò ducere oportet. Certè sensus hic verus est, sed verbis aphorismi non satis congruit. Nã generatim atq; de omni parte esse prolata, indicat aphorif. 20. qui est veluti exemplum quoddam huius sententiæ. Proinde ego aliter enarro. Videlicet, dolores supra septum transuersum qui expurgatione indigent, indicatione sumpta à parte, expurgationem quæ curationis propriè vocatæ gratia suscipitur, non reuulsionis solùm, per superna petere: eos verò qui infra, p inferna. Dixi, indicatione sumpta à parte: nam si quis doleat collo aut humero ob pituitam, & ad vomendum difficilis sit, melius expurgabitur per inferna, ob humorem scilicet & peculiarè naturam, non ob partem. Tamè si hæc absint, & dolor supra septum transuersum sit, vt in capite si placet, antecedentibus clysteribus & deiectionibus, q̄ reuulsionis & præcautionis gratia aguntur, & vt præeat cura totius corporis vt oportet, curationis propriè gratia ad deriuationem vomitu factam veniendū est: ac deinde ad errhina & sternutatoria & masticatoria. Præuacuato enim corpore, sine omni periculo cedit his euacuationibus, humor impactus in parte. Nam succum qui in ipso capite est, clysteris, aut qui in renibus ipsis, vomitu euacuare nemo sperauerit.

APHORISMVS XIX.

Ο κῶσι ἐν τῆσι φαρμακῶσι μὴ διψῶσι καὶ θάλασσοι, ἢ πῶοντι, πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Qui in pharmacorum potionibus purgati nō sitiunt, non cessant, antequam sitiant.

Quidam legunt, non cessant: sed nihil refert, cessant aut cessant, dicere. Nam nihil euariat sententiam, siue dicas, qui post epotum medicamentum nō sitiunt, non cessant: id est, non cessant expurgari, quia nondum sunt perfectè expurgati, vsq; dum sitiunt: siue dicas, ne cessent ab expurgatione, sed aut ducatur magis expurgatio, aut repetatur, quia nondum sunt perfectè expurgati. Nimirum expurgatio per-

fecta, non potest non siccare os ventriculi & corpus vniuersum, atq; ita sitim facere. Si enim tantum humoris intus manet, vt sitim tollat, nondum est plenè facta expurgatio: si verò magnopere ventriculus siccatus est, nulla potest esse tanta sensus hebetudo, cum qua non sentiat sitis. Itaq; si is qui expurgatur nondū sitit, nondum satis expurgatus est. Non tamen si ab epoto pharmaco iam sitit, satis iam expurgatus est: potest enim vel ob acrimoniam pharimaci, vel ob confluxū bilis, vel causam aliam his similem, nondum plenè purgatus, sitire.

APHORISMVS XX.

Α πυρέτσιον ἐξὸν ἐν τῇ στήθῳ, καὶ γονάτων βάρῃ, καὶ ὀσφύϊ ἀλγῆμα, κατὰ φαρμακίης δὲ ἰατρῶν σημαίνει.

Si tormina fiunt iis qui febre carēt, & genua grauitas, & lumborum dolor, per inferna purgatione indigere significant.

Hic aphor. videtur esse pars 17. quo ita dicebatur: Si sine febre fastidiū, & morsus oris vētriculi, & vertigo sit, & os amarum, purgatione per superna indigere significat. Nam vt illic scripsit signa multæ bilis vergentis ad os ventriculi, ita hic scripsit signa crassorum humorum decumbentiū ad inferna partes. Nam dolores oēs significant, succos oēs vergere ad inferna: grauitas significat, succos esse crassos & graues. Dixit, iis qui febre carent, non q̄ si cum febre hæc sint, nō sit expurgandū: sed q̄ non semper si adest febris, est expurgandū. Nã accedente febre, multò minor causa potest symptomata hæc facere, quam sine febre. Quare non si causa quæ sine febre hæc facit, semper expetit expurgationem, & causa quæ facit cum febre, expetet.

APHORISMVS XXI.

Τ ποχρῆματα μέλαινα οἰκνεῖ αἷμα μέλαν ἀπὸ αὐτῶν ἰόντα, καὶ ἐν πυρετῶ καὶ ἀπὸ πυρετῆ, κακίσα. ἢ ὀκῶσιν αὐτὰ χρώματα πλείω πνηρότε-ρα ἢ, μᾶλλον κακόν. σὺ φαρμάκῳ ᾧ ἀμεινον, καὶ ὀκῶσιν αὐτὰ πλείω χρώματα, ἢ πνηρότε-ρα.

Deiectiones nigra, qualis sanguis niger, sponte procedentes, & cum febre & sine febre pessima: & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Cum medicamento autè melius, & quò plures fuerint colores non mali.

Non vituperat hic Hippoc. deiectionem sanguinis nigri, sed deiectiones similes sanguini nigro, quæ sunt melancholicæ. Nam deici per inferna sanguinem, paulò post dicet esse bonū. Potest verò nigrescere sanguis in ipsa via exiēs ab hepate, quod nihil mali habet: deiectiones tamè quæ non sunt reuerà sanguinis, sed atræ bilis aut melancholiæ, sanguini nigro similes, pessimæ sunt. Distinguuntur melancholicæ excretiones à sanguine, concretione: nimirum sanguis statim concrefcit in grumos, melacholia aut bilis atra non ita. Deiectiones nigras esse in pessimis 2. Prognostici docet idem Hippocr. his verbis: Exitiosior verò est si nigra, aut liuida, aut frugifera, aut opima, aut foetida est. Nimirum nigræ deiectiones, aut vstione aut extinctione caloris fiunt, & per magnum prouentū melancholiæ aut atræ bilis,

APHORISMVS XXIII.

Ο κῶσιον ἐκ νοσημάτων ὀξείων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τραυμάτων, ἢ ἀλλῶς πῶς λεπθυμοσίοις χολῆ μέλαινα, ἢ οἰκίον αἷμα μέλαν ἐπέλθῃ, τῇ ὑπερσθῇ ἀποθνήσκουσι.

Quibuscumq; ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex ulceribus, aut alio quouis modo exrenuatis, bilis nigra aut qualis sanguis niger effluerit, postridie moriuntur.

Atræ bilis aut succi sanguini nigro similis deiectiones, magnum malum significare dicit. Magna extenuatio, siue ex acuto siue diuturno morbo siue vlcere siue vtcunq; aliter (præter causas procatarticas intelligo) magnam debilitatē indicat. Magnitudinem morbi cum magna debilitate, significare mortem, & eam quidem citò futuram, haud est intellectu difficile. Nam omnis motus celeritas, nascitur à proportionē vincentis ad id quod vincitur: ac tantò citiùs finitur in quencunq; finem ferat, quantum ea proportio est maior. Ergo constat eum quem Hippoc. describit, moriturum citò: postridie moriturū, hac ratione persuasus, & proprio experimento cognouit.

APHORISMVS XXIV.

Δυσεντερὴ ἐν τῷ σπύχῳ χολῆς μελαίνης ἀρξήται, ὅτε νάσιμον.

Dysenteria si ab atra bile inceperit, lethale.

Cum dysenteria sit intestinorum exulceratio, si ab atra bile exulcerari cœperunt, sint profectò vlcera, cancri vlcerati: qui in intestinis non possint non esse lethales. Nam omnia vlcera intestinorum, nisi sint minima & simplicissima, sunt difficilima curata: nẽdum vlcera ex atra bile, quæ in carnis etiam partibus solent ferro & igne indigere. Verum hoc ita intelligatur, nisi atra bilis aliunde influat, succedatq; dysenteria permutatione alterius morbi melancholici. Nam ita fieri possit salubriter, vt aphor. 5 part. 7. declarabitur.

APHORISMVS XXV.

Αἷμα ἀνώθεν μὲν ὀκῶιον ἀπὸ τῆς κακῆς, κατὰ τῆς ἀγαθῆς, καὶ τὰ μέλαινα ὑποχωρήσει, κακόν.

Sanguis quidem supra, qualiscunq; fuerit, malum: infra verò, bonū: & nigra subeuntia, malū.

Galenus aliam lectionem sequitur, sed ego hanc magis probo. In quibusdam codicibus habetur, κατὰ τῆς ἀγαθῆς τὰ μέλαινα ὑποχωρήσει: id est, infra verò bonum, nigra subeuntia. Quam lectionem Galen. sequitur, atq; ita interpretatur, nigra verò infra à subire bonum. Sed cum paulò antè dictum sit, deiectiones nigras & cum febre & sine febre pessimas, nō satis videtur verus hic sensus: etsi intelligatur vt inteligit Galen. bonum, id est, minus malum. Quorsum enim boni nomine abuteretur modò de ea re, q̄ pessimā nuper appellauerat. Proinde ego magis probaui eam lectionē, quæ in antiquissimis codicibus est, hæc scilicet, κατὰ τῆς ἀγαθῆς, καὶ τὰ μέλαινα ὑποχωρήσει, κακόν: i. infra aut, bonum: & nigra subeuntia, malū. Vocat modò ὑποχωρήσει, q̄ nuper ὑποχωρήματα, i. deiectiones.

lis, quorum succorum redundantia non potest nō esse corpori periculosa. Quare tales & cum febre & sine febre pessimæ sunt, vt signa scilicet, quia à pessimis causis nascuntur. Quo fit, vt multò deteriores sint cum sponte fiunt, quam cum fiunt cum medicamento: quia signa omnia sunt certiora cum abest omnis causa manifesta, q̄ cum aliqua adest. Nec tamen omnes excretiones nigræ, vtcunq; & quouis tempore appareant, pessimæ sunt: sed cum procedunt, id est, durant, si sine febre exeunt, aut à principio morbi longè à summo vigore apparentes, procedunt cum morbo, si cum febre exeunt. Nam sine febre vnica ingestio nigri cibi aut potus, potest nigram excretionē facere sine omni malo, sed ea non procedet. Et febre iam cōsistente, exactis signis concoctionis, potest excretio nigra decretoriè fieri, etiā cum bono magno ita ægrotatis. Sed alio aphor. huius sectionis dicit ipsemet Hippoc. ipsas etiā excretiones quæ pessimæ sunt, cum bene exeunt, esse bonas. Dicuntur bene exire, cum post signa concoctionis euacuatur qualia oportet. Itaq; meritò hîc dicitur, nigras procedentes, sponte factas, & cum febre & sine ea esse pessimas. Addit, & quò plures colores deteriores fuerint, magis malum. Id est, quò plures colores deiectionū fuerint, si oēs sint pessimi, eò est magis malum signum, si sponte procedunt: vt deterius est fieri deiectiones partim nigras, partim liuidas, partim virides, & opimas, q̄ totas nigras. Quod 2. etiam Prognostici dicitur, his verbis: Si verò varicolor est, diuturnior quidem, sed nihilominus exitialis est. Nimirum deterius est, multas easq; pessimas affectiones esse in visceribus, q̄ vnā pessimā. Addit, cum medicamento aut melius. Hoc est, cum medicamento aut minus malum, nigras aut varicolores deiectiones prodire, q̄ sponte. Bonum enim vt signum non est, talia exire, etsi cum pharmaco exeant, adhuc enim significant prauos in corpore succos contineri: sed est vt causa bonum, expurgatur enim bene corpus: vt signum minus malum q̄ si talia sponte prodirent. In vltima parte aphor. legitur in quibusdam codicibus, & quò plures fuerint colores, nō malum: in aliis, nō mali. Potestq; vtraq; lectio ferre sensum satis idoneum. Nimirum si legitur non malū, est sensus, etsi plures colores deiectionū sint, modò cum medicamento fiant, nō est malum. Si legitur nō mali, est sensus, quò plures colores fuerint in deiectione, modò colores non sint mali, eò melius est q̄ esse nigras. Nam deterius est vnācam, sed eam pessimā, esse excrementorum corruptio nem, quam multas sed mediocres.

APHORISMVS XXII.

Νοσημάτων ὀκῶσιν ἀρχομείων, ἐν χολῆ μέλαινα, ἢ ἀνω ἢ κατὰ ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis supra aut infra exierit, lethale.

Atra bilis est succus acer, niger, vstione genitus, aut ex sanguine, aut ex melacholia naturali, aut ex flaua bile. Euacuatio nigra si non per bonam iudicationē excernatur, lethalis est: bene aut decernentia nō possunt mox apparere, vt dicitur. 2. Epid. par. 1. Ergo si atra bilis incipiēte morbo, aut non post signa concoctionis, exierit, lethale est. Quæ decretoriè excernuntur, potentiā facultatis indicat: ita quæ symptomaticè, significat impotentiam & debilitatem.

Itaq; inquit, deiectiones nigras fieri, malum: sanguinem vero infra exire, bonum. Nam sanguis per imū ventrem vtiliter excernitur, neq; ea excretio malæ admodū affectionis signū est: si verè sanguis sit, ac non potiùs fæx sanguinis, aut atra bilis. Significat enim interiùs esse redundantiam sanguinis, sicut omnium optimi ac mitissimi. Itaq; sensus aphor. est, Sanguinem supra ac per os emitti, malum, qualiscunq; sit sanguis, siue ruber siue niger: infra verò & per anum, bonum: & deiectiones nigrae, malum. Id est, infra verò emitti sanguinem, bonum est: nisi sint deiectiones nigrae, quæ vt nuper dictū est, sunt malæ. Quidam, quin & Galenus ipse, feruntur in alium sensum, deciarantes per sanguinè infra exeuntem, hæmorrhoidas. Sed mihi videtur, si illud supra, intelligitur quasi dicatur per os: & illud infra intelligi, quasi dicatur per anum. Atq; si infra intelligitur de quacunq; via inferna, & illud supra, intelligi debere de quacunq; superna. At verò constat, non omnem sanguinis excretionem per supernam viam, esse deteriorē quacunq; per infernā facta: nam melior est fluxus sanguinis è naribus, quàm è ventre. Ergo illud supra, significat per os: & illud infra, per infernum ventrem, vt in omnibus ferè aphorismis huius part. significarunt. Præterea quum ita dicatur, sanguis supra qualiscunq;, malum, infra verò, bonum: intelligitur profectò, infra verò qualiscunq;, bonum. Et illud, nigra fubeuntia malum, est vt exceptio: quasi dicatur, infra qualiscunq; bonus, nisi sit nigra deiectio. Tamen non esset per hæmorrhoidas qualiscunq; bonus: nam purum tenuemq; sanguinem per hæmorrhoidas fluere, non est bonū. Atq; falsum etiam sit dictū, Per hæmorrhoidas qualemunq; sanguinem exire bonum, nisi sit niger: imò verò nigrum per hæmorrhoidas exire, est melius. Ineptum etiam dictū sit, Per hæmorrhoidas autem exire qualemunq; sanguinem, nisi sint deiectiones nigrae, bonum. Itaq; multò facilius ac magis idoneus sensus hic est, Sanguinem qualemunq; per os emitti, malum est: nam rupturam, aut corrosionem, aut laxitatem venarum significat, in thorace aut ventriculo. Per ventrem autem infernum, sanguinem exire, nisi sint nigrae deiectiones, quas malas esse monstrauimus, bonum est. Nam si est in hepate & vena caua multum sanguinis, meliùs est id in imum ventrem mitti (vtpote partem vilissimam, & ad sordes excipiendas naturā comparatam) quàm in ventriculum regurgitare, vbi in grumos conuersus ac putrescens, deliquia animi afferat, & concoctionem vitiet. Neq; tamen malus sit sanguis, si denigratus in via sit, sed illæ solūm excretiones, quas nigras Hippocratem nuper appellasse diximus, malæ sunt.

APHORISMVS XXVI.

Ἡν ὑποδυσεντερίας ἐχομένῳ, ὀκίσαι ἀπὸ σάρκας ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

A dysenteria habito, si veluti carnes deiiciantur, lethale.

Cum ramenta ex dysenteria tantæ magnitudinis & corpulentæ deiiciuntur, vt videantur esse carnes, apertum est magna esse iam vlcera: vlcera verò nisi exigua sint, in intestinis insanabilia esse, priùs etiam diximus. Atqui verbū illud, ὑποδυσεντερίας ἐχο-

μίαν, id est, à dysenteria habito, significat ab antiqua firmataq; dysenteria.

APHORISMVS XXVII.

Ὁ κέσισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἰμορραγίαι παληθὲς ὀκίζεν, ἐν τῆσιν ἀναλήψεσι, τρεῖς ἡμέρας αἰκταίαι καὶ θυροζαίνονται.

Quibus in febribus sanguinis fluxerit multitudo, quacunq;, ex parte, in refectioibus, his ventres humectantur.

Tertio Prorrh. ita scripsit Hippocr. ipse: Quibus sanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, si vrina concocta non fuerit. Quæ sententia, ipse hic aphorismus est, præterquā quòd illic non dicitur in febribus: & quòd dicitur hic in refectioibus, illic procedente tempore: & quòd hic ventres humectantur, illic aluus malè afficitur: additurq; illic nisi vrina concocta fuerit, qd' hic deest. Est verò vtriusq; loci sensus, nimium sanguinis fluxum, solere facere tempore refectiois laxitatem ventris. Nimirum per nimiam sanguinis effusionem, minuitur naturalis calor, & languescit facultas naturalis coquendi, & inaniantur magnope re venæ. Quo fit, vt accipiant homines plus cibi, cū refectiam parant, quàm coquere possint: ea verò est promptissima causa diarrhææ. Neq; verò hoc solū accidere solet ex multa sanguinis effusione, sed multa alia mala. Quare merito cūm hic vnica tantum noxam earum, quas solet id effluuium facere, retulerit, illic scripsit, Aluus malè afficitur: intelligens scilicet multa mala, vt laxitatem ventris, flatum, ruetum acidum, & cruditates. Quin etiā alia multa mala corpori nata sunt accidere, quæ ex malis ventris iniuriam capiunt, vt hydròpis omnis species. Refrigeratur enim in primis hepar, & malus totius corporis habitus fit, & multæ obstructions. Nam distribuuntur multa cruda, aut etiam vitiata in concoctionis officina: constat verò hæc non fieri quia hinc aut illinc euacuatur, sed quia vndeunque euacuetur, multus sanguis fluxit. Merito ergo Hippocr. dixit, quacunq; ex parte, nam nihil interest, ex naribus, an ex ore, an ex ano, an ex vtero fluxerit, sed si nimio fluxit. Neq; verò interest, an sponte fluxerit, an arte medica extractus sit: quid enim interest ex naribus, an ex brachio fluxerit, si nimius fluxit? Quare hæc oportet medicos omnes perpendere hoc loco, ne plus quàm expedit, incautèq; sanguinem mittant: fiet enim vt diarrhæam faciant, & apepsiam, & hydròpem fortasse, aut cachexiam, nisi tamè breui fuerit æger iugulatus. Quamquam nollem hoc in loco plurimum morari, quia video hoc seculo multò plures Medicorum esse hæmophobos, quàm præcipites in hoc auxilij genus: monendum tamen illud semper est, Ne quid nimis. Neq; certè ea mala fieri nata sunt, tunc solūm cūm febricitatis cui effluxit sanguis, sed et si nõ febricitet: extinguitur enim nihilominus naturalis calor. Dixit tamen hic, in febribus: non alia causa, quàm quòd iudicationes in febribus fieri solent. Cūm hic monstratum sit, hæc mala nata esse ex nimio fluxu sanguinis fieri, constat non quantulumcunq; supra indigentiam euacuatum sit aut effluxerit, mala omnia euentura, neque æqualia omnibus. Sed alius plus, alius minus lædatur, vt plus aut minus euacuado à mediocritate excesserit. Atq; alius fortasse, et si plus iusto non nihil vacuatus

B

C

D

E

F

G

vacuatus sit, non lædatur manifestè: alius lædatur, sed quòd recuperari possit: alius lædatur, ita vt nunquam recuperetur, sed reliquum vitæ miserè viuat. An magnopere læsus sit, an non adeò, an nihil, manifestè ex vrina cognosces: hæc enim apertè indicat, quatenus debilitatus sit naturalis calor, & an non sit debilitatus. Proinde Hippoc. loco citato addidit, nisi vrina concocta sit.

APHORISMVS XXIX.

Ὁ κέσισι χολῶδες τὰ διαχωρήματα, κωφῶσι ἡμορραγίας πάυεται, καὶ ὀκίσισι κῶφωσι, χολῶδεων ἡμορραγιῶν πάυεται.

Quibus biliose deiectiones, facta surditate cessant: & quibus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat.

A biliosis deiectionibus, & in biliosis febribus, surditas facta, signum imminenti phrenitidis est, nam apertè indicat raptum bilis in caput, vt Hippocr. ipse lib. de Iudicatione morborum scripsit his verbis: Quibus in febribus aures surdesunt, ij necessariò febre non discussa delirant. Sed si ei cui bilis per ventrem fluit, sit raptus in caput, nihil mirū deiectiones biliosæ cessare: vt solet scilicet fieri vrina alba delirantibus, rapta in caput bile: & eadem ratione quibus surditas talis est, id est, ex bile, superuenientibus deiectionibus biliosis cessat surditas, & periculum phrenitidis quod ex bile in capite imminebat. Atqui ea euacuatio est maximè probanda, nam est euacuatio simul & reuulsio facta à natura. Sed non semper hæc solutio solet huic malo succedere, sed nonnunquam fluxus sanguinis de naribus solet à surditate & phrenitide simul liberare, quæ euacuatio cum deriuatione est. Aliquando fit sine euacuatione permutatio: quæ probanda tamen est, quia est maioris mali cum minori permutatio, vt cū cessat surditas superueniente dolore coxæ aut genuū. Quas omnes surditatis iudicationes Hippocr. ipse loco citato recensuit. Neq; tamen biliosæ deiectiones quamcūq; surditatem solent tollere, sed biliosam: biliosa surditas esse agnoscitur ex bilis signis, in quibus in primis est febris biliosa. Proinde in hoc aphor. (enarrante ipso Hippoc. loco illo què citauit, ex lib. de Iudicatione morborum) subaudiri velim, in febribus: atq; ita dici, quibus verò in febribus surditas, biliosis deiectionibus factis cessat. Agnoscetur etiam postmodum ex bile fuisse surditas, & fluentibus deiectionibus biliosis tolli ea incipiat. Sed de aphorismo hæc sunt fati.

APHORISMVS XXX.

Ὁ κέσισιν παροξυσμοὶ γίνονται, καὶ ἀπὸ πρῶτον ὀκίζεν, ἔς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην καὶ λάβη, δύσκειται.

Quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile habent iudicium.

In febribus non intermittentibus intellige: nam in intermittentibus fit rigor vt initium accessionis, estq; in figura propria febrium, quare nihil significat. In ardentibus autem febribus, speciem quandā crisis esse rigorem, dicitur aphor. 58. huius part qui ita habet: A causa habito, superueniente rigore solutio. Quare accidit rigori, quod aliis iudicationum generibus: scilicet diebus decretoriis vtiliter, diebus non decretoriis inutiliter fieri. Atq; dies decre-

torij crebrius & tutius iudicant, scilicet, crebrius iudicant, atque crebrius liberant, & sine recidiuis: atque si quando tollunt homines, mitius tamen id faciunt. Contrà non decretorij dies rariùs iudicant, pauciores liberant, eosq; non tutò, sed cum multis recidiuis: reliquos cum magnis cruciatibus interimunt. Idque euenit in vtriusq;, quacunq; iudicationis specie iudicent, siue fluxu aliquo sanguinis, siue sudore, siue vomitione, siue rigore, siue aliter. Nam quod modò dicimus, non est in crisis genere, sed in diei natura. Dierum omnium decretoriorum vilissimus atque perniciosissimus, est 6 dies, vt ex innumeris Hippocratis locis, cūm in Epidemiis, tum etiam in Aphor. & aliis operibus constat. Merito ergo in febribus, 6. die rigores significabunt difficile iudicium: mortem scilicet, aut solutionem non tutam, sed cum multis recidiuis. Nam quouis alio die non iudicatorio, fiunt iudicationes difficiles, nedū hoc die qui est vilissimus. Sed cum hoc non tam sit in rigore ipso (nam rigorem satis bonam iudicationem esse solere in febribus ardentibus, aphor. citato dicitur) quàm in diei natura, constat non rigore solūm in hoc die afferre iudicium difficile, sed eadē ratione & sudorem, & regium morbum, & iudicationem aliam quamcunq;.

APHORISMVS XXXI.

Ὁ κέσισι παροξυσμοὶ γίνονται, καὶ ἀπὸ πρῶτον ὀκίζεν, ἔς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην καὶ λάβη, δύσκειται.

Quibus accessiones fiunt, quacunq;, hora dimiserit febris, si sequenti die eadem hora inuaserit, difficile iudicationis est malum.

Videtur prima facie hic aphor. significare, malū esse difficile iudicij, si cras inuaserit febris eadē hora qua hodie dimisit. Tamen hoc omni ratione caret, neq; experimento confirmatum esse puto. Sed quòd dicitur tale est, Febres eas esse rebelles & soluta difficiles (hoc enim est quòd verbum, difficile iudicij, hoc loco significat) quarum paroxysmi eadē semper hora repetunt, idque quacunq; hora dimittant. Quòd non ideo additur, quòd nihil intersit qua hora dimittat febris, ad morbi longitudinem aut breuitatem: sed quòd hæc ipsa repetitio statuta, atq; ordine confirmata, qua à sua hora paroxysmus nihil deerrat, vtcūq; habeant reliqua, per se significat difficilem solutionem. Quia ordo in rebus omnibus significat fixationem causarum, quare & difficilem solutionem. Constat verò ex his, non solūm significare hanc difficultatem, si eadē hora semper accidit paroxysmus, sed etiam si paribus semper horis, eademq; proportionē anticipet, aut tardet: vt si hodie hora prima, sequenti die, secunda, tertio die, tertia, quarto quarta, atque ita deinceps inuadat. Nam in his non est minor ordo quàm in illis, neque paroxysmi aberrant magis à sua hora. Intèrualla enim habent omnino æqualia, repetuntque totidem horis hodie, quot heri, & nudius tertius.

APHORISMVS XXXI.

Τοῖς κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐς ἄρθρα, καὶ τὰς γνάθους μάλιστ', ἀποστάσεις γίνονται.

B

C

D

E

F

G

In febris cū lassitudine, in articulos & circa buccas maximè abscessus fiunt.

Lassitudo cum febre coniuncta, abscessum expectare iubet. Nam raro quibus tanta ad vires multitudo succorum est, ut per totam febrem sentiant notatu dignam lassitudinem, liberari possunt sine abscessibus. Quod in articulis fieri, agnoscimus ex partis natura. Nam ut dictum est ab eodem Hippocrate innumeris in locis, maximè in Prognostico & 2. Epid. & in multis aphorismis, in quibus sunt 44. & 45. & 74. articuli paratissimi sunt ad recipiendos abscessus: causa est in ossium laxitate, & motu. Fore circa buccas, hoc est, aut in buccis ipsis, aut in partibus colli, aut post aures circa buccas, intelligimus ex morbi natura. Nam sermo est de febris perpetuis, quæ semper ferè habent affectam sedem in capite, thorace, aut hypochondriis: quibus sedibus, cum partibus circa buccas est magna rectitudo.

APHORISMVS XXXII.

Ὅ κίσιον ἀντιστοιχείσι ἐκ τῶν νόσων τὴ πονέση, ἐν ταῖς αἰσθητικαῖς γίνονται.

Quibus conualescentibus ex morbis aliquid laborauerit, illic abscessus fiunt.

Nondum ex dictis iudiciis est satis aperta coniectura, in quam partem incumbet abscessus, nisi peculiaris signa sunt in ipsa parte, quæ est acceptura. Ut si quis per totum morbum, quem verisimile sit ex aliis signis, iudicandum per abscessum, parte aliqua doluit, is illa ipsa parte cum conalescet ex morbo, habebit abscessum. Dolor enim ille aperte iam significabat, & partem esse debilem, & in illam succos decumbere. Nec verò dolor solus potest significare abscessum in parte aliqua futurum, sed & quocumque particulare signum eorum, quæ significare possunt debilitatem aut morbum partis: ut si pars aliqua peculiari laborabat intemperie per totum morbum, aut sudabat sola. Quin etiam citra hæc omnia, si aliunde intellexeris homini esse partem aliquam debilem præ cæteris, in illam fore abscessum expectabis: ut si quis est claudus, in crus: si quis solet coxa laborare, in illam: si cui ex vlcere quod accepit brachium debilitatum est, aut etiam pars alia, hac aut simili alia occasione, quæ possit partem debilem reddere, in partem debilem. Itaque intelligendum est, non quibus laborauerit pars cum conualescunt, sed cum conalescunt, fiunt ea in parte abscessus, qua laborauerunt per morbos.

APHORISMVS XXXIII.

Ἄπερ λέω καὶ περὶ πνευμονικῆς τῆς νόσου, ἐν ταῖς ἀσπληνικαῖς νόσοις.

Sed et si quid ante morbum doluerit, illic morbus firmatur.

Vt cum per morbum dolet pars aliqua, in ea parte debet expectari abscessus: ita cum ante morbum doluit aliqua pars, timeri debet ne morbus in ea firmetur. Ut si homini cui multis antè diebus doluit caput, febris superuenit, statim debet timeri phrenitis: si doluit latus, pleuritis: si renes doluerunt, eorum inflammatio.

APHORISMVS XXXIV.

Ἦν ὑπὸ πυρετῶν ἐχομὲν ὀιδήματα μὴ εἶναι, ἐν τῇ φάρυγγί πρὸς ἐξάφνης ἐπιση, θανάσιμον.

Si ei quem febris habet, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente euenerit, lethale.

Quod vertimus, tumore non existente, Hippoc. dicit ὀιδήματα μὴ εἶναι. Constat tamen oedematis nomine hic, ut plerisque in locis apud hunc auctorem, tumorem intelligi: non eum tantum, qui à pituita fit, sed generatim. Dictum etià prius est, hanc phrasim, ei quem febris habet, aut à febre habito, maius quiddam significare quam si simpliciter diceretur, febricitanti: significat nimirum, ei qui magna febre laborat. Itaque affirmat, si cui laboranti magna febre, nullo tumore apparente in faucibus, repente superuenerit strangulatio, lethale malum esse. Constat verò syndromen hanc signorum, significare acerbissimam anginae speciem, quam Græcorum multi ab aliis speciebus separantes appellabant cynanchen: ea verò est inflammatio asperæ arteriæ. De qua & in Prognostico idem ferè quod hoc loco, scriptum est his verbis: Angina periculosissima est, & celeriter enecat, ubi neque in faucibus neque in ceruice quicquam apparet, doloresque vehementes fuerint, & spiritus non nisi recta ceruice trahitur. Hæc enim eodem die strangulat, & interdum secundo, aut tertio, aut quarto. Quod in hoc aphorismo dicitur, tumore non existente in faucibus, dicitur in Prognostico, neque in faucibus neque in ceruice: quod hic quoque suppleri debet. Nam si tumor apparens in faucibus, hoc est, in interna oris parte quæ est inter gulam & caput asperæ arteriæ, anginae periculum subleuat, multo profectò magis subleuabit tumor in ceruicis apparens externa parte. Quod in Prognostico dicitur, & spiritus non nisi recta ceruice trahitur, dicitur hic, strangulatio repente superuenerit: multo profectò significantius. Nam nomen hoc strangulatio, non de omni respirationis difficultate dicitur, etsi ea magna sit, sed de ea solum qua iugulum videtur compressum. Si quis enim asthma patitur, aut ob debilitatem facultatis subline respirat, dicitur dispnoea pati, sed non strangulari. Strangulatio verò repente facta, inflammationem in gutture significat. Nam si aut ob incidentè fluxionem, aut tale quippiam strangulatio fieret, non fieret repente: aut si repente singas resolutos esse musculos aperientes laryngè, omnino non fiet strangulatio cum magna febre. Igitur magna febris cum strangulatione repente facta, inflammationem significat in aliqua earum partium, quæ possunt strangulare: quod si nullus tumor apparet in faucibus, neque omnino in tota ceruice, in interno gutture erit proculdubio inflammatio. In Prognostico ut huius ipsius morbi descriptionem faceret, quia strangulationis non meminit, sed rectæ spirationis quæ remissius significat, dolorum vehementium in ceruicis partibus meminit. Itaque non omnino eodem modo, bene autem utrobique, atque omnino idem affectus significatur, hic & loco citato in Prognostico. Quæ morbum tam periculosum esse Hippoc. censet, ut nunquam eodem die, aut secundo, atque semper ferè intra quartum necare dicat. Maxima periculi causa est,

B

C

D

E

F

est, quod non expectat curationem. Nam affectus, gratià febris & feruoris maximi, expetit multum aeris frigidi: & inflammatio non permittit subire in thoracem, nisi minimum, & eum quidem calidum.

APHORISMVS XXXV.

Ἦν ὑπὸ πυρετῶν ἐχομὲν ὁ τεράχλη ἐξάφνης ἐπιγράφηται, καὶ μόρις καὶ ἀπίειν δμύηται, ὀιδήματα μὴ εἶναι, θανάσιμον.

Si ei quem febris tenet, ceruix repente peruersitur, & vix potest deglutire, tumore non existente, lethale.

Peruersio ceruicis, vertebrarum luxationes significat, de quibus lib. 3. com. 26. loquuti sumus. Illæ peruersiones si ad anteriora fiunt, deglutionem impediunt: nam spinæ à parte interna gula affixa est. Neque verò illam solum, sed & respirationem: nam ut gula spinæ, ita gulæ aspera arteria hæret. Igitur peruersio colli, cum tam impedita deglutione, aperte significat euersas vertebrae versus anteriora: quod verò id repente factum est, significat inflammationem aliquam factam esse in musculis ceruicis: atque multo magis id significatur, accedente magna febre. Quo tumore non existente, id est, non apparente, aut non existente in loco conspicuo, constat esse internam inflammationem cum strangulatione: qui casus eadem prorsus causa qua prior, erit lethalis.

APHORISMVS XXXVI.

Ἰδρωτες πυρετῶν σιν λέω ἀρχῶνται, ἀγαθοὶ τελεταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἐξ ὀμομαῖοι, καὶ ἐννατῶοι, καὶ ἐξ ἑκατῶοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκατῶοι, καὶ ἐπτακατῶοι, καὶ μίη καὶ εἰκοτή, καὶ ἐξ ὀμο καὶ εἰκοτή, καὶ τετρακοτῆ πέντη, καὶ τετρακοτῆ τετάρτη. Ἐπει δὲ οἱ ἰδρωτες νόσον κρίνουσιν. οἱ δὲ μὴ ἔτιως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μήκω νόσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitantibus si euenerint, boni sunt tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & undecimo, & decimoquarto, & decimosextimo, & vigesimoprimo, & vigesimosextimo, & trigesimoprimo, & trigesimoquarto. Nam hi sudores morbum iudicant. Qui verò non ita fiunt, laborem significant, & longitudinem morbi, & recidivas.

Quod in Prognostico dixit, Sudores optimi sunt in omnibus morbis acutis, quicunque in diebus iudicatoriis fiunt: hoc idem dicit modo, per enumerationem dierum decretoriorum. Itaque enarratore Hippocrate ipso, hic nomine febricitantium intelliguntur, qui laborant febris acutis: tales enim sunt quæ solent iudicari. Euenit itaque sudoribus, quod & aliis omnibus iudicationum generibus, scilicet diebus decretoriis bene fieri, aliis diebus (quantum agitur in diei natura) male. Hæc enim est vis dierum decretoriorum, ut bene, profectè & tuto iudicet, hoc est, ad salutem plerumque, integrè & sine recidiva. Sudores ergo diebus decretoriis prouenientes, ita faciunt. Qui verò non ita fiunt, id est, qui diebus non decretoriis fiunt, significant laborem & longitudinem morbi, id est magnam & longum morbum: si scilicet mor-

bum non tollit. Nam ut Hippoc. ipse paulò infra dicit, febricitanti sudor superueniens febre non deficiente, malum: prorogatur enim morbus, humiditateque multam significat. Si tollit febres, significat recidivas. In quâ sententiâ dicit rursus, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet redire. In ea enumeratione dierum quâ facit, sunt quædam notatu digna. Primum cur tacuerit quartum, cum sit iudicatorius ferè inter primos. An quia etsi quantum agitur in diei natura quartus est decretorius, tamè iudicat raro admodum, quia accessio diei tertij aut quinti surripit crismum? Sed cur non etiam 13. & 15. surripiunt quatuordecimum? aut si surripiunt, cur quatuordecimum nominauit, tacens quartum? An quia quò acutior est morbus, tanto accessio quæ imparibus diebus fit, maiorem vim habet: atque proinde accessiones eorum qui quatuordecimum possunt attingere, minus violente cum sint, non tam crebro arripiunt crismum, quam eorum qui quintum diem non excedunt? In quibusdam codicibus legitur, vigesimo & trigesimo. Tamen in plerisque, & in eorum optimis legitur, vigesimoprimo, & trigesimoprimo. Me hoc nihil mouet: nam etsi vigesimus dies haberi solet iudicatorius, explicuimus nos in com. 22. aphor. 2. par. crismum vigesimi semper produci ad bonam partem vigesimoprimum. Quare non mirum, imò verò admodum consentaneum est, Hippocr. nunc vigesimum, nunc vigesimum primum ut decretorium nominare. Post trigesimum quartum, trigesimum septimum & quadragesimum posset Hippoc. adiacere: nam nisi quadragesimum diem superent morbi, nondum habentur simpliciter diuturni. Sed fortasse omisit, ut rariùs iudicantes quam priores.

B

C

D

E

F

APHORISMVS XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἰδρωτες αὐτὸ μὲν ὄξει πυρετῶ γινόμενοι, θάνατον σημαίνουσι. Ἐν δὲ πενήτῳ μῆκος νόσου.

Frigidi sudores cum acuta febre facti, mortem significant: cum mitiori, longitudinem morbi.

Hæc quoque sententia in Prognostico scripta est his verbis: Pessimi autem frigidi sudores, & solum circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidem febre, mortem prænunciant: cum mitiori autem, morbi longitudinem. Et qui toto corpore similiter, ac qui circa caput fiunt. In enarratione illius loci, reddidimus causas frigidi sudoris, & cur ita contingat ut ab Hippocr. dicitur. Modò illud quod num lubet dicere, sudorem frigidum, ut cum febre quæ plurimum vrget (hec enim vocatur hic acuta) mortem, ita & cum debili facultate, qualiscunque febris sit, significare: & ut cum febre quæ non adeo vrget, longitudinem, ita & cum facultate forti. Itaque sudor frigidus (nam & causæ quicunque, magnitudinem morbi & multitudinem causæ significanti, id vultu venit) cum forti facultate, longitudinem: cum debili, mortem significat. Nam ut febris quæ vrget, non expectat, donec contumax succus coquatur, ita neque debilis facultas. Et ut febris mitior expectat, ita & virtus fortis. Succus verò quæ exudat frigidus, non nisi longo tempore coqui potest.

APHORISMVS XXXIIX.

Καὶ ὅταν εἰς τὸ σῶμα ἰδρῶς, ἐν ταῖς φρεσὶ τῶν νόσων.

G

Qua parte corporis sudor est, ibi morbum indicat.

Sudor non semel neque ex manifesta causa, sed semper fluens sine manifesta causa, peculiarem in parte redundantiam significat, si ex parte: ut in toto corpore, si ex toto fluit.

APHORISMVS XXXIX.

Kai' oke eni tes somatou psychron h thermos, en tau ta h nstou.

Et qua parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

Nam calor aut frigus morbus est, si scilicet non leuiter, sed insigniter & cum perseverantia, & non ob manifestam causam fit.

APHORISMVS XL.

Kai' oke eni ola tes somati melas cholai, kai lito soma kalas psychritai, h aithis thermainetai, h xeroma eteron ez etera gignetai, mh nos signainei.

Et ubi in uniuerso corpore mutationes, & nunc corpus refrigeratur, nunc incalescit, aut color alter ex altero fit, longitudinem morbi significant.

Diæ hæ mutationes, scilicet corpus alternatim & refrigerari & incalescere, & colorem alterum ex altero fieri, significant multos variosque succos: qui non possunt nisi longo tempore coqui. Quare talia signa, constante facultate, longitudinem morbi significant (nam si non contiterit, significabit mortem. citam aut tardam, ut facultas plus minusve durare poterit) quod 1. Epid. par. 2. exemplo satis indicatum est. Describit Hippoc. tempestatem, qua grassabantur continuæ febres, quibus cum nunquam intermitterent, rigores inordinati & errantes fiebant. Itaque fiebat illis modò calor, modò frigus: de quibus ita inquit, Octogesimo quum breuissimè iudicabantur.

APHORISMVS XLI.

I' dros polus ez upna andi tinos aithis eteris gamen, to soma signainei oti polioni trophi xeretai, lito h trophi mh lambanont tes gignetai, signainei oti kenwsi dretai.

Sudor multus à somno, sine causa alia factus, corpus copiosiore cibo uti significat: si verò cibum non capienti hæc passio accidat, significat euacuationem esse opus.

In quibusdam codicibus legitur, aut su qai vnti aithis, id est, sine causa manifesta: in aliis, aut su tinos aithis eti mu, id est, sine causa aliqua alia. Quam lectionem magis probaui, quia cibum etiam est manifesta causa. Quare non satis aptus videtur sermo esse, si sudor multus à somno sine causa manifesta fit, à cibo fit. Melius est dicere, si sine alia causa fit, à cibo fit: quod si sine cibo etiã, significat euacuationem esse opus. At qui poterat ita dici; essetque idem omnino sermo. Si sine causa manifesta sudor multus à somno fit, euacuatione esse opus significat. Nam nomine causæ manifestæ, excluditur etiam cibum: libuit tamè Hippocrati cibum seorsum excipere, quia frequentissimè solet esse talis sudoris causa, atque ut te id moneat. Nomine cibi, constat intelligi debere etiam potum: nam copiosus potus non minus, imò magis etiam quam tibus, potest esse causa multi sudoris à somno. Itaque inquit, si sine alia causa, manifesta scilicet (qualis esse posset decubitus in loco calido, aut epotum medicamentum quod sudorem prouocaret) sudor multus à somno fit, corpus pluri quam opus sit cibo uti significatur: hæc enim solet esse creberrima causa. Si verò neque hæc causa sit ut homo sudet, constat eum laborare redundantia: quare cum contrariorum sint contraria remedia, euacuatione erit opus. An expurgatione, an missione sanguinis, an solò tenui victu, & frictione, ex aliis dicitur. Sed obiciet, docere Hippocratem in Prognostico, sudorem fieri aut ob igneam inflammationem, ut in colliquantibus febribus, aut ob corporum dissolutionem, ut in virtutis deliquiis: ex quibus causis (earum autem nulla habetur in manifestis) si quis sudet, nihil possit esse magis perniciosum, quam euacuatione uti. Ceterum proinde puto ego, Hippocratem dixisse non simpliciter, sudor sine causa manifesta, sed sudor multus ex somno factus. Nimirum sudor fieri potest ex debilitate facultatis concentricis, aut ex corporis colliuatione ab igneo calore: tamen ille neque copiosus & abundè ex toto corpore fluens (hunc enim intelligo magnum vocari) neque post somnum magis fiet. Imò verò qui præ debilitate fit, non multus, sed raris guttulis, granis milij similibus, prodit: qui per colliuationem, non copiosus & fluens, sed crassus, pinguis, non aded inultus. Vterque somno magis silitur, quam promouetur: somnus enim facultates naturales roborat, & membra reficit. Igitur qui multus & ex somno, sine multo cibo aut potu, aut alia manifesta causa fit, non potest non nasci à multitudine, atque indigere euacuatione.

APHORISMVS XLII.

I' dros polus psychros, h thermos, aei rewon, o psychros meizw, o h thermos elassw nstou signainei.

Sudor multus frigidus aut calidus, semper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem significat morbum.

Vt cunq; sudor multus fluat, semper per totum morbum, aut sæpe repetat, significat morbum, id est, significat multam morbi causam, estque proinde malum signum. Frigidus verò & semper fluens, maiorem morbum significat, estque deterius signum quam calidus semper fluens. Nam quum vterque significet multitudinem succorum, frigidus valde contumaces ad coquendum, aut debilitatem innati calidi significat. Itaque hic quoque, quum scilicet multus sudor & semper fluens maximè frigidus est, timor imminet, ne non possit durare facultas, donec morbus coquatur.

APHORISMVS XLIII.

Oi poretai okosi mh dglaitontes dglaitetai, h xerota gignontai, epikindwoi. oti d' ai xerota dglaitwsi, signaineisw, oti akindwoi.

Quocunq; febres non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, periculose. Quocunq; autem modo intermiserint, significant periculum abesse.

Febrium

Febrium perpetuarum, quæ tertio quoque die ingrauescunt, duplex est genus: alterum simplex, cuiusmodi tertiana continua, quam causum exquisitum esse alio loco monstrauimus: alterum compositum, cuiusmodi est semitertiana, quæ concursu quotidianæ & tertianæ, cum ambæ aut altera continua est, conflatur. Vtrunq; genus morbi est lethale. Nam de semitertianis, 1. Epid. part. 3. ita scripsit idem Hippocrates: In febre quam semitertianam vocat, cum morbi eueniunt acuti, tum præter cæteras hæc est lethalis. Ardentes febres periculosas esse, magis constat quam ut monstratione opus sit. Constat ergo, futilè esse quæstionem inter quosdam enarratorum, de quibus febribus sit hic aphorismus, an de semitertianis, an de ardentibus. Nam si utraq; sunt non intermittentes, & tertio die ingrauescentes, & utraq; sunt periculose, de vtriusque profectò intelligitur. Maximè cum vniuersum ab Hippocrate scriptum sit, quæcunq; febres non intermittentes, tertio die fortiores fiunt, periculose. Atqui quanquam tertio die ingrauescentes, sunt præ cæteris periculose, tamen febres nullæ earum quæ nunquam intermittunt, sunt omnino sine periculo. Nam ab ipso Hippocrate 1. Epid. par. 3. ita scriptum est: Sunt autem acutissimi, maximi, grauissimi morbi, ac præ cæteris omnibus lethales, in continua febre. Quo loco nullam continuæ febris speciem nominauit, sed de continuis generatim dixit, eas esse periculosas. Quod hic de omnibus non dixit aperte, sed de tertianis continuis aperte in prima parte aphorismi: de aliis febribus per insinuationem in secunda, dicens, Quæ verò quocunq; modo intermittunt, periculo carent: quasi quæ nullo modo intermittunt, non careant periculo. Nam iis quæ quouis modo intermittunt, contrariæ sunt quæ nullo modo intermittunt: hæc sunt continuæ. Quare non valde probò enarrationem Galeni, putantis hanc etiam secundam partem aphorismi esse de solis tertianis, atque perinde esse atque si ita diceretur: Quæ verò tertianæ intermittunt, quouis modo intermittant, id est, siue multis siue paucis horis intermittant, periculo carent. Nam et si tertianæ intermittentes sunt tutæ, non tamen illæ solùm sed & aliæ omnes intermittentes, ut cunq; intermittant: siue inquam singulis diebus, siue vno, siue duobus interiectis. Quare illud, quæ verò quocunq; modo intermittunt, de febribus generatim intelligitur, non de tertianis solùm. Nam præter dicta, ratio securitatis quæ Galenus reddit, non est propria tertianis, sed cõmunis omnibus intermittentibus: nimirum in omnibus perpetuis facultas perpetuo affligitur labore, nunquam remittente, & putredo contingit in venis & arteriis magnis. In intermittentibus autem putrescunt succi extra vasa, & facultas potest in intermissionibus febris recreari. Igitur cum ratio sit omnibus communis, de omnibus quæ intermittunt debet intelligi hic sermo. Quod Galenus etiam intellexit (etsi hic sentit aliter) ut constat ex comm. 5. tertianæ part. 1. Epid. quo ita scriptum reliquit: Febrium verò ad integritatem venientium, lethalem esse nullam, in aphorismis clarè docuit his verbis: Febres quæ non intermittentes, tertio die ingrauescunt, sunt periculose: quocunq; autem modo intermiserint, periculū abesse significatur. Igitur quod tota hæc sententia continet, est, febres omnes intermittentes esse sine periculo: quæ nullo modo intermittunt, nunquam sine

periculo esse: in eis verò maximè periculosas esse, quæ tertio die ingrauescunt, siue causi, siue semitertianæ sint. Neque certè cõtrariū huic enarrationi est, quod Hippocr. quintanā pessimā vocet. Nō enim eam simpliciter dixit perimere, sed cū tabescētibus, aut iam tabidis superuenit. Hęc verò non est febrē esse per se lethalem, sed aliis intermittētib. deteriorē.

APHORISMVS XLIV.

Okosoi poretai makroi, tetraioisi h phumata, h eis arthra pnoi gignontai.

Quibus febres diuturnæ, iis vel tubercula vel dolores in articulos fiunt.

Ex diuturnis febribus crebrius fiunt abscessus, quæ ex acutis. Atque ex iis, quæ quamuis à principio fierent acutæ, prorogatur, saluè affecto homine, ut in Prognostico dicitur, abscessus fiunt. Fieri verò abscessus in articulos sæpissimè, probatum prius est. Hi abscessus faciunt dolores in articulis, aut obortis simul tuberculis circa illos, aut sine tuberculis: vel faciunt tubercula sine articolorum doloribus. Tot enim modis potest abscedere humor in articulos, aut in partes circa articulos.

APHORISMVS XLV.

Okosoi phumata, h pnoi ez tes arthra en poretai tes makron gignontai, estoi stioisi plioisi xerontai.

Quibus tubercula, vel dolores in articulos fiunt, hi multis cibis vtuntur.

In quibusdam codicibus legitur in poretai makron gignontai: id est, ex longis febribus, aut post longas febres fiunt: in aliis legitur solùm, in poretai, id est, ex febribus, aut post febres. Multò verò magis probaui hanc lectionem, qua nihil tale habetur: quia reuera sunt verba illa ineptè hic interiecta. Nam quæ febres longæ antecesserint, non solùm non auget suspitionem, ex multis cibis tubercula esse, sed etiam minuit. Nam si post febres longas tubercula fiunt, non est quòd suspiceris cibum multum esse in causa, cum febres diuturnæ soleant tubercula afferre. Quin potius si ita diceretur, Si post febres non diuturnas tubercula fiunt, cibum est in causa, melius diceretur: malè ergo dicitur, ex diuturnis febribus. Ferre melius possem ut diceretur, solùm post febres: sed consentaneum esse magis puto, ut illa verba excludantur. Docet enim Hippoc. modò, nihil aliud, quam multis, quibus febres quæ præcesserunt perfectè iudicatæ sunt, ut nullos abscessus afferrent, fieri tamè abscessus ob cibos multos. Cognosces tubercula non sequi iudicationem morbi, sed malum victum: non ut Galenus innuit in cõmentario, si conualescentibus iam ex febribus fiunt (nam aphor. 32. dixit ipsemet Hippoc. Conualescentibus fiunt abscessus etiam sine errato venientes) sed si febre perfectè iudicata, aut declinate iam optimè, & elapso tempore quo solent ex febribus abscessus fieri, ut tibus precipue multo cibo, fiunt. Quare si hoc accidat, detrahemus quantitati ciborum, iam hinc scientes, eos esse abscessuum causam: atque curabimus semper, ne in declinationibus febrium multo cibo vtatur conualescentes, ne abscessus fiant. Quòd verò fieri soleat abscessus ex multis cibis, nō est quòd mirère, cum & rectius facere soleat nimia cibi copia.

APHORISMVS XLVI.

Ἦν ῥίγος ἐπιπίπῃ πυρετῶ μὴ ἀλαλείωνι, ἢ ἀσθενεῖ ἔόντι, θανάσιμον.

Si rigor superuenit febre non deficiente, ægro iam debili, lethale.

Ego vellem subaudiri, vbi dicitur febre non deficiente, aut inagnopere subleuata. Non enim si in ardente febre rigor fit succeditq; sudor, qui febrē multum remittere fecit, quia non extinxit penitus, lethale iam est. Sed si rigor neq; tollit neq; subleuat febre, magnitudinem morbi, tantam vt non possit à facultate sustineri, indicat: quod cum forti virtute, difficile iudicium & longitudinē significaret: sed debili iam ægro, mortem significat.

APHORISMVS XLVII.

Αἱ ἀποχρῆμας αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ ἀλαλείωνι αἱ πελοιδναί, καὶ αἱματώδεις, καὶ δυσώδεις, καὶ χολώδεις, πάντοι κακάι. ἀποχωρῶσαι ἢ καλῶς, ἀραγαί, καὶ κατὰ τὰς ἀσχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ ἔρα. ἢ μὴ τι τῶν συμφερόντων ἐκκρηνηται ἀπὸ τῶν ἐπιπῶν τῶν κακῶν.

Excreationes in febribus non intermittibus, liuidæ, cruentæ, fætida, & biliosa omnes male. Si verò bene excernuntur, bonæ, & per deiectiones, & per urinam. Si autem non euacuatur aliquid conferentium ex his locis, malum.

Mentione facta trium euacuationum, excretionis, & deiectionis, & urinæ, docet (quod de omni euacuationis genere intelligendum venit) euacuationes quæ per se solent esse malæ, fieri tamen cum bene exeunt in febribus non intermittibus, bonas. Enumerationem etiam fecit liuidæ, cruentæ, fætida, & biliosæ excretionis. Quæ omnia genera excretionis mala esse, in Prognostico docuit (intelligit enim cruentam & biliosam synceras, & fætida admodum, vt iniecta in carbones grauitur oleat) quin & in deiectionibus sunt hæc lethales, liuidæ inquam, cruentæ, fætida, biliosæ. Neq; hæc solùm, sed etiam quæ his ipsis coloribus variegatæ sunt, & optimæ. Variegatæ cum his intelliguntur. Optimæ non possunt bene exire: nam bene exire nihil aliud est quàm decretoriè excerni, post signa concoctionis satis copiosè, & cum bona tolerantia: eritq; hoc idē melius multò, si in die decretorio fiat. Pinguedinē verò constat nunquā exire decretoriè. Hac de causa dixit Hippocr. in febribus non intermittibus, quia scilicet in his expectantur iudicationes. Dicit in secunda parte aphorismi, Si autem non euacuatur aliquid conferentium ex his locis, malum. Id est, si autem non euacuatur quod euacuari confert, malum: quod dixit, vt opponens contrarium ei quod dixerat, si bene excernuntur. Sed cur non dixit, si verò malè excernatur? Vt intelligeremus, si ante signa concoctionis, & in die nō decretorio, sine conferentia & tolerantia, ac deniq; non qualia euacuari oportet. Siquidem contraria his intelligebamus dici, si bene excernuntur: sed satis fuit hoc vnum dici, si non quod oportet euacuatur. Non enim si omnia illa oportet accidere, vt bona excretio sit: omnia etiam abesse oportet, vt sit mala. Quia bonum quacunq; in re, fit ex perfecta causa, malum ex im-

A perfecta. Satis est ergo, quò mala euacuatio sit, si aliquid illorū ab sit: maximè, si non euacuatur quale oportet. Monstratum enim à me alibi est, euacuationem qualitate præter naturam, vtcunq; habeat in reliquis, esse malam. Galenus dicit, in quibusdā codicibus legi, Si aliquid eorum quæ iuuant, id est, vtilia sunt homini, excernatur, malum. Ille putat lectionem primam esse meliorem, ego puto nihil interesse. Nam si non excernitur aliquid eorum quæ oportet euacuari, & omnino euacuatio aliqua fit, certè excernitur aliquid eorum quæ oportuit retineri.

APHORISMVS XLIX.

Ἐν τοῖσι μὴ ἀλαλείωνι πυρετοῖσι, ἢ τὰ μέν ἐξω ψυχρὰ ἢ τὰ ἐνδόν καίηται, καὶ διψῶν ἐχρηθανάσιμον.

In febribus non intermittibus, si externa frigida fuerint, interna verò urantur, & sitim habeant, lethale.

In Prognostico, in hanc ipsam sententiā ita scriptum: Si caput, manus, ac pedes frigidi sint, & ventre costisq; calentibus, malum est. Quo loco aperte dicit Hippocr. quæ vocet hinc externa, & quæ interna: externa scilicet, caput, manus, ac pedes: interna, ventrem, & costas. Atq; quod illic dixit aliquatò remissius, calentibus: hinc dicit, urantur & sitim habeant: Qui casus non potest in febribus perpetuis nō esse lethalis. Dixit, in febribus perpetuis, quia in intermittibus per initia accessionū fit sine magno periculo. Sed in perpetuis est quoddam genus, quod lypiria febris nuncupatur, cui hoc accidens est pathognomicū, quia habet eū maligna putredine inflammationem internam, eamq; magnam. Præter hanc nulli est proprium: fit tamen quibusdam acutarum febrium superueniens mortis signū, ob inna ti calidi extinctionem, cum vicini iam morti sunt. Vtroq; modo externum frigus est signum lethale. Nam cum est superueniēs, significat mortem: cum pathognomicum, significat lethalem passionē: nam lypiria lethalis morbus est.

APHORISMVS XLIX.

Ἐν μὴ ἀλαλείωνι πυρετῶ ἢ χεῖλ, ἢ ὄφρυς, ἢ ὄφθαλμός, ἢ ρίς ἀσφαρῆ, ἢ μὴ βλέπη, ἢ μὴ ἀκμή, ἢ δὴ ἀδένε, ἢ ἔοντ, ἢ τὰ σώματ, ὅτι αὐτῶν γῆρηται, ἐγγύς ὁ θάνατ.

Si in febre non intermittente, labrum, aut supercilium, aut oculus, aut nasus peruertatur, si non videat, aut non audiat, iam debili corpore: quodcunq; horum factum fuerit, propè est mors.

Hæc etiam sententiā scripta est ab Hippocr. in Prognostico, his verbis: Si aut peruersa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra, vel labrum, vel nasus cum aliquo aliorum signorum, scire oportet morti proximum esse. Quod hinc dicit, Si nō videat aut non audiat iam debili corpore, dixit in Prognostico, Cum aliquo aliorum signorum. Nam hæc magnopere auget fidem priorum, illis addita. Nam peruersio labri, supercilij, aut oculi, aut palpebræ, aut denique partis alterius cuiuspiam, conuulsionem significat. Quòd quidem in febribus perpetuis fiat, ex inanitione

tione esse indicat: quòd in facie fit, quæ cerebro vicina est, læsionem iam cerebri ostendit. Maximè si simul cum peruersione non videt, aut nō audit. Igitur quodcunq; illorum factū fuerit, id est, quæcunq; distarum partium peruertatur, simul non vidente aut audiente homine, lethale est, quare debili iam ægro vicinam mortem indicabit.

APHORISMVS L.

Ὅκ ἐν πυρετῶ μὴ ἀλαλείωνι δύσπνοια γῆρηται, καὶ ὄρα φροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente, difficultas spirandi fit & delirium, lethale.

De delirio perpetuo eum loqui intelligo: nā et si vtcunq; delirare malū est, quia mente constare bonum, non tamen statim lethale, si delirium perpetuum non est. Sed neq; perpetuum sine febre perpetua, quale per melancholiam aut mania accidit, est lethale. Perpetuū verò cū febre perpetua phrenitis est: quæ respirationem habet, aut magnam & raram, estq; exquisitè nuncupata phrenitis: aut parua & crebra, atq; inæqualem, estq; ex inflammatione septi transuersi: atq; vtraq; harum affectionū lethalis est. Nunquam ergo cum febre perpetua & difficultate respirationis fit delirium perpetuum, sine mortis periculo.

APHORISMVS LI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἀποσήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρείστας, μὴ καὶ νόσος σημαίνει.

In febribus abscessus, in primis iudicationibus non soluentes, longitudinem morbi significant.

Galen. tam putat esse facilem hunc aphor. vt neque commentatione illum velit prosequi: mihi verò videtur prioribus esse nihilo facilior. Nam difficile est intellectu, quas vocet primas iudicationes. Deinde, an iudicationes intelligat abscessum ipso rum, an febrium. Præterea, vbi legimus non soluentia, Græcè habetur μὴ λυόμενα: quod verbum potest significare, aut quæ non soluunt, aut quæ non soluuntur. Vtrum verò magis congruat, non est facile. Ego misis controuersis, quid hoc aphor. sibi velit Hippocr. breui dicam: Si febris abscessum facit, is verò abscessus in prima iudicatione, hoc est quū primum erumpit (nam ipsa abscessus eruptio est quædam febris iudicatio) non soluit febrē, longitudinem morbi significat. Vbi Hippocr. dicit, non soluit, ego semper velim suppleri, aut inagnopere sedat. Itaq; si per febrē abscessus fit, febre neq; soluta neq; magnopere sedata, manifestum fit morbum fore longum. Quod experimento est Medicis omnibus compertissimū: & est perspicua causa. Nam abscessum fieri ardore perfeuerante, quid aliud est, quàm facultatem nō posse ferre multitudinem excrementorum, nihil proficere tamen?

APHORISMVS LII.

Ὅκ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἢ ἐν τῆσιν ἀλλοῖσιν ἀρρώσει κατὰ παραίρεσιν διακρύβουσιν, ἐδὲ ἀπὸ πον: ὅκ ἐν μὴ κατὰ παραίρεσιν, ἀτοπώτερον.

Qui in febribus, aut in aliis infirmitatibus volentes illachrymant, nihil absurdum: qui verò non volentes, magis absurdum.

A Quòd cum in prima parte dixisset, nihil absurdum, in secunda quasi comparatione facta dixit magis absurdum, nihil curo. Nam ita solemus loqui, nisi cum ad nimis exactum volumus sermonem ducere. Sed quod ad sententiam attinet, hoc idem est scriptum in Prognostico ab Hippocr. & à me ibidē in commentariis enarratum. Lachrymæ voluntariæ nihil mali indicat, quia ex causa manifesta illachrymant: quare neq; si quis ex fumo, aut vento, aut acri aliquo vapore illachrymat, quicquam mali est. Sed si sine omni procatartica causa fit, magis absurdū. Sed hinc quoq; Galen. intelligi vult, nisi ex peculiari oculorū malo, aut ophthalmia, aut vlcere fiat: ego intelligi etiam velim, nisi sint decretoria signa, talia enim si signa concoctionis antecesserunt, nihil mali indicant. Sed præter hæc, concentricis in mēbris debilitatē significat tales lachrymæ, suntq; lethales.

APHORISMVS LIII.

Ὅκ ἐν τοῖσι ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πείλιχρα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοῖ.

Quibus circa dentes in febribus lentores nascuntur, vehementiores fiunt febres.

Ex vaporibus qui à ventre & thorace ascendunt, & iis quæ de capite destillant, & succis qui natura in ore congeruntur, ardore siccatis, fiunt lenta quædam circa dentes. Itaq; hæc ingentem febrem significant. Quare merito Medicis per febres contēplantur egrotantium ora: multa enim febris signa illinc capiuntur, vt linguæ ariditas, asperitas, color, & sitis, & lentores circa dentes.

APHORISMVS LIV.

Ὅκ ἐν τοῖσι ἐπιπολὺ βήχες ἐρησι βραχέα ἐρεθίζονται ἐν πυρετοῖσι καυσώδεις, καὶ πάντῃ διψώδεις εἰσίν.

Quibus diu in febribus ardentibus tusses sicca leuiter irritantes, non valde siticulose sunt.

Hippocr. ipse 6. Epid. par. 2. aperte explicuit hæc sententiam: quare satius fuerit illius verba referre, quàm enarrationem querere aliunde. Tusses (inquit) aridæ parū irritantes, in febribus ardentibus, non secundū rationem siticulosæ, neq; linguæ valde torrefactæ, non à maligno, sed ab aere. Constat autem: quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tussiant: quando non loquuntur, neq; hiant, non tussiant. Hæc illo loco. Ex quibus satis constat, quod hinc dicitur, non valde siticulosæ, idem esse quod nō secundum proportionem. Quasi diceret, qui in febribus ardentibus habent tussim aridam leuiter irritantem, minùs sitiant quàm pro magnitudine febris, et si sitiant non nihil: non enim possunt omnino non sitire, nisi casu quodam lethali, qui ardente febre laborant. Constat quoq; Hippocr. hinc non loqui de tussi omni arida & leuiter irritante: nam si fit à destillatione biliosa & tenui (hæc enim potest esse etiam arida) non est cur tollat sitim, neque si à inflammatione in initio consistente fit, vt à pleuritide. Loquitur tamen Hippocr. de ea quæ non fit à maligno, id est, à malo succo aut inflammatione, sed à vento, hoc est, ab intemperie frigida sine sitico, quæ hausto frigido vèto excitari solet. Cuius signū est, quòd cum loquuntur aut os aperiunt, tussiant:

aliter non tulsiant. Si hæc tulsis cum febre coniuncta est, multo minor tulsis fit, quam per febres ardentis solet: quia intemperies ipsa quæ tulsim affert, sitim sedat & tulsis ipsa leuiter irritans: idq; si diu durat, humorem conuocat ad linguam. Tulsis verò quæ multum irritat, desiccet & exasperat magis: quæ parum durat, ut cunq; irritet, non potest sitim ardentis febris tollere.

APHORISMVS LV.

Οἱ ἐπὶ βραδύσι πυρετοὶ πάντες κακὰ, πλὴν τῶν ἐφ' ἡμερῶν.

Febres in adentū tumoribus omnes malæ, præter diarias.

Diariæ febres fieri solent ex bubonibus, quæ nihil grauius significant, quam bubones ipsi, eorum enim accidentia sunt. Tamen putridæ febres fieri possunt cum bubonibus trifariam, aut bubone ante febrem orto, aut orta febre ante bubonem, aut his simul ortis. Vt cunq; hoc fiat, timeri debet ea febris, quæ cum non sit diaria, cum bubone vexat. Nam bubones fiunt natura expurgante viscera, emittentesq; sua excrementa ad partes laxas, eas maximè quæ viscera quæ expurgantur vicinæ sunt: vt ex hypochondriis ad inguina, ex thorace ad alas, ex capite ad collium. Si igitur facta per bubonem expurgatio, non potuit impedire quominus febris putrida superueniret, argumento est magnæ in visceribus redundantis excrementorum. Quod si iam febricitante homine sit bubo, febre neq; cessante neq; magnopere sedata, aut simul cum bubone febris oritur non diaria, euidenter constat praua & multa esse in principibus membris excrementa. Quare tales febres haberi debent malignæ.

APHORISMVS LVI.

Πυρετὸν ἰδρῶς ἐπιχρόμῳ, μὴ ἐκλείπωνος τῆς πυρετῆς, κακόν. μηκύνει γὰρ ἢ νεὸς, καὶ ὑγεαδίον πλείω σημαίνει.

Febricitanti sudor superueniens, si febris non soluitur, malum: prorogatur enim morbus, & multum humorem significat.

Semper vbi ab Hippoc. dicitur, non soluitur, ego aut nō magnopere sedatur intelligo. Nam & sudorem qui febrē mitigat, cōmendauit Hippoc. in Prognostico. Sed qui neutrum facit, multo succo refertū esse corpus significat: quia nō tam fit natura volente expellere, quam non potente retinere. Ergo si facultas interim non deficit, morbus erit longus.

APHORISMVS LVII.

Ἰὰ πᾶσα μὲν ἢ τετὰνς ἐνοχλαμείω, πυρετὸς ἐπιχρόμῳ λύει νόσημα.

Si ei qui à conuulsione aut distentione tenetur, febris superuenit, morbum soluit.

Non quancunq; conuulsione potest febris tollere, sed eam quæ à repletionē fit. Hic conuulsionis nomine intelligere voluit Hippocrates eas conuulsionum species, quibus membra trahuntur præter naturam extra figuram naturalem, vt per contractionem & detractionem, quas Greci ἐπιχρόμῳ καὶ ἐπιδύσηον vocant, voluit nominare seorsum, atq; proprio nomine: quæ

cum non mutet naturalem figuram, est obscurior quædam conuulsionis forma. Sed hic aphor. enarratus iam est cum. 26. secundæ.

APHORISMVS LIX.

Ἰὰ καύσιν ἐχρόμείω, ἐπιχρόμείω ῥίγος, λύσις.

Ei qui à febre tenetur, superueniente rigore, solutio.

Dicitum prius est, si rigor superuenit febre nō deficiente. Non ergo omnis rigor superueniens febre perpetuè (nam de hac est sermo) eam soluit: sed qui fit concocto iam morbo, & indicata prius crisi, & in die decretorio. Nam prius etiam dictum est, quibus in febris sexto die rigores fiunt, difficile est iudicium. Sed cum illa omnia quæ dixi, ad sunt, rigor perfectè iudicat: quare superueniente sudore, aut vomitu, aut deiectione, morbum soluit.

APHORISMVS LIX.

Τριτῆ ἀκρίτης κρίνεται ἐν ἑπτά ἡμέραισι, τὸ μακρότατον.

Tertiana exquisita iudicatur septem periodis, cum tardissime.

Galenus finiens exquisitam tertianā, inquit: Exquisita tertiana erit, quæ naturam suam puram syneramq; seruat. Seruat autem, vbi flauam bilem habet redundante, & motam, & præterea tempus æstiuum, & locum tempori similem, calidum videlicet ac siccum, & hominis ætatem & temperiem similem. Ego verò nollem in definitione exquisite tertianæ mentionē fieri temporis, aut regionis, aut temperamentis, sed solum symptomatum: quæ vt cum non sunt exquisita, morbum non exquisitum, ita cum exquisita, exquisitum significant. Nimirū tertiana febris est, quæ repetit tertio quoq; die: hæc solet incipere à rigore, solet finire breui, venireq; ad fimum seruorem: tuncq; maximos, celerrimos & treberrimosq; habere solet pulsus præ aliis febribus, minus tamen inæquales quam illæ. Solent etiam finire ad puriorem intermissionem quam aliæ. Quibus hæc accident exquisitè, erunt exquisite tertianæ: quæ scilicet à rigore magno incipientes, citò plurimum comparabunt ardoris, neq; ultra duodecim horas prorogabuntur, finienturq; perfectius quam aliæ etiam eiusdē generis. Hæc ex syncera bile erunt, accidentq; plerunq; iuuenib. biliosis per ætatem. Possunt tamen fieri & per alia tēpora, & in aliis naturis, & locis. Frustrā enim Hippoc. monuisset, in morbis minus periclitari, quorum naturæ, ætati aut tempori morbus congruit, quam quibus secundū nihil horum, si non possent fieri morbi non congruentes: falsoq; dixisset prius, morbos omnes omnibus temporibus fieri posse. Certè videmus nonnunquā non tertianas solum, sed causas etiā exquisitas extra ætatē: miramurq; tunc multo magis, & deterior rem esse morbum putamus. Tertiana itaq; febris est, quā dixi: quā non vltra septem periodos (periodus est tempus quod cōstat vnico paroxysmo & intervallo) prorogari, quanquā tribus aut quatuor aut quinque finiatur sæpe, experimento cognouit Hippoc. ac post illum alij omnes. Rationi tamen nō est aduersum, esse eā breuissimā, cum ex succo calidissimo & tenuissimo procedat. Quæ morbum, celeritate acutū esse dico, etsi simpliciter nō sit, quæ vacat pericula.

culo. Manifestū etiā est, eum qui septē periodis integre soluitur, quarto aut quinto habere summum vigorem. Ita enim Hippoc. ipse i. Epid. const. 2. describens tertianas exquisitas, dicit: Bono ordine omnibus his à prima prehensione quatuor periodos, in septem autem perfectè iudicabantur.

APHORISMVS LX.

Οκόσιον ἂν ἐν τῶσι πυρετοῖσι τὰ ὥτι κωφωθῆ, αἴμα ἐκ ρινῶν ῥυεῖ, ἢ κολιχὴ ἐκπαρὰ θῆσαι, λύσις τὸ νόσημα.

Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, morbum soluit.

Hic aphorif. cum 28. huius particulæ explicatus est. Nam quod illic dixit, biliosas deiectiones, hic dicit aluum turbatam. Sanguinis è naribus illic non meminit, tamen meminit lib. de Morb. iudic. loco quodam, quem ego illic produxi, & explicui.

APHORISMVS LXI.

Πυρετὸν ὧν μὴ ἐν ἑπταήση ἡμέρησιν ἀφῆ ὀ πυρετὸς, ὑποπρομαζέν ἐωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus reliquerit febris, reuerti solet.

Fides dierum decretoriosum hæc est, quod timorem tollit recidivæ. Quanquam multo certius est, nisi iudicatorio die febris reliquerit hominem, fore recidivam, quam si die iudicatorio reliquerit, non fore. Etsi enim hoc quoque pollicetur diei natura, tamē multa alia possunt facere, vt quanquam die decretorio febris soluta sit, repetat. Cautè ergo fatis dixit Hippocrates, nisi diebus decretorios (hos enim intelligit nomine imparium) febris reliquerit, solet reuerti. Illud, solet reuerti, non significat non posse non reuerti, sed reuerti plerunq;. Sed cur decretorios intelligens, impares nominauerit, lib. 10. Contr. cap. 3. explicuimus.

APHORISMVS LXII.

Οκόσιον ἐν τῶσι πυρετοῖσιν ἵκτεροι ἐπιγίνονται ὡς τ' ἐπὶ ἡμερῶν, κακόν.

Quibus in febribus morbi regij fiunt ante septem dies, malum.

APHORISMVS LXIV.

Οκόσιον ἐν τῶσι πυρετοῖσιν τῆ εἰς δόμη, ἢ τῆ ἐννάτη, ἢ εἰς δέκατη, ἢ τῆ πενταρησῆ δεκάτη, ἵκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθόν, ἢ μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ἢ. ἢ μὴ, ὡς ἀγαθόν.

Quibus in febribus septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quatuordecimo morbi regij fiunt, bonum: nisi dextrum hypochondrium durum fuerit: si autem non, non bonum.

Censui coniungendos hos duos aphorifimos, quæ eadem est amborum sententia. Multi, quod Hippocrates dicit hoc loco malum, nescio qua ratione ita acceperunt, ac si dixisset mortale, aut valde mortale. Atque proinde factum est, vt multi tentauerint hac in parte contradicere Hippocrati, dicētes, multos eorum, quibus hoc signū affuerit, non esse mor-

tuos. Quasi verò nō dicat Hippocrates ipse i. Epid. part. 2. multos eorum, qui cum febribus ardentibus laborarēt, morbos regio sexta die habuerunt, sudore aut vrina, aut deiectione liberatos esse. Quid ergo est quod modò dicit? Certè quod explicuimus 10. Contr. cap. 9. morbum regium, qui fit ante diem iudicatorium morbi, quocunq; die iudicandus sit, esse malum: cum verò qui fit die iudicatorio morbi, bonum esse. Id verò non est regio morbo proprium; sed commune etiam cum omnibus abscessibus. Nominauit verò septimum loco exempli, vt decretoriosum præstantissimum, quod illi: us nomine intelligeretur dies decretoriosus. Itaque si in morbo exactè acutissimo, die quinto fieret morbus regius, non esset hac causa malus. Addit, Quibus septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quatuordecimo (hæc quoque sunt exempla dierum decretoriosum) id est, quibus verò in die decretorio morbi fiunt, bonum. Nisi, inquit, dextrum hypochondrium durum fuerit. Si enim aliquo tali die fit morbus regius, coniectamus eum esse decretoriosum: cui coniecturæ detrahit durities dextri hypochondrij, quia ea durities significat subesse obstructionē hepatis. Obstructo tamen hepate, sine omni iudicatione fieri possit bilis distributio. Addit, si autē non (id est, si autem non fit septimo, nono, vndecimo, aut decimoquarto) non bonum: non enim censetur esse ex iudicatione, sed ex malo. Alia quæ ad horum enarrationem faciunt, loco citato ex Controversiarum libro inuenies.

APHORISMVS LXIII.

Οκόσιον ἐν τῶσι πυρετοῖσι κατ' ἡμέρας ῥίγος γίνεται, κατ' ἡμέρας οἱ πυρετοὶ λύονται.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluantur.

Rigoris nomē, præculdubiò hic dicitur latiusculè, de rigore scilicet, horrore, & frigore: non enim omnes intermittētes febres à rigore incipiunt, sed quædam ab horrore, aliæ à frigore solum. Atque vt dicitur, Quibus in febribus rigores fiunt, quotidie febres soluantur, ita intelligi debet: quibus tertio, aut quarto quoq; fiunt, tertio aut quarto quoque die soluantur. Denique illæ, quibus ex quibusuis interuallis ordine quodam, qui morbi motum proprium sequitur (hoc dico ob rigores quosdam inordinatos, qui in quibusdam etiam febrim continuaturum fieri solent) rigores fiunt, intermittētes sunt, intermittuntque toties, quoties rigores fiunt: quare si quotidie fiunt, quotidie intermittunt: Quanquam non necesse est, eodem die quo à rigore incipit, febrem intermittere: fieri enim potest, vt adeò producatur paroxysmi singuli, vt quæ hodie incepit, cras soluatur. Soluatur tamen quotidie: hodie, quæ incepit heri: cras, quæ hodie: nudius tertius, quæ cras. Neque verò proinde opus est, vt quotidie fiat homo sine febre. Nam fieri potest, vt febris quotidiana sit in genere earum, quæ subintrantes appellantur: id est, adeò productæ sint, vt secunda ingruat, anteq; prima finita sit. Potest etiam febris intermittētes cū alia perpetua esse completa, vt in hemitritico vsuuenit. Atq; vtrumuis horū fiat, homo nunquā sine febre fiet, etsi ex quibusdam interuallis rigore corripiatur. Sed soluetur nihilominus, quoties rigor fiet, ea febris, quæ cum rigore

prehendit, et si maneat alia cum qua erat complicata, aut quæ anticipauit apprehendere. Itaque hinc cognosces, febrem intermittentem esse naturam, et si homo nunquam sine febre sit, quod scilicet cum rigore, aut horrore, aut frigore ex quibusdam interuallis redit. De causis quibus fiunt intermittentes febres, & cur hæc ex his, illæ ex illis interuallis fiant, lib. 5. Contr. diffusè satis scripsi.

APHORISMVS LXV.

Εν τοῖσι πυρετοῖσι πρὸ τῆς κοιλίας καὶ μαλακῶρον, καὶ καρδίᾳ γῆρας, κακόν. In febribus circa ventrem vltio fortis, & morsus oris ventriculi, malum.

Quamquam morsus oris ventriculi in eo qui febre vacat, cum inappetentia & oris amaritudine & vertigine, maiorem copiam bilis confluētis ad ventriculum significet, quàm per febres, vt dictum est Comment. 17. huius particulæ: tamen cum forti vltione circa ventrem nō potest nisi in febribus non intermittētibz fieri, significatq; multam bilem, eamq; acerrimam circa ventriculum, & interni erysipelatis aut erysipelatōdis phlegmōnis metum facit: proinde malum est. Potest in acutis febribus fieri morsus oris ventriculi, signum decretorium: significabitq; vomitum instantem, non periculum aut mortem, vt dicitur in Prognostico. Tamen ruc non aderit illi vltio fortis, sed dolor capitis & suffusio, idq; per febrem non exitiosam, id est antecedentibus signis concoctionis. Ergo cū accidit morsus oris ventriculi cum forti vltione, timeri debet morbi exitus. Videturq; illud, in febribus, p. pleonasmum dictum, quia non potest is casus nisi in febribus fieri.

APHORISMVS LXVI.

Εν τοῖσι πυρετοῖσι ὅξείσι οἱ πᾶσμοι, καὶ οἱ πρὸ τῆς ἀλάγγλας πᾶνοι ἰσχυροὶ, κακόν. In febribus acutis conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum.

Accidere possunt febricitatibus febre perpetua, conuulsio, & dolor viscerum, aut alterutrum seorsum, aut ambo simul. Alterutrum fiat, est malum, quin & valde malum: ambo multo magis. Nam conuulsionem talem esse in febre, diximus in Commentario illius sententiæ. Melius est febrem in conuulsione fieri, quàm conuulsionem in febre. Dolor viscerum, aut ob ingentes in illis inflammationes fiet, aut ob solam intemperiem. Intemperies quæ circa tumores possit dolores, eosq; fortes facere, & in visceribus quæ non sunt magno sensu prædita (viscera enim sunt internæ partes, cuiusmodi cor, pulmo, hepar, lien, & renes) non potest nō esse maxima. De inflammationibus viscerum in Prognostico scripsit, in hypochondriis tumores duros & dolentes esse pessimos. Verissimè ergo dictum est ab Hippocrate hoc loco, in febribus acutis conuulsiones, & circa viscera dolores fortes, malum portendere. Sed non video cur Galenus de solis febribus, quæ febres morbi sunt, neque cum inflammationibus sunt, intelligi velit hanc sententiam. Nonne & in phrenitide est malum, conuulsiones fieri, & in omni alia inflammatione? Non quinq; Ga-

lenus) antiqui vocabat febres eas, quæ cum inflammationibus sunt. Cur ergo Galenus ipse 7. aphorismo, Comment. 42. inter febres ab antiquis vocatas refert lypiriam, quam constat esse cum interna inflammatione? Sed non oportet hinc hætere. Explicuimus aphorismum.

APHORISMVS LXVII.

Εν τοῖσι πυρετοῖσι οἱ ἐκ τῆς ὑπῆρας φόβοι, ἢ πᾶσμοὶ, κακόν. In febribus ex somnis timores, aut conuulsiones, malum.

Dictum prius est, vbi somnus laborem facit, lethale. Constat verò, vt timores & conuulsiones facere, quædam eorum quæ in illa sententia intelliguntur sint: non tamen proinde dicit hinc Hippocr. malum esse in febribus ex somnis terri, & a conuulsione tentari, quod deterius sit quàm hæc eadem sine somno pati. Hoc enim multo grauius esset: quandoquidem motus is, quem succi & vapores capiunt ad interna, facit vt terreatur mens, & nerui tententur. Quare nihil mirum, si is apparatus ad conuulsionem, qui per vigiliam non appareat, appareat p. somnum. Nam & citra febres, multi eorum, qui iusto plus cibi ingesserunt, pueri maxime, terrentur, & conuelluntur per somnum. Sed dixit hæc esse mala in somno, quò te moneret, vt hæc in eo obseruares: arguitur enim somno apparatus ad conuulsiones, qui per vigiliam nondum apparet. Neque verò hoc in omnibus febris temporibus par periculum affert: sed in febris exacerbatione, minus: cum ea est maxime sedata, maius.

APHORISMVS LXIIX.

Εν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα πρὸς κόπρον, κακόν. πᾶσμον γὰρ σημαίνει. In febribus spiritus offendens, malum: conuulsionem enim significat.

Nam si neque lugenti, neq; cogitabundo (nam hæc solent id facere) spiritus offendens fit, non aliter fit, quàm musculis thoracis patētibus motum conuulsiuum, qui via est ad conuulsionem.

APHORISMVS LXIX.

Οὐόσοισιν ἔσται παχέα, θρομβώδεα, ὀλίγη, ἐστὶ ἀπυρετοῖσι, πλεονεχία ἐπιληθὸν ἐκ τριτέων λεπθῶν ὠφέλεια. μάλιστ᾽ ἢ τὰ τριαῖτα ἔρχεται, τοῖσιν ἐξ ἀρχῆς, ἢ διὰ τῶν παχέων ὑπόστασιν ἴσται. Quibus vrina crassa, grumosa, pauca, non sine febre, multitudo veniens ex his tenuis iuuat. Maxime autem tales veniunt, quibus a principio aut celeriter sedimentum habent.

Crassæ vrinæ sunt, quæ extremè sunt tales: has semper esse perturbatas, alibi diximus. Grumosæ sunt, quæ multos continent grumos. Tales vrinæ sunt, incipientibus febribus pituitosis: nam crassities ex multitudine crassorum succorum cum loto descendentiū fit. Grami sunt, frustulis quibusdam pituitæ, calore febris siccatis: hæc tunc temporis pauca fiunt, quia natura eo tempore est conuersa ad retinendum. Cùm verò iam coctus est succus,

cus, vrina apparet facta tenuior, cessante videlicet perturbatione. Proditq; iam multa, natura conuersa ad euacuandum: iuuatq; tantò plus, quantò copiosius prodit: id quod in aliis omnibus criticis euacuationibus vsuuenit. Itaque hoc loco tenuis vrina dicitur, non quæ reuera talis est, ea enim non iuuat, sed quæ conturbationem concoctione deposuit. Hæc maxime fiunt in pituitosis febribus: in quibus etiã solent vrinæ in principio (id est, primo etiam die) aut celeriter (id est, paulò post, sed intra principium vniuersale) habere sedimentum quoddam fallax, quod non fit concoctione, sed descendentiū succis crudis. Hoc sedimentum imponere solet tyronibus & imperitis Medicis: dignoscitur verò modo substantiæ, & ordine quo generatur, & ex aliis accidentibus: scilicet bonū sedimentum est leuius, & magis vnitum, compactumq; & pendens: fallax illud, asperum, dissolutū, hærens matulæ, ac residens. Fit etiam bonum, quia a natura, ordine quodam, ac suo tempore, scilicet post appendiculum, vt hoc post nubeculam, hæc q; emendata aliquatenus ipsa vrinæ fusura, secundum substantiam & colorem. Atque cùm tale sedimentum fit, reliqua omnia signa indicant morbum ad summum vigorem peruenisse. Quare si sedimentum apparet, citius quàm vt possit morbus ad summum vigorem peruenisse, aut antequàm nubes aut appendiculum, nullatenusq; emendata fusura, denique aliis omnibus signis indicantibus morbum adhuc in principio esse, constat id sedimentum esse fallax. Hoc loco mirè se exercet Antonius Musa, & Leonhartus Fuchsius, in diluenda quadam obiectiōne. Videtur enim (dicunt) Hippocrates contrarium prorsum iis, quæ modò dicuntur, scripsisse libro de Iudiciis, vbi hæc scripsit: Εἰ ἐκ παχέων πᾶσι λυσιπύριον ἔσται, δύσκολον καὶ ἀβήθαια τὰ τριαῖτα. id est, si ex crassis omnino tenues fiant vrinæ, difficilis & inconstans sunt iudicij. Vituperat itaque (dicunt) Hippocrates tenues vrinas post crassas: quas hinc dicit iuuare. Quærunt deinceps multas dilutiones, certantq; de dilutionibus. Mihi verò illud vnum dicendum modò est, illos certare de vmbra asini. Nam Hippocrates nihil tale dicit, quale illi referunt: sed ipsi ei imponunt, detrahentes verba. Hic enim est totus Hippocratis locus: ἡ ἀρχὴ μὲν ἔσται μὴ ὁμοία ἢ, ἀλλὰ γέννησι παχέια ἐκ λεπθῶν, καὶ πᾶσι λυσιπύριον ἔσται, δύσκολον καὶ ἀβήθαια. id est, si incipientes vrinæ non æquales sint, sed fiant crassæ ex tenuibus, aut omnino tenues, difficilis iudicij. Vides, quàm longè alia, & aliorum scripta sint hæc, ac illi referunt: vtq; illi de nulla re contentant, sed de contradictione fistitia.

APHORISMVS LXX.

Οὐόσοισι ἢ ἐν πυρετοῖσι τὰ ἔσται ἀνατεταραγμένα οἶον ὑπόσυγιον, τριτέοισι κεφαλαλγία, ἢ πᾶσμοισι, ἢ πᾶσμονται. Quibus in febribus vrina perturbata vt subingalium, iis dolores capitis aut adsunt, aut aderunt.

Quò valdè perturbatas vrinas significet, dicit, perturbatas vt subingalium. Hæc multis in febribus solent fieri per vniuersale principium, suntq; nostre concoctionis cœptæ fieri, nondum tamen manifestæ. Verùm cùm nimium prorogatur perturbatio, magis, inquam, quàm vt principij vniuersalis

fit signum, aut cùm finito iam principio intemperstiuè apparet, aut aliquot diebus antequàm febris citet homo perturbata prodit, non iam principij, sed passionis nota fit: doloris, inquam, capitis, qui aut iam adest, aut aderit: flatu nimirum, qui vrinam perturbat, tentante caput. Sed hinc iam constat satis, etsi hæc causa dolorem capitis semper ferè afferre soleat, non tamen dolorem capitis ab ea semper nasci. Sunt enim aliæ multæ causæ illius doloris, aut proprij in capite, aut per consensum cum alio membro, quæ non perturbant vrinas. Quare si talis vrina, vt diximus, fiat, timere debes dolorem capitis, nisi iam adsit. Non tamen si adsit dolor, possis sine temeritate affirmare talem fore vrinam: neque si alius quiuis capitis morbus adsit, vt lethargus, vertigo, aut epilepsia.

APHORISMVS LXXI.

Οὐόσοισιν ἐβδομάτῃ κελίῃ, τριτέοισιν ἐπινέφερον ἴσται τὸ ἔρον τῆς τετάρτης ερυθρόν, καὶ τὸ ἀλλοτὸν λόγον. Quibus septimo die iudicium fit, iis nubeculam habet vrina quarto die rubeam, & alia ex ratione.

Non si quarto die fiūt in vrina signa concoctionis, necesse est iudicationem fieri in septimo: nam potest aut nono aut vndecimo fieri, aut etiam decimo quarto. Siquidem potest multis modis motus illegitimus. Tamen si legitimus est, indicatum à me est alibi, tantum superesse ab eo die, quo primum apparent signa manifestæ concoctionis, vsq; ad diem iudicationis, quantū à primo die ad illum vsq; transactum est. Cùm ergo à primo vsq; ad quartum diem tres transacti sint, si in quarto signa concoctionis primum apparent, tres erunt à quarto transigendi vsq; ad tempus iudicationis, quare septimo iudicatio fiet. Scripsit verò nubeculam rubeam, non quòd in omni febre incipiant signa concoctionis ab ea nubecula, sed quòd sæpe ab ea incipiant. Sed merito Hippocrates cùm dixerat, nubeculam habet quarto die rubeam, addidit, & alia ex ratione. Quia scilicet, etsi signa concoctionis quarto apparuerint, nisi reliqua euenerint ex ratione: id est, secundum eam celeritatem, qua morbus incipit, fiet motus diuersus, & constitutio illegitima, tardabitq; fortassè multò plus iudicatio.

APHORISMVS LXXII.

Οὐόσοισιν ἔσται διαφανέα, λευκά, πονηρά. μάλιστ᾽ ἢ ἐν τοῖσι φρενιτικῶσιν ἡ ἐπιφάνισται. Quibus vrina perspicua & alba sunt, males maxime in phreniticis si apparuerint.

Albæ & perspicuæ, aquæ sunt, & valde tenues: nam quæ cum crassitie albæ sunt, vt lacti aut puri similes, nō sunt perspicuæ. Hæc indicant nullam accipere interiūs succos commutationē (nam obstructionem solam non facere veram tenuitatem, alibi monstratū est) id quod fit aqua statim ac epota est, mixta, vt per diabetem: aut non ita, sed satis multò post potum. Vtrunq; censet Gal. 12. cap. 1. de Crisibus, significare cruditatem: illud verò esse grauius, quandoquidem simul cum noxa commutantis facultatis, eius etiam quæ retinet, debilitatē indicat. Alij verò aliter censent: grauius enim esse putant,

post retentionē satis longam emitti incocta, quā cum facta non est retentio. Nam quæ non retinentur, non possunt coqui, ne si facultas commutans habeat bene. Qui certè, ut alibi memini me scripsisse, apertè probant, vrinam quæ sine læsione retentionis mingitur tenuis, grauius signum esse, quā si non retenta talis prodiret. Nisi tamen hæc post illam fiat, nam ita mutationem in deterius significaret: ut si q sine diabete emittebat albam & perspicuam, incipiat modò talem cum diabete emittere, certè grauius iam habet. Nam eousq; processit debilitas, ut supra concoctionem retentio etiam læsa fit. Itaq; Galenus vrinam statim micctam, aquosam, grauiorem esse quā si non statim mingeretur, falsò dixit: aut tunc solùm intellexit, cum aquosa statim miccta, aquosæ non statim micctæ succedit. Vt cunq; albæ & perspicuæ, malæ sunt: deteriores autem in pueris, quā in adultis, ut in Comment. Prognostici docuimus. Quod ad morbos attinet, maximè malæ sunt in phreniticis, cum in iis apparent: nam significant magnum raptum bilis ad caput. In aliis codicibus legitur, maximè in phreniticis apparent. Perperam tamen: nam magis apparēt in hydropē, & diabete, & omnibus valde crudis morbis, quā in phrenitide. Sed est vrina alba & perspicua, nota non phrenitidis, sed magnitudinis morbi, si in phrenitide fit.

APHORISMVS LXXIII.

Οχρόσιον υποχόνδρια μετέωρα Διόσφορος ζονται, οσφύς αλγίμαλ επιρρομεία, αι και λίαι τετέοισι καθυρραίνονται, λω μη φύσση καπαράγωσιν, η ερα αληθ επιέλη. εν πυρετοισι j πωτα.

Quibus hypochondria elata murmurant, dolore lumborum succedente, alii his humectantur: nisi flatus erumpant, aut vrinae multitudo procedat. In febribus autem hæc.

Cum regio hypochondriorum intumescit, murmuratque, constat succum cum flatu eò loci redundare: qui, si dolor lumborum succedit, deorsum repit. Ergo aut erumpet per ventrem succus cum flatu, sientque deiectiones humidæ: aut flatus erumpet per ventrem, humorque descendet per vias vrinæ, fietque multitudo vrinæ, & crepitus ventris: id quod in febribus fieri solet maximè. Quia febris succos crassos liquat & extenuat, flatusque dissoluit, & ita soluit dolorem omnem hypochondriorum citra inflammationem, ut aphorif. 40. sect. 6. dicitur.

APHORISMVS LXXIV.

Οχρόσιον ελπίς ες αρθρα αφίσταται, ρύεται της αποστάσι ερον πολυ, και παχυ, και λυκον γινόμενον, οιον εν τωισι κωπώδεσι πυρετοισι τεταρταροισιν αρχεται ενιοισι γινεσθαι. λω j και εκ τ ρινων αιμορραγησιν, και παν ταχεως λυεται.

Quibus spes est ad articulos abscessum fore, liberat ab abscessu vrina multa, & crassa, & alba facta: ut in febribus cum lassitudine quarto die incipit quibusdam fieri. Si autem & ex naribus sanguis profluat, & admodum citò soluitur.

In aliquibus codicibus legitur, *λαρσα παχυ*, id est valde crassa: in aliis, *καυ παχυ*, id est, & crassa. Sed nihil refert: nam vtcunq; legatur sermo hic, intelligi debet nò de crassa mediocriter, sed de valde crassa. Quibus in febribus expectari debeat abscessus ad articulos, dictum est ab Hippocrate aphorifinis 39. & 44. huius particulæ, sed nunc quoque repetetur. Febres diurnæ, & febres cum lassitudine et si acutissimæ sint, solent abscessus facere: qui hæ nascuntur ex multis & crassis succis, quales solent facere abscessus. Febres habere possunt còiunctam lassitudinem, aut sponte factam, aut factam nimia exercitatione. Vtcunq; lassitudo adsit febre, expectari debet abscessus: atque vtcunq; debeat expectari, si nulla alia partis indicatio adsit, expectari debet ad articulos. Maximè tamen cum labor antecessit lassitudinis sensum: quia articuli laborauerunt. Ergo, inquit, in iis febribus, in quibus spes est fore abscessum (nam quod addit, ad articulos, non eò dicit, quòd vrina crassa liberat ab abscessu ad articulos facto magis, quā ad alias partes: sed quòd abscessus ad articulos fieri soleant) vrina multa & crassa (aut valde crassa) & alba facta, liberat ab abscessu: id est, soluit morbù sine abscessu. Nam crassa & alba fit à succis crassis: tales verò sunt qui pariūt abscessus. Multa autem: quia omnis critica euacuatio, quò imperfecta non sit, multa esse debet. Tales vrinæ in diurnis febribus, exacto principio, prorogataque febre fiunt: tamen in febribus cum lassitudine, ex multo & crasso sanguine (hoc genus solet esse continētium) quarto die nonnunquam fieri incipiunt, tolluntque ita quoque abscessus. Si tamen in his simul fluat de naribus sanguis, citò admodum perfectèque malum soluitur, atq; sine omni abscessu. Quia scilicet vrinà euacuantur succi, & cum sanguine permisti illum reddebant crassum & grauem, ut lassitudinem pareret: per nares euacuat sanguinis copia. Hinc apertè constat, non intelligi hoc loco alterum horum, vrinam, inquam, crassam, aut fluxum sanguinis liberare ab abscessu: sed ambo hæc perfectè liberare: quod in febribus acutis cum lassitudine, desideratur: nam in diurnis parùm refert sanguinem fluere è naribus. Locum hunc declarat alius ex 6. Epidem. part. 4. quo ita est scriptum: Vrina crassa alba, qualis Amphigenis, in laboriosis, quarto die est cum incipit, & liberat ab abscessu. Si verò & supra hæc fluat sanguis è naribus, manifestè, & valde. Quidam transferunt quartanis, enarrantque Hippocratem dicere, hæc in quartanis febribus fieri. Tamen illud verbum, incipit, quo in aphor. vtitur, declarat eum non de quartanis, sed de quarto die dicere. Quorsum enim diceret, ut in quibusdam febribus quartanis cù lassitudine incipit fieri: ac non potiùs, fit: illud enim incipit, de quodam tempore dicitur.

APHORISMVS LXXV.

Ην αιμα η πύον ερεη, τ νεφρων, η τ κύστι ελκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem aut pus mingat, renum aut vesica exulcerationem significat.

Non est simpliciter necesse, si sanguis aut pus mingitur, renum aut vesicæ exulceratione esse, sed quibusdam exceptionibus adhibitis. Neque hoc eò dicit Hippocrates, quòd nò possint hæc aliter mingi, sed

gi, sed quòd prima coniectura ab exeuntibus semper fert ad partem ipsam vnde exeunt: te verò oportet necessarias distinctiones supplere. Potest sanguis mingi nulla parte exulcerata, sed aut ob laxitatem viarum, aut debilitatè retentricis in renibus, aut ob redundantiam sanguinis toto corpore, aut ob vlcus in ipso cole. His exceptis, renum aut vesicæ aut vterum (nam has intelligi etiam censeo) significatur exulceratio. Cognoscitur redundantia propriis notis, & insuper si retenta est euacuatio alia consueta, ut menstrua, aut hæmorrhoides. Laxitas venæ ab vlcere separatur, indolètia: vlcus enim semper comitatur dolor: quare vlcus in ipso cole, dolor etiam loci illius indicat. Pus prodire potest aut ex vlcere colis, aut ex abscessu aliquo supra renes rupto, ut in gibba hepatis, aut pulmone: his exceptis, ex vicere renum aut vesicæ prodit. Vlcus in cole, ex dolore eius loci apparère dixi: quin & ex modo quo pus exit, exit enim purum, ac per se ante vrinam. Abscessus in hepate aut pulmone ruptus, non potest latère: nam suppurationem antecedit inflammatio, inflammationum in illis visceribus, sunt propria notæ. Exceptis ergo iis quæ diximus, sanguinis vel puris micctus, significat renum aut vesicæ vlcus. An renum, an vesicæ vlcus sit, locus dolens significabit, & modus permissionis: nam quò ex altiori loco prodit, eò magis miscetur vrinæ pus aut sanguis.

APHORISMVS LXXVI.

Οχρόσιον εν τω ερω παχεϊ εόντι σαρκία σμηκεθ, η ωπερ τερχες σιωεξερχονται, τετέοισιν απο τ νεφρων εκκλιναται.

Quibus in vrina crassa parua caruncula, & quadam ut capilli exeunt, his ex renibus excernuntur.

In Græcis codicibus legitur, parua carunculae ut capilli: tamen merito Galenus non probat eam lectionem, quia carunculae nullæ sunt capillis similes. Sed de duplici contentorum in vrinis genere hic loquitur Hippocrates, quorum aliud frustulis quibusdam rubris caruncularum simile est, aliud capillis. Fieri possunt carunculis similia, aut exesione præcis carunculis è renibus, aut vstione sanguinis genitis grumis, carūculis similibus, descendentibusque cum vrinis. Ea sanguinis vstio, aut in totis venis & arteriis fieri potest, aut in renibus. Verum ita dignoscetur, an ex peculiari renum, an totius corporis affectu procedant: si vrina cocta bene est, corpus totum bene valet: quare si cum tali vrinæ hæc exeunt, malum peculiare renum est. Proinde ergo dixit Hippocrates, quibus in vrina crassa hæc exeunt, ex renibus exire. Intelligit nimirum nomine crassæ, coctam: hæc enim est Hippocratica phrasis. Non tamè si quæ cum vrinæ crassa exeunt, à renibus exeunt, statim quæ cum vrinæ tenui exeunt, non exeunt à renibus. Nam potest tenuis flaua vrina, corrodens carnes renum, id facere. Neque verò est quod mireris, hæc corruptionem renes pati: sunt enim glandulæ, quæ inter primum & secundum ventriculum renum sunt, admodum expositæ corrosioni. Contigit mihi videre canis cuiusdā, quem disseccari feci, renem adeò corruptum, ut loco renis sola ea tunica quæ illum ambit, plena nigra

quadam sanie, in qua tota caro resoluta erat, inueniretur: cum tamen nihil notatu dignum canis pati priùs videretur. Quod Galen. in Com. huius lentitiæ, negat se eum renum affectum vidisse, nihil miror, nam 1. de Locis patient. fieri posse concedit. Capilli ex lento succo, quem calor facit concrecere, nascuntur. Hos Galenus hoc loco in renibus generari docet: quanquam 6. de Locis patient. in renibus generari posse negat, sed in venis. Sed ego ita intelligo. Lentos hos succos in solis renibus eam figuram comparare posse, ipsa illorum figura negat: tamèn gigni possunt aut in venis aliis, aut in iis que veniunt à caua ad renes, quas cum instrumentis vrinæ numeramus. Atque hi, qui à viis vrinæ figuram trahunt, possunt vstione concrecere in renibus. Ergo hic quoque, si cocta vrina est, peculiare malum est renum aut viarū vrinæ (hæc enim omnia intelligi vellem nomine renum.) Si cocta non est, sine omni renum malo possit id fieri, ob totius corporis malum.

APHORISMVS LXXVII.

Οχρόσιον εν τω ερω παχεϊ εόντι πιτυρωδεα σνωεξερεται, τετέοισιν η κύστι ψωρα.

Quibus in vrina crassa, furfuracea simul minguntur, his vesica laborat scabie.

Furfuris similia si ex toto corpore prædeunt, cariei, quæ iam repit in partes solidas, indicium est: sed cum citra id corporis malum prodeunt, sunt ex vesica, quæ affectum similitè intestinorum dysentericæ patitur. Sed satis constat, si ex toto corpore sit absumens calor, nò posse vrinam esse coctam: si ergo cocta est, ex vesica sunt furfures. De hoc contenti genere in Comment. Prognost. latius disputauit.

APHORISMVS LXXIIX.

Οχρόσιον απο πτωμάτων αιμα ερεσει, τετέοισιν απο τ νεφρων φλεβία ρηξιν σημαίνει.

Quicumq; sponte mingunt sanguinem, his in renibus venule ruptionem significat.

Cum nuper dixerit Hipp. si quis sanguinè mingat, renū aut vesicæ exulceratione significari, modò distinguit vlcus renum & vesicæ. Quam id non satis exactè videbitur fortasse facere: nam ex vesica etiam videtur sanguis posse sponte fluere, rupta vena: à πτωμάτων enim apud Hipp. id est sponte, idem solet significare q sine causa manifesta. Sed rectè ceter hic Gal. intelligi hoc debere de copioso fluxu repente facto: etsi id nomine πτωμάτων significari, nò est q dicat. Ego etiā intelligo, nomine causæ manifestæ hic intelligi non externas solùm, ut casum, ictum, aut saltū, aut potū cantharidum, sed etiā suppressionem euacuationis consuetæ & necessariæ, atq; crism, si quado hæc sanguinis micctus fiat. Quibus positis, constat, si mingitur sanguis, aut in renibus, aut vesica, aut aliis vrinæ instrumentis esse vlcus, aut laxitatè. Verum nisi in renibus sit, nulla harum causa facere possit copiosum repentinumque micctum sanguinis: vesicæ enim venæ paulò plus q capillares sunt. Sed neque in renibus laxitas sola, nisi ob suppressam aliam euacuationem aut crism, faciet sanguinis euacuatione confertam. Non enim retentrix facultas adeò laxari feret, nisi expulsi-

vehementius moueatur. Igitur si repente affatim- que & sponte vt explicuimus, sanguis mingitur, ruptio est in renibus.

APHORISMVS LXXIX.

Οχρόσιον εν τῷ ἔρω ψαμμώδεα ὑφίσταται, τρι- τοίσιον ἢ κύστις λιθία.

Quibus in urina arenosa subsistunt, his ves- fica laborat calculo.

Arenæ calculum indicant: nam ex eadem mate- ria sunt arenæ & calculi. Non tamē necesse est a des- se calculum, mingentibus arenas: sed aut est calcu- li periculum, aut est iam calculus, aut fuit nuper, estque in arenam dissolutus. Sed calculus non in vesica solūm, vt Hippocrates hīc videtur innuere, sed in renibus etiam potest generari. Proinde oportet te, cum arenulæ apparent, adhibere alias distin- ctiones, quō intelligas vbi calculus sit, in renibus an in vesica (nam aliis in locis aut non potest lapis signi, aut non mingentur arenæ ab eo deciscæ.) In- ter alias illa quoque erit non minima, quam Hip- pocrates innuit, si arenulæ per totum diffusæ non sta- tim subsidētes exeunt, in renibus est: si verō statim excernuntur crassæ, multæ & subsistentes, in vesica.

APHORISMVS LXXX.

Ην αἷμα ἔρει, καὶ θρόμβους, καὶ τραγυροῦ λί- θου, καὶ ὀδυνὴ ἐμπύην ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ κτένα, καὶ τὸ εἰναιον, τὸ πᾶν τὸ κύστιν πονεῖ.

Si sanguinem mingit, & grumos, & strangu- riam habeat, & dolor incidat in hypogastrium, & in pubem, & interfæmineum, ea que circa vesicam sunt, laborant.

In quibusdam codicibus legitur, non πονεῖται, id est interfæmineum, sed περιτίναιον, desideraturque nomen illud κτένα, id est pubem. Tamen sunt cor- rupti: nam nomen pubis nō inutiliter additur. Pe- ritonæum verō nominatur præter rem: non enim magis continet vesicam quàm hypochondria. Hy- pogastrium est regio inter vmbilicum & pubem. Interfæmineum est inter podicē & membrum ve- nereum. Vesica est sita in hypogastrio. Ad pubem oritur illius collum, quod tortuosum procedit per interfæmineum. Igitur si quis vesica aut eius collo vlceratus est, dolorem sentiet in hypogastrio, aut pene, aut interfæmineo. Si vlcus in ipsa vesica est, in hypogastrio: si in ceruicis exortu, in pube: si in ipsa ceruicis productione, in interfæmineo. Si per totam vesicā & ceruicem veluti excoriatio est pro- tensa, in his omnibus locis. Itaque Hippocrates hīc dicens, quæ circa vesicam sunt, vesicā ipsam & eius ceruicem intelligit. Non tamen vt Galenus intelli- git, renes etiam & vrinarios meatus: non enim pos- sunt hæc omnia quæ præsentī aphorismo dicuntur, significare vlcera renum, sed vesicæ solius. Atqui etī verbo illo, laborant, vsus est, quod omne genus mali significat, tamē vlcerationem intelligit, vt ipsa

signa indicant. Nam si quis mingit sanguinem, re- num aut vesicæ exulcerationem habere, prius di- xit. Grumi tamen, iique magni (nam grumulos ca- runculis similes prodire ex renib⁹, prius diximus) ex vesica magis fiunt: siquidem ex vicino loco pro-

deunt, non dissoluti, neque permitti. Sed et si fan- guis & grumi etiam ex renibus fieri possunt, tamen stranguria vesicæ malum est, quod accedens aliis vlcis signis, vlcerationi vesicæ imputandum est. Nimirum exulcerata vesica mordetur adeo, vt non possit copiam vrinæ expectare, quare guttatim de- mittit. Id verō multo clarius significat, dolor si ac- cedat dictis in locis: renum enim dolor, in lumbo- rum posteriori parte magis sentitur: vterum, in ilibus obliquē. Itaque docet hīc Hippocrates ag- noscere patientem locum & morbum, ab exeun- tibus, sanguine & grumis: à proprio accidēte, stran- guria scilicet: à dolore: à situ, hypogastrio, pube, & interfæmineo.

APHORISMVS LXXXI.

Ην αἷμα καὶ πῦρον ἔρει, καὶ λεπιδας, καὶ ὀσμὴ βαρὴν ἢ, τὸ κύστις ἔλκωσιν σημεῖνα.

Si sanguinem & pus minxerit, & squamu- las, & grauis odor sit, vesica vlcus significat.

Hīc quoque scribit signa vlcis vesicæ, & sordi- di etiam vlcis. Sanguinis & puris mictui squa- mulæ & grauis odor accedētes (præterquam quod & ex modo exeundi cognoscitur) aut eorum alte- rum, significat vlcus vesicæ. Squamulæ, ex substan- tiæ proprietate: sunt nempe partes vesicæ ipsius. Odor grauis cum pure, significat vlcus esse sordi- dum. Fætet verō multo magis pus, ex sordido vl- cere vesicæ, quàm aliorum instrumentorum vrinæ: quia vrina suaapte natura abundat semper sordidis excrementis, estque vicina recto intestino.

APHORISMVS LXXXII.

Οχρόσιον εν τῇ ἐρήρη φύματι γίνε, τριτοίσι Δεπηύσαι & καὶ ἐκτραγυροῦ, λύσις.

Quibus in urinaria fistula tubercula nascun- tur, his suppuratione et excretionem facta, solutio.

Tuberculi nomen hīc non de crudo tuberculo solūm dicitur, sed generatim de tumore omni, qui possit suppurari. Neque verō putandum est hīc Hip- pocratem dicere, solui tumorem in fistula vrinaria, si suppuret & excernatur pus: nam id clarius est quod vt dici deberet. Neque solūm, si suppuret tumor, excernaturque pus, solui stranguriam, aut ischu- riam, si hanc facit: nam hoc quoque est apertum. Quid ergo? Monet Chirurgum, vt quàm citissimè tuberculi eo loci oborti curet suppurationem, & ruptionem, ne per longiorē discussionem pericli- tetur homo ab vrinæ suppressione. Accedit humi- ditas loci, quæ ad putrescentiam puris est accom- modatior, quàm ad dissipationem. Nec tamen con- trarium est huic sententiæ, quod ab Hippocrate ip- so dicitur nono capite Prognostici, his verbis: Oe- demata in ventre min⁹ faciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis, minimè verō quæ infra vmbilicum. Nam eo loco explicuimus, non eò di- ci minimè suppurari, quod crebrius resoluantur: sed quod crebrius quàm supra vmbilicum, soleant indissoluti manere tumores. Cum ergo in hac fistu- la propter curandum sit tumorem dissol- uere, præpropter erit incum- bendum suppura- tioni.

Incumbendum suppurationi.

APHORISMVS LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινόμενῃ, σημεῖον τῆς ὑποχώρασιν σημεῖνα.

Vrina noctu multa facta, exiguā deiectionem significat.

Multa vrina, multum humoris traxisse hepar ab

A intestinis indicat: quod cum fit, exiguum reliquū est in intestinis: durefcet ergo aluus. Id verō noctu fieri solet: quia per somnum ventre neque sentien- te, neque ad deiectionem irritato, hepar trahere potest multum succi, arefacereque. Eadem ratione multa deiectio facit exiguam vrinam.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SECTIO QUINTA.

APHORISMVS I.

Σπασμὸς ἐξ ἑλλεβοροῦ, θανάσιμος.

Conuulsio ex helleboro, lethalis.

X epoto pharmaco (non enim hoc de solo helleboro dicitur) non solūm ea conuulsio fieri solet, quæ ex repletio- ne aut inanitione fit (quamque pro- priè conuulsionem appellari alibi di- ximus) sed etiam atque adeo multo magis, ea quæ ex irritatione. Irritatis videlicet neruis, à fumis a- crius medicamenti aut succorum, patientibusque per consensum cum ore ventriculi. Ex repletione, non est verisimile conuulsionem fieri post phar- macum. Si ex inanitione fit, casus est lethalis. Si ex irritatione solūm, certè non fit lethalis, nisi maxi- ma prorsum sit: ex qua veram iam conuulsionem timebimus. Nam si degustato pipere, solent qui a- cri sensu sunt, singultire, & epoto vino meraciori, conuulsione tentari, quæ paulò post soluitur sine magno malo: certè neque mirum est, neque lethale, à pharmaco instigatum ventriculum singultire, neque à fumis irritatos neruos alioqui excarnes & acris sensus, conuulsiuè moueri. Quanquam pos- sit ab irritatione incipere conuulsio, esseque lethalis, quod pharmaco nō irritet leuiter, sed siccans simul, producatque noxa plurimum. Nimirum, vt quod à causa procatactica fit, nunquā solet graue esse, nisi ea causa ob apparatus, quem inuenit, grauem aliquem fecerit affectum (nam ita nihil mi- rum est, procatacticā causam lethalem morbum peperisse) ita conuulsio à pharmaco non fit lethalis, nisi pharmaco magnam prorsum lēSIONEM in neruorum genere fecerit. Quod agnosces, vt Hip- pocrates ipse in Prognostico de talibus causis dis- putans dicit, ita scribens: Iudicantur verō talia per diem & noctem, si ob has causas euenerint. Itaque si conuulsio illa, qua tentatur, qui pharmaco ac- cepit, ob irritationem solūm fiat, atque pharmaco interim nihil aliud grauius effecerit, intrā diem & noctem cessabit conuulsio, conuiescēte expurga- tione. Si verō conuulsio magna fiat, maximè si ex- purgatio magna facta sit, & dicto tempore non con- quiescat, neque conuiescere incipiat, proculdubio est lethalis passio.

APHORISMVS II.

Επὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγνώμενος, θανάσιμος.

Ex vlcere conuulsio superueniens, lethale.

Duplici de causa potest conuulsio succedere vl- cერი (et si Gal. vnicam dixit.) Altera, cum fit oborto phlegmōne circa vlcus, cum in neruum incidit: sta- tim enim ac neruus inflammatur, ob acrimoniam sensus, totus neruus ad radicem vsq; inflammatio- nem contrahit, & conuellitur. Quare timendum statim est, ne cerebrū trahatur ad compassionem, moriaturque homo conuulsus. Altera, cum fit con- uulsio aut nullo tumore circa vlcus orto, aut eo q̄ ortus erat, euanescente. Atqui plerique eorum, qui post vlcus conuellantur, hac causa id patiuntur. Nam vt 65. aphor. dicitur, quibus tumores in vlce- ribus apparent, raro conuellantur. Nihilominus et si raro conuellantur, conuellantur tamen lethali- ter etiam cum tumore, cum is in neruum decum- bit: sed sine tumore crebrius, aut euanescente tu- more, ac maiori cum periculo, succis scilicet ad in- terna recurrentibus: qui cum in neruorum radices impingūt, conuulsionis, & mortis causa fiunt. Qua ratione Hippocrates ipse hoc libro dicit: Si in vul- neribus prauis & magnis tumores non apparent, ingens est malum. Nimirum si à tergo sunt, conuul- siones accidunt: si in anterioribus, mania, aut do- lores acuti lateris. Itaque conuulsio vt cunq; ex vlcere fiat, siue tumore apparente, siue non, lethalis est. Quare Hippocrates ipse lib. de Vulnerib. capi- tis, in signis eorum qui morituri sunt, refert conuul- siones, quæ contrario in latere fiunt: si dextra pars capitis vulnerata est, sinistra corporis conuellitur: si sinistra, dextra. Quod de ea conuulsione intelli- go, quæ euanescente è vulnere tumore, conmeati- teque succo in contrarium latus fit. Nam si præ in- flammatione neruorum prope vlcus fiet, profectō vulneratum latus conuelleretur. Sed hoc illius loci est: ad præsentem illud vnum satis fit, quacunq; ex causa fiat conuulsio post vulnus, minari magnum mortis periculum. Quare satis indoctè quidā igno- rantes dictas causas, quibus conuulsio vulneri suc- cedens lethalis fit, dicunt intelligi de vulnere à quo tantum sanguinis funditur, vt conuulsio ex inanitione fiat. Nā præter dicta, de fluxu sanguinis seor- sum edisserit sequenti aphorif. quo ita est scriptum.

APHORISMVS III.

Αἷμα πολλὸν ῥυεῖται, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγνώμενος, κακόν.

Sanguine multo fluente, conuulsio aut singul- tus superueniens, malum.

Siue sanguis sponte profluat, siue ex vulnere, ve- rum est, conuulsionem aut singultū succedentem

esse malum. Nam tametsi causa procatartica ad curationem nihil facit, tamen ad dignotionem affectus facit: vt si multus sanguinis fluxus conuulsionem fecit, agnoscimus conuulsionem ex inanitione esse, quæ nunquam sine periculo magno est. Singultus & conuulsio, vt alio aphor. ab ipso Hippoc. dicitur, similes passiones sunt, atq; à similibus causis fiunt: nam eodem modo mouetur ventriculus per singultum, quo nerui motus & muscoli per conuulsionem. Atque hac sola causa singultus non est conuulsio, quod non est instrumenti voluntarij motus: sed quod ad causas attinet, nihil differt.

APHORISMVS IV.

Επι υπερκαθάρσεως πασμάδος, ή λυγμός επιγενομενος, κακόν.

Ex superpurgatione conuulsio aut singultus succedens, malum.

Hic duplex iam causa fit, qua conuulsio fiat, & irritatio quam facit pharmacum, & superpurgatio. Quare multò clarius iam est, eam conuulsionem fieri non ex irritatione solum, sed etiam ex inanitione: quare grauissima erit. Superpurgatio est expurgatio profusa, qua non solum succi familiares pharmaco euacuantur, sed alij etiam, depositi à facultate ob nimiam irritationem.

APHORISMVS V.

Ην μεθύων εξαφνης αφωνός τις γινήσεται, πασμάδος, ή εσ πτω ώρλω ελθών, καθ' ήν αι κραυπάλαι λυόνται, φτεγγή.

Si ebrius quispiã repente fiat mutus, conuulsus moritur, nisi eum febris corripiat, aut ad eam hora veniens, qua solent solui crapulae, loquatur.

Non video cur Gal. hic intelligat, mutos appellari solum eos, qui sunt apoplectici: neq; cur alij intelligat catochos, alij vtroiq;. Nam etsi his morbis, & epilepsia, & caro, & syncopi, & præfocationi vteri commune symptoma est obmutescencia, atq; hos significans morbos dixit Hippoc. 4. de Rat. vict. in morb. acut. fieri sine voce repente, venarum interceptionem significat, tamè hic de re longè alia differit. Quod vel ipsa autoris verba palàm faciunt: nam illic dicit, si sine alia magna causa fiat, excludens causas manifestas: hic verò de obmutescencia ex ebrietate loquitur. Itaque mihi videtur ad huius sententiæ enarrationem, ne nominari quidem debere illas passiones: sed nosse, vinum magnopere solere tentare neruos, quia fumi illius tenues & acres, & irritant, & penetrat neruos. Nonnunquam vapores irritant solum, nequaquã penetrantes, aut etsi penetrent, sunt tamen tenues, quiq; facile discutuntur, faciuntq; tunc solum motus tremulos, & conuulsiuos: nonnunq; multi penetrant, iiq; crassi, qui cum discuti non possint, veras conuulsiones faciunt. In neruis, qui citissimè noxam quam à vino accipiunt, produnt, sunt, qui motum linguæ defecerunt, quia ex ipsa cerebri substantia procedunt cum septimo pari: ac proinde mouentium nulli sunt, q; cum tanta mollitie habeant tam conspicuum motum (oculorū enim motus non est tam conspicuus) atq; ita fit, vt ebrii semper quidem balbutiant, non-

A nunquam verò eousq; procedat balbuties, vt ne loqui quidem iam possint: non quidem solum facti apoplectici, sed etiam videntes audientesq; & mouentes corpora. His si ex vaporibus solum, iisq; non crassissimis obmutescencia pendet, vox redibit, qua hora solet solui crapula: si non redit, constat maiorem noxam esse, atq; aut crassissimos vapores, aut ipsum etiam vinum in neruos assumi: quare conuulsione facta morientur. Nisi tamè febris fiat: nam dictum est prius ab ipso Hippoc. à conuulsione aut distentione habito, febris succedens soluit morbum. Neq; verò hoc dictum intellige, q; succedens febris semper à conuulsione liberet, sed q; possit liberare.

APHORISMVS VI.

Οκόσοι υπὸ τεταίς αλίσκονται, εν τέσσαρσιν ήμέρησιν διαλύονται, λυδ' ή πύπτις διαφύγωσιν, υγιές γίνονται.

Quicumq; à distentione capiuntur, quatuor diebus pereunt: si verò hos effugerint, sani fiunt.

Non omnis distentio, tetanus vocata Græcis, videtur mihi esse acuta, & periculosa: multæ enim producantur in plures dies, atq; salubriter finiuntur. Sed distentiones quæ aut febrili ardenti succedunt, (hæ enim, vt aliæ oēs conuulsiones, lethales sunt) aut profusæ sunt maximæ, vt cerebrū etiam metus sit ne statim afficiant (huiusmodi sunt, quibus non ceruix sola, sed tota spina riget, estq; inflexilis) aut quæ cum magnis inflammationibus musculorum omnium adductiū & abducentiū caput. Tunc enim & respiratio fit difficilior, & multò maior illius vsus: vt per anginam. Igitur si distentio violentissima est, intra quatuor dies iugulabit, aut declinare incipiet: si non declinans non iugulat, lentior est, ac minimè lethalis. Qualis ex catarrhis fieri solet, & causis aliis non lethaliibus.

APHORISMVS VII.

Τα επιληπτικά οκόσοι υπὸ τ' ήσως γινέσεται, μετ' ήσωσιν ήσως. οκόσοι ή πύπτις και ακρωσιν ετέων γίνονται, τετάρτοις τε πολλά ξωαποθνήσκαι.

Epilepsia, quibus ante pubertatem fiunt, mutationem accipiunt. Quibus autè vigesimoquinto anno fiunt, his magna ex parte commoriuntur.

Epilepsia ante pubertatem fiunt creberrimè, ob humiditatem cerebri: elapsa iuuentute rarò fiunt, & periculosiores sunt, quia cum ætate minùs congruunt. Quare quæ ante pubertatem fiunt, mutatione ætatis sua sponte soluuntur, aliis citiùs, aliis tardiùs: omnibus tamen qui non vtuntur prauo vitu, per adolescentiam, quæ à decimoquarto incipiens, vsque ad vigesimum quintum producit. Si verò aut prius facta epilepsia intra vigesimum quintum non soluitur, aut post vigesimum quintum fit, durat cum homine vsque ad mortem: illa, quia tanta est, vt mutatione ætatis solui non potuerit: hæc, quia ætati est minimè congruens. Nec tamen hoc semper fit, sed magna ex parte. Nam quædam epilepsia sunt, quæ in iuuentute accedentes, inclinante ætate sedari possunt: vt quæ picrocholis ex bile, consentiente cerebro cum ventriculo fit, vt 3. sect. Comment. 29. dixi.

APHORISMVS IIX.

Οκόσοι παλαρπηκί φρόμενοι σπιν ανακαθάρσιν εν πεσσαρεσκαίδεκα ήμέρησι, τετάρτοις εν εμπύπτιμα μεθίσταται.

Quicumq; pleuritici facti, in quatuordecim diebus non supra purgantur, iis in suppurationem mutatio fit.

Illud verbum, supra purgantur, non significat hic vomitionem, vt in superioribus sententiis, sed excreationem: nam excreatione purgantur thoracis partes. Pleuritis exquisitæ constitutio est 14. dierum, vt & aliorum morborum acutorum simpliciter. Cum ergo morbi omnes qui prorogantur, id est, ultra terminum suæ constitutionis producantur, saluè affecto homine, vt alibi ab ipso Hippocrate dicitur, abscessus statim expectandus est: ita si inflammatio suo tempore non soluitur cum resolutione, neq; tamen hominem interimit, suppuratio expectanda. Quare à pleuritide non suo tempore purgata, expectanda est ea, quæ antonomasticè à Medicis suppuratio vocatur: per quam scilicet effunditur pus in thoracem. Hæc itaque est aphoristicè sententiæ ratio. Non tamen perpetuò pleuritis est 14. dierum: est enim non rarò 7. atque nonnunquam 20. crebriùs tamen 14. Anaxion profectò cum pleuritide laboraret, decimo septimo cœpit pauca & concocta expuere, tamen liberatus est trigesimo quarto sine suppuratione. Sed rariùs adeò producit pleuritis: quod fortasse illi cõgigit, quia vt signa indicabant, pituitosa tenebatur pleuritide.

APHORISMVS IX.

Φθίσις γίνεται μέλαινα ήλικίησι τήσιν διατ' οκτακαίδεκα ετέων μέγιστη πύπτις και τετάρτοις.

Tabes fit maximè his ætatis: bus, à decimo octauo usq; ad trigesimum quintum.

Dictum est ab eodè Hipp. prius, iunioribus sanguinis spuitiones & tabes. Quo loco nos indicauimus, cum iuniorū nomine intelligere adolescentēs, q; secundam illius ætatis partem agunt, & iuuenes. Quod hoc loco fit multò apertius, cum numerum finiens autor ipse dicat, tabes fiunt à 18. ad 35. Cum enim iuuentus à 25. incipiat, cõstat inter 18. & 35. iuuentutè & bonã adolescentiæ partè contineri. Atqui meritò hæc ætates patiuntur tabes, eas scilicet quæ ex pulmonis vlcere fiunt: adolescentēs enim præ plethora sæpe patiuntur rupturam vasis in thorace: iuuenes præ bilis copia, biliolæ distillationes, & corrosione. Igitur vtriq; patiuntur crebrò tabes, adolescentēs ex ruptura, iuuenes ex corrosione. Neq; tamè omnes tabis causæ his maximè fiunt, sed quæ dictæ sunt modò. Nam tabes ex suppuratione, illis fient maximè, quibus maximè fiunt suppurationes: iis scilicet, qui trigesimum quintum annum supergressi iam sunt. Nam Hippoc. in Prognostico ita dicit: Magis autem oportet expectare fluxum sanguinis in iunioribus, q; triginta quinque annorum: in senioribus autem suppurationem.

APHORISMVS X.

Οκόσοι κωάγχιω διαφύγωσιν, εν τ' πύπτιμα τετάρτοις τετάρτοις, και εν επτα ήμέρησιν διαποθνήσκωσιν. λυδ' ή πύπτις διαφύγωσιν, εμπύπτιοι γίνονται.

A Quicumq; anginam effugiunt, his in pulmonem vertitur, & septem diebus moriuntur. Si verò hos effugiant, suppurati fiunt.

Quod dicitur, anginam effugiunt, ne intellige de iis qui liberantur: sed de iis, quibus, vt alio loco dicitur, euanescent abscessus, & retrócedunt, sputo non excreato. Quibus ita accidit, anginam præter rationem euanescere, alium in locum constat raptum esse succum: quo ex loco etsi possit aliò rapti, tamen crebriùs rapitur in pulmonem ob rectitudinem & viciniam, quam cum gutture habet pulmo. Rapto succo in pulmonem fit peripneumonia, quæ breuioris constitutionis est, quam pleuritis: quia etsi à frigidiori succo plerunq; fit, in loco tamen valde calidiori, & cordi propiori, & per arterias & venas magnas continuato. Proinde, vt nuper dixerat, pleuriticum qui quatuordecim diebus non purgatur, in suppurationem verti: ita modò dicit, peripneumonicum, nisi septem diebus intereat, fieri suppuratum. Nimirum peripneumonia duplo acutior est, quam pleuritis. Sed, quia vt est acutior, ita est periculosior, & magis lethalis: illic dixit, si quatuordecim diebus non purgantur supra: hic, si non moriuntur. Insinuans videlicet, pleuriticos plures liberari, quam perire: peripneumonicos contra perire plures, & eos quidem qui liberantur, per suppurationem liberari. Etsi possit nonnunquam, perarò tamen, fieri, vt peripneumonicus breui, ac sine suppuratione liberetur.

APHORISMVS XI.

Τοισιν υπὸ τών φθίσιων ενοχλημετοισιν, λυδ' ή πύπτις μακροσιν, ήν εν τ' διαποθνήσκωσιν, βαρύ σπιν επί σπιν ανθρώκας διατρεόμενοι, και αι τείχες διατ' ήσως κεφαλης ρέωσιν, θανατωδες.

Iis qui à tabe infestantur, si sputum quod extrusit, grauitè oleat, in carbones iniectum, & capilli à capite defluunt, lethale.

Quod iniectum in carbones oleat grauitè, pessimi foetoris indicium est: nam mediocre foetorem ignis solet extinguere. Pessimus foetor sputi in tabe, malignam putredinem carnis pulmonis indicat. Quod si vlcus malignum in externa parte, non aliter quam ferro & igni curatur, qui possit curari in pulmone, parte adeò humida, & paratà ad putrescendum, & adeò interna, vt vix aliquid medicamento, fracti viribus, possit in illam peruenire? Capilli à capite defluunt, aut facta nimia pororum amplitudine præ penuria alimenti, aut putrescentibus radicibus. Vtrunq; horum in phthisi est lethale: alterū enim summam iam extenuationem, alterum putredinè malignam significat, quæ in totum corpus iam serpit.

APHORISMVS XII.

Οκόσοι φθισίωσιν αι τείχες διατ' ήσως κεφαλης ρέωσιν, ήτοι διαφύγωσιν επιφωμομένης, διαποθνήσκωσιν.

Quibus phthificis capilli à capite defluunt, diarrhæa superueniente, moriuntur.

Dixit nuper, foetorem sputi & defluuium capillorum fieri, lethale: modò verò dicit, defluuium ca-

pillorum superueniente diarrhoea, non quidem lethale, sed moriuntur. Insinuans videlicet, profluuium ventris in his, non solum significare, sed facere etiam mortem. Significat, quia ex debilitate nascitur: facit, quia debilitatem eousque auget, ut cum profluuium moriantur. Atqui reliqua signa, sunt futuræ mortis: profluuium verò ventris post reliqua, imminentis iam iam.

APHORISMVS XIII.

Ὅκισι αἷμα ἀφρώδες ἀναπύσσει, τρεῖς ἡμέρας ἐπιδύμον. ἢ τοιαύτη ἀναγωγή γίνεται.

Quicumque spumofum sanguinem spumant, his ex pulmone ea ipsaeductio fit.

Spuma plenus est semper pulmo, quia humidus est, & ingrediente ac egrediente aere semper agitur. Sanguis quoque quo abundat, est spumofus: quin & ipse pulmo velut ex spumoso sanguine crescente factus. Merito ergo cum spuitur sanguis spumofus, ducto argumento ab exeuntibus, coniectamus pulmonem malè affectum esse. Atque cum sint alia signa, quibus dignoscimus cruentum sputum, an è capite, an è pulmone, an è ventriculo veniat, nullum est hoc præstantius. Neque certè aliud, quod per pleuritidem, aut morbum alium talem, maiorem metum mali serpentis in pulmone faciat.

APHORISMVS XIV.

Ἰπὸ φθίσει ἐχομὴν διὰ ῥόια ἐπιγρομὴν, θανάτωδες.

A tabe habito, diarrhoea superueniens, lethale.

Non tam breui imminentem mortem significat diarrhoea, nisi profluuium capitis præcesserit. Proinde paulò antè dixit, moriuntur: modò dicit, lethale.

APHORISMVS XV.

Ὅκισι ἐκ πλεωρίτιδος ἔμπτου γίνονται, καὶ ἀνακαθαρθῶσιν ἐν πεσάρων ἡμέρησιν, ἀφ' ἧς αὐτὴ ῥήξις γίνηται, πᾶνεται. καὶ ὅμη, εἰς φθίσειν μεθίστανται.

Quicumque ex pleuritide suppurati sunt, si supra purgentur in quadraginta diebus, à qua ruptio fit, cessant: sin minus, in tabem mutantur.

Dictum prius est, Pleuritidem nisi quadraginta diebus soluatur, suppurari: modò dicit, Rupta vomica, & effuso pure, nisi quadraginta diebus expurgetur, fieri tabem. Est verò expectandum tempus ruptionis, à tempore incipientis suppurationis. Neque id tempus est in omnibus inflammationibus æquale: nam quibusdam (vt ipsemet in Prognostico docet) rumpuntur vigesimo, quibusdam trigesimo, quibusdam quadagesimo, quibusdam etiam sexagesimo. Quòd citius aut tardius rumpantur, duplex causa est, acuties maior, & locus. Acuties, vt pleuritis in quibusdam citius, in quibusdà tardius, resoluitur, suppuratur, rumpitur, & expurgatur: loeùs, vt plerunque pleuritis tardius quàm pulmonia has mutationes recipit. Nam dictum prius est, pleuritidè quatuordecim, pulmoniam septem diebus, ad suppurationem mutationis initium cape-

re. Ita meritò in pleuritide ruptio expectabitur quadraginta, in pulmonia viginti diebus. Nam ipsa eadem temperies pulmonis, quæ facit ad celeriorè resolutionem, faciet ad celeriorè suppurationem. Atqui si quadraginta diebus à facta ruptione potest sine tabe pleuritis expurgari, pulmonia solis viginti possit: non quòd effuso iam pure temperies illa faciat ad celeriorè expurgationem, sed quòd prior exulceratio, quæ ex vomica superfuit, faciat ad celeriorè putrescèntiam pulmonis. Hinc satis constat, centum ferè dies posse pleuriticum transigere sine tabe: si post quatuordecim incipit suppurari, & post quadraginta à die quo cœpit suppurari, rumpitur, & p alios quadraginta, à die quo ruptio fit, expurgatur sine tabe. Initium suppurationis, & dies ruptionis quibus signis agnoscantur, docuit Hippoc. & ego explicui in Prognostico.

APHORISMVS XVI.

Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάχιστος ἔσονται, σαρκῶν ἐκρήλωσιν, νεύρων ἀκρότητα, γνάμης νάρκωσιν, αἰμορραγίας, λειποθυμίας. ταῦτα οἷσι θανάτῳ.

Calidum hæc mala affert iis, qui nimis eo videntur, carniū effæmationem, neruorū debilitatem, mentis stuporem, fluxiones sanguinis, deliquia animi: hæc, quibus mors.

Calidi nomen hoc loco non de quouis calido dicitur, neque quatenus calidum, cõstat: quandoquidem ignis contraria mala facit, non hæc. Sed Hippocrates ipse enarrator est, qui libello de Vsu huipidorū, de aqua calida hæc dici declarauit. Itaque docet, balnei calidi nimium vsum facere carniū effæmationem, hoc est, debilitatem, laxitatè, & mollitiem, (tales enim sunt mulierum carnes) & neruorū imbecillitatem, & stuporem mentis. Hæc omnia facit laxando, dissoluendo, & humectando carnes, neruos, & ipsum cerebrū. Nam scimus adstrictionem omnibus membris præstare robur: quare laxatio omnibus præstat debilitatem. Durities quædam est ad firmitudinem motus, neruis mouëtibus necessaria: ergo mollities facit impotentiam mouendi. Cerebri intemperies humida fatuitatem facit: igitur balneum calidum, si quis eo nimis vtatur, facit carnes molles, neruos debiles, sensus stupiditatem: atqui his crescentibus, paralytism. Sed præter hæc, facit fluxiones profusas sanguinis: facit enim laxitatem osculorum in venis, ac fortasse fufis succis, rupturam quoque, aut in naso, aut palato, aut thorace, aut renibus, aut alibi. Animi deliquia potest balneum facere, aut per fluxiones nimias sanguinis, aut etiam sine his, dissipatis spiritibus, & laxato corpore. Quod dicitur, qui eo nimis vtuntur, bifariam videtur posse intelligi: aut cum balneum nimis calidum est, aut cum in balneo moderato nimium morantur, aut illud sæpius repetunt. Vtouis horum modorum, faciet balneū dictas noxas. Etsi videtur Galen. huic enarrationi repugnare, ac docere, aquam nimis calidam non laxare, neque humectare, sed vrere. Siquidem 3. de Tuenda valetudine, ita scripsit de calidæ perfusionibus: Quòd si iustò calidiores fiant, calida quidem vis, sed non perinde humida: quippe horrere & densari eorum meatus cogunt, ita vt neque madescere ab humore extra

extrà accedente possit. Cæterum si Galenus intelligit, nõ humectare aquam feruentissimam, ea quæ continet, sibi ipsi repugnat, qui aquam vim refrigerandi posse deponere, humectandi non posse, & elixa humida fieri, 1. de Simpl. med. facult. affirmat. Si quid enim infunditur in feruentem aquam, elixatur: non ergo vratur, aut siccescit, sed humescit, & laxum fit. Neque verò est quòd dicat Galen. calorem anteuertere actionem humoris, ac proinde a quam feruentem, etsi humida sit, ex accidenti tamen siccare vtendo: nam ea passio quam aqua facit, elixatio est, non assatio, aut frixio, aut vstio. Neque certè aqua potest vtendi vim concipere, vt oleum: aliter frigerentur res in aqua, vt in oleo, essetque passio similis, siue res in aqua feruente, siue in oleo versarentur: nõ est tamen. Igitur aqua etsi feruentissima sit, neque vstionem, neque adstrictionem facere potest: nisi medicamètofa aliqua aqua sit, vt lixiuium, aut aluminosa, aut salsa. Neque tamen tam æqualiter laxat & humectat feruentissima aqua, quàm quæ mitius feruet: Non quòd aqua ipsa in seipsa vim igneam concipiat (id enim olei est) sed quòd exhalatio aliqua ignea per aquam permeet, partes quasdam vtrens. Hinc fit, vt aqua, quæ lento igne calet, melius æqualiusque elixet, quàm quæ vehementi: cæterum vtraque elixat. Quare omne balneum calidum, nisi moderatè eo vtaris, si iam vratur præ calore, elixabit, sed inæqualius. Verum nullus in tam feruentè aquam descendit, vt iam vratur. Quòd si violenter immitteretur, elixatus moreretur. Non est itaque quòd hic interpreteris, calidum, id est tepidum.

APHORISMVS XVII.

Τὸ ψυχρὸν πασμάς, τεταύσ, μελασμάς, ἔργα πυρετώδεα.

Frigidum conuulsiones, distentiones, denigrationes, & rigores febriles.

Frigidum conuulsiones facit: non nudum frigus, sed vt explicatū est, frigidæ infusio: hæc enim replet frigidis succis, prohibetque dissipari, contrà ac calida. Frigus nudum concretiones facit, conuulsiones ex accidenti, prohibens excrementa pituitosa dissolui. Distentiones conuulsiones etiã sunt: referuntur autem per se, dicta prius causa. Denigrationes facit frigidum, extinguens partium naturalem calorem. Rigores facit frigus, mordens externas partes, & fugans calidum ad internas. Vocat hos rigores febriles, nõ quòd semper fiant post eos rigores febres, sed quòd tales sint, quales solent fieri per initia febrium. Nam nonnunquam post rigorem, quæ ex frigido balneo fit, succedit febris, cum scilicet erat apparatus in corpore: nonnunquam sine febre soluitur rigor. Non enim ego puto vt Galenus, latuisse Hippocratem fieri posse rigorem, cui nulla febris succedat.

APHORISMVS XIX.

Τὸ ψυχρὸν πολεμῖον ὀστέοισιν, ὀδῶσιν, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νοτιαῶ μυελῶ. τὸ δὲ θερμὸν, ὠφέλιμον.

Frigidum inimicum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medulle: calidum autem utile.

Membris omnibus exanguibus & frigidis, docet frigidum esse inimicum, & calidum amicum. Vide-

tur tamen contrà habere: nam si de conseruatione sanitatis vis intelligi hanc sententiam, cum conseruatio similibus agatur, frigidum frigidis amicum esse videtur, nõ aduersum. Si de curatione morborum, cum calidiora calidioribus, & frigidiora frigidioribus remediis indigere in Arte medicinali Galenus doceat, videntur exanguia membra amare medicamenta frigida. Quòd si qua ratione dicas, frigidum inimicum esse his membris, tamè videtur calidum nulla ratione esse vtile & amicum. Nam si memoria repetas mala quæ à frigido, & quæ à calido fieri dixit aphor. 16. & 17. vix possis iudicare vtra sint grauiora. Videtur itaque sententia hæc aphoristica habere probabiles obiectiones: tamen ita intelligitur. Membra hæc cum frigida sint, familiares habent frigidis morbos: quare à frigidis causis plerunque lædentur, & à calidis plerunque curabuntur: frigidis enim morbis plerunque ægrotat, calidis rarò. Hinc fit, vt cum bene valent hæc membra, à frigidis quæ à calidis causis citius ægrotare incipiunt: atque cum iam ægrotant, si quis in frigidorum vsu eum modum, quem natura partis & morbus exigit, excedat, citius transferatur ad contrarium lapsus, quàm si in vsu calidorum perinde peccet. Tot ergo modis, frigidis membris frigida inimica sunt, & calida amica. Etsi profectò si ad æqualem frigoris gradum præternaturam, horum aliquod, & pars sanguinea præuenisset, minus calido ad eam medicamento, vt pote naturà frigidiorè vteremur. His accedit, quia horum pleraque prædita sunt acri sensu, nõ possunt ferre primum occursum actu frigidorum, vt pote mordacem: quare etsi affectus exigit medicamenta frigida, actu tamen ne frigida admoueantur. Videbitur fortasse cum dixerit ossa, frustra dentes repetisse: ossa enim sunt dentes. Tamen non fecit frustra: dentes enim peculiare noxas accipiunt à frigido, stuporem scilicet, & dolorem. Quia soli dentes inter omnia ossa sentiunt, ob neruulos, quos cum venulis & arteriola per radices accipiunt, instar vnguium. Nerui nomen hic, de omni neruo & ligamento, & exanguia membrana dicitur, etsi multò plùs, insigniterque lædatur neruus sensus.

APHORISMVS XIX.

Ὅκισι κατὰ ψυκῆ, ἐκθερμῶν δὲ, πᾶν ὀκῶσιν αἰμορραγίας, ἢ μέλαινα.

Que refrigerata sunt, calfacere oportet: præter ea ex quibus sanguis fluit, aut est fluxurus.

Cum quispiam simplici passione molestatur, ei sunt offerenda contraria: tamen si duplici, ac diuersa, ei quæ magis vrget subueniendum primò est, quamuis interim ab alia parte aliquam læsionè fieri patiamur. Velut si cuiquam ex refrigerata parte fluit sanguis multus, sanguinis fluxio magis vrgeret solet. Quare etsi refrigeratis solum partibus calida admouenda sunt, tamè si fluxio sanguinis accedit, quia vt aphor. 23. dicitur, frigidis sistitur, frigidis vtendum erit, vsque dum sistatur, etsi interim particule intemperies crescat. Neque solum cum fluit iam, sed cum fluxus instat: nam quæ curationis facimus, præcautionis etiam gratia facere licet.

APHORISMVS XX.

Ἐλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα πει-

επικληρωει, οδωλω ανεκπητον ποιεει, μελαινη, ριγα πυρετωδεα ποια, πασμες κη τετανης.

Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, denigrat, rigores febriles facit, conuulsiones, & distentiones.

Occursus refrigerantis aeris, aut aquae, aut medicamenti, mordax est: quia frigidum constringendo per partes, mordicus diuellit. Atq; vt frigus maximum sanas etiam partes mordet, ita quod moderatius, mordet exulceratas: hæ enim mordentur facilius ob acriorè sensum, & nudatos neruulos. Acrimoniam atq; mordacitatem medicamentorum, argui citissimè in exulceratis particulis, docuit ipsemet Hippoc. lib. de Alimento, his verbis: Dulce nõ dulce: dulce ad potentiam, velut aqua: dulce ad gustum, velut mel. Signa vtrorumque, vlcera, oculi, & gustus. Itaq; vlceribus non sunt imponenda medicamenta valde frigida actu, quia mordet. Frigidum etiam cutem duram facit, & dolorem facit insuppurabilem: id est, affectum qui dolorem facit, siue sit inflammatio, siue vlcer (non enim dolor ipse suppurabilis, aut insuppurabilis est) facit crudiorè, duriorè, & scirrhum, atq; ineptum suppurari. Nam cum suppuratio & resolutio calore agantur, meritò frigus facit contrarium. Hinc fit, vt nimio vsu repercutientium medicamentorum, nisi quis tempestiuè se transferat ad resoluentia aut suppurantia, ex inflammatione scirrhus fiat, & ex erysipelate maculae indelebiles in cute fiant. Nam denigrat etiam refrigeratio partes, extincto earum calore, aut concrecente sanguine. Rigores etiam facit vsus frigidi febriles: id est, similes eis qui solent ante febres fieri, vt nuper erat dictum: maximè autem fiunt, cum in vlcera infunditur. Conuulsiones quoque ac distentiones facere, prius est dictum.

APHORISMVS XXI.

Εστι δε οκς επι τετανης ανδελκωος νεω οπιρ κω, θερεος μεσς, ψυχρς πλκς κατ'αχουσ επανα κλησιν θερμης πιεετω. θερμη η ταυ τε ρυετω.

Est cum in distentione sine vlcere, in iuvene bene carnosò, in astate media frigida infusio reuocationem caloris facit: calor autem hæc sanat.

Nihil magis aduersum per se est conuulsioni ex repletione (nam de hac differit) q̄ frigidæ infusio: est enim ea passio frigida. Tamè est nonnunquam, cum eam sanat ex accidenti: non aliter q̄ frigus hys mis facit, cõcoctiones in ventre copiosiores vt sint, et si frigus concoctionem impedit per se. Cæterùm causa, quæ per accidens aliquid facit, semper refertur ad alias causas p se: vt frigus aeris, effluuium calidi vaporis cohibens, calidum copiosius esse interiori facit. Ita infusio frigida, facit vt calidum refugiens interna petat: quod deinceps passiones frigidæ, quæ interiori sunt, sanat, idq; p se. Vnde manifestum fit, nõ satis firmam esse semper rationè illam agnoscendi speciem morbi & causam, à iuuantibus & nocentibus, nisi quis sciat distinguere actiones p accidens, ab actionibus per se: nam fit nonnunquam, vt morbus frigidus ab auxilio frigidò, & calidus à calido tollatur, aut subleuetur. Quo pacto distinguantur, docet Galen. i. de Simpl. med. facult. Sed nos explicemus aphorismum. Non potest infusio

frigidæ conuulsionem sanare, quæ cum vlcere sit: nam cum vlcera mordeat, faciet rigores, & augebit motus conuulsiuos. Neque verò in sene aut puero: nam senex frigidior, puer humidior & mollior est, q̄ vt possit aquæ infusionè sine noxa sustinere. Neq; in gracilibus admodum, neq; in obesis: nam gracilium neruis occurrit citò ipsa aqua, ob eorum corpora sunt frigida. Igitur si quando infusio frigida conuulsionè soluet, id certè erit in distentione sine vlcere, in iuvene bene carnosò, id est, mediocris molis: neq; in hoc quidem, quouis in tempore tentandum est, sed in calidissimo, vt estate media. Nã cum tunc temporis multo calore astuet corpus, potest impetum frigidi sustinere: aliis temporibus nõ potest sine periculo suffocationis, aut extinctionis.

APHORISMVS XXII.

Το θερμον εκπηληκον, οση θπι παντι ελκει, μερισον σημων ες ασφαλειω, δερμα μαλασς, ισχαινει, ανωδιων, ριγων, πασμων, τετατων παρηρηκεν. η εν κεφαλη καρθεαριω λυει. πλεισον η διαφειρει οστων κατ'ιγμασι, μαλιστα η τοισιν εψιλωμοισι. τρετων η μαλιστα τοισιν εν κεφαλη ελκεα εχουσι, κ οκσα επι ψυξε. θνησς, η ελκωτη, κ ερησιν εδοιομοισιν, εδρη, αιδ οιω, υστερη, κ ος, τεπιοσι τε θερμον φιλιον, κ κενον. η ψυχρον, πολεμιον, κη κενον.

Calidum suppuratiõnem faciens, nõ in omni vlcere, maximum signum est ad securitatem, cutem emollit, extenuat, dolorem mitigat: rigores, conuulsiones, distentiones sedat: eorum autè quæ in capite, grauitatem soluit. Plurimum autè cõfert ossium fracturis, maximè iis, quæ nudata sunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite: & quacũq; à frigore moriuntur, aut exulcerantur: & herpetibus exedentibus sedi, pudendo, utero, vesicæ. His calidum amicum, & iudicans: frigidum verò inimicum, & interimens.

Calida aqua suppurandi vim habet, quæ scilicet modicè est calida: habet enim cum calore modico coniunctam humiditatem: atqui pus infusione aquæ moueri bonum, magnũ in vlceribus est signũ securitatis. Nam vbi ea quæ suppurari oportet, suppurantur celeriter ac bene, nihil malè succedere potest. Non tamen id in omni vlcere tentari debet, aut probari: sed in illis solũm quæ oportet suppurare, cuiusmodi quæ contusa, aut diuulsa, dissectaue sunt, ac veluti comminuta. Nam vt in his est curandum, vt quàm citissimè suppurent: ita in vlceribus simplicibus, & quæ sine contusione, aut tumore apto suppurati sunt, abstinendum est à suppurantibus, vtendumque extergentibus, & siccantibus. Atqui suppurationem cum celerrimè vis facere, & forditiem minũs times, oleo: cum aut non tam celeriter, aut forditiè simul times, aqua tepida, aut multa facies. Aqua calida cutem etiam sanam emollit, & extenuat: cum laxet, humectet, & dissoluat, si quid durum aut concretũ est. His ipsis de causis, & quia calidum est nostræ naturæ suauius, est aquæ infusio anodyna, & dolorem mitigans. Rigores & conuulsiones sedat, præmissa cura totius corporis. Soluit capitis grauitates, in caput infusa: nisi

nisi in corpore sit multitudo excrementorum, quæ tracta possint replere, aut aliter malè caput afficere: sed & præter suppurationem, ad abluendũ sordes & grumos sanguinis, & si quid tale in vlceribus hæsit, confert. Vlcerata quæ in carnosis partibus sunt, vino: tamen quæ in capite, aut articulis, aut fracturis ossium detectorũ sunt, aqua tepida sunt abluenda. Nam in his vinum rigores facit, & cõuulsiones: aqua contrà ab omni dolore & mordicatione liberat. In hanc sententiam Hippoc. lib. de Vlcerib. ita scripsit: Vlcerata vniuersa nisi vino humectanda nõ sunt, si non in articulo fuerit vlcer. Ita hic dicit: Aqua calida plurimum confert ossium fracturis, maximè iis quæ nudata sunt: horum verò maximè habentibus vlcera in capite. Itaque ex ambobus locis colliges, in articulis & capite & omni osse nudato, abstinendũ à vino esse, atq; abluendũ aqua (nisi tamen vulneratus neruus sit, in his enim aquæ calidæ infusionem meritò timet Galen.) deinde si res ipsa cogat, suppurationè moliri: sin minũs, siccare multũ & sine mordacitate. Partibus etiam quæ à frigore denigratæ aut exulceratæ sunt, conducit aqua calida: quare ad perniohes aut fissuras à frigore factas, nulla commodior curatio est. Herpetibus etiã exedentibus confert fofus aquæ, quia ex bile synce ra habent ortum, ac proinde dulcedinè afferente lacra indigent. Sedi præterea, utero, & pudendo, ac vesicæ frigidum est inimicum, calidum amicum: nam & omnibus membris exanguibus. Quare indicatione sumpta à parte, etsi his membris frigidũ quodpiam medicamentum adinfoueri debeat, actu verò frigidum ne admoueat.

APHORISMVS XXIII.

Εν τρεποισι η δει τω ψυχρω χρεεσθ, οκθεν αιμορραγεια, η μελλει, μη επ αυτα, αλλα περι αυτα, οκθεν επιρρα. κη οκσα φλεγμοναι, η επιφλογισματς ες τε ερυθρον, κη υφαιμον ρεποντα νεαρω αιματι επι ταυτω. επει ταγε πικλαια μελαινει κ ερυθσιπελας το μη ελκωμενον, επει ταγε ελκωμενον βλαπται.

In iis frigidò vti oportet, vnde sanguis fluit, aut fluxurus sit: non tamen super ipsa, sed circa ipsa vnde fluit: & omnes inflammationes, aut ardores, ad rubrum aut subcrucetum tendentes ex recenti sanguine super has: nam super antiquas, nigrities facit: & erysipelas non ulceratum, nam super ulceratum, ledit.

Frigidæ inspersio, fluxum sanguinis restinguit: quia repercutit, & tardioris motus facit sanguinè. Non tamen debet inspergi in partem ipsam vnde fluit, maximè si exulcerata sit, sed circa illam: vt si ex naribus fluit, in fronte & sub mento: si ex vterio ore, non quidè super ipso vtero (nam si id fiat, periculum præfocationis vteri imminet) sed prope inguina, & in cruribus. Confert etiam aqua frigida alia ratione, faciens scilicet rigorè aut horrorè quendam. Quare refugit innatum calidum, quod est spiritus & sanguis, ad viscera: atq; ita sistitur fluxus sanguinis vnde cunq; fluat. Quo fit, vt immixtis cruribus & brachiis repente in frigidã, fluxus è naribus sistatur: atq; proinde repete atq; ignaro eo qui laborat, inspersa aqua, ad sistendũ sanguinè multũ facit.

Atq; frigida super inflammationes, & ardores rubros, hoc est, erysipelata, infusa iuuat, dum adhuc ex recenti sanguine sunt: hoc est, inter initia, id enim est tẽpus vtendi repercutientibus. Nam super antiquas inflammationes aut erysipelata, hæc medicameta ledunt. Nam qui nimius est in vsu repercutientium, neq; tẽpestiuè ab illis desistit, inflammationes reddit insuppurabiles, & ex erysipelate nigrities, & indelebiles maculas facit. Atqui qd de erysipelate refrigerado aquã dicimus, de nõ vlcerato intelligatur: nã vlceratũ frigida læditur, qua parte exulceratũ est.

APHORISMVS XXIV.

Τα ψυχρα, οιον χιων, κ κρυσαλλ, τω εν η πολεμια, βηχεων κινητικα, αιμορραγικα, κη καλαρροικα.

Frigida velut nix & glacies, pectori inimica, tusses mouentia, sanguinem fluere facientia, & destillationes afferentia.

Vsus potionis nimis frigidæ, aut balnei, aut medicamenti, cum multa alia mala afferat (nã ventriculo, utero, vesicæ, & partibus aliis exanguibus nec) pectori tamen insigniter aduersus est. Tusses facit inanes, intemperie frigida læsa via spiritus. Nonnunquã etiã facit hæmoptoicã passionè, hoc est cruentum sputum: nam vt alio aphorismo dicitur, frigidum frangit venas. Destillationes etiam è capite commouet, crudis succis pleno cerebro, & crebra tussi destillationem conuocante. Hinc palàm fit, q̄ stultè faciant, qui niue aut glacie curant semper refrigerandum potũ, aut nitro, aut aliter: qui, nisi consuetudo inueterata ipsis auxilio esset, non possent has & noxas alias innumeras effugere.

APHORISMVS XXV.

Τα η εν αρθροισιν οιδηματα κ αλγηματα απερ ελκως, κ ποδαγρικα, ε πασμοις, τρετων τα πλεισα ψυχρον πολυ καλαχεομενον ρηζει τε εισηαινη, κ οδωλω λυει ναρκη η μετρηη οδωως λυτικη.

Tumores articularum, & dolores sine vlcere, & podagricos dolores, & cõuulsiones, horum plurima frigida multa suspulsa leuat & minuit, & dolorem soluit: stupor autem mediocris dolorem soluit.

Quòd quidè nõ loquatur de curatione legitima, sed de eo quod aliquando ob vrgentiã fit, vt nuper aphor. 21. loquitur est, palàm faciunt illa vltima aphorismi verba: Stupor aut mediocris dolorè soluit. Vt delictet non vtitur aqua hic per se ad refrigeradũ (omnes enim enumeratæ passiones sunt plerũq; frigidæ, etsi nonnunquã calidæ esse possint) sed vt refrigeratione stuporem afferat, atq; stupore indolentiam. Id quod nunquã tentandũ esse, nisi cum facultas nõ videtur posse doloris vehementiã ferre, vsque dum ea curatione legitima soluitur, ne tunc quidè vehementissimè sed moderatè stupefaciendũ esse, apertè declarauit dicens: Stupor mediocris dolorè soluit. Quorsum enim dicit, mediocris? nõnne maximus stupor maiorè indolentiã facit? Facit certè, sed vt significet, nunquam nisi moderato esse vtendum. Proinde ego philonio vti conseo, qd cum medicri stupore scio esse frigidis moderati. Nam si frigidis

gida passio est que dolorem affert, proculdubio refrigeratione laeditur: ea vero laesio non nisi cum deutiari non potest, ferenda est. Maximus stupor nihil aliud facit, quam pro acerba plenaque doloris, affert blandam ac sine dolore mortem. Igitur si passiones haec a dolore nascentur, atque cum maximo dolore, citius, audaciusque accedemus ad stupefacientia: si vero a frigore ut plerumque solent, tunc quoque aliquando accedemus, quum dolor ipse & cruciatus videbitur per sese vires dissolvere. Perinde facies in colico, aut coeliaco dolore, aut renum, aut denique alio quocumque acerbissimo. Tumores ergo dixit articulo, & dolores, & podagricos dolores: quia dolores arthritici nonnunquam cum tumore, nonnunquam sine tumore fiunt. Cur dicat sine ulcere, scis, nisi oblitus es morderi ulcera a frigido.

APHORISMVS XXVI.

Ἰδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κενότατον.

Aqua quae cito calefcit, & cito frigescit, leuissima est.

Aqua quae cito calefcit, & calfacta cito frigescit, leuissima etiam est, & minimum habet ponderis. Atque haec tenuissima est: nam quia est tenuium partium, cito commutatur: atque tenuium partium est, quia minimum habet terrae naturae admistum: quare fit ut etiam sit leuissima, quae tenuissima. Haec minus moratur in hypochondriis, minus grauat, celerius enim distribuitur, abicitque per sudorem, aut vrinam. Neque vero si tenuissima, statim optima, nisi accedat alia, ut scilicet omnis odoris & saporis sit expers. Quae causa puto aquam pluuialem non ad omnia esse optimam, sed ad quaedam: nam et si tenuissima plerumque est, nam ex vaporibus recens concreta, tamen admistione exhalationum quarundam, & quia ex marina maxima ex parte ortum trahit, habet non nihil admistum vis falsae, & extergentis. Ad quaedam ergo erit optima, non tamen ad quotidianum usum, cum sit medicamentosa.

APHORISMVS XXVII.

Ὀκείσσι τὸ πινεῖν ὀρέξεις νύκτωρ, τοῖσι πᾶν διψῶσιν, καὶ ἐπιχειμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Qui nocte bibere appetunt, iis admodum sitientibus, si super dormierint, bonum.

Somaus humectando viscera, sitim tollit. Si tamen ea omnino sit maxima, neque dormire finit, neque aliter quam potu frigidae sedari potest. Quare quod dicit admodum sitientibus, intellige ac si dixisset, non omnino leuiter sitientibus.

APHORISMVS XXIX.

Γυναικείων ἀγῶγων ἢ ἐν ἀρώμασι πύριον, πολλὰ καὶ ἢ καὶ εἰς ἀλλὰ χρεσίμη ἀπὸ τοῦ, εἰ μὴ καρθελαίας ἐνεπιείε.

Suffitus aromatum, muliebria ducit: ad multa aut utilis esset, nisi grauitatem capitis faceret.

Suffitus aromatum muliebrem fluxum commouet, cum ob obstructionem osculorum, aut succorum crassitiem cohibitus est. Sed consideratione dignum est, Cur si suffitus mouet menstrua, cum quippiam odoriferum supponitur, tamen naribus occur-

rens suauis odor, eas quae praefocatione vteri laborant, suffocat magis: atque cur si gratus odor suffocat, ingratus suffocatione tollit? An vterus sensu quodam odorum praeditus est, quo potest iocundos prosequi, & iniocuos auerari, ut videtur Platonis sententiae consentaneum? An odor suppositus desubter, liquando, soluit vteri retractionem: desuper vero liquans ad inferna maiorem fluxionem commouet? An praevoluptate, tollit cerebro & neruis contentionem: ut contra odor ingratus irritat cerebrum,

quod concutiens neruos, excutit a ventre semet aut sanguinem, aut quicquid haeret, atque causam praefocationis dissoluit? Certum quaeque causa fit, suppressis mensuris supponi debet aromata effumantia, non vterumque: ad moueri. Neque ad hoc solum, sed ad multa alia suffitu vteremur (quicquid enim oporteret aperire, secare, & siccare) nisi grauitas capitis quae statim facit, quia multa humorum copia intra cerebrum inspiratione tracta, illud replet, nos ab illius vsu deterreret.

APHORISMVS XXIX.

Τὰς κύστες φαρμακίδην, καὶ ὄργα περὶ ἀμνηνα, καὶ ἀρτερίεθρα μιλίων ἡσπονδία τῶν, τὰ τὴν ἡπτα καὶ πρεσβύτερα διαβέεσθαι.

Vtero gerentes expurgare, si turget quarto mense usque ad septimum: minus vero has. Inuiciora vero & seniora, cauere oportet.

Nescio an casu, an consilio hic aphor. repetatur, cum sit scriptus primus in quarta particula: sed utrumque id habeat, non censeo iterum enarrandum.

APHORISMVS XXX.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι ὑπὸ πνεύματι τῶν ὀξέων νοσημάτων ληθθῆναι, θανάσιμον.

Mulieri grauida, a morbo aliquo acuto corripitur, lethale.

Proximo aphorismo dictum est, non posse gerenti vtero sine magno periculo expurgationem fieri: dicitur sequenti, neque misione sanguinis. Ex quibus aperte fit, non posse eam acuto morbo sine mortis magno periculo laborare: nullus enim acutus morbus aliter, quam his auxiliis curari potest.

APHORISMVS XXXI.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι φλεβοπηθῆσθαι ἐκλυτρώσκει, καὶ μάλλον, εἰ μᾶλλον εἴη τὸ ἐμβρυον.

Mulier grauida, sanguine misso ex vena, abortit: & magis, si foetus sit maior.

Abortit mulier misso sanguine, quia foetus priuatur alimento: constat vero tanto magis priuatum iri, quanto erit maior, nam eodem indigebit pluri. Itaque nullo tempore non debemus vereri mittere sanguinem gerentibus vtero: sed tanto magis, quanto erit maior foetus. Verum hinc constat, Hippocr. non hoc ita dicere, quasi omnino nunquam sit praegnati mittendus sanguis, sed quasi a misione sanguinis, causa praegnationis cauendum sit. Nam si omnino nunquam esset mittendus sanguis, nunquam esset plus aut minus cauendum, sed semper omnino. At vero si magis facit abortum, cum foetus est maior, magis est abstinendum a misione sanguinis, cum foetus est maior: ergo minus, cum foetus est minor. Non ergo semper omnino. Sed ut huc aphor. apertius intelligas, lege cap. 7. lib. 7. Cont.

APHORISMVS XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμέσθαι τῶν καταμυλιῶν ῥαχιδίων, λύσις.

Mulieri sanguinem euomentem, mensuris eruptentibus solutio.

Plerumque fit mulieribus sanguinis vomitus, ob suppressas menstruas euacuationes: quare merito profluentibus mensuris soluitur. Sed & quaecumque ex causa sit vomitus concitatus, est admodum expediens reuulsio, & qua optima rectitudo seruatur, atque per regionem maximam conuenientem.

APHORISMVS XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμυλιῶν ἐκλαπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυλιῶν, ἀγαθόν.

Mulieri, deficientibus mensuris, sanguinem a naribus fluere, bonum.

Mulieri cum suppressa sunt menstrua, vnde cunctae fluere copiose sanguinem, bonum est: nam praeseruat ab iis malis, quae ex suppressione impendebant. Tamen ego malle, ex haemorrhoidibus fluere aut ventre: nam haec euacuationes, declinante aut deriuato ad latera sanguine fiunt, illa retracto iam in partem contrariam. Nihilominus sanguinem a naribus fluere, ob periculum praesens bonum est, quo elapso licebit Medico uti idoneis auxiliis, ut sequenti mense melius profuant. Meminitque, ut arbitror, Hippoc. fluxus sanguinis e naribus hac in parte, non ut optimi, sed ut maxime consueti florentibus aetate: nam de his est sermo. In iis enim quibus senectus iam vicina menstrua abstulit, neque est quod moliaris, neque quod expectes aliam euacuationem.

APHORISMVS XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι, καὶ ἢ κοιλίῃ πολλὰ ῥυθί, κίνδυνον ἐκλυτρώσσει.

Mulieri grauida, si alius nimium profluat, periculum abortus est.

Ut cumque mulier grauida euacuetur nimium, siue hac, siue illac, siue arte, siue sponte, priuatur alimento foetus, estque periculum abortus.

APHORISMVS XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλησμένη, ἢ δυσχερῶσθαι, πικρὸς ἐπιγενομένη, ἀγαθόν.

Mulieri quae hysterice tenetur, aut difficulter parit, superueniens sternutamentum, bonum.

Antonomastice dicuntur hystericae, quae laborant vteri praefocatione: quae mulieres, non aliter ac difficulter parientes, siue mortuum iam foetum, aut imbecillum non possint emittere, siue secundinas, iuuantur magnopere sternutamentis: quae si veniant sponte, bona signa & causae sunt: si arte, bonae causae. Concutitur enim vterus cum cerebro, & concussione excutit foetum, ac secundinas, aut semen, aut sanguinem cohibitum, aut discutit flatum. Eodem modo & nauisae ventriculi, ad praefocationem, & partum difficilem iuuant, & sternutatio tollit singultum. Nimirum cerebrum, ventriculus, & vterus, colligantiam magnam habent, concutiunturque simul: quae colligantia est maximam in sexto pari neruorum

A cerebri. Cerebri cum ventriculo, omnibus nota est: colligantiam cerebri cum vasis feminariis, atque adeo vtero, Andreas Vesalius nuper indicauit.

APHORISMVS XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμυλιῶν ἀχρῶσα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, κατὰ ῥυθὸν δέιδται σημαίνει.

Mulieri menses decolores, neque eodem tempore semper venientes, purgatione indigere significat.

Rubrum oportet esse, ut alium etiam sanguinem, ita & etiam qui singulis mensibus fluit mulieribus. In quo duplex indicium est, quo agnoscimus purgatione esse opus: primum, si decolores menses sunt, nam talia in corpore excrementa redundare intelligimus qualis color illorum est: alterum, si non eodem tempore fluunt, nam hoc variam irritationem, quae a variis excrementis fit, indicat. Neque tamen utcumque erret a consueto tempore ea euacuatio, expurgandum est, sed cum ob excrementorum redundantiam, ac prauos succos accidit: id quod agnosces, si simul ut non eodem tempore, ita decolores fiunt. Itaque coniunctim legi haec signa censeo. Nam si obstructiones a tempore deerrent, mittendum erit sanguinem & aperiendum, expurgandum autem minimam.

APHORISMVS XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι καὶ ἐξ αἰφνης οἱ μαδῶν ἰοχνοὶ γήρωνται, ἐκλυτρώσκει.

Mulieri grauida, si repente mammae graciles fiunt, abortit.

Vterum & mammae communi sanguine uti ad nutritionem, indicat anatome. Ergo gracilescentes sine causa mammae, significant foetum priuari alimento. Quare facit abortum mulier, eadem ratione, quam misso sanguine.

APHORISMVS XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσθαι καὶ ὅτε ῥυθὸν ἰοχνοὶ γήρωνται, διδύμα ἐχέσθαι, ἴσπερον ἐκλυτρώσκει, καὶ καὶ μὴ ὁ δέξει ἰοχνοὶ γήρωνται, τὸ ἄρσεν καὶ τὸ ἀριστέρος, τὸ θῆλυ.

Mulieri grauida geminos habenti, si altera mamma gracilis sit, alterum abortit: atque si quidem dextra extenuatur, marem: si sinistra, foeminam.

Partes eiusdem lateris, omnes habent inuicem magnam rectitudinem, ut alio loco docuimus: ergo & dextra mamma cum dextra vteri parte, sinistra cum sinistra. Generantur vero, ut alio aphorismo dicitur, inares plerumque in dextra, foeminae in sinistra parte. Igitur si mulier geminos fert marem & foeminam, & mamma dextra extenuatur, mari: si sinistra, foeminae alimentum deesse significatur. Sed qua causa quaedam horum fiunt, sequentibus commetariis explicabitur.

APHORISMVS XXXIX.

Ἦν γυνὴ μὴ κύσσει, μηδὲ πεποικῆ γάλα ἔχη, ταῦτα τὰ καταμυλιῶν ἐκλελοιπῆ.

Si mulier neque praegnans neque enixa lac habet, huic menstrua defecerunt.

Lac fit in mammis ex sanguine: nam reuera est

G

nutrimentum proprium mammarum: ergo quum alimentum in mamnis redundat, lac colligitur vt emulgeri possit. Proinde in lactantibus, quia suctu puer trahit multum sanguinis, & in pręgnantibus iam aliquot menses, quia ex suppressionibus menstruorum collectus est multus sanguis, lac fit. Si ergo ob redundantiam sanguinis in mamnis pręgnantes lac habet, & cum sine grauitate vteri sanguis ad mammas regurgitauerit, vt cum aliis occasionebus menstrua supprimuntur, lac fiet: neq; his solum, sed & viris nonnunquam crassioribus & plenioribus solet fieri.

APHORISMVS XL.

Γυναιξιν οκόσησιν ες τας πτθς αιμα ουρεθεται, μανίλω σημαίνει.

Mulieribus quibus in mamnis sanguis colligitur, furorem indicat.

Si mamme intumescunt mulieri, & pro lacte sanguis emulgetur, furor timeri debet: nisi forte (nam hoc addi vellem) intemperies quępiam vim naturalem ipsarum mammarum debilitauerit. Nam si vis commutandi in mamnis debilis non est, tamen ex multo sanguine lac non fit, constat ineptam esse sanguinem ad commutandum, & vt lac fiat. Maxime vero incommutabilis est, qui atrabiliarius est: hic enim habet crassam, terream, & nigram substantiam, substantię lactis longę cōtrariam. Nam pituitosus non adeo ineptus est: biliosus tenuis & biliosum lac facit, non tamen incommutatam sanguinem. Ex raptu bilis atrę versus caput, merito timetur furor.

APHORISMVS XLI.

Γυναικα λω θελος εις αι εικη, επλω μελλη και θεουδεν, ουκ αδειπνω εσση μελικρατον διδω πιν. και λω περ εροφ αι τιω εχη ωει τιω γαστρα, κυει. λω η μη, & κυει.

Si velis scire an conceperit mulier, cum dormitura est, non inceni mulsam bibendam da. At si tormina illam corripuerint circa ventrē, concepit: si autem non, non concepit.

Mulsam crudam intelligi, merito monet Galen. nam cocta non est flatuosa. Et causa qua tormina his mulieribus fiunt, sunt flatus, qui fiunt ex mulsā, cruda maxime: cum ex cœna plenus venter est, neque dissipatur, quia ab omni motu abstinet mulier cum in lecto iacet, neque erumpit paulatim ob compressionem recti intestini, quam facit vteri tumor. Nam etsi recens fœtus est, tamen vterus secundum os compressus, aliis partibus, vicina membra comprimit. Verum ego nō censo tam firinum esse hoc indicium, si quis affirmando argumentetur, quāam si negando. Non enim (arbitror) si mulier post cœnam cum cubitum tendit, cruda mulsā ingesta, tormina sentit, statim gerit vtero (nam multis etiam viris satis sit mulsā cruda ita pota ad tormina, maxime si alioqui solent lumborum aut intestinorū dolore laborare, aut aliter imbecilles sunt) sed si mulier que crudam mulsam hoc modo bibit, nulla sentit tormina, non concepit. Quę enim mulier possit pleno vtero, ex hoc potu, flatus non sentire?

APHORISMVS XLII.

Γυνη εγκυθη, ει μωδ αρρκεν κυει, εχρως εστιν. λω η ηλυ, δυχρως.

Mulier que concepit, si marem concepit, bono colore est: si autem feminam, malo.

Verisimile est eam quę marem concepit, minus excrementosam & calidiorē membrīs genitalib⁹ esse, aliō qui fœminam concepisset. Ergo minus maculata erit, & viuido colore, cum facie, tum oculis.

APHORISMVS XLIII.

Η υσέρη εν τω ισχίω εγκυεισιν Δαπυήση, αι αιγκη εμμοτον θηρέαση.

Si mulieri grauide in vtero erysipelas fiat, lethale.

Si monstratum prius est, omnem morbum acutum esse in grauidis lethalem, profecto multo magis lethalis sit morbus vteri acutus, cuiusmodi est erysipelas.

APHORISMVS XLIV.

Οκόση ωδφ φύσιν λεπια εσση εν γαστρι εχρσιν, εκπτρωσκεισι διμυλω, περην η παχυωθλωαι.

Quęcunq; prater naturam tenues cum sint, in vtero habent, abortiunt secundo mense, prius quāam crassescant.

Quę nimis tenues concipiunt, vix possunt retinere duos menses fœtum, neq; retinentes possunt crassescere: quare prius abortiunt. Nimirum minus alimenti habent, quāam vt possit illis & fœtui sufficere. Illarum ergo membra id sanguinis quod est, quoad possunt, retinentia, faciunt ne fœtus gignatur commodē: & fœtus trahens, ne mulieris membra crassescant.

APHORISMVS XLV.

Οκόση η μετρίως τω σωμα εχρσση εκπτρωσκεισι διμυλω και τριμυλω απρ ωσφάσι. Φαιερης, ταιτησιν αι κωτυληδόνες μυξης μεσση εισι. και ε δλωαντη κωσταιν ιποδ τε βαρως τω εμβρυον, αλλ' απορρηγνωται.

Quęcunq; mediocriter corpore habentes, secundo aut tertio mense abortiunt sine manifesta causa, his acetabula plena mucoris sunt, neque possunt pra pondere fœtum continere, sed rumpuntur.

Quę vltimis mensibus abortiunt, a siccitate acetabulorum solent periclitari, tam lōgē abest vt prę illorum mollitie abortiant: mediis mensibus acetabula sunt firmissima. Ergo eę solum quę primis mensibus abortiunt, possunt id ob eam mollitię pati. Quam causam esse censo, nisi tamen gracilis nimis aut obesa sit mulier: nam vterq; habitus posset id facere (de gracili modō dixerat, de obeso dicit statim) aut causa aliqua manifesta fecerit, vt casus, saltus, aut pharmacum, aut vehemēs animi motus.

APHORISMVS XLVI.

Οκόση ωδφ φύσιν παχια εσση μη ευλλαμβανωσιν

Βανωσιν ει γαστρι, ταιτησι τω θητωλον τω σωμα των υσερων αποπιζει, ε περην η λεπιωθλωαι, & κυωσιν.

Quęcunq; prater naturam crasse, non concipiunt in vtero, his omentum os vteri comprimit: & prius quāam extenuentur, non concipiunt.

Libello de Sterilibus, multas causas sterilitatis refert Hippoc. inter quas hanc quoq; quod scilicet nimia omenti crassities comprimit os vteri. Oportet vt extenuentur, quod concipiant.

APHORISMVS XLVII.

Η υσέρη εν τω ισχίω εγκυεισιν Δαπυήση, αι αιγκη εμμοτον θηρέαση.

Si vterus qua parte coxę adiacet, suppuratur, necesse est linamentum fieri.

Vterus nonnunquam suppurationem patitur, quę extrorsum rumpitur ad coxam, illi enim adiacet atq; est ligatus. Vlcus ergo quod ex suppuratione eo loci supererit, medicamento quod excerpto lino excipiatur, curari debet. Hoc etenim ad vlcera caua est idoneum, vt cauum filis repleatur: maxime in loco decliui, vt ita minus decadat medicamentū. Docet hoc ipse met Hippocr. lib. de Medicat. & Chirurgi omnes vsu exploratum habent.

APHORISMVS XLIX.

Εμβρυα, τω μοι αρσενια εν τωσι δεξιοισι, τω δε ηγληα εν τωσι αριστεροισι μαλλον.

Fœtus, mares quidem in dextris, fœmina vterō in sinistris magis.

Latus dextrum sinistro calidius est, in locis supra septum transfersum: quia arteria quę in dextrum latus ex aorta secatur, duplo latior est, quāam quę in sinistrum. In locis infra septum, quia hepar est in hypochondrio dextro, & re dexter calidior sinistro, quia altior & hepatis vicinior. Testiculus quoq; dexter est calidior, quia minus serosum sanguinem trahit vas seminarium dextrum, quod ex vena ipsa caua nascitur, quāam sinistrum quod ex vterere. Ergo & dextra vteri pars, sinistra calidior est: merito ergo in ea mares concipiuntur.

APHORISMVS XLIX.

Τετρων εκπλωσσιας, παρμικεν επιπθεις, επιλαμβαιεν τες μυκτηρας, και τω σωμα.

Vt secunda procidant, sternutatorii naribus apponens, mares & os apprehendere.

Explicatum prius est, qua causa, concusso cerebro vterus excutiat quod continet.

APHORISMVS L.

Γυναικι τω κατωμυλω λω βελη επιχεν, σικυλω ως μεγισλω περ τες πτθς περ σβαλλε.

Si mulieri menstrua sistere volueris, cucurbitulam maximam sub mammis defige.

Nulla ex parte fieri potest reuulsio secundū maiorem rectitudinem, quāam ex mamnis, ne in vterū influat. Quare ego non vnam eamq; maximam solum cucurbitulam affigi facio, sed duas etiam sub duabus mamnis. Sed si quid impedit sub mamnis

A affigi, hypochondriis affigo, nam hæc habet parem cum infernis & supernis rectitudinem.

APHORISMVS LI.

Οκόση εν γαστρι εχρσση, ταιτησιν τω σωμα των υσερων συμμεμυκω.

Quę in vtero habent, his os vteri constriatum est.

Facultas retinendi constringit os vteri, post conceptum. Atqui hæc est apertissima nota conceptus: cuius cognoscendę oportet obstetricem esse peritissimam.

APHORISMVS LII.

Γυναικι λω εν γαστρι εχρσση γάλα πολυ εν των μαζων ρυη, αωδενες τω εμβρυον σημαίνει. λω η σερει οι μαδοι εωσιν, υγιενότερον τω εμβρυον σημαίνει.

Si mulieri in vtero habenti lac multum ex mamnis fluat, debilem esse fœtum significat: se verò solide mamma fuerint, magis sanum esse significat.

Si plus lactis effluit e mamnis, quāam pro affectu & natura mulieris, constat debilem esse fœtum, ac languidē trahere. Nam aliter noq; adeo redundaret in mamnis alimentum.

APHORISMVS LIII.

Οκόση Διαφθείρειν μελλωσι τω εμβρυα, ταιτησιν οι πτθι ισχιοι γινονται. λω η παλιν σκληροι θηλωνται, οδωμη εσση, η εν τωσι πτθισιν, η εν τωσι ισχιοισιν, η εν τωσι γενασιν, η εν τωσιν οφθαλμοισι, και ε Διαφθείρσιν.

Quęcunq; corruptura sunt fœtus, his mamma tenues fiunt: si verò rursum durae fiant, dolor erit vel in mamnis vel in coxis, vel in genibus, vel in oculis, & non corrumpent.

Opponuntur vt contrariis durę mamme tenuibus: quia quę tenues sunt, statim sunt laxę & molles. Dictio illa rursum, duobus modis videtur posse accipi: vel vt significet rursum fieri duras eidē mulieri, cui prius sint factę tenues: vel vt significet, vt ei quę abortum factura est, fiunt tenues, ita contra duras fieri ei, quę illos dolores sine abortu est perpessura. Secundum hunc sensum videtur secutus Galenus, quem ego proinde primū enarrabo. Dixerat prius, Quibus graciles mammae fiunt, abortū faciunt: hic dicit, Quę abortū sunt factura, his graciles prius mammae fiunt. Neq; verò refert parum, vtro dicatur modo. Hoc enim vltimum significat, omnibus ante abortum fieri mammas graciles: id quod experimento verum esse, sciunt mulieres omnes: neq; solum ante abortum, sed etiam ante naturales partus. Nimirum quęcunq; causa fecerit abortum, vnde cunq; confluunt, cum iam partus imminet, succi ad vterum: a mamnis verò descendunt multo magis. Igitur iis quę abortum facturae sunt, fiunt mammae graciles: contra durę fiunt & pleniores quāam pro affectu, quibus est futurus dolor in partem aliquam, vt oculos, coxas, genua, non autē abortus. Nam ex abundantia alimenti rariū abortus: crebrius ea redundantia decumbit ad coxas

aut genua, cum quia articuli iis; magni & laxi & in inis partibus sunt, tum etiam quia coxis alligatus est uterus, & genua coxis supposita & secundum re- etitudinem vicina sunt. Oculos etiam ob viciniam mammaru, fluxio & multus vapor molestat. Hunc sensum est sequutus Galenus. Videtur tamen alter quoque esse verus, & verbis satis congruens. Nimiru ei que abortum factura est, dictis de causis mamme gracilescent. Si vero postquam graciles facta erant, & cum abortum timeremus, rursum sunt de gracilibus durae, liberabitur ab abortu, tamen patietur dolores illos: atque tantu maior erit doloru causa, quan- to magis est redundatia illa repente facta in vacuis mammis, aut recursus humorum versus mammas. Tanto enim minus ferre potest membrum quod- cunq; pondus, quanto magis repente oneratur.

APHORISMVS LIV.

Ὁ κέσση το σῶμα τῶν ὑπερέων σκληρόν ἐστὶ πάν- τησιν αἰάγκη, τὸ σῶμα τῶν ὑπερέων ζυμύειν.

Quibus os uteri durum est, his necesse est os uteri conuiere.

In praecipuis causis sterilitatis naturalis, est duri- ties naturalis oris uteri: facit enim conuiere ac con- stringi illud, vt non possit accipere semē virile: qua- re non concipit. Docet idem Hippocrates libro de Sterilibus.

APHORISMVS LV.

Ὁ κέσση ἐν γαστρὶ ἔχουσα ὑπερπυρετῶν λαμβά- νονται, ἐὶ αὐτῶν ἰσχυρῶς ἰσχυραίνονται ἀπὸ πύρεσσι Φα- νερῆς, πικρῶσι χαλεπῶσι, καὶ ἐπικινδύωσι, ἢ ἐκ κινδύ- σκουσιν κινδύωσιν.

Quaecunq; mulieres grauida a febris capi- untur, & vehementer sine manifesta causa exte- nuantur, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur.

In aliquibus codicibus legitur, pro extenuantur, calefiunt. Galenus priorē lectionem sequitur: quā ego propterea versionem sum profecutus. Sed pri- or quoque potest satis idoneum sensum reddere, hūc scilicet: Mulieres grauidae, quae capiuntur a febris ardentibus, si ad legitimum pariendi tempus vene- rint, parient cum periculo: sin minus, cum pericu- lo abortient, quia scilicet omnis acutus morbus in utero gerente est lethalis. Est verò periphra- sis, qua febris putrida ardens significatur, febris per quā ve- hementer sine causa manifesta ardent. Nimiru per febre diariam vehementer calefiunt febricitates, sed ex causa manifesta: igitur quae sine causa mani- festa vehementer ardent febres sunt, in genere earum quae proprie appellantur ardentes, sunt. Sed oportet vt aphorismum enarremus, vt scripsimus. Quod dicitur, a febris capiuntur, ne intellige a so- lis ardentibus, sed a quibusuis. Sed quod dicitur, si- ne manifesta causa, intellige ac si diceretur, plus q̄ ratio postulat. Nam a quacūq; febre, plus quam ra- tio postulat, extenuari, semper significat debilitatē, vt alio aphorismo dicebatur: debilis verò mulier cum periculo pariet, atq; multo magis abortiet.

APHORISMVS LVI.

Ἐπὶ ῥόω γυναικείῳ πασμοδὸς καὶ λειποθυμία καὶ

Ἐπιγῆται, κακόν.

A profusio muliebri, si conuulsio, & ani- mi deliquium superueniat, malum.

Aphorismo 4. dicebatur, Sanguine copioso fluē- te, conuulsio aut singultus superueniens, malū. Er- go a profusio muliebri, conuulsio mala, redū con- uulsio cum animi deliquio.

APHORISMVS LVII.

Καταμυλιῶν γινόμενων παλειόνων, νῆσι ζυμβαί- νουσι καὶ μὴ γινόμενων, ὁποῦ ὑπέρης γίνονται νῆσι.

Si menstrua multum fluant, morbi accidunt: si non fluunt, ex utero morbi contingunt.

Omnes euacuationes naturales, & aliae etiā que consuetae iam sunt, vtroque modo afferunt periculū, & cum non fluunt, & cum immodicē fluunt. Quia etiam iidem vtroque modo morbi nonnunquam fi- unt, velut a retentis aut fluentibus nimium men- struis aut haemorrhoidibus, hydrops fit: quia sup- pressio suffocando, euacuatio dissipando, calorem hepatis debilitat.

APHORISMVS LIX.

Ἐπὶ ἀρχῶν φλεγμῶν, καὶ ὑπέρης φλεγμῶν, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι, τραχηρὴ ἐπιγι- νεται ἐπὶ τῇ ἡπατι φλεγμῶν, λυγρὴ ἐπιγίνεται.

Recto intestino inflammato, & utero inflam- mato, & renibus suppuratis, stillicidium vrinae superuenit: ab inflammato verò hepate, singul- tus superuenit.

Non vt signa pathognomica scribit haec, stilli- cidium inflammationis vteri, & intestini recti, & sup- purationis in renibus: singultum, inflammationis hepatis: sed vt superuenientia. Non enim q̄ semper superueniant, sed quod soleant superuenire. Scilicet, non si in intestino recto, aut utero est inflamma- tio, aut suppuratio in renibus, erit necessariò stilli- cidium vrinae: sed si superuenit stillicidium his pas- sionibus, malum est. Ita si inflammationi hepatis, singultus, malum est, vt aphor. 17. septimae dicitur: quo loco huius secundae partis causam reddam. In- flammatio recti intestini aut vteri oris, maximē cū est magna, comprimit os vesicae: quo fit, vt non pos- sit nisi guttatim vrinam emittere. Pus ē renibus de- scendens, cum acre & malignum est, irritatione fa- cit stillicidiū, simile ei quod succedit ardori vrinae.

APHORISMVS LIX.

Γυνὴ καὶ μὴ λαμβάνη ἐν γαστρὶ βάλη ἢ εἰδὶαίαι εἰ λήψεται, περικαλύψασιν ἰάποισι, θυμία κάτω, καὶ μὲν ποδὲσιν αἰσθησὶν ἢ ὀσμὴν ἀπὸ τῶν σώ- ματων ἐς τὰς ῥίνας, καὶ ἐς τὸ σῶμα, γίνωσκε ὅτι αὐ- τῇ ἐδὲ εἰσὶν ἀρῶνός ἐστιν.

Si mulier non concipiat, velis autem scire, an conceptura sit, obuoluens vestibus, suffias de- subter: atque si videbitur tibi odor penetrare per corpus in os & nares, scias illam non per sei- psam sterilem esse.

Similem quandam causam explorādi, an mulier per seipsam sterilis sit, scripsit Hippocrates libro de Steri-

Sterilibus, dicēs: Caput alij integrum, depurgatū, ac derasam ad vterum apponat, & postridie videat, an per os oleat: si oluerit, concipiet: sin minus, non. Huius causa est, quia penetrans odor, vterum neq; durum, neq; densum, sed satis rarum & perspirabilem esse indicat.

APHORISMVS LX.

Ἦν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχέσση αἱ κατάρσιες πα- ρδύονται, ἀδύωτον τὸ ἐμβρυον ὑγαίνεον.

Si mulieri utero gerenti purgationes fluunt, non potest fetus esse sanus.

Non simpliciter dixit, debilem esse foetum si pur- gationes fluxerint: sed, si fluunt, vt ita significetur fluere satis copiosē, & ordinatim suis temporibus. Nimirum, vtcunq;, fluere possunt sine magna no- xa: tamen si copiosē fluunt, debilissimus est foetus, atq; ob debilitatem non trahit, vt cum multum lac effluit ex praegnanate, diximus accidere.

APHORISMVS LXI.

Ἦν γυναικὶ κατάρσιες μὴ παρδύονται, μήτε φρι- κησ, μήτε πυρετὸς ἐπιγινόμενα, ἀσπι τῇ αὐτῇ πύρεσ- σι πύρεσι, λογίζεσθαι τὸ ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Si mulieri purgationes non fluunt, neq; horro- re neque febre superueniente, fastidia autem illi accidunt, intellige hanc in utero habere.

Non possunt cessare purgationes menstruae, nisi morbi aut conceptus gratia: sed si neq; horror neq; febris superuenit, non videtur ob morbum cessare: quare eo intelligere possis, mulierē concepisse. Ma- ximē si cum suppressione menstruorum, non alio malo torqueatur quā fastidiis ac nauiseis: haec enim conceptus solius soboles est.

APHORISMVS LXII.

Ὁ κέσση ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσα, καὶ κούσκεισιν, καὶ ὀκῆσαι κατὰ γαστρὸς ἔχουσα τὰς μήτρας, καὶ κούσκεισιν. ὁποῦ ἐκίνουται ὅδ αὐτῆς ὁ γόνος, καὶ ὀκῆσαι ἐξέρχεται μάλλον, καὶ περικαλῶσιν, εἰ δὲ ἢ ὅδ τῆς τρεοφῆς φθέρεται τὸ σπέρμα, ὀκῆσαι ἢ ἐξ ἀμφο- τέρων τῶν κούσκεισιν ἔχουσα σύμμετρον, αἱ ποιαὶ τῆ ἐ- πίτεκνοι γίνονται.

Quaecunq; frigidus & densos habet uteros, non concipiunt. Et quaecunq; praeumidos ha- bent uteros, non concipiunt: extinguuntur enim ipsi semen. Et quaecunq; siccos magis, & vren- tes: penuria enim alimenti corrumpitur semen.

Quaecunq; verò ex utrisque temperie habent mediocrem, haec fecunda sunt.

Multae causae sterilitatis muliebris sunt, quaedam in mala compositione vteri, quaedam in mala tem- perie: de quibus hoc aphor. differit Hippoc. docēs, omnem intemperiem magnam afferre mulieri ste- rilitem. Siue enim calida, siue frigida, siue humi- da, siue sicca mulier est, idq; siue toto corpore, siue utero solū, quodcunq; horum vehementer est, ste- rilis est: atq; multo magis, si horum duo habet, calo- rem dico aut frigus cum humore aut siccitate. Nā quae ex utrisque coniugis qualitatum, caloris in-

quam aut frigoris, atq; humoris aut siccitatis, habet mediocrem temperiem, sunt fecundae. Non quod temperatae solū, atque exacte mediocres, fecundi- dae sint: sed quod illae solū, quae nullam intempe- riem habent summam. Atqui etsi omnes intempe- ries eandem passionem faciunt, puta sterilitatem, non tamen omnes eodem modo. Quare non tantū per enumerationem dixit Hippocr. omnes intem- peries facere sterilitatem, sed etiam explicat quibus modis singulae faciant. Quae frigidos & densos ha- bent uteros, non concipiunt. Nimirum frigidus u- terus non potest non esse densus, quare est ineptus ad conceptum. Etsi non hac ratione solū, frigus conceptum impedit, sed etiam per se: nimirum im- pedit omnes cocōctiones, & naturales ortus. Quae- cunq; praeumidos habent uteros, non concipi- unt, quia extinguitur in eis semen, vt frumentum in palustri agro suffocatur: redundas enim humor, bonam elaborationem impedit, & putrescentiam facit: Accedit his, quod multus succi humor facit, vt semen non retineatur sed effluat. Et quaecunq; siccos magis & vrentes, penuria enim (inquit) ali- menti semen corrumpitur. Non quidem hic con- iuncte dixit siccos & vrentes, quasi de composita in- temperie, sicca & calida, dicat: non etiam de simpli- cibus, calida solū, & sicca solū: sed quia ambas intemperies putat eodem modo sterilitatem affer- re, puta per penuriam alimentī. Nam quum vterus est nimis siccus, ac multo magis si tota mulier etiā est; non potest suggerere satis multum alimentum foetui. Calidus etiam vterus vrens, absumit semen, & alimentum. Sed cur non hic simpliciter dixit ca- lidos, vt frigidos dixerat, sed vrentes? Certē vt vno nomine intemperiem significaret, & modum quo ea ledit: nimirum calor vteri facit sterilem, vrendo. Nam si moderatior calor sit, vt non vrat, atq; is vte- ri peculiaris sit, non facit sterilem, sed etiam valde fecundam mulierem. Dixi, atq; is vteri peculiaris sit, quia calor totius corporis, citius potest sterilem facere, per vehementem dissipationem humorum (quod in quibusdam viraginis vsuuenit) quam peculiaris vteri, qui non facit, nisi iam vrat. Sed vi- detur, si tot sunt sterilitatis cause, decepsisse nos Hip- pocrates nuper, cum diceret: Si odor penetrat per corpus in os & nares, scias illā non per seipsam ste- rilem esse. Nam etsi frigus & densitas possint impe- dire odorem, quominus penetret, tamen calor non videtur posse id facere. Certē satis ostendimus, raro calore fieri mulierem sterilem, frigore verò frequē- ter. Non ergo malē fecit Hippocrates, qui id quod semper ferē fit, sequutus est: nam ita procedunt artes.

APHORISMVS LXIII.

Παραπονήσιος ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρῶτων. ἢ ὅδ ἀ- ραιότητι τῶ σώματος τὸ πνεῦμα ἐξω φέρει, πρὸς τὸ μὴ ἀρρῶται τὸ σπέρμα ἢ ἀπὸ τῶν πυκνότη- τῶν τὸ ὑγρὸν καὶ διαχωρεῖ ἐξω ἢ ἀπὸ τῶν ψυχρότη- τῶν ἐκπύρεται, ὡς ἀπορροῦσθαι πρὸς τὸν τόπον τῶν ἢ διὰ θερμῶσιν τὸ αὐτὸ τῶ τῶ γίνεται.

Similiter autem & in viris: aut enim ob rari- tatem corporis, spiritus extra fertur, vt non possit emitti semen: aut ob densitatem, humidū non excernitur extra: aut ob frigus, non incalescit;

ut colligi possit in hoc loco: aut ob calorem hoc idem fit.

Multa scribit Galenus contra hanc sententiam, quam non legitimam Hippocr. esse, sed adulterinam, ac supposititiam putat. Prima obiectio est. Quandoquidem hic auctor dicit, Similiter autem & in viris, debuisset statim referre eandem infœcunditatis causas in viris, quas in fœminis retulerat. Quod tamen non facit: nam ob raritatem corporis non dixerat mulieres fieri aliquando steriles, ignoravit ergo propriam vocem. Deinde, ita scribens, Ob corporis raritatem spiritus extrahitur, ut non possit emitti semen: aperte (inquit) innuit semen emitti non à facultate naturali expellendi, sed impulsum ab spiritu: id verò est falsum. Præterea, Ob densitatem corporis humidum non excernitur: si de alio humore dicit, sermo (ait) delirus est: si de semine, non debuit causari totius corporis densitatem, sed viarum feminis angustiam. Præterea, cum dicit, Ob frigus non incalescit, ut colligi possit in hoc loco: debuisset explicare, quem locum dicat. Est vltima obiectio. Ob frigus, dicit, non incalescit, ut colligi possit in hoc loco: & addit, ob calorem hoc idem fit: ergo affirmat ob calorem non incalescere, quod est maximè absurdum. His obiectionibus videtur sibi Galen. probasse orationem hanc partim nõ esse concinnam, partim esse deliram, partim absurdam, atq; proinde non esse Hippoc. Ego verò & obiectio nes has posse dilui facile puto, & sententiam posse p Hippocratis dignitate declarari. Nam cur illud, similiter & in viris, ita declaratur: eisdem de causis viri fiunt infœcundi, quibus fœminæ: potiùs quàm ita, similiter accidit viros affici sterilitate ac mulieres? Certè non video, cur non putetur hoc verbis illis significare: quibus ita enarratis, tenetur auctor causas reddere virilis sterilitatis, non tamè easdem quas fœminæ. Reddit ergo causas vtrobique, vt solet Hippoc. non omnes, sed quæ solent esse frequentissimæ omnium. Atqui plerunque non eisdem de causis solent viri & mulieres steriles fieri: sed hæc, causis quas nuper retulit: illi, iis quas modò refert. Quanquam profectò possint ab omnibus causis vtriq; pati: sequitur verò semper Hippoc. id quod est frequens. Quod vt intelligas, considera, virorum qui impotes generandi sunt, quosdam omnino coire non posse, quod ne erigat quidem: quosdam quod cum erexerint, tamen cum iam iam ad mulierè accedunt, tumorem deponunt antequàm semè emittant: alios posse quidem coire, vtpote erigentes, tamen nunquam semen demittere, neque tumorem nisi tardissimè deponere. Primos constat frigidus esse: secundos dicit vulgus hominũ ligatos aut maleficiatos, putans ex superstitiosa causa fieri (id tamen fit, quod viæ genitalium membrorum laxæ sint, aut spiritus tenuissimi, vt illis expirantibus anæquam semen erumpat, tumor membri subsidat, & illud non erumpat) tertios censeo habere aut semen crassius, aut vias angustiores, vt non possit erumpere. Igitur hos oportebit curare aperientibus & extenuantibus, secundos crassitudinem inducentibus & adstrictione, primos calidis. Nam vt conceptio fiat, oportet semen calidum esse: atq; cum animal irritatur ad coitum, venit spiritus copia ad virile membrum quo intumescit, vt ita viæ feminis ampliciores fiant: sunt enim per sese maximè angustæ,

& semen nõ possit per eas exire. Si igitur aut omnino non intumescat, aut detumescat intempestiuè, viæ constringentur, & semè non erumpet. Non tamen proinde fit (vt Galen. argumentabatur) vt semen impulsu expellatur, vt quod reicitur tulsit: ac nõ potiùs constrictione, vt quod mingitur. Iam verò quod dixit, ob densitatem humor nõ expellitur, minùs fuit arguendus. Non enim dicit ob corporis densitatem, sed ob densitatem: intellige tu, viarum feminis. Quod si illam dictionem, corporis, repeti Galen. vult, tamè meminerit, iuxta placita Hippocratis semè de toto corpore decidi: quare id quoq; erat Hippocratis placitis consentaneum. Quod dicit, vt colligi possit in illo loco, nõ explicuit quo loco, tamen apertum erat intelligi quo loco colligi solet, in vtero scilicet. Multò minùs, si dicit, ob calorem hoc idem fit, debes colligere ob calorem nõ incalescit, sed ob calorem infœcundi fiunt. Calor enim aliter facit viros infœcundos, ac frigus: scilicet, non aliter ac fœminas, vrens absumentesq; semen. Igitur dicitis constat fortasse, sententiam hanc esse Hippocrate dignam & obiectiones indignas Galeno.

APHORISMVS LXIV.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέσσι, κακόν. κακόν ἢ καὶ πυρετῶσσι, ἔοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα. Διαφορὰ βρογχίτων, καὶ τοῖσι διψώδεσσι. κακόν ἢ καὶ οἰσι χολώδεσσι αἰ διαχωρήσιες ἐν ὄξεσι πυρετῶσιν ἔσσι. ἔοισιν αἷματ' ἢ πολλὰ διαχωρήσιες γέγονεν. ἀρμόζει ἢ τοῖσι φθινώδεσσι, μὴ λίλυτοπλῶ πυρετῶσσι διδόναι, καὶ ἐν πυρετῶσι μακροῖσι, βληχεροῖσι, μηδ' ἐν τῶν περὶ τῶν σημείων παρεόντων, ὡς ἂν λόγον ἢ ἐκπετηκόσιν.

Lac dare quibus caput dolet, malum. Malum autem & febricitantibus, & quibus hypochondria sublimia murmurant, & sitientibus. Malum verò & quibus biliosa deiectiones in febribus biliosis sunt: & quibus multi sanguinis deiectione facta est. Verum confert tabidis, non valde admodum febricitantibus. Dare autem & in febribus longis debilibus, nullo dictorum signorum apparente, præter rationem verò extenuatis.

Lac est concoctionis non omnino facilis, & corruptionis facilis, tam ad putredinem nidorosam q̃ ad aciditatem, est etiam flatuosum: tamen cum coctum est, bene satisq; multum nutrit, nam boni succi est & humidum. Seri participatione est extergens, & aluum modicè subducens. Hinc fit, vt quibusdã malis expediens sit, quibusdã aduersum: quæ omnia ferè vnico hoc aphorismo Hippocrates colligit. Nam quia flatuosum est, caput replet, & tumorem hypochondriis præstat: quia facillè putrescit, febres putridas auget: quia facillè acescit frigidis, epotum nocet. Ergo non immeritò putetur ledere eos, quibus dolet caput: nam si iis, quibus nõ dolet, dolorem capitis replendo solet facere, augebit profectò iis, quibus dolet. Maximè verò quibus dolorem fluxio fecit. Nam si ex calida & sicca intemperie sine humore quis doleat, non multum ledetur lacte: nisi dolor tantus iam sit vt fluxionè moueat, & dolori pristino causam nouam addat. Febricitantibus quoq; est malum, febre scilicet putrida: nam hec-

5
D
E
F
G

cis expediens esse, statim dicit. Hypochondria elata & intumescencia, læsum iri flatuoso cibo, non est dubiũ. Neq; minùs constat malũ esse, si hypochondria murmurè: nam murmur fit, aut à flatu, aut ab humore permisto cum flatu. Malum etiam est lac sitientibus, non vt cunq; sed valde sitientibus: nam tales aut admodum biliosi sunt, aut magna tenent febre. Bilescit enim lac citò per febres, biliosas maximè: quare quibus in febribus biliosis biliosæ deiectiones fiunt, admodum lædet. Dixit Hippoc. & quibus biliosæ deiectiones in febribus biliosis: quia in deiectionibus biliosis, quæ sine febre putrida dyenteriam minantur, læpe confert lactis vsus: non aliter quàm iuuare solet eos qui vrinæ ardore laborat, attemperando scilicet succos, & mitiores faciendo. Quod addit, & quibus multi sanguinis facta est deiectione, Galen. non attigit commentatione: fortasse nõ habebatur in antiquis codicibus. Sed vt cunq; hoc habeat, hæc potest habere rationem: Multi sanguinis effusio refrigerat, refrigeratis acescit lac statim. Enumeratis iis quibus nocet lac, ad eos affectus quibus prodest, se transfert Hippoc. dicens, lac conferre tabidis omnibus, maximè verò iis, qui ex pulmone capiunt initium tabis. Hos enim innuit dicēs, cõfert tabidis: antonomasticè enim ita appellari ex pulmone arescentes, prius monuimus. Causa verò qua tantopere his conuenit, hæc est. Cum duæ passionis in his corporibus conueniãt, vlcus, & tabes, videtur admodum difficile rationem illas curandi inuenire, quandoquidẽ vlcus petit siccantia, tabes humectantia. Lac tamè videtur citra noxã, vtrunq; malum posse curare, vlcus deterfione, tabem nutritione & humectatione. Quod si humectatio vlcus lædere potest, id perexiguũ: quia cum vlcerata pars valde humida sit, minùs siccantibus indiget: & id quidem potest emendari, aut cibo quo vtuntur pecudes, aut mulier, aut infusione herbæ alicuius sicioris, vt thymi, aut pulegij. Ad alia etiam vlcera vtuntur lacte, vt ad vlcera vesicæ, nisi sint sordida admodum: nam vlcera modicè extergit, & acrimoniã excrementorum retundit. Ad oculos quoq; inflammatos aut palpebras benefacit, ob partis illius acrisensum. Sed hæc, occasione eius tabis quæ à pulmone incipit, commemorauimus. Dicit: Confert tabidis, non valde admodum febricitantibus. Quod fortasse videbitur superuacuum: nam tabidi omnes hec tici sunt, & hec tica semper est exigua quædam febris: quare nulli tabidi possint valde admodum febricitare. Certè qui tabidus sit, nõ potest admodum febrere, nisi cum febre hec tica putrida quoq; coniuncta habeat: sed quia cõiungi putrida cum hec tica potest, & ea ita coniuncta vlus lactis erit noxius, dixit tabidis non valde admodum febricitantibus. Quod dixit, valde admodum, nõ est quod te moretur: perinde est ac si, valde, aut admodum dixisset: illa est verborum copia, & vbertas sermonis. Hec tica omnibus etiam sine pulmone vlcere vtile esse lac, his verbis dixit: Dare autem oportet in febribus longis debilibus, & præter rationem extenuatis: nam febrium hec ticarum est descriptio hæc: longæ enim sunt, non magna. Et extenuantur ægrotantes præter rationem, id est, plus quàm pro febris magnitudine: nam per febres lentas, non hec ticas tamen, lentè etiam secundum febris rationem extenuantur corpora. Quod addit, nullo dictorum signorum apparente (id est, si neq; caput dolet, neq; elata sunt hypochondria,

A neq; murmurant, neq; valde stiant) censet Galen. superflue esse additum, cum prius dictum esset, illis omnibus lac nocere. Tamen mihi videtur, necessarium fuisse illud addere. Nam dictum quidem erat, in capitis dolore lac esse noxiũ, in hec tica esse vtile: tamen non erat dictum, cum ambo hæc accidēt, dolor & hec tica, an dandum lac sit. Hoc igitur modò addidit, nec per hec tica febre esse lac dandum, si quod illorum quæ dicta sunt, cum febre coniungatur.

APHORISMVS LXV.

Οὐόσισιν οἰδήματα ἐφ' ἑλκεσι φαίνονται, ἔμάλλα πῶνται, ἔδ' ἐμείνονται τρετῶν δ' ἀφανισθέντων ἐξαιφνης, τοῖσι μὲν ὀποδεν, πασμοι, τέτρινοι. τοῖσι ἢ ἐμπεσοδεν, μανία, ἢ ὀδύαι πλὴν ὄξείαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερία, ἢ ἐρυθρὰ ἢ τὰ οἰδήματα. Quibuscumq; ex vlcerebus tumores apparēt, non valde conuellantur neq; insaniant: his aut euanescentibus repente, quibus à parte posteriori conuulsiones, & distentiones: quibus verò ab anteriori, furor, aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Si in magnis vlcerebus tumores fiunt, nihil mirum, nam vlcera sunt manifeste causæ tumorũ. Sed si non fiunt, aut postquam facti fuerint, euanescunt repente, timeri debet recursus succorum in partem aliquam internam: atqui ex quacũq; parte timetur recursus in eam, cum qua habet rectitudinem. Partes posteriores omnes habent cum spinali medulla & occipite rectitudinem: anteriores, cum ipso cerebro & cum thorace & vtre. Igitur ex vulnere in alia qua partium posteriorum timeri debet conuulsio, hoc est enim symptoma motus: ex vulnere in anteriori, mania quæ passio mentis est, aut pleuritis aut suppuratio, quæ sunt thoracis passiones, nisi sanguis recurrat ad ventrem & fiat dysenteria cruenta. Id quod maximè sperandum est, cum tumores qui euauerant, erant rubri & ex sanguine.

APHORISMVS LXVI.

Ἦν τραυμάτων πνηρῶν, καὶ ἰαχυρῶν ἐόντων οἰδήματα μὴ φαίνονται, μέγα κακόν. Si vulneribus prauis & fortibus tumores nõ superueniunt, magnum malum.

Magnitudo aut paruitas vlceris, longè aliud est à malitia aut contrario. Nam potest vlcus exiguum esse prauũ, vt quod in neruo aut articulo acceptũ est, aut alibi habet mala signa. Magnum etiã potest esse vlcus, sine omni malitia. Tamè vtrunq; magnitudo inquam & malitia, causa est concitandi fluxionem & tumorem. Igitur si magnum & malũ vlcus fuerit, & nulli tumores superueniant, admodum præter rationem est, quare magnum malum.

APHORISMVS LXVII.

Τὰ χαῖνα χρεστά, τὰ ἢ χῶμα κακά. Molles boni, crudi verò mali. Tumores intelligit molles esse bonos in vlcerebus. Crudos verò malos. Sed quorsum mollibus opponit crudos, ac non potiùs duos: aut cur crudis mol-

D
E
F
G

les, ac non potiùs coctos? Certè cum crudos dicit, coctu difficiles intelligit: molles verò etsi crudi esse possint, tamen contumaces, & incoctiles non sunt, vt scirrhusi Atqui q̄ incoctiles dicimus, ne insupparabiles solùm intellige, sed insuperabiles quacunq; ratione: nam scirrhii ob duritiem suppuratione respiciunt, & ob succorum crassitiem, respiciunt resolutionem. Atqui morbi quicunq; à natura vinci non possunt, incoctiles appellatur. Opposuit ergo molles crudis, innuens molles faciliùs quàm duros superari, ac proinde meliores esse. Aut certè nomen illud, molles, hinc non accipitur propriè pro eo quod cedit digitis, sed metaphoricè vt solet, pro eo quod non est contumax. Ita dicimus mollem morbum, eum qui cedit curationi: durum, contumacem, etsi ad tactum non pertineat. Erit ergo sensus, tumores qui curationi faciliè cedunt, boni: crudi verò, id est, insuperabiles, mali: eritq; opus deinde distinguere, qui sint faciles, qui difficiles solutu.

APHORISMVS LXIIX.

τῶ ὀπίθεν τῆς κεφαλῆς ὀδύνομεν, ἢ ἐν μετώπῳ ὀρθή φλέψ τμηθεῖσα, ὠφέλεται.

Dolenti parte posteriori capitis, recta vena in fronte secta, prodest.

Quæ rectitudo obseruanda sit in missione sanguinis, atq; eam nõ esse, vt quidam statuunt, fibrarum, lib. 7. Contr. diffusè satis docuimus, vt non opus sit modò repetere que illic sunt pertractata. Dictũ ibidem est, contrarietatem aliquam loci esse obseruandam, nisi cũ iam voluimus ex ipsamet parte euacuare. Atq; cum locorum contrarietates quatuor sint, supra & infra, dextrum & sinistrũ, antè & retro, intro & extrã, reliquatũ vsus in omnibus corporis partibus est: tamen eius contrarietatis quæ est antè & retro, in solo capite occurrit. Siquidè præter brachia & crurã, in partibus capitis solùm secatur vena commodè. Sed in capite obseruatur hæc cõtrarietas, velut in hoc exemplo. si dolor in occipite est, vena secta in fronte: si in iyncipite, scarificato occipite. Neq; verò hinc dicit, si occiput dolet, secandam semper esse venam in fronte: nam multi dolores occipitis nulla sanguinis missione egent. Sed quid est quod dicit, vena recta in fronte secta? an est in fronte quædam recta, quædam nõ recta, cum occipite? Certè si dolor inclinãt ad dextram aut sinistrã occipitis partes, ad dextrum aut sinistrũ tempus secanda vena est, quò dolor inclinauerit: si verò medium tenet occiput, in media fronte: atq; hoc est rectam in fronte secare venam. Multa ad hanc partem spectantia, loco citato reperies.

APHORISMVS LXIX.

Ρίγη ἀρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ ἀπὸ νῶτος ἐς κεφαλῶν ἰσχυρότερον ἢ μᾶλλον ὀπίθεν, ἢ ἐμὲ ὀπίθεν τῶ σώματι, ὅσον πηχέων, καὶ μηρῶν. ἀπὸ δὲ τῆς δέρματος ἀραιῶν. Δηλοῖ ὅτι τὸ τῆς ἰσχυρίας.

Rigores incipiunt, mulieribus quidem à lumbis magis, & per spinalem medullã in caput: viris autem, à posteriori parte magis quàm ab anteriori corporis, velut à cubitis et femoribus. Sed cutis rara: indicat autem hoc pilus.

Nihil est quotidiano experimento magis confirmatum, quòd hinc Hippocr. docet: videlicet mulieres solere sentire rigores, velut incipientes à lumbis, & ascendentes per spinalem medullam versus occiput: viros verò in cubitis & femoribus sentire frigus ex rigore ante alias partes, & à parte corporis posteriori priùs quàm ab anteriori. Causa verò est hæc. Cùm articuli extremorũ membrorũ, & ipsa extrema membra absint longiùs à visceribus, frigidiora sunt reliquis partibus. Eadem ratione, regio lumborum frigidior est thorace & ventre. Pars posterior tota frigidior est anteriori, quia magnis ossibus à visceribus disita est: spinalis medulla & eius propagine cum exangues sint, non possunt non esse frigide. Frigidis membris frigidum esse inimicum, dictũ priùs est. Porro rigor passio est frigida, nam est fuga innati calidi: igitur inter alia mala, hoc quoque partes hæ patientur, quòd rigorè ante alias sentiet, ante alias refrigeratẽ. Lumborum regio cum in omnibus hominibus frigida sit, tamè in mulieribus multò citiùs frigus sentit, ob vterum qui eo loco est, & frigidis passionibus tentatur sæpe. Quod dicit, à posteriori parte magis quàm ab anteriori, velut à cubitis & femoribus, ne ita intelligas, ac si cubitum & femur, partium posteriorũ exempla faciat: non enim sunt posteriores, sed extremæ. Verum ita intellige ac si dicatur, velut ab exterioribus, vt cubitis & femoribus, citiùs incipit rigor quàm ab interioribus: ita à posterioribus, quàm ab anterioribus. Interpres est ipsemet Hippocr. qui 6. de Morb. popularib. ita hanc ipsam sententiam scripsit: Rigores incipiunt, mulieribus quidè magis à lumbis & per dorsum & tunc ad caput. Sed & viris posteriore corporis parte magis, quàm anteriore: horrem enim magis exterioribus quàm interioribus corporis partibus, velut cubitis & femoribus. Igitur sermo Hippocratis ita decurrit, Quandoquidem exterioribus citiùs friget ex rigore, quàm interiora, posteriora quoq; rigebunt plus quàm anteriora. Nam quòd exteriora ita afficiantur, non alia causa est, quàm quòd sunt interioribus frigidiora. Sed posteriora etiam sunt frigidiora anterioribus: quod ex cutis raritate constat, quæ in anterioribus partibus maior quàm posterioribus est. Id rursum indicat pilus: non enim alia de causa pilus abundat magis anterioribus hominis partibus, quàm quòd anteriorum cutis rarior est. Sed cutis raritas est caloris soboles: calor enim laxat, frigus constringit. Igitur posteriora anterioribus frigidiora sunt: quare citiùs rigebunt.

APHORISMVS LXX.

Οἱ ἐπὶ τετραπύων ἀλίσκόμενοι, ἐπὶ πάνυ τι ἐπὶ πᾶσι μὲν ἀλίσκονται, ὡς ἢ ἀλίσκωνται πλεονέκρον, εἰ τι ἐπιλήθηται τετραπύων, πᾶσι δὲ.

Qui quartanis laborant, non admodum laborant conuulsione: si autem laborauerint prius & deinde succedat, cessant.

Cum conuulsionem dicit, epilepsiam intelligit: causa verò qua id quod dicitur in hoc aphor. cõtingit, hæc est. Epilepsia sæpe est ex melancholia, vt ab Hippocr. ipso in Epid. dictũ est, vbi ita scripsit: Comitiales plerunq; fiunt melancholici. Si ergo epileptici fiunt plerunq; melancholici, plerunq; etiam liberabuntur superueniente quartana: in hanc. n. insumptis

sumptis melancholicis succis soluuntur alij omnes morbi melancholici. Si verò ex pituita epilepsia fit, non succedet quartana: ex pituita enim, vt alicubi monstrauius, non potest melancholia fieri. Igitur qui cum laboraret epilepsia, quartana correptus est, liberabitur ab epilepsia: non quòd necessario liberabitur (fortasse enim ne quartana quidè sufficiet) sed quòd ita sperandum sit. Qui quartanis laborat, pituitosa epilepsia non video cur non corripi possint, tamen ex melancholia non corripietur, quare non admodum corripientur. Nam quæ adultis superueniunt epilepsia, non admodum sunt ex pituita, sed ex melancholia plerunq;. Nescio quam aliam reddit Galen. causam, frigidam tamen & obscurã.

APHORISMVS LXXI.

Οκόςισσι δέρματα πειτείνεται καρφαλέα, καὶ

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SECTIO SEXTA.

APHORISMVS I.

ΕΝ τῆσι χρονίησι λευκότερον ὄξυρεγμὴ ἐπιγρῶ μὲν, πλεονέκρον μὲν γινόμενῃ, σημεῖον ἀγαθόν.

In diuturnis leuitatibus intestinorum, superueniens acidus ructus qui prius non erat, signum bonum.

Verus acidus homini sano succedens, frigoris signum est: tamè succedens ei qui longa lienteria laborauit, significat incipientem iam calorem, quia per talem lienteriam erat adeò debilitatum iam calidum, vt ne aggrederetur quidem cõmutare. Quare flavus, etsi acidus, eleuare, minoris pfrigerationis iam est, quàm omnino facere nihil.

APHORISMVS II.

Οἱσι ῥίνες ὑγρότεραι φύσιν, καὶ ἡ γονὴ ὑγρότερη, ὑγαινοὶ νοσηρότερον οἰσι τὰλαια τὰ, ὑγαινότερον.

Quibus nares humidiores naturã, & semen humidius, valetudinem habent morbosiorẽ: quibus verò contraria, salubriorem.

Illa dictio, quibus verò contraria, aut quibus verò contrariũ accidit, videtur dici ad illas, humidiores & humidius: vt sit sensus, quibus verò nares ficciores, & semen ficcius. Atqui illud quod de naribus & semine dicitur, nota esse videtur temperamenti humidit: nõ enim quòd nares & semine humida sint, erit morbosus homo, sed quia cui talia sunt, humidus est. Igitur & illud, quibus verò cõtraria, erit nota temperamenti ficci. Itaq; erit sensus, humidus temperamento naturali, magis morbosus esse quàm ficcos. Galenus intelligit, atq; addit, humidus in salubriores esse, quia ad catarrhũ & alias fluxiones huiusmodi, paratiore sunt quàm ficci. Videtur tamè vt humidus ad huiusmodi morbos, ita ficcos ad ardentis febres, & choleras, & phrenitides paratiore esse: quare non video, cur probetur magis eorum

σκληρὰ, αἰδὲ ἰδρωτὶ πλεονέκρον. ὀκόςισσι ὅχι χαλαρὰ, καὶ ἀραιὰ, σὺ ἰδρωτὶ πλεονέκρον.

Quibus cutis obtenditur arida & dura, sine sudore moriuntur: quibus autem laxa & rara, cum sudore moriuntur.

Non si cui est cutis intèta & arida & dura, aut laxa & rara, statim morietur: sed si morituro est arida, sine sudore: si laxa & rara, cum sudore morietur.

APHORISMVS LXXII.

Οἱ ἰκτερίδες ἐπὶ πάνυ τι πνέματα ὄξυ εἰσίν. Ἰκτερίδες, non admodum flatuosi sunt.

Bilis & flatus à contrariis causis fiunt: raro ergo in eundem hominem incident ambo.

conditio. Proinde ego duorum alterum intelligo, aut humidiores dici hinc excrementosos, siccos non excrementosos (qui non summe sicci profectò, sed bene temperati sunt) aut illam dictionem, quibus verò contraria, non opponi dictioni, humidiores, sed dictioni, naturam. Eritque sensus, his quibus nares humidiores, id est, fluètes (ita dicebamus alios humididas) & semen humidius, cum bene valèt, maius periculum habent ægotandi, quàm si hæc non haberent, neque adeò excrementosi forent. Quibus verò contrã non per salutem sed post morbum aliquem hæc accidunt, non solùm non est malum, sed etiã salubre, nam omnes euacuationes idoneæ post morbos, salubres sunt. Itaque ante morbum est signum futuri morbi, post morbum est signum bene soluendi. Hunc sensum puto esse genuinum loci: vt pote quem Hippocr. ipse 6. Epid. part. 6. expressit his verbis, quæ Græcè referam, quia à plerisque enarratoribus corrupta citantur: οἱσι ῥίνες ὑγρότεραι φύσιν, καὶ ἡ γονὴ ὑγρότερη, ὑγαινοὶ νοσηρότερον οἰσι τὰλαια τὰ, ὑγαινότερον. Id est, quibus nares humidiores naturã, & semen humidius, & plus, huiusmodi morbosiorẽ: plurimis autè quibus post morbum, contraria. Quibus verbis cõstat contineri dictum sensum.

APHORISMVS III.

Εν τῆσι μακρῆσι δυσεντερίησιν αἱ ἀποσιτίαι, κακῶν, καὶ σὺ πυρετῶ, κάκιον.

In diuturnis difficultatibus intestinorum, fastidia cibi, malum: si autem cum febre, deterius.

Si statim ac dysenteria incipit, fit fastidium, imputari debet alicui bili in ventriculum incidenti: si tamen cum à principio factum non sit, post diuturnam dysenteria incipit, timeri iam debet ne ex maxima facultatis debilitate, aut sensus corruptione sit: quare malum est. Malum quoq; est febrem fieri in dysenteria, nam indicat inflammationes in vlceribus: atque proinde deterius est, fastidium & fe-

brem fieri à diuturna dysenteria, quàm solum fasti dium, quia tunc est malum solutu difficilius. Nam quod in ventriculo est, consensus est, & non aliunde eius sublatio incipere debet, quàm à curatione eius affectionis quæ in intestinis primaria est: quæ cum confluit cum inflammationibus, difficilius curabitur, vt aliis etiam vlceribus vsuuenit. Sed et si hæc vera sunt quàm maximè: non tamen proinde fastidium ipsum per se grauius est signum cum febre, quàm sine febre: imò etiam leuius, nam minor causa (quæcunque ea sit) valebit cum febre fastidium facere, quàm sine febre. Sed multò aliud dictum est, fastidium cum febre grauius signum est, quàm fastidium sine febre: aut fastidium & febrem esse, multò est grauius, quàm fastidium solum. Atq; hoc secundum est, quod hoc aphor. dici intelligo.

APHORISMVS IV.

Τὰ περιμάδησα ἕλκεα, κακοήθια.

Ulcera circumglabra, maligna.

Quia malignus succus in particulam veniens, corrumpit pilorum radices, hic verò etiam cicatricem obducere impedit.

APHORISMVS V.

Τῶν ὀδυνῶν καὶ ἐν πλῆθει καὶ ἐν στήθει, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοις μέλεσιν, ἡ μὲν ἀφ' ἑρῶσι, καὶ πρὸς τὸν στήθος.

Dolorum qui in costis & thorace & aliis partibus sunt, si valde differant, considerandum.

Considerandum, inquit, an dolores valde differant. Non quidem specie aut magnitudine, vt Galenus intelligit, id est, an punctorius, perforans, tendens, grauens, pulsans, aut mordens, vel an in quouis genere magnus an paruus: sed an valde differat secundum partes temporis. Vocat enim dolores qui non differunt, eos qui vnicum tonum habent, aut saltem non habent per periodos exacerbationes: differentes verò vocat eos qui paroxysmos habent & alternas exacerbationes, aut remissiones. Quod magnopere refert considerari: nam aliter cum sæpe pleuritis per periodos accidat, vsque adeò vt nonnunquam integras intermissiones faciat dolor diebus quietis, atque aliæ omnes fluxiones eodem modo, putabis affirmabisq; iam hominem venisse ad declinationem, & dolor exacerbabitur denuo, ac fortasse etiam grauius. Hanc esse legitimam huius loci sententiam, intelliges ex alio Hippocratis loco 6. Epid. quo ita est scriptum: τῶν ὀδυνῶν καὶ ἐν πλῆθει καὶ ἐν στήθει καὶ τοῖσιν ἄλλοις μέλεσιν, ἡ μὲν ἀφ' ἑρῶσι, καὶ πρὸς τὸν στήθος. Id est, dolorum qui in costis & thorace & aliis partibus sunt, tempora si valde differunt considerandum: quòd cum melius habeant, statim deterius habebunt, non errantes. Certè hæc, descriptio pulchra paroxysmorum consequentium proprium morbi motum, est: cum melius habeant, statim deterius habebunt, nihil errantes. Nam oberratam in victu aut curatione, potest morbus rursus ingrauescere, etiam in vniuersali declinatione: tamen sine omni errore, non nisi cum propriis morbi motus talis est, diuersus scilicet & cum repetitionibus per periodos.

APHORISMVS VI.

Τὰ νεφελικὰ, καὶ ὀφθαλμικὰ κατὰ τὴν κύστην ἀλγύματα, ἐργαδῶς ὑγιάζονται τοῖσι περὶ σπύγγουσι.

Vitia renum, & omnes circa vesicam dolores, difficile sanantur senioribus.

Hæc mala difficile sanantur senibus: atq; eò difficilius, quòd sunt seniores: ratione quadam communi, ea nimirum qua omnia alia mala, ob debilitatè inquam facultatum omnium, quæ ea ætate accidunt. Sed & propria quadam ratione: nimirum renes & quæ circa vesicam sunt partes, & vesica ipsa, plerunq; laborant redundanti succorum crassorum & obstructionibus: quæ quàm maximè auget senium, quia & succi crassiores frigidioresq; fiunt, & viæ angustiores & duriores: quorū illud facit vt citius obstruantur, hoc vt difficilius laxentur, atq; aperiatur. Quòd si vesica vlceratione patiat, vt solet, longè difficilimè curetur, ob soliditatem membri & duritiè accedentè ex ætate, cum debilitate facultatis nutritiæ, qua ad vlcerum curationem in primis opus est.

APHORISMVS VII.

Τὰ ἀλγύματα καὶ οἰδήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν γνόμνια, τὰ μὲν μετ' ὕδατος καὶ φέροντα, τὰ δὲ μὴ μετ' ὕδατος ἰσχυρότερα.

Dolores & tumores circa ventrem facti, sublimes leuiiores, non sublimes aut vehementiores.

Sublimes vocat extimos & superficiem attingentes, non sublimes intimos: leuiiores dicit mitiores & debiliores, siquidem his opponit vehementiores. Est verò hoc omnibus tumoribus & dolorificis passionibus comune, eò esse minus periculosos, quòd sint exteriores.

APHORISMVS IIX.

Τοῖσιν ὑδρωπικῶσι τὰ γνόμνια ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, ἢ ῥηιδίως ὑγιάζονται.

Hydropicis, ulcera facta in corpore non facile sanantur.

Hydropicis vlcera in corpore fieri solent, ruptis papulis, quæ ad cutem emergunt: suntq; in hoc malo prauum signum, nam multam redundantiã indicant. Sunt præterea curatu difficilia, quia aqua ipsa quæ vlcera facit, curari prohibet, & qualitate, quia est falsa & mordens, & substantia, quia vlcera indigent siccitate. Præterea partes ipsæ infeliciter nutriuntur, vt hac etiam causa sanari non possint.

APHORISMVS IX.

Τὰ παλατια ἐξανθήματα, ἢ πάνυ πικρησώδηα. Λατα exanthemata, non valde pruriunt.

Hæc exanthemata habuisse quendam Simonem nomine, sine multo pruritu. 6. Epid. dicit. Vocanturq; Græcis exanthemata, vt alio loco explicui, q̄ in cute efflorescunt, vt maculæ, & pustulæ, & tumores quidam perexigui, qui ob exiguitatem tubercula non vocantur: cuiusmodi sunt vocati morbilli, & variolæ. In his tumoribus, qui magis in acumen ducti sunt, magis pruriunt: qui lati, minus. Quia hi à frigidiori ac crassiori materia fiunt, ac proinde minus mordente: & quia partes circa cutè minus in acutum secant. Neq; tamè iidem tumores qui minus pruriunt, sunt

sunt etiã facilioris curationis: imò verò magis contumaces, & concoctu difficiliore: talis enim est succus à quo fiunt. Hinc fit, vt variolæ minus mordaces sint, q̄ morbilli, et si tardiùs dissipentur: & inter ipsas variolas, quæ latiores sunt, q̄ quæ acutiores.

APHORISMVS X.

Κεφαλῶν πονέοντι, καὶ περιόδωρον, πύον, ἢ ὑδρῶν, ἢ αἷμα ῥυτὸν καὶ τὰς ρίνας, ἢ καὶ τὸ στόμα, ἢ καὶ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

Dolenti capite, & valde dolenti, pus, aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut per os, aut per aures, soluit morbum.

Maximi capitis dolores fiunt ex inflammatione, aut multa sanguinis vel crudorū succorum redundantia. Ex intemperie sola, & ex flatu, fiunt dolores quidam, sed mitiores. Inflammatio si in suppurationem mutata sit, euacuato pure: sin minus, euacuato sanguine soluitur. Sanguinis etiã effusio, sanguinis redundantiam tollit, vt effusio aque redundantiam succorum crudorū. Fiunt verò commodè hæc euacuationes per os, nares, aut aures: quia tria hæc emunctoria dedit natura cerebro. Igitur si illa per has regiones effluent, euacuabuntur qualia oportet, per convenientes regiones: quare morbi solutio fiet.

APHORISMVS XI.

Τοῖσι μελαγχολικῶσι, καὶ τοῖσι νεφελικῶσιν αἰμορροῖδες ἐπιγνώμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & renum malis, hæmorrhoidas superuenire, bonum.

Renum mala plerunq; ex crasso sanguine illuc repente fiunt, qualis etiam effunditur per hæmorrhoidas: melancholia enim per has euacuatur ferè semper: meritò ergo censetur ea euacuationis species melancholicis, & renum malis congruè. Quidam vertunt, melancholicis & phreniticis: habent fortasse in suis codicibus, pro νεφελικῶσιν, φρενιτικῶσιν. Neq; mirer Hippoc. ita scripsisse: nam ille plerunq; vitur nomine phrenitidis, pro omni infania. Eritq; hæc eadem sententia cū vigesima prima huius particule, qua ita dicit: Maniacis, varicibus aut hæmorrhoidibus succedentibus, infania solutio.

APHORISMVS XII.

Αἰμορροῖδας ἐν τῇ προίᾳ, ἢ μὴ μία διαφύλαχθῆ, κίνδυνος ὑδρωπικῶσι ἐπιγνώμεναι, ἢ φθίσιν.

Ei qui ab hæmorrhoidibus sanatur diuturnis, si non seruetur vna, periculum est ne hydrops aut tabes superueniat.

Qui recens fluentibus hæmorrhoidibus laborat, tutò potest ab omnibus curari, facta per artem alia euacuatione pro hac, & emendato victu. Tamen si diuturnæ iam sunt, constat melancholicam esse homini naturam, aut ab ortu contractam, aut comparatam malo victu. Quare non poterit aliter curari, quàm emendata ea natura, translataque ad potioem. Vt ergo reductio non nisi paulatim ac multo tempore fieri potest, aut debet, ita hæmorrhoidarum curatio, non affatim omniumq; simul, sed per partes fieri debet, vna saltem seruata (nam

oportebit nonnunquam duas etiam seruare aliãquandiu) vsquedum expurgatum iam corpus alia ratione sit, & emendata temperies: vt tunc temporis tutò, ea etiam quæ seruabatur curari possit, (non enim tota vita illam vnicam seruari iubet Hippocrates.) Nam aliter si corpore adhuc sanguine melancholico pleno, aut adhuc generatè multum, omnes hæmorrhoides supprimantur, regurgitabit in hepar, & suffocando calidum, hydròpem afferet: aut in pulmonem, afferetque tabem. Neque tamen hæc afferet necessario, sed aut hæc, aut grauissimã alia, vt furores, epilepsias, aut lepram. Eadem ratione qua hæmorrhoides, neque abscessus, aut fistulæ, quibus diu iam corpus expurgari consuevit, curari debent: nisi fortè multo antè tempore habita cura corporis, ac mutato victu. Quod Hippocrates ipse libro 6. Epidem. his verbis testatur: Hæmorrhoidas habentes, neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedæna, neque dothienis, neque terebinthis laborant: fortasse autem neque lepris, fortasse neque aliis. Curati autem intempestiue quidam, his non tardè capti sunt: & lethalia ita, & alij omnes abscessus, vt fistulæ, aliorum medela sunt. Huius orationis partes singulas, suo loco (Deo concedente) declarabimus. Sinistram quandam enarrationem huius aphorismi, quam Aetius docet, libro 8. Controu. refutauimus, docuimusque alia multa ad hunc locum facientia, quæ inde petent studiosi.

APHORISMVS XIII.

Υπὸ λυγμῶν ἐχομένων πικρῶν ἐπιγνώμενοι, λύσιν τὸ λυγμῶν.

Singultienti si sternutamenta superuenierint, tollunt singultum.

Dictum est suprã, tam esse alligatos ventriculum & vterum cerebro, vt hoc concussio simul concutiantur, atque concussionem excutiant, si quid illis molestum hæret. Qua de causa vterus præfocatione laborans, sternutatione iuuatur: & ventriculus laborans singultu, non minus: nimirum vterq; excutit id quod sibi molestum est. Hoc consilium fecit Plato in Conuiuio, nomine Erifymachi Medici, singultum retento spiritu, aut collutione multa faucium, aut si his non cedat, sternutatione curari dicit. Nimirum si ob intemperiem frigidam singultit, cohibito spiritu: si ob mordentem acrimoniam, collutione faucium: si ob repletionem quampiam, sternutatione curabitur: ob inanitionem raro fit, & curationem non admittit.

APHORISMVS XIV.

Υπὸ ὑδρωπικῶν ἐχομένων τῶν καὶ τὰς φλέβας ἐν τῷ κοιλίῳ ὑδατῶν ῥυτῶν, λύσις.

Ei qui ab hydròpe tenetur, aqua que in venis est in ventrem fluente, solutio.

Per omnia hydròpis genera, est sanguis per omnes venas & arterias serofus: totus enim sanguis talis generatur in hepate per ea mala. Confluente ergo aqua in ventrem, hoc est, intestina, & factis aquosis deiectionibus, fiet solutio. Nam cum membrorum natura valebit serum, quod in venis est, per intestina excernere, bonã quoq; partem eius quod inter ea & peritonæum est, excernere poterit. Itaq;

hæc iudicationis species (deiectiones inquam aquæ) hydropi est expeditissima : atq; imitatione naturæ facta, erit optima ratio curationis, pharmacum dare, quod aquam extrahat.

APHORISMVS XV.

Υπό διάρροιας έχομεν μακρῆς, ἀπὸ τῶν τομάτων ἐμὲλθον ἐπιγυρόμεν λυσι τῆς διάρροιας.

Longo alui profluuiio laboranti, sponte superueniens vomitus, soluit ventris profluuium.

Vt Medicus facit eorum quæ in partem aliquam fluunt, retractione: ita natura facit cum præuale re incipit, repulsionem. Vt cum ex surditate facit deiectiones biliosas: ita cum ex profluuiio ventris, vomitum. Nimirum cum intestina laborarent fluxione, potentis naturæ indicium est, id quod intestina malè affecturam influebat, aliam in partem repellere. Quare expediens quoque erit in huius mali curatione: siquidem in iis quæ rectè fiunt sponte, natura imitanda est, vomitum mouere.

APHORISMVS XVI.

Υπὸ πleurίτιδος, ἢ ὑπὸ περιπνευμονίας έχομεν διάρροια ἐπιγυρόμενη, κακόν.

Ei qui à pleuritide aut peripneumonia tenerent, alui profluuium succedere, malum.

A pleuritide aut peripneumonia teneri dicit, non pleuriticum quemcumque, aut peripneumonicum: sed eum cuius pleuritis aut peripneumonia, eousque iam progressa est, vt per suppurationem tabidi facti sint. Nam tales, vt 12. aphor. superioris sectionis dictum est, superuenient profluuiio ventris moriuntur. Pleuritis aut peripneumonia nondum superata, non video cur non possit esse profluuium ventris iudicatum: siquidem lippitudo, quæ inflammatio multò remotior ab intestinis est, profluuium ventris tollitur.

APHORISMVS XVII.

Ὄφθαλμίων τὰ ὑπὸ διάρροιας ληθλιῶν, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem, profluuium ventris corripit, bonum.

Ophthalmia, est inflammatio oculi & palpebrarum. Fit confluentibus biliosis succis sursum: qui in infernas partes, vtpote ignobiliores & ad euacuationem comparatas, vtiliter repelluntur à natura ipsa: qui & ab arte vtiliter retrahentur.

APHORISMVS XIX.

Κύστιν Διὰ κροπέων, ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίαν, ἢ φρενας, ἢ τὸ σπέντερον ἢ τὸ λεπτόν, ἢ κοιλίαν, ἢ ἡπαρ, θανατῶδες.

Vesicam incisam esse, aut cerebrum, aut cor, aut septum transversum, aut aliquod intestinum tenue, aut ventriculum, aut iecur, lethale.

Ratio quædam cõmunis est, qua pleraque horum magnum periculum afferunt vlcera, quam proximo aphorif. quarundam partium exemplo exprimet: quæ scilicet partes solidæ non coalescunt: nam vesica, cerebrum, & intestina, & ventriculus, sunt

A in partibus solidis. Sed & præter hanc, sunt peculiare quædam rationes. Vesica præterquam quæ est exanguis & dura, est semper excremento plena, quæ curationem vlcis omnino impedit. Sed cum ipso collo, aut non longè scissa est, curationem solet recipere, quia ea parte mollior, & carnosior magis est: quare tunc est intelligendum lethale esse, incisam esse vesicam, cum longè à collo incisa est. Cerebrum nunquã vulneratur sine periculo, ob principatum magnum eius partis. Vsq; ad ventriculos vtriusque lateris vulnerari, omnino est desperatus casus. Altera parte hoc modo vulneratum, semel vidisse se iuuenem sanatum esse in Smyrna Ionie Galenus narrat, atque rem fuisse monstro similem. Cordis dignitas vulnus non fert: sed si penetras est, repente interimit: si non penetrat, non repente, sed excitata inflammatione. Septum transversum diruptum curari non potest, præter causam dictam, ob assiduum etiã motum. Neque verò expectare potest ita affectum animal: priuatur enim respiratione, quia thorax quæ minimum trahit, vt dirupti folles. Intestina tenuia, præ omnibus difficulter curantur vulnerata: quia densiora sunt aliis, ac minus habent carnis, & synceræ bilis fluxionem magis patiuntur. Ventriculo dirupto, potum & cibum extrâ ferri, & in locum præter naturam impingere est necesse, reliquumque neque retineri, neque coqui. Iecore vulnerato neque omnino leuiter, neque quàm minimum, necesse est fluxum sanguinis magnum inter peritonæum & intestina fieri. Quare hæc omnia vulnerata, merito habentur lethalia.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὶ Διὰ κροπέῃ ὀστέον, ἢ χόνδρον, ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου λεπτόν, ἢ ἀκροποδίον, ἢ τὸ αἰξίον, ἢ τὸ θυμύειον.

Cum os præcisum fuerit, aut cartilago, aut nervus, aut bucca tenue, aut præputium, neque augetur, neque coalescit.

E Nullæ partes solidæ, cum ab eis præcisum quippiam est, augetur: aut cum decidæ sunt, coalescunt. Quod Hippocrates docet modò, faciens omnium earum enumerationem: eæ enim sunt, ossa, cartilagine, nerui, ligamenta, & membranæ omnes. Modò ergo nomine nerui, vt multis aliis in locis, intelligit neruum, ligamenta, tendones, & membranas. Buccæ partes tenues, quæ ad labia sunt, cum ad internam vsque partem secantur, non coalescunt: quia non carne solùm, sed membranis quibusdam ex tendonibus constant. Præputium quoque eodem modo. De causa qua exanguis partes non augetur, aut coalescunt, disputatum est à me libro 2. Contr. satis diffusè: modò satis sit hanc sententiam explicare. Coalescere possunt res, aut nulla substantia intercedente, sed per sese: aut intercedente alia substantia. Vt cera coalescit cù cera, aut plumbum cum plumbo, nulla alia substantia intercedente, quæ conglutinet, sed illis ipsis fufis & concrecentibus simul: ligna duo coalescunt, non ita, sed agglutinata colla, aut re alia læta. Primo modo nullæ res duræ possunt conerescere, sed secundo hoc lapides etiam coalescere videmus. Igitur & in nostris partibus merito ita fit. Molles scilicet verè ac per se coalescunt: solidæ non ita, sed genita inter partes substantia alia, vt ossa per vocatum callum, cartila-

cartilagine & membranæ per aliud quiddam callo respondens proportionem. Quòd ergo Hippocrates negat eas partes scissas coalescere, primo modo intellige: nam secundo modo, vel fracta ossa firmari sæpe vidimus, nedum membranas. Sed illud quoque constat, cum in duritie causam huius rei collocauerimus, neque in omnibus partibus, neque in omni natura, neque in omni ætate esse parem difficultatem coalescendi. Nam neque omnes partes vocatæ solidæ, sunt æquè duræ, neque in omni natura & ætate. Sed ossa semper cartilagine, & hæc ligamenti, hæcque neruis duriora sunt: atque hæc omnia in senibus quàm iuuenibus, & his quàm adolescentibus & pueris. Vsq; adeò vt in senibus vix horum quippiam ratione aliqua possit coalescere, in puerilis ne ossa quidem propriè coalescere mirum sit: neque enim in vulnerum curatione solùm, sed etiam naturaliter, crescunt & coalescunt ossa pueris. Crescunt quidem omnia, coalescunt verò quædam, vt partes cranei, quæ plures & maiores habent commissuras in pueris, quæ procedente ætate, coalitu ossium, euanescent.

APHORISMVS XX.

Ἦν ἐς τὴν κοιλίαν αἷμα ἐκχυθῆ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐμπεπνηθῆναι.

Si in ventrem præter naturam sanguis excidat, necesse est suppurari:

Neque nomen ventris hic dicitur de eo solùm, cui hanc appellationem peculiariter tribuere consueuimus: neque verbum suppurari, de sola suppuratione. Sed ventrem vocat quodcumque cauum: vt hac appellatione, vesica & vterus, & thorax veteres sint, quin & ipsa arteriarum & venarum caua ventres sunt. Atque suppurari vocat modò, vtcunque corrumpi. Itaque perinde debes intelligere, ac si diceretur, si sanguis excidat in caua, quæ illi sunt præter naturam, necesse est putrescere. Nimirum sunt sanguini ventres quidam secundum naturam: cuiusmodi venæ & arteriæ, & ventriculi cordis, & sinus quidam in meningibus cerebri: in his conseruatur optimè, manetque integer. Sed cum primùm extra hæc naturalia vasa funditur, si bonus erat sanguis, concrefcit, ac concretus putrescit: si erat iam saniosus, sine concretionem putrescit. Itaque vtcunque extra naturalia vasa contineatur, corrumpitur.

APHORISMVS XXI.

Τοῖσι μανιακοῖσι, κισσῶν ἢ αἰμορροῖδων ἐπιγυρόμενων, τὸ μανίης λύσις.

Furcibus, varicibus aut hæmorrhoidibus succedentibus, furoris solutio.

Melancholicis omnibus, bonum esse hæmorrhoidas fieri, prius docuit: furentes ex melancholia etiam fiunt, cum vltione tamen: ergo his quoque hæmorrhoides bonæ fuerint. Varicum est eadem ratio: nimirum vt hæmorrhoides crassi & sæculenti sanguinis euacuatio est, ita varices ad crura abscessus. Quare vtrâque ratione liberatur à melancholicis passioibus cerebrum.

APHORISMVS XXII.

Ὅταν ρήγματα ἐκ τῆς νάτης ἐς τὸν ἀγκῶνα

A καταβαίνει, φλεβοτομία λύσις. Quacunque rupta ex dorso in cubitum descendunt, sectio venæ soluit.

Dorsum Græcis νῶτον, est ea pars, qua inter spatulas spina cõtinetur. Cubiti nomine, ad multa vtuntur Latini. Nam & eam partem brachij, quæ est inter brachium & brachiale, vocat cubitum: & posterius illius partis os (est enim ea parte geminum) vlnam scilicet: & præter hæc articulum cubiti, & processum posteriorem vlnæ, qui se in hunc articulum inserit. Tamen Græcis non est idem nomen, quo significentur hæc omnia: sed vocant πῶχον, aut partem brachij, aut vlnam: cubiti verò articulum aut processum vlnæ ἀγκῶνα, quo nomine hic Hippocrates vtitur. Itaque cubitus hic nobis, medium totius brachij articulum significat. Rupta dicuntur, quæ continuitatem amiserunt: præterquam quòd in quibusdam partibus peculiaria nomina habent, vt in osse fracta, in carne aut aliis rupta. Sed ruptio non videtur ex dorso ad cubitum posse descendere: quid ergo est quod dicitur? & quod venæ sectio sanat? Certè duorum alterum, aut nomè illud dicitur de dolore per analogiam quandam: quasi ita dicitur, Si dolet dorsum, vt ruptum aliquid illius esse videatur, & dolor in cubitum descendat: aut ita intelligi debet, Si quippiam reuerà in dorso ruptum sit, & ex ea ruptura dolor in cubitum descendat. Atque vtcunque intelligatur, sententia erit vera: soluetur scilicet sectio venæ, non ruptio, sed dolor. Causa verò est huiusmodi: Sanguis qui in dolente parte redundat, aut ad dolentem partem conuocatur, inclinatur ad cubitum per brachium: quare eo loco secta vena optimè euacuabitur. Non enim ita intelligendum est, venæ sectionem quacunque parte factam, soluere dolorem: sed in ipsius cubiti venis. Nam quid interest in cubitum descendere dolorem, aut non, vt sectione venæ sit opus, nisi ex hac parte, in quam inclinatur multitudo, facienda est? Sed hoc quoque videtur falsum: siquidem Galenus brachio aut crure laborante, nunquam ex eadem parte permittit sanguinem mitti: sed altero crurum laborante, ex reliquo: laborante brachio, ex crure. Quo ergo pacto nunc dicimus, descendente dolore ad cubitum, ex eodem cubito mittendum sanguinem? Certè quòd Galenus dixit, intelligi debet de inflammationibus: hic autem dolor, de quo hic fit mentio, non ex inflammatione musculorum, sed ex plenitudine vasorum procedit. Atqui etsi inflammata particula non debet sanguis mitti, tamen ex plena mitti nihil prohibet.

APHORISMVS XXIII.

Ἦν φόβος, καὶ δυσθυμία πολλῷ χρόνῳ διατελέη, μελαγχολικόν τὸ πρῶτον.

Si metus & mæstitia multo tempore perseverent, melancholicum est hoc.

Metus & mæstitia vtcunque perseverent multo tempore, est melancholicum: si sine causa manifesta perseverent, est signum melancholice: si cum causa manifesta, tamè est melancholice causa. Nam si quis mæret & timet sine omni occasione, hic proculdubio morbo melancholia laborat. Si ex manifesta occasione inceptum timere & esse tristem, tamè neque animum, neque solatium tempestiuè recipit, eam

diurnitate passionum animus imbecillitate com-
parat, vt leuissimis de causis semper mereat & ti-
meat: atq; vt facultates omnes naturales langueat,
& multi crassi succi congerantur, & multae obstru-
ctiones fiant, & multi turbulenti flatus, q; animum
perturbent. Itaque utcunque metum & incertitiam
perseuerare, est melancholicum, aut signum, aut
causa. Cur melancholia metum & incertitiam faci-
at, s. lib. Contr. diximus.

APHORISMVS XXIV.

Ευτέρων τῶν Διαιτησίων τῆς λεπίας π, ε, ζυμώματα.
Si quod ex tenuioribus intestinis praecipuum
fuerit, non coalescit.

Hic aphorismus pars est 18. & 19.

APHORISMVS XXV.

Ερυσίπelas ἔξωθεν καταχρόμενον, ἔσω τρέπει-
ται, ὡς ἀγαθόν, ἔσωθεν ἢ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas exterius effusum, intrò verti nò est
bonum: ab interioribus verò foras, bonum.

Non erysipelas solùm, sed tumorem quemcumq;
praeter naturam, ab externis intro verti, malum est:
ab internis verò foras, bonum: quantò minus ma-
lum est, externas partes quàm internas malè affici.
Nimirum internæ nobiliores sunt externis: & quæ
interiùs sunt, minùsurationem admittunt, quàm
quæ exterius. In hanc sententiam multa in Progno-
stico Hippocrates & Galenus scribunt.

APHORISMVS XXVI.

Οκόςισι ἐν πύσσι καύσισι τρέμοι γίνοντι, παρα-
κοπή λύει.

Quibus in ardentibus febribus tremores sũnt,
insania soluit.

Si ardentibus febribus laborantes, tremore cor-
ripiuntur, cum nò antea tremere, profectò in ner-
uos & eorum principium mali permutatione pati
incipiunt. Non enim tremunt vt senes, neq; vt alij,
praer naturali debilitate: sed vt qui paralyti tentari
incipiunt, tremere solent, debilitatis artubus. Quòd
si succi in radicem neruorum impetu capiunt, & ra-
dix neruorum sensuum inter noru sedes prima est,
meritò tremor praenunciat insaniam in febribus ar-
dentibus. Quòd dicit, insania soluit, non satis pro-
priè dicit, sed quasi ita diceret, tremor cessat succe-
dente insania.

APHORISMVS XXVII.

Οκόςισι ἔμπυοι, ἢ ὑδρωπικός καίονται, ἢ τέμνοντι,
ὀκρυέλι, τῆς πύσ, ἢ τῆς ὑδα, ἀθρόος, πάντως
ἀπόλλυται.

Quicumq; suppurati aut hydropici vruntur,
aut secantur, fluente affatim pure, aut aqua,
omnino intereunt.

Suppurati & hydropici, cum tentatis aliis auxi-
liis, nulla alia ratio curationis bene cedit, igne aut
ferro secandi sunt, quò pus aut aqua effluat. Non ta-
men id temere faciendum, nec ita aperiendum, vt
effluat affatim totus humor: nò enim possunt diu-
turno iam malo debilitati, nisi exiguam, ac paula-
tim factam euacuationem tolerare. Nam etsi noxii

succi est vtraque euacuatio, tamen ex thorace & ea
regione quæ intra peritonæum est, non potest non
copiosus spiritus expirare. Danda ergo est opera,
vt ita sectio aut vstio fiat, vt paulatim fluat, non re-
pentè euacuetur. Quòd ita sit, cum sectio non ma-
gna, neq; secundum omnes partes, quæ peritonæo
superpositæ sunt, eadem figura facta est, sed in mu-
sculis omnibus, secundum suarum fibrarum recti-
tudinem: ita vt sectione exterioris nihil interior læ-
datur, sed sectione alia ppria, quæ exteriori sectio-
ni obliquè aptata sit. Itaq; obliquè secto abdomine,
effluit aqua, idq; paulatim. Vstio ne penetrans fiat,
sed fistula quædam nò penetrans, ac si res exigat plu-
res fistulas, plures etiã fiant. Ex hoc loco argumen-
tum capit Celsus, ad suadendum, copiosam euacua-
tionem cum periculo fieri: satius est enim (inquit)
primùm leuare ægru, deinde perpurare, q; simul
omni vi effusa fortasse praecipitare. Quòd si in cura
quoque aquæ, quæ inter cutem est, ita responderet,
quantò magis necesse est in sanguine respondeat.

APHORISMVS XXIIIX.

Ευνύχοι ε ποδαγελῶσιν, ἐδὲ Φαλακροὶ γί-
νονται.

Eunuchi neque podagra laborant, neque
calui fiunt.

Eunuchi non sunt iidem qui spadones. Nam spa-
dones sunt, quibus viæ feminis adeò inuersæ atque
inflexæ sunt, vt nò possint illud emittere: eunuchi
sunt, quibus secti, aut compressi attritiq; sunt testi-
culi. Hi quia venere non vtuntur, minùs tentantur
podagra, q; reliqui homines. Nam etsi multæ aliæ
causæ podagræ esse possunt, tamen creberrimè fit
ex immodica venere, quia venus laxat articulos, &
innatum calidum debilitat: quare succos crudos
congeri facit, & articulos ad fluxionem paratos. Non
ergo hoc dictum ab Hippocr. est, quòd eunuchi po-
dagra laborare non possint, sed quòd rariùs labo-
rent q; reliqui. Possunt enim laborare podagra, si
eam habent hæreditariam, aut si multum cibi & po-
tus ingerunt: tamen quia reliqui ex his causis, & ex
venere etiam, laborant crebriùs q; hi. Quòd calui
non fiant, Aristot. etiam dixit s. de Animal. gener.
his verbis: Et eunuchus non fit caluus, q; in scemi-
nam mutetur. Itaq; inquit, eadem ratione id acci-
dere eunuchis, qua mulieribus. Nimirum eoru cor-
pora fiunt humida, caluities verò accidit ob siccita-
tem, deficiente humore quo pili nutriantur, & du-
rescente siccataque cute in syncipite in modum ci-
atricum: meritò ergo eunuchi calui non fiunt.

APHORISMVS XXIX.

Γυνὴ ε ποδαγελῶ, ἢ μὴ τὰ καταμύλια αὐτῆς
ὀκρυέλι.

Mulier podagra non laborat, nisi menstrua
deficiant.

Mulieres à plerisque malis liberat menstrua illa
euacuatio, ab iis maximè, quæ ex redundantia ini-
tium accipiunt, cuiusmodi podagra, aut chiragra,
(nomine enim podagræ, in his sententiis omnem
articularem morbù intelligi velim.) Igitur si men-
strua deficiunt, aut non satis copiosè fluunt, nihi-
lo minùs quàm viri eo morbo laborabunt: imò verò
magis etiam, q; pluribus abundant excrementis:

tamen

tamen dum fluent copiosè, liberæ erunt ab eo ma-
lo. Quare vbi dicitur, nisi menstrua deficiant, intel-
lige, aut minùs q; expedit, fluant: nam non omnino
deficientibus, vidimus mulieres podagricas quas-
dam, quòd incontinèter cibis & potu vtatur, quas-
dam quòd id malum habeant hæreditarium.

APHORISMVS XXX.

Παῖς ε ποδαγελῶ, πρὸ ε ἀφροδισιασμοῦ.

Puer podagra nò laborat ante vsum veneris.

Multi Monachi laborant podagra, qui venere
nunquam vsi sunt. Quare quòd dicitur, ante vsum
veneris, intellige, ante id tempus quo solent homi-
nes vti venere: nam ab eo tempore incipiunt multi
fieri podagrici, etsi non vtantur venere: quanquam
multò magis, si ea vtantur immodicè. Sed non eò
solùm, pueri podagra non tentantur, quòd venere
non vtuntur: sed etiam quòd insitam habent illam
insensibilem euacuationem, quæ nò minùs eos à mor-
bis liberat, quàm menstrua mulieres. Itaque duas
illas causas, quarum alteram in eunuchis, alteram
in mulieribus esse dicebamus, pueri coniunxerunt,
abstinentiam à venere, & euacuationem naturalem.
Exacta pueritia, si veneri sese dedunt, vtraque defi-
cit: sin minùs, deficit altera, euacuatio scilicet insen-
sibilis. Quare ne ita quidem erunt adeò liberi à po-
dagra, quàm per pueritiam: minùs tamen ea tenta-
buntur, quàm si vterentur venere: atqui ne tenta-
buntur quidem fortasse, nisi hæreditariam habeat,
aut sint voraces, vel vinosi.

APHORISMVS XXXI.

Οδυάας ὀφθαλμῶν ἀκρητισία, ἢ λετρὸν, ἢ
πυελή, ἢ φλεβοτομία, ἢ φαρμακίη λύει.

Dolores oculorum meri potio, aut balneum,
aut fomentum, aut vena sectio, aut pharmacum
soluit.

Plerisq; doloribus oculorum est meri potio ad-
uersissima: fit tamen quibusdam etiam utilis. Atq;
singula eorum quæ hic Hippoc. commèdat, eodem
modo habent: nunc scilicet sunt utilia, nunc aduer-
sa: quare non dicit, ad omnes dolores hæc omnia
esse utilia, sed ad quosdam hoc, ad quosdam illud,
ad alios aliud vtile esse. Nam aut dolore excitat
intemperies nuda, aut succus aliquis. Si intempe-
ries, opus est fomento: calido, si frigus: frigido, si ca-
lor ea intemperies est. Si succus, aut is fluit adhuc
corpore, aut cessauit iam fluere, toto corpore eu-
acuato: si fluit adhuc, sanguinis missione aut phar-
maco est opus, pro humoris natura. Si cessauit flue-
re, & totum corpus euacuatu iam est: aut id quòd
hæret particulæ est crassum, atque iuuat potus vi-
ni: aut tenue & mordax, iuuatque balneum. Quare
nullus dolor oculoru fit, qui modo aliquo tali non
curetur: tamen hæc omnia nullus amat. Atque po-
tu vini, non nisi circumspecta planè causa dolendi,
atq; cautè admodum, vti suadeo.

APHORISMVS XXXII.

Τραυλοὶ ἐπὶ Διάρροίης μάλιστα ἀλλίσκονται
μακρῆς.

Balbi diarrhæa longa maximè capiuntur.
Duplex est balbutientium genus: quidam nihil

nisi cunctanter proferre possunt: possunt tamè pro-
ferre elementa omnia: alij quæ difficilia prolata
sunt, cuiusmodi r, non possunt, sed alia pro aliis ele-
menta proferunt, vt l, pro r. Vtrique horum fieri
possunt vitio compositionis: primi, quia ligata est
lingua palato inferno plùs satis: alij ob linguæ bre-
uitatem, vt vix inter loquendum possint in palato fir-
mari. Sed & sine vitio compositionis possunt vtriq;
fieri: cunctabundi fiunt plerunq; biliosi & ficci, quì
celeriùs mouentur animo & mente, q; lingua. Bal-
bi fiunt, quibus muscoli linguæ sunt laxi & infirmi,
quare molles & humidi. Humidis verò humida est
aluus plerunque, ac sæpe fit praeter naturam humi-
da, & profluuio laborans: nimirum influxus multi
humoris aluum mouet, & intestinis facultas reti-
nendi, praer humore crebrò debilitatur.

APHORISMVS XXXIII.

Οἱ ὀξύρεγμοῦδες ε πᾶσι π πλωρητικῶι γί-
νονται.

Qui acidum eructant, non admodum fiunt
pleuritici.

Ructus acidi, ex frigore ventris nascuntur: qua-
re ij, quibus crebrò fiunt, succos generant frigidos
& crassos. Ad tales ergo morbos parati sunt, quales
ex talibus succis fiunt, vt ad colicos dolores. In pleu-
riticos rarò incidunt: nimirum neque frigidi succi
inflammationes facere, neq; crassi, in tenuem mem-
branam costarum imbibi possunt.

APHORISMVS XXXIV.

Οκόςισι Φαλακροὶ, τῶν τε τοῖσι κηροῖ μεγαλοὶ ε γί-
νονται. ὀκόςισι ἢ Φαλακροῖσιν ἔσσι κηροῖ Ἰππι-
γώνται, πάλιν ἔτοι γίνονται δασέες.

Quicumq; calui fiunt, iis magnæ varices non
fiunt: quibus verò caluis iam factis varices su-
peruenerint, rursus hi fiunt capillati.

Quatuor nomina sunt defluuij capillorum, φα-
λάκρωσις, id est, caluities: μαλαρώσις, id est, effluuium
palpebrarum: ἀλωπηκία, id est, defluuium ex capite
& mento: ἰππιγίωσις, id est, per furculos similes serpen-
tis vestigijs, defluuium capillorum. Atqui cum hæc
diuersa dicto modo sint nomina, tamen est quum
quoduis illorum pro alijs accipitur: velut in hac o-
ratione, in qua calui dicuntur, non qui propriè ta-
les sunt, sed quibus praeter naturam capilli vnde-
cunque effluunt, ob morbum aliquè, cuius id sym-
ptoma proprium sit. Nam succedit effluuium capil-
lorum multis morbis, quibus neq; proprium, neq;
familiarè est: sed ob nimiam extenuationem, & pro-
fusam succorum euacuationem, laxatis nimium po-
ris, & deficiente alimento capillorum. Propria ta-
men aut familiaris illis solùm morbis est decidua
capillorum, qui ex maligna cacochymia fiunt,
vt Gallicus morbus, & alopecia: putrescunt enim
in his radices capillorum, ac proinde illi effluunt.
His magnæ varices rarò fiunt, quia per eos morbos
excrementa repunt ad caput, & sublimes partes, pi-
losas scilicet: varices verò fiunt per contrarium eo-
rum impetum. Quare si cui ita laboranti, varices
magnæ fiunt, renascuntur capilli: quia factò excre-
mentorum magno abscessu ad crura, pilosæ partes
expurgantur.

APHORISMVS XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικῶσι βῆξ ἐπιγρομική, κακόν.
Hydropicis tussim superuenire, malum.

Plerique hydropicorum moriuntur suffocati, cum aqua eatenus abudat, vt septum transfuersum iam comprimatur, neque moueri permittat. Tussis verò hydròpi superueniens, ad huc exitum via est, quia fit resudante iam per septum transfuersum aqua in vias spiritus.

APHORISMVS XXXVI.

Δυσχερῆλυ φλεβοτομή λύει, τέρμινεν ἢ πᾶς εἶσω.
Difficultatem urinae, vena sectio soluit: secare autem internas.

Non ad omnem difficultatem vrinae opus est secare venas, neque hoc Hippocrates dicit, sed aliud quiddam: videlicet, nonnunquam ea difficultas curatur sectione venae, vt cum ex inflammatione aut inflammatione simili affectu in collo vesicae nascitur. Atque tunc quidem secare oportet, non externas solum venulas, scarificata cute, sed internas aliquas & maiores venas. Non enim opus est eo casu, tenuem & serosum sanguinem, aut omnino modicè extrahere, sed crassum & satis copiosè: quare, nò scarificata cute, sed sectis venis magnis, quo loco expedit, in talis scilicet. Itaque quod Hippocrates dicit, secare interiores, eò dixit, ne tu scarificatione cutis esses contentus: quod non intelligens Galenus, negauit facilè aphorismum esse Hippocratis.

APHORISMVS XXXVII.

Ἰπὸ κωάγχης ἐχομνήω, οἰδημα γυνέσθ ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθόν.

Ei qui ab angina tenetur, tumorem fieri in ceruice, bonum.

Hippocrates ipse in Prognostico differens de anginae speciebus, ita scripsit: Angina grauisima est, ac celerrimè interimit, quaecunque nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit. Plurimum verò doloris infert, ac spirationis difficultatè, quæ nò nisi recta ceruice trahitur: hæc enim & eodem die, & secundo, & tertio, & quarto strangulat. Quaecunque verò dolorem alioqui similem infert, attollitur verò, ac ruborem in faucibus efficit: admodum exitiosa, sed paulò longior quàm superior est, si rubor fuerit magnus. Si quibus fauces rubet, & ceruix, hæc diuturnior est: maximè verò ex ea feruntur, si ceruix ac pectus traxit ruborem. Hæc ille. Quibus apertè docet, saluberrimam anginam esse, per quam tumor & rubor est in ceruice. Atque reddens causam dictis addit, nec erysipelas intrò recurrit: nimirum cum in ceruice tumor fit, extrorsum erumpit malum: quod, vt 25. huius sect. dixit, bonum est.

APHORISMVS XXXIIX.

Ὅσοισι κρυπτοὶ καρκῖνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον.
Therapēdōmōno ἢ δὲ ἀπόλλυται παχέως, μὴ θεραπεύομενοι ἢ, πολλὰ χροῖον ἀπαλοῦσι.

Quibus occulti canceri fiunt, eos non curare

A præstat: nam curati moriuntur citò, non curati autem in longum tempus protrahuntur:

Cum melancholia feruens in partem aliquam incidit, cancerum facit. Ea cum moderatiùs feruet, facit tumorem: cum vehementer, facit vlcus: atque fit ita duplex species canceri, vlcerati & non vlcerati. Non vlceratus est tumor durus, niger, cum dolore vehementi, feruore non adeò magnò: atque in carbunculo sunt circa tumorem venæ quædam nigre, tumidæ in modum varicû, similes cruribus & brachiis canceri fluuiialis, vnde nomen canceri accepit. Vlcus serpit multum, exeditque: profundius, carnem exesam, nunc nigram, nunc albam reddit. Incidere potest cancer in partes omnes, tam internas quàm externas, sed in quasdam incidit sæpiùs: vt, inter externas, in mammas mulierum, in pudenda, in os, & buccas: inter internas, in vterum, & nonnunquam intestina, & vesicam. Hippocrates modò nò explicat, quos dicat occultos cancos, & quos manifestos: sed duplex videtur esse posse enarratio. Aut vocat occultos cancos partium internarum, manifestos externarum, sine exulcerati sint, siue sine vlcere: aut vocat occultos non vlceratos, manifestos vlceratos, siue internarum siue externarum partium sint. Quibusdam placet illa enarratio, quibusdam hæc: atque ita feruntur in varias sententias de curatione cancerorum. Dicunt alij, cancos externarum partium qualescunque sint curari debere, cancos verò internarum nunquam curari, sed placari solum debere: alij dicunt, nullos internos neque externos non vlceratos curari debere. Chirurgorum quidam sunt tam audaces, vt cancos omnes temerè extrahere, secare, & vrere tentent: alij adeò timidi, vt ab omnibus, hac vnica causa quæ canceri sint, abstineant, nisi sint vlcera: nam hæc omnes igni & ferro curant, idque merito. Ego quod de re ipsa, & legitima aphorismi enarratione sentio, breui dicam. Duplex esse potest ratio curationis: aut enim extrema adhibetur opera, vt radicitùs extirpetur morbus: aut ea solum cura adhibetur, vt morbus non inagruescat, & interim aliquantò mitior fiat. Hæc præseruatio quædam potius est, quàm curatio: illa est curatio propriè. Nullus est cancer, cuius causa omnino nihil agendum sit: nam ad internos etiam & externos omnes, instituendus saltem victus est, vt quàm minimè sit melancholicus: & quibusdam temporibus, ineunte in quâ vere & autumno, euacuandum corpus missione sanguinis & expurgatione est, nisi quod aliud potètius obstet. Ad partem etiam vtendum est medicamentis mollibus, & dolorè sedantibus: itaque agendum aliquid est ad omnes cancos. Tamè ad internos, quos vocari occultos hinc intelligo, hoc solum agendum, radicitùs curandum minimè. Ad externos, si exulcerati sunt, curatione vtendū est, festione & vitione, idque præproperè: si sine vlcere, nò semper vtendum curatione est, sed aliquando. Neque verò proinde putandum est, hoc esse in occultis, quod non curentur semper: imò verò putandum esse in manifestis, quod curentur aliquando: nam cancos occultos nunquam curandos, docet Hippocrates. Cancerorum non vlceratorum, qui neque ferro, neque igne, neque fortibus medicamentis tangèdi sunt, duplex est genus. Quidam enim quia nò poterunt extrahi sine manifesto periculo mortis: alij, quia sine medicamento acerrimis & sine ferro solui poterunt,

B C D E F G

runt, ferro aut igne curadi nò sunt. Illi igitur solum sunt ita curandi, quos nò est spes sola curatione totius corporis, & succo solani, & similibus aliis solutum iri: quosque extrahere poterimus integrè ac radicitus, haudquaquã sectis tam amplis vasis, vt nulla deinceps ratione sanguinis fluxus silti possit.

APHORISMVS XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ πληρώσει, ἢ κενώσει.
ἔτω ἢ καὶ λυγμός.

Conuulsio fit vel ex repletionem, vel inanitione: ita autem & singultus.

Conuulsio est contractio musculorum, & nervorum motus, à causa præter naturam: similis ei contractioni, quæ fit p voluntatem, aut à facultate partis. Hinc manifestum fit, non aliter posse conuelli, quàm per magnam repletionem, aut inanitionem, quæ contrahat. Nam si ob irritationem aliquam sese membrum contrahit, aut concutit, ea certè non est conuulsio propriè, siquidem à facultate fit, sed conuulsioni similis passio. Singultus est passio eadem in ventriculi ore, quæ conuulsio in instrumentis motus, atque à similibus causis fit. Quare cum ventriculus nò se concutit ob irritationem aliquam, singultit, quia repletus aut exinanitus est.

APHORISMVS XL.

Ὅσοισι πρὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνος γίνεται, ἀπὸ φλεγμονῆς, τῆς τοῖσι πυρετὸς ἀπὸ γρομῶμενος λύει τὸ νόσον.

Quibus dolor circa hypochondrium fit, sine phlegmone, is febris succedens soluit dolorem.

Nomine phlegmonis hinc intelligitur omnis tumor ab humore calido, atque etiam ardor omnis, quem phlogosin vocant. Si ergo citra hæc, in hypochondrio dolor fit, certè is fit à frigidis succis aut flatu. Hæc ambo febris tollit, aut liquatis humoribus, vt per vrinæ vias fluant, aut fugato & extenuato flatu, vt erumpat è ventre cum crepitu, atque ita soluit dolorè, vt aphor. 73. part. 4. qui in hanc ipsam sententiam scriptus est, dixerat Hippocrates.

APHORISMVS XLI.

Ὅσοισι ἀξέπυόν τι ἐὼν ἐν τῷ σώματι μὴ ἀποσημάνει, τῆς τοῖσι ἀξέπαχύτηα ἔπειτα, ἢ ἔπειτα, οὐκ ἀποσημάνει.

Quibus suppuratio aliqua cum sit in corpore, non innotescit, is ob crassitudinem vel puris, vel loci, non innotescit.

Duabus de causis dicit fieri, vt, etsi factum pus sit in tumore aliquo, tamen non agnoscat a Chirurgò: aut quia cutis particula densior est, atque proinde sensum tactus fallit: aut quia succus, qui in pus est mutatus, crassus est, atque proinde parum emerit ad extimam partem. Oportet ergo Chirurgum duo hæc animaduertere, quò minus fallatur in puris agnitione.

APHORISMVS XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικῶσι τὸ ἥπαρ σκληρὸν γινέσθαι, πονηρόν.

Ictericis hepar durum fieri, malum.

Inflammatio hepatis, in morbis lethalibus est. Durities verò eius visceris, coniuncta cum morbo regio, significat inflammationem: nam durities significat tumorem in hepate esse: morbus regius significat redundantiam succorum calidorum. Ergo ambo hæc significant tumorem hepatis ex succis calidis: ea verò est inflammatio.

APHORISMVS XLIII.

Ὅσοι πλωδῆες ὑπὸ δυσεντερῆς ἀλίσκονται, τῆς τοῖσι ἐπιγρομῆς μακρῆς δυσεντερῆς, ἢ ὑδρωψ ἐπιγίνε, ἢ ἀξεντερῆς, καὶ ἀπόλλυται.

Quicumque lienosi à dysenteria corripuntur, is longa dysenteria facta, aut hydrops, aut leuitas intestinorum succedit, & moriuntur.

Lienosi sunt, qui lienis duritie & obstructione magna ex longo tempore laborant. Illis si dysenteria succedat, neque maxima, neque longissima, sed quæ quantitati succorum morbum facientium respondere possit, & citò cesset: bona esse solet, & morbum soluere, euacuata causa: id quod aphor. 48. huius sectionis audies. Si tamè dysenteria longa fiat, ea iam non tantum euacuationis mali fucci erit soboles, sed exulcerationis iam maximæ & debilitatis intestinorum: atque per longam euacuationem, & per malum pristinum, non poterit non debilitari natius calor in hepate. Quare fiet hydrops, aut lienteria, aut vtrunque: quæ non est verisimile, facultatem alioqui iam per morbum longum defatigatam, superaturam, sed magis futurum, vt homo moriatur. Itaque si cui lienoso dysenteriam videmus superuenire, inter spem & metum sumus: nam vtrunque euentum afferre solet, solutionem aut mortem.

APHORISMVS XLIV.

Ὅσοισιν ἐκ τραχηρῆς εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρησιν ἀπόλλυται, καὶ μὴ πυρετὸς ἐπιγρομῆνε ἀλλῆς τὸ ἔρον ῥυή.

Quibus ab stitlicidio urinae voluulus superuenit, intra septem dies moriuntur: nisi si breuiter superueniente, urina satis effluat.

Tam stitlicidium vrinae quàm voluulus, fieri potest ex inflammatione, aut ex aliis rebus, vt succis crassis, facibus duris, & arenis obstruentibus. Si ex inflammatione fiunt, nequaquã accedente febre possunt curari, neque febris mouebit admodum vrinam. Sed cum stitlicidium euenit ob crassos & lentos succos, redundantibus plurimum in talibus succis, aut in toto corpore, aut in officinis concoctionum, fieri solet etiam voluulus. Verum cum vterque dolor per se sit grauisissimus, & vesicæ, & intestinorum gracillium, nulla facultas adeò constans erit, vt ambos dolores ferre possit ultra septem dies: quare intra id tempus morietur, qui ita laborabit. Nisi febris superueniat: nam febris extenuare, ac liquare poterit succos, & copiosè mouebit vrinam: quare soluere poterit eos morbos, non sine ratione. Quare nò video, cur Gal. tantam huius aphor. difficultatem esse putet, vt quid sibi velit Hippoc. nescire fateatur.

APHORISMVS XLV.

Ἐλκεα ὅσοι ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον

λεόνον ἰχθυον, ἀνάγκη ὅστων ἀφίσταται, καὶ τὰς ἀλὰς καὶ ἰλας γίνεσθαι.

Ulcera quaecumq; annua sunt, aut longiore tempore durant, us abscedere os est necesse, & cicatrices cauas fieri.

Cum primū ulcera diuturna esse incipiunt, corruptionis subiectarum partium suspicionem faciunt: vsq; adeo, vt cum annua iam sint, ossa soleant esse putredine correpta. Quare cū primū annum attigerint, Chirurghi debent ossa nudare, & explorare quo modo habeant: si quod ossiculum extrahi oportet, facere: sin minus, deradere quod liuescere ac nigrescere cœperit. Quod cū factum fuerit, constat vlcus cū caua cicatrice curatum iri: nam os, aut frustulum ossis quod deest, non potest, vt prius dictum est, crescere. Neque verò multa caro, cūm ossi imponi debeant medicamenta siccissima, pullulabit. Quod quidē quantō ulcera diuturniora sunt, tantō subiectarū partium exesio magis debeat timeri, aperta ratione confirmatur: nimirum malignitas succorum est, quæ fouet vlcera, & durare facit. Quod verò vno anno ossium caries fieri soleat, experimentum cum ratione confirmat, estq; sententia doctrinalis: nam prius quibusdam, serius aliis fiet.

APHORISMVS XLVI.

Οκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἀσθμῶν, ἢ βηχῶς γίνοντι, πρὸ τῆς ἡβῆς, ἀπόλλυται.

Quicumque gibbi ex asthma aut tusi fiunt ante pubertatem, intereunt.

Non est legendum, ante pubertatem intereunt, qui gibbi fiunt ex asthma aut tusi. Nam vt Gal. docet 4. de Loc. patient. qui gibbi admodum sunt, non solent esse longæui: ita tamen vt quadragesimum annum soleant attingere, ac nonnunquam excedere. Quare legendum censeo, vt Gal. etiam legit, qui ante pubertatem fiunt gibbi ex asthma aut tusi, intereunt: id est, breuis vitæ sunt, non viuunt legitimum tempus, neq; vsq; ad senectutem. Gibbi possunt bifariam fieri, aut ad extimā partem inflexa spina dorsi, aut ad intimam, quod genus gibbi, repanditas vocatur. Vtrumuis horū contingat, angustus thorax fit: qua causa difficilem habent illi homines respirationem, & breuis vitæ sunt. Sed si ante pubertatem fit, thorax cessat ab incremento: nihil enim magis expertum est, q̄ eorum ossa, qui hanc spinæ læsionem patiuntur, ad thoracem q̄ minimum crescere: atq; interim, cūm pubertatem homo agat, pulmo & cor crescunt. Quare comparant angustiam summam thoracis: atq; adeo maiorem multo, qui ante pubertatem ita læduntur, quā qui ea lapsa: ac proinde citius intereunt. Sed neque hi quidem tam cito interibunt, si ex ictu, aut casu, læsionem cōtraxerint, q̄ si ex asthma aut tusi. Nam asthma & tusis, tunc solum afferre possunt gibberum, cūm fiunt, asthma à tuberculis crudis & magnis, ortis ad ligamenta vertebrarum, & iuxta vias spiritus: tusis ab iis ipsis, non crudis omnino & duris, sed ex quibus refudet aliquid, qd̄ in pus mutari possit. Nam tubercula illa retrahunt introrsum vertebrae, & comprimunt vias spiritus: quare simul faciunt, & asthma & gibberum. Si in medio thoracis sunt oborta, lordosim faciunt: si in partibus subli-

mi & humili, gibberū. Igitur si ex asthma fuit contracta ea læsio, angustia quam ipse gibberus facit, accedit ea quam sua mole faciunt tubercula: quare est maius periculum, q̄ si ex manifesta externaque causa cœpisset malum. Si ex tusi, hæc ipsa pericula habet, quæ ex asthma: atq; insuper solent suppurari tubercula, (quippe q̄ minus dura sunt) ac cum suppuratione & tabe celerrimam afferre mortem.

APHORISMVS XLVII.

Οκόσοι φλεβοτομή, ἢ φαρμακική συμφέρει, τρεῖς ἢ ἑρῶ πρὸ πρὸ φλεβοτομῆν, ἢ φαρμακώειν χρῆν.

Quibus vena sectio aut expurgatio confert, his verno tempore aut venam secare, aut expurgans medicamentum dare oportet.

Millies ab Hippocrate & à Galeno, & aliis omnibus Medicis dicitur, vernū tempus curationi corporum maximè esse opportunū: atq; in primis euacuationibus magnis. Nam cūm id tempus sit temperie moderatissimum, & facultates in eo vigeant maximè, neque vires deficiēt, neq; externa lædent corpus, aut alia ratione curationem inturbabūt. Constat tamen, non eò ab Hippocr. hoc dici, quod aliis temporibus hæc agenda non sint, si necessitas exigat, sed quod hoc optimè fiant, quare crebrius & audacius. Atq; si quis, aut sine morbo insaluber est, vt præcautione quibusdam temporibus indigeat, non curatione: aut ægrotat adeo lentè, vt possit commoditatem temporis expectare, is vernum tempus expectet ad mittendum sanguinem, & expurgandum corpus.

APHORISMVS XLIIII.

Τόσοι ἀλλωδῶδες δυσεντερία ἐπιγνομένη, ἀνασθῶν.

Lienosis difficultatem intestinorum superuenire, bonum.

Hic aphorismus cum quadragesimo tertio enarratus est.

APHORISMVS XLIX.

Οκόσοι ποδαγρική νοσήματα γίνονται, ταῦτα ἀποφλεγμώσαντα, ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρησιν ἀποκαθίστανται.

Quicumque podagrici morbi fiunt, hi sedata inflammatione, in quadraginta diebus conuiescunt.

Quod de podagricis morbis dicitur, de doloribus omnium articulorum dictum intellige. Qui plerunque fiunt cum magno ardore, & dolore, & partium circumstantium tumore, itaque cum inflammatione. Quæ tamē inflammatio non decumbit in neruos & musculos, sed in ligamenta ossium: id quod duplici ratione cognoscet. Primò quod dolor ipsorum articulorū esse videtur: deinde q̄ conuulsio illi malo nunquam succedit, quæ tamen si nerui aut musculi eo loci inflāmarentur tanto cum dolore, creberrimè succederet. Igitur ligamentorum & membranarum, quæ hærent ossibus, est ea inflammatio, in quibus partibus, quæ semel impa-

ta sunt, difficilè dissipantur. Igitur ille affectus per se, vt pote inflammatio, acutus fit, & gratia loci chronicus: quæ cūm conueniant ambo, prodit morbus, acutus, non simpliciter, sed ex decidentia. Talium verò morborum terminus vltimus, est quadragesimus dies: intra hos ergo soluetur inflammatio podagrica: non quadraginta diebus exactè, sed intra quadraginta. Idq; quantum agitur in ipsa morbi & loci natura, si neque Medicus, neque ægrotans quicquam delinquat, aut externorum quippiam obstat.

APHORISMVS L.

Οκόσοισιν ἀνὸ ἐγκέφαλῳ Διὰ κροτῆ, τρεῖς ἢ ἑρῶ πρὸ πρὸ πύρετον, καὶ χολῆς ἐμετῶν ἐπιγίνεσθαι.

Quibus cerebrum vulneratur, his necesse est febrem, & bilis vomitum superuenire.

Vulnerato cerebro, concitatur statim in eo inflammatio, atque consentiente corde per communes arterias, excitatur febris. Vomitus fit, consentiente ore ventriculi per communes neruos sextæ coniugationis: bilis quidē, quia ea vt pote tenuior, ante alios succos ad os illud confluit. Atqui vomitus solet statim ab accepto vulnere fieri, si ictus fuit magnus: febris rarò statim, sed quarto aut septimo die. Neque verò solum vulnus substantiæ cerebri potest hæc facere, sed & vulnus membranarū: quia membranæ multis neruis sunt alligatæ cerebro: & vt neruorum fibræ ex cerebro veniunt, ita indumenta, veniunt ex meningibus.

APHORISMVS LI.

Οκόσοισιν ὑγμῆσιν ὀδῶν γίνονται ἐξ αἰφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ πρὸς χροτῆ ἀφῶνοι γίνονται, καὶ βέγγχσιν, ἀπόλλυται ἐν ἐπὶ ἡμέρησιν, ἢ ἢ πύρετις ἐπιλάβῃ.

Quibus bene valentibus dolores capitis repente accidunt, & statim sine voce fiunt, & stertunt, septem diebus intereunt: nisi eos febris apprehendat.

Quod dicitur, repente, intellige, non paulatim, neque ex manifesta causa. Quare si non paulatim dolor fit, non certè ex nuda intemperie fit: si non ex procatartica causa, ex confluxu aliquo in caput concitato fit. Cui si statim obmutescencia succedit, constat neruorum radices iam apprehendere. Igitur si post hæc stertor fiet, apoplexia est hic affectus, eaque non leuis: igitur intra terminum acutissimorum hominem interimet. Nisi (inquit) eos febris apprehendat: nam si apprehenderit, fortasse soluet apoplexiam, dissipato flatu, & extenuata pituita. Neque verò puto febrem adeo multum posse in tam graui affectu, vt suscitata febre statim confidendum fit de salute hominis: sed vt minus desperandum, quàm si nulla esset febris.

APHORISMVS LII.

Σκοπεῖν ἢ χρῆν καὶ τὰς ὑποφασίας τὸ φθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν. ἢ γὰρ πὶ ὑποφασίῃ συμπαλλομένη τῶν βλεφάρων τοῦ λακῶ, μὴ ἐκ ἀσθρῶν ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοπόσις, φλαυρῶν

τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα. Considerare autem oportet & suspectiones oculorum, in somnis. Si enim candidi aliquid videtur commissis palpebris, non ex profluuiio ventris, aut expurgatione, prauum est signum, & lethale admodum.

Hæc ipsa sententia, eisdem verbis scripta est ab eodē Hippocrate in Prognostico, non longè à principio: quo loco enarrata fatis est à me, vt non sit hic opus enarratione noua.

APHORISMVS LIII.

Αἱ ἀσθρῶσιν αἱ μὲν γέλωτὶ γίνονται, ἀσφαλέστεραι, αἱ δὲ μὲν πρὸς ἀδῆς, ἐπὶ σφαλέστεραι.

Desipientia, quæ cum risu fiunt, securiores: quæ verò cum sollicitudine, periculosiores.

Species desipientiæ, significat speciem passionis quæ in cerebro est, & succi qui eam facit: vt cum risu phrenitis, meram inflammationem ex sanguine moderatissimo: cum sollicitudine, ex melancholico sanguine. Quare mitior & securior desipientia ex risu est, vt sanguis etiā aliis succis est benignior.

APHORISMVS LIV.

Ἐν τοῖσιν ὄξεσι πάθεσι τοῖσι μὲν πύρετις αἱ κλαυθμῶδες ἀναπνοαὶ, κακαί.

In acutis passionibus quæ cum febre sunt, suspiria luctuosa, praua.

In acutis passionibus, quæ cum febre sunt, idem est dictu, atque in febribus acutis. Suspiria luctuosa, sunt quædam suspiria quæ pueris lugentibus solent accidere, cūm volunt fletum sistere, neq; possunt. Quod genus suspirij, est motus quidam conuulsuus musculorum, qui mouent thoracem: talis verò motus, est conuulsionis initium. Quare in acutis febribus, maximè si delirare etiam ægrotantes cœperint, metum facit, ne homo cum conuulsione moriatur.

APHORISMVS LV.

Τὰ ποδαγρὰ τῆ ἡρῶ, καὶ τῆ φθινοπώρῃ κινεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Podagrica vere & autumnno mouentur plerunque.

Ver & autumnus semper excipiunt corpora plena malis succis: hic bile, illud pituita: nam hyems semper generat multum pituitæ, æstas bilis. Atqui etsi hyems pituitam congeri faciat, tamen frigore continentis aeris moueri prohibet: & æstas quamuis bilem gignat, sed per corporis habitum, extenuando, facit expirare. Ver accipit cacochymiam hyemis, & concretionem soluens motum ciet: autumnus excipit cacochymiam æstatis, & dissipationem cohibens, in internum corpus ciet motum. Merito ergo vtrâque tempestate accidunt dolores podagrici, iis qui ad eos parati sunt: vere tamē fient ex pituita aut sanguine, autumnno ex bile. Neque est quod videatur aduersum huic sententiæ, quod libro 1. de Natura hominis dicitur, Morborum qui vere fient, autumnno solutione expectari debere: & eorū qui autūno fiunt, expectari solutione vere. Ne

nihil repugnat, idem morbi genus contrariis tem- poribus oriri: siquidem ex contrariis natura succis oriri possunt. Nihilominus morbus qui quouis tempore cœperit, ad contrarium mutata aeris tem- perie soluetur.

APHORISMVS LVI.

Τοῖσι μελαγχολικῶσι νεσθήμασιν ἐς τὰ δεῖ ἐπι- κινδύωσι αἱ ἀποσκήψεις, ἢ ἀποπληξίλω τὸ σῶμα- τὸ, ἢ πασσομόν, ἢ μανίλω, ἢ τύφλωσιν σημαίνει. Melancholicis morbis in hæc periculosi decubitus, aut apoplexiam corporis, aut conuulsio- nem, aut maniam, aut cæcitatē significant.

Videtur verborum contextus non satis aptus. Quidam illud relatiuum, in hæc, dicunt referre tempora, scilicet ver & autumnum: vt sensus sit, per hæc tempora, aut his temporibus periculosi decubitus sunt morbis melancholicis, in apoplexiâ, & cætera. Sed primùm videtur illud, in hæc, longè aliud esse ac, per hæc: deinde neq; ita est quod ver- bo illi, significant, suppositum reddat, vt dicunt Grammatici. Proinde ego cenfeo, suppleri quæ- dam, & ita explicari, vt prima illa pars, morbis me- lancholicis in hæc periculosi decubitus, sit propo- sitio dicendorum. Itaque illud, hæc, refert sequen- tia: est que hic sensus, Ex melancholicis morbis pe- riculosi decubitus sunt in hæc, quæ dicam. Nimi- rum morbi melancholici significant aut apople- xiam, aut epilepsiam (nam nomine conuulsionis, D vniuersalem intelligit) aut maniam, aut cæcitatē. Quia scilicet ex melancholia fieri solet apoplexia, cum aded crescit in cerebro melancholicus succus, vt illud obstruat totum: epilepsia, cum nō eatenus crescit, sed vt repleat cerebri ventriculos: mania, cum melancholia vritur: cæcitas, cum neq; totum cerebrum, neque eius ventres, sed opticos nervos replet solum. Ita etiam facere possit surditatem, si obturet auditorium porum: nam hæ omnes obstru- ctiones sunt. Vbi dicit, melancholicis morbis, ne intelligas omnes morbos, qui ex melancholia suc- co fiunt, sed eum solum qui vocatur melancholia morbus: nam ex quartana non solum fieri non so- lent hæc, sed & cum facta sint, solui, vt prius Hip- pocrates ipse dixit.

APHORISMVS LVII.

Απόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ δὲ τοῦ πτωσάρωντα ἐπὶ τῶν ἀχρῶν ἐξήκοντα. Apoplectici autem maxime fiunt, ea ætate, quæ est à quadragesimo ad sexagesimū annum. Non quicumque apoplectici fiunt hac ætate ma- ximè (nam apoplexiam familiarem esse extremæ senectuti lib. 3. dixit) sed ij q; ex melancholia fiunt, à quadragesimo ad sexagesimum fiunt maxime: vt qui ex pituita, sequentibus annis. Nam hæc ætas à quadragesimo ad sexagesimum constat sine consi- stentiâ & principio senectutis, quibus temporibus maxime est consentaneū, melancholiam morbum in grauiora alios mutari. Quia vrgere incipit me- lancholia à principio consistentiæ, veniet ergo ad

tantum incremētum, vt grauiora mala iam pariat, non ante finem consistentiæ, & senectutis initium.

APHORISMVS LIX.

Ἦν ἰπὶ πλοῶν ἐκπέση, ἀνάγκη ἀποσπῆσθαι. Si omentum exciderit, necesse est putrescere.

Si vlcerata ventris parte, excidunt intestina, aut aliquod aliud subiectorum corporum, reponi po- test tutò. Tamen si omenti pars excidit, non repo- ni, sed secari debet: quia ob naturalem pinguedi- nem, statim ac occurrit aeri, concrefcit, ac frige- scit. Quibus verò innatum calidam extinguitur, putre- scunt facilè.

APHORISMVS LIX.

Οὐόσισιν ἰσπὶ ἰσχιάδ ἔνοχλαμείοισι χρο- νίῃς ἐξίσαται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπιπῆει, τὰ πῆσι μύξαι ἐγγίνονται. Quibus ischiade laborantibus excidit coxa, & rursum incidit, his musci generantur.

Pulcherrimè hoc aphorismo & sequenti, docet passionis cuiusdam causam, & symptomata, & cu- rationem. Cum coxam decidere dicit, os femoris ex suo articulo decidere intelligit. Constat verò id os excidere, id est, luxari, & rursum incidere, id est, re- poni, laxitatis articuli indicium esse: ea non nisi ex laxitate ligamentorum fieri potest. Igitur patiun- tur ligamenta passionem quandam similem para- lyfi neruorum: emollitionem scilicet à mucis, seu pituitosis, & mucis similibus succis. Itaque cum ali- cui post dolorē coxæ sit laxitas, indicio aperto est, dolorem cœpisse à pituita fluxione: quæ cum cre- uerit, facit ligamentorum laxitatem.

APHORISMVS LX.

Οὐόσισιν ἰσπὶ ἰσχιάδ ἔνοχλαμείοισι χρο- νίῃς τὸ ἰσχίον ἐξίσαται, τὰ πῆσι τήκεται τὸ σπῆλ καὶ χλωθῆται, ἢ μὴ κωθῆσιν. Quibus diuturnâ ischiade laborantibus, coxa excidit, is extenuatur crus, & claudicant, nisi vrantur.

Ij quibus longus coxæ dolor, & luxatio, aut laxi- tas saltè, deinde fit, succedit extenuatio cruris: quia exercitatione priuata languidior fit pars. Et claudic- tas, ob infirmitudinem motus: infirmus est enim motus eorum, quæ aut omnino auulsa sunt, aut in laxissimo cardine versantur. Nisi (inquit) vrantur. Quibus verbis insinuat curationem: nimirum hæc passio curatur vstione partiū circa articulum, quia vstio absorbit mucos, & cōtrahit cutem, quæ con- tracta, constringit ossa. Tamen hæc vstio nō debet agi, antequam totius corporis habita cura sit: neq; tunc quidem acuto, sed plano obtusòque ferro, vt cutem solum cōtrahat, ligamēta siccat solum. Ne- que verò hæc de coxa sola debes intelligere, sed il- lius exemplo, & de quouis alio articulo, præ humo- re laxo, quod ex Hippocrate ipso libro de Articulis intelli- ges.

MAGNI HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM SECTIO SEPTIMA.

APHORISMVS I.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκροληρίων, κακόν. In acutis morbis refrigeratio extremorum, malum.

IC aphorismus cum 48. quartæ particu- læ enarratus est.

APHORISMVS II.

Ἐπὶ ὀστέω νοσῶντι σπῆρξ πελιδνή, κακόν. In osse agrotante caro liuida, malum. Cū læso osse liuescere incipit caro, timeri debet gangræna: quia extinctionis calidi, soboles est liuor.

APHORISMVS III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λυγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν. A vomitu singultus, & oculi rubri, malum. Singultus potest fieri, ex repletionē, aut inani- tione, aut irritatione oris vetriculi. Si ex repletionē fit, aut irritatione, vomitu curatur: nisi impacta ad- modū sint quæ mordent, aut irritant, vt cum parti- cula aliqua inflammata est. Si igitur post vomitum fit, inflammationē oris vetriculi significat, aut ina- nitionem. Si ex inanitione, lethalis nihilo minùs q̄ ex inflammatione est: sed accedente oculorum ru- bore, inflammatio significatur: quia vetriculo aut cerebro inflammatis, statim rubent oculi.

APHORISMVS IV.

Ἐπὶ ἰδρώτι φρίκη, & χρεσόν. A sudore horror, non bonum. Malum etiam possit dicere: non solum, non bo- num. Nam sudor horrorem solet soluere, concal- fecto æqualiter corpore, & euacuato excremento: si ergo malum quod solet curare, sudor facit, malum est. Proculdubio si à sudore homo horrere incipit, exudatum est quod erat vtile: mordax excremen- tum non exudatum, sed agiratum solum.

APHORISMVS V.

Ἐπὶ μανίῃ δυσεντερία, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἐκσπασίς, ἀ- γαθόν. A furore dysenteria, vel hydrops, vel alie- natio maxima mentis, bonum.

A furore dysenteria bona, non quæcunque, sed quæ fiet euacuata bile atra. Hydrops fit, absceden- te atra bile à cerebro ad hypochondria, ibiq; calore suffocato. Alienatio maxima fit, cum vehementer mouetur atra bilis, cui motui succedere solet, hæc aut illac euacuatio: non aliter ac alij morbi, cum iu- dicantur, ingrauescere videntur, deinde soluuntur succedente euacuatione. Sed obiciēs, nō posse esse dysenteriam, quæ à bile atra fit, bonam: siquidem 24. sect. 4. dictum est esse lethalem. Sed scire licet, a- tram bilē duobus modis posse partis alicuius exul- cerationem facere, aut in ipsa parte impactam, aut per partē aliunde perlabantem. Primo modo om-

nis exulceratio ab atra bile cancer est, q̄ in intesti- nis, est dysenteria lethalis. Secundo, non est, sed dy- senteria quædam, quæ morbis melancholicis salu- briter succedit: vt atræ bili, quod modò docet: & duritiæ splenis, quod 48. part. 6. docuit.

APHORISMVS VI.

Ἐπὶ νῆσῳ πολυχρονίῃ, ἀποπτιή, καὶ ἀκρητοὶ ὑ- πωχρήσεις, κακόν. In morbo longo, cibi fastidium, & sincera de- iectiones, malum.

Cibi fastidium, non quodcunq; intelligit, sed ma- ximum: quod in morbo acuto, ex calore & bile in vetriculo fieri potest: tamen in longo, q̄ semper fit à frigidis succis, non nisi ex sensus extrema corru- ptione, aut maligna succorum putredine. Ergo, vt signum, deterius est fastidium in longo, q̄ in acuto morbo: sed & vt causa, quia per maximū fastidium, ne prudentissimi quidem homines possunt cibum capere, inedia verò aut valde tenuis victus, in lon- gis semper est periculofus: Deiectiones sincera, semper sunt mala: sed in longo morbo grauiora, quia à morbi longi cōditione longius absunt: nam longi fiunt ex succis variis. Variæ ergò deiectiones, sunt illis familiares: sincera, aduerfa.

APHORISMVS VII.

Ἐκ πολυποσίης ῥίγ, καὶ ἀφροσύνη, κακόν. Ex multo potu rigor & desipientia, malum.

Desipientia ex multo vini potu (hunc enim po- tum intelligit) crebrò fieri solet, dicunturq; ita affe- cti ebrij. Sed si cum ebrietate rigor fit, metus est ne non resipiscant, sed moriantur conuulsi: quia vinū iam ingruere in nervos agnoscitur, vtpote quos mordet. Quòd si hîc nomine rigoris, frigus solum externorum intelligatur, vt pleriq; intelligunt, tūc quoq; metus est ne homo moriatur, suffocato cali- do innato. Nam quòd extrema refrigerata sint epo- to multo vino, innati calidi oppressionem indicat.

APHORISMVS IIX.

Ἐπὶ φύματι ἔισω ῥήξι, ἐκλυσις, ἐμέ, καὶ λεπτοψυχία γίνεται. A tuberculi intro ruptione, exolutio, vomit- us, & deliquium animi eueniunt.

Quamquam intro dicit, in vetriculum tamè in- telligit, vt indicat sequetia. Vomitus scilicet fit pas- sione propria vetriculi: exolutio, aut deliquium ani- mi, consentiente corde. Exolutio est initium de- liquij animi: nostri Hispani vocant ahilamiento.

APHORISMVS IX.

Ἐπὶ αἵματι ῥύσξ, ἀφροσύνη, ἢ πασσομός, κακόν. A fluxione sanguinis, delirium, aut etiam con- uulsio, malum.

Conuulsionem lethalem esse à fluxu sanguinis, docuit 3. aphor. 5. sect. Sed & delirium dicit accidere modò, quod est aliquantò difficilius. Verùm duobus modis videtur posse ob profluuium sanguinis fieri delirium. Primum, facultate sentiendi præ debilitate vacillante. Hoc deliriū timet hominū vulgus ex missione sanguinis à vena cephalica: neq; verò est is timor omnino à ratione alienus, si aut intempestiue, aut omnino nimia euacuatio fiat. Alius modus est, cum atra bilis, quæ abundantia sanguinis attemperata erat, eius effusione facta est syncerior. Vt in iis, qui cum cerebri siccitate, sunt ad atrā bilē parati, qui nulla re indigebāt minùs quàm euacuatione: humectatione enim & nutritione curantur & seruantur.

APHORISMVS X.

Ἐπὶ εἰλεῶ ἔμελλε, ἢ λυγρῆ, ἢ πᾶσιν, ἢ πρὸς φροσύνην, κακόν.

Ab ileo vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut insania, malum.

Cum voluulus non est leuis, vomitus citò succedit: singultus deinde: ingrauescente amplius morbo, insania & conuulsio. Vomitus & singultus, consentiente ore ventriculi cum intestinis gracilibus: conuulsio, consentientibus neruis cum ore ventriculi: desipientia, cerebro consentiente cum hoc ipso ore ventriculi, aut cum affecto intestino: quod tunc fit maximè, cum inflammatio est quæ obstruit intestinum. Itaq; cum quatuor hæc signa sunt superuenientia ileo, non sunt æqualis periculi.

APHORISMVS XI.

Ἐπὶ πleurιτιδὶ περιπνευμονία, κακόν.

A pleuritide pulmonia, malum.

Tota ferè hac particula edisserit Hipp. de superuenire solitis, morbis aliis: atq; magna ex parte, cum morbi ad malum tendunt. Quale hoc est, à pleuritide pulmonia malum. Neq; enim hic de permutatione disputat, dicens malum esse, pro pleuritide fieri pulmoniam, vt cessanti pleuritidi pulmonia succedat, sed de superuenienti. Nimirum malum est, eum, qui sola pleuritide laborabat, incipere pulmonia etiam laborare. Dices, malum etiam esse eum qui laborabat sola pulmonia, modò fieri etià pleuriticum, quantò est grauius duplici quàm simplici morbo laborare: quare vt dixit, à pleuritide pulmonia malum, potuisse contrà dicere, à pulmonia pleuritis malum: quare videri vanā sententiam. Galenus respondet, non posse ex pulmonia pleuritidem fieri: quia cum pulmonia teneat spiritus viam, si tanta fluxio erit, vt pulmone non capiatur, prius suffocabit, quàm latera apprehendat. Ego his addo, etsi, vt cunq; fiant pulmonia simul cum pleuritide, grauius sit alterutro malo, tamen Hippoc. facere modò quod solet semper: coniungere, inquam, obseruationem cum ratione, docereq; ea quæ fieri solita obseruauerat. Nimirum pleuritis lethalis plerunq; interimit accessione pulmonie: pulmonia verò non accessione pleuritis, sed aut obturata via spiritus, aut succedente angina, aut pleuritide, aut succedente tabe.

APHORISMVS XII.

Ἐπὶ περιπνευμονία φρενίτις, κακόν.

A pulmonia phrenitis, malum.

Pulmonia, cum sit inflammatio pulmonis, emittere solet, cum est maxima aut maligna, multam fumorum copiam in cerebrum: qui tentant mentem, afferuntq; delirium. Quin etià aliquando regurgitate succorum fluxione in cerebrum, inflammatio in eo excitatur, fitq; phrenitis propriè vocata (quanquàm hæc rariùs ob pulmonie naturam) aut lethargus, hicq; crebro. Vnde constat, hoc loco nomen phrenitidis non dici de propriè vocata, sed vt apud Hippocratem solet, de omni morbo cum delirio: nam lethargicos etiam vocat phreniticos in Epidemiis.

APHORISMVS XIII.

Ἐπὶ καίμασιν ἰχυροῖσι, πᾶσιν, ἢ πῆται, κακόν.

Ex fortibus vitionibus, conuulsio, aut tetanus, malum.

Siue vitiones fortes sint externæ, à sole, pharmaco, aut igne: siue sint febres, aut inflammationes, conuulsio inde orta agnoscitur esse ex inanitione, quia tales causæ longè absunt à replentibus & humectantibus.

APHORISMVS XIV.

Ἐπὶ πηγῆ ἐς τὸ κεφάλαιον ἐκπληξίς, ἢ πύρα φροσύνη, κακόν.

Ex ictu capitis stupor aut desipientia, malum.

Si quis est ictus capite vt cunq;, siue inquàm cum vlcere, siue cum sola cõfusione, magnus metus est, si stupor aut delirium succedit: quia ambo hæc læsi interioris cerebri, signa sunt. Lædi autem potest, vel fracto craneo vsq; ad cerebrum, ac penetrante vulnere (quod fit non rarò cute sana, aut non admodum vulnerata) vel etià sine fractura, ob solum capitis ictum, conuocata ad caput fluxione, factoque affectu pleuritidi simili. Quod non est inopinabile fieri, in homine alioqui ad eum affectum parato. Nam si tali solus calor solis, aut potus vini, solet eius affectus esse causa, quid mirum, ictum & dolorem capitis hoc idem facere? Quare non semper puto, si quis ictus capite obiit, compertum iam esse, fracturam internam fuisse.

APHORISMVS XV.

Ἐπὶ αἵματι πύσος, πύξις, κακόν.

Ex sanguinis sputo puris sputum, malum.

Si, qui multo iam tempore sputum sanguinè, pus incipit spuere, constat putrescere iam in pulmone vlcus: properareq; hæmoptoicā vocatā passionem, ad eum exitum què solet habere, ad tabem inquam.

APHORISMVS XVI.

Ἐπὶ πύξ πύσος φθίσις, ἢ ῥύσις, ἐπὶ τὸ πύξιον ἰχθυεῖ, ἀποθνήσκουσιν.

A puris sputo, tabes & fluxus: cum verò sputum retinetur, moriuntur.

Modum quo solet decurrere hæmoptoica passio, in iis qui ex ea moriuntur, persequitur Hippocrates. Ex sputo sanguinis, solet fieri sputum puris, ex hoc tabes: primum cum multo fluxu, hoc est, cum multa puris excreatione: deinde hæc quoque excreatio

excreatio præ debilitate retinetur, & moriuntur. Galenus fluxus nomine, intelligit aut defluuiū capillorum, aut fluxū ventris: quia (arbitror) Hippoc. 12. quintæ dixerat, Quibus phthificis capilli à capite defluunt, diarrhœa superueniente moriuntur. Sed illic fluxū ventris, extremū signū esse dixit: hic verò non dicit fluxū vt extremū, sed vt cui aliud deterius, retentio inquàm sputi, superueniat. Defluuiū capillorū non satis propriè dicitur, tantum ῥύσις: proinde ex ipso contextu cõiecto, fluxū dici sputionē copiosam, vt pote cui velut contrarium opponitur sputi retentio.

APHORISMVS XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τῆ ἥπατος λυγρῆ, κακόν.

A iecoris inflammatione singultus, malum.

Si causa inflammationis quæ in hepate est, singultus accidit, graue malum significatur: vt pote quod potuit per cõsensum in ore ventriculi, conuulsiuū motū facere. Possit tamen cum hepatis inflammatione, alià ob causam homo singultire: vt si quid ingestum acre, aut mordax: aut flatus aliquis, vel pars cibi in ore ventriculi hæsit. Quas causas oportet cautè animaduertere, ne quid deterius quàm par sit, incautè cogitemus, vel dicamus. Sed ex inflammatione esse, singultus perseverantiâ cognosces: aliæ enim causæ prætereunt facilè.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὶ ἀρχυπνίᾳ πᾶσιν, ἢ πρὸς φροσύνην, κακόν.

Ex vigilia conuulsio aut insania, malum.

Nulla ex re cõuulsio aut insania est bona. Sed ex vigilia nimia nasci solere hæc mala intellige, atque adeò conuulsionē ex vigilia esse malā: quia cum ex siccitate causa nascatur, cõstat ex siccitate esse. Dices, deterior esset conuulsio, si sine vigilia & omni alia causa manifesta fieret: quia causæ manifestæ tollūt vim præfagiis. Certè si conuulsio ex inanitione, fieret sine manifesta causa, periculosior esset: tamen si conuulsio simpliciter sine vigilia fieret, non adeò magnum timorē faceret, quia verisimiliter putaretur ex repletionem esse, qui morbus per se est multò leuior. Sed ad hanc rem pertinentia multa diximus lib. 5. Insania ex vigilia fit, siccato nimis cerebro, in iis qui sunt ad atram bilem parati: aut vsta bile flava, in paratis ad phrenitidem.

APHORISMVS XIX.

Ἐπὶ ὀστέεσσι ψιλώσῃ, ἐρυσιπέλας.

Ab ossis nudatione, erysipelas.

Rarò nudato ossè fit in circumstante carne erysipelas: sed quantò rariùs, tantò deterius haberi debet cum fit. Quare hic subaudi debet, malum: etsi in codicibus Græcis non sit scriptum.

APHORISMVS XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλασι σπηδῶν, ἢ ἐκπύσις.

Ab erysipelate, putredo, aut suppuratio.

Suppuratio apud Hippoc. multis in locis significat, non boni puris generationē, sed putrescentiam, velut in illo aphorismo: Si sanguis in ventrè præter naturā effunditur, necesse est suppurari. Hic quoq; nomen ita accipitur: nam erysipelas neq; solet, neq; verò potest, bene suppurari: sed nonnunquàm com-

putrescentibus carnibus profert quoddam virus. Quod ergo dicit, putredo aut suppuratio, eadē res est, etsi putredo auget significationem. Suppleri hic quoq; debet, malum: quia hæc est via ad gangrænam membri, cum nudato ossè successit carni erysipelas, & erysipelati putredo.

APHORISMVS XXI.

Ἐπὶ ἰχυρῶ σφυγμῶ ἐν πύσιν ἔλκεσιν, αἰμορραγίη.

A forti pulsu in vlcere, fluxus sanguinis.

Malè hic quidam legunt, malū. Nam hic non refert malum superueniens, sed signum decretoriū: nimirum pulsum magnū in vlcere, dicit significare, fore fluxum sanguinis alicunde. Haudquaquam dicit, an bonus an malus futurus fluxus sit: bonum tamen fore ex ipsa ratione intelligas. Eum solum, qui maximus conspicuusq; sit, solet Hippoc. pulsum appellare: nunc verò etiam adiecit, fortè. Quod in particula aliqua vlcerata, in qua non sentiebatur, sentiat, modo pulsus, duplici causa fit: & qui pulsus est maior factus, & qui partes circa vlcus magnā inflammationem habent. Pulsus factus maior, significat naturam moliri euacuationē (nam ante crises solet talis pulsus fieri) inflammatio partium significat, eam euacuationē fore sanguinis. Meritò ergo, cum circa vlceratam particulam sentitur pulsus, expectatur fluxus sanguinis de naribus, aut aliunde. Quem fluxum constat plerunq; fore bonum, vt pote affectui congruentem.

APHORISMVS XXII.

Ἐπὶ ὀδύῃ πολυχρονίᾳ τῶν περὶ τὴν καρδίαν, ἐν πύσιν.

A dolore multi temporis partium circa ventrem, suppuratio.

Dolores ventris ex intemperie aliqua aut flatu, appositis idoneis medicamentis solui solent. Quare si talibus medicamentis vsi simus, & dolor producat, suspicio est, subesse tumorem aliquem præter naturam, qui curationem impediatur: atq; eum non aptum ad resolutionem, (nam qui apti sunt, etiam sunt breues.) Suppuratio ergo expectatur meritò, cum dolor præter rationem producat.

APHORISMVS XXIII.

Ἐπὶ ἀκρητῶ ὑποχωρήσῃ, δυσεντερία.

A deiectione syncera, dysenteria.

Quidam hic addunt, malum: errant tamen, nam neq; in Græcis codicibus habetur, neq; id sententia desiderat. Non enim tam malum est fieri dysenterias post synceras deiectiones, quàm crebro accidit: nimirum à biliosis atrabiliaris aut falsis pituitosis, quæ abraduntur exulceranturq; intestina.

APHORISMVS XXIV.

Ἐπὶ ὀστέεσσι ἀκρητῆ ὑποχωρήσῃ, ἢ κενεὸν λάβῃ.

Ab ossis praefione, desipientia, si vacuum apprehenderit.

Capitis intelligit: & internum capitis, vacuum vocat. Et meritò quidem, quia vacuum quoddam amplius intra craneum est, non omnino plenum: maius enim

est cauum, q̄ pro magnitudine cerebri, ut possit cerebrum liberè respirare, dilatatum & contractum. Ergo inquit Hippoc. præcisioni crani succedere desipientiam, si præcisio, interna capitis attigerit: itaq; desipientia succedens, indicium est penetratæ præcisionis. Atq; ne hoc & multa alia mala fiant, quæ in meningibus, & cerebro, fieri solent, utuntur chirurgi meningophylaxe, cum craneum secant.

APHORISMVS XXV.

Ἐκ φαρμακοπόσης πωσμοῦ, θανάσιμα. *Ex medicamenti potione conuulsio, lethale.*

Medicamentum & medicari, apud Hippoc. dicitur antonomasticè de expurgatiõe, in multis superiorum sententiarum animaduertimus. Est igitur hæc sententia eadem, quæ prima quinti libri erat.

APHORISMVS XXVI.

Ἐπὶ ὀδῶν ἰσχυρῶν τῶν περὶ τὴν κοιλίαν ἀκροτηρίων ψύξις, κακόν. *Ac dolore forti circa ventrem, extremorum frigus, malum.*

Si cum dolore circa ventrem est etiam ardor maximus, non malum solum est, sed lethale etiã: est enim febris lypiria, nasciturq; ex maxima inflammatione interna. Sed utcumq; cū dolore forti, sit extremorum frigus, est malum: properandumq; est, dolorem demoliri. Quia non poterit homo diu ferre dolorem, quæ adeo debilitat facultatē, & tam fortiter conuocat spiritus.

APHORISMVS XXVII.

Γυναίκεν ἐν γαστρὶ ἔχουσαν τένεσμοῦ ἐπιγυρόμενον, ἄκρωσιν ποιεῖ. *Mulieri utero gerenti, si tenasmus succedat, facit abortum.*

Alsiduus conatus ad deiiciendum, abortum facit, non immeritò: quia iidem octo musculi abdominis, quibus utimur ad exonerandum ventrem, comprimunt vesicam & vterum, utpote eodem loco locata membra: vterus enim est inter intestinum & vesicam. Quare quæ ratione plerumq; cum desideremus ad deonerandum ventrem, mingimus: eadem, alsidua compressio ad cacandum, facit abortum.

APHORISMVS XXVIII.

Ὅτι αὐτὸ ὀστέον, ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπή ἐν τῷ σώματι, ἢ τε ἀλέξεται, ἢ τε συμφύεται. *Cum os aut cartilago aut nervus præscinditur in corpore, neq; crescit, neq; coalescit.*

Osis, cartilaginis & nerui facta mentione, membrum quodcumq; solidum intelligit. Præscindi vocat, siue pars aliqua talis integrè amputetur, siue scindatur: non crescere dicit, quod neque semel amputata renascitur, neque detractioe facta minor, crescit. Estq; hoc omnino verum, partes solidas neque renasci, neque rursus crescere, neque verè coalescere. Soli dentes & vngues excipi debent: quorum hi semper ferè, illi verò ineunte pueritia solum renascuntur. Sed de dentium & vnguium nutritione, dicta sunt aliis locis satis multa, & de natura eorum. Alia omnia quæ hæc enarratio desiderat, aphorismus 19. superioris particulæ præripuit.

APHORISMVS XXIX.

Ἦν ὑπὸ λεικῆ φλέγματ' ἐχομένη διαρροῖα ἐπιγύνηται ἰσχυρῇ, λυεῖ τὴν νόσον. *Si ei qui ab alba pituita tenetur, profluuium ventris superuenit forte, soluit morbum.*

Alba pituita vocatur, aut leucophlegmatia, tertia hydròpis species, qua totus corporis habitus est pituitosus. Huic diarrhœa, congruens admodum euacuatio est: fit enim laxata aluo à multa pituita, quæ ex toto corporis habitu confluit. Ergo non sine ratione solet in eo affectu conferre, atq; illud soluere.

APHORISMVS XXX.

Ὅσοισιν ἀφρώδεια τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαρροῖαισι, τῆσιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὰ κατάρρεα. *Quibus in diarrhœis spumosa deiectiones fiunt, iis ex capite hæc fluunt.*

Duo membra sunt omnium maximè parata ad generandam spumam, pulmo, & cerebrum: quia ambo habent multum humoris, & multum flatu introrsum & extrorsum agitati, ob communem respirationem. Habent etiam multum calorem: pulmo, ob viciniam cordis: cerebrum, ob magnas arterias, quas accipit: ambo, ob assiduū motum. Cùm ergo spumosa deiectiones fiunt, ex modo exeuntium coniectamus, à pulmone, aut capite in ventrem venisse. Sed pulmone non est ad ventrem via, superest, à capite fieri. Dices, non omnes destillationes à capite sunt spumosa. Cõcedo, sed neq; id affirmat Hippoc. sed spumosa esse à capite. Adde, possunt aliunde spumosa fieri. Non nego, sed erit id perrarum, à capite plerumque tales fiunt. Quare constat, & sententiã aphoristicam esse veram, & Galenũ eam immeritò vituperasse.

APHORISMVS XXXI.

Ὅσοισιν πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν ἔροισι κερμνώδεις αἱ ὑποστάσεις γίνονται, μακρὴν τὴν ἀρρώστιον σημαίνουσιν. *Quibus febricitantibus, in urinis farinacea subsidentiã fiunt, longam infirmitatē significant.*

Farinacea subsidentiã, in Prognostico annumeravit lethalibus: quomodo ergo nunc longitudinis morbi signum esse dicit? Certè signa omnia quæ significant longitudinē morbi, cùm coniunguntur cum morbo alioquin acuto, aut cū facultate debili, fiunt lethalia. Meritò ergo signum, quod hoc loco dicitur longitudinis morbi, in Prognostico, quod de morbis acutis solum est, dicitur lethale. Proinde rectè monet Galen. hoc sedimentum esse morbi longi, nisi contingat citò mori ægrum: ut Silenus, qui decimo tertio cum tali vrina obiit. Nimirum significat signa omnia longitudinis, ægrum non liberandum citò, sed longo tẽpore, nisi tamẽ moriatur. Verum hinc faciliè intelligitur, farinaceum sedimentum non semper fieri colliquatione aut vstione, sed nonnunquam crassorum multitudine. Infirmitatem vocat, ægritudinem.

APHORISMVS XXXII.

Ὅσοισιν ἡ χολώδεις αἱ ὑποστάσεις, αἰώθεν ἢ λεπταὶ, ὄξειον ἀρρώστιον σημαίνουσιν. *Quibus*

Quibuscumq; aut biliosa subsidentiã, superna autem tenues, acutam infirmitatem significant.

Galenus intelligit hæc sententia dici, sedimenta biliosa supra vrinam aquosam, significare acutum morbum. Nam quia in vrina aquosa, non videntur posse fieri biliosa sedimenta, cùm tam cõtrariis causis fiant (aquosa scilicet vrina à magna cruditate & frigore, biliosa omnia ab vstione) & aquosa vrina, non videtur posse significare acutum morbum: censet, illud supra (αἴμα Græcè) significare non locum, sed tempus: ut significetur, si aquosæ vrinæ succedant sedimenta biliosa. Tamen ut multa alia taceam, fallitur Galenus, putans illam dictionem, tenues, dici de vrinis: nam aphorismus ita habet: ἰκόνιοι ἢ χολώδεις αἱ ὑποστάσεις, αἰώθεν ἢ λεπταὶ. In qua oratione constat, dictionem λεπταὶ, referre illam ὑποστάσεις, non ἄρα: alioquin dixisset λεπταὶ. Significat ergo, quibus verò superna subsidentiã tenues sunt. Unde rursus constat, nomen ὑποστάσεις hic non dici de eo solum quod in fundo pendet, sed de omni eo quod continetur in vrina: non enim aliter possent esse subsidentię, & superna. Itaq; sententiã est, quibus ea quæ continetur in vrina, biliosa sunt, colore scilicet bilem flauã referentia, non aut in fundo, sed superna & tenuia, acutum morbum significant. Quod constat esse verissimum: nam valde biliosi morbi est ea vrina, in qua pendet nubecula tenuis, colore bilem referens: valde autem biliosi morbi, sunt etiam acuti.

APHORISMVS XXXIII.

Ὅσοισι διεσπνῶνται τὰ ἔρα γινέ, τῆσιν παροχῆ ἰσχυρῇ ἐν τῷ σώματι ἐστίν. *Quibus dissidentes vrinae fiunt, his turbatio fortis in corpore est.*

Dissidentes vrinæ dicuntur, variæ, aut secundum partes, aut secundum tempus. Secundum partes, ut si fusura aquea cum bilioso contento, aut hoc pituitosum in flaua fusura sit: secundum tempus, ut si hodie candida, cras rubra, perendie flaua, si ita fors ferat, sit. Significat hæc varietas fortem turbationem, eadem ratione qua variegatæ deiectiones malæ habentur: nimirum significat multos variosque morbos. Sit verò in æqualitas magna: nam mediocris non est vituperanda.

APHORISMVS XXXIV.

Ὅσοισι ἐν τοῖσιν ἔροισι ἐφίσεινται πομπόλυγες νεφελικὰ σημαίνουσι, ἢ μακρὴν ἀρρώστιον ἐσεῖται. *Quibus in urinis innatant spuma, renum dolores & longam infirmitatem significant forte.*

Spumæ innatantes in vrina, & multæ, ex renibus veniunt. Nam vndecunq; venirēt, si renes bene haberent, in ipsis dissoluerēt, tum ob calorem illum, tum ob angustiam. Quæ enim ampullæ non dissoluantur, vrina percolada à primo renum sinu in secundum: Certè nullæ, aut si quæ supererunt, erunt exiguę quædam, non insidentes, sed volitantes per vrinam. Ergo significant intemperiem in renibus, eamq; flatuosam & frigidam: quare metus est, diu duraturum malum, siquidem est frigidum.

APHORISMVS XXXV.

Ὅσοισι δὲ λιπερῆ ἢ ἐπίσπαισις, καὶ ἀθρόν, τῶ

πόισι νεφελικὰ, καὶ ὄξειον σημαίνει. *Quibus autem pingue insidens & aceruatum, his renum mala, & ea acuta significat.*

Non dicit insidens, quod possit subsidere, sed hoc sit pinguis in vrina contenti attributum. Per se colliquationem significat: sed quod à toto corpore fluens febris colliquantis soboles est, non aceruatim effluit, sed paulatim: quod ergo aceruatim, à renibus venire putandum est, maximè adiuncta consideratione, eorum quæ adfunt & non adfunt. Ut si non adest febris, aut ea quæ non censi possit colliquare, & adfit, adfueritq; peculiaris renum dolor & calor, & hac parte nimis laboratum sit. His adiunctis certa coniectura iam est, in renibus esse intemperiem, & eam quidem calidam, quare acutum malum.

APHORISMVS XXXVI.

Ὅσοισι ἡ νεφελικὴ εἶσι τὰ περιηρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόννοι τε περὶ τὰς μύσας τὰς ραχιαίας γίνονται, καὶ μετὰ τὰς ἔξω πέρας ἰσχυρῶν, διόσημα πρὸς δέχσιν ἐσόμενον ἐξω. καὶ ἡ μᾶλλον οἱ πόννοι περὶ τὰς εἴσω πέρας γίνονται, καὶ τὸ διόσημα πρὸς δέχσιν ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω. *Quibus renum morbo laborantibus, prædicta accidunt signa, doloresq; circa musculos spinæ fiunt: si circa externa loca fiant, abscessum externum futurum expecta: si autem dolores magis ad interna loca fiant, & abscessum interius futurum expecta.*

Si ex renum morbo abscessus expectandus est, ea parte expectandus est quæ dolet, interna, aut externa. Nam dictum est. 32. quartæ: Quibus conualescentibus ex morbis aliquid laborauerit, illis fiunt abscessus. Expectari verò debet abscessus, cùm prorogatur plurimum malum renum, & musculi spinæ, dolent cum illis.

APHORISMVS XXXVII.

Ὅσοι αἶμα ἐμέουσιν, καὶ μετὰ αἶμα πύρετα, σωτήριον. εἰ ἢ ζωὴ πύρετα, κακόν. Ἐργαστέον δὲ τοῖσι σπληνικῶσι, καὶ τοῖσι ψυχλικῶσι. *Quicumq; sanguinem vomunt, siquidem sine febre, salutare: si verò cum febre, malum. Curare autem frigidis & adstringentibus.*

Dictum est aphor. 25. quartæ particulæ, sanguinem vtrumq; per os ferri, deterius esse q̄ per ventrem. Non tamen proinde, omnis vomitus sanguinis est lethalis: sed qui sine febre accidit salutaris, quia ex ruptura, aut laxitate venarum est, tamen citra inflammationem. Ulcera verò talia in ventriculo, faciliè curantur frigidis & adstringentibus, cibis & potionibus: vt repercusio sanguinis, & agglutinatio osculorum venarum fiat. Eritq; horum vsum in cibis etiã ipsis, vt sit medicamentum in alimento. Si verò cum vomitu sanguinis sit febris, ita inquam, vt eadẽ causa videatur vomitum & febrè peperisse, inflammatio in vltimis ventris significatur. Qui affectus certè timeri magnopere debet, & ob propriam magnitudinem ac malitiam, & ob difficultatem curationis: inflammationibus impediuntibus curationem vlcerum, & vomitu vrgete. Quod si sine febre vomitus sit, est facilis ea ratio curationis quã diximus, frigi-

tentiā, actu verò nondum. Nam à principio nulla pars retinet suam formam, nec vim, nisi potentiā.

Ομοιοὶ ἢ ἐς δυνάμιν, ὁπόταν κρατῆρ μὲν ἢ ἐπισημαί, ἐπικρατῆρ ἢ ἡ παρὸν ἔχουσιν.

Similia autem facit valenter, cum abundat quidem id quod accidit, prævalet autē id quod præerat.

Tunc valenter cibus facit quod dictum est (similia scilicet & dissimilia) quum id quod accidit (alimentum scilicet) abundat, & id quod præerat (membrorum scilicet substantia) prævalet. Id est, alimentum abundat, & bene à membris superatur. Vtrunvis horum desit, siue inquam alimentum desit, siue non vincatur à membris, nec factus generatur feliciter, nec natus iam homo feliciter nutriri potest. Proinde duobus modis fit exile corpus, & cum deficit alimentum, & cum adeo abundat, ut vincat partes: quod statim dicit.

Γίνεται ἢ ἐξίτηλθ, ὅτε μὲν ἢ παρὸν ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖται, ἢ ἐπιπροσθεῖται. ὅτε δὲ ἢ ὑπερῆ ἐν χρόνῳ ἀπολυθεῖται ἢ ἐπιπροσθεῖται.

Fit autem exile (siue evanescit) nunc quidem prius, in tempore dimissum vel adhuc appositum: nunc autem posterius, in tempore dimissum, vel adhuc appositum.

Prius alimentum hic dicitur, substantia membrorum solidorum: posterius, substantia reliquorum, ut carnis & pinguedinis. Vtrunq; horum (id est, vtraq; harum substantiarum) fit gracile, aut cibo, in tempore ipso quo ingeritur, dimisso, aut expulso: aut consumpto, postquam iam affixum est. Nimirum quævis pars, duplici ratione gracilescit: aut quia cibum non accipit (estq; is affectus atrophia) aut quia multum dissolvitur, dissipaturq;.

Αμαυροὶ ἢ ἐκατέρως ἐν χρόνῳ, καὶ μετὰ χρόνον, ἢ ἐξώθεν συνελθῆς ἐπιπροσθεῖται, καὶ ἔπι πολλὸν χρόνον στερεμνίως πᾶσι τοῖσι μέλεσι διαπλακείσθαι. καὶ πλὴν μὲν ἰδίῳ ἰδίῳ ἐξεβλάσθησι, πλὴν ἢ προστέρω, ἐστὶν ὅτε καὶ τὰς προστέρας, ἐξημαύρωσε.

Destruit autem vtrunq;, in tempore & post tempus, id quod extrinsecus assidue superingestum est, & per multum tempus solide implicatum est: & propriam quidem formam producit, priorem autem, aut etiam priores, destruit.

Vtrunque alimentum (partes scilicet solidas, & partes molles) destruit sæpe cibus, qui assidue superingestus est, & affixus: facitq; ut partes accipiant suam formam, & propriam propriasve deponant. Id verò fieri solet, tam in tempore quo corpus generatur aut crescit, quam post illud etiam. Nimirum membra omnia, vsu nimio cibi alicuius, fiunt talia, qualis cibus ipse est. Ita membra lactentium, molliora & albidiora sunt, referentia nempe naturam lactis: adultorum quorum cibus est solidior, solidiora. Ita si quis piscibus multo tempore vtatur, tandem euadet tota carne pisci similis: & quicumq; cibus nimia quantitate ingeratur, quia non satis vincitur, ma-

net semicommutatus. Quo fit, ut partes nutriendæ illius formam aliquatenus accipiant.

Δυνάμεις ἢ προφῆς ἀφικνέεται καὶ ἐς ὄστέον, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτῆ, καὶ ἐς νεῦρον, καὶ ἐς φλέβα, καὶ ἐς ἀρτηρίαν, καὶ ἐς μυῶν, καὶ ἐς ὑμῆα, καὶ σάρκα, καὶ πτελέω, καὶ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ μυελόν, καὶ ἐγκέφαλον, καὶ νωτιαῖον, ἔτα ἐν ὁστέω, καὶ πάντα τὰ μέρεα αὐτῶν.

Vis alimenti pervenit usq; ad os, & omnes illius partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in musculum, & in membranam, & carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & spine medullam, & in viscera, & omnes illorum partes.

Ad ea usq; dicitur ab Hippoc. vis alimenti pervenire, quæ ex cibus generantur, non ut excrementa, sed ut vtilis partes: aut, si non sunt animantis partes, at certè substantiæ quædam animanti necessaria, & nullatenus excrementitiæ. Facit ergo Hippoc. enumerationem partium omnium, quæ verè nutriuntur: nam cum osse intelligitur cartilago, cum nervo ligamentum, cum mulculo tendo. Refert etiam sanguinem, & pituitam, & medullam ossium, quam hæ partes corporis non sunt, sed aliméta potius: quia hæ substantiæ nullatenus sunt excrementitiæ, ut bilis vtraq;, & muci, & lotium, & alia excrementa: quæ partim nullatenus, partim nisi cum aliis misceantur, nutrire non possunt. Bilis ergo flava & nigra, quatenus succi naturales sunt, in sanguine sunt: quare sanguinis nomine intelliguntur. Cum his succis quos refert, intelligi etiam debet ros, qui per membra omnia sparsus est, & lac, & semē. Nam ad hæc etiam vis alimenti pervenit: augetur enim cum alimento, & id quidem quia alimétum est: non enim generantur per redundantiam, ut excrementa. Pilorum, & vnguium, & cuticulæ, seu cutis extreme mæ non meminit, quia ea tantum cœpit enumerare, quæ generantur & augetur alimentis: illa verò excrementorum congestione fiunt. Sed paulò infra differens de alimento, non tam propriè, sed vtrunq; dicto, mentionem eorum facit.

Καὶ δὲ καὶ ἐς θερμασίαν, καὶ πνεῦμα, καὶ ὑγρασίαν. Atqui & in calorem, & spiritum, & humorē.

Addit Hippocr. & in calorem, & spiritum, & humorem: innuens scilicet, alimentum augere calidum innatum, & humidum innatum corporum, ac reficere spiritus. Nec verò mentionē facit frigidum & siccum, quia alimentum non facit per se, ad servandum aut augendum frigidum, aut siccum: sed calidum, & humidum. Nam hæc sunt quibus animantiū vita servatur: mors per siccitatem & refrigerationem irrepit. Quod si quod frigus, aut quæ siccitas, ad vitam tuendam necessaria sunt, id certè non est per se, sed ne calor & humor supra mediocritatē sint. Spiritus hoc loco nominavit: de quibus sunt qui dubitent, an vivant, sintq; animantis pars. Videntur enim, cum versūs quæq; commoveantur, animo agi: animus verò eam tantum substantiam videtur posse movere, cuius actus est. Itaq; si (ut hac ratione effici-

fici videtur) spiritus vivit, merito hic referetur inter nostri partes. Stoici certè non tantum videtur mihi sensisse, illum vivere, sed illum esse ipsum animum, atque ita animum ipsum esse partim aereum partim igneum. Sed de hac sententia, aliquando (concedente Deo) offerret se disputandi occasio. Ego quidem ut alibi scripsi, spiritum animatum esse non sentio, sed animi instrumentum quoddam, idq; externum, moveri que ab ipso animo, ut à me ensis, quamvis in ense mea vis non sit. Quorsum ergo refertur hic ab Hippoc. cum pars non sit? Certè ut san- guis, qui nec ipse pars est, sed substantia quædam vtilis corpori, non excrementitia. Scire licet calidum innatum duplex esse in nobis, & ab auctoribus appellari: nam spiritus & sanguis hoc nomine dicuntur. Dicimus enim innati calidi passionis esse, motus animi, ut iram, gaudium, & pudorem: quia spiritus & sanguis moventur per has animi passiones. Dicitur etiam innatum calidum, ea pars nostræ substantiæ, quæ calidis elementis respondet. Ergo cum calorem nominasset Hippocr. merito statim addidit, & spiritum, ut intelligeres, vtrunque calidum cibus augeri.

Τροφή ἢ τὸ τρέφον τῆτο τροφή, καὶ τὸ οἶον τροφή, καὶ τὸ μέλλον τροφή.

Alimenti autem quod alit, hoc est alimentum, & quod est velut alimentum, & quod est futurum alimentum.

Alimenti sunt tres differentia. Nam aut est id quod iam nutrit, id est, quod iam affigitur simul, & commutatur, loco eius quod effluxit: aut est succus qui paratus est nutrire, ut sanguis: aut est cibus qui ingeritur. Est autem hæc differentia, non generis, sed analogi: nam ratio alimenti, in prima illa specie maximè est, in tertia hac minimè, in secunda mediocriter. Explicat Galenus hanc sententiam sub nomine Hippoc. multis in locis, potissimum in primo de Facultatibus naturalibus, & in primo de Alimentorum facultate.

Ἀρχὴ ἢ πάντων μία, καὶ τελευτὴ πάντων μία, καὶ ἡ αὐτὴ τελευτὴ καὶ ἀρχή.

Principium omnium unum, & finis omnium unus, & idem est finis & principium.

Natura ipsa rei viventis (siue ea sit substantia, siue forma, siue actus, siue vtrunq; aliter lubet appellare) conficit sibi ipsi alimenta: itaq; est principium nutritionis & alimenti. Atq; alimétum, est propter hanc ipsam naturam: nimirum, ad servandum suam substantiam & naturam, vtuntur alimento vivencia. Ergo natura rei viventis, est principium & finis alimenti, & nutritionis. Hęc natura est, aut ipsa anima, aut temperies, aut naturalis calor. In quam sententiam, dictum est ab Aristot. 2. de Anima, cap. 4. Erit animus primum profectò principium generandi, tale (loquitur de alimenti commutatione) quale est id, quod hunc ipsum animum habet.

Καὶ ὅσα κατὰ μέρος ἐν τροφῇ καλῶς καὶ κακῶς διοικέεται, καλῶς μὲν, ὅσα προσέρηται, κακῶς ἢ ὅσα τῆτοισι τὴν αἰσάντιαν ἔχει τὰ ξίιν.

Et quæcunque per partes bene & malè disponuntur: bene quidem, ut dictum est: malè autem, quæ contrarium habent ordinem.

Cum dixisset naturam rei quæ alitur, esse principium nutrimenti: addidit, & quæcunq; in alimento, per partes, bene & malè disponuntur. Id est, id ipsum principium, facit ut bene aut malè agatur circa alimentum: nam ut natura partium bene habet aut malè, ita bene aut malè agitur circa alimétum. Alimentum, bene quidem tunc agitur, ut dictum est, cum id quod præerat, vincit id quod accedit: malè autem, cum contrà, id quod accedit (id est, cibus) vincit id quod præerat, id est, partes ipsas corporis. Illud accidit magna ex parte, quum natura membrorum bene valet, & dantur ei idonea alimenta & boni succi: hoc, cum aut temperies membrorum est debilis quam maximè, aut vtitur pro alimentis, rebus aduersis naturæ, ut cibus mali succi, aut etiam venenis. Nam cum talia accipiuntur, contrarium profus accidere solet, ac cum accipiuntur boni succi aliméta. Nimirum cum bonis alimentis vtimur, membrorum natura vincit cibos: cum venenis aut alimentis profus inutilibus, hæc vincunt membrorum naturam.

Χυλοὶ πικροὶ καὶ χρωμασι, καὶ δυνάμει, καὶ ἐς βλάβην, καὶ ἐς ἀφελείαν, καὶ ἐπεβλάπην, ἔτε ἀφελείαν καὶ ἀπλήθει καὶ ὑπερβολῆ, καὶ ἐλλείψει, καὶ διαποικίαν, ὡν μὲν, ὡν δὲ.

Succi varij, & coloribus, & facultatibus: & in lesionem, & in utilitatem, & neg. ledere neg. prodesse: & multitudine, & excessu, & defectu, & complicatione: quorundam quidem, quorundam autem non.

Succi omnium earum rerum, quas in corpora ingerimus, bifariam differunt, coloribus, & facultatibus. Nomine colorum intelligimus, & sapores, & odores, & reliquas passibiles qualitates: facultatum nomine, vires aliquid agendi, aut aliquo modo afficiendi corpora. Primus ergo modus quo succi distinguuntur, est per accidétia: ut sanguis est succus ruber & dulcis, pituita albus & iaspidus, bilis flavus & amarus, melancholia niger & acerbus. Secundus modus est per facultates: ut quarundam rerum succi habet facultates quam plurimas, quibus profunt, ut alexipharmaca, & vtrunq; roborátia membra: quarundam succi vires habent quibus lædunt, ut venena omnia, & vtrunq; lædentia, ut dissoluentia aut exulcerantia quædam membra: quarundam rerum succi sunt, qui nec conferentes, neq; lædentes, alterando, aut insigniter aliquid emendando, aut corrumpendo, vires habent, huiusmodi sunt quæ alimenta tantum sunt, & nihil habent medicamenti. Differunt verò, non tantum viribus, succi eorum quæ ingeruntur, sed etiam facultatum multitudine, excessu, & defectu, & complicatione. Excessus & defectus, referuntur ad eandem facultatem: nimirum est eadem facultas in duobus medicamentis, abundat tamen in vno, & in alio deficit. Multitudo & complicatio referuntur ad multas facultates: nimirum accidit in vno succo esse plures facultates quam in alio, hocq; est differre multitudine facultatum. Complicatio significat, facultatis cum facultate concur-

fus, qui quarundam facultatum esse potest, quarundam non potest. Ut potest esse in medicamento aliquo vis calfaciendi & adstringendi, & refrigerandi & laxandi: non tamen calfaciendi & refrigerandi, aut adstringendi & laxandi.

Καὶ πάντων ἐς θερμάσιν βλάπτει καὶ ὠφελεῖ, ἐς ψύξιν βλάπτει καὶ ὠφελεῖ, ἐς δυνάμιν βλάπτει καὶ ὠφελεῖ.

Et omnibus pra calore nocent, & profunt: pra frigore nocent, & profunt: pro viribus nocent & profunt.

Non significat Hippocr. ut verba videntur significare, esse succos qui rebus omnibus profunt & noceant, calore & frigore, & viribus. Sed docet ea, quae omnibus nocent (huiusmodi sunt venenosi succi) aut frigore, aut calore, aut viribus id facere (nimirum venena omnia, aut calore aut frigore aut tota substantia, siue facultate, siue natura, venena sunt) & quae profunt, calore aut frigore attemperare, aut virtutibus aliis secundis iuuare. Humectationem & desiccationem intellexit cum viribus: quia ut alibi dictum est a me, ad modum substantiae pertinent humor & siccitas.

Δυνάμις ἡ ποικίλαι φύσις. χυλοὶ φθείροντες καὶ ἄλον, καὶ μέρσις, καὶ ἐξωθεν, καὶ εἰδόν, αἰπίματα, καὶ σκῆ ἀπίματα ἡμῖν μὲν αἰπίματα, αἰπίη δὲ σκῆ αἰπίματα.

Facultatis aut varie naturae. Succo corruptentes & totum, & partem: & extrinsecus & intrinsecus: spontanei, & non spontanei: nobis quidem spontanei, cause autem non spontanei.

Facultates succorum qui laedunt, multae naturae sunt. Nam sunt succi qui corrumpunt totum animal, nullatenus ledentes insigniter partem quampiam: sunt etiam corruptetes partem quandam insigniter, ut haec ventriculum, illa hepar, alia renes. Sunt etiam qui interiori tantum assumpti id possunt face re: alij etiam sunt, qui extrinsecus etiam contingentes, possunt. Atque horum omnium, quidam sunt spontanei, id est, sine causa manifesta id facientes, ut qui facultate quadam occulta id faciunt (nam scimus spontanea folere ab Hippocrate appellari, quae manifesta causa carent, ut in Aphorismis) quidam sunt non spontanei sed aperta causa, ut calefactione aut refrigeratione, laedentes. Sed quoniam nihil sine causa fieri certo scimus, constat ea quae nobis sponte facta, ac sine causa videntur, reuera, & causae illi (quae etsi nobis incognita, est tamen verè illius corruptionis causa) non esse spontanea: sed naturalia, & quae causam illam naturaliter consequantur.

Αἰτίη δὲ αὐτὰ μὲν δῆλα, τὰ δὲ ἀδῆλα καὶ τὰ μὲν δυνάμιν, τὰ δὲ ἀδύνατα.

Rursum autem cause, haec quidem manifesta, haec autem non manifesta: & alia possibiles, & alia impossibiles.

Causae quibus ea quae ingeruntur, nostra corpora afficiunt, nonnullam sunt manifestae, nonnullam occultae. Atqui occulta quaedam adeo sunt, ut sciri tamen possint: quaedam adeo, ut omnino non

possint sciri. Nam causae quae in calore, frigore, humore, aut siccitate sunt, manifestae sunt: quae non sunt in his, sunt occultae, & in modo substantiae videntur esse. Cum verò modus substantiae in multorum accidentium concursu sit, nonnunquam sciri potest, quae accidentia facultates illas pariatur, nonnunquam non potest. Nam alio loco docuimus, medicamentum trahere succos gratia similitudinis: occurrunt tamen multa medicamenta, quae quibus accidentibus similia succis sunt, nullatenus possumus sentire.

Φύσις ἐξαρκεῖ πάντα πᾶσιν. Natura iuuat omnia omnibus.

Natura semper pugnat cum morbis, non quidem calidis, aut frigidis (eadem est ratio aliorum) sed vtriusque: nimirum natura nullam harum qualitatum amat, sed mediocritatem, quae non minus illorum uno quam altero euer titur. Proinde natura membrorum tam naturaliter se reducit, cum licet per causam morbi, à febre ad mediocritatem, quam à perfrigeratione. Hinc fit, ut non cuidam solum morbo, aut solum quibusdam subueniat natura, sed quibusvis: nec verò cuidam membro, sed omnibus vtriusque laborantibus. Fitque, quamquam iuuetur natura aduersum morbos, artis adiumentis, externis & internis, tamen ut illa omnia eatenus profint, quatenus natura potest illis vti: frustra enim adhibentur medicamenta, quae naturam non sunt habitura adimiculantem. Itaque natura est quae omnibus instrumentis vtitur, subueniens omnibus partibus, aduersus omnes morbos.

Εἰς ἡ τὰ πᾶσι ἐξωθεν μὲν κατὰ πλάσμα, κατὰ χρισμα, αἰμαμα, γυμνότης καὶ σκεπή, ὄλα καὶ μέρεος. Ἰέρμη καὶ ψύξις κατὰ τὸ αὐτὸν λόγον, καὶ σύψις, καὶ ἐλκωσις, καὶ δηγμός, καὶ λίπασμα. εἰδόν δὲ πᾶσι τε τὸ ἐρημισίαν, καὶ ἐπὶ τῆσιν αἰπίη ἀδῆλα, καὶ μέρεα καὶ ὄλα, πᾶσι τε καὶ ἔπι.

Ad hanc autem extrinsecus cataplasma, illitio, unguentum, nuditas, & tegumentum, totius & partis: calor & frigus eadem ratione, & adstrictio, & ulceratio, & morsus, & inunctionio. Intrinsecus autem & quaedam dictorum, & praeter haec causa occulta, & parti & toti: alicui quidem, alicui non.

Enumerationem facit eorum, quibus solemus naturam iuuare: medicamentorum videlicet & euacuationum. Medicamenta verò bifariam distingui possunt, & per formas, quibus eis vtimur, & per facultates. Sunt verò haec duplicia: quibusdam enim extrinsecus, & quibusdam intrinsecus vtimur. Primum mentionem prius facit, dicens esse aut cataplasma, aut illitionem, aut unguentum (in his intelligimus omne genus emplastrum, ceroti, vnguenti, olei, & embrochae, & balnei, & irrigationis) nuditate aut indumentum (in his intelligimus vestes, & stragula, & ligaturas, & horum detractio, idque totius & partis.) Dicit rursum diuidens per facultates, esse adstrictionem (haec fit adstringentibus) aut ulcerationem (haec fit nimis acerbis & causticis, aut cauteriis, ac corrodentibus) aut morsum (hic fit detergentibus) aut inunctionem. Inunctionem verò hic vocat, non quod prius illitionem, sed delinitionem,

nem, siue leuitatem quae medicamentis leuigantibus fit. Deinde mentionem facit eorum, quibus intrinsecus vtimur: quae etiam bifariam diuidi possunt, & per formas, & per virtutes. Tamè cum principia diuidendi optimè Hippocrates doceat, in singulis diuisionibus multa membra omittit, quae nos oportet addere: nimirum Hippocrates omnia fundamenta iecit, omnes methodos, omnia principia docuit: reliquit verò plurima aliis peragenda. Oportet ergo nos singulas diuisiones percurrere. Ea quibus extrinsecus vtimur ad iuuandum naturam, sunt aut ignis, aut ferrum, aut medicamenta, aut tegumenta & nuditas, aut cōtrectatio. Ferro vtimur rescindentes, secantes, aut scarificantes partes aliquas: igne, vrentes, cauteriis vocatis: medicamentis, adhibentes emplastra, aut cerota, aut vnguenta, illitiones ex oleo, embrochas, & balnea: tegumentis, iubentes, vel interdcentes vestes, stragula, aut ligaturas: cōtrectatione, fricare iubentes, aut manibus membra dirigentes, aut reponentes. Horum quaedam in parte sunt necessariò, nemo enim totum hominem vrit, aut secat, aut reponit: quaedam in toto, aut in parte: tegitur enim, aut nudatur, lauatur, vngitur, fricaturve, nunc totus homo, nunc pars in eo quaedam. Rursum diuidi possunt ea quibus exteriori vtimur, per potentias siue vires quibus operantur. Nam vtimur alterantibus secundum temperamentum (haec sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, & siccantia,) aut aliter afficientibus substantiam, secundum virtutes quae secundae vocantur (huiusmodi sunt adstringentia, laxantia, aperientia, emollientia, duritiem inferentia, detergentia, resoluentia, suppuriata, & extrahentia, & aliqd aliud tale agentia) aut proprietate aliqua incognita membrum aliquod iuuantia (has vocant tertias virtutes) cuiusmodi est virtus vnguis qui circumfer tur, ut animi deliquia soluat impositum cordi, aut ad motum digito anulari: & lapides multi, quorum mirabiles quaedam virtutes esse perhibentur. Ea etiam quibus vtimur interiori, habent duplicem rationem differentiae: alteram ex forma, qua eis vtimur: alteram ex virtutibus. Velut vtimur interiori potionibus, aut clysteribus, aut catapotis, aut bolis, aut trochiscis, aut cōditis. Rursum ea quibus interiori vtimur, aut sunt calfacientia, refrigerantia, humectantia, aut siccantia, vel secundum qualitatem aliquam secundam operantia: adstringentia in qua, laxantia, purgantia, mouentia vrinam, mouentia menstruam expurgationem, aut sudorem, abster gentia, aut lenitatem inferentia, scindentia, aut craf situdinem inferentia, vel tale quippiam faciētia: vel operantia virtute aliqua occulta, aut sympathia aut antipathia aliqua ineffabili, quam medicamentum habet cum aliquo homine, cum aliquo non, aut cum aliquo membro, cum aliquo non: hanc enim vocat Hippocr. occultam causam. Haec est ratio partitionum quas Hippocr. hic docet: quas ut persequeremur, integro libro esset opus. Vsq̄ue adeò Hippocr. magna totius doctrinae fundamenta iecit, & foecundissima fudit semina. Occulta causa, est quam multi proprietatem occultam appellant.

Αποκρίσεις κατὰ φύσιν, κοιλίης, ἔρων, ἰδρωτός, πύλας, μύξης, ὑστέρης, καθ' αἰμορροΐδα, ἴκμον, λέπτελ, φύμα, καρκίνωμα, σκῆ ρινῶν, σκῆ πνέμον, &

Ἐκ κοιλίης, ἔδρης, ἐκ καυλῆ. κατὰ φύσιν καὶ ὡς φύσιν αἱ ἀποκρίσεις τῶτων, ἄλλοισι πρὸς ἄλλον λόγον, ἄλλοτε καὶ ἄλλοίως.

Excretiones secundum naturam, ventris, vrinarum, sudoris, sputi, muci, vteri, per hemorrhoidas, verrucam, lepram, tuberculum, carcinoma, ex naribus, ex pulmone, ex sede, ex ventre, ex cole. Secundum naturam & praeter naturam euacuationes horum: aliis secundum aliam rationem, aliis etiam aliter.

Ad euacuationes modo venit, quae quam maxime iuuare solent naturam. Haec verò sunt duplices, aut euacuationes succorum extra corpus, aut excretiones ad quasdam partes: soluuntur enim morbi, aut euacuationibus aut abscessibus. Iuuant haec naturam, tum maxime cum sunt secundum naturam possunt enim secundum naturam & praeter naturam fieri, atque ita iuuare aut laedere. Atque accidit eadem fieri quibusdam secundum naturam, quibusdam praeter naturam. Abscessus, ut verruca, lepra, tuberculum, & carcinoma, toto genere praeter naturam sunt (nam sunt morbi) dicuntur verò secundum naturam fieri, cum soluunt alios grauiore, aut naturam vtiliter subleuant. Euacuationes multifariam possunt esse secundum naturam, aut praeter naturam: ut in Controuersis explicuimus. Hoc ergo est quod dicit: Secundum naturam & praeter naturam euacuationes horum, aliis secundum aliam rationem, aliis etiam aliter. Nimirum haec euacuationes esse possunt diuersis rationibus, secundum naturam, & praeter naturam: nam ut diximus in Controuersis, genere, quantitate, qualitate, aut tempore. Verum hoc, illi est plus satis explicatum.

Μία φύσις ἐστὶ τᾶν πάντων, καὶ ἡ μία πολλὰ φύσις εἰσὶ τᾶν πάντων, καὶ ἡ μία.

Vna natura est omnia haec, & non vna: multe naturae haec omnia, & non vna.

Vna natura est, quae omnia haec molitur, & plures: est enim vna totius corporis natura, & est propria singulorum membrorum. Nimirum natura proprie omnibus membris, vnicaque iuxta peculiarem illius naturam, operaturque ita in singulis.

Φαρμακία ἀνω καὶ κάτω, καὶ ἔτε ἀνω ἔτε κάτω.

Pharmaca sursum & deorsum, & neque sursum nec deorsum.

Cum dictum sit de aliis auxiliis, & insuper de euacuationibus, & abscessibus, quibus solet iuuari natura: modo de pharmacia (ita vocat expurgantia medicamenta) disputat. Haec aut sursum euacuant, ut quae vomitu: aut deorsum, ut quae deiectione vel mictu: aut neque sursum neque deorsum, ut quae sudore, aut vtriusque per totum corpus.

Ἐν τροφῇ φαρμακία, ἀερίων ἐν τροφῇ φαρμακία, φλαύρον, φλαύρον καὶ ἀερίων πρὸς π.

In alimento pharmaca, optimum: in alimento pharmaca, prauum. Prauum & optimum ad aliquid.

Pharmaca omnia sunt aduersa ventriculo, & in-

suavia: quod fit, ut ventriculus ab illis abhorreat quā plurimum. Neq; verò omnes æqualiter: nam quidam sunt qui præ molliæ non possunt degustare pharmacum: quidam ob naturalem quandam nau seam, si coacti degustauerint, non possunt non eum mere: atq; si non euomuerint, descendit statim in alteratum, quare nihil expurgat. Nam medicamentum, ut expurget, debet à ventriculo alterari: ut id quod potentiâ habet, habeat actu. Ergo plurimum refert, pharmaca amicè recipi à ventriculo. Quod ut fiat, cum illorum natura repugnet, nulla melior ars est, quàm pharmaca cum cibis permista dare: ita enim melius accipiuntur, & accepta retinentur. Cum verò ut recipiantur & retineantur, & à ventriculo quantum oportet alterentur, opus non est cibis, multum nocet eorum permistio. Facit enim non tantum ut ad actum deducantur, sed etiam simul cum cibis coquantur, & distribuuntur: impediaturque ita expurgatio: & medicamentorum exhibitio maioris cacochymia occasio fit. Ergo pharmaca cum alimentis permiscere, simpliciter neque bonum est neque malum, sed ad aliquid vtrunque est. Nimirum quibusdam vtile, quibusdam noxiū, ut explicatum est. Quibusdam etiam, etsi vtile non sit, est necessarium: velut quum æger in magna expurgationis necessitate constitutus, ob molliem cogi non potest pharmaca accipere: velut in puerulis, & delicatis mulieribus euenit. Tamen constat, quum cœpit expurgatio fieri, alimentum præstare, ut quidam ius gallinaceum præstant, expurgationem semper impedire. Sed etsi de aliis medicamentis ab expurgantibus dicatur, sententia est verissima. Nimirum dari potest medicamentum in alimento trifariam: aut medicamentis cum alimentis permistis: aut datis alimentis, quibus vires quædam medicamentorum sint: aut cibis oblati non longè à medicamentis, sed eodem ferè tempore. Vt cunque fiat, nihil magis consuetum est in victu ægrotantiū, quàm vti rebus quæ partim sint alimenta, partim medicamenta: neque id immeritò, eò quod simul nutrire possint & attemperare, aut aliter morbo obfistere. Tamen nihil est deterius, quàm in victu beneualentium, medicamentosis alimentis vti: nam quæ ægrotantia corpora sanare nata sunt, sanis oblata morbos contrarios generabunt, si verè est alibi dictum, auxilia esse morbis contraria. Itaque hac quoque ratione, medicamenta in alimentis dare est optimum inter curandum, & prauum in seruanda valetudine: & vtrunque est aliquid. Vnde aperte reprehenditur vulgi hominū error, qui tunc se putant bono vti victu, quum eo vtuntur quo ægrotantes solent: qui tamen nihil aliud faciunt, quàm ut sua opera insalubriter viuunt, & citò pereant.

Ελακθ, εχάρα, αίμα, πύον, ιχώρ, λέπτη, πτύρον, άχώρ, λειχλώ, άλλος, εφηλις, ότε μόν βλάπται, ότε ή άφελεί, ότε ή έτε βλάπται, έτε άφελεί.

Vlcus, eschara, sanguis, pus, sanies, lepra, furfur, achores, impetigo, vitiligo, lentigo, nunc quidem ledit, nunc quidem prodest, nunc autem neq; ledit neq; prodest.

Hæc videntur mihi esse legenda post illa verba: Secundum naturam & præter naturam euacuationes horum, aliis secundum aliam rationem, aliis e-

tiam aliter. Nimirum abscessuum & euacuationū est eadē ratio: sunt enim abscessus quoq; in iis, quæ naturam iuuare possunt, nam sunt sæpe solutiones grauiorum morborum. Atq; ut euacuationes non semper profunt, sed aliquando obsunt, cum scilicet non fiunt criticè, sed symptomaticè, ut explicuim⁹: ita vlcera cutis, & omne genus scabiei, nonnunquā soluunt priorem morbum, cum fiunt facultatis vehementiâ: nonnunquam augēt, cum fiunt præ debilitate: nonnunquam nec tollunt neq; augent, sed quod ad morbum attinet priorem, neq; iuuat neq; lædunt, ut cum fiunt ob errata in victu. Vlœra, siue vulnera nominauit: quia plerumq; abscessuum species solent comitari. Eschara, est crusta qua vulnera solent obduci. Ex vlcusculis fluere solent, sanguis, & pus, & sanies: differt sanies à pure, quod tenuis est, & fero similis. Lepra est scabies atra per corpus totū: quæ hac ratione solūm ab elephante differt, quod cutē magis tenet, subiectam carnem non aded, quàm elephas, aut cancer. hic vna in parte, ille in toto corpore: ut constare facillè potest ex Galeno libellis de Tumoribus præter naturā, & tertio de Causis symptomatum. Furfures & achores, sunt capitis morbi: achores sunt vlcuscula quædam capitis, tineam vulgus vocat. Impetigo (λεχλώ dicitur Græcis) est scabies quædam, ex succis crassis cum sanie permistis: de qua dubitatum à quibusdam non sine causa est, an sit morbus quem Gallicum hodie dicim⁹. Sed de hac re alibi fortasse poterò sententiam meā meliùs aperire. Vitiligo (Græcis άλλος) maculæ cutis sunt, nunc candidæ, nunc nigrae: quæ solent etiam altiusculè penetrare, ut pili quoq; illinc nati tales fiant. Lentigo (Græcis εφηλις) est asperitas quædam, quæ in facie solet ex scabie suboriri.

Τροφή, έ τροφή, λέ μὴ οίόν τε ή τροφή, ένομα τροφή, έργον ή έχι. έργον τροφή, ένομα ή έχι.

Alimentum, non alimentum. Si non potest alere, nomen est alimentum, non res. Res est alimentum, non nomen.

Quandoquidem dictam iam est, proximam sententiam post decimam septimam debere scribi, constat hanc quoq; vigesimæ succedere. Nam cum differeret Hippocr. de miscendis pharmacis cum alimentis, monet modò, esse quædam quæ verè non sint alimenta, tamen alimenta quodammodo dici soleant. Talem ego intelligo aquam esse, & quæ ad solam aquam pertinent. Hæc enim verè non nutriunt, videntur tamen nutrire, prohibentia corporū exolutionē: diutiùs enim potest aliquis aqua vtens in ediam ferre, quàm hac quoq; priuatus. Illa ergo non est alimentum: nam quod non potest alere, nomine tenus est alimentum, non re ipsa: debet verò alimentum esse re tale, non nomine solū. Quamquã de aliis quibusdam rebus dici potest hoc idem, de quibus dicemus statim.

Ες τριχας τροφή, και ες ονυχας, και τὴν εχάτην επιφανείαν εἰδόντες άφικνεέται.

In pilos alimentum, & in ungues, & in extremam superficiem intrinsecus peruenit.

Ea quoq; substantia, qua pili, ungues & extrema superficies fiunt & augentur, dicitur quodammodo alimentum, videtur enim nutrire: tamen non est

est propriè, quia hæ partes non tam nutritione vera, quàm congestione excrementorum fiunt, & augentur impulsu prodeuntis excrementi. Neq; verò illæ omnes eodem modo: pili siquidem toti radices vsq; fuligines congestæ sunt, nullius vitæ, nullius nutrimenti participes. Cutis extrema, quæ dissectores cutem non veram vocant, hæc quoq; est expers vitæ: nutriturq; non verè, sed ex reliquiis alimenti veræ cutis, & excrementis simul durescentibus cursu externarum rerum, ut in animalibus crustatis crusta. Vngues verò neq; vita nec nutritione omnino carent, neq; verò sensu: accipiunt enim per radices, venam, arteriam & neruum. Sed extrema illorum pars, illa inquam, quam sine dolore secam⁹, durata nimis & quasi emortua, sensum amisit, & nutritionem, aufertque accessu partium, ut pili. Quare extremi unguis nutritio, extremæ cutis nutritioni assimilis est: sed totius unguis, dentis nutritioni. Nimirum tam unguis quàm dens crescunt alimento, tamen in longum multò apertius, quàm in latum aut altum: quod illorum venæ & arteriæ rectè ferantur multò magis, quàm in altum latumve diducuntur. Itaque hæc omnia alimentum capere intrinsecus, id est per radices, & quomodo illorum quodq; dictum est.

Εξωθεν τροφή εκ τ' εχάτης επιφανείας ενδοπατω άφικνεέται.

Extrinsecus alimentum ex extrema superficie ad intima peruenit.

Monstratum à me est alibi, posse intima corporis alimentum per cutem capere: nec omninò esse à ratione alienū quod medici faciunt sæpe, ad mouētes umbilico & reliquo ventri res nutriētes. Cur. n. nō possunt vtilis succi & vapores illinc assumi, tum per arterias, tum etiã carnibus sua facultate trahentibus: cum res multas vt lanam, triticū & alia legumina, succos ad sese allicere aperte sentiamus?

Ευρροια μία, ζύμπνοια μία, ζυμπατέα πάντα. κατὰ μόν έλομελίω πάντα. κατὰ μέρος ή τὰ εν εκάτω μέρει μέρεια πρὸς τὸ έργον.

Confluxio vna, conspiratio vna, compatiētia omnia. Secundum totius naturam omnia: secundum partem autem, que in quauis parte partes ad opus.

Quasi reddens rationem, qua potest alimentum ex extrema cute ad intima peruenire, dicit, confluxio vna, conspiratio vna. Quam sententiã mille in locis citat Galen. neq; profectò immeritò, est enim digna Hippocr. & verissima. Nam est toti corpori confluxio communis, & conspiratio cōmunis: quia est à quauis particula in aliam quamcunq; via, confluxus, & transpiratus: & omnia possunt aliorū omnium morbis lædi per consensum. Atq; vt morbis compatiuntur omnia, ita ad actiones conspirant omnia. Nam omnia membra conspirant ad opus, id est, operantur secundum totius naturam: & singulæ partes simplices quæ in quauis parte multiformi sunt, conspirant ad opus secundum naturam partis illius. Vt omnes particule crurum conspirant ad ingrediendum, & manuum ad apprehendendum: omnia verò, manus inquam, crura, venter, & caput, operantur vt maximè congruit toti animanti. Hoc

A certè percurrenti singulas partes, & in singulis omnes particulas, & omnium vsus & actiones, euadet notissimum: contingetq; nostri conditoris sapientiam demirari, qui ita omnia formauit, vt omnia membra toti animanti subseruiant, & singula membra aliorum omnium vtantur ministerio.

Αρχή μεγάλη εις έχατον μέρ. άφικνεέται. έξ έχάτης μέρει. εις αρχήν μεγάλην άφικνεέται.

Principium magnum in extremam partem peruenit: ex extrema parte in magnum principium peruenit.

In confirmationem prioris sententiæ, omnia scilicet esse conflabilia, conspirabilia & compatiētia, dicit Hippocrates, principium magnum ad extremam partem, & ab extrema parte in principium magnum peruenire. Principium in nostri corporis mēbris est, à quo vis aliqua in alia omnia fluit: extrema pars est cutis extrema. Ego magni principij nomine, intelligo cor: ab eo enim vitalis vis in partes omnes fluit per arterias, cum qualitate quadam illustrationi simili. Atque hoc est quod dicit, Principium magnum in extremam partem peruenit. Ex extrema etiam parte, è cute inquam extrema, ad cor ipsum peruenit facillè per eandem arterias, cum continui alteratione, tum vel maximè vocato pulsu, quod arteriarū osculis occurrit. Ita enim solēt venena multa cuti affricata interimere, & morsus animalium venenatorū: quæ profectò, nisi eorū vis aut ab eis aura aliqua ad cor deferretur, interimere non possent. Transpiratus ergo potest ab extrema superficie ad cor, & à corde ad extremam superficiem deducere. Quamquam multò minus esse quod ex arteriis recipiatur in cor, quàm quod è corde in arterias, alibi docui.

Μία φύσις, είναι, και μη είναι. Vna natura esse & non esse.

Videntur verba hæc Hippocratis, in communē illam philosophorum sententiam scripta, eo calore nos confici, à quo geniti sumus, & nutrimur: itaque idem esse in nobis principium ortus & interitus. Quam sententiam falsam esse, ego alio loco demonstraui. Calidum enim naturale semper incumbit humectationi & nutritioni: desiccationis is solūm qui præter nostram naturam igneus est, potest esse causa. Proinde ego hoc loco non quidem intelligo naturæ nomine calorem naturalem, sed ita intelligo quasi causa diceretur, atq; legeretur, eadem causa conseruationis & interitus. Causa verò hæc, est eibus ipse quo vtimur: nimirum cibo seruamur, & cibus etiam alterat perpetuò nostram naturam, & parit plerumq; morbos, qui tandem mortem nobis afferunt. Cui sententiæ insistenti Hippocr. facit verbis sequentibus morborum enumerationem, & signorum, per quandam digressionem.

Νέσαν διαφοραί, εν τροφή εν πύδματι, εν θερμασίη, εν αίματι, εν φλέγματι, εν χολή, εν φλεβι, εν αρτηρίη, εν νεύρω, μυϊ, υμκτι, όστέω, εγχεφάλω, νωχιαίω μυελώ, εσμάτι, γλώσση, σμάχχω, κηλίη, εν τέροισι, φρεσί, ωσπιναίω, ήπιατι, σπλίνω, νε-

Φροῖσι, κύσει, μήτηρ, δέρματι. ταῦτα πάντα ἢ κατ' A
ἐν, καὶ κατὰ μέρος.

Morborum differentie in cibo, in spiritu, in calore, in sanguine, in pituita, in bile, in succis, in carne, in pinguedine, in vena, in arteria, in neruo, musculo, membrana, offe, cerebro, spinali medulla, ore, lingua, stomacho, ventre, intestinis, septo transuerso, peritoneo, hepate, splene, renibus, vesica, utero, cute. Hæc omnia & sigillatim, & particulatim.

Bifariam facit enumerationem morborum, primum per causas, deinde per partes. Prima est: morbi fiunt in alimento, id est, à redundati cibo aut potu, vt qui fiunt à satietate: vel in spiritu & in calore, id est, ab spiritibus ardentibus, vt febris diaria: vel in sanguine, vt febris continēs, & inflammationes, & carbunculi: vel in pituita, vt febris quotidiana, intermittens aut perpetua, & œdemata, & multa destillationes: vel in flaua aut atra bile, vt caufus, tertiana exquisita, erysipelas, herpes, multa vlcera, & quartana, & cancri, & elephas, & multa alia mala: vel in succis aliis, vt in aqua, semine, medulla ossium, lacte, rore aliorum membrorum: nam horum corruptione multi morbi fiunt. Secunda enumeratio est per partes. Morbi enim sunt, aut in sola carne aut pinguedine, vt tumores quidam laxarū partium: aut in venis vel arteriis, vt febris omnis: aut in neruis, vt stupores: & in musculis, vt conuulsiones & resolutiones: aut in membranis, quales sunt multæ membranarum præcisiones, & pleuritis: aut in ossibus, vt fractiones, & caries, & resolutiones: aut in ore, vt vocatæ aphthæ, & multi tumores, & multa vlcera: aut in lingua, vt linguæ resolutio, & tumor: aut in stomacho, id est, in gula, vt impotentia deuorandi, & infixio spinæ aut festuca: aut in ventre, vt satietas, & fames canina, & pica: aut in intestinis, vt dysenteria, & lienteria, & tenasmus: aut in septo transuerso, vt quædam phrenitidis species: aut in peritoneo, vt herniæ multæ species: aut in hepate, vt deiectiones quædam cruentæ, & affectio vocata hepatica: aut in splene, vt multi scirrhi: aut in renibus, vt nephritis, & renum calculus: aut in vesica, vt suppressio vrinæ, & scabies quædam: aut in utero, vt præfocatio vterina, & menstruorū suppressio: aut in cute, vt scabies, & tubercula multa. Et multa alia mala singularum partium, quæ ommissa sunt: hæc enim loco exempli diximus. Pulmonem tantum & cor videtur Hippocr. enumerans partes, omisisse: quanquā profectò pulmo habet morbos insignes, vt sanguinis sputum, & tabem. Cor fortasse omisit, quia non potest sustinere magnos morbos: sustinet tamen quosdam nõ omnino exiguos, quique nobilitate partis magni sunt, vt deliquia animi, & palpitationes. Hæc omnia, morbi inquam omnes, numerari possunt bifariam: & sigillatim, id est, per singulos morbos, & particulatim, id est, per partes, vt declarauimus. Atque adeo quanquam possint esse aliæ rationes diuisionum in morbis, nullæ his duabus sunt ad artem potiores: quia præstantissimæ indicationes curationum, sunt à causa, & à loco patiente. Maximè ergo faciunt hæc differentie euariare curationes: quod in partitionibus medicinalibus maximè considerari debere, alibi docuimus.

Μέγεθ' αὐτῶν, μέγα καὶ ἔμμεσα. Magnitudo ipsorum, magna & non magna.

Quis morbus potest esse magnus, aut paruus: atqui hoc est quod dicit, magnitudo ipsorum magna & non magna. Id est, quod ad magnitudinem attinet, diuiduntur morbi singuli in magnos & paruos. Dicitur morbus (vt Galen. rectè monet) magnus trifariam: aut ob propriam essentiam, vt inflammatio magna: aut ob principatum partis, vt febris, aut cordis quiuis morbus: aut ob morem malum aut inlicitum, vt carbunculus quiuis etiã paruus, magnus morbus est. Paruitatis sunt contrariæ rationes: præterquam quod vt magnus sit, quæuis dictarum rationum sufficit: vt paruus sit, opus est vt omnes absint.

Τεκμήρια, γαργαλισμός, ὀδύνη, ῥήξις, γνάμη, ἰδρῶς, ἔρων ὑπόστασις, ἠσυχία, ῥιπίασμός, ὄψεις, Φαυχασία, ἰκίερ, λυγμός, ἐπιληψία, ἀμαόλοχερες, ὑπνὸς καὶ ἐκ τῶν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν, καὶ ὅσα ἄλλα ποιεῖ τὸ σπῆν ἐς βλάβην καὶ ἐς ἀφελίαν ὀρμῆς.

Indicia, titillatio, dolor, ruptio, iudicium, sudor, vrinarum hypostasis, quies, iactatio, visiones, imaginationes, morbus regius, singultus, morbus comitialis, & sanguis oloσχερες, somnus: ex his, & ex aliis eorum que sunt secundum naturam, & quæcumq; alia huiusmodi ad lesionem & utilitatem tendunt.

Vt dictum est morbos posse esse magnos, aut paruos, ita possunt esse lethales, aut salubres: dignoscuntur verò lethales à salubribus per signa. Proinde enumerat hic Hippocr. signa, quæ considerari oportet à Medicis, ad prænoicendum, an moriturus sit homo, an superuicturus. Neque tamen percurrit omnia, sed multa: neque ea distinctè, sed generalitèr attingens, à quibus capiuntur indicia: nam plena & distincta de hac re tractatio, ad partem prognosticam pertinet. Indicia ergo futuri euentus, capiuntur ex titillatione multarum partium. Est titillatio, motitatio particulæ, siue ea fiat palpitatione, siue tremore, siue affectu quodam rigori simili, siue cõuulsiuo motu. In quam sententiam scriptum est in Prognostico, oculi instabiles aut eminentes. Nominauit certè Hippocr. oculorum instabilitatē inter lethalia signa. Hoc igitur est, quod titillationē vocat. Ex dolore etiam capi signa dicit: de doloribus qui in morbis possunt significationem euentus præstare, plura scripta sunt ab Hippocr. ipso, quàm vt opus sit ea referre. Tertio loco refert Hippocr. rupturam: nomine rupturæ, intelligit vlcus: de quo scripsit etiam in Prognostico, quia ab eo capiuntur in morbis multa signa. Ita enim scriptum illic est: Vlcus autem, siue antè fieri contigerit, siue in morbo fiat, dicere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit, vel pallidum & siccum. Et rursus: Fauces exulceratæ cum febris, timorem afferunt. Itaque ex vlcere multa signa accipit Hippocr. Iam verò ex modo quo mens habet (hoc est quod iudicium vocat) multò plura. De sudore, de vrinis, de decubitu etiam (quod quietis & iactationis nomine hic intelligitur) diffusè egit

in eo opere. De visionibus etiam & imaginationibus ita scripsit: Qui in febre acuta aut phrenitide, aut pulmonia, aut capitis dolore manus ob os fert, aut frustra venatur muscas, aut de veste euellit pilos, aut de pariete stipulas carpit, id omne malum exitialeque est. Hæc omnes, sunt visiones & imaginationes. Ex morbo regio etiam docet Hippocrates in Aphorismis, indicia capere, ita dicens: Quibuscunque in febribus morbi regii ante septimum diem accidunt, malum. De prænotione ex singultu, & conuulsione quacuq; (est enim conuulsioni similis singultus) & epilepsia, quæ est vniuersalis conuulsio, multa scripta sunt in Aphorismis, quale est illud: Conuulsio ex helleboro lethalis est: conuulsio ex vulnere lethalis est. Et rursus, Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniens, malum. Itaque epileptici motus (sunt enim hi in conuulsiuis) & singultus, multa possunt indicare. Addit deinceps Hippocrates, referens signa, & sanguis oloσχερες: significat verò id nomē, sanguinem manifestum. Constat verò sanguinem manifestum fieri, aut fluxionibus sanguinis, aut quibusdam exanthematis, aut cutis maculis: vtrâque enim harum rationum, multi sanguinis copia declaratur. De significationibus fluxus sanguinis scripsit Hippocrates sæpe. Tale est illud primo Prædictionum: Ex naribus erumpente sanguine cum exiguis sudoribus, refrigeratio maligna aut praua. Et illud, Sanguinis stillicidia difficilia. Et illud eodem libro, Ex sanguinis eruptione rigores longi. Et multa alia. A rubeis etiam maculis, quæ per totam cutem, aut quadam corporis parte fieri solent per febres, multa scimus significari. Tales febres vocauit Hippocrates in Epidemiis rubeas, nomine ducto à maculis. Nos certè significationem harum macularum, non sine magno totius Hispaniæ malo, superioris anno, qui erat millesimus supra quingentesimum quinquagesimum septimum (hoc anno me grauissima phrenitis abstulisset, nisi singulari Dei beneficio seruatus essem) agnouimus. Grassatum enim est multis diebus in homines id malum: quod nostri Hispani, nouato arbitror nomine, Tabardillo cœperunt appellare. Nascebantur febricitantibus ferè omnibus, maculæ per cutem, aliis nigre, liuidæ aliis, aliis tantum rubræ. A rubris solum liberabantur: à liuidis aut nigris duo tantum eorum quos ego vidi, seruari sunt. Erat in omnium succis plus aut minus, tamen non nihil qualitatis veneni: Proinde anxietate magna afficiebatur, linquebantur animo, & delirabant. Atque tota Medicorum cura in eo tantum erat, vt alexipharmacis, & iis quæ cutim versùs trahunt, vt cucurbitulis, & iis quæ sudorem prouocant, vterentur: neque victu admodum tenui vti licebat. Maculæ ergo timorem incutiebant, etiam rubræ: tamen color ruber faciebat animum. Hæc sunt, quæ ego puto Hippocratem hic intellexisse, nomine sanguinis manifesti. Addit autem, somnus. De somni significationibus scripta multa sunt & in Aphorismis, & in Prognostico, & millies alibi. Sed quorsum Hippocrates addit dictis, ex his & ex aliis eorum quæ sunt secundum naturam? quomodo capiuntur per morbos indicia ab iis quæ sunt secundum naturam? Omnia profectò quæ præter naturam fiunt, non aliter possunt significare, quàm collata cū naturalibus. Considerantes enim, quod alio loco dicitur, similia sint

an dissimilia, id est, quàm longè absint à naturalibus, cognoscimus quantum mali præ se ferant. Ergo indicia constant ex dictis prius, cum sunt præter naturam: & iis quæ in singulis generibus sunt naturalia. Verum non sunt hic relata omnia: capiuntur enim indicia à multis aliis, quæ ad læsionem aut utilitatem tendunt, id est, significant morbum in malum aut bonum exitum tendere. Huiusmodi sunt, deiectio, sputum, respiratio, pulsatio arteriarum, color totius corporis, aut vultus, aut vnguium: & alia etiam, quorum hic non est facta mentio.

Πάνοι ὄλα, καὶ μέρεσ' ἢ καὶ μέγεθ' σημήια, τῶ μὲν ἐς τὸ μάλλον, τῶ ἕως τὸ ἥσσον καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ μάλλον, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἥσσον.

Labores totius & partis: & magnitudinis signa, alterius ad maius, alterius ad minus: & ab utrisq; in maius, & ab utrisq; in minus.

Morbi quidam sunt partis cuiusdam insigniter affectæ, vt pleuritis, phrenitis, & pulmonia, & nephritis: quidam sunt totius corporis, sine partis cuiuspiam manifesta læsione, vt febris morbus, & quæuis totius corporis intemperies. Et quoduis illorum morbi genus, & vtrunque, habet signa magnitudinis: & in his signis, quædam quæ significant morbos esse magnos, quædam quæ paruos: vt sunt signa magnæ & exiguæ febris, magnæ & exiguæ pleuritis.

Γλυκὺ, & γλυκὺ γλυκὺ ἐς δῶα μιν, οἷον ὕδαρ. γλυκὺ ἐς γέυσιν, οἷον μέλι. σημήια ἐκατέρων, ἔλκεα, ὀφθαλμοί, καὶ γέυσισ. ἢ ἐν τῆσσι τὸ μάλλον καὶ τὸ ἥσσον. γλυκὺ ἐς πῦρ ὄψιν, καὶ ἐν χρωμασι, καὶ ἐν ἀλλήσι μίξεσι γλυκὺ μάλλον καὶ ἥσσον.

Dulce non dulce: dulce ad potentiam vt aqua, dulce ad gustatum vt mel. Signa vitrorumque, vlcera, oculi, & gustatus: & in his plus & minus. Dulce & ad visum, & in coloribus, & in aliis mixturis: dulce plus & minus.

Facta digressione ad morbos, & symptomata, & signa, redit modò ad disputandum de alimento. Quoniam verò nihil potest alere, nisi sit dulce, vt Aristoteles etiam sensit, disputat de dulcibus & nõ dulcibus, & de modis quibus aliquid dicitur dulce. Ergo id quod ingeritur in corpus esu aut potu, potest esse dulce, aut non dulce. Dicit potest dulce multifariam. Propriè dicitur dulce, cuius contrarium est amarum: diciturq; ad gustatum, nimirum dulce & amarum sunt saporis species. Alia ratione dicitur aliquid dulce metaphora quadam, quod non mordet: diciturque dulce ad potentiam: quia mordax quod est contrarium, eo quod facit, mordicatione videlicet, insuauitatem facit. Constat verò hanc dulcedinem, aut contrarium, non tam dici ad gustatum, quàm ad tactum: nam tactus est qui sentit morsus. Offenduntur à mordentibus maximè exulceratæ particulæ, & oculi (id enim experimèto sentimus, si quid mordax vlceri admouetur, aut in oculū instillatur, aut si fumus, vaporve acer

oculis occurrit. Hac causa inquit, vtrorumque signa oculi, vlcera, & gustatus. Id est, hæ partes potissimum distinguunt mitia ab acribus, oculi, & vlcera, & lingua: & lingua sola distinguit sapores. Neque verò de rebus omnibus idem iudicium capietur, ab vlceribus, & ab oculis: quædam enim sunt mordacia oculis, quæ sunt mitia vlceribus, quædam contrà. Vt oleum mite est vlceribus, & oculis mordet: quoniam (arbitror) per densas oculi tunicas percolatur id solum, quod in oleo est tenue & mordax: per partes vlcerum penetrat totum oleum, totum verò est mite. Aqua frigida oculis non est insuavis (quia, arbitror, est congener cum oculis, intra quos naturaliter sunt succi, atque eorum quidam frigidi) vlcera mordet. Est præterea tertia ratio dulcis, & contrarij. Dicitur enim dulce, nomine latius patente, quicquid cuiusque sensui est placidum: non dulce, quod est implacidum: vt in sonis quædam subgravis, in coloribus cæruleus, in odoribus odor suavis (huic enim non est proprium nomen) in tangibilibus tepidum, & læue, & molle. Quocumque dictorum modorum, potest aliquid esse dulce plus aut minus. Dulcia enim dicuntur gustatui, omnia esui & potui apta: quamquam non omnia sunt dulcia, vt lac & mel, sed quia nulla illorum sunt dulcedinis omnino expertia: nam quæ omnino amara sunt, non possunt nutrire. Sed cur dixit, dulce ad visum & in coloribus, & in aliis mixtionibus? Dulce in coloribus est ad visum, in sonis ad auditum, in odoribus ad odoratum, vt in saporibus ad gustatum. Dicit verò, & in aliis mixturis: quia dulce omnium illorum generum, est in qualitatibus non extremis, sed mediocribus, & quæ veluti extreimarum mixtione productæ sunt.

Αραιότης σώματι ἐς διαπνοῶν, οἷσι πλεόν ἀφαιρέεται, ὑγιεινότερον. πυκνότης σώματι ἐς διαπνοῶν, οἷσιν ἐλαττον ἀφαιρέεται, νοσηρόν. Οἱ διαπνεόμενοι καλῶς, ἀσθενέστεροι, καὶ ὑγιεινότεροι, καὶ διακρίσθαι. οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσῆεν, ἰσχυρότεροι. νοσησαντες δὲ διακρίσθαι. ταῦτα δὲ καὶ ὅλῳ καὶ μέρει.

Raritas corporis ad transpiratum, quibus magis aufertur, salubrius: densitas corporis ad transpiratum, quibus minus aufertur, insalubrius. Transpirantes facile, debiliores, & saniores, & melius conualescentes: transpirantes autem difficile, priusquam ægrotent, firmiores: cum autem iam ægrotare cœperint, difficile conualescentes. Hæc autem & toti & parti.

Omnis nutritio agitur cibo aut potu, aut spiritu: nam spiritus etiam præstat quandam nutritionis speciem: non quidem corporis, sed spirituum, quibus facultas nostra ad multa vitur: quod disputantes de vsu pulsus & respirationis, aliis locis indicauimus. Spiritus trahitur transpiratu (hic est quod toto nostri corporis habitu fit per poros) aut respiratu (hic agitur cerebro & thorace.) Disputat ergo primum de transpiratu, deinde de respiratu. Ad transpiratum pertinet raritas & densitas totius corporis, secundum cutis poros. Sed quid est quod dicit, Raritas corporis quibus magis aufertur, salu-

arius: & densitas corporis quibus minus aufertur, insalubrius? Qui rariore sunt, maiorem patiuntur dissipationem: habent enim magnam spirationem insensibilem: qui densiores, minorem. Ac proinde dicit, raritas corporis, quibus plus aufertur: id est, qui raro sunt corpore, qui que maiorem habent expirationem. Et rursum, Densitas corporis quibus minus aufertur: id est, qui denso corpore sunt, qui que minus dissipantur expiratione. Commendat itaque Hippocrates ad salubritatem, raritatem corporis: & vituperat densitatem. Verum quia nihil est quod omnia habeat melius, sed vt statim dicit ipsemet, ad aliquid omnia bona & mala: in huius declarationem dicit, raros corpore esse debiliores & saniores: quia quamuis facilius ægrotent, tamen à morbis liberantur. Densos contrà, difficilius ægrotare: tamen difficillimè cum ægrotare cœperint, conualescere. Huius causa est, quod qui amplis poris sunt, facilius tanguntur frigore & calore, & aliis iniuriis, & cum ægrotant, habent faciles euacuationes: proinde illorum morbi facile iudicantur. Neque tamen intelligendum est, quibusuis morbis capi facilius raros poris: sed illis solum qui à causis externis fiunt, vt à sole, à frigore aeris, & talibus causis. Nam qui à putredine, aut aliis internis causis fiunt, citius arripiunt densos, quam raros corporibus. Nam in statu pestilenti, scimus securiores multo esse hos: non solum quod facilius euadunt morbos, sed etiam quod minus peste corripuntur. Itaque multo melior est conditio eorum, qui amplios habent poros: quia ab omnibus morbis liberantur facilius, cum semel ægrotare cœperint: & à morbis, qui ex internis causis pendent, difficilius etiam corripuntur. Hæc verba vera sunt, siue de toto corpore, siue de parte quapiam intelligantur. Potest enim esse quis reliquo corpore densus: & aliquo membro, vt capite, thorace, aut ventre, aut etiam pedibus rarus.

Πνύμων ἐναντίῳ σώματι προφλεῖ ἔλκει. Pulmo contrarium corpori alimentum trahit: alia omnia, idem.

Duplicis alimenti mentionem facit Hippocrates, eius quo nostræ partes nutriuntur (vocatque id alimentum, siccum & humidum, cibum scilicet & potum) & alterius quod non simpliciter est alimentum, sed alimentum spiritus. Non enim potest nutrire membra, sed solis spiritibus præstat materiam: hoc est aer, qui trahitur respiratu & pulsu. Membra omnia nutriuntur alimento quam simillimo: trahunt enim membra singula, alimenta propria gratia similitudinis. Aer verò qui ad spirituum refectionem trahitur, non trahitur gratia similitudinis, quæ est illi cum spiritu, sed qualitatis qua spiritui est contrarius. Trahitur enim aer præcipue ad attemperationem spirituum, qui suapte natura, nisi occurru frigidis aeris & motu attemperetur, inflammantur. Ergo aer trahitur, quia est frigidus, & spiritus ardēt: gratia ergo contrariæ qualitatis. Pulmo deputatus est à natura præparati aeris qui inspiratur, ne cordi tam frigidus occurrat. Itaque et si frigidus inspiretur aer, cordi verò præparatus occurrit, pulmone frigidus: qui quæ est frigidus, est spiritui contrarius. Merito ergo dicit Hippocrates, Pulmo contrarium corpori (corpori scilicet quod augetur

augetur aere, hoc est spiritui) alimentum trahit: alia omnia, idem, id est, simile sibi. In hanc sententiam dicitur ab autore libelli de Carnibus: Alimentum calido frigidum est.

Ἀρχὴ τροφῆς πνύματι, ῥίνες, στόμα, βρόγχος, πνύμων, καὶ ἡ ἀλλή διαπνοή. ἀρχὴ τροφῆς καὶ ὑγρῆς καὶ ξηρῆς, στόμα, στόμαχος, καὶ κοιλίη. ἡ δὲ ἀρχαιότερη τροφῆς, διὰ τὴν ἐπιγαστρῆς, ὀμφαλός.

Principium alimenti spiritus, nares, os, aspera arteria, pulmo, & alia respiratio. Principium alimenti & humidum, & siccum, stomachus & venter. Initiale verò alimentum per epigastrum, umbilicus.

Quod sit principium cuiusque alimenti, docet: vocat principium alimenti, partem eam per quam alimentum subit in corpus. Mentionem facit triplicis alimenti: alimenti spiritus (hoc diximus esse aerem, & materiam respiratus) & alimenti corporis, quod subferuit corporis nutritioni (estque humidum aut siccum, id est cibus aut potus) & alimenti initialis (ita vocat id alimentum quo corpus generatur, capitque pabulum, dum adhuc foetus gestatur in vtero) Aeris inspirati, principia sunt, nares, os, aspera arteria, & pulmo. Nam respiratio est duplex, alia cerebri, sitque per nares præcipue: alia thoracis, sitque per os, asperam arteriam, & pulmonem præcipue. Addidi præcipue, quia communis via est a naso & ori: quare vtraque pars per vtranque partem aliquatenus respirat. Principium alimenti humidum & siccum est os, stomachus & venter (stomachus dicitur os ventriculi, venter fundum) nam & cibus & potus assumitur per os & gulam, in ventriculum. Plato in dialogo de Natura, videtur affirmare potum cum aere ferri in pulmonem: qua causa à nonnullis reprehendebatur. Scripsit enim de pulmonis substantia & vsu hoc modo: Pulmonum tegmen cordi adhiberunt, molle primum, ac exanguie, deinde cauis fistulis extrinsecus spongiæ instar distinctum: vt spiritu potuque hausto, cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepesceret. Hæc Plato. Quæ tamen optimè & interpretatur & defendit Galenus lib. 8. de Placitis Hippocratis & Platonis. Quia Plato non edixit potu & spiritu hausto in pulmonem, quod vt totus ferè spiritus in pulmonem inspiratur, ita totus potus: sed quod non nihil potus semper per asperam arteriam in pulmonem percoletur. Maximam verò potus partem in ventriculum ferri, de sententia etiam Platonis palam faciunt hæc verba, quæ paulò post idem autor adiunxit, disputans de ventre & hepate: Postremò eam animæ partem, quæ esculenta & poculenta cupit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicauerunt. Initialis alimenti principium, est umbilicus per epigastrum (epigastrum est ea ventris regio, quæ circa umbilicum est.) Nam foetus dum geritur vtero, neque ad nutritionem, neque ad respiratum vitur ore: sed per arterias duas & vnicam venam (quæ coitu multarum venarum & artiarum quæ sunt in secundinis, conflatae sunt, & subeunt per illius umbilicum, tenduntque rectà, vena ad hepar, arteriæ ad cor, per lumbos) nutritur & respirat.

Ρίζωσις φλεβῶν, ἢ παρ. ρίζωσις ἀρτηριῶν, καρδίῃ. ἐκ τῶν δόξα τῶν ἀντιπάλων ἐς πάντα, αἷμα, καὶ πνεῦμα, καὶ θερμασίη διὰ τῶν φοιτῶν.

Radicatio venarum hepar, radicata arteriarum cor. Ab his in omnia aberrant sanguis & spiritus, & calor per hæc meat.

Modò docet, vnde ducant originem instrumenta delationis alimenti: hæc sunt venæ & arteriæ. Dicit itaque venas nasci ex hepate, arterias ex corde. De origine neruorum, non erat hic tempestiuum dicere, quia hæc nullatenus faciunt ad alimentum, sed tantum ad sensum & motum. Antiquissimi rarò distinguebant venas ab arteriis, plerumque vtrasque nomine venarum intelligebant: sed cum distinguebant, vt in hoc loco Hippocrates, non aliter distinguebant ac posteri: venæ scilicet sunt quæ non pulsiunt, arteriæ quæ pulsiunt. Vtræque harum deferunt per vniuersum corpus sanguinem, vt Galenus libello in id solum scripto demonstraui, aduersus Erasistratum, qui venas solum sanguinem, arterias spiritus solos deferre affirmabat. De cuius etiam sententia, verissima erat hæc Hippocratis assertio. Ab his, id est, ab hepate & corde, in omnia membra aberrant, sanguis & spiritus. Sanguis scilicet ab hepate per venas, spiritus à corde per arterias: & calor per hæc, id est per venas & arterias meat. De principio etiam artiarum, dubitatum est antiquitus: quibusdam putantibus, venas, arterias, & neruos, à cerebro oriri. De principio venarum, in hunc vsque diem dubitatur à quibusdam, an sit hepar, an cor. Verum dicendum est quod res habet, citra falsa dogmata: quæ profecto nisi Galenus satis aperte conuicisset, non grauarer hoc loco refutare: sed hoc ille compleuit. Hepar est officina, & venæ sunt viæ sanguinis, quæ veluti quidam aquæ ductus ab hepate orti, in totum corpus diducuntur. Cor ex sanguine, quæ ex hepate recipit, puriorem alium & tenuiorem & calidiorem generat, & cum eo multos spiritus, quos simul cum dicto sanguine, in vniuersum corpus arteriæ deferunt. Hic sanguinis & spirituum per arterias influxus, præstat omnibus membris vigorem & vitam: seruatur enim insitus membris calor, sanguine & spiritibus. Quas substantias hac de causa, calidum innatum quadam significatione dici, antea monuimus. Hoc ergo est quod dicit: radicata venarum, hepar: & radicata artiarum, cor: ab his aberrant in corpus totum sanguis & spiritus, & calor per hæc meat. Id est, calor, quæ præcipue est in hepate & corde, meat per venas & arterias in corpus vniuersum: id est, per has vias communicant hæc viscera calorem toti corpori. Fit verò hæc communicatio, impetu sanguinis & spirituum: hæc enim impetu quodam feruntur. Quod pulchrè declarauit verbo φοιτῶν: significat enim verbum meat, non vtcunque, sed impetu fertur. In hanc ipsam sententiam, alibi impetum facientia vocauit, quæ modò vocat calorem. Ex dictis hoc loco de sententia Hippocratis, quiuis intelliget libellum de Carnibus, inter cætera, illud continere alienum ab illius doctrina, venas & arterias oriri à corde. Verba hoc loco ab Hippocrate scripta, vsurpatissima sunt à Galeno 6. de Placitis.

Διῶσις μίη καὶ ἄ μίη, ἢ πάντα ταῦτα καὶ τὰ

ἐπερὶ αὐτοῦ διοικεῖται. ἢ μὲν ἐς ζωὴν ὄλας καὶ μέρεσιν, ἢ ἐς αἰὸς ἦσιν ὄλας καὶ μέρεσιν.

Vis una & non una, qua omnia hac & alia gubernantur. Hac quidem ad vitam totius & partis: hac autem ad sensum totius & partis.

Obiter disputat de facultatibus, quibus dicta membra & alia omnia gubernantur. Explicat verò Galenus Comment. 16. sect. 2. Aphorismorum, ita scribens: Siue numero singulari potentiam dixerimus, siue plurali potentias, nihil refert. Hocque libro de Alimento Hippocrates ipse dixit, Potentia una & non una: genere quidem ostendens unam esse potentiam, species autem plures habere. Hæc Galenus in declarationem huius sententiæ. Significat itaque unam esse facultatem, qua nostra corpora gubernentur, genere scilicet unam: eam verò non esse specie etiam unam, & in alias species individuum, sed multis facultatibus constare. Nam facultatum quibus nostra corpora gubernantur, alia est ad vitam totius & partis cuiusque (hæc est vitalis vocata, quæ in corde residet præcipuè, & tribuit arteriis motum) alia ad sensum totius, & partis cuiusque sensu præditæ (hæc est quæ vocatur animalis, & residet in cerebro præcipuè, & tribuit toti corpori sensum & motum voluntarium.) Sed roges, cur omisit facultatem naturalem: eam, in qua, quæ pertinet ad alimentum totius & partis cuiusque, quæ generat (dico) nutrit, & auget: Mihi videtur naturalem cum vitali coniunxisse: atque illius propriam mentionem non fecisse, quod ea non vt duæ priores in principe quodam membra sita, in reliqua membra influxu feratur. Nam vt temperamentum quoddam cuique particulæ proprium est, ita propria quædam natura. Itaque facultates gubernantes commemorans, duas tantum dixit, vitalem & animalem: duæ enim hæc solùm sunt influentes à principibus membris.

Γάλα τροφή, οἷσι γάλα τροφή καὶ φύσιν. ἄλλοισι ἢ ἐχί. ἄλλοισι ἢ οἷσιν οἶον τροφή, καὶ οἷσιν ἐχί τροφή, καὶ σάρκες, καὶ ἄλλα ἰδέαι τροφῆς πολλὰ, καὶ καὶ χάρων, καὶ ἐπισμὸν τρέφεται. τὰ μὲν ἐς αἰὸς ἦσιν καὶ ἐς τὸ εἶναι. τὰ ἢ ἐς τὸ εἶναι μόνον, οἷον γέροντες. τὰ ἢ πρὸς τέτων καὶ ἐς ῥώμην.

Lac alimentum, quibus lac alimentum secundum naturam: alijs autem non ita: alijs quibusdam vinum alimentum, quibusdam non alimentum: & carnes, & alia multa species alimenti, & secundum regionem, & secundum consuetudinem nutriunt. Hac quidem ad incrementum & ad esse: hac tamē ad esse solùm, vt senes: quædam verò etiam præter hæc, ad robur.

Hic non de quocunque cibo utcumque nutriente differit, sed de idoneo: nam lac, & vinum, & carnes, omnibus hominibus sunt alimenta, non tamen omnibus idonea. Perinde ergo est ac si diceret, non omnia alimenta sunt omnibus hominibus idonea, sed illis solùm, quibus sunt secundum naturam, aut ætatis, aut temperamentum, aut consuetudinis, aut regionis, aut temporis anni, aut denique aliarum omnium causarum, quæ diuersa exigunt alimenta. Vt lac non omnibus est idoneum, sed infantibus, qui-

bus est secundum naturam ætatis. Quia hi non possunt vti cibo solidiori: & lac est substantia congener materiæ generationis, qua plurimum abundat pueri: nam ex sanguine menstruo generantur. Carnes, non est alimentum idoneum infantibus, sed adultioribus: qui, vt pote siciores, siciorum iam vti debent alimento. Iuxta naturam quoque fit alimentum idoneum, aut non idoneum: vt mel biliosum non est idoneum, pituitosis est. Et secundum regionem: nam vt calidis naturis, ita calidis regionibus (temporum eadem est ratio) quædam sunt idonea, quædam minus. Sed est alia causa, quæ omnium maximè efficere potest, vt idonea, aut minus alimenta sunt, puta consuetudo. Sunt verò consuetudines quædam singulares, quas scilicet quibus hominum sibi vsu comparauit: quædam communes, primum omnium hominum, deinde quarundam nationum, deinde quorundam hominum, conuentuum, aut hominum vnus ordinis, aut vnus artis, aut denique vnus instituti viuendi. Vt mortales omnes, orbe recens condito, fructibus vtentur: deinde carnibus assuevere. Quædam etiam sunt nationes, quæ fructibus, lacte, & melle, & denique delicatioribus cibis assueuerunt: quædam quæ solidioribus. Monachi Carthusiani assuescunt piscibus, à carnibus omnino abstinentes: aulicis etiam est suus mos capiendi cibi. Hæc omnes consuetudines facere possunt, vt alimenta alijs idonea, alijs minus idonea sint. Vt vinum (hoc enim est ipsi Hippocrati propositum exemplum) lædit quidem pueros omnes, & viros etiam, qui nunquam ei assueuerunt: reliquis conueniens alimentum est. Proinde oportet vino non ante adolescentiam vti: neque tunc quidem omnes, sed ratione habita naturæ, adhibitaque consultatione, an expediat: atqui tunc paulatim assuescere. Hæc ratio, qua alimenta cuique homini idonea sunt. Docet Hippocr. his dictis, quid præstent corpori idonea alimenta, dicens alijs esse idonea ad incrementum & ad esse, id est, ad nutritionem & incrementum: alijs, ad esse solùm, id est, ad nutritionem sine incremento, vt senibus: quibusdam etiam ad robur, id est, ad roborandas vires, vt iis qui ex morbis conualescunt, aut alioqui sanis quidem adhuc, causa aliqua vt exercitatione & studiis debilitati sunt. Hi enim indigent cibo, qui robur virium augeat: vt sani perfectè homines indigent cibo, qui robur seruet: & ægotantes eo solùm, qui nimis concidere non permittat. Quod ad incrementum corporis attinet, merito dixit quosdam capere cibum ad esse solùm, neutiquam ad incrementum, vt senes. Nam, vt alibi à me dictum est, vsque ad primam senectutem (ea verò est ætas consistentium) homines augentur: secundum longitudinem, vsque ad iuuentutem: tota iuuentute latitudinem & altitudinem solidorum membrorum comparantes.

Διάθεσις ἀθλητικῆ, & φύσις. ἔξις ὑγιανῆ κρείστων ἐν πᾶσι. μέγα τὸ πόσον ὁσὸς ἔξις ἐς δυνάμιν ἔνωαρμοδόν.

Dispositio athletica, non est à natura: habitus sanus in omnibus melior. Magnum est quantum aptè cum facultate quadrans.

Athletæ crassecebant quàm plurimum, fiebant multis succis & multa carne abundantes, quia cibo & exercitatione nutriebatur felicissimè. Verùm Hippocra-

Hippocrates non laudat hunc affectum, neque censet, homines ad hanc vsque crassitiam cibi vti, & arte refectoria, sed vsque ad mediocritatem quandam corporis, quam vocare solent Græci αἰσθητικὴν, quam hic vocat Hippocrates habitum sanum. Hunc affectum in Aphorismis vituperauit, dicens: Habitus athletarum, periculosi. Et mox: Hunc ergo habitum statim soluere. Hoc ergo est quod hic dicit, dispositio athletica non est à natura (id est, conueniens, & quam natura amet) habitus sanus in omnibus hominibus melior est, quàm dispositio athletica. Merito affectum athletarum vocauit διαδοίμ, id est, dispositionem: & mediocritatem corporis εἶναι, id est habitum. Quia ille affectus non est à natura, & à primo ortu innatus, sed arte quadam factus, qui que cessante arte soluitur: hic verò temperatis hominibus est naturalis habitus. Addit dictis Hippocrates, reddens rationem qua dispositionem athleticam vituperat, & sanum habitum commendat: Magnū est quantitas aptè cum facultate quadrans. Id est, optimum est ad securitatem, & ad valetudinem tuendam, habere corporis molem non maiorem quàm pro facultate: id est, non maiorem quàm cuiusque natura amet. Nam Hippocrates inquit, Habitus qui ad summum bonitatis attingunt, periculosi: quia non possunt in eodem statu manere, ac quiescere, quare reliquum est, vt in deterius decendant. Quod optimè etiam explicuit Celsus, dicens: Qui crassior & nitidior solito est, suspecta bona sua habere debet. Qui itaque crassior quàm pro sua natura est, & succis quantumuis optimis abundantior, in grauissimorum morborum periculo est: non enim potest facultas diu succos regere: quare statim accidit sensus multitudinis ad vires, ac nisi festinanter soluitur affectus, morbi graues. Qui gracilior solito, imbecillior est, quare & ad morbos paratior, quàm qui mediocri corpore, pro ratione facultatis: qui solus est sanus habitus. Locum hunc tractauit disertè admodum Plato in dialogo de Natura, docēs, quantum faciat ad tuendam valetudinem, vt corpus & anima æqualitatem seruent: id est, quod Hippoc. dicit, Quantitas & vires. Habet Platonis dictio hunc in modum: Idem quoque iudicandum de eo ex corpore & anima composito, quod animal appellamus. Quando enim anima admodum potentior corpore est, exultat in eo atque effertur, totum ipsum intrinsecus quatens, languoribus implet. Quando etiam ad discendum inuestigandumque, collectis in vnum viribus vehementer incumbit, liquefacit protinus corpus, & labefactat. Denique cum ad docendum differendumque priuatim & publicè, ambitiosa quadam concertatione contendit, inflammat corpus atque resoluit: nonnunquam etiam destillationes fluxusque commouens, Medicorum plurimos decipit, cogitque illos contrarias causas iudicare. Rursus quado corpus grande, & pigriori mole superexcedens, pusillæ exiliisque cogitationi animi copulatur: cum geminæ sint in homine secundum naturam cupiditates, vna quidem per corpus alimentorum, altera verò per id, quod nobis diuinissimum inest prudentiæ: tunc sanè potentiores illius præualescentes agitationes, quod suum est adaugent, quod verò animi, hebes, indocile, obliuiosum reddunt, atque ita infirmitatem maximam, videlicet imperitiam, generant. Hæc Plato. Qui illud apertè docuit, corporis molem de-

bere facultati respondere: quanquam rationem retulit, non vt Medici ad solos morbos corporis, sed vt Philosophus partim ad morbos corporis, partim ad animi: sed sententia est eadem. Et hæc est legitima enarratio huius loci: quanquam Galenus vltima verba, primo ad Glauconem, capite primo, aliorum transfert, dicens Hippocratem de quantitate auxiliorum ad vires ægotantium loqui. Et certè sententia ita quoque erit verissima: nam magnum (id est, arduum & difficile) simulque necessarium est, auxiliorum quantitatem ex facultate ægotantium metiri. Tamen antecedentia verba, me ad illam meam enarrationem vocant.

Γάλα καὶ αἷμα, τροφῆς πλεονασμός. περιόδου ἐς πολλὰ συμφωναί, ἐς ἐμβρυον, καὶ ἐς τὴν τέτων τροφῆν. αὐτῆς ἢ ἀνω ῥέπει, ἐς γάλα, καὶ ἐς τροφῆν, καὶ ἐς βρέφος.

Lac & sanguis, alimenti redundantia. Periodi ad multa consoni, in foetum & in illius alimentum: statim autem sursum repti in lac, & in alimentum, & in infantem.

Ex alimento toto corpore redundantia fiunt lac & sanguis menstruus, atque ex eadem, omnino materia. Quæ, per periodos quosdam naturales, nunc deorsum venit ad vterum, vt ea via expurgetur in mulieribus, quæ non gerunt vtero, neque lactant, aut ad generationem & nutritionem foetus in vtero gerentibus: nunc sursum recurrit ad mammas, vt lac fiat, quod editi iam in lucem infantis alimentum sit. Certè hi sanguinis redundantis periodi in hos vsus sunt à natura miro artificio procurati. Deduxit enim è venis, quæ ab internis cubitorum venis, antequàm brachia ipsa ingressæ sint, alimentum mammas allaturæ, extra thoracem eruperunt, duas deorsum venas: quæ per musculos rectos, duabus ab vteri ceruice ascendentibus commissæ, continuitate quadam eadem venæ fiunt. Per hæc sanguis qui in nutritionem infumebatur prius, cum infans iam in lucem editur, ad vbera ascendit. Quod fit, vt paucis lactantibus, primis saltem mensibus erumpant menstrua: infumitur nimirum in lac, alimentum quod redundat. Hæc etiam causa est, vt gerentibus vtero, vbera intumescant, & lac sit: regurgitante scilicet bona parte sanguinis, qui ob foetum cohibetur. Fit etiam, vt quibus alia quauis causa menstrua non profluunt, soleat lac in mammas fieri: est enim eadem lactis & sanguinis menstrui materia, & vtero & vberibus communis via.

Ζωῆται τὰ μὴ ζῶα, ζωῆται τὰ ζῶα, ζωῆται τὰ μέρεα τῶν ζῶων.

Viuiscantur non animalia, viuiscantur animalia, viuiscantur animalium partes.

Quæ alimentum capiunt, & vita prædita sunt, partim sunt animantia, aut illorum partes: partim non animantia, vt arbores, arbuta & herbæ.

Φύσις πάντων ἀδιδάκτοι.

Nature omnium sine doctore.

Hæc sententia est vsurpatissima à Galeno multis

locis, & mirè commédata. Ea verò est, naturas omnium rerum sine doctore esse doctas: id est, perinde operari res omnes, quæ citra intelligentiam ducuntur, nõ cognitione finis, sed naturâ, quasi summa sapientia præditæ essent: imò verò hæ solæ non aberrant. Homines enim, quibus Deus Opt. Max. dedit optionem agendorum, proprio consilio ducti, à bono proprio, id est, ab eo quod humana natura amat, sæpe recedunt. Itaque agunt sæpe quod non expedit, dum agunt malignè & imprudenter: omnis verò qui ita agit, præ ignorantia agit: nam in vera boni maliq; agnitione, nullus possit amore malum prosequi. Tamen res aliæ omnes, quæ naturâ ducuntur, illud agunt perpetuò, quod erat agendum, si eis daretur optio libera: itaque agunt quasi nihil ignorent, cum tamen nihil didicerint. Sed si ita est, cur vocata est natura cæca à multis Philosophis? Neq; certè possis dicere, immeritò. Nam multa facit natura boni causa, ex quibus nascuntur mala satis graua. Cuiusmodi est illud, cum particula aliqua grauius dolet, constringit natura versus illam vicinas particulas, qua constrictione sæpe non tantum dolorem auget, sed inflammationes etiam excitat: non ergo doctè agit natura semper. Porro si quæ proposuimus, vera essent, deterior esset conditio rerum præditarum intelligentia, quam sola natura: possent enim illæ errare, hæ non possent. Sin minùs, dic, quod ad boni consecutionem attinet, quid præstat intelligens non intelligenti? Certè res omnes, tam quæ intelligentes sunt, quam quæ secus, natura sua feruntur in bonum: neq; hac ratione, deterior est conditio intelligentium. Nam homines etiam præditi sunt natura, quæ sua sponte ad bonum semper allicit: quàm solam si sequerentur, non vitiatam tamen criminibus, nunquam à bono aberrarent: ita natura impellens in id quod expedit, hominibus etiam est. Præstant tamen aliis rebus, quæ intelligentia carent, providentiâ: quæ versatur non circa præsentia bona, sed circa ea quæ aliis quibusdam possunt succedere: nascuntur enim sæpe ex præsentibus bonis mala, & ex malis bona, quæ vir prudens prouidet, aut cauet. Hac facultate caret natura, vocatur: que proinde cæca, quod citra prouidentiam feratur: quanquam per se nunquam errat. Meritò itaque dictum est, naturas omnium sine doctore esse doctas.

Αἷμα ἀλλότρου, ὠφέλιμον, αἷμα ἴδιον, ὠφέλιμον. αἷμα ἀλλότρου, βλαβερόν, αἷμα ἴδιον, βλαβερόν. χυμοὶ ἴδιοι, βλαβεροὶ χυμοὶ ἀλλότροι, βλαβεροὶ. χυμοὶ ἀλλότροι, ζυμφοροντες, χυμοὶ ἴδιοι, ζυμφοροντες. τὸ ζυμφορον διὰ φωνον. τὸ διὰ φωνον, ζυμφορον. γάλα ἀλλότρου, ἀσέον, γάλα ἴδιον, βλαβερόν. γάλα ἀλλότρου, βλαβερόν, γάλα ἴδιον, ὠφέλιμον.

Sanguis alienus utilis, sanguis proprius utilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius. Succus proprii noxii, succus alieni noxii: succus alieni conferentes, succus proprii conferentes. Consonum dissonum, dissonum consonum. Lac alienum urbanum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium utile.

Sanguine proprio & succis propriis uti dicuntur

infantes, qui matrum suarum sugunt vbera: alieno, qui nutricum. Nam dictum paulò antea est, sanguinis menstrui & lactis esse eandem materiam (sanguinè verò, aut succos dicere nihil refert: nam sanguis quatuor succis conflatur.) Ergo infantes, qui à suis matribus nutriuntur, fruuntur proprio sanguine, & propriis succis: quia eodem alimento nutriuntur, quo sunt nouem mensibus in vtero generati. Mulieres multæ solent filios suos nutricibus tradere. Hanc consuetudinem multi Medici adeò vituperant, ut ad impietatem etiam propè accedere contendant: videtur enim nihil magis datum mortalibus à natura, quàm prospicere iis, qui ab eis geniti sint: ergo iis, quos proprio sanguine genueris, lac proprium denegare, videtur esse impietatis. Sed & magno bono priuari infantes dicunt: priuari enim eo cibo, qui sibi à principio generationis factus est familiaris. Mihi verò, ut nihil aliud, ita neque hoc videtur temerè enunciandum: nam si vniuersim affirmes expedire, ut infantes à propriis matribus nutriantur, falsa planè assertio erit. Sed neque si magna ex parte dicas ita esse agendum, factis scio an verè dices. Sunt enim tam multæ causæ, quibus infantes debent nutricibus tradi, eò quod materno lacte lædantur, ut vix possis dicere, vtrum agendum pluries sit, lactandum proprio lacte proprios natos, an nutricibus committendum. Multi enim lacte læduntur materno, & nutricum iuuantur: multi contra iuuantur lacte materno, qui lacte nutricum læderentur. Hoc ergo est quod Hippocrates innuit, dicens: Sanguis alienus utilis, sanguis proprius utilis: sanguis alienus noxius, sanguis proprius noxius: succi proprii noxii, succi alieni noxii: succi proprii conferentes, succi alieni conferentes: lac proprium urbanum, lac proprium noxium: lac alienum noxium, lac proprium utile. Id est, multis infantibus, quibusdam de causis, noxium est vti sanguine, aut succis, aut lacte propriis, hoc est, matris: & alienis uti est utile. Aliis multis contra, utile est matris vti, & alienis noxium: itaque vtrunq; est quibusdam utile, quibusdam noxium. Dictione illa ἀσέον, id est, urbanum, vsus est Hippocrates per metaphoram: dicit enim urbanum, ut significet bonum, eò quod res urbanæ soleant esse elegantiores, & meliores ruralibus: hac ipsa metaphora vitur inferius. Verba illa, quæ interiecta sunt, consonum dissonum, dissonum consonum, quæ videntur verba ænigmatis, in eandem sententiam scripta sunt. Est enim quasi diceretur, vsque adeò, qd quibusdam est conueniens, aliis est minùs conueniens, & quod quibusdam minùs conueniens, aliis conueniens est. Ad verborum Hippocratis declarationem hæc sunt satis. Tamen est ab hoc loco non alienum, dicere, quod infantes debeant à propriis matribus, & qui ab alienis nutrir: & qua vtrique causa. In qua consultatione duplex contingit quæstio: alia, quæ ad matrè ipsam spectat: alia, quæ ad infantes. Hippocrates hoc loco, solam eam quæ ad infantes spectat, attigit, dicens: Quibusdam infantibus lac proprium noxium, quibusdam utile. Nos verò ne quicquam desideretur, priore etiam adiungemus. Nam ut quibusdam infantibus est utile, quibusdam noxium maternum lac: ita mulieribus quibusdam aduersissimum est, suos infantes lactare, quibusdam ferè est ad salutem necessarium. Quæ enim debiles admodum sunt, & frequenter exoluuntur, linquenturque

turque animo, non possunt lactationem sustinere: atq; ita re ipsa doctæ, suis infantibus nutrices quærent. Noui certè quandam, quæ optimum & electissimum habebat lac, atque latis multum, ut nati sui felicissimè nutrirerent: tamè ea debilitate erat, ut lactans crebrò linqueretur animo, gracilesceretque nimis: quæ si malo urgente natum nutrici tradebat, reficiebatur optimè, crassescibatque mediocriter. Verùm est singularis mulieris natura quibusdam in rebus consideranda: quædam enim debiles cum sint, prægnatione magis læduntur quàm lactatione: quædam contra: quædam etiam sunt, quæ statim ac desistunt, vtero concipiunt: quædam etiam non lactantes, iustum tamen lactationis tempus expectant. Ergo ut dum matri prospicimus, id saltem quod minùs noxium futurum sit, consulam, hæc oportet in consultationem adhibere, quæ experimento maximè cognoscuntur (huic enim censeo maximam fidem haberi) deinde & quibusdam coniecturis. Nam eas quibus lactantibus etiam menstrua profluunt, sperandum magis est fore, ut si coitu vtantur, desistentes potissimum à lactatione, concipiant statim: nam antequam sanguis menstruus profluat, perrarò mulieres concipiunt iterum: verùm hoc ad matres ipsas spectat. Secundam consultationem addamus, quæ erit (arbitror) aliquantò longior: sunt enim multò plures causæ, quæ ad infantes ipsos spectant, cum in matribus, tum in ipsi infantibus. Quod in matribus est, certè illas, quibus satis multa copia est boni lactis, & nulla alia causa est, qua lac, cum videatur esse bonum, non fit tamen (non enim censeo adhuc patère omnia sensibus) aut cum sit quidem modò, mutetur tamen per vicissitudines, nullus dubitet & posse & debere proprios natos lactare: quid enim prohibet? Non tamen, si quid horum desit, idque insigniter. Sunt quibus minus lactis perpetuò est, quàm ut sufficiat alendo infanti. Quæ causa firma est commutandi lac, & communis quodammodo primæ consultationi, de prospiciendo matri: & secundæ huic, qua infanti prospicitur. Nam infantes matres suas nimio suctu debilitant, & matres præ lactis inopia coguntur solidiores cibos infantibus intemptiue præbere: ambo ergo læduntur. Quare satius fuerit, eo tempore dare infanti lac alienum, quod sufficiat tamen. Quod si lac maternum malum sit, quacunque causa id fiat, nemo sanus non probet, lac alienum infantibus dari. Quale lac bonum sit, quale malum, à multis ante me dictum est. Est certè optimum, sapore dulce, odore suauis, colore albū, substantia (tenuitatem dico & crassitatem) mediocre. Fit sæpe, ut nullum sensui conspicuum vitium in lacte sit, sit tamè aliqua malitia: huiusmodi est in mulieribus, quibus malum aliquod hæreditarium est. Voco mala hæreditaria, quæ solent à maioribus in posteritatem deriuari: huiusmodi sunt mala omnia quæ ex naturali quadam intemperie, atque totius corporis aut partis imbecillitate fiunt, & solent vsque ad mortem durare, ut epilepsia, vertigines, fluxiones multæ, morbi articulares, & atræ biles, aut melancholiæ. Certè solent tales morbi cum semine & sanguine in foetus ipsos à parentibus refundi: neque id profectò mirum est. Nam homines naturam & temperiem accipere ab iis, à quibus geniti sunt, nulli est dubium: iam verò cum natura simili similem debilitatem deferri, ac cum debilitate si-

mili similes morbos, est consequens. Ergo si malum aliquod hæreditarium, à matre, aut à materna progenie timemus, consultum erit infanti nutricem quærere, quæ à matris natura longissimè absit: ut recens vitiosa natura, maturè emendetur, antequam lacte simili ei alimento quod accepit in vtero, vitium naturæ confirmatum, fiat inemendabile. Sunt etiam mulieres quædam, quibus lactantibus, etiam menstrua profluunt: quæ hac etiam ratione fiunt minùs idoneæ ad nutriendos infantes. Quanquam non desunt, qui probent maximè nutrices, quibus singulis mensibus sanguis profluit, putantes hac ratione lac purgari: non intelligentes tamen, interim conturbari sanguinè per totas venas, & lac in mammas, agitatione excrementorum. Nam omnem euacuationem antecedit secretio, & secretio affert agitationem & conturbationem: quod in iis, quibus sanguis menstruus instat, dolores dorsi, lumborū, & femorum, & capitis, & totius corporis declarat. Licet verò id tibi experimento explorare, contemplant lac eius, cui sanguis fluere incipit. Videbis enim proculdubio colorem, & odorem, ac saporem, quin & substantiæ modum ita mutasse, ut videatur sanguis quidam non omnino in lac mutatus, aut cum lacte commixtus. Itaque non possunt infantes effugere, quin quatuor aut quinque diebus vtantur malo lacte. Quare aliquando grauissimos morbos incurrunt, à quibus nonnunquam nõ euadunt: aut si valida facultate sunt, scabie multa abundant, quæ singulis mensibus videtur recurrere. Laborant etiam duos aut tres dies antequam sanguis profluat, & toto eo tempore quo durat profluuium, magna inquietudine. Ergo hac quoque causa possit lac proprium esse noxium, & alienum utile: feceritque prudenter mater, cui menstrua profluant, nutrici natum suum committens. Mulieres etiam quæ libidinosæ sunt, abundantesque natura sua multo semine, aut tales habent viros, ut non possint à crebro coitu abstinere, sunt ad nutriendum minùs idoneæ: nam vitiat coitus lac, si quid aliud. Sed præter dicta, illud etiam mihi videtur summe animaduertendum: ne quæ filios habent optatissimos, quos singulari amore prosequuntur, eos lactent. Eorum enim morbis (perpauci autem infantes non tentant multis) & flētibus primùm perinuentur, atque animi motus vehementes lac vitari faciunt, ut alias omnes alimenti concoctiones. Vsque adeò ego non probō eorum orationem, qui vel hac vnica causa lactare proprios filios censent, quod lac magnum amorem conciliet: facere quidem amorem mutuum parentum & prolis ad educationem probè exequendā, hūc lacte augeri, sine lacte debilitari. Ego verò censeo, tam innatū esse hominibus amorem prolis suæ, ut nullatenus ad amandum calcaribus indigeant (nisi quæ fortè hominum monstra sint) sed freno aliquo, ne eatenus ament ut non possint amorem temperare, & natos (ita ut sit) nimia indulgentia perdant, ipsique imprudenter agant. Itaque videtur hæc quoque ratio de filiorum amore in contrarium cedere, iuaderetque, quominùs, quoad fieri possit, matres filios proprios lactent. In summa, mulieres quæ ad intemperiem quamcunque insigniter lapsæ sint, vtiliter alienum lac infantibus suis procurabunt, et si alienum lac proprio non sit omnino melius. Ut si res fuerat, mulieres duas, humidam aliam, aliam naturæ

ficcam, simul parere, certè prudenter fecerint, si filios commutauerint: est enim vtrique infanti lac proprium noxium, & alienū vtile. Nam proprium fouebit propensionem naturalem, quam in vtero accepit, alter ad humidos, alter ad siccos morbos: alienum emendabit. Eadem ratione, si infans statim ab ortu ad morbum aliquem propensus esse cognoscitur, debet nutrici tradi: verisimile enim est, sanguinem maternum morbum illum augere posse, quem in vtero effecerit. Neque verò cuiusque nutrici detur, sed cuius natura huic morbo aduersa esse videatur. Sed rogant, quorsum natura mammæ mulieribus dedit, si tam pauca possunt suos filios proprio lacte nutrire? Certè non vt omnes nutrent, sed vt quæ possent, & deberent. Accedit, quod multæ sunt ad nutriendum alienos idoneæ, & ad filios proprios non idoneæ: vt proposita duarum mulierum hypothesi, paulò antea indicauimus. No: ego sunt adeo multæ, quæ filios suos nutrire sine noxa possint: sed quæ possunt facere, debent, quibus scilicet nihil dictorum obstat. Verisimile ergo dictum est ab Hippocrate, multis lac proprium esse noxium, & alienū vtile, multis etiam econtrà. Alienum & proprium promiscuè dare, nunquam est vtile: quanquam est aliquando necessarium, vt cum neutrum adest ea copia, qua ad alendum infantem possit sufficere. Tamen mulieres quæ filios lactare non possunt, si sufficiunt fortunæ, domi apud se nutrices habeant, vt eas circa infantes negligenter agere prohibeant.

Σιτίον νεοῖσιν ἀκροσσι πὲς γίρασι ἢ ἐς τέλει με-
ταβέβλημενον ἀμμάζουσι ἀμετάβλητον.

Cibus iunioribus facile putrescens: senibus autem commutatus: videntibus ætate commutabilis.

Consuetum erat Hippocrati & aliis antiquis Medicis, incoctum cibum impuridum appellare. In libro Hippocrati ascripto de Passionibus, ita est scriptum: Cibi deiiciuntur impuridi. Quod ita eo loco intelligi debet, quasi legeretur, cibi deiiciuntur incocti. Modus hic loquendi fluxit à quodam Medicorum dogmate, concoctionem ciborum putrescentia quadam agi. Nam sæpe ex falso dogmate, nomina fluunt quæ ab autoribus retinentur: etiam si in illo dogmate non acquiescant, vt de nomine phlegmatis alibi dixi. Ita hoc loco Hippocrates vocat cibum facile putrescentem, eum qui sit concoctu facilis. Quanquam potest, si lubet ita intelligere, vt Hippocrates significans facilem coctum, quasi signo quodam indicans, dicat facile putrescentem: eò quod tenues cibi, & qui facile coquantur, citò soleant plerunque putrescere. Docens Hippocrates hoc loco, qualis cibus cuique ætati offerendus sit, trium tantum ætatum mentionem facit, incrementi, vigoris, & senij. Nam reuerà omnes ætates tribus his continentur: crescit enim, aut decrescit, aut consistit vigor hominis. Horum omnium, qui vigent, vti debent cibo crassissimo: senes tenuissimo: iuniores iuuenibus, mediocri: eo scilicet qd sit facilius concoctus, quam crassissimus, & difficilior, quam tenuissimus. Hoc vt doceret, scripsit: Cibus iunioribus facile putrescens, senibus extremè commutatus. videntibus ætate incommutabilis. Quod vt melius intelligas, considera, cibos non statim ac

ingesti sunt posse alere, sed cum sunt commutati. Commutationem verò accipiunt quidam interiorius solum, vt in ventre, hepate, & venis: plerique exteriorius quoque, vt in furno, aut olla, aut veru. Cibi qui externa præparatione indigent, si sine ea accipiantur, difficiles concoctu sunt, vt carnes crudæ, & massa: quæ probè eam accepere, faciliores concoctu sunt, vt carnes bene elixæ. Ergo cibus duplici ratione potest esse facilis, aut difficilis, aut mediocri: aut quia talis est natura sua, aut gratia præparationis. Ergo cum dixit, facile putrescens, & rursus, incommutabilis: respexit cibi substantiam, significauitque cibum facile commutatu, & difficillimum. Nam illud incommutabile, nõ significat quod omnino commutari non possit, sed quod difficile commutetur: vt impossibile, nonnunquam significat qd est difficile. Cum dixit, extremè commutatus, respexit præparationem extremam: non enim senes cibo vti possunt commutato interiorius. Sed eo nomine significauit cibum concoctu facilem: talis enim esse solet, qui arte coqui capitur iam bene commutatus. Tamen tu ne intellige, senem vti debere cibo solum bene præparato, de cibi substantia nihil curantem: sed quod de præparatione dicitur, de substantia etiam cibi debet intelligi. Nimirum senes debent vti tenuissimo cibo, & eo, si fieri potest, arte commutatissimo: iuuenes crassissimo, & minimè commutato: iuniores in vtroque mediocri. Causam, qua pueri non possint vti cibo tam solido, quam iuuenes, cum habeant calorem æqualem, paulò antea dixi, esse in modo substantiæ membrorum.

Ες τὴν πασιν, λέ' ἡέλιου ἐς κίνησιν, ὁ ἐς τελειότη-
τα σί· ἀλλοι φασι, ἐς κίνησιν, μέ' ἐς κίνησιν, ὅς·
ἐς ἔξοδον, σί· ἀλλοι ν' ἐσιδέω· ἐς πρῶτον ἀλμα, β·
ἐς τελειότητα, τ'· ἐς ἀφ' κρησιν, μ'· ἐς μεταβάσειν,
π'· ἐς ἐκπίωσιν, σμ'· ὅσα ἐστὶ καὶ ἐστὶ. γίνεται δ' ἐν
τέτοισι καὶ πλείω καὶ ἐλάσσω καὶ κ'· μέρ· ὁ· ἔ· πολ-
λὸν ἢ πλείω καὶ ἐλάσσω, καὶ ὅλον, καὶ κ'· μέρ· ὁ· ἔ·
πολλὸν ἢ πλείω, ἢ ἐλάσσω. τὰ ἢ ἐλάσσω τοσούτων,
καὶ ὅσα ἄλλα τέτοισιν ὅμοια.

Ad figurationem trigintaquinque Soles: ad motum septuaginta: ad perfectionem ducenti decem. Alij dicunt, ad figuram, quadraginta quinque: ad motum, septuaginta sex: ad exitum, ducentos decem. Alij, quinquaginta ad formam: ad primum saltum, centum: ad perfectionem, trecentos: ad distinctionem, quadraginta: ad transitum, octoginta: ad elapsum, ducentos quadraginta. Non est, & est. Generantur autem in his, & plura & pauciora, & totum, & per partes. Non valde autem plura, aut pauciora: pauciora autem tot, & quæcunque alia his similia.

Antiquissimi Medici tentabant definire terminos exitus ex vtero, & quot diebus figuram & motum acciperent: putabantque seruari quandam certam rationem temporis figurationis, ad tempus motus, & huius ad tempus exitus. Quæ sententia vsq; ad Arabes etiam Medicos venit: tamen non eodem modo de hac re sentiebant omnes, sed proferebant varia.

Proinde Hippocrates refert omnium sententias, vituperatque omnes: non quod falsæ omnino sint, sed quod de re contingenti ita prolata, quasi de re necessaria sint: aperitque deinceps rem ipsam, vt habet. Proponit ergo quatuor sententias: primam statuentium, ad figurationem, triginta quinque: ad motum, septuaginta: ad perfectionem, ducentos decem: secundam, ad figuram, quadraginta quinque: ad motum, septuaginta sex: ad exitum, ducentos decem: tertiam, ad formam, quinquaginta: ad primum saltum, centum: ad perfectionem, trecentos: quartam, ad distinctionem, quadraginta: ad transitum, octoginta: ad elapsum, ducentos quadraginta. Figuratio, figura, forma, & distinctio, eandem rem significat: nempe distinctam figuram fetus. Vt motus, & primus saltus, & transitus: nam hæc tria nomina significat motum animale. Et perfectio, & exitus, & elapsus, significat perfectionem fetus, & ipsum partum. Ex his sententiis eliciunt Arabes Medici, hanc esse rationem dictorum temporum: perfectionis triplum temporis motus, & tempus motus duplum figuræ. Nam hæc omnes antiquorum sententiæ, præter secundam, proportionem hanc obseruauerunt, vt licet cuius supputati videre. Verum quicquid antiquissimorum quidam dixerint, & multi Arabum, nullam proportionem talem arbitror obseruari perpetuò: sed fieri posse vt obseruetur, & fieri posse vt secus. Quod vt doceat Hippocrates, scribit, Non est & est. Quasi diceret, nullum horum est perpetuum, sed fieri potest vt ita fiat, & vt nõ ita, sed aliter fiat. Nam generantur in his temporibus & plura & pauciora: id est, & pluribus & paucioribus diebus. Et totum, & per partes: id est, & in totum conceptum possunt infumi plures & pauciores dies, quam sententiis illis dicitur: & per partes: id est, in quancunque conceptus partem. Dicuntur conceptus partes, tria tempora quæ diximus, figurationis, motus, & editus. Non valde autem (inquit) plura aut pauciora: id est, nõ tamen valde pluribus aut paucioribus diebus gigni possunt. Nam infra ducetos decem dies, qui erat, dictorum modò, minimus terminus, aut supra trecentos, per pauci eduntur. Etiam tamen possunt paucioribus: nam dictum est ab eodè Hippocrate libello de Partu septimestri, dimidiato anno posse partum naturalem fieri. Ergo concludens dicit, Pauciora autem tot, & quæcunque alia similia his. Id est, paucioribus diebus eduntur tot, quot similiter ac hi geniti sunt: id est, secundum motum quandam naturalem, & proportionem (non enim negauimus esse partium huius motus proportionem legitimam, sed perpetuam) tamen breuioribus temporibus, qui triginta diebus figuram, sexaginta motum, centum octoginta perfectionem accipiunt. Hi enim incidunt iam in principium septimi mensis, possuntque edi vitales. Aulus Gellius citat hunc locum Hippocratis, sed longè aliter legit. Nam ego in meo codice inueni has voculas solum, καὶ ἐστὶ καὶ ἐστὶ: id est, nõ est, & est. Ille è suo codice, quem hæctenus non reperi, ita transcripsit: ἐστὶ ἢ καὶ ἀν' ἐστὶν ἀπ' ἀμῶν ὁ γένεσις: id est, est autem & non est octomestris partus. Producit enarrationem è Sabino, qui super eo loco ita scripserat: ἐστὶ ἢ φανόμενα ὡς ἴσα μὴ ἀπὸ κέρουσι, ἀν' ἐστὶ ἢ ἐς δυνάμειν μὲν τὰ ταῦτα. καὶ ἐστὶν ἢ φανόμενα ἢ παραυτίκα ἢ ἄλλα, ὅσα ἐστὶν. Id est, videntur quidem esse vt animalia post abortum, non sunt autè vt quæ statim mo-

riuntur: & sunt imaginatione, quia statim sunt, facultate autem non sunt. Hæc ille ex Sabino. Qui proinde intellexit Hippocrate dixisse octomestres partus esse & non esse, quod octauo mense editi quodammodo sint & non sint: sint quidem, eò quod viuentes producantur: non sint, quod non durent, sed statim intereant à partu. Sed ego meum codicem sequutus sum, cum quoniam non contigit alium videre, tum etiam quia videtur veriosem, & Hippocrate magis dignam sententiam continere. Nam quid non habet illa Sabini enarratio, vulgarium ænigmatum dilutioni simillimum? quid eximit eruditionis? Quanquam ego lectionem ipsam Sabini sequutus, locum aliter intelligerem. Nimirum priores partus, eum inquam qui agitur ducentis decem, & trecentis, & ducentis quadraginta diebus, legitimos esse: octomestres autem plerisque in locis non esse, alicubi tamen etiam esse. Nam Aristoteles in quadam Græciæ parte solere octomestres seruari, memoriæ prodidit. Sed quia hæc ad loci enarrationem sunt satis, & de re ipsa libro 2. Controuers. multa disputauimus, hæctenus modò. Dies hoc loco vocari soles, eò quod Sol distinguit dies, non est quod moneam.

Ὁσέων τροφή ἐκ κατήζιος. ῥίνι δις πέντε γνά-
θω, καὶ κληίδι, καὶ πλωρησσι, διπλάσια, πήχρη, τρι-
πλάσια, μῆρῶ, πέντε πλάσια. καὶ ἐπι ἐν τέτοισι
δύατα πλεόν ἢ ἐλάσσον.

Ossium alimentum ex confectione. Naso bis quinque, maxille & clauicula & costis duplicia, cubito triplicia, tibia & brachio quadruplicia, femori quintuplicia, & si quod in his plus aut minus potest.

Proculdubio locus hic est vetustate corruptissimus, suntque multa detracta, & alia quædam addita, vt suspicer quam plurimum disfidere ab eo, quod Hippocrates ipse scripserit. Ac fortasse hæc verba aliquis interposuit: nam nihil habent verum, neque Hippocrate dignum. Nam siue sermo sit de coalescentiis ossium, siue de fracturis quas possunt accipere, falsa est sententia. Nam nasus neque habet decem commissuras, nec video quas decem confectiones possit accipere. Si priora illa verba, ossium alimentum ex confectione, significant, vt videtur, ossa capere alimentum per coalescentias, non est omnino vera. Nam quanquam ossa cranei accipiunt vascula multa per commissuras, sunt multa alia ossa quæ commissuris carent, & per se tota alimētum capiunt ex vicinis partibus, perque eam membranam, qua ossa omnia vestita sunt, quam periositium vocant. Quid aliud significant, non video. Itaque non tam volo hæc verba interpretari, quam hinc expungere. Si quis fortè post me inuenerit enarrationem commodam, reducat is, eritque mihi magnus Apollo: modò tamen afferat vera & consentanea, nam facile est de re quacunque delirare.

Αἷμα ὑγρὸν, καὶ αἷμα σερρὸν. αἷμα ὑγρὸν, ἀσῆον· αἷμα σερρὸν, Φλαῦρον.
Sanguis humidus & sanguis solidus: sanguis humidus, urbanus: sanguis solidus, prauus.
Sanguis omnis est humidus cum calore: quod si

quatuor succi nomine sanguinis significantur, est in homine temperato temperatus, in intemperatis intemperatus, vt ipse homo. Verum hic nomine humidi & solidi, tenuem & crassum intelligit: & vitur hic eadem metaphora, qua paulo ante, vocas sanguinem tenuem vrbatum, eo quod sit bonus. Itaque tota hac dictio debet intelligi, quasi ita esset scripta, Sanguis aut est tenuis, aut crassus: sanguis tenuis est bonus, sanguis crassus est malus. Merito quidem crassum sanguinem vituperat: nam redundat melancholia, & nascuntur ex eo crassi & turbulenti spiritus, & multae obstructions. Nec tamen tenuis omnis est commendandus, sed is qui est cum multa concoctione, non est nimis crassus: qui certe mediocris erit substantia propria, videbiturque tenuis, quod a crassis succis sit expurgatissimus, minimè pituitosus, aut melancholicus. Nam qui nimis tenuis est, vsque adeo vt effusus non concreseat, hic minimè debet haberi bonus, sed vitiat & putris, vt alio loco scripsi.

Πρός τι πάντα, Φλαύρα καὶ ἀσεία.

Ad aliquid omnia, mala & vrbana.

Hic etiam perstat in metaphora: valet enim praescripta oratio, vt haec, ad aliquid omnia bona & mala. Est sententia verè Hippocrate digna. Nihil enim eorum quibus homines vtuntur (medicamenta intelligo, & alimenta: nam quae toto genere sunt delecteria, nulla ratione hominibus profunt) est omnino laudandum, aut omnino vituperandum. Nihil enim est tam vtile, vt non noceat saepe: neque quicquam tam noxium, quod non sit saepe vtile. Si quis omnibus prudenter vtatur, omnibus iuuabitur: si imprudenter, omnibus laedetur. Itaque non tam oportet Medicum (quod plerique tamen faciunt) res quasdam habere in malis, a quibus velut a venis cauere omnes mortales censent, alias in bonis, quibus vti omnibus incaute permittat: sed docere, vtendi quacunque re, quae sit idonea, & quae minus idonea occasio: quae res bonae, & quae malae sint, non indistinctè, sed ad haec & ad illa. Mirum est quam facile interrogent quidam Medicos de re quauis, sitne bona an mala: & quam moleste ferant, nisi statim Medici respondeant, nihil rogates, nihil distinguentes, haec bona, illa mala. Quasi verò rerum omnium aliae sint capite damnatae, aliae semper absolutae. Scripta sunt prius in hoc ipso libello multa exempla sententiae huius: quale erat illud, Probe perspirare, ad quaedam melius, ad quaedam deterius est: & illud, Lac alienum aliquando bonum, aliquando malum. Itaque vt vidisti me in eis exemplis, vtilitatis & noxae causas distinguente: ita oportet te interrogatum de re quauis, distinctiones meditari, non inceptitanter respondere.

Ὁδὸς ἀνω κάτω, μήη.

Via sursum deorsum vna.

De via alimēti disputat, de ea inquam, per quam in vniuersum corpus deducitur. Non ergo, inquit, alia via est quae ad supernum corpus, alia quae ad infernum ducit: sed eadem in corpus vniuersum distributa, in vniuersum diducit. Haec est vena caua, quae ab hepate orta, postmodum in supernam & infernam partem, & in dextram & sinistram, an-

teriolem & posteriorem, ramos mittit. Eodem modo facit arteria magna a corde orta.

Δύαμις προφῆς κρέσσων, ἢ ὄγκος ὄγκος προφῆς κρέσσων, ἢ δύαμις.

Facultas alimenti melior quam moles, moles alimenti melior quam facultas.

Facultas alimenti est facultas nutriendi: nam facultates aliae, medicamentorum potius sunt, quam alimentorum. Sunt ergo cibi quidam multum nutriendi, quidam parum nutriendi: illi sunt, qui cum exigua mole praestant corpori multum nutrimenti, vt vitella ouorum, capones, & perdices: hi, qui cum magna mole praestant exiguum, vt beta, lactuca, & malua, & omnia olera, & fructus. Est igitur in arte cibandi aegrotos, optimum praecipuum, quod Hippocrates praescriptis verbis docet: tribue nunc multum cibi parum nutriendi, nunc parum valde nutriendi, vt necessitas feret: nam vtrumque potest ferre necessitas. Vt si quis extenuatus valde sit, & indigeat magna refectione, tamen ventriculum habeat, qui non possit cibum ferre, vt debet exiguo cibo qui multum nutriat. Contra, si toto corpore impurus sit, vt morbus postulet a cibis abstinere, tamen aestuet ventriculus, afferatque syn-copas, cum non est cibo plenus, ita vt sit in picrocholis, accipere debet multum cibi, qui tamen nutriat omnino exiguum. Haec enim est ratio cibandi multum, & nutriendi parum. Ergo hic ingurgitabit multam lactucam, aut betam cum aceto: ille oia forbilia, & decoctarum carniū pingueius.

Καὶ ἐν ὑγροῖσι, καὶ ἐν ξηροῖσι, ἀφαιρέει καὶ προσήησι τὸ αὐτό. τῷ μὲν ἀφαιρέει, τῷ δὲ προσήησι τὸ αὐτό.

Et in humidis & in siccis, aufert & apponit idem: huic quidem aufert, huic quidem apponit idem.

Sicca & humida scimus iam a principio vocari ab Hippocrate in hoc libello, cibos & potus. Aphæresin siue ablationem, statuit nutritioni contrariam: & nutritionem vocat appositionem, quia cibi appositione agitur. Itaque ille cibus aut potus, dicitur apponere substantiam, qui nutrit: auferre dicitur, qui contrarium facit, extenuat videlicet, dissipando, aut euacuando per ventrem superiorem, aut inferiorem, aut vtrunque aliter. Appositio igitur, ab alimento vt est alimentum: extenuatio, qualitate aliqua medicamenti. Paucae admodum res sunt (ac fortasse nullae) tam simplicis naturae, vt non sint diuersis partibus constitutae, quae diuersis facultatibus sint praeditae, vt aliis partibus sint alimēta, aliis medicamenta: aut medicamēta quidem omnibus, sed facultatibus diuersa, vt calfacientia aliis, aliis refrigerantia: aut aliis expurgantia, aliis astringentia. Hac causa fit, vt eadem res, siue ea potu, siue esu accepta sit (nam vtrisque accidit eodem modo) in diuersis hominibus diuersa faciat, aut etiā contraria, quin etiam & in eodem homine, non eodem tempore. Vt accidit casiam (nā esto haec loco exempli) duobus hominibus datam, alium extenuare expurgatione, alium ne mouere quidem, sed ipsam etiam concoctam hominis substantiae apponi: acci-

dit non minus eandem casiam, eundem hominem, hoc extenuare, alio tempore nutrire. Aloe profecto plerunque euacuat, non raro ventrem sistit. Causa est in peculiari hominis natura, aut in ea dispositione, quam modo fortuito comparauit. Nam cum corpora nostra facultatibus naturalibus praedita sint, iisque multis & contrariis, vt trahendi, retinendi, coquendi, & expellendi, si medicamentum subit contrariis facultatibus praeditum, cum ea medicamenti facultate conspirat facultas corporis, in cuius actionem erat corpus paratius, & qua membra maximè indigebant. Nam natura, vt dictum est ab Hippocrate ipso, iuuat omnia omnibus: ergo pugnat aduersum omnia, quae contra naturam accidunt, conspiratque cum omnibus, quae in eam rem iuuant. Ergo si forte fortuna incidit casia in corpus, quod alio qui paratissimum erat ad expellendum, fluxum ventris commouet: si in corpus omnino imparatum, ipsa quoque retinetur, & nutrit. Si hominis qui fluxu ventris laborabat, & aloem accepit, natura potuit auxilio partium adstringentium vti, iuuatur cohibito fluxu: si non potuit, magis laeditur a partibus expurgantibus. Nam medicamenta laedere se posse possunt, iuuare non possunt, nisi natura eis vtatur. Non ergo mirum est, eandem rem esu aut potu, alicui homini substantiam apponere, alicui auferre.

Φλεβῶν Δρασφύξιος, καὶ ἀναπνοῆ πινύμαλ, καὶ ἡλικίαν, καὶ ξύμφωνα, καὶ Δάφωνα, καὶ νέσασ καὶ ὑγίαις σημήια. καὶ ὑγίαις μάλλον ἢ νέσασ, καὶ νέσασ μάλλον, ἢ ὑγίαις. προφῆ γὰρ καὶ πνεῦμα.

Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta aetatem & consonantia & dissonantia, & morbi & sanitatis signa: & sanitatis magis quam morbi, & morbi magis quam sanitatis. Alimento enim etiam spiritus.

Quandoquidem exiguam hanc particulam huius libelli excepi, & quodam libello, quem de Pulsibus scripsi, seorsum enarraui, non erit hic multis agendum: sed quod ipse Hippocrates agit, rerum summas attingendum, quatenus locus hic intelligi possit: nam artem de pulsibus, quam hoc loco intinuat, in illo libello sumus exequuti. Antiqui omnes, arterias venarum nomine intelligebant, atque Hippocrates hic ita facit. Pulsationes enim Graecè διασφύξις (libuit nomen Graecum hic scribere, vt omnes intelligat hic de pulsatione arteriarum, non de palpitatione esse sermonem) arteriarum sunt. Quanta similitudo inter pulsum & respirationem intercedat, libro 3. Contr. diximus: conueniunt verò ea potissimum, quod idem vtriusque vsus sit, puta ventilatio innati calidi tractu spiritus. Habere solent hi duo motus, consonantiam & dissonantiam quandam, iuxta aetatem & naturam hominis, quam vocare soleimus rhythmum, aut contrarium. Nimirum vterque motus esse potest eurhythmus, aut arrhythmus. Quae in re maximè hae proportionales considerentur, & quot earum differentiae sint, dicto loco percurramus. Significat nobis pulsus & respiratio, hominē bene aut malè habere: nam bonae pulsus differentiae, bonam valetudinem, malae aduersam significant. Hoc ergo est quod dicit, Sunt sanitatis magis quam morbi, & morbi magis quam sanitatis signa. Id est, pulsus & respiratio vtriusque ha-

bitudinis signa praebent, sanitatis & morbi: nunc sanitatis, nunc morbi, vt differentiae pulsus, bonae aut malae sunt. Sed quorsum haec? quorsum de pulsu mentionem hic fecit Hippocrates, aliud qui insolens? Nam (inquit) spiritus, etiam alimentum est. Fecit mentionem supra, nisi oblitus sumus, triplicis alimenti, sicci, & humidi, & spiritus: id est, cibi & potus & aeris. Hic quoque repetit triplex hoc alimentum. Aer praestat alimentum, non corporis nostri partibus (nisi forte interius aer aliquis animatus est) sed spiritibus vitalibus & animalibus. Ergo vt huius alimenti mentionem faciat, facit pulsus arteriarum, quo trahitur in corpus aer, vt materia spirituum sit, & calorem temperet. Vides, vt Hippocrates nihil eorum quae alij omnes sunt in arte de pulsibus exequuti, reliquerit intactum. Nam vsus pulsus insinuauit, dicens, Alimento enim spiritus: rhythmum & reliquas differentias, dicens, Iuxta aetatem consonantia & dissonantia: praesagationem, dicens, Morbi & sanitatis signa, & sanitatis magis quam morbi, & morbi magis quam sanitatis. Iam verò nomen, apud nullum priorem inuenimus scriptum: neque profecto Galenus, qui nos tam multis seculis superauit.

Υγρὴ προφῆ δριμετάβλητη μάλλον, ἢ ξηρὴ ξηρὴ προφῆ δριμετάβλητη μάλλον ἢ ὑγρῆ.

Humidum alimentum, bene commutabile magis quam siccum: siccum alimentum, bene commutabile magis quam humidum.

Ad bonam commutationem, aliquando melius esse dari cibum humidum quam solidum, aliquando solidum quam humidum, docet. Itaque confert saepe id quod esu datur, succo aliquo excipere, & potu dare, vt melius commutetur: saepe contra, quod datur potu, vt melius commutetur, densare, & dare esu. Verum scire oportet illud, bene commutabile, Graecè ἀμυτάβλητον, significare hoc loco non quod facile, sed quod bene commutatur. Nam ceteris paribus (vt profecto oportet statui) non potest quod liquidum capitur, non commutari facilius, quam quod solidum: nam habet iam liquiditatem, quam oportet solidos cibos accipere in ventriculo. Sed longè aliud est, bene commutabile, ac facile commutabile: nimirum omnia sunt tantò facilius commutabilia, quantò sunt tenuiora: non tamen tantò etiam melius. Nam multa, causa tenuitatis malè commutantur, id est, pro concoctione corrumpuntur, & in malos succos mutantur. Oportet enim vt cibi concoquantur, & in bonos succos mutantur, calori ventriculi respondeant proportionem: nam tenues cibi à calidis corrumpuntur, crassi coquantur: crassi contra, vitiantur à frigidis, & coquantur à calidis. Ergo aegrotantibus qui biliosi natura sua sint, & morbo etiam tales facti, nequaquam iuscula danda sunt, vt plerique Medici faciunt, sed cibi solidiores & crassi: aut si tenui cibo est opus, tenues quidem, tamen difficiles putrefactu, vt fructus astringentes: & haec ipsa quae potu dabantur, data esu. Pituitosis verò & frigidis, ij ipsi qui dandi sunt cibi, liquido aliquo excipiatur, denturque iuscula: nam ita melius commutabuntur.

Ἡ δύσπλοία, δύσξανάλωτος, ἢ διπρόσθετος, δριμετάβλητη, ἢ διπρόσθετος, δριμετάβλητος.

Alimentum quod aegre commutatur, aegre consumitur: quod facile apponitur, facile consumitur.

Hoc est quod in Aphor. dicitur: Eorum quae cito nutriunt, celeres quoque fiunt excretiones. Nimirum cibi crassi ut difficile a nostris membris commutantur, ita cum semel commutati sunt, alimentum corpori praestant solidius, & causis a quibus dissipamur, magis obstitens, ac proinde diutius durans. Tenue alimentum, ut cito apponitur, ita cito effluit.

Καὶ ὁἷσι παχέης προσέσειθεν δέονται, ὑγρὸν ἴημα ἐς ἀλάλησιν δυνάμει κρείττερον. ὁἷσι δὲ ἐπιπαχυτέρης, δι' ὅσφρησιθεν. ὁἷσι δὲ βραδυτέρης προσέσειθεν δέονται, σερρή σφρη.

Et quicumque cita appositione indigent, humidum medicamen ad reficiendum vires optimam est: qui adhuc citiori, per odoratum: qui autem tardiori appositione indigent, siccum alimentum.

Longè interest bene, aut multum, aut citò, aut firmiter nutrire. Bene aut malè nutrire dico, ut cum nutritione seruetur emendeturve temperies partium, aut contrà vitietur. Multum aut parum dico, ut copiosum affigatur alimentum, aut deficiens. Citò aut tardè, ut longè aut non longè ab assumptis cibi fiat refectio. Firmiter aut contrà nutrire dico, ut tale sit alimentum ut durare possit, aut tale ut effluat. Bene nutriunt cibi boni succi: malè, mali. Multum, quibus est parum excrementi: parum, quibus multum (illos dicebamus paulò antè habere magnam potentiam cum exigua mole, hos cum magna mole parvam potentiam.) Citò nutriunt cibi, qui tenues sunt, & citò commutantur: tardè, qui crassi & tardè commutantur. Sed qui tardè commutantur, firmiter harent: qui citò, debiliter. Hoc enim est quod paulò antè dicebatur, Alimentum quod aegre commutatur, aegre consumitur: quod facile apponitur, facile consumitur. Dicitur est à me nuperrimè, quanquam potus possit nunc melius nutrire, nunc deterius quàm cibus pro natura hominis, tamè citius aut tardius nò posse, imò semper cum res aliqua liquata potu capitur, citius nutrire quàm si eadem caperetur esu. Hoc est quod Hippocrates modò docet, dicens: Si subueniendum sit alicui, qui cita refectio indigeat, eò quod tardam non possit expectare, dandum esse ei humidum cibum, id est potum: si verò indigeat homo refectioe, at non celeri, melius esse vti sicco cibo. Hoc est quod in Aphor. dixit, Facilius est impleri potu quàm cibo. Verum in Aphor. contulit inuicè duo tantum alimentorum genera, eibum & potum: hinc confert tria, obseruans perpetuò partitionè illam triplicis alimentum, sicci, humidum, & spiritus. Siccum & humidum hauriri ore, dixit prius, spiritum naribus. Certè ut potus tenuior est, & citius commutatur quàm cibus: ita vel etiam multò magis spiritus, quàm potus. Ergo si quis exoluitur, & celeri refectioe indiget, potum capiat vini, aut iuris, rebus quae facultatem recreent parati (sed si nihilo obstat, vinum magis probò.) Si iam linquitur animo, indigetque celerissima, admoueantur naribus res odoratae: nam earum ha-

litu citissimè spiritus animales regenerantur. Ego odore vini frequenter vtor, non rarò etiam aceti: atque si adsit, vapore panis calentis adhuc & recens cocti, & carniū elixarum & calentium. Interim si qui animo linquitur, id potest facere, potandum etiam aliquid do: cum refectio iam mediocriter sunt vires, do cibum. Sed cur Hippocrates cum loquatur de cibo, dicit, humidum medicamentum? An quia in animi deliquis vtimur cibis pro medicamentis.

Μυες σερρώτεροι, δυσδύτητοι τῶν ἄλλων, πᾶρξ ὀστέων καὶ νεύρων.

Musculi solidiores, difficilius liquefcunt quàm alia, praeter os & neruum.

Quò membrum aliquod est solidius, eò solidiorem partem cibi capit ad nutritionem. Nam capit membrum quodcumque ex ingestio cibo simillimam sibi partem: nam dictum paulò antè est ab ipso Hippocrate, omnia, praeter pulmonem, vtuntur cibo simili sibi. Sed quò alimentum solidius est, eò tardius dissipari est monstratum: fit ergo, ut quò solidius erit quodcumque membrum, eò difficilius liquefcant, id est, dissipentur. Atque cum febris aliqua earum quae colliquantes appellantur, acciderit, primum liquefaciet pinguedinem & carnes, deinde neruofas & osseas particulas. Voco neruofas, non neruos solùm, propriè nuncupatos, sed alias omnes neruis modo substantiae similes, ut membranas ventri, ventriculi, vesicae, & similia, quin venarum & arteriarum: nam hoc modo vsum esse Hippocratem nomine nerui, Galenus docuit. Osseas partes eadem ratione ego voco, cartilagineas, & callosas partes. Ergo Hippocrates nomine ossis & nerui, omnes partes solidas intelligit. Quibus exceptis, constat musculos solidiores, quales sunt crurum & brachiorum potissimum, firmiores esse, & liquatu difficiliores aliis omnibus partibus: nam sunt difficiliores aliis musculis qui sunt molliores, quales sunt musculi oculorum, & linguae, & faciei, & alij omnes, aliis plus, aliis minus, & multò magis pinguedine & adenibus.

Δυσμεπέλητα τὰ γυμνασμία, καὶ ἡ ἀὐτὰ αὐτῶν ἰσχυρότερα τῶν ἄλλων. Ἐξ τῶν αὐτῶν ἐωυτῶν δυσηκίστερα.

Quae exercitata sunt, difficilius commutantur, secundum genus ipsa suum firmiora quàm sint: proinde ipsa se ipsis aegrius liquefcunt.

Exercitatio particulae cuiusque, nisi omnino nimia sit, facit ad illius soliditatem: nam facit ad consumptionem excrementorum, & succorum, qui redundant. Ergo particula quaevis exercitata, firmior erit seipsa non exercitata, & proinde aegrius liquefcet. Aegrius itaque gracilefcet corpus bene exercitatum, quàm corpus quod in otio impinguatum est: hoc enim molle est, & laxum, & effluens. Hoc ergo est quod dicit, exercitata fiunt firmiora, secundum genus ipsa suum, quàm sint, id est, quàm soleant esse. Tota itaque haec sententia est, firmari membra labore mediocri, ut cibo solido. Sexto etiam Epidem. contulit laborem cum cibo, dicens: Labor articulis, cibus carnibus.

Πύον τὸ ἐκ σπυρῶς, πῶδες τὸ ἐξ αἱματὸς, καὶ ἐξ ἄλλης ὑγρότης.

Pus ex carne, purulentum ex sanguine & ex alio humore.

Pus quum generatur in particula aliqua inflammatione laborate, fit partim ex sanguine, qui in inflammatione conclusus continetur, partim ex carne ipsius particulae: nam carnem ipsam in pus resolui, indicat vlcus cauum quod relinquitur exesa carne. Ergo cum particula aliqua vlcerata, sicca medio critè est, pus facit ex ipsa carne, modicum tamen: cum verò est valde humida, aut laborat multa fluxione sanguinis, aut alterius humoris, si pus facit, est purulenta, & multo pure fordida. Hoc est quod Hippocr. praescriptis verbis inquit.

Πύον προφῆ ἔλκεθ. Πύον, προφῆ φλεβῶς, ἀρτηρίας.

Pus alimentum vlceris: pus alimentum venae & arteriae.

Aut nomen vlceris dicitur hic de particula vlcerata, aut nomen alimenti accipitur metaphoricè. Nam vlcus ipsum nò potest propriè nutriri: sed sensus erit, vlcus ex pure accipit alimentum, id est, augetur. Qui sensus verus certè est: nam cum augetur pus, crefcit vlcus, absumpta carne: seruat etiam pus vlcus, quia nisi particula expurgeretur, & sicceretur, nò sanescit vlcus. Aut sensus est, vlcerata particula nutritur pure: qui sensus verus ita erit, non quidè particulam nutriri pure, sed pus fieri, ut sit alimentum vlceris. Nam pus generatur ex succo qui continetur in inflammatione, non aliter quàm inflammata particula, ac in ea solidis praecipue, ut venis & arteriis, commutantibus eum succum, ut eo nutriatur. Non enim profectò aliter pus fit, quàm particulae facultate naturali commutante sanguinem: neque ea facultas aliorum sanguinem commutat, quàm ut eo nutriatur. Ac nutritur profectò eo, generaturque non pus, sed alimentum optimum, si particulae calor naturae modum retineret, & sanguis esset integer, nò semiputris. Sed quia aut sanguis iam non est aptus fieri bonum alimentum, aut calor nò est naturalis omnino, facit natura, non quod vult, sed quod potest, pus scilicet: quod est venae & arteriae alimentum: id est, generatur, ut sit venae & arteriae alimentum. Est itaque pus alimentum particulae vlceratae, quod Hippocr. appellabat, quasi alimentum: quod tamen ad veri alimenti perfectionem non peruenit. Nam quanquam ex parte aliqua puris, vlceratam particulam reuera alimentum capere, quidam affirmant, ego eis non assentior, si modò verum est pus: generatur enim per putrescentiam, ut foetor indicat. Neque profectò Galenus assentiretur, qui alicubi ita scripsit: Coquitur pus in phlegmone, etsi nulla illius pars praestare possit alimentum.

Μυελὸς προφῆ ὀστέων, Ἐξ τῶν σπιτωρῶνται.

Medulla ossis alimentum, propterea callo obducuntur.

Medulla cerebri, & spinæ, non est partis alterius alimentum, sed ipsa per se est membrum nostri corporis, atque adeò nobilissimum. Medulla ossium,

non est nostri pars, sed est ossium alimentum: ac proinde continetur in ossium cauis, ut sanguis in venis. Itaque quod est aliis partibus suus ros, hoc est sua medulla ossibus: quod modus substantiae vtriusque (ossis dico & medullae) & ossium conformatio, aperte indicant. Qui enim alius vsus sit medullae illius, aut quae actio? quorsum ossa, caua illa medullis plena habent? quàm similis est ossis substantia duratae medullae? Hoc Plato docuit in dialogo de Natura his verbis: Os verò ipsum ita composuit, terram atterens puram lenemque miscuit, madefecitque medulla. Haec verba nihil nobis aliud significant, quàm medulla reddita crassiori, os fieri. Fit ergo accessio substantiae ossis, ex substantia medullae: quare os nutritur medulla. Quanquam non desunt inter barbaros medicos, qui censent nò posse esse, utpote quae frigida sunt, nutriri medulla, quae non est frigida, cum nutritio agatur concoctione alimenti, & quae coquantur, calidiora fiant concoctione: sed nutriri dicunt hac causa, ossa sanguine melancholico. Sed si horum sententia vera esset, ossa profectò non essent alba: nam non potest id quod nutritur, non referre aliquatenus colorem alimenti (nam qua alia causa qui nutriuntur succis pituitosis, fiant carne albidiora) quare ex nigro succo, alba ossa, vnica commutatione non fierent. Continerent etiam ossa suis poris melancholiam, non medullam: siquidè suo alimento imbutas esse omnes partes, oportet. Quare medullam nutriri ossa, verissima sententia est. Neque verò argumentum quod à contraria sententia proponebatur (quanquam certè plerisque aliis erit difficillimum) mihi sit solutu difficile. Docui enim in commentariolo quodam, quem iam edidi in librum quartum Meteor. Aristot. eam actionem, qua membrum quodpiam alimentum commutat redditque simile sibi, nihil habere concoctionis (concoctionem enim, interno calore rei ipsius quae coquitur, agi.) Sed esse membris omnibus vim quaedam commutandi id, quod commutationem talem potest accipere, ad sui similitudinem: ut ignis ignem, & aqua aquam facit, ea quae admota id pati possunt. Ut ergo aquam aqua generans, frigidius reddit id quod accepit, ignis faciens ignem, calidius: ita possunt calida membra frigidioribus, & frigida calidioribus nutriri. Quod ab Aristot. dicitur dicto libello: Omnia quae coquantur, redduntur calidiora. De iis intelligo, quae solam concoctionem patiuntur: aut quae etsi passionem aliam subeant, subeunt quidem illam minimam, praecoctione. Medulla verò cum sit os, haud satis scio an accipiat concoctionem aliquam: quod si quam accipit, multò plus accipit illius commutationis, quam negari esse concoctionem. Haec de ossis alimento: sed est quòd addandum reliqua. Ossa cum franguntur, causa suae duritiei non possunt verè agglutinari, nisi in tenellis corporibus, cuiusmodi puerulorum sunt: oportet enim res omnes, quae vnitionem sint accepturae, molles esse. Verum vnuntur callo quodam, qui procedente tempore durefcens, ossi similis euadit: fitque ita vnitum os, non valde infirmum. Hic callus generatur, ex alimèto ossis, inter partes fractas con crescente. Hoc ergo est quod dicit: Propterea callo obducuntur.

Δυνάμεις πάντα αὐξάνει, καὶ πρέφει καὶ βλαστάνει.

Facultas omnia auget, nutrit, & germinat, & facit.

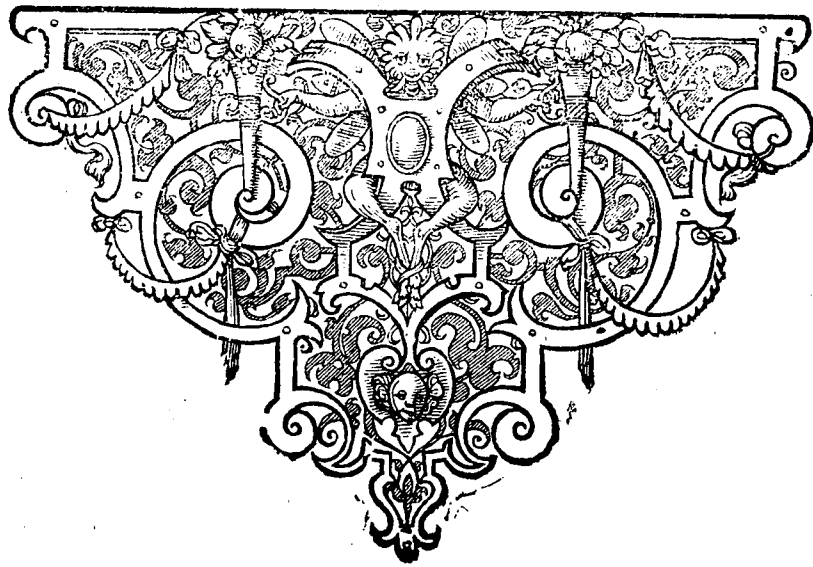
Ego nihil aliud hic dici intelligo, quam quod libro 2. Controuersiarum confirmari, eandem facultatem esse quae generat, & quae nutrit, & quae auget nostra corpora. Nam & tres has actiones, generationem, nutritionem, & incrementum, dico unicum esse: modis quibusdam diuersas. Nimirum facultas alitrix, ex semine & sanguine facit partes nostras à principio, commutans alimentum in eas partes. Haec ipsa & hac ipsa actione, si quae pars excisa aut corrupta est, quae refici possit, reficit: & partes omnes nutrit, commutans tantum alimenti, quantum substantiae, causae quae perpetuo nos alterant, absumunt. Et commutans plus, auget, cum ita fert corporis natura. Neque enim alterius facultatis sit, carnem generare à principio: alterius, corruptam restituere: aut factis iam, partes nouas addere, easque aequales, minores, aut maiores abeuntibus. Siquidem eadem vis est, qua ignis primum generatur, & qua semel extinctus rursus accenditur, aut plus etiam. Itaque facultas alitrix, haec ipsa, utens eisdem ministris (trahente dico, retinente, commutante, & expellente facultatibus) ex eadem materia (medulla inquam & sanguine) generat, nutrit, & auget membra omnia.

Υγροσίνη, τροφήσ οχημα. Humor, alimenti vehiculum.

Potus, aut est tantum potus, cuiusmodi qui non nutrit, ut sola aqua: aut est alimentum in potu, ut vinum, & iuscula, & succi multarum rerum. Prior ille prodest ad temperandum membra, ventrem praecipue & viscera, frigore & humore, & ad distributionem ciborum: posterior, ad haec ipsa, & ad nutriendum. Modò explicat Hippocrates usum illius humoris, qui cum prosit nostris corporibus, nihil nutrit: talis est, qui est potus tantum, & serum etiam sanguinis ac omnium humorum. Potus pars quaedam descendit per intestina cum faecibus, facitque quominus arescant. Maxima pars penetrat epar, faciens ut succi quoque qui in eam usque partem crassiores veniunt, & penetrare non possunt, diluti penetrent. Maxima pars potus egressi iam hepar, ut suo munere perfuncta, per vias vrinarias venit in vesicam, illincque extra corpus. Reliqua pars diducitur per totum corpus, commixta cum sero proprio sanguinis, ut simul vehat crassiusculas partes succorum: quae deinceps, cum suo munere perfuncta est, exudatur, aut abit per occultum halitum. Hoc est quod dicitur, Humor alimentivi vehiculum. Sed liber hic, non poscit plura.

F I N I S.

COM-

COMMENTARIA IN PROGNOSTICVM HIPPOCRATIS, AVTHORE FRANCISCO VALLESIO COVARRVIANO, PRIMARIO FACVLTATIS MEDICAE in Academia Complutensi Professore.

CAPVT I.

Τὸν ἰητρὸν, ἀρκέει μοι ἀρεῖσιν εἶναι, περὶ νοσίων ἐπιτηδύειν. περιγνώσκων γὰρ καὶ περιλέγων ὡς οὗτοι νοσέουσι, τὰ τε παρούσθαι, καὶ τὰ περιγεγονότα, καὶ τὰ μέλλονθαι εἶσαθαι, ὅσθαι τε ὡς ἀλλήλοισιν οἱ ἀδενέουσι, ἐπιδηγούμενος, πρῶτον αὐτῶν μάλλον γνώσκων τὰ τῶν νοσούντων πράγματα. ὥστε πολλὰν ἐπιτρέψην τῆς ἀθροῦσας σφέας ἐπιτῆσιν τῶν ἰητρῶν. τίς ἢ περιπέλλω ἀρεῖσιν αὐτῶν, περὶ δὲ τὰ ἐσόμενα ἐκ τῶν παρούστων παθημάτων. υγιέας μὲν εἶναι πείθει ἀπαντῆσας τῆς ἀδενέουσας, ἀδύατον. τῆσιν γὰρ τῆσιν περιγνώσκων τὰ μέλλονθαι ἀποθνήσκουσιν, κρέσσον αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἢ οἱ ἀθροῦσας ἀποθνήσκουσιν, οἱ μὲν πρὶν ἢ καλέσαι τὸν ἰητρὸν, ἢ ἰατροῦ τῆσιν νόσθαι, οἱ ἢ καὶ ἐσκαλεσάμενοι, ὡς ἀλλήλοισιν ἐπιδηγούμενοι, οἱ μὲν ἡμέτερον μίαν ζήσονται, οἱ δὲ ὀλίγον πλεονάζουσιν, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῆσιν τέχνῃ περὶ ἐκαστον νόσημα ἀνταγωνισάσθαι. γόνθαι εἶναι τῶν περιτῶν τῶν ποιητῶν τὰς φύσας, ὅσθαι ὑπερ τῶν διώσθαι εἰς τῶν σωμάτων. ἅμα δὲ καὶ εἰ τι θεῖον εἴσθαι ἐκ τῆσιν νόσθαι, καὶ τῆσιν τίς περὶ νοσίων ἐκμαθαίνειν. ἔτι γὰρ αὐτῶν ἀρεῖσιν οἱ δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀρεῖσιν αὐτῶν. καὶ γὰρ οὗσιν οἷον τε περιγίνεσθαι, τῆσιν ἐπὶ μάλλον διώσθαι ἀδύατον ἀφύλακτον, ἐκ πλεονάζουσιν περιελαδόμενοι περὶ ἐκαστα, καὶ οὗσιν ἀποθανεῖσθαι τε καὶ σωθῆσθαι μὲν περιγνώσκων τε καὶ περιγινόμενων, αὐτῶν αὐτῶν.

A possit cuiusque morbo arte repugnare: agnoscere ergo oportet talium passionum naturas, quantum supra vires corporum sunt: Simul autem & si quid est in morbis diuinum, & huius providentiam discere: ita enim admirationem consequetur merito, & bonus Medicus fuerit: etenim eos qui possunt superesse, eo magis possit recte seruare, multo ante consulens de singulis: & morituros & seruandos praenoscens, & praedicens, sine culpa quidem erit.

P v s hoc titulum accepit, προγνωστικόν, id est, ad praenotionem spectans, quia eius medicinae quae ad cognitionem spectat, maximam partem continet. Nam Medicinae sunt duae partes, prima quae officia Medici, aut ea quae

MEDICVM uti providentia, videtur mihi optimum esse: praenoscens enim & praedicens apud egrotantes, & praesentia, & praeterita, & futura, & quaecumque aegri omittunt enarrans, creditur quidem magis agnoscere quae sunt in egrotantibus. Quo fit ut audeant homines committere seipso medico. Curationem autem melius perficiet prauidens ex praesentibus passionibus, eas quae sunt futurae. Sanos ergo facere omnes laborantes, impossibile. Hoc enim melius foret quam si contingat futura prauidere. Quando autem homines intereunt, alij quidem violentia morbi antequam medicum accersant, alij autem & cum accersuerint, statim moriuntur, hi quidem diem viuentes unam, hi autem paulo plus temporis: prius denique quam ut Medicus

C Medicum oportet agere, continet: alia quae continet ea quae oportet cognoscere circa aegrotantes. Huius doctrinae sunt tres partes, quaedam quae docet cognoscere praeterita, quaedam quae praesentia, quaedam quae futura: nam circa haec omnia versatur haec ars. Nonnunquam cognoscunt Medici quae sunt in aegrotantibus, ut quo morbo teneatur, quae sedes fit male affecta, quam morbi causam interiori continet, qua parte doleat, & similia: nonnunquam praeterita narrat priusquam ex aliis audierint, ut quid haec acciderit circa aegrotantem, quae causae morbos antecesserint: nonnunquam praenuntiant futura, ut futuram hanc aut illam euacuationem, duraturum morbum hoc aut illud tempus, moriturum aegrotum aut victurum. Primam doctrinae partem vocant agnosticam, secundam diagnostica, tertiam prognosticam. Primam docuit Hippoc. scribens de passionibus, & de internis passionibus, & ubi ubi differit de rebus quae praeter naturam in corporibus consistunt: secundam, ubi docet antecedentia cognoscere, ut cum dicit, si mulier sanguinem vomit, huic menstrua defecerunt: sudor multus ex somno factus, pluri cibo uti significat. Ad tertiam partem pertinent multa Hippoc. opera, ut libri de iudiciis & de diebus decretoriis, & opus prorrhiticum, siue praedictionum, & hoc opus prognosticum, siue praenotionem continens. Neque vero his omnibus operibus quaquam ad eandem medicinae partem pertineant, eadem omnino docentur. Nam in libris de iudiciis docemur praesentire, an aeger sit periturus, aut liberandus a morbo paulatim, an repentina mutatione. In libris de diebus decretoriis docemur vim

dierum considerare: in hoc opere, an æger sit moriturus an nō, cognoscere: idem in prorrheticis, quāquam in illis multo plura ad quoscunq; morbos, & vtcunq; ad artem prædicendi pertineant, hic verò præcipua tantum signa & veluti selecta dicuntur, quæq; ad solos acutos morbos pertineant, aut ad eos qui ex acutis facti sint. Neque verò hoc opus est appellatum Prognosticum, id est, opus prænotionum, illud Prorrheticum, id est, prædictionū, quod alia sit ars quæ doceat prædicere, alia quæ præsentire: nam cum prædicturi simus quæ præsentimus, nisi velimus mentiri, eadem erit ars: sed ita placuit auctori. Idem tamen esse dictum opus de prædictione aut prænotione, statim indicauit dicēs, prænotens enim & prædicens. Opus hoc apud Hippocratem non est intercisum, sed quia Galen. in tres libros secuit, conantur quidam ordinem operi præfinire, distinctis signis, quæ in tribus libris tractentur. Quidam dicunt primo lib. contineri quæ spectant ad morbos acutos, secundo ad decedentes ex acutis, tertio, de diebus decretoriis & abscessibus. Alij dicunt primo lib. contineri quæ sumuntur ex operibus facultatis animalis, secundo quæ ex vitalis, tertio quæ ex naturalis: tamen hæc omnes sunt nugæ meræ, nam non respondet res his dictis, ut ipse decursus operis indicabit. Certe si quæ diuidendi ratio quadrat (quanquam neq; ea exactè) est per tria signorum genera, quæ Galen. in opere de Crisis distinguit. Nam primo lib. continentur signa salutis aut mortis magis, secundo signa concoctionis aut cruditatis magis, tertio critica & quæ ad crises pertinent magis, quàm duobus prioribus. Sed fatius sit dicere (ne cum illis videar nugari) hoc opus esse vnicum & perpetuum, quo toto docet Hippocr. signa futuræ mortis aut salutis in acutis, aut qui ex iis fiunt, idq; principio capto à notissimis, & versus difficiliora procedendo. Vt in principio proœmio vt commendat opus, quamquam alioqui Hippocr. neq; soleat proœmiis vti, neque sua commendare: sed res ipsa exigebat, vt ita faceret, quia multorum sententia est, partem hanc non pertinere ad artem medicam: quippe ad quam ea solùm videantur pertinere, quæ ad conseruationem salutis, & morborum curationem, pertineant. Vtcunq; ergo (dicunt) de euenturis Medicus sentiat: si scit rectè ea agere, quæ circa bene valentes & ægrotantes agi oportet, bonus medicus fuerit. Horum sententiæ vt occurrat, refert bona quæ ex hac doctrina procedunt, ita proponens: Medicum prouidentia vti, videtur mihi optimum esse. Quo loco constat, nomen hoc *πρόνοια*, non accipi propriè, sed pro nomine *πρόνοιας*. nam pronœa, auctore Cicerone, lib. j. de Natura deorum, est prouidentia, est verò ea vis, qua quis prouidet multis rebus, & multa, vt oportet, disponit, vt omnia rectè agantur: ita Stoici dicebant Deam quandam esse pronœam, qua omnia in hoc mundo aguntur. Constat vero hic non esse auctori sermonem de hac virtute, sed de prænotione quæ dicitur *πρόνοια*. neq; tamen puto incautè Hippocr. nomen id vsurpasse impropiè, sed consultò, vt aliud innueret. nimirum, vt est breuiloquus, sæpe vna vocula, hoc dicit, & illud innuit. non potest medicus prouidentia vti, nisi vtatur præcognitione. nam quomodo aliter prouideat futuris: itaque prænotio parit prouidentiam: hoc ergo vt innueret, simulq; & rem quam commendat & illius ma-

aximum vsum diceret, ipsam prænotionem appellauit prouidentiam. Sed venio ad bona quæ ex hac arte iubet expectare: ea sunt duo, aliud contingit medico, aliud ægrotanti: & illud ipsum quod medico accidit, recidit in bonum ægrotantis. nam medico accidit honor, & ægrotus curatur meliùs: nam prædicens præsentia, & præterita, & futura, & quæ ægri omittunt (id est, vt intelligit Galen. quæ inter respondendum nobis quæ acta sunt, sermone omittunt, vt verò ego intelligo, quæ ægri omittunt verbo, aut opere, nimirum aut non referentes quæ sint acta, aut non agētes quæ fieri medicus præceperit) hæc ergo omnia sentiens & dicens, creditur cognoscere affectum qui est in ægrotante, quod magno est illi honori. Curat vero etiam hac ratione meliùs, quia meliùs se illi concredunt ægroti & magis obediunt. Sed est aliud bonū, quod rectè tendit in scopum Medicinæ, nempe curationem, scilicet prænotens futura, meliùs ea præcauet, & prouidet circa singula. Sed & cum ægroti morituri sunt, contingunt dicta duo bona: primum expedit ipsis ægrotantibus, Christianis maximè, vt mortem illis prænuntiemus, vt omnia cogitent & agant, vt citò morituri: intelligentesq; animam à Deo, cuius imperio in his corporis vinculis continebatur, reuocari, veniam impetrent peccatorum. Expedit etiam medico mortem prædicere: nam aliter non effugiet notam aut ignorantiam, quod non cognouerit morbo lethali ægrotum teneri, aut eriminis quod interfecerit: ergo inquit Hippoc. si possemus omnes ægrotantes sanos facere, id profecto multo melius esset, quàm prædictioni studere, sed non possumus: nam multi moriuntur (quasi expurgans medicos quod non omnes sanent, inquit) alij quidè violentia morbi, antequam medicum accersant, alij autè & cum accersuerint, statim moriuntur: hi quidè diem viuentes vnam, alij paulo plus temporis, prius tamè quam medicus arte possit repugnare. Hæc dicit Hippoc. vt extollat suam artem: sed vt verum fateamur, non erat opus hac expurgatione. satis erat dicere, multi moriuntur. moriuntur enim etiam cum medici arte repugnant, neq; solùm secundo aut tertio die, sed quàm multi etiam post vigesimum Hippocrati ipsi, vt in epidemiis narrat, moriebantur. Vtcunq; hoc habeat, agnoscere, inquit, oportet talium passionum naturam, quantum supra vires sint. Hæc est tota ratio præuidendi, an æger sit moriturus an non, mentem intendere in morbum & naturam, considerareq; per vtriusq; signa, vtrum vtri videatur præualere, non aliter (inquit Galen.) quam cum duobus colluctatoribus intenti sumus, considerantes quis illorum sit alium deiecturus. Hæc itaque docet Hippocr. considerare, pariter & si quid est in morbis diuinum, illius quoque discere prouidentiam. In huius particulæ enarratione sunt multæ sententiæ. Quidam putant diuinum in morbis appellari amorem, quod amor à multis diuinus dicitur. Alij dicunt diuinum in morbis esse vim dierum decretoriorum, quia ea vis pendet non ex causa in elementis, sed ex motu astrorum. Alij dicunt eos morbos esse diuinos, qui ex ira Dei proueniunt. Galen. has omnes sententias refutat, & aliam adiicit, scilicet eos morbos esse diuinos, qui ex aeris constitutione proueniunt, cuiusmodi sunt pestilentes, & qui populariter grassantur: nam inquit, aerè appellant omnes cælum, quare quod ad aerem pertinet,

net, cæleste & diuinum. Ego verò aliter intelligo, scilicet cum Hippocr. sit auctor adeò breuiloquus, non puto verbum quod duo aut plura non ineptè potest significare, vni sensui adstringendum: maximè cum phrasis ipsa qua Hippocr. vtitur hoc loco id insinuet. nempe cum vellet nos docere vt edisceremus omnia quæ ad prænotionem vtcunq; facerent, dixissetq;, oportet considerare talium passionum naturam, quantum supra vires sit (hoc est quod per signa nota & minimè diuina prædicitur) adiecit, & si quid est in morbis diuinum, ne omnia quæ diuina, id est, admiranda, aut à Deo, aut ab Astris, aut deniq; ignota causa, haberi possunt in morbis, recenseret, & de singulis disputaret, an essent an non, vno verbo & cum conditionis signo omnia comprehendit, præcipiens si quid diuinum in morbis est, quod ad prænotionem faciat, id totum disci. Non ergo debemus coniectare, quid eorum quæ diuina in morbis esse possunt, intellexerit Hippoc. sed considerare quæ sint quæ ad prænotionem in morbis faciant, & diuina dici merito possint, atque ea omnia putare ab Hippocr. dicta. Amorem certè ego non puto intelligi posse verbo Hippocr. non quod passio naturalis est, vt inquit Galen. refutans hanc sententiam (nam quanquam naturalis passio sit, tamen inualuit vsus maximè apud poetas quos licuit Hippocr. hoc loco imitari dictione, vt amor diuinus vocetur) sed quia valde extra institutū hoc loco quo de morbis acutis solùm disputat, mentione fecisset amoris. Quidam inquit, diuini nomine intellexisse auctorem substantiam nescio quam vocatam à quibusdam quintam essentiā, sed hoc figmeatum ne refutationem quidem meretur. Vim dierum decretoriorum appellari hoc loco diuinam non improbo. Nam hæc de sententia Hippocr. facit quàm multum ad prænotionem in morbis, & vt Galenus docet. 3. de Diebus decretoriis, habet causam in motu astrorum, quæ ab antiquis Dij vocabantur, neq; verò merito hanc sententiam refutat Galen. dicens diuina vocari ea solùm quæ sint admiranda: vim verò hæc dierum talem non esse: nam quid magis admirandum ea re, cuius causam in his rebus quæ penes nos sunt nullam inueniens, ab astris requirit, neq; tamen fortasse inuenit satis idoneam ipse Gal. ad hæc qua ratione est magis admirandum, morbos ex aere fieri (huc enim ille transfert diuini nomē) quàm numero dierum inesse tantas vires: Neq; minus aptè intelligi potest diuini nomine morbus ex ira Dei procedens. nam reuera multi morbi contingunt mortalibus irato numine ob peccata, confirmante id decreto sanctæ Ecclesiæ: cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proueniat, dicente Domino, languido quem sanauerat: vade in pace & amplius noli peccare. quod verò Galen. dicit, hoc etsi verum sit, non esse consonum sententiæ Hippocr. nescio vnde intelligat. quod (inquit) Hippocr. ipse libello de morbo sacro disputat aduersus asfirmantes epilepsiam & similes morbos esse diuinos. Hippocr. profecto non negat posse morbos illos esse diuinos, id est à Diis culpa hominum immisos, sed negat genus aliquod morbi esse quod semper sit diuinum, vt epilepsiam, aut catochen. verum non est quod intelligas. proinde negare Hippocr. morbum aliquem posse esse diuinum. Nos profecto Dei beneficio firmiter credimus quod sacræ literæ multis testimoniis declarant, bifariā fieri mor-

bos Dei voluntate, ob peccata in singularem hominem, aut in populum immisso malo (vt Saul quod Dei imperium detrectasset, cruciabatur à demone, & Giezi quia pecuniam accepit, à Naaman lepra est conspersus, & in vrbein grassata est pestis ob peccatum Dauidis, cum populum numerari fecit) vel etiam homini iusto permissu Dei maioris perfectionis gratia dato malo, vt scimus Iob, & Tobie, proinde pius esse ac sanctas deprecationes, cum totius ecclesiæ, tum priuatas, vota etiam ægrotantium, & sacrificia, & ad motionem reliquiarum Sanctorum affirmo, tamen sæpe inuehor in eos qui hæc solùm faciunt, & medici operam non requirunt: nimirum vult ipse Deus nos præsidium petere ex medicina per morbos, non cum salute signa etiam ab eo petere. Accedit dictis, quod quamuis Hippocr. dicto loco sensisse nullum morbum diuinum esse concedamus, non est quod hic diuinum morbum posse intelligere negemus: nam erat homo modestus, minimè proteruus: qui verò tales sunt, cum aliquid docent, alienas etiam sententias ex conditione accipiunt. Galen. certe sæpe disputauerat corpora non constare ex atomis & inani, tamen lib. de differentiis morborū docet, si corpora ex corpusculis & inani constant, duo esse genera morborum in partibus simplicibus, ita potuit Hippocr. dicere, si quid est diuinum (neq; enim qui ita dicit, diuinum esse affirmat) id quoq; discere. Morbos etiam ex aeris constitutione pendentes intelligi posse nomine diuini, est satis probabile. nam phrasis consueta Latinis, Græcis, & Hebræis, est aerem cælum appellare, vt inquit Cicero i. de natura Deorum. Diogenes Apolloniates aerem deum dicebat. itaq; haud est absolum, diuinum quasi aereum dici. Est aliud quod mihi videtur hoc loco diuinum appellari posse, nempe præfagationem diuinam si quæ est: quasi diceret, vt ere præfagatione naturali conferendo vires cum morbis: & insuper si quæ est diuina præfagationis ratio, hanc quoq; discere. sed quæ possit esse diuina præfagatio, iam dico. Scripsere Hippoc. & Galen. nec nō Aristot. Theophrastus, & Cicero, & alij quam multi, de præfagatione ex insomniis. Dicunt multa insomnia esse diuina, aut ex inspiratione, aut anima impetu quodam diuino quædam occulta intelligente. Horum insomniorū interpretationem, dicunt multa eorum quæ euentura sunt ægrotantibus, aut iam euenerunt, cum tamen ignorarentur, declarari. Galenus narrat quandam bene valentem somniasse factum esse sibi crus alterum lapideum: cumq; somni interpretationem nullus medicorū assequeretur, eam rei euentum declarasse: nimirum aliquot deinde dies crus illi resolutum esse. Neq; verò hoc ratione carere putauit Aristot. sed quia tenues exilesq; motus dormientibus quàm vigilantibus videntur maiores, futurarum passionū initia adhuc exilia, dormientibus sentiri multo meliùs quàm vigilantibus. Ego quid mihi nuper Compluti acciderit dicam. Quidam ægrotus quadam nocte anxie confictebat: est: cum mane ad eum venissem, interrogauit quid illum conturbasset: ille respondit, insomnia. Somniasui (inquit) me in medio fluminis domū struere, interim flumen magnopere increuisse, & evertisse totam domum: ego vero miserè lugebam, quod labores meos, & meas copias flumē sustulisset. Cæpi interrogare eos qui aderant, an hic incestus aliqua de re esset, quæ illi febricitandi causam præstitisset: au-

diui referente vxore, eum præ mœrore cœpisse ægrotare: quod cum multos lateres terreos, quos finxerat, in furnum coquendos immississet, pluuia magna repente orta, & toto die durans, lateres corripisset: expectasse verò hominem è lateribus suæ inopiæ solatium. His auditis, intellexi animam ipsam per allegoriam causam morbi mihi declarasse, vocasseq; lateres, domum: & pluuiam, flumen. Hanc artem prædicendi possis diuinam appellare: quandoquidem Hippoc. & Galen. multa insomnia dicunt esse diuina: & prænotionis ex illis esse magnum in morbis usum. Hanc ergo possis hoc loco intelligere, & si quæ alia ratio prædictionis est diuina. Neq; verò aduersus hanc interpretationem rectè argumenteris, volens probare nõ esse fidas prænotiones ex insomniis, sed ea omnia vana esse, aut saltem naturalia: diuinorumq; nullum esse usum fidum: nam hæc alia quæstio sit. Ego hoc loco non affirmo, esse fidè insomnia quæ nõ sint naturalia: sed posse Hippocr. dicere, si quæ est prænotio ex diuinis insomniis, hanc etiam discere. Fortasse (dices) Hippocr. non meminit tot rerum diuinarum in morbis. Fortasse etiam id verum est: sed vt omnia quæ diuina essent, & conferrent ad prædictionem tu intelligeres, dixit, si quid est diuinum in morbis, eius quoq; discere prouidentiam. Itaque hinc intellige debere te scire vim dierum decretoriorum, & præuidere morbos impendentes ex aere: quod docuit in Epid. lib. & 3. Aphor. & sentire an morbus pendeat ex voluntate Dei, magis quàm à causis iis quæ nos solent afficere: præterea his addere prænotionem ex insomniis, & si quid habet iudiciaria astrologia, aut ars alia, quæ nõ sit vanum & superstitiosum. Sed dices, qua ratione possim ego sentire, an morbus pendeat à voluntate Dei, maximè cum Deus etiam, cum aliquè punit, vt i soleat causis naturalibus? Ego ita intelligo: cum aliquis Dei voluntate morbo laborat, patitur à causis naturalibus (nam his utitur Deus) tamen medicamenta parum conferunt, quia Deus impedit. Debet ergo medicus perpetuo Dei auxiliũ implorare, idemq; aliis omnibus iniungere: ne si quid fortè in morbis diuinum est, curationi obsistat: maximè verò id debet facere, curareq; omni ratione vt ægrotus Deo placeat, cum videt ea, quæ secundum artem molitur, parum feliciter cedere. Scim⁹ enim Ezechiam imminet iam mortem oratione & lachrymis annos 14. distulisse. Deus opt. max. quum inter mortales ageret, ægrotos nõ aliter sanabat quàm dimittens peccata: neq; aliud tuendæ valetudinis præceptum edicebat, quàm ne amplius peccarent, illud haud dubiè significans, morbos plerunq; accedere ob peccata. Hoc si nõ intelligebat antiqui philosophi, quod Deus iudicia sua nõ manifestauit eis, tamen suspicati sunt: vt ea loca quæ ex Hippoc. p. duxi, declarant. Ego me grauissimum illum morbum, qui medicos omnes terruit, quasi morbi monstrum, nunquam putabo opera hominum, aut naturæ effugisse. Itaque inquit Hippocr. si quid est in morbis diuinum, illius quoq; discere prouidentia: ita enim admirationem cõsequetur merito. Certè vt alio loco dixi, pars artis quæ docet mederi, conciliat medico beneuolentiam & laudem apud homines, prognostica verò etiam admiratione: nam prædicere futura, videtur habere nescio quid diuini. vnde diuini, aut diuinatores dicti sunt qui hariolantur. Addit, & bonus medic⁹ fuerit: nam eos qui possint

A superesse, eò magis possit recte seruare, multò ante cõsulens de singulis: & morituros & seruandos prænotens & prædicens, sine culpa erit. Adde, & cenfebatur esse sine culpa: nam prænotens erat sine culpa, prædicens cenfebatur esse.

CAPVT II.

Σ Κεπλευσθαι δὲ πρὸς ὅδε ἐν τοῖσι ὄξεσι νοσήμασι πρῶτον μὲν τὸ πρὸς ὄξυνον τὸ νοσήσιον, εἰ ὁμοίον ἐστὶ τοῖσι τῶν ὑγαινόνοιων. μάστιξ δὲ εἰ αὐτῶ ἐωυτῶ, ἔτιω γὰρ αὐτῶ εἴη ἀρῆσον. τὸ δὲ ἐν αὐτῶ τῶν ὁμοίῳ, δὲ μὲν ὁμοίῳ.

IT A autem considerare oportet per morbos acutos: primum quidem faciem ægroti, an similis sit bene valentium, maximè autem ipsi sibi, nam ita fuerit optima: quæ verò maximè contraria est simili, pessima.

Dicit, considerare oportet per morbos acutos, nõ quod per chronicos nõ oporteat, nam hæc eadem signa occurrunt in chronicis, sed quod de signis in solis acutis iile incipiat disputare. Principiũ totius præfagationis, est in singulis signis considerare, sint ne ea similia illis quæ in bene valentibus sunt, an dissimilia. Vt, an facies similis sit faciei sanĩ hominis, vrina vrinæ, pulsus pulsui: nam re ita considerata, facile fuerit ratione quadam epilogistica (id est, colligente ex assensione quadam omnib. hominibus communi, aut ex communi omnium sensu) dicere, hoc est bonum, illud malum. Nam communis omnium consensus est, ea quæ sunt qualia in hominibus sanis, esse bona: quæ qualia in ægrotantibus, maximè quæ à sanis dissident, valdè mala: vt quidq; plus aut minus dissidet, ita deterius aut minus malum. Hoc principium scripsit Hippocr. ipse in lib. cui titulus est κατ' ἰσθμῶν dicens, similitane sint an dissimilia. Cum verò bona aut mala signa ex iis quæ in bene valentibus sunt cognoscantur, melius cognoscuntur collata cum iis, quæ in eodem homĩ ne erāt cum valeret, quàm cum iis, quæ in aliis sunt qui valent: nam unicuiq; est sua natura, estq; tanta naturarũ varietas, vt multis valde exitialia sint, quæ aliis contingunt per bonam valetudinem. Hanc rationem epilogisticam docet Hippoc. in operis principio, quia est ratio facillima: in sequentibus tractabit analogisticam, id est, colligentem rem ex causis. Incipit verò à signis in facie, non alia causa quàm quæ hæc sunt omni ratione notissima, & quæ primò occurrunt, consideranturq; etiam à vulgaribus: hæc ergo oportuit primo loco dici.

Εἴη δ' αὐτῶ τὸ τοῖονδε· ῥις ὄξεια, ὀφθαλμοὶ καὶλοὶ, κρόταφοὶ συμπεπληκότες, ὡπτα ψυχρὰ, καὶ σπινθηρομετὰ, καὶ λοβοὶ τῶν ὠτῶν ἀπεσφραμμμένοι, καὶ τὸ δὲ ῥεμμα τὸ πρὸς τὸ μέτωπον, σκληρόν τε, ἔπειτα ἄμεινον, καὶ καρφαλέον ἐόν, καὶ τὸ χεῖμα τὸ ἐμπύον. Ἐπιπροσώπῳ χλωρόν τε, καὶ μέλαινον ἐόν, καὶ πελιδνῶ, ἢ μολυβδῶδες.

Erit autem talis: nasus acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigida & contractæ, & fibræ aurium peruersæ, & cutis in fronte dura, intentia,

tenta, & arida, & color totius faciei chlorus vel niger, & liuidus, vel plumbeus.

Non alia de causa cœpit à naso descriptione, quæ quod ea est in facie particula maximè conspicua, & quæ primò occurrit: eum nasum intelligit, cui⁹ extrema pars, & quæ maximè prominet, vbi finitur nasus, in acutum desinit, & gracilis est: nomē chlorus significat colorem pallidum aut viridem, tamè hoc loco de viridi dicitur: nam describit Hippocr. signa pessima in facie, ea opponens optimo vultui, quem paulò antè dixit esse simillimũ sano: quod tu per extrema, mediocre etiam signorum genus intelligas: ergo colorem viridè dicit modò, nam pallidus non est extremè malus: tamen nolui ego viridem redde re, sed chlorũ, ne pro translatione facerè paraphrasim. Nullum vultum esse posse hinc descripto deteriorem, indicat primũ epilogistica ratio: nam quæ aliam vultum possis fingere ei qui est in cadaueribus, aut hominibus morti iam vicinis, magis similem? Deinde & analogistica ratio (ea inquam quæ ex causis procedit) id demonstrat: nam omnia hæc contingunt ex pessimis causis. Pars omnis gracilefcere potest re vera, consumptis & extenuatis particulis, aut gracilitate quadam apparenti magis quàm vera: vt extenuatur re vera nasus iis hominibus, qui consumptionem partium passi sunt: & repente videtur extenuatus perfrigeratis: & quacunque de causa, animi deliquio aut timore correptis, qui tamen, quamprimum vultum cum animo recuperant: quanquam profectò non tam repente caro erat absumpta, aut potuit recuperari. Vt pars aliqua verè extenuata sit, facit consumptio nimia, aut minima reparatio substantiæ: vt extenuata videatur, causa est subtractio spirituum & sanguinis: nam hi tribuunt particulis viuendum colorem, & medicrè tumorem, qui concidit illis subtractis: acceditque tunc frigus externum, particulam comprimēs maioris extenuationis causa. Subtrahi ab externis particulis spiritus & sanguinem, facit aut debilitas tanta innati calidi, vt non possit emergere, aut tantum interius incendium, vt retrahatur intrò velut à cucurbitula. Vt non reparetur in particulis quantum absumitur, aut paulò minus, magna facultatum naturalium debilitas facit. Vt consumatur subiecta cuti caro, facit calor qui malignus est, aut maxim⁹. Vides vt omnes causæ extenuationis maximæ in particula quapiam, pessimæ sint: ergo analogistica quoque ratio monstrat, extenuatas admodum particulas, pessima eorum quæ ex facie capiuntur, esse signa. Sed lubet hoc loco dicere, qui calor sit qui liquet, & quem malignũ appellamus: nam sunt plena medicorum scripta hoc nomine (calor malign⁹) tamen cui calori id nomen detur, non satis explicant. Dicunt esse eum calorem, qui quamuis intentione non sit maximus, tamè liquat & vrit: sed qua causa fiat vt calor non maximus hæc faciat, oportuit dici: hæc ego addam. Calor naturalis nobis, vt aliis in locis demonstraui, nihil consumit nostri humidum: nam contraria facit, auget nimirum humidum naturale, & conferuat: generat enim, nutrit & auget, quæ non aliter quàm humectatione substantiæ fiunt: contraria verò opera eidem rei naturali nullus tribuat. Neque verò, quod dicunt, aliud per se inesse, aliud ex accidenti, nõ est vanum: nam dicunt philosophi omnes vno ore (istos intel-

ligo qui medicinæ sunt ignari) calor naturalis, cum deest alimentum, conuertitur ad proprium humidum. Istud conuerti, profectò non magis ex accidenti est, quàm si dicas, homo hic ingessit carnes arietinas & bubulas, calor ventriculi, cum arietinæ descenderint, conuertetur ad bubulas: aut, huius calor solebat arietinas carnes commutare, quia arietinis homo vescabatur, hodie bubulas sumpsit, conuertetur ergo calor ad bubulas, quia arietinas non continebit. An putes, te his orationibus actiones caloris ex accidenti expressisse: non certè. Ergo philosophi incautè contrarias actiones nostro calori per se & naturaliter tribuunt. Quid ergo? calor qui naturalis est, auget, aut saltem seruat substantiam: qui liquat, is est præter naturam: atque calor eò magis est præter particulę naturam, quò temperamentum particulę naturale magis labefactum est: ergo calorem, qui non sit maximus, vrere, significat eum, etsi non sit gradu caloris maximus, esse maximè præter naturam: calorem non maximum, esse maximè præter naturam, significat naturale temperamentum esse corruptum, & naturales facultates languidissimas. Sed de hac re dictum mihi est satis aliis in locis, nunc ad extenuatas particulas conuertor. In naso sola ea particula est crassiuscula quæ est extrema, ac veluti quædam cuspis: nam reliqua sunt ossa, cartilagine, & cutis sine carne & sine multa pinguedine: in solis pinnulis sunt solum fibræ quædam carnis tenues, ex musculis buccas mouentibus productæ: ergo meritò ea in parte nasi apparet magis ex morbo facta extenuatio, quæ per naturam habebat maiorem crassitiem. Tempora solum in ossibus capitis teguntur musculis, nam musculi masticatorii primi procedunt ex ossibus temporum & frontis, & attingunt iugale, replent caua illa magna temporum, & descendentes sub osse iugo simili veniant ad infernas maxillas: ergo meritò quoque in temporibus elucet extenuatio, quæ ossium habent magna caua carne plena. Auriculæ meritò refrigerantur per debilitatem aut subtractionem calidi innati: cum quod extremæ particulæ sunt, tum etiam quod excarnes: nam cartilagine & cute solum constant, nulla carne. Id indicat immobilitas: contractæ fiunt, & earum pinnulæ euerfæ, & cutis frontis intenta, dura, & arida, per desiccationem ex consumptione humidarum partium, vt nerui per desiccationem patiuntur conuulsionem, suntque intenti, hincque & euerfionem particularum, in quas inferuntur, faciunt. Vt ergo exiccata corrigæ aut chartæ partim contrahuntur & contorquentur, partim distendantur, ita hæc membranæ patiuntur desiccata. Sed dices, cur cum Hippocr. dicat, 6. Epidemion part. 3. siccitatem primũ laxare, deinde intendere, modò solius tensionis in cute frontis meminit, ac non prius laxitatis? An quia hic pessima signa describere cœperat, tentio verò succedens laxitati, deterius est laxitate à siccitate procedenti? An quia cum cuti frontis minimũ carnis subit, à minima laxitate incipiet malum, ac breui momento tentio cutis fiet? Sed dicamus de coloribus: viridem colorem in excrementis (vrina inquam, deiectione, aut sputo) à calore fieri semper lib. 3. Controuer. monstrauimus, tamen in facie ex perfrigeratione fieri per morbos acutos interpretamur: nam nunquam sit in facie color viridis aut niger cum splendore, sed intermortuus quodammo-

do. Quare quanquam viridis in excrementis a calore perpetuo fiat, & niger aut a frigore, aut a calore, tamen faciem vi caloris virefcere aut denigrari nunquam puto. Nam cum cutis adeo vreretur ardore febris, qualia essent viscera? certe multo ante animal moreretur. Nam quod de Æthiopsis fortè obiciet, quibus cutis corporis, ob regionis quam incolunt ardorem, nigra est, longè aliud est: nam illis, cum primùm regionem illam cœperunt, ob ardorè cæli (neque enim est alia causa) cutis nigra fieri incœperit, idque sensim ac multo tempore: posteris illud accidens influit cum semine. Non aliter quam Macrocephalos refert Hippocr. religatis capitibus arte tales factos, Macrocephalos deinde sine arte genuisse, eo quod erat arte factum, migrante in naturam: eodem modo accidit niger color Æthiopsis. Sed duobus aut tribus diebus in morbo acuto (nâ ita Hippocr. hic loqui statim intelliges) cutim vri posse non arbitror, neque præ calore virefcere: sed calido innato extincto, aut destitute extrema corporis, & sanguine denigrato, eoque aut denigrante faciem, aut permixto cum flaua bile, & ita apparente virore nigri & flauis permissione. Itaque colores omnes qui hoc loco referuntur, extinctionis innati calidi soboles sunt: nam liuidum & plumbeum perfrigeratione fieri, & in cute & in excrementis, medicorum omnium consensus confirmat: ergo hæc omnia signa faciei ex pessimis causis fiunt: quare & pessima esse analogistica ratio monstrat.

Ἦν μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νόσου τὸ πρῶτον τοιοῦτον ἦν, καὶ μὴ πῶς οἷον τε ἢ τοῖσιν ἄλλοις σημεῖοις ἐπιμαίεσθαι, ἐπανερέσθαι, καὶ μὴ ἡ χυρὴν καὶ οὐκ ἀθροῦσα, ἢ τὰ τῆς κοιλίας ἐξυγροσμένα ἢ ἰαχυρῶς, ἢ λιμῶδες πῆχει αὐτὸν. καὶ μὲν τὸ τετέων ὁμολογῆσαι, ἢ ὅσον νομίζεν θένον εἶναι, κενεταί, ἢ τὰ πῶς αὐτὰ ἐν ἡμέρᾳ τε καὶ νυκτὶ, καὶ διὰ ταύτας τὰς προφάσεις τὸ πρῶτον τοιοῦτον ἦν. καὶ ἢ μὴ δὲν τετέων φησὶν εἶναι, μὴ δὲ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ προσωπῶ κατὰ τῆσιν, εἰδέναι καὶ τὸ τὸ σημεῖον θανάτωδες εἶναι. καὶ ἢ παλαιότερα εἶναι τῶ νοσήματι, ἢ τριταίως τὸ πρῶτον ἦν, καὶ τῶ τετέων ἐπανερέσθαι, καὶ ἢ ὅσον καὶ πρῶτον ἐκέλευσεν, καὶ ἢ ἄλλα σημεῖα σπεπιδεσθαι πᾶτε ἐν τῷ ἔμπροσθεν προσωπῶ, καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι, καὶ τὰ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖς.

Si igitur in principio morbi facies talis sit, & nondum possibile sit aliis signis scrutari: interrogare oportet num vigilauerit homo, an alius resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: atque si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Iudicantur autem talia hæc per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit: si autem nihil horum dicat esse, neque predicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de iis interrogare oportet de quibus antea iussi, & alia signa considerare qua in tota sunt facie, & qua in corpore, & qua in oculis.

Neque tamen ad hanc doctrinam, satis est in signis,

A que ex loco aliquo ducuntur, discere, quod sit optimum & quod pessimum, nisi discas illud quod in eo genere dicitur pessimum, quam graue sit: nam loca ex quibus sumuntur signa ad prædicendum, sunt multa: vt ex vultu, ex oculis, ex decubitu, ex modo quo se ægrotus habet ad ea quæ offeruntur, ex pulsu, ex vrina: & in quouis horum locorum est optimum & pessimum: vt optimus decubitus, pessimus decubitus: optimus vultus, pessimus vultus: ita reliqua: tamen eorum quæ dicuntur optima, non est par fides: neque eorum quæ pessima, par periculum: sed alia aliis meliora, aut grauiora. Hac de causa curat Hippocr. primùm docere in quouis genere, quod signum pessimum sit, vt de vultu iam fecit: deinde quantum grauitatis id signi habeat, quod per totum opus facit, diuersis signis diuersa tribuens epitheta: alia dicit mala, alia non bona, alia pessima, alia lethalia, alia valde lethalia: neque quæpiam harum distinctionum incautè decedit, sed vt vires signorum verbis exprimat. Modò, cum descripsisset pessimam faciem, docet cognoscere, quantum malitiæ habeat id signum: & quando grauius, quando minus graue sit: denique artem prælagiendi eo signo, tanto cum artificio, vt liceat nobis eo ita insinuare, pulchram prædictionis methodum colligere. Nimirum Hippocr. breuitatis fuit tam studiosus, vt non scribat seorsum methodum, cum tamen illius fuerit studiosissimus, si quis alius, sed illam cum exercitatione coniungat in singularibus exemplis: fueritque Galeno primùm, sitque nobis modò is labor, vt ab illis methodum colligamus, & artis præcepta. Est prima ratio inuestigandi quantas vires signum aliquod habeat, demere causas procatarcticas: nam quæ ex his procedunt, non adeo multum significant nobis internarum passionum, neque imputantur morbi vehementiæ. Id præceptum commune est omnibus morbis, tamen modò exemplo vultus docetur. Vultus hic solet fieri iis qui vigilauerit, aut passus sunt alui resolutionem, aut famem, aut mœrore magno sint oppressi, aut timore: sed hæc sunt causæ procatarcticæ: proinde his, inquit Hippocr. interrogare oportet, si scilicet non possis id per te intelligere: nam si ex aliqua harum causarum fiat, non est adeo graue. Sed dices, quid tollit signo bono aut malo ex procatarctica causa esse: nam causæ procatarcticæ non aliter possunt signa mala parere, quam giugnendo interiùs malam affectionem: hæc vt sit, malum erit, quacumque à causa ea sit. Nam cum dicit, homo hic habet hanc faciem, quia vigilauit: non negas eum malè habere, sed dicit id mali factum esse, quia vigilauit. Bene dicit, malum est, læsum esse eatenus hominem quòd vigilauerit, sed deterius esset eatenus esse læsum, etsi non vigilasset. Proinde Hippocr. qui nihil non dicit attentè, non scripsit, si nihil horum confiteatur, non est malum, sed minus graue est. Itaque primùm præceptum est, excludere causas procatarcticas: his exclusis, non statim prædicendum est, sed excludendum etiam ex internis causis, si quæ sunt, quæ admodum ex ratione, ac non obscura causa id possint facere: nam quòd nihil habet admirationis, neque grauitatis habet quam multum. Vt si quis vultu eo sit, quem descripsimus, qui neque vigilauerit, neque mœstitia magna aut timore fuerit oppressus (hæc enim omnia debes tu intelligere ob communem rationem, etsi Hippocr. non omnia narret) aut aliud aliquid eorum quæ enarra-

uimus,

uimus, tamen longo morbo laborauerit, non est mirum extenuatam admodum esse faciem. Proinde Hippocr. inquit, si in principio morbi (significat verò hoc loco principium, tres primos dies, non insulturnum primum, aut cruditiatis tempus, quanquã tres hæc principij acceptiones apud illum sunt) talis facies fuerit. His definitis, vt scilicet non sit ob diuturnitatem, neque ob causam manifestam, scire licet esse mortale signum. Sed quæ est alia ratio addendi firmitudinem prælagio? considerare alia signa, scilicet alia omnia, præter id de quò disputamus. Nam quanquam Hippocr. dicat, alia signa quæ sunt in toto vultu, & corpore, & oculis, tamen eorum nomine debes intelligere vrinam, pulsus, & si quæ sunt alia: pereat qui Hippocr. oracula perstrinxerit. Huic regulæ, quæ docet prælagio considerare omnibus signis, tantum ego tribuo, vt nullam aliam rationem esse putem verè prælagiendi: nam quanquam verum est (idque ita concedo) non tam esse considerandam signorum multitudinem, quam vires: esseque conferenda bona malis: ac prælagio non nunquam vnum pluribus: quòd Hippocr. ipse ad finem libri huius docebit, & ego huc transferre non graior, vt pote ad artem hanc necessarium: tamen nullum puto signum tam perniciosum esse, vt solum, renuentibus aliis omnibus, admodum firmum signum mortis esse possit: sed cuius oportet aliqua alia attestari, aut saltem non aduersari. Neque verò quòdvis signum alij cuique attestari, parem fidem habet, sed quædam quibusdam attestantia, addunt: & aduersantia detrahunt multam fidem. Has ego syndromes soleo mihi considerare, quas fortasse aliquando, si ita Deo placet, aliis etiam scribam. Galen. pulsus bis deficientem tantum periculi indicare dicit, vt nullum viderit liberatum: ego non semel iam, sed bis (si rectè memini) vidi hunc pulsus nihil perterritus: & qui ita laborabant, misso copiosè sanguine liberati sunt. Sed cur non terreret, oportet audias: erant vrina non malæ, vultus a sano non valde diuersus, color optimus, mens sana, habebant se optimè ad oblata, respiratio non erat difficilis: qui fieri poterat, vt causa quæpiam grauissima nihil dictorum in deterius mutaret? Certè intellexi eum pulsus fallacè esse, non qualis ea differentia soleret verum hæc alio quando Deo volente sumus persecuturi, nunc presentem locum enarremus. Videntes in ægrotante faciem præscriptam, attendere iubet alia signa bis: in primis verbis dicens, aliis signis scrutari, & in vltimis dicens, alia signa considerare: atque ad duos vsus: primum ad honorem medici, secundum ad firmitudinem prælagij. In verbis vltimis id iubet ad firmitudinem prælagij, in primis ad honorem medici. Quo pacto faciat ad firmitudinem, dictum iam est: quo pacto ad honorem, iam dicam. Cum primùm conspecto ægroti faciem hanc contemplatur medicus, primis duobus diebus debet curare vt intelligat, an ex causa aliqua procatarctica procedat: quod si per sese potest intelligere, magnum honorem consequetur, censeturque optimè nosse affectum, dicens ægroti, vigilasti, aut famem sustinuisti, antequam ex illo interrogando aliquid audierit. Si id non potest, interroget: potest verò id non rarò facere per alia signa, argumèto sumpto ab eo principio quòd accepimus, de consensu signorum, hac ratione. Hic habet faciem lethalem, tamen reliqua omnia signa indicant affectionem non esse lethalem: ergo ex causa

A procatarctica est. Vt si fingas homini esse dicta facies, in pulsus mediocriter fortè dices, cum hæc facies lethalis signi habet vim, debilitatè calidi innati significat, sed debilitatè calidi innati non esse huic homini, fortis pulsus euidenter indicat, ergo ex causa procatarctica fiet. Dic ergo ægroti, vigilasti: si concedit, mirabitur: si negat, adde alias causas cum distinctione: quacumque fateatur, laudabit te. Frequenter primo verbo annuet, rarò non annuet secundo, aut tertio, cum causæ omnes paucae sint. Igitur rursus resumetes enarremus Hipp. verba: nâ hic auctor rarò non exigit primam & secundam manum, tam multa sensa breuissimis dictionibus complectitur. Si (inquit) in principio morbi (id est, primis diebus aut ante tertium) facies talis sit. Duplici de causa dicit in principio morbi: & vt addat vim prælagio, quia tantò maius malum est in principio fieri talem faciem, quam pluribus diebus, quanto magis admirandū: & quia si elapsum est principium, non oportet interrogare causam procatarcticam, sed per te ipsum scire: nam vt statim dicit, iudicantur hæc per diem & noctem: & nondum possibile sit aliis signis scrutari. Nam si per alia signa possis intelligere, id tentandū est: fuerit enim tibi & arti honorificetius. Interrogare oportet, num vigilauerit homo, an alius resoluta admodum fuerit, aut prematur fame: adde tu, aut alia causam procatarctica quæ id poterit efficere, antecesserit: si quid horum confiteatur, minus graue esse existimare. Non inquit, non est graue, sed est minus graue: Iudicantur talia per diem & noctem, si ob has tales causas facies talis sit. Iudicantur, id est cognoscuntur, aut etiam soluantur: nam non aliter cognoscuntur quam quòd sedari incipiunt hæc signa intra diem & noctem. Nam mala quæ ex solis causis procatarcticis fiunt, intra viginti quatuor horas solent conquiescere, vt diariæ febres: nisi tamen causæ procatarctica eum in corpore apparatus inuenerint, vt internæ causæ cum illis conspirauerint: nam potest apparere dicta facies & non resciri intra diem & noctem, quamquam vigilauerit homo, quòd præter hanc externam, interna quoque causa sit. Itaque erit hæc ratio argumentandi: sedatur symptomata hæc intra diem & noctem, ergo procatarctica causa antecesserat: non hæc, non sedantur, ergo non præcessit. Si autem nihil horum dixerit, neque predicto tempore sedetur, scire oportet hoc signum mortale esse. Adhibitis distinctionibus dictis, inquit id signum esse mortale. Signum mortale appellatur, non cum quo omnes moriuntur, sed cum quo multi: vt admodum mortale, cum quo pauci non moriuntur. Si autem antiquiori iam morbo vel tertiano hæc facies sit, de iis interrogare oportet, de quibus antea monui. Alia quoque signa considerare in morbo tertiano, aut antiquiori oportet. Interrogare de quibus antea monui, id est, an vigilauerit, aut alius resoluta sit, aut prematur fame. Sed dices, quorsum in morbo iam tertiano aut antiquiori interrogem hæc: nam p me possim id intelligere, cum iudicentur intra diem & noctem? Intellige posse esse morbi diem quintum, & extenuationis faciei secundum (non enim necessario fit à principio) aut quintum morbi & extenuationis. Si illud est, conferet interrogatio ad intelligendum, an sit ex causa euidenti quæ morbo superuenerit, an ex morbi vi: si secundum, ad intelligendum an ex solo morbo, an accedente causa procatarctica: nam neque ita erit tam graue periculum, quam si nulla externa causa interna

III

iaisset. Est etiam alius sensus verus, & quem etiā p̄robo. Oportet inuestigare ea de quibus prius loquebar, cum dicerem, alia signa considerare: id est, cum videris elapsum tertium diem, & symptomata non cessasse, cenſe esse lethale: tamen ob maiorem firmitudinem, alia quoque signa considera: addit, quæ sunt in tota facie, & corpore, & oculis. Hinc intelligunt quidam, Hippocr. iubere adiungere ea solum signa, quæ in oculis aut vultu sunt, scilicet quæ sequenti cap. scribet: tamen res non habet ita, sed omnia alia signa oportet adiungere. Dixit verò quæ in tota facie & corpore & oculis, vt produceret exempla, quæ non oportet referri omnia, sed præcipua: capiuntur verò ex oculis signa optima, de quibus statim dicit. Accedit quòd horum mentione facit transgressionem ad sequens caput. Sed quomodo cum differuerit, ac modò differat de signis faciei, dicit alia signa considerare in tota facie? An quia quamuis pessima signa in facie commemoravit, non tamen commemoravit omnia?

Ἦν γὰρ τὴν αἰγλήν φθύγων, ἢ λακρύων ἀποαιρέτως, ἢ διασπρέφωνται, ἢ τὰ πρὸς τὸν ὄφθαλμόν ἐλάσων γίνηται, ἢ τὰ λευκά ἐρυθρὰ ἰσχυρῶν, ἢ πηλῆα, ἢ μέλαινα φλεβία ἐν ἀποίσι ἐχθρῶν, ἢ λήμαι φαίνωνται περὶ τὰς ὄφθαλμοὺς, ἢ ἐναλωρμένοι, ἢ ἐξίχοντες, ἢ ἐγκειλοῖοι χυρῶς γινόμενοι, ἢ αἱ ὄφθαλμοὶ χλωροὶ καὶ ἀλαμπῆς, ἢ τὸ χεῖμα τῆς ἐμπύου πρὸς ὄφθαλμους ἢ ἄλλοι μίον ἢ, ταῦτα πάντα καὶ καὶ νομίζεν καὶ ὀλέθρα εἶναι.

Si enim lucem effugiunt, vel lachryment nolentes, vel perueriantur, vel alter altero minor fiat, aut alba rubra habuerint, aut venulas in ipsis liuidas aut nigras habuerint, & oculorum sordes appareant circa pupillas, & aut sublimes vel eminentes, vel caui admodum facti, vel pupille squalide ac minimè splendentes, vel color totius vultus mutatus sit, omnia hæc mala existimare oportet, & mortalia esse.

Ratione epilogistica nihil notius est, quàm hæc omnia signa esse mala: nam scimus hæc non solere esse in bene valentibus, sed in ægrotantibus. Verùm analogisticam rationem oportet adiungamus, considerantes ex quibus rationibus hæc fieri possint. Nullus lucem fugit, nisi qui sentit ab ea laedi: id verò accidit nonnullis ob causam procatarcticam: vt qui è tenebris repente erumpunt in lucem: aut sine hac: tuncque, aut cum vitio particulari oculi ipsius, vt ob lippitudinem, aut nimiam tunicæ cornæ tenuitatem, aut malum colorem vucæ tunicæ, quæ non sit satis fusca, aut sine omni malo particulari: tuncque proculdubio fit ob debilitatem eius facultatis, quæ in cerebro est: nam quò debilior est facultas, eò à minùs excellenti sensibili læditur. Debilissima itaque facultas est ea, cui lucernæ lumen est, quod aliis hominibus obiectus sol: quare tantò fortior est aliis intuitus acies quàm huic homini, quantò illorum intuitu, intuitus aquilæ, quæ solem sustinet. Causæ procatarcticæ. hinc nihil mali indicant, diximus antea eas esse semper præscindendas: mala particularia oculi non sunt grauia, neque inortis periculum inferunt, quarè neque il-

lorum signa sunt lethalia, sed tamen mala: præter hæc omnia, lucem refugere lethale est: nam facultatem cerebri extremè esse languidam, lethalis est dispositio: lachrymæ etiam inuoluntariæ habent nonnunquam causas procatarcticas: vt fumum, & vapores acres cepe. Sine his, fiunt ob humidam intemperiem oculorum aut cerebri, cum succo qui incumbat in oculos: vt solet accidere coryza laborantibus, aut ob lippitudinem, aut instanti crisi per sanguinem è naribus, aut ob cauiam cicatricem in palpebra inferna ad aliquem angulorum. Cùm sine his sit, causa est debilitas contentricis facultatis, quæ est in oculo ipso. Nimirum facultas naturalis contentrix aut retentrix (hanc enim intelligo non aliam contentricem) retinet commoda alimenta, & excrementa etiam, quo tempore oportet retinere, scilicet quousque expultricis actio succedat: non enim vtcunq; & quocunq; tempore excrementa erumpere bonum est, sed cùm ab expultrice facultate pelluntur, retentrix non debilitata, sed cedente tantùm expultrici. Cùm vis retentrix fortis est, membra habent mediocrem adstrictionem & contentionem: cùm debilis, hanc deponunt, & laxa fiunt, effluuntque excrementa etiam non dimissa. Hic etiam causæ procatarcticæ indicant nihil, intemperie humida oculorum, aut cerebri, aut lippitudine, aut cicatrice palpebrarum. Malum sed non lethale: instanti crisi, infidum est, lethale aut salutare, vt alia signa attestantur. His omnibus præcis, ex debilitate contentricis facultatis in oculis fieri superest, quod mortale est signum. Nam cùm facultates naturales membrorum seruentur temperamento substantiæ ipsorum, & influxu innati calidi, quid aliud in causa sit, quàm temperamentum illorum radicitus everti? quod sane in oculis non admodum lethalis causa est (tò enim est membrum princeps) sed ob viciniam cerebri est lethale signum. Perueriti possunt oculi aliquo aliquibusve musculorum, qui oculos mouent, patientibus conuulsionem (nam per hanc retrahunt oculos, vt solent per voluntatem) aut patientibus paralysis. Nam quamcunq; membri peruersionem potest facere musculus alicuius conuulsio, potest etiam facere resolutio contraria: atq; hæc passiones fieri possint, patientibus solis musculis particulari affectu, aut ob malum cerebri. Apparente verò malo in oculis antequam in aliis partibus, ob viciniam & cõtinuitatem cum cerebro, meritò reicitur in illud malum. Musculos mouentes oculos sex esse, & præter eos quoddam ligamentum carneum in oculorum radicibus, memini me dixisse in commentario 4. lib. de Locis patientibus, vt non sit opus modò repetere. Dictarum causarum peruersionis oculi, constat quasdam esse lethales, vt cõuulsionem per inanitionem, per cõsensum cum cerebro: reliquas malas, etsi nondum lethales. Alter oculus altero fieri minor potest, aut vno intumescere, aut altero extenuato. Alter solet intumescere, quòd humore redundet, conuocata ad illum fluxione, vt per hemieraniam: extenuari alter potest, aut deficiente illi alimento, aut iis facultatibus, quæ nostra membra regunt, languentibus. Quæ facultates regentes appellentur, dicit Galenus 6. Epidemion part. 5. Commen. i. sunt verò princip: s, æque quibus singulares aliæ ministrant, vt nutriens, generans, & augens in facultatibus animæ alentis, & sentiens

C

D

E

ac mouens in animalibus, & vis pulsans in vitalibus: hæc enim nostra membra seruant, & augent, & roborant: iis verò seruiunt facultates aliæ, quarum actiones harum præcipuarum partes sunt: vt alenti, tractrix, retinens, alterans, & expultrix: pulsanti, vis dilatandi & constringendi arterias: sentiendi, sensus interni & externi. Cùm hæc facultates vigent in membris, bene valent, & suam molem retinent: contrà, cùm alens vis languescit, aut vis vitalis, quæ innatum robur seruat, atque eo facultates omnes, minuuntur & arescunt. Oculum vnum videri altero minorem, quòd alter maior factus sit conuocata fluxione, malum est, sed non lethale: facultatum regentium languore, aut defectu alimenti extenuari oculum, si id sit ob particulare malum quod in oculo solo consistat, malum etiam est, sed nondum lethale: nam multa membra arescunt per singularem atrophiam citra vitæ discrimen. Oculus quoque solet arescere non periclitantibus: neq; id mirum, cùm non sit princeps pars: tamen fit sæpe, vt alter oculus incipiat minor fieri ob facultatis regentis debilitatem, non in eo solum oculo (nam id periculo vacaret) sed debilitatis indicio in eo incipiente apparere. Grauius profectò foret (ne quis contrarium intelligat) ambos oculos extenuari ob debilitatem facultatum restrictricum, sed solet id ab altero incipere: quia perrarum est ambo esse eodem omnino apparatu. Atrophia etiam, quæ est afflictura totum corpus, solet ab vno aut duobus membris incipere, illincque ad alia serpere, rursumque ad alia ab illis, vt quodq; est paratum. Oculum itaq; alium minorem fieri ob debilitatem facultatū restrictricum, quæ non sit particularis, id est, soli illi particulari contingens, lethale est signum. Albas oculi partes fieri rubras, accidit sæpe ob causas procatarcticas: vt vigilantibus, aut attentius studentibus, aut iter agentibus flante borea, aut ardente Sole, aut iis, qui potauerunt lautè. Non rarò sine iis, ob dolorem capitis, aut ob fluxionem sanguinis cõcitam ad oculos, vt per ophthalmiam, aut concitata maxima fluxione ad cerebrum: vt cùm phrenitis affligit aut imminet: ob dolorem capitis, aut inflammationem oculorum, album id rubrum fieri, malum est, sed non est lethalis affectionis signum: vt cùm fit ob phrenitidem: nam ab hac affectione nunquam abest periculù: tamen multò magis lethale est cùm venulæ eo loco liuidæ, aut nigræ fiunt: nam hos colores lethales esse antea indicauimus. Sordes oculorum circum pupillas, apparere contingit superfluis succis eo loco calore resiccatis: vt per magnas febres solent apparere circa dentes: tamen hoc minus graue est, quàm si fiant, ob debilitatem facultatis nutriens, magna alimenti parte refugiente cõcoctionem: atque hoc, grauius fuerit siccis oculis, quàm tumentibus & humidis: nam hi redundant alimento, illi habent modicum: constat verò, vt grauius sit ex modico alimento multum refugere concoctionem, quàm ex immodico: vsque adeo verè dictum à me prius est, omnia signa indigere aliis signis ad fidem, atq; insigniter quædam quibusdam fieri firmiora. Sublimes appellat Hippocr. oculos, instabiles & tremulè agitados, cõtrarium prorsum accidens ei, quod 2. prorrhiticon cont. ii. retulit, referens illic quoq; lethalia signa in oculis, nempe immobilitatem. Fiunt ambo hæc signa, ob affectiones musculorum oculi, illis resolutis aut conuulsis, idq;

A

B

C

D

biliori ratione confirmetur. Hanc coniecturam ex morbo acuto, aut ardente febre, ut innueret, scribebat Hippoc. sæpe in aphorismorum principiis: à febre ardente habito, aut in febribus non intermittentibus. quale est illud, Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repente superuenerit, lethale: & illud, Si à febre habito collū peruenerit, & vix potest deuorare sine villo tumore, lethale: & illud, Excreciones in febribus nō intermittentibus liuidæ, cruentæ, fetidæ, & biliosæ, omnes malæ: & multæ aliæ Hippocr. dictiones. sed quanquam morbus acutus sit, non est impossibile (quanquam sit rarum) ex leui causa tale quodpiā signum fieri. Quæ ergo tunc erit ratio dignoscendi, si res sit dubia? certè præceptum illud vltimum, & quo omnium maximè præfagia confirmantur: considerare alia signa, an annuant, an renuāt: maximè ea quæ possint, attestantia aut repugnātia, causam signi eius, quod consideramus, prodere. Erat exemplum in præscripta dictione: sint fordes circa pupilas, vide an oculi sint tumidi, an graciles: nā in extenuatis oculis, grauius est indicium, quàm in tumidis: causam paulò antè diximus.

Σκοπεῖν ἴσχυρὰ τὰς ὑποφάσις τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν· λέει γὰρ ἡ ὑποφαίνηται τὰ λευκὰ, τῶν βλεφάρων μὴ συμβαλλομένων, μὴ ἐκ διαρροῆς, ἢ φαρμακοποσίας ἐόντι, ἢ μὴ εἰσισμῶν ἔτω καθεύδον, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφύδρα.

Considerare autem oportet & suspensiones oculorum per somnos: si enim albi aliquid subappareat, non commissis palpebris, non ob fluxum ventris, aut medicamenti potionem, aut non sic dormire assueto, prauum signum est, & lethale admodum.

Pergit referre signa quæ in facie & vultu solēt apparere, insistens adhuc eidem instituto, scribens signa omnia mala, siue ea simul, siue seorsim singula, siue illorum quædam, non omnia appareant: neque tamen omnia refert, sed quædam licebit nobis supplere ex iis, quæ auctor aliis locis scripsit. Eandem hanc sententiam scripsit Hippocr. 52. Aphor. 6. particula. quod illic dicit, commissis palpebris, hic, nō commissis, ne labora: nam idem est dictum, malè commissis aut non bene commissis. Satis apertè explicat Hippoc. quas appellet oculorum suspensiones, dicens, si albi aliquid appareat non commissis palpebris. Eas non bene committi per somnū, conuulsio aperientium oculos fibrarum facit, aut facultatis mouentis debilitas. Hæc per morbos acutos verisimile est ex siccitate fieri: tantam siccitatē vi morbi paucis diebus factā esse, nisi manifesta causa accedat, lethale est. Causa quæ omnium maximè periculum tollit, est ægrotantis consuetudo, si scilicet ita dormire consuevit: nam dictum paulò antè est, considerandum esse in vnoquoque signo, an simile sit bene valētium, potissimum sui: deinde & fluxus ventris qui præcesserit, aut medicamentum expurgās quod epotum sit, detrahunt partem periculi, quia sunt manifestæ causæ. Sed quorsum cum harū causarum mentionem fecerit Hippocr. in principio capitis dicens, interrogare oportet, an vigilauerit homo, an alius ei laxata sit, modò rursum facit nouā

A mentionem: an quia (vt iam antea diximus) nō est totius capitis vnicus perpetuusque sermo, vt illa interrogare illic iusserit ad dicta prius signa & ad dicenda etiam deinceps, sed est interruptus, vt ad faciendam eam pessimam quam iam descripserat illic, interrogare iusserit de fluxu ventris, hic verò ad suspensiones oculorum. Sed est quod obiciat, epotum medicamentum non detrahare quidquam periculo, quin potius addere: quod probabilem coniecturam faciat, ob siccitatem pati eas fibras conuulsionem: nam hac ratione videtur ab eodem autore scriptum, conuulsio ex helleboro lethalis est: certè epotum pharmacum probabilem coniecturam facit ex siccitate esse, tamen si coniectura siccitatis alioquē est, vt ex morbi acutie, periculum nō auget, imò minuit, quantò deterius est hominem tam ardenti febre teneri, vt siccet etiam nullo pharmaco iuuante, quā iuuante. est tamen nihilominus lethalis conuulsio ex helleboro, nisi minima sit, qualis est profectò ea de qua loquimur, aut nisi per diem & noctem sedari incipiat. Itaque intellige hic quoque suspensiones oculorum quas pharmacū antecessit, nisi completa vacuatione per diem & noctem tolli incipiant, lethales esse: non enim negauimus antea causas procatarticas posse esse principia magni mali, si cū iis internæ conspirent, aut maximè idoneum apparatus inuenerint. Refert itaque Hippocr. duas causas euidentes, fluxionem ventris, & pharmacū: tu adde reliquas, quæ id possunt facere, ieiunium, vigiliam, & solitudinem: intelligens nimirum ab Hippocr. non esse expectanda omnia, sed suppleri debere ea, quorum ratio est eadem.

Ἦν ἡ κάμπυλον ἴσχυρὰ, ἢ πελιόν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ χεῖλ, ἢ ἴρις μετὰ πιν, τῶν ἄλλων σημείων, εἰδέναι ἴσχυρὰ, ἐγγύς ἐόντα θανάτου. θανατῶδες ἴσχυρὰ καὶ χεῖλα ὑπολύμενα καὶ κρεμασμένα, καὶ ψυχρὰ καὶ ἐκδύκα γινόμενα.

Si autem peruersa fiat, aut liuida, aut pallida palpebra, aut labrum, aut nasus cum aliquo aliorum signorum, scire oportet morti proximū esse. Lethale etiam est, labra resoluta, & pendentia, & frigida, & alba esse reddita.

Eadem sententia scripta est 4. particula aphorismorum 49. his verbis: in febre non intermittente, si labrum, aut palpebra, aut superciliū, aut oculus, aut nasus peruertatur, aut non videat, aut non audiat iam debili existēti corpore, mors proxima est. Quod in febre non intermittente dixit, hic tacuit, quia præfatus erat, sermonem esse de morbis acutis, supercilij non meminit hic, sed labri, palpebræ, & nasi, sed eadem est ratio. nimirum fiunt omnes hæc peruersiones eisdem causis quibus oculi peruertuntur, & eisdem distinctionibus cognoscuntur esse lethales, & proximæ morus signa. liuidæ aut pallidæ palpebræ fieri solent extinctione calidi innati. Sed cur enumeratis his signis, addit cum aliquo aliorū signorū. an hæc sunt debilia & minoris fidei quā prius enumerata? non certè. sed vt innuat quod ego docui, nunquam negligendam esse aliorum signorum inspectionem. Labia pendentia & resoluta & frigida & alba manifestè indicant debilitatem facultatis mouentis, & extinctionem calidi innati.

CAPVT III.

Κεκλιμένον ἴσχυρὰ καταλαμβάνει δὲ τὸ νοσεῖν· ταῦτα ὑπὸ τῆς ἰατρῆς, ἵππὶ τὸ πάλαιον τὰ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τραχήλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπιπεκαμμῖα ἔχοντα, καὶ τὸ ζύμπαν σῶμα, ὠχρὸν κέμενον· ἔτω γὰρ καὶ οἱ πλεῖστοι ὑγκαινόντων κατακλίνονται. ἀριστὶ δὲ εἰσι τὰ κατακλισίων αἰ ὁμοίαι τῆσι τῶν ὑγκαινόντων· ὑπῆριον ἢ κείδον, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τραχήλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐπιπεκαμμῖα ἔχοντα, ἥσον ἀρχῆρον. Εἰ ἴσχυρὰ προπετῆς ἴσχυρὰ, καὶ καταρρέει δὲ τὸ πῆς κλίνης ἐπὶ τὰς πόδας, δεινότερόν ἐστιν.

Urbantem oportet deprehendi ægrum à Medico, in latus dextrū aut sinistrum, & brachia, ceruicem, & crura paululum redacta habentem, & totum corpus molliter constitutum: ita enim plurimi bene valentium cubant: decubitus verò similes bene valentium optimi sunt. Supinum verò iacere, & brachia, & ceruicem, & crura exporrecta habentem, minus bonum. Si verò decliuus fiat, ac delabatur à lecto in pedes, grauius est.

Posit signa vultus, omnium primò animaduertuntur, & conspicua sunt signa ex decubitu: proinde obseruans ordinem, quem incepit à facillimis, hoc loco de decubitu disputat. Describit, vt superior capite fecit, primò optimum decubitum, deinde malum & pessimum: idque docet primū epilogistica ratione, deinde & analogistica. Optimus ergo decubitus est, in latus alterum brachij, ceruicæ, & cruribus, paululum redactis, & toto corpore molliter constituto: quod ratio epilogistica indicat: ita enim cubare solent plerique bene valentium. Sed & ratione analogistica optimum decubitum huiusmodi esse, iam ostendam. Dicitur corpus molliter constitutum, non quod omnino cessante facultate collocatum est, sed quod habet figuram mediocrem, & quam Galenus vocat indolentem, per quam facultas operatur quidem, sed non laborat, quia per eam nulli musculi distenti sunt. Potest corpus trifariam quiescere: primò facultate nullatenus operante: vt cum corpus ita iacet, vt inanima solent corpora: vt si quis corpus suum ita dimittat, vt illud labatur pondere, ac deinde in thoracē aut dorsum decubat, porrectis brachijs & cruribus: secundò, facultate continente corpus, aut membrum quodpiam in figura aliqua laboriosa: vt cum stat rectum corpus, aut ego brachium eleuatum & exporrectum volo continere in quiete: quo modo non minùs laborat facultas quā per motum, imò verò multò plus: quia multiplices musculi laborant. Nimirum cum mouetur membrum, alternatè laborant & cessant musculi adducentes & abducetes: cum quiescit, vtrique sunt distenti, & laborant simul: proinde talem quietem soleo ego duplicem motum appellare. Aliæ quietes sunt per quas operatur facultas, sed mediocriter, quia medias figuras habent musculi, non extremas: vt cum extensa vehementer, aut vehementer contracta sunt membra: in vtrisque enim harum figuris laborant membra, & defatigantur cum extenta sunt, quia per vim

A continentur musculi in ea tentione, contrahi enim amant natura, ergo extentis membris labor accedet, sed & valde contractis: nam fieri nō potest, vt musculi valde contracti sint, quin oppositi sint valde intenti: ergo cubare in alterum latus, optimum est, nam hic decubitus seruatur facultatis mouentis opera: cum enim hæc tollitur, in dorsum aut thoracem corpus vertitur, quod corpora demortua indicant. Igitur dormiunt homines cum bene valent nō sedentes aut stantes: hæ enim figuræ essent maioris laboris, quàm vt somnus, qui requies facultatis est, posset conciliari. Neque verò dormiunt proni aut supini nisi debiles admodum sint: non enim per somnū omnino feriatur facultas animalis, neque somnus integra actionū priuatio est, sed requies, id est remissio actionum. Itaque signum optimū est, facultatem non destitisse ab ea figura, quam cum sanus homo esset, retinebat. Sed in vtrum latus melius est cubare, in dextrum, an in sinistrum? Hippocrates enim non distinguit? Ego quidem dixerim, in latus consuetum: nam signa conferri debēt cum iis quæ in eodem homine erant cum valeret. Quod si nulla homini certa de hac re consuetudo sit, melius est ægrum cubare versus anteriore cubilis partem, quodcunque latus eus vergat: nam in contrarium cubare non potest, nisi aut ob mœsticiam animi, quæ malo corporis solet attestari, aut ob delirium, aut quia lucem refugit, aut tale quidpiam quod bonum non sit: nam sani homines solent verti, quæ eos alij homines alloquuntur. Non hoc tantum disputant hic vulgares commentatores, sed etiam an hic decubitus bonus vt causa sit, & qui decubitus sit bene valentibus utilior. Profectò hoc non magis facit ad prædictiones, quàm disputare, vt faciunt, an possint alia animantia cubare vt homo: mihi certum est, nullibi præter rem loqui. Brachia etiam, & ceruicem, & crura mediocriter contracta, optimum signum est, nam sani ita habent: quia figura hæc est indolens & facilis: ægros verò ita habere optimum est, & quia sani ita habent, & quia indicio euidenti est, nullam esse in fibris laxitatem, vt cum exporrecta sunt membra: neque conuulsionem, vt cum valde contracta sunt. Itaque descriptus ab Hippocrate optimus decubitus est: vt supinum iacere, & brachia, ceruicæ, & crura exporrecta contrariis de causis, malum est: nam facultatis dissolutionem significat. Intelligi verò hic debet quod antea monuimus, exclusis causis procatarticis, & exclusis his affectibus, qui eum decubitum soleant facere: nam si quis supinus cubet dimissis artubus, quia ita solet cubare, aut quia admodum ignauus est, aut quæ est ebrius, aut quia impudens & Medicum contemnit, aut etiam ob pleuritidem aliquam, quæ attingat vtrumque latus, aut ob tubercula quæ in aliquo laterum cubare prohibeant, non debet supinus decubitus debilitati imputari: verum his exceptis, & aliis, si quæ talia sunt, malus est is decubitus, sed deterior ac periculi plus habens labi in pedes: quia corpus pondere agi facultate nō repugnante, apertius indicat. Sed roges, cur Hippocrates non dixit ægrum in alterum latus cubare optimum est, vt dixerat, optimus vultus est similis bene valentium: ac non potius cubantem deprehendi ægrum à Medico in alterum latus? aut cur non etiam antea dixerat, hoc vultu ægrum à Medico deprehendi? Galenus respondet, quia hic nō requirit Hippocrates

ab ægrotante, vt ita cubet semper, sed vt conuertatur in latus cum Medicus ingreditur: hoc enim roboris est: contra facere, aut impudentis, aut debilitatis. Ego tamen hanc enarrationem non possum probare, nam constat Hippocratē in principio huius capituli describere optimum decubitus: constatque non minus, melius esse multo & maioris roboris, & decubitus bene valentium similium, eum decubitus retinere etiam absente Medico, cumque id incaute fit, quam accedente Medico conuerti, idque studio quodam, atque ob pudorem: deterius multo est, non posse ægrotantem conuerti ad Medicum accedentem, quam id facere aliqui iacentem supinum: sed non statim si illud est deterius, hoc est optimum. Neque verò possis dicere, adeo bonum est in latus cubare, etiam absente Medico, vt non possis id à laborante morbo acuto requirere. Certè quotidie occurrunt tales decubitus per morbos etiam acutissimos: proinde ego aliter intelligo Hippocratis verba: adeo vt mihi videatur Galeni sensum in contrarium omnino transtulisse: nam inquit, oportet ægrum deprehēdi à Medico ita decubantem, deprehēdi (inquam) id est præoccupari incautum (hoc enim significat verbum κατακλιναίνουσα) eo decubitu quo erat; quod Medicus videat: non vt conuertatur modò, sed vt iaceret. Ita haud obscure innuit Hippocrates ad hunc decubitus, quem optimum vocat, non satis esse conuerti ægrotantem ad accedentem Medicum, sed ita etiam decumbere, cum is accedit. De vultu, aut oculis, non erat quod ita loqueretur, cum ea non mutantur pro libito, sed eadem sint, accedat aut non accedat Medicus. Rursum rogat Galenus, cur supinum decubitus porrectis cruribus, ceruice, & brachiis vocat minus bonum, cum ne bonus quidem sit, sed malus: aut cur si malus hic decubitus non est, pronum per quem labuntur ægri in pedes, conferens cum hoc, dicit maiori cum periculo esse? nam videtur innuere hunc quoque esse cum periculo: at bonus decubitus non sit cum periculo. Hic quoque respondet Galenus, quod ego minus probo: quoniam (inquit) decubitus hic supinus non semper est malus, sed nonnunquam etiam bonus: cum scilicet est consuetus. Cur ergo reliqua omnia signa, quantumuis mortalia, non appellauit minus bona, aut non bona, nequaquam addens significatiora verba: quod enim est tam disparatum, quod non indigeat istis distinctionibus? Dicens certè secundum decubitus minus bonum, tertium magis periculosum, fieri non potest, quin improprietatem sermonis admiserit: fecit tamen consulto, quia non potest excogitari alia ratio conferendi eum decubitus cum vtroque, antecedente inquam & consequente: cum ille sit optimus, & hic pessimus. Hippocrates verò nullibi mihi videtur studuisse adeo eloquentiæ, aut proprietati vocum, quam breuitati, excogitans voces aut phrasas, quæ multa insinuent, & varia respiciant: sed hic non licet amplius morari.

Εἰ δὲ καὶ γυμνὰς εὐδίας εὐλοκοίτο ἔχων, μὴ θερμὰς κάρτα εὐδίας, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν πρᾶχλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως διερρίμματα, καὶ γυμνὰ, κακόν. ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Si autem inueniatur pedes nudos habes, cum non sint admodum calidi, & manus, & ceru-

A cem, & crura inaequaliter dispersa, & nuda, malum: conturbationem enim significat.

Illud verbum (inueniatur) nobis declarat, quomodo Hippocrates antea etiam dixerit, cubantem oportet deprehēdi à Medico ægrotantem in latus dextrum: nam eodem nunc dicit, si inueniatur æger à Medico nudos habens pedes. Constat verò, vt inueniri nudis pedibus, est nudos habere, cum Medicus accedit, haudquaquam tunc nudare: vt excutiant ægrotantes vestes, & artus nudent, facit nonnunquam prauus hominis mos & mollietates, quod non est malum signum: nam quod signa habeatur mala, monuimus prius excludendas esse euidentes causas: verum extra has, ardor magnus totius corporis facit, vt nudentur crura & brachia, quod certè lethale non est: nam multus calor in vniuersum corpus veluti effusus, non est lethalis dispositio: per febres siquidem diarias accidit: extra hanc causam, quam Hippocrates ipse excludit, dicens, cum non sint admodum calidi, nulla excogitari potest, quæ non sit grauis: nam quæ alia sit, quam quod ægrotans maximi caloris sensu artus nudat? qui calor cum non sentiat in externis, sit in internis membris: aut ob conturbationem maximam & anxietatem, quæ nisi critica conturbatio sit, (nam quæ talis est, indifferens est signum, & excludenda est cum causis euidentibus, aut internis, sed leuibus) ex maligna succorum, qui morbum faciunt, natura ortum habet.

Θατὰ δὲ καὶ τὸ κεχνηότα καθύδιν ἀεί. Mortale autem & hiantem dormire semper.

Duo potest significare hæc dictio: primum, mortale est eum qui hiet ore, dormire semper: secundum, mortale est, ægrotantem semper dum dormit, hiare os apertum. Certè vterque sensus est verus: nam per morbos acutos dormire, vt non possint excitari, lethale, etsi non hient, nedum si hient simul, & semper dormiāt. Verum Hippocrates nequaquam de somno nimio disputat, neque hoc voluit significare (quorsum enim id diceret modò disputans de decubitus speciebus) sed inquit, habere ægrotantes apertum os dum dormiunt, esse lethale. Id verò scripsit in hoc capite, quia modus quo os inter dormiendum compositum est, ad formam decubitus quadam ratione pertinet. Sed vt mortale putes signum, vide ne nascatur ex longa hominis consuetudine, aut ignauia, aut etiam ex obstructione partium nasi: vt per grauedinem magnam, aut per polypum: nam extra hæc omnia, aut nimia debilitas facultatis mouentis musculos, qui os claudunt, aut vrgentissimus internarum partium ardor, cui viæ respirationis consuetæ satis non sint, in causa est: vtraque verò harum per morbos acutos pessima est.

Καὶ τὰ σκέλεα ὑπὲρ κειμένων ζυγχεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ διαπεπλεγμένα.

Et crura supinè decumbentis reducta esse vehementer, & abducta.

Intellige hoc quoque esse mortale: innuit Galenus in aliquibus codicibus legi, non διαπλεγμένα, id est, abducta, sed περιπλεγμένα, id est, circumducta, aut

aut circumplexa: vtcunque figura est lethalis: nam crura adducta ad nates, abductis genibus, aut implexis cruribus ipsis, figura est turpis simul & laboriosa: quare nulli homini consueta: aut ergo ea fit volente homine, aut nolente. si volente, delirium indicat: nam magno cum labore figuram turpem comparare, maximè cum debilis sit, quod supinus decubitus declarat, sani hominis non esse, non sanus iuret Orestes: si inuito fit homine, conuulsio est in causa: nam est contractio membrorum inuoluntaria: ambo hæc per morbos acutos læsionis magna cerebri notæ sunt.

Ἐπιμαρτυροῦν δὲ καὶ ὅτι μὴ ἐπιληθὴς ἐστὶ, καὶ ὑμῶν ἔτι καὶ κενῶν, ὡς ἀφ' ὧν οὐδὲν σημαίνει, ἢ ὀδυρῶν τῶν ἀμφὶ τὸ κεφάλαιον τῶν ποδῶν.

In ventrem cubare, cui non est consuetum cum bene valeret ita dormire, desipientiam significat, vel dolorem locorum qua circa ventrem sunt.

Malum est cubare in ventrem homini insolito, (nam consuetudinè cum aliis omnibus causis manifestis excludendam esse, sæpe iam diximus) siue venter significet hic ventriculum cum intestinis, siue etiam thoracem, vt apud ipsummet Hippocratem libello de Vlcibus, & Aphorismorum 20. particula 6. vbi ventrè vocat omne cauum, quod magnum sit in nostris corporibus: cuiusmodi cauum thoracis, & ventriculi, ac intestinorum, vteri & vesicæ: vtcunque nomen hic accipiatur, decubitus erit idem, pronus, scilicet dicto nuper contrarius. Est verò malus, quia delirium indicat, nisi dolor aliquis in parte aliqua dictarum, aut earum, quæ dictas circumstant, ad eum decubitus impellat: impellit verò talis dolor, quia compressa particula, quæ dolet, melius tolerari possunt dolores: nimirum doloris causa, aut compressione repellitur, aut calore discutitur.

Ἀνακαθίζων δὲ βούλεσθαι τὸν νοσέοντα, πῶς ῥῶστος ἀμειψέσθαι πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι, κακίστερον δὲ ἐν τοῖσι περιπνευμονηκόσι.

Velle autem residere ægrotantem in morbi vigore, malum quidem in omnibus morbis acutis, pessimum autem in peripneumoniacis.

Velle ægrum residere in lecto, ob insaniam aut inquietudinem fieri potest, aut ob difficultatem respirationis, quæ orthopnoea vocatur: hæc aut ob ingens incendium, aut ob angustiam viarum, aut ambo hæc: nam multo facilius trahitur, emittiturque spiritus erecto thorace, quam iacente homine: quia partes non sese comprimunt. Constat has omnes causas malas esse in morbis acutis, in quibus facultas respirationis magnam vim habet ad salutem, vt dicit author statim. Sed in morbi acuti vigore non est deterius signum, quam in principio, aut in incremento, imò verò multo minus malum: nam si id symptoma, antequam morbus consistat & vigeat, accidit, quacumque è causa fiat, quid expectes per morbi vigorem euenturum? Quorsum ergo, quasi malitiam signi augens, dicit Hippocrates, vel-

le residere ægrotantē in morbi vigore? Certè (quatum ego intelligo) illud in morbi vigore per pleonasmum dicitur: non quòd in morbi vigore id sit grauius, sed quòd tunc solum fiat: nam quod Galenus in huius particulæ enarrationem dicit, planè est falsum. Orthopnoea (inquit) fit ob anxietatem & inquietudinem: per morbi vigorem maximè optat facultas quiescere, quia maximè laborat, cum ergo maximè quietem optat, inquietudo non potest non esse deterior, quam cum quietem non adeo optat. verum falso accipit, facultatem quietem optare per morbi vigorem: nam quis nescit, solere eam eo tempore totum corpus inquietè huc & illuc mouere: quòd si quietè optare dicis, quia quiete indiget, non satis propriè loqueris: nam multo aliud est facultatem optare quietem, quam indigere quiete. Quòd si id quadam ratione idem esse dicas, quia res natura constantes id appetunt, quo indigent, vires signi malè colligis: nam ad perpendendam malitiam, quæ rei alicui vt causa inest, considerare oportet id, quo indigeat facultas: sed ad malitiam signi, non quo indigeat, sed quid soleat facere. Vt vigilia nocturna mala causa est, quia facultas indiget nocturno somno: est etiam malum signum, quia solent homines per noctem dormire: quis ergo est, qui ignoret solere homines in morbi vigore inquietudine laborare? Non itaque eo tempore deterius signum est, sed illud in vigore per pleonasmum dicitur: nam perrarū sit tantam anxietatem, aut tantam ardorem, nondum consistente morbo esse. Multa profectò dicta sunt de signis ab Hippocrate in aphorismis, quæ per pleonasmum dicta esse Galenus affirmat, vt quod 48. & 50. quartæ particulæ, & multis aliis. Sed, vt hoc in omni alio acuto morbo malum sit, cur in peripneumonia, id est pulmonis inflammatione sit pessimum? nam videtur peripneumonia proprium accidens orthopnoea: at verò accidens, quod proprium est morbo, neque mortem, neque salutem significat, sed morbi speciem declarat: itaque non facit ad prognosticam, sed ad diagnosticam. Accedit, quòd orthopnoeam esse in pulmonia nihil habet miri, nam ita solet: sed per alios morbos mirandum magis est. Si ergo verè diximus signum quò plus habet admirationis, eò habere plus fidei, certè orthopnoea in pulmonia minus grauis est, quam in aliis acutis morbis. Quid alij hoc loco respondeant, non curo, quid ego verum esse putè, iam dicam. Orthopnoea non est peripneumoniae proprium symptoma, sed superueniens: non enim à principio alsidet morbo, sed superuenit, cum ingrauescit: non itaque est, quòd non significet malum, sed si eadem omnino de causa, & æquè mala orthopnoea laboraret aliquis extra pulmoniam, non esset minus graue, imò verò grauius quam in pulmonia: quia plus haberet admirationis. Sed grauiora causa sunt, quæ id faciunt per peripneumonia (nempe ardor magnus cum obstructione viarum) quam per alios morbos. Hæ enim sæpe sunt solus ardor, aut inquietudo, quæ in vigore ardentis febris non adeo terrent. Neque si ex pessimis causis aliquando fieri posse extra pulmoniam concedamus, vnquam tamen tam euidenter eas pessimas causas cognoscemus quam in illa. Itaque dictum est, pessimum id esse in pulmonia, non quòd hic affectus pessimis causis malitiam addat, sed quæ pessimas causas esse apertius

declaret: vt illud, facies extenuata pefsima in morbis acutis, quia acutus morbus pefsimarum causarum facit coniecturam. Galenus certè hanc difficultatem effugit, commutans in commentatione verba: sed præstasset declarare, aut si corruptum eodidem putabat, id etiam monere, quàm dissimulanter præterire.

CAPVT IV.

O δόντας ἢ πρίην ἐν πυρετοῖσιν, ὀκρόσι μὴ ἔσυνθές ἐστιν διὰ τὸ πῆδων, μακρὸν δὲ θανάτωδες· ἀλλὰ προλέγειν ἐπ' ἀμφὸν κίνδυνον ἐόμενον· λέγει ἢ καὶ ὡς φρονέων τὸ ποιεῖν, ὀλέθρον γίνεται κάρτεϊ ἢ δὴ.

Dentibus stridere in febribus, quibus non est consuetum à pueritia, furibundum & mortale. Verùm oportet prædicere periculum ex ambobus futurum: si verò & mente commotus hoc faciat, admodum exitiosum iam fit.

Dentibus stridere ob consuetudinem, quam homo à pueritia habeat, qualis est quibusdam ob debilitatem musculorum qui maxillam circumducunt, qui à difsectoribus masticatorij appellantur, aut ob vitiosos mores, aut per frigus vehemens, aut per rigores, minimè est mortale: sed hæc omnia in causis euidentibus sunt, his exceptis, in febribus perpetuis furoris & mortis timorem facit: quod etiam Commen. 2. Prothetorum his verbis dicit: Dentium stridor perniciosus, quibus non est sanitatis tempore consuetus: neque certè solum cum consuetum est à pueritia, tollit periculum, sed & cum ex aliquo tempore: quanquam multò magis cum à pueritia: quia quantò antiquior consuetudo est aliquid faciendi, tantò mali id significare potest. Est furor (quod *μανία* Græci vocant) pefsimum dementiæ genus. stridor ergo dentium fit, musculis qui maxillam mouent, conuulsuos motus patientibus, aut facultate mouente admodum debilitata: quodcumq; horum fit, per morbos acutos multum pati cerebrum, suspicionem facit: magnæ cerebri læsioni demetiam succedere verisimile est, cum sit dementia facultatis, quæ in cerebro viget, actio læsa: læsione, aliò qui magna, & membri principis, plurimum aucta, mortem fieri constat. Meritò ergo furor & mors timentur, quibus autem succedere potest mania stridori, qui cum magno dentium sonitu fit, quàm qui cum exiguo: hic enim fieri potest ob debilitatem, quæ fortasse sine dementia afferret mortem: vel saltem sine mania: ille ob motus conuulsuos, qui fiunt malignis fuliginibus, quales extra bile sunt, occurrentibus neruis in medio ascensu ad caput: verùm (inquit) prædicere periculum oportet ex ambobus futurum. Illud ex ambobus, non potest referre priora, nulla enim duo præcesserunt, quæ referrentur, nam furor & mors non referuntur: ridiculum enim si diceret, oportet prædicere periculum futurum ex morte, sed refert priora & posteriora, scilicet sunt qui solum strident dentibus per febres, sunt qui non solum strident, sed etiam insaniant: in vtrisque oportet prædicere futurum periculum mortis. De primis scripsit in principio capitis: de secundis in fine, dicens: Si verò & mente commotus hoc faciat, admodum exitiosum

A iam est. Sed dices, videtur multò leuius esse stridere dentibus cum delirio, quàm sine delirio: quia quod delirat, potest stridere ob solum insaniam, sine debilitate mouentis facultatis, atque nulla imminente conuulsione, sed vt potest quiduis aliud agere: tamen sine delirio non possit fieri sine pefsima causa. Neq; possis dicere, exitiosum esse, quia delirium ipsum per hos morbos malum est: nam cum delirium & stridor sint in hac dictione nomina signorum, causam aliam grauem oportet innuunt. Sed, vt res hæc habeat, audi: potest aliquis stridere dentibus, & delirare, stridore antecédente delirium, aut non antecédente: si stridor nõ antecedit, sed simul cum delirio fit aut succedit, minùs graue est: si verò stridori superuenit delirium, constat id crescente mala affectione, quæ stridorem peperit, factum esse: deterius ergo iam est: nam signa quæ habentur mala, quò plus perseuerant, eò grauiora sunt: quia causæ ex qua fiunt, magis attestantur: vsque adeò vt debeat Medicus prudens nullis ex signis leuiter prædicere, sed cum iam perseuerant: ergo si duo adsint ægrotantes, alter strideat dentibus in febre acuta nondum delirans, alter striduerit prius dies aliquot, sed iam deliret: constat hunc vicinum magis esse morti, & grauius affectum: nam quod illi timendum est, nempe insaniam, huic iam adest. De his itaque in quibus stridor delirium præcessit, verba vltima capitis intelligi, declarat illa particula, iam, & verbum, fit: nam quid aliud significat, deterius iam fit, quàm hunc leuiori morbo laborasse, cum scilicet strideret tantum, iam verò fieri periculosum magis, cum ex stridore delirat? Dices, rursum videtur, qui stridens delirare incepit, nõ posse cessare ab stridore, sed necessario stridere dum delirat: nam cum affectio crescat, qua ratione cesset symptoma? quare frustra Hippocrates dicit, si commotus mente strideat: sed deberet dicere, si verò is qui stridebat, commotus mente iam sit. Certè quanquam verisimile sit, eum qui stridere cepit, succedente delirio non cessare ab stridore (quia siue debilitas facultatis id faciebat, siue incipiens conuulsio, affectio videtur crescere) tamè dignum est consideratione, vt scilicet cum quis stridens mouetur mente, possit quiescens ab stridore delirare: mihi enim videtur id quoque fieri posse, & cum fit, non tanti periculi videtur esse signum, quàm si simul & delirium & stridor duret. Nam solet mens cum mouetur, eos corporis motus, qui antequam mouerentur, fierent, cum aliis commutare, aut cohibere, ob solum delirium: vsque adeò vt nonnunquam membrum, quod molliter collocatum erat, mouere incipiant delirantes tremulè, aut modo conuulsionis, idque citra omnem causam, quæ facultatem mouentem, aut conuulsionem neruorum attingat, sed quia ita lubet insanientibus, vt attentione opus sit, ne nobis imponat delirium, putantibus id alia de causa fieri. Ita fit non raro, vt membrum quod prius tremebat præ debilitate facultatis, aut conuulsiuo motu agitabatur, mens commota apponens (vt delirantes solent) extremos conatus, retineat violenter in quiete. Itaque possit, qui sanus mente stridebat, insanus non stridere: verùm si causa stridoris erat magna, vsque adeò vt ne insana quidem mens possit ei obistere, stridebit nihilominus vt antea, qui delirat, eritque id maioris læsionis, & cerebri peius affecti signum.

signum. De oscitatione & pandiculatione nolo hic quidquam dicere, ne cum vulgaribus enarratoribus tempus ludam.

CAPVT V.

E ἄκρον ἢ ἡ πικρὰ καὶ πορογενὸς τὴν ἔχων, ἡ τε καὶ ἐν τῇ νέσῳ γίνηται, κατὰ μακρὰν δὲ ἡ δὲ μέλλῃ) διόλου δὲ ἀνθρώπων, πρὸς ἕξινάτα πελιδνὸν τε καὶ ξηρὸν ἔσται, ἢ ὡχρὸν τε καὶ ξηρὸν.

Vlcus autem, siue antea fieri contigerit, siue in morbo fiat, discere oportet: si enim moriturus sit homo, ante mortem liuidum & siccum erit, aut pallidum & siccum.

NON, inquit, discere oportet, an vlcus factum ante morbum, an in ipso morbo: sed discere oportet, an vlcus sit, & ipsum considerare, siue ante morbum factum sit, siue in morbo: nam ex vlceribus quæ cum acutis morbis contingunt, magna capiuntur indicia salutis aut mortis, quæ ab Hippocrate libro de Vlceribus, & aliis locis, licebit petere. Vt in morituris, ante mortem solent apparere vlcera sicca & liuida, aut sicca & pallida. Nullatenus ergo debet Medicus recusare, vt faciant quidam negligentissimi, id totum Chirurgis demandantes, detegere quotidie, aut saltem tertio quoque die vlcus, & signa omnia in illis considerare. Verùm est quod obiicias, Hippocratem libro de Vlceribus dicere, siccum sano vicinior est quàm humidum: nõ ergo in vlceribus siccitas malum signum est. Certè siccitas quædam in vlceribus opportunè accedens, non repente, neque nimia, neque ante tempus, sed cum cicatricis inducendæ tempus instat, bona est: nam ita agitur illorum curatio: tamen repente & intempestiue deficere in particula vlcerata duplex illud excrementum, quod colligitur in vlceribus, sordes & saniem, malum signum est: eadem ratione qua Hippocrates ipse, scilicet aphorif. 56. inquit, in vlceribus tumores labiorum repente euanescere, malum esse: fieri enim delirium, aut conuulsionem, scilicet rapta materia in neruos & caput: nam cum per vlcera nullæ partes adeò laborent quàm nerui, quia horum est sensus, sæpe raptis succis ex parte vlcerata in neruorum radices, conuulsio accidit. Ita etiam si particula ipsa non solum priuata succis, sed extenuata siccataque sit in seipsa, debilitatem facultatis regentis particulam, & debilitatem calidi innati significat: non enim nutritur. Sed cum hac causa fit, non siccum tantum vlcus fit, sed siccum & liuidum: is enim color extinctione caloris fit, aut siccum & pallidum, qui color pro concoctione bona corruptionem succorū significat: nam fit bilescente sanguine. Hi verò colores si in vlcere humido apparent, non sunt tam lethales, quia tantum significant quorundam succorum redundantiam. Colorem nigrum fortasse non dixit, quia hic color non potest in vlcere fieri, nisi cum redundantia nigri excrementi, quod carbonem in parte significabit magis quàm mori ob febrem: eadem ratione hic non meminit vlcerum quæ circum glabra sunt, quæ 6. aphorif. maligna esse dixit, quia ea non minantur mortem ex febre, etsi febris adsit, sed tantum sunt disepulotica, id est, difficilè venientia ad cicatricem: hic verò agitur de vlcere, non vt ipius vlceris

æstimetur malitia per se, sed vt est signum febris, cum qua consistit.

CAPVT VI.

Περὶ τῶν χειρῶν φορηῶς, τὰ δὲ γνώσκων χεῖρ. ὀκρόσι μὴ ἐν πυρετοῖσιν ὀξείσι, ἢ περιπνευμονίῃσιν, ἢ ἐν φρενίτισι καὶ ἐν κεφαλαλγίῃσι παρὰ τοῦ παρὰ πρὸς φερομένης ἐπιρροῆς διὰ κενῆς, καὶ ἀποκαρφολογίας, καὶ κροκίδας διὰ τῶν ἰματίων διπλοῦσιν, καὶ διὰ τῶν πικρὰ ἀχρῶν διπλοῦσιν, πᾶσις εἶναι κακὰς καὶ θανατώδεις.

De manuum verò lationibus hæc cognoscere oportet: quicumq; in febribus acutis aut peripneumonia, aut phrenitide, & capitis doloribus ob faciem ferunt, aut venantur frustra, & colligunt festucas, & flamina à vestibis carpunt, & stipulas de pariete euellunt, omnes esse malas & mortales.

Lationes hæc omnes malæ & mortales sunt in acutis febribus, quia phrenitidem indicant: ita enim solent ægrotantes manus ferre cum delirare incipiunt, simul oculis patientibus suffusionis passionem ob fluxionem in cerebrum concitatam aut p consensum cum ipso cerebro, & facultate imaginandi vitata. Solet hoc in peripneumonia ita accidere, & per inflammationem oris ventriculi, & hepatis, quanquam id Hippocrates non dicat, sed est ratio eadem. Itaque per hos affectus fieri hæc phrenitidis signa, lethale: nam hæc mala in phrenitide permolari periculosum est: vt & p omnes morbos qui cum dolore capitis affligunt, periculosum est, quia euidentius signum est phrenitidis, cum illud dolor capitis antecessit. Nam, vt inquit ipsemet Hippocrates, si ante morbum aliqua parte doluerit, illic morbus firmatur. Sed qua ratione dicit in phrenitide esse hæc signa lethalia? nam si lethalia sunt, quia phrenitidis sunt signa, quomodo dicat in phrenitide lethalia? aut qua ratione ea vox in phrenitide nõ redundet? Neque verò est, vt de orthopneæ in peripneumonia dicebat: nam quanquam orthopneæ solet peripneumonia succedere, tamen non solet ei adeste à principio, sed tunc superuenire cum ingrauescit. Rectè ergo dicas, in peripneumonia orthopneæ malum: tamen de manu latione in phrenitide non possis ita dicere: nam tam longè abest vt fiat cum phrenitis ingrauescit, vt fiat in ipso principio phrenitidis, aut etiam antequam phrenitis fiat, sed cum iam ingruit: vsque adeò vt Galenus ipse cum hoc symptoma (vt refert ipsemet) pati inciperet, dixerit ad amicos, ne phrenitis me arripiat, auxilio estote: quod satis aperte indicauit, illum nondum desipere. Quo ergo pacto hoc lethale est per phrenitidem? Certè illud, in phrenitide, mihi videtur dici per pleonasmum: vt paulò antè dixit, velle ægrum residere in morbi vigore, non sanè quòd in phrenitide insigniter sint malæ hæc lationes, sed quod in phrenitide fieri soleant. Sed rogabis, cur Hippocrates aliòqui tam breuiloquus toties vtitur pleonasmò? an est oblitus sui? non certè. Sed Hippocrates erat pariter eruditissimus & diligentissimus, & curabat artis medicæ fundamenta iacere: proinde nonnunquam scribebat obseruationes siue experi-

menta, nonnunquam ratione confirmatas sententias, atque quibusdam in locis observationes maximè, vt in Epid. quibusdam sententias, vt in aphor. tamen nunquam omnino observationum obliuiscatur, sed eas coniungebat cum assertionibus, vt hac ratione simul fiat ars, & artis exercitatio: quod in hoc Prognostici libro apertissimè facit, non solum ea signa, quæ ratione lethalia esse, possit confirmari, lethalia dicens, sed ea quæ solè per morbos lethales accidere, experimento cognouit. Cur non Hippocrates dixit, in morbis acutis particulam aliquam faciei perueriti, lethale: sed si oculus peruertatur, aut palpebra, aut nasus, aut labium? an quia hæ particulæ occurrunt peruersæ in morbis acutis: ita nunc quoque dicit, hæ gestulationes in phrenitide lethales, simul proferens observationem: has apparere solitas in phrenitide. & assertionem, esse lethales: vsque adeo quod inartificiosum est apud Hippocratem, maximum artificium continet. Deliria hæc quibus imaginatio errat circa aspectabilia, aut ea quæ auditu, odoratu, gustatu, aut tactu, sentiuntur, posse nonnunquam fieri sine læsione alicuius sensus singularis (quanquam sæpissimè à læsionibus sensuum capit initium hoc delirium) demonstratum est à me lib. 5. Contr. itaque potest aliquis habere hæc symptomata, nulla suffusione consistente in oculis, tamen sæpius accidunt ob suffusionem, fuliginibus quæ inter tunicam corneam & humorem crystallinum sunt, impediuntibus effluxum facultatis uidentis, aut ingressum specierum: nam ad reddendam huius sententiæ causam indifferens est, vt sentias de modo, quo visio agitur: quantumuis vulgares enarratores laborèt hic, disputantes de modo videndi. Sed quæ sit de hac re probabilissima sententia (quanquam ad institutum præsens nihil faciat) si scire cupis, lege libri 2. Controu. cap. 28.

CAPVT VII.

Πνεῦμα ἢ πυκνὸν μὲν ἔδον, πύονον σημαίνει, ἢ φλεγμονῶν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωλοῖσι· μέγα ἢ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ πολλὰ χρόνια, ὡς φροσώλω δηλοῖ. Ψυχρὸν δὲ ἀπνεόμενον ἐκ τῶν ρινῶν, καὶ ἐστὶ μάλα, ὁλεθρὸν κάρτα ἢ δὴ γίνεται. Εὐπνοῖαν ἢ χρεὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δυνάμειν ἔχειν εἰς σωτηρίαν ἐν ἀπασὶ τοῖσιν ὀξείσιν νοσήμασιν, ὅκτα ξυμπετοῖσιν ἐστὶ, καὶ ἐν πτωσαρχοῦσιν ἡμέρησι κρίνεται.

Spiritus autem creber laborem significat, aut inflammationem in regionibus circa septum transversum: sed qui magnus inspiratur, & ex longo tempore, desipientiam ostendit: verum qui frigidus expiratur ex naribus & ore, mortale admodum iam fit. Bonam autem respirationem, existimare oportet valde magnam vim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, qui cum febribus sunt, & in quadraginta diebus indicantur.

FAcit hic Hippocr. quod antea in quibusdam generibus signorum fecit. Disputat de optima respiratione, & de differentiis pessimis illius. Vt utur

A verò commendatione huius signi, dicens, existimare oportet, bonam respirationem magnam habere vim ad salutem: quæ commendatio exhortatio Medicorum est, ne quando contemnât respirationem ad præfagiendum. Merito certè id facit in respiratione: quia hæc potest omnium optimè indicare temperiem cordis, & vt habeat calidum innatum: constat verò hic vitam consistere: potissimum verò habet magnam vim in morbis acutis, qui sunt cum febre: nam respiratione est data à natura animantibus ad temperandum cordis ardorem, & febris ipsa est cordis ardor, ergo nullum indicium sit, quod apertius possit nobis indicare quatenus laboret cor, aut non laboret: eritque respirationem bonam esse, id est, non multum diuersam à respiratione bene valentium, optimum, & ad salutem habens magnum momentum, in iis morbis, in quibus quidquid mali sit, constat statim respiratione commutatum. Sed videtur in longis etiam febribus habere magnam vim: nam in omni febre habet. Cur ergo in acutis inquit? præterea, & in acutis qui sine febre sint, habet vim magnam, quantam enim habet in tetano? quantam in apoplexia? cur ergo dicit in acutis cum febre? Dices, de solis acutis morbis est hoc opus, proinde Hippocrates inquit, in morbis acutis: immò videtur hac ratione posse id hoc loco tacere: nam in principio operis dixerat, ita considerare oportet per morbos acutos, & in calce dicit rursum, hæc intelligo in acutis. Quorsum ergo modo dicit in acutis febribus? audi. Signa siue bona, siue mala, quæ significant robur aut debilitatem facultatis naturalis (hæc sunt signa concoctionis) minorem fidem habent in morbis acutis, quia rapidus materiæ cœptæ coqui motus potest hominem interimere, & cœptæ putrescere, liberare: in hanc sententiam dictum est ab Hippocrate ipso, acutorum morborum non omnino sunt certæ prænuntiationes salutis aut mortis: quæ verò signa bona sunt roboris vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis, quam in longis morbis, quia in his restat multum temporis quo robur exolui possit (malorum huius generis non est eadem ratio) ergo respiratione cum indicet animalis facultatis robur, & cordis affectum, maius momentum habebit cum bona est in acutis febribus. Sed cur dicit in acutis cum febribus? ad excludendum (respondet Galenus) morbos acutos sine febre, vt conuulsionem, cholera morbum, & apoplexiam: sed cur excludit? an proinde dicit in morbis acutis cum febre, quia quamuis in acutis sine febre habet magnam vim (id enim non potest negari) tamen in his ipsis si sunt cum febre, habebit maiorem? nam nullus morbus acutus est, qui nunquã possit esse cum febre, etsi sunt qui aliquando sunt sine illa, vt tetanus, cholera, & apoplexia. ergo in tetano etiam sine febre habet vim magnam ad salutem bona respiratione: tamen non tantam, quantum in tetano cum febre: proinde inquit Hippocrates, in omni morbo acuto cum febre. Cum hæc sit satis dixisse, hic disputant quidam enarratores: An omnis morbus acutus habeat febrem coniunctam, quia Hippocrates id videtur affirmare, libro de Ratione victus acut. cont. 8. dicens: acuti autem sunt, quos appellabant antiqui pleuritim, peripneumoniam, & phrenitim, & lethargum, & caustum, & alij morbi, quicunque his similes sunt, quorum febres omnino continuæ sunt: hic verò Hippocrates inquit,

quit, in morbis acutis qui cum febre sunt, quasi inueniens alios esse acutos sine febribus. Galenus nunc videtur affirmare, nunc negare: ac proinde dicunt quidam, morbos propriè acutos nunquã esse sine febribus: quanquam quidam alij sunt acuti impropriè, qui sine febre sunt. Certè hæc videtur mihi triualis solutio, & labor inanis: nam quæstio hæc est de solis nominibus, & de horum usu loquuntur ineptè: nam cur tetanus qui ante quartum iugulat, aut remittit, aut cholera morbus, qui non transcendit septimum, non est propriè acutus: quid aliud est in ratione morbi acuti, quam vt celeris motus sit, & præ celeritate periculosus? quid horum deest tetano aut cholera? si neutrum, cur est impropriè acutus? insinuauit id Gal. Egregiam confirmationem. An non est perpendenda ratio? Quod res habet, & res ipsa cum ratione coniuncta mihi indicat, id ego affirmo, plerisque morbos acutos esse cum febribus, iisque continuis (nam intermittentium omne genus aut longum esse, aut breue, & non periculosum) tamen quosdam esse qui sine febre possunt accidere, vt apoplexiam, tetanum, cholera, & voluulium, qui tamen ipsi sæpe eueniunt cum febribus perpetuis. Hippocrates loco citato ex 1. de Rat. vict. acut. catalogum facit morborum acutorum (non omnium) sed veluti per propositionem eorum tantummodò, de quibus eo opere erat disputaturus: quod dicit, & quadraginta diebus terminantur, nihil aliud est, quam si dicat, in acutis simpliciter aut ex decedentia, horum enim terminum esse quadraginta, antea diximus, ne intelligi, quadragesimo iudicantur, sed intra quadagesimum: nam non de solis iis, qui quadagesimum attingunt, dicit, sed de omnibus qui non excedunt. Sed redeamus ad prognosticum. Quæ de malæ respirationis differentiis dicit Hippocrates, non omnia pertinent ad partem prognosticam, sed quædam illorum ad agnosticam: nam quod dicit, spiritus creber laborè significat, aut inflammationem in regionibus circa septum transversum, sed qui magnus inspiratur ex longo tempore, desipientiam ostendit, ad agnosticam pertinet: cum doceat his verbis cognoscere per signa, non euentum morbi, sed affectionem quæ in eo est. Neque tamen hoc est extra institutum huius operis, nam in propositione & commendatione operis dictum est: præsentens enim & prædicens, coram ægro præsentia, præterita & futura. Differentiæ malæ respirationis quam multæ sunt, quas prosequutus est Hippocrates partim hic, partim aliis in locis, maximè per aphorismos & libros epidemiam. Hic de quatuor tantum differentiis disputat, quæ proprias affectiones ostendunt: hæ sunt parua & crebra, parua & rara, magna & crebra, magna & rara: ergo inquit, respiratione quæ crebra est, significat laborem, id est, affectum aliquem cum insigni dolore, siue is affectus sit tumor præter naturam, siue vlcus, siue fluxio. In partibus circa septum transversum (hoc nomine intelligi debent instrumenta omnia respirationis, & quæ cum illis mouentur) aut significat inflammationem, id est, ardorem, aut incendium, nam nomen hoc phlegmone apud Galenum significat nunc tumorem præter naturam ex succo calido, nunc ex solo sanguine, nunc significat non tumorem, sed ardorem, vt sit phlegmone quod phlogosis: in qua significatione accipi debet hic nomen hoc inflammatio, Græcè phlegmone. Si respi-

A ratio crebra, parua etiam est, dolorè significat: nam quæ dolent quacunque de causa, plus dolent mota quam quieta: proinde partes quæ respirando mouentur, & dolent, refugientes dolorem, detrahunt magnitudini respirationis: cumque vsus non decreseat, immò verò quadã ratione crescat consumptione spirituum, necesse est quod magnitudini detrahatur, suppleri crebritate: fit ergo crebra & parua respiratione. At verò, videtur respiratione parua & crebra, non ob affectionem dolorosam solum fieri posse, sed ob aliam etiam causam, atque ita non significationem hanc habere posse citra vllam distinctionem: nam si septum transversum ægrè mouetur, & nerui qui in illud inseruntur, exiguam facultatem deferant (vt solet euenire) brachio & cruri: cum illis resolutio imminet, non possit magnam respirationem facere. Nisi autem simul cum facultate mouente vsus respirationis minuatur (id verò non videtur esse necessarium) necesse sit magnitudinis defectum crebritate rependat: quare fiet respiratione parua & crebra, citra affectum aliquem dolorosum. Certè ita est haud dubiè, etsi Galenus huius causæ non meminerit: nam respiratione sublimis, quam debilitati imputat Galenus, plerumque est crebra & parua: & 4. Epidem. Nicostrati vxor dicitur habuisse spiritum paruam & densam ob impotentiam. Verum quia per morbos acutos qui cum febre fiunt, de quibus in hoc libro agebatur, dolorosi affectus in thoracem sæpe incidunt, impotentia verò huiusmodi rarissimè, atque non ob ipsos acutos morbos, sed ob alios casu ipsis accedentes, vt paralytim: statuit Hippocrates, vt perpetuum quiddam, crebrum spiritum significare dolorè aut incendium: crebrum scilicet cum exiguitate, dolorem: cum magnitudine, incendium. Gal. verò cum in libris de Dyspnœa tum etiam alibi, videtur contempsisse quartum & quintum libros Epidemiam, quos tamen ego cum aliis nunc commentariis prosequor, & quæ ad hanc huius respirationis causam pertinent, illic iam scripta sunt. Nunc veniamus ad reliqua. Si crebra & magna respiratione fit, vsus significat plurimum augmentum: nam respiratione quæ magna est & crebra, celeris etiam est: quia eadem causa quæ magnitudinem parit, celeritatem etiam auget, antequam crebritatem. Hæc omnia per ardorem magnum fiunt: nam quæ mediocris est, sola magnitudine gaudet. Eadem respiratione fit, cum est phlegmone & tumor calidus in parte interna, quæ sensu caret, vt in iecore aut pulmone: nam in ea non fit dolor: commutata ergo respirationem vt ardor solus. Rara respiratione si magna etiam est, delirium indicat: nam præ obliuione & alienatione mentis, cessant à respiratione, faciuntque longas intermissiones: quare ardet thorax, & cum vehementer irritantur, coguntur vt magnis respirationibus. Sed si rara est simul & parua respiratione, nihil aliud indicat, quam extinctionem calidi innati & debilitatem virtutis. nam vtraque differentia harum, debili virtuti, & immينو vsui familiaris est: ambæ ergo copulatæ ambas causas adesse euidenter indicabunt. Hanc respirationis differentiam intelligit Hippocrates, dicens, qui frigidus expiratur de naso, nam hæc simul fiunt in spiritu, cum paruus & rarus est, ob easdem, quas diximus, causas: quia scilicet calidum innatum ferè est extinctum, frigidus aer prodit: & quia facultas est debilis, expirat ore & naso: nam facultas quæ

debilis est, quia non potest satis mouere instrumenta aliqua, aut orificia aliqua satis aperire, omnia instrumenta mouet, & omnia orificia aperit: proinde respirationem facit paruum, crebram, sublimem, frigidam de naso & ore: hæc enim omnia conueniunt in respiratione admodum exili iam, id est, cum homo vicinus admodum morti iam est. Sed perpendere oportet cur Hippocrates dicat de magna & rara spiratione, *μὴ αὐτὸ ἀσπνδόμενον*, id est, cum magnus inspiratur: de vltima verò differentia, *ψυχρὸν δὲ ἀσπνδόμενον*, id est, si frigidum expirat. Cur hic expirat, illic inspiratur? an incautè? nõ certè, sed admodum attentè. dilatatio thoracis facit inspirationem, constrictio expirationem: dilatationem potest dimittere qui delirat præ obliuione, tamen constrictio non potest: nam thorax dilatatus, quantumuis irreat maxima obliuio, subidet sua sponte: itaque internas quietes potest facere delirium longas, externas non potest. Hac de causa, inquit, ex multo tempore inspiratus aer: nam quieti interna, quæ longa sit, inspiratio succedit: sed inquit, frigidum expirat: nam non significat corporis affectum frigus eius quod in thoracem trahitur, sed eius quod emittitur. Roges rursus in eo affectu, per quem tanta calidi extinctio est, qua causa respirat homo? videtur enim respiratu minimè indigere, cum sit ad temperandum calorem, attemperatio verò mediocri quodam frigore agatur? Respondet quidam respirare hos homines, non vt attemperetur cor dilatatione, sed vt expurgetur à fuliginibus constrictio: dilatationem verò agi, vt succedat constrictio: quàm minimū enim possit thorax constringi, nisi prius dilataretur. Sed si hoc verum esset, haudquaquam posset homo omnino priuari respiratu ob refrigerationem: nam etsi attemperatio non esset opus, esset expurgatio: at verò vt docet Galenus 6. de Locis patientib. mulieribus quæ vteri præfectione patiuntur, accidit apnœa, quia affectus ille frigidus est: constat verò, vt mulieribus illis non sit expurgatio & fuliginū minus, quàm his, quibus est spiritus frigidus, paruus & rarus: ergo est minor vsus attemperationis: igitur his aliquis est attemperationis vsus, sed est tantò minor, quantò calor est minor. Nimirum flamma omnis indiget ventilatione & attemperatione: quò ea est maior, eò maiori: quò minor, minori: nulla ventilatione nulla est contenta, nisi omnino sit minima: & parua etiam indiget occurfu aeris, qui sit, si non frigidus, saltem minus calidus quàm ipsa flamma: vt ita ardentis flammæ (est nobis interiùs flamma spirituum substantia) raritas nimia & dissipatio cohibeatur. In hoc affectu parum calidi superest, tamen non est extinctum. Roges rursus, quomodo si flamma est interiùs, quæ attemperetur, aer inspiratus refrigeratur: nam si aer refrigeratur subiens in thoracem, certè aer non attemperat in thorace calidum: nam quod refrigerat rem aliam, non potest ab ea non calefieri: si quidem reciproca actiones sunt omnibus naturâ constantibus. Accedit quæ hæc respirationis differentia in malignis febribus solum accidere solet, quare videtur intellectu difficilimum, vt aer refrigeretur. Scire licet per hos affectus, quàm minimum expirari ex ipso corde, sed è pulmone id solum quod inspiratum est: nam ad cor non venit aer, nisi motu arteriæ venalis: pulsus verò per hunc affectum etiam est minimus: is

A aer, qui ab ore in pulmonem trahitur, & rursus in os pellitur, non quidem refrigeratur, sed ne iacalescit quidem: talis ergo emissus, cum expiratur de ore aut naso, sentitur frigidus, nõ aliter quàm cum exsufflamus de ore, frigus facimus, quia scilicet quieti aeris frigus non sentimus, vt moti: sed causa, qua aer inspiratus non calefit, est quòd per eum affectum, totum calidum latitat in visceribus obrutum illic humoribus & fuliginibus, extrema verò sunt frigida: atque vt calidum innatum plus aut minus recurrit, aut plus aut minus extinctum iam est, ita maiores aut minores partium extremarum tenet perfrigeratio. Quibusdam solum extremus nasus, auriculæ, & digiti frigent: aliis tota facies, brachia & crura tota: his qui in hoc affectu constituti iam sunt, omnes oris & nasi partes, & ipsa larynx frigit: quare aer inspiratus non calefit: ergo spiritus creber & paruus significat dolorem in partibus circa septum transversum: creber & magnus, ardorem: magnus & rarus, delirium: rarus & paruus, debilitatem facultatis cum extinctioe calidi. Sed intelligi hic debet quod in aliis omnibus signis monuimus, præcisus causis procatarteticis: nam si quis multis cibis se ingurgitauerit, ob distentionem ventriculi potest respirare paruo & crebro respiratu sine omni dolore: & ob mæstitiam accepto malo nuntio potest respirare magno & raro, citra omne delirium: hoc enim accidit omnibus, qui suspirant, sed euidentes causas præscindi debere in tota hac arte perpetuum est.

CAPVT IIX.

O ἰδρωτες ἀρσται μὲν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὄξεσιν νεσθήμασιν. ὀκέσει ἀν ἐν ἡμέρησι τε κερλίμοιοι γίνονται, καὶ τελείως τὸ πυρετὸν ἀπαλλάττεισιν. ἀρσται δὲ ὀκέσει ἀπὸ πάντων τῶ σῶματι γινόμενοι, ἀπέδειξαν τὴν ἀνθρώπων διπετέστρον φέροντι τὸ νεσθήμα. οἱ δὲ ἀν μὴ τοῖστέν π ἐργάσωνται, ἐλυσιτελέες. Κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροί τε ἐμνον πειτὴ κεφαλή γινόμενοι, καὶ τὸ πείσωπον, καὶ τὸν αἰχία. ἔτοι γὰρ ζω μὲν ὄξεσιν πυρετῶ θάνατον πεισσημάνασιν. ζω ἢ πειτὴ τέρω μῆκ. νεσθ. καὶ οἱ καὶ πᾶν τὸ σῶμα ὡσπύτως γινόμενοι τοῖσιν πειτὴ κεφαλή. οἱ ἢ κεγχεσείδες, καὶ μνον πειτὴ πὲν τρέχληλον γινόμενοι, πονηροί. οἱ δὲ μὲ σαλαγμῶν, καὶ ἀτμίζοντες, ἀρσται. καπνοεῖν ἢ πειτὴ τὸ σῶλον τῶν ιδρωτων. γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι ἐκλυσιν σωματων, οἱ ἢ ἀπὸ σπυτωνίλυ φλεγμονῆς.

Sudores optimi quidem sunt in omnibus morbis acutis: quicumque in diebus iudicatorijs sunt, & perfectè febrem sedant. Boni autem quicumque ex toto corpore sunt, & fecerunt hominem melius ferre morbum. Qui autem neutrum horum faciunt, non sunt viles. Pessimii autem frigidi, & solum circa caput facti, & faciem, & collum: hi enim cum acuta quidem sebre mortem prænuuntiant: cum mitiori autem, morbi longitudinem: & qui toto corpore similiter, ac qui circa caput sunt. Qui verò sunt mi-llo similes, & solum circa ceruicem sunt, prauis:

qui verò desillantes & vaporosi sunt, boni. Nof-se autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus: quosdã fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia.

Bonam partem huius capitis præscindit Galenus, quam meritò præcisam, ante illum esse ab Artemidori sectatorib. refert: ego verò malui transferre caput vt apud autorem ipsum legitur, & vt legebatur ante Galenum & Artemidorum, & quantum doctrinæ singula verba contineant perpendere, quàm cuiuspiam enarratoris autoritate, autoris verba præterire: accepi enim enarrandum hoc opus, vt id Hippocrates scripsit, nõ vt Galenus scriptum voluit. Hunc sermonè in morbis acutis cum febribus haberi, palàm faciunt illa verba autoris: in omnibus morbis acutis (dicit de sudoribus) perfectè febrem sedant. Euacuationes omnes bifariam possunt esse bonæ, aut malæ: vt causæ, aut vt signa: sed hæc disputatio de signis est, nõ de causis: proinde hic de sudoribus, qui bona signa aut mala sunt, disputatio est, quanquam sæpe in eandem rem recidit quod est bona causa, & quod bonum signum. In hoc genere, vt & in alio quouis signorum, est optimum & pessimum, suntq; inter hæc mediocria, atque horum quædam bona, quædam mala, atque vtrorumque quædam plus, quædam minus talia sunt. Describit ergo Hippocrates optimum, & pessimum, & mediocria, non quidem omnia, sed tot tamen, vt ex his, quæ dicuntur, reliqua intelligi possint, maximè accedentibus, quæ aliis locis ab eodem autore scripta sunt. Sudori possunt accidere hæc, vt calidus sit aut frigidus, fluens ex toto corpore, aut ex parte, in die iudicatorio, aut alio die, aut semper fluens, id est, toto morbi tempore, sedans integrè febrem, aut non integrè, aut nullatenus. Accedit præterea sudori modus exeundi, si fluit stillans, & cum vapore, aut apparent vt grana quædam milij sine vapore: horum quædam faciunt ad bonum, quædam ad malum sudorè: vt calidus reliquis paribus melior est frigidus: quia frigidus aut præ malitia succi, qui neq; calore febris acutæ calefcit, aut præ extinctione calidi innati sit: fluens etiam ex toto corpore, melior est quæ ex parte: nam ex parte potest fluere ob debilitatè facultatis regentis corpus: qua causa ex facie & ceruice fluit p eas partes expirantibus reliquis calidi, vt cum instat aut adest syncope. Potest etiam fieri sudor ex parte quadam, quod ea in parte consistat morbus: in quam sententiam dictum est ab eodem Hippoc. 38. aphor. 4. qua parte corporis sudor est, ibi significat morbū. Hac causa sudor ex parte fiens non est malus: non enim malum est per podagram sudare pedes, neq; per chiramgram manus: itaque possit, quanq; hic de febribus acutis est sermo, particula aliqua insigniter abundante malis succis, ea parte fieri sudor non malus: sed neq; tunc temporis sit adeò bonus, quàm si ex toto corpore flueret: nam nõ ita totum corpus expurgetur, & causa morbi, quæ antecedens vocatur, simul cum proxima. Itaque vt cunq; fiat, reliquis paribus melius est vniuersum fluere, quàm ex parte. Semper fluens sudor deterior est, quàm quodam die superuenit, nam significat maximam causæ morbum efficientis copiam. Quare dictum est ab Hippocrate ipso 42. aphor. 4. sudor multus calidus, vel frigidus, semper fluens, frigidus magis, ca-

lidus minus significat morbum. eos qui non semper fluunt, fieri in die decretorio, non semper melius est, quàm aliò die fieri. Sed si per reliqua accidentia sudor est bonus, per diem decretorium est melior, si malus, peior: nam dies decretorius addit fidem signo quod apparet, qualecunq; id sit: sed fidem addi bonis bonum, malis malum est. Sudorem omnino sedantem febrem, constat esse optimum: sedantem etfi non integrè, bonum tantum: nullatenus conferentem, etiam malum: nam vt euacuatio confert plus minusve, aut nõ confert, ita est melior, aut minus bona, aut etiam mala, non tantum vt causa, sed & vt signum: nam cum confert, indicio est robore virtutis agi, & malum succū peli: cum non confert, indicat debilitate facultatis, aut nimia irritatione agi, & succi boni multum cum malo euacuari, ac multo magis si lædit: in quam sententiam dictum est illud 25. aphor. 1. si qualia oportet purgari, purgantur, confert, & leuiter ferunt. Quòd ad exeundi modū attinet, qui fluit stillans, & cum vapore, melior est, quàm cum apparent guttulæ quædam similes milio sine vapore: nã hic solet apparere in ceruice frigidus per syncopas, ille verò vi calidi innati pellitur, atque à naturali calore, victa materia. Cum hæc ita habeant, qui omnia bona accidentia simul habent, optimi sudores sunt: qui contraria omnia, pessimi: vt illorum plura, meliores: vt horum, deteriores. Rectè ergo putat Galenus, cum Hippocrates dicit, sudores optimi sunt, q; in diebus iudicatorijs fiunt, & integrè sedant febrem, quanquam dicantur duo tantum, reliqua intelligi, vt quæ necessariò consequatur: scilicet qui diebus iudicatorijs fiunt, & integrè soluunt febrem, calidi sunt: & ex toto corpore fluentes cum vapore: higenim sunt optimi. Sed videtur etiam posse silentio præmittere illud, in diebus iudicatorijs: nam satis videtur ad optimos sudores dicere, integrè soluunt febres: si enim integrè soluunt, quid aliud requiras, vt optimi sint? qui sint meliores, quàm qui omnino liberat à febre? certè quod maximè optat Medicus, nõ solum est, vt soluat febrem, sed etiam ne fiat recidua. Hæc fidem addit dies iudicatorius solutæ febris: quod docet Hippocrates ipse aphor. 36. part. 4. his verbis: Sudores febricitanti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & decimo septimo, & trigesimo quarto: hi enim sudores iudicant morbum: qui verò nõ ita fiunt, laborem significant, & morbi longitudinem, & reciduiam. Hæc sententia est eadem cum præsentia, præterquam quod hic vno verbo dicit, in diebus iudicatorijs fiunt, in aphor. enumerationem facit dierum decretoriorum: illi enim sunt dies decretorij intra quadagesimū: quod quidem est tempus morborum acutorum, in quibus dierum decretoriorum vis est maxima: sed præteriuu eo in aphorismo Hippocrates quartum, quanquam is est primi ordinis iudicantium. An quia non possunt fieri boni sudores in quarto? non certè. nam Pericli accidit sudor die quarto soluens febrem, sed quia raro fiunt: quia cum morbi, quibus quartus est decretorius, sint acutissimi, & tales per impares moueantur ferè semper, tertius aut quintus subripiunt crifim quarto: dictum verò à me antea est, Hippocrate, cum facit singularum rerum enumerationem, scribere obseruationes: obseruatio verò siue experimentum, non est quod se-

mel bisve occurrit, sed quod sæpe: proinde sudorem in quarto, qui febrem ita solueret, tacuit, quoniam eo die critium Archigenes vidit bis, Galenus semel, Hippocrates nescio an pluries quam semel viderit sudorem, ego nondum possum certo affirmare me vidisse. Addit Hippocrates, boni autem sunt quicunque ex toto corpore fiunt, & fecerunt hominem melius ferre morbum. Hic quoque putat Galenus intelligi, & in diebus decretoriis fiunt, quod putet eos, qui in die decretorio non fiunt, non esse bonos: ego verò non ita dixerim: nam si sudor fiat ex toto corpore calidus cum vapore, & cum confertia, & tolerantia, tamē extra diem decretorium proculdubio erit bonus: nam euacuationes quæ conferunt, & bene feruntur, bonæ sunt, ut signa etiam, ut innotratum est. Certè hic ipse sudor nō sit tam bonus, quā si hæc haberet, & die iudicatorio fieret, tamen est etiam in genere bonorum: ergo bene fecit Hippocrates, qui nō erat relaturus omnes species bonorū sudorum, descriptione quadam utens, quæ multis differentiis quadraret: nam sudor ex toto corpore & confertus est, & qui fit decretorio die, & qui non, quanquam uterque est bonus. Calidum hīc non oportuit dici: nam necessariō consequitur: frigidī enim sudores omnes sunt mali. Addit, qui autem neutrum horum facit, omnes sunt inutiles, inquit Galenus, qui neutrum horum facit, hoc est, neque ex toto corpore fluit, neque facit ut æger melius ferat morbum: ego verò non ita intelligo: sed quod neutrum horū facit, id est, neque soluit febrem integrè, neque facit ut homo melius ferat morbum: nam qui dicit, si verò neutrum horū facit, inutilis est, inquit, eum qui horum alterum habet, non esse inutilem. & Galenus ipse ita intelligit: nam addit, nuper relatis verbis: sed constat ut ex iis ipsis peior sit, quæ neutrum horum efficiat: moderatior verò quæ alterum: & rursus ex his ipsis, qui facit ut æger facilius ferat, moderatior est: tamen constat ut nō solum inutile sit, qui neutrum horum facit, id est, neque manat ex toto corpore, neque facit ut æger melius ferat, sed etiam qui ex toto corpore manat, nisi faciat ut æger melius ferat: ergo melius quadrat, qui neutrum horum facit, id est, neque extinguit febrem, neque etiam subleuat, inutilis est: nam qui horum alterum facit, non est inutilis. Pessimī autem (inquit) frigidī & solum circa caput facti & faciem, & collum: nam hī cum acuta febre mortem: cum mitiori, morbi longitudinem significant: & qui toto corpore similiter ac qui circa caput fiunt: id est, similiter significat sudor frigidus toto corpore factus, ac qui circa caput fiunt: nam sudores frigidos utcumque fiunt, siue in toto corpore, siue in parte, significare hoc modo docet ipse Hippocrates 4. part. aphor. dicens, sudor frigidus in acuta febre mortem, in mitiori, morbi longitudinem. Appellatur hīc mitior febris, non tantum quæ est intermittens (ut quidam putant) sed quæ non est acuta, etsi sit perpetua: ergo succos esse tam difficiles concoctu, ut nondum calfacti, exudentur, in morbo qui non potest expectare nisi breve tempus, facultatem casuram: in eo qui possit expectare, pugnam longam significabit. Reliqua capituli verba ex modo exeundi docent prædicere: nimirum sudor qui circa ceruicem fit concrefcens in quosdam globulos similes milij granis, idque sine vapore, malus est: nam instante syncope solet apparere præ facultatis debilitate, & dissoluto calido in-

nato. Qui distillantur fluunt, & cum multo vapore, quod ad hanc differentiam attinet, boni sunt: nam fiunt calido vincente succo, & æqualiter totū corporis habitū afficiente. In fine capituli in duo membra distribuit causas omnis sudoris, dicēs, hoc vniuersum nosse oportet: quosdam fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia. Hīc etiam (ut supra) nomen inflammationis (Græcè phlegmone) dicitur, de ardore, non de tumore præter naturam. Causas ergo docet sudoris, intellige sudoris mali, nam bonus nulla harum causarum fit, sed robore expultricis facultatis: malus verò fit dissoluto corpore, ob debilitatem facultatis, quæ regit membra, ut nuper diximus lachrymas inuoluntarias fieri, aut præ nimia febris vehementia, liquatis succis & humidis corporis partibus.

CAPVT IX.

Υποχόνδριον ἢ ἄριστον, ἀνώδιον τε ἐὸν, καὶ μαλθακόν, καὶ ὀμαλόν, καὶ ἐπὶ δεξιᾷ, καὶ ἐπὶ ἀριστερῇ. Πλεγμῶνον ἢ ἡ ὀδύλιον παρέχων, ἢ ἐνπιπτικόν, ἢ ἀνωμάλως διακείμενον τὰ δεξιᾷ πρὸς τὰ ἀριστερῇ, πῦτε πάντα φυλάσσειται χρεῖ.

Hypochondrium optimum, quod sine dolore est, & molle, & æquale dextris & sinistris partibus, inflammatum autē & dolens, vel intentum, vel inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras: hæc omnia obseruare oportet.

Hypochondrium est tota ea regio, quæ est inter septum transuersum & umbilicum, quæ sunt hepar, lien, & ventriculus, & intestina gracilia, & abdominis, & musculorū ventris pars: quanquam nonnunquā apud autores, hypochondriorum nomine intelliguntur nō tota regio, sed viscera in ea: ut hepar, & lien, & ventriculus. verum hīc est hypochondrium, id est, regio subcartilaginea, ea quam dixi, ita appellata, quia substat cartilagini quæ est ad fines costarum. Huius partis attractio nunquam est contemnēda à Medico per morbos: nam facit multum ad prænotionem, scire ut ea habeat: quandoquidem in hac regione sunt omnes officinæ concoctionum, in quibus coquantur alimenta, & generantur, separanturque excrementa. Quare verisimile est plerosque morborum, qui graues sint (perpauci enim illorum non pendent ex succis) in hac sede habere principia & sedes. Itaque considerandum est semper hypochondrium, videndumque an optimè habeat, idque est maximè optandum: sin minus, videndum, quantum euariet ab optimo: proinde Hippocrates describit optimū hypochondrium, deinde quæ in illo solent accidere mala: hoc est, quæ in hypochondrio sunt malæ affectionis signa. Optimum est, quod est sine dolore, & molle, id est, non renitens tactui, & dextris ac sinistris partibus æquale: hæcque æqualitas in omnibus accidentibus intelligatur: ut æquale calore, & mollitie, & mole: nam tale hypochondrium est quod in hominibus bene valentibus solet apparere: his contraria mala sunt. Nam si inflammatum est, id est, ardens, & multo calore abundans (nam hīc etiam nomen πλεγμῶνον significat non quod affectum est tumore ex sanguine, sed quod ardet) malum est: nam fit putrescētibus illic succis multis, aut maligna putredine

redine affectis. Dolens etiam malum est, nam dolor nō potest nasci, nisi aut à maxima intēperie, aut à solutione continui. Malum etiam est tentionem esse in hypochondrio, siue ea tentione sit in hepate, aut liene, siue in fibris musculorū abdominis: nam aut à nimio ardore aut siccitate fit. Inæqualitas etiā in quouis horum accidētium, dextrarum partium ad sinistras mala est: nam aliqua earū partium deterius habente, quā alia, fit: hæc ergo omnia obseruare oportet: mala enim sunt. Quidam non legunt, obseruare, sed cauere: certè nihil refert, utcumque legas: nam verbum φυλάσσειν ambo potest significare, & sensus est idem: verum est consideratione dignum, cur Hippocrates significās partium inæqualitatem, dicat inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras, potius quā sinistris ad dextras: aut si neuter horum, cur non ita, inæqualiter affectum dextris & sinistris partibus. Videtur hæc phrasis, hypochondrium habet inæqualitatem dextræ partis ad sinistram, innuere dextram partem aliquid habere mali, quod inæqualis fiat cum sinistra: ut calorem, tumorem, aut tentionem: ut contrā, si diceret, inæquale est hypochondrium sinistra parte ad dextram, innuere, illa, esse in parte sinistra. Quoniam ergo hæc mala deterius est apparere in dextra hypochondrij quā sinistra parte, ut statim dicit ipsemet autor, dixit modò, aut inæqualiter affectum dextris partibus ad sinistras.

Ἦν ἢ καὶ σφυγμὸς ἐνέη ἐν τῷ ὑποχόνδριῳ, ἴσχυρον σημεῖον, ἢ πρὸς φροσύλῃ· ἀλλὰ τὸ ὀφθαλμὸς ἐπικατιδὲν χρεῖ τῶν πριστίων. ὡς δὲ αἱ πύλας πυκνὰ κινεῶνται, μακρῶν τε τῶν ἐλπίς.

Si autem pulsus insit in hypochondrio, tumultum significat, aut delirium: verum oculos horum conspicari oportet. Si enim obtutus crebrò mouetur, fore ut furiant, expectandum est.

Quidam intelligunt pulsus nomen de palpitatione dici ab Hippoc. quandoquidem dicunt illum de motu arteriarum non disputasse: tamen falluntur: nō enim hīc solum, sed alibi etiam nomine hoc σφυγμὸς propriè vitur. Imò verò, ut Galenus censet, Hippocrates omnium primus eo nomine vius est, ut arteriarum motum significaret: tamē Hippocrates non significat quemcumque motum in larum, sed vehementem, & qui apparet ea parte, qua non solet apparere: ergo inquit, si pulsus insit hypochondrio, id est, arteria eo loco ita pulset, ut sentiat ab ipso ægrotante, & à Medico manum admouente, significat tumultum aut delirium. Tumultus hīc nihil aliud significat (ut ego opinor) quā mentis commotionem, quæ ipsa est delirium: itaque tumultus & delirium idem est: atque illa particula, & habet vium nō copulantis, sed declarantis. Verum inquit, oportet horum oculos inspicere: nam si sunt instabiles, non tantum significatur delirium, sed etiam mania, siue furor: si verò nihil tale in oculis apparet, sed pulsus solum arteria in hypochondrio, delirium leue erit. Arteriam pulsare vehementer quo loco non solet sentiri, indicat calidam intemperiem, & multū flatum calidi per arterias, quæ ipsa causa tentans cerebrum delirium facit: nam iis quæ per arterias meant, est expeditissima via in cerebrum, per carotidas & iugulares, quæ penetrant in ipsos cerebri ventricu-

los, quibus internos sensus agi probabile est. cum verò delirium cum furore est, accidit menti magna varietas imaginationum & inquietudo: mouet ergo variè oculos, quasi requirens res varias, quæ illi obuersantur per cerebrū. Accedit etiam, quod musculi oculorum à malignis fuliginibus irritati mouentur conuulsuè: quanquam hanc minimam esse causam partem (quam tamen solum Galenus reddit) consistat, quod cum terrentur, qui ita delirant, aut quis illis timorem incutit, contineat oculos quietos: quod euidenter indicat eum oculorum motum voluntarium esse, & quod minimū habere conuulsui. Hic pulsus & hoc delirium in iis, qui laborant melancholia hypochondriaca occurrit sæpe, quibus etiam vltio plurimum sanguine in venis eius regionis succedere solet furor. Accidit verò hīc morbus nonnunquā per se sine febre, nonnunquā cum febribus acutis. Galenus multò aliter enarrat hæc Hippocratis sententiam, dicens, tumultum diuersum accidens esse à delirio, significareque haudquaquā affectum quempiam singularem, aut singulare symptoma, sed eam perturbationem, quæ solet accidere, cum putatur quispiam esse vicinus morti: itaque inquit, pulsus nō accidit eo loco, nisi ob incendium. ingens aut magnam inflammationē: quæ si ad ventriculum, aut septū transuersum pertinet, accidit delirium (nam iis solet consentire statim cerebrum) si ad hepar aut lienem, nō delirium, sed perturbatio: nam ab inflammatione harum partium nō potest abesse periculum. Quorsum ergo inquit Gal. addita sunt illa verba, oculos horum aspicere oportet? ad distinguendum (inquit) illud signum, quod erat ambiguum, scilicet an ex pulsu timendus esset tumultus an delirium. Sed si hoc ita haberet, oportuisset profectò eodem nomine vsum esse Hippoc. in principio dictionis & in calce, quo delirium significaret, non tam diuerso, ut in principio scriberet, παραφροσύνην, id est deliriū, in calce πύλας, id est furor. non ergo idem symptoma tam diuersis nominibus significauit. Accedit quod pulsus arteriæ non significat furorem aut delirium, ob solam naturam partis in qua fit, quod scilicet in septo, aut ventriculo fiat, sed ob naturam symptomatis, quacunque in parte fiat: nam & in cubito pulsus significat delirium aut furorem, autore eodem Hippocrate 2. Epid. si ergo pulsus in cubito dementiam significat, significabit profectò illam pulsus ad hepar, aut lienem: quem enim consensum maiorem habet cubitus cum cerebro, quā hepar & lien? Itaque pulsus in quouis hypochondrij parte significat tumultum, quia tamen eius nominis significatio latè patet, & est ambiguum nomen, apposuit in declarationem, aut delirium. sed furor significatur quod est maximū delirium, cum oculi etiam sunt instabiles, non tantum pulsus in hypochondrio.

Ὀἰδημα ἢ ἐν τῷ ὑποχόνδριῳ σκληρόν τε ἐὸν καὶ ἐπώδιον, κάκιστον μὲν, εἰ πρὸς πᾶσι ἐν τῷ ὑποχόνδριῳ· εἰ ἢ ἐν τῷ ἐτέρῳ μέρει, ἀκινδυνώτερον ἐστὶ ἐν τῷ ἐπὶ ἀριστερῇ.

Oedema in hypochondrio durum & dolens, pessimum, si toto est in hypochondrio: si verò sit in altera parte, minus periculosum est in sinistra.

Nomen hoc oedema Hippocrati significat, non

quod nobis, tumorem ex pituita, sed tumorem quemcunque generatim: verum his attributis, durum & dolens, significat inflammationem: ergo inquit inflammationem in hypochondrio pessimam esse, si totum teneat: si altera partem, minus malam, atque in sinistra minus quam in dextra. Causa, qua in dextra parte est periculosior quam in sinistra, est (quam paulo ante dicere distuli) principatus particulæ: nam quod pars aliqua præstantior est, eo illius morbi sunt grauiore: in dextra parte est hepar, in sinistra lien: constat verò quanto præstantius membrum sit hepar liene, cum hepar sit officina concoctionis sanguinis, lien emunctorium excrementi. Tamè animaduertere hoc loco oportet, non minus, imò verò multò plus facere ad magnitudinem periculi, qua parte inflammatio sit, interna an externa, quæ dextra an sinistra: non enim vnica pars est hypochondrium, sed multæ internæ & externæ: ergo cum dextræ partis inflammationem cum sinistra conferimus, cætera oportet putare paria: conferre scilicet internam cum interna, externam cum externa: nam externa dextræ partis minus periculi habet, quam interna sinistra.

Σημείνει δὲ τὰ τοιαῦτα οἰδηματὰ ἐν ἀρχῇ μὲν κίβδων θανάτῳ ὀλιγοχρονίῳ ἐσέδω. ἢ ὑπερβάλλῃ ἐκείνῃ ἡμέρῃς ὅ, τε πύρε πὺς ἔχων, καὶ τὸ οἰδημα μὴ καθίσταται, εἰς διαπύρεσιν τρεπέταται.

Significant verò hæc œdemata in principio quidem periculum mortis breui fore: si autem superet vigesimum diem febris, & œdema non sedetur, in suppurationem vertitur.

De inflammationibus internis hypochondrij loqui hic Hippocratem apertum est ex re ipsa, nam externæ non sunt lethales, etsi in hypochondrio sint. Illud verbum ἔν ἀρχῇ, id est, in principio, indiget enarratione: nam cum trifariam accipi solet nomen principij apud Hippocratem & Galenum, pro prima aggressione morbi, & tempore cruditatis, & spatium trium dierum, est dignum indagacione, de quo principio dicat, in principio significant mortem: deinde cum intelligi possit, in principio inflammationis, vt sensus sit, inflammationes has cum sunt in principio, significare mortem, aut in principio febris, vt sensus sit inflammationem quæ accedit in principio febris, significare mortem, dignum quoque hoc est disputatione. Mihi certè videtur nulla dictarum rationum nomen principij hoc loco dici: nam illud, in principio, dici debet per oppositionem, cum re alia contraria, quasi non ita significant nisi in principio: at verò falsa erit sententia vt eunque intelligas: nam inflammatio interna hypochondrij non significat mortem breui futuram in prima aggressione, magis quam procedente malo, imò verò multo minus, nam debiles sunt significaciones omnium signorum in primis aggressionibus: atque eadem ratione neque tribus diebus primis, magis quam quinto aut septimo, neque in principio (id est, vniuersali morbi principio) magis quàm in incremento. Neque verò inflammatio in hypochondrio genita à principio febris periculosior est quam in incremento febris, aut decimo, aut vndecimo die superueniens, imò verò erit hæc periculosior, quia debili iam ex priori morbo ægroto mor-

bus periculosus superueniet. Perperam ergo quidam transtulit Hippocratis verba, dicens, tumores huiusmodi in principio nati: nam dictione illa nati, non reddidit verba Hippocratis, sed expressit suam opinionem, faciès pro versione paraphrasim, quod est infidelitatis quoddam genus: insinuauit scilicet nobis inflammationes hypochondrij natas in principio febris, significare mortem fore breui, quasi non idem significant in incremento febris factæ. Sed quid tota hac sententia contineatur, iam dicam. Inflammatio triplicem exitum habere potest: aut tollit hominem, aut ipsa soluitur, aut permutatur in suppurationem. Morbus qui naturam suam acutus, breui aut tollit hominem, aut soluitur: si producit in tempus longius quam pro sua constitutione, mutatur in alium morbum: nam non potest acutus esse is qui est, & non citò, scilicet aut infeliciter finire. Præterea morbus qui natura sua est lethalis, non necessariò tollit omnes ægros, sed facit in primis futuram mortem suspicari: itaque cum morbi genus lethale est, in primis mortem timemus, quamuis ex aliis nonnunquam salutis spem concipiamus. Inflammatio hypochondrij est morbus plerunque acutissimus, cuius terminus est septimus dies: sæpe acutus, cuius est quatuordecimus, nonnunquam est acutus non exactè, cuius est vigesimus: chronicus nunquam est, ac neque acutus cum decidentia: genere etiam est hic morbus lethalis: ergo quia lethalis, facit in primis suspicari fore mortem: & quia acutus, hæc quidem breui, id est, plerunque septimo, aliquando nono aut vndecimo, nonnunquam quatuordecimo, aut vigesimo: vltra hoc tempus nunquam. Verum cum nulla harum significacionum perpetua sit, si hoc tempore homo mortuus non sit, ac neque sedata inflammatio aut febris, superest alius exitus, puta mutatio ad suppurationem.

Γίνεται δὲ πυρετοσιν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, καὶ αἵματ' ὀρῆξις ἐκ τῶν ρινῶν, καὶ κάρτα ὠφέλει· ἀλλ' ἐπαυρωτῶν χερῶν, εἰ πῶς κεφαλῆ ἀλγέσιν ἢ ἀμβλωπῆσιν. ἢ γὰρ πὺς πύρεσιν ἔχων, ἐν ταῦτα αὐτὸς ῥέπει.

Accidit etiam his in primo circuitu fluxus sanguinis è naribus, & valde confert: verum tamen interrogare oportet, an capite doleant, vel cacutiant: si enim aliquid horum sit, in eas fertur.

Diximus inflammationem hypochondrij in primis mortem minari, nam lethalis morbus est genere, tamè non perpetuò homines ita affectos mori: ergo cum supersunt ex tam acuto & graui morbo, crisi aliqua liberabuntur: ea qualis futura sit, ex morbi natura primùm cognoscitur: nam quædam crisis genera quibusdam morbis sunt familiaria. Inflammationi hepatis aut lienis maximè familiaris est fluxus sanguinis de naribus: hic enim frequenter solet eam soluere: & certè soluendo ei morbo, qui confluxu sanguinis fit idoneus natura est: ergo si qua ratione euasurus ægrotus est, fluxum sanguinis expectare oportet, hunc quæ è naribus: ex illis enim plerunque fit. Sed neque hoc est perpetuum: possit enim soluere inflammationem hypochondrij

pochondrij effusio sanguinis per pudendum, aut per hæmorrhoidas: ergo alia oportet considerare ad intelligendum apertè an per nares fluxurus sit sanguis: hæc verò sunt symptomata peculiaria de quibus interrogare oportet, scilicet an sit dolor capitis, an cacutiant, adde, aut suffusionem patiatur, an pruritus sit nasi, an lachrymæ inuoluntariæ, an rubor faciei, aut similia alia, quæ scilicet succorum in nares ascendentium signa sunt. Nam cum expectatur vacuatio aliqua, quæ multis viis fieri possit, quæ illarum expectanda sit, ex peculiaribus particularum accidentibus quæ adsunt & quæ non adsunt, distinguere oportet. Hanc euacuationem inquit accidere primo circuitu, quanquam vt Galen. dicit, in quibusdam codicibus legebatur, in primis circuitibus: tamen sensus idem sit. Nam si legatur primo circuitu, intelligi debet prima septimana, id est septimo die, quia acutissimus morbus est: si legatur primis circuitibus, intelligi debet primis quaternariis: constat verò, vt duo primi quaternarij septem diebus fiant. videbitur tamen meliùs legi primis circuitibus, quia etsi plerunque septimo die fiat, sed non perpetuò, nam potest & nono & vndecimo fieri: quare melius sit latius patere sententiam, dici quæ primis circuitibus, id est, duobus tribusue, aut etiam quatuor primis quaternariis. Docet verò Hippocrates non tantum debere nos huc fluxum expectare in hoc morbo, sed etiam scire cum iam adest, plurimum conferre. Sed oportet hic intelligere, eum fluxum cui adsunt omnia quæ conferentis euacuationis signa sunt, nimirum is fluxus qui fit indicatus, & die decretorio, & per conuenientem regionem, & seruata loci rectitudine: vt fluxus sanguinis septimo die factus, laborante hepate per dextram nares, & liene per sinistram.

Μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τελέκοντα ἔτην πῶς τῶν αἵματ' ὀρῆξιν χερῶν πρὸς δέχραται.

Magis autem expectare oportet fluxum sanguinis in iunioribus, quam triginta quinque annorum.

Non parum faciunt ad prænotionem crisis aliæ indicationes præter eam, quæ ab specie morbi capitur: proinde dicto præfatio indicationem ab ætate adiicit Hippocr. dicens expectari magis oportet fluxum sanguinis vsq; ad trigésimum quintum annum, quam vltra hunc: quia hic est terminus iuuentutis, à quo incipit cõsistendi ætas, qua iam corpus frigeat. Vt fecit mentionem Hippocr. indicationis ab ætate, posset facere aliarum, vt temporis anni, & regionis, & temperamenti natui ægrotantis: nam in vere magis quam aliis temporibus, & regione meridionali quam septentrionali, & calidis naturis quam frigidis, expectare oportet fluxum sanguinis.

Τὰ δὲ μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων, ἢ αἰόδωσα, καὶ τῶν διακτύλων πιεζόμενα, καὶ ὑπερέκοντα, χρονωτέρως πὰς κρίσεως πιέεται, καὶ ἥσων σκένων θεινότερὰ ἐστίν· εἰ δὲ ὑπερβάλλοι ἐξέκοντα ἡμέρας ὅ, τε πύρε πὺς ἔχων, καὶ τὸ οἰδημα μὴ καθίσταται, ἔμπυον ἐσέδω σημαίνει καὶ τῆσ, καὶ τὸ ἐν τῇ ἄλλῃ κελίῃ κατὰ τὸ αὐτό.

Edemata mollia & non dolentia, & quæ, quum digitis premuntur, cedunt, diuturniores crises faciunt, & minus his grauia sunt. Si autem febris superet sexaginta dies, & œdema non sedetur, suppurationem fore significat hoc quoque, & in reliquo ventre eodem modo.

Nunc confert eos tumores, quos nos œdemata propriè appellari dicimus cum inflammationibus, dicens eos esse diuturniores & minus periculosos: esse quæ his terminum discissionis sexagesimum, vt illis erat vigesimus, quem si excefferit cum tumore & febre, suppurationem fore: id quæ ita habere non in hypochondrio solum, sed in reliquo ventre. Describens primùm omnium œdemata, inquit, tumores molles sine dolore: hæc duo accidunt œdemati, quia tumor est ex pituita, quæ emollit, humectat, laxatque partem: quo fit, vt emollitæ partes cedant tangeati, & nullatenus rumpantur repente, etsi comprimantur, atque ita non doleant: nam sine repentina passione nullus dolor est. Sed quorsum, cum dixerit tumores molles, addit, quæ cum digitis premuntur, cedunt. An non est idem dictum, molle & cedens digitis? Non certè: sed cum dicit, quæ, cum digitis premuntur, cedunt, maius quiddam innuit Hippocr. quam cum dicit, mollia: nimirum innuit non solum cedere, sed etiam cum cesserint, partes retinere aliquantisper excauationem, quam cedendo acceperint. Hæc œdemata, inquit, diuturniores crises faciunt. certè rarissimè crisis facient œdemata, nam ex frigida & lenta materia sunt: sed crisis nomen dicitur apud Hippocratem non rarò de omni solutione morbi: vt nihil aliud sit dictum, diuturniores crises faciunt, quam tardiùs soluantur. Nimirum inflammationes ex calidiori succo fiunt, proinde acutiores breuiore: sunt, & grauiora habent symptomata, dolorè nempe & durtiè: quare grauiore sunt, & plus habent periculi. Sed quod ad suppurationem, quæ his tumoribus potest succedere, attinet, scire licet, citiùs aut tardiùs tumorem mutari in abscessum facta suppuratione, pro ratione materiæ, quæ calidior est, aut frigidior, & pro ratione partis malè affectæ. Nimirum calidior succus breuioris discissionis aut suppurationis facit tumorem, ac multò magis in calidiori parte: ergo inflammatio, quantum in ipso morbi genere agitur, citiùs suppurationem subit quam œdema, nam acutior est morbus. In quàm sententiam dicit statim Hippocr. ipse, quæcunque ergo dolentia sunt, & dura, & magna, significat periculum mortis breui fore: quæ verò mollia, & non dolentia, & quum digito premuntur, cedunt, diuturniora illis sunt. Sed vterque dictorum tumorum, citiùs, aut tardiùs, rariùs aut crebriùs subit suppurationem, vt inciderit in hanc aut in illam ventris partem. Nimirum in parte quæ est infra vmbilicum, rariùs & tardiùs: supra, crebriùs & citiùs: nam hæc calidior regio, illa frigidior est. In quam sententiam dicit statim Hippocr. œdemata in ventre minus faciunt abscessus, quam quæ in hypochondriis: minime verò quæ infra vmbilicum sunt, ad suppurationes vertuntur. Constat verò in illa dictione aliter accipi nomen ventris, atque in præsentibus: nam hic vbi dicitur, significat fore suppurationem hoc, & in reliquo ventre eodem modo, constat nomen

ventris dici de tota ea regione, quæ est à septo transverso ad inguina, cuius pars est hypochondrium: tamen in illa dictione, qua dicitur, œdemata in ventre minus faciunt abscessus, quæ in hypochondriis, venter dicitur pars ventris infra hypochondrium: ergo tempus longissimum quod potest durare œdema propriè nūcupatum sine suppuratione, quacumq; in parte ventris etiam maximè humili, sunt sexaginta dies: citius verò ad suppurationem veniet, cui aliquid horum quæ faciunt ad longitudinè, desit: nimirum, aut sit tumor non ex frigido succo, aut non sit in imo ventre.

Οκτώσι μὲν ἐν ἐπιδρωμῶν τε ἐστὶ καὶ σκληρὰ καὶ μεγάλα, σημαίνοντι κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιου ἐξέσθαι· ὀκτώσι δὲ μαλθακὰ τε καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῶν δακτύλων περὶ ὄμοσθαι ὑπερέκτα, χρονοῦσι πέντε ἡμέρας.

Quæcumque igitur dolentia sunt & dura, & magna, significant periculum mortis brevis futuri: quæ autem mollia & indolentia, & cum digito premuntur, cedunt, diuturniora illis sunt.

Enarrata iam est satis hæc sententia: nam nihil aliud continet, quàm quod antea dictum est, tumores duos cum dolore in hypochondrio altè confidentes, significare mortem brevis fore: addit modò (magna) significans non quoscumq; tales tumores id periculi inferre, nisi magni etiam sint. Verùm id licebat dictum putare: nam non possunt esse altè in hypochondrio tumores, qui sese offerunt tactui duri, nisi magni etiam sint: nam parvi non sentiuntur ob superpositos musculos: vt docet Galenus 5. lib. de Locis patientibus.

Τὰς δὲ ἀποκρίσεις ἦσαν τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ οἰδηματῶν περὶ τῶν ἐν τοῖσιν ὑποχοχονδρίοισιν ἡκιστα δὲ τὰ ὑπὸ κατω τῶν ὀμφαλῶν ἐς ἀποπύθην τρέπει· αἱματος δὲ ῥῆξιν μάλιστα τῶν ἀνωτέρων τόπων περὶ δέχεσθαι χρῆναι.

Oedemata in ventre minus faciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis: minimè verò quæ infra umbilicum sunt. Sanguinis autem fluxum maximè expectare oportet ex supremis locis.

Abscessus & suppuratio non est idem omnino, sed suppuratio est sanguinis alteratio in pus, abscessus est collectio succi in cauum aliquod: verùm hic abscessus subsequitur suppurationem. Vētris sunt tres partes, hypochondrium, & epigastrium & hypogastrium. Ventrem vocat hic epigastrium & hypogastrium. Quò pars quæ laborat inflammatione, est superior, eò est magis accommodata & ad suppurationem, & vt fluxu sanguinis soluat: quandoquidè tantò est calidior & sanguinolentior. Proinde dicit, minimè verò quæ infra umbilicum sunt: quod 6. Epid. his verbis dixit, suppurationis umbilicus terminus. Neq; tamen eò dicit, minus suppurari tumores infra umbilicum quàm supra, quòd crebrius resoluantur (nam ad resolutionem maiori calore opus est, quàm ad suppurationè) sed quòd crebrius in inis regionibus manere soleant tumores indissoluti ac durescentes, quàm in supremis. Atque quod dicitur, minimè, non est, omnino non-

quam, sed minus quàm aliis partibus: nam in Aphor. dicitur, quibus in vrinaria fistula tubercula nascuntur, his suppuratione, & excretionè facta, solutio.

CAPVT X.

Πάντων δὲ χρῆσι τῶν οἰδημάτων προκρίνοντων ἀπὸ τῶν τῶν χωρῶν ὑποχοχονδρίων τῶν ἐν τῷ ὑπὸ κατω τῶν ὀμφαλῶν ἐς ἀποπύθην τρέπει· ὀκτώσι μὲν ἐξω τρέπειται, ἀριστὸν ἐστίν, μικρὰ τε εἶναι, καὶ ὡς μάλιστα ἐκκλίνοντα ἐξω, καὶ ἐς ὄξύ ἀποκυρτέμενα· τὰ δὲ μεγάλα τε εἶναι καὶ παλατῆσαι, καὶ ἡκιστα ἐς ὄξύ ἀποκυρτέμενα, κακίστα· ὀκτώσι δὲ ἐσω ῥήγνυται, ἀριστὸν ἐστίν, μηδὲν ἂν τῶν ἐξω χωρῶν ἐπιπροσώπων, ἀλλ' ἐστὶ περὶ σπληνός, καὶ αἰνώδυνα, καὶ πᾶν τὸ ἐξω χωρῶν ὀμόχρονον φαίνεται· τὴν δὲ πύθην ἀριστὸν λούξεν τε εἶναι, καὶ ὀμαλὸν, καὶ λεῖον, καὶ ὡς ἡκιστα δυσώδες· τὴν δὲ ἐναντιώτατον τῆς τῆς, κακίστην.

Omniùm œdematum immorantium circa has regiones considerare oportet suppurationes: & suppurationes inde provenientes consideranda sunt. Quæcumque ergo foras vertuntur, optime sunt: quæ parue sunt, & maximè egrediuntur, & in acutum surgunt: quæ autem magna sunt, & lata, & minimè in acutum deducuntur, pessima. Quæcumq; autem introrumpuntur, optime sunt, si cum externis partibus nihil communicent, sed sunt adducta, & indolentes, & tota externa regio est unicolor. Pus autem optimum est album, æquale, & læue, & quàm minimè foetidum: maximè contrarium huic, pessimum.

Suppuratio ex inflammatione non est morbi solutio, sed permutatio: atque à suppurationibus quidam moriuntur, quidam salui fiunt. Proinde hoc cap. docet Hippocr. dignoscere suppurationes periculosas & minus periculi habentes: hæc dignoscit pendet ex quadruplici differetia: loci, in quem erumpunt, figuræ quam retinet, & loci in quem rumpuntur, & substantiæ succi qui erumpit. Quod ad primam differentiam spectat, quò abscessus aliquis magis vertitur ad externa, eò melior est: vt signum, quia eò fortior esse facultas expultrix intelligitur, quæ extrà pellit: & vt causa, quia eò minus lædit nobilia membra. Quod attinet ad figuram, quæ parua sunt, intellige secundùm basim (non enim semper expedit, paruas esse suppurationes, sed quantitati succorum respondentes) & maximè egrediuntur, surguntque in acutum, & habent veluti cuspides, optimæ sunt: nam hæc quoque vim expultricis facultatis indicat. Quæ verò magnæ sunt, secundùm basim, hoc est latæ & minimè acutæ, sed obtusæ, contrariis de causis pessimæ sunt: quin & vt causæ sunt illæ bonæ, & hæc malæ suppurationes: quia latæ maiores particulas membrorum viciant, angustæ minores. Hoc ipso modo notari debent omnia exanthematum genera. Quod ad rumpuram attinet, omnium optimæ sunt, quæ rumpuntur extrà solùm, quia ita fit vlceris magis idoneum ad curationem: nam internis vlceribus difficilè est

est medicamenta imponere. Pus melius est extrà erumpere, quàm ad interna membra labi. Earū quæ intrò rumpuntur, deterrimæ sunt, quæ intrò simul, & extrà rumpuntur: minus malæ, quæ intrò solùm: quia vlcera quæ intrò & extrà pertingunt, difficilimè replentur carne, sine qua non possunt sanescere: nam carnis generatio opus est naturæ, & temperamēti quod est in sana parte: cum ergo nulla pars sana est, neque interiùs neque exteriori, non est vnde natura exordiatur vlceris repletionè. Earum etiam quæ intrò tantùm rumpuntur, quædam ita incumbunt in interna, vt nullatenus communicent cum partibus externis, id est, vt nulla vestigia, inflammationis aut abscessus sint in internis, aut in colore, aut tumore, aut dolore, sed adducta sunt, id est, nihil tumentes extrà, & si tangantur extrà, nihil dolentes: id autem est optimum, quia significat partes circa vlceris bene esse temperatas: quare facilè curabitur: & tota regio externa est eius coloris, quo solent sanæ partes esse. Quod dictum est, melius esse suppurationem rumpi ad externa quàm ad interna, intelligi debet de ruptura extra corpus: nam in membris quæ sunt sub peritonæo aut sub membrana succingente costas, deterius est rumpi extra quàm intrò. Nam si pulmonis vomica extrà rumpitur, pus cadit in cauum thoracis, si intrò rumpitur, in arterias per quas expedit fertur in vias expurgationis: ita si in hepate suppurata inflamatio rumpitur per gibbam partem, pus labitur inter intestina, & peritonæum: si rumpitur intrò, abit per venas aut mesenterij aut cauz. Quod ad succi substantiã attinet, pus, inquit, optimum est album, læue, & æquale, atque minimè foetidum. Læue est contrariũ aspero: læue & asperum sunt differentia figuræ in extremitate, quare communia sensibilia sunt, & nõ solùm tactu, sed & visu sentiuntur, in quibusdam rebus, velut profectò in pure, & eo quod continetur in vrinis. Æquale potest significare æqualitatè secundùm partes puris ipsius, aut secundùm tempus morbi, atque vtroque modo potest significare æqualitatem secundùm omnia alia accidentia. Contraria significat inæquale, vt potest esse albũ æqualiter aut inæqualiter, secundùm partes: vt si vna pars puris sit alba, alia pallida, aut alia plus, alia minus alba: vel secundùm tempus morbi, vt si hodie sit plus album, cras non album aut minus album: ita etiam læue potest esse inæqualiter per partes puris, aut per tempus morbi: ita foetidum. Vtraque æqualitas est in optimo pure, scilicet & album & læue, atque minimè foetidum, idq; omnibus partibus puris & omni morbi tempore: quod huic est maximè contrarium, deterrimum est: & quæ inter illa, erunt mediocria puris genera. Sed nosse oportet, deterrimum contrarium esse optimo, colore, & odore, non tamen etiam inæqualitate: nam si sit nigrum, aut liuidum, & grauer olens, non erit deterrimum si sit inæquale, sed si æquale: æqualitas enim in bonis est bona, in malis mala: causa qua albescit sanguis quum mutatur in pus, est quia venæ & arteriæ tentant ad suam naturam illum commutare: quare quò plus id à membrorum natura vincitur, eò candidius fit: quod nihil foeteat, nullum pus est: nam vt monstratum à me est lib. 5. Contr. suppuratio est putrescentia quædam, quare cum quodam foetore est: sed quòd minimè foetet, est optimum.

CAPVT XI.
Οἱ δὲ ὑδρωπερὶ οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νεφροματῶν, πάντες κακί· ἔτε γὰρ τῆς πυρρῆς ἀπὸ πλάσσειν, ἐπιδρωμῶν τε εἰσι καρτὰ καὶ θανατώδεις· ἀρχονταὶ δὲ οἱ παλαιοὶ μὲν ἀπὸ τῶν νεφρῶν, καὶ τῆς ὀσφύος, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς ἥπαιτος.

Hydropes qui ex acutis morbis fiunt, omnes mali, neq; enim febrem sedant, dolorifici, sunt valde, & lethales. Incipiunt autem plurimi quidem ab inani parte, atque ex lumbis: quidam autem ex hepate.

Hydropis sunt tres species, ascites siue aquosus, tympanites siue flatuosus, anasarca siue leucophlegmatia. Omnes hi morbi generari possunt à principio, id est, nullis aliis morbis succedentes, generanturq; ita quibusdam occasionibus: vt potu aquæ frigidissimæ repentè refrigerato hepate, aut repentè suppressis menstruis, aut antiquis hæmorrhoidibus: plerunq; succedunt morbis longis, vt scirrholienis, aut omenti, aut musculorum ventris: nonnunquam succedunt morbis acutis: vt ardentis febris, aut inflammationi hepatis, aut lienis, aut ventriculi, aut mesenterij, aut intestinorum, aut etiam renum. Galen. affirmat in commentario huius sententiæ, & lib. 5. de Locis malè affectis, non posse hominem hydrope laborare nisi hepar intemperie afficiatur, quanquam nonnunquam affectio hepatis ab alterius morbi affectione principium capiat. De hac assertione disputatum est à me in commentario loci citati ex lib. de Locis malè affectis: illud certè verum est, non posse fieri in homine hydropem, quin hepar labore intemperie, aut citissimè in consensum trahatur. Intemperiem hepatis per quã hydrope fiat, plerique intelligunt esse perpetuo frigidam: tamen non est perpetuum, quin potius hydrope qui succedit morbis acutis, plerunq; fit calfacto ac deficcato hepate: id quod Galen. etiam dicit lib. 6. de Locis patientibus, cap. j. his verbis. Haud secus dubitare consueuerunt in ea quoq; aquæ intercutem specie, quæ ad acutos morbos sequitur, quippe ab iis iecur calida & sæpenumero sicca quoq; intemperie tam grauer afficitur, vt cibum in sanguinem mutare nequeat. Sed qua ratione calida intemperies possit hydropem facere, in commentario illius loci diximus: modò breui dicere non grauabimur. Calida intemperies cum est fiens in hepate, viciat aliter sanguinè, generat scilicet biliosum: tamen cum est facta, quia euertit radicibus temperamentum, & facultatem, sanguinem generandi debilem fecit in essentia, eius quoque actionem minuit, facitq; vt sanguis non solùm malè, sed etiam diminutè coquatur, atq; ita aqua aut flatus aut pituita redundet. Nimirum celebratissimũ est, quamcunq; intemperiem posse tollere actionem cuiuscunq; virtutis: atque quo pacto sit verisimile, ex inflammatione interna, aut denique ex ardentis febre refrigerari hepar frequenter, vsque adeò vt sanguinem non generet, maximè cum per hydrope, qui succedit morbis acutis, duret semper febris. Itaque consentaneum est, quum morbis acutis succedit hydrope, per calidam & siccam intemperiem hepatis plerunq; fieri, quanquam per frigidam etiam succedere acutis fortasse

aliquando possit: tamen morbis longis per frigidam intemperiem succedit pluries: & cum per se fit hydrops, id est, nulli alteri morbo succedens, frigoris soboles, arbitror, semper est. Ergo, inquit Hippocrates, hydrops omnes, id est, siue ascites sit, siue tympanites, siue anasarca, si ex acutis morbis fiunt, omnes mali. Certè etsi sine morbis acutis fiant, sunt omnes mali: sed id dicit, quia deteriores sunt post acutos morbos: nam quanquam vitur improprie nomine mali; tamen statim quasi declaras, cum malos dixerit, dicit lethales: & quia hic non erat locus disputandi de hydrope, nisi qui succedit acutis morbis, est enim hydrops longus morbus, atqui hoc opus dicatum est solis acutis. Sanè quod omnes hydrops mali sint post morbos acutos, apertissimum est: nam quo pacto non sit grauisissimum, hepatis, quæ præcipua sedes est facultatis naturalis, & cuius per morbos est usus maximus, ut cum materia illorum decertet, vires adeo esse debilitatas, ut pro sanguine serum generet, idque perseverante febre perseverat enim semper ut Hippoc. ipse dicit. Neque tamen solum ut signa sunt mali omnes hydropes, sed ut causæ etiam lædunt: non enim tollunt febres, sed conservant potius, & si qui erant dolores, hos quoque augent. Causa qua aqua hydropis non tollit febrem, est eadem, qua neque tollit sitim: Nimirum est aqua putris & salsa semper per hydropem: nam cum hepar debile est commutandi facultate, & calida siccaque, in temperie secundum habitum affectum, debilitas facultatis facit aquam, in temperies calida facit putrem & salam. Cum verò præ frigore hepatis colligitur aqua, tunc quoque putrescit, quia conclusa sine perspiratu continetur in loco, qui in viventibus corporibus semper calidus est, non aliter quod solet putrescere ac salsa fieri aqua palustris. Hac ipsa causa dolores, si qui per intemperiem accidebant, auget: eos verò qui tentione, compressione, aut utcumque solutione aliqua fiunt, notius est, quam ut dici debeant, auctum iri: lethales ergo erunt. Sed cum Hippoc. dixerit, omnes hydropis species esse lethales post morbos acutos, mei muneris videtur, quod deest addendo, quæ illarum sit perniciosissima, quæ minimè, & quæ secundo loco perniciosissima, hic diffinire: quanquam scriptum mihi est de hac re lib. 8. Controuers. tamen dicam hic breui quod res exigit. Omnium periculosissimus est hydrops tympanites, secundo loco ascites, tertio anasarca: nam etsi maioris cruditatis est generari aquam quam flatum, atque hunc quam pituitam, flatum enim ex aqua calore quodam generatur, & pituita concoctione quadam generatur in officina sanguinis, atque hac ratione ascites videtur omnium periculosissimus, secundo loco tympanites: tamen quia minus accommodatus est hydropes tympanites curationi, cum neque puncture, neque expurgationi obediat, fit periculosus ascite: nam periculosum non solum nascitur ex magnitudine causæ, sed etiã ex difficultate curationis. De anasarca auctor lib. 4. de Ratione victus acutorum, contextu II. affirmat, eam esse omnium hydropis specierum solam incurabilem: tamen verba illa non sunt Hippoc. & sententia est aperte falsa: nam & minoris cruditatis est, & curationi accommodatior. Addit Hippoc. incipiunt autem plurimi quidè ab inani parte, atque ex lumbis, quidam autem ex hepate. Ex hepate incipere hic dicuntur, non ij qui in-

ciipiunt à principio, suntque prima passio in hepate, nam de succedentibus morbis acutis disputatio est sed qui succedunt morbis ipsius hepatis: ut cum ex inflammatione hepatis superest hydrops. Inanis pars est ea regio, quæ media est inter infernas costas & ossa ilij: hac continetur intestina, præcipuè tenuia, & meseraicæ venæ; & ren, & musculorum bona portio: lumbi respondent huic parti à tergo, id scilicet quod est inter thoracis vertebrae & ossis sacri. Sed roges cur cum possit ab aliis partibus incipere hydrops, harum tantum mentionem Hippoc. fecit? maximè cum Galen. à multis aliis partibus incipere, his verbis affirmet 5. de Locis affectis: igitur si vel lienis causa, vel ventriculi, vel intestinorum omnium causa, maximè ieiuni, mesentericæ venæ intemperie in habitu afficiatur, facile etiam vnà perfrigerare possunt omnes sinarum iecoris partium venas: quo fit, ut ad hepatis quoque corpus totum intemperies ipsa perueniat: si verò vel pulmonis, vel septi transversi, vel renum occasione id accidat, in primis venæ, quæ in visceris huius partibus gibbis consistunt, per consensum afficiuntur. Certè Galenus illic non disputabat de hydrope succedere morbis acutis, ut hic Hippoc. sed ut illius verba palam faciunt, de eo qui fit perfrigeratione: perfrigeratione verò trahitur hepar sepe in hydrope ab illis omnibus membris, incipiente frigore ex septo & pulmone, & renibus per partes gibbas: ex ventriculo, liene, & intestinis, & mesenterio per cauas hepatis: tamen ex morbo acuto (quanquam fortasse aliquando fieri possit) per rarum sit, hydrope fieri è superioribus membris, pulmone inquam & septo: nam horum membrorum ardor citius siccabit cor, quam hepatis: facietque marcorem quam hydrope. Verum cum inferna aliqua pars inflammatione laborat, ut solet per acutos morbos, citius fit intemperies in habitu hepatis, quam cordis, fitque ita hydrope: huc respiciens inquit, incipiant plurimi quidem ab inani parte, & lumbis, & iecore: interim non negat Hippoc. aliunde posse accidere: sed ut monitum antea est, scribit obseruationes simul cum præceptis, scribens in exemplis non tam quæ possint, quam quæ soleant fieri.

Οἱσι μὲν ἐν ἀπὸ τῶν κενεῶνων, καὶ τῆς ὀσφύος αἰ ἀρχαὶ γίνονται τῶν υδρώπων, οἷτε πῆδες οἰδέσσι, καὶ ἀσπίδοι πολυχρόνιοι ἰσχυρὸν ἔτε τὰς ὀδύνας λύσσει τὰς ὀσφύων τε καὶ τῆς ὀσφύος, ἔτε τὴν γαστέρα λαπάσσει· οἰσπίσι δὲ ἀπὸ τῆς ἡπείτης οἱ υδρώπωνες γίνονται, βῆχες τε καὶ θυμὸς ἐγγίνονται αἰσπίοισιν, καὶ ἐὰν ἀπὸ πύσιν ἀξίον λόγῳ, καὶ οἱ πῆδες οἰδέσσι, καὶ ἡ γαστήρ ἐ δασχωρέει, ἐ μὴ σκληρὰ τε καὶ πῆδες ἀνάγκη, καὶ πῆδι τὴν κοιλίαν γίνονται οἰδηματὰ, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιᾷ, τὰ δὲ ἐπ' ἀριστερᾷ ἰσάμενα τε καὶ κατὰ πᾶν ὄμμενα.

Quibuscumque, ergo ab inani parte, & lumbis, hydropis principia fiunt, iis pedes intumescent, & profluvia longa accidunt, qua neque dolores tollunt ex inani parte & lumbis, neque ventrem vacuant: quibus autem ab hepate hydropes fiunt, tussis quidem, & promptitudo accidunt, & nihil excreant mentione dignum, & pedes intumescent, & venter non excernit nisi dura quedam violent.

violenter, & circa ventrem fiunt œdemata, hæc in dextris, hæc in sinistris partibus orta & desinentia. Hæc sententia non tam pertinet ad prognosticam partem, quam ad diagnosticam: non enim docet quæ ægro sunt euentura, ut prius, cum diceret, hydrope omnem lethalem esse post morbum acutum, sed cuius particulæ inflammatio hydrope pepererit. Verum hoc quoque est instituti auctoris hoc loco: nam in ipsa operis commendatione dixit, prænosens enim & præsentens præsentia, præterita, & futura: ergo hic Hippoc. docet, quæ symptomata sequantur hydropem ex hac, & quæ ex illa parte principium ducentem. Ego verò, quod hic nihil, quod ad prænotionem faciat, desideretur, diffiniam quod Hippoc. omisit, qua ex parte exitiosior sit hydrope, ex inani parte, an ex hepate: nam hoc definito ad prognosticam hæc etiam sententia referetur. Certè rarissimè fit ex inani parte anasarcam oriri: nam huius partis malum vicinum ventrem lædet prius, in quo ascites & tympanites fiunt, quam totas corporis venas, in quibus anasarca: proinde Hippoc. hic describens hydrope ex inani parte, duarum tantum specierum aquosæ & flatuosæ mentionem facit. Id palam faciunt illa verba (neque ventrem vacuant) nam non ita diceret, nisi de solis illis hydropis speciebus differeret, quibus venter tumet: quamquam paulo antè de triplici hydrope loquebatur. Ergo de tympanite & ascite dicentes diffiniamus: certè hydrope ascites succedens in morbo acuto exitiosior est, si ab inani parte incipit, quam si ex hepate: nam intemperies inanis partis non potest multam aquam generare, nisi hepate intemperato, ut intemperies partis inanis intemperiem hepatis, & hæc aquæ copia peperit: ergo tantò grauius est ascitem ex inani parte fieri quam ex hepate, quantò deterius est ambas partes esse secundum habitum intemperatas, quam solum hepar. Verum hydrope tympanites minus lethaliter fit ex inani parte quam ex hepate: nam flatum solum inanis pars secundum habitum intemperata ex proprio alimèto, & excrementis quæ recipit, potest generare: quare incipere potest hæc hydropis species, ab inani parte, hepate adhuc leuiter patiente: quod si iam patiatur, fit tamè illo multò leuius patiente, quam si ipsum, ac non potius simul cum parte inani totum flatum generaret. Neque verò esse possit eadem ratio ascitis: nam non intelligo hepar leuius laborare, cum multam aquam generat capto principio ab inani parte, quam si primario affectu laboraret: aqua enim non generat inanis pars ut flatum, nam non venit ad inanem partem materia idonea ut aqua fiat (coctior enim venit) sed flatum, cum debiliter aguntur concoctiones, vbique generatur. Itaque facit plurimum ad prædictionem, ut per signa hydropis, hinc, aut illinc, distinguatur. Pedes intumescere comimune accidens est omni hydrope vnde cumque fiat, proinde repetitur: causa est, quod cum in his aqua in omnes partes distrahatur, ob decliuem positum in pedes promptius decurrit, & cum semel decurrerit, quod longissimè absunt à membris calidis, minimè discutitur. Cum hydrope succedit morbo acuto inanis partis, verisimile est venas mesenterij inflammatione laborasse, atque aliquid affectus adhuc retinere: nam hæc venæ sunt per eam regio-

nem distributæ: ergo malè agetur deductio chyli ex intestinis, hepar enim per has trahit ut arbor per radices. Non facta distributione, erunt iusto humidiora excrementa, quod flur ventris promptissimè consequitur maximè debilibus intestinis, qualia esse per eum affectum verisimile est. Accedit quod ex ipsis particulis inflammatis vstæ bilis bona portio, eiusque acris & rodentis in intestina decidet: continget ergo ventris profluuium longum, quod tamen dolorem inanis partis non tollet, neque ventris tumorem (hoc enim significat Hippoc. dicens, neque ventrem vacuant, id est, tumorem non faciunt subsidere) nam constat dicta causa profluuij non euacuari materiam propriam tumoris, aut quæ dolorem facit, sed id solum quod per intestina descendit. Galen. comment. II. 4. part. Aphor. inquit hydrope ex inani parte principium capientem fieri ob illius partis intemperiem factam: cum ergo factæ intemperies non faciant dolorem, videtur nullus dolor inanis partis hydrope affuturus: tamen res non ita habet, nam etsi intemperies æqualis per se non inferat dolorem, generat succum aut flatum qui doloris est causa, partim intemperando (intemperatam enim secundum habitum particulam denuo intemperari quotidie accidit) partim distendendo. Hydrope habentem ortum ab hepate alia quedam accidentia sequuntur, nimirum tussis & promptitudo quedam ad tussendum, tamen sine quapiam excreatione notatu digna: quia ex inflammatione hepatis quæ antecessit, superest aliquid inflammationis, & tumor scirrhusus, aut inflatio: hinc fit compressio septi transversi & pulmonis, atque ita & viarum spiritus angustia: insurgit verò thoracis natura aduersus omnem causam angustiam, quasi ipsam expulsum aeris impetu: quod, cum causa est succus aliquis qui potest impulsu agi, efficit quidem, excreatque: cum verò aliquid aliud est causa, insurgit nihilominus cæca natura, tamen nihil excreat. Accedit etiam quod aliquid biliosæ saniei refudat ex inflammatione per septum transversum in thoracem, atque aliquid etiam feri falsi irritans ad tussim, verum id erit per exiguum, & tam tenue, ut non excreetur. Addit Hippoc. tussis & promptitudo: nam plerique ita laborantium non tam habent tussim quam propensionem ad tussendum: nam cum experiatur, se nihil iuuari tussi, desistunt à tussiendo, manetque, in eis quedam propensio, qua incautè sæpe tussunt. Hi reddunt è ventre dura, eaque ægrè. Quod quidem ægrè reddant, causa est, quod reddunt dura: verum duritiem facit inflammatio hepatis, nam quanquam mutetur iam acutus morbus in hydrope, retinet tamè adhuc hepar vestigia inflammationis: ergo hepar præ inflammatione trahet absumentque multum succum, quare siccabit excrementa. Sed est quod dicat aliquis, per hanc affectionem copiosas deiectiones sanguinis, quasi diluti debere fieri, non aridas: nam Galenus lib. 5. de Locis patientibus affirmat, cum est inflammatio in hepate coniuncta cum debilitate, debere fieri deiectiones cruetas, & quasi dilutas: cum sine debilitate, aut arida expelli, aut vstum sanguinem: at verò constat, ut per hydrope non solum inflammatio sit, sed cum ea etiam debilitas: nam per facultatis debilitatè generatur aqua & flatum. Sed Gal. illo loco non diffiniuit, quæ debilitatem diceret. Certè sola debilitas facultatis comutantis non est

Itis eum inflammatione coniuncta ad tales excre-
tiones, nisi simul accedat debilitas tractricis: ergo
cum per intemperiem frigidam in habitu debile est
hepar, & tamen inflammationem patiens (nam ni-
hil vetat habere intemperiem frigidam in habitu,
salidam in dispositione) redduntur deiectiones il-
lae subcruentę, quia languescunt cõmutandi & tra-
hendi facultates: de quibus affectionibus Galen. lo-
cõ dicto disputabat. Verum cum præ intemperie ca-
lida & sicca in habitu hepar est debile, vt cum hy-
drops succedit hepatis inflammationi, etsi facultas
cõmutandi sit debilis, proindeq; aqua generetur,
quę regionem ventris repleat, tamen tractio nihil
minuitur, sed aucta est, fitq;ue per venas mesenterij
magna succi tractio, ac siccatio excrementorũ. Cau-
sa, qua per intemperiem frigidam languescit facul-
tas trahendi, per calidam verò minimè, est, quòd ca-
lor tardissimè & minimè lædit facultatem trahen-
di, frigus maximè ac citissimè. Nam etsi quævis in-
temperies possit tandem omnes facultates tollere,
tamen quasdam illarum quædam intemperies mi-
nimè & tardissimè, quasdam maximè & citissimè.
Vt trahendi facultas à calore minimè læditur, quia
calore maximè iuuatur: contraria de causa frigore
citissimè læditur: ergo cum hepar ob inflammati-
onem, intemperiem in habitu calidam & siccam con-
trahit, prius amittit bonam commutationē quàm
tractionem: quanquã enim commutatio etiam agi-
tur calore, tamen agit moderatori quàm tractio.
Itaq; eo tempore quo præ calida intemperie & sic-
ca minuta erit cõmutandi vis, non minuta trahē-
di, generabitur multa aqua, & reddentur arida ven-
tris excrementa: illud debilitate cõmutantis fa-
cultatis, hoc nimia tractione succi. Verum cum hæc
intemperies nimium increuerit, adeò vt euerterit
iam omnino membri naturam, debilitata tandē fa-
cultate etiam trahēdi, accidet profluuium ventris,
etsi hydrops ab hepate cõperit initium: id verò fit
in vicinis iam morti. Fiunt etiam his œdemata toto
ventre, dextra & sinistra parte orta & desinentia, id
est, cum premuntur, euanescentia, rursus leuatis
digitis, erumpentia: hoc enim est œdematis, id est,
pituitosi tumoris, proprium: sed Hippoc. addit hæc
verba, quia apud illum œdemata significant gene-
ratim tumores, vt ergo diffiniret speciem, addidit,
orta & desinentia.

Κεφαλή ἢ καὶ χεῖρες, καὶ πόδες ψυχρὰ εἶναι,
κακόν, ὅτε καὶ λίγης, καὶ τῶν πλεονάζοντων θερμῶν εἶναι.
Caput, & manus, & pedes frigere malum,
ventre & costis calentibus.

Hæc sententia est quadragesima octaua, 4. part.
Aphorif. qua ita habetur, in febribus non intermit-
tentibus, si externa frigida sint, & interna vrantur,
& sitim habeant, mortale. Sed hic explicat (quod il-
lic non fecit) quas partes vocet externas, caput scili-
cet, & manus, ac pedes, quæ sunt membra extrema,
& quas internas, ventrem scilicet & costas. Nomi-
ne ventris & costarum intelligit totam eam regio-
nem, quæ est inter alas & inguina, verum ex re ipsa,
& ex illa sententia constat remissius locutũ esse hic
Hippocratem dicentem, signũ hoc malum esse: est
quidem (vt illic scripsit) non tantũ malum, sed e-
tiam lethale. Nam in acutis febribus, de quibus hic

A est sermo, non potest hoc accidere, nisi ob inflam-
mationem internã, quæ magna sit & maligna, quæ
non potest non esse lethale malum: nam est omni-
ratione malum magnum, & magnitudine morbi,
& malitia, & dignitate partis malè affectæ. Id verò
quod dicimus de perfrigeratione externorum, quæ
totum morbi tempus adsit, intellige: nam superue-
nire quidem potest sine inflammatione, vt his qui
vicini sunt morti, ob debilitatem calidi innati: aut
quibus rigor superuenit: quanquam horum neu-
tris admodum calent venter & costæ.

Ἀριστὸν δὲ καὶ ἅπαν τὸ σῶμα θερμόν τε εἶναι καὶ
μαλακῶν ὁμαλῶς.
Optimum autem, corpus totum & calidum
esse, & molle equaliter.

In quouis signorum genere scripsisse Hippoc. vi-
demus pessima signa & optima generis illius, hoc
idem facit modò. Hucusq; differuit de tumoribus
duris & mollibus hypochondrij & totius ventris,
inflammationibus, & œdematis, & duplici hydro-
pe, & ardore in his regionibus maiori quàm pro ca-
lore externorum, præcipiens ventrem ægrotantis
attractare, contemplariq; an sit aliquis tumor, an
sit ardor, hæc q; omnia mala esse putare, alia plus a-
liis: modò contraria (quæ scilicet hoc signorum ge-
nere haberi debet optima) referens, inquit, optimũ
est totum corpus calidum esse æqualiter, id est, nul-
lum in ventre ardorem esse maiorem quàm in aliis
partibus, & æquè molle: id est, nullum ibi tumorē
durum aut mollem esse, aut magnam obstructio-
nem, qua pars aliqua insigniter dura sit. Hinc satis
liquet, cum tam facilis & distis antea consentanea
enarratio hæc sit, nomine molle propriè accepto,
frustra Galen. & præter Hippoc. mentem nomen il-
lud metaphoricè interpretari, dicentem, molle esse
corpus æqualiter, quod non sit asperum aut aridũ.
Quasi vero aspero contrarium sit molle, ac non po-
tius læue: aut arido læue, ac non potius humidum.

Στρέφεται ἢ χεῖρ ῥηϊδίως τὴν ἀλγέοντα, καὶ ἐν
τοῖσι μετωρῶσι ἐλαφρὸν εἶναι.
Dolentem facile conuerti oportet, & ad ele-
uandum sese promptum esse.

Qui facile se hinc & illuc conuertit, & faciliè sur-
git, certè non habet magnam doloris causam, neq;
facultatem animale debilem: nam qui alterum
horum habet, non potest illud facere: nam omnis
doloris causa per motũ, maiorem dolorem infert.

Εἰ ἢ βαρὺς ἐὼν φαίνεται, ἢ, ἢ ἄλλο σῶμα, καὶ
πῶς χεῖρας, καὶ εὖ πῶς, ὅτι κινδυνώτερόν ἐστιν.
Si verò grauis videtur esse reliquo corpo-
re, & manibus, & pedibus, periculosus est.

Graue esse corpus dicitur, qd videtur ferri pon-
dere, destitutum à facultate mouente: cuiusmodi
esse antè dixit, quod fertur in pedes, quod cum pe-
riculo esse prius diximus. Si verò manus quoq; ac
pedes agrè moueat, non corpus solum, extremæ
debilitatis esse, proinde cum maiori pe-
riculo, satis apertum
est.

Εἰ ἢ καὶ πρὸς τῶν βαρῶν οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι
πελιδνοὶ γίνονται, πρὸς δόκιμον ὁ θάνατος αὐ-
τίκα.
Si verò præter grauitatem, ungues & digiti
liuidi fiunt, vicina mors est.

Colores liuidos lethales esse vbi vbi appareant,
antea diximus, vbi de colore faciei lethalis disputa-
uimus. Vituperat modò eum colorē in vnguibus
& digitis, non quòd in illis periculi plus habeat, sed
quòd soleat ab iis partibus incipere, cum calidum
intermoritur: ergo coniungens, vt semper ferè fa-
cit, obseruationem cum regulis, dixit, ungues & di-
giti liuidi. Causa qua hæ partes liuescunt, ante ali-
as est, quòd extrema omnino sunt: refugiente er-
go calido, amittunt colorem viuũ quæ eius
influxu accipiebant digiti per se, ungues non nihil
etiam per se arteriis quibusdam terminatis in illa-
rum radices, tum vel maximè per subiectam carnē.

Μελανόμονοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ
πόδες, ἢ ὅσον ὀλέθροισι τῶν πελιδνῶν εἰσιν. ἀλλὰ καὶ
πᾶ ἀλλὰ σημεῖα συνέπειται χεῖρ. ἢ γὰρ εὐπετέως
φέρων φαίνεται κακόν, ἢ καὶ ἀλλό τι τῶν πει-
σθέντων πρὸς τρεῖσι σημεῖων ὑποδεικνύει, τὸ νέ-
σμα ἐς δόκιμον πρὸς τρεῖσι ἐλπίς, ὥστε τὸν μὲν ἀν-
θρώπου περιγρηῶντα, τὰ ἢ μελανόγυνα τὰ σῶμα ὅ-
σοι πεσεῖν.

Denigrati omnino digiti & pedes minus le-
thales sunt, quàm si liueant. Sed alia etiam signa
consideranda sunt: si enim facilius ferre malum
videatur, aut aliquod signum eorum quæ iuuat
præter hæc annuat, morbum in abscessum verti,
spes est vt ager victurus sit, & denigrata partes
corporis casurae.

Antea differuit de liuore, quia extinctio calidi
naturalis fit semper, nunc de nigritie, quæ per ab-
scessus potest fieri, atque ideo non est tam certi pe-
riculi signum: proinde antea dixit, ungues & digiti
qui possunt esse manuum aut pedum, nunc digiti
& pedes, id est, digiti pedum, aut ipsi toti pedes: quia
abscessus boni magis fieri possunt & solent ad pe-
des, vt pote humiliores & longius positas partes,
quàm ad manus. Vnguuium verò hic non meminit,
quia ad solos ungues non fiunt materiæ morbi ab-
scessus. Color niger & liuidus ambo sunt lethales,
& extinctio calidi innati ambo solent fieri, atque
ideo niger ex grauiori causa, proindeq; magis mor-
tifera fit, si scilicet vterque color ex lethali causa sit.
tamen illud interest, quòd liuidus lethalis semper
est (nam extinctio calidi perpetuò sequitur) ni-
ger verò non semper, nam fit nonnunquam facul-
tate naturali membrorum expellente malignum
succũ, qui est morbi causa, in externa membra, quæ
potest esse solutionis acuti morbi, causa, per absces-
sum: quod cum accidit, solet homo periculum effu-
gere, expulso succo longè à membris principibus.
tamen solent manus aut pedes, in quos tales absces-
sus succi nigri fiunt, præ malitia succi gangrænam
pati: ac putrescentes cadere, nisi à Chirurgo fecen-
tur prius. Ergo cum Hippocr. dicit, denigrati om-
nino digiti & pedes minus lethales sunt, quàm si li-

ueant, ita intelligendum est, ac si diceret, digitos &
pedes denigratos esse, non est tam certum in ortis
signum, quàm liuescere: nam liuidos esse, est signũ
certum: denigratos esse, est ambiguum. Ergo præ-
dicendum est ea arte, qua in signis ambiguis vtend-
um esse suprã diximus: nimirum adiunctis aliis
signis, inquit Hippocr. vt si facilius ferre morbum
videatur: nam hoc videtur indicio esse, non esse ca-
lorem extinctum, sed succum nigrum à visceribus
pulsam. Verum accidit sepe hominibus prope mor-
tem iam constitutis, & innato calido extincto, fal-
lax quædam tolerantia, vt videatur homo melius
habere ad omnia & minus angere: est ergo adhuc si-
gnum anceps nigrities pedũ cum tolerantia: pro-
inde addidit, aut aliquod etiam aliud signum eo-
rum quæ iuuant præter hæc annuat: non explicuit
quod aliud signum expeti debeat ad præfagij firmi-
tudinem, licet intelligere, quodcunque quod non
sit debile, vt vrinam coctam & respiratum facilem.
Sed quia ego monui in principio huius operis, quæ-
dam signa quibusdam signis præcipuè valere an-
nuendo aut renuendo, expedit dicamus, quod si-
gnum maximè in hoc ægrotante valeat distingue-
re ambiguitatem. Certè ego requirerem pulsum,
nam hic minimè fallit: quia si apparente nigritie
pedum & quadam noua tolerantia, mortis tamen
citæ periculum subest, illa signa fiunt præ extincti-
one calidi innati: hæc verò non possit non appare-
re in pulsu: quum sit actio propria vitalis facul-
tatis, quæ seruetur innato calido: nam si contra pul-
sus vehementior est factus, certè calidum innatum
non potest debilitatum esse vsque ad extremarum
partium liuorem.

Ορχεῖς ἢ καὶ αἰδοῖα ἀνεσώσμενα, πόνος ἰσχυ-
ρος σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανάτωδεα.

Genitale testesq; contracta, vehementes dolo-
res significant, & periculum mortis.

Genitales partes omnes & in viris & in foeminis
natæ sunt mirum in modum tumescere & detume-
scere, distenta aut contracta, tumet autem & erum-
punt, cum multo spiritu vitali abundant, hoc expi-
rante subsident plurimum in sese, & contrahuntur,
& videntur introuerti. Pati etiam possunt hanc
passionem per veram conuulsionem musculorum,
qui in testes inferti voluntarium quiddam erectio-
ni pudendi præstant, aut per motum conuulsium
nerui sextæ coniugationis qui ad seminaria vasa ve-
nit: ergo extinctio caloris naturalis facere potest
penuriam spirituum vitalium, atque ita contracti-
onem earum partium: sed & conuulsus motus
potest eam contractionem facere: dolor verò vehe-
mens faciliè potest vtramq; passionem facere: nam
absumit multos spiritus, & eos qui supersunt, cogit
externas partes destituere, & neruos conuulsione
contrahi. Potest igitur per summam debilitatem
calidi innati genitalium contractio accidere, mul-
tò autem magis cum huic debilitati dolor vehemens
accesserit.

CAPVT XII.
Περὶ δὲ ὑπνῶν ὡσπερ καὶ κατὰ φύσιν ζώητος
ἡμῶν ἐστὶ, πῶς μὲν ἡμέρη ἐρηγοροῦναι χεῖρ,
πῶς ἢ νύκτε καθεύδειν. ἢ δὲ εἴη τὸ πρὸς μέ-
τρα.

Βεβλημένον, κάκιον. ήκιστε δ' αυ λυπέοισι, ει και μωπο το πρωι ες το τρίτον μερ της ήμέρης. οι δ' απο τριτες τς χρονης ύπνοι, πονηρότεροι εστι. κάκιον ή μη και μωδοι, μήτε της νυκτος, μήτε της ήμέρης, ή γαρ απο οδωής τε ε πόνων αχρυπνής, ή τω φροσών ή ερω απο τριτες τς σημάς.

De somnis autem, ut secundum naturam consuetum nobis est, interdum quidem vigilare oportet, & noctu dormire. Si autem contrarium accidat, malum. Minus autem nocebit, si dormiat mane usq, ad tertiam diei partem. Qui vero ab hoc tempore sunt somni, deteriores sunt: pessimum autem non dormire neq, noctu neque diu, nam aut dolore & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.

Non tantum oportet in somnis considerare quod Hippocr. monet, quo tempore fiant, diu inquam an noctu, mane an vesperi, & an dormiant, an non dormiant, sed alia quaedam: nam haec interrogare oportet hoc ordine, primo an dormiant: secundo, quanto tempore dormiant: tertio, quo tempore: quarto, ut dormiant, an scilicet placide, an contra implacide, magna cum inquietudine & stertore: quinto, an somnus iuuet an laedat. In quouis horu signorum, quod maxime accedit ad naturam, propriam potissimum aegrotantis, & ad consuetudinem, optimum esse: contra, quod maxime recedit, pessimum, epilogistica ratione probatur: cui etiam ratio analogistica respondet. Quod secundo loco considerandum dixi, quanto, inquam, tempore dormiant, possit intelligi, cum prima interrogatione, an dormiant, de qua dicit Hippocr. pessimum autem non dormire neque noctu neque interdum: nam nunquam dormire, & parum dormire in eodem genere videtur esse, sola ratione maioris aut minoris noxae diuersa. Sed in hoc etiam genere omisit Hippocr. hoc loco differentiam notatu dignam: nam in hoc genere est duplex vitium, defectus & excessus: ut si nunquam dormiant, aut semper, si minus quam pro consuetudine & natura, aut plus. Verum hoc scripsit alio loco dicens, somnus & vigilia utraq, si modum excedit, malum. De quinta interrogatione alibi dicit, ubi somnus labore facit, mortale. De somni qualitate, quae consideranda diximus, an placide an implacide sit, an cum stertore an cum turbulentis insomniis, variis locis scripsit. De reliquis scribit hoc loco. Verum nos ad exactam praedictionem omnia censuimus coniungenda. Constat vero omnium optimum somnum esse, qui neque longior neque breuior sit, quam pro peculiari hominis consuetudine & natura (nam inane est velle, quod quidam barbarorum faciunt, tempus certum somni salubris definire) & eo tempore quo homo consuevit (id tempus erit nocturnum nisi homo imprudenter viuat ut aulici, vigilans noctu & dormiens interdum, in eo enim diurnum tempus est opportunum somno) & placidus omnino, & qui iuuat: nam haec omnia naturae & consuetudini quadrant maxime, & optime corpus affectum esse significant: nam utcumque ab eo quem descripsimus, somnus euariet, ex mala causa id fiet: nam non potest fieri longior aut breuior nisi ob intemperiem cerebri cum humore aut sine humore: longior fiet ob frigidam & humi-

dam, breuior ob calidam & siccam, aut etiam ob dolorem aliquem, qui vigilare faciat. Iam vero vigilare eo tempore, quo consuevit dormire, internam causam, quae vigilare cogat, significat. Ut si placidus somnus non sit, maligni humores inquietudinem inferentes significentur. Quod si somnus laedit, internae inflammationis plerumque est nota, potissimum per morbos acutos: sed haec alio loco, quae hic scribit Hippocr. exequamur. Nox natura iuuat somnum, nam tenebris & frigore: contrariis omnino iuuat dies vigiliam, praeterquam quod plerisque hominibus ita est in consuetudine: ergo optimum est dormire noctu: sed addit, minus nocebit, si dormiat mane. Videtur hic de utilitate dicere, affirmans optimum esse mane dormire. Verum non hoc dicit, nam hic non est locus differendi de utilitate somni (non enim agitur de tuenda valetudine) sed de bono signo: ergo perinde intelligendum est, ac si diceret, si interdum dormiendum est, melius signum est dormire summo mane, quam ad meridiem, aut vesperi. Describit scilicet hic, neque optimum, neque pessimum somnum, sed mediocrem quendam, ut signum. Causa vero est, quod si somnus non sit hora solita, non est imputandus causae eidem a qua naturalis somnus fieri solet, vaporum inquam cibi, sed vaporibus ascendentibus ex succo qui morbum parit: ergo hora somni horam motus humoris significabit: sed hora motus non nihil facit ad significandum naturam succi: nam sanguis, ut fert antiquum dogma, summo mane, flaua bilis, die medio, ut pituita nocte media, melancholia vesperi mouetur magis. Iam vero natura humoris plurimum facit ad periculum aut securitatem: ergo hora somni ad morbi euentum magnum momentum habet, atque maturina ad securitatem: nam morbi ex sanguine securissimi sunt, ut 14. cap. dicimus. Accedit quod somnus qui tribus primis horis (intellige horae nomine duodecimam diei partem) non longe abest a consuetudine hominum, imo nonnulli ad hanc usque horam dormiunt, cum bene valent: Addit deinde describens pessimum huius generis signum, pessimum non dormire neque noctu neque interdum: nam tantum peruigilium aut fit dolore aliquo graui, aut labore somnum impediendo, id vero per morbos acutos non potest non esse graue: aut significabit phrenitidem imminuentem: nam fit bile in caput ascendente. Sed est dignum consideratione, vtrum est deterius, neque noctu neque interdum dormire, an neque noctu neque interdum vigilare: nam si hoc est deterius, cur illud dixit pessimum? Certum vtrumque horum fit laeso cerebro: sed caeteris omnibus paribus, quia peruigilium a deteriori succo fit (bile scilicet) quam sopor, qui fit a pituita, videtur illud esse deterius: tamen re vera vtrumque est adeo graue, ut quam minimum discrimen sit: nisi quod ex peculiari natura aegrotantis, & ex anni tempore, & regione, & similibus nascitur: ut grauius est biliosum hominem laborare lethargo quam phrenitide: pituitosum contra: grauior etiam est lethargus aestate & Hispali, quam hyeme & Burgis. Sed hoc caput non indiget pluribus.

CAPVT XIII.

Ταχώρημα δ'ε αρμόν εστι, μαλθακόν τε και ξυεσηκός, και πτω ώρην, λιώ περ και υγαίνοντι υπεχώρει, πληθύνει ή προς λόγον των εισόντων.

είσόντων. ποιούτης γάρ εξσης της διεξόδου, ή κάτω A lio corripietur. Si vero saepe & confertim fluit, periculum affert deliquy animi.

Deiectio optima est, mollis & constans, & eo tempore excreta, quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorum: nam si talis exit, venter infernus bene valet.

Non retulit hic Hippocr. omnia, quae optimae deiectioni accidere debent: debet enim praeter haec esse etiam coloris subrufi, & sine crepitu excreta, & non grauius olens: haec vero reliquit ex iis quae statim hoc capite dicentur, intelligenda. Neque vero verum est quod quidam effutiunt, dicentes referre hic omnia quae possint significare imum ventrem bene valere: nam odor qui non sit grauis, significat etiam bonum ventris: nam potest intemperies solius intestini grauem stercoreis odoré parere: potest etiam intestini intemperies flatum gignere, & crepitus esse causa. Itaque neque omnia quae ventrem infernum bene valere significant retulit. Mollis deiectio, est non dura: constans, est non fluxa. Quod vero quae talis est, & consueto per sanitatem tempore excreta, & respondens quantitati cibi, seruata proportione, optima sit, constat. Primum quod talis est deiectio bene valentiam, deinde quod nullatenus potest ab hac euariare sine malo aegrotantis: nam dura non potest fieri, nisi aut facta nimia distributione ex intestinis, aut detentis diutius excrementis. Illud nimis hepatis ardor, aut nimia succi per totum corpus penuria potest facere, hoc debilitas expultricis. Fluxa deiectio non potest fieri nisi aut confluentibus multis succis aliunde, patientibusque intestinis fluxionem, aut cessante distributione: haecque potest cessare, aut ob debilitatem tractricis in hepate, aut inordinatum motum expultricis intestinorum (ita placet magis dicere, quam debilitatem retentricis: quia intestina, ut instrumenta non habent vim retinendi, sed si quam habent, habent certe ut simplices partes) aut leuitatem intestinorum, aut copiam succi mordentis. Anteuertere tempus consuetum deiciendi eisdem causis potest, quibus fluxa fit: tardare vero eisdem, quibus fit dura. Atque ut copiosior sit quam pro cibi copia, fit eisdem causis quibus fluxa: ut minor, eisdem quibus dura, aut detenta bona facis parte in caeco aut aliis intestinis. Constat vero ut omnes haec causae malae sint, ergo illa quam descripsi, est optima, & significat imum ventrem bene habere. Hic dicitur imus venter, totum intestinum cum ventriculo: dicitur vero ad thoracem: nam totius huius regionis affectionem significat deiectio, quanquam praecipue ac insigniter significat affectionem intestini: nam in intestino generantur faeces alui, ut lib. 6. Controuers. diximus.

Ει δ' ειη υχρον το διαχώρημα, ξυμφερεί μήτε πρύειν, μήτε πυκνόν τε και ολίγον υποχωρέειν. κοπιών η ανθρωπ. απο της ξυεχε. εξαναστάσεως, αχρυπνείη αυ. ει η αθρόον πολλάκις διαχωρεί, κινδύν. λιποθυμηση.

Si vero sit humida deiectio, confert neque stridere, neque crebro & minutatim excerni: laborans enim homo cupiditate deiciendi, peruigil-

Apud Hippocratem, & Aristotelem, & Galenū, & plerofque Graecos auctores ύρην significat quod fluxum seu fluens est: hoc ergo nomine deiectionis humidae intellige. Hanc non posse esse optimam, ex dictis constat: quandoquidem posuimus illam esse mollem & constantem: verum potest esse utilis per morbos. Si quidem suo tempore accidat, id est post signa concoctionis, tam potest esse utilis, ut soluat integrè morbum: si vero accidit ante tempus concoctionis, semper est signum malum: est enim euacuatio per symptoma: tamen ut causa, potest tunc quoque esse bona aut mala, debetque nonnunquam medici opera sibi, nonnunquam duci. Ut libro 5. Controuers. abundè monstraui. Et in omnibus euacuationibus in primis considerandum est, an conferant an non, ut de sudore paulò antè diximus: sed praeter hoc, in his humidis deiectionibus modus exeundi non nihil indicat. Sunt vero in modo exeundi quatuor differentiae: nam aut expellitur parum & crebro, aut parum & raro, aut multum & crebro, aut multum & raro: est etiam in modo exeundi, si stridet aut non stridet. Mala deiectio est, quod ad has differentias attinet, quae stridet: nam multum flatus interius generari indicat. Mala etiam, siue strideat siue secus, quae minutatim & crebro deicitur: minus mala quam haec est, quae minutatim sed raro: verum deterior est his duabus, quae affatim & crebro deicitur: illa solum optanda est, qua affatim & raro deiectio fit. Hippocrates duarum tantum mentionem fecit, crebrae & minutatim factae, & copiosae & crebrae: verum facta harum mentione, reliquae intelliguntur. Videtur Hippocrates reddens causam, qua duae illae deiectiones, quas enumerat, malae habentur, praeter rem confugere ad noxas quas faciunt, sed oportuisse potius dici affectus quos indicant, praesentes aut imminentes: quandoquidem hic de malis signis, disputatio est, non de malis causis. Verum scire licet, in his euacuationibus malitiam causae respondere malitiae signi (et si in aliis quam multis rebus non ita fiat) esseque causam mali signi, quod euacuationes habent malitiae ut causae: proinde Hippocrates si res bene intelligatur, nihil omisit quod ad praedictionem faciat. Euacuatio crebro & minutatim facta significat irritationem magnam, atque aut multum aut prauum succum, & debilem facultatem expellendi: hoc, quia minutatim fit, illud, quia crebro: atque hic assiduus labor peruigilium facit: rursus labor & peruigilium debilitatem: ergo facit debilitas eam deiectionem, ac rursus ea deiectio debilitatem. Minutatim & raro facta deiectio, etsi debilitatem facultatis expultricis nihilo minorem indicat, tamen irritationem indicat multo minorem. Deiectio copiosa & crebra exoluit facultatem, infertque animi defectiones: quod aperto indicio est, eam non fieri facultate valenter expellente, sed debiliter retinente: itaque non tam ob robur, quam ob debilitatem facultatis: nam facultas robusta non facit nimiam euacuationem, & usque ad dissolutionem (hanc enim solum facit cum non potest continere) sed cedit symptomati praedebilitate, expiratque facultas ipsa: itaque hic rursus debilitas euacuationem, & euacuatio debilita-

tem auget, idque affatim: quæ affectio pessima est. Sola superest euacuatio magna, & ex longis interuallis, quæ sola ex robore facultatis fieri consuevit: magna, quia expultrix valenter agit: ex longis interuallis, quia expultrix, utpote robusta, non grauat aut irritatur quantulacunque causa, sed sustinet vsque ad mediocri copiae congestionem. Videtur ergo ut Hippoc. merito mentionem fecerit noxæ quam pariunt illæ deiectiones, quanquam de signis est sermo: quia illæ ipsæ noxæ addunt signis malitiam.

Αλλὰ καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰπόντων ὡς χλωρεῖν, ὅτις ἢ τρεῖς τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς νυκτὸς ἀπαρτῶν πλείστον ἢ ὑπερῶν τῶ πρώι, ὡς περὶ σωηδὲς ἐστὶ τῶ αἰθρώπων.

Sed expedit pro copia ingestorum deicere bis aut ter in die, & semel in nocte: plurimum verò subeat summo mane, ut consuetum est hominibus.

Galenus putat, his verbis nihil aliud contineri, quàm quod prius dicebatur: deiectio optima debet eo tempore excerni, quo per sanitatem solet: multitudo autem ad portionem assumptorum: itaque describit hic quoque optimam deiectionem. Quare censet, non debuisse Hippoc. numerum deiectionum referre, eò quod nullus numerus omnibus sit consuetus, atque minimè videbatur dicendum bis, aut ter in die, semel in nocte: nam hoc non solum est consuetum omnibus, sed neque multis, neque nisi perpaucis: non ergo potest esse norma optimæ formæ deiectionis. Cæterum, ut vera dicā, Galenus non videtur assequutus penitus Hippoc. mentem: non enim hic de optima deiectione disputat, neque quod in principio huius capituli dixerat, repetit modò: sed disputat de deiectione humida, quam diximus nunquam esse optimam, sed nunc meliorem, nunc deterioiorem pro modo deiciendi. Dixerat, malum esse deicere minutatim & crebrò, malum etiam, deicere affatim & crebrò, modò addit, sed in hoc deiectionis genere optimum est, bis aut ter per diem, & semel per noctem deicere: scilicet si in morbo acuto homini constituto aluus soluitur, deicereque humida incipit, optimum est, quod attinet ad formam deiciendi, bis aut ter per diem deicere, semel per noctem, & summo mane maiorem deiectionem fieri quàm aliis horis: nam hæc deiectio neque erit minutatim facta, neque crebrò, neque verò admodum rarò, sed quod morbi materiam possit minuere, facultate non debilitata. Quòd verò qui bis, aut ter per diem deicit, semel tantum deiciat per noctem, rationi est consentaneum: nam somnus impedit euacuationes omnes quæ aguntur opera facultatis animalis, cuiusmodi deiectio per aluum. Verùm dices, nò quadrat cum hac expositione, quod quasi reddens causam Hippoc. inquit, sed pro copia ingestorum, & rursum, ut homini est consuetum: nam deiectiones humidæ, quæ copiosæ sint (nam tales intelliguntur) & tres aut quatuor contingant vno die, non possunt in morbo acuto, in quo tenui victu homines vtuntur, respondere copiae ingestorum. Scire licet respondere quantitati ingestorum, non esse, tantum deici quantum ingeritur: sed rationem quandam

A seruare quæ egeruntur, eorum quæ ingeruntur: quod per morbum etiam acutum potest fieri: ut si laborans, quo die plus ingerit, plus egerit, quo minus, minus quoque. Hæc ratio seruari potest, etiam si per eas excretiones, ut per morbos acutos fieri verisimile est, non tam deiciatur reliquæ cibi, quàm mali succi ad intestina confluentes: nam simul cum his succis erumpunt alui fæces: atque ratio hæc excretorum cum ingestis, significat retinere naturam aliquatenus modum deiciendi, quo vtatur per bonam valetudinem, si non exactè, at secundum analogiam: itaque non est hæc collatio numeri deiectionum, cum numero, qui per sanitatem accidit: ne cogaris suspicari, affirmare Hippoc. quatuor deiectiones in die esse hominibus per salutem consuetas: nam nihil minus dicit: sed quasi opponens contrarium ei quod dixerat, sæpe & confertim fluit, dicit bis aut ter per diem, semel in nocte. De quantitate dicit, pro copia ingestis cibi non exactè, sed cum quadam ingestorum ratione, ut explicui: quare minus est opus affirmare hic loqui Hippoc. de homine constituto in declinatione morbi acuti: nam hic disputat de deiectione humida sine distinctione temporum morbi: imò verò ut sequentia statim verba facient palam, videtur de morbi principio aut incremento potius disputare. Plurimum deicere summo mane plerisque hominibus est in consuetudine per bonam valetudinem, proinde id etiam fieri per morbos boni signi habet vim: si cui nò est in consuetudine, is merito ab hac parte prognostici excipietur.

Παχυνέουσα δὲ καὶ τὸ διαχωρήματα, πρὸς τὴν κρίσιν ἰσχύος τῆς νύκτος.

Crassescere autem oportet deiectionem, morbo eunte ad iudicationem.

Deiectionem liquidam crassescere paulatim, ut morbus it in iudicationem, bonum signum est: nam ut à me alio loco est demonstratum, concoctio omnia reddit crassa: verùm hæc crassities quæ concoctione fit, est mediocri: nimia enim non fit concoctione, sed causa aliqua noxia: ergo excrementa debere crassescere, eunte morbo in iudicationem, de liquidis intelligi debet: nam duræ potius debent emolliri: est verò illud optimum signum: nam ut Epidem. docuit, concoctiones celeritatem & securitatem significant: ergo hæc deiectionis mutatio significat, cito & tuto soluendum morbum. Verùm roges quid facit deiectionem alui coqui, vsque possis inde sperare morbi solutionem? quum deiectione non prodeat morbi materia, sed cibi fæces? Certè cum quispiam morbo acuto corripitur, omnia excrementa solent apparere cruda, & mutatæ omnes excretiones, partim quia redundans succus per omnes euacuationis vias solet regurgitare, partim quia omnes officinæ concoctionum debilitantur, aliæ aliis consentientes: ergo cum sanescere incipit homo, incipiunt omnes concoctiones emendari, hæc ante illas: itaque nulla concoctio nò habet ad quemcunque morbum satis magnam momentum, ut signum: hæc causa vrina, quanquam in morbis venarum habeat maximas vires, nullo tamen in morbo est contemnenda: accedit his, quòd cum deiectione rarò non exit aliquid propriæ materiæ morbi.

Υπόπυ-

Υπόπυρον ἢ ἔσω καὶ μὴ λίαν δυσώδες.

Subrufa autem esto, neque admodum fætida.

Vt in Aphorif. Hippocr. dicit, mutationes excrementorum iuuat, nisi ad mala mutatio fiat: verùm si ad mala mutatio fit, in mala mutatio est: ut si ex deiectione liquida fiat crassa, sed nigra & fætida: proinde inquit Hippocrates, oportet ut crassescat, eunte morbo in iudicationem, & ut sit subrufa neque admodum fætida: talis enim est optima sanorum. Itaque hic Hippocr. & describit, qualis debeat fieri deiectio, ut optima sit, & supplet quæ prius omisit, describens optimam deiectionem. Subrufa esse debet, quia talis fit mediocri bilis naturalis admixtione: hoc verò intelligatur cum quadam latitudine: subrufa scilicet, aut rufa paulò plus, minusve: nam neque sanitas, neque accidentia sanitatis sunt indiuidua. Dicitur est, non quidem neque fætida, sed neque admodum fætida: nam deiectio quæ nihil fætet, non est bona, ut signum, imò verò fit ex magna cruditate, intestinis non alterantibus fæces: nã si alterantur, non possunt fæces non fætere: non enim sunt capaces perfectæ concoctionis, sed mediocri cuiusdam putrescentiæ: fætida admodum, significat putredinem magnam: optima ergo est nò multum fætens.

Επιτήδειον ἢ καὶ ἑλμινθας προφύλας διεξιόναι μετὰ τὸ διαχωρήματα, πρὸς τὴν κρίσιν ἰσχύος τῆς νύκτος.

Expedit etiam, lumbricos rotundos descendere cum excretionem, morbo eunte in iudicationem.

Galenus hoc loco ita intelligit hæc verba, quasi diceretur: lumbricos rotundos melius est descendere cum excretionem, quàm sursum ascendere & euomi. Certè verum est quod Galenus affirmat, nã si quis per morbum euomat lumbricos, modò verò incipiat reicere per sedem, melioris affectionis signum est: nam cum natura potest, per conuenientem regionem euacuat: cum per minus conuenientem facit, ob imbecillitatem facit: ergo quod per minus conuenientem regionem emittebat, per conuenientem modò emittere, naturam melius morbi causas vincere argumento est: constat verò conuenientem viam esse ad excretionem vermium intestina & sedem, incommodam verò ventriculum & os: maximè cum monstratum à me sit in Commentario quarti libri Meteoron Aristot. nullos vermes in ventriculo generari, sed ex intestinis ascendere eos qui euomuntur. Itaque vera est enarratio Galeni, sed non satis quadrat meo iudicio cum Hippoc. instituto. Non erat hic locus conferendi deiectionem cum vomitu, sed deiectionem cum deiectione, docendique quid ex quauis deiectionis forma significetur. Accedit, quòd illa verba, morbo eunte in iudicationem, aliquid quiddam videntur significare: nam deiectio vermium, vomitione vermium quocunque tempore melior est, non solum morbo eunte in iudicationem: ut dictum erat, crassescere oportet excretionem, morbo eunte in iudicationem, ita hic dicit, lumbricos rotundos oportet descendere cum excretionem, morbo eunte in iudicationem. Nimirum cum quis deiciebat per totum morbum hu-

A mida quædam, ita ut fit, incipere modò crassioiorem fieri & cum lumbricis, concoctionem significat: nò quidem solum ob crassitatem, sed ipsa lumbricorum generatio concoctione quadam fit: hoc accidere solet potissimum in morbis & naturis abundantibus crassa pituita: cum scilicet hucusque crassa quædam & pituitosa deicerentur, lumbricos modò deici, aperte indicat, calorem membrorum succos illos magis alterare: ita enim ex idonea ad illorum generationem materia lumbrici fiunt: ergo morbo eunte in iudicationem, eos apparere bonum est, quia concoctiones celeritatem iudicij, & securitatem significant. Quare ego non acquiesco in sententia Pauli libro 4. cap. 57. & Aetij sermone 9. cap. 39. qui dicunt lumbricos nunquam præbere bonam significationem nisi in declinatione: in statu enim morbi malignitatem sequi. Intellexerunt fortasse hi nò mine iudicationis solutionem: ut idem sit morbo in solutionem eunte, ac morbo inclinante: verùm falluntur, nam lumbrici concoctione quadam generantur ex pituitosis, concoctiones verò etfi inclinatione perficiuntur, tamen ante iudicationem inchoantur: quare non solum in statu potest lumbricus non ex malignitate morbi esse, sed & in incremento, quum proximus iam status est: imò verò haud scio an malignitate vnquam fieri possint: maligni enim succi viuentia omnia enecant: quare morbi per quos multi lumbrici apparent, non possunt esse maligni ex materia, sed ex symptomatis quæ ipsimet lumbrici faciunt: vnde etiam quæstio quæ fit inter Paulum & Aetium locis citatis, & Rasim ac Auicennam alia ex parte intercedit, illis dicentibus, melius esse exire lumbricos viuos, his contra mortuos, decisionem habet facilem: viui enim grauiora symptomata facient, anxietates scilicet, deliquia animi, morsus & conuulsiones: mortui verò cum maligniori morbi causa possint esse coniuncti, videlicet ipsa malignitate necati, & arescentes. Qui verò non symptomatis ratione, ut Galenus dicit, sed ob concoctionem, ut in hoc prognostico dicitur, exhibent, erunt sanè viui, recens geniti nò iuncti, cum fæcibus etiam iam crassescentibus. Sed rogabaris, cur dixit descendere, ac non potius, ascensus aut descensus nomine prætermisso, apparere? an quia cum apparent, plerunque descendunt, & quia de deiectione erat hic sermo, cum deiectione verò descendunt, nam hanc ascendere perrarum est: Accedit quòd deiciuntur vtilius. Sed est quòd dicamus, cur quum sit triplex lumbricorum genus, lati & rotundi, & ascarides vocati, rotundorum tantum mentionem fecit. Lati vermes rarissimè reiciuntur, atque extremitate internæ tunicæ intestinorū discissa generantur: ascarides minimam vim habent ad significandum morbi mutationem, nam non generantur nisi in podice, ex reliquiis fæcum illic putrescentibus, ob intemperiem propriam particulæ: merito ergo rotundorum tantum mentionem fecit.

Δὲ ἢ ἐν παντὶ τῶ νύκτι λαπαρῶν τὴν κοιλίαν εἶναι καὶ εὐογον.

Oportet omnibus agrotantibus laxum ventrem esse, & bonæ molis.

Repletus venter est intentus, cum sit magna suppressio deiectionis aut flatus: ergo laxum esse, bene

fluentis deiectionis est signum. Verum non oportet laxum nimis esse & extenuatum, nam consumptionem significat: sed oportet laxum & bonæ molis esse.

Ἰδὲ ἀρῆς ἢ κάρτα, ἢ λυκὸν ἢ χλωρόν, ἢ ἐρυθρόν ἰαχυρῶς, ἢ ἀφρώδες διαχωρεῖν, πονηρὰ ταῦτα πάντα.

Aquosam valde aut albam, vel chloram vel rubram valde, vel spumantem deici, hæc omnia mala sunt.

Hic describit deiectiones malas, quæ nondum sunt pessimæ: atq; quanquam dictum erat de madente, non tamen fuit hic aquea prætermittenda: nam aquea madens certè est, non tamen omnis madens statim est aquea: madens potest esse bona aut mala, ut aliæ differentiæ illi accesserint aut non accesserint: quæ verò iam est aquea, nullatenus potest non esse mala, est enim quæ fluxa nimis est & tenuis, & decolor, ac sine odore, omnia denique aquæ similis: hæc magnæ cruditatis signum est, si quidem neque odorem, neque colorem, neq; substantiæ modum concoctione comparavit. Alba deiectionis fit, quod nulla bilis generetur, quæ vrinam tingat, ut per hydropem fieri solet, aut quod ea quæ generatur, non descendat in intestina ob aliquam obstructionem, ut solet per icterum fieri: vtraque harum causarum est satis mala. Nomen hoc χλωρὴν significat aut flauum aut viride, vtrumvis hic significet, mala est deiectionis chlora, quanquam deterior sit viridis, quam flava: nam hæc fit multa bile & admodum flava, illa bili viridi, quæ ex maiori incendio nascitur, admixta. Rubra valde deiectionis non potest non esse cruenta: constat verò hanc malæ affectionis esse notam. Spumans fieri potest, ob permixtionem multistatus, ut solet fieri in laborantibus dolore colli, quæ deiectionis cum crepitu exit & innatat in aqua ut sterco bubulum. Fit etiam nonnunquam ob calorem igneum quodam feruore spumam generantem, ut in feruente aqua videmus fieri. Constat verò vtramque causam esse malam: verum hac secunda, quæ priori deterior est, verisimilius esse per morbos acutos accidere, atque accidit re vera, soletque esse nota incipientis colliquationis, atque omnes hæ differentiæ malæ sunt. Sed oportet hic meminisse eius quod sæpe iam diximus, videlicet à præfagiis debere præscindi causas manifestas: nam hæ semper detrahunt vires signis: ergo hic quoque suppleri debet, nisi fiat ob cibi ingestæ qualitatem: nam si quis ægrotans, cui accideret deiectionis aquosa, mihi referret ingestisse se largiter aquam paulò antè, minus equidem terreretur, quam si nihil referret tale: aut si pulsem ingestisset, qui album: aut mel, qui flauum: aut lactucam, qui viride: aut legumina multa, qui spumans, deicit: quanquam ne tam quidem illi colores non essent mali: nam deiecta nimis referre ea, quæ ingestæ sunt, paræ alterationis, ac proinde cruditatis signum est: id verò non est tam graue malum, quam cum sine causa manifesta aliquis talis color deiectionis apparet.

Πονηρὸν δὲ καὶ σμικρὸν τε εἶναι, καὶ γλιχρὸν καὶ λυκὸν, καὶ ὑπερχλωρὸν καὶ λεῖον.

A Præuam etiam est, exigua, lenta & alba, & subchlora & læuis.

Non debent hic disiuncta legi hæc dictionum nomina, ut in sententia proxima: non enim diceret iterum alba, sed coniuncta legantur, non tamen omnia, sed ut describantur duæ differentiæ deiectionis: prima est exigua lenta & alba: secunda est subchlora & læuis: vtraque significat colliquationem: solentque apparere ambæ per eas febres, quæ mali moris sunt, & liquant pingues partes. Prima fit pinguedine recenti liquata: secunda fit liquata simul & putrescente pinguedine: nam subchlora hic dicitur subflava, talem verò colorem comparat putrescens pinguedo, ut experimur quotidie in pinguedine veteri: ergo vtraque deiectionis est liquationis signum, deterior tamen est secunda. Pinguis omnia constat esse lenta & læuis, lubrica enim sunt & tenacia, ergo liquata pinguedo facit deiectionem exiguam quidem, quia magna ex pinguedine non fiet: albam, si pinguedo non putrescit sed liquatur solum: lentam verò ob pinguitudinem: quæ eadem causa læuis erit, id est, non aspera, hæc omnia habet deiectionis præterquam quod erit subflava, si putrescit pinguedo. Itaque constat in prima differentia deiectionis suppleri debere læuis, & in secunda, debere suppleri exigua & lenta: sed Hippoc. ne quidam piam repeteret, ita scripsit.

Τριτὴν δὲ θανατωδὲς εἶναι αὐτὴν τὰ μέλαινα, ἢ λιπαρὰ, ἢ πέλια, ἢ ἰώδεα καὶ κάκισμα.

His autem magis lethales sunt nigra vel pingues, vel liuide, vel æruginosæ, & fetidæ.

Lethales colores esse nigrum, liuidum & æruginosum, tam in deiectionibus, quam vrinis & sputis, & aliis excrementis satis constat: nam nigra deiectiones fiunt, descendente atra bile: liuidæ, descendente humore nigro, sed modico, qui permixtione aliorum excrementorum liuidus fit: æruginosus, descendente bile viridi, quæ ingētis incendij est soboles. Fetidæ deiectiones hic dicuntur, quæ sunt admodum grauiter olentes, nam mediocriter etiam naturales deiectiones fœtēt: grauissimus verò fœtor maximæ putredinis est indicium: hæ ergo deiectiones lethales sunt: sed intelligendum est, quantum in his accidētibus agitur, nam ob occasionem, aut modum exeundi, fieri potest, ut deiectionis nigra salubrior sit, quam alia quæ sit subrufa, ut si cui ante signa concoctionis deiectiones superueniant fluxæ & rufæ, eaq; sine conferētia & tolerantia, alteri verò post signa concoctionis, in morbo, quæ aliis indiciis cognoueram, esse ex atra bile, superueniant deiectiones nigra cum conferētia & tolerantia, constat has deiectiones homini huic salubriter, illas illi infalubriter accidere, quanquam illæ sint rufæ, hæ liuidæ: verum id non nascitur ex colore, sed quia nigra benè, rufæ malè exhibant. In quam sententiam scriptum est ab Hippocr. 4. par. Aphorif. 47. excretiones in febribus non intermittētibus liuidæ & cruētæ, & fœtidæ & biliosæ, omnes malæ, sed quum benè excernuntur, bonæ: & in deiectionibus & in vrinis. Itaque deiectiones possunt esse bonæ, quum benè exeunt: explicat verò statim Hippocr. quas dicat benè exire, addēs, si verò nihil eorum, quæ conferunt, excernatur ab his locis, malæ. Itaq;

Itaque bene exire est excerni, quod morbum faciebat: addit Galenus in commentatione illius sententiæ, & post signa concoctionis, vnde statim fit, ut conferat, & fiat cum bona tolerantia: si contraria accidunt, malè exeāt. Itaq; deiectiones nigra, liuidæ, æruginosæ & fœtidæ lethales sunt, nisi cum bene exeunt: possunt enim bene exire: quanquam liuidæ rarissimè possint bene exire, quia liuidus succus non aliter quam perfrigeratione fieri potest: si verò mixtionis nigri fiat deiectionis liuida, id nigrum quod descendit, modicum erit. Deiectionis verò exigua non potest non esse suspecta, debilitas enim expultricis facultatis cum multa copia succi maligni plerumq; significatur: tamen videtur aliquando hæc quoque posse bene exire: nā si succi albi bona copia descendit, ut liuida deiectionis fiat, opus est nigro succo non omnino modico: itaque nihil prohibet has, quæ p se sunt deteriores, quod melius exeant, meliores esse illis, quæ sunt per se minus malæ: esse autem has p se deteriores, & illas minus malas agnosces, quia si modus exeundi sit idem, id est æquè bene aut male exeant, hæ significabunt grauissimum affectum esse hominē, illæ minus. Pingues deiectiones scripsit Hippocrates gradatim: primum eas, quæ significant incipientem colliquationem, tales diximus esse spumantes: deinde, quæ significant colliquationem nondum magnam, sed pinguedinis solum, tales diximus esse exiguas, lentas & albas, atq; subflauas & læues: modò dicit, pingues deiectiones, non illas, sed quasdam quæ solent fluere copiosè, & sunt oleo similes, quæ magnæ iam colliquationis, & quæ non in pinguedinem solum, sed in carnosas etiam partes serpat, sunt notæ.

Τὰ δὲ ποικίλα, χρονώτερα μὲν τριτῶν, ὀλέθρια δὲ εἰς τὴν ἕσσαν· ἐστὶ τὰ τοιαῦτα ξυσματώδεα, καὶ χολώδεα, καὶ αιματώδεα, καὶ πρῶσσιδέα, καὶ μέλαινα, ποτὲ μὲν ὀμῆ διεξερχόμενα, ποτὲ δὲ καὶ μέρῳ.

Variiegata autem deiectiones diuturniores sunt his, lethales autē nihilo minus: sunt autem tales ramentosæ, biliosæ, cruentæ, porraceæ, & liuidæ, nunc quidem simul prouenientes, nunc autem per partes.

Hippocrates ipse explicat, quas dicat varij coloris deiectiones, dicens ramentosæ, biliosæ (intellige valde flauas) cruentæ, porraceæ & liuidæ: constat verò singulas harum deiectionum esse lethales: ergo si omnes appareant siue simul, siue vicissim, multas affectiones significari, easque omnes lethales: ergo non erit minus lethalis nota, imò verò multò magis: nam quo pacto non sit periculosius naturæ certare cum multis affectionibus, quæ omnes sint lethales, quæ cum vnica? sed qua ratione si lethaliior est affectio, sit diuturnior? nam à multis affectionibus non tantum certius est naturam oppressum iri, sed id quoque breuius futurum: ergo non tantum est lethaliior, sed & breuior morbus: sed intelligendum est affectionem non dici lethalem, quod nullus possit ex ea superesse, sed quod plurimi moriantur: ergo ex affectione, per quam deiectiones hæ variis coloribus excernuntur, plures moriuntur, quæ ex vnici coloris, et si lethalis: suntq; proinde deiectiones illæ magis lethales, & si qui super-

sunt, conualescunt tardius, suntq; proinde diuturniores. Causa quæ tardius conualescunt, est, quod longiori tempore est opus ad superandum multiformia, quæ vnicum excrementum. Hoc verò intelligi debet, eū varij colores sunt lethales, ut Hippocr. ipse explicat: nam deiectionis partim alba, partim pallida, partim rufa, non sit lethaliior aut diuturnior quæ nigra. Dices fieri posse, ut quod multitudine colorum abundet, quantitate sit minus, aut etiam non sit plus, atq; ita non sit deterius: cur enim deterius sit liuidi, & nigri, & viridis coloris esse singulas libras, quam liuidi esse tres? certè malignitas morbi non tam significatur quantitate, quæ colore: proinde si colores omnes lethales sunt, et si tota deiectionis variegata copiosior non sit simplici, tamen multas significat affectiones, nihilominus lethales.

Φύσιν ἢ ἀπὸ ψόφου καὶ περδῆσι διεξίεναι, ἀρῆσιν κρέσσον ἢ ζωψόφου διελθεῖν, ἢ αὐτὴν ἀειλέεσθαι· καὶ ἔτω διελθεῖσαι, σημαίνει, ἢ πονεῖν τὴν ἀνθρώπων, ἢ πῶς φρονεῖν, ἢ μὴ ἐκὼν ὁ ἀνθρώπος ἔτω ποιήσεται τὸ ἀφῆσιν τὸ φύσιν.

Flatum autem sine crepitu exire optimum est: melius etiam cum crepitu exire, quam cum illo recondi: atque ita erumpens aut dolorem significat, aut delirium, nisi libenter homo ita demittat flatum.

Flatus emissio nulla est secundum naturam: nam qui optimè habet, non colligit flatum: calor enim optimè valentis hominis ut sensim generat, ita sensim eum dissipat: sed cum omnis status sit præter naturam, ille est minimè malus, ut signum, qui erit sine crepitu: nam fit cum flatu neque est multus, neq; admodum crassus, & viæ sunt iatis laxæ. Exire cum crepitu, malum est contrariis de causis: sed grauius est circumuolui, & non posse demitti: verum cum erumpit cum crepitu (nisi libenter demittatur aut ob impudētiam, aut ob consilium) significat dolorem, aut delirium: nam nisi ob dolorem ingentem, qui vehementer irritat, demittit, & alioqui est pudicus homo, oblitus est sui, & distractus mente. Sed non explicat Galen. neq; verò quisquam alius in commentatione huius sententiæ, cur dictum sit deterius esse retineri flatum ut non possit expelli, quam emitti cum crepitu: videtur tamen deterioris affectionis esse signum expelli cum crepitu: nam exiipi debet voluntas ægrotantis (voluntaria enim expulsio aut retentio nullius affectionis grauis signū est) ea verò excepta, expulsio crepitis potest fieri ob phrenitidem, retentio verò non nisi ob debilitatem expultricis & obturationem viæ quæ phrenitide minus lethalis affectio est. Certè ego ita puto, inuoluntariam deiectionem, quæ in principio phrenitidis fit, deterioiorem esse ut signum (nam de signis oportet hic agi) quam retentionem inuoluntariam flatu: eam verò quæ ob dolorem fit, esse minus malam, nam fit ob dolorem tantum: cum enim tanta irritatio sit, non est quod retentricis debilitatem causeris: retentio verò ob dolorem, (nam hic non possit abesse, neque enim reuolutio flatu fieret, nisi intestina irritarentur) & ob debilitatem expultricis, aut obturationem viæ, aut hæc omnia. An verò demissio inuoluntaria flatu cum

crepitu ob phrenitidem fiat, an ob dolorem, ex aliis signis erit cognitu facile: non enim fiet phrenitis sine multis aliis indicis. Ergo flatus hunc habet malitiae in genere signorum ordinem: minimè malus est, qui emittitur sine crepitu, deterior qui emittitur cum crepitu ob dolorem: hoc quoque deterior, qui cum murmure retorquetur per intestina: deterrimus qui cum vera phrenitide fit. Itaque ubi inquit Hippocrates, melius est cum crepitu exire, quam cum illo recondi, intelligi debet, nisi exeat ob phrenitidem.

Τὸς ἢ οἱ τῶν ὑποχονδρίων πόνος τε καὶ τὰ κυρτώματα, ἢ ἡ νεαρότης καὶ μὴ αὐτὴ φλεγμονή, λυφθόρρυμος ἐπινοόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, καὶ μαλίστα μὲν διεξίτων ἐξὸς κόπρω τε καὶ ἔρω καὶ φύσει· εἰ ἢ μὴ, καὶ αὐτὴς Διφρακωθῆς ἀφελείας ἢ καὶ ὑποκαταβάς ἐς τὰ κατω χεῖρα.

Dolores ex hypochondrijs, & tumores si sint recentes & sine phlegmone, soluit murmur flatus in hypochondrio, maximè erumpens cum stercore & vrina & flatu: si verò non effluat, confert etiam si devolvatur ad inferna.

In inflationibus hypochondriorum docet hic praefagire: iunguntur verò hæc sepe cum morbis acutis. Describit has, dicens esse dolores & tumores recentes, qui phlegmone non sint: nam si esset obstructio quæpiam magna, aut scirrhus, profectò non esset recens (non enim solet repentè ingruere) neque cum tanto dolore, sed paulatim, longo tempore, & sine dolore. Verùm non esse phlegmonem ex aliis signis quæ adsunt, aut non adsunt cognoscet, potissimum vero ex partis ardore, qui semper aderit parti phlegmonem patienti, & ex pulsu, qui plerumque sentietur: ergo in his inflationibus gravissimum est, dolorem hæere in parte more infixi palli, & nihil flatus deorsum agi: maximum iam iam futuræ salutis signum, cum homo iam incipit hæc & illæ, ructu inquam & per sedem cum deiectione aut sine ea, & cum vrina, flatum emittere. Non minimum autem est, etsi nondum erumpat, incipere iam flatum cum murmure deorsum repere, principium siquidem salutis in his esse solet, quia calor membri iam incipit flatum aliquantulum dissipare, & membra non sunt iam tam extensa, sed circa flatum pellendum constringuntur: itaque principium est victoriæ. Quod si Hippocrates dixit, dolores & tumores hypochondriorum soluit murmur: non proinde dixit, soluit, quod de murmure, ut de salubri causa loquatur, sed ut dicat, bonum esse signum, simulque eadem vocula causam reddat: nimirum est bonum signum, quia soluit. Hæc ratio prædicendi, obseruari debet in inflammatione ventriculi & hypochondriorum, & dolore coli, & vteri, & partis inanis, qui ex flatu fiat. Cum vrina modicus profectò flatus solet exire, & is qui exit, spuma potissimum agnoscitur.

CAPVT XIV.

Ὅτρων ἢ ἀερίων ἐστίν, ὅταν ἢ λευκή τε ἢ ὑπόλευκη, καὶ λεῖη καὶ ὀμαλὴ ὡρᾶ πάντων τῶν χροῶν, ἐστὶν αὐτὴ κελθὴ ἢ νεῖσος· σημαίνει γὰρ ἀσφαλῆς.

Α λαιώ τε καὶ νέσσημα ὀλιγοχρόνιον ἐσοδοῦ. εἰ ἢ ἀερίων, καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν ἔρρει, ποτὲ ἢ ὑπόλευκον τὸ λευκὸν καὶ λεῖον, χροῖων τέρφω γίνεται ἢ νεῖσος καὶ ἦσαν ἀσφαλῆς.

Vrina optima est, cum album sedimentum & laue & æquale per omne tempus est, usque dum morbus isidicetur: significat enim securitatem & morbum breuem fore. Si verò

deficiat, & nunc quidem pura reddatur vrina, nunc autem subsideat albā & laue, diuturnior morbus sit, & minus securus.

Describit, ut fecit in aliis generibus signorum, primùm optimam vrinam, deinde reliquas differentias ut ab optima deflectunt usque ad pessimam. est verò vrina ægrotantiũ optima, quæ est similima vrinis sanorum, nam hæc erat ratio epilogistica. Expeti verò debet ab vrina optima in morbo, ut similima sit vrinis sanorum in modo eius quod continetur, & in substantiæ modo ipsius futuræ, non tamen & in colore, nam in hoc satis erit, si non ablit longissimè: non enim, arbitrò, eadem sit vrina hominis constituti in summo vigore morbi salubris, & eiusdem cum bene valeret. Itaque describit vrinam optimam in morbis acutis: nam in his cœpit docere prænotionem: hæc habet sedimentum album, læue & æquale. Constat verò hanc quoque fore mediocrem, in modo substantiæ, & à naturali colore non longè diuersam. Sedimentum hoc loco dicitur, quod continetur in regione ima vrinæ: ut nubecula dicitur quod attingit supremam: appendiculum, quod attingit mediam. Id sedimentum quanquam ut habeatur optimum, debet in fundo esse, nò tamen residere in matella, sed pendere: nam quod residet, est portio succi crassi & incocti, à quo fæces nullæ secretæ adhuc sunt. Quod in suprema aut media regione pendet, indicat non satis esse consumptum flatum, atque adeò neque coctum esse satis morbi causam. Iam verò id quod continetur, quantum candidius est, tantò plus naturam membrorum suos vicisse declarat: nam fit venis & arteriis contendentibus reddere succos sibi similes. Constat verò quantum candidiores reddiderit, tantò plus effecisse, ac tantò plus valuisse: nam similitudinis cū solidis membris magna pars est ille candor. Leuitas quoque & æqualitas secundum tempus eius quod continetur, indicat naturam bene ac integrè superasse succos, non leuiter, aut per partes: nam contra asperum aut diuulsum fit, succis non bene coactis, ac coagmentatis ut per concoctionem solent, & flatu dirumpente: inæquale id est, quod vno die apparet, alio non apparet, aut minus apparet, sit succo aliis partibus victo, aliis non victo: ergo cum apparet hæc vrina, possis prædicere morbum bene soluendum, idque citò: nam est signum morbi salubris consistentis in summo vigore, cui statim succedit salus. Celebratissimum est illud Hippocratis lib. 2. Epidem. concoctiones celeritatem iudicij & securitatem significant: verùm non est in morbis omnibus expectanda hæc vrina: ad concoctionem summam in biliosis sola nubecula est satis: tamen nulla morborum facta mentione, inter signa, sedimentum album, læue & æquale est aliis omnibus salutis & breuitatis euiden-

G

euentius signum. Primus gradus bonarum vrinarum, quæ incipiunt ab optima deflectere, est, habentium album & læue, sed non æquale: nam hæc quoque sunt notæ concoctionis, non quidem perfectæ ut primæ, sed manifestæ: atque inter signa manifestæ concoctionis tenet primas: ergo hæc quoque in primis significant celerem & bonam iudicationem, neutram tamen ut primæ: nam cum signis perfectæ concoctionis, qualia illæ præ se ferebant, fieri non potest ut ægrotus intereat: tamen cum signis manifestæ, qualia habent hæc, etsi perarum sit mori ægrotantem, fieri tamen aliquando potest.

Εἰ ἢ εἴη τότε ἔρον ὑπερύθρον, καὶ ἢ ὑπόλευκός ὑπερύθρη τε καὶ λεῖη, πολυχρονώτερον μὲν τὸ τῆς πρώτης γίνεται, σωτήριον ἢ κάρτα.

Si autem sit vrina subrubra, & sedimentum subrubrū & laue, multò diuturnior hac quam prima sit, salubris verò valde.

Hæc est tertia differentia vrinæ, earum quas Hippocrates hic describit, & secunda earum quæ non sunt optimæ, sed bonæ tantum. Vrina namque subrubra cum sedimento subrubro diuturniorem morbum significat, quam aliqua dictarum, nam minoris concoctionis est nota, quam illarum quæuis. magis enim accedit ad statum & summum vigorem, quæ habet sedimentum album, læue non æquale, quam subrubra cum sedimento subrubro. nam hæc, tendente morbo ad statum, concoctione albescet. Neque verò putandum est gratia inæqualitatis posse illam esse hac diuturniorem: nam nunquã coeunt contrariæ, aut admodum diuersæ affectiones (naturâ omnibus in rebus repugnant contraria) sed non valde dissidentes: non ergo possit fieri sedimentum inæquale, quod vno die appareat album, alio nigrum aut viride: sed quod vno die appareat album & læue sedimentum, alio non adeò hæc habens, sed neque malum: itaque vrina hæc diuturnioris affectionis est nota, quam priores: sed non ut est diuturnioris, ita est & magis salubris. imò verò quanquam salubris affectionis nota est, quia est signum cœptæ iam concoctionis, & abundantia succi benignissimi, non tamè plus quam duæ priores, imò verò aliquantò minus: quia, ut dixi, priores illæ sunt maioris concoctionis notæ. Itaque satis cautè Hippocrates, quanquam diuturnitatem cum collatione scripsit, dicens, diuturnior multò est, tamen salubritatem non scripsit cum collatione, sed simpliciter dixit, valde salutaris: & ubi dicit diuturniorem esse, quanquam cõtulit cum prima, non tamen censet non esse diuturniorem ambabus prioribus: quod significauit apertè, dicens, πολυχρονώτερον, id est, valde diuturnior: tamen paulò antè differens de secunda scripsit, χροῖων τέρφω, id est, diuturnior: constat verò dictione hac minorem diuturnitatem significari, quam illa.

Κελευθώδεις δὲ ἐν τῆσιν ἔρροσιν ὑπολευκὸς πονηραὶ· τριτίων δὲ εἰσι κακίαι αἰ πεταλώδεις· λεπτὰὶ ἢ καὶ λευκὰ κάρτα· φλαῦρα, τριτίων δὲ εἰσι κακίαι αἰ πιτυρώδεις.

Farinacea in vrinis sedimenta mala: his sunt

A deteriora laminea. Tenuia & alba valde mala: his autem sunt deteriora fursurea.

Tres differentia earum quæ hic referuntur, significant consumptionè maiorem, quam pingue, habens sedimentum farinaceum, & lamineum & fursuraceum. Quæ tertio loco dicta est, scilicet habens alba & tenuia fit solùm ob flatum multum diffundentem succum qui continetur in vrina: nam quod à quibusdam dicitur, hoc sedimentum fieri consumptione tanta membrorum solidorum, ut sint veluti comminuta, falsum profum est, ut monstraui lib. 3. Contr. ubi etiam monstraui lamineum deterius esse eo, quod hic dicitur farinaceum, & fursuraceum deterius esse lamineo: nam farinaceum hic dicitur, quod aliis locis ab Hippoc. orobinum: quod fit aut præcis particulis renum, aut vsto sanguine per particulis: lamineum & fursureum præcis particulis ex solidis, ut ex membranis, idque ob consumptionem, aut cariem. Verùm quod lamina est simile, est latius & minoris altitudinis quam fursuraceum: quare duobus nominibus fursuraceum deterius est, & quod comminutio in minores particulas facta sit, & quæ penitiores partes attingat. Proinde cum dicit, his autem sunt deteriora fursurea, intellige collationem fieri cum proximis, tenuibus in quâ, & albis, sed cum omnibus prius dictis. Perpendè etiam quam attentè Hippocrates cum in aliis differentiis comparandi nominibus vtatur: de tertia non dixit, deteriora sunt, sed valde mala: nimirum hæc differentia nulla aliarum deterior est, quanquam est illic interiecta.

Νεφέλαι ἢ ἐμφερόμεναι τῆσιν ἔρροσι, λευκὰ μὲν ἀσφαλή, μέλαινα ἢ φλαῦρα. Nubecula quæ inuehatur in vrinis, alba quidem bona, nigra verò mala.

Duplex vrinæ accidens hic describit, locum in quo est id quod continetur, & colorem. Color omnis est bonum aut malum signum, & minimè ambiguum, in eo quod continetur, color optimus est albus, pessimus niger: quos solùm retulit hic Hippocrates, intelligi tamen debent mediocres, ut optima nubecula est alba: pessima nigra: subrubra bona, non optima: perrubra mala, non pessima: pallida aut rufa, mala quoque: flaua deterior, nondum lethalis: lethalis iam est viridis, aut liuida. Itaque extremorum nomine mediocres colores debent intelligi. Locus quidem in quo est id quod continetur, ambiguum signum est: non enim idem perpetuò significat, neque perpetuò hoc bonum, illud malum est: sed (ut de æqualitate dictum prius est) tale est, qualia sunt reliqua quibus accedit. Ut quod album est, melius est cõtineri in fundo, quam in medio: & in hoc, quam in summo: quod nigrum, est grauius cõtineri in imo, nam subsidet contentum cum cessat agitatio & pugna coquentis & putrefacientis principij. hæc cessare, quod succus coquatur æqualiter, est optimum: quod æqualiter putrescat, pessimum: ergo in imo esse quam in summo, non simpliciter melius aut deterius, sed nunc hoc, nunc illud est. Quorsum ergo docet hic Hippoc. prædicere ex coloribus contentorum, mentionè faciens optimi & pessimi, dicit, nubeculæ quæ inuehuntur in vrinis, significas scilicet eas quas nos speciatim nubeculas

G

appellamus diuerfas, ab appendiculis & sedimentis? An nubeculas esse, addit vires præfagio? Non certè: imò in vtroq; genere, optimi, inquam, & pessimi coloris detrahit vires: nam nubecula alba est minus bona albo sedimento, & nigra minus mala nigro. Sed Hippocrates mentionem facit sæpe eorum, quæ occurrunt crebrius & citius: ea verò oportet haberi loco exemplorum, & suppleri ab enarratoribus reliqua omnia, quorum est par ratio. Nubeculæ ergo meminit magis quàm appendiculi, aut sedimenti, fortasse quia ante hæc sic illa in morbis omnibus.

Ε'ς' αυ' η' πυρρον η' το' ερον και λεπτον, σημαίνει το' ἰσσημα' απεπλον εναι· ει' η' πολυερονιον ειη το' νοσημα, το' η' ερον τοιστον εν, κινδωος μη ε' δωησε' ο' αυθρωπι' Διερκεσση, ε'ς' αυ' απεπληη το' ερον.

Cum est urina rufa & tenuis, significat morbum crudum esse: si verò diuturnus sit morbus, urina autem huiusmodi, periculum, ne non possit homo sufficere, donec cocta sit urina.

Urina tenuis proculdubio est cruditatis, si modo est vera liquoris tenuitas, ac non potius falsa quædam: quam per obstructions accidere libro 3. Contr. monstratum à me est. Color rufus naturalis est, quiq; in coloribus vrinæ, bonæ valetudinis est: nam naturales colores sunt subrufus & subflauus, constat verò ut rufus inter hos colores sit, quare naturalis quoque hic est. Cur ergo cum describat vrinam, quæ morbum crudum esse significat, dicit rufa tenuis, ac non potius alba tenuis, ut vtroque accidente significaretur cruditas? Non certè quòd rufus color signum cruditatis sit, sed quòd vrinam tenuem & albam non erat dubium crudi morbi esse, tamen rufa & tenuis poterat esse alicui dubium, an esset morbi in principio consistētis, an non: hoc ergo explicans dicit, rufa & tenuis crudum significat morbum. Est verò hæc vrina principii, etsi morbus biliosus sit (in hoc enim fortasse videbitur alicui esse iam incrementi, cum in illo ad summum vigorem sola nubecula, ac nonnunquam sola crassities cum bono colore soleat esse satis) quia rufus color in vrina alioqui tenui, nullam manifestam coctionem materiæ propriæ morbi significat: sit enim is color non concoctione propriæ materiæ, nam ita crassefceret quoq; vrina: sed permixtione bilis naturalis. Nihilominus est hæc vrina melior, quàm alba & tenuis: est enim signum occultæ concoctionis: nam cum ex alba tenui sit rufa tenuis, aperte intelligimus melius iam habere vim commutatam cibos in hepate & venis, cum generet iam bilis naturalis portionem, quam prius non generabat præ debilitate. Id verò cum fit, probabilis coniectura est, succum quoq; qui morbum facit, commutationem aliquam accipere, etsi ea occulta sit adhuc. Cum dixerit quale signum sit vrina tenuis rufa, addit artem prædicendi ex hoc signo, ea verò est, qualis ex aliis signis cruditatis: nimirum signa cruditatis per se sunt ambigua, neq; mortem, neq; salutem significantia: sed oportet rationem habere longitudinis morbi & facultatis: nam si hæc appareat, & morbus sit diuturnus, nisi facultas maximè constet, timendum est fore, ut homo moriatur, facultate non valente sustinere tam longam pugnam. Sed dices, videtur nulla ra-

atione nos posse cognoscere cuius temporis sit morbus, breuis, inquam, an longus, cum hæc vrinæ apparent: nam non potest aliter cognosci quàm per constitutionis morbi notitiam, neq; hæc haberi potest aliter, quàm collatione temporum vniuersalium: hæc verò conferri non possunt, nisi perspecto iam finitio; saltem principio: ergo morbo adhuc consistente in principio, non possumus præsentire quanto tempore duraturus sit. Certè exactè non possumus, neq; cum in primis diebus apparet hæc vrina, possumus

scire an breuis futurus sit morbus: nescimus enim quanto tempore duraturum principium est: sed cum multis iam diebus durat, scimus longum fore: nam cum multi dies exacti sint, & vrina adhuc principium indicet, constat morbum non fore breuem: tunc ergo periculum est, ne non possit facultas durare donec morbus coquatur, sed ut prius homo intereat. Quòd si reliqua omnia reuuant, indicetq; hominè conualiturum (nimirum facultas fortis sit, & reliqua omnia circa ægrotantè bona appareant) non est verisimile ægrotantè moriturum, etsi vrinæ crudæ multo tempore perseuerent: sed tunc quoque verisimile est, ægrum non perfectè liberandum, sed abscessu factò, qui est mediocris solutionis modus. In quam sententiam scribet statim, duabus interiectis sententiolis, quibus vrinæ tenues & crudæ multo tempore minguntur, si alia omnia ut in superuicturis signa sint. in his abscessum oportet expectare in regionibus infra septum transuersum. hæc est ratio prædicendi ex vrinis tenuibus.

Θανατωδεις εστι η' των ερων, πατε δυσωδεα και υδατωδεα και μελανα και παχεια.

Magis exitiales vrinæ sunt, quæ sunt fetida, & aquosa, & nigra, & crassa.

Enumerat Hippocrates vrinæ exitiosas, non tamen omnes, sed ut harum exemplo, translata ratione, tu possis supplere reliquas: Hippocrates enim nunquàm facit integram omnium enumerationem. Dicit itaque, exitiales vrinæ sunt fetidæ, aquosæ, & nigra, & crassa: adde tu, & liuidæ, & virides. Fetidæ vrinæ hic dicuntur, non quæcunq;, sed quæ admodum tales sunt, quæ maximam malignamq; putredinem significant. Aquosæ sunt, quæ sunt aquæ similes, quas albas & perspicuas 4. aphor. 72. appellauit: hæc significat tantam cruditatè, ut neq; spem futuræ concoctionis præ se ferre à Gal. 1. de Crisib. merito dicantur: nam nullum indicium habet concoctionis cæptæ: neq; ex ipsa vrina possis intelligere, an citò natura aggressura sit: hæc ergo merito habetur in exitialibus: nam quanquam est in genere signorum cruditatis, quæ per se ambigua sunt, tamen cum maxima cruditas significatur, fiunt signa mortis: quia facultas non potest sufficere vsq; ad morbi concoctionem. Talis vrina solet esse signum ingrauescentis phrenitidis, ut dicitur citato nuper aphorismo, præcipuè si in delirantibus appareant: sed illæ non fiunt ob solam cruditatem, sed ob raptum bilis in caput: est nihilominus tunc quoq; exitialis, quia signum est magnæ phrenitidis, morbi alioqui lethalis: accedit, quòd tunc quoque crudus morbus est, alioqui etsi vrina fieret alba raptu bilis, tenuis tamè extremè non fieret: itaq; fetidæ vrinæ, & aquosæ sunt lethales. Verùm oportet hic quoq; præceptum illud commune artis prædicendi obseruari, nimirum præscia-

præscindendi causas omnes euidentēs, & insuper affectiones, quæ præter febrem acutam id ex ratione possunt facere, cum alioqui non sint per se lethales: nam qui edunt allia, fetidam vrinam emittunt, ut docet Aristoteles sect. 13. problem. & qui rutam degustant, aut succum cyrenaicum, aut medicum, ut affirmat Galen. 2. de Semine. ij etiam qui copiose aquam bibunt, sæpe vrinam aquosam reddunt: nam ut docet Aristoteles sect. 3. problem. 21. copiosus potus facit celerè mictum impermutati liquoris: tamen neq; in his aquosa, neq; in illis fetida, lethalis est: accidit enim in vtrisque ob causas procatarticas. Solet etiam reddi vrina aquosa per eam affectionem, quæ diabetes à Medicis appellatur, quam non solum non dicit Galenus esse minus exitialem, sed etiam multo magis quàm si retineatur iusto tempore: quoniam inquit, significat duplicis facultatis extinctionem, commutantis nempe & retinentis: quæ iusto tempore retinetur, vnicæ. tamen merito hoc loco notatur Galenus à quibusdam: nam constat debilitatè retinentis facultatis in renibus, affectionem esse earum quæ præscindi debent ad præfagio, & quæ nisi præscindantur, detrahunt vires præfagio: potest siquidem sola debilitas retentricis in renibus causa esse aquosæ vrinæ, etiam sine debilitate facultatis commutantis: nam quod non retinetur, non potest coqui, ne si facultas commutata sit maximè fortis. Quòd si dicas, non potest non significari debilitas commutantis, etsi minimum retineatur vrina, cum inalterata penitus emittitur: nam vel in ipso lapsu debuisset non nihil commutari: probabiliter arguenteris. Sed est quòd intelligas, etsi debilitas aliqua facultatis commutantis sit, tamen eam tantò minorem agnosci, quò plus debilitatis retinentis accedit: nam quò plus illius eventus imputatur retentioni languidæ, eò imputatur minus debili commutationi: ergo cum multo grauius malum sit, facultatem commutantem in hepate & venis esse extinctam aut debilitatam, quam retinentem in renibus, constat deteriorè esse vrinam, quæ solius commutationis defectu sit, quàm retentionis simul & commutationis: grauius enim signum est, quod à causa aliqua maligna procedit, quàm quod partim ab ea ipsa, partim ab alia leuiori: non itaq; si illud ab vnicâ, hoc à duabus causis sit, atque is quidem malis, statim hoc grauius est. Sed hæc de aquosis vrinis: nigras satis notum est esse in lethaliibus: sed crassæ qua ratione inter lethales recensentur, videntur enim tales non esse? nam crassæ omnes sunt perturbatæ (intelligo crassas præter naturam) perturbatæ verò dicuntur esse signa cruditatis non extremæ, sed concoctionis obscuræ: hæc verò signa sunt ambigua, non lethalia. Hac de causa (quantum suspicor) insinuauit Galenus intelligi debere nigras & crassas simul, non disiunctim nigras per se, & crassas per se: quod inquit, nigræ quò crassæ magis sunt, eò sunt magis lethales: quod quidem non videtur carere ratione (quanquàm in proximo commentario addemus huius sententiæ idoneam distinctionem) nam nigra & crassa non videtur fieri posse aliter quàm atris malignisq; succis affatis cum lotio eiectis: tenuis verò & nigra fiet, eiecto pauco nigro & seroso, quod minorem abundantiam succorum, qui maligni sunt, indicat. Itaque si ita legas, nigræ & crassæ, addidit Hippocrates crassæ, non quidem quòd nigræ non sint lethales, nisi sint crassæ,

sed quòd magis lethales sunt, cum sunt crassæ etiam. Sed etsi intelligas crassas solum esse relatas in hac sententia, est locus idoneus enarrationi, quanquam opus sit multa distinctione: nam crassa mingitur aut ut signum principij morbi, tuncque est signum non lethale, sed ambiguum: aut prodeunte multa succorum copia cum vrina, ut cum aliis excretionibus solet, tuncq; aut ante tempus euacuationibus idoneum, aut suo tempore: si illud, semper est mala ut signum (est enim euacuatio per symptoma, tamen exitialis tunc solum cum malè excernitur, id est, sine conferentia & tolerantia, aut cum est signum exitialis alicuius morbi, ut nonnunquam est lethargi. quod 7. sent. 4. aphorif. significatur) cum suo tempore, id est, quo morbus iudicatur, excernitur, erit, ut alia signa attestabuntur, aut maximè exitialis, aut vicinè salutis indicium, scilicet ut crisis est bona aut mala. Quidam ut ab his facilius se explicent, intelligunt nomine crassarum pingues, tamen falluntur. Primò, quia vrinæ nullæ sunt tota fufura pingues, sed habent pingue insidens: tamen etiam pinguis vocat Hippoc. λιπαρά vbiq;, & nomine παχία intelligit crassa.

Εστι η' πῖσι μετ' ανδρασι και τῖσι γυναιξι πα μελανα των ερων κακιασα, πῖσι δε παιδιοισι τα υδατωδεα.

Sunt autem viris & mulieribus nigra vrinæ pessima, pueris verò aquosa.

Hic non facit collationem sexus cum sexu, sed ætatis cum ætate: atque nomine mulierum intelliguntur adultæ. Verùm potes tu per te ipsum, sexum cum sexu, & regionem cum regione, & tempus anni cum tempore conferre. Galenus hic intelligit de sententia Hippocratis vrinam nigram omnium vrinarum pessimam esse in adultis, in pueris verò aquosam: sed mihi in pueris quoque videtur vrina nigra deterior esse aquosa: nam hæc significat cruditatè, & eam quidem maximam (fateor) maioremque in pueris, tamen nigra significat in pueris etiam putredinem malignam aut vitionem, quæ omni cruditate est grauior. Quid ergo est quod sibi vult Hippocrates, ni ego fallor, non confert vrinam cum vrina, sed ætatem cum ætate. Dicitæ sunt in primis duæ hæc species exitialium vrinarum, nigra & aquosa, modò dicit quæ in ætate earum quæuis sit grauior, dicens, nigra in viris deterior est quàm in aliis ætatibus, aquosa in pueris deterior quàm in aliis ætatibus: potest nihilominus nigra deterior esse aquosa in quauis ætate. Causam qua hæc contingunt, facile intelliget qui harum ætatum naturales vrinæ considerauerit. nam vrinæ puerorum sunt crassæ, & abundantes interiorius multis succis, iisque crudis, ob voracitatem & inordinatos motus: virorum vrinæ sunt tenuiores & puriores splendidioresque: ab illis constat longius abesse tenues, quàm ab his, ab his nigras longius quàm ab illis: nam quæ tenuior excerni solet per bonam valetudinem, leuiori ex causa fiet aquosa: quæ crassior & succis abundantior, facilius amittet splendorem, referetque nigritiem. Ex dictis haud dubium est, vrinæ nigras & tenues deteriores esse in pueris nigris & crassis: nam vtraque ratione absunt à naturalibus, nigritie & tenuitate. Quare vbi Gal. dicit (id verò dicit in commentariis)

proximæ sententiæ) eò deteriores esse, quò sint crassiores, puerorum nigras excipiendas censeo: nam in pueris tenues nigræ, deteriores sunt nigris & crassis: quinimò deteriores etiam hæ sunt in pueris, quæ in iuuenibus: quia quæ nigræ & crassæ fiunt, habent in puerili ætate commoditatem, vt ob redundantiam multorum & crassorum succorum, quæ ubi alteratione faciunt vrinam impenfè turbidam sine splendore, & nigricantem: tamen nigræ & tenues non fiunt ob hos succos: fiunt ergo putredine aut vitione materiae propriæ morbi: hæc verò tantò grauior erit in pueris quàm iuuenibus, quanto puerorum calor est mitior, ac minus vrens, & facultas commutandi fortior. Itaque sententiam Hippocratis, qua aperte dicit, vrina nigra in adultis deterior est, de nigra & crassa intelligi debet: vt tota distinctio hæc sit, vrina nigra & crassa deterior est in adultis, quàm in pueris, & ha tenuis (hæc est aquosa) deterior in pueris, quàm adultis.

Οὐκ ὀσι δὲ ἀνὰ ἔρα λεπτὰ καὶ ὡμα ἔρέωσι πολλὴν χρονον, ἀλλὰ ὡς περὶ ἐχομοίῃσι σημεῖα ἢ, τουτέστιν ὁποῖον δὲ πρὸς δέχεται ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

Quicumque urinas tenues & crudas multo tempore mingunt, si alia omnia signa vt in superius dicitur sint, in his oportet expectare abscessus in regionibus infra septum transuersum.

Enarrata iam est hæc sententia, dictumque vt signa cruditatis multo tempore durantia significet, si facultas non est admodum fortis, mortem: eò quod metus sit, ne non possit æger durare donec coquantur morbus: quòd si facultas sit satis fortis pro morbi magnitudine & longitudine, sintque reliqua omnia vt in conualituris, sperandum est fore vt homo liberetur, sed ne tunc quidem perfecta solutione, sed permutatione, aut abscessu. Itaque hæc sunt, quæ abscessum fore indicant: sed cognoscendi in quam partem fiet, alia est ratio: nimirum ex peculiaribus partis symptomatis, vt dictum in aphor. est lassitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potissimè abscessus fiunt: & rursum quibuscumque resurgentibus ex morbis, si quid laborauerit, hic fiunt abscessus. Sed etsi ante morbum aliqua parte doluerint, hic morbus firmatur. Cognoscitur etià futuri abscessus locus, an supernus, an infernus futurus sit (diuiduntur hic superna ab infernis septo transuerso) ex succorum qui morbum faciunt specie: tenuium etenim & biliosorum in supernis, crassorum in infernis expectandus abscessus est. Constat verò vt cum multo tempore excernuntur vrinæ tenues & crassæ, succi crassi significantur. Neque verò est quod proinde dicas, hanc sententiam Hippocratis non fuisse huius loci, quòd acutis morbis erat institutū disputare, nam non omnes acuti morbi fiunt ex bile sincera, & possunt qui acuti primis diebus fiunt, decidere ex acutis, protrahique in longum tempus.

Καὶ τὰς λιπαρότητας ἢ τὰς αἰῶ ἐφισταμένης ἀποχρυσίδεας μέμφεται, ζωτήξεως γὰρ σημεῖα. Et pinguis innatantia araneis similia vituperanda: consumptionis enim sunt signa.

A Pinguis omnia innatant in succis aqueis: non ergo dixit pinguis innatantia, quòd sint alia quæ non innatent, sed est hæc descriptio pinguis, vt solet in vrinis apparere. Pinguis innatantia, & araneis similia. Hæc consumptione fiunt, sunt ergo in signis lethaliibus. Verum oportet hic subaudiri, nisi fiat ex causa manifesta, aut ex peculiari renū ardore. Sed quo pacto ardor renum pingue in vrinis faciens à febre vrente distinguatur, docuit Hippocrates in Aphor. dicens: Quibus insidens pingue ac acruatum, his renum malum acutum significatur. Significat eo loco acutum malum intemperiem calidam, quæ facit mictum acruatum pinguedinis, quia adiacet renibus multa acruataque pinguedo, & est ab eo loco breuis iam expeditaque via exitus vrinæ, vt quod liquatum est, minus viis hæreat. Itaque si acruatim excernitur pingue, non est sine malo acuto renum: sed si non acruatim sed telis araneorum similia exeunt, ex consumptione cõmuni est. Quòd si febris vrens simul cum malo renum est, oportet considerare reliqua signa febris vrētis, quæ tunc temporis aderunt.

Σκοπῆν ἢ γρητῆ ἔρων ἐν οἴσιν αἰ νεφέλαι, λέτε αἰῶ λέ τε κάτω εἴωσι, καὶ τὰ χρώματα ὀκεία ἰχθυοῦν καὶ τὰς μετὰ κάτω φερομένης ζωτῆσι χρώμασιν οἴσιν ἐρηται, ἀρατὰς εἶναι καὶ ἐπιπνεῖν, τὰς ἢ αἰῶ, ζωτῆσι χρώμασιν, οἴσιν ἐρηται κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεται τὰς τοιαύτας.

Speculari oportet urinas, in quibus sunt nubes, an sursum an deorsum ferantur, & quales colores habeant: & eas quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales dicti sunt, bonas esse & commendandas, eas autem, quæ sursum cum coloribus quales dicti sunt, urinas huiusmodi malas esse & vituperandas.

Nubecula hic dicitur vno nomine, quidquid continetur in vrinis: in quo considerare oportet regionem qua continetur, & colorem quo est. Colorum sunt differentie quædam quæ semper sunt bonæ, vt subrufus, rufus, subflauus: quidam mali tantum, verum id semper, vt albus & rubeus: quidam lethales etiam, vt viridis, liuidus & niger. Locus est triplex, supernus, infernus, & medius: sed non est vt paulò antè diximus, signum certum locus, sed quòd est humilior, eò cum bonis coloribus melior, cum lethaliibus deterior: ergo intelligere hic debes, quæ deorsum feruntur, cum coloribus quales diximus, id est, cum bonis bonas esse: eas quæ sursum cum coloribus quales diximus, id est, cum malis, malas, & vituperandas: aut si vis secundo etiam loco intelligi bonos colores, intellige eas, quæ sursum cum bonis malas esse, id est, minus bonas, quàm si feruntur deorsum: vtcumque intelligas, sermo hic non videtur posse carere quadam duritie: nam durum est dicere eas, quæ cum malis coloribus feruntur sursum, esse malas & vituperandas, si deteriores sunt hæc eadem cum feruntur deorsum: durum etiam est intelligere malas & vituperandas, quasi minus bonas: sed non est mirum, satis est dici vera.

Μη ἐξαπατάτω δέ σε λέ γρητῆ κύστες νέσημα ἔχουσι, τῶν ἔρων τοιαύτα ἀποδιδῶ. ἔ γὰρ ἔ ὄλα σώματα

τὸ σημεῖον ἐστίν, ἀλλ' αὐτῆς καὶ ἑαυτῆς.

Ne te decipiat, si vesica morbum habens, tales urinas reddiderit: nò enim totius corporis signum est, sed ipsius solum.

Ob vitium vesicæ descendunt sæpe cum vrina, multa eorum quæ dicta sunt: vt quæ foliis aut furfuribus similia sunt: alia etiam ob vitium renum, vt quædam similia carunculis. Debent ergo distingui, quæ vitio peculiari contingunt, ab iis quæ contingunt violentia febris: nam aliter decipient nos, putantes esse ob ardentem febrem: nec enim sola vesica nos potest hac ratione fallere, sed etiam renes, debentque vtriusque partis vitia distingui: renum, vt nuper diximus de pingui confertim mictu, & Hippocrates in aphorif. dicit, quibus in vrina crassa carunculae paruae, aut capillis similia vnà exeunt, iis à renibus excretio fit: vesicæ, vt Hippocrates rursum alio aphor. dicit, quibus in vrina crassa furfuracea quædam simul exeunt, iis vesica scabie laborat, in his sententiis vrinam bene coctam appellat Hippocrates crassam. Si ergo vrina in qua talia excernuntur, bene cocta est, constat ex malo peculiari renum aut vesicæ esse: nam si ex febre vrente essent, certè vrina non esset bene cocta.

CAPVT XV.

ΕΜΕΤΟ ἢ ὠφελιμότητι, ὁ φλέγματι καὶ χολῆς συμμεμιγμένῳ ὡς μαλίνα, καὶ μὴ παχὺς κάρτω, μήτε πολλὸς ἐμειδῶ. οἱ γὰρ ἀκρητέστεροι, κακίους εἶσιν.

Vomitus utilissimus est, qui pituita & bile mixtus est maximè, neque crassus valde, neque multus, euomitur: nam qui magis sinceri sunt, deteriores sunt.

Non scribit hic Hippocrates vomitum optimum & naturalem, cum quo reliqua illius generis conferantur, sed mala vomitus genera incipiens à minimè malo, procedensque ad grauiora: non enim vt est deiectio quædam optima, & optima quædam vrina, quæ in homine etiam optimè sano apparere solet, ita est quædam species vomitus: nam quantum vomitus est euacuatio naturalis genere, vt libro 5. Contr. diximus, tamen non est illius vsus in hominibus cum optimè valent, sed cum necessitas quædam vrget. Hæc itaque vomitus species non est expectanda in hominibus optimè habentibus: sed cum contingant omnes vrgente malo, est optima omnium. Vocat hunc vomitum ὠφελιμότητι, id est utilissimum: quod nomen bonam causam significat, magis quàm bonum signum: quia hic vomitus vtraque ratione est optimus, vt causa inquam, & vt signum: hoc ergo vt vno verbo innuat, quanquàm hic locus est disputandi de signis, dicit, utilissimus est. Est verò utilissimus, quia plenè expurgat corpus: bile enim & pituita, nam melancholica nò solent ire sursum, nisi ob malignas qualitates: est optimū signū, quia nullam intemperiem excellentem indicat: & quòd magis commixti illi humores sunt, eò minus indicatur excellentes intemperies: nam quæ talis esset, alterum tantum gigneret, aut vtrunque separatim. Maligniores etiam succi esse cognoscuntur, qui separati sunt: nam secretrix facultas solet à malignis irritari. Non debet autè ille vomitus esse val-

A de crassus, quia pituita extremè crassa, est etià summè cruda, vt vitrea, & bilis vsta, vt vitellina. Quòd multus etiam vomitus vituperatus est, intellige valde multum: nam quòd magnus sit, non est malus, si tolerantia & conferentia adsint, quæ tamen à valde magno semper aberunt: neque profectò quòd vituperata sit variegata deiectio, nò erat hic vomitus commendandus, non enim omnis variegata, sed ea tantum quæ vt multis coloribus ita malignis esset, vituperabatur, vt vomitus etiam qui talis est, vituperatur hoc ipso cap. ab Hippoc. præterquam quòd pituita & bilis valde mixta nò faciunt variegatum: sed hæc mox dicemus. Reddit sententiæ huius rationem Hippocrates, dicēs, nam qui magis sinceri sunt, deteriores sunt. Certè sinceri vomitus excellentes intemperies indicant: & quòd magis sinceri, eò deteriores. Sunt succi sinceri, quicumque ab aliis succis secreti sunt, vt sola bilis, etsi naturalis sit, & sola pituita: his tamen sunt magis sinceri, qui non tantum ab aliis succis, sed ab eo sero quod in illis secundum naturam esse confuevit, secreti sunt, huiusmodi est bilis vitellina.

Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμέμενον πορρακοειδές, ἢ πέλινον, ἢ μέλαν, ὅ, τι αὐτῆ τρεῖν τῶν χρωμάτων, νομίζῃ γρητῆ πονηρὸν εἶναι. Εἰ ἢ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὀ ὡς τῆς ἀβρωπῆ ἐμέει, κάρτω ὀλεθρον ἢ δὴ γίνεται, τῆ χρονον ἢ θάνατον σημαίνει τὸ πέλινον ἢ ἐμεσματων, εἰ ἔοι δυσωδές, πᾶσαι ἢ πᾶσαι πρὸς καὶ δυσωδές ὀδμή, κακῆ ἢ πᾶσι τοῖσιν ἐμεμοίῃσιν.

Si verò id quod euomitur sit porraceum, aut liuidum, aut nigrum, quicumque horum colorum fuerit, existimare oportet prauum esse: si autem omnes hos colores idem homo euomat, valde mortale iam fit. Citam autem mortem significat liuidus vomitus, si valde foetet: omnes subputres & foetidi odores mali in omnibus vomitibus.

Porraceum, liuidum, & nigrum lethales colores esse in quavis excretionem monstratum iam est: neque minus dictum est, deiectionem his omnibus coloribus variegatam, deteriore esse, quàm si illorū haberet vnicum: eadem ergo ratio vomitionis est. Niger color fieri solet ob lethales causas, sed nonnunquàm fit excretio nigra ob redundantiam melancholicæ, quod non est adeò graue: liuida quoque fieri potest aut admixtione nigri succi, quanquam exigui, aut extinctione caloris naturalis: vtraque causa est exitialis: sed hæc vltima multò exitialis, significatque citam mortem. Sed quæ erit ratio dignoscendi causam liuidi vomitus? Certè ex odore: nam si liuidus est, & valde foetet, extinctione caloris fit: quia foetor fit ex putredine, grauis foetor ex putredine graui, quam constat extinctione calidi innati fieri, quasi in horum confirmationem addit, omnes subputres & foetidi odores sunt mali, vocat subputres & foetidos, quòd simul rem ipsam & causam dicat: est enim quasi diceret, omnes foetidi odores mali: nam sunt putres, id est, putredinis soboles: sed dixit, in omnibus vomitibus, quia non in solis liuidis, sed in quibus odores foetidi & subputres, sunt mali. Videtur verò etiam particula illa subputres præter causam, differentiam quandam odoris significare, odorem scilicet malignū, qualis est in magis

uicinis putrescentibus, talis quoque in exeunte ex-
tinctionem naturalis caloris indicat.

CAPVT XVI.

Πύελον δὲ χρῆ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγίμασι,
τοῖσι πρὶ τὸ πνέμονα καὶ τὰς πλῆθειας, πε-
χέως τε ἀναπνεύου καὶ ὀπιπέτως.

Sputum oportet in doloribus omnibus circa
Pulmonem, & circa costas, citò & facile spui.

Hic nomen sputi nō de eo quod simplici expui-
tione emittitur, ex solo inquam ore, neque de
eo, quod excreatione ex faucibus & gurgulione,
sed de eo solūm quod tussit: nam id solūm signifi-
cat, quo modo habeant morbi pulmonis & thora-
cis. Id sputum (vt de vomitu dictum est) nō est ex-
pectandum in homine optimè habente, sed solūm
qui aliqua causa male habeat: proinde neq; in hoc
signorum genere vti possumus epilogistica ratio-
ne, neque describi potest sputum naturale & opti-
mum: quare alium ordinē hīc obseruat Hippocra-
tes, nimirum considerans seorsum quæ sputis acci-
dunt, docensq; in singulis quæ sunt bona, & quæ
mala. Facit sputum in morbis pulmonis & thoracis
ad prænotionem euentus, & cognitionem tempo-
rum morbi, non minùs quàm vrina in morbis ve-
narum & arteriarum. Veniunt consideranda in spu-
to, tempus, & modus exeundi, & id quod excrea-
tur: in tempore an citò, an longè à principio mor-
bi: in modo, an facilè, an difficilè, atque an cum do-
lore, an sine dolore, an cum multa tussi, an sine mul-
ta: in eo quod excreatur veniunt consideranda, sub-
stantia, & color: atque in substantia, an læuis sit, an
aspera: in colore, albus, flauus, ruber, viridis, an ni-
ger sit: in vtrisque, an æqualiter, an inæqualiter ac-
cidant. Duo prima accidentia hoc loco accepit ex-
plicanda, dicens, citò & facilè spui debet vt sit bo-
num sputum, id est, primis diebus, non longè à pri-
mo die morbi (nam hoc breuè fore morbum aper-
tè indicat) & facilè (nam ita neque facultatem esse
debilem, neque instrumenta contumacia, neq; id
quod cōtinetur ineptum sputitioni satis constabit)
& sine dolore, id enim paræ inflammationis indi-
cium est. Itaque quantum agitur in his accidenti-
bus, citò & facilè spui bonum est: nō tamen si quid
citò & facilè spuitur, statim bonum est: sed si alia
acceserint quæ simpliciter bona sunt: nam si quis
citò & facilè spuat nigrum, aut viride, nihilo melius
est, quàm si tardè & difficilè spueretur, imò verò si
gnificatur morbus lethalis & acutissimus: ergo ci-
tò & facilè spui cum signis lethalibus malum habe-
ri debet, non tamen proinde non est bonum: nam
si alia non sint mala, hoc est satis bonum: nam po-
te sputum tenue crudumq; emitti, quod neque bo-
num est, neq; malum simpliciter, hoc citò & facilè
spui melius est, quàm nō spui: quia in morbis quo-
rum iudicia ex sputis spectantur, non cognoscun-
tur solūm vniuersalia tempora, per commutatio-
nes eorum quæ spuantur, vt in febribus per com-
mutationes vrinæ: sed primūm ex excreatione aut
priuatione illius, deinde etiam ex sputitionis com-
mutatione. Principium enim est, in quo nihil spui-
tur, aut crudum & difficile: incrementū in quo mul-
tum & facile, etsi crudum, aut coctum, sed modicè
spuitur: vigor in quo multum & coctum: ergo citò

& facilè spuere, etsi in sputo non sit facta manifesta
commutatio, signum est morbi, qui iam venerit ad
incrementum: bonum ergo est sputum quod citò
& facilè excreatur, quantum agitur in hoc signo.

*Ευμμεμιγμένον τε φαίνεται τὸ ξαυθὸν ἰσχυρῶς
τὸ πύελω.*

Et permixtum apparere flauum valde, sputo.

Ne intellige valde flauum, sed valde permixtū:
Non enim probari debet sputū valde flauum (syn-
cerum enim est) sed id in quo flauum quod appa-
ret, est valde permixtum. Id verò probat eadem ra-
tione qua vomitio bile & pituita permixta proba-
batur: non quidē hīc probat Hippocrates hoc spu-
tum vt optimum. nam quod optimum est, est al-
bum, læue & æquale, sed vt bonum tantūm, quodq;
incipiente incremento morbi salutaris solet appa-
rere: non ergo hīc dicit Hippocrates, quò bonum
sit sputum, debere habere flauū valde permixtum
cum albo, sed si sputum habet flauū aliquid, debere
id esse valde permixtum. Idem intellige de rubro:
nam bonum etiam erit sputum, in quo rubrum al-
bo valde permixtum est. Nimirum cum particula
inflammata siue ea sit membrana succingēs costas,
siue pulmo, laborat phlegmone tantū, laborat flu-
xione rubra: cum erysipelate, flaua, ex his nō potest
album fieri sputum, quin fiat prius colore referens
succum, qui in laborante particula abundat, id ve-
rò quod refert eum succū, admodūm permixtum
cum pituita, quæ secundūm naturam in pulmone
abundat, apparere oportet.

*Εἰ γὰρ πολλῶ ὑπερον μὲ πλῆ ἀρχλῶ τῆς ὀδύνης
ἀναπνεύει τὸ ξαυθὸν ἔδον, ἢ πυρρὸν, ἢ πολλῶ βήχα
παρέχον, καὶ μὴ ἰσχυρῶς εὐμμεμιγμένον, κάκιον
γίνεται.*

*Si autem multò post principium doloris spuat
flauum, aut rufum, aut multam tussim mouēs,
& non admodum permixtum, malum sit.*

Modò nihil aliud facit, quàm quod reddit con-
traria contrariis iis, quæ commendata hætenus in
sputo sunt, sed si commendata illa meritò sunt, con-
stat hæc mala esse, intelliges tamen hinc enarrato-
re Hippocrate ipso, quid ille intellexerit, dicens, si
citò & promptè spuit: nam modò inquit, si autem
multò post principium (id est, si non citò) flauum
aut rufum, & non admodūm permixtum, aut mul-
tam tussim mouens, id est, nō facilè, hæc mala sunt.

*Τό, πὲρ ξαυθὸν ἀκρητον ἔδον, κινδυνῶδες. τὸ δὲ
λόφεν καὶ γλιχρὸν καὶ σρογγύλον, ἀλυσπιές.*

*Nam flauum syncerum, periculosum: album
autem & lentum, & rotundum, inutile.*

Incipit hīc describere differētias malæ excreatio-
nis, procedens gradatim vt fecit in aliis excretioni-
bus à minus malis ad deteriores, describit ante al-
ias duas differētias synceræ excreationis, primūm
flauam synceram, id est, non permixtam, quæ duos
gradus synceritatis habere potest, aut q; permixta
non sit cum aliis succis, aut q; neq; cum suo sero: se-
cunda hæc est maior synceritas, ac proinde pericu-
losior, sed vtraq; est cū periculo, quia significat flu-
xionem

xionem quā thoracis pars patitur, folius bilis esse, A
fluxiones verò bilis flauæ & atræ vbique solent esse
malignæ, nedum in tam nobili parte, & principi vi-
cina: alia sputi differentia est album lentum & ro-
tundum, quod dicit esse inutile: hoc quidem fit ob
pituitam (hac enim causa album fit) redundatē,
& ingens in pulmone aut asperis arteriis incendiū:
constat verò vt tale sit lentum non mediocriter, sed
multum, neq; vtrunq; rotundum, sed quod valde
rotundum est, retinensq; multū eam figuram: nam
quod hæc habet cum modo quodam, potest conco-
ctio fieri: album enim cōcoctio fit q; maximè,
lentorem verò quem per se habet pituita, non po-
test ab ea concoctio tollere, miscet enim conco-
ctio partes, iam verò cū corporatiora etiam & me-
lioris molis fiant sputa cūm coquantur, compara-
bunt aliquatenus rotunditatem: intelligitur ergo
hīc sputum album & admodum crassum rotun-
dumq; vt grando quædam, hoc dicit Hippoc. esse
ἀλυσπιές, id est, inutile: remisè quidem dicit, non
enim solūm inutile, sed valde malū etiam est: nam
per morbos, de quibus hīc agit, pleuriti dem scilicet
& pulmoniam, nō est verisimile alia ratione fieri ta-
le sputum, quàm ea, quæ dicta est, redundantia, in-
quàm, crassè pituitæ in loco affecto & ardore in par-
tibus thoracis: vtraq; causa est valde mala, nam illa
facit ad difficilem expurgationē & resolutionem,
hæc ad febris vehemētiam. Accedit quod Hippoc.
ipse hæc ipsa sputa delirium significare docuit 6.
Epid. par. 3. contex. 36. quæ verò delirium significat
per acutos morbos, in valde malis signis habentur.

*Κακὸν ἢ καὶ χλωρὸν ἔδον κάρτα, καὶ ἀφρῶδες.
Malum autem, & chlorum valde, &
spumofum.*

Chlorum significare flauum & viride anteà dixi,
hoc loco viride significare constat, cum de syncero
flauo iam dixerit, viride ergo malum esse, neque so-
lūm malum, sed & valde malum, non est quòd mo-
dò monstremus denuò, cum anteà sæpe in lethali-
bus sit enumeratus color viridis. Spumofum verò
hīc non dicitur quodcunq; (nam mediocriter spu-
mosum efferri è pulmone, membro secundūm natu-
rā spumoso nihil habet admirationis) sed quod
admodūm est spumofum, quod ex fordidis pulmo-
nis viceribus fieri solet, quo pulmonem affectum
esse per substantiæ proprietatem apertè intelli-
mus: refert enim tale sputum substantiæ modo pul-
monem: fit enim aut partibus carnis pulmonis, pu-
tredine quasi resolutis, aut proprio pulmonis ali-
mento. Tale sputū esse solet simul spumofum ad-
modūm & foetidum. de hoc intelligo dictum, spu-
mosum esse malum, eo gradu, vt prius relatis de-
terius sit.

*Εἰ δὲ εἴη ἄτως ἀκρητον, ὥσε καὶ μέλαν φαίνε-
ται, δεινότερόν ἐστι τῆς κείνων. κακὸν ἢ καὶ μὴ
δὲ ἀνακαθάρηται, μηδὲ πρὸς τὸ πνέμονα, ἀλλὰ
πλήρης ἔδον ζεῖ ἐν τῷ φάρυγγι.*

*Si verò ita syncerum sit, vt nigrū videatur,
gravius hoc est quàm illa: malum etiam si nihil
expurgetur, neque emittat pulmo, sed plenus fer-
ueat in gutture.*

Nigrum inter syncera sputa omnium est detet-
rimum: nam niger est colorum maximè lethalis, ni-
hil expurgari in morbi principio non est magnūm
malum, nam ea est principij cōditio: cum verò prin-
cipio elapso, cumq; tempus iam erat expurgatio-
nis, nihil expurgatur, lethale valde, adeò vt ab hoc
casu neminem liberatum viderim. cognoscitur ve-
rò nihil expurgari, non quòd morbus in principio
sit, sed ob debilitatem facultatis animalis, quòd eis
accidit feruor quidam magnus in asperis arteriis,
confluente scilicet multo succo in pulmonem, ac
nullo expurgato, huic feruori statim succedit respi-
ratio sublimis, & mors.

*Κορυζας ἢ καὶ πταρμὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι πρὸ τῷ
πνέμονα νοσήμασι, καὶ παρογενόμενα καὶ ὑπὸ πνέοντι
κακόν. ἀλλ' ἐν τοῖσιν ἀλλοιοσιν νοσήμασιν τοῖσι θανάτω-
δράστοισιν, οἱ πταρμοὶ λυσιτελοῦσιν.*

*Coryzas, & sternutamenta, in omnibus pul-
monis morbis, & præire & subsequi malum: sed
in aliis morbis, qui maximè lethales sunt, sternu-
tamenta vtilia sunt.*

Hic nomen *κόρυζα*, non significat solam grauēdi-
nem, id est, fluxionem decumbentem in nasum, sed
generatim capitur, significatq; etiam catarrhum, id
est fluxionem in palatū, & raucedinē, id est, fluxio-
nem in larynga: non enim solūm mala est grauēdo
p morbos pulmonis, sed magis etiam catarrhus, ac
multò magis raucedo: quæuis enim earum antecē-
dat, siue succedat, est p morbos pulmonis signum
malum (magnā enim fluxionem abundantiam in-
dicat) & mala causa, nam cerebrum & pulmō faci-
limè trahūt sese ad compassionem, cum ob rectitu-
dinem loci, tum etiam ob congenerē naturam. Ac-
cedit q; curationi morbi pulmonis, defluxio ex ca-
pite maximo impedimento est: certè id sumus ex-
perti in miserrima illa constitutione, quæ totā Eu-
ropam anno superiori (erat is M. D. LVII. à morta-
lium salute) adeò oppressit ea potissimū anni par-
te, qua sæuissimus catarrhus in omnēs grassatus
est, abstulit siquidem omnes qui morbo thoracis,
siue antiquo, siue recenti laborabāt: sternutamenta
quoq; in morbis pulmonis mala sunt vtraq; ratio-
ne: nam caput grauari indicant, quod dictis de cau-
sis, in morbis pulmonis est plenū periculo: vt cau-
sa quoq; nocēt, siue præcedant, siue succedant: nam
si quid expurgant, expurgant certè ex capite, pul-
monem verò & totum thoracem vehementer con-
cutiunt non expurgantia, quod exulceratæ aut in-
flammatæ particulae noxiū esse haud est dubium,
neq; video quo tempore in inflammatione pulmo-
nis sternutamentum vsui esse possit, nisi forte vehe-
menti motu abscessum aliquem in pulmone rum-
pere opus sit. Iam verò in aliis morbis, qui p se sunt
lethales, siquidem illi sint morbi capitis, in illorum
principiis mala sunt vtraq; ratione. Nam significat
irritationem magnam & intempestiuam naturæ,
& conuocant fluxionem in caput: in sine vtraque
ratione sunt bona, per alios morbos lethales, qui
neque pulmonis neque capitis sint, vt causa certè
neque bona neq; mala sunt insigniter: vt signa bo-
na sunt, significant enim robur cerebri, sed nō sunt
optima, imò verò eo gradu, quo signa vocari solent
bona tantūm.

μαλι δε ζυμμεμιγμειον μη πολλω πνευλον... εαν τον, εν τωσιν περιπνευμονικωσιν, εν αρχη μιν...

Sanguini permixtum non multo, sputum flavum in peripneumoniciis, in principio quidem morbi excreari, valde confert: septimo autem post, minus tutum.

Videtur Hippocrates ordinem docendi corrupisse: caeperat enim a minus malis ad deteriores excreationes procedere, modò vero dictis peisimis, synceris, viridibus, & nigris, redit ad excreationem permixtam flauo & rubro, quam dicit esse bonam, (est verò eo gradu bona, quo permixta flauo & albo, de qua erat dictum in principio huius capituli) si primis diebus apparet. Certè non corrumpit ordinem, sed est hæc ratio & methodus. Cum habeat inflammatio in thoracis partibus, ut alia quævis duplicem exitum, resolutionem, aut suppurationem, hætenus retulit sputorum differentias, respiciens resolutionem magis, modò verò respicit suppurationem: proinde cum hætenus rubræ aut cruentæ excreationis nullam mentionem fecerit, modò incipit de ea differere: ex nulla enim magis expectare suppurationem oportet, quam ex rubra: nullus enim succus ut sanguis in pus mutatur. Sed quorsum commendat flauum permixtum cum sanguine: an non est mitioris affectionis nota, album cum sanguine? Est certè: nam præter quàm quòd pulmone frequenter accidunt pituitosæ fluxiones ob naturam & laxitatem membri, biliosæ rarò iisdem de causis, neque sine graui causa, atque ex pituita cum sanguine, mitiores affectiones fiunt (mitissimi enim sunt duo hi succi) quàm ex bile & sanguine: non ergo commendauit sputum flauum cum sanguine, conferens illud cum albo cum sanguine, sed coniungens sputi speciem cum tempore, quo id apparere debet. Nimirum flauum & rubrum, si intra primum quaternarium (hoc enim est quod dicit in principio morbi excreari valde confert) apparet, bonum est: si verò septimo, aut post, malum est, habetque hoc sputi genus id insigniter: album enim & rubrum septimo, aut aliquando tardius apparere, non est malum adeò, idque duplici de causa: primum quia albo & rubro longior, quàm flauo & rubro, affectus significatur: ergo quaquàm septimo appareat, non putabitur tardius quàm pro sua constitutione apparere: flauum verò & rubrum cum sit affectionis acutissimæ nota, serum erit septimo, aut tardius apparens. Accedit quòd tantò maius periculum est in perseverantia flauo cum rubro, quàm in albi perseverantia, quantò flauus albo succo aerior est. Nimirum cum succo, ex quo expectatur suppuratio (huiusmodi est sanguis) succum rodentem esse, non caret periculo: estque metus ne fiat (quod statim scribit, esse periculosum admodum) suppuratio biliosa: quæ quantum habeat periculi, statim sumus declaraturi. Ergo iis de causis sputum flauum cum sanguine cum serum est, graue est: cum verò non est serum, id est, cum intra quartum accidit, bonum est: nam concoctionis manifestæ est signum: concoctiones verò quòd citius apparent, eò breuiorem morbum indicant. Sed cur damnatur quod permixtum est cum multo sanguine? an quia metus est ruptu-

re, aut corrosionis, aut anastomosis vasis in pulmone: atqui & citra hæc, ob redundantiam maximam sanguinis, fit magis probabile, suppurationem fore, quam eo loco nunquam non Medicus reformidat.

Πάντα ἢ πύελα πονηρὰ εἰσιν, ὅκθου αὐτὴ ὀδύνην μὴ πάύη· κάκιον ἢ τὰ μέλαινα, ὡς διαγέγραπται. τὰ δὲ πύοντα ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπύονενα.

Omnia sputa mala sunt, qua dolorem non sedant: deterrima autem nigra, ut scriptum iam est. Quæ verò dolorem sedant, omnium optime excreationes sunt.

Optimam rationem dignoscendi bonas à malis euacuationibus esse in quouis earum genere, ex conferentia & tolerantia, quæ adsunt, aut non, dictum sæpe iam est: cæterum sputa quæ non admodum dolorem sedant, quaquàm hac ratione mala habentur, non statim sunt deterrima, nisi aliud signum eorum, quæ lethalia esse diximus, asserit: proinde dixit, deterrima autem nigra, intellige aut viridia, aut flaua, syncera, aut spumosa, et si quæ alia deterrima sunt.

Ὅκθου δὲ τῶν ἀληθινοῦν ἐκ τῶν τῶν χωρίων μὴ πάύεται, μήτε πρὸς τὰς τῶν πύελων κατάρσιον, μήτε πρὸς τὴν κοιλίαν ἐκπύουσιν, μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ διαίτας καὶ φαρμακείας, εἰδὲν αὐτὰ ἐκπύουσιν.

Quoties dolor in his sedibus neque sedatur excreatione, neque ventris subductione, neque sanguinis missione, neque victu, neque medicamentis, scire licet suppurationem futuram.

Est huius artis vniuersale præceptum, quoties morbus non cedit curationi, cui solet cedere, neque tamè homo videtur in mortem labi, expectare morbi permutacionem: permutatio inflammationis in suppurationem expectanda est: ergo si pleuritis aut pulmonia (nam de his loquitur) non cedunt curationi idoneæ, nisi hominem labi in mortem alia signa indicent, erit suppuratio. Constat verò ut totam horum morborum curationem Hippocrates scripserit, dicens, excreatione, ventris subductione, sanguinis missione, victu, & medicamentis, id est, fomentis.

Τῶν ἢ ἐμπνημάτων ὅκθου μὴ ἐπι χολῳδεῖ ἐόντι ἢ πύελα ἐκπύουσιν, ὀλεθρὴν κάρτα, ἢ τε ἐν μέρει τὸ χολῳδὲς τῶ πύον ἀναπύουσιν, ἢ τε ὀμίς.

Suppurationes quæ cum bilioso adhuc sputo excreantur, lethales admodum: siue per partes biliosum cum pure excreetur, siue simul.

Monui iam prius hoc esse quod excreatio praua cum sanguine minabatur, si ad septimum vsque diem durat: ergo dicit modò suppurationes eas esse lethales, quæ excreantur: cum scilicet iam ruptus est accessus bilioso adhuc sputo perseverante (etsi enim biliosum antecesserit, nisi cum ipso pure perseveraret, lethalis suppuratio non fit) biliosum verò est flauum, syncerum, & viride, estque hoc illo grauius. Duplici ratione est lethalis talis excreatio, & ut signum,

gnum, & ut causa: nam partibus quibusdam manere succum inuictum & prauum, cum aliis partibus pulmo pus genuit, difficilimæ affectionis signum est: iam verò & curationi est maximè aduersum biliosum illud: nam corrodet ad putredinemque deducet, & curari vulcus cauum, quod necessario in suppurati particula fit, nullatenus sinet: erat enim opus ad curationem expurgatione & siccatione: est verò interiùs, quod fordes pariat, putrefaciat, & dirumpat.

Μάλιστα δὲ ἢ ἀρχῇ χωρεῖν τὸ ἐμπύημα ὑπὸ τῶν τῶν πύελων, ἐβδ οὐκ εἰσὶν ἢ ἐν κοιλίᾳ.

Maximè autem si incipit procedere suppuratio à tali sputo, cum morbus iam est septem dierum.

Procedere suppuratio dicitur, cum manifestum pus copiosumque prodire incipit: id quod fit, cum rumpitur vomica: ea signa quæ diebus decretoriis aut contemplabilibus contingunt, si deliora sunt, quæ si aliis diebus, siue ea mala sint, siue bona, siue salutis sint, siue mortis: nam ut paulò infra ipse docet, eisdem diebus moriuntur homines, quibus salui fiunt, & eisdem diebus accidunt mutationes bonæ & malæ: ergo si suppurationis illa species, quam lethalem esse diximus, accidat die septimo, qui maximè omnium contemplabilis est, exitiosior est quæ si alio die. Sed obiiciet aliquis, grauius esse hoc signum, si sexto die fiat quàm septimo, quandoquidem Galenus sextum diem tyranno, & septimum benigno Regi rectè confert: non enim id verè diceretur, si ut signa bona septimo meliora, ita mala grauiora sunt. Certè longè aliud est iudicationes esse meliores aut deteriores, quàm signa esse certiora, aut minus certa: nam diebus decretoriis quæcumque signa apparent, sunt certiora, quàm quæ aliis diebus, siue bona, siue mala sint: iudicationes verò quæ in illis fiunt, bonæ quidem sunt meliores, malæ verò minus malæ. De prioribus ergo differens, iis inquam, quæ durate adhuc sputo bilioso excreantur, quæque lethales esse dixerat, dicit modò lethales esse, maximè si septimo à tali sputo procedant: non quidem dixit simpliciter, cum morbus iam est septem dierum, sed à tali sputo, hoc est, ab eo die quo apparuit sputum biliosum, & desiit esse tantum biliosum, aut biliosum cruentum, cæpitque fieri biliosum purulentum: nam antè etiam quàm rumpatur puris vomica, necesse est aliquid exsudari & spui, quod pus gigni significet. Itaque intelligit nunc septimum, non à principio inflammationis, sed suppurationis: quasi diceret, lethalis est talis suppuratio, maximè si rumpatur septimo die, ex quo gigni pus cæpit: atqui meritò hoc dicit, nam.

Ελπίς ἢ τὸ πῶτα πύοντα ὑποβαλεῖσθαι πεισασαρεσκαιδεκαπύον, ἢ μή τι αὐτῶ ἐπιγνήται ἀγαθόν· ἐστὶ ἢ τὰ μὴ ἀγαθὰ πύετα, ὅπερ τεύως φέρειν τὸ νέσημα, ὅπνευ εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, πῶ, τε πύελον ῥηθίως ἀναβῆσθαι, πῶ, τε σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι, θερμόν τε καὶ μαλθακόν, καὶ δὶ ψαυ μὴ ἔχειν· ἔρα, τε καὶ διαχωρήματα, καὶ ὑπνευ καὶ ἰδρῶτας, ὡς διαγέγραπται, ἕκαστοι εἰδὲν αὐτὰ εἶναι ἐπιγνεσθαι ἔτω μὴ γὰρ ἀπύτων τῶ τῶν ἐπι...

γνομείων. σὺν αὐτῶ ἀποθαισι ὁ ἀθροπ... ἢ ἢ τὰ μὴ αὐτῶν ἐπιγνοῖτο, τὰ ἢ μὴ, & πλείονα χρόνον ζῆσαι ἢ πεισασαρεσκαιδεκα ἡμέρας, ὑπόλοιπ' αὐτὸ ἀθροπ... καὶ ἢ τὰ πάντα τῶ τῶν, ὅπερ τεύως φέρειν τὸ νέσημα, πνεύμα μέγαν καὶ πυκνὸν εἶναι, τὸ ὀδύνην μὴ πάύεσθαι, τὸ πύελον μολις ἀναβῆσθαι, διψῶν κάρτα, τὸ, τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ τὸ μὴ κοιλίην καὶ τὰς πύελας θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, τὸ ἢ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ σπύρον ὀδύνης ὑπνευ... ἔρα, ἢ καὶ διαχωρήματα καὶ ὑπνευ, καὶ ἰδρῶτας ὡς διαγέγραπται ἕκαστοι εἰδὲν αὐτὰ εἶναι κακὰ εἶναι... τῶς γὰρ εἰ ἐπιγνοῖτο πῶ πύελα τῶ τῶν, ὑπόλοιπ' αὐτὸ ἀθροπ... πῶ, ἢ ἢ τὰς πεισασαρεσκαιδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐναπύ... ἢ ἐνδεκαπύ... ἔ- τῶς ἔν ζυμβάλλεσθαι ζῆσαι, ὡς ἢ πύελα τῶ τῶν... νατῶ δὲ ἐόντι... μάλα, καὶ ἢ πεισασαρεσκαιδεκα ἡμέρας... τὰ ἢ ἐπιγνοῖτο πῶ κα κα καὶ ἀγαθὰ ζυλλογιζόμενον, ἐκ τῶ τῶν ζῆσαι τὰς πεισασαρεσκαιδεκα ἡμέρας, ἔτω γὰρ αὐτὸς ἀληθῶς μάλισσα.

Talia verò excreantem, fore ut quatuordecimo moriatur, sperandum est, nisi aliquid ei superueniat bonum: bona autem hæc sunt, facile morbum ferre, facile spirare, dolore carere, & facile sputum extusire, & corpus equaliter videri calidum & molle, & sine siti esse: urinas autem, & deiectiones, & somnos, & sudores, singula superuenire, qualia bona esse descriptum est: ita enim omnibus his superuenientibus, non morietur homo. Si autem quadam illorum superueniant, quadam non, non viuens plus temporis quam quatuordecim dies, morietur quidem homo. Circa contraria horum, difficile ferre morbum, spiritum magnum & crebrum esse, dolorem non sedari, sputum vix extusire, sitire valde, & corpus totum ab igne inequaliter teneri, & ventrem & costas calere valde, frontem autem & manus, & pedes frigere: urinas & deiectiones & somnos et sudores, unaquæque, ut descriptum est, mala esse: si superueniat huic sputo aliquid horum, morietur quidem homo, priusquam ad quatuordecimum veniat, aut nono, aut undecimo. Ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & ad quatuordecimum non deducente: bona etiam & mala quæ superueniunt, colligentem, ex his oportet prædictiones facere: ita enim maximè veritatem quis possit inuenire.

Cum signa lethalia septimo die primū incipiunt apparere, quatuordecimo expectanda est mors, ut cum bona apparēt manifestè die septimo, quatuordecimo fit solutio morbi: nam est à me monstratum libro 10. Controuers. legitimam morbi constitutionem esse, ut tantum temporis vsque ad crifim transigatur, à die quo primū apparent signa concoctionis (est eadem ratio contrariorum) vsque ad tempus crisis, quantum à principio morbi vsque ad eum diem transactum est: sed non semper seruant

constitutionem regularē morbi, imò verò sæpe incrementum & status producuntur plus aut minus pro principij longitudine, id verò signa alia indicant: ut si pus cum succo aliquo bilioso septimo die excreetur, quantum in hoc signo agitur, quatuordecimo morietur: tunc fieri potest, ut ante aut post moriatur, aut ut omnino non moriatur, ut alia signa accesserint: nam dictum à me antea est, tanti fieri debere consensum dissensumque signorum, ut nulum tam lethale sit, ut si reliqua omnia renuant, non possit cum eo homo liberari. Præceptum hoc de signis que annuntiat, aut renuunt, tractat modò Hippocrates in hoc exemplo: repetit ergo plerique signorum, quæ hæctenus scripta sunt, atque in quouis genere optimū & pessimū: atque definit, cum quibus possit homo euadere, cum quibus possit quatuordecimum diem superare, etsi moriturus sit, & cum quibus non possit quatuordecimum attingere. Sed quomodo cum retulisset signa omnia bona, scripsit, si quædam illorum superueniant, quædam non, non viuet ultra quatuordecimum, cum in principio scripserat, talia excernentem moriturum quatuordecimo, nisi aliquod ei bonū superueniat, quasi victurus sit ultra quatuordecimum, si aliquod aliud ei bonum accedit: ergo cum aliqua bona accedunt, quædam non, viuet ultra quatuordecimum. Non itaque videntur hæc consentanea, neque reuera sunt: sed puto legendum esse, dempta particula illa (non) nam etsi ita reperi in Græcis codicibus, ut haberi hic scripsi, tamen in antiqua versione ita legitur: ex quibus si plura defuerint post quatuordecimum diem, mortē futuram prænuñciabis: quare cogor suspicari corruptos esse hoc loco codices Græcos, fuisseque primis interpretibus alios emendationes. Sed roges rursus, si hic Hippoc. affirmat, enumeratis optimis signis, cum quædam illorum adfunt, quædam defunt, victurum hominem supra quatuordecimum, quomodo non repugnat dictis, dicēs deinceps, si aliquod signorum lethaliū accedat, moriturum hominē ante quatuordecimū? Nam si quædam optima, quædam alia pessima accedant, non intelligas ex dictis Hippoc. quid futurum sit: nam cum optima quædam adfunt, quædam non adfunt, videtur homo victurus ultra quatuordecimum, ut cum sit aliquod pessimū, videtur ante illam moriturus. In quouis signorum genere est optimum & pessimum, & quædam mediocria: affirmat ergo Hippocrates, si optimorum quædam adfunt, quædam non adfunt, id est, si quædam sint optima, quædam non sint optima, sed neque pessima, hominem moriturū, sed ultra quatuordecimum: nam ut euadat homo cum illa excreatione, debent omnia alia esse optima: si verò aliquod aliud sit pessimum, non solum morietur, sed etiam ante quatuordecimum: quatuordecimo verò morietur qui cum illa excreatione habebit alia omnia mediocria signa. Colligens tandem hæc omnia dicit, ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & usque ad quatuordecimum non deducente: quod etiam videtur dictis prius repugnare: nam dictum erat id sputum, quantum in ipso agitur, significare mortem quatuordecimo die futurā: quomodo vocat nunc lethale valde, & ad quatuordecimum non perducens? Ergo quidem hic non puto referri, cum dicitur ex hoc sputo, sputum purulentum & biliosum, sed hoc cum ei aliud lethale superuenit, de quo

A dixerat, si superueniat huic sputo aliquid horum, morietur quidem homo priusquam ad quatuordecimum diem veniat, aut nono, aut undecimo (de hoc ipso differens addit) ita ergo coniectare oportet ex hoc sputo, ut ex lethali valde, & usque ad quatuordecimum non deducente. Duo hic notata velim, primū ubi describens Hippoc. pessima singulorum generum signa, refert magnam & crebrā respirationem, magnæ nomen non dici de proprie nuncupata magna (ea est per quā thorax multum dilatatur) sed de sublimi, per quam omnes thoracis partes etiam sublimes moventur, nam hæc cum paruitate & crebritate est pessima omnium. Deinde notatum velim, cum quædam signa quibusdam annuendo, aut renuendo insignes vires habeat, excreationi dictæ nihil fortius annuere aut renuere respiratione: nimirum bona respiratio ad salutem aut mortis tarditatem, mala ad mortem & illius celesitatem plurimum valet.

C Αἱ δὲ ἄλλαι ἐκπύσεις ῥήγνυται, αἱ πλεῖστα μὲν ἐκχεῖται, αἱ δὲ τριηκοστῆς, αἱ δὲ πεσσαρακοντῆμεροι, αἱ δὲ περὶ τὰς ἐξήκοντα ἡμέρας ἀφικνεῖνται. ἐπισκεπτεῖται δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ἐκπύσημα ἐσθλά, λογίζομενον ὅτι τῆς ἡμέρας ἧς πρῶτον ὁ ἀνθρώπος ἐπέρεξεν, ἢ ἔπειτα αὐτὸν πρῶτον οἶγῳ ἐλάβεν, καὶ εἰ φάλη αὐτῆς ὁδύνης αὐτῷ βάρῳ γενησὶ ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλασε. πάντα γὰρ ἐκπύσημα γίνεται τῆς ἐκπύσεως ἐξ ἑνὸς τῶν ῥηξῶν καὶ περὶ τὸ ἐκπύσημα ἐσθλά ἐς τὸν χρόνον ἐστὶν ὁροσημένως.

Alia suppurationes rumpuntur, plurima quidem vigesimo, alia trigesimo, alia quadragesimo, alia ad sexagesimum diem veniunt. Considerare autem oportet principium suppurationis fore colligentē à die, quo primum homo febricitavit, aut quo primum illum rigor prehendit, & si dixerit pro dolore pondus ipsi fieri in loco, quo doleret. Hæc enim in principijs suppurationū sunt: ab his ergo temporibus rupturam oportet expectari suppurationum fore in dicta tempora.

Adhuc perseverat in disputatione de suppurationibus contingentibus in thoracis parte aliqua: itaque non hic appellat alias suppurationes eas, quæ in aliis membris contingunt, sed quæ non sunt quales hæctenus descripsit, biliosæ scilicet quas descripsit, dicens, suppurationes, quæ cum bilioso adhuc sputo excreantur: eas suppurationes dixit, solere rumpi, aliæ verò rumpuntur vigesimo, aliæ trigesimo, aliæ quadragesimo, aliæ sexagesimo, verè hi dies non computantur hic, ut antea septimus: nam septimus illic dicebatur, à principio totius morbi, qui potest esse septimus totius morbi, & quartus à principio suppurationis, hic verò accipitur principium computationis ab eo die, quo incipit suppurari inflammatio, ut possit esse vigesimus à suppuratione, & quadragesimus à primo die inflammationis: oportet ergo principium suppurationis agnosci, ne nos prætereant. Sunt suppurationis quæ fit, hæc indicia: si inflammatio erat in ignobili parte, ut febrem non faciat, eo die quo suppurari incipit, febrem faciet: si febrem faciebat prius,

prius, exacerbari incipit vno aut duobus diebus suppurationis (nam deinceps conquefcit, fitque lenta febris) acciduntque rigores quidam sine causa manifesta, & sine ordine (huius causa est corrosio particularum in inflammato membro) elapsis vno aut duobus diebus, incipit homo sentire pro dolore pungente, aut pulsante, aut tendente (quemcumque haberet) veluti pondus quoddam, colligitur scilicet iam totus succus in cauum quoddam, grauatque ita membrum. Ab hoc ergo die terminos suppurationis expectare oportet, quæ quanquam terminis acutorum non finitur, quia permutatione inflammationis fit, non est ab instituto huius libri aliena, quia ex acuto morbo procedit.

Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμπύημα ἐπὶ τὰ πέρα μὲνον, σπέρθειν τε καὶ καταμαυθαίνειν καὶ ἐπὶ τὰ τέτοις, μή τι ἐχθρὸν αἰνῶν ἐν τῷ ἐτέρῳ πλάσῳ, καὶ ἐν θερμότερον ἢ τὸ ἐπερον τῶν ἐτέρων καὶ κατακλινομένη ἐπὶ τὸ ὑγαινον πλάσῳ, ἐρωτᾶν, εἴ τι αὐτῶν διοκεία βάρῳ ἐκκρέμασθαι ἐκ τῶν ἀνάσθων· εἰ γὰρ εἴη τῆτο, ἐπὶ τὰ πέρα ἐστὶ τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁμοίον αὐτῷ πλάσῳ τὸ βάρῳ ἐγγίνεται.

Si verò sit suppuratio altero tantum latere, conuertere eos oportet, & discere ab eis nam habeant dolorem altero latere, & an alterum altero calidius sit. & collocato homine super sano latere, interrogare an aliquod pondus ei videatur desuper impendere: si enim ita sit, in altero est suppuratio, ab eo in quo pondus incubit.

Suppurationem intelligo hic pus ipsum appellari, post ruptum iam tumore: potest ergo pus contineri in vno latere, aut quia eo latere fuit inflammatio, ut post pleuritidem fieri solet, aut quia fuit in pulmone, qui potest versus alterutrum latus rumpi. Cum inflammatio lateris antecessit, non est opus signis ad cognoscendum, quo latere suppuratio sit, erit enim profectò eo, quo inflammatio fuit, sed cum ex pulmonia est, conuersione de latere in latus sentitur, ut Hippoc. docet.

Τὰς δὲ ἐξ ὑμῶν ἐκπύσεις ἐμπύημα γνώσκων καὶ, πῶς δὲ τῶν σημάτων. πρῶτον μὲν εἰ ὁ πυρετὸς οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ πῶς μὲν ἡμέρῳ λεπτεῖσθαι, πῶς δὲ νύκτα πλεῖων, καὶ ἰδρώτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, βῆχες τε καὶ θυμὸς ἐγγίνεται αὐτοῖσι, καὶ ὁσποπύεσθαι ἔδειξον λόγῳ· καὶ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ ἐγκοίλοι γίνονται, αἱ δὲ γνάθοι ἐρυθμήματα ἔχουσιν, καὶ οἱ μὲν ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυπῶνται, οἱ δὲ δάκτυλοι θερμαίνονται, καὶ μάλιστα ἄκροι· καὶ ἐν τοῖσι ποσὶν οἰδήματα γίνονται, καὶ στίων οὐκ ἐπιθυμέσθαι ἐφλύκισσιν γίνονται αὐτὰ τὸ σῶμα.

Suppuratos omnes agnoscere oportet his signis: primum quidem si febris non intermittit, sed per diem mitis est, per noctem maior, & sudores multi superueniunt, & tussis fortis sit, & excreant nihil mentione dignum: & oculi caeci sunt, & maxillæ sunt rubentes & unguis

manuum curuantur, digiti autem calent, & maximè extremi: & in pedibus tumores fiunt, & cibos non appetunt, & pustule fiunt toto corpore.

Ab eo loco, quo scripsit considerari oportet principium suppurationis fore, scribit ea signa, quæ accidunt suppurationem patientibus, quibusque agnoscuntur. Describit verò illa eo ordine, quo contingunt, nimirum non omnia hucusque scripta signa simul eueniunt illis neque omnibus, sed alia ante alia. Paulò ante descripsit eos qui primū suppurationem pati incipiunt, & gradatim processit ad hæc usque, quæ modò describit, quæ iam tabe laborare hominem significant: iis enim qui cum suppuratione iam tabescunt, accidit febricula quædam lenta, sed quæ nunquam intermittit, & quæ per noctem maior apparet: nam commune est omnibus tabescentibus quacunque ex causa incallescere quum humectantur, (ita enim incalescunt à cibo) constat verò ut nox & somnus sint in rebus humectantibus, dies & vigilia, in exciccantibus. Sudores etiam illis accidunt admodum, sunt enim ex contentricis facultatis debilitate: tussis etiam iis fit, ob pus in thorace, sed non excreant quicquam effatu dignum: nam si ita excrearent & expurgarentur, certè non tabescerent. Oculos excavare, extenuationem & siccitatem nimiam, & hanc ipsam unguis curuos reddere posse, notius est quàm ut monstrari debeat. Quòd rubeant maxillæ, eadem causa facit, quæ ante suppurationem solet in pulmonia, vapores nimirum calidi à pulmone recedat ascendentis. Digni potissimum extremi calent his eadem causa, qua manus ardere solent ob intemperiem calidam iecoris: nimirum emergunt, concurruntque ad manus venæ copiosæ & arteriæ fuligines deferentes: est verò peculiare hoc tabidis ex suppuratione, non ad eò cum aliis, qui hec febre laborant commune: quia habent in thorace multum succum conclusum & putrescentem, à quo multæ fuligines per arterias in extremas partes dittrahuntur, iis hominibus grauius iam affectis solent tandem pedes intumescere, & pustulæ per corpus totum fieri, eadem causa qua hydrops præ debilitate facultatis naturalis malè commutato alimento. Hi etiam ob calorem, in ventriculi ore factum iam, sensum famis amittunt: quanquam vbi necessitas magna iam est, membra arefcant. Verum hæc signa prioribus adiuncta, non solum hominem suppuratione laborare aperte indicant, sed etiam in difficillima iam affectione esse constitutum.

Ὅμοια μὲν ἔν ἐγγιστοῖσι τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα πάντα, καὶ πρῶτον αἰτίοισι καὶ κάρτα ὁμοῖα δὲ ὀλιγοχρόνια ἐστὶ, σημαίνεσθαι τῶν, λέγει ἐπιφάνηται, οἷα καὶ τοῖσιν ἐκ ἀρχῆσι γινόμενοισιν, ἀμα δὲ καὶ λέγει πὶ δρασνέσθαι ἢ ὁ ἀδρῶπι.

Suppurationes ergo diuturnæ habent hæc signa, & credere illis admodum oportet. Quæcunque autem recentes sunt, his significetur, si quid eorum quæ in principio fiunt, accidat, & difficillius speret homo.

Suppurationes cum iam sunt veteres, agnoscentur signis quae ultimò relata sunt: si sunt recentes, illis quae primò diximus (dictum enim à me iam est ut Hippocrates signa haec scribat eo ordine quo eveniunt) & praeterea difficili respirazione quae sentitur in suppuratione recenti magis quam in antiqua, quia est difficultas respirandi recēs, ut affectio ipsa recens est.

Tà δε ταχύτερον αὐτέων κ' βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖς δε γινώσκων χρεῖ. ἢ μὲν ὁ πόνος ἐν ἀρχῇσι γνῆται, καὶ ἡ δύσπνοια καὶ ἡ βήξις καὶ ὁ πνεύλισμος διατείνε, ἐς τὰς ἑκτάσιν ἡμέρας ἔχων πρὸς δέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, καὶ ἐπὶ ἐμπροσθεν ἢ δὲ ἡ συχέσθαι ὁ πόνος εἴη, καὶ τ' ἄλλα πάντα κατὰ λόγον, τρεῖσι προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν ἐς ὑπερον προσγίνεσθαι δὲ ἀνάγκη καὶ πόνου καὶ δύσπνοιας, καὶ πνευλισμὸν πρὸ τῆς τριῶν ῥήξεως.

Quae vero citius aut tardius, rumpuntur, his agnosci oportet: si dolor in principio fiat, & difficultas respirandi, & tussis & sputum perseveret continenter, usque ad viginti dies, spectare ruptionem, & adhuc prius: si vero mansuetior dolor sit, & alia omnia secundum rationem, his spectare ruptionem tardius. Necessè autem est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excretionem, ante ruptionem puris.

Dictum antea est, suppurationes pulmonis non biliosas, rumpi solere, aliàs citius, vigesimo inquam aut trigesimo, aliàs tardius quadragesimo aut sexagesimo, modò docet per signa praecognoscere, an fians suppuratio citò an tardius rumpenda sit. Ut docet Galenus 3. de Crisibus, morbi species agnoscitur symptomatis propriis: magnitudo, illorum magnitudine: motus, illorum motu: praesensio temporis iudicationis morbi, pendet ex notitia magnitudinis & celeritatis morbi: nam magni morbi iudicatur, celeres motu, breui: ruptio est veluti quaedam suppurationis iudicatio: ergo suppurationem cui signa, quae suppurationes solent consequi, magna sunt, & celeris motus, hoc est multum & continenter urgentia, certum est rumpendam citò: cui contraria accidunt, tardius. Dictum verò antea est, suppurationi quae fit, acedere dolorem & difficultatem spirandi, ac tussim cum quâdam excretionem: haec maiora sunt cum pus conficitur, atq; cum fessinantius conficitur, multò maiora, ac minus intermittentia: hoc est quod dicit, necessè autem est fieri dolorem, & difficultatem respirandi, & excretionem, ante ruptionem puris.

Περὶ γίνονται δὲ τριῶν, μάλιστα μὲν οὐδ' ἀφ' ἧ ὁ πυρετὸς αὐθημερὸν μετὰ τῆν ῥῆξιν καὶ στίων ταχέως ἐπιθυμέωσι, καὶ δὲ ψῆς ἀπὸ ἀλλαγμῶν ἐ- ὠσι, καὶ ἡ γαστήρ σμικρῶ τε καὶ ξυμεσηκό τε χωρῆ, καὶ τὸ πύον λεῖον τε καὶ λαῖον ὁμοζροον ἢ καὶ φλέγματ' ἀπὸ ἀλλαγμῶν, καὶ ἄπρ πόνου τε καὶ βήχους ἰσχυρῆς. ἄριστα μὲν ἐν ἔτῳ καὶ τὰ χίσα ἀπαλλάσσειν. εἰ δὲ μὴ, οἷσιν αὐτὸ ἐξυπτάτω

Α τριῶν γίνονται. ἀπόλλυται δὲ οἷσιν αὐτὸ, τε πυρετὸς μὴ ἀφ' ἧ ἡ δροκῶν αὐτέας ἀφίεναι, αἰθῆς φαίνονται ἀναθέρμαινόμενα, καὶ δὲ ψῆς μὲν ἐ- χωσι, στίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι, ἡ καίλη ὑψηλὴ, καὶ τὸ πύον χλωρον καὶ πῆλιον πῆλι, ἢ φλεγμάτων δὲ καὶ ἀφρώδες. ἢ ταῦτα πάντα γίνονται, ἀπόλλυται. ὁκόσισι δὲ αὐτῶν, τὰ μὲν ἐπιγνῆται, τὰ δὲ μὴ, οἷ μὲν αὐτέων, ἀπόλλυται, οἷ δὲ ἐν πύ- λω χροῶν περιγίνονται. ἀλλ' ἐκ πάντων τεκμηρίων τῶν εὐόντων ἐν τρεῖσι σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσι ἄλλοις ἄπεισιν.

Superfunt ex his, maximè quidem quos febris reliquerit eodem die post ruptionem, & cibos citò appetierint, & siti caruerint, & venter parva & consistentera deicit, & pus album, laeve & concolor sit, & pituita carens, & sine labor & tussi magna: optimè ergo ita, & celerrimè liberabuntur: si minus, si propè haec fiant. Moriuntur autem his: si febris non dimittit, vel cū videatur dimisissè ipsos, statim videtur incallescens, & sitim habeant, & cibos non appetant, & venter humida sit, & pus chlorū & liuidum spumant, vel pituitosum & spumosum: si haec omnia fiant, moriuntur: quibuscunque autem horum quaedam sunt, quaedam non, quidam illorū moriuntur, quidam longo tempore liberantur. Verum ex signis omnibus, quae in his sunt, significationem capere oportet, & aliis omnibus.

Quaquam ex suppuratione facta in thorace plerique moriantur, tamen nonnulli liberantur: morituros verò & futuros saluos docet hic Hippocrates agnoscere, atque tractandum suscepit in hoc exemplo locum quendam, quem in hac arte dixi esse debere omnium celeberrimum, ab aliis signis, siue ab his, quae annunt & renunt. Optima verò signa hinc sunt, febrem dimittere hominem statim à ruptione, & cibos citò appetere, & carere siti (nam si haec accidunt, non erit periculum tabis quae suppurati omnes solent mori) & ventrem parva & consistentera deicere (nam hanc diximus supra esse optimam deiectionem) & pus excreari facilè & sine dolore, album, laeve, & vnius coloris (nam hoc diximus esse optimè coctum) & benè excreari: Contrà, pessima sunt, cū febris durat, & quibusdam temporibus recalciscit, cū videretur sedata, & habent sitim, & cibos non appetunt: nam ita solet accidere iis, qui ex suppuratione tabescunt: quia habent febriculam quandam lentam, & ut paulò antè dictum est, singulis noctibus augetur, & praeterea quidquid in victu erraretur subcrefcit, & vrgentur siti perpetua, ob calidam intemperiem, & hac ipsa causa cibos auerantur. His solet cū in extremo vitæ sunt iam constituti, alius fieri humida, deiectionibus copiosis & liquidis, accedētibus ob debilitatè retentricis facultatis in membris. Pus chlorum (siue flauum siue viride sit) & liuidum, & spumosum, malum esse ex dictis constat: ut ergo haec accident bona aut mala, idque omnia aut quaedam,

ita euadet homo, aut morietur, idque citò aut longo tempore.

Οκόσι

Οκόσισι δὲ ἀποσάσεις γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων πρὸ τὰ ὠτα, καὶ ἐμπύρεσιν, ἢ ἐστὰ κάτω χωρία, καὶ συρροῦνται, ἔπι περιγίνονται.

Quibuscunque autem abscessus fiunt ex peripneumoniacis morbis post aures, & suppurant, aut ad infernas sedes, & fistulantur, hi superfunt.

Peripneumonia solui potest, aut resolutione, aut abscessu. Resolutione bifariam fieri potest, aut cum affatim facta euacuatione, ut fluxu sanguinis de naribus, aut copioso mistu, aut deiectione (vocatür que haec solutio per crifim) aut facta sensim resolutione, & excreatione, vocatur que haec solutio per concoctionem. Abscessus quoque bifariam fit, aut inflammatione ad suppurationem veniente in ipso pulmone, aut raptu materiae in aliud membrum facto, ut post aures aut in inguina, aut alas, aut crura, hocque fieri potest aut antequam in pulmone suppurauerit, aut post. Hic differit Hippoc. de solutione pulmoniae per abscessum secundum generis: reperitur verò in codicibus Graecis duplex litera, quaedam ita habet ὁκόσισι δὲ ἀποσάσεις γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων πρὸ τὰ ὠτα, καὶ ἐμπύρεσιν, ἢ ἐστὰ κάτω χωρία, καὶ συρροῦνται, ἔπι δὲ περιγίνονται. id est, quibuscunque autem abscessus fiunt ex peripneumoniacis morbis post aures, & suppurantur, versus infernas partes, & fistulantur, hi superfunt. Alia litera habet, ὁκόσισι δὲ ἀποσάσεις γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων πρὸ τὰ ὠτα, καὶ ἐμπύρεσιν, ἢ ἐστὰ κάτω χωρία, καὶ συρροῦνται, ἔπι δὲ περιγίνονται. id est, quibuscunque autem abscessus fiunt ex peripneumoniacis morbis post aures, & suppurantur, versus infernas partes, & fistulantur, hi superfunt. Alia litera habet, ὁκόσισι δὲ ἀποσάσεις γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων πρὸ τὰ ὠτα, καὶ ἐμπύρεσιν, ἢ ἐστὰ κάτω χωρία, καὶ συρροῦνται, ἔπι δὲ περιγίνονται. id est, quibuscunque autem abscessus fiunt ex peripneumoniacis morbis post aures, & suppurantur, versus infernas partes, & fistulantur, hi superfunt.

Rationem agnoscendi an futurus sit talis abscessus, qualis antea dictus est, ex peripneumonia, docet Hippoc. modò. Haec ratio est ex his quae adfunt & non adfunt, ut si febris detinet & dolor non fedetur, eo tempore, quo iuxta morbi naturam & constitutionem deberet cessare: nam si eo tempore duo haec aut defuissent, aut desinere coepissent, solutio sine permutatione esset expectanda: si quidem his defissentibus sputum excreatetur ex ratione, id est ut illa remittunt, solutio quam per concoctionem appellari antea diximus: si biliosae fierent ex ventre excretionem aut facile fluentes (hoc enim significat dictio illa ἀλλυται) & syncerae, per crifim posset solutio expectari, aut etiam si multa & crassa, multumque continens sedimenti: sed si nihil tale adsit, nihilominus ex aliis signis videatur homo euafurus, superest ut permutatione ac abscessu liberetur. Verum ego huic praefagationi censeo addi semper accidit propria in particula, dolores scilicet qui antecesserint, aut modò sint in ea parte, in qua expectatur abscessus: ut si nihil illorum sit, quae adesse negauimus, sit verò dolor aut post aures, aut in inguine, multò certius tunc est, abscessum in eam partem quae dolet, futurum. Sed quo pacto cum antè inter signa moriturorum posuerit alium humidam, nunc dicit fieri tales abscessus, quibus non fiunt biliosae ex ventre excretionem, neque facile fluentes & syncerae, quasi quibus tales excretionem fiunt, non fiant abscessus, sed sine iis liberentur? Hic intelligit de peripneumoniacis nondum suppurationis, antea verò de tabescentibus iam ex suppuratione: de quibus etiam intelligi Aphor. 16. part. 6. quo dicitur, ei, qui à pleuritide, aut peripneumonia tenetur, alui profluuium succedere, malum, in commentario diximus.

trocedat, antequam expurgetur: ergo eum maximè sperabimus euafurum cui rumpetur suppuratus abscessus in parte ima, ruptura decliui deorsumque producta, ut producuntur fistulae: hic igitur possit esse huius loci sensus, ut nulla hic infernarum regionum putetur facta mentio, sed quasi ita diceretur, euadunt, si abscessus suppuret post aures, & rumpatur, fistuleturque deorsum.

Ἰποσκέπτεσθαι δὲ χρεῖ καὶ τὰ τοιαῦτα ὠδὲ, ἢ ὅτε πυρετὸς ἔχει, καὶ ἡ ὀδὴ μὴ πεπωμένη ἢ, καὶ τὸ πύον μὴ ἐκχωρῆ κατὰ λόγον, μὴ δὲ χολώδεις αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσεις, μὴ δὲ εὐλυτοὶ καὶ ἀκρητοὶ γίνωνται, μὴ δὲ τὸ θρον κάρτα πολύ τε καὶ πύον καὶ πολλὰ πύρεσιν ἔχον, ἢ ἡρετῆται δὲ καὶ περιεσηκὸς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν περιεσηκῶν σημείων. τρεῖσι χρεῖ τὰς τοιαύτας ἀποσάσεις ἐλπίζῃν ἔσεσθαι.

Considerare autem haec ita oportet: si febris detinet & dolor non fedetur: & sputum non excreatetur ex ratione, neque biliosa fiant ex ventre excretionem, neque facilis solutionis & syncerae, neque urina multa & crassa, & multum sedimenti habens, promittitur verò à reliquis quae superfunt signis superfuturum hominem: his oportet expectare tales fore abscessus.

Rationem agnoscendi an futurus sit talis abscessus, qualis antea dictus est, ex peripneumonia, docet Hippoc. modò. Haec ratio est ex his quae adfunt & non adfunt, ut si febris detinet & dolor non fedetur, eo tempore, quo iuxta morbi naturam & constitutionem deberet cessare: nam si eo tempore duo haec aut defuissent, aut desinere coepissent, solutio sine permutatione esset expectanda: si quidem his defissentibus sputum excreatetur ex ratione, id est ut illa remittunt, solutio quam per concoctionem appellari antea diximus: si biliosae fierent ex ventre excretionem aut facile fluentes (hoc enim significat dictio illa ἀλλυται) & syncerae, per crifim posset solutio expectari, aut etiam si multa & crassa, multumque continens sedimenti: sed si nihil tale adsit, nihilominus ex aliis signis videatur homo euafurus, superest ut permutatione ac abscessu liberetur. Verum ego huic praefagationi censeo addi semper accidit propria in particula, dolores scilicet qui antecesserint, aut modò sint in ea parte, in qua expectatur abscessus: ut si nihil illorum sit, quae adesse negauimus, sit verò dolor aut post aures, aut in inguine, multò certius tunc est, abscessum in eam partem quae dolet, futurum. Sed quo pacto cum antè inter signa moriturorum posuerit alium humidam, nunc dicit fieri tales abscessus, quibus non fiunt biliosae ex ventre excretionem, neque facile fluentes & syncerae, quasi quibus tales excretionem fiunt, non fiant abscessus, sed sine iis liberentur? Hic intelligit de peripneumoniacis nondum suppurationis, antea verò de tabescentibus iam ex suppuratione: de quibus etiam intelligi Aphor. 16. part. 6. quo dicitur, ei, qui à pleuritide, aut peripneumonia tenetur, alui profluuium succedere, malum, in commentario diximus.

Γίνον) ἢ αἰ μὲν ἐς τὰ κάτω χωρία, οἷσιν αὖ πάλιν ἐπιποχόνδρια τῆ φλέγματις τι ἐγγίθηται. αἰ ἢ αἰώ, οἷσιν τὸ μὲν ὑποχόνδριον λαπιρόν τε καὶ αἰώδιον Διπτελέη· δύσπνευς ἢ πνευρόν γινόμεν, πάσσηται ἄτερ Φανερῆς ποφάσι.

Fiunt autem ad infernas regiones, quibus circa hypochondria phlegmatis aliquid fit: sursum uerò, quibus hypochondrium molle & sine dolore perdurat: ac cum quodam tempore difficile respirantes sint facti, cessat sine alia causa manifesta.

Nomen phlegma significat ardorem aut uisionē à verbo φλίγω, tamen inualuit vsus ut de pituita succo frigidò diceretur. Hic nihilominus propriè ab Hippoc. vsurpatur pro ardore, ac pro inflammatione uocata, ut palàm faciunt illa uerba, quibus obiciens contraria dicitis, scripsit, si uerò hypochondrium sit molle & sine dolore. Summa rei hoc loco est, expectari debere abscessus in supernis aut infernis regionibus, ut materia videbitur sursum aut deorsum inclinare, inclinare autem materiam deorsum per peripneumoniam intelligimus, cum hypochondria attingit dolor & ardor: sursum repere sentimus, cum nihil tale in hypochondrio accidit, & homo cum cœpisset denuò difficulter respirare, rursus sine manifesta causa, illa respirationis noxa cōquieuit: hoc enim signum est, primū succi ascendentis, deinde emissi extra thoracem. Hic rursus clarioris præfagationis causa, tu considera accidentia peculiaris partiū in quibus expectari potest abscessus, ut nuperrimè monui.

Αἰ δὲ δύσπνοιαι αἰ ἐς τὰ σπλένα ἐν τῆσιν περιπνευμονίῃσιν ἰσχυρῆσιν τε καὶ ἐπικινδύοισιν, λυσιπτελεές μὲν πᾶσαι. ἀριστὴ ἢ αἰ τῆσιν πνεύμασιν ἐν μετὰ σολῆ ἐόντι γινόμεναι. εἰ γὰρ τὸ οἶδημα καὶ ἡ ὀδύνη γίνονται, τῆσιν πνεύμασιν ἀπὸ τῆσιν πύλωδε γινόμεναι καὶ ἐκχωρεῖν. ἔξω, ἔτῳσιν αὖ ἐσφαλές τε ὁ, πᾶσι τῶσιν ἀεγίνονται, καὶ ἡ δύσπνοια αἰώδιον τὰ χυμὰ πάσσηται. εἰ δὲ τὸ πνεύλον μὴ ἐκχωρῆ καλῶς, μὴ ἢ τὸ ἔρον ὑπὸ τῶσιν ἀρθρῶσιν ἔχον φαίνονται, κίνδυνος χυμῶν γινόμεν τὸ ἀρθρον, ἢ πολλὰ πρηγματὰ πρησθῆν.

Abscessus quidem in crura in fortibus, periculosisq; pulmonis, utiles sane omnes. Optimi autem qui fiunt, sputo eunte in mutationem: si enim tumor ac dolor sit sputo pro flauo facto purulento, & excreto extra, ita quidem securissimè homo supererit, & abscessus sine dolore & celeriter cessabit: si autem sputum non bene excernatur, neq; urina sedimentum habere uideatur, periculum claudicatis in articulo, aut multi negotij est.

Abscessus, genus quoddam est earum expulsiōnum, quæ à natura fiunt, fiunt uerò cum natura nō potest succos malignos extra corpus omnino pelere: sed ut extra corpus pellere, maioris roboris esset, quàm in membrum aliquod externum: Ita ma-

A ioris, in longinquum à parte, quæ primaria affectione laborat, quàm in vicinum pelli: atque quoniam in membrum ignobile incumbere, quàm in id quòd minus ignobile sit, minor est noxa, & humilia membra sublimibus ignobiliora & remotiora à nobilibus sunt, abscessus qui in ignobilibus & humilibus atque à loco affecto remotis fiunt, quod attinet ad membri naturam boni sunt. In hanc sententiā dictum est ab ipso Hippoc. 2. Epid. sect. j. optimi potissimum sunt inferni & longissimè infra ventrem, & remotissimi à morbo: ergo in pulmonis abscessus in cruribus boni sunt: constat uerò ut hac ratione etiam in pleuritide & hepatis & lienis inflammatione talis abscessus bonus sit: erit certè multò melior, cum fiet, apparentibus iam in parte quæ primū laborabat, signis concoctionis: nam hoc omnibus euacuationibus commune est, ut cum signis concoctionis plus, sine illis minus conferant: itaq; meliores erunt abscessus, qui sicut sputo iam eunte in mutationem, ut si tumor & dolor, id est, inflammatio, quæ est ipse abscessus, sit excreatione, quæ flaua erat, mutata in pus & faciliè excreta (nam hæc sunt propria concoctionis signa in inflammatione thoracis) citò tutò & faciliè soluetur abscessus: sed si sputum non bene excernatur, id est, neq; faciliè, neque cum coctione, neq; urina sedimentum optimū habere uideatur, periculum est claudicatis in articulo, aut multi negotij, id est, magni morbi & multum negotium facessentis ægroto & medico. Primū est hic consideratione dignum, cur in signis coctionis non meminit urinae, in meminit uerò in signis cruditatis, dicens, neq; urina sedimentum bonum habere uideatur: Certè in pulmonia non consideratur urina præcipuè ad concoctionem aut cruditatem, sed sputum, consideratur etiā & urina, sed secundariò: cumq; urina secundariò consideratur, maiores habet vires renuendo, quàm annuendo: nam non est tantæ securitatis, urinae coctam esse per pulmoniam, quanti periculi, non esse coctam. Deinceps est consideratione dignum, cur dicat periculum claudicatis imminet in articulo, cum hæc nus abscessus ad articulos fieri non dixerit? Certè ut utatur suo breuiloquio, & ut tu dictū putes, abscessus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri solere, & ob laxitatem & ob assiduum motum partis: quod Hippocr. hic innuit & loco citato, ex 2. Epid. & 4. Aphor. 31. & sæpè alibi dicit. Deinde quo pacto dicit, sputo pro flauo facto purulento, securissimè homo supererit, cum biliolam suppurationem tanto perè antea vituperauerit? Certè vituperauit antea eam per quam excernitur pus cum bile, simul aut alternatè: nunc uerò commendat sputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

B & remotissimi à morbo: ergo in pulmonis abscessus in cruribus boni sunt: constat uerò ut hac ratione etiam in pleuritide & hepatis & lienis inflammatione talis abscessus bonus sit: erit certè multò melior, cum fiet, apparentibus iam in parte quæ primū laborabat, signis concoctionis: nam hoc omnibus euacuationibus commune est, ut cum signis concoctionis plus, sine illis minus conferant: itaq; meliores erunt abscessus, qui sicut sputo iam eunte in mutationem, ut si tumor & dolor, id est, inflammatio, quæ est ipse abscessus, sit excreatione, quæ flaua erat, mutata in pus & faciliè excreta (nam hæc sunt propria concoctionis signa in inflammatione thoracis) citò tutò & faciliè soluetur abscessus: sed si sputum non bene excernatur, id est, neq; faciliè, neque cum coctione, neq; urina sedimentum optimū habere uideatur, periculum est claudicatis in articulo, aut multi negotij, id est, magni morbi & multum negotium facessentis ægroto & medico. Primū est hic consideratione dignum, cur in signis coctionis non meminit urinae, in meminit uerò in signis cruditatis, dicens, neq; urina sedimentum bonum habere uideatur: Certè in pulmonia non consideratur urina præcipuè ad concoctionem aut cruditatem, sed sputum, consideratur etiā & urina, sed secundariò: cumq; urina secundariò consideratur, maiores habet vires renuendo, quàm annuendo: nam non est tantæ securitatis, urinae coctam esse per pulmoniam, quanti periculi, non esse coctam. Deinceps est consideratione dignum, cur dicat periculum claudicatis imminet in articulo, cum hæc nus abscessus ad articulos fieri non dixerit? Certè ut utatur suo breuiloquio, & ut tu dictū putes, abscessus qui ad crura fiunt, ad articulos fieri solere, & ob laxitatem & ob assiduum motum partis: quod Hippocr. hic innuit & loco citato, ex 2. Epid. & 4. Aphor. 31. & sæpè alibi dicit. Deinde quo pacto dicit, sputo pro flauo facto purulento, securissimè homo supererit, cum biliolam suppurationem tanto perè antea vituperauerit? Certè vituperauit antea eam per quam excernitur pus cum bile, simul aut alternatè: nunc uerò commendat sputum quod æqualiter fit ex flauo purulentum.

C Tōν δὲ ἐμπύων, τῶν δὲ τῶν περιπνευμονικῶν, οἱ γεωτέροι μᾶλλον δύσπνοιαι. ἐν δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ νεώτεροι μᾶλλον δύσπνοιαι σκυσιν.

Suppurati ex peripneumoniacis morbis, seniores magis moriuntur: ex aliis autem suppurationibus iuniores moriuntur magis.

Duo hic affirmat, primū ex suppuratione, quæ succedit peripneumoniae, seniores mori magis, alterum ex reliquis suppurationibus iuniores magis mori: primū illud sine omni exceptione potest intelligi, nam senes quicunq; moriuntur magis quàm iuuenes ex eo morbo, & quò seniores sunt, eò magis: nimirum senes habent multò debiliorem facultatem animalem quàm iuuenes, qua ad expurgationem puris est in primis opus, hac ipsa causa non hæc suppuratio tantum, sed omne thoracis malum in senioribus est periculofum. In secunda huius sententiæ parte est opus distinctione, non enim uitiū senes, ut qui sexagesimum annū iam superauerūt, liberantur melius ab aliis suppurationibus quàm iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habent ad omnia deterius) sed qui primi senes sunt, quos alio nomine consistentes uocamus, minus mori solent inflammationibus suppurantibus quàm iuuenes, nam senes expectant iustum suppurationis tempus & deinde curationem, cum illis locis facultate animali opus non sit, iuuenes uerò solent ob calorem temperamētū & sanguinis copiam, magnitudine morbi & symptomatum intercipi, antequam perfecta suppuratio sit. Hac ipsa causa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebrius quàm senes.

Εν ἢ ἀφαιζονται καὶ περιπνευμονίῃσιν αἰ δύσπνοιαι τῆσιν πνεύμασιν μὴ ἐκχωρεῖν, καὶ τῆσιν πυρετῶσιν ἔχοντι, δριμόν. κίνδυνος γὰρ, μὴ πρησθῆν, καὶ δύσπνοια ὁ ἀρθρον.

Si uerò euanescent abscessus & retrocedant, sputo non excreto, & febre detinente, graue periculū imminet, ne desipiat, & moriatur homo.

Ut nihil magis expetendum est per abscessus, quàm ut extrà erumpant quàm maximè, quacunq; in parte sint, ita nihil est magis periculofum, quàm euanescere

scere retrocedentes: si enim euanescerent resoluti, non esset malum: sed cum euanescent retrocedentes, euanescent repente & insperatò, & sputo non exeunte ex ratione, & febris nihilominus detinet, quæ sanè remitteret feruorè si bene solueretur abscessus. Verum cum hæc ita accidunt, non bene, neque per resolutionem soluitur, sed retrocedete materia in locum aliquem internum. Parotidibus ergo ita euanescentibus, delirium & mors timeri debent: nam si succus in cerebrum rapitur, desipiet homo, incidetq; in lethalem affectionem, si in pulmonem, morietur suffocatus, delirabitque nihilominus per consensum cerebri. Non tantum autem has affectiones timeri oportet, sed alia etiam mala, neque quidem eadem si in parte anteriori abscessus fuerit, atque si in posteriori, sed ut in Aphor. dicitur: quibus à parte posteriori conuulsiones & distentiones: quibus uerò ab anteriori, furor aut dolores lateris acuti, aut suppuratio, aut dysenteria, si rubri fuerint tumores.

Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν δὲ τῶν περιπνευμονικῶν, οἱ γεωτέροι μᾶλλον δύσπνοιαι. ἐν δὲ τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ νεώτεροι μᾶλλον δύσπνοιαι σκυσιν.

Suppurati ex peripneumoniacis morbis, seniores magis moriuntur: ex aliis autem suppurationibus iuniores moriuntur magis.

Duo hic affirmat, primū ex suppuratione, quæ succedit peripneumoniae, seniores mori magis, alterum ex reliquis suppurationibus iuniores magis mori: primū illud sine omni exceptione potest intelligi, nam senes quicunq; moriuntur magis quàm iuuenes ex eo morbo, & quò seniores sunt, eò magis: nimirum senes habent multò debiliorem facultatem animalem quàm iuuenes, qua ad expurgationem puris est in primis opus, hac ipsa causa non hæc suppuratio tantum, sed omne thoracis malum in senioribus est periculofum. In secunda huius sententiæ parte est opus distinctione, non enim uitiū senes, ut qui sexagesimum annū iam superauerūt, liberantur melius ab aliis suppurationibus quàm iuuenes (tales enim ob facultatum omnium debilitatem habent ad omnia deterius) sed qui primi senes sunt, quos alio nomine consistentes uocamus, minus mori solent inflammationibus suppurantibus quàm iuuenes, nam senes expectant iustum suppurationis tempus & deinde curationem, cum illis locis facultate animali opus non sit, iuuenes uerò solent ob calorem temperamētū & sanguinis copiam, magnitudine morbi & symptomatum intercipi, antequam perfecta suppuratio sit. Hac ipsa causa iuuenes morbis acutis capiuntur & moriuntur crebrius quàm senes.

Αἰ ἢ ἐξὼ πυρετῶ γινόμεναι ὀδύνη πάλιν ὀσφύω τε καὶ τὰ κάτω χωρία, καὶ τῶν φρενῶν ἀπίνονται, τὰ κάτω ἐκλείπεται, ὀλεθραὶ κάρτα. ποσάχεν ἔν δὲ τὸν νόον τοῖσιν ἄλλοισι σημείοισιν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαινήται τι πονηρόν, ἀνέλπει ὁ ἀρθρον. ὁ δὲ τῶν ἐμπύων καίον, οἷσιν αὖ κάρτα μὲν τὸ πύον ἢ καὶ λυμὸν, καὶ μὴ δύσ-

Αἰ δὲ δύσπνοιαι οἷσιν δὲ ὑφαιμόν τε καὶ βορβορώδες, δύσπνοιαι. εἰ δὲ ἀναίσχοντι τῆσιν νοσήμασιν ὡς πρὸς τὰς φρένας, τὰ ἄλλα σημεία μὴ πονηρὰ ἐπιγίγηται, ἐμπύον ἐσέεται τῶν πολλῶν ἐλπίδες.

Dolores cum febre facti circa lumbos & infernas sedes, si septum transuersum attigerint relinquentes inferna, lethales valde. Animaduertere ergo oportet alia signa si aliud etiam prauum appareat, sine spe est homo: quicunque autem suppuratorum vruntur, quibus purum est pus & album & non foetens, seruantur, quibus autem cruentum & caenosum, moriuntur. Si autem subeunte morbo ad septum transuersum, alia signa non mala superueniant, suppurationem fore hanc sperandum est.

Vbi nos legimus septum transuersum, Græcè habetur τὸν φρενῶν, quod nomen significat mentem, idcirco tamen septo transuerso ab antiquis Græcis datum est, quod septo citissimè consentit cerebrū, quæ mentis est sedes: quidam uerò hic putabant nomen hoc propriè vsurpari, dicitque de ipsa mente, ut sensus sit, si dolores lumborum cum febre facti mentem attigerint, id est, delirare hominem fecerint. Verum Hippocratem non hoc uoluisse significare, apertum est ex uerbis quæ subdit, in fine totius dictionis, dicens, suppurationem fore hanc sperandum est, constat enim ex delirio, non expectari suppurationem. Omnes ferè interpretes in suis uersionibus expungunt ab hac dictione uerba illa: Quicunque autem suppuratorum vruntur, quibus purum est pus & album, & non foetens, seruantur, quibus autem cruentum & caenosum, moriuntur. Galenus etiam in suis Commentariis uerba hæc præterit. Verum sententia mea neque expungit, neque præteriri debent, sed excipi ad finem dictionis (ut hæc sit tota oratio, dolores cum febre facti, circa lumbos & infernas sedes si septum transuersum attigerint relinquentes inferna, lethales valde. Animaduertere oportet igitur alia signa. Si aliud etiam prauum appareat, sine spe est homo, si autem subeunte morbo ad septum transuersum, alia signa non mala superueniant, suppurationem fore hanc sperandum est: quicunque autem suppuratorum vruntur quibus purum est pus & album & non foetens, seruantur: quibus autem cruentum & caenosum, moriuntur) hærent enim ita cum aliis uerbis aptè & pulcherrimum sensum reddunt, est enim hic sermo de inflammatione partis alicuius earum quæ in regione lumborum sitæ sunt, hæc sunt musculi quidam hærentes spinæ, & renes, & pars quædam intestini, & pars etiam mesenterij: hæc ergo inflammatio dolorem ea parte facit cum perpetua febre, qui dolor si relinquens partes infernas uideatur ascendere uersus septum transuersum, apertum in diuicium est succi eò ascendētis, quæ permutatio pessima profectò est ac lethalis. nam duorum alterum afferet, aut suffocationē, aut suppurationem in thorace, quam etiam lethalem esse ex dictis constat. ergo oportet cum ille succorum ascensus duplicem exitum afferre possit, quorum ille est ipsa mors. hic lethalis morbus, adhibere alia signa ad distinguendū. nam si cum succus ascēdit,

uffocatio imminet, non poterit nō adesse aliud prauium signum, quod si adest, sine spe erit homo, sin minus, suppuratio spectanda est, sed cūm suppuratus iam erit homo, oportet prognostica arte uti: nā et si suppuratorum plurimi moriuntur, tamen liberantur etiam & nonnulli. Multa scripsit Hippocr. prius ad prænoscendum an qui suppurationem patitur, sit moriturus, modò tamen tangit omniū vltimum, obiter tangens vltimam suppuratorum curationem. nimirum cūm alia omnia videntur non esse satis ad curationem eorum qui suppurationem aut in ventre imò aut in thorace patiuntur, secare debemus eadem profus arte, qua hydropicos, sin minus, vltione cutis vtendum erit, affixo ignito ferro, vno aut pluribus locis, vt videbitur, vt per vlcera aut fistulas expurgetur pus. Cum ergo hoc ita factum erit, si quidem pus optimum manabit, facultas profectò naturalis in membris valere apertè cognoscetur, liberandumque ita hominem spes erit, si verò pro pure virus quoddam manabit, morietur homo.

Κύστις ἢ σκληροῦ τε καὶ ἐπώδυνος, θεινὰ μὲν πάντεσσι καὶ ὀλεθρῶσι, ὀλεθρῶτεσσι ἢ ὀκνῶσι ζωὴν πυρετῶ σπερχῆ γίνονται. καὶ γὰρ οἱ ἀπ' αὐτῶν τῶν κύστιων πόνοι, ἰκανοὶ δόσοι εἶναι, καὶ αἱ κελιάς ἐξ ἀχωρέεσιν ἐπὶ τῶν τοιῶντων, εἰ μὴ σκληρόν τι καὶ πρὸς αἰάγκλην. Λύει ἢ ἄρον πῦρόν ἐς ἀρηθρῶν, λαδκλήν καὶ λείλω ἔχον τὴν πρῶτασιν. Ἦν ἢ μήτε τῶ ἄρον μὴ δὲ ἐν δὲ δόση ὁ πόνος, μήτε ἢ κύστις μαλακασαίτο, ὅ, τε πυρετὸς ζωερχῆς ἢ, ἐν τῆσι πρώτῃσι πειθόοισι ἢ νοσήματι, ἐλπίς τὴν ἀλγέοντα δόσο λέσται.

Vesica dura & dolentes graues quidem omnino & mortales: maximè verò mortales, quæ cū febre continua sunt: nam qui ab ipsis dolores fiunt, sunt satis ad interimendum, & ventres nō excernunt his, nisi dura & aegrè. Soluit autem urina purulenta micta, albam & leuem habens hypostasim: si verò neq; quippiam cedat, neq; vesica mollescat, & febris continua sit, in primis periodis morbi spectandum est egrotum moriturū.

Durities & dolor vesicæ significant illius inflammationem, hæc cum febre perpetua significant nō tantūm inflammationem, sed hæc etiam magnam, inflammatio verò omnis vesicæ lethalis est, maximè verò quæ magna est: nam præterquā quòd dolores quos affert, sunt satis vt interimat, accidit difficultas reddendi excrementa, reddunt enim pauca & dura, cūm quia calor loci intestino vicini desiccet excrementa, tūm etiam quia cūm erumpunt fæces, comprimunt vesica & dolet grauius: refugiēte ergo natura dolorem, cessat homo ab excretionē, ita fit retentio excrementorum, quæ retenta semper desiccantur & durescūt, atq; si soluendum est malum hoc, aut suppurata aut resoluta inflammatione, si quidem suppuratur & rumpitur suppuratio, mingetur vrina bene aliò qui cōcocta & cum ea pus, & mollescet vesica: si resoluatur, mollesceta quoq; si verò nihil horum fiat, & febris perseueret, constat esse inflammationem cōtumacem, quæ septimo aut prius interimit: est enim acutissimus morbus.

Α Ο δὲ τροπὸς ἔστ' ἀπείλας τῶν παιδῶν μάλα πικρῶν ἐπιεικῶν, ἕως αὐτῶν πεντεκαίδεκα ἔτη ἡρώτων.

Forma hæc potissimum attingit pueros à septimo usq; ad quatuordecimum annum.

Omnib. vesicæ morbis sunt magis obnoxij pueri, quàm maiores natu, quia ob inordinatos motus rapiuntur excrementa cum potu in vesicam: hinc fit vt calculo vesicæ laborent crebrius, quod Hippocr. 5. Epid. his verbis dixit, post mictum concretio in pueris.

CAPVT XVII.

Οἱ δὲ πυρετὸι κρίνονται ἐν τῆσιν αὐτῆσιν ἡμέρησι τὴν ἀρθρῶν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἀρθρωποι, καὶ ἐξ ὧν δόσο λυώται.

FEBRES iudicantur eisdem diebus numero, quibus super sunt homines, & quibus moriuntur.

Celsus libro 3. cap. 4. statuit, nullum esse in morbis dierum delectum, quod ad solutionis tempus attinet, sed figmentum inerum esse, quod Hippocr. de his docet, eò quòd nullo die non contingat homines mori & saluos fieri, quinetiam sæpè morbo in iudicationem eunte, talem permutationem fieri, vt qui dies leuissimus esse cœperat, grauisissimus modò fiat, vsque adeò nihil esse firmum in dierum numeris. imò verò censet Hippocr. ac cum eo alios ratione illa ex numeris philosophandi, quā docuit Pythagoras, deceptos, ita de diebus criticis sensisse. Quædam alia argumenta addit, vt ostendat Hippocr. de criticis diebus pugnantia protulisse, verūm hæc diluet quiuis, qui quæ Hippocr. affirmat, vt statim declarabo, intelliget. modò perpendendum est, quomodo se possit gerere circa ægrotos, qui omnium dierum criticorum, vt Celsus, curam deposuerit. satis, inquit, est Medicum excrementa semper considerare, & mutationes, quæ circa concoctionem contingunt notare, expectareq; solutionem futuram, cūm materia erit perfectè cocta, quocunq; die id fiat. Certè si quis hæc cita consideret ac præterea signa critica vocata cognouerit, vt cū illa senserit, crīsum iam iam instare intelligat, haud multum videtur errare posse, etsi dies non numeret: atque est nobis vtendum hac arte tunc saltem, cūm quotus ægrotationis dies sit, non est qui certò dicat, verūm quom nobis constiterit, quo die morbus cœperit, vt quotus ægritudinis dies sit, faciliè possimus supputare, non est quòd sententiam Hippocr. & Galeni, & aliorum omnium Medicorum negligamus, illorum omnium sententiis & experimentis confirmatam, neque enim argumenta Celsi sunt tanti momenti: nam non negat Hippocrates aut alius quisquam posse hominem quouis die mori & à febre liberari, sed nō esse omnium hac in re parem dignitatem affirmant, eosque qui sæpius & perfectius solent iudicare, criticos esse. De causa qua dies quidam critici sunt, disputatum à me est lib. 10. Controuersiarum, indicatumque est aduersus sententiam quorundam, causam non esse solūm in proportione causæ efficientis ad eam quæ accipit, sed maximè in motu astrorum, quod præter ordinem & perpetuitatem quæ ad id suadendū valent

valēt nō minimū, fides q̄ in iis diebus accidit signis & iudiciis, & quod præsentī loco affirmat Hippoc. maximè suadent: nam inquit, eisdem diebus homines mori, quibus salui fiunt, id est, diebus criticis solere homines mori & liberari. Constat verò proportionem efficientis ad id quod accipit, quanquam facit ad præscribendū finem actionis, tamen non esse ancipitem ad vtrunq; euentum, non enim si facultas tanto tempore solet vincere morbum, ob hanc facultatis ad morbum proportionem, necesse est vt morbus hoc ipso tempore facultatem vincat: itaq; hoc fit, causis his infernis accedente virtute aliqua cæli, hanc verò esse in luna cōsentaneum esse rationi, illic etiam ostendimus, sed quem lunæ motū aut quam passionē dies critici maximè sequantur, non est intellectu facile: nam omnino aliquem motum aut passionem obseruari debere ad dierum computationem manifestum est: fiunt in lunæ motibus menses tres, quidam peragrations, quidam illuminationis, alius consequutionis: primus est tempus quo integrum circulum peragit luna secundū consequutionem signorum, in idem punctum rediēs, vnde recesserat: constat verò hunc à quocunq; puncto cæli posse incipere: nam sphaeræ quæuis pars est principium & finis: secundus est tempus quo ea facie, quam nos intuemur, luna est illuminata: tertius est ab hora ad horam coniunctionis cum sole. Gale nus præter hos tres menses alium inuexit ex duobus, illuminationis inquam & peragrations conflatum, in quæm causam dierum criticorum refert quem vocat medicinalem, quemq; 26. diebus & 22. horis constare affirmat. Astrologi hac in parte aliter sentiunt, nempe dierum decretoriorum vires nasci ex motu peragrations lunæ, fierique mensis huius quibusdam diebus vires ob aspectus, quos luna comparat cum eo puncto vnde primū egressa est: qui sunt tetragonus aut medius potissimum, deinde & trinus & sextilis: nam obseruatissimum est ab iis, qui viribus astrorum animum aduertūt, astra omnia, errantia præcipuè, comparare vires quasdam, & nouas quasdam significationes præstare, cūm veniant ad tales aspectus, aut cum alio nobili astro, aut cum puncto vnde egressum id ipsum est. Sextilis aspectus est remotio per duo signa zodiaci, hæc est enim sexta cæli pars: tetragonus, per tria: trinus, per quatuor: medius, per sex signa, huic rursum succedit trinus, ac deinceps tetragonus, & rursum sextilis, reditque astrum in locum, vnde recessit primū. Nullus certè dictorum mensium lunæ legitimus est siue regularis, neq; habet statum tempus, certumq; quo compleatur: nam mensis peragrations & consequutionis, motus astri in epicyclo, qui nonnunquam celeris, nonnunquam tardus est, illegitimum facit. Mensis illuminationis facit illegitimum non hoc solūm, sed & accessus ad solem, qui ad caput caudamve, aut ad ventrem draconis vocati, fiat, ac præter hæc, signa in quibus coniunctionem fieri contingit, quæ rectè aut obliquè ascendunt: qui hæc non intelligit, ne molestè ferat, satis ei sit certò scire, omnes illos lunæ menses illegitimos esse, eiusque rei demonstrationem apud astrologos haberi. Quòd sit, vt cūm mensis peragrations illegitimus sit, non possit semper aspectus venire in eadem tempora, sed ex puncto vno venit luna tanto tempore in sextilem, tanto in trinum, tanto in medium aspectum, ab alio, logiori aut bre-

uiori. Itaq; non tam oportet numerare dies quàm obseruare punctum, quo homo cœpit febricitare, & contemplari locum zodiaci quo ea hora luna est, atque notare deinceps dies & in illis horis quibus ad punctum primum facit prædictos aspectus, illi enim afferent magnas in morbis mutationes. Verūm quanquam aspectuum tempora inæqualia sint ob illegitimum lunæ motum, ea varietas vnus aspectus tēpori non possit addere, aut detrudere plus quàm diem, quare cūm totus motus lunæ agatur magna ex parte viginti & septē diebus & octo horis, aspectus medius plerunq; incidit in quatuordecimū diem, nam altera mensis pars est. 13. dies & 16. horæ. Fit itaque maxima astri vis hora decimafexta diei quatuordecimi, incipit verò aliquantò prius, ac durat aliquantò plus. Dimidium aspectus tetragonī plerunq; fit intra quartum diem: nam octaua pars mensis est 3. dies, & 10. horæ, sextilis aspectus fit in fine quinti diei, aspectus quartus siue tetragonus fit intra septimum: nam quarta mensis pars est sex dies & viginti horæ, trinus aspectus fit, ferè inter diem nonum & decimum, verūm vis aspectus, vt dictum est, incipit ante punctum aspectus ipsius, estq; faciendum maioris tempus quod antecedit, quàm quod subsequitur. Rursum aspectus tetragonus post medium in vigesimum diem incidit, nam tres quartæ mensis sunt 20. dies, & 12. horæ, itaque hic aspectus potest accipere vigesimiprimi diei duodecim horas, & minus plūsvē, tamen vires capere incipit semper antequā vigesimus finitus sit, dicta prius causa: ergo, dicunt Astrologi, hæc sunt momenta iudicationis morborum, quorum sententia mihi certè, cūm rem multum diuque cogitauerim, multò magis placet, quàm sententia Galeni. nam quid magis figmēto simile quàm mensis inuenire, qui nullum lunæ motum aut passionem consequatur: cur luna hoc tempore, & huius temporis articulis præter insignes vires, cūm illi tempore neque affectus lunæ neque motus quidam certus respondeat? An quia iubet Galen. at istud non est cōsentaneum, sed est causa fictitia paratāq; ad respondendum. Accedit quòd si quæ probabilia sint, hic oportet dici, nulla ratio haberi debet illuminationis ad dies criticos: nam morbi possunt omni die incipere, & eisdem dies habent criticos, quocunq; die incipiant, tamen non eodem modo procedit lunæ illuminatio, quocunq; loco luna sit, cum morbus incipit: nam fit vt incipiat morbus in nouilunio, nonnunquam in plenilunio, nōnunquam luna delitescente: itaque illuminationis nulla ratio in reddenda causa dierum criticorū haberi debet: quare neque mensis illuminationis, neque ex eo compositi, sed solius mensis peragrations atque dictorum aspectuum: neque verò hoc nō est sententiis Hippoc. satis consonum, qui sciens in dicta tempora, dictos aspectus plerunq; incidere, neque verò semper in eadem, ob illegitimum motum, decretorios appellauit, septimum, decimum, quartum, vigesimum quartum, nonum, vnde decimū, & decimumseptimum, ac vigesimumseptimū, intelligens verò illos aspectus neq; in medios dies semper neque in integros semper incidere, vsque adeò vt etiam toto die possit aspectus excedere, & in diē sequentem incidere aut antecedentem, nominauit illos non vt perpetuò omnibus decretorios, sed vt plerisq;. Subiunxit verò statim, fieri non potest vt

hæc integris diebus eximie numerentur, innuens magnam horæ euationem diebus criticis fieri, vt nonnunquam primis, nonnunquam mediis, nonnunquam vltimis septimi aut quatuordecimi, aut alio: um, crisis fiat, cuius causam nullâ reddidit Galen. nos verò apertè diximus: iam verò sæpè fieri vt crisis duos dies occupet, vt incipiès à sexto in septimum prorogetur, aut incipiens à septimo prorogetur in octauum, nemo eorum qui medicam artem exercent, negabit, fit enim quotidie: quod qua causa fiat non dicit Galen. deinde cui illorum dierum adscribi debeat illa crisis, ex ipso tempore & crisi ipsa coniectandum putat Galen. scilicet illius maximè diei erit cuius accipit maiorem partem, atq; si quidem bona perfectaq; crisis fiat, septimi, si mala aut imperfecta, sexti, hoc certè omni artificio caret, nam nò quod bona sit, debet esse septimi, sed quod sit septimi, debet esse bona: ego quidem consentaneum magis esse puto, ob inæqualitatem illam qua motus lunæ illegitimus esse cognoscitur, fieri vt nonnunquam aspectus adeò anticipet, vt antequàm finitus sit sextus dies, incipiant vires atri elucere, nonnunquam adeò tardet, vt in octauum etiam diem retineat aspectus atri vires: ex dictis etiam constare possit vigesimum diem horis vltimis afferre iudicationem, vsque adeò vt haud multum referat, si quis vigesimum primum decretorium esse dicat: certè vigesimus vires habet in fine, septimus in initio, quatuordecimus in medio, quod nosse ad medicam praxim non parum referet: nam quocunq; auxilio vti velis, si diei decretorij vim velis deuitare, septimi quidem satis sit duodecim horas præterisse, & quatuordecimi, decem & sex, vigesimi verò non nisi vltimæ horæ etiam præterierint, & duodecim primæ vigesimi primi. Hæc itaq; est causa qua quidam dies sunt decretorij, de quibus Hippoc. disputat, dicens, eisdem diebus moriuntur homines, quibus supersunt, nimirum aspectus lunæ qui in dies hos incidunt, committunt in pugnam morbū & naturam: constat verò iis diebus homines morituros aut superuicturos, quibus pugna fiet. Neque verò dies decretorij omnino sunt indifferentes ad salutem aut ad mortem, qui potius sunt iuuantes naturam hominum, nisi concursu aliorum astrorū fiant infortunati dies, nam aspectus illi per se naturam iuuant, nisi alia astra infelicitè respiciat. Hinc fit vt qui septimo, quatuordecimo, aut vigesimo iudicantur, si morituri sunt, leuius faciliusq; moriantur, si superuicturi, perfectius liberentur: nihilominus his diebus plures moriuntur, quàm aliis, quia illis plurimi iudicantur, quanquam illis diebus ob dierum clementiam plures liberentur quàm intereant: nam quanquam iudices omnes clementissimi essent, qui que quo ad ius pateretur, omnes liberarent, & quos non possent liberare, leuissimo mortis genere punirent: nihilominus verè diceremus, ab eisdem iudicibus homines damnari, à quibus liberantur. Certè, si quis historias quas Hippoc. lib. de Morbis popularibus scripsit, percurrat, inueniet plures occubuisse septimo & decimo quarto, quàm sexto.

Οἷτε γὰρ εὐηθέσονται τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημεῖων ἀσφαλῶσάντων βεβόητες, τεταρτάτοι πύονται ἢ βεβόηεν. Οἷ, τε δὲ κακῆ ἴσθησεται καὶ ἐπὶ σημεῖων

A Διανοπτῶν γινόμενοι, τεταρτάτοι κλίμασιν ἢ πρὸς θέν.

Mitissima enim febres, & signis firmate securissimis, quarto die cessant aut prius: deterrima autem & cum grauissimis signis facta quarto interimunt, aut prius.

Exemplo manifestat Hippoc. quod nuper dixerat, nimirum eisdem diebus mori homines & liberari, velut febres acutissimæ exactè, si salutare sunt, quarto die soluuntur, si lethales, quarto interimunt: nimirum iisdem diebus moriuntur, non tamen solo. 4. sed quarto aut citius, neque sanè solo tertio ante quartum, vt Galen. videtur velle, sed etiam aliquando secundo, etsi rarò: nam Cœi fororem ex hepatis inflammatione, secundo interiisse. 2. Epid. scriptum est: & paulo post dicitur, grauissimam anginam eadem die tertia aut quarta interimere. Sed si ita est, cur primus & secundus dies non ponuntur ab Hippoc. primo Epidem. & in Aphor. in decretoriis: an quia etsi mori possint vi morbi acuti cum febre ægroti quocunq; die, tamen non sunt exempla aliquorū qui illis diebus à dictis morbis liberentur, non dicuntur autem decretorij dies quibus mori possunt, sed quibus liberari & mori solent: ergo acutissimæ febres & securissimæ liberare possunt. 4. aut etiam tertio: deterrimæ occiderint 4. aut 3. aut 2. aut etiam prima die. Constat porrò vt hæc febres, quæ 4. die sunt soluendæ, mitissimæ sint, & omnia signa salutis aut mortis habeant securissima, nam si quædam haberent non secuta, etsi soluendæ essent, soluerentur tardiùs aut imperfectè: contrariarum eadem ratio est. Dixi in mitissimis febribus omnia signa salutis aut mortis esse securissima, quia signa propria, non possunt nò esse magna & celerrima in tam breui motu.

Η' μὲν ἐν πρώτῃ ἐφ' ὅ αὐτῶν ἔτω τελευτῶν. ἢ ἡ δὲ τρίτη, ἐς τὴν ἐβδ' ὁμῶν παύεται. ἢ ἡ τρίτη, ἐς τὴν δεκάτην. ἢ ἡ πέμπτη, ἐς τὴν δεσάρων. καὶ δεκάτην. ἢ ἡ πέμπτη, ἐς τὴν ἐπὶ δεκάτην. ἢ ἡ ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοσὶν. αὐτὰ μὲν ἐν ἑκτῶν ὄξυπύτων νεσημάτων διὰ πρῶτων, ἐς τὰς εἰκοσὶν ἐκ προσήσει τελευτῶσιν.

Primus igitur illorum impetus ita finitur, secundus autem ad septimum prorogatur, tertius autem ad undecimum: quartus autem ad quatuordecimum: quintus autem ad decimum septimum: sextus autem ad vigesimum. hi igitur ex acutissimis morbis, per quatuor ad viginti ex additione finiuntur.

Enumerationem facit hic criticorum dierum intra terminum morborum acutorum qui vigesimo finiuntur: enumerat verò ordine quaternarios & septimanas: indicatum verò à me est lib. 10. Controuerf. intra hunc terminum, antecedentem quaternarium esse sequentis indicem.

Οὐ δὲ μὲν ἡ ὄλησιν ἡμέρησιν ἐδ' ἐκ τριῶν ἀριθμοῦ ἀπεκείως: ἐδ' ἡ δ' ὁ ἐνιαυτός τε ἢ οἱ μῆνες ὄλησιν ἡμέρησιν πεφύκασιν ἀριθμοῦσιν.

Non

Non potest autem integris diebus quidquam horum numerari eximie: neq; enim annum aut menses integris diebus contingit numerari.

Quidam intelligunt ex hac Hippoc. sententia in enumeratione dierum decretoriorum detrahi debere singulis diebus singulas horas, sed horum sententia refutata à me est lib. 10. Controuerf. Galen. ideo putat dictum ab Hippoc. qd septimanæ quædam communem habeat diem quatuordecimum, & in singulis septimanis duobus quaternariis communis sit dies quidam: ego verò quid intelligam, dixi paulò antè, nimirum Hippoc. sentiens, cum ex causa dierum criticorum, tum etiam ex ipso experimento, non semper incidere crises in eisdem die neq; in eiusdem diei eisdem horas, sed nunc primis, nunc mediis, nunc vltimis horis, cum quò aspectus anticipet aut tardet, tum etià quòd causa inferna, humor scilicet acutior agiliôrve sit natura sua, aut causa alia, aut errato talis factus (nam causa inferna coniuncta cum superna facit anticipare aut tardare crism) dicit non posse fieri, vt hæc integris diebus eximie numerentur: quia neque motus lunæ, quo constant menses, & causa est dierum decretoriorum in acutis: neq; motus solis, quo constat anni, & causa est dierum decretoriorum in longis, sunt regulares: proinde quasi causam reddès dixit, nam neq; annum neq; menses integris diebus contingit numerari: id verò est verissimum, nam annus non constat quibusdam diebus sed adhuc quibusdã horis, mensis eodem modo, & nullum illorum motuum esse exactè legitimum, monstrant Astrologi, mihi esto hic petitio.

Μετὰ τὴν πῦκα ἐν τῷ αὐτῶ πρόπω κατὰ τὴν αὐτῶν ἀφ' ὅσων ἢ πρῶτη περιόδος πρῶτων ἢ τριῶν ἢ ἡμερῶν. ἢ ἡ δὲ τρίτη περιόδος πρῶτων ἢ τριῶν ἢ ἡμερῶν.

Post hæc autem eodem modo secundum eandem additionem primus periodus est quatuor & triginta dierum, secundus quadraginta dierum, tertius sexaginta dierum.

Fecit enumerationem dierum criticorum intra terminum morborum acutorum, modò addit dies morborum, qui decidit ex acutis. Hippoc. hic mos est, rarò solet omnium vno loco enumerationem facere, sed quædam vno loco, quædam alio refert: ita modò dies criticos illorum morborum enumerat, non omnes sed præcipuos, atq; hos non omnes sed trigesimalum quartum & quadragesimum. Aphorif. 36. quartæ part. refert etiam vigesimumseptimum, qui est vltimus primæ septimanæ post vigesimum, ita scribens: Sudores febricitanti si inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & septimo, & nono, & vndecimo, & quatuordecimo, & decimo septimo, & vigesimo, & vigesimo septimo, & trigesimo quarto. Itaque trium horum vigesimi septimi, trigesimi quarti, & quadragesimi, qui termini sunt trium septimanarum post vigesimum, alterum hinc, alterum illic omisit, verum quaternarium non facit mentionè vltra vigesimum, quia in morbis acutis accidit mutationes in signis per breuissima interualla, in longis per longissima, in mediis qui sunt intra vigesimum & quadragesimum, per mediocria: proinde infra vi

gesimum refert omnes quaternarios, supra quadragesimum, refert vigesimos, vt sexagesimum statim post quadragesimum: inter hunc & vigesimum refert tantum septimanas. Sed roges an vis dierum decretoriorum in morbis omnib; referri debet ad lunæ aut atri alterius motum: videtur consentaneū, si quæ diximus hactenus, vera sunt: & sanè morbi acuti videntur sequi motum lunæ: chronici verò & qui quadragesimum superant, videntur magis sequi motum solis in zodiaco: nam sexagesimo habet sol sextilem, nonagesimo, tetragonum: centesimo vigesimo, trinum aspectum. Scimus verò circū circa dies hos frequentius aliis folere morbos longos solui: dixi verò circum circa, quia morbi longi rarò vno die soluuntur, & certè aspectus solis non in illos dies exactè sed circa illos incidunt. si quis alterius atri motib; aut aliis aspectibus dies decretorios longorum morborum meliùs respondere indicabit, acquiescemus profectò libenter, illud mihi videtur (si quid aliud) consentaneum rationi, eos ex causa aliqua superna pendere.

Τριῶν δὲ ἐν ἀρχῆσιν ἐπὶ χαλεπώτερον ποσιν ὠσάν, τὰ μέλλοντα ἐν πλείω χρόνῳ κρίνεσθαι. ὁμοίωται γὰρ αἱ ἀρχαὶ εἰσιν αὐτῶν. ἀλλὰ γρηὶ ὄπο τῆ πρώτης ἡμέρης ἐνδυμέσθαι καὶ καθ' ἐκάστω τετράδιον προσήμενον σκέπτεσθαι καὶ ἐλίσσει, ὅση τρέψεται τὸ νέσημα.

In horum principiis difficilium est prænoscere, quæ longo post tempore iudicanda sunt: simillima enim sunt illorum principia. Veruntamen oportet à primo die animaduertere, & adiectiones singulorum quaternariorum considerare, & non latebit quòd vertetur morbus.

In principiis morborum longorum, id est antequàm appareant signa concoctionis aut contraria, difficilium est præsentire quàm in acutis: nam in acutis ex signis salutis aut mortis, vt facilitate & difficultate respirationis, ex dolore aut indolentia, ex somno aut periuigilio, & aliis talibus, vt decubitu, pulsu, & facie possumus aliquid præsentire, etiam ante signa concoctionis, aut contraria. In longis verò non possumus, quia horum principia simillima sunt, id est, neq; signa salutis neq; signa mortis, contrariis polent, sed tanquam æquo Marte certatur: proprium enim id est cuiusq; pugne futuræ longæ. Hanc esse genuinam huius loci enarrationem. 10. lib. Controuerf. monstratum est à me, vbi non minùs docuimus per morbos longos cum iam signa concoctionis adsunt, certiora esse præfagia quàm per acutos. Itaq; facilius esse prædicere in acutis, tamen certius in longis, sed hæc ex dicto loco petantur.

Γίνεται δὲ ἡ τῶν τεταρτάτων κατὰσεισις, ἐκ τῶν πύων κίσμη.

Fit autem & quaternarum constitutio ex tali concinnitate.

Vtitur ad præscriptam sententiam de prædictione in morbis longis exemplo quartanæ, quæ natura sua morbus longus est, acciditq; ei, quòd de reliquis morbis longis est dictum, & computatio obseruatioq; dierum in eo debet fieri vt in illis. Præter il-

Iud quod interest inter febres perpetuas & intermittentes, quod scilicet in intermittibus circuituum seu paroxysmorum computatio est, ut in perpetuis dierum. Itaque est decurrendum per quaternarios accessionum: monitum sere iam est, longos morbos non alia causa esse huius sermonis, quam quod ex longis fieri soleant.

Τὰ δὲ ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρῖνεσθαι, εὐπετίετα προγνώσκονται· μέγιστα γὰρ τὰ διὰ φέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτῶν εἰσίν. οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι εὐπνοοὶ τε καὶ ἀνώδυοί εἰσι, καὶ κοιμῶνται τὰς νύκτας, τὰ τε ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλῆστα. οἱ δὲ ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, ἄλλοφάστοντες, ἀνευπνέοντες, τὰ τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες.

Quae vero brevissimo tempore iudicanda sunt, facilius praenoscuntur, maximè enim à principio differunt: nam qui sunt futuri superstites, bene respirantes & sine dolore sunt, & noctu dormiunt, & alia signa habent securissima. Morituri verò difficile respirant, & delirè loquuntur, & insomnes sunt, & alia signa pessima habentes.

Enarrata iam est hæc sententia.

Ὡς ἔν τε τῶν ἔτων γνομένων, ἔμμελλεσθαι κατὰ τε τὸν χρόνον, κατὰ τε τὴν ἀεὶ εἰσιν ἐκαστῷ ἐπὶ τὴν κρίσιν ἰόντων τῶν νοσημάτων.

His igitur ita habentibus, coniectari oportet per tempus, & per singulas adiectiones, morbis euntibus in iudicationem.

Neque hæc docet Hippoc. quidquam novi, sed sententiam concludens infert, ergo coniectandum est per tempus ut dictum est, consideratis singulis quaternariis, idque est agendum toto morbi tempore, vsque dum iudicetur.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ τῆσι γυναιξίν αἰκρίσιες ἐκ τῶν πικρῶν γίνονται.

Eadem ratione & mulieribus iudicationes fiunt ex partu.

Cum mulier aliqua aliquanto tempore post partum febre corripitur, computatio dierum criticorum non à primo die febris, sed à partu incipere debet: id verò non perpetuò atque in mulieribus omnibus enixis ita agi debet, sed tunc solum, cum febris ex partu pendere iudicabitur, quod fit cum partus non fuit naturalis ac sine vitio, tunc enim accidentis rationem habet febris ad partum: tamen constat, ut cum febris aliqua alterius morbi est accidens, computatio ab illius morbi principio incipere debeat. Partui certè necessariò accidunt dolores magni: nã & diruptiones acetabulorum, & multæ aliæ solutiones, & motus humorum & corporis intemperies. Verum constat hæc cum ita fiunt, ut oportet, & suo tempore non esse præter naturam (naturaliter enim fiunt) verum si tempore, ut per abortus: aut quantitate, qualitate præter naturam fiunt, ut in partu difficili, erit statim partus morbus. Nam non alia ratione non erat, quam quod erat secundum naturam,

statim ergo ac hoc aberit, morbus erit, partim in temperamento, partim in compositione, partim communis. Nimirum erunt obstructions, & ulcera, & intemperies. His ergo succedet febris ut inflammationi solet succedere, atque merito computatio fiet à partus principio, expectabiturque per dies decretorios non tam concoctio succorum in venis & arteriis, quam solutio huius affectus, quem descripsimus. Febris enim talis cum hoc affectu simul soluetur. Verum ex his satis constat, Hippoc. hæc partus nomine non intelligere ipsum exitum infantis in lucem, sed tempus illud, quo mulier grauisimis doloribus affligitur pariens, non enim profectò computatio fieri debet ab eo tempore, quo infantem emisit, sed ab eo quo cœpit maximis doloribus affligi. Sed de his latius scripsimus lib. 10. Controvers. illinc ergo pete.

CAPVT XIX.

Κεφαλῆς ἡ ὀδύνη ἰαχυραῖ τε ἐξωχεές, ξυπυρετώ. ὡ μὲν τι τ' θανάσιω δέων σημεῖων πρὸς γίνονται, ὁλέθρον κάρτα. εἰ δὲ ἄτερ τῶν τίστων σημεῖων ἡ ὀδύνη ὑπερβαλλοῖ ἐξέσιν ἡμέρας, ὁ τε πυρετὸς ἔχει, ὑποσκέπεται καὶ αἷματι ῥῆξιν διὰ ρινῶν, ἢ ἄλλω τινὰ διόστειν, ἐς τὰ κάτω χωρία. ἐστ' αὖτ' ἡ ὀδύνη ἢ νεαρά, προσδέχεται καὶ ὀσφύως αἷματι ῥῆξιν διὰ ρινῶν, ἢ ἐκπύησιν, ἄλλως τε ὡ ἡ ὀδύνη πρὸς τὰς κροτάφους καὶ τὸ μέτωπον ἦ.

Capitis dolores fortes & continui cum febre, siquidem aliquod lethalius signorum extiterit, valde mortale. Si verò sine talibus signis dolor superet viginti dies, & febris detineat, expectari oportet fluxum sanguinis è naribus, aut aliquem alium abscessum ad infernas regiones: atque etiã si dolor recens sit, expectare oportet eodem modo sanguinis fluxum de naribus, vel suppurationem, si alioqui dolor circa tempora & frontem sit.

Merito censet Galen. hanc dictionem esse alio ordine legendam, quam hæc est scripta, legendumque esse hoc modo, capitis dolores fortes & continui cum febre si quod mortalium signorum extiterit, mortale valde: verum si sine signis mortalibus sit, atque siquidem dolor sit recens, expectari oportet sanguinis fluxum è naribus aut suppurationem: atque si superet vigesimum diem, & febris hominem detineat, expectare etiam oportet fluxum sanguinis è naribus, aut alium abscessum in regiones infernas, vtrumque verò auget expectationem fluxus sanguinis è naribus, dolor temporum & frontis. Hæc verba sunt aperta admodum: nam constat dolorem capitis fortem & continuum cum febre significare magnum humorum confluxum in caput, qui mortem poterit inferre faciliè per phrenitidem aut convulsionem, verum potest etiam solui, id ergo ex aliis signis oportet coniectare. Quod si reliqua ut in conualituris appareant, solui possit fluxu sanguinis de naribus aut pure erumpente per nares aut aures (nam hæc duo emunctoria habent rectitudinem cum meningibus cerebri) aut factò abscessu ad colli partes, aut post aures, aut etiam nonnunquam ad sedes humiles. Sed constat ut cum recens adhuc est dolor, expectetur magis fluxus sanguinis quàm puris aut

aut abscessus, quanquam in his possit etiam abscessus fieri, in antiquioribus verò quàm viginti dierum magis abscessus aut puris eruptio, quàm sanguinis. Nam crises perfectæ breui fieri consueuerunt, abscessus per diurnitatem morborum. Iam verò breui tempore non sit sanguis permutatus, sed si multo tempore conclusus manet, verisimilius est eum futurum pus. Nihilominus in his quoque, etsi rarius quàm in illis, fluxus sanguinis fieri solet è naribus, maxime verò in vtrisque fit, cum anterior pars capitis dolet, frons inquam, & tempora: nam cum hac parte habent nares maiorem rectitudinem: ex posteriori capitis parte abscessus post aures aut in partes alias magis fieri solent.

Μᾶλλον δὲ καὶ προσδέχεται καὶ μὲν αἷματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεώτεροισι πέντε ἢ τριήκοντα ἔτην. τοῖσι δὲ νεωτέροισι, τὴν ἐκπύησιν.

Magis autem oportet expectare fluxum sanguinis in iunioribus quàm trigintaquinque annorum, in senioribus autem suppurationem.

In quibus naturis, ætatibus, regionibus, aut temporibus anni (nam omnium horum est eadem ratio) sanguis copiosior & calidior est, fluxum sanguinis expectare oportet magis quàm suppurationem, in contrariis, suppurationem magis. Nam in illis ob multitudinem & colorem erumpit antequàm suppuret, in his non erumpens, suppurat: ergo in infantibus aut iuuenibus (ii enim sunt qui nondum trigessimum quintum annum excefferunt) & in hominibus natura calidis, & regionibus meridionalibus, & vere, ac æstate, expectare oportet sanguinis fluxum magis: in senibus & frigidis, & septentrionalibus regionibus, & hyeme, ac autumno, magis suppurationem.

CAPVT XIX.

Ὡς ἡ ὀξείη ὀδύνη ξυπυρετώ ξυχεαῖ τε ἐξωχερά, δεινόν. κίνδυνος γὰρ ἀπὸ φρονήσεως τὸν ἀνθρώπον, ἐσπολέει, ὡς ἔν τε τῆσι τὸ πρὸς φάλαγγες ἐόντος, πικρῶς δὲ προσέχον τὸν νόον τοῖσι σημεῖοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας.

Vris acutus dolor cum febre continua & vehementi, graue est. Periculum enim, ne homo desipiat & moriatur. Cum ergo fallax hic locus sit, celeriter oportet animum aduertere omnibus signis à primo die.

In omnibus Græcis codicibus inuenitur, ὡς ἔν τε τῆσι τὸ πρὸς φάλαγγες ἐόντος, id est, cum igitur hic modò fallax sit, tamen ego, ut alij omnes enarratores, puto corruptum esse locum, legendumque pro φάλαγγες, ut lectio sit, cum igitur hic locus fallax sit. Quorum verborum sensus est, auditum, id est, porum illum auditorium, esse locum fallacem, id est, faciliè medicos fallere. Causa est, quod hic locus solèt sæpè pati leues morbos. Nonnunquam verò adeo graues ut ante optimum diem soleant homines interimere, proinde Hippoc. semper monet animum aduertere, cum hic locus laborat, & ad rectè curationem obeundam, & ad mali grauitatem cognoscendam. In hanc ipsam sententiam dictum est ab eodem auctore. 6. Epid. Com. 3. cont. 13. sin aures doleat, lanã digito circumdatam vnguento madefacito, deinde iniiciens ite-

rum in volam, lanam auri subiecto, ut ipsi aliquid effluere videatur: deinde super ignem imposito, dolus. Certè nomen illud dolus, nihil aliud significat post præscripta verba, quàm accuratè esse curandum dolorem aurium, eò quòd fallax sit. Causa qua locus hic fallax est, satis est aperta. Nimirum solet leuibus de causis dolores pati, ut ob nudam intemperiem, aut statum qui non sunt periculosi, verum solet etiam cum doloris causa leuis non est, ut cum est inflammatio non omnino minima, magna pericula afferre. Nam est locus acuti sensus, accipit enim insignes neruos è quinto pari eorum, qui à cerebro oriuntur: & est vicinus admodum cerebro, illique dictis neruis continuatus: hac causa faciliè illi consentiet cerebrum, facileque mala huius loci in ipsum cerebrum transfundentur, cerebro ergo timendum est, dolente auditu ob inflammationem, timendumque est delirium, atque mors, aut per phrenitidem, aut parum, aut apoplexiam, aut tale quodpiam malum, eorum quæ obstructione cerebri solent interimere. Quò inflammationem auris describeret, dixit, dolor acutus cum febre continua & vehementi. Nimirum morbi aut symptomata, quæcunque denique causas valde calidas sequuntur, solènt acuta ab Hippoc. vocari, ita in aphorismis hoc nomen accipitur, ubi scripsit. Si pingue quod innatat mictum confertim sit, renum acutum morbum significat. Hoc ergo est quod modò dicit, dolorem acutum. Constat verò hunc fore cum febre continua & vehementi, eos verò dolores, qui sine inflammatione sint, sine febre, aut non cum tali febre futuros. Itaque potest malum hoc accidere poro auditorio, eritque graue, ac locus fallax est. Quid ergo agendum? animum celeriter aduertendum signis omnibus à primo die. Dictum enim sæpè iam est, quantum referat signa omnia con siderare, ne quod illorum seorsum nos fallat.

Ἀπὸ λωπὴ δὲ οἱ μὲν νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἐσδομαῖοι, ἐπὶ θάσον ὑπὸ τῆσι τῆσι νοσήματι, οἱ δὲ γέροντες, πολλῶ βραδύτερον. οἷτε γὰρ πυρετὸς καὶ αἰ τὸ φροσύνη, ἡσσοῦν αὐτοῖσιν ἐπιγίνον, καὶ πᾶσι ὡπα δια τῆσι φθάνει ἐκπύησιν. ἀλλὰ τῶν τῆσι μὲν τῆσι ἡλικίῃσιν ὑποστροφῆσι καὶ νοσήματι ἐπιγινόμενα δόκοι, ἐίνεσι σὺν πλείεσσιν. οἱ δὲ νεώτεροι, πρὶν ἐκπύησαι τὸ ἔσ, ἀπὸ λωπὴσιν ἐπὶ λω γερύη πύον λωκὸν ἐκ τῆσι ὡπῆσιν, ἐλπίς τῶ νεωτέρω πρὸς ἔσ, λω γερύη καὶ ἀλλὸ τι αὐτῶ ἐπιγίνονται καὶ ἔσ, ἡσσοῦν σημεῖον.

Moriuntur verò ex tali morbo iuniores homines septimo die aut citius, seniores verò multò tardius. Febres enim & deliria minus ipsis accidunt, atque ideo aures possunt suppurari: verum his atatibus recidive morbi accidentes plurimos interimunt, iuniores verò antequàm aures suppuret, moriuntur, si autè fluit pus album ex aure iuniori, spes est eum superuicturum, si aliud etiam optimum signum ipsi accidat.

Dictum paulò antè est, ex inflammationibus, quæ suppurantur extra thoracem, citius mori iuniores, quàm seniores, hoc etiam docet hic Hippoc. exemplo inflammationis auris, reddit causam, quam nos paulò antè hinc acceptam reddidimus: quia (inquit) febres & deliria senibus minus accidunt. Intelligi-

inus hinc iuniores, vt paulò antè, omnes qui sunt in ætatis calidis constituti. His maius periculū est, ne moriantur veementia febris, & delirantes, antequam possint suppurari: senibus verò non est id periculum, expectant enim suppurationem: sed alio modo mori solent, tardiùs scilicet & ob debilitatem facultatum corpore non perurgato, & per recidiuas. Perpetuum certè est in senibus, non tam mori veementia morbi, quàm longitudine, & multitudine recidiuarum. Verùm non docet Hippocr. in iunioribus nunquam venire ad suppurationem inflammationes aurium, veniunt enim sæpe, atque adeò cum veniunt, multo citiùs, quàm senibus, nam ante septimū aut septimo die: quod si fit, & pus album affluit, spes est fore vt homo superstes sit, si quod aliud optimum signum sit. Sed dices, quorsum hic requirit alia signa? an non est satis vt homo superstes maneat ex inflammatione suppurata, si pus candidū appareat, quin alia quoque adsint bona signa? Certè si nullus alius affectus corpus affligebat præter auris inflammationē, & pus bene exeat, nequaquam ad internam partem declinās, non puto cum bene iam suppurata est, posse mori hominē, iuniorē præcipuè, in quo fortis facultas est & minùs timentur recidiuæ. At verò quò intelligam? cum bonum pus est, an illius aliquid intrò decumbat, aut aliud aliquod malum præterea sit, oportet reliqua signa considerare: verùm vbi Hippoc. dicit, si aliqd aliud optimum sit, intellige, non si quodcūq; aliud quod suo genere optimū sit, adfit (non enim quodcūque erit satis) sed si quod aliud eorum, quæ ad omnes morbos acutos maximi momenti sunt: vt si vrina quoque optima sit aut respiratio optima: aut intellige (verior enim ac facilius ita erit sententia) ita dictum esse, si aliquod aliud optimum sit, ac si diceretur, nisi aliquod aliud pessimum sit: cenfeo verò ita legendum, quia plerunque plus valet ad prædicendum signum pessimum vel vnicum, quàm optima etsi plura sint.

CAPVT XX.

Φλυπία καὶ ἄλλο σημεῖον ἤθηται τῶν προκεκερμίστων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν κινδύνῳ εἶναι τῶ ἀνθρώπῳ.

Fauces exulcerari cum febre, malum. Verùm si aliud signum superveniat eorum quæ dictum est pessima esse, prædicere oportet, cum periculo esse hominem.

Pharynx seu fauces est ea pars oris, quæ inter laryngem & gulam est, quæ pars exposita admodum iniuriis est, & per ardentē febre & per destillationes à capite, & per magnam cacochymia. Proinde cum caput destillatione acri laborat, exulceratur, aut cum totum corpus laborat magna cacochymia. Quo fit vt plerisque eorum qui morbo gallico aut elephant tentantur, in faucibus vlcuscula fiant. Sed citra hæc (nam hic de solis acutis febribus est sermo) per ardentē febre ardent maximè viscera. Rarò enim non est prima mali sedes aut in thorace, aut in hypochondrio. Cum ergo dicta particula incumbat viæ quæ venit à pulmone, & quæ venit à ventriculo, excipit fimos omnes, qui ex il-

lis locis ascendunt. qui si acres ac erodentes sint, quales, cum laborat aliqua internarum partium erysipelate aut simili affectu, verisimile est esse, fit vt exulceretur. Oportet ergo locum hunc per eas febres assiduè intueri, eadem prorsus causa, qua linguam, eodem enim modo repræsentat febris veementiam: nimirum vt per febre, maximè ardentem, lingua fit arida & multis fissuris affecta, si ingens sit, ita etiam fiunt faucium vlcera, maximè si Medicus curam deposuerit per febris ardorem vtendi auxiliis quæ sitim sedant. Verùm cum Medicus hæc auxilia non omiserit, exulcerari fauces multò maioris ardoris in visceribus indicium est: merito ergo Hippoc. dicit malum esse, est enim malum, non tamen adeo, vt vel sine omni alio signo possis periculum mortis prædicere. Nam fieri potest, vt ob destillationem quæ cum febre coniuncta sit, exulcerentur fauces quod nõ adeo malum est, vt hac vna causa mortis periculum merito possis prædicere: esset tamen, si ob erysipelam in visceribus facta essent vlcera: sed cum hoc affectu non poterunt nõ apparere signa alia praua. Oportet ergo signa alia considerare, & si aliquod aliud prauum appareat, periculum mortis prædicere: ego testari possum, me signum hoc magni facere, vidisseq; multos quibus febris ardens iam videbatur inclinare, cum hac affectione perire: quod accedit grauissimum, est fastidium quoddam maximum, adeo vt nihil possint accipere, sed potum etiam detestentur, quamuis exurantur, in his coniectavi semper internas gulæ partes vsq; ad ipsum ventriculum, vlcere exedi.

Αἱ δὲ κινάγχαί, δεινόταται μὲν εἰσι καὶ πύξιαι ἀναιρέσιν, ὀκρόσαι μὲν ἐν τῇ φάρυγγι, μηδὲ ἐκδηλον πύεσσι, μὴτ' ἐν τῷ ἀίχλιν· παλαιοὶ δὲ πόνον παρέχουσι, καὶ ὀρθόπνοιαν. αὐτὰ γὰρ καὶ αὐθιμερόν δοσπνίγχαί, καὶ δὲ ἀπρεσμία, καὶ τελευτῆαι, καὶ τεταρτῆαι. ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα πῶσα πηλοῦσας πόνον παρέχουσι, ἐπαύρονται δὲ καὶ ἐρυθρήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιεῖσιν, ὀλέθρια μὲν κάρτα, χρονώτερα δὲ μάλλον τῶν πύξιν, ἐν τῷ ἐρυθρήμα μὲν γίνηται, ὀκρόσαι δὲ ζυμωθεὶς θείη ἢ φάρυγγι καὶ ὀ αὐχλιν, αὐτὰ δὲ χρονώτερα, καὶ μάλισται ἐξ αὐτῶν πύξιν φέουσι, ἐν τῷ αὐχλιν καὶ τῷ ἐρυθρήματι ἐρυθρήματα ἐχθρὰ, καὶ μὴ παλινδρομήτ' ἐν ἐρύσιπelas εἰσῶ.

Angina grauissima sunt, & celerrimè interimunt, quacumque neque in faucibus quidquam manifestum faciunt, neque in ceruice, maximum verò laborem præbent, & orthopnoam. Ha enim eodem die interimunt, & altero, & tertio, & quarto. Quacumque autem in reliquis similem laborem præbent, attolluntur autem, & in faucibus ruborem faciunt, lethales quidem admodum diuturniores autem prioribus, si rubor magnus sit. Quibus verò fauces & ceruix simul rubent, ha sunt diuturniores, & maximè has euadunt, cum ceruix & pectus ruborem contraxerint, & non recurrerit intrò erysipelas.

Hippoc.

Hippocrates non distinguit, vt alij, species anginae per affecta loca, alias vocans synanchas, alias cynanchas, aut parasyanchas, aut paracynanchas: nam hæc tres species dixit, quas omnes cynanchas appellat, cum tamen prima sit, quæ ab aliis cynanche, secunda quæ synanche dicitur. Itaque non ita loquitur Hippocrates, sed omnem morbum ceruici proprium, q suffocationis infert periculum, anginam vocat: fit verò id periculum aut inflammatione aliquis partis earum, quæ ad ceruicem pertinent vel os, aut ex vertebrarum colli peruersione ad interna, vt comprimant viam spirationis. Hanc, quæ peruersione tali fit, anginam ab Hippocrate nominari dices, 2. Epidem. constit. 2. Ita igitur vsurpans Hippocrates nomen anginae, diuidit eam modò in tres differentias, quæ magnitudine periculi, & signis quibusdam distinguuntur. Prima est, quæ neque in faucibus, neque in ceruice facit tumorem, neque ruborem manifestum, tamè facit hominem vehementer laborare dolore, & spirare distenta ceruice præ difficultate respirationis. Hac differentia conitat contineri inflammationem internam gutturis, & illam anginam, quæ sine inflammatione fit peruersione vertebrarum. Nam hæc solùm nullum tumorem, neque ruborem facient in parte sensui exposita. Hanc dicit esse adeò periculosam, vt quarto die interimat, aut priùs, primo, secundo, aut tertio. Certè inflammationem internam gutturis breuissimè suffocaturam quiuis intelligit, tenet enim ipsam viam spiritus, qua parte est maximè angusta, qua causa statim priuat hominem voce, hiareque facit, & respirare distenta ceruice. Eam quæ peruersione vertebrarum fit cum perpetua febre esse lethalem, Hippocrates ipse dixit in aphor. dicens: A febre habito si collum peruertatur, & vix potest deuoarare, lethale. Secunda differentia anginae est, quæ priori similem laborem facit, attolli verò facit fauces in tumorem, ac ruborem contrahere. Constat verò hanc fieri inflammatis faucibus, quæ quidem quamuis laborem ac dispnoeam faciat, vt prior (potest enim id facere, cum hæc particula insit laryngi) tamen tantò minùs periculosa, & tantò diuturnior erit, quantò pars parti magis externa est. Constat verò ex dictis, Hippocratem 2. Epidem. part. 2. secundæ speciei anginae, huius inquam, nullam fecisse mentionē, quidquid alij enarratores sentiant. Nam illic nunquam dixit de inflammatis faucibus, sed de peruersione vertebrarum. Dictum hic est ab Hippocrate in descriptione huius differentia, si rubor magnus sit, quia non quicumque rubor est ad hanc differentiam satis, sed qui apertè indicet inflammationem in faucibus. Nam quidam rubor non potest abesse à faucibus etiam cum est prima differentia anginae: nam, si non aliter, ob viciniam cum parte inflammata, & ob strangulationem: hæc enim solent conuocato sanguine facere ruborem totius oris & faciei, & tumorem venarum sub lingua, & in temporibus. Hanc maximè solent homines euadere, aut si non euadunt, est diuturnior. Est tertia species, qua non fauces solùm, sed & ceruix rubet: nam per hanc constat inflammationem magis spectare ad externas partes, quare constat, hanc ipsam speciem tantò magis salutarem fore, quantò ad externa magis vergent tumor & rubor: magis ergo adhuc salutaris erit, si ceruicem totam & pectus occupet rubor. Addit Hippocrates, & non recurre

rit intrò erysipelas: quæ nõ aliorum addidit, quàm vt causam redderet dictorum. nimirum proinde probantur tumores maximè conspicui, quòd putentur interna libera esse, proinde damnantur qui euanescent (ita dicebat paulò antè de parotidibus) aut nunquam apparent, quòd putentur ad interna recurrisse. In hac ipsam sententiam dicit statim ipse Hippocrates, securius verò est tumorem & ruborem quàm maximè extrà vergere: Verùm cum causa qua tumorem externas partes occupare bonum putatur signum, fit quòd partes internas putetur destituisse, si non destituisse aliis signis intelligatur, non gaudebit merito Medicus, quòd tumorem in thorace magis dilatatum videat: sed tunc solùm, cum tantò respirationem faciliorem factam viderit, quantò tumor externa magis occupauerit. Nam aliter non reliquerit humor interna, sed factus fuerit maior confluxus illius ad guttur, adeò vt ad externa etiam regurgitet, quid ergo certè cum erysipelam in thorace & alias externas partes serpere videmus, consentiam in spiritu potissimum debemus contemplari: nam si hæc ad est, gaudendum, quòd serpat: sin minùs, non gaudendum.

Ἡν δὲ μὴτε ἐν ἡμέρησι κελύμηνιν ἀφανίζονται τὸ ἐρύσιπelas, μὴτε φύματ' ἐξυσεσθῆτος ἐν τῷ ἐξω χωρίῳ, μὴτε πύον ἀποθήσῃ, ρηίδως τε καὶ δόσινως ἐχθρὰ δροκέη, τὰ αὐτὸν σημάδια ἢ ὑποπροβλεῖ τῶ ἐρυθρήματ'.

Sin autem neque in diebus decretoriis euanescat erysipelas, neque tuberculo ad externa conuerso, neque pus excreat, facileq; ac sine dolore habere videatur, mortem significat, aut reditum ruboris.

Nomine erysipelatis & ruboris, eadem prorsum affectio significatur hoc loco. Constat verò laborante homine angina ea, quæ ruborem in collo facit, euanescere ruborem repente, sine spuitione copiosa puris, & nullo tumore erumpente extrà, malum esse, foreque vt aut mortem afferat, recurrente humore ad pulmonein, aut vt redeat rursum. Perpetuum enim est in morbis omnibus, qui sine euacuatione aliqua mentione digna remittuntur, aut in grauiore alios mutari, aut redire rursum. Itaque est suspecta salus, quæ sine euacuatione fit. In hac sententiam dictum est ab Hippoc. ipso in aphor. Iis, q non ex ratione melius habent, nõ oportet fidere, & statim, Plurima enim taliu stabilia nõ sunt: itaque si cum rubor cessat, tuberculo foras erumpente (est verò tuberculum Latinis, & γύμα Græcis, vt aliis locis explicuimus, tumor quicumq; præter naturam, maximè à succis crudis, quanq; aliquando de genere quodam tumoris in adenibus dicitur) aut excreto multo pure, bonū est. Nam collecto succo toto in tuberculum, ac conuerso ad externa fit, aut foras per excretionē pulsa materia, si verò neutro horum facto euanescit rubor, constat malū esse, dicta prius causa. Sed est perpendendum, an ita euanescere ruborem in die decretorio, minus malum sit quàm alij diebus, an contra deterius. Nam si deterius est, malè Hipp. videtur dixisse, si neq; in dieb; decretoriis euanescat erysipelas, neq; tuberculo ad externa

conuerso, neque pure excreato, mortem significat. Non enim eo, quod non in die decretorio euanescat, significabit mortem, imò verò eò magis significaret, si in die decretorio euanesceret. At verò ita habere quod ad diem decretorium attinet, id est, deterius esse in die decretorio quàm alio die fieri, constat ex iis quæ suprâ diximus: nimirum dies decretorios addere fidem signis quibusuis: fieri quibus in illis mala, deteriora, & bona, meliora. Videtur ergo hic Hippocrates incautè scripsisse verba illa, neque in diebus decretoriis: sed verba huius orationis ita intelligenda sunt, atque si diceretur, si verò neque tuberculo foras conuerso, neque multa puris facta excreatione, in die decretorio euanescat erysipelas. Itaque prima negatio non in proxima verba, sed in posteriora fertur.

Α ὁ Φαλέρερον ἢ τὸ οἶδημα καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλα ἐξω τρεπεδαζ, ἢ ἢ ἐς τὴν πνύμονα τραπένη, ὡς ὁνομαζομένη τε ποιεῖται, καὶ ἐμπνοῖ ἐξ αὐτῶν ὡς τὰ πολλὰ γίνονται.

Securius autem tumorem & ruborem maxime extrâ verti, si verò in pulmonem tendat, insaniam faciet, & suppurati ex ipsis plerunque fiunt.

Hæc oratio enarrata iam satis est, illud modò oportet dicatur, ex angina quæ non vertitur foras, pulmoniam maxime debere timeri: qua ipsa causa Medici prohibent in angina mitti sanguinem vsq; ad animi deliquium, ne scilicet fugiens sanguis ad interna per deliquium animi, tendat in pulmonē.

CAPVT XXI.

Ὁ ἢ γαργαρεῶνες, ἐπικίνδυνοι, καὶ ἀποπέμνεσθαι, καὶ ἀποχάριζεσθαι, ἐς αὐτὸν ἐρυθροὶ τε ὡσεὶ καὶ μεγάλοι, καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τῆς τοῖσι καὶ αἱμορραγίαι· ἀλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσι ἀλλοιοσι μισχανήμασι περιήδηται καταγαίνειν ἐν τῆ τῶν χροῶν. ὁπότεν ἢ ἀποκρίθη ἢ δὴ παῦν, ὁ δὴ σαφυλλῶν καλέσται, καὶ ἤδη τὰ μὲν ἀκρον ἔργα γαργαρεῶν ὅσον τε καὶ περὶ φέρες, τὸ ἢ αἰώπερω, λεπτότερον αὐτῶν τῶν καιρῶν, ἀσφαλὲς ἀναχέειν. ἀμεινον ἢ καὶ τὴν κριλίαν ἀποκενώσαντα χειρουργίᾳ χρῆσθαι, ἢ ὅ, τε χροῶν ἢ ἐρυχλωρῆν, καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἀνθρώπος.

Gurgulionem secari, & scarificari periculosum est, quandiu ruber sit & magnus, etenim inflammationes superueniunt ei, & sanguinis fluxus. Verum oportet tunc temporis talia curare alius machinamentis extenuare. Cum verò secretum iam fuerit id totum quod vnam vocant, & factum fuerit summum gurgulionis maius, & rotundum, & suprâ est tenuius, hoc tempore tutum est manus admouere. Melius autem est subducta etiam alio chirurgia uti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

Videtur totum hoc caput ad artem medendi magis quàm ad prænotationem pertinere: pertinet

tamen non parum ad artem prædicendi: cætera obiter hic occasione capta à prædictione, scripta sunt. Illud pertinet ad prædictionem, si gurgulio secetur aut scarificetur, cum est ruber & magnus, periculū est fluxus sanguinis & maioris inflammationis. Particula, de qua Hippoc. hic disputat, vocatur Græcis γαργαριών Latinis gurgulio, & κίον, id est columna, aut liouis, id est, columella. Galen. 6. de Comp. med. secundum locos reprehendit quosdam, qui hanc partem vocant σαρφάλω, id est vnam, quandoquidem vna non hæc particula, sed quædam in ea affectio, ea inquam de qua hic Hippocr. dicit, quam vnam nominant, cum scilicet extrema gargareonis pars vt vna est rotunda, collecta destillatione. Paulus libro 6. cap. 31. non tantum nomen vna tribuit affectioni cuidam gurgulionis, sed & nomen columnæ, appellans columnam, non gurgulionem vtcunq; habentem, sed resolutum, cum productus est plus satis: inter Latinos inualuit iam vsus, vt hæc particula indistinctè columna, columella, gurgulio, & vna appelletur, verum hoc nihil nos moueat, de nominibus non est quod certemus. Sed quod particule de qua disputamus substantiam, & vsus, & affectus oratione dicamus. Hæc particula est carūcula quædam laxa adeni similis, pendens ex palato superno, impendens epiglottidi & laryngi, ad refractionem vocis, & humectationem laryngis, & attemperationem aeris: maximè exposita est hæc particula defluxionibus è capite, & laborat non raro inflammatione, infert que cum intumescit multum, periculum suffocationis, proinde non raro opus est secare aut scarificare particulam: quod si fit, particula adhuc magna & rubra, accidet fluxus sanguinis, & inflammabitur multò magis. Non ergo statim veniendum est ad sectionem aut scarificationem, sed duplici præparatione prius facta, alui scilicet expurgatione, & extenuatione particulæ, quæ secari debet. quib. machinamentis debeat extenuari, & qua arte curari vna, discas ex Gal. loco citato, & ex Paulo, & Aetio, & aliis, q; de morbis curandis scripsere.

Certè toti corporis præparatio fieri debet sanguinis missione & expurgatione: extenuanda desuper est particula medicamēto astringenti, ac si fieri potest religata desuper filo prætenui, & eo paulatim constricto vsquo dum gracilescat gurgulio, qua parte secandus est: deinceps secanda est, aut scarificanda, aut vrenda ferro ignito, aut medicamento caustico. Sed vide quàm cautè facias, ne os vras ferro, aut medicamentum deglutiat, aut corrodatur alias oris partes.

CAPVT XXII.

Ὅσοι δὲ αὐτοὶ οἱ πυρετοὶ παύονται, μήτε σημεῖων ἢ μομεῶν λυτηρίων, μήτε ἐν ἡμέρησι χειρῶν, ἢ ἀποστροφῶν προσδέχεσθαι χρὴ τοῖσι.

Quibus febres cessant, neque cum signis solutionis, neque in diebus decretoriis, recidiuam his expectare oportet.

Signa solutionis præcipua, sunt, signa concoctionis antecedentia, & euacuationes subsequæ, quæ præ magnitudine morbi satis copiose videatur esse. Quæ sine his soluantur, præter rationē soluantur, proinde

proinde his non oportet fidere. nam vt dicitur in aphorif. plurima horum stabilia non sunt. Timeri itaque debet recidiua. Et alibi: sine signis leuantia mortem indicant, nam concoctiones non tantum iudicij celeritatem, sed & securitatem significat. Securitas verò est, vt non timeatur recidiua. Iam verò solutionem die decretorio fieri, facere ad securitatem & alio die fieri, afferre metum recidiuæ, celebratissimum est apud Hippocratē, alicubi quidem ita dicit, facta mentione sudorum per dies decretorios. Qui verò non ita fiunt, laborem significant & morbi longitudinē, & recidiuam. Alibi, febricitantem nisi diebus imparibus (vocat verò illic decretorios, impares) febris reliquerit, solet recidiuare. Innumera alia loca sunt in hac sententiam scripta. Itaque vtrumq; horū est necessarium ad securitatem, signa solutionis, & dies decretorius. Non ergo solum intelligendum est, recidiuam expectari, cum vtrumq; deest, sed etiam cum alterū deest, vtcumq; deficit. Nam etsi cum signis solutionis, solutio fiat, si extra decretorium diem fiat, suspicio est recidiuæ, quanquam tunc non tanta, quàm si die decretorio, tamen sine signis solutionis, solutio fieret. Nam tunc temporis, si omnia solutionis signa adsint (concoctio videlicet & euacuatio) non solum malum est, sed deterius etiam quàm si id ipsam alio die fieret, vt de euanescentia erysipelatis per anginam antea diximus. Tamen tunc quoq; cum neq; die decretorio, neq; cū signis solutionis, solutio fit, est solutio infida, timeriq; debet recidiua.

Ὅστις δὲ αὐτῶν πυρετῶν μακρῶν περιεσηκῶς ἀνακειμένη τῷ ἀνθρώπῳ, μακρῶν ὁδῶν ἐχέσθαι ἀπὸ φλεγμονῆς τινα, μήτε ἀπὸ φέρας ἀλλῶ μὴ δὲ μίαν ἐμφανέα, τὰ πῶν προσδέχεσθαι ἀποστροφῶν μετ' οἰδημάτων τε καὶ ὁδῶν ἐν τῷ ἀρθρῶν, καὶ ἐν τῷ ἡσόν ὅτι κατὰ μακρῶν ἢ γίνονται καὶ ἐλάσσονα ἢ ὅτι αὐτῶν ἀποστροφῶν, τοῖσι νεωτέροισι τρηκῶντα ἔτιον.

Cum autem febris prorogatur, homine affecto, vt conualituro, neq; dolore ob inflammationem aliquam detinente, neq; ob aliquam aliam causam manifestā, huic expectetur abscessus cum tumore & dolore articulorū, & nonnunquam eorum, qui in imis partibus sunt: magis autem fiunt, & minori tempore, tales abscessus iunioribus quàm triginta annorum.

Hactenus disputauit Hippoc. de abscessibus quorundam locorū, hic de abscessibus generatim, nullius partis facta mentione, disputationem aggreditur. Multa ergo dictorū necessariò repetit. Dictum certè prius erat, cum febris prorogatur, plus quàm propria illius constitutio videatur exigere, cæteris apparentibus vt in conualituro, expectari debere abscessum, vtpote mediocrē quendam solutionis modum, qui tantū ab optima solutione deficit, quanto morte præstantior est: modò addit, neq; dolore detinente ob inflammationem aliquam, neq; ob aliquam causam manifestam, quia cum nō est aliqua talis causa prorogationis febris, apertū est, ex crassis succis morbum pendere. Fiet ergo abscessus ad articulos (nam ad hos fieri solere antea diximus) ac nonnunquam, imò verò sæpe ad humiles. Nam

crassi succi deorsum ferri naturā parati sunt. Tales verò abscessus, id est, qui ex crassis succis pendunt, iunioribus quàm triginta annorum crebrius fiunt quàm maioribus natu (intelligit hic eos quæ calidiores ætates agunt, statuit verò hic terminum iuuentutis trigessimū, quanquam suprâ trigessimū quintum statuerat, significans, ætatū nō posse dici certos quosdam terminos) quia ex succis crassis non potest fieri abscessus sine forti facultate, qualis in senibus multò minis quàm in iuuenibus est. Certè senectus idoneos magis habere solet succos ad abscessus, quàm iuuentus, crassiores enim, verum alia causa magis accidit, vt ex crassis succis raro abscessus faciat, nimirum contumaces succi cum facultatis debilitate mortem magis quàm abscessum solent accersere.

Ἐπιπέπρωται ἢ χρῆσι δὴ τῶν πρὸς τὸν ἀποστροφῶν, ἢ ἐκαστῶν ἡμερῶν ὁ πυρετὸς ἐχέων ὑπερβάλλῃ. τοῖσι ἢ γεραιτέροις ἢ ἡσόν γίνονται, πολυχρονιώτερη ἔσονται τῶν πυρετῶν.

Considerare autem statim oportet, quod ad abscessus facit, an viginti dies febris detinens superauerit: senibus enim minus sunt, cum febris longior est.

Prima verba huius orationis ita intelligunt enarratores, si febris superauerit vigesimum diem, statim oportet animum ad abscessum conuertere, id est, abscessum expectare, & considerare illius signa, quasi Hippocrates modò declarat, quod prius dixerat, si qua febris prorogatur. Dicens, illa febris prorogatur, quæ ultra vigesimū producitur (hic enim terminus acutorum simpliciter est) oportet ergo in ea statim cogitare de abscessu. Certè hic sensus satis congruit, tamē congruit multò magis cum iis quæ mox dicuntur, & quæ dicta prius sunt, si illa verba intelliguntur hoc pacto Considerare oportet inter cætera, quæ abscessuum causa considerantur, quantum febris prorogetur, ac proinde an vigesimum diem iam superauerit. Nam quò productior iam est, eò ex crassioribus succis pendere cognoscitur, qua causa in senibus, eò minis expectari abscessus debet, quò febris est diuturnior, contra ac in iuuenibus, in quibus eò magis confirmatur spes abscessus quò febris est antiquior, quia cum facultas senum sit debilis, si qua ratione fieri potest abscessus, certè fiet, cum succi ex quibus pendet morbus, nō erunt admodum crassi, quia cum crassi admodum erunt, succumbet morieturq;: iuuenis verò cum facultate firma sit, tunc abscessus faciet, cum crassus erit succus: nam si tenuis est, prius faciet expulsiōnem extra corpus. Verum inter omnes, pueri habent sæpissimè abscessus, quia ob voracitatem congerunt succos crassos, & habet per eam ætatem magnum naturalis facultatis robur.

Χρῆσι ἢ τὸ μὲν τοιαῦτα ἀποστροφῶν προσδέχεσθαι, ἢ ἐπὶ τῷ ἐόντι ἢ πυρετῶν, ἐς ἢ περὶ τῶν κατὰ σπλάγχνα, ἢ ἀπὸ τῆς κατὰ λαμβάνῃ περὶ τὰ νημῶν τρέπον, καὶ τῶν ποιῶν τῶν φθινωπῶν προσελάση. ὡσπερ ἢ τοῖσι νεωτέροις τῶν τρηκῶντα ἔτιον αὐτῶν ἀποστροφῶν γίνονται, ἔτιον οἱ περὶ τῶν μακρῶν τοῖσι τρηκῶντα ἔτιον καὶ γεραιτέροις.

Oportet vero talem abscessum expectare in febre perpetua, in quartanam autem permutabitur, si intermittit, & accipiat erraticum modum, & ita faciens autumno appropinquet: ut autem in iunioribus quam triginta annorum abscessus fiunt, ita quartana magis agentibus trigessimum annum, & senioribus.

Duplicis permutationis mentionem hic facit, abscessus dicti, qui in febribus perpetuis accidere, & febris quartanae quae intermittentibus & erraticis solet succedere, potissimum vero cum febris tota ferè ætate duravit, & autumno appropinquet. Fit quidem hæc in quartana permutatio, nonnunquam è febribus, quæ à principio intermittentes sunt: de his tamè non est præsentis loci disputatio: est enim de solis acutis, aut qui ex illis decidunt, sed quia sæpe etiam fit ex perpetuis: quia perpetuæ febres per ætatem affligentes nonnunquam solent finire in intermittentes, imminuta causa morbi expurgatisque interius venis & arteriis ac causa proxima, manentibusque reliquiis succi, qui paratus erat putrescere, qui per partes extra venas pulsus facit intermittentem. Hac in permutatione sæpe fiunt erraticæ febres, id est, nullum typum retinentes, & tandem in quartanas firmatur: quia vi caloris vitis crasis succorum, qui priores morbos committent, partibus, gignitur multa melancholia, quæ quartanas febres parit: verum fieri non potest, ut tota succorum sæx simul ac æqualiter melancholia fiat, sed inæqualiter, adeo ut per partes varij succi fiant, qui varias febrium accessiones afferentes, omnem typum corrumpat, tandem multa melancholia facta, in quartanam finiatur malum. Vtrunque vero magis accidit autumno, aut prope autunnum: erraticæ febres ob inæqualitatem temporis: quartanae ob melancholiam, quæ eo tempore redundat. Quibus causis dictum est ab ipso Hippocrate, autumno vero & plurimi morbi æstivi & febres quartanae & erraticæ, harum permutationum ut abscessus fit in agentibus ætates calidas magis, ita quartanae in senibus, quia crassiores habent sanguinem, ac proinde plus facis, quæ ardore febris perpetuæ (nam hæc adesse dicimus) in melancholiam possit transire. Neque vero est quod dicas maiorem ardorem esse in iuuenibus qui vrant, ac vrendo atram bilem faciat, atque ita quartanam magis. Nam cum de febre perpetua, quæ vtrique, seni inquam & iuueni, adest, loquamur, non potest non esse etiam seni calor qui vrant, plus ergo faciet materiæ commo-

Τὰς ἡ ἀποστάσις εἰδὲν ἔχει, τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινόμενας, ἡρονιώτερον τε πτωόμενας, ἡσσαν ἡ παλινδρομίας.

Abscessus scire oportet hyeme magis fieri, & tardius sedari, & minus recurrere.

Abscessus hyeme magis fit quam ætate, id est, sæpius fit, quia eo tempore succi crassi abundant. Neque vero proinde colligere possis, magis etiam fieri per senectutem quam per alias ætates. Nam etsi senectus crassiores succos habeat, quam illæ, habet tamen imbecillioem quoque facultatem, hyems vero non habet, imò vero eo tempore quæ ad facultatem naturalem pertinent, melius aguntur. Cum etiam factus est abscessus, in hyeme tardius sedatur, quam aliis temporibus, ob frigus aeris, quod discussioni omnis tumoris, & solutioni cuiusvis morbi impedimento est. Minus etiam recurrit tumor qui factus est, id est, minus retrocedit ad interna, quia cum succi eo tempore crassiores sunt, sunt difficilius motus, proindeque, qua causa per hyemem raro turgentes sunt, raro etiam cum in partem aliquam abscesserint, retrocedunt. Neque certè illa cura calefaciendi aeris, quæ in exanthematum curatione maior adhibetur hyeme quæ ætate, tam est, ne retrocedat (maius enim periculum retrocessus est in ætate) quam ut facile erumpat. Ex his satis constat abscessus per hyemem, non ut fiunt crebrius, ita fieri citius quam per ætatem, imò ut sedantur tardius, ita etiam tardius generari, ob crassitatem succorum & frigus aeris. Nam crebritatis abscessuum eo tempore sunt duæ causæ, robur facultatis, & crassities succorum: contrarij, est vnica, frigus scilicet aeris: tarditatis sunt duæ, frigus aeris & crassities: contrarij vnica, robur facultatis. ergo fient per hyemem sæpius, sed lentius.

Αὐτὸς δὲ ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει Φῆ τὸ κεφαλήν ἀλγέειν, ἢ καὶ ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢ καρδιῶν γῶδες τρεῖς προσφύηται, χαλῶδες ἐμὲ παρέρου. ἢ ἡ καὶ οἶον προσφύηται, καὶ τὰ κάτω μέρη τῆς ὑποχονδρίας ψυχρὰ ἔχει, καὶ ἴσασον ἐπὶ ὀμῆ παρέρου. ἢ δὲ ἐπὶ τῆς φάγης ὑπὸ τῆτον τῆς ἡρόνον, κάρτα παχέως ἐμείται.

CAPVT XXII.

Si quis per febrem non exitialem, dixerit se capite dolere, atque sibi tenebrosum aliquid ante oculos apparere, atque cardiogmos huic accesserit, biliosus vomitus aderit, sin autem & rigor euenerit, & inferiora hypochondrijs frigida fuerint, citius adhuc vomitus aderit. Si vero aliquid bibat aut edat hoc tempore, cito admouet.

De prænoscentia specie solutionis per crissim, nihil hætenus dixerat, sed modò dicere incipit, atque in primis quibus signis possit futurus vomitus præcognosci: signa quæ hic scribuntur, puta dolor capitis & suffusorū visiones, & cardiogmos, id est, dolor, siue morsus oris ventriculi (nam veteres os ventriculi cardiam, id est, cor nominabant) & rigor & frigus partium infra hypochōdria, nonnunquam sunt in genere illorum, quæ salutis aut mortis vocantur, nonnunquam eorum quæ critica. Cum prioris generis sunt, mortis sunt: nam dictum supra est, in capitis doloribus manus ob oculos ferre, aut venari muscas, quod suffusionem indicat, lethale esse. Frigus etiam extremorum lethale esse antea diximus. Reliqua omnia signa mala sunt per se. verum cum hæc sunt critica, id est, crisis signa, vomitum indicant. Proinde in principio huius orationis dixit Hippocrates, si quis per febrem non exitialem, id est, quæ non exitialis esse aliis signis intelligatur: quia si per febrem exitialem hæc accidant, non erunt indicia vomitus, sed mortis. Verum

quinto, prorogabitur vsque ad quatuordecimum: Quanquam ego non ad quatuordecimum solum dicerem, sed aut quindecimum: nam decimusterius est nonus à quinto, & quindecimus est vndecimus: verum quia, ut dictum est à me supra, motus morborum illegitimi sunt, & aliorum etiam motus, unde vis eorum procedit, illegitimus, ac proinde de crisis non semper incidit in eisdem exacte dies, cum dicturus esset decimumtertium, & quindecimum, nominauit quatuordecimum, eo quod nobilissimus in decretoriis hic dies sit: & quia motus lentus qui incepit primo, continetur in acuto qui cœpit quinto, proinde vim etiam magnam habet qui à totius principio est quatuordecimus. Quod Galenus dicit, Hippocratem nominasse nonum & vndecimum eo quod quinquæ decimus sit septimus à tertio, tamen ob motum, qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo, non placet: nam primò quid longius à veritate abest, quam decimum esse septimum, cum tertius est primus? an non est octauus: quòd si tertium omitti vis, cur non omittebas primum, ut octauus septimus esset? certè si dolor fit tertio, tertius est primus dies acutiei, & decimus est octauus. Secundò, cur si nonus & vndecimus arripiunt crissim decimo, quia motus est per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiunt quatuordecimo? Itaque in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo: deinde cum dicitur quatuordecimo, perinde est, ac si decimotertio aut quindecimo diceretur. Cætera quæ dicit de diebus, quibus exacerbantur dolores, facile intelliges, nisi eorum quæ de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt insignes mutationes, cum in concoctionibus, tum etiam in aliis accidentibus. Quartum esse septimi indicem celebratum est. Ergo si primo die morbi fit dolor, & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio: dicit verò quarto maximè & quinto, quia raro non accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintum ob motum, qui per impares dies fit. Si dolor incipit tertio, dolores ingrauescent quinto, si malum soluendum est nono: si malum soluendum est vndecimo, septimo, quanquam septimum Hippocrates non dixit, sed oportet nos addere. Si verò incipit quinto, soluetur quatuordecimo, si reliqua secundum rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbantur, ut de aliis dictum est: ut si nono aut vndecimo exacerbatur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quòd plerisque Medicis hodie est dubium, indices dies solere indicare, non tantum quo die futura sit crisis, sed etiam quæ crisis specie soluendus sit morbus. Nam constat hæc exacerbationem doloris capitis & morsus ventriculi & reliquorum, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Γίνετ' ἡ πᾶντα, τοῖσι μὲν αἰδοράσι, καὶ τῆσι γυναιξί, ἐν τοῖσι τρεῖταισι μάλιστα, τοῖσι ἡ νεωτέροισι, γίνετ' ἡ καὶ ἐν τέτοισι. μᾶλλον ἡ ἐν τοῖσι ξυεχετέροισι πυρετοῖσιν, καὶ ἐν τοῖσι γηροῖσιν τρεῖταισι. Fiant autem hac viris & mulieribus trigesimo anno precipue, iunioribus autem, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

rùm cum febris salutaris esse cognoscitur, oportet putare, si hæc adsint, vomitus futuri esse signa. Nam morsus oris ventriculi confluxum succorum in illum indicat, dolor verò capitis & suffusorum visiones, si cum tali morsu accidunt, aperte per consensum capitis cum ventriculo fiunt. Si verò hæc per totum morbum affligant, merito faciunt magnam spem futuri vomitus, sed cum his accesserit rigor & frigus extremorum, imminentis iam iam vomitus est signum: nimirum succus mordens os ventriculi, ob partis acerrimū sensum rigorē facit, ut quodcunque medicamentum mordax neruo occurrens, solet facere. Hoc est quod Hippocrates ipse significauit 6. Epidem. his verbis, rigor à superiori ventre. Magis autem confirmatur imminentis iam iam vomitus prænotio, si adsint alia quædam (neque enim hic omnia ab Hippocrate relata sunt) ut multa & tenuis spuitio, & tremor labij. hæc refert Galenus 3. de Crisibus, tum etiam 1. Prothetici, Comment. 30. redditque causam, qua, cum instat vomitus, hæc fiunt, nimirum ob continuitatē tunicæ illius, quæ interius per totum os, & ventriculum est.

Τρεῖτων ἡ οἷσιν ἀν' ἀρχῆται ὁ πόνος τῆ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρτοῖσι περὶ εὐπῆται μάλιστα καὶ πεμπτοῖσι, ἐς ἡ πῶν ἐβδόμενῃ ἀπυλάσσονται. οἱ μὲντοι πλείονες αὐτῶν, ἀρχοντὶ μὲν πονέσθαι, τεταρτοῖσι, χειμῶνοντ' δὲ μάλιστα, πεμπτοῖσι. ἀπυλάσσονται ἡ ἐνατάσθαι, ἡ ἐνδεκατάσθαι. οἷδ' ἀν' ἀρχῶντ' πεμπτοῖσι πονέσθαι, καὶ τ' ἄλλα καὶ λόγον αὐτοῖσι τ' πρὸς ἐν γίνετ', ἐς πῶν πωσαρεσκαυδὲ κατὰ κρῖνεται ἡ νεσ.

Quibus autem horum incipit dolor primo die fieri, quarto die premuntur maximè, & quinto, septimo liberantur. Multi autem illorum incipiunt laborare tertio, vexantur maximè quinto, liberantur nono, aut vndecimo. Si verò incipiunt quinto laborare, & alia omnia priora secundum rationem fiunt, quatuordecimo indicatur morbus.

Cum morbus aliquis mouetur lentè primis diebus, deinceps quodam die incipit moueri acutè, computatio dierum non debet incipere à primo die totius morbi, sed ab eo quod acutè moueri cœpit. Huc respiciens Hippocrates in narrandis historiis, narrat quo die homo cœperit febricitare, & quo die cœperit morbus acutus esse. Ergo si primis diebus homo tenetur febre quadam sine insignibus symptomatis, tertio verò aut quinto incipiunt dicta nuper per symptomata, ab eo die computatio incipere debet, erit verò ab eo die, si primo die febris hæc appareat, acutissimus, finieturque proinde septimo die, qui acutissimorum terminus est. Si verò non primo die, erit tantò longior, quantò longius à primo die apparere cœperint. Nam statim à principio acutum fieri morbum, tenuium succorū & acrium signum est, post apparere acutiem, minus esse tales succos significat. Igitur si primo die apparentibus his signis, septimo finitur morbus, si tertio apparuerunt, finietur nono (nam nonus est septimus à tertio) aut vndecimo, vndecimus enim est nonus à tertio, prorogatur verò sæpe vsque ad nonum, quia tertio incipit esse acutus. Eadem ratione, si incœpit

quinto, prorogabitur vsque ad quatuordecimum: Quanquam ego non ad quatuordecimum solum dicerem, sed aut quindecimum: nam decimusterius est nonus à quinto, & quindecimus est vndecimus: verum quia, ut dictum est à me supra, motus morborum illegitimi sunt, & aliorum etiam motus, unde vis eorum procedit, illegitimus, ac proinde de crisis non semper incidit in eisdem exacte dies, cum dicturus esset decimumtertium, & quindecimum, nominauit quatuordecimum, eo quod nobilissimus in decretoriis hic dies sit: & quia motus lentus qui incepit primo, continetur in acuto qui cœpit quinto, proinde vim etiam magnam habet qui à totius principio est quatuordecimus. Quod Galenus dicit, Hippocratem nominasse nonum & vndecimum eo quod quinquæ decimus sit septimus à tertio, tamen ob motum, qui per impares fit, arripitur iudicium à nono aut vndecimo, non placet: nam primò quid longius à veritate abest, quam decimum esse septimum, cum tertius est primus? an non est octauus: quòd si tertium omitti vis, cur non omittebas primum, ut octauus septimus esset? certè si dolor fit tertio, tertius est primus dies acutiei, & decimus est octauus. Secundò, cur si nonus & vndecimus arripiunt crissim decimo, quia motus est per impares, tredecimus aut quindecimus non arripiunt quatuordecimo? Itaque in principio rectè dicebatur nono aut vndecimo: deinde cum dicitur quatuordecimo, perinde est, ac si decimotertio aut quindecimo diceretur. Cætera quæ dicit de diebus, quibus exacerbantur dolores, facile intelliges, nisi eorum quæ de indicatoriis diximus es oblitus. nimirum in indicibus fiunt insignes mutationes, cum in concoctionibus, tum etiam in aliis accidentibus. Quartum esse septimi indicem celebratum est. Ergo si primo die morbi fit dolor, & solutio est futura septimo, quarto fiet insignis mutatio: dicit verò quarto maximè & quinto, quia raro non accipit ambos hos dies mutatio, quartum quia est index, quintum ob motum, qui per impares dies fit. Si dolor incipit tertio, dolores ingrauescent quinto, si malum soluendum est nono: si malum soluendum est vndecimo, septimo, quanquam septimum Hippocrates non dixit, sed oportet nos addere. Si verò incipit quinto, soluetur quatuordecimo, si reliqua secundum rationem fiunt, id est, si indicantibus diebus dolores exacerbantur, ut de aliis dictum est: ut si nono aut vndecimo exacerbatur dolor. Ex his quæ hoc loco dicuntur, nota, quòd plerisque Medicis hodie est dubium, indices dies solere indicare, non tantum quo die futura sit crisis, sed etiam quæ crisis specie soluendus sit morbus. Nam constat hæc exacerbationem doloris capitis & morsus ventriculi & reliquorum, quæ dictis diebus fit, significare vomitum fore diebus decretoriis.

Γίνετ' ἡ πᾶντα, τοῖσι μὲν αἰδοράσι, καὶ τῆσι γυναιξί, ἐν τοῖσι τρεῖταισι μάλιστα, τοῖσι ἡ νεωτέροισι, γίνετ' ἡ καὶ ἐν τέτοισι. μᾶλλον ἡ ἐν τοῖσι ξυεχετέροισι πυρετοῖσιν, καὶ ἐν τοῖσι γηροῖσιν τρεῖταισι.

Fiant autem hac viris & mulieribus trigesimo anno precipue, iunioribus autem, fiunt quidem & in his, magis autem & in febribus perpetuis & in veris tertianis.

Iuuenibus (hos enim vocat viros & mulieres) utpote in ætate biliosa constitutis, vel per solam terrianam non exquisitam, accidit vomitus biliosus, minoribus verò non nisi in febribus admodum biliosis, quales sunt febres perpetuæ & tertianæ exquisitæ: atque multò minùs senioribus (quanquã hos tacuit Hippocrates) neutri enim illorum agunt biliosam ætaté: nam minores etsi calidi sunt, habent humorem coniunctum, seniores sunt frigid. De tertiana obiter est hic facta mentio, nõ quasi huius operis sit.

Οἱσι δὲ αὐτὴν πρὸς τὸ πῦρ πυρετῶ κεφαλῶν ἀλγέσπαι, αὐτὴν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἀμβλυωγμὸς γίνεσθαι, ἢ μαρμαρυγαὶ πρὸς φαίνοντα, αὐτὴν δὲ τῆς καρδιώσεως, ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἢ ἐπὶ δεξιᾷ ἢ ἐπὶ ἀριστερᾷ ζυτάνεσθαι, μὴτε ζυτὸν ὀδῶν, μὴτε ζυτὸν φλεγμονῆ, αἷμα δὲ τῶν ῥινῶν τῆσιν ῥυτῶν πρὸς δόκιμον, αὐτὴν τῶν ἐμέτων, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν ταῖς τῶν νεύων τῶν αἰμῶν πρὸς ῥῆξιν πρὸς δέχεσθαι, τῶν δὲ τρηκνῶν ἐπὶ τῶν γερατῶν, ἢ ἄσπον, ἀλλὰ τῶν ἐμέτων τῶν πρὸς δέχεσθαι.

Qui in huiusmodi febre dolent capite, & pro tenebris ante oculos, illorum hebetudo fit, aut splendores obuersari videntur, & pro cordis morfu, in hypochondrio aut parte dextra aut sinistra intentio aliqua est, neque cum dolore, neque cum inflammatione, sanguinè è naribus fluxurum his expectandum est pro vomitu: magis autem tunc quoque iunioribus fluxum sanguinis expectare: tamen trigessimum annum agentibus & senioribus minùs, sed vomitus his expectare.

Omnia signa futuri fluxus sanguinis, q̄ hic scribit Hippocrates, scripta sunt aliis eiusdem autoris locis, & multa alia quæ hic omittuntur. quod dicit in huiusmodi febre, est qd̄ paulò antè dixit, si quis per febrem non exitialem, nimirum hæc, vt priùs dictum est de signis vomitus, in lethali febre sunt signa mortis, in non exitiali sunt critica, significantq; sanguinis fluxum è naribus. Dolor capitis commune signum est fluxus sanguinis & vomitus: tamen non eadem doloris species. Nam fluxum sanguinis significat dolor quidam grauens ad tempora. Vomitus dolor mordax toto capite. commune quoque signum est quiddam ante oculos obuersari, tamen non eodem modo. Nam instante vomitu bilioso, ascendunt vapores quidã turbidi ex bile cum multis aliis succis & cibo & ventriculi excrementis confusa, ac proinde faciunt veluti quasdam tenebras ob oculos. Instante fluxu sanguinis, influit in caput nõ vapor solum, sed multus etiam sanguinis, ac influxus copiosus succi facit oculorum hebetudinem, vapor sanguinis, utpote splendidus referensque succum ex quo fit, splendorum visiones facit, neque verò vapor qui ex bile syncera & flaua nascatur, non afferet etiam splendores: nam color flauus non minùs splendens est quàm ruber. Tamen bilis quæ euomi parata est, rarò non est aliorum mixtione conturbata: intentio hypochondrij vtraque aut altera parte, id est, reuulsio, vt videatur sursum

esse detractum, idque sine dolore & phlegmone, significat impetum sanguinis sursum ab hypochondrio versus caput fieri, ita enim superna hypochondrij vasa replentur, ac reuellitur hypochondrium, nõ aliter quàm mulieres sentiunt vteros quasi sursum reuulsos ob retentionem sanguinis in iis venis & arteriis, quæ in eos ingrediuntur. Certè cum hypochondrium sit regio, qua maxima sunt vasa, & qua maximè sanguis abundat, ab eo verisimile est impetum capere sanguinem, cum multus in aliam partem rapitur, vt hac causa tam presentaneum auxilium fit fluxioni sanguinis è naribus, cucurbitula imposita hypochondrio secundum reëitudinem. Neque tamen hic Hippocrates dixit, si sit intentio hypochondrij sine dolore & phlegmone, q̄ si cum dolore & phlegmone intentio fiat, non soleat succedere fluxus sanguinis (nam dixit cap. 9. huius operis, tumori duro & dolenti hypochondrij solere succedere fluxum sanguinis) sed quòd hic de fluxu, qui expectatur in febre sine parte affecta, est disputatio, præter hæc signa scripsit alibi, lacrymas inuoluntarias & dolorè colli & pruritù nasi. Epid. part. 1. ita scriptum est, in ardentibus autem cæterisque febribus, quas colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum vel hypochondriorum etiam contètio sine dolore, his è naribus sanguis profluit. Dictum quoque eodem loco, fluxum sanguinis magis accidere adolescentibus & iuuenibus, quàm senibus, hoc quoque dicit modò. Sed roges quo modo, cum paulò antè dixerit, hoc ipso cap. vomitum in iuuenibus magis accidere, aliis ætatibus minùs (nam etsi Hippocrates solum dixit iuuenibus, nos suppleuimus seniores) modò dicit in senioribus vomitum expectare? Certè non dixit in senibus expectari debere vomitum magis quàm iuuenibus, sed magis quàm fluxum sanguinis, nam vtrumque horum accidit magis iuuenibus quàm senibus, tamen senibus fit fluxus sanguinis minùs quàm vomitus.

Τοῖσι δὲ παῖδι οἱσιν ἀσπασμοὶ γίνονται, ἢ ὁ πυρετὸς ὀξυς ἢ καὶ ἡ γαστήρ μὴ διαχωρῆσθαι, καὶ ἀρθρῶν πᾶσι τε καὶ σκελετοῦ καὶ κλαυθμῶν καὶ τῶν ῥῶμα μεταβάλλωσιν, καὶ χλωρῶν, ἢ πτελίων, ἢ ἐρυθρῶν ἰσχωσιν, γίνεσθαι τῶν ἐξ ἐτοιμοτάτων μὲν τοῖσι παῖδι οἱσιν, τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ ἐπὶ ἑπτα. τὰ δὲ πρὸς σῦντα τῶν παῖδιων, καὶ οἱ ἄνδρες, σὸς ἐπὶ ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν ἀσπασμῶν ἀλίσκοι, ἢ μὴ τῶν σημείων προσγῆνηται τῶν ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷα περ ἐν τῆσι φρενίτισι γίνεσθαι.

Pueris conuulsiones fiunt, si febris acuta sit, & venter non excernat, & vigilent, & terreantur, & lugeant, & colorè mutant, aut chlorum, aut liuidum, aut rubrum habeant. Fiunt autem hæc facillimè pueris recens natis, vsque ad septimum annum, maiores verò pueri & viri non amplius in febribus corripiuntur conuulsionibus, nisi præcedat pessimum aliquod firmisimum signorum, qualia in phrenitide fiunt.

Alibi diximus conuulsionis nomen nonnunquã propriè strictimq; dici de ea musculorum contractione, quæ à causa omnino præter naturam fit, quæ semper est exiccatio aut inanitiõ nerui, vel repletio.

pletio: nonnunquam improprie, & latius, de quavis neruorum contractione inuolutaria, quanquã illius efficiens causa sit facultas mouendi, ab aliqua causa præter naturam irritata, cuiusmodi conuulsio epilepticorum, & alij quidam motus, quos conuulsioni similes dicimus. Hic tamen conuulsionis nomen latius accipitur, vt non solum vera conuulsio, sed motus etiam illi similis significetur, p̄m̄ omnes hæc passiones sunt neruorum quæ proinde facilius in pueris quàm adultioribus fiunt, eò quòd illis debiliores multò nerui sint. Certè conuulsio ex repletione facilius accidit pueris, quòd excrementis humidis abundant, & alioqui membra omnia habeant humidissima. Neque verò proinde nõ accidit etiam illis facilius ex inanitione. Inò facilis eorum dissipatio facit, vt hac quoq; facilius corripiantur. Maiores enim minus habent in membris substantiæ humidæ, tamen quia habent solidiorem & firmiorem, tardiùs amittunt. Motibus etiam conuulsioni similibus capiuntur citiùs ob debilitatem facultatis quæ parem irritationem citiùs refugit. Ita q; omni conuulsione facilius capitur puer. Quo fit, vt à leuioribus causis id patiat, & minora signa satis sint, quò futura conuulsio meritò timeatur. Ergo quò in pueris, potissimum recens natis, aut omnino ante septimum annum conuulsio timeatur, satis est, si adsit febris acuta & venter non reddat, & vigilent & terreantur, & lugeant (intellige, nimium & sine alia causa) & colorem mutant alium ex alio, pallidum, viridem, liuidum aut rubeum (hæc enim conuulsiones antecedere solent) tamen in viris non timebitur meritò conuulsio, etsi adsit febris, nisi simul adsint non ea solum, quæ in pueris requirebamus, sed aliquod aliquæ eorum quæ firmissima conuulsionis indicia esse antea dixim⁹, vt per phrenitidem, labrum aut nasum, aut oculum, aut palpebram peruerti, aut oculorum alterum altero maiorem fieri, & si quæ alia priùs dicta sunt. Hæc continet præsens oratio, constat verò ex dictis, vt pueri non tantum conuulsionibus facilius capiantur, sed & resolutionibus, & aliis neruorum morbis. In hanc ipsam sententiam scripsit Hippoc. alibi. Pueros in huiusmodi incommodis conuulsiones potissimum corripunt. Meritò timemus fore vt febris acuta mollissima corpora siccando conuulsiones faciat. Alium non reddi, siccationis etiã indicium est, maximè in pueris quibus solent semper esse humidæ defectiones, aut etiam raptus humorum in caput. Quia supprimitur aluus, aut siccatis facibus calore, aut rapta humida parte sursum, vt meritò timeamus capiti. Vigilia nimia ad caput pertinet, pavor ascensum in caput fuliginum quæ terrere possunt, significat: hæc eadem faciunt pueros lugere, & irritatio dolorifica neruorum.

CAPVT XXIII.

Τοῖσι δὲ ἀπολασμένους τε καὶ περιεσσωμένους τῶν παῖδιων τε καὶ τῶν ἄλλων, τεκμαίρεσθαι τοῖς ζύμπτωσι συμείοισιν, ὡς ἐφ' ἐκάστῳ ἐκάστω διαγέγραπται.

Morituos autem & liberandos, & pueros & alios coniectare oportet ex omnibus signis, vt in singulis singula scripta sunt. Hinc incipit Hippocr. epilogum facere, vt finem

imponat huic operi. Ergo inquit ad præsentendũ an homo moriturus an superuicturus sit, considerare oportet signa omnia, atq; ita de vnoquoq; iudicare, vt in singulis illorum generibus singula scripta sunt, videlicet in quouis genere dicta sunt quædam optima, quædam pessima, quædam mediocria.

Ταῦτα δὲ λέγω, ὡς ἐπὶ τῶν ὀξέων νοσημάτων, καὶ ὅσα ἐκ τῶν γίνεσθαι.

Hæc autem dico de acutis morbis, & quicunque ex ipsis fiunt.

Hic dicit per epilogum, quod in principio operis dixit per propositionem, dicens, ita autem considerare oportet per morbos acutos. Nimirum hoc opus de solis acutis, aut qui ex illis fiunt, est, quod nos toto opere antè notauimus.

Χρήσθαι τὴν μέλλοντα ὀρθῶς προγνωσκῆν ὅτι περιεσσωμένους καὶ τὸς ἀπολασμένους, ὅσοισι τε ἀπὸ μέλλου παλέονας ἡμέρας ὄψασθαι τὸ νοσημα, καὶ ὅσοισιν αὐτὸ ἐλάσσει, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντες πάντα διδάσκει κείναι, λογιζόμενον τὸς διδάμεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, ὡς περ διαγέγραπται, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν ἕρων, καὶ πνεύλων, ὅταν ὁμῶς πύον τε ἀναθήσῃ καὶ χολῶ.

Oportet autem eum qui sit rectè præsensurus superuicturos & morituos, & quibus multos dies duraturus morbus est, & quibus pauciores, signa omnia discere, & colligentem singulorum vires, aliorum ad alia signa omnia discere, vt scriptum est de aliis, & de urinis & de spuris, quæ simul pus & bilem spurant.

Ei qui arti prædicendi incumbit, duo præcipue sunt propositi scopi, scire an homo moriturus sit an nõ, an longus futurus sit morbus, an breuis. Quanquam huius operis præcipuus scopus est, distinguere morituros à superuicturis, operis verò de crisi⁹ scopus præcipuus, prænoscere per constitutionis morbi notitiam, quanto tempore morbus duraturus sit, & qua vacationis specie sit soluendus. Cum itaq; hi duo præcipue propositi sint Medico scopi, vt eos Medicus assequatur, debet signa omnia discernere, id est, sigillatim singula genera signorum considerare, & in singulis bona & mala & mediocria: & considerare singulorum vires aliorum ad alia. Quod vt intelligas, considera quod supra iam diximus, signa habere quasdam vires proprias ac per se, atque has per se considerari, alias verò ad alia signa, idque quia aut collatum cum alio consideratur an potentius an debilius eo sit, aut coniunctum cum alio addit aut detrahit illius viribus, quæ omnia oportet medicum qui huius artis sit futurus peritus, discernere, considerando in primis momentum cuiusq; generis signorum, deinde conferendo differentias eiusdem generis, vt vomitum nigrum cum viridi, dein de differentias diuersorum, vt vrinam nigram cum pulsu intermittente, rursus coniungendo seorsum signa omnia, quæ eidem causæ attestantur, ac tandem habendo omnium rationem. Porro vires singulorum considerari & conferri possunt, simpliciter, aut ad quædam, vt in hoc tempore, hoc loco, aut

hac ætate. Velut confertur nigra vrina cum aquosa simpliciter, aut aquosa in pueris cum nigra in viris. Ferè omnia hoc opere scripta signa sunt: facies, decubitus, stridor dentium, vlcus, manuum gesticulatio, respiratio, sudor, hypochondriorum affectus, pus, frigus extremorum, liuor vnguam, genitaliũ reuulsio, somnus, deiectio, vrina, vomitus, excretio, capitis dolor, faucium exulceratio. Quædã horum sunt in genere eorum, quæ dicuntur salutis aut mortis, quædam concoctionis aut cruditatis. Atque non omnia hæc signa sunt æqualis potetiae, etsi bona cum bonis, mala cum malis, mediocria cum mediocribus conferantur: sed est vniciq; generi sua dignitas, & vt quodq; signum est, ita illi oportet fidere. Certè qui manuum gesticulacioni tribueret tantum, quantum respiracioni per morbos acutos, grauius erraret. Illud quoq; oportet hoc loco nosse, quod alio loco diximus, signa salutis aut mortis maiores vires habere significando mortem, q̄ significando salutem: signa concoctionis, contrã. Nam cum vita cõstet multis facultatibus, & cuiusq; illarum debilitas extrema possit animanti afferre mortem, vitam verò non possint nisi omnes simul, fit vt multò maius malum sit illarum aliquam debilissimam significari, q̄ bonum, significari constantem. Certè labi ægrum in pedes lethale est, tamen cubare in latus bonũ tantum, nondũ tutum & saluberrium. Ita habet in reliquis. In signis concoctionis contrã accidit: nam morbi materia cocta, nõ potest homo villius morbi mori, tamen materia incocta aut putrefacta non necessariò hominem interimit, potest enim extra corpus pelli. dictum quoq; iam antea est signa omnia consensu aliorum signorum confirmari. Nam Hippoc. vbi vbi scripserat signum aliquod, quod non omnino esset euidentis, considerare alia signa præcipiebat. Illa tamè præcipuè consideranda sunt, illorumq; syndrome requirèda quæ à similibus causis nascuntur. Nam illa signa cum annuntiant, addunt, cum renuntiant, detrahunt plurimum aliorum viribus: vsque adeò vt syndrome taliũ omnium signorum euidentem faciat indicationem. Hoc est ergo quod Hippoc. innuit dicens, singulorũ vires colligentem, aliorum ad alia. Vt si adest vnguũ liuor, atq; simul cum hoc liuore sit facies dicta Hippocratica, vlcus nigrum & reuulsio genitaliũ, & spiritus frigidus, pulsus deficiens, frigus extremorum, euidenter significatur extinctio calidi innati, morieturq; homo. Tamen si cum vnguũ liuore sit bona & calida respiratio, & fortis pulsus, proculdubio liuor ille est fallax, significatq; aliud quã extinctionem calidi innati. Nam hæc videntur esse simul annuentia & renuentia, ob analogiam causarum, & signum quod contingit esse fallax, arguitur à contrariis analogis: quod firmũ & certum, corroboratur à similibus: qualia etiam sunt, decubitus, spirationis motus, somnus, sapientia aut delirium: vt illa quoq; stridor, gesticulatio manuum, capitis dolor, & suffusorum visa, & si quæ alia huiusmodi sunt, quæ ex dictis facillè intelliges, potesq; intra te ipsum tacitus meditari. Mihi satis est aperuisse viam.

Χρη δὲ καὶ τὰς Φορέας τῶν νεσημάτων τῶν ἐκ τῶν ἡμεῶν, ταχέως ἐνθυμῆσθαι, καὶ μὴ λαμβάνειν τὴν τῆς ὥρης κατάστασιν.
Expedit autem imperius morborum semper in

A vulgus grassantium citò considerare, & non latere temporis constitutionem.

Non parum facit ad rectè præsentendum, scire, quæuis temporis constitutio quos morbos afferat, & quouis tempore considerare morborum qui populariter vagantur, impetum, id est, qui morbi populariter grassentur, & quo modo moueatur: illud docet Hippocrates 3. Aphor. hoc, in opere Epid. Duplici ratione hoc confert, primò quia præsentit Medicus qui morbi tempestate instate grassaturi sint, consulitq; vt debeant præcaueri: secundo, quòd morbum eius qui se illi cõmittit, facilius agnoscit, & crises euenturas. Nam cum res per alia signa est dubia, magnam addit coniecturam, hunc morbum esse, aut hunc solutionis modũ fore, quòd hic morbus modò sit popularis, aut hac tempestate per hos morbos hæc solutiones fiant. Huc respiciens Hippoc. in Epidem. describens tempestates solet dicere, quales morbi, & quales euacuationes acciderint: quale est illud: neq; sanguis è narib. nisi paucis admodũ effluit: & alio loco: his è naribus sanguis fluebat.

Εὐ μὲν τοὶ χρῆ εἰδέναι, περὶ τῶν τεκμηρίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λαμβάνειν, ὅτι ἐν πάσι ἐστὶ καὶ πάση ὥρῃ, τὰ τε κακὰ κακὸν σημαίνει, καὶ τὰ χρῆσαι ἀγαθόν. Ἐπεὶ καὶ ἐν Λιβύῃ, καὶ ἐν Δήλῳ, καὶ ἐν Σκυθίῃ φαίνεται τὰ περιγεγραμμένα ἀληθεύοντα σημεία. εὐ γὰρ χρῆ εἰδέναι, ὅτι ἐν τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν, εἰδέναι, τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν, ἐν ἐκμαθῶν τις αὐτὰ κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὁρθῶς ἐπέστηται.

E Recte quoq; scire oportet de indiciis & de aliis signis, & nõ ignorare quod quidẽ quouis anno & quouis tempore mala, malũ significant, & bona bonũ: quandoquidẽ & in Libya & in Delo & in Scythia videtur præscripta signa vera esse. Recte ergo oportet scire quod quidẽ in his ipsis regionibus nõ est difficile plurima illorũ inuenire, si quis discens ipsa distinguere, & colligere ratiocinando sciat.

F Τεκμήριον Græcis, Latinis indiciũ, maius quiddam significat quã σημεῖον siue signũ, nimirũ signũ q̄ maximam coniecturã facit, indiciũ, q̄ non tantã, signũ tantũ est. Sed dictũ antea est, signorũ plurima esse bona aut mala, idq; simpliciter aut p se, quædam ambigua, q̄ vt aliis accedũt, sunt bona aut mala: huiusmodi esse diximus æqualitatẽ aut inæqualitatẽ, & regionẽ eius q̄ continetur in vrinis, & ordinem pulsus, & omnia critica. Quæ simpliciter sunt, semper sunt bona aut mala: alia nõ semper, sed vt accedunt aliis: quare mutatur gratia anni, aut tempestatis, aut regionis, sed quæ bona haberi debet hoc anno, superiori etiã bona erant, q̄ mala, mala: & q̄ superiori hyeme, hoc quoq; vere, & sequenti æstate: & q̄ in Lybia ardentissima regione, in Scythia quoq; frigidissima, & in Delo temperata. Quanq̄ varietas anni, temporis, & regionis, facit vt hæc mala his annis, temporibus, & regionibus magis, alia aliis fiat, & vt hic aut nunc sint minũs mala aut deteriora quã in alibi aut aliã, eò quòd regioni, aut tempori, magis aut minũs congruant, vt in Aphorif. dicitur, tamen vt quæ nũc hic sunt bona, aliquando aut alibi mala sint,

fint, aut contrã, si signa sunt eorum quæ per se bona aut mala sunt, non facit. Nam quod ita est bonũ aut malum, semper est tale. Itaque haud opus fuit, meminisse hoc opere singularum regionum, & singulorum temporum: nam de variis malis, quæ variis temporibus accidunt, scriptum est ab Hippocr. 3. Aphorif. quæ variis regionibus, libello de aere, locis, & aquis: atque de ætatibus hic sunt dicta fatismulta, & de temporibus quædam: à quibus translata ratione ac syllogismo, possit qui quæ scripta hic sunt, didicerit, & alioqui artis ratiocinandi imperitus non sit, per se ipsam discere reliqua.

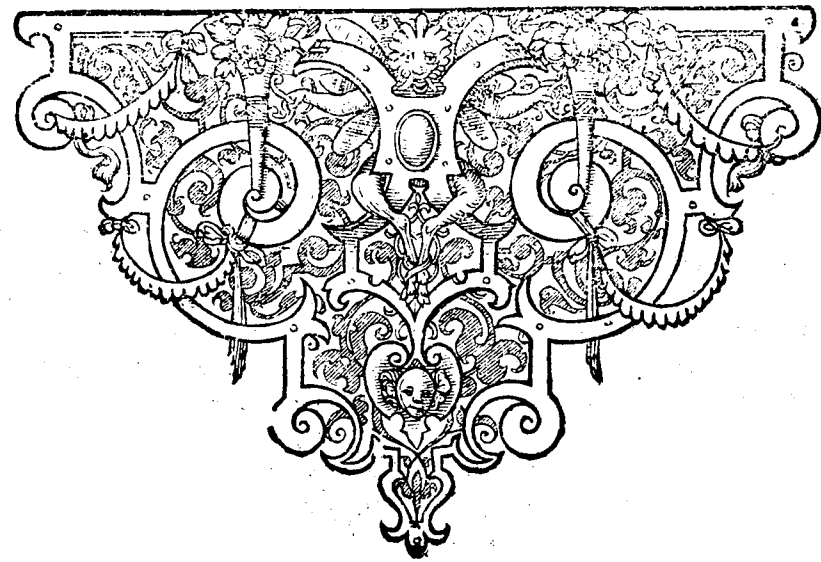
Ποθέειν δὲ χρῆ εἰδένος νεσημάτων ὄνομα, ὅ, τι μὴ τυγχάνῃ ἐνταῦθα γεγεγραμμένον. πάντα γὰρ ὁκρίσται ἐν τοῖσι χρόνοις τοῖσι περιεφημένοις κρίνεσθαι, γνώσῃ τοῖσι αὐτοῖσι σημείοισιν.

B Neque verò desiderari oportet cuiusq; morbi nomẽ, quod hic scriptum non sit: omnia enim

A qua dictis temporibus iudicantur, cognoscas his ipsis signis.

Hoc libro non fuit institutum referre signa propria morborum, neque enim de distinguendis aut cognoscendis morbis est, sed signa quædam communia & superuentientia multis, quibus morituros ac superuicturos omni morbo acuto, aut qui ex acuto fieret, prænoscamus. Non ergo opus fuit singulos morbos percurrere, sed signa. Neque verò opus omnino fuisset morbum quempiam nominare propter præcepta huius partis (erant enim fatismulta signa) sed propter exercitationem, vt exempla nominauit quædam, vt pleuritidem, pulmoniam, empyema. Non ergo est quòd hic desiderentur nomina morborum quæ scripta non sunt, sed in omnibus illis ita de signis iudicare, quemadmodum dictum est: proinde dicit, omnia, quæ dictis temporibus iudicantur, hoc est intra fines acutorum, cognoscas his ipsis signis.

F I N I S.

COMMENTARIA IN LIBROS HIPPOCRATIS DE RATIONE VICTVS IN MORBIS

ACVTIS, AVTHORE FRANCISCO VALLESIO COVARRUVIANO, PRIMARIO

Facultatis Medicæ in Academia Complutensi Professore.

LIBER PRIMVS.

Οἱ ξυγγράψαντες τὰς κνιδίας καλεσµένους γνώµαις, ὅσῃα µὲν πάσχουσιν οἱ κάµνοντες ἐν ἐκάστω τῶν νοσηµάτων, ὀρθῶς ἔγραψαν, ὅσῃα δὲ εἴα ἀπέβαινον αὐτέων, καὶ ἀχρεῖς τῶν καὶ µὴ ἰητρὸς αὐτῶν ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ εὖ παρὰ τῶν κάµνοντων ἐκάστω πυθιάτω, ὅσῃα πάσχουσιν, ὅσῃα ἢ προκαταμαθεὶν ἢ τὸν ἰητρὸν, µὴ λεγοντός τὸ κάµνοντος, τῶν τὰ παλαιὰ παρῆται, ἀλλὰ ἐν ἀλλοιοσι, καὶ ἐπικηρῶσι εἴα ἐόντα, ἐς τέκµαρσιν. ὁ κάµνοντος ἢ ἐς τέκµαρσιν λέγει, ὡς ἔχει ἰητρὸς ἐν τῶν τοιοῦτων, πολλὰ ἑτεροίως γνώσκω, ἢ ὡς ἐκείνοι ἐπεξίεσαν, καὶ ἂν µόνον διὰ τὸ σὺν ἐπιπέτω, ἀλλ' ὅτι καὶ ὀλίγοι τὸν ἀρθρὸν τοῖσιν ἀκέραιον ἐξέρχοντο, τὰ γὰρ πλείονα, αὐτοῖσιν ἐρέσται, πᾶσι τῶν ὀξείων νόσων, φάρμακα ἐλάττωσα διδόναι, καὶ ὀρθῶν, καὶ γάλα ἐς τὴν ὄρην πιπίσκαι. καὶ µὲν ἐν ταῦτα ἀραρὰ καὶ ἀρμόζοντα τοῖσιν νοσηµάσιν ἐφ' οἷσιν παρήνεον διδόναι, πολλὸν αὐτῶν ἐπέπνευεν, ὅτι ὀλίγα ἐόντα αὐτῶν ἐστὶν. καὶ ἔχ' ἔτι ἔχει. οἱ µὲν τοῖς ἕτερον ἐπιδοσκόφουσαντες ἰητρικώτερον δὴ πὲρ ἡλθον περὶ τῶν προσοσιῶν ἐκάστωσιν. ἀπὸ δὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι ξυγγράψαντες ἐδὲν ἀξιολόγους, καὶ τοῖς µέγιστον παρῆσαν. τὰς µὲν τοῖς πολυτροπίαις τὰς ἐν ἐκάστω τῶν νόσων, καὶ τὴν πολυαχιδίῳ αὐτέων, σὺν ἡγόνων ἐνοι, τὰς δὲ ἀρθρῶν ἐκάστω τῶν νοσηµάτων ἀφ' ἑκάστη ἔλεγοντες, ἐκ ὀρθῶς ἔγραψαν, µὴ γὰρ καὶ σὺν εὐαρίθμητον εἶη, εἰ τῶν πρὸς σηµανέται τὴν τῶν κάµνοντων νόσον, τὸ ἕτερον τὸ ἕτερον διὰ φέρειν τὴν καὶ µὴ τὸ αὐτὸ νόσημα διοκεῖν εἶναι, καὶ µὴ τὸ αὐτὸ νόσημα ἔχει. ἐμοὶ δὲ ἀνδραίει µὲν ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νόον, καὶ γὰρ ὅσῃα ἔργα διήκει καλῶς, ἐκάστω ἔχει ποιεῖν καὶ ὀρθῶς, καὶ ὅσῃα τεχνεῖς ἔργα, τεχνεῖς, καὶ ὅσῃα καθαρίως, καθαρίως, καὶ ὅσῃα ἀνοδῶνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνοδῶνως ποιεῖν, καὶ ἄλλα πάντα τὰ πρὸς τὸν νοσηµάτων φέρων τῶν πάλαι, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιεῖν ἔχει. µάλιστα δὲ ἀν' ἐπιπέτωσιν ἰητρὸν, ὅς τις ἐν τοῖσιν ὀξείσιν νοσηµάσιν, ἂν σὺν πλείονος τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τῶν τοιοῦτων φέρων τὴν ἄλλων εἴη ἢ τὸ βέλτιον. ἐστὶ δὲ ταῦτα ὅσα, ὅσῃα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι, πάλαι ἔτι, καὶ περὶ πάλαι.

Αὐτῶν, καὶ φρενίτιν, καὶ λήθαργον, καὶ καῦσον, καὶ τ' ἀλλὰ νοσηµάτα, ὅσῃα τῶν ἐχόμενα ἐστὶν, ὧν οἱ πυρετοὶ τὸ ἐπίπαι ξυνοχέες ὄντες, κτείνουσιν. ὅταν γὰρ µὴ λοιµώδεις νόσους τρέψωσι πρὸς κτείνους ἐπιδηµήσῃ, ἀλλὰ ποσάδες εἴσιν αἱ νόσοι καὶ µὴ πρὸς πλείονοι, ἔστω τῶν τῶν νοσηµάτων διονηστικῶσι µάλλον, ἢ τῶν τῶν ἄλλων τῶν ξυμπάντων. οἱ µὲν οὖν ἰδίως, ἐκάρτα γνώσκουσιν τὰς εἰς ταῦτα διαφέροντας τῶν πάλαι, ἐπερὶ τὴν τε µάλλον ἰηµάτων ἐπιπέτωσιν ἢ ψεύεται εἶσιν. ἐπὶ τὰ µέγιστον σηµεῖον τὸδε, ὅτι οἱ µὲν δημότω, ἀξιοετώτατοι αὐτοῖς ἐουτῶν περὶ τῶν τῶν νοσηµάτων εἶσιν, ὡς μελετητῆα εἶναι. οἱ γὰρ µὴ ἰητροί, ἰητροὶ διοκέουσιν εἶναι, µάλιστα διὰ ταῦτα τὰς νόσους, ἡνείδειν γὰρ τὰ ὀνόματα ὅσῃα µανθάνειν ὅσῃα νεόμισται ποσὸ φέρουσα, ποσὸ σὺν τὰ τοιαῦτα κάµνοντας, καὶ γὰρ ὀνοµασθῆναι τῶν πρὸς σάνης χυλόν, καὶ οἶνον τοῖον, ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελικρητόν, ἀπαντα τοῖσι δημότωσι διοκέουσιν ἰητροὶ ταῦτα λέγειν, οἱ τε βελτίους, καὶ οἱ χείρους. τὰ δὲ ἔχ' ἔτι ἔχει, ἀλλ' ἐν τῶν τοιοῦτων δημότωσιν, καὶ πάλαι µέγιστον διαφέρουσιν ἑτέρα ἑτέρων. διοκεῖ δὲ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα µάλιστα, ὅσῃα τε ἀκαταμάθητά ἐστὶ τοῖσιν ἰητροῖσιν, ἐπικηρῶσι ἐόντα εἰδέναι, καὶ ὅσῃα µεγάλα ὠφελείας φέρει, ἢ µεγάλα βλάβας. ἀκαταμάθητα µὲν οὖν, τὰδε ἐστὶ. διὰ τὴν ἀραρὸν ἐν τοῖσιν ὀξείσιν νόσοισιν, οἱ µὲν τῶν ἰητρῶν, ἀπαντα τὸν αἰῶνα διατέλεσσι πρὸς ἀνάσσειν διδόντες ἀδητήτῃς, καὶ νοµίζουσιν ὀρθῶς ἰητρῶσιν. οἱ δὲ πινες, περὶ πάντας ποιοῦσιν, ὅσῃα κτείνω µηδερµίλιον κατὰ τὴν ὀκάµνων, µεγάλῃ γὰρ βλάβῃ ἡγουῖται εἶναι, ἀλλὰ δι' ὅσῃα διητεύοντες τὸν χυλόν, διδόνουσιν. οἱ δὲ πινες αὐτέων, ἔτ' αὐτῶν πρὸς πάλαι πηχίλιον διοίεν, ἔτε χυλόν. οἱ µὲν, µέγιστον αὐτῶν ἐδοξαί, γὰρ νηπιὸν ὀκάµνων, οἱ δὲ καὶ διὰ τὴν ἀραρὸν ἀρρὸν ἀν' ἑρὸν τὴν νόσον. µάλα µὲν οὖν ἐδὲ πρὸς βλάβουσιν τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰδοσκόφοι εἶσιν οἱ ἰητροί. ἴσως δὲ ἐδὲ πρὸς ἀλλόμοσιν εὐρίσκειται, καὶ τοῖς φερόμενοι γὰρ ἔχει ὅλη ἡ τέχνη ποσὸ τῶν δημότων µεγάλῃ, ὡς µηδὲ διοκέειν ὅσῃα ἰητρικῶν εἶναι, ὡς ἐν γὰρ τοῖσιν ὀξείσιν τῶν νοσηµάτων, ποσὸν δὲ διοκέουσιν ἀλλήλων οἱ χειρωνακίαι, ὡς ἂν ἕτερον ποσὸ φέρει.

ρη ἡγούµενον ἄρρῶν εἶναι, ταῦτα νοµίζουσιν ἢ δὲ τὸν ἕτερον, κακὰ εἶναι. καὶ γὰρ ὁ ἀνὰ κατὰ γὰρ τὸ τοῖον, πλὴν τεχνῶν φαίεν ὁμοίωσιν µαντικῇ. ὅτι οἱ µαύπτες τὸν αὐτὸν ὀρθῶς, εἰ µὲν ἀρρῶν εἶη, ἀραρὸν νοµίζουσιν εἶναι, εἰ δὲ δὲ δὲ εἶος, κακόν. καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ τὰ τοιαῦτα ἀλλὰ ἐπ' ἄλλοιοσιν. ἀλλ' ἐνοι τῶν µαύπτων, ταῦτα τῶν τεχνῶν. φηµὶ δὲ πάλαι καλόν εἶναι τὸ σκέµµα, καὶ ἢ δὲ εὐφροσύνην τοῖσι πλείονοι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικηροτάτοισι. καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσιν πᾶσιν ἐς ὑγιάν µέγιστον τὸ δυνάται. καὶ τοῖσιν ὑγιάνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ἐς ὅ, τι αὐτῶν ἐκάστω ἐθέλοι.

Quaecunque quidem patiuntur egrotantes in singulis morbis, recte scripserunt, & quomodo quaedam ipsorum enenerunt, & hucusque etiam qui Medicus non sit, possit recte conscribere, si bene ab egrotantium quocungq. didicisset quae patiuntur: quaecunque autem antea scire oportet ipsum Medicum, non dicente ipso egroto, horum multa ommissa sunt alia in aliis, & quaedam quae peropportuna sunt ad bonam coniecturam. quando autem ad coniecturam dicitur, ut oporteat singula curare, in his multa aliter intelligo, quam ut illi prodiderunt: & non solum ob hoc non laudo, sed quod etiam paucis numero auxiliis utebantur: nam plurima ab ipsis relata, praeter morbos acutos, pharmaca purgantia dare, & serum & lac oportunè propinare. Si quidem igitur haec optima sint, & quadrantia morbis in quibus dare monent, longè digniora laude essent, quod pauca cum essent, sufficerent. nunc autem non ita habet. Qui igitur postea rursus eas disposuerunt, medicè magis transegerunt de eis quae exhibenda sunt singulis. Sed neque de ratione victus antiqui conscripserunt quidquam mentione dignum, at qui res magna hoc est: multos igitur modos in singulis morborum, & multiplicem ipsorum diuisionem, non ignorauerunt quidam, numeros autem cuiusque morborum exactè dicere volentes, non rectè scripserunt: non enim facile numeratu sit, si quis aestimet egrotantium morbum, quod alius ab alio aliqua re differat: & non videri eundem morbum esse, nisi idem non habeant. Mihi autem placet in tota arte mentem adhibere, etenim quaecunque opera docet bene, omnia oportet facere etiam rectè: & quaecunque opera celeriter, celeriter: & quaecunque purè, purè: & quaecunque sine dolore exerceri oportet, quam maxime fieri possit, sine dolore facere: & alia omnia huiusmodi facere oportet aliorum modum in melius mutando. maximè autem laudauerim Medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos ho-

mines occidunt, in his in melius differat aliquid ab aliis. Sunt autem hi acuti, quos vocant antiqui, pleuritidem, & peripneumoniam, & phrenitidem & lethargum, & causum, & alios morbos, qui his proximi sunt, quorum febres, semper continue existentes, occidunt: cum enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, sed sparsi fuerint morbi, & non similes, ab his morbis moriuntur plures, quam ab aliis omnibus. Idiotæ igitur non valde agnoscunt eos qui in his differunt ab aliis, aliarumq. magis curationum laudatores & vituperatores sunt. deinde magnum signum hoc est, quod populares ignorantissimi horum in his morbis sunt, utpote quae studio consequi oporteat: qui enim Medici non sunt, medici videntur esse precipuè ob hos morbos, facile enim est nomina discere quae consueuerunt proferri apud ita egrotantes. si enim nominet quis ptissana cremorem, & vinum, tale aut tale, aut etiam mulsam, omnia haec videntur vulgaribus dicere, & meliores, & deteriores. verum non ita habet: Sed in his valde multum differunt alij ab aliis. videntur autem mihi dignissima esse quae scribantur, quaecunque maxime ignorantur à Medicis, cum oportuna sint ut sciantur, & quaecunque magnas utilitates afferuat, aut magnas lesiones. quae igitur maxime ignorantur, haec sunt: Cur in acutis morbis quidam Medici totam vitam terunt ptissanas dantes non colatas, & existimant rectè curare, quidam autem omnino faciunt, ut hordeum nullum bibat egrotus: magnam enim lesionem putant esse, sed colantes per linteum tribuunt. quidam autem ipsorum neque sanè ptissanam crassam tribuunt, neque cremorem alij quidem vsque dum septimam attingat egrotus, alij autem, & ad finem vsque, donec morbus iudicatus sit. huiusmodi quaestiones ne proponere quidem Medici consueuerunt: fortasse autem neque si proponantur, comperiantur: at qui calumniam sanè habet ars tota magna apud populares, ut videatur ne esse quidem omnino medicina, quia in acutis morbis, tan to opere differunt inuicem artifices, ut quae alius exhibet optima esse putans, haec existimet alius mala esse: & ferè ob hoc artem dicunt similem esse diuinationi. Quia diuinatores eandem aem, si quidem sinistra sit, bonam esse existiment, si autem dextra, malam: at qui & in haruspicina huiusmodi sunt alia in aliis: sed quidam diuinatorum, horum contraria: dico autem pulcherrimam esse hanc speculationem, & germanam plurimis in arte, & maximè oportuna. Etenim egrotantibus omnibus ad salutem magnum quiddam potest, & sanis ad securita-

tem, & iis qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quisque velit.

Hic liber à quibusdam inscribitur de Ratione victus in morbis acutis, ab aliis de Ptissana, ab aliis etiam contra Cnidias sententias. neque sanè nouum est dici de ptissana. Plinius lib. 28. cap. 7. dicit Hippocratem de laudibus ptissanæ librum scripsisse, quod de nullo alio intelligi potest. reuera non multum refert, quo horum modorum inscribat librum, nam quodammodo hæc omnia in idem tendunt: nam hic agitur de ratione victus in morbis acutis, in his semper ferè vtebantur veteres ptissana, aut hac sola, aut omnium maxime. Porro vituperat Cnidias sententias eò maxime, quòd in illis ratio victus, quæ præcipua curationis pars est, aut ommitteretur, aut tractaretur negligenter: ergo hac in parte Cnidias sententias infectari, est rationem rectè instituendi victum tradere: nihilominus melius est, & magis rationi consonum, vocari librū de ratione victus in acutis: nam hic est finis huius doctrinæ, & in hoc paratur liber, vt doceamur rectè victum instituere in acutis morbis qui cum febribus sunt: de aliis verò agitur per accidens, & huius gratia: quamq; neq; solam rationem victus in morbis dictis continet hic liber, sed etiam curationem, vt si res tota dicenda sit, vt deatur mihi liber esse de ratione victus in acutis qui cum febribus sunt, & reliqua curatione, nò dixi autem simpliciter de curatione acutorum, sed de ratione victus & reliqua curatione. quia ratio victus maxima curationis pars est, & de ea præcipue agitur hoc opere, etsi non de ea sola. In hoc præmio Hippocrates non sine magno artificio causam reddit qua hoc opus scribendum suscepit, & aperit operis argumentum, facitq; dicendorum propositionem. Quod vt intelligas, scias nò omnium primum scripsisse Hippocratem de Medica arte (quanquam fortasse ille primus scripsit bene, & methodicè) sed fuisse ante Coos medicos, quorum ille fuit præcipuus (nescio an primus) & ante Cnidios, qui vt Galenus i. Methodi affirmat, cum illis certabāt, & Italos etiam qui post hos cœperunt, Rhodios qui iam incipiebant deficere. Illi omnes nixi sunt artē medicam constituere & augere, verum vt par est, non potuerunt nisi inchoare cum essent primi. Medicina, vt alię omnes artes, nata est ex vulgari notitia, & naturā in sito sciendi desiderio: cum scilicet primi illi homines cuperent scire, sibi ipsis & aliis opem ferre ægrotantibus, neq; adhuc vlla haberent præcepta, cœperunt considerare quæ in ægrotis accidebant, & quædam tentantes facere, & quæ succedebant notare, hæc q; omnia scriptis mandare, vt ex iis quæ in multis fierent aut plerisq;, præcepta nascerentur, quibus constitueretur ars: & posteri maiorum chartas excipientes addebant inuentis, & propius accedebāt iam ad artem. Ita Cnidij, primi quidem scripserunt libros quos vocabant Cnidias sententias, quas posteri rursus emendauerunt & auerunt: atqui quoniam ita est naturā comparatum vt à rudioribus procedatur ad exactiora, qui primas scripserunt, non describebant morbos, symptomata, & signa quibus erat vtendum, nisi vt vulgares etiam & medicinæ imperiti possent, scribentes scilicet

A cet ea quæ videbant obseruabantq; in ægrotis, & quæ ipsimet ægroti narrabant. hoc genus scribendi principium dedit arti duravitq; etiā vsq; ad secula Hippocratis, in hoc enim genere est opus Epidemion: maxima enim ex parte cōtinet narrationes & historias. verum omnium primi, vt pote qui vix scirent aliquid plusquā idiotæ, scribebant cumulatè omnia siue ad rem facerent, siue secus, interim omittentes plurima quæ ad rem faciebant, & ad significadum affectionem aliquam latentem, aut euentum morbi, aut ad indicandam curationem: posteri qui iam propius ad artem accedebant, omittebant aliquantò magis quæ ad rem nihil faciebant, & quæ erant scitu necessaria, quæ toto hoc præmio vocat *ἐπιμαρτυρία*, id est, oportuna, seu ad rem facientia, tradebant. Hippocrates non hoc solo genere scribendi vsus est, quanquam & hoc etiam est vsus ob temporis conditionem. Scripsit verò in utroq; genere vt oportebat, præceptiuo sanè in Aphorismis & Prognostico exactè ac optime, & in hoc etiam opere, etsi nò tam exactè: narratorio in Epidemiis, narrans verò ea solum quæ ad doctrinam essent oportuna, inepta & vulgaria omittens. ergo, inquit, qui Cnidias vocatas sententias scripserunt, rectè scripserunt, id est, fideliter narrauerunt (nò enim rectè & medicè) quæcunq; patiuntur ægrotantes in singulis morbis, & quomodo quædam ipsorum euenerunt: verum hucusq; etiam qui Medicus non sit, possit rectè conscribere, si bene ab ægrotantibus didicisset quæ patiuntur: nimirum ad nos sæpè deferuntur relationes eorum quæ patiuntur absentes ægroti à barbitonioribus aut etiam ab aliis idiotis conscriptæ. quæcunq; autem (inquit) antea scire oportet ipsum Medicum non dicente ipso ægrotato, horum multa omissa sunt, alia in aliis: non scilicet omissa sunt omnia in omnibus, neq; in aliquo morbo omnia, sed quædam in hoc, quædam in illo: itaq; in omnibus omissa ab illis sunt aliqua, alia in aliis. Quæ medicum oportet per se ipsum nosse, neq; ab ipso ægrotante discere, plurima sunt, nam morbi essentias & internas causas, non oportet ab ægrotante petere, sed neq; symptomata omnia, colorem enim vultus, linguæ & oculorum, partium quarundam extenuationes, aut peruersiones, & quædam huiusmodi medicum ipsum oportet considerare, ægrotus enim non narrabit, partim quòd non sentit, partim quòd nescit an hæc faciāt multum ad rem. Quæ ægrotum narrare oportet, sunt quæ ad ipsius sensum pertinent, & animales actiones, vt quæ pars doleat aut non doleat, dormiat an non possit dormire, & causæ externæ quæ iam sunt elapsæ, vt iter egisse, vigilasse, potasse, aut aliud huiusmodi, atqui & hæc ipsa aliquando medici ostentationis gratia & admirationis tentat per seipsum diuinare, iuxta illud quod in prognostico dicit Hippocrates: si nondum ex aliis indiciis coniecturā facere possit, interrogare oportet an vigilauerit homo, aut famem sustinuerit: itaque omittebant Cnidij Medici plurima eorum quæ medicos oportet animaduertere, ea dicentes quæ vulgaris quispiam scribere posset, interrogans de singulis ipsos ægrotos. verum ea quæ medici solent notare, non omnia sunt æquè scitu necessaria, neque æquè refert omitti: quædam enim plus aliis sunt ad coniecturam oportuna & proinde cum maiori incommodo omittentur: velut si quis narrans quæ laboranti febre acuta accidunt, omittat dicere an sitiāt, malè fecerit;

A cerit: deterius verò, nò dicat an facilè respiret: quia facilitas respirationis magnam habet vim ad salutem in morbo acuto, qui cum febre affligit: hoc est, peropportuna est ad coniecturam faciendam de futura salute: dicit itaq; illos omisisse multa, & quædam quæ peropportuna sunt *ἐπιμαρτυρία*, id est, ad coniecturam, non qualemcunque, sed artificiosam, & veritati proximam: nam vt in calce Prognostici diximus, interest inter *σημεία*, id est, signa, & *τιμήρια*, id est, indicia, quòd indicia dicuntur ea, ex quibus rationales coniecturam faciunt proximam euidentiā: quoniam autem omiserunt multa peropportuna ad coniecturam faciendam de occultis & de futuris, vt de morbi essentia, & causis, & constitutione morbi, & morbi exitu: & ad coniecturam dicitur, vt oporteat singula curare, id est, & ex his coniecturis nascitur ratio curationis singulorū, necesse est vt in curationibus errauerint: proinde in his (inquit) multa aliter intelligo, quàm illi prædiderunt, id est, in morborum curationibus multum ab illis dissentio. explicat deinde peculiariter, quomodo errarent in morborum curationibus, dicens eos ad morbos longos vsos fuisse perpaucis auxiliis, sed dices, quid ad rem? quorsum longorū morborum meminit, nunc agere incipiens de acutis? Si enim in acutis vtebantur satis multis auxiliis, non videbantur hoc loco notandi: nisi verò ex professo hic liber scriptus est eòtra Cnidias sententias: non certè: Sed aliò tendit, nimirum vt dicat illos etsi in acutis non peccauerint, vt in longis, auxiliorum penuria, peccasse tamen, & priores & posteriores Cnidios, quòd de ratione victus nihil ferè egerint, cum tamen sit hæc maxima pars curationis acutorum. itaque huc tendunt hæc: Et non solum (inquit) ob hoc nò laudo (quòd scilicet multa omiserint peropportuna ad coniecturam) sed quòd etiam paucis numero auxiliis vtebantur. nam plurima eorum, quæ ab ipsis relata sunt, præter morbos acutos (in quibus scilicet vtebantur aliquantò pluribus) sunt hæc tria, pharmaca expurgantia dare, & serum, & iac. Dices fortasse hos hanc ob causam nò fuisse vituperandos, sed laudandos potius, quòd paucis vtebantur. Ita enim video nunc quidam Medicos eo nomine se præcipue iactantes apud vulgus, quòd nullis ferè medicamentis vtantur: vt alios contra se hac causā peritissimos videri volentes, quòd abundantius multis, & singulis horis aliquid circa ægrotantes nouent. peccant sanè utriusque, nam neque methodus sine materia, neque hæc sine methodo aliquid præstare possit. utrisque respondet Hippocrates, dicens, si quidem hæc optima sint, & quadrantia morbis, in quibus dare monent, longè digniora laude essent, quòd pauca cum essent, sufficerent: nunc autem non ita habet res, non enim sufficiunt. Itaque non vituperantur quòd pauca, sed quòd insufficientia: vtendumque, neque pluribus quàm opus sit, neque paucioribus quàm vt sufficiant. in omnibus rebus præstat mediocritas. Itaque qui primum sententias Cnidias scripserunt, in morborum acutorum auxiliis non adeò defecerunt: & qui postea rursus eas disposuerunt, medicè magis transegerunt, de iis quæ scribenda sunt singulis, scribentes scilicet iam distinctius, & non tam tumultuariè, & confusè, sed neque hi de ratione victus conscripserunt quidquam mentione dignum. atqui res (inquit) magna hoc est. Merito profecto dicit rem ma-

A gniam esse, id est, maximum momentum habere ad curationem, bonum victum. nam quanto præstantior est indicatio virtutis quàm morbi, tantò victui bono fidendum magis est, quàm bonæ curationi. Certè multò plures liberentur cum bono victu, reliqua curatione dimissa, quàm curatione rectè suscepta, sine victu bono. Itaque inquit, magnam rem esse ad curationem, probam victus rationem, hancq; defecisse in antiquorum scriptis. vult deinde indicare, cum magnum momentum habeat in morbis omnibus, maius tamè habere in acutis, & in his magis antiquiores defecisse: vt ob hoc cōstet maxime necessarium fuisse de ratione victus in acutis scribere. In primis dicit illos malè distinxisse morbos à morbis, maleque eos definiisse. Multos igitur (inquit) modos in singulis morborū, & multiplicem ipsorum diuisionem nò ignorauerunt quidam, numeros autem cuiusque morborum exactè dicere volentes, non rectè scripserunt. hæc verba nò possis intelligere, nisi memineris eorum quæ in principio huius commentarij diximus, nimirum in illis primordiis artis, Medicinæ Studiosos nihil aliud fecisse, quàm obseruare quæ in ægrotis videbant: ita ergo cœperunt morbos distinguere, eos qui similia paterentur, similibus morbis pati dicentes: qui dissimilia, dissimilibus: & fingebant quædam morborum nomina, ex quibusdam quæ laborantibus accidebant: quoniam verò nondum agnoscebant essentias morborum, neq; quæ abstrusa in arte, sed quæ vulgares ipsi, faciebant multò plures morborum modos, & multò plura fingebant nomina, quæ illi re vera habent differentias, occasionem scilicet accipientes ab aliquo accidente, quod neq; pathognomonicum esset, neque per se inesset, sed assidens, ac ob accidens aliquod existens, velut si quis, quoniam tertiana laborantes quidam sitiunt multum, quidam minus, dicat tertianam siticulosam, & siti carentem, & putet se diuersos morbos dicere. Multa huiusmodi occurrunt in libris de Morbis, quæ nomine Hippocratis circumferuntur: vt febris singultiens, morbus siccatorius, febris interficiēs, morbus liuidus, morbus ructuosus, & multa alia huiusmodi. Nimirum illi libri non sunt satis exculi ab Hippocrate, & qui satis exculi non sunt, sapiunt ruditatem illius temporis. quoniam ergo non capiebāt antiqui illi differentias morborum, vnde oportebat, sed vndecunq; (ex quocunq; scilicet accidente) faciebant plures morbos, quàm reuera sint, atque ita, vt narrat Galenus, dicebāt esse bilis morbos septē, vesicæ duodecim, renum quatuor, stranguriæ quatuor, morbi regij genera quatuor, scimus tamè non esse tot. Proinde dicit, eos dixisse multos modos in singulis morborum, hoc est, in singulis speciebus modos multos, qui species diuersas non constituerent, numeros autè eorum, secundum scilicet eorū veras species, non dixisse exactè. Reddit causam quid euenerit, dicens, non enim facile numerati sit, si quis æstimet ægrotantium morbum, quòd alius ab alio aliqua re differat. Id est, si æstimet ægrotantium morbum eundem non esse, eò quod alius ab alio aliqua re qualicunq; differat, etiam si ea non sit legitima morbi differentia, atque ob tales differentias diuersa nomina tribuat: ac deinde non videantur ei idem morbus esse, nisi idem nomen habeant. Id dicit, quia etsi ob accidentia quæcunque, diuersa nomina tribuerent, si nihilominus intelligerent,

multa mala habere diuersa nomina, & esse eundem morbum (vt si verbi gratia aliud nomen dedissent tertianæ siticulosæ, aliud sitis experti) minùs peccarent: nunc autem peccabant, quia ob differètiâs accidentarias diuersa nomina tribuebant, & nò putabant eundem morbum esse, nisi idem haberèt nomen. itaque illi malè distinguebant morbos, & malè curabàt, & maximam curationis partem (victus scilicet rationem) omittebant. His dictis, incipit Hippocrates dicere, quid ipse velit, & quorum incipiat scribere. Mihi autem, inquit, placet, in tota arte mentem adhibere: etenim quæcunque opera docet bene, omnia oportet facere etiam rectè: hoc est, oportet animum aduertere in tota arte, atque eligere ex quacunque secta quod bene docet: omniaque, quæ bene docentur, bene exequi, & nihil eorum quæ necessaria sint, omittere, & quæcunq; opera celeriter, celeriter. Nimirum præcipua pars curationis est in captanda occasione, quæ præceps est: neque tamen proinde sunt agenda omnia celeriter, sed quæ ars celeriter iubet facere, celeriter, quæ lentè, lentè. Modus tenendus hac in re est, vt celeritas curationis morbi cuiusque, naturali constitutioni illius aptetur, vt acuti celeriter, longi lentè curentur, festineturq; cuiusque malo occurrere, pro ratione vrgentiæ. Addit, & quæcunque purè, purè. Purè curare arbitror dici, gratis medicamentis vti, minimè horrendis, aut etiam sordidis. Hæc igitur deuentur quoad fieri potest, & quàm minima fieri possit, molestia ægris inferatur. Nam alacritatem comparat & vigore virtutes omnes nostri corporis, placidè & purè tractatæ: contrà im puritate, sorditie, & molestia, languescunt. Quia in re peccant vulgares Medici, neq; lineam tunicam mutare, neque lecti syndonem, neque manus faciè mœ lauare, neq; quidquam aliud quod ad munditiem spectet, suis ægrotis permittentes, ne si longus quidem morbus sit: quasi magni referat volutari suis sordibus, aut quasi nò augeat hoc omnem putrescètiâ. Hippocrates certè consultit, vt ægrotantibus gratiæ præstentur, ad quod etiam genus pertinet quod addit: & quæcunq; sine dolore exerceri oportet, quàm maximè fieri possit, sine dolore facere. Omnia sanè postulant per se sine dolore fieri, præterquàm cum trahendi in partem aliquam causa, aut excitandi, reuocandiue animum, dolor consultò infertur: ea verò in quibus fluxione laboratur, vt quæ inflammata sunt, aut in quibus fluxio timetur, vt vulnerata, confracta, aut luxata, maximè sine dolore tractari postulant: nam præter communem doloris noxam, qua facultates debilitantur, ipse dolor in talibus præcipua morbi causa fit: nihil enim est, quod magis fluxiones conuocet. In finuâs hæc omnia malè tractasse veteres Medicos, dicit: & alia omnia huiusmodi facere oportere, aliorum modum in melius mutantes, hoc est, mutantes in melius modum curandi, quo alij Medici curabant, atque cum multū referat, quocunq; in morbo hæc omnia meliùs exequi, quàm veteres: maximè autem (inquit) laudauerim Medicum, qui in acutis morbis, qui plurimos homines occidunt, in his in melius differat aliquid ab aliis, id est, in his præstantis quæ dicta sunt, differat aliquid ab aliis Medicis in melius, id est, quod ipse meliùs ea præstet. Explicat deinde, qui sint acuti qui plurimos occidunt, dicens, sunt autem hi acuti, quos vocant antiqui pleu-

ritidem, & peripneumoniam, & phrenitidem, & lethargum, & caustum, & alios morbos, qui his proximi seu similes sunt, vt inflammatio hepatis, renum, aut vteri, omnes scilicet, quorū febres semper continuæ existentes occidunt. Probat deinde, hos morbos plurimos occidere, his verbis: Cùm enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, sed sparsi fuerint morbi, & non similes, ab his morbis moriuntur plures, quàm ab aliis omnibus. Pestilens constitutio est, eū vnica aliqua morbi species populariter grassatur, & plurimos occidit, vt in Cranone carbunculi. Cùm autem plurimi ægrotant, suntque multi morbi, & non similes, vt si alij phrenitide, alij pleuritide, alij lethargo tenentur, tempestas est morbofa, sed non pestilens: & morbi, non Epidemiales, sed sparsi dicuntur. dicit ergo plures homines mori ab acutis cum cõtinuis febribus, & sparsis, cuiusmodi sunt omnes quorum essentia est in acutis febribus, aut internis inflammationibus, quàm ab aliis: non sanè, quod aliquis sparsorum plures tollat quàm pestis: nam est in ipsa pestis definitio, vt plurimos occidat, sed quia pestis rarò grassatur, sparsi verò morbi semper, plus aut minùs, fit vt multò plures ab his moriantur, quàm à peste. Ita igitur eius verba audire debemus, ac si diceret, cùm enim non pestilentis alicuius morbi modus aliquis grassatus fuerit, vt certè grassari rarò solet, sed sparsi fuerint morbi & non similes, vt solent semper ferè, ab his morbis moriuntur plures quàm ab aliis omnibus. Hæc itaque est causa, qua ab acutis cum continua febre, & sparsis, moriuntur plures, quàm à peste. eadem est ratio aliorū acutorum qui sine febre sunt (esse enim etiam hos acutos, nò nego, cùm sint breues & periculosi) vt apoplexia, catochus, & carus: hi enim etiam morbi rari sunt, atque constat, etsi apoplexia fortis curari non possit, vix vllum esse acutum morbum à quo pauciores moriantur. Itaque meritò maiori laude digni sunt Medici, qui in horum morborum curatione aliis præstant Medicis, quàm qui in aliis morbis. Accedit, quod hæc maximè ab idiotis, & imperitis Medicis ignorantur. Idiotæ igitur (inquit) non valde agnoscunt eos, qui in his differunt ab aliis, aliarumque magis curationum laudatores existunt, & vituperatores: hoc est, quiuis laudat, vituperatque, quam lubet curationem, nequaquam dignoscens bonam & malam: dicit deinde signum quoddam, quod huius partis Medicinæ ignorantissimi sint vulgares, vt potè ad quam nò satis est empiria, sed quam studio consequi oportet. nam quantò res sunt rariores, tantò minùs ad eas est satis Empiria, actantò magis ratiocinatione indigent. magis ergo opus est studio ad consequendum sparsorum curationes, quàm popularium. Signum verò est hoc: quod qui Medici non sunt, voluntque se Medicos fingere, in his morbis maximè id faciunt, in hisque minimè à vulgaribus deprehenduntur, idque faciunt facile: quia facile est nomina discere, quæ consueuerunt proferri à Medicis, apud ita ægrotantes. Si enim nominet quis ptissanæ cremorem, aut totam ptissanam: aut vinum, tale, aut tale, vt oligophorum, aut generosum: aut mulfam, aut oxymel, certè vulgaribus hæc eadem vidètur dicere, & meliores & deteriores Medici: eademque facere, ac proinde videntur eis omnes eodem modo curare. Verùm non (inquit) ita habèt, sed in his valde multum

tum differunt alij ab aliis: nam etsi faciant eadem, & vtantur eisdem, tempestiuè tamen, aut intempestiuè facere, aut vti, multum interest, & in acutis quàm in longis, tantò plus, quantò discrimen est maius, & occasio rapidior: & in sparsis quàm popularibus, quantò maiori studio ad eos opus est, & Empiria minùs sufficit. Igitur (nam huc tendunt hæc omnia) dignissima sunt quæ scribantur, hæc quæ pertinet ad victum, & reliquam curationem morborū acutorum sparsorum, quæ sunt cum febre cõtinua. Nam videntur (inquit) mihi dignissima esse quæ scribantur, quæcunque ignoratur maximè à Medicis, cùm tamen oportuna sint vt sciantur, id est, talia sint, vt ea sciri multum referat, & quæcunque magnas utilitates afferunt, aut magnas læsiones. Facit deinde propositionem eorum, quæ hoc opere sunt disputanda. Sunt verò quædam dubitationes, quarum decisio pendet ex optima victus instituendi ratione. Quæ igitur (inquit) maximè ignorantur, hæc sunt. Cui in acutis morbis quidam Medici totam vitam terunt, ptissanas dantes non colatas, & exiliant se rectè curare: quidam autè omnino faciunt vt hordeum nullum bibat ægrotus: magnam enim læsionem putant esse, sed colantes per linteum, tribuunt: quidam autè ipsorum, neq; sanè ptissanam crassam tribuunt, neq; cremorem: & alij vsquedum septimam attingat ægrotus, alij autem, & ad finem vsq; donec morbus iudicatus sit. Huiusmodi (inquit) quæstiones ne proponere quidè Medici consueuerunt, fortasse autem, neq; si proponantur, comperiantur earū dissolutiones: nam pendent ex exacta noticia rationis victus in morbis acutis, quam illi non erant assequuti. hanc ob causam dicit, calumniam habere artem apud populares, adeò vt quibusdam videatur, ne esse quidem omnino medicinam, sed figmentum aliquod aut illusionem esse: alij verò dicant, eam non artem, sed diuinandi, aut augurum eorum qui ex auiibus, aut haruspicum, quæ ex animalium extis diuinant, arti similem. hæc sanè verba audimus nunc quoque frequenter, Medicos nihil habere certi, sed illudere, aut diuinando quædam facere, quia in omnibus, præcipuè verò in acutissimis morbis, adeò vidètur discrepare, vt vix villa de re eodem modo videantur sentire, sed quæ alius vituperat, alius commendat. Verùm hæc diætaria popularium sunt, & viris sapièntibus indigna: non enim adeò dissentiant Medici periti. Tametsi enim non eadem fieri iubeant, si tamen in eundem scopum intueantur, nullatenus discrepare censendi sunt. Quod autem verè dissentiant, & vt dicitur, secundum diametrum dissideant, non artis, sed artificum culpa est, quod de morbi essentia, aut causa, aut loco affecto, non eandè habeant sententiam, aut etiam si de his sentiant eadem, de ratione curandi, à diuersis autoribus, diuersas imbuerint opiniones. sunt enim in hac, vt in aliis etiam artibus, de quibusdam rebus practicis contrariæ sententiæ. Quid igitur ob hæc viro sapienti faciendum: certè ars commendanda, ac maximi facienda (nam vir sapiens nò abhorrebit ab ea) eligendum tamen Medicus peritissimus, & in optimis autoribus versatissimus. Concludit tandem Hippocrates hoc proœmium pulcherrima commedatione speculationis de ratione victus, dicēs, dico autem pulcherrimam esse hanc speculationem, & germanam plurimis in arte, & maximè oportunis, id est, & coniunctam cū

auxiliis plurimis, & maximè scitu necessariis, quibus vtimur: illa enim nihil proderant, nisi interim rectè victus instituat. Etenim (inquit) ægrotantibus ad salutem magnum quiddam potest, & sanis ad securitatem, hoc est, ad sanitatè tuendam, & iis qui exercentur, ad bonum habitum, & in id quod quisque velit: hoc est, quisque, siue ægrotus, siue sanus sit, habere poterit ex victu, quod velit: ægrotus enim bono victu sanus euadit: sanus, si solùm vult sanitatem seruare, victu præcipuè id faciet, si etiam velit se robustum reddere, & ad labores comparare, vt athletæ & gladiatores, id quoque præstare potest rectè institutus. Non tamè eadem victus ratio tenenda his omnibus est, neq; eadem præcepta instituendi victum ægrotis & sanis, neque iis qui ad mediocres vires se comparant, & athleticis: nam neq; idem scopus est, sed ægrotis vires mediocriter debilitatas cõseruare, quatenus durare possint, donec morbus concoquatur: sanis, non debilitatas seruare: athleticis, roborare. Ergo ægrotis tenuis: sanis mediocris: athleticis, crassus debet esse victus. Ne tamè crassus pro robore morbos afferat, oportet pariter exerceri: quia, vt i. de Diætâ dicitur, homo comedens & nò laborans, nò potest esse sanus. Sed hæc alterius loci iam incipiunt esse, hic finè habet proœmium, quo multis rationibus indicatum est, tractationem de ratione victus in morbis acutis cum continua febre & sparsis, esse difficilissimam pariter & necessariam, ac proinde scriptu dignissimam: hanc præsens opus continebit.

Πτισσάνη μὲν ἐν δοκείᾳ ὀρθῶς προκεκρίθη ὡς πῖστον τῶν γαστρίων, ἐν τῆσιν τοῖσι νησιμασίαις, ἔπειτα κῆν γὰρ πρὸς κενανθῶν, τὸ γὰρ γλίχρασμα αὐτῆς λαϊκῶν, καὶ ζωαχῆς καὶ προσωλῆς ἐστὶ, καὶ ὀλιδοθρόν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ ἀδύθρον, καὶ δέικπλυτον, εἴ τι καὶ τῆσιν προσδῶσι, καὶ ἔτι εὐψιν ἔχον, ἔτι ἀραδὸν κακὸν, ἔτι ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κελίᾳ, ἀδύθηκε γὰρ ἐν τῇ ἐψήσῃ, ὁπόσον πλεῖστον ἐπέφυκει διογκῶσα.

ptissana igitur mihi videtur, omnibus condimentis frumentaceis rectè præferri, in his morbis acutis: & laudo quidem eos, qui eam præferunt: nã lentior illius leuis, & continuus & iocundus, lubricus, & mediocriter humidus, & sitim extingvens, & facile eluitur, si quis hoc etiam indigeat, neq; adstrictionem habēs, neq;urbationem malam, neq; intumescit in aluo, intumuit enim in coctione, quantum intumescere potuit.

πισσάνη ἀπὸ τῶν πλισσάνων, id est, à pinsendo, significat condimentum omne, quod pinsendo fit: Hispanis dicitur pisto: verùm quanquã nominis proprietate omnia ita condita significantur, tamen cū sine villo addito dicit, antonomasticè significat hordeaceam: cū aliquã aliam ptissanã significare volunt, cum adiecto dicunt, vt πλισσάνη πυρρίνη, id est ptissanam ex tritico: aut χορδοπρισσάνη, id est ptissanam ex chondro: aut φαικοπρισσάνη, id ptissanam ex lentibus. hic verò, intelligens hordeaceã, simpliciter, & sine villo adiecto dixit, ptissana igitur mihi videtur omnibus condimentis frumentaceis rectè præferri in his morbis acutis. Et hæc ipsa est causa, qua antonomasticè dicitur nomen hoc de hordeacea, quia scilicet

hordeacea omnibus ptissanis præstantior est. Vide-
 ri possit, si liber hic instituitur de ratione victus in
 acutis, ac non potius de laudibus ptissanæ, vt aliis
 videtur, a methodè incipere à ptissanæ commenda-
 tione, cum deberet incipere, à præceptis obseruan-
 dis in victus institutione: videtur enim perinde fa-
 cere, ac si quis tractationem de ratione expurgan-
 di, incipiat à rhæbarbari viribus. Sed ratio ordinis
 hæc est: cum proposuisset dubitationem illam, cur
 quidam vterentur tota ptissana, quidam cremore,
 alij neutro, vt huius decisione, tota victus instituen-
 di ratio traderetur, incipit tractationem, incipiens
 quæstioni respondere, quod nõ aliunde melius po-
 tuit incipere, quàm à ptissanæ facultatibus. Gale-
 nus, præter ea quæ in commentariis huius loci di-
 xit, scripsit seorsum libellum de ptissana, qui nihil
 aliud continet, quàm enarrationem huius senten-
 tiolæ, & alterius, quæ huic succedet. Ptissanæ liber
 (quanquã alij aliter censent) verè est Galeni, nam
 eadem continet, quæ hæc commentaria: scripsit ve-
 rò illum seorsum, vt liberiori sermone traderet ra-
 tionem faciendi ptissanam, & facultates & harum
 causas. quæ ergo ibi rectè dicuntur, inde accipie-
 mus. Ptissana quædam est, quæ cruda vocatur, quæ-
 dam quæ cocta: cruda est hordeum modo quodam
 præparatum, & repositum ad vsus, quod nunc vul-
 gari nomine vocatur far, Hispanis farro. Galenus i.
 de Alimentorum facultate, reprehendit eos, q̄ com-
 minuentes in frustula, in mortariis quibusdam li-
 gneis parabant, & parandam docet, solum macera-
 tione & fricatione forti, vsque dum nudentur gra-
 na, & stipula, & cuticula quæ sub stipula est, & sic-
 catione, atq; ita sine comminutione reponendam:
 quia comminutione sicciorum fieri putat, quàm vt
 conferre possit ad humectandum, ac bene nutrien-
 dum corpora: nihilominus video nunc vbique pa-
 rari comminutione, fieriq; vt farinam crassiorum:
 proinde consulerim, aut parari vt Galen. vult, aut
 ex hac vulgari, eligi quæ grandioribus constet fru-
 stulis, excutiq; antequam coquatur, puluerem:
 hunc enim siccitatem & repositum, valde siccantem
 esse constat. Cocta ptissana, partim paratur ex sic-
 ca ptissana, cocta in iure gallinæ, aut lacte, aut alio
 quouis succo: partim ex hordeo. atqui, decocto hor-
 deo parari potest tota ptissana, aut ptissanæ cremor:
 atque hic, cum expressione, aut sine ea. Eligi debet
 hordeum optimum, neque vetus admodum, neq;
 recens: hoc enim excrementitia humiditate abun-
 dat, illud est valde siccum. Aqua etiam sit optima,
 omnis salis, nitrosæ, aut aluminosæ qualitatis ex-
 pers. Maceretur hordeum bis aut ter in aqua cali-
 da, & frictione forti excorticetur: mox coquatur
 cotyla hordei in aquæ cotylis viginti, igne lento, do-
 nec grana omnia, quantum possunt, intumuerint,
 & præ tumore dirupta sint. hæc ipsa grana, tota ptis-
 sana est. Succus autem exprimi potest ex granis,
 aut, illis in fundo relictis, citra expressione, hauriri:
 hodie adicitur saccharum non inutiliter, nam sua-
 vius facit, & extergendi facultatem auget, & pectori
 facit gratius, & nihil detrahit eorum quæ in ea com-
 mendantur. Hæc est ptissana simplex: fieri etiam
 potest medicamentosior, incoctis in ea rebus qui-
 busdam. Galeni tempore incoquebant porrum &
 anethum, nunc multo plura incoquantur, pro cu-
 iusque intentione: nam & adianthum & hyssopum
 solemus incoquere, ad pectus parantes: & radices

A diureticas, cum obstructions videtur esse coniu-
 ctæ cum ea affectione, quæ petit ptissanam. Sed hic
 de simplici agit Hippocrates, cuius, in dictorum mor-
 borum victu, maximus vsus est. hanc dicit, omni-
 bus frumentaceis edulis rectè præferri, quod len-
 torem quendam habeat læuem: duplici ratione læ-
 uem, vt Galen. dicto libello explicat, & ad tactum,
 & potentiam, hoc est, quod si digitis tractetur, sen-
 titur læuis, & haustus aut ad motus cuiusque parti-
 ti, affert lenitatem, & blandum sensum: non sanè
 vt oleum, quod tactu læue est, verum quasdam par-
 tes exasperat, vt laryngem & oculos. Itaque lentor
 ptissanæ vtraq; ratione læuis est, & continuus, nul-
 la partium inæqualitate, aut flatu diruptus: & io-
 cundus, hoc est, omnis insuauis qualitatis expers:
 nam neq; amaro, neq; acerbato, neq; mordente sapo-
 re participat: lubricus, quamobrem nõ hæret plus
 satis partibus, neq; obstruit, vt alia lenta: mediocri-
 ter humidus, ac proinde sitim extinguens, & facilè
 eluitur, habet enim facultatem extergendi, si quis
 etiam hac indigeat: neq; adstrictionem habet, nisi
 C (inquit Galen. loco citato) quanta opus est, ne ven-
 triculi exsoluat robur: neq; turbationem malam ven-
 tris facit, neq; intumescit in ventre, vt alia frumenta
 cocta faciunt, quia intumescens concoctione, quan-
 tum potuit, depofuit flatum. Hinc fit, vt febribus
 acutis accommodatissimus victus sit: nam frigidus
 & humidus, coctu facilis, nutriens tenuiter, plus aut
 minus, vt crassiori aut tenuiori ptissana vti quis ve-
 lit: præterea facilè descendit, & deiicitur, obstru-
 ctiones nõ auget, sed extergendo & emolliendo mi-
 nuit: ad thoracis affectiones est accommodatissima:
 nam blando & iocundo lentore & extersione, faci-
 litat sputum. Sed dices, quo pacto potest hæc habe-
 re ptissana, cum hordeum frigidum & siccum sit?
 Nam cataplasmatibus ex hordei farina vtimur ad sic-
 candum: nosse oportet hordeo esse tres partes, sti-
 pulam, & medullam, & quæ inter hæc est, cuticulam.
 Stipula manifestè est sicca & extergens, medulla
 exiguum, ac nihil ferè, cuticula tantò plus altera,
 E quanto altera minus. Quoniam ergo ex medulla fit
 ptissana, minus siccitatis inde cõtrahit quàm aquæ
 admixtione posset amittere, si aqua pura, tenuis &
 expers omnis qualitatis est, prodit ergo humida nõ
 multum, quia humiditatem aquæ temperat exigua
 illa siccitas hordei: aliter atque in cataplasmatibus, in
 quibus quia farinæ plus est, eiusq; non ex sola me-
 dulla, sed ex toto hordeo, siccandi vis præualet. Ve-
 rum sitim extinguit ptissana plus etiam quàm sola a-
 qua, quia ob maiorem consistentiam quam ex hor-
 deo accipit, diutius moratur in partibus, ac tardiùs
 calefit, minusque dissoluitur. Atqui quoniam lentè
 tandiuq; coquitur, optimam mitionem ea compa-
 rant, ex qua modus ille substantiæ æqualis, blandus
 cum mediocri lentore nascitur. Sed si hæc ita habet,
 & tam multis nominibus ptissana commendatur,
 cur non ea vtimur frequentius? cur eius vsus tan-
 toperè aboleuit? Hic se mirè macerant neoterici
 nescientes, vt se possint expurgare citra veterum
 notam: sed non est quod adeò laborent: non enim
 Hippocrates dicit ptissanam cibis omnibus melio-
 rem esse, sed omnibus condimentis frumentaceis
 G meritò præferri. quiuis ergo Medicus nunc quoq;
 tribuet ptissanam hordeaceam febricitantibus po-
 tiùs quàm triticeam, aut ex legumine aliquo, nõ tamen
 proinde deterius exhibetur ius gallinæ, aut pulli, in
 quo

quo licet etiam pro febre incoquere lactucam, bor-
 raginem, aut cucurbitulam, aut si vis aliqua diure-
 tica desideretur, radices, semina, aut cicera, aut alia
 quæuis ea facultate prædita. neq; solum hoc, sed a-
 lia etiam dantur nihilo deterius, vt sorbilia oua, aut
 saxatiles pisciculi. non enim victus febricitantium
 vna aliqua materia definitur, sed quod tenuis sit, &
 humidus, coctu facilis, & boni succi. Antiquissimi,
 & qui à primis hominibus nondum longè aberat,
 magis vescebantur leguminibus, fructibus & oleri-
 bus (his enim escis in principio homines vtebantur)
 carnibus nondum adeò assueuerant. proinde Me-
 dici quoq; ptissanis per acutos morbos magis quàm car-
 nibus vtebantur. Iam verò sunt homines adeò car-
 niuori, vt indicatione consuetudinis, non immeritò
 Medici ad carnes tenues, dimissis frumentis, de-
 flexerint.

Ολόσι μὲν ἐν πλείοσι ἀνὴσι χρεώονται ἐν τῷ πρώτῳ
 τοῖσι νεώτεροις, ἐδὲ μὲν ἡμερῶν κενεαγγιγμένων, ὡς ἔ-
 πειρησάμεθα, ἀλλὰ χρεώονται καὶ ἐν ἀσθενείῳ, ὡς
 μὴ πὲρ δὲ φάρμακον, ἢ κλύσιν ἀφελπῶν.

*Quicumq; igitur ptissanis vtuntur in his mor-
 bis, ne vnum quidem diem permittant vasa ina-
 niri, vt ita dicam, sed vtendum citra intermis-
 sionem, nisi expediat aut ob pharmacum, aut cly-
 sterem, intermittere.*

Commendauit hætenus ptissanam præ aliis fru-
 mentaceis edulis, incipit nunc docere optimam ra-
 tionem ea vtendi: in primis vituperans inordina-
 tum & intermixtum victum. Suspensari me cogit hæc ora-
 tio ante Hippocratem fuisse eum errorè aut alium
 ei similem, quem Methodici postea iuscitauerunt, al-
 ternatè addendi & subtrahendi cibum. hoc enim
 nunc Hippocrates vituperat, præcipiens vt qui ptis-
 sana vtetur in his morbis, in acutis scilicet cū febre
 continua, nullam accipiendi intermissionem faciat:
 sed omnibus diebus accipiat, nisi fortè ob pharma-
 cum aut clysterem oporteat facere intermissionem:
 & insinuans causam ob quam intermittere nõ debet,
 dicit, neq; vnam quidem diem permittant vasa ina-
 niri. nimirum ob id non debet: ptissana intermittere,
 quod nõ expediat permittere inaniri vasa. Quibus
 in morbis expediens sit vti ptissana tota, quibus cre-
 more, non expediens est dicere modò (neque enim
 potest ante multa alia quæ pertinentia ad morbo-
 rum constitutiones & consuetudines, & peculiare
 naturas, dicenda procedente opere sunt) neque id
 sanè nunc docere Hippocrates tentat, sed quibus
 ptissanis vtendum est, siue tota ptissana, siue cremo-
 re solo, cauendum esse ne vtendi intermissionem
 faciant. Neq; tamè proinde intellige, eum qui tota
 ptissana vti cõeperit, debere semper accipere ptis-
 sanam, & eius tantundem accipiendum quotidie: nam
 ipsemet Hippoc. postea monebit, detrahendum es-
 se cibum, morbo eunte in iudicatioem. Sed detra-
 hendus est sensim, & reueta ea cibaione, præter id
 quod ob instantem morbi vigorem paulatim detra-
 hatur. non tamen quibusdã diebus dandum, vt ve-
 teres nulla arte faciebant, nam ita eueniet vasa ina-
 niri. Ob hæc verba intelligit Galenus, Hippocratem
 excipere pharmacum & clysterem, atq; cum his in-
 telligi etiam misionem sanguinis & euacuationes a-
 lias, eo q̄ euacuationibus vtamur, vbi corpora ple-

na sunt, atq; tunc temporis nullum periculum ina-
 nitionis vasorum sit. Itaq; censet, iuxta sententiam
 Hippoc. abstinentum esse à ptissana, quibus sangui-
 nem mittere, aut pharmaco vti oportet, aut alia eu-
 acuatione magna, ne repleantur plurimũ vasa, alio-
 q̄ plena. Verum meo iudicio fallitur, quandoquidẽ
 eadem ratione abstinentũ fuerit ab aliis cibis vsq;
 dum factæ fuerint omnes scissions venarũ: solent
 verò transigi in his quatuor, aut etiã nonnunquam
 septem dies, quibus si nullus cibus datur, non pote-
 rit æger durare, donec morbus coquatur. Quod si
 illis diebus exiguus admodum datur, necessitatis
 causa, atque factis euacuationibus adiciatur, certò
 cum perpauci morbi fiãt nisi ex repletione, semper
 procedet victus ad crassiorum verius statũ, contra
 ac procedente opere docebit Hippoc. & Medicis
 omnibus receptũ est. Sanè quidam vel ob hunc so-
 lum locum contendũt ita agendum esse, detrahen-
 dumq; cibum primis diebus magis, q̄ redundantis
 succorum tunc temporis sint, se quibus verò cum
 C in inaniri periclitetur vasa, adiciendum. Verum
 hi leuicula quadam ratione falluntur. Nam etsi cibi
 capiuntur ad reficiendũ sanguinẽ qui in venis con-
 tinetur, non tamen sanguis in venis iam repositus
 recentis cibi necessitatem tollit: alioqui athletæ &
 q̄ plurimo succo abundat, nullo cibo indigeret, sed
 in inedia diu contineri possent: scimus tñ eos indi-
 gere pluri cibo, & in ediam minus pati posse. Nimi-
 rum indiget corpora ad retinendas vires, succo vti-
 li, vt partes solidæ nutriantur, & recentis cibo & po-
 tu vt spiritus reficiantur, alioqui animo viribusq;
 omnibus linquũtur homines, etsi sint pleni succo.
 Non igitur quod euacuatione sit opus, non sit e-
 tiam opus cibo, quin etiam fortasse aliquando erit
 opus crassiori, vt facultas possit sustinere morbum
 & euacuationem, mirum si quia mittendus est san-
 guis, iubeas ægrotũ nihil cibi accipere, facies profec-
 to vt linquatur animo, antequã vacuatũ sit quan-
 tum expedit. quid est ergo quod Hippocrates signi-
 ficauit, dicens, nisi expediat ob pharmacum aut cly-
 sterem vsu intermittere? certè, non oportere vt ci-
 bus q̄ congruat morbo, dimittatur vel diem vnam,
 nisi quid aliud intercurrat, quod cogat intermitte-
 re. huiusmodi verò possunt esse multa: Si enim qua
 hora prandendum erat ægrotò, superuenit rigor
 insperatò, ob alterius accessione initium, constat,
 intermittendum esse prandium: ita si cum quotidie
 ad meridiẽ cibum solet ægrotus capere, vna qua-
 dam die pharmacum expurgans bibat, cibandus e-
 rit ea die nõ vt prioribus, sed vt ipsa expurgatio in-
 dicat. demotione autem victus eorũ qui expurgan-
 tur, procedente opere dicetur multa, quorum illud
 est præcipuum, purgatione in media cibos dandos
 non esse: ergo ob pharmacum meritò cibus inter-
 mittetur: sed & nonnunquã cum clystere est vtendũ.
 Nimirum cum cibus prior nõ descendit, dispositio
 exiguit vt clyster infundatur, & intermittatur cibus.
 Itaque ob hæc licet cibum, qui aliis diebus accipia-
 tur, dimittere: alioqui intermittere non debet, hoc ve-
 rò non de sola ptissana, sed de quibusuis aliis cibis
 q̄ ægrotis rectè concessi sint, intelligi debet, nox-
 autem multæ, quæ cibi intermissionem sequuntur,
 vt si quis solitus prandere, nõ prandeat, aut cœna-
 re, nõ cœnet, procedente opere dicentur, quæ ad va-
 sorum inanitionem ferè referuntur, nõ certè venarũ
 & arteriarũ solum, sed ventriculi, & intestinorũ, &

hepat. hæc enim cibo recenti destituta, excrementa vndique commouent, & trahunt, vnde mala innumera nascuntur.

Καὶ τοῖσι μὲν γὰρ εἰς τὴν μείωσιν δις σιτέειν τῆς ἡμέρας, δις δὲ τὸν τοῖσι ἢ μονοσιτέειν εἰς τὴν μείωσιν, ἢ πάλιν δὲ τὸν πρῶτον, ἐκ προουγωγῆς ἢ, ἢ δὲ ἐκ ἀνδραγαθίας, τὰ τε τοῖσι καὶ δις δὲ τὸν, ἢ πάλιν δὲ τὸν πρῶτον.

Et consuetis bis in die cibum capere, bis dandum, consuetis autem semel comedere, semel dandum prima die, paulatim autem, si fieri possit, his etiam bis dandum, si quid videatur adycere.

Quanti faciat Hippocrates consuetudinis indicationem in victus institutione, vel hinc discas, quod de ratione instituendi eum dicere incipies, eius indicationis ante alias omnes meminit, præterquam quod maxima pars operis in disputatione de consuetudine infumetur. Seruari itaque debet indicatio à consuetudine ante alias omnes, non tamen ea sola, sed ita vt locus datur etiã aliis indicationibus, allõ qui eodem victu vti deberet ægroti & bene valentes, non debent autem, sed satis diuerso, non tamen adeo, vt non seruetur semper ratio consuetudinis. Nimirum aliis æqualibus, qui multis cibis vesci consueuerunt, minus tenuiter alendi sunt, qui paucis, tenuius. Ita qui bis die cibum capere consueuerunt, bis etiã cibandi sunt, & qui ter, ter, ac qui quater, etiã quater, nisi quæ alia indicatio obstat. Et qui semel consueuerunt comedere, semel etiã cibum capiant prima die: verum si ob aliam causam videatur adiiciendum paulatim, si fieri possit, his etiã bis dandum. Nimirum consuetudini est primũ faciendum satis, si quæ alia indicatio eam mutare cogit, paulatim mutanda est. Sed quo pacto ab vnica cibaione ad duas potest victus paulatim procedere? quid interest inter vnica & duas cibaiones? certè quod ad numeram attinet, nihil verum si qui prima die octo vniciã ptissanæ vnica oblatione hodie accepit, cras qua hora consueuit cibum capere, accipiat sex, alia verò qua non consueuit, accipiat duas, rursus die sequenti prima oblatione accipiat quinque, alia tres, tandem alia vtraque hora accipiat quatuor, hic sensim ab vnica cibaione ad duas mutatus fit, ad duas scilicet æquales. Sed est consideratione dignum, cur eis qui consueuerunt bis cibari, consulit bis cibum dare pro totum morbum, eis autè qui semel, semel prima die, deinde autem paulatim offerre etiã bis? sed qui putant ob hoc & ob quædam alia quæ procedente sermone dicentur, iuxta legitimam & veram Hippocratis sententiam in morborum principiis esse cibandum tenuissimo, mox apparere incipientibus concoctionis signis, adiiciendum paulatim: verum hæc falli, esseque contra faciendum, in Controuersis mihi monstratum est: esseque quod dicunt contra Hippocratis sententiam, citra dubium constat ex aphor. 10. part. 1. quo ita dicitur: Quibus igitur statim vigor est, his statim tenuis victus exhibendus est, quibus verò vigor posterior, his ad illud, & paulò ante illud tempus subtrahendus est. Antè verò vberius agendum, quò durare possit. Itaque in initiis morborum vberius agendum, eunte verò iam malo ad iudicationem, & concoctione procedente,

A detrahendum. Cur ergo dicit, prima die cibandum semel consuetudinis gratia, mox verò adiiciendam aliam cibaionem? certè nõ dicit adiiciendam cibi quantitatem, sed cibaionem alteram, vt si, vt diximus, qui semel octo vniciã capiebat, ad duas cibaiones, quibus accipiat binas, mutetur. Huius autè rei causa est, quia morbus ad sanitatem habet eandem rationem, quam dispositio debiliũ ad dispositionem robustorum. Vt ergo robustis consultum est, multum crassumque offerre semel, aut bis, debilibus autem paucum & tenue pluries, iuxta id quod Galenus docet in comment. aphor. 17. part. 1. ita ægrotis quàm sanis, indicatione accepta à morbo, minus tenuiusque, pluries autem offerri debet. Hanc ergo ob causam eos qui bis cibari consueuerunt, consuetudinem retinere: eò quòd consuetudo & morbus in eandem indicationem conspirent, eos verò qui semel, consuetudinem mutare iubet ad cibaionem repetitam, eò quòd hanc petat morbus, & indicatio à consuetudine, cui ante alias omnes faciendũ satis est, indicationi à morbo paulatim debeat locum dare. Itaque vbi dicit, si quid videtur adiiciendum, intelligit, si quam aliam cibaionem videtur adiiciendum. Sed rogabis: Si hoc fieri morbus, quò morbus, petit, cur dicit, si quid videtur adiiciendũ? Videri enim debet? certè perinde est ac si diceret, nisi quid aliud obstat. Nam etsi satius sit, eum, qui semel cibum capere consueuerat, ad duas cibaiones permutari: sæpe tamen erit quòd impediatur id fieri, vt si in horam cœnæ aut prandij initium alicuius accessions incidat. Proinde dicit, si quid videtur adiiciendum, id est nisi quid sit, quòd impediatur adiicere.

B Galenus docet in comment. aphor. 17. part. 1. ita ægrotis quàm sanis, indicatione accepta à morbo, minus tenuiusque, pluries autem offerri debet. Hanc ergo ob causam eos qui bis cibari consueuerunt, consuetudinem retinere: eò quòd consuetudo & morbus in eandem indicationem conspirent, eos verò qui semel, consuetudinem mutare iubet ad cibaionem repetitam, eò quòd hanc petat morbus, & indicatio à consuetudine, cui ante alias omnes faciendũ satis est, indicationi à morbo paulatim debeat locum dare. Itaque vbi dicit, si quid videtur adiiciendum, intelligit, si quam aliam cibaionem videtur adiiciendum. Sed rogabis: Si hoc fieri morbus, quò morbus, petit, cur dicit, si quid videtur adiiciendũ? Videri enim debet? certè perinde est ac si diceret, nisi quid aliud obstat. Nam etsi satius sit, eum, qui semel cibum capere consueuerat, ad duas cibaiones permutari: sæpe tamen erit quòd impediatur id fieri, vt si in horam cœnæ aut prandij initium alicuius accessions incidat. Proinde dicit, si quid videtur adiiciendum, id est nisi quid sit, quòd impediatur adiicere.

C Plurimum autem offerri debet. Nam etsi satius sit, eum, qui semel cibum capere consueuerat, ad duas cibaiones permutari: sæpe tamen erit quòd impediatur id fieri, vt si in horam cœnæ aut prandij initium alicuius accessions incidat. Proinde dicit, si quid videtur adiiciendum, id est nisi quid sit, quòd impediatur adiicere.

D Plurimum autem offerri debet. Nam etsi satius sit, eum, qui semel cibum capere consueuerat, ad duas cibaiones permutari: sæpe tamen erit quòd impediatur id fieri, vt si in horam cœnæ aut prandij initium alicuius accessions incidat. Proinde dicit, si quid videtur adiiciendum, id est nisi quid sit, quòd impediatur adiicere.

Πλήθους ἢ ἀρκείας κατ' ἀρχὰς διδόναι, μὴ πάλιν, μὴ ἢ ὑπερπικρυ, ἀλλ' ὅσον ἐκεκε τὰ εἶδη ἐσιέναι, καὶ κενεαγγίλει μὴ ἡμέρας πολλὰς.

In principio autem neq. multam copiam, neq. valde crassam dare oportet, sed quantum causa consuetudinis, & vt vasorum inanitio multa non fiat, oporteat ingerere.

Videtur docere, in principio morbi neque multam, neque crassam ptissanam dari oportere, quasi post principium plus crassiusque dari liceat, atque ita cibus ægrotantium incipere debeat à tenuissimo, & paulatim eunte morbo in iudicationem augeri, quòd falsum esse nuper dixi, & vel hac sola ratione constat, quòd Hippocrates nihil maioris momenti esse putat in victus institutione quàm consuetudinem, nulla autem ratione magis mutetur repente, quàm si ex crasso quo sani vtuntur, ad tenuissimum victum ipsis primis morbi diebus permittentur. Quidam ob hæc intelligunt, hinc illud in principio, non dici de principio ægrotandi, sed de principio accipiendi ptissanam. Atqui dicunt, ptissanam tribui solere plerumque in febrium acutarum inclinationibus, cum intemperies videtur in habitum abire, tunc ergo non oportere incipere à multa & crassa, sed à tenui & pauca, & paulatim adiicere, vt paulatim ei ventriculus assuescat. Certè hinc vera hætenus dicunt, quòd cùm vt medicamento cibo ptissana vti incipimus in arescentibus, paulatim debemus offerre, tamen cum Hippocratis instituto hinc non congruit hæc enarratio. Non enim loquitur

E Videtur docere, in principio morbi neque multam, neque crassam ptissanam dari oportere, quasi post principium plus crassiusque dari liceat, atque ita cibus ægrotantium incipere debeat à tenuissimo, & paulatim eunte morbo in iudicationem augeri, quòd falsum esse nuper dixi, & vel hac sola ratione constat, quòd Hippocrates nihil maioris momenti esse putat in victus institutione quàm consuetudinem, nulla autem ratione magis mutetur repente, quàm si ex crasso quo sani vtuntur, ad tenuissimum victum ipsis primis morbi diebus permittentur. Quidam ob hæc intelligunt, hinc illud in principio, non dici de principio ægrotandi, sed de principio accipiendi ptissanam. Atqui dicunt, ptissanam tribui solere plerumque in febrium acutarum inclinationibus, cum intemperies videtur in habitum abire, tunc ergo non oportere incipere à multa & crassa, sed à tenui & pauca, & paulatim adiicere, vt paulatim ei ventriculus assuescat. Certè hinc vera hætenus dicunt, quòd cùm vt medicamento cibo ptissana vti incipimus in arescentibus, paulatim debemus offerre, tamen cum Hippocratis instituto hinc non congruit hæc enarratio. Non enim loquitur

loquitur de ptissanæ vsu simpliciter, sed in morbis acutis, vt ipsis acutis morbis est accommodatus cibus. Intelligit ergo in principio morbi acuti. Potest verò hæc sententia duobus modis explicari, aut seorsum & sola, aut simul cū iis quæ sequuntur: primo modo continet finitionem eius cibi, quò in principio morbi vtendũ est: quoniam verò is collatione aliorũ morbi temporũ debet esse crassissimus: dicit primũ, nõ debere esse neque multam copiam, neque valde crassam, non scilicet quantam antea per bonã valetudinem. Nam etsi quò maximè dictum est, seruandam esse consuetudinem, non ita tamen vt idem victus retineatur, sed minor, ac minus crassus ob indicationem morbi. Quantum ergo & quò crassi accipi debeat, ex duabus considerationibus nascitur, consuetudinis & morbi. Quia accipi debet tantum, vt vasorum inanitio multa non fiat, tanta scilicet, vt cum ea durare nõ possit egrotus, donec morbus concoquatur, consuetudinis habita ratione. Alius modus enarrandi hanc sententiam simul cum proxima est, nõ debere in principio accipi multam neque crassam ptissanã, quia morbi in principio sunt sicci: in iis verò qui sicci sunt, non est ptissana vtendum, sequentibus verò temporibus oportet ptissanam vberius accipere, cum scilicet illi incipiunt humectari. Verum hæc pendet ex iis quæ sequuntur.

Περὶ τῆς ἐπιδοσὶς εἰς πλεθρῶς ἢ ῥοφίματος, ἢ μὲν ἕρπυλλον ἢ το νόσημα, ἢ ὡς αὐτὸς οἴοιο, & χρῆσι πλεον διδόναι, ἀλλὰ προσπίνειν πρὸ τῆς ῥοφίματος, ἢ μελίμυτον, ἢ αἶνον, ἢ ὀκύτερον αὐτῶν ἀρμόζον. τὸ δὲ ἀρμόζον ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προπιων εἰρησέ. ἢ ἢ ὑπερπικρυ τὸ σῆμα, καὶ πάλιν τῆς πλεούμονος εἶδη, ὅσῳ δὲ ἐπιδοσὶς χρῆσι ὡς πλεθρῶς ἢ ῥοφίματος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰρησέ. πάλιν γὰρ τῆς ῥοφίματος καὶ μάλλον πλεον διδόναι, ταχύτητα κρείσσονος σημαίνει, πάλιν ἢ βραδυτέρα καὶ ἡσόν, βραδυτέρα σημαίνει πάλιν κρείσσονος.

De adiectione autem in sorbitionis multitudinem, si sanè siccior sit morbus quò quis existimet, non oportet multam dare, sed præbibere ante sorbitionem, aut mulsam, aut vinũ, aut quodcumque, magis quadrabit: quòd sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicitur. Si autem humectetur os, & quæ efferuntur ex pulmone sint qualia oportet, augere oportet quantitatem sorbitionis, vt in summa dicatur. Nam quæ citius & magis madescunt, celeritatem iudicationis significant, quæ verò tardius & minus, tardiores significant iudicationem.

Galenus in commetariis huius loci & libello de Ptissana dicit, dum morbus siccus est, non esse vtendum ptissana eò quòd hæc parum humectans sit, sed aliquo humidiori, vt mulla, aut vino, aut alio quopiam, vsque dum os madescat, & morbus incipiat fieri humidior esse: agnoscitur autè morbum siccum nõ eodem modo in omnibus, sed pleuritidem & peripneumoniam esse siccam cùm nihil excreatur, febrè siccam esse agnoscitur ex arido calore, & ex lingua arida. Itaque dicit, in his non esse vtendum ptissana, quòd parum humida sit, sed pro ea, mulla

A aut vino, quòd sint hæc magis humectantia. mihi verò non placet hæc enarratio. nam cùm dicimus pleuritidem aut peripneumoniam siccam, quòd non excreetur quidquam, non vtimur proprie nomine: non enim re vera minus humoris est in principio quò cùm excreatur, sed videtur esse minus, quia est crudior, ac proinde non effertur, neque apparet. Dicitur ergo sicca pleuritis, quæ cruda: constat verò non occurrere morbo crudiori humidioribus, sed magis coquentibus: proinde non intelligo prohiberi ptissanam in crudis pleuritide & peripneumonia, quæ parum humectet, sed quæ non adeo coquat, & concedi mulsam aut vinum quasi magis coquentia. Mirum enim si prohibeatur ptissana in pleuritide cruda ob siccitatem, & concedatur hecticis marcescentibus. Non igitur quasi parum humida, sed quasi parum concoquens deuitatur in principio, in quo extersione indiget minus, & concoctione magis: additur verò, cùm iam os madescit, quia os madescere & talia excreari qualia oportet, concoctionis horum morborum notæ sunt, & significant incrementum, atque hæc citius & magis fieri, celeritatem iudicationis significant, tardius verò & minus, tarditatem. Igitur iam os madescere, & concocta manifestè excreari incipere, significat instare iam iudicationem, quare facilitatibus sputum vti iam indicat, & attemperatione aliquantò magis iam est opus, & concoctione aliquantò minus, ac proinde ptissana rectè iam augetur, eadem prorsus ratione, qua Galenus in orthopnoicis, cùm iam excreant, largiori potu vti iubet, vt sputa facilius efferantur. Eadem propter rationem in febre quacumque, putrida in principio quò maximè oportet potũ interdicere, cùm verò iam apparent concoctionis signa, aliquantò liberalius concedere. Nimirum cùm summa est cruditas, potus concoctionem prohibet: cùm verò iam coepit materia manifestè coqui, non adeo potest prohiberi, & attemperatione recreat facultas: & diluuntur succi, paranturque ad expulsiones. Augeri itaque debet potus morbis euntibus in summũ vigorem contra ac cibum, qui debet minui. Et certè hoc præterquam quòd secundum artem fit, est ægrotis gratiosum, tunc enim febribus crescentibus, incipiunt frigare, & fastidire cibos magis. Verum quòd de minuendo cibo dicimus, morbo eunte versus statum, in iis solum morbis intelligimus, quæ citra fluxionem in certam aliquam partem consistunt. Nam in inflammationibus & vlcibus, & doloribus ex fluxione, & catarrhis tenuissimè cibandum esse pinitia, & augendum deinceps, monstratum mihi est in Controuersis. Quapropter in morbis, de quibus hic agitur, in pleuritide in qua & peripneumonia, ptissana augeri debet, cùm os madescit, vtraque ratione, & qua alimentum, & qua medicamentũ sputum facilitans. Quamquã Hippocrates hic ob qualitatem potius medicamentosam hæc videatur dicere, quàm ob nutritionem. Quare frustra laborat quidam, contententes ob hunc locum in morbis omnibus esse augendum cibum cùm abeunt in iudicationem, alij dicentes os madescere, & talia excreari qualia oportet inclinatis iam esse pleuritidis aut peripneumoniam, atque ita Hippocratem nõ præcipere, vt augeatur potio ptissanæ vsque ad inclinationem. Nam præterquam quòd ad huius loci legitimam enarrationem, vt ex dictis iam constat, non est necesse quæstionem hæc ingredi de augendo aut

D potu vti iubet, vt sputa facilius efferantur. Eadem propter rationem in febre quacumque, putrida in principio quò maximè oportet potũ interdicere, cùm verò iam apparent concoctionis signa, aliquantò liberalius concedere. Nimirum cùm summa est cruditas, potus concoctionem prohibet: cùm verò iam coepit materia manifestè coqui, non adeo potest prohiberi, & attemperatione recreat facultas: & diluuntur succi, paranturque ad expulsiones. Augeri itaque debet potus morbis euntibus in summũ vigorem contra ac cibum, qui debet minui. Et certè hoc præterquam quòd secundum artem fit, est ægrotis gratiosum, tunc enim febribus crescentibus, incipiunt frigare, & fastidire cibos magis. Verum quòd de minuendo cibo dicimus, morbo eunte versus statum, in iis solum morbis intelligimus, quæ citra fluxionem in certam aliquam partem consistunt. Nam in inflammationibus & vlcibus, & doloribus ex fluxione, & catarrhis tenuissimè cibandum esse pinitia, & augendum deinceps, monstratum mihi est in Controuersis. Quapropter in morbis, de quibus hic agitur, in pleuritide in qua & peripneumonia, ptissana augeri debet, cùm os madescit, vtraque ratione, & qua alimentum, & qua medicamentũ sputum facilitans. Quamquã Hippocrates hic ob qualitatem potius medicamentosam hæc videatur dicere, quàm ob nutritionem. Quare frustra laborat quidam, contententes ob hunc locum in morbis omnibus esse augendum cibum cùm abeunt in iudicationem, alij dicentes os madescere, & talia excreari qualia oportet inclinatis iam esse pleuritidis aut peripneumoniam, atque ita Hippocratem nõ præcipere, vt augeatur potio ptissanæ vsque ad inclinationem. Nam præterquam quòd ad huius loci legitimam enarrationem, vt ex dictis iam constat, non est necesse quæstionem hæc ingredi de augendo aut

minuendo cibo, crescente morbo, vtriq; falluntur. Qui dicunt in morbis omnibus augendum cibum vt ad statū magis accedūt, imperitissimi sunt doctrinæ Hippocratis & Galeni: sed & qui dicunt, os madescere & excreari qualia oportet, dici hīc vt notat inclinationis morbi, falluntur. Nam principium pleuriticidīs & peripneumonię est, cū nihil excreatur, aut parum & crudum, ac difficulter: incrementum, cū multum, facile & crudum, aut parum difficileq; sed manifestē coqui coeptum: status inclinatioq; cū multum, facile & coctum. Hīc verō os madescere dicitur, cū incipit spuere, & talia excreare, qualia oportet, id est, cocta, non sanē perfectē, sed manifestē. Cū enim dixisset, si morbus sicior sit q̄ quis existimet, in principio scilicet, quo nihil spuitur, addit, obiciēs contrarium contrario: at si os madescat, id est, at si iam desinat esse sicus morbus, incipiatq; ægrotus excreare, quod sanē incrementi est. Inepit enim diceretur, in morbi principio nō est vtendum multa ptissana, at in inclinatione augenda forbitio est. Quid enim in incremento & statu? sed & ex iis quæ subiungit, constat, hoc os madescere, citra morbi statum contingere, non vltra. Nam addit: Nam quæ citius & magis madescunt, celeritatem iudicationis significant. Si igitur os madescere iudicationē futuram significat, cū iudicatio ab statu incipiat, os madescere ante statū continget, non in inclinatione. Iubet itaque augere forbitionem ptissanæ in incremento pleuriticidīs, ac peripneumonię, idq; vtraque ratione rectē fiet, siue suscipiatur vt alimentum, siue vt medicamentum facilitans spuram. Et vtraq; ratione prohibetur in principio. Et quia in horū principiis minus est opus re tam nutriētē, & est opus magis coquentē, vt multa aut vino. Quoniam verō non hæc sola ad hunc vsum bona sunt, sed multa alia, nam serapia plurima, quibus vtimur, ac fortasse etiam quoniam vinum in his suspectum est, addit, aut quodcunq; magis quadrabit. Quod sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicitur, nimirum lib. 3. huius operis dicitur de horum atque plurium aliorum facultate.

Καὶ ταῦτα αὐτὰ μὲν καὶ αὐτὰ πιάδε τὸ ἐπιπικρῶν ἐστὶ. πολλὰ δὲ ἢ καὶ ἄλλα ἐπιπικρῶν παρὰ ταῦτα, οἷσι προσημαίνονται δὲ αὐτὰ ἐρήσειται ὑπερον.
Et hæc quidem ipsa per se ipsa talia omnino sunt. Multa autem etiam alia sunt peropportuna, ex quibus præindicari oportet, quæ dicuntur postea.

Quidam intelligunt illud præindicari, pertinere ad partem prognosticam, esseq; sensum, hæc quidem quæ de præfensione iudicationis dicta sunt, puta quæ citius & magis madescunt, celeritatem iudicationis significare, quæ tardius & minus, tarditatem, vera esse per sese, tamen nō ex iis solū præsentiri iudicationem posse, sed esse etiam alia multa peropportuna, ex quibus præindicari oportet iudicationem. Quæ scilicet continentur aphorismo 12. 1. sectionis. Iuuant hanc enarrationem quæ in principio præenij dicta sunt. Vbi reprehendens eos, q̄ scripserunt Cnidias sententias, dicit eos omisissē multa peropportuna ὅτι τίμαρσι, id est, in coniecturam. Nunc enim in illud alludit, dicens se nolle o-

mittere quæ sint peropportuna: sed cū sint alia peropportuna ex quibus præindicari possit, hæc dicenda esse postea. Vfus verō est antea nomine τίμαρσι, & hīc verbo προσημαίνονται, τὴν μὲν ἑστὸν νερόν & σημαίον νομῖνα signorum sunt, quorum in prognostica parte est vsum. Nihilominus magis placet enarratio Galeni, qui illud præindicari ad dieteticam transfert, dicens alia esse à quibus præindicari oportet rationē victus, & quantum ac quale dandum cibi sit. Itaq; dicit Hippocrates: Hæc quidem quæ de cibi quantitate exhibenda, & forbitione augenda dicta sunt, per se ipsa talia sunt, hoc est, hoc modo habent, non solū autem hæc consideranda sunt ad rectē instituendum victum, sed & multa alia. Multa enim alia sunt peropportuna, ex quibus præindicari potest, hoc est, indicatio capi ad institutionem victus pertinens, quæ dicuntur postea. Hanc enarrationē plurimum iuuant hæc verba: non enim dicendum hoc opere est de signis prognosticis, sed de rebus considerandis ad victum rectē instituendum.

Καὶ οὕτω αὐτὰ πλάτων ἢ κάθαρος γίνηται, τὸ σῶδεν γρη πλεόν ἐπιιδόναι ἀχρη κρισί. Μαλιεῖ δὲ κρισί. Ἐπερβολὴ δύο ἡμερέων, οἷσι γε ἢ περὶ πλάτων ἢ ἐσδομάσιον, ἢ ἐννατάσιον δὲ κείει κρινέονται, ὡς καὶ τὸ ἄρπον καὶ τὸ περὶ σόν, προσημαίνετ ἢ. καὶ ἢ τὸ τῶ μὲν ροφήματα ἐς τὸ πρῶτον γρησέον, ἐς ὄψιν ἢ ἐς σίπα μετεβάλλειν.

Et quò maior purgatio fuerit, tantò plus dare oportet, vsq; ad iudicationem. Præcipuè autem iudicationis impetus duorum dierum, quibus quinto, aut septimo, aut nono fieri videatur iudicatio. Tanquam parīs & imparis ratio habeatur. Post hoc autem potione manè vtendum, vespere ad cibaria se conferes.

Quidam intelligunt illud vsq; ad iudicationem, exclusiuè vt dicūt, quasi in ipsa iudicatione & duos à iudicatione dies minuenda potio sit, & postea ad crafisorem cibum transeundum. verūm hi contra primum huius doctrinæ præceptum peccant, quo dicebatur, ei cui ptissana accipienda sit, nullam eius capiendæ intermissionem fieri debere. & ne vnam quidem diem permittendum vasa inaniri. Qui igitur potionem in dies auget vsq; ad iudicationem, in ipsa verō iudicatione, & duob; ab ea diebus, detraheret, aut minueret potionē: postea verō etiam cibos solidos adderet, intermissionem cibi faceret: neq; eam æqualitatem eius capiendi, quam illo loco commendari diximus, obseruaret. Quare ego non ita intelligo, sed vsque ad exactam iudicationem, augendam potionem esse. Dixerat, si os madescat, & quæ efferuntur ex pulmone, sint qualia oportet, augere oportet quantitatem forbitionis: addit nunc, & quò maior purgatio fuerit: hoc est, quò excretio magis processerit, tantò plus dare oportet, vsque ad iudicationem exactam. Nam tunc temporis, cū scilicet iam morbus manifestē inclinabit, nō sola potione contenti erimus, sed transfereamus ægros paulatim ad cibos solidiores, & vesperi ad cibos solidos. Neque tamen iudicationem æstimabimus vt momentum aliquod indiuisibile: sed gratia iudicationis, duos dies continebimus ægros cum sola potione, ita vt præcipuè putetur iudicationis

tionis impetus durare duos dies, vt paris & imparis ratio habeatur: id est, quò min⁹ nos possit fallere tempus iudicationis, cū parem & imparē dies caueamus: alioqui enim fallere nos possit: cū aliquando in diem parem casura, à proximo impari subripiatur, atq; aliquando, partim subrepta ab impari, in parem etiam producatur. Expectantes ergo cū ad summum vigorem videbitur esse peruentum, & copiosè æger expurgari, parem & imparē dies erit satis expectare cum sola potione, ac postea ad solidiores cibos transire. Non tamen hoc in quibusuis morbis fieri debet, sed iis solū, qui quinto, septimo, aut nono, ad summum, iudicandi videantur. Nam qui ad vndecimū, aut quatuordecimū, aut vigesimū producendi sint, nō possint transigi cum sola ptissana, sed solidiorum aliquo cibo indigent. Sed cur potius manè dandum potionem, & vesperi solidos cibos, q̄ bis solidos cibos, aut cibos manè & vesperi potionem? certè nō mox dandum est bis solidos cibos, ne repenti mutatio tanta victus fiat: dandum autē solidos cibos vesperi, quia nisi quid aliud sit quod obstat, consentaneum magis est cibos in cœna dari quàm in prandio, quia melius datur ante somnum post motum, quàm ante motum post somnū. Sed huic quæstioni ego dedi caput septimum libri sexti Controuersiarum.

Εὐμφέρεται δὲ τὰ πιάδε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν ὀλῆσι πρῶτον αὐτὰ καὶ προσημαίνονται. αὐτὰ δὲ ὀδύσασιν ἐν τοῖσι πλεονεκτησίσι, αὐτὰ καὶ αὐτὰ κρισί πῶτον, ὅταν ἀρξῶν) πῶτον πῶτον λόγος καὶ ἐκκαθάρσεως. αὐτὰ καὶ ἀρξῶν πῶτον πῶτον εἰσι. Ἐμπροσθεν γίνονται, ἢ ἐξ ἀλλοίως τις διατήρησι. Ἐαὶ κρισίως ἀπλάστεραι, καὶ δικριτῶτεραι, καὶ ἥσων ὑποπροφάδες. τὰς δὲ πρῶτον καὶ ἐκκαθάρσεως πῶτον βελτίων ἐῖναι καὶ κάλλιστα ἐψηθῶν, καὶ ἄλλως, καὶ μὴ τῶ χυλῶ μὲν ὡς μέλλης γρησέου. καὶ τὸ ἄλλης ἀρετίς, τῆς πρῶτον τὸ ὀλιότηρον τὸ κερβῶν κατυπινομένη, ποιεῖται μὴ βλάπην, ἐδάμῃ γὰρ προσήσεται, ἐδὲ μείει καὶ τὸ ἔσθωρον. ἔξιν. ὀλιότηρον τῆς ἀδυσωπῆς, καὶ ἀπλοτῆτος, καὶ ἀδυσωπῆς ἐστὶν ἢ καλλίστα ἐψηθῶν πάντων δὲ.

Conferunt autē talia magna ex parte iis qui totis ptissanis statim vtuntur. Dolores enim in pleuriticis statim sponte sedantur, cū incipiunt spuere aliquid mentione dignum, & expurgari. Et purgationes multò perfectiores sunt: & suppurati minus fiunt: quàm si aliter quis victum instituat: & iudicationes simpliciores, & melius iudicantes, & minus habentes recidivas: ptissanas autem oportet ex hordeo optimo esse, & optimè esse coctas, præcipuè nisi solo cremore sis vsurus. Nam præter alias ptissanæ virtutes, lentor facit hordeum potum non ledere, nullibi enim heret, neq; heret secundum thoracis reëtitudinem: lubricissima autem est, & maximè extinguens sitim, & concoctu facillima, & debilissima est, quæ optimè est cocta. Quibus omnibus opus est.

Non dicit, conferre dicta præcepta de victus in-

stitutione iis qui tota vtuntur ptissana mox ac morbus incipit, aut mox ac ptissana vt incipiunt, magis quàm iis qui incipiunt à ptissanæ cremore. Falium enim profus hoc est. Nam siue tota ptissana, siue cremore, siue etiam aliis cibis quis vtatur, hæc eadem præcepta debet obseruare, atque iis omnibus æquè profunt. Quid est ergo quod Hippocrates dicit? certè redit tota hac dictione ad ptissanæ laudes, dicitq; in primis hæc omnia quæ conferunt, puta excreare faciliè, & iudicari, magis meliusq; accidere iis, qui statim vtuntur totis ptissanis, id est, iis qui à principio totoq; morbo vtuntur ptissana, neque ab aliis cibis incipiunt, vt ouis, piscibus, aut carnibus, vt fortasse in Cnidias sententiis erat scriptum. Itaque cū dicit, talia magis conferunt, non de præceptis victus instituendi intelligit, sed de excreatione, & iudicatione, & reliquo morbi decursu: cūq; dicit, qui vtuntur totis ptissanis, non id dicit totas ptissanas opponens cremori. Sed ptissanam omnino reliquis cibis. Hunc autem esse legitimum sensum horum verborum, declarant, quæ mox subdit: dicens, dolores enim pleuriticis statim sponte sedantur, cū incipiunt spuere aliquid mentione dignū, & expurgari. Supple, ptissana autem à principio melius citiusq; excreari facit, quàm alius quispiam cibus, & proinde purgationes thoracis multò pfectiores sunt: & suppurati minus fiunt, qui à principio vtuntur totis ptissanis, quàm si quis aliter victum instituat, alios tribuens cibos: & iudicationes fiunt simpliciores, hoc est, magis sine difficultate, & symptomatis: & melius iudicantes, hoc est, perfectius soluentes morbos, & minus habetes recidivas. nimirum liberatus à morbo est, cui causa etiam morbi est eradicata: is verò non habebit recidivā. Cætera quæ de modo faciendi, & laudibus ptissanæ dicuntur, explicata ferè iam antea sunt. Cū dicit, præcipuè nisi solo cremore sis vsurus: ne intellige, ex optimo hordeo debere fieri, cū tota ptissana vsurus quis est, potius quàm si solo cremore. Sed optimè debere esse coctam. Nam minus interest valde coctam esse, cū solo cremore vsurus quis sit, q̄ cū tota ptissana. Nisi enim valde cocta sit, & tota ptissana quis vtatur, minus habebit mollitie & lubricitatis, ac proinde hærebunt grana in via, & in reëtitudine thoracis, non sanē in aspera arteria (non enim per gulam deglutitur ptissana, præcipuè tota) sed in gula è regione thoracis. Cū dicit debilissimam esse, intellige, vt Galenus optimè interpretatur, nullius qualitatis esse vehementis, & quæ alicui parti nocere possit, vt alia quàm multa. Concludit dictionem, dicens, quibus omnibus est opus, quasi ita diceret: hæc omnia sunt necessaria iis, qui pleuritide, aut peripneumonia laborant, vix autem vllus alius cibus sit, in quo hæc omnia sint: meritò ergo omnia agentur melius iis, qui toto morbo vtuntur ptissanis, quàm qui aliis vtuntur cibis: diximus iam antea cū de ptissanæ laudibus ageretur, etsi ea commendet meritò tantoperè, nō tamen proinde damnandos esse Medicos, qui aliis cibis idoneis etiam vtantur. Mirum enim si is solus possit esse satis idoneus. Sed contingit dubitare hoc loco, què fiat vt dolores statim sua sponte sedentur pleuriticis, cū incipiunt spuere, si incipere spuere signum est incrementi pleuriticidīs, vt antea diximus. Nam signa pathognomonica cum morbo pa-

riter augmentur & minuuntur, dolor verò in primis signum pathognomicum est pleuritidis. Verùm dubitationis huius gratia, & aliarum quæ procedente opere occurrent, nosse oportet, pleuritidem esse morbum compositum, & pertinere partim ad compositionem, partim ad temperiem. Illud quidem ob molein, in quam pars inflammata intumescit, hoc ob alterationem, quæ materia alteranda fit vt in febre. Neque sanè hæc duo pariter procedunt, sed magna ex parte, primùm quidem distentionem summam comparat pars, mox distentione remittente procedit materiæ alteratio. Nam distenditur ob fluxionem, cessat verò distendi cessante fluxione, & exeunte materia. Atqui cum materia incipit alterari, incipit resudare, & ob hanc ipsam causam pars laxari: plerunq; enim iam tunc cessauit fluxio. Porrò non eadem symptomata sequuntur vtranque partem morbi. Dolor enim distentionem sequitur, excreatio, materiæ alterationem, meritò ergo incipit decrefcere dolor cum incipit crescere excreatio, atqui tunc crescit morbus secundùm alterationem, decrefcit verò secundùm tumorem: quoniam verò ad sanitatem vtriusque mali solutio est necessaria, non dicitur simpliciter inclinari morbus, vsq; dum secundùm vtranque inclinatur: & meritò sanè: nam omni in re bonum, quod simpliciter, constat integra causa, quod non est tale, dicitur secundùm quid, vt cum os incipit madescere, dicitur pleuritis crescere simpliciter, decrefcere verò secundùm distentionem & dolorè.

Hy èν μη προσωμωρήση τις όκόςων δ'είται, αύτάρ κης είναι ό τόπος της πιαύτης πιασανόροφής, πολλαχή βεβλάψεται. όκόςισι γδ ότ αύτίκα έγκατακέκλεισαι, λυ μη τις υποκένωσις τόρόφημα δόση, ή όδωλώ ενεξσαν προσαρξώννεεν αύ μη ενεξσαν όύς ποιήσεν, και πνεύμα πυκνότατον ήμοιτ' αύ. κακόν ή τέτο έστ, έζηραντικόν γδ πλωμο- ή και κοπωδες υποχονδρίων, και ήτρε, και φρενών.

Nisi igitur quis auxilietur omnibus quibus opus est, vt sit sufficiens modus talis ptissanæ potionis, multis modis ledetur. Quibus enim cibus statim inclusus manet, nisi quis deorsum prius vacuans potionem dederit, dolorem quidem, si adest, auxerit, si non adest, statim fecerit, & spiritum densum fecerit. Præuam autem est hoc, desiccatum enim pulmonis, & dolorem inferens hypochondriorum, & imi ventris, & septi transversi.

Dixerat antè, alia multa esse peropportuna ad ptissanæ exhibitionem, postea dicenda: nunc polliciti memor, incipit ea scribere. Dicit ergo, quandoquidem præter ea quæ dicta sunt, multa alia sint scitu necessaria, vt rectè ptissanæ potio detur, & multa quæ nisi caueantur in ptissana exhibenda, continget ægrotum lædi. Nisi quis auxilietur omnibus, quibus opus est, vt sit sufficiens modus talis ptissanæ potionis. Id est, nisi quis circumspeciat, apponatq; omnia quæ sunt necessaria, & caueat omnia, quæ cauere debet, vt sit idoneus exhibendi modus, multis modis lædetur qui ptissanam accipiet. Probat hoc ita habe-

re, narrare incipiens quæ cauere debent, & incommoda quæ nisi caueantur, fient. Si quis enim (inquit) potionem dederit iis, quibus cibus inclusus manet, non vacuans prius deorsum, dolorem quidem si adest auxerit, si non adest, fecerit, & spiritum densum fecerit. Hic illud τηκατακεκλεισται non significat vtcunq; manere, sed inclusum ex multo iam tempore, quare cibus etiã significet hic, vt Galeno etiã videtur, stercus, & duratas feces. Itaq; quod hic dicitur, aliud est ac quod postea dicitur, nõ esse exhibendam potionem, donec cibus prior descenderit: hic enim nõ de priori cibo solum agitur, q non descenderit, sed de veteri, qui multo iam tempore inclusus manet, neq; solum exigitur, vt descendat, sed vt subducatur. Quid est ergo quod nunc dicitur: certè explicat, quod antea dixerat, quicunq; igitur ptissanis vtuntur in his morbis, ne vnam quidem diem permittant vasa inaniri, sed vtendum citra intermissionem, nisi expediat aut ob phararmacu, aut clysterem intermittere. Nunc explicat quando ob clysterem intermitteri debeat ptissanæ potio. Nimirum vbi stercus conclusum hæret intestinis, abstinendum est à potione, vsq; dum clysteribus subductum sit. Nam aliter potio nõ descendet, quare morabitur in superiori parte ventris, indeq; flatus mittet ad superna qui latera distendant: tametsi enim ptissana non est flatuosa, nullus tamen succus adeo flatus expers est, vt nisi descēdat aut diducatur, sed in hypochondrio moretur, non fiat ex eo flatus, q infiet, & latera distendat. Quare si ea habet iam dolorosam affectionem, vt in pleuriticis dolorem auxerit: distenta enim parte inflammata, necesse est dolorem augeri. Nam & iis etiam quibus ibi dolor non est, solet ob copiosiore potum, aut cibum male è ventriculo descendente, excitari. Profectò nõ pleuritidi solum, sed omni etiam morbo accomodatam præceptu est hoc, magni enim momenti in omni febre & in omni morbo, ante aliam curationem ventrè vacuare, ne in eo sit vlla redundantia, aut vetus stercus. Plurimi enim morbi inde nascuntur, & omnes qui ex materia pendent, inde fouentur. Quare magni semper momenti est ventris curam gerere. Sed dices, quorsum differens de pleuritie dicit, si nõ adest, statim fecerit: si dolor est signum quod nõ potest abesse à pleuritie: certè nõ de sola pleuritie dicere cœpit, sed de pleuritie aut peripneumonia. Hæc verò nõ habet adiunctu dolorem. Fiet ergo vt si huic obturatis intestinis detur potio, excitetur dolor, q non aderat. addit, & spiritum densum fecerit. Causa est in promptu, nam potione nõ descendente, ventriculus distendetur, & septum transversum comprimēs liberè moueri prohibebit. cum ergo respiratione multa indigeat homo, & ob hanc compressionē cogatur facere minorem, faciet crebriorem. Præuam autè (inquit) est hoc, per se sanè constare cuius poterat, hoc nõ esse bonu, sed exaggeradi gratia dixit, præuam autè est hoc, quasi dicat, valde malum est, præcipuè in pleuritie, in qua facili respiratione opus est, & ad occurrendum inflammationi, & ad excreadum. nam siccat pulmonem. Si enim respiratio pulmonè & thoracem temperat, constat eius difficultatem arboris & siccitatis esse causam. Quam grauè autem sit in pectoris morbo exuri ex difficili respiratione, paulò post dicet, indicans, siccati interioris sputum, siccatumq; rursum facere respirationem difficiliorem,

ciliorem, & hanc rursum siccati magis, vsque dum spirandi difficultate, & siccitate se mutuò augmentibus, homo suffocatur. Dolorem etiam infert hypochondriorum, & imi ventris, & septi transversi, quæ hæc omnia mouentur cum thorace, crebrius ergo solito agitata dolent, & inflammantur.

Τετο ή, λυ έπι τ' όδωής τε πλωρη έυωχε έξοσης, και ποδες τα θερμάσματα μη χαλώσης, και τε πνεύλα μη ανόνη, αλλά καταγλιστρανομένη απίπλωσ, λυ μη λύση τις τλώ όδωλώ, ή κελίλω μαλθέξας, ή φλέβα παμών, ή όκότερον αύ τετίων έυμφέρη. τας ή πιασανάς, λυ έτως έχωσι, δί- δως, τωχέως οι θάιαται τ' τοιστίων γίνονται.

Quin etiam si adhuc dolore lateris continuo existente, & qui non sedetur calfactoris fomentis, & sputo non exeunte, sed citra concoctionem factu valde viscoso, nisi quis soluat dolorem, aut aluum emolliens, aut venam secans, vtrum horum magis conferet: ptissanas autem ita habenti tribuens, cito mors horum fit.

Explicat aliud quod in exhibenda ptissana teneri maximè debet. Hoc verò est, pleuritie in principio consistente, & dolore affligente citra intermissionem, & sputo non exeunte, sed citra concoctionem factu valde viscoso, nõ esse dandam ptissanam, neque verò cibum alium, antequam dolor sedetur, aut fomentis, aut si his nõ cedat, expurgatione aut missione sanguinis, vtro horu magis videbitur indigere. Nam si quis nihil horum faciens cibum det, fluxionem auxerit, & dolores, qui rursum conuocata fluxione seipfos auxerint, atq; ita fiet, vt antequam cedere incipiat tumor, in ipso principio homo moriatur: quod insinuás dicit, cito mors horum fit: id est, intra principium morbi moriuntur. Quare quod Galenus dicit, præcipere nunc Hippocratem, ne quis vtatur ptissana, in vigore existente inflammatione, intelligendum venit, de vigore ipsius tumoris & doloris, non totius morbi. Vt autè distinguantur hi vigores, dictum iam satis est. De fomentis, expurgatione, & venæ sectione in pleuritie, postea dicitur. Nunc illud vnum docetur, quod & tonforibus etiam notum est, in pleuriticis principio tenuissimè esse cibandum, atque adeo vsque dum facta sit mediocris missio sanguinis, dandum nihil.

Δια ταύτας εν τας προφάσις και έτερας πιαύτας έπι μάλλον, οι όλησι τήσι πιασανήσι χρωμένοι, έβδ ομοίσι έ όλιγημερώτεροι θνήσκουσιν. οι μέντοι, και τ' γνώμω βλαβέντες. οι ή υπο τ' όρροπνοής τε και τε βέγγυες άποπνιγήςτες. μάλα ή άδ' τοιστέρας οι αρχαίοι βλητέρας ενόμιζον είναι, άξ' τίδε μάλιστα, σκη ήκισα ή όπι και άποθανόντων αίτίων, ή πλωρη ή πλιή όρεσις, ίκελόν ή πλωρη ή αίτιον ή τετέξ, τόδε έστιν, όπι πειν λυθίλωαι τ' όδωλώ, θνησκασι, τωχέως γδ πλωματίαι γίνονται. υπο ή τε πολλα ή πυκνή πλωμά, ως ήδη έρηται, καταγλιστρανομένον τό πνεύλον απίπλωσ, καλώει τλώ έπανόδον γίνεσθ, αλλά τ' βέγγυιν ποιείει, ενιχοόμε-

νον εν τήσιν βρογχίοισι τ' πλωμον, και όκείτας ές τω τ' έλλη, θανατώδες ήδη ως έπι τό πωλυ έ- σι. και γδ αύτό τό πνεύλον ενιχοόμενον, καλώει μεδ τό πνεύμα είσω φέρεσθαι, αναγκάζει ή τωχέως έξω φέρεσθ. και έτως ές τό κακόν άλληλοισι σωτημωρέ- ρσι. τό, τε γδ πνεύλον ενιχοόμενον πυκνόν τό πνεύμα ποιείει, τό, τε πνεύμα πυκνόν έόν, έπιγλιστραίνει τό πνεύλον. και καλώει άπολιθώνειν.

Ob has igitur causas, atque ob alias similes adhuc magis qui totis vtuntur ptissanis, septimo die aut citius moriuntur, alij quidem mente laesi, alij autem orthopnea & stertore suffocati. Bene autem hos antiqui sideratos esse putabant, ob hoc præcipuè, non minimum autè quòd ipsis morientibus latus liuidum inuenitur plaga simile. Rei autè huius hæc est causa, quòd prius quam soluatur dolor, moriuntur: celeriter enim anhelosi fiunt: à multo autem & crebro spiritu, vt iam dictum est, summè viscidum, sine concoctione factum sputum, prohibet fieri egressum, sed stertorem facit, impactum in bronchijs pulmonis, & cum ad hoc peruentum erit, lethale magna ex parte est. Etenim ipsum sputum impactum prohibet spiritum intro ferri, cogit autem celeriter extrà exire: & ita in malum mutuò se de se iuuant. Sputum enim impactum, densum spiritum facit, & spiritus densus existens, lentum facit sputum, & prohibet fieri lubricum.

Galenus censet causas hic vocari potiones ipsas, quasi Hippocrates diceret, ob has potiones, ptissanæ scilicet, atq; ob alias multò magis, vt vini, mulse, oxymelitis, aut etiam aque, si quis intempestiuè eis vtatur, moriuntur multi septimo die, aut citius. Verùm mihi non placet causas vocari potiones, nam præterquam q; impropria sit nominum acceptio, oratio ipsa sit inepta. Perinde enim sit ac si diceret, ob potionem ptissanæ, ac multò magis ob potiones vini, oxymelitis, aut mulse, moriuntur qui vtuntur ptissanis. quid ineptius? an q; vtuntur ptissanis, moriuntur propter potiones vini, oxymelitis & mulse. Non igitur est hic legitimus huius loci sensus, nam præter dicta, de vino, mulsa, & oxymelite, mox dicit ipsemet Hippocrates, quod frustra repeteret: quid ergo est quod Hippocrates dicit? certè respondere incipit illi quæstioni, quam in principio totius operis scripsit, in cuius solutione totius huius libri est constitutio. Interrogabatur, qui fieret, vt quidam ptissana semper vterentur, & alij eius vsum magnoperè vituperarent, quasi magnas noxas afferentem: causa certè est, quia ptissana, si quis ea tempestiuè, vtatur, est vtilissima, si intempestiuè, maximè noxia. Medici verò hæc nõ valentes distinguere, alij intuentes in illud, laudant, alij in hoc, vituperant. Dicit ergo nunc, ob has causas, id est, quia hæc non obseruant, sed intestino repleto fæcibus, aut vigente adhuc dolore, neque missione sanguinis præmissa, accipiunt, atque ob alias similes causas adhuc magis, id est, & ob alia etiam præterea, quæ obseruari oportet, & procedente opere dicentur, qui totis vtuntur ptissanis, moriuntur se-

primo die, aut citius, nimirum in ipso vniuersali principio pleuritidis, quæ si acuta tantum sit, vsque ad septimum est in principio, si acutissima, solum vsque ad quartum: alij quidem moriuntur mente læsi, alij autem orthopnoea, aut stertore suffocati. Nimirum quibus mors fit permutato morbo in veram peripneumoniam, delirare solent, quibus non fit in pulmone inflammatio, sed collectio solum excrementorum in asperis arteriis, suffocantur cum orthopnoea & stertore. Moriuntur vero ij, qui ita delinquant in victu, tam breui, vt bene hos antiqui vocauerint syderatos: ob hoc præcipue, id est, quia tam subito moriuntur, & quia ipsis morientibus latus liquidum inuenitur, quasi percussus essent fulmine. Quod autem hoc fiat, causa est, quod moriuntur prius quam soluatur dolor. Nimirum quia moriuntur antequam soluatur, aut remittat dolor, constat eos mori præ inflammationis magnitudine, materia neque capta coqui, neque excreari. Si enim aut resoluti cepisset inflammatio, aut expurgari materia, dolor cepisset remitti. Quoniam autem præ magnitudine inflammationis moriuntur, totum latus gangræna corripitur, & liuescit morientibus, & quoniam materia nihil excreatur, sed læta & sicca hæret in pulmone, suffocantur. Explicat deinde satis disertè, huc casum esse lethalem, quod lentum hærensque sputum, & respiratio difficilis sese mutuo augeant. Tota hac dictione admonemur, ne antequam missione sanguinis dolorē fecerimus remittere, cibo vtamur, nisi forte mulla aut oxymelite coquendi, aut incidendi causa.

Καταλαμβάνει ἡ ταῦτα ἄ μόνον ἐν πρῶτῃ ἀκαίρως χρεών, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ἐν ἡ ἀλλοφάγῳσιν ἢ πρῶσιν πρῶσιν ἀνεπιηδέειότρον.

Præhendunt autem hæc non solum eos qui intempestiue vtuntur ptissana, sed multo magis, si quod aliud comedant, aut bibant, ptissana deterius.

Ecce hinc dicit Hippocrates apertè, quæ illi proxima oratione dicere Galenus putabat. Videlicet hæc incommoda quæ dicta sunt, apprehendere non solum eos, qui intempestiue vtuntur ptissana, sed multo magis si quid aliud comedant aut bibant ptissana deterius, neque obseruent, quæ oporteat obseruari. Si enim ptissana, quæ aliis omnibus cibis prætulit, tantas noxas parere potest, intempestiue accipiant, alia certè maiores pariant, si intempestiue accipiantur. Sed quæ sunt alia? quicumque cibi aut potus, vt carnes, pisces, oua, legumina, oxymeli, mulla, vinum, aut aqua. Porro quæ sunt illa incommoda, quæ apprehendent vtentes intempestiue? Certè quæ dicta sunt, inflari ventrem, dolorem, si adest, augeri, si non adest, excitari, dispnoea corripi, ac præterea mori breui. Sed quæ sunt obseruanda vt tempestiue sint potiones? nunquid eadè ad ptissanam, & oxymeli ac mullam, an diuersa? huic interrogationi respondet, mox dicens.

Μάλα μὲν ἐν τὰ πλεῖστα παρπλήσια εἰσιν αἱ πμωρηλαί, ποῖσι τε ὄλησι τῆσι πρῶσιν ἀνεπιηδέειότρον, ποῖσι τε τῶ χυλῶ ἀπείων. ποῖσι ἢ μηδ' ἐτέρω τῶ πείων, ἀλλὰ ποτῶ μόνον ἐστὶ δὲ ὅπῃ καὶ Διφερὸν τῶ πμωρητίον.

Bene igitur maxima ex parte similia sunt aut

A xilia vtentibus totis ptissanis, & earum cremore: iis verò qui neutro horum, sed solo potu, aliquando aliter auxiliandum.

Intelligunt hinc neoterici, sermonem esse de reliqua curatione, ac dici, eis qui vtuntur tota ptissana, aut cremore, eandè curatione, quod ad reliqua auxilia attinet, conuenire: iis verò qui sola potione aquæ, diuersam. Quia non debent solo potu contenti esse, nisi qui acutissimo exactè laborat morbo, illis verò ob morbi acutiem non potest eadem curatio, quæ aliis, congruere, sed falluntur, Nam si tota ptissana vtendum est in acuto, & cremore in acutissimo, & aqua in acutissimo exactè, non minus differret curatio eius qui cremore vtetur, à curatione eius qui tota ptissana, quàm eius qui sola aqua, à curatione eius qui cremore. Nam differentia curationis non sit à causa, neque essentia, neque loco affecto (hæc enim eadem sunt) sed solum ab acutie, hæc verò æqualis est interdista. Gal. nihil certi dicit, neque explicat quæ sint hæc auxilia, sed ego dicam nunc apertè. Dixerat nuper, nisi igitur quis auxilietur omnibus, quibus opus est. Quo loco explicuimus, illud auxiliari ex omnibus, esse nihil aliud quàm obseruare omnia præcepta, quibus sit opus, vt sit sufficiens modus exhibitionis ptissanæ. Eodem verbo vtitur hinc, & illic, nimirum *πρῶσιν*. Et quum ergo est eodem significato hinc accipi, atque ita intelligere, igitur maxima ex parte similes sunt cautiones, & eadem obseruanda iis, qui ptissana tota vtuntur, & qui cremore, iis verò qui neutro horum, sed solo potu, simplici scilicet aut medicamento, vt aqua, aut mulla, aut oxymelite, aliquando opus est aliis peculiaribus obseruationibus. Quæ sint autem illæ, partim dicetur mox, plurimum autem dicetur lib. 3. huius operis. Hic sensus est verisimilis, & cum proxima sententiâ plurimum congruit. Cùm enim dixisset, dicta pericula præhendere non solum eos qui intempestiue vtuntur ptissana, sed multo magis si aliud quid intempestiue accipiant, explicare volens quæ sint obseruanda, vt tempestiue accipiantur ptissana, & aliæ potiones, dicit ad ptissanam & cremorem esse eandem obseruationes, ad alias potiones non omnino eandem.

Χρη ἡ τὸ γε πάμπαν ἔτω ποίειν, ἐν νεοβρωτῶ ἐόντι αὐτῶ, καὶ κελίης μήπω ὑπεκεχωρηκίης, ἀρξῆ ὁ πυρετός, ἐν τῷ ὄδῳ, ἐν τῷ ἀνδρῶ ὄδῳ, ἐπιχρῆν τὸ δόσιν τῆ ῥοφήματι, ἐς αὐ οἴηται κεχωρηκίαι ἐς τὸ κάτω μέρ, ἐν τῷ σιτίον. χρεώδαι ἢ ποτῶ, ἐν μὲν ἀλγυμῶ πειρη, ὄξυμελίαι, χρεμῶν, ἐν μὲν θερμῶ, ἴερε, ἢ ψυχρῶ. ἐν ἢ πολλῆ δὲ ἴσα εἶη, μελικρητῶ καὶ ὕδατι. ἐπιπτα μὲν πει, ἐν ἀλγυμῶ πει ἐν, ἢ τῷ ἐπικινδύων πει μφάινῃ, διδόναι τὸ ῥοφήμα, μήτε πβλῶ, μήτε παχῦ, ἐν τῷ ἐδὸ ὄμλεω ἢ ἐν ἀπείων, ἐν ἢ ἰσχύη. ἐν ἢ μὴ ὑπεληλύθει ὁ παλαιότερ, ὅτι νεοβρωτῶ ἐόντι, ἐν μὲν ἰσχύη πει καὶ ἀκμάζῃ τῆ ἡλικίης, κλύσαι, ἐν ἢ ἀοδενεσερος ἢ, ἐν ἀλώ κω προσχεύου αὐ, ἐν μὴ αὐτίμα τῷ διεξίη καλῶς.

Oportet autem hoc omnino ita facere, si nuper pusto cuiquam, et alui opere haudquaquam purgato, febris, vel cum dolore, vel sine dolore inceperit, à forbitione tantisper temperandū, donec cibū ad infernatis intestini partē descendisse coniectatū fuerit.

Oportet autem hoc omnino ita facere, si nuper pusto cuiquam, et alui opere haudquaquam purgato, febris, vel cum dolore, vel sine dolore inceperit, à forbitione tantisper temperandū, donec cibū ad infernatis intestini partē descendisse coniectatū fuerit.

fuerit. Vbi autem dolor aliquis tenuerit, oxymelite in potu vtendū, hyeme calido, æstate autem frigidō: quod si multa sitis fuerit, mulla vtendum, & aqua. Deinde quidem si dolor quis insit, vel periculū aliquod apparuerit, dare potionem, neque multam, neque crassam, sed post septimam vel nonam si valens sit. Si verò non subiit vetustus cibus ei, qui recentem acceperit, si fortis fuerit, vel ætas vigeat, clystere vtī, sin autem fuerit debilior, glande vti, nisi sponte exierit bene.

Duo hinc facit, addit aliud præceptū, quod in exhibenda ptissana tenendum est, & explicat exemplo quod mox dixerat, nimirum non omnino esse eandem obseruationes in aliis potionibus, vt in ptissana & eius cremore. Præceptum est, si nuper pusto cuiquam, cui neque alius deonerata sit, neque recens cibus ex ventriculo descenderit, febris inceperit siue cum dolore, siue sine eo, non esse dandam ptissanam vsque dum cibus descenderit ad intestina. Merito sanè dicit, siue cum dolore siue sine dolore. Nam non solum in pleuritide vtilis est hæc obseruatio, sed & in omni alia febre, atque adeo omni morbo, quoniam & in bona valetudine. Semper enim nocet cibus alius, antequam è ventriculo prior descenderit. Nam prior posteriorem corrumpit, si plurimum immoretur, sin minus, in coctum descendere facit. Hæc ergo incommoda in omnibus habet, quædam etiam alia peculiaria habet in dolore, quæ antea dicta sunt. Nimirum dolorē auget & dispnoeam. Non tamen proinde putandum est, hoc idem esse, & quod antea dixit, quibus cibus statim inclusus manet, satis enim differt. Illic enim de cibo veteri qui non exeat, hinc de veteri qui non exeat, & recenti qui non descenderit à ventriculo: quo casu ob duas causas iam prohibetur ptissanæ atque adeo cuiusque alterius cibi exhibitio, quarum altera alteram conseruat. Nam fæces non euacuatæ descensuro cibo impedimento sunt. Itaque tunc temporis à cibo abstinendum. Quid ergo agendum? certè abstinendum à cibo, vtendū verò glandibus aut clysteribus quæ fæces subducant, & potionibus quæ è ventriculo detrudant. Nam fæces subductis, locus dabitur descendenti cibo, atque ita is faciliè à potionibus detruetur. Si igitur eum cui hæc sint, dolor aliquis tenuerit, itaque iam laboret dolore, & fæces habeat impactas, & cibum non descendentem, vtendum est oxymelite. Nam etsi antea, cùm diceret, si sicciior sit morbus quæ quis existimet, non oportet multum dare, sed præbere ante forbitionem, aut mullam, aut vinum, quasi non ea solum vsui esse possent, neque ea maximè, adiecit, aut quodcumque magis quadrabit: nunc autem magis quadrat oxymeli quàm mulla, quia ponitur dolor crudus & in principio, & fæces impactæ, & ventriculus cibo occupatus, in tanta autem ventris totius & thoracis contipatione, oxymelitis qualitas desideratur, quia incidit & exterget multo potentius quàm mulla, & coquit non minus quàm ea: verum sitim auget multo magis quàm mulla, quia capit multo plus mellis quàm ea, & acetum etsi sit refrigerans, est tamen sicicans, ac proinde sitim infert, nisi tam exiguum, & tam multa aqua dilatum, vt vim siccandi amittat, tunc enim extinguit sitim magis etiam quàm sola aqua, quia vim siccandi de-

ponit, & refrigerandi auget. In oxymelite autem maior aceti quantitas, atque cum aquæ minori est, quàm vt possit siccandi vim amittere. Proinde, si multa sitis fuerit, mulla vtendum potius: aut etiam aqua sola, si sit sitis maxima. Constat verò ex his, si vtraque necessitas incidat simul, incidendi scilicet, & sedandi sitim, licere parare oxymeli aliud quod aquæ plus, mellis & aceti recipiat minus solito, aut in mullam tantillum aceti infundere. Quin & ipsa mulla vtetur in quibusdam diluitori, in quibusdam minus, vt magis minusve biliosa esse videbitur pleuritis. Mulla enim est biliosa, tantò autem minus, quantò est diluitor. Ergo vt erit pleuritis biliosior, ita vtetur diluitori, vtique adeo vt si res ita exigat, possimus venire ad solam aquam, quam constat neque coquentem neque incidentem esse, sed attemperatam. Hinc verò dicemus, quandoquidem Hippocrates vel in pleuritide ad solam aquam frigidam venit, non debere nos admodum pertinaciter, vt quidam faciunt, indicationi à causa adherentes, intemperiam negligere, satius enim aliquando est morbum protrahi permittere, quàm breui hominem exuri. Itaque vides vt exhibendi oxymeli, & mullam, & aquam, non eadem sint regulæ, sed peculiare quædam habent cautiones. Considera etiam Hippocrates serapia omnia præbere hyeme calida, æstate frigida, contra ac vulgares quidam medici, qui tepida tribuunt, non considerantes ventriculum lædi maximè tepidis, frigidis verò & calidis iuari & delectari. Rectè autem tribuuntur calida hyeme, frigida æstate, ita enim sunt iucundissima, & intemperiei aeris occurrunt. Verum dices, durum esse, ægrotum sine forbitione ptissanæ aut alio cibo continere cum solo oxymelite aut sola mulla tandiu. Quid enim, si etiã hæc omnia agas, tamen dolor duret diu? & deliquia animi, aut peruigilia, aut alia huiusmodi succedat, quibus indicetur non posse durare hominem, donec morbus concoquatur: nunquid ne tunc quid forbitionem dabis? ita sanè, nam tunc vrgentiæ gratia dari debet, etsi alia obstant. Hoc vt doceat, dicit, deinde quid si dolor quis insit, id est, persistat duretque, vel periculum aliquod apparuerit, periculum scilicet mortis se insinuet ex tam longa inedia, dare potionem. Sed si hoc est quod Hippocrates docet, quorsum addit, neque multam neque crassam, sed post septimam vel nonam? nam vrgentiæ nullum tempus, nulla quantitas præfinitur, sed dandum est, quantum, & quocumque tempore necessitas exigat. Ita est, sed indicationi ab vrgentia fieri debet satis cum quàm minimo auxilio fieri possit, itaque dari debet, quantum sit necessarium, nihil tamen præterea. Proinde dum præter methodum datur ptissana ob vrgentiam, neque multa neque crassa, neque ante septimum aut nonum diem dari debet, si æger validus sit: si enim non ferant vires, dandum est quantum & quancumque poscent. Itaque potionibus trudentibus ex ventriculo ita succurritur, si tamen vetustus cibus non subiit, sed hæret in intestinis, ipse impedit recentis cibi ex ventriculo descensum, quare frustra laborabitur potionibus, nisi fæces subducantur, vtendum ergo erit clystere si fortis fuerit virtus & vigeat ætas, sin minus, glande, nisi sponte exierit bene. Quo loco consideratione dignum in primis est, quânto studio Hippocrates velit deuitare omnia auxilia, vtque eis vti nolit, nisi necessitate compulsus.

Nam ne glandem quidem immitti leuiter permit-
 tit, sed nisi sponte exierit aluus. Quasi diceret, si e-
 nim citra eā potest aluus deonerari, ne glande qui-
 dem vtendum. Quid enim aliud instrumenta me-
 dica faciunt, nisi valde necessaria sint, quā negoti-
 um facessere naturæ? considera præterea, quā cau-
 tus sit Hippocr. & quā longè abstitit a temeritate,
 qui ad clysteris vsum exigit vt facultas fortis sit, &
 ætas firma. Certè veteres fortioribus clysteribus vt-
 ti consueuerant, ex fortioribus inquam paratis, &
 longè plus infundere quā nunc, proinde plus vi-
 rium ad id sustinendum exigebant, & vt potentio-
 ri auxilio fidebant. Videas enim sæpissimè, Hippo-
 crate in Epidem. in difficillimis curationibus vt
 præstantissimi auxiliij clysteris mentionem facere.
 Verùm ad fæces duratas non opus erat clystere ex
 toto corpore trahente, sed extergete solùm & emol-
 liente, quare minùs vidèbatur tam multas vires exi-
 gere. Sed solùm, ne homo esset debilissimus. Quid
 enim? nunquid si fæces seni duræ & impactæ sunt,
 non vtetur clystere? quid si glans non sufficit? an
 casus iam est incurabilis? nõ certè, sed Hippocr. hoc
 dicit, nos commonens, vt quocunq; auxilio vti ve-
 linus, curemus, sit facultas quæ satis superq; ferre
 possit. Tutissimè enim ita proceditur. Nam etsi qd
 à medico peccetur (nihil autem peccare magis quā
 humanum est) cum facultas est fortior quā p. au-
 xiliorum magnitudine, possunt etiam errata vinci.
 Non tamen proinde si non detur tam tutò proce-
 dere, & res vrgeat, supersedendum à curatione est,
 sed tentandum etiam aliquando cum temeritate
 aliquid.

Καιρὸν δὲ τῆς δίαιτης τῆς ῥοφήματός, πίνει
 μάλιστα φυλάσσειν κατ' ἀρχάς, καὶ διὰ πάντας
 τῆς νοσήματός. ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν,
 ἐπιχρῆν χεῖρ τῆς ῥοφήματός τῶν δίαιτων, μάλιστα ἢ
 καὶ τῆς ποτῆς ἀπέχεσθαι. ὁκῆταν ἢ ἡ θερμὴ κατὰ τὴν
 ἐς τὰς πόδας, τότε διδόναι, καὶ νομίζειν μάλιστ' ἀ-
 ναδάσσειν τὸν καιρὸν τῶν ἐν ἀπάσῃσι τῆσι νόσῃσιν,
 ὅτι ἡκιστα δὲ ἐν τῆσιν ὀξείῃσι, μάλιστα δὲ ἐν ταῖσι
 μᾶλλον πυρετώδεσιν καὶ ἐπικινδυνώτεταισιν.

Occasionem autem dande sorbitionis hæc ma-
 ximè seruari oportet & per initia, & per totum
 morbum. Cum quidem pedes frigidi sint, abstinere
 oportet à sorbitionis exhibitione, præcipuè
 autem à potu abstinendum: cum autem calor ad
 pedes descenderit, tunc dare, & putare pluri-
 mum posse occasionem, in omnibus morbis, præci-
 puè autè in acutis, & maximè in magis febricitantibus,
 & in maximo periculo constitutis.

Haftenus loquutus est de tēpore vniuersali quo
 dari aut non dari debet cibus, docens in totius mor-
 bi principio abstinendum, vsq; dum dolor remittat
 & os madescat, & fæces exierint, & cibus descende-
 rit: nunc de tempore particulari, & hora cibo ac-
 commodata agit, dicēs in principio paroxysmi ab-
 stinendum à cibo & potu esse, dandum verò in in-
 clinatione, idq; obseruandum & circa principia &
 per totum morbum, nimirū pedes & reliquas par-
 tes extremas refrigerari, principij est, quia calor ac-

currit ad viscera, & ab extremis partibus se subtra-
 hit: calorem verò ad pedes descendisse, est inclina-
 tionis, quia tunc temporis fuligines vsq; per extre-
 mas partes expirant. Simile ergo est quod nunc di-
 cit, & quod in Aphorif. II. Sect. I. præterquam quod
 illic dicitur, in paroxysmis abstinendum, quia cibū
 dare in illis noxium est, hīc verò definitur quæ pa-
 roxyfimi pars sit ad cibum capiendum ineptissima,
 & quæ minùs inepta. Nimirum in ipso paroxysmi
 principio, cum maximo, in inclinatione cum mini-
 mo periculo datur. Quia in principio periclitatur
 reconditus calor velut à viridibus lignis suffocari,
 crudi autem cibi obruunt. Maiori autem cum peri-
 culo datur ea occasione frigidus potus quā cib⁹,
 quia potus & obruit, & in constipatum calorē con-
 fertim incidens, refrigeratione extinguit. Nō tamè
 vt potus frigidus minùs etiam quā cib⁹ dandus
 in principio paroxysmi, ita in inclinatione est min⁹
 utilis, quin potius cibus, si fieri potest, ne per totum
 quidem paroxysmum dandus, sed expectanda infe-
 bricitatio, potum verò in plerisq; febribus, non so-
 lūm licet, sed etiam expedit dare inclinante febre,
 atque adeò in quibusdam vigente vt inclinēt, plus
 autem aut minus, citius aut tardius, frigidiusq; aut
 nimis frigidum, vt febris inclinabit magis ad bilio-
 sam, aut pituitosam. Dicta sunt multa alia ad hunc
 locum pertinentia in Commentatione dicti Apho-
 rismi, vbi docuimus ab hac regula excipi debere bi-
 liosos valde, & qui picrocholi cum sint, citra partis
 alicuius phlegmonem, aut putrescentiā, bilis vstio-
 ne febricitant: illos enim oportet ventriculo non
 omnino cibo vacuo paroxysmum expectare, aut in
 ipso paroxysmo accipere: quia aliter nõ possunt bi-
 lis confluxum in ventriculū sustinere, & magis pe-
 riclitantur à syncope cardiaca, quā à calidi suffo-
 catione. Exaggerat deinde Hippocr. hoc præceptū,
 dicens, putare oportere plurimum posse occasiōē
 cibi exhibendi. Certè tantum potest, vt putem plu-
 rimos ob malè institutum victum periisse, qui alio-
 qui fuissent liberati, atq; adeò plurimos solo victu
 liberatos esse à maximis morbis citra aliam curatio-
 nem. Dicit plurimum posse in morbis, præcipuè au-
 tem in acutis, maximè in magis febricitantibus, &
 in maximo periculo constitutis. Hęc dicit alludens
 ad ea quæ in proœmio dixit, puta victus institutio-
 nem rem magnam esse, præcipuè in morbis acutis
 quorum febres continuæ sunt, & occidunt. Sed di-
 ces, quo pacto potest pertinere hæc occasio cibi præ-
 bendi ad acutos morbos, non enim vidētur in acu-
 tis febribus accidere frigora, rigores aut horrores,
 sed in solis intermittentibus, quæ neq; periculosæ
 sunt neq; acutæ. Certè multæ continuæ febres sunt
 horridæ, vt vocatæ semitertianæ, & aliæ ob alias oc-
 casiones. Sed præter has omnes, quæ non sunt con-
 tinentes, habent exacerbationes, in quarum princi-
 piis accidit pulsus constrictio, atque adeò in multis
 etiam quædam refrigeratio pedum. In omnibus au-
 tem cauendum est cibum dare in exacerbationis
 principio: In acutis verò vt sunt periculosiora &
 mutabiliora, cæteris paribus quocunq; erratum
 habet plus periculi.

Χρησθαι δὲ πρώτων μάλιστα μὲν χυλῶν, ἐπὶ τῆς
 πρῶτης, κατὰ τὰ τεκμήρια προσηραμμένα ἀ-
 κριβῶς θεωρῶν.

Vti autem primum maximè quidem cremo-
 re, deinde autem ptissana, secundum coniecturas
 prescriptas diligenter considerans.
 Hoc sanè in pleuritide & peripneumonia mani-
 festum est, quia in his incipiendum à tenuiori cibo,
 procedendumq; ad crassiores, sed & in aliis febribus,
 nisi ptissanæ assueuerint ægroti, non erit præ-
 ter rem à ptissanæ cremore incipere, vt mutatio cō-
 suetudinis paulatim fiat, poterit enim ita etiam da-
 ri plus in principio, aucta quātitate cremoris, quan-
 tum tenuitate superat. Hæc verò debes facere secū-
 B

dum præscriptas coniecturas diligenter conside-
 rans, an profutura an verò læsura sit ptissana. Quia
 enim hæc non diligenter considerabant qui iam at-
 tendentes commoditates ptissanæ oportuè epo-
 tæ, commendabant summoperè ptissanam: alij vi-
 dētes incommoda ex ptissana accepta importunè,
 imputantes ea ipsi ptissanæ, dicebāt ea nihil esse de-
 terius. Vides ergo vt in dilutione propositæ in prin-
 cipio quæstionis, totius libri huius primi, qui
 hic iuxta Galeni partitionem fini-
 tur, constitutio fue-
 rit.

MAGNI HIPPOCRATIS COI DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS, LIBER SECVNDVS.

Ὁ Διώνῃ ἢ ἀλλοῦρῃ ἢ κατ' ἀρχάς γήνηται, C
 ἢ τῆς ὑπερον, θερμάσματος μὲν πρώτων σὺν
 δὴ τὸ πρῶτον ἐστὶ χρονομικρον, πρῶτον δὲ ἀλλοῦρῃ
 πῶ ὁδῶν.
 Dolor autem lateris siue in principio fiat, si-
 due postea, non abs re est calidis fomentis
 tentare soluere dolorem.

NOMEN doloris lateris hīc non de ve-
 ra pleuritide solūm, quæ in inflamma-
 tione lateris habet essentiam, dicitur,
 sed de quocunq; lateris dolore. Hanc
 enim ob causam, tam variam curandi
 huius doloris rationem scribit, scripturus alioqui
 simpliciore. Nimirum vera pleuritis non admo-
 dum potest dissidere, cum omnis sit inflammatio,
 siue exquisitior aliquantò, siue alterius generis tu-
 moris aliquantum sit particeps, siue membranam
 succingentem costas, siue musculos solūm teneat.
 In omni itaq; pleuritide ea curatio erit idonea quā
 inflammatio petit, adiuncta partis indicatione. Ver-
 ùm dolores laterum à diuersis morborum generi-
 bus nascuntur: nam & ab inflammatione, & à flati-
 bus, & à succis crudis eo loco hærentibus, & à qua-
 licunq; in latus incumbente destillatione, quin
 etiam ab affectionibus hepatis aut lienis ob alliga-
 tionem eorum viscerum cum costis infernis. Nihilo-
 minus possunt curationes omnium dolorum la-
 teris habere præceptionem aliquam comunem,
 præcipuè in initio. Omnes enim morbi qui sunt
 eatenus similes, vt ambiguitas aliqua in eorum di-
 gnotione esse possit, in initio minimè dignosci pos-
 sunt, & proinde curationes minimè differunt: cum
 verò procedunt, & apertè differunt, curationes et-
 iam faciunt dissidere. Vt doloris colici & nephritici
 in primis eadem, postea curatio satis diuersa est.
 Ita hæc præceptio ad omnem lateris dolorem per-
 tinet. Dolorem lateris, siue in principio fiat, id est,
 nullo alio morbo prægresso, siue postea, alij succe-
 dens, non ab re est tentare calidis fomentis dissol-
 uere. Fiunt verò sæpe (nam & de hoc dubitant qui-
 dam neoterici) vtroq; modo, vtrique laterum dolo-
 res, & veræ pleuritides, & reliqui laterum dolores,

à principio & postea. Quanquam veræ pleuritides
 crebrius fiunt à principio quā multæ aliæ inflami-
 nationes internæ, vt quæ phrenitides, quā lethar-
 gi: verūm & aliis morbis succedunt, grauedinibus
 præcipuè cum malè curantur. Sed & alij quicunq;
 morbi possunt postremò in pleuritides euadere, &
 sanè genus lethalis abscessus est. Itaque vtcunq; do-
 lor incipiat latus obsidere, oportet tentare calidis
 fomentis dissoluere. Quo fit, vt illud tentare nõ ad
 morbi cognitionem pertineat, vt pleriq; accipiūt,
 quasi fomētis tentantes an verā pleuritis sit, an nõ,
 quandoquidem & in vera pleuritide fomentis ten-
 tandum est, sed ad curationē. Quasi tentare debeas
 an fomentis curari possit, ne, nisi opus sit, maiorib⁹
 auxiliis vtaris. Sed quoniam tentantes admouem⁹
 fomenta, constat non semper admouenda esse, sed
 tunc solūm cum spes aliqua esse potest, fore vt solis
 fomentis cedant dolores: nimirum si dolores ex fla-
 tu aut succis frigidis sunt, cedent fomentis calidis,
 contrarij ratione, nisi causæ plurimum redudent,
 nam ita etiam opus erit prius expurgare totum cor-
 pus: ac nonnūquam etiam mittere sanguinem, ne
 dolor alia ex causa incipiens, sanguinem conuocās
 inflammationem faciat. Sed & inflammationes la-
 terum si exiguæ sint, & corpore vacuo, possint fo-
 mentis solis cedere, & quia fomenta quod in parte
 est dissoluent, & sedantia dolorem (anodyna cum
 sint) qui mouebat, fluxionem cessare facient. Nam
 cum aliæ nonnullæ trahendi causæ sint, nulla est eū
 dolore conferenda: quare cum dolor fluxionis cau-
 sa maxima sit, anodyna in corporibus non admo-
 dum plenis, fluxiones sedantia sint, non minùs quā
 quæ repercutiunt. Verū si quis mox ac accedit ad
 ægrotum, videt quinq; pleuritidis signa (hæc sunt,
 febris perpetua, dolor pungēs, tussis, difficultas re-
 spirationis, & pulsus durus) cōspicua & magna, ma-
 lè faciet incipiens à fomentis, ac non potius à mis-
 sione sanguinis. Si etiam videat, citra hæc, lateris do-
 lorem, cū magna tamen redundātia excrementorū
 in toto corpore, ab expurgatione debet incipere,
 his enim casib. nulla spes est, fore vt solis fomentis
 res cedat. Alioqui agendū est à principio fomentis
 calidis, quia partis natura non fert frigida, neq; re-
 percutientia, sed laxantibus, ab initio indicat vti.

Θερμασμάτων ἢ κροτίσων μὲν ὑδωρ θερμὸν ἐν ἀσκήσῃ ἢ ἐν κύσει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγεῖω, ἢ ἐν ὄσρακινω. προὔπιπτεναι δὲ χρῆ, μαλθακὸν τι πρὸς τὴν πάλωρ, προσλευήσιν ἐνεκεν ἀρᾶτον ἢ καὶ ἀπόγος μαλθακῆς, μέγας, ἐξ ὑδατῶν θερμῶν ἐκπεπισμέ- νων προσθεσθαι, πρὸς τὴν τε ἰματίω τὴν ἰατρικὴν χρῆ, πλείω τε γὰρ χρόνον αὐτὸν ἀρκέσει καὶ ὀφθαλμο- νῶ, καὶ ἄλλα ὡς μὴ ἀτμῆς πρὸς τὸ πνεῦμα τὰ κάμ- νοντ' ἢ προσφέρῃ. ἡ δὲ ἀρᾶ μὴ δροκήνῃ καὶ τὸ χρῆ- σιμον πρὸς πείναν. ἐστὶ γὰρ ὅτε δὴ πρὸς π. ἐπὶ ἢ καὶ κερθῶν, καὶ ὄροθοι ἐν ὄξει κεκρημένω, σμικρῶς ὄξυ- τρον ἢ ὡς αὐτὸς ποιοι, διέντα καὶ ἀναξοσυντα, ἐς μαρ- σ' ἢ πᾶσι τε ἀπορροῖαν ἢ πᾶσι, προσθεσθαι, ἢ ὠπιτρετ' αὐτὸν τρῶπον. πῦρ ἢ ξηρῆ, ἄλες, κέγγροι πεφρυ- γμένοι ἐν εἰρηνέσι μαρσιποῖσιν ἐπιτηδίοστοι. καὶ γὰρ κέφρον καὶ προσλευῆς ὁ κέγγρ'.

Calidiorum autem fomentorum optimum est aqua calida, in vitro, aut in vesica, aut in aëneo vase, aut in crustaceo. Substernere autem oportet molle aliquid ad latus, lenitatis gratia. Bonum autem & spongiam mollem magnam ex aqua expressam apponere: contegereq; linteo fomentū oportet, pluri enim tempore sufficiet, & permanebit, simulq; ne vapor ad egrotantis spiritum efferatur: nisi videatur hoc etiam utile ad aliquid esse, est enim cum ad aliquid oportet. Ad hoc autem & hordeum, & eruium in aceto diluto, ut paulo acidius sit, quam ut quis bibere possit, macerata ac feruifaceta & in marsupia coniecta, apponere, & fursures eodem modo. Fomentum autem siccum præbent sal, & milium torrefactum, in laneis sacculis conuenientissimū. Etenim lene & blandum est milium.

Fomenta differentiam recipiunt ex facultate qua sunt, & ex instrumentis quibus admouentur, ex facultate, & ex substantiæ modo. Quod simplicia sint & medicamentorum facultatū expertia, aut medicamentosa, & insignibus prædita qualitatibus: ex instrumentis, quod admoueantur in vtre, veuica, aut vase æneo, aut crustaceo, aut in spongia, aut in lineis, laneisve sacculis, & si quæ alia ratio est admouendi: ex substantiæ modo quod humidum fomentum sit, aut siccum. Humidum enim hic, ut & multis aliis locis, vocat Hippocrates quod fluxile & liquidum; siccum verò quod solidum & humoris expers: ut humidum sit decoctum quodcunque etiam siccissimarum herbarum, & insrum acre, & aliud quodcunque liquidum: siccum verò quidquid in sacculis admouetur, quacunque facultate sit. Ita enim accipi hic duo hæc nomina constat, quæ cum meminisset duorum fomentorum, aquæ scilicet solius, & aceti diluti cum hordeo & eruo, apponens tertium, putat sacculos sale & milio torrefactis plenos, dicit, siccum autem fomentum, quasi duo priora humida fuerint, constat verò si facultatem consideres, secundum fomentum fuisse siccū: nam ex hordeo, milio & aceto. Constat ergo humidum siccumque hic dici fluxile & solidum, ut libello de alimento, vbi diuidit alimentum in humidum &

A siccum, id est potabile, & solidum. Quamquam & facultas siccandi aut humectandi in dictis tribus fomentis substantiæ modo proportionem respondet, ut enim secundum siccum est primo, ita & solidius, quia constat & cremore & seminibus commixtis: & ut tertio minus siccum, ita minus solidum. Sed contingit dubitare, cur dicat aquam calidam esse optimum omnium fomentorum, cum ad quædam sint alia potiora? Vbi enim flatus multi ac crassi sint, & succi crudi multi & lenti, melius sit secundum, quod succos absorbere potius, & incidere possit, ac tertium quod hæc potentiùs adhuc præstet, & flatus dissipet. Tunc ergo solum aqua sit optimum fomentum, cum potentiore non sit opus, ut quum succus tenuis biliosus aut falsus, aut inflammatio exigua, aut flatus tenues, alioqui alia sint meliora. Cur ergo simpliciter dicitur aqua omnium optima? An quia leuissimum auxilium, & quoad fieri potest tale exoptandum? An quia simplicissimum & facultatibus efficacibus maximè carens, tale verò quum sit, ad affectiones quibus congruit, omnium maximè est congruens, sed & in aliis omnibus, si res est dubia, & de succi specie, aut affectionis magnitudine dubitatur, minima cum noxa admouetur. Secundum fomentum videri possit alicui minimè huic morbo congruens, si rectè hæc tenus dictum est, indicatione huius partis prohiberi refrigerantia & adstringentia. Hordeum enim frigidum est, acetum frigidum & alstringens. Sed oportet considerare acetum adeo dilutum vim suam magna ex parte deponere, & hordei frigus erui calore temperari, ut totum fomentum moderatum sit. Porro hæc fomenta non demittuntur in parte, sed admouentur actu calida, & retinentur solum dum is calor durat, mox abiciuntur. Omnia autem quacunque facultate sint, operantur primo occursum secundum id quod actu habent, et si illis per accidens insit, deinde diutius manentia recidunt in facultatem quæ illis per se insit. Fomenta ergo quæ actu calida admouentur, cum non vltra primum occursum retineantur in parte, necesse est calfaciant, et si alioqui calida non sint. Hæc & huiusmodi omnia, quæ liquida sint, admoueri possunt in vtre aut vesica, aut spongia imbuta ac expressa, aut vase aliquo duro, ut æneo aut testaceo, hoc est parato ex concha animalis alicuius grandioris eorum quæ vocantur ὀσρακίδια, atqui eodem modo fieri potest vas fictile. Habent enim aliqui vasa huiusmodi talia, ut admoueri idonea sint lateri, aut ventri, aut humero, aut coxæ. Constat verò hæc debere esse accommodata, magnitudine & figura, ut partibus aptè admoueantur. Mihi verò magis probantur fomenta in vesica aut vtre, quia molliora, & ob id semiplena meliùs admouentur, & per eas pelliculas succi vis meliùs transmittitur, in æneo enim aut testaceo vase, haud multum interesse puto, aqua calida contineatur, an alius quouis calidus succus. Ad modum etiam admotionis pertinentia scribit Hippocrates quædam, quorum caput est, ut cum quàm minima molestia admoueantur. Nam & in aliis omnibus medicis auxiliis, molestia quoad fieri possit, vitanda est. Substernere ergo oportet molle aliquid lateri, ut linteum, aut lanam lenitatis gratia. Constat verò hoc vasis solum æneis aut testaceis intelligi, non etiam de vtre aut vesica, quæ per sese mollia sunt. In admouenda spongia duo admonet, ut admo-

admoueat expressa, ne succus versus quaque per corpus effluat, & ut spongia admota linteo contegatur, ut calor diutius permaneat, sufficiatque, neque opus sit crebrò spongas mutando ambienti aeri locum dare, & ne vapor ab spongia ad os & nares efferatur faciatque difficiliorem respirationem: nisi, inquit, videatur hoc etiam vtile ad aliquid esse, est enim aliquando vtile. Hoc sanè consideratione dignum est. Videtur enim nulla re meliùs thoracis & capitis & pulmonis malis succurri posse quàm vapore. Nam vt crassa intestina clysteribus, ventriculo vomitoriis, renibus diureticis, succurritur, quia hæc in partes pertingunt, ita & vaporibus videtur partibus respirantibus succurrendum. Nihil enim aliud fertur in eas partes integrum. Non ergo videtur cauendum, ne vapor in spiritum feratur thorace laborante, sed procurandum potius, si id quod admouebatur, idoneum erat medicamentum, talis enim erit etiam vapor. Ego sanè vaporibus sæpè vtor ad thoracis affectiones & capitis, admouens lectulis ægrotantium, lebetes cum decoctis idoneis, aut in prunis suffitus. Nimirum parari possunt vapores coquentes & incidetes vt res exiget. Quare sæpè oportebit sinere vt vapores ex admotis spongiis efferantur, quod dum fomenta exteriori admota dolorem sedant, & succos ac flatus discutunt, vapores intrò lati coquant aut secent, non tamen semper id erit vtile. Nam si magna periculi & vrgentiæ pars est in difficultate respirationis, vt sæpè est, prohibere oportet vapores, illi enim est coquendo aut incidendo prodesse deinceps possent, mox tamen & primo occursum non possunt non difficultatem respirationis augere, in qua periculum maximum esse ponebamus. Hoc ergo casu satius erit fouere latus calidis, ad os autem & nares aerem temperare. Si etiam thorax à capite recipiat, fieri poterit, vt fomentum thoraci bene faciat, vapor verò caput repleat & fluxionem auget. Quamquam aliquando esse poterunt pariter vtilia fomentum thoraci & capiti vapor. Vt si flatuoso thorace, & humido capite, & corpore non adhuc redundante excrementis, admoueantur lateribus sacculi ex cumino, sacculi enim thoracem, & vapor caput siccabit. Multas huiusmodi affectiones possis per te meditari, quibus vaporem fomentorum in spiritum efferri vtile sit, multas etiã quibus noxium. Cum noxium esse videbitur, prohibere poteris, vt Hippocrates dicit, linteis fomenta obuoluens. Tertium fomentum siccum maximè est: nam sal & milium talia per se sunt, & torrefactione fit siccandi ac calefaciendi facultati accessio. Commendatur milium quod pondere sit leue, ac non comprimens, & lene, minimeq; exasperans. nimirum deuitanda molestia est. Cælius Aurelianus è Methodicorum secta fecutus Soranum, obiicit salem vltum acrem esse, ac necessariò febres accendere: milium torrefactum graueolens esse, & capiti graue. His respondemus, vt siccans valde & acre fomentum, vsurpari salem ab Hippocrate, non pro quocunq; pleuritico, sed in quo siccatione maxima opus sit. Milij graueolentia non probatur, sed neq; vllum aliud est auxilium magnum, quod nulla ratione obfit.

A δας περιεχέσθαι ἀλγηδόνος. τὴν μὲν τὴν γὰρ ὄσρακίδια μὴ λυεῖ ὀδῶν, ἡ δὲ μὴ πρὸς τὴν κληΐδα πρὸς εἰρήνην ἢ ὀδῶν.
 Soluit autem emollitio huiusmodi etiam dolores clauiculam attingentes. Sectio autem non similiter soluit dolorem, nisi ad clauiculam dolor pertingat.
 Emollitionem vocat anodynorum admotione, commendat verò eam hoc nomine, quod ad omnes dolores laterum sit vtilis, non vt sectio venæ, quæ non æquè omnes soluit, sed eos qui attingunt clauiculam. Hoc per anticipationem nunc dicitur, mox enim explicabitur, diciturq; iterum.
 Ἡν ἢ μὴ λύεται πρὸς τὴν θερμάσμα, ὁ πόνος, ἢ χρῆ τὸ ὀδῶν χρόνον θερμαίνειν, καὶ γὰρ ξηραντικὸν τὸ πάλωρ, τὸ εἶναι καὶ ἐμπνηθῆναι. ἀλλ' ἡ μὲν σημαίνει ἢ ὀδῶν ἐς τὴν κληΐδα, ἢ ἐς τὸν βραχίονα βαρῶν, ἢ πρὸς τὴν ὑπερ τῶν φρενῶν, τὰ μὲν ἀρήγει τὴν ἐν τῷ ἀγκῶνι φλεβᾶ, τὴν εἶσω, καὶ μὴ ὀνείν συχρὸν ἀφαιρέειν τὸ αἷμα, ἕως αὐτὸν ἐρυθροπρον πάλωρ ῥυθῆ, ἢ ἀπὸ καθαρῶ καὶ ἐρυθρῶ, πάλωρ ἀμφοτέρωθεν γίνεται. ἡ δὲ ὑπερ τῶν φρενῶν ἢ τὸ ἀλγημα, ἐς τὴν κληΐδα μὴ σημαίνει, μαλθακῶν δὲ τὴν κληΐδα, ἢ μέλανι ἐκλεῖσθαι, ἢ πεπλῶν μέλανι μὲν δ' αὖρον, ἢ σέσση, ἢ κύμινον, ἢ ἀννησον, ἢ ἀλλόπτων δ' ὀδῶν μίσρον, ἢ πεπλῶν, ὅπῃ σιλοφίς. ἀπὸ καὶ μίσρον ἀλλήλοισιν, ὁμοίωσιν πᾶσι ἐστίν. ἀγὰρ δὲ μέλας μὲν καλῶν, καὶ κερσιμώπρεα πεπλῶν, πεπλῶν, μέλας μάλλον φυσιῶν καταρρηκτικώτερον ἐστίν. ἀμφὸς τῶν πᾶσι ὀδῶν πᾶσι πᾶσι ἢ καὶ ἀλλὰ πάλωρ τῶν ὑπερ τῶν κροτίσων, καὶ πᾶσι τῶν ὀδῶν ἐστίν. ἐπὶ τῶν ἐν τῶν σιλοφίμασι διδόμενα ὑπερ τῶν ἀρῶν, ἀρήγει, ὀκείσα μὴ ἀγὰρ ἐστίν ἀρῶν, ἢ ἀρῶν πικρότητα, ἢ δι' ἀλλῶν πᾶσι ἀρῶν, ἢ ἀρῶν πᾶσι, ἢ ἀρῶν πᾶσι.
 Si autem non soluitur ad fomenta dolor, non expedit multo tempore calfacere, etenim siccatur hoc pulmonem, & suppurationem facit. Sed si dolor significationem sui præbeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mammam, aut supra septum transuersum, secare iuuat venam internam in cubito, & non cunctari confertim auferre sanguinem, usque dum multo magis rubicundum fluat, aut pro puro & rubro liuidum. Virung, enim euenit. Si autem sub septo transuerso sit dolor, non præstet autem sui significationem ad clauiculam, mollire oportet alium aut helleboro nigro, aut peplio: nigro quidem daucum, aut seseli, aut cuminum, aut anisum, aut aliud quidpiam eorum quæ bene olent, miscendo: peplio autem succum silphij. Verum etsi hæc miscetas, eiusdem modi sunt. Eua-cuat autem nigrum melius, & ad iudicationem magis facit quàm peplium: peplium verò,

λυεῖ ἢ μάλθαξις ἢ τῶνδε, καὶ πᾶσι πρὸς κληΐ-

quam nigrum flatus magis pellit. Ambo autem dolorem sedant. Sedant autem & alia multa, aluum subducentia. Optima autem sunt hæc, eorum quæ ego noui: alioqui & ea quæ in sorbitionibus dantur, aluum subducentia profunt, quæcumq; non valde insuauia sunt, aut ob amaritudinem aut aliam insuauitatem, aut ob multitudine, aut colorem, aut aliquam aliam suspcionem.

Quandoquidem fomenta non admouebantur quasi certò dolorem solutura, sed gratia tentandi an valerent soluere, constat, si dolor non soluitur, non esse perseverandum plus satis in eorum admotione, sed transeundum ad alia, illis dimissis, non enim solùm inutilia sunt, si non soluant, sed etiam lædunt, præcipuè si secundi, aut tertij generis fomentorum sint. Si enim sint moderatissima, aqua calida, aut simile aliud sine magna vi calfaciendi aut siccandi anodynū, non opus erit reiicere, etiam si dolorem non soluant, sed satis erit, his retentis ad alia auxilia transire: alioqui non erit satis transire ad alia, nisi reiiciantur, quia siccando & calfacièdo pulmonem, sputa reddunt sicciora, & excreationi ineptiora: unde contingit strangulari, aut inflammationes maiores fieri (aucta fluxione) quàm resoluti possint: quare nisi præueniant strangulare, ad supurationem vertentur. Fomenta ergo insigniter calida, nisi dolorem soluant, dimittere oportet. Non enim hæc, quòd omnia secundum rationem facienti viderentur certò profutura, sed quasi in re incerta, tentando, admouebantur. Non tamen mox sunt reiicienda, nisi primo occursum soluant, sed cum tantum admota permanerint, quantum ad tentandū fuerit satis. Sæpè enim calida fomenta, in passionibus, etiam frigidis & flatuosis, primo occursum videntur lædere, quòd extenuati flatus distendant plus, & dolor crescat, perseverantia verò soluant, quem primò auxerant, dolorem. Proinde non dixit, expedit mox fomēta tollere, sed, nō expedit multo tempore calfacere. Quanto tempore calfaciendum sit non definit, neq; certo numero dierum aut horarū definiri potest, sed tunc putandum est, plus satis esse calfactum fomentis, cum augescens affectionis, aut mutationis in phlegmonem, quæ antea non erat, notæ cœperint apparere. Ut si, cum antea nō esset febris, iam succrescat, aut cum esset exigua, crescat, & pulsus duritiem accipiat: cum aliquid tale apparere cœperit, mox à fomentis abstinendum. Quid ergo agendum? mittendus sanguis, aut expurgandum: non enim ut dixit, sectio æquè omnes iuuat, sed quosdam expurgatio, magis proinde distinguit Hippocrates dolores, in quibus hoc aut illo opus est. Quo loco Galen. atque post eum alij omnes intelligunt, ex Hippocratis sententia in pleuritide quæ tenet costas superiores, mittendum sanguinem, in ea verò quæ inferiores octo, expurgandum: tentantq; causam reddere. Alij causantur, cor esse inter brachium & venam sine cōiuge, à qua costæ infernæ nutriuntur: Alij, succos tenues & calidos, quiq; missione sanguinis magis cedant, in superiores partes ferri solere, crassos & frigidos, qui expurgationi, in inferiores. Verum & rationes hæc futiles sunt admodū, & quod asseritur falsum, & absurdum. Nam vena sine coniuge non fit ex caua,

A antequam ea in cor se insinuet, sed iam prætergressa: neq; sanè vena caua penetrat per cor, sed mittens in illud ramulum, prætergreditur: quare nō est cor inter venam cauam & internam in cubito: sed etsi esset, non proinde necesse esset, sanguinem, qui ex spaciis costarum inferiorum, sectione venæ in brachio, effunderetur, per cor transire: nam nō per venas grandiores, & quæ medium corporis tenent, necesse est venire, sed per ramulos, qui per carnes ducti, rete quoddam commune texunt, sanguis educitur. Iam verò supernas partes calidas, infernas frigidis laborare, non est perpetuum, cum crura laborent sæpè erysipelate, & ceruix œdemate: Sed intra thoracem eam partium differentiam esse putare, est ridiculum, quum in thoracis medio cor sit, & illi subitè hepar. Sed præter hæc per sese absurdum sit, si quis pleuriticum curans, quòd inflammatio teneat sextam aut septimam costam, à missione sanguinis prorsus abstinere, præter id, quod petit inflammatio partis internæ, & proximæ cordi, & vtatur expurgatione, ventrisq; fluxum moliat, præter thoracis naturam, qui alui fluxione parum iuuatur, vt hac ratione à pleuritide alui profluuium soleat esse lethale. Consentaneum ergo magis est putare Hippocratem hoc non docere, si verba id ferunt, quàm commentis fingendis, pro re absurda laborare. Mihi sanè nihil minùs videtur dicere, quàm esse aliquam pleuritidem, in qua mittendus sanguis non sit, cum dicat: Si dolor significationem sui præbeat ad clauiculam, aut grauitas in brachium, aut circa mammam, aut supra septum transversum, iuuat secare venam internam in cubito. Si enim in omni inflammatione, quæ supra septum transversum, cum infra septum nulla pleuritis esse possit, in omni pleuritide, iuuat secare venam. Quare satis sit, alijs dimissis, quod Hippocr. docet, enarrare. Certè, vt diximus, nō de vera exquisitaq; pleuritide hoc loco agit, sed de omni dolore ad lat. pertinentē. Potest verò dolor tenere latus ob affectionem intra thoracem consistentem, aut etiam ob affectionem hypochondrij. Condolere enim solent infernæ costæ cum hepate & liene: atq; harum partium affectio, inflammatio esse potest, vel citra hanc multitudinem sanguinis in parte, vel citra inflammationem & sanguinis multitudinem, intemperies cum excrementosis succis, aut flatu. Dolor supra septum transversum cum grauitate in brachio, aut circa mammam, aut ad clauiculam, significat sanguinis redundantiam intra thoracem, siue cum inflammatione, siue ea nondum facta. Significatio autem doloris ad clauiculam, fieri potest, non solùm ob pleuritidem supernarum costarū, sed nihilo minùs ob inflammationem hypochondriorum, hepatis præcipuè: quia tument tunc temporis venæ vsq; ad iugulares. Cum ergo distentio & grauitas multitudinem sequi soleant, illa ad vasa, hæc ad vires, constat significationes esse omnes eas quæ dictæ sunt, verè inflammationis in hypochondrijs aut intra thoracem, aut saltem doloris consistentis cum multitudine, quæ cum adsunt, secunda vena est. Si verò dolor sit infra septum transversum (constat hoc esse extra thoracem) non præstet autem significationem sui ad clauiculam (nam si præstet, mittendus tunc quoq; sanguis est) mollire oportet aluum & à sanguinis missione abstinere. Humores enim qui citra phlegmonem in hypochondrijs continentur, facilè

ad album ferriantur, ob viciniam & rectitudinem cum intestinis. Ecce diximus, quibus in doloribus mittendus sit sanguis, & quibus expurgandum: ex quibus constat, Cælium Aurelianum, qui hanc quoque sententiam refutauit, non esse eam satis assequutum. Nunc quomodo præstandum vtrunque sit, explicemus, redeuntes ad sanguinis missionem. Secare (inquit) iuuat venam internam in cubito. Hic consentaneum est internam vocari axillarem, diciq; ad humeralem, quæ est externa, & ad communem, quæ ex illis fit, quanquam alijs locis internas vocare solet omnes venas magnas. Constat præterea ex regula rectitudinis, internam cubiti eiusdem lateris tecari debere. Iubet præterea non cunctari confertim auferre sanguinem, vsque dum perrubrum, aut pro rubro liuidum fiat: denique vsque dum mutetur color sanguinis in deteriorem, quia scilicet qui impactus in inflammatione est, aut partem inflammata obsidet sanguis, minùs integer est quàm qui longè abest. Quare nisi vsque ad mutationem sanguinis fluat, conitat non exauriri ab ipsa inflammatione, neque verò à proximis inflammationi locis. Quando verò excrementa contemplamur (vrinas præcipuè) vt inde coniectemus, vt habeat in venis sanguis, constat contemplari ipsum exeuntem sanguinem magni momenti esse. Significationes verò similes sunt iis, quæ in succo ex inflammata particula fluente. Nam phlegmone ex affluente sanguine fit in particula impacto: vt ergo ibi dum manet integer, ruber est cum quadam mediocritate crassitie, cum vratur, perruber & crassus fit primùm, deinde & nigrescit, aut ad chlorum colorem tendit: cum putrescit malignè, liuescit, aut sanies quædam atra sine concretione cum graueolentia fit, cum mediocriter putrescit (quod & suppurari dicimus) fit candidus: ita & qui intra venas est, pro ratione alterationis afficitur, itaque optimus sanguis sit, qui ruber, mediocriter crassus, cum sero quodam non multo, vrinæ benevalentium simili, & concrescens: vt cunq; ab hoc deficiat, malus sit: non tamen eodem modo, neque æquè. Cacochymiam quidem significat omnis, quæ aut vsui prauorum ciborum imputatur, vt in iis qui ob longum esum leguminum, olerum, aut carniū salutarum, prauum sanguinem paulatim congefferunt, aut qualitati corrumpenti, vt in iis, quibus cum antea bono sanguine essent, breui, ob febrilem calorem, aut phlegmonem, corruptus est. In quibus ante febres erat cacochymia, color sanguinis significat speciem succi, quæ qualitate ciborum, quibus homo vsus antea est, consequitur. Quare quibus ad album colorem sanguis vergit, crudis succis abundare, & edulijs pituitosis vsi esse deprehenduntur: quibus ad viridem aut flauum, biliosis: quibus ad nigrum, in his verò sunt liuidus & fuscus color, & quicunq; nigritiem participat plusquam viridis, melancholicis. In quibus verò, vi febris, aut phlegmones, mutatus sanguis est, color perruber, flauus, & viridis, & niger, significat calorem vrentem: liuidus, calore etiam putrefacientem: candidus calorem suppurationem facientem. Quare eorum qui non sunt boni, albus est minimè malus. Est quum putrescentia non tam se insinuat colore, quàm substantiæ modo, vt cum exit sanguis ruber, sed non concrescens: Cum enim caloris sit cogere & densare, iuxta cuiusque rei naturam, qui

nō concrefcit, magnū naturalis caloris languorem indicat: Ergo pro rubro mediocriter, valde rubrū sanguinem apparere, indicat, eum iam exire, qui in inflammata particula exuratur: pro rubro verò & puro, hoc est pro valde rubro, & qui à sero proprio purus sit, apparere liuidum, indicat, exire iam, qui in particula inculcatus putrescit. Aliquando etiam euenit contraria mutatio, vt scilicet primo vasculo deterior sanguis appareat, & secundo melior, & à naturali minùs alienus, quod sanè facilioris affectionis est. Nam minoris copix mali succi, & minùs in alto reconditi signum est. Verum hoc in febribus quæ citra internam inflammationem sunt, euenire solet. In iis quæ sunt cum interna inflammatione, euenit, vt in pleuritide nunc expectari iubet, vt scilicet effluxio incipiat à meliori sanguine, & in deteriorem mutatio fiat. Ne tamen intellige, quia mutationem hanc sanguinis expectare iubet, expectandam in omnibus citra distinctionem esse, sed tunc solùm cum vires permittunt. Nam si in omnibus affectionibus cauere oportet facultatum lapsum, certè in iis magis, quæ ad thoracem pertinent, quippe ad quas non satis est naturalis, sed animalis etiam est opus, ac proinde in iis, nunquam est mittendus sanguis vsque ad animi deliquium. Si ergo non expectes mutatum iri sanguinem ad deteriorem, antequam homo animo linquatur, cohibebis fluxum, antequam mutetur. Licet tamen etsi cohibueris, quodammodo etiam hoc præceptū seruare, repetitione scilicet, secando inquam (ita vt fit) iterum atque iterum, neque à sectione desistendo, vsque dum vitiosus iam extrahatur sanguis: Atqui profectò, ita meliùs, faciliusque ad praxim deducitur hoc præceptum, quàm semel fundendo. Nam fluente adhuc sanguine difficilè agnoscuntur hæ colorum mutationes, sed plerunq; postquam refriguit effusus. Itaque si neque deliquium animi, neque quidquam aliud obster, quo minùs vnica effusione expectes sanguinis mutationem, possisque mutationem affatim exeuntis agnoscere, ita facies: sin minùs, at repetitione poteris eam mutationem expectare. Expurgationis est duplex ratio, vt & expurgantia medicamenta duplicia. Quædam enim (vt Hippocrates ipse libello de Medicamentis expurgantibus docet) sunt propriè expurgantia, quæ potenter extrahunt succos certos: quædam quæ non tam extrahunt, quàm turbantia aluum sunt. Hæc vulgò vocant lenientia, Hippocrates illo loco vocat cibos leues, vt ego interpretor. In his enim pono casiam, mannam, betam, maluam, quin & mercurialem, & cnicum. Prima illa medicamenta dari debent seorsum à cibis, & vt paulò infra dicitur: secunda verò hæc cum ipsis cibis, aut parum ante cibos optimè dantur, quin & post alios accipiunt nonnulli, & nihil lædunt: dantur enim non vt ex toto corpore trahant, sed vt quod in aluo est, deturbent: cibi verò tractionem possent impedire, deiectionem non possunt. Qui igitur ob dolorem lateris, deiectionibus curari postulant, nonnulli magna purgatione indigent, nonnullis mediocris alui subductio sufficit, per ea quæ cum cibis dantur, quod significat, dicens: Quæ in sorbitionibus exhibentur: quum enim toto hoc libro sorbitiones vocet cibos febricitantium acutè, perinde est dicere, quæ in sorbitionibus, atque quæ cum cibis. Verum quia prima illa medicamenta noxiam quali-

tatem habent, vt contingat dubitare an lethalia sint, nulla re magis indigent, quam correctione, & præparatione idonea: hæc autem secunda, quia cum cibis accipiuntur, suauitatem desiderant, alioqui quis possit omnino insuauius vesci? proinde de primorum vsu differens, dicit, mollire oportet aliu veratro nigro (album enim venenosius est) aut peplio. Vtrunque est vulgaris cognitionis, & fortiter purgans. Et nigro quidem (inquit) helleboro, daucum, aut (sefeli, aut cuminum, aut anisum, aut aliud quippiam eorum quæ bene olent, miscendo. His vltimis verbis insinuat, cur hæc illorum correctiua sint: nimirum quia bene olent, ac proinde, gratæ sint, aliorum abominabilem qualitatem emendant. Non tamen idonea ad hanc rem sunt, quæcunque bene olent. (non enim muscus, aut gallia odorata) sed quæ cum aromatica qualitate, vt quæ dicta sunt, & cinamomum, & spica nardi, & huiusmodi. Peplio autem (inquit) succum silphij. Silphium est quod & laser, seu laserpitium dicitur, cuius succus ad hanc rem est accommodatissimus, is præcipue qui cyrenaicus est. Hic certè succus veratrum etiam corrigere possit, & daucus, sefeli, cuminus, & anisum, corrigunt peplium, ob communem illam causam odoris grati & iocundi. Verum sunt singulis expurgantibus propria correctiua, præcipue idonea, experimento cognita. Hippocrates ergo qui illis crebro utebatur, his corrigi optime, experimento cognouerat. His dictis de correctione, dicit, licere etiam miscere ambo hæc medicamenta, helleborum scilicet & peplium, quia etiam misceantur, eiusdem modi sunt. Itaque insinuat hanc regulam, quam ego lib. 9. Controuersiarum medicinalium abundè explicui, oportere vt medicamenta quæ miscentur, eiusdem modi sint. Explicat verò Galenus libello Quos & quando purgare oport. hunc locum, dicens *ἑμοιόροπα* vocari, non quæ succos similes vacuent, sed æquali, aut non valde inæquali tempore. Itaque considerari oportet in primis, quo medicamento vsurus sis, vt an helleboro: quo pacto eligi debeat, vt an nigro: quo pacto corrigi, vt an daucus, sefeli, cumino, aut aniso: quo pacto parari, aut simpliciter corrigi, an cum alio misceri, vt an cum peplio, atque quanto tempore quodque illorum vacuare soleat, citò an serò, vt inde agnoscas *ἑμοιόροπα* sint, an non. Porro prima consideratio, quo inquam medicamento vsurus sis, nõ aliunde accipi potest, quam ex cuiusque medicamento facultate: aliquando enim indigemus bilem educente, flauam aut atram, aliquando educente pituitam, aut aquam. Proinde explicat nunc Hippocrates facultates distorum medicamentorum, dicens: Euacuat autem nigrum veratrum melius, quam peplium, & ad iudicationem magis facit, hoc est, ad perpurgationem, quia scilicet extrahit vndique potètius succos melancholicos. Peplium succos extrahit minus, flatus verò magis pellit. Ambo verò dolorem sedant: quia dolor nonnunquam fit ab excrementis congestis, nonnunquam etiam à flatu. Ex his quæ Hippocrates dicit de peplio, quæ sanè sunt verissima, & eius qualitatis consentanea, constat cum Galen. 8. de Simpl. facultatib. dicit semen peplij esse flatuosum, intelligendum esse, non quasi ex sua substantia gignès, augensque flatum, sed quasi eum erumpere faciens, vt 4. huius operis dicitur, aliud flatuosum esse, quanquã prof-

A Etò flatum discutit. Est itaque flatuosum, non vt rau pa, & legumina, & fructus horarij, sed vt allia, & merum. In alui leui subductione, illud vnum petit, vt quando cum cibis dantur medicamenta, suauitas procuretur, atque ita condiantur, vt neque amaritudinem, neque saporem alium valde insuaue, retineant, neque copia intolerabili præstetur, neque colorem habeant tetrum, odoremve ingratum, aut aliam suspitionem, id est, aliam quampiam qualitatem, à qua ægrotus abhorreat. Merito sanè amaritudinem vocauit insuauitatem, colorem verò suspitionem. Color enim per se nihil facit ad iniocunditatem: sunt verò qui colores quosdam, & quosdam substantiæ modos detestantur, quasi suspitionem inde capientes, subesse aliquid maligni. Tantoperè mos gerendus est ægrotò: neque solum sanè in his cibis leuibus, sed quoad fieri potest, etiam in omnibus medicamentis. Nulla enim profunt, nisi natura eis vtatur, neque vtetur, nisi amplectatur, quomodo autè amplectetur, à quibus omnino abhorret?

Τὸ μὲν πρῶτον λέγει, ὅτι τὸ φάρμακον, ὁππότερον αὐτὰ καὶ τὴν διδόναι, μὴ ἢ ἐλασσὸν ἀξίως λόγῳ, ἢ ὀκείον εἶναι. ἐπεὶ καὶ τὸ λόγον ἐστὶ, μετὰ τὴν ἀκαταρσίαν, μὴ διδόναι ῥοφίῳ, ὀκείον ἢ λήξῃ ἢ καθαρῶς, τίτε ἐλασσὸν ῥοφίῳ, ὀκείον εἶναι. καὶ τὸ τῆσθε αἰαγέτω αἰεὶ ἐπὶ τὸ πλεον, ἢ ἢ τε ὀδῶν πεπαιμῶν ἢ, καὶ μὴ δὲ ἄλλο ἐναντιώται. ὡς πρὸς δὲ μοι λόγῳ ἐστὶ, καὶ τὸ χυλῶ πρῶτον δὲ τὴν χρεῖαν.

Prissanam quidem, postquam bibit pharmacum, sorbendam statim dare oportet, non insigniter minori quantitate, quam consueuerit. Quoniam & rationi consonum est, media in purgatione sorbitionem non dare: cum autem cessauerit purgatio, tunc sorbeat minus quam consueuerit, postea verò redigatur semper in plus, si dolor cessauerit, & nihil aliud aduersetur. Idem autem mihi est sermo, siue succo prissana oporteat vti.

Apertè satis docet hic Hippocr. rationem victus, quam die, qua pharmacum acceptum est, teneri oportet, contrariam satis vulgariu medicorū consuetudini. Nimirum plerique media in purgatione præbēt ius gallinæ falis expers, & paulò post, ea vix perfectæ, cibos præbent solidiores, maiori quã superioribus diebus licentia, sperantes, arbitror, vt si quid viriū detrahit euacuatio, mox cibo reficiatur. Qui duplici ratione peccant, primùm, quòd præter Hippocratis præceptum purgatione in media tribuunt cibos, atque ita purgationem in medio faciunt interrumpi: vt enim vigilia, motus & inedia augēt, ita cibus, & somnus & quies purgationes sistunt: deinde, quæ recens debilitata facultate, & inanitis venis, affatim repenteque cibant, quod noxium valde esse multis probauit Hippocrates: permittit sanè mox ab accepto pharmaco, cæmorem ptissanæ accipere, ad deglutendum bene pharmacum, vt quæ in fundum ventriculi descendat, quo loco & ad actū melius transferatur, & minus angat, & minus euomat, quæ si in ore fluitet, & ne quid pharmaci in gula hæreat. Constat verò hoc in malignis solum, & fortibus

G

tibus pharmacis esse necessarium, & tunc præcipue, cum aliquid videatur, circa fauces & gulam hæsisse. Conferet etiam hic potus mox ab accepto pharmaco, quando quidem non nihil nutrit, vt melius possit totū diem transigere sine cibo, & mox acceptus, frangit mollitque malignas medicamenti vires, purgatione autem in media nihil boni præstans, impedit, & repugnat purgationi faciendæ; non autè datus mox ab accepto pharmaco (vt Cælius hæc quoque partem refutans, obiicit) quin potius tunc ad meliorem amplexum, & quæ vocant vulgò, actuationem facit. Quoniam (inquit) rationi consonum est, purgatione in media, sorbitionem non dare: cum autem iam cessauerit purgatio (si modò tempestiue cessare incipiat. Nam si plus satis, pducatur, durum fuerit, sine cibo transigere) tunc sorbeat, seu cibus alium capiat, minori quantitate quam consueuerit, quia facultas debilior est, & vasa recens inanita. Quoniam autem resectio minor pro debilitate maiori non erit satis, redigatur postea paulatim in plus cibi, & quam mox ab expurgatione acceperit, & quam antequam expurgaretur, acciperet, si dolor cessauerit, & nihil aliud aduersetur: nam hoc erit signum purgationis perfectæ, quæ morbum fecerit inclinare: in inclinatione autem augendus cibus iam est. Eadem autem cibi ratio seruanda est in iis qui expurgantur, siue ptissana tota, siue succo prissanæ, siue alio quouis cibo vsurus quis sit: non enim hæc ob hunc aut illum cibum dicebantur, sed ob cibum omnino.

Φημι γὰρ ἀμείνον εἶναι αὐτὰ καὶ ἀρχαῶς ῥοφίῳ ἐπιπᾶν μᾶλλον, ἢ προκενεα γήσαντι ἀρχαῶς τῆσθε ῥοφίματι, ἢ τετραπῶν, ἢ πεμπιπῶν, ἢ εκπῶν, ἢ εβδομαῶν, ἢ γὰρ μὴ προκελεβῆ ἢ νῆσθ ἐν τετάρτῳ τῷ χρόνῳ. αἰ ἢ προπρῶτον αἰ καὶ ἐπὶ τετάρτῳ τῷ χρόνῳ, ὀκείον περὶ ἀρχῆς. ὡς πρὸς δὲ μοι ἔν ῥοφίματος προσίρει ἔτω γινώσκων ἀπὸ καὶ πρὸς ὀκείον αὐτὸς μέλλῃ πινεῖν τῶν γαστρίσμων αὐτὸς μοι λόγῳ ὡς ἐπιπᾶν ἐστίν. οἶδα ἢ ἔδωκε τῆσθε, τὰ ἐναντιώτατα ἢ ὡς δὲ πινεῖταις. βέλονται γὰρ ἀπαντες ὑπὸ τῆσθε ἀρχῆς τῶν νῆσθων προπαρὶ χυλῶν ἐστὶς ἀνθρώπων, ἢ δὲ ὄ, ἢ τῆσθε, ἢ καὶ πλεονας ἢ κέρως, ἔτω προσφῆρῃν τὸ ῥοφίματι καὶ τα πρῶτα. καὶ ἴσως πὶ καὶ εἰκὸς διοκεία ἀπείρῃ εἶναι, μεγάλης τῆσθε μεταβολῆς γινόμενης τῶ σῶματι, μέγα πὶ κάρτα καὶ αἰ μεταβαλλεῖν. τὸ δὲ μεταβαλλεῖν μὲν εὐ ἔχει, μὴ ὀλιγον. ὀρθῶς μὲν πὶ γὰρ μεταβίβασι καὶ ἢ μεταβολῆ. καὶ ἐκ γὰρ τῆσθε μεταβολῆς, ἢ πρῶσαρτις τῆσθε γαστρίων ἐπὶ μᾶλλον. μάλιστα μὲν ἐν βλαπῶντο αὐ, ἢ μὴ ὀρθῶς μεταβαλλοῖεν οἱ ὀλησι τῆσθε πρῶσ ἀνῆσι χρεόμενοι. ἐλαπῶντο δὲ αὐ, καὶ οἱ μὲν τῶ χυλῶ χρεόμενοι βλαπῶντο δὲ αὐ, καὶ οἱ μὲν τῶ ποτῶ χρεόμενοι ἢ κίττω δὲ ἔτοι.

Assero enim melius esse, statim incipere sorbere omnino plus, quam præuacuatatis vasis incipere sorbere, aut tertia die, aut quarta, aut quinta, aut septima, nisi prius iudicatus morbus sit in hoc tempore. Preparaciones autem in his simi-

A *les faciendæ quales dicta sunt. De sorbitionis igitur exhibitione ita sentio, sed & de potu, quia quod aliquis potaturus sit, eorum quæ scribentur, idem mihi sermo omnino est. Noui autem & medicos, maxime contraria ac oporteat, facere: volūt enim omnes sub initia morborum præmacerantes homines, aut duos, aut tres, aut plures dies, ita offerre sorbitiones & potus. Atqui fortasse iustum illis esse videtur, magna corporis mutatione facta, magnam etiam aliquam mutationem contrariam facere. Mutare autem non parū bene habet, si recte mutatio fiat. Atque ex mutatione appositio ciborum adhuc magis. Plurimum quidem igitur ledentur, nisi recte mutatio fiat, qui totis prissanis vtuntur, ledentur verò etiam, & qui succo solo vtuntur: ledentur autem & qui solo potu. Minime verò hi.*

B Pergit probare, plurimum errare eos, qui recens inanitis affatim cibos offerunt, arreptaque hinc occasione, simul docet, quæ ratio teneri debeat in ægrotantium victu, & exponit aliorum errores, eosque conuincēs, probat quod dictum est. Assero melius esse, statim à primo morbi die incipere sorbere, omnino plus, id est, quantum per morbum illum licere potest, ita vt nullo morbi tempore plus cibi accipiat, quam in principio (dixi iam antea, excipii hinc debere morbos ex fluxione, dico autem nunc, eos etiam qui ex ventriculi satietate) melius inquam hoc esse, quam, vt alij medici faciunt (certè & hoc tempore faciunt vulgares omnes) præmacerare primis duobus, aut tribus, aut pluribus diebus, fame, ægrotantes, & præuacuatatis vasis, incipere sorbitionem dare, tertia die, aut quarta, aut quinta, aut sexta, aut septima, nisi prius iudicatus morbus sit hoc tempore: dicens, nisi prius iudicatus sit morbus hoc tempore, mihi insinuat stultam quandam vulgariu considerationem. Nimirum macerant ægrotos fame in primis, nulla alia arte, quam tentantes an sola inedia possint morbos vincere, cum vident se non posse, neque his diebus inediæ morbum fuisse iudicatum, tunc volunt offerre sorbitiones & potus: & tunc quidem aliud iam consilium capientes, velut penuriam refarcientes, offerunt multa, quia (fortasse inquit) iustum illis esse videtur, magnam corporis mutationem, quæ facta est, magna alia emendare. Itaque ita faciunt. Non est autem ita faciendum, sed à principio non permittere vasa plurimum inaniri, vt primo libro dicebat, sed dare plus quam vllò alio morbi tempore. Preparaciones autem eadem faciendæ, quæ dictæ eodem libello sunt: nimirum à principio cauendum, ne detur cibus alius, antequam prior deicenderit, neque antequam fæces duræ subductæ sint, & quæcunque alia huc pertinentia, sunt iam dicta. Atqui hoc perinde obseruandum, siue sorbitione, siue potu, atque siue potu aquæ hordei, siue mulsæ, siue vini, siue cuiuscunque alterius eorum, de quibus procedente opere scribetur, vsurus quis sit. Hæc itaque sic fieri debent, quocunque cibo quis vtatur, errantque medici qui faciunt vt diximus, & quia (quod etiam est grauissimum) à principio facultatem debilitat, faciuntque vt non possit durare, donec morbus con-

G

coquatur, sed, vt in Aphorismo dicitur, prius deficiat, atque hebetescat: sed & quia se in eas angustias coniciunt, vt cogantur postea valde inanitos ad copiosos cibos repente transferre, quod per sese est valde noxium, vt iam hinc incipit probare. Ac primum quidem respondet illi rationi, cui vulgares illi medici innitebantur. Nimirum dicebat, cum magna mutatio corporum facta est, oportere contrariam aliam magnam etiam mutationem fieri. Respondet, mutare quidem non parum bene habet, si recte mutatio fiat. Hoc est, cum male aliquid circa corpora agi coeperit, vt cum inaniri, aut repleri, aut calefieri, refrigerariue, aut aliud quippiam tale. plus quam oporteat, expedit mutare, si recte mutatio fiat: nam nisi fiat recte, etiam si ad melius mutatio fiet, afferet noxas. Nimirum mutatio omnis debet paulatim fieri, repentinas enim mutationes non fert natura. Atqui cum omnis mutatio fieri recte debeat, tamen appositio ciborum adhuc magis, quia si repente fiat, plus laedere potest, quam alia plurimae mutationes, quanquam non aequae in omni cibo, sed tanto plus laedet repentina appositio, quantum cibis qui apponetur, erit crafior. Proinde nisi recte mutatio fiat, plurimum laedentur, qui totis vtuntur ptiffanis: minus qui succo, eo scilicet qui cum expressione fit: minimae qui solo potu aquae, in qua cocta ptiffana sit.

Χρη δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτη τῶν ἀνθρώπων ἐπιυγαίνοντων, οἷα ἔξυμφέρει. ἐὰν δὲ τῶν τοῖσι γε υἱγαίνουσι φαίνεται διαφέροντα μεγέλα, τὰ πῶς ἢ πῶς διαίτηματα, καὶ ἐν ἄλλω πινέω, καὶ ἐν τῆσι μεταβολῆσι, πῶς ἔχει καὶ ἐν γε τῆσι νεύουσι διαφέρει μεγέλα, καὶ τρεῖσιν ἐν τῆσιν ὄξυπότησι μάστιγα; ἀλλὰ μὲν δυνατὰ μαθήτην γε εἶσιν, ὅτι φαῖλη διαίτη βρώσεως καὶ πόσι, ἀπὸ τῆς ἐωυτῆς ἐμπερῆς ἀεὶ, ἀσφαλεστέρη ἐστὶ τὸ ἐπίπνυ ἐς υἱαίω, ἢ εἰ τις ἐξαπίνης μέγα μεταβάλλοι ἐς ἄλλο κρεῖττον.

Oportet autem discere, & in victu hominum adhuc sanorum, quae conferunt. Si enim in benevalentibus videntur plurimum differre, tales aut tales victus, cum in aliis quibusdam, tum in mutationibus, quomodo non etiam & in aegrotantibus differant multum? atque horum in acutissimis maxime? verum facile est intelligere, praeuictum & cibi & potus, ipsum sui semper similem, tutiorem esse omnino ad salutem, quam si quis repente & multum mutetur in alium meliorem.

Probat, repentinas in victu mutationes plurimum laedere aegrotantes, acutis morbis praecipue, ducto argumento à bene valentibus, hoc inodo: si qui bene valent, non possunt ferre eas mutationes, sed ab eis maxime laeduntur, quantum magis verisimile est, laesum iri aegrotos. Atque si aegroti quicunque, quantum magis qui acutissimis laborant morbis: facile autem est intelligere, in bene valentibus, cibum & potum, etsi praeuus sit, sui tamen semper similem, tutiorem esse, quam si quis repente & multum mutetur in alium, etsi meliorem. Duo hic veniunt excu-

tienda, primum quod ad consequentem illam & argumentum attinet: alterum quod ad victum sui similem. Vtrunque enim indiget aliquibus aduersionibus. Nam si quae laedunt bene valentes, multo magis laedunt aegrotos, cum corpora sana ab expurgantibus medicamentis laedantur semper, profecto aegroti nunquam iuuabuntur. Praeterea, si homo cum bene valeret, victu tenuissimo, vt potu solo laedebatur, profecto aegrotus laedetur multo plus, atque generatim, quod sani ferre circa noxam non poterant, aegrotis non erit vitendum: quare neque medicamentis vllis erit vitendum, neque victus extenuandus: nihil enim horum possunt sani homines bene ferre. Ergo ratio haec eleuat totam artem, si vniuersum accipi debet propositio, ita scilicet, omne quod laedit bene valentes, laedit multo magis eos qui aegrotant: sin autem non capitur vniuersum, ratio consequentis non est legitima, cum ex particulatim dictis procedat. Galenus propositionem, mutatis quibusdam voculis, interpretatur, dicens, detrimenta omnia minus laedunt fortes quam debiles: ita enim videtur assertio per sese suauisior. Videtur verò Galenus indicare, propositionem non esse veram de omnibus quae circa sanos & aegros agi possunt, sed de iis solis quae sunt noxia, & detrimenta. Quaedam enim sunt, quae sanis sunt detrimenta, aegrotis remedia, vt pharmacata: alia contra, sanis vtilia, noxia aegrotis, vt cibi crafiosi. In iis ergo quae non sunt vtriusque noxia, est quod arguenteris, aegrotis id fore magis quam sanis: ab iis verò quae vtriusque laedunt, consentaneum est aegrotos laedi magis: sanitas enim firma, omnibus noxiis causis melius fortasse possit obfistere, quam dispositio praeter naturam: quanquam haec etiam omnia suauisibiliter dicuntur potius, quam vt dubitatio nulla subire possit: praeterquam quod propositione ita explicata, argumentum deficit in assumptione minori: probari enim oportuit, mutationem repentinam noxiam esse vtriusque: consentaneum quoque est, ac proinde argumentum totum tale etiam est: rhetoricum scilicet & colligens à maiori suauisibiliter, non tamen est in demonstratorium: quamquam res ipsa, puta mutationes repentinas noxias esse, experimento satis constat: ad alteram dictionis partem veniamus. Videbitur Hippocrates commendare victum semper sui similem, hoc est perfectuerantiam in eadem, certa quoque victus ratione, contra ac in Aphorismo 50. secundae, quo consulit ad insueta transire: quia scilicet, nimis constitutus victus, & semper sui similis, periculosus est. Verum Hippocrates neque hoc loco sui semper similem commendat, sed dicit, tutiorem esse, quam si quis repente, & multum mutetur in alium, etsi meliorem: satius tamen sit, si paulatim mutetur in alium, fortasse, etsi deteriorem: omnium verò optimū sit, si mutetur paulatim in alium, non tam constitutum, & meliorem. Cum verò dicit, melius esse paulatim mutari in alium, etsi deteriorem, quam in sui semper simili consistere, & Hippocrates dicit, melius esse consistere in eodem & sui simili, quam repente & multum mutari in alium, etsi meliorem, intelligendum est, deteriorem aut meliorem, non quantumcunque, sed quadantenus. Fieri enim possit, vt in tantò meliorem, aut ex tantò deteriori mutatio fiat, vt hanc ob causam liceat vel repente mutare. Intelligendum est, quadantenus: iuxta illud, Paul-

lo deterior cibus aut potus, suauior tamen meliori, sed insuauiori, preferendus: non enim dixit, vt cunque deterior, sed paulò deterior, ita ob consuetudinem paulò deterior ferri potest, non tamen omnino deterior.

Ἐπεὶ καὶ τοῖσι δις σιτεμένοισι τῆς ἡμέρας, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν αἱ ἐξαπίνωτοι μεταβολαί, βλάβος καὶ ἀρρώστια παρέχουσιν. καὶ τρεῖσιν γε μὴ μεμαθηκότας ἀρρώστων, εἰ ἀρρωσθουσιν, διτῶς ἀρρώστως ποιεῖται, καὶ βαρέας ὄλον τὸ σῶμα καὶ ἀδένεος, καὶ ὀκνηρῶς, καὶ ἡ ἐπιδησιώσων, ὄξυρεγμαδίας ἐνίοισι δὲ καὶ ἀπὸ πλῆθους αὐτῶν, ὅτε τὸ ἐπὶ ἀχοφορήσῃ ἢ κολίχῃ, εἰδισμένη ἐπιζήρῃ, ἀσκα καὶ μὴ δις διογκῶσθαι, μήτε δις ἐψῆν τὰ σιτία ἀρηγεῖ ἐν τρεῖσιν, ἀνασηκῶσθαι τὴν μεταβολῆν. ἐγκοιμηθῆναι γὰρ ζῆν, ὡς νύκτι, ἀράγονται μετὰ τὸ διππνον, τὸ μὲν χειμῶν, ἀργέως, τὸ δὲ ζῆρε, ἀπαλπέως. καὶ δις μὴ δυνάσται καθῆσθαι, βροχάειν συχρῶν παροδὸν πλανηθέντα, μὴ ζεστίμως, ἀπὸ πλῆθους μῆθεν, ἢ ὀλίγου, καὶ μὴ βλαβεροῦ. ἐπὶ ἡλῆσσον πίνει καὶ μὴ ὑδραρῶς. ἐπὶ δὲ αἱ μάλλον πονησέν ὁ ποιῶν, ἢ τρεῖς σιτεῖται τῆς ἡμέρας ἐς κέρον, ἐπὶ ἡ μάλλον, ἢ πλεονάκει. καὶ τοι γὰρ πολλοὶ εἰσιν οἱ ἀφορῶς φέρουσιν τρεῖς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρας ἐς πλῆθος, οἱ ἀπὸ γῆρας ἐπιδησιώσων. ἀλλὰ μὲν καὶ οἱ μεμαθηκότες δις σιτεῖσθαι τῆς ἡμέρας, καὶ μὴ ἀρρωσθουσιν, ἀδένεος, καὶ ἀρρώστων, καὶ δις αἱ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγῶς. κρεμῶσθαι γὰρ δοκεῖ τὰ σπλάγχνα αἰτέοισι, καὶ ἀρῶσθαι ζῆρον καὶ χλωρὸν, καὶ ἢ ἀφοδὸν ἔξυγκαιεταί. ἐπὶ δὲ οἱσιν καὶ τὸ σῶμα πικραίνεται, καὶ οἱ ἀφοδῶν κολιχῶν, καὶ οἱ κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ ἀκρα διαψύχονται, καὶ οἱ μὲν πλῆθος τῆς ἀνηρησθῶν, ἢ δυνάσται καταδίειν τὸ διππνον, ἀπὸ πλῆθους δὲ βαρύνουσι τὴν κολίχην, καὶ δυσκοιτέουσι πολὺ μάλλον, ἢ εἰ περηρησθῶσιν. ὅτε γὰρ ταῦτα τοιαῦτα γίνονται τοῖσιν υἱγαίνουσιν ἐνεκεν ἡμίσεος ἡμέρας διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ ἐπὶ, ἢ τε προσδέναι λυσιτελεῖν φαίνεται, ἢ τε ἀφελῆναι. εἰ τοῦτω ἔτ' ὁ πρὸς τὸ ἐπὶ μονοσιτήτης ὄλλω ἡμέρῃ, κενεαγῆσις ἀπὸ πλῆθους ὅτε σὺν εἰδησι, ἐκὸς αὐτὸν εἰ τότε ἀνάργος ἔων, ἐπόμεε καὶ ἰρρώσται, ἀπὸ πλῆθους ἢ τότε βαρὺς καὶ, πᾶσιν μάλλον βαρύνεσθαι. εἰ δὲ γὰρ ἐπὶ πλῆθους χρόνον κενεαγῆσις, ἐξαπίνης μεταδ' ἐπιδησιώσεν, ἐπὶ μάλλον αὐτὸ βαρύνετο.

Quandoquidem & iis qui bis in die cibum capere consueuerunt, & iis qui semel, repentine mutationes, laesiones & debilitatem praestant: & eos quidem qui non consueuerunt prandere, si pransi fuerint, statim infirmos faciunt, & toto corpore graues, & debiles & pigros: si autem insuper etiam caenauerint, acidum eructantes: quibusdam autem etiam liquida alui egestio fit, cum praeter consuetudinem ventriculus grauetur, assuetus super siccare, & non bis intumescere, neque bis coquere ci-

bos. Confert ergo his exaequare mutationem: dormire enim oportet, quasi noctem quae post caenam iam redierit, hyeme quidem sine frigore, aestate sine calore: si verò non possint dormire, ubi multam lenitatem deambulationem, non stado, oberrauerint, caenare nihil, aut pauca, & minimè noxia: adhuc autem exiguum bibere, & non aquosum: adhuc autem magis laborauerit huiusmodi, si ter in die cibum abundè capiat, & adhuc magis, si pluries: at qui plurimi sunt, qui facile ferunt, ter in die multum cibum capere, quia ita assueti sunt. verum & y, qui solui sunt bis cibari in die, si non fuerint pransi, debiles & infirmi sunt, & ad quoduis opus timidi, & cardialgici: suspendi sanè videntur eis viscera, & mingunt calidum & chlorum, & deiectione coburnitur: quibusdam autem & os amarescit, & oculi excanatur, & tempora palpitant, & extrema refrigeratur: & plurimi eorum, qui prandiū dimiserunt, non possunt caenare: caenantes autem grauantur ventre, & agre in lecto decumbunt, multo magis quae si fuissent pransi. Quando igitur talia haec sunt benevalentibus, causa mutationis insolita victus dimidiata diei, neque apponere, neque detrabere utile videtur. Si igitur hic tota die semel cibum capiens, praeter consuetudinem vacuatis vasis, caenauerit quantum consueuerit, verisimile est ipsum, si tunc cum impransus existens doluit, & debilis fuit, caenans autem tunc grauis erit, multo magis grauari: si autem pluri tempore inanitis vasis, repente deinde caenasset, adhuc utriusque magis grauaretur.

Probat primum, sanos homines laedi repentinis mutationibus. circa victum, deinde concludit argumentum. Probat verò illud enumerans modos praecipuos, quibus contingit, repentinis mutationes fieri, & laesiones, quae singulas mutationes sequuntur. Sunt qui semel in die cibum capere consueuerunt, sunt qui bis, atque etiam qui ter, aut pluries: atque qui semel, aut prandent & non caenant, aut caenant, & non prandent. Qui prandeat & non caenent, hoc nostro seculo sunt multi, antiquitus vix erat, frequens tamen erat consuetudo, & Graecis & Romanis, diem aut nullo, aut exiguo cibo transigere, vesperi lautè caenare. Proinde non dicit noxas, quae fiunt, si qui tantum solent prandere, caenent etiam, aut dimisso etiam solito prandio, vtantur insolita caena, sed quae, si qui tantum solent caenare, prandant: accedit quod ex iis quae dicuntur, intelligi illae laesiones poterunt: nam eadem erunt, eorum qui praeter consuetudinem, post prandiū consuetū caenent, & eorum, qui caenant post prandiū inconsuetum: nimirum angentur, grauantur & iactantur in lecto, ac fortasse eructant acidum: ij verò qui vtroque modo mutabuntur, & qui soliti non prandant & insoliti caenant, subibunt vtroque noxas. Itaque dicit, eos qui non solent prandere, & prandent, & eos qui bis solent cibos capere, & non prandent, vtroque laedi, non tamen eodem modo, illos enim fieri infirmos & debiles, graues & pigros: quae nomina pigritiem & languorem ex aggregatione significat: hos verò debiles, infirmos, & ad

quoduis opus timidus, quod debilitatem proprie, atq; ex penuria significat, sed percurramus singula, vt ab illo dicuntur, reddentes singulorum causas. Repentinæ (inquit) mutationes, eos qui non consueuerunt prandere, si prandent, statim infirmos faciunt, & toto corpore graues, & debiles, & pigros. Nimirum vt solita fiunt quodammodo naturalia, ita insolita sunt aliena, ac proinde cibus insolito acceptis, vt alieno pondere grauatur ventriculus, ac cum eo totum corpus. Si autem insuper etiam cœnauerint, cum incocto priori cibo, nou' ingeratur, fiunt acidum eructantes, & aliquibus accidit egestio liquida. Nimirum ventriculus non consuetus, bis in die cibo intumescere, neque bis coquere, sed semel, & alta hora ficcari, non potest nunc coquere, sed in incoctione incidit, & humectatur, ac ob id liquida incocta quibusdam horum egerit. Neque sane hi sunt cum quibus agitur pessimè: deterius enim est vitiosa retineri, quam mox egeri. His dictis, obiter docet modum curandi eos qui satietate laborant, quod pransi fuerint præter consuetudinem. Confert (inquit) his, exæquare mutationem, hoc est, hanc mutationem à qua læsi sunt, alia causa contraria æquali: compensare: dormire enim oportet longum, quasi dormirent noctem, quæ post cœnam iam rediisset. Nimirum quia cœna lædi non solet, nunc autem læduntur quia pransi sunt, faciant vt post cœnam solent, dormiantque longum, vsque dum coquant. Est enim hoc mutationem æquare. Quia mutatio causa incoctionis fuit, somnus verò est causa omnium maxime concoquens, si sit satis longus, & in acocomodato loco, hyeme scilicet in loco calido, æstate in frigido: alioqui somnus noxius fuerit, & cruditates potius auxerit, quam soluerit. Nam per somnum, calidum naturale colligit sese in interna corporis, & externa destituit: Si ergo in hyeme locus frigidus quo decumbimus sit, profectò corporis habitus refrigerabitur multum, & cutis obstruetur, quare per habitum malè perficientur cõcoctiones, & oportunus manebit homo febribus putridis, ob cutis densitatem: si verò in æstate sit calidus, externus calor internum distrahent, interturbabitque cõcoctiones, facietque incocta distribui, vnde pigritie, torporem, & lassitudines faciet, & homines etiam febribus oportunos ob distributionem excrementorum, & naturalis caloris debilitatem. Si igitur ita dormierint multum, fieri poterit, vt coxerint adeo, vt possint etiam cœnare: si tamen dormire non poterint, deambulent lentè, neque stent quieti & erecti, & postea ne cœnent, aut non nisi exigua, & coctu facilissima. Nam motus ille non est tam efficax ad coquendum, quam somnus. Deambulent verò, vt cibus descendat ad fundum ventriculi, quia in ore magis angit, & minus coquitur: lentè verò, quia motus vehemens distribui facit incocta. Ne stent autem: qui enim stant quieti, multò laborant plus, quam qui deambulant, & illa muscularum abdominis intentio comprimit aluum, quæ si plena est, plurimum anguntur homines. Ne cœnent autem, vt dixi, exiguum. Bibant etiã exiguum, ne potu distendatur venter, & id minus dilutū solito, vt scilicet calfactus roboratusque ventriculus, coquat. Caueri tamè hic debet, ne quis sit eorum, quibus vinum acescere solet, talibus enim satius sit dare decoctum aliquod calidum, aut stillatitiam aliquam aquam. Hæc enim ob causam, multi eorum quibus cibi acescunt, detractò solùm

A vino, sunt curati. Nimirum vini corruptio propria aciditas est. Si itaque cœnauerit, qui præter consuetudinem est pransus, ita lædatur. Lædatur autem (inquit) multò magis hic idem, si ter in die cibum abunde capiat, & adhuc magis, si pluries. Quibus plurimi sunt, qui citra noxam possunt cibos ter in die abunde capere, qui scilicet assueti sunt: tati momenti est consuetudo. Verum & ij (inquit) qui soliti sunt bis cibari in die, si non fuerint pransi, debiles & infirmi sint (nimirum facultates omnes cibo recenti reficiuntur) & ad quoduis opus timidi. Duplici sane causa timidi sunt, & quia se sentiunt debiles, quare aggredi non audent, & quia in spiritu penuria calidum innatum sese intro colligit in cor: hic verò motus, timoris incertitudoque motui est analogus: vt ergo qui recenti cibo madent, sunt hilares & animoti, ita qui penuria marcescunt, sunt tristes & timidi. Sunt etiam cardialgici, id est, dolore oris ventriculi laborantes, quia ventriculus penuriam cibi patiens, conuocat vndique excrementa. Videntur etiam eis suspendi viscera, videntur scilicet fursum contracta, quia vasis inanitis, velut conuelluntur. Minguunt etiam calidum & chlorum, & deiectio illis exurit, quia bilis toto corpore acrior redditur, cum cibo & potu non diluitur: quibusdam autem & os amarefeit, bilem effusam sentiente lingua quæ acerrimo sensu est: & oculi excouantur consumptione humorum spirituumque & carniū siccatione, quæ ea pars omnium citissime prodit, quia externarum omnium humiditate & spiritu est affluentissima. Tempora palpitât: palpitationem haud dubiè hoc loco vocat pulsus. Non enim proprie palpitât his tempora, sed arteriæ in eis pulsant, adeò conspicuè, vt ab ipsismet sentiatur, aut ab aliis videatur: quod sanè calidæ fuligines, exuste & commote bilis, illac ascendens calorem vrentè augendo, faciunt. Et extrema refrigerantur, debilitato naturali calore, aliquando etiam ob mordicationem partium sentientiũ, refugiente ad interna, vt per rigorem solet. Et plurimi eorum qui prandium dimiserunt, non possunt cœnare, quia illamet excrementa quæ per inedia in ventriculũ tracta sunt, fastidium faciunt, sine appetitu autem non possunt homines deglutire, quia villi longi gulæ non mouentur: si autem cœnant, grauantur ventre, ægrè in lecto decumbunt, multò magis quàm si fuissent pransi: si enim pransi fuissent, non redundaret ventriculus excrementis, atque ita melius amplecteretur, & coqueret. Concludit argumentum à maiori, dicens: si igitur talia hæc fiunt benevalentibus causa insolitæ mutationis victus dimidiatæ diei, neque apponere neque detrahre vile videtur, intellige multum & repente, nam modicum & paulatim, & apponere & detrahre sæpe licet. rursus: Si igitur (inquit) hic tota die semel cibum capiès præter consuetudinem, vacuatis vasis cœnauerit, quantum consueuerit, verisimile est ipsum si tunc cum impransus existens doluit, & debilis fuit, cœnans autem tunc grauis erat, multò magis grauari (videntur hic deesse vocolæ aliquot ad perfectam orationem, mihi videtur supplendam, si cœnaret lautius) si autem (auget argumentum) pluri tempore inanitis vasis, repente deinde cœnasset, adhuc vtiq; magis grauaretur. Errant ergo medici (nam huc tendunt hæc) qui postquam multis diebus fame macerauerunt, repente deinde reficiunt ægrotos, cum neque inanitiones neque repletiones neque aliud quidquam fieri repente debeat, iuxta

iuxta id quod in aphor. dicitur, vbi ita scriptum est: plurimum ac repente vacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino vt cunq; corpus mouere, periculosum est, & omne nimium naturæ contrarium: quod verò paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum si ex altero ad alterum mutatio fiat.

Τὸν γὰρ πᾶρά τὸ ἐθὺς κενεαγγισθῆναι, ἔφη Φέρει τὰ πλεονήματα τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης καὶ ἀπὸ τῆς ἀπαισιότητος. τὰ αὐτὰ γὰρ ἀπαισιότητα ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης, καὶ τὸ δὲ ἄπνοιον συχρῶν ἐλαττωτικῶς ποιεῖται, ἢ ὅσον εἶδον, καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ τὰ πλεονήματα τῆς τροφῆς, καὶ τὰ αὐτὰ, πλεονήματα ὕδατος, καὶ ἐλαττωτικῶς, ἢ καὶ λόγον βρώμας, καὶ τῆς ὑπεράφου ὀλίγα ἀρρησῆσαι, ὡς ἐκ προσαγωγῆς ἀφικνηται ἐς τὸ ἐθὺς. αὐτοὶ μὲντοι σφῶν αὐτῶν δυσφορώτερον δὴ τὰ πλεονήματα φέρουσιν οἱ μικρόχρολοι τὰ ἀνω· τὴν ἀσπίδω τὴν πᾶρά τὸ ἐθὺς, οἱ φλεγματῆται τὰ ἀνω δυσφορώτερον φέρουσιν τὸ πλεονήμα, ὡς καὶ τὸ μονοσπίδω, τὴν πᾶρά τὸ ἐθὺς, δυσφορώτερον ἀπὸ τῆς ἀφροσύνης. ἰκανὸν μὲν ἂν καὶ τὸ σημεῖον, ὅτι αἱ μεγάλα μεταβολαὶ τῶν πρὸς τὴν φύσιν ἡμῶν καὶ τὰς ἐξίας συμβαινόντων μάλιστα νοσοποιεῖσιν.

Eum igitur qui præter consuetudinem vasa vacua fecerit, confert hac ipsa die exæquari sine frigore, sine calore, sine labore: omnia enim hæc grauius tulerit, & cœnam multò minorem facere quam consueuerit, neque siccam, sed modi humectantioris, & post hæc bibere non aquosum, neque minus quam pro cibi ratione, & sequenti die pauca prandeat, vt sensim deducatur ad consuetudinem. Quidam autem ipsorum hæc eadem difficilius ferunt, qui picrocholi parte superna sunt: cibi verò abstinentiam præter consuetudinem pituitosi superiori parte melius ferunt omnino: quare & cibum semel in die capere præter consuetudinem facilius hi sustinent. Sufficiens igitur etiam hoc signum, quod maxima mutationes quæ circa nostras naturas & habitus accidunt, maxime morbos faciunt.

Docet quid agendum sit eis, qui præter consuetudinem vasa vacua fecerint, hæc sanè de iis solùm agens, qui insolita cibi abstinentia id fecerint: verum & iis qui euacuatione inanierint, eadem procuratio congruit: nempe hac ipsa die exæquari, id est, contraria causa compensare, deuitando frigus, calorem & laborem: omnia enim hæc grauius tulerit: laborem quidem, quia vt in aphorismo dicitur, vbi fames, laborandum non est: frigus, quia inanitio per se frigida causa est, quare ambientis frigore accedente, euenit naturalem calorem debilitari: calorem, quia debilem iam inedia factum, exoluit naturalem calorem. Debet itaque qua die quis ieiunat, maxime sese continere, loco, neque calido, neque frigido vehementer: vt vel hac ratione constet (quod in aphorismis etiam aliis rationibus indicauimus) iuxta præcepta veterum Medicorum delegisse Ecclesiam tempus quadragesimalis ieiunij (quidquid impij quidam hæretici dicant) tempus

sanè omnium maxime caloris & frigoris experis. Debent etiam qui præter consuetudinem à prandio abstinerint, cœnare solito minus, & sequenti die aliquantò plus prandere, & ita redire sensim ad solitam cibi copiam. Hæc sanè est forma veteris ieiunij: antiquitus enim, vt ferunt, vsque ad cœnam ieiunabatur: verum & in ea forma ieiunandi, qua hoc tempore vtimur, vtentes prandio, & abstinentes à cœna, est idem præceptum, præterquam quòd id quod de cœna hic dicitur, prandio sequentis diei est faciendum: nimirum quia insolito abstinent à cœna, sequenti die debet prandere minus, quàm consueuit: contra sanè quam nunc hominum vulgaris facere video: volentes enim mox repenteque exæquare, vt Hippocrates dicit, tantò plus sequenti die accipiunt, quantum priori videtur detractum. Verum id paulatim faciendum est, non repente. Sed quia hæc procuratio curiosa nimis esse videtur pro tam leui causa, neque ea omnes indigent, quòd vna die aut etiam duabus ieiunauerint, sed ij solùm, qui ita sunt naturà comparati, vt ieiunium difficile ferant, & eo plurimum lædantur, dicit qui sint, qui ieiunio lædantur plurimum: ij verò sunt, qui superiori ventriculi parte sunt picrocholi, hoc est, ore ventriculi plurimum redundantes bile amara. Illis enim maximus oris ventriculi morsus accidit, quòd cibo bilis non temperetur: eandem ob causam linquantur animo, & conuelluntur, ac rigent, & cibos deinde capere non possunt, bile prohibente. Sunt verò quidam horum reliquo corpore non æquè bilioso, quin etiam quidam pituitosi, quibus bilis crebro euomitur, non quòd in toto homine redundet, sed quòd vitiosa eis sit constructio viarum fellis, & ea via quæ à bilis vesica ducit ad intestinum ieiunium, altius illis procedens, in ipsum ventriculum inferatur: alij sanè vomunt crebro bilem, quòd toto corporis habitu sint biliosi, vt cunq; autem picrocholi sint, difficile ferunt ieiunium, eadem ob causas. Contra, qui pituitosi sunt superiori ventriculi parte (nam vt diximus, sunt quidam pituitosi, qui superiori ventriculi parte tales non sunt) facile ferunt ieiunium, quia cibo minus indigent, cum pituita ipsa pro cibo esse possit. Itaque non omnibus cum ieiunant, est illa procuratio necessaria, sed picrocholis. Vnde fortasse fit, vt non omnibus, qui ieiunio læduntur, liceat à ieiunio abstinere, sed multi horum ieiunare teneantur, discentes à Medicis, vt se debeant gerere, quandoquidem est medica ratio cauendi eas noxas, aut omnino, aut magna ex parte. hoc (inquit) sufficiens signum est, multum facere ad morbos hos aut illos contrahendos, qua quis sit naturà, & in compositione partium, & toto corporis habitu, ac partium temperie. Nã quidam à quibusdam causis facile, quidam difficile læduntur. Velut nunc picrocholi, aut ob compositionis vitium aut temperamentum, plurimum læduntur ieiunio. pituitosi quò minimum, nimirum naturæ ad quosdam morbos melius, ad quosdam deterius habent. Itaque dicit nunc Hippoc. sufficiens hoc signum est, quòd maximæ mutationes circa naturas & habitus, id est, differentie maxime compositionis aut temperamentum naturalis, maxime morbos faciunt, id est, multum faciunt, vt hi aut illi morbi fiant, & ab iis aut illis causis homines lædantur.

Οὐδὲ εἰ οἶον τε ἀπὸ κληρῶν, ἔτε σφοδρότατος καὶ
E 4

νεαλίας ποιείεν, ἔτε ἀκμαζόντων τ' νεσημάτων, καὶ ἐν φλεγμασὶ ἐόντων προσφέρειν, ἔτε ἐξαπίνης οἶον τε ὄλω τῶ πηγύματι μεταβάλλειν, ἔτε ἐπὶ τὰ, ἔτε ἐπὶ τὰ.

Neq; igitur intempestiuē neq; fortes vaforum inanitiones facere oportet, neq; cū morbi vigēt: neque cū in inflammatione consistunt offerre, neq; repentiē, aut huc aut illuc quippiam in re tota mutare.

Epilogus est hic eorum que dicta haecenus sunt. Dicit ergo, nō oportere facere inanitiones vaforum fortes neq; intempestiuē, velut sanē & in aphorismo dictum est, quod prohibet inanitiones ad extremum ducere. Sed neque refectiones fortes fieri debent, aut intempestiuae, quod significans dixit, neq; cū morbi vigent, aut in inflammatione consistunt, id est, cū febres maximē ardēt, offerre oportet. Nimirum nunquam magis intempestiuē offerretur cibus, q̄ cū febres in summo vigore consistūt, quia in aphorismo dicitur tunc: & parū ante illud subtrahendus est, proinde velut exemplum intempestiuē exhibiti cibi scribens, dixit, neq; cū morbi vrgent, intellige tu etiam, neq; in accessionibus, neq; cū cibus prior nō descendit, aut deniq; cū aliquid deest eorum que 1 lib. definita sunt. Neque deniq; oportet repentiē quippiam huc aut illuc mutare in re tota. Hoc est, neq; in victus institutione, neque in auxiliorum vsu, neq; in vlla alia re earum que ad Medicum spectant. Nam neq; repentiē euacuare, aut replere, aut calfacere, aut refrigerare, aut omnino quocunq; modo corpus mouere licet, quia vt in aphorismo dicitur, periculosum est.

Πολλὰ ἢ αὐ πὶς ἡδελφισμοῖα τρεῖσι τ' ἔς κελίω καὶ ἄλλα ἔπι. ὡς δὲ φόρωσ μὲν φέρουσι τὰ βρώματα, ἂ ἐπισμοῖοι εἰσιν, εἰ καὶ μὴ ἀρατὰ ἢ φύσι. ὡσπύτως ἢ καὶ τὰ ποτὰ. δυσφόρωσ ἢ φέρουσι τὰ βρώματα ἂ μὴ ἐπισμενοῖοι εἰσιν, εἰ καὶ καλὰ ἢ ὡσπύτως δὴ καὶ ποτὰ. καὶ οἷοσα μὲν κρηφαγίη πολλὴ ὡρὰ τὸ ἐθ. βρωθῆσα ποιείει, ἢ σκόροδα, ἢ σίλφιον, ἢ ὀπος, ἢ καυλός, ἢ ἄλλα οἷοσα ποιστόπροπα, μεγάλασ διωάμιασ ἔχοντα ἰδίασ, ἢ ὅσον αὐ πὶς θαμάσων, εἰ τὰ ποιαῦτα πόνωσ ἐμποίει, τῆσι κελίησι μᾶλλον τ' ἄλλων. ἀλλ' εἰ καταμάθησ, ὡκωσ αὐ μάζα τε ὄχλον, καὶ ὄγκον, καὶ φύσαν, καὶ σρόφον τῆ κελίησ παρέχοι ὡρὰ τὸ ἐθ. βρωθῆσα, τ' μὴ μαζοφαγίην ἐπισμενῶ, ἢ αὐτ' ἔσ τε ὄαρτ. θερμὸσ βρωθῆσ, οἷον δὲ ψαν παρέχῃ, καὶ ἐξαπινάιλω πληθάρλω, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ βραδυρόν, καὶ οἱ ἄγαν κатарοὶ τε καὶ ξυγκομισοὶ ὡρὰ τὸ ἐθὼσ βρωθῆντεσ, οἷα δὲ φέρουσα ἀλλήλων ποιέουσι. καὶ μάζα τε ξηρὴ ὡρὰ τὸ ἐθὼσ, ἢ ὑξη, ἢ γλισχη, καὶ τὰ ἀλφίτα οἷον πὶ ποιείει τὰ ποτάνια, τοῖσι μὴ εἰώθῃσι, καὶ τὰ ἐπεροῖα, τοῖσι τὰ ποτάνια εἰώθῃσι. καὶ οἶνοποσίη, ἢ ὕδροποσίη ὡρὰ τὸ ἐθ. εἰσ θατερα μεταβληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὕδαρῆσ τε οἶν. καὶ ἀκρη. παρα τὸ ἐθ. ἐξαπίνης ποθῆσ. ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε ἐν τῆ ἀνω κελίησ ἐμποίησ, καὶ φύσαν ἐσ τ' κάτω. ὁ ἢ πάλμων φλεβῶν καὶ καρδιαρῆω, καὶ δὲ ψαν καὶ λυκόσ

τε καὶ μέλασ οἶν. παρα τὸ ἐθὼσ μεταβάλλουσι, εἰ καὶ ἀμφω οἶνώδεσ εἰεν, ὁμωσ πολλὰ αὐ ἐπεροῖωσαν καὶ τὸ σῶμα. ὡσ δὴ γλυκῶ τε καὶ οἶνώδεσ οἶνον, ἢ ὅσον αὐ πὶς φαίη θαμάσων εἶναι, μὴ τῶν τὸ δὴ ὡαδξ ἐξαπίνης μεταβληθέντα.

Multa quoq; his germana eorum, quae in ventre, & alia quis referre possit. Vt facile quidem ferunt cibos, quibus assueti sint, etiamsi boni non sint natura: eodem autē modo, & potus: difficile autē ferunt cibos, quibus nō sunt assueti, etiamsi boni sint: eodē autē modo & potus. Et quae multus carnis esus praeter consuetudinem assumptus facit, aut alliu, aut silphium, aut succus ipsius, aut caulis, aut quaecunq; alia huiusmodi, proprias vires magnas habentia, minus vtiq; quis miretur, si quae talia sunt, labores inferat ventriculis magis quam alia: sed si didiceris quantā maza turbationem, & tumorē, & flatum, & tormen ventriculo afferat praeter consuetudinem comesta ei qui nō consueuerit maza vesci, aut ipse quidem panis calidus comestus, quantā sitim praestet, & repentinam repletionem, propter vim siccandi, & tardum descensum, & quā diuersa inuicem faciant, & qui valde puri, & q̄ ex toto constati, praeter consuetudinē comesti: & maza sicca praeter consuetudinem, aut humida, aut lenta, & quale quid faciant polenta recentes non conuictus, & alie us, qui recentibus assueti sunt: & vini potus, & aquae potus praeter consuetudinem repentiē vicissim mutatus, & vinum aquosum & meracum praeter consuetudinem repentiē potatum. Illud enim humiditatem in superno ventre facit, & inferno flatum: hoc verò venarum palpitationē, & capitis grauitatē, ac sitim: & album ac nigru vinum si quis praeter consuetudinem permittet, etiamsi ambo vinosu fuerint, tamen multa in corpore alterarint: vt minus quis dixerit mirabile esse, dulce & vinosum vinum repentiē mutata non idem posse.

Multa dicit esse dietis germana, hoc est, ad id quod dictum est pertinentia, & ex quibus facile intelligi iudicarique potest, verum esse quod de consuetudine mutanda dictum est, in iis quae in ventre contingunt. Probare itaque incipit ex iis quae circa ventrem contingere experimur, magnum periculum esse in repentina mutatione consuetudinis, hoc modo. Facile ferunt homines cibos & potus, quibus assueti sunt, etiamsi boni non sint natura, difficile autem ferunt cibos & potus, quibus nō sunt assueti, etiamsi sint boni: ergo periculosum est mutare repentiē quancunq; consuetudinem, nam laedentur, etiamsi mutantur ad meliora. Vbi animaduerte, Hippocratem, vbi dicit, difficile ferūt cibos & potus, quibus non sunt assueti, addidisse, etiamsi sint boni, non tamen, vbi dicit, facile ferunt quibus assueti sunt, addidisse, etiamsi sint mali, sed etiamsi nō sint boni, insinuantē, arbitror, nō quantuncunq; malitiam ciborum, & potuū posse adeo consue-

consuetudine superari, vt bene feratur, sed certam quandam, confirmans, exaggeransq; quod dictum est, addit. Minus vtiq; mirum esse, si vsus rerum habentium vires insignes, quibus laedere possint, laedant eos q̄ repentiē & praeter consuetudinem vtantur, plusquam res aliae, vt si quis insolitus, plurimo carniū esu vtatur, aut allio, aut silphio, aut eius lactico, aut caule. Haec enim etsi in cibus sint, no tamē in mediocribus & moderatis, sed in medicamentosis & habentibus vires insignes, adeo vt laeser seu silphio hoc tempore nullam iam in cibus vtantur: sed mirum magis esse, & in aliis rebus moderatissimis, vt maza, vt pane, vt vino, laesiones insignes accidere, si quae circa ea mutatio praeter consuetudinem fiat. Vbi considera, multum carniū esum ab Hippoc. poni in magnis erratis circa victum, & in magnis laedendi causis, nō certē q̄ carnes insignes habeat vires medicamentosas (paucae enim habent) sed q̄ coquantur difficulter, sitq; grauis cibus iis, qui non vesci illis consueuerint. Dicit itaq;: miraberis meritō, si didiceris, quantam turbationē, & tumorem, & flatum, & tormen, afferat maza ventriculo non consueto maza vti. Maza etsi multis modis parabatur antiquis, simplex tamen nihil erat aliud q̄ pulicula ex polenta & aqua: polenta verò, farina quae fiebat ex hordeo recenti & vsto, satis molito. Docet Gal. 1. de Aliment. facult. insinuat Hippocrates 2. de Diæta. Ego in hoc genere pono omne genus pulicium, vt non longē absit genus maza à genere ptisanarum. Hunc cibum laudauerūt antiqui, vt citra noxam vllam insignem consistentem, vtuebanturq; polenta, & ad parandam mazam ad cibos, & insperfa in aqua aut vino ad potus, quod sanē in consuetis vti amicē recipitur, in inconsuetis tamen dictas noxas facit, quia refrigerat, ac proinde inflat, flatum & tormina facit. Neq; solūm (inquit) maza, que etsi esui idonea est, non est tamen communis cibus, sed ipse etiam panis communis, triticeus scilicet, quod quotidie vtimur, laedit, si quae in eius vsu consuetudinis mutatio fiat repentiē, vt si calidus comedatur ab eo q̄ frigidus assueuerit, aut si purissimus ab eo q̄ assueuerit pani conflato ex toto tritico, cum furfuribus scilicet, quem ob id autopyrum vocat Gal. 1. de Aliment. facult. aut si contra comedatur autopyrus ab eo, qui assueuerit purissimo. Nam calidus panis & recens eductus è forno, praeterquam qd̄ replens vaporibus capitis dolorem ciet, sitim facit, & repentinam repletionem: sitim, quia siccatur: repletionē, quia nō bene descendit (repletionē enim intelligit non venarum & corporis totius, etsi plethorē nomine vtatur, sed ventriculi & hypochondriorum, quam proinde repentinā vocat. Nimirum talis repletio vel vna hora fieri consueuit, non vt totius corporis, lentē & multis diebus) siccatur verò ob vapores calidos & ignitionis participes, q̄ nondum exspirarunt (nam alioqui panis recens humidior est antiquiori) non bene descendit, quia est lentus magis, q̄ qui expiratione vaporum iam refrigeratus ac non nihil siccatus est. Hanc ergo ob causam plenitudinem ventris facit, quia scilicet non descendit tempentiē, vt alij cibi, ac praeterea quia flatibus replet. Purissimi & autopyri panis differentiam Gal. loco citato optimē docuit, illum scilicet esse copiosioris & melioris nutrimenti, hunc facilioris descensus. Igitur q̄ assuetus purissimo, repentiē vtetur autopyro, debilitabitur, q̄ minus nutrietur, & minus reti-

nebit, ac praeterea deteriores faccos gignet: q̄ vero assuetus autopyro, vtetur purissimo, laborabit alui adstrictione, atq; ob id etiam plenitudine ventriculi, vt q̄ vtuebatur calido ac receti. Sed maza si ficcior duriorq; aut humidior & rarior, aut lentior sit solito, & polenta ex qua paratur, sit vetulior, recentiorve solito, solet ob hanc causam malē à ventriculo recipi & nocere. Sed & vini, & aquae potus, praeter consuetudinē repentiē vicissim mutatus, laesionem facit. Aqua enim incoctiones & flatus, & frigiditas intemperies faciet: vinū tentabit caput, & neruos, & febres faciet. Neq; solūm si quis ex aqua in vinū, aut ex vino in aqua se transferat repentiē, laedetur: sed etiam si q̄ diluto assueuit, repentiē se trasferat ad meracū, aut eadem ratione, q̄ oligophoro, ad vinosum. Illud enim (inquit) hoc est, quod valde dilutum est, humiditatē facit in superno ventre, & in inferno flatum (nimirum ventriculus locus est omnium maximē pituitosus, & aluus, flatuosus. Ex pituitosis enim cibus multā pituitā ventriculus semper gignit, ob naturam suam p se se frigidum, & substantiam aibam. Aluus verò ex flatuosis flatum, q̄ a locus est tepidi caloris, quiq; gignere potest flatus, discutere non potest) hoc verò, hoc est meracū vinum, venarum palpitationē, hoc est, insignem magnūq; venarū pulsum, & capitis grauitatem ac sitim. Pullum & sitim calfaciendo, capitis grauitatē rependo in caput, facit. Sed quod multo magis mireris, si solūm mutes repentiē consuetudinē vtendi vino albo aut nigro, etsi vtrumq; vinosum sit, ledēris, quia multa in copore alterarint. Nimirū album penetrat magis, & deobstruit, mouet vrinas, & insensibilem euacuationē, nutrit verò & humectat minus: nigrū haec facit magis, tamē ad extenuandum & aperiendum minus est idoneū. Non mirū ergo si q̄ albo multūm diuq; est vsus, nunc repentiē vti incipiat nigro, obstructionē aliquam hepatis aut renum cōtrahat, & è ventre minus egerat: & q̄ nigro assuefactus, incipiat vti albo, vrinae ardore, aut diarrhaem incidat, aut sitim, aut huiusmodi alia. Vt minus (inquit) quis miretur, dulce & vinosum vinum repentiē mutata non idem posse, sed diuerso modo corpora alterare, si quis in quā, qui vsus fuerit dulci, nunc vtatur vinoso, aut q̄ vinoso, dulce. Maior enim mutatio est ex dulci in vinosum, aut contra, etiamsi vtrumq; sit albū, aut vtrumq; nigrum, q̄ ex albo in nigrū, si ambo sint vinosu. Nam maior differentia est, dulce aut vinosum esse, q̄ albū aut nigrū. Si igitur album & nigrū mutata, diuerso modo corpora alterat, nō mirum est, dulce aut vinosum mutata, nō idem posse, sed diuerso etiam modo corpora alterare. Multis itaq; exemplis ostendit Hippoc. mutationes consuetudinis etiam exiguas, etiam in rebus quotidiani vsus, repentiē factas laedere. De vini differentiis & facultatibus initio 3 lib. cogemur dicere plura, proinde nunc superfedemus.

Τιμωρητέον ἢ τοῖονδε πὶ μέρος, τῶ ἐναντίω λόγῳ. ὅτι ἡ μεταβολὴ τ' διαίτης τρεῖσι πὶ ἐγγετο ἔμεταβάλλον. ἢ σάμα. ἢ, ἔτε ἴπὶ τῶ ράμλω, ὡσε περὸ δέω δ' εἰσ σῖτα, ἔτ' ἐπὶ τ' ἀρρωσίλω, ὡσε ἀφαιρέθῃσι.

Auxiliandium autem parte quadam contrario sermone: quod mutatio victus his fiebat

non mutato corpore, neque in robur, ut oporteret cibos adijcere, neque in debilitatem, ut auferre.

Sermo quem hactenus habuit, confirmavitque, est, non esse mutandam consuetudinem: ne tamen hinc intelligas, ægrotos quoque esse cibandos eodem modo quo antequam ægrotarent, ne vlla mutatio consuetudinis fiat, temperat dictum sermonem, dicitque, fauendum etiam esse quadam ex parte sermoni contrario, ei scilicet qui astruit mutandam esse consuetudinem, verus enim etiam is sermo est, non simpliciter, neque omnino, sed quadam ex parte, puta in ægrotis. Nam in iis quæ diximus de sanis, ponebatur consuetudinis mutatio fieri corpore non mutato, atque ita non mirum, si ea mutatio læderet: at verò ægroti corpus mutatione recepit, atque ita non mirum, si consuetudinis etiam mutationem desideret. Neque sanè id, quia consuetudo in ægrotis negligenda sit (non est enim, sed quoad fieri possit, seruanda etiam) sed quia sunt alia multa consideranda, à quibus capiuntur indicationes quibus debet fieri satis, ut robur, natura, & modus morbi. Cum ergo fati multis sit faciendum satis, non potest omnino seruari consuetudo, neque debet omnino mutari, ut nulla illius ratio habeatur, sed partim seruanda, partim permutanda est, atque ita optimè ipse dixit, auxiliandum sermoni contrario, qui dicit, consuetudinem esse mutandam, non omnino, sed parte quadam. Nimirum consuetudo mutanda est, non omnino, sed in quibusdam & quadam ex parte, & modo quodam. Nam antea etiam dixerat, mutare quidem non parum bene habet, si rectè mutatio fiat. Sed quod nunc obiter dicit, est considerandum. Mutatio (inquit) victus his fiebat corpore non mutato, neque ad robur, ut oporteret cibos adijcere, neque ad debilitatem, ut auferre. Itaque quibus plus roboris est, dandum est cibi plus, quibus minus, minus quoque: videtur tamen hoc & rationi & Galeni eiusdemque Hippocratis placitis aduersum. Nam Gal. i. de Arte curatiua ad Glauconè, cap. 10. inquit: Inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, largiori autem cibo, vbi vires sunt debiliores: cui ratio subscribit, nam ut passim dicit Hippocrates, cibo vtendum, quò ægrotus durare possit, donec morbus concoquatur: constat verò robustam quæ debilem durare magis posse, ac proinde minori cibi auxilio indigere: debilem minus, ac proinde indigere maiori. Sed res hæc non eodem modo habet in benealentibus, & in ægrotis. In illis enim quia mès est seruare aut augere robur quod adest, dandum est, quantum rectè possit coqui, atque ita tanto plus quantum plus est roboris, quia tanto plus poterit coqui: in his verò, quæ nihil aliud curamus, quæ vt possint durare donec morbus coquatur, non quantum possit coquere, damus, sed quanto indigeant vt durèt, id verò tanto plus est, quanto facultas debilior. Hippocrates hic de mutationibus in benealentibus id dicit: Gal. loco citato de victu tertiaria notha laboratium agebat, quare vterque verè.

Προσεκμαρτέα δὴ καὶ ἰσχύς, καὶ ὁ τρέπον τῆ νοσήματι ἐκάσσοι, καὶ τὸ φύσι τῆ τε ἀθροῦ καὶ τῆ ἐστὲ τῆ διαίτης τῆ κάμνοντι, ἔμόνον σιτηνῶν, ἀλλὰ καὶ πωτών.

Coniectandum ergo & robur, & modus morbi cuiuscunque, & natura hominis, & consuetudinis victus laborantis, non solum ciborum, sed & potuum.

Itaque in ægrotis consuetudo partim est retinenda, partim mutanda, quia præter consuetudinem consideranda sunt alia. Consideranda sanè consuetudo victus, & ciborum, & potuum, & quoad fieri possit, seruanda, sed præter hanc consideranda etiam robur & natura hominis, & modus morbi cuiusque. Non idem est robur (ne quis putet) idem enim homo retenta sua natura, quæ in compositione & temperamento est, est nunc robustior, nunc debilior: velut picrocholus parte ventriculi superiori, aut toto corporis habitu, hac natura non mutata, est aliquando robustior, aut debilior solito. Constat verò vtriusque haberi rationem in victu: nam picrocholus febricitans, cæteris paribus accipiet plus cibi quam alius, & is ipse si simul febricitet, & debilis esse sentiat, accipiet adhuc plus, si robustus, minus. Modus morbi esse videtur, vt breuis aut longus sit, contumax aut concoctu facilis, quod in succo expectatur, habens symptomatica hæc, aut illa. Ob hæc autè omnia mutatur victus. Nam quò morbus est breuior, eò dandum minus, quò longior, plus: cum succus concoctus est contumax, minus, vt natura concoctioni vacet, cum minus contumax, licet dare plus hæc ob causam. Neque sanè idem est, neque simul necessarii sunt, morbus longus & succus concoctu contumax, & morbus breuis & succus non contumax. Cum enim longitudo & breuitas non ab hac solum causa fiant, sed ob alias quasdam, vt ob multitudinem, aut paucitatem, ob firmitatem, aut leuem partis præcipuè affectæ intemperiem, fieri possit, vt morbi sit longitudo maior, quam succi contumacia, aut contrà. Atque seorsum sunt considerandæ notæ longitudinis morbi ex accessionibus, & circuituum inuicem incrementis: seorsum contumaciæ succorum, ex exeuntibus: atque ex alterutro seorsum capiendæ indicatio, à longitudine morbi, addendi, à contumacia succi, detrahendi cibum. Ex his intelliges caput 10. libri ad Glauconem Galeni, alioqui difficultillimum. Symptomata etiam quadam adhibenda, quædam detrahi iubent: addi quidem, vt deliquia animi, & dolores, detrahi, vt somni & aperiæ. His quæ Hippocrates enumerat, adijce alia naturalia, vt ætatè, & non naturalia, vt tempus anni & regionè. Omnia enim hæc aliquid in victus mutatione indicare, primo aphorismorum dixit.

Πολλῶ ἤησον ἐπὶ πλὴν πρὸς εὐσινίτην, ἐπεὶ πλὴν γὰρ ἀφαιρεσὶν ὅλως ἀφελῆν πολλαχῶς λυσιτελεῖ, ὅκτα διαρκέειν μέλλει ὁ κάμνων, μέχρις αὐτὸ νῆσθαι ἢ ἀκμῆ πεπρωμένη. ἐν ὁμοίοισι δὲ τὸ τοιοῦτον εὐαιτιῶν, γὰρ ἀψεται.

Multò tamè minus in ciborum adiectionem procedendum, nam in ablationem omnino incumbere saepe prodest, cum suffecturus eger sit, donec morbi vigor concoctus sit. In quibus autè hoc faciendum sit, scribetur.

Galeno videtur, atque post illū aliis Hippocrates nūc decidere controuersiam illam vulgatissimam, quam ego 1. cap. libri 8. Contr. medic. scripsi, vtrum sit

sit periculosius, si ab exacta cibi quantitate deerrandum sit, inclinare ad crassius, an ad tenuius, videturque id erratum quod ad crassius sit, magis vituperare. Mihi de ea quæstione dictum satis superque est dicto loco, nunc illud solum dicam, non videri mihi Hippoc. de ea re loqui, sed de ratione procedendi in victus institutione, docereque non esse procedendum à morbi principio per totum eius decursum addendo, vt ij faciebant, quos erroris arguebat paulò antea, atque adhuc refellere perstat (vt ex iis quæ mox dicentur, intelliges) continentes duobus aut tribus primis diebus ægrotos sine cibo, mox velut exaquaturi, dantes multū: sed detrahendo sensim: nam ita maxime deuitatur repentina mutatio, & vt magis ad summū vigorè acceditur, datur cibi minus, vt fieri sanè oportere 1. lib. huius operis, & 8. Contr. (exceptis tamè quibusdā morbis) monstrauimus. Quod ergo continent hæc verba, perinde est ac si nunc diceret, quandoquidem ergo dictum est per morbos consuetudinem non posse omnino retineri, sed mutandam esse ex parte, scias eam mutationem non debere fieri detrahendo cibum in principio, & procedendo ad adiectionem, sed detrahendo semper. Primis quidem diebus detrahendo ab eo cibo, quo sanus vtēbatur, sed & ab eo qui primis diebus datur, detrahere sæpe expedit, vt æger videbitur suffecturus cum minori, donec morbus soluatur, aut inclinēt. Nimirum vt morbus magis procedit ad statum, ita minus superest, atque ita cum minori cibo sufficiet ægrotus. Quare detrahendum ita quoque. Verūm hoc in acutis potius sit, quorum summus vigor est pars breuissima, in longis enim ipse status solet multos dies occupare, ac proinde non ita audemus extenuare victum, qui à principio visus est, etiam si morbus ad statum videatur procedere. Quia ergo in acutis magis agendum est id quod dicitur, & hoc opere de acutis est scribendum, dicit, in quibus autem hoc faciendum sit, scribetur.

Πολλὰ ἢ αὐτὸ πρὸς ἄλλα ἢ ἐλφισμὸς τῶν ἐρημίσσοι γὰρ οἱ, τὸ γὰρ μὲν κρέσσον μαρτυροῦν: ἔτι δὲ ἢ ἐλφισμὸν ἐστὶ τῶ πρὸς γὰρ αὐτὸ ἐστὶ ὁ πρὸς ἄλλοις ἐρημίσσοις ἐρημίσσοι, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ πρὸς γὰρ αὐτὸ ἐστὶν ἐστὶν διδασκάλου. οἱ γὰρ ἀρχόμενοι τὸ ὄξενον νεπιμάτων, ἐστὶν ὅτε οἱ μὲν σιτία ἐφαγον ἀθημερόν, ἡργασίαι ἢ δὴ οἱ ἢ τῆ ὑπερεῖα. οἱ ἢ τῆ ἐρρόφρον τὸ προσυχόν. οἱ ἢ τῆ κυκλώνα ἐρρόφρον. ἀπ᾿ αὐτῶν τῶν κακίω μὲν ἐστὶν, ἢ εἰ ἐπεροῖως πρὸς διαίτηθαι. πολλὰ μὲν τοῖ ἐλάσσω βλάβειν φέροι, ἐν τῆ τῶ πρὸς ἀμαρτηθέντα, ἢ εἰ πρὸς τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας δύο ἢ πρὸς κενεαργήσας τελέως, περὶ τῶν ὄξενων, τριὰς δὲ διαίτηθαι, ἢ πεμπτηθαι. ἐπὶ μὲν τοῖ κακίω, ἢ τῶν πρώτων τῶν ἡμέρας προκενεαργήσας, ἐν τῆ τῶν ὑπερον ἡμέρησιν. ἔτω διαίτηθαι, πρὶν ἢ πέπρον ἡμέρας τῶ νῆσον. ἔτω μὲν γὰρ φάρατον φέροι φανερώς τοῖσι πλείστοισιν, μὴ μὴ τῶ ἀνδραπέσις ὀνήτης ἢ νῆσον ἐπὶ αἰ τῶ κατ' ἀρχὰς ἀμαρτηθῆς, ἢ ὅμοιως τῶ τῶν ἀνηκεῖσσι ἐστὶν, ἀλλὰ πολλὰ δὲ ἀκεσοτεροι.

Multa autem & alia ijs que dicta sunt germana scribere quis possit, hoc autè testimonium effi-

cacius est. Non enim germanū est rei de qua multus habitus est sermo, sed res ipsa commodissimū est documētum. Quidam enim incipientes acutè ægrotare, quandoque quidem cibos comedunt eadem die qua laborare cœperunt: quidam autem etiam sequenti: quidam verò sorbent quidquid occurrit: quidam autem & cyceonem sorbent. Omnia autem hæc deteriora sunt quæ si quis aliter cibaretur: multò tamè minorem læsionem inferunt, quacumque hoc tempore peccata fiunt, quam si quis primis duobus diebus aut etiam tribus, vacuari omnino vasa permittat: quarto verò aut etiam quinto ita cibet. Sed sanè deterius aget, quæ omnibus his diebus vasa prius inaniens, sequentibus quibusdā diebus ita pauperit, priusquam morbus concoctus sit. Ita enim mortem aperiè afferet plurimis, nisi omnino morbus boni moris sit. Errores verò qui in principiis committuntur, non similiter sunt inuincibiles, sed multò faciliores victu.

Refutauit hac utique errorem eorum, qui primis diebus in inedia continebāt ægrotos, & deinde ad cibos affatim transferebant, quòd mutationes consuetudinis facerent repentinas, & varias: primam enim à sanorum victu ad inediam, mox alteram ab inedia ad cibos: probauit verò has mutationes noxias esse, translato argumento à germanis mutationibus, ab iis scilicet, quæ contingunt benealentibus. Vocat verò ea germana, quia non sunt eadem, sed similia: Nimirum mutationes quæ contingunt in victu benealentium, & quæ in ægrotantibus fiunt, non sunt omnino eadem, neque verò easdem habent rationes, sed similes, & à quibus similitudinis gratia argumentum ducitur probabile. Nunc ergo persistens in refutatione eorundem dicit, multa etiam alia quæ dicta sunt germana scribi posse, vnde argumenta caperentur, inalle autem se nunc ipsam per sese rem indicare absurdam esse, quàm à germanis rebus argumentari. Efficacius autem (inquit) testimonium hoc est. Hoc, inquam, quod modo scribam. Non enim est germanum rei, de qua multus habitus est sermo, id est, de qua iam diu disputamus, sed est res ipsa commodissimum sui documētum. Sed quod est hoc documētum? certè quod in ægrotis ipsis experimur. Quidam enim incipientes acutè ægrotare, quandoque quidem cibos comedunt eadem die, qua laborare cœperunt, cibos scilicet eisdem, quos sani comedebant, quidam autem etiam sequenti die, quidam verò sorbent quidquid occurrit, vt antea scilicet quàm ægrotarent, quidam verò sorbent cyceonè, vulgatissimam scilicet apud antiquos potionem, quæ parabatur ex polenta & vino. Itaque vtuntur quidam primis diebus morbi eisdem cibis & potionibus quibus antea. Hæc autem deteriora sunt, quæ si quis aliter cibaretur, id est, quàm si cibaretur tenuius, detrahens aliquid propter morbum. Multò tamen minorem læsionem inferunt quæcumque hoc tempore peccata fiunt (vocat hic peccata, non quæcumque in victu peccantur, sed excessus exsuperantiasque ciborum) quàm si quis primis duobus diebus, aut etiā tribus, vacuari omnino vasa permittat,

quarto verò aut etiam quinto ita cibet, id est, plurimum tribuat. Sanè (inquit) deterius ager, qui omnibus his diebus (quarto scilicet & quinto) vasa prius inaniens, se quentibus quibusdam diebus ita pauerit, priusquam morbus concoctus sit. Videtur hæc repetitio inutilis eiusdem sententiæ, tamè non est, quia continet aliquid noui, idque vtile: In primis dicit, grauius errare, si quis totis quinque diebus inaniri permittat vasa, cum postea cibos daturus sit, quæ si solis tribus: deinde insinuat, esse quosdam qui continendi sint sine cibo, eò quòd sine eo possint durare donec morbus concoctus sit. Non enim vituperat simpliciter eos, qui dictis diebus vasa inaniri permittunt, sed cum sequentibus diebus cibos daturi sint, antequam morbus concoquatur, hoc verò tam graue esse dicit, vt mortem aperte afferat plurimis, nisi omnino morbus boni moris sit. Morbus boni moris est, qui valde salutaris, vt contra mali moris, qui periculi plus ingerit, quam pro ea, quam ostentat, magnitudine. Vt igitur mali moris morbus facultatem plurimum debilitat, ita qui boni moris, debilitat minimè, robusta verò facultas errores etiam magnos & victus & curationis ferre potest. Hic autem error tantus est, vt nisi morbus omnino boni moris sit, plurimis afferat mortem. Reddit deinde causam, qua hic error maior est, quæ si quis primis diebus plus accipiat quam oportet. Ea est, quia errores (id est, cibi excessus, & exsuperantia) qui in principiis committuntur, non similiter sunt inuincibiles, sed multò faciliores victu, quam qui procedente iam morbo ad iudicationem. Ergo vel hac solùm causa grauius est, primùm vasa inanire, deinde cibare, quam primùm cibare, postea inanire, quia quantò citius datur nimius cibus, tantum superest plus temporis, vt antè summum vigorem, quo facultatem maximè oportet vacare à cibo, emendetur: quantò verò posterius, tantò minus temporis superest, vt emendari possit, & tantò propius accedit crassus victus ad statum, à quo debet status esse alienissimus. Porrò hæc additio melius emendatur detractio, quam detractio additione, quia post illam additionem venit detractio tempestiue, vt potè morbo eunte in iudicationem, additio verò intempestiue eandem ob causam: deterius ergo emendabit additio, quia intempestiua, & quia debilitata prius inedia facultate, & inanitis vasis, nihil faciet aliud quam incoctionem, & crudorum distributionem. Videbitur fortasse contrarium esse his, quæ nunc Hippocrates, quod Galenus in commentatione proximæ sententiæ dixit: conferens enim cibi excessum, cum defectu, dixit, quæ minus est, facilè emendatur, quod verò plus est, exuperatque, noxas facit inemendabiles: Hippocrates verò dicit, facilius emendari, si quis plus cibi quam par sit, primis diebus det, quam si minus. Non est tamen contrarium. Galenus enim dixit, facilius emendari defectum quam excessum, Hippocrates facilius emendari excessum primis diebus factum, quam posterioribus: constat verò hæc esse diuersa, neque collationes eas esse eorundem. præterea constat toto cælo errare eos, qui cum morbus in initio agnosci non posset, consulunt victum extenuari: fatius enim sit non nisi parùm extenuare. Nam si ignorance morbi aliquid delictum erit, tamen emendabitur melius, quod mediocritatem superauerit.

Τῆτο αὐτὸ ἡγεῦμαι μέγιστον διδασκλήρον, ὅτι ἐστὶν ῥητέα αἱ πρώται ἡμέραι τῆ ροφήματι, ἢ τοῖς, ἢ τοῖς τῶσι μέλλουσιν ὀλίγον ὑπερον ροφήμασι, ἢ τοῖς, ἢ τοῖς χρεέδαι. πυθμυνοῖεν μὲν ἔν σκῆ τῶσιν, ἔθ' οἱ τῆσι κερθώδ εσι πῖσας αἱ ησι χρεόμενοι, ὅτι αἰτησι κακωῦται, ὁκέταν ροφείαν ἀρξάνται, λὺ προκενεαγγήσωσι, ὁ ὅο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ κχι πλεῖσ. ἔτ' αἰ οἱ τῶ χυλῶ χρεόμενοι γινώσκουσιν, ὅτι αὐτοῖσι βλάπτονται ροφείοντες, ὅταν μὴ ὀρθῶς ἀρξάνται τῆ ροφήματι. ἢ τε μὲν φυλάσσει κχι γινώσκουσιν, ὅτι μετὰ λὺ τῶ βλάβω φέρει, λὺ πῶρῶν πῶρῶν τ νόσον ἡνέδα, κερθώδ εα πῖσας αἱ λω ροφήση ὁ κάμνων, εἰσι σμῆσι χυλῶ χρεέδαι. πῶτα οὐδ τῶτα, μετὰ λὺ μαρτίερα, ὅτι σκῆ ὀρθῶς ἀγρῶσιν εἰς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ σκῆ κάμνοντες, ἀλλ' ἐν ἡσῆ γε νῆσισιν ἔχρη κενεαγγείν σκῆ μέλλοντες ροφήμασι διαιτῶσαι, κενεαγγείσιν. ἐν ἡσῆ τε ἔχρη μεταβάλλειν, σκ κενεαγγείσιν εἰς ροφήματα, ἐν τῶτη σι μεταβάλλειν, κχι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀμαρτῆσιν. ἐνίστη ἢ ἐν τοῖσι κχιροῖσι μεταβάλλειν, εἰς τὰ ροφήματα σκ κενεαγγείσιν, ἐν οἰσι πολλῶσιν ἀρηγῆ σκ τῆ ροφήματων πηλοσῆσιν τῆ κενεαγγείη, λὺ ἔτῶσ τῶχη παροξυμοσῆ ἢ νῆσ.

Hoc igitur existimo maximum documentum, quòd non sint priuandi primi dies potionibus talibus, vel talibus, qui posterius vsuri sint potionibus talibus, vel talibus. Omnino igitur ignorat, & qui granosis ptissanis viuuntur, se eos malè afficere, cum sorbere incipiunt, praeuacuat prius vasis duos aut tres dies, aut etiam plures: neque sanè qui cremore vtuntur, intelligunt ladi eos qui sorbent, cum non rectè incipiunt sorbere. Hoc quidem cauè & agnoscunt, magnam lesionem afferre, si antequam morbus concoctus fiat, granosam ptissanà sorbeat agrotus, solius cremore vti. Omnia igitur hæc magna testimonia sunt, non rectè medicos perducere agrotos in victum: sed in quibus non oportet vasa inanire, vt potè sorbitionibus cibandos, inaniunt vasa: in quibus non conuenit mutare ex inanitione vasorum in sorbitiones, in his mutant, & plurimum errant. Aliquando verò & in ipsis occasionibus mutant in sorbitiones ex vasorum inanitione, in quibus sape expediebat ex sorbitionibus accedere ad vasorum inanitionem, si ita fors ferat, in exacerbatione morbi.

Colligit ex dictis errare Medicos quæ cum postea cibum daturi sint ante morbi concoctionem, primis diebus vasa inaniri permittunt, speciatimque perstringit eorum errores, atque ex iis quæ ipsimet faciebant, eos reuincit. Hos consentaneum esse fuisse Cnidios, aduersus quos hic liber à principio scriptus est. Hoc igitur (inquit) existimo maximum documentum, quòd non sint priuandi primi dies potionibus talibus vel talibus, hoc est, quacunque potionibus quis vsurus sit, si modò aliqua vsurus est posterius

sterius, antequam morbus concoquatur, non esse eum omni potionibus primis diebus priuandum, sed concedendam ei esse aliquam. Nesciunt igitur quid faciant, seque agrotos magnoperè lādere non intelligunt, qui granosis ptissanis (totis scilicet ptissanis) vtuntur, cum sorbere incipiunt, praeuacuat prius vasis duos aut tres dies, aut etiam plures: neque qui cremore vtuntur, intelligunt lādē eos qui sorbēt, nisi rectè sorbere incipiant, nō scilicet priuandis prius vasis: tamen cum hæc non intelligant, illud cauēt, & agnoscunt, magnam lesionem afferre, si antequam morbus concoctus fiat, granosam ptissanam sorbeat agrotus, qui cremore vti cœperit. Itaq; cauēt, ei quem cremore cibare cœperint, granosam dare, antequā coquatur morbus. tamen non cauēt ei, cui nihil dare cœperint, antequam coquatur morbus, dare cremorem, aut etiam ptissanam, cum tamen eadem ratione, atq; adeo maiori hoc cauēri deberet, plus enim auget, qui nihil capienti dat cremorem, quæ qui capienti cremorem, dat ptissanam. Omnia igitur (inquit) hæc magna testimonia sunt, non rectè Medicos perducere agrotos in victum, sed eos in quibus non oportet vasa inanire, vt potè sorbitionibus cibandos (antequam scilicet morbus concoctus sit) inaniunt vasa: in quibus non conuenit mutare ex inanitione vasorum in sorbitiones (vt potè qui possint sine cibo transigere vsq; ad morbi concoctionem) in his mutant. Nimirum illi in morbis omnibus vulgariū more, neque essentia, neque constitutione morbi præcognita, continebāt agrotos primis diebus, alij duobus, alij tribus, alij quatuor, sine cibo, moxq; cibum dabant, alij ptissanæ cremorem, alij ptissanam totam. Atque ita quibus necesse erat cibum dare, vt potè nō suffecturis sine eo vsq; ad morbi vigorem, denegabant, & iis qui sine eo poterant transigere, ante vigorem tribuebant. Accedit, inquit, quòd hi cum primis diebus cōtinuerint agrotos sine cibo, incipientes deinde virtuti tinere, omnia perturbant, & in ipsis occasionibus mutant ex vasorum inanitione in sorbitiones, in quibus sape expediebat ex sorbitionibus accedere ad vasorum inanitiones: hoc est, coguntur sape eis horis cibum præbere, quibus etsi cibum antea indulgissent, oporteret denegare, vt si ita fors ferat, in exacerbatione morbi, & in ipso paroxysmo. Itaque non ita oportet agere, sed vt quibus daturus cibum sis, ab initio des, vel vt possis deinde citra perturbationem horis incommo dis denegare.

Ενίστη ἢ κχι ὡμα Ἰππιαῶνται ἀπὸ τε κεφαλῆς, κχι τῆ σκῆ τὸν θῶρηκα πῖπς χολώδ εα, ἀρξυπῖαι τε σινεμπήσιν αὐτοῖσι, δι' ἃς ἔπῶσεται ἢ νῆσ. πῶ λυτοῖ τε κχι πικροῖ γίνον, κχι πῶρῶν φρονέσσι. κχι μαρμαρυγῶδ εα σφῶν τὰ ὀμματῶ. κχι αἱ ἀκραι ἢ κχι μετῶ, κχι τὰ ἀκρωτήερα κατεψυγμῆσιν. κχι ἔρα ἀπεπῆσιν, κχι πῖσματα λεπῆσιν, ἢ ἀλυκῆσιν, κχι κερωσμῆσιν ἀκρητῶ χρωμάσιν σμικρῶσιν. ἔιδρωτες πῶ τῆ τρεαχληρον, κχι διαπορήματα. κχι πνεῦμα πῶσῆσιν ἐν τῆ αἰῶ φορῆ, πυκνόν, ἢ μέγα λίαν. ὁ φρύες δεινῶσιν μετέχεται, λειποψυχῶδ εα πονηρῶ, κχι τῶν ἰματίων ἀπορρίψιες ἀπὸ τῆ σκῆ, κχι χῆρες τρεομῶδ εες. ἐνίστη ἢ κχι χῆλ τὸ κάτω σῆεται.

Aliquando autem & cruda attrahuntur

de capite & regione thoracis, biliosa, & vigilia coincidunt eis, ob quas non coquitur morbus: tristes quoque & amari fiunt, & delirant, & splendores obuersione ante eorum oculos, & aures sonitu plena, & extrema perfrigerata, & urina incocta, & sputa tenuia & salsa & mero colore tineta, pauca. Et sudores circa ceruicem: perplexitates, & spiritus offendens, in latrone sursum densus, aut magnus valde: supercilia grauiter se habentia, deliquia animi praua, & reiectiones stragulorum à pectore, & manus tremule: aliquando autè & labium infernum concutitur.

Dicitum est antea, tantum esse eum errorem quem Cnidij in victu committebant, vt plurimi morerentur, atque adeo omnes, quorum morbi non essent benignissimi, nunc narrat singillatim noxas, quæ illis succedere solent. Earum quas narrat, quædam succedere natae sunt inedia primorum dierum, quædam cibationi repentinè post tantam vasorum inanitionem, quædam vtrique, aut ambabus causis simul. Quoniam verò vtrunque ab illis fiebat, & vtrunque ab Hippocrate vituperatur, frustra contenditur à quibusdam enarratoribus, adscribenda sint hæc huic an illi causæ. Satius sit, citra contentionem, quamcunque harum læsionum referre, in quam maximè congruat causam. Aliquando dicit trahi biliosa cruda de capite & regione thoracis. Est qui non intelligens cur trahatur bilis de capite & thorace, partibus adeo pituitosis, in ventrem, ac nō potius ex hepate, velit intelligi, trahi à capite & thorace, vt scilicet caput & thorax sint quæ trahant. Tuncque videntur, vigilia, & tristitia, & deliria, & alia omnia huiusmodi, rectè sequi pleno bile capite, & spiritus difficilis pleno pectore. Verum hoc, vt de re ipsa nihii dicam, nō fert ipsa sermonis proprietates: dicit enim, ἐπιπῶνται ἀπὸ τε κεφαλῆς, κχι τῆ σκῆ τὸν θῶρηκα πῖπς. ἀπὸ verò nō coniungitur facienti aliquid, sed ei à quo, velut à loco. Nos ergo oportet legitimam lectionem enarrare. Non inquit simpliciter, trahuntur à capite, sed, aliquando trahuntur. Nimirum incipiente fame non trahuntur biliosa in ventrem, nisi ex hepate, & vicinis hypochondriis, aliquando autè procedente plurimum vasorum inanitione, trahuntur etiam vndique, atque adeo de capite & thorace. Hoc verò dicit fieri in febricitantibus alioqui febribus putridis, qui longa inedia in initiis maceratur, in illis verò necesse est bilem crudam, id est, non consequutam eam coctionem, quæ morbo ad summum vigorem iam accedente consequutura est, toto corpore abundare: trahetur ergo versus ventrem præ fame vndique, ea verò quæ ex capite & thorace confluet, noxas facit apertiores. Nam commota agitataque in capite bile, vigiliae accident, & delirabunt, & splendores obuersione ante oculos, & aures erunt sonitu plena. Nimirum bilis commota oculis & aures titillabit, debilitas verò quæ ex inedia etiam nata fuerit, fecerit vt à leuissimis etiam causis multum ea instrumenta patiantur. Ita fit, vt qui capite plurimum debilitati sunt, suffusorum visa semper habere, & tintinum aurium, videantur. Neque sanè hæc symptomata post multam inediam tollet cibus repentinè & copiosè datus, sed augebit, quia malè coquetur, &

multus crassusq; vapor inde ascendens debiles oculos & aures præterlabetur. Quia vigilant, fieri dicit, vt morbus nõ coquatur. Nimirum somnus concoctiones omnes promouet. Vbi consideratione dignissimum est, inedia fluxiones moueri & augeri, & concoctionem morbi impediri, cum tamen nihil adeo à Medicis celebretur, quam cibo & vino fluxiones augeri, inedia & aqua cohiberi (& hanc ob causam Hippocrates ad recentia vlcera tenui cibo & aqua: & Galenus in inflammationum initiis tenuissimo victu uti censent, & ego morbos omnes pendentes ex fluxione à communi cibandi ratione excepti) & concoctionem morbi cibo prohiberi, ac proinde morbo consistente in summo vigore, & parum ante illum detrachere Hippocrates iubeat, vt natura vacet concoctioni morbi, quæ eo tempore maximè viget. Sed etsi hoc ita sit, nihil faciendum est nimis. Pleraque enim facta nimis, per accidens afferunt noxas, quas cum mediocritate suscepta nata sunt prohibere: nam & motus, & calida balnea, nimia cum sunt, refrigerant. inedia solet morbi concoctionem properare, ea si tanta sit, vt eleuet somnum, hanc ob causam eam impedit. Ita etiam inanitio mediocris facit, vt nulla pars in aliam mittat, nimia facit vt quæcunque à quacunque alia extorqueat: incoctionem ergo cum afferant vigilie, fiunt vrinæ incoctæ, & sputa tenuia, & pauca. Verum quæ ea cruditas non frigore, sed vrente calore fit, sunt etiam falsa quæ ex pituita, & syncero colore tineta, valdè scilicet flaua aut chlora, quæ ex bile. Eadè ratione vrinæ fuerint tenues, non tamen albæ, sed flauæ. Tristes quoque fiunt & amari. Tristes & iracundos intelligo vocari tristes & amaros. Tristes, scilicet, & leuissimis de causis irascentes. Nimirum ob debilitatè, & bilem effusam, & hac & illac deerrantem, sunt sibi magnoperè displicentes, & irritatur facillimè: extrema his perfrigerantur ob naturalis calidi debilitatem, ob quæ etiam fiunt deliquia animi praua: hoc est, cum magna debilitatis significatione euenientia, cum in pulsu, tñ etiam in vultu, & aliis. Sudores etiam circa ceruicem instante deliquio fieri solent, expirante humore cum spiritu, eo loco qui grandioribus poris ob oscula venarum & arteriarum, quæ in eam cutis partem finiuntur. Auferit etiam eos sudores post magnam debilitatem cibibus aut potus copiosè acceptus. Sudores enim fiunt iis, qui pluri cibo aut potu vtuntur q̄ pro sua facultate: quæ causa conualescentes solent frequenter sudare, & à cibo magis. Perplexitates etiam eandem ob causam fiunt. Nimirum qui debiles sunt, ac multò magis si debiles simul & distenti cibo, anxij sunt, & nesciunt quid sibi faciant. Stragula etiam reiciunt è pectore, & habent supercilia demissa, & velut pondus incumbès sentiunt. Sola enim debilitas facit partes ipsas esse graues & demissas, si vapores multi & crassi ex cibo repente dato accedat, sensum ponderis auerint. Spiritum etiã dicit esse eis offendentem, in latione sursum densum, aut valde magnum. Intelligunt omnes enarratores fieri offendentem in latione aeris sursum, hoc est, in expiratione. Non video tamè qui dicat, cur in expiratione potius q̄ in inspiratione: cum præcipuè in inspirationem plus virium natura apponat, ac proinde facilius citiusque necesse sit in ea offendat, q̄ in expiratione. Ego me ab hac difficultate facile expedio: non enim legi censeo, offendens in latione sur-

sum, sed, offendens, in latione sursum versus densus, aut valdè magnus. Nimirum est offendens, vt esse solet in inspiratione, & in expiratione densus aut valdè magnus. Offendens quidem, vt in aphor. dicitur, conuulsionem significat in febribus. Fieri verò poterit, vt ob manifestâ causam citra conuulsionem fiat, vt lugentibus pueris solet, atq; his, ob ventris inflationem instrumentorum spiritus motum impediens, & priori inedia comparatam debilitatem. Fit enim vt quia debilis virtus impedita instrumenta nõ potest dilatare, motum in medio intermittat: atq; hanc ipsam ob causam dilatatu thoracem dimittere properat, dimittitque multum, & quietè externam breuem facit: hocq; est facere crebrum in expiratione: aut constrictionem magnam, quod est facere in expiratione magnâ. Fiunt his manus tremulæ, & aliquando labium infernum concutitur. Tremor si propriè, & vt à Gal. solet, hoc loco accipiatur, solam significet animalis facultatis debilitatem, nõ potentis partes firmiter continere: verum apud Hippoc. vt sæpe animaduertimus, de omni motu tremulo, siue ob conuulsionè, siue ob rigorem, siue vtcunq; aliter fiat, dicitur. Euenit verò sæpiusimè manu conuulsians motus ob fatietatem ventriculi ascendètib; in caput vaporibus: & manuum neruos in via offendètib; Hanc ob causam cum fiet talis tremor, meritò & tremor labij inferni succedet. Fit enim hic ob passionem oris ventriculi per communem membranam communicatam, atq; ita solet vomitum instantem significare.

Ταῦτα ἢ ἐν ἀρχῇσι τῶν φαινόμενα, τῶν φροσῶν δὲ ἠλωτικὰ εἰσι σφοδρῆς, καὶ ὡς ἴππ. τὸ πολὺ δασυθνήσκουσιν. αἱ δὲ διαφθίζοντες, ἢ μὲν δασυθνήσκουσιν, ἢ ἀμαλῶν ῥύσι, ἢ ἐκ τῆς ἐνδῆς, ἢ πῖνον πιχρὸ πύσαντες διαφθίζουσιν, ἄλλως ἢ ἔ.

Hæc autem in initiis apparentia, significant delirium vehemens, & plerique moriuntur: qui verò effugiunt, aut cum abscessu, aut fluxu sanguinis ex naribus, aut crassum piss excreantes effugiunt, aliter autem minimè.

Hic censet Galenus initij nomen dici de tempore cruditatis, docereque Hippocratem hæc quæ dicta sunt, si ante signa concoctionis appareant, significare mortem, aut difficile iudicium, ac proinde plerisque mori: & eos qui effugiunt, difficulter iudicari, ac proinde cum abscessu (nisi hunc, vt solet, fluxus sanguinis narium anteuertat) aut cū puris crassi excreatione. Possunt enim hæc signa esse mortis, & iudicij. Lethalia verò quæ decretoria esse possunt, cum signis concoctionis sunt bona, cum contrariis, sunt lethalia: cum cruditate sunt etiam mala plerunque, si tamen facultas valdè robusta sit, fiunt difficilis iudicij. Sed contingit dubitare, qui possint hæc signa dictis ægrotis in initio apparere, cum illi acutò laborèt, & plures dies insumantur in eum victum, à quo ea fiunt: rarò enim nondum in victu error committitur, tempus cruditatis præteribit. Præterea cur post tantam vasorum inanitionem expectetur fluxus sanguinis? Ego certè in alium sensum feror: non ob hæc solùm, sed quia ipsa series eorum quæ dicta sunt, moxque dicendorù, aliud mihi insinuat. Nimirum dixerat hæc ob errorem illum in victu fieri solere: explicat

nunc

nunc quàm graua sint. Non sunt tamen æquè graua, cum ob victus errorem fiunt, atque cum citra omnem occasionem. Nam & in facie illa pessima quam Hippocrates initio Prognostici describit, interrogare iubet, an famem sustinuerit homo, quasi ita minus graue signum futurum sit, atque adeo minus, vt intra diem & noctem tolli solere dicat. In his ergo omnibus perinde eueniet, si ob famem seu vasorum inanitionem facta sint. Sed rursum dices, si tantum detrahit famem prægressa, vt intra diem & noctem tollantur, falsò protectò dixerit Hippocrates nuper, plurimos eorum qui fame vexantur primis diebus, & postea multum accipiunt, mori. Certè vera sunt hæc omnia, neq; repugnantia vllò modo. Nam aliis omnibus paribus, haud dubiè causa manifesta minuit periculum, quæcunque signa in ægroto esse ponantur. Nihilominus ab ipsis causis procatarticeis euenit lædi homines, nunc plus, nunc minus, vt illæ sunt grauiore, & homines affici magis parati. Videmus enim plurimos mori, qui quibusdam occasionibus cœperunt laborare. Nunc ergo apparatus ponatur esse æqualis: tamen constat, in initio Prognostici, minoris multò causæ mentionem fieri quàm hic. Nõ enim interrogare iubet, an tantoperè confectus fuerit fame, sed an famem eum teneat, intermisso fortasse cibo die vna aut duabus: hic verò maximus quidam in victu error, qui grauior multò causa est, dicitur hæc facere. Hæc ergo causa etsi procatartica sit, tamen quia maxima, periculosam affectionem fecerit, quanquã ne ita quidem adeo, atq; si sine omni causa hæc symptomatata fieret: neque sanè eodem modo subueniendum erit ei, cui ob factam vasorum inanitionem insint, atque cui ab initio, id est, nulla tali causa prægressa. Hæc videtur mihi insinuare, dicens, hæc apparentia ab initiis, id est, per sese & nulla causa manifesta, nulloque victus errore antecedente, adeo graua sunt, vt significant delirium vehemens (meritò addit vehemens, leue enim in ipsis signis esse ponebatur) & plerique moriuntur: qui verò effugiunt, aut cum abscessu, aut fluxu sanguinis è narib; aut crassi puris excreatione. Omnia enim illa si fiant sponte, significant multitudinem, in ventre, capite, & thorace: ex ventre verò abscessum, ex capite fluxum sanguinis, ex thorace excreationè puris, meritò expectes: Si verò (hæc insinuatur, suppleri autem debent, vt intelligatur ipsa sermonis series) nõ ab initiis, sed postquam victus extenuatione sint debilitati, fiant, graua sanè, sed non adeo, sunt, & curandi refectione præcipuè sunt. Errant verò Medici, hæc neque distinguentes, neque dignoscere valentes. Nam addit.

Οὐδὲ γὰρ τῶν ποικίλων ὀρέων ἐμπείρης εἶναι ἰητρῆς, ὡς γὰρ διαγνώσκων τὰς ἀδενέας ἐν τῇσι νόσοισιν, αἱ τε διακνεαγγεῖλυ δασυτελουῦται. αἱ τε δὲ ἄλλον τινα ἐρεθισμὸν, αἱ τε διακόνον καὶ ὑπὸ ὀξύτητι τῆς νόσου, ὅκωσα τε ἡμέων ἢ φύσις ἢ ἕξις ἐκάστοισιν ἐκτεκνοῖ πάθη καὶ εἶδεα πάντα. καὶ τοὶ σωτηρῆλιν ἢ θάνατον φέρει, γνωσκόμενα ἢ ἀγνωσκόμενα τὰ τριῶν. μείζον μὲν γὰρ κακόν ἐστιν, ἢ διὰ τὸ πόνον καὶ τὸ ὀξύτητι τῆς νόσου ἀδενέουσι προσφέρη τις πόνον, ἢ ῥόφημα πικρὸν, ἢ σίπνον, οἰόμενοι δὲ διακνεαγγεῖλυ ἀδενέειν. ἀρκεῖς ἢ καὶ διὰ κνεαγγ-

γείλυ ἀδενέουσα, μὴ γινῶναι, καὶ πειθεῖν τῇ διαίτη. Φέρει μὲν γὰρ τινα κίνδυνον καὶ αὐτῇ ἡ ἀμαρτία, πολλῶν ἢ ἴσων τῆ ἐτέρης, καταγελαστοτέρη ἢ πολλῶν αὐτῇ μάλλον ἢ ἀμαρτία τῆ ἐτέρης. εἰ γὰρ ἄλλο ἢ ἰητρῆς, ἢ καὶ ἰδιώτης εισελθὼν, ἢ γινῶσκει τὰ συμβεβηκέναι, δὴ καὶ φαγαῖν καὶ ποιεῖν, ἀ ὅτερον ἐκώλυσεν, ἴππιδήλωσ ἀδὲ δὲ ὀκλή ὠφελήκεναι. τὰ ἢ τριῶν μάλιστα καθυβρίζεται τῆ χειρονακίῳ ἐπὶ τῶν ἀθρώπων. δοκεῖ γὰρ αὐτέοισιν ὁ εισελθὼν ἰητρῆς ἢ ἰδιώτης, ὡσπερ εἰ πεθνεῖται ἀνασῆσαι. γεράσειται ἐν καὶ πᾶσι τὰς, σημήσια, οἷσι δὲ εἰκάσαι τὰς τῶν διαγνώσκων.

Neque enim harum rerum video expertos esse Medicos, vt oporteat dignoscere debilitates in morbis, quæcunque ob vasorum inanitionem perficiuntur, & quæcunque ob aliam aliquam irritationem, & quæcunque ob dolorem, & quæ morbi acutiæ, & quæcunque passionis & species omnigenas nostra natura, & habitus, parit quibuscunque. Atqui salutem aut mortem afferunt cognita aut ignorata hæc. Maius enim malum est, si ob dolorem aut acutiem morbi debilitato offerat quis potus aut sorbitionis plus aut cibi, putans ob vasorum inanitionem debilitatum esse. Indecens etiam est: & ob vasorum inanitionem debilitatum non agnoscere, & premere victu. Afferit enim etiam hic error periculum aliquod, multò autem minus quàm alter, ridiculus tamen multò magis hic error altero. Si enim alius Medicus, aut etiam idiota, accedens, & agnoscens quæ accidunt, dederit & cibum & potum, quæ alter prohibuerit, manifestò vitique videatur auxilium attulisse. Talia verò maximè omnium quæ fiunt, vituperantur ab hominibus. Videtur enim ipsis qui accessit, Medicus, aut idiota, velut mortuum suscitasse. Scribentur autem & de hoc signa, quibus oportet horum quæcunque dignoscere.

Quatuor causas esse dicit debilitatis in morbis acutis, vasorum inanitionem, & aliquam aliam irritationem, & doloris vehementiam, & morbi acutiem. In inanitione vasorum est omnis euacuatio magna, siue effuso aliquo succo fiat, vt missione sanguinis, aut expurgatione, aut sudore, aut euacuatione insensili: atque siue hæc fiant sponte, vt sanguis ex hæmorrhoidibus, vtero, aut narib; exit, & diarrhœa, dysenteria vltro cietur, aut sudor copiosaque exspiratio: siue arte prouocantur hæc, aut fecatur vena, aut pharmacum propinatur: siue per accidens, detracto cibo euacuatio vasorum fiat. Irritationis nomine intelligit causas omnes manifestas: atque proinde dicit, & quæcunque ob aliam aliquam irritationem. Nimirum inedia aut euacuatio causa externa & manifesta est. In hoc genere est omnis vehemens animi aut corporis motus, & passio, vt si homo linquatur animo, aut debilis sit ob tristitiam, metum, timorè mve ingentem, aut gaudium profusum, vel ob vigiliam longam, vel ob la-

borem crebro desidendi, aut molestiam aliquã vt-
cunque iilatam, dolor omnis vehemens deicit ma-
gnoperè vires, atque hanc ob causam cogimur sæ-
pe narcoticis occurrere, etiam ipsam affectionem
præter naturam augentes: quia vix fieri potest vt
morbus aliquis cū assiduo dolore diu duret, quin
vires omnes magnoperè prosterнат: In morbi acu-
tie sunt omnes debilitates, quæ p morbi vehemen-
tiam fiunt: siue, inquam, ex magnitudine essentia
propriæ procedat debilitas, vt cū ob solam febris
magnitudinem ægroti linquntur animo: siue ob
cacoethes, vt cū ob malignitatem febris: siue ob
naturam partis affectæ, vt cū linquntur animo
ob oris ventriculi, aut vteri, aut cerebri affectionē,
siue ob multitudinem excrementorum, siue ob duo
plurave horum simul. Hæc oportet Medicos posse
dignoscere, quia illis non eodem modo occurritur,
sed pro causæ differentia variè. Debilitato enim ob
febris magnitudinē, nulla ratione occurratur me-
lius quàm aqua gelida, quæ si ob vterinam affectio-
nem labente facultate detur, strangulabit. Si ob ma-
lignam facultatem vires labantur, occurrèdum est
alexipharmacis, quæ ad facultatem multitudine
succorum oppressam nihil contulerint, sed dum
inànter citra necessariam euacuationē tempus te-
ritur, calor naturalis suffocabitur. Oportet ergo a-
gnoscat hæc Medicus, atq; etiam quascunque pas-
siones, & species omnigenas nostra natura & habi-
tus parit quibuscunq;. Hoc est, & omnium passio-
num species, in quas quæcunque naturalis temper-
ies & cõpositio prona est, & à quibus causis quæ-
cunque natura facilè patitur, aut non. Nam his i-
gnoratis, in multa incommoda ægrotos adducet:
velut si Medicus hominem superna parte pituito-
sum in inedia continuerit, parùm lædet, si verò pi-
crocholum, fortasse interimet. Vsq; adeò verum
est quod Hippocrates dicit, salutem aut mortē affe-
runt cognita, aut ignorata hæc. Eius quod nos fu-
sius diximus, de diuersa ratione occurrèdi debili-
tati ex diuersis causis ortæ, vnum producit exem-
plum, quod ad præsentem sermonem magis facit.
Maius enim (inquit) malum est, si ob dolorem, aut
acutiem morbi debilitato, afferat quis fortitionis
aut potus aut cibi plus, q̄ si (hæc enim oportet sup-
pleri) debilitato ob vaforum inanitionem. Indecēs
etiam est, debilitatum ob vaforum inanitionē non
agnoscere, & victu premere, quasi ob repletionem
debilitatus sit. Itaque inanitum non oportet victu
premere, sed reficere, quia morbos ex repletionem
curat inanitio, & ex inanitione repletio: eis verò q̄
ob dolorē aut morbi magnitudinē debilitati sunt,
nō oportet cibi aut potus dare plus. At verò vtrun-
que horum videtur falsò dici. Nam si inanitum nō
oportet victu premerè, oportet ergo ei cibum dare,
si autem oportet cibum dare, malè dicit Hippocra-
tes, maius malum esse cibum augere debilitato ob
dolorem, aut acutiem morbi, q̄ debilitato ob valo-
rum inanitionem. Hæc enim dictio innuit, malum
etiam esse cibum augere debilitato ob inanitionē.
Porro quandoquidem dolor assiduus euacuation-
nis quantitati detrahit, vt i. ad Glauc. Galenus di-
cit, quia debilitat, certè eadem ratione cibum petet
augeri. Verùm hæc ita definiuntur. Debilitato &
inanito malum est cibū repentè dare, quã vt dictum
antea est, non sustinet: tamè multò grauius malum
sit, victu premere, & cibo amplius priuare: grauius

etiam sit debilitato ex dolore cibum multum dare,
quia refectiõnem quæ cibo agit, magis petit ina-
nitio quã dolor. Petit nihilominus debilitas, quæ
ex dolore fit cibi plus, q̄ dolor ipse peteret, nisi de-
bilitaret. Nimirum recenti cibo vires refectiõnem
quandam recipiunt, quacunq; causa debilitatæ sint,
maiorem autem multò, cū causa ipsa debilitatis,
penuria est. Itaq; cū penuria debilitat, vt èris refe-
ctiõne, ne tamen ea nō feratur, reficies paulatim &
cibo tenui, repetito crebro: & sola hæc refectio cu-
ratio fuerit idonea: cū verò debilitat dolor, aut
morbi magnitudo, si debilitas instanter vrgeat, tūc
quoque cibo reficies aliquo: ad curationem autem
te cõuerteres mox, per anodyna, aut narcotica, in do-
lore: per euacuationem in multitudine, & per ido-
neam propriamq; curationem morbi cuiuscunq;. Explicat
deinde cur cibum dare debilitato ob do-
lorem, aut morbi acutiem, vocauerit malum, & vi-
ctū premere inanitum, vocauerit indecens, dicens,
secundum hūc errorem afferre ægroti periculum
minus q̄ priorem, verùm esse multò magis ridicu-
lum apud vulgus. Meritò autem malum dicitur
quod periculosum: indecens, quod ridiculum. esse
tale ostendit, dicēs, si enim alius Medicus aut etiam
idiota accedens, & agnoscens quæ accidunt (aut et-
tiam non agnoscens) dederit & cibum & potū quæ
alter prohibuerit, manifestè vtique videatur auxi-
lium attulisse. Talia verò maximè omnium q̄ fiunt,
vituperantur ab hominibus. Videtur enim qui ac-
cessit Medicus aut idiota, velat mortuum suscitasse,
& id quidem sine multa opera, sed cibo & potu.
Certè ridiculum esse hoc, atque eam ob causam sæ-
pe Medicos derideri, verissimè dicit: verùm quod
minus periculi afferre hunc errorem, etsi magis ri-
diculus sit, dicit, magnam dubitationē habet. Nam
hominem inanitum & debilem inedia macerare, ni-
hil videtur aliud q̄ facultatem extinguere: præ do-
lore autem aut morbi acutie debilitato cibum da-
re copiosum, augeri morbi causa est. Quanto igitur
plus spei superest aucto quantumuis morbo, q̄
extremè debilitata facultate, tantò maius pericu-
lum in eo errore esse videtur, q̄ in contrario. In pri-
mis hūc intelligi debet, eum dolorem, atq; eam mor-
bi acutiem, ob quæ debilitatus quis esse ponitur, ex
nimia materiæ copia pendere, atque adeò eam de-
bilitatem esse ex aggrauatione tanta, vt fecerit do-
lorem ingētem, aut morbum acutissimum. Si quis
enim ob dolorem, qui ex intemperie quapiam, ci-
tra magnam succi copiam consistat, debilis sit, tam
longè abest vt lædatur cibo, plusquam inanitus, in-
edia, vt ne lædatur quidem, nisi maxima quantitate
detur. Itaque conferuntur hūc duo hæc, debilem &
inanitum, tenui victu premi, & dolentem, aut acu-
tè laborantem præ multitudine, debilemq; ex ag-
grauatione, crasso onerari. Atque tunc quoque lon-
ga est quæstio, à qua Galenus se expedit, dicens, si
quis eos qui ob vaforum inanitionem parū valent,
tenui victu presserit, læsurum quidem, tamen aut
non tam euidenter, aut non tam celeriter. Itaq; læ-
sionem ex victu crasso in repletis non dicit esse ne-
cessariò maiorem, esse tamen affirmat euidentio-
rem ac citiorem, quia qui ita moriuntur, suffocan-
tur, solentq; apoplectica aliqua passione, aut re-
pentino alio casu cadere: qui verò moriuntur præ
inopia, moriuntur paulatim, marcescente naturali
calore. Itaque oueniunt hæc pericula ignoratione
distinguendi

distinguendi causas imbecillitatis: oportet ergo
Medicum notas habere earum. Quas quidem, quia
hic non erat locus differendi de causis morborum
aut symptomatum, alibi se promittit scripturum.
Verùm quia neque toto opere occurrunt, neq; ve-
rò alio aliquo nisi sparsim, non fuerit inutile à me
nunc dici breui. Ex tribus mihi videtur pendere to-
ta ea dignotio: iis quæ adiunt, affueruntve, aut non:
propria cuiusque hominis natura: & propriis sin-
gularum passionum signis. Iis quæ antecesserunt,
aut non, quale est illud in initio Prognostici, inter-
rogare oportet an vigilauerit homo, aut alius solu-
ta sit, aut fames aliqua ipsum teneat. Nunc quoque
ab iis quæ antecesserunt, ita procedit coniectura.
Si homo ad quem accedis, tres aut quatuor dies si-
ne cibo transegit, aut copiosissima diarrhœa, aut
fluxu sanguinis laborauit, aut alioqui à Medico im-
moderatè inanitus est, meritò coniectes, ob valo-
rum inanitionem esse debilem: ita enim Hippocra-
tes conuulsionem ab inanitione esse suspicatur, si à
vehementi pharmaco, si à longo alui profluuio, si à
fluxu sanguinis. Verùm quia fieri potest, vt homi-
ni aliquid tale passio, non inde malum coeperit, sed
aliunde alias considerationes adhibere debes, vt
iudices an ab ea causa quæ præcessit, malum origi-
nem trahat. Primùm quidem æstimare debes, ac
conferre causæ illius & læsionis magnitudinem. Si
enim læsio maior sit quàm pro cautè magnitudine,
constat non ab ea causa, aut saltem nō ab ea. Solum
esse factam. Deinde considera hominis naturam &
habitum, an scilicet ab ea causa parata sint ita effici,
an non. Si enim homo superiori parte, aut etiam
toto corporis habitu pituitosus, succis crassis, cute
densa: qui duos aut tres dies ieiunauerit, debilis ef-
se videatur, non est quod putes, vaforum inanitio-
ne eum laborare: si verò sit toto corpore & super-
no ventriculo picrocholum, atque etiam rarus cute,
vel si vnicum diem ieiunauerit, causaueris meritò
vaforum inanitionem. Si igitur debilitatis magni-
tudo & hominis natura causæ tali & tantæ attestat-
ur, certo certius inde esse debilitatem suspicaberis.
sin autem non respondent hæc, alias notas requi-
res, quæ cuiusq; affectionis propriæ sunt. Velut e-
tiam, si coniectura procedere incipiat negatiuè, ab
iis quæ non adsunt, quia inde non colligitur quæ
causa sit, sed quæ non sit, ad alias notas est proce-
dendum. Velut si occurrat ægrotus cum dictis no-
tis debilitatis, & videas neque tenui admodum vi-
ctu esse vsurum, neq; sponte aut arte valde inanitum,
debilitatem verò esse magnam, affirmabis non esse
ex vaforum inanitione, vnde autem sit, non dices,
nisi aliarum passionum signa requiras. Si neque a-
lias irritationes factas esse videas, vt neque prouo-
catum ad iram, aut mœstitia, timorève affectum:
neque dolore aliquo magno aut continenter affli-
gente occupatum (dolor enim etiam est res per se
conspicua) liquidò intelliges, acumine morbi esse
debilitatum. In acumine autem morbi poneba-
mus malum morem morbi, & multitudinem ex-
crementorum, & magnitudinem morbi secundum
essentiam propriam. Hæc verò distinguuntur pro-
priis notis. Si pulsus est debilis, exiguus & creber
æqualiter, debilitatem in essentia indicat, & intem-
periem factam in corde & partibus præcipuis: si
verò debilis sit & exiguus, sed inæqualis inæquali-
tate collectiua, significatur aggrauatio, & excreme-

torum multitudo: præcipuè si simul se exhibeant
multitudinis notæ in exeuntibus, vt vrina, deiectio-
nibus, sudore, & sputis. Si neutra horum appareant
insigniter, sed morbus in essentia propria maximus
sit (quod ex magnitudine signorum pathognomo-
nicorum agnoscitur) in eam debet referri debilitas.
Velut si pulsus sit debilis & creber, non tamè adeò
exiguus, & febris tactu vrens, & sitis vrgentissima.

Παραπλήσια μάλιστα τοῖσι καὶ κριλίω καὶ ταῖσι
ἐστὶ. Ἐγὼ δὲ λέω ὅλον τὸ σῶμα ἀπαυσιῶ) πάλυ πα-
ρα τὸ ἐθῶ, σὺν αὐτίκα ἔρρω) μάλλον. λέω δὲ εἰς
πλήρη χρόνον διελινύσας, ἐξαπίνης ἐς αὐτὸ πόνος
ἔλθῃ. Φλαῖρον πηξέειν ἐπιδήλιος. ἔτω δὲ καὶ ἐν
ἐκαστῷ ἑ σώματι) καὶ γὰρ λέω εἰ πόδες τοῖνδ' ἐπι-
πρήξαι, ἔτα ἄλλα ἀρθρα, μὴ ἐπισμῆα πονέειν,
λέω δὲ χρόνον ἐξαπίνης πρὸς τὸ πόνον ἔλθῃ. ταῦτα
δὲ αὐτὸ καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάσσειν, καὶ τὸ αὐ-
τόπιν, ἐπεὶ καὶ κριτή η παρα τὸ ἐθῶ μαλ' ἰσχυρῶ, πό-
νον ἐμποίσει, καὶ σκληρῶ παρα τὸ ἐθῶ. καὶ ὑπαθρῶ
δὴν παρα τὸ ἐθῶ, σκληρῶ τὸ σῶμα. ἀτὰρ ἔ-
τα τ' τοῖνδ' ἐ πάντων, ἀρκεία πρὸς ἀεὶ γμάτω γρά-
ψαι. εἰ γάρ τις ἔλκῃ λαβὼν ἐν κνήμῃ μῆτε λίω
ἐπίκρηρον, μῆτε λίω εὐήτης ὄν, καὶ μῆτε ἄγαν δυσελ-
κῆς ὄν, μῆτε ἄγαν δελκῆς, αὐτίκα ἀρξάμεν))
ἐκ πρώτης κατακείμεν) ἰητροῦτο, καὶ μηδ' ἀμῆ
μετεωρίοι τὸ σκέλ) , ἀφλέγματος μὲν αὐτῶς
εἴη ἔσθης πολλῶ ἴσασον ἔτω ἴσροτο, ἢ εἰ πλανώ-
μεν) ἰητροῦτο. εἰ μὲν τρι πεμπήαιος, ἢ ἐκταῖος,
ἢ ἔπει αὐτῶ ἀνασας, ἐθέλοι πρὸς βαίνην, μάλλον
αὐτῶ πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος
ἰητροῦτο. εἰ δὲ καὶ πολλὰ πλαιπωρήσεν ἐξαπίν-
νης. πολλῶ αὐτῶ μάλλον πονέσσειν, ἢ ἐκ πρώτης ἰητροῦ-
μεν) ταῦτα πλαιπωρήσεν ἐν ταῦτησι τῆσιν ἡ-
μέρησι. λέω δὲ τέλει) ἐν μαρτυρῶ ταῦτα πάντα ἀλ-
λήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μὲν) ὡ πολλῶ τῶ με-
τρεῖς μεταβαλλόμενα, ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ βλάπτει.
πολλὰ πλάσι μὲν ἐν καὶ κριλίω ἢ βλάθη ἐστὶν, λέω
ὅτι πολλῆς κενεαγχείης, ἐξαπίνης πλέον τῶ μετρεῖς
προσέρηται. ἀτὰρ ἔ) καὶ τὸ ἄλλο σῶμα, λέω ὅτι πολ-
λῆς ἢ συχίης ἐξ αἴφνης ἐς πλείω πόνον ἔλθῃ, πρ-
λυ πλείω βλάθη, ἢ εἰ ὅτι πολλῆς ἐσθῆς ἐς κε-
νεαγχείω μεταβαλλοι. δὲ μάλιστα ἐ τὸ σῶμα τῶ-
τίοισιν ἐλινύειν. καὶ λέω ὅτι πολλῆς πλαιπωρήσης
ἐξαπίνης ἐς ἀολύ τε καὶ ῥαθυμίω ἐμπέση, δὲ δὲ
καὶ τῶ τοῖσι πύ κριλίω ἐλινύειν πλῆτε) βρώ-
μης. λέω δὲ μῆ, πόνον ἐν τῶ σώματι ἐμπόισσ, καὶ βῆ-
ρ) ὅλα τῶ σώματι) . ὁ δὲ ἐν πλείω) μοι λόγος
γέρονε, πρὸ τῶ μεταβαλλῆς τ' ἐπὶ τῶ διαίτης, καὶ ἐπὶ
τὰ καὶ ἐπὶ τὰ. ἐς πάντα μὲν) ἐν εὐχρησεν ταῦτα εἰ-
δέναι. ἀτὰρ καὶ πρὸ τῶ λόγ) λέω, ὅτι καὶ ἐν τῆσιν
ὀξείησι νέσοισιν ἐς τὰ ῥοφήματα μεταβαλλῶσιν ὅτι
τῆς κενεαγχείης. μεταβλητέον γὰρ ὡς ἐγὼ κελδῶ
ἢ δὲ ἐπὶ τὰ ἔχρησεν ῥοφήμασι, πρὸν ἢ νέσο) πε-
πανθῆ, ἢ ἄλλο τι σημεῖον φανῆ, ἢ κατ' εἶπερον κε-
νεαγγικόν, ἢ ἐρεδισκέν, ἢ καὶ τὰ ἔσπεχόνδ' ἔλαι ὁ-
κία γερὰ) ἔπειτα σημεῖα.

Proxima autem iis que circa ventrem contingunt, & hæc sunt. Etenim si totum corpus quiescat multum præter consuetudinem, non statim corroborabitur multum. Si autem & cum multum tempus quieverit, repente veniat in labores, vitiosum quiddam operabitur manifeste. Ita autem & quaecunque pars corporis seorsum. Nam & pedes tale quiddam facient, & alij articuli, non assueti laborare, si multo post repente ad laborem veniant. Hæc autem & dentes & oculi patientur, & quaecunque alia pars, quandoquidem & lectus præter morem mollis, laborem infert, & durus præter morem. Et sub dio stratus præter morem durat corpus. Verum & omnium que huiusmodi sunt exempla scribere præstat. Si quis enim accipiens vlcus in tibia, neque valde magnum, neque valde mite, ipsiq; neque difficile neque omnino facile vlcera sanescant, curetur ab initio statim decumbens, & nequaquam vlcus eleuet, magis sine phlegmone hic sit, & multo citius sanus ita fiat, quam si curaretur obambulans: si quidem quinta die, aut sexta, aut superiori aliqua surgens, velit deambulare, magis utique dolebit tunc, quam si statim à principio deambulans, curaretur. Si autem etiam multum se afflixerit, repente multo plus dolebit, quam si illo modo curatus ita se fatigauerit in his diebus. Omnino igitur testimonium sibi præbent mutuo hæc omnia, quod omnia repente multum supra mediocritatem mutata, in hæc, & in illa, ledunt. Multiplex igitur secundum ventrem læsio est, si ex multa vaforum inanitione repente supra mediocritatem offeratur. Sed & secundum reliquum corpus, si ex multo otio repente in multum laborem veniat, multo plus ledit, quam si ex multa exhibitione in vaforum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus his quiescere: atque si ex multa defatigatione repente in otium & segnitiam insidat. Oportet autem & his ventrem quiescere à multo cibo. Alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Plurimus mihi sermo habitus est de mutatione victus, & in alia, & alia: ad omnia igitur utile est hac nosse. Sed id de quo sermo erat, q; in acutis morbis ad forbitiones mutant ex vaforum inanitione. Mutandum enim ut ego iam iubeo. Deinde non est utendum forbitionibus antequam morbus concoctus sit, aut aliquod aliud signum appareat, vel secundum intestinum vacuatorium aut irritatorium, vel secundum hypochondria, qualia scribentur signa.

Rursam redit ad disputationem de mutanda consuetudine, confirmatq; dictam assertionem multis exemplis. Nam hætenus ea tantum scripta sunt, quæ

A ad ventriculum pertinet, nunc ad alias omnes corporis & actiones & passiones pertinencia scribit, atq; translata ab illis ratione probat, quæ de mutatione repentina victus aduersus Medicos illos è Gnido dicta sunt, esse vera. Ergo, inquit, proxima iis quæ circa ventrem contingunt, & hæc sunt. Hoc est, similia & similes habentia rationes. Nimirum cibi adiectio est labor ventriculi, detractio requies. Itaq; ex adiectione repentina detractio, aut ex detractioe repentina additio, est vt mutatio ex labore ad otium, aut ex otio ad laborem. Tamen (inquit) si totum corpus quiescat multum præter consuetudinem, non statim corroborabitur multum. Tamen si enim corpori laboranti quies remedium sit, tamen quæ repente suscipitur, quia non, vt oportet, suscipitur, non statim corroborabit, sed aliquando etiam lædit, quia natura destituta auxilio exercitationis, cui iam assueuerat, neq; bene distribuit alimenta, neq; egerit excrementa. Si autem, inquit, & cum multum tempus quieverit, repente venit ad laborem, vitiosum quiddam operabitur manifeste: hoc est, vitiose mouebit, aut debiliter: vt autem totum corpus hæc patitur, ita & quæcunq; pars corporis seorsum. Nam & pedes tale quiddam operantur, & alij omnes articuli, non assueti laborare, si multo post tempore ad laborem repente veniant. Nimirum & qui saltatores alioqui erant, si saltandi fecere intermissionem, malè saltant, & gladiatores, si digladiandi, malè digladiantur. Hæc autem (inquit) & oculi patientur, & dentes: nam oculi è tenebris erumpentes non possunt in clara luce videre, neq; è luce, in tenebris: & dentes eorum qui dulcibus vesci consueuerunt, non possunt sustinere contactum acidorum præ hæmodia: ita autem euenit toti corpori secundum passionem tactus: quandoquidem & lectus præter morem mollis, laborem infert, & durus etiam præter morem. Durus (arbitror) quia non possunt corpora ferre insolitam compressionem: mollis, qui desiderant solitam decubitus firmitudinem: & lectus sub dio stratus præter morem, durat corpus: durat, inquit, repente frigore densante & comprimente corpora, atque inde fiunt morbi. Duriora enim sunt iis, q; consueuere sub dio decumbere, sed non morbosa, quia paulatim talia facta sunt. Itaque tota læsionis causa ad ipsum repente, & ad mutationem redigitur. Facit deinde transgressionem ad alia exempla mutationum in ratione curandi, dicens: verum omnium quæ huiusmodi sunt exempla scribere præstat. Si quis accipiens vlcus in tibia, inter genu scilicet & malleolum, vt articulum non attingat (vult enim ponere vlcus neq; valde periculosum, neque omnino contemnendum) neque valde magnum, neque valde mite (neque ob partem scilicet, neque ob magnitudinem in essentia propria, neque ob morem, magnum valde, aut contra exiguum & contemnendum) ipsiq; neque difficile, neq; omnino facile vlcera sanescant. Nimirum ob carnis & reliquarum partium naturalem temperiem quibusdam facile magna, quibusdam difficile etiam exigua vulnera sanescunt: Itaq; sint omnia mediocritas: si curetur statim ab initio decumbens, & nequaquam vlcus eleuet, magis sine phlegmone transiget, & multo citius sanus ita fiet, quam si curaretur obambulans, quia partem vulneratam in requie & figura indolente retineri oportet, crure ergo vulnerato minimè deambulandum est: verum si cum se in lecto

lecto continuerit à principio, velit quinta aut sexta die, aut superiori aliqua, vt quarta, aut tertia, deambulare, magis utique dolebit tunc, quam si statim à principio deambulans curaretur. Nam si videmus hominem sanum, quod in lecto se quatuor aut quinque dies, laxatis musculis continuerit, deinde vix posse ambulare, & dolere cruribus, quanto magis dolebit, si & vulneratus, & decumbere iam solitus ambulet: & dolore lædetur multum, quia fluxionem nouam ad vlcus mouebit dolor. Quare consultum erit, eum, qui non vacet decumbere vsque ad morborum inclinationes, neq; à principio molliter tractari, sed si res ferat, & neque decumbentes & domo exeuntes curentur, si magnitudo morbi id aliquo modo ferat. Non solum autem hoc in viceribus, sed in aliis etiam omnibus morbis ita habet. Quod si is q; cœperat curari decumbens, die aliqua non tantum deambulare cœperit, sed etiam se attulerit, hoc est multum laborauerit, multo magis lædetur, quam si à principio deambulans curatus esset, quia à deambulatione ad laborem minor mutatio est, quam à quiete ad laborem. Lædetur quidem etiam qui à deambulatione blanda mutabitur ad laborem, verum non proinde licet curare quenquam à principio laborantem, nam ne possit quidem: deambulantes verò licet, eos qui non sint grauitè vulnerati, & non possint quietem retinere. Colligit deinceps ex dictis quod sæpè iam dictum est. Omnino igitur (inquit) testimonium sibi præbent mutuo hæc omnia, quod omnia repente & mutuo supra mediocritatem mutata, in hæc, & in illa, lædunt. Multiplex igitur secundum ventrem læsio est, si ex multa vaforum inanitione repente offeratur multum. Multiplex dicit, quia & multum datur, & quia repente, & quia ex multa inanitione, quodcumque enim seorsum læderet. Addit, sed & secundum reliquum corpus, si ex multo otio repente in multum laborem veniat, multo plus ledit quàm si ex multa exhibitione in multam vaforum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus his quiescere: atq; si ex multa defatigatione repente in otium & segnitiam incidat. Oportet autem & his ventrem quiescere à multo cibo: alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Hic locus non eodem modo legitur in omnibus codicibus, tamen in nullo non & mutilus, & inordinatè scriptus, quare non potest bene enarrari, nisi prius restitatur. Legendum verò ita est: Sed & secundum reliquum corpus si ex multo otio repente in multum laborem veniat, multo plus lædit, quam si ex multa defatigatione repente in otium incidat: atque si ex vaforum inanitione in multum cibum, quam si ex multa exhibitione in multam vaforum inanitionem mutatio fiat. Oportet quidem & corpus illis quiescere: oportet autem & his ventrem quiescere à multo cibo. Alioqui laborem in corpore facient, & totius corporis grauitatem. Itaque dicit Hippocrates, cibum multum esse, quod in reliquo corpore laborem, cibi detractioem esse otium ventriculi. Læsiorem verò maiorem afferre mutationem ab otio ad laborem quam à labore ad otium. Quia otium post laborem vt medela propria est. Oportet enim illis qui laborauerint, corpus quiescere, & illis qui multum cibi ingesserint, ventrem quiescere à multo cibo: alioqui laborantes citra intermissionem, laborem in corpore fa-

A cient, & intolerabilem defatigationem: comedentes verò, neq; vnquam abstinentes, facient totius corporis grauitatem. Huc respexit etiam antea dicens, ciborum adiectioni studendum multo minus, detrudere verò sæpè expedit. Nimirum maiori cum periculo fit mutatio ad plus, quam ad minus cibi, vt in otium quam in laborem: & hinc accedit noua ratio, qua in morbis procedendum est, detrahendo potius quam addendo. His dictis ponit finem huic disputationi, dicens, plurimè mihi sermo habitus est de mutatione victus, & in alia & alia, hoc est, non tantum secundum cibum aut potum, sed & secundum laborem, & alia omnia. Ad omnia igitur utile est hæc nosse, sed id, id est sed præcipue ad id de quo sermo erat, quod in acutis morbis ad forbitiones mutant ex vaforum inanitione. Id est, præcipue autem ad eum sermonem quo refutauimus medicos, quod in acutis morbis mutant ad forbitiones ex inanitione vaforum. Mutandum enim (inquit) vt ego iam iubeo: mutandum scilicet ab eo cibo quo bene valentes vtentur, ad eum qui ægrotantibus iam congruit, consideratis virium robore, & morbo & consuetudine, & natura, & habitu hominis, vt antea dicebatur. Deinde, hoc est, postquam data sit ea portio quæ congruat, non est transeundum ad forbitiones (neq; verò ad alium victum crassiorum) antequam morbus concoctus sit, aut aliquod aliud signum appareat, vel secundum intestinum, vacuatorium aut irritatorium, aut secundum hypochondria qualia scribentur signa. Hoc est, antequam morbus finitus sit, vel saltem inclinet, per concoctionem, & insensibilem solutionem, vel per iudicationem. Quoniam enim iudicationes constant euacuationibus ipsis, vt euacuatione per aluum, aut aliam aliquam partem, & decretoriis signis, vt irritationis sensu in intestinis, quæ deiectiones antecedit, & hypochondriorum reuulsionibus quæ solent antecedere fluxum sanguinis ex naribus, & murmurè quod antecedere solet fluxum alui, insinuans iudicationem, dicit, antequam aliquod aliud signum appareat, vel secundum intestinum, vacuatorium aut irritatorium, aut secundum hypochondria, qualia scribentur signa. Scribentur verò hæc procedente opere libro ultimo.

Ἀγρυπνία ἰσχυρὴ, πῶμα γὰρ ἐστὶν ὁ μὲν καὶ ἀπειθὸς περὶ ποταμῶν, καὶ ἡ ἐπὶ τῷ ἐπερῶν ἀμείβομαι, Ἀγρυπνία σῶμα, καὶ ἐφ' ἑστῆτα καὶ καρτερὰ ἔμπειρα.

Vigilia fortis potus & cibos crudos, & incoctio res facit. Et que in contraria sit mutatio dissoluit corpus, & excoctionem & capitis grauitatem facit.

Videtur præter rem nunc meminisse læsionum, quas vigilia nimia & nimius somnus inferre possunt, non tamen omnino præter rem hoc facit, sed quia dixerat, non solum in cibo & potu, sed omnia alia in re quæ ad victum pertineat, mutationem repentinam periculosam esse. Oporteret nunc dicere, quas noxas res singulæ in quas mutari corpora euenit, facere possint, id verò in omnibus præterare non posset, nisi opus futurum esset longissimum, & proprium argumentum, quod de ratione victus in acutis est, excessurum. Præstat verò id in præcipuis & maximè necessariis passionibus. vt in cibo & potu, motu & quiete fecit, & somno ac vigilia nunc facit.

Atque adeo in his ipsis non omnes noxas percurrunt, sed eas præcipue quæ ad victum referuntur, ut crudelitatem & incoctionem, quæ vitia sunt commutationis alimentorum. Vigilia enim incoctionem ciborum potuunquæ concoctilium facit, siquidem somnus concoctionem tantoperè iuuat: atqui non solum ciborum: sed & succorum à quibus morbi fiunt, siquidem dicebatur nuper, vigiliæ coincidunt eis, ob quas non coquitur morbus: & nimius somnus facit iam non coctionem solum, ut cum moderatus est, sed excoctionem etiam, hoc est corruptionem eam quæ concoctioni nimis succedit. Nimirum si carnes mox ac perfectè elixatæ sunt, igne amouetur, esui erunt idoneæ, & paratæ optimè, sin autem tunc quoque plurimum ad ignem nimium detineantur, dissoluentur plus æquo, & vitiabuntur. Quod vitium vocatur excoctio. Simile quiddam accidit cibis & potibus, ac succis omnibus, quibus nostra corpora aluntur, per nimium somnum. Nimirum cum non distribuuntur tempestiuè per totum habitum corporis, & quæ oportet egerantur, sed per nimium somnum morentur etiam cum cocti sint in intimis partibus, vitiantur, & nerui imbibentes suc-

cos quos oportuit distribui ac dissipari, emolliuntur, unde corpus dissoluitur, & excrementa denuo effumant vndiq;: unde caput grauat. Non tamen has solum noxas hæc possunt afferre. Nam præter hæc vigilia affert aliquando delirium, & extenuationem partium & dissipationem spirituum, ac nimiam siccitatè: siquidem i. cap. Prognost. post pessima illa vultus signa dicit, interrogare oportet, an vigilauerit homo, quasi ob vigiliam illa omnia fieri possint. Iam verò somnus quibusdam occasionibus semper lædit, auget enim rigores, horrores, & frigora, quin etiam febres, nisi iam paroxysmi manifestè inclinent: sed præter has occasiones in morbis lethalius laborem facit, ut i. Aphor. 2. Sect. dicitur, quia scilicet si parati sunt homines ad conuulsiones, aut graues quascunq; cerebri passiones, hæc affert, si internis inflammationibus laborant, has auget. Itaque plurima mala afferre possunt vigilia & somnus, suntque ambo cum modum excedant, non ut signa solum, sed ut causæ etiam, mala. Hippocr. verò noluit hic percurrere omnia, quia non erat hic locus, sed ut diximus, propter victum in hæc deuenit.

MAGNI HIPPOCRATIS COI DE RATIONE VICTVS IN MORBIS ACVTIS LIBER TERTIVS.

Γλυκὴ δὲ οἶνον, καὶ οἶνώδεα, καὶ λευκὴν, καὶ μέλανα, καὶ μελίχροτον, καὶ ὕδωρ, καὶ ὄξύμελι, τοῖσι δὲ σημαινόμενον, καὶ διορίζειν ἐν τῆσιν ὁξέησι νέουσιον.

Dulce autem vinum, & vinosum, & album & nigrum, & aquam mulsam, & aquam, & oxymeli, his signis oportet definire in morbis acutis.

MACTENVS duobus libris est refutata victus ratio qua Caidij medici vtebatur, traditæque generatim regulæ, quas in eius institutioe teneri oportet: hoc tertio de facultatibus earum rerum, quarum in victu acutorum vsus est, agit, acturus in quarto (si modò Hippocratis est ille liber) de morborum acutorum speciebus sigillatim. Non tamen hic de omnibus agit, sed de solis potionibus: quum enim tres differentie sint, potiones, sorbitiones, & cibi, ciborum in valde acutis nullus Hippocratis temporibus erat vsus (neque profectò est necessarius) sorbitionibus non adeò multis vtebantur, sed ut omnium optima, ptissana, cuius facultates libro 2. dictæ sunt disertissimè. Superest ut in hoc agatur de potionibus: consuetæ autem erant quatuor, vinum, aqua, mulla, & oxymeli. Nunc multò plures sunt, nam serapia omnia, & quæ iulepia, & quæ apozemata vocantur. Hippocrates ergo de dictis quatuor agit, & de vino omnium primò, cuius differentias proponit in initio dicens, dulce autem vinum, & vinosum, & album, & nigrum, addit, & aquam mulsam, & aquam, & oxymeli, his signis oportet definire in

morbis acutis, hoc est, ex his quæ de eorum facultatibus dicentur, intelliges, quo morbo acuto, & qua occasione, quocunq; eorum opus sit. Hoc quidem est, quod lib. i. non longè à principio dicebatur, his verbis: præbere aut mulsam aut vinum, aut quodcunq; magis quadrabit. Quod sit autem accommodatissimum, in singulis modis dicitur. His verbis citabatur locus hic, qui nunc enarrari incipit. Mulla, aqua & oxymeli, aut differentias non habent, aut non tam insignes quàm vinum, proinde in hac propositione solius vini nominavit differentias. Quancquã Galen. diminitè atque inordinatè id factum putat, quia non seorsum dicuntur differentie à colore, odore, sapore, substantiæ modo, & facultatibus, cum ex quinq; his differentie capi possint, & in iis etiam differentiis quæ dicuntur, omittantur plerèq; cum vini ruffi & flauï, & rubri mentio non fiat: Verum Hippoc. suo consueto breuiloquio vtens, non persequitur omnes differentias (nam neque in vlla alia disputatione consuevit) attingit solum præcipuas, ut ex iis aliæ intelligantur. Nos ergo ordine persequamur omnes, deinde iis quas attingit Hippoc. accommodemus. Vinum ex dictis quinq; accipit differentias: colore, odore, sapore, substantia, facultate. Ex colore habet quinq;: nam album, fuluum seu ruffum, flauum, rubrum, & nigrum est: ex odore tres: nam aut bene olès, aut malè, aut odoris est expers: ex sapore quatuor: nam dulce, acidum, acerbum, aut acre est: ex substantia tres: nam crassum, aut tenue, aut mediocre: ex viribus duas primùm in tensione aut remissione diuersas, quæ est aut vehemèns quòdque vinosum dicitur, aut aquosum, & quod oligophorum appellatur: deinde multas alias ex differenti-

tia virtutum, quia diureticum est, aut facilitans spiritum, aut adstringens, mouensve aluum, aut somniferum, aut concoctionem insigniter iuuas, & quæcunq; alia vinum præstare potest, siue bona siue mala: nam & caput grauantia, & neruos tentatia sunt, alia plus aliis. Quoniam verò hæc genera quinq; secundum quæ hæc partitiones fiunt, diuersa sunt, & neque contraria, neque alia sub aliis posita, constat differentias illorum posse mutuo commisceri, ut dulce, & debile, odoris expers, crassum & ruffum, aut nigrum: & nigrum & crassum & austerum: non tamen possunt æquè commisceri omnia, quia quædam quibusdam necessariò incidunt. Non enim potest album esse crassum, neque nigrum tenue, potest tamen vtrunq; esse vinosum & forte, aut aquosum & debile, & acre, aut acerbum. Hippocrates ergo saporum differentias attingit, quandoquidè dixit, dulce & colorum, quandoquidè album & nigrum: & facultatis, quandoquidè vinosum. Odoris non meminit, neque substantiæ modi, quòd hæc cætera maxima ex parte consequantur. Alba enim tenuia: nigra crassa, plus minusve vtraque, sunt: fortia odora, debilia inodora sunt. Colorum quodammodo omnium, quodammodo etiam non omnium meminit. Nam primùm quidem vinum, album aut nigrum tantum est, deinde in albis sunt, album, ruffum, & flauum: in nigris, rubrum, & nigrum. Nominavit ergo primas differentias quibus continentur omnes, non tamen perfecutus est etiam vltimas. Dicens autè dulce & vinosum, videtur amethodè numerasse, diciturus dulce & acre, aut dulce & acidum: vel aquosum & vinosum, per contraria enim oportet procedere partitionem: cæterum non præter methodum id dicit Hippocrates: Sed consueto breuiloquio innuens plura quàm dicantur: nimirum dulce & vinosum nominavit, ut contraria, quòd scilicet dulce non possit esse vinosum. Cum enim dulcedo moderati cuiusdam saporis sit foboles, non potest quod dulce, non esse debile vinum. Hoc verò iuxta Hippocratis sententiam dici palam fiet mox ex iis quæ subiunget, sed & ex iis quæ antea, cum diceret, ut minus quis dixerit mirabile esse dulce & vinosum vinum repente mutata non idem posse. Nimirum ibi dixit mutationem talium vinorum esse noxiam, mutationes verò fiunt ex contrariis in contraria.

Ὁ μὲν γλυκὺς, ἥσσον ἐστὶ καρηβαρμώτερος τῶν οἶνώδεων, καὶ ἥσσον φρενῶν ἀπτόμενος, καὶ διαχωρητικώτερος δὲ τῶν ἐτέρων κατ' ἐπερον. Μεγαλόσπαστος δὲ ἀπλοῦς καὶ ἡπιός. Ὁ δὲ ἐπιπτόμενος ἔνδ' ἐ τοῖσι μικροχόλοισι. καὶ γὰρ ἐν διψώδῃ τῆσιν γε πικρῶσι ἐστὶν. ἀπὲρ καὶ φουσώδῃ ἐντέροι τῶν αἰῶν, ἔ μὲν πολέμιός γε αὐτῶ ἐντέροι τῶν κάτω, ὡς κατὰ λόγον τῆς φύσεως. καίτοι γε ἔ πάνυ πορρῆ ἐστὶν ἢ ἀπὸ τῶν γλυκῶν οἶνων φύσει, ἀλλ' ἐγγροῖζει περὶ τῶν ἀποχρόνδρα. καὶ γὰρ ἐν ἥσσον ἔτος διαρρηκτὸς γίνεται τὸ ἐπίπαστος τῶν οἶνώδεων λευκῶν. Πιυάλῃ δὲ μᾶλλον ἀναγωγός ἐστὶ τῶν ἐτέρων ὁ γλυκὺς. καὶ οἶσι μὲν διψώδῃ ἐστὶ πινόμενος, ἥσσον αὖ τῶν τοῖσι ἀνάγοι, ἢ ὁ ἐπερὶ οἶνον.

Dulce quidem vinum minus grauat caput

quàm vinosum, & minus mentem ferit, & magis deiectiones mouet per intestinum quàm alterum. Facit autem viscera magna, hepar, & lienem. Non est igitur conueniens picrocholis: quia siticulosum est talibus. Verum & flatuosum intestinis superioribus, non quidem inimicum intestinis infernis secundum rationem flatus. Atqui non valde penetrans est flatus à dulci vino, sed moratur circa hypochondria. Etenim minus hoc vrinas mouet quàm vinosum album. Sputum autem magis educit quod dulce est, quàm alterum. Et sanè quibus epotum, siticulosum est, his minus quàm vinum alterum educit.

Vinosos homines raro solere amare viam dulce, & eos qui dulci delectentur, vinosos non dici, eò quòd sapor dulcis non videatur esse vini proprius, sed alienus, Aristot. dicit 3. sectione Problematum, verum hoc non prohibet inebriari multos vino dulci: ipsamet causa qua Hippocrates dicit, minus grauare caput, quàm vinosum, & minus ferire mentem. Nimirum quia debilius est, & moderatius, minus ferit mentem eadem mensura potum, & quia debilius, facilius potatur, ab iis qui dulcibus delectantur, & ita sæpe potatur vsq; ad ebrietatem: ob idque quibusdam visum est, vinum dulce inebriare magis quàm reliqua vina: falsum tamen est, si id in vini natura esse putetur, ac non potius in nimia copia qua ingeritur. Illud solum mihi videtur verè dici posse, quòd & de diluto Aristotel. eadem Problemat. sectione dicit, nimirum tardiùs inebriare, tamen semel ab eo factam, tardiùs ebrietatem dissolui, quia crassiores & frigidiores sunt vapores illius. Eadem ratione minus vrinas mouet, quàm vinosum album, & quia minus mouet vrinas, magis mouet deiectiones. Vt enim vrinæ copia deiectiones minuit, ita & vrinæ imminutio deiectiones auget: quàm vinosum ergo & album, hac causa deiectiones magis mouet: quàm rubrum autem, aut nigrum, acidum, aut acerbum, quòd hæc aluum adstringunt. Facit hepar & lienem magna, non solum quia flatuosum est, & eius flatus moratur in hypochondriis, sed etiam quia hæc intumescent dulcibus, repleta succis, atque adeò scirrhus aliquando contrahentia, quia cum grata illis quæ dulcia sint, trahuntur auidius, & deponuntur tardiùs. Ob id non est conueniens picrocholis, quia siticulosum est talibus. Cum enim dulcia omnia faciliè intuentur in bilem, & malè permeent per hepar, replent illud bile: quare biliosi plurimum ab illis læduntur, atque ita à vino dulci, quod velut canomeli est, bile aucta, siti maxima torquentur: multo sanè magis, quàm si vinoso vterentur: quia est hoc calidius est, tamen minus moratur in hypochondriis. Verum & flatuosum est intestinis superioribus: flatuosum sanè, quia crassum, & non admodum calidum, superioribus autem intestinis, quia flatus à vino dulci, non admodum penetrat in intestina humilia, sed moratur circa hypochondria, qua ipsa causa vinum tale non est inimicum intestinis infernis secundum flatus rationem, hoc est, non ut res aliæ quæ flatuose sunt, noxiæ sunt intestinis infernis, ita hoc, sed flatuosum cum sit, non illa lædit, neque inferni ventris

dolorem mouet, scilicet non in illum penetrat: sed neq; si penetraret, læderet multum: cum enim ex vi no sit, non est frigidus, & ob id ipsum neque grauis deorsumq; tepes, sed calidus, leuis & superuolitas: non vt qui ex vino so, qui in caput copiosè fertur, magis quã qui ex aqua, qui in intestina ima deuoluitur, & dolores nonnunquam acerbos ciet. Nimirum quidquid gignitur, refert naturã eius ex quo fit, ex vino ergo flatus, & leuior & calidior quã ex aqua fiet, & proinde intestinis minùs inimicus. Minùs vrinas mouet (inquit) dulce vinum, quã vinosum album. Addit quã vinosum album, non, arbitror, insinuans, dulce omne esse nigrum, vt Galen. partum sibi constans dicit (sunt enim quædam dulcia etiam ruffa) sed quia quod nigrũ, etiam si sit vinosum, crassitiei gratia, & vis adstringendi quæ illi inest, nõ valde mouet vrinam, & omnium maximè vrinam mouens est, quod pariter est album & acre, quia illud est omnium, æquè & tenuissimum & calidissimum, & vtraq; est causa magnæ penetrationis, & mouendi vrinas. Nam & quod album est & aquosum, mouet vrinam, quia tenue, vt docet Galeus lib. de Cibis boni & mali succi, tamè vrinas mouet minùs quã albu vinosum, & non tentat caput, vt illũ I. Itaq; duplici ratione vrinam mouet album & vinosum. Sputũ verò educit magis quod dulce est, quã alterum: quia dulcia vt hepatis noxia, ita thoraci amica sunt, quapropter vtimur ad eius morbos tam multis serapiis cum melle aut saccharo paratis. Verũ quod Hippocrates addit, est maximè notatu dignum: Et sanè (inquit) quibus epotum siticulosum est, his minùs quã vinum alterũ educit, sputum scilicet educit, minùs quã vinosum. itaq; vinum dulce sputum facilitans est, tamè iis qui biliofi sunt, & biliosa cacochymia in thorace laborant, vt qui biliosa pleuritide, peripneumonia, aut destillatione, quibus scilicet epotum est siticulosum, minùs educit sputum quã vinosum: quia calcificat hepar, auget bilem, resiccatur pulmonem, redditq; morbum sicciore. Quod sanè idem in aliis omnib. dulcibus potionibus & ecligmatis cauendum est, neque indistinctè, quibuscunq; sputum faciliùs educi volumus, augete oportet ecligmatum, & vim, & copiam, sed quibusdã etiam (quibus scilicet thorax plurimũ calet, & hepar biliosum est) exhibit faciliùs detractis illis omnibus, & data sola aqua, aut etiam decocto hordeo. Ego sanè talibus solam aquam calidam concoquendi gratia do, & res optimè cedit, neq; hypochondriis interim malè affectis.

Ο ἢ λυκός οἰνώδης οἶνός ἐπὶ πηνηται μὲν καὶ ἔψεκται τὰ πλείω καὶ τὰ μέγιστα ἢ δὲ ἐν τῇ τῆ γλυκέος οἴνου διηγήσει, ἐς ἣν κύστιν μᾶλλον πῶρμιον εἶναι τῆ ἐτέρου, καὶ διχοηλικὸς καὶ καθαρῶν κλικὸς, αἰεὶ παρὰ λα προσωφελείοι αὐτὸν τῆσι νόσοισι. καὶ γὰρ εἰ πῶρμιον ἀλλὰ ἀπεπιτηδαιόπερ τῆ ἐτέρου πῶρμιον κεν, ἀλλ' ὁμοίως ἢ κατὰ κύστιν καθαρῶν τῶν αὐτῶν νομοσύνῃ, ῥύεται, μὲν προσετέθηται, ὁμοίον δὲ.

Album autem vinosum vinum, laudatum quidem & vituperatum plurimis & maximis iam est, in dulcis vini enarratione: ad vesicam verò vino altero magis penetrat, & diureticum existens, & praterfluere apium, semper multum

A confert in talibus morbis: etenim etsi ad alia minus idoneum quã alterum sit, sed ea purgatio quæ per vesicam ab ipso fit, liberat, si propellatur quæle oportet.

Hoc quoq; dictum erat, vt cætera de vino albo & vino so, in sermone de vino dulci, verũ non inutiliter repetitur, quia hæc est maxima vtilitas huius vini, vt scilicet vrinas moueat. Quare multum confert in morbis talibus, quibus scilicet expurgatione per vrinas est opus. Etenim etsi ad alia minùs idoneum sit quã alterum, ad excreandum scilicet & laxandam aluum, sed ea purgatio quæ per vesicã ab ipso fit, liberat, si expellitur quæle oportet. Hoc est si expellatur quod expelli oportet. Non enim omnes quibus expurgatur per vrinam aliquid, iuuatur ea expurgatione, sed quidam plurimũ læduntur, vt qui diabete laborant, vt qui ardore vrinæ, vt qui vlcibus renũ & vesicæ, vt quibus pleno adhuc corpore, neq; misione sanguinis aut per aluum expurgatione progressa, diuretica proponantur. His sanè non conferet ea expurgatio, quia non expelletur, quæle oportet.

Καλὰ ἢ τῶν τε κερμῆρα ἐστὶ τῆς πῶρμιον ὄντος ὠφελίης καὶ βλάβης, ὁμοίως ἀκαταμάθητα μὲν τοῖσιν ἐμὲν γρομῆροισι.

Bona autem hæc signa sunt, vtilitatis & noxe vini, quæ incognita fuerunt, me senioribus.

Signa vtilitatis & noxe vocat, ipsã facultatũ quæ singulis vini generibus insunt, differentiam. Quia qui singulorum facultates nouerit, faciliè possit iudicare, quib. quodcunq; prodesse aut nocere possit.

Κιρρῶν ἢ οἴνω καὶ μέλανι αἰσθητῶν ἐν πύσθησι τῆσι νόσοισιν ἐς τὸ δὲ αὐτῶν ἰσχυρῶν, ἐκ κερμῆρα μὲν καὶ ἐνείη, μὴ δὲ φρενῶν αἴψης, μὴ δὲ τὸ πύελον κωλύουτο τῆς αἰσθητῆς, μὴ ἢ τὸ ἔρον ἰσχυροῦ. τὰ διαχωρήματα ἢ πλάδα ἀρώτερα, καὶ ἔνυσμα τῶν ἐσπερῶν. εἴη ἐν δὲ τῶν τοῖσιν τοῖσιν πρὸς τὸ αὐτῶν μέγιστον μεταβάλλειν ἐκ τῶν λυκῶν, καὶ ὁμοίως τῆσιν ἐμφερῶν.

Fuluo autẽ vino & nigro austero in his morbis ad hæc uti possis, si capitis grauitas non insit, neq; mentis percussio, neq; sputum sursum efferri prohibeatur, neq; vrina supprimatur: deiectiones autem humicidiores, & ramentosiores sint. In his oportet præcipuè mutationem ex albo facere, & quacunq; his similia sint.

Mirum est, vt sibi ipsi contradicat Galen. intra paucas lineas, in huius dictionis enarratione, dicēs primũ, vinum quodcunq; dulce est, statim esse nigrum: ac paulò post addens, fuluum vt & nigrũ duplex esse, & dulce, & austero: quin & lib. de Cibis boni & mali succi dicit T molites vinum esse fuluũ & dulce: atqui res ita habet, experimento enim cuius constat: cum occurrant sæpè vina ex alborũ genere & dulcia: non sanè, vt arbitror, neq; quæ exactè alba, neq; quæ omnino flaua, sed quæ ruffa, crassa, & turbata. Possunt itaq; vtraq; esse dulcia, fulua & nigra, possunt etiam esse austera, & cum austera sunt, dicit Hippocrates, ad diarrhœas & ad dysenterias

rias esse vtilia: quia adstringentia sunt. Atqui constat cum vtraq; austeritatis gratia, ad has passiones vtilia sint, multo magis quæ austera & nigra, quia crassiora sunt & sæculentiora. Neq; sanè quia austera, acida etiam ita affectis vtilia sint, quia acida sunt tenuium partium & rodentia, austera verò, & multo magis quæ acerbata, crassarum, & adstringentia. Dicit itaq; in diarrhœis, vbi deiectiones humidiores, & in dysenteris, vbi ramentosiores, oportere maximè mutationem facere ex albo vino in fuluum aut nigrum austero, & alia quæcunq; his similia sunt, hoc est in reliquum victum & curatione adstringentem. Non autem dicit id simpliciter, neque omnino, sed nisi adsint quædam quæ prohibere possunt. Primũ si capitis grauitas non adsit, neq; mentis percussio. Sed dices, album vinosum grauat magis caput, & tentat mentem quã nigrum austero, hæc ergo non prohibent, quo minùs ea mutatio fiat. Certè non dicit Hippocrates hoc, quasi satius sit, grauato capite & mente percussa, vti quocunq; vino albo quã nigro & austero, sed quasi satius sit vti albo oligophoro, quippe quod vrinas multum mouet & caput minimè tentat, aut quasi satius sit ad aquam aliquam, aut decoctum accommodatum, hominem transferre, quã ad nigrum austero. Addit, neq; sputum sursum ferri prohibeatur: sit scilicet morbus in quo efferri sputum opus sit, & non efferatur, in talibus enim plurimũ lædunt acerbata omnia, hæc enim thoracem adstringunt, & neq; vt dulcia laxando, neq; vt quædam acida incinendo, possunt sputum iuuare, sed omnino ratione prohibent. Rursum addit, neq; vrina supprimatur, si enim supprimitur, satius sit vti albo vinoso, aut si hoc ob febre m timeatur, albo oligophoro, vt vrina fluat. Mictionis enim suppressio auget deiectiones, & copia minuit. Neq; sanè his omniẽ exceptis, vtendum est ad dictas passiones vino austero nigro, sed cum opus iam est adstringendo curare. Sæpè enim permittendum est fluere, si nondũ satis minuta est copia, & euacuantur adhuc qualia oportet, & cum sistere iam est animus in diarrhœis, incipiendam ab extergentibus est, & à mordacitate prohibentib. Adstrictio enim indicatur ab ipsa affectione, affectiois autem indicatio etsi intentio ne est prima, ordine tamen operandi est postrema, fieriq; debet satis prius iis quæ à causa indicantur. Tunc itaque oportet in diarrhœa & dysenteria mutationem ex albo vino facere, & quæcunq; his similia sunt, cum ad adstrictionem conuertimur.

Προξυμῶναι ἢ δὲ, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν πάντα, καὶ τὰ κατὰ κύστιν, ἡσόν βλάβη, μὲν ὑδραρῆσιν ἢ τῶν δὲ κατ' αὐτῶν, καὶ μᾶλλον ὀνήσθ, μὲν ἀπορῆσιν ἢ.

Hoc verò insuper intelligere oportet, aquosum vinum supernas partes omnes, & eas quæ circa vesicam sunt, minùs ledere: verũ quod meracius, partibus quæ circa intestinum sunt, magis prodesse.

Sive aquosum dicatur, quod dilutum, siue quod oligophorum: & meracius, quod non dilutum, siue quod vinosum, verum est quod dicitur, aquosum supernas partes minùs ledere, quod caput, nervosq; non tentet, & ad partes etiam circa vesicam

esse tutius, quod minùs mordeat aut exulceret, verũ intestina non iuuare, vt meracius: hæc enim cum frigida sint & excarnia, ac à calidis visceribus remotiora, delectantur vino meraciori, aqua verò aut etiam valde aquoso vino offenduntur. Hæc verò plus aut minùs fiunt pro cuiusque natura & consuetudine.

Μελικρητὸν δὲ πινόμενον διὰ πάσης τῆς νόσου ἐν τῆσιν ὀξείησι νόσοισι, τὸ ἐπιπαι μὲν τοῖσι μικροχολοῖσι καὶ μεγαλοσπλάγγχοισιν, ἡσόν ἐπιτήδειον, ἢ τοῖσιν ἢ τοῖσιν ἐστίν.

Melicratum autem epotum per totum morbum in acutis morbis, omnino quidem microcholis, & magna viscera habentibus, minùs vtile est, quã alius qui eiusmodi non sint.

Melicratũ & hydromeli eadem res est, puta mulsa, tametsi apud auctores nunc occurrit hoc nomẽ, nunc illud, & compositiones diuersæ, vt res diuersæ esse videri possint: tamen ea compositionis differentia non admittit res alias, sed solũ consistit in diuersa pportione aquæ & mellis, aut diuerso modo parandi hæc, ac proinde nõ facit vt melicratum & hydromeli res diuersæ sint, sed vt multæ sint differentie, siue melicrati, siue hydromelitis, denique mulsæ. Differentie verò ex tribus pendent: prima, ex aquæ differentia, quod accipiatur pluuialis, aut fontana: secunda, ex modo parandi, quod coquantur, aut citra elixationem fiat ablutis fauis: tertia, ex diuersa quantitate mellis ad aquam. Antiquis parabatur mulsa ex pluuiali aqua, & reponebatur ad vsum: iam verò nõ vtimur, nisi faciliè parabili ex aqua fontana, neque feruatur diu, sed quotidie paratur. Neq; sanè meo iudicio agitur deterius, quia pluuialis aqua non probatur, nisi æstiuas, ea verò quia calore est velut elixata. Itaq; fontana elixata pluuiali æstiuas non erit inferior: elixatur verò cum sit mulsa ad ignem. Cruda etiam paratur nunc, & feruatur ad multos vsus domi apud illos, quibus multũ melis est, & fauorum. Ex quantitate aquæ & mellis infinite differentie fieri possunt, trium verò meminit Galen. dilutæ, meracioris, & mediocris. In nulla tamen harũ certa mēfura est, sed mediocris mulsa ferè est, quæ octo aut decem, aut duodecim aque partes accipit: quæ piures, iam est diluta: quæ pauciores, meracior. Accipit autem aliquando tantundem aquæ & mellis, aliquando etiam centuplum, tanta mulsæ differentia esse potest. Dicit ergo nunc Hippocrates, mulsam epotam per totum morbum in acutis morbis, microcholis, & magna viscera habentibus minùs vtilem esse, quã aliis qui tales nõ sint. Galenus intelligit hęc sermonem haberi de solis iis acutis, qui tam breues sint, vt possint transfigi cum sola mulsa, quia alioqui non accipiat per totum morbum: ego verò illud per totum morbum non ita accipio, vt sola mulsa per totum morbum non ita accipio, vt sola mulsa per totum morbum bibatur, sed quasi diceretur, quæcunq; morbi parte, nam mulsa microcholis & magna viscera habentibus, quæcunq; morbi parte accipiat, est inutilis, mellis gratia bilefcit, non solũ autem simplex mulsa, sed & omnia serapia dulcia, quæ ex melle parantur, magis, non minimum autem quæ ex saccharo: quare in talibus apozemata vocata magis probò, aut serapia acida vel amara. Magna viscera habentes v-

F

cari nunc vult Galenus eos solum qui inflammatione hypocho adrioru tenentur: quia scirrhus affectus, aut crasis succis obstructis, non putat mulsam inutilem. Ego vero neq; his darem mulsam citra acetali cuius admitionem. Si enim dulcibus intumescit hepar, quomodo tumidum iam eiusdem detumescet? proinde et si non aequè lædi eos qui scirrhu ea in parte habent, atq; qui inflammatione, concedo, tamen hic utcunq; tumentia hypochondria intelligi velim, quia nullis ita affectorum rectè mulsam conceditur.

Διψῶδες γὰρ μὲν ἦσαν τῶν γλυκέων οἴνοι, πινόμενοι τε γὰρ μαλθακτικὸν ἐστὶν, καὶ πύελος ἀναγωγὸν μετρίως, καὶ βηχὸς παρηγορικόν. ἔχει γὰρ σημηματώδες π, ὁ μᾶλλον τῶν μετρίων κατὰ γλιχραίνει τὸ πύελον.

Siticulosum autem minus quam dulce vinum, mollit enim pulmonem, & sputum educit mediocriter, & tussim lenit: habet enim deterforium quiddam, quod supra mediocritatem facit sputum viscidum.

Mulsam minus siticulosa est quam dulce vinum, vel ob hanc solum causam, quod vinum dulce est quale ænomeli, seu mulsam: hoc vero quam mulsam siticulosius: cum enim habeant communem dulcedinem, alterum aqua, alterum vino constat: quare cum vinum siticulosius sit quam aqua, & mulsam sit quam mulsam: ac proinde etiam vinum dulce. Sed præter hanc causam reddit aliam Hippocrates dicens, quia mollit pulmonem, & sputum educit mediocriter, & tussim lenit. Hæc autem causa satis est idonea. Nam si in febribus ardētibus tusses leuiter irritantes, ut in Aphorismo dicitur, possunt sitim placare, quanto magis mollitio pulmonis, & sputi mediocriter educit: sed dices, vinum etiam dulce sputum educit, hanc ergo ob causam non erit multa, sed illud, minus siticulosa. Certè vinum dulce educere sputum dicebatur, magis quam alterum vinum, educit nihilominus minus quam mulsam. Præterea vinum non omnibus educit, iis enim qui valde biliosi sunt etiam siccatur, mulsam vero etiam illis educit mediocriter, non enim ut vinum siccatur. Sed rogabis rursum, quo pacto tussim lenit, si sputum educit, cum nihil sine tussi à pectore reici possit: certè qui difficulter excreant, ut semel extusiant, tussiant pluries, & lancinantur, qui vero facilè, sine multa tussi excreant multum, quia quoties tussunt, educunt aliquid. Sed quod addit, est aliquatò difficilior. Nam (inquit) habet enim deterforium quiddam, quod facit sputum supra mediocritatem viscidum. Quo enim pacto deterforium facit sputum viscidum? quod si facit, quo pacto dici possit verè, quia facit viscidum, educere sputum: nihil enim videtur magis posse sputi educationem prohibere, quam viscositas. Certè hæc dicens, non reddit Hippocrates causam qua educit sputum, sed qua mediocriter educit. Nimirum quia vinum detergendi solum habet, & non etiam incidendi, ut oxymeli, non educit fortiter ut illud, sed mediocriter. Educit ergo mulsam moderatè, & tunc solum, cum non est viscidus humor, cum enim incidente aliquo est opus (ea enim solum habet deterforium quiddam) nihil facit aliud quam ex-

A tergere & abradere, ille vero abrafus, neque incisus, concrefcit magis, utque viscidum & rotundum sputum.

Ἔστι ἡ καὶ ἐρηπικὸν μελικρήτων ἰκανῶς, ἐν μήτι τῶν πλάγχθων κωλύει, καὶ διαχωρητικὸν ἡ καὶ τὸ χολώδων ἐστὶ μὲν ὅτε καλῶν ἐστὶ δ' ὅτε κατὰ κρεσέρων μᾶλλον τῶν κρεσέρων, καὶ ἀφρώδων ἐσέρων. μᾶλλον ἢ τὸ τοῖστο τοῖσι χολώδεσι τε καὶ μεγάλῳ πλάγχθοις γίνεται. πύελος μὲν ἐν ἀναγωγῇ, καὶ πινόμενον μάλθαξιν τὸ ὑδραρέρων μελικρήτων ποιεῖ μᾶλλον. τὰ μὲν τοῖσι ἀφρώδεσι διαχωρητικῶς, καὶ μᾶλλον τῶν κρεσέρων κατὰ κρεσέρως χολώδεσι, καὶ μᾶλλον θερμά, τὸ ἀκρητὸν μᾶλλον τῶν ὑδαρῶν ἀγεί. τὸ ἢ τοῖον δὲ διαχωρητικῶς, ἔχει μὲν καὶ ἄλλα σίνεα μεγάλα. ἔτι γὰρ ἐξ ὑποχονδρίων καὶ ματθωνύων, ἀλλὰ ὀρμα, διψωφορίων τε καὶ ῥιπασμόν τῶν μελεῶν ποιεῖ, ἐλακῶδες τε ἐστὶ καὶ ἐντέρων καὶ ἐδρῆς. ἀλεξιθήρα ἢ τῶν γαστρίων.

Vrinam etiam mouet melicratum sufficiter, nisi quid à visceribus prohibeat. Et deiectiones etiam deorsum mouet biliosas, aliquando quidem bonas, aliquando autem synceriores quam conueniat, & magis spumosas: magis autem hoc euenit biliosis, & habentibus magna viscera. Sputi igitur educationem, & pulmonis emollitionem, aquosius melicratum potius facit: spumosas autem deiectiones, & biliosas meraciores quam conueniat, & magis calidas, purum magis quam aquosum educit. Huiusmodi autem deiectione habet alias læsiones magnas. Neq; enim hypochondriorum incendium extinguit, sed concitat, difficiliorq; tolerantiam & anxietatem facit, & exulcerat intestinum & sedem. Auxilia autem horum scribentur.

Nisi quæ obstructio, aut quis tumor præter naturam hepatis, eam expedire penetrare prohibeat, vrinam etiam mouet mulsam sufficienter: non enim ut vinum album & vinorum. Mouet etiã deorsum deiectiones biliosas, aliquando bonas, hoc est ex moderatiori bile, aliquando autem synceriores quam conueniat, & magis spumosas, quas deiectiones pessimas esse, & in colliquantibus febribus accidere in Prognostico dictum est. Magis autem (inquit) euenit hoc, ut scilicet prauas deiectiones mulsam educat, biliosis extremè, & habentibus magna viscera, hoc est, inflammationem habentibus in hypochondriis, hi enim omnium maximè habent febres colliquant. Cum tamen mulsam sputum educat, vrinam moueat, & deiectiones biliosas non aequè, neq; qualiscunq; facit hæc omnia: sed sputi educationem, pulmonis emollitionem, & vrinæ copiam, quæ aquosa est, potius facit: deiectiones autem biliosas meraciores, & spumosas, & valdè calidas, quæ pura est, & multum mellis accipit. Quia mel calidum est & biliosum, corrigitur autem aqua. Nosse autem oportet talem deiectionem, sincerè scilicet biliosam, & spumosam, alias læsiones magnas habere. Galenus intelligit læsionum nomine mala signa intelligi (quanquam

(quanquam nomen id non admodum significet) neq; enim hypochondriorum incendium extinguit, sed concitat, difficiliorq; tolerantiam & anxietatem facit, & exulcerat intestinum & sedem, quæ sanè videtur esse signa prauarum & malè exeuntium deiectionum, potius quam noxæ quas illæ, ut causæ, inferant. Verum mihi videntur propriè vocari noxæ, nã hoc ipsum est maxima significatio malè exeuntium euacuationum, lædere scilicet: quod si bene exiret, esset profuturum. Velut illæ deiectiones si bene ac decretoriè exirent, extinguerent hypochondriorum incendium, anxietatem tollerent, & ferrentur bene: cum vero per colliquescentiam exeunt, contraria faciunt: ipsa enim colliquescentia magis vrit, & siccatur & debilitat, & angit. Quorsum ergo hæc dicit Hippocrates? quasi diceret, quandoquidem mulsam meraciorales deiectiones mouet, non oportet nos decipi putantes, hæc causa vtilis esse eius vsum, ac proinde ea magis vtentes: sæpè enim hac ipsa causa plurimum lædit, colliquescentias, & prauas ilias deiectiones augens: id vero euenit in valde biliosis, & inflammationes habentibus in visceribus. In illis ergo, et si mulsam meracior videretur bilem prauam vacuare, tamen abstinendum ab ea est, & ad attemperatone transeundum, dandique cibi quibus corpora minimè colliquescant, & succorum acrimonia hebetetur. Quod si portione subducente bilem prauam, aut succum qui iam colliquerit, opus sit, ea sit ferum lactis, aut pitissanæ cremor, cum succo aliquo, aut infusione quæ subducatur attemperatò, ut rosarum, myrobalanorum, tamarindorum, aut huiusmodi. Verum quibus his noxis occurrere possit, auxilia in lib. 4. huius operis differt Hippocrates (dicens) auxilia autem horum scribentur.

Αὐτὸ μὲν ἐν ῥοφημάτων μελικρήτων χρεόμενος αὐτὸ ἄλλῃ ποτὸς ἐν ταύτῃ τῆσι νόσοισι, πολλὰ αὐτὸ τυχοῦν, καὶ οὐκ αὐτὸ πολλὰ ἀτυχοῦν. οἷσι ἢ δρῶν, καὶ οἷσι μὴ δρῶν, τὰ μέγιστα εἰρηται, καὶ διὰ τὸ δρῶν.

Qui igitur vititur melicrato sine sorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis aget prosperè, & raro infeliciter. Quibus autem dandum est, & quibus non dandum, maxima ex parte dictum est, & ob quæ, non danda.

Quandoquidè mulsam tam multas utilitates præstat, coquit enim, extergit, educit sputum, vrinam mouet, & deiectiones iuuat, qui vtetur ea sola citra alias sorbitiones, aut potiones, in multis aget prosperè, & in perpaucis malè ei succedet. Siue enim coqui morbus postulet, coquetur, siue hac, siue illa via, iudicationem natura molliatur, quacunq; iuuabit. Constat verò hoc intelligi in illis morbis, qui sola mulsam transigi possint, qui scilicet acutissimi exactè sint, & intra quatuor dies finiantur, & neq; extremè biliosi, neq; cum viscerum phlegmone. His enim & ob hæc, dandam mulsam non esse, dictum est.

Κατέγνωται ἡ μελικρήτων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ὡς κατὰ γὰρ οὐδὲ πίνοντες, καὶ διὰ τὸ ταχυτάτα ἐναί νερόμισται. ἐκλήθη ἢ τῶν διὰ οὐδὲ καταρπέρων, οἷσι γὰρ μελικρήτων μόνω χρεόνται π-

τῶν, ὡς τοῖσδε δὲ δῆθεν εἶναι. τὸ ἢ ἐπὶ ταύταισι ὡς δὲ ἔχει, ἀλλ' ὑδάτῳ μὲν πολλῷ ἰσχυρότερον ἐστὶ πινόμενον μᾶλλον, ἐν μὴ ἐκλεχθῶσι τῶν κελίων. ἀπὸ καὶ οἷος λδουκῆ, καὶ λεπθῆ, καὶ ὀλιγοφῶρος, καὶ αἰόσμος, ἢ μὲν ἰσχυρότερον, ἢ δὲ ἀδυνέστερον. μετὰ μὲν διαφέρει καὶ οἷος καὶ μέλιτος ἀκρητίτης ἐς ἰσχυρὰ ἀμφοῖν. ὁμῶς πίνωσι ἐκ καὶ διαπλάσιον μέτρον οἴνου καὶ ἀκρητῆς πίνουσι πρὸς ἢ ὀκτὸν μέλι ἐκλείχοι, πολλὰ αὐτὸ δὲ πρὸς ἰσχυρότερον ἢ ἢ ὑπὸ τῶν μέλιτος μᾶλλον, εἰ μὴ ταρταροῖσι τῶν κελίων. πολλὰ αὐτὰσιον γὰρ καὶ τὸ κέρρον διεξίη αὐτῶν.

Damaatum vero est melicratum ab hominibus, tanquam potantes plurimum debilitet, & propterea mortem accelerare putatum est. Dicitur autem hoc, ob eos qui se fame necant, aliqui enim solo melicrato vtuntur in potu, nimirum ut existente tali. Hoc autem non omnino ita habet, sed aqua multò fortius est epotum solum, nisi alium turbet: sed & vino albo & tenui & paucifero & inodoro, aliquatenus fortius, aliquatenus debilius est. Multum tamen differt & vini & mellis meracitas, ad vtriusq; vires: nam etsi duplam mensuram vini meri quis bibat quam mellis quod delingat, multò tamen fortior fuerit ex melle solo, nisi si alium turbauerit: nam & multò plus stercoreis ipsi prodibit.

Ferè enarratæ sunt hætenus facultates medicamentosæ, quæ melicrato insunt, nunc quantum virium habeat ut alimentum, dicit. Vulgarem opinionem dicit fuisse, melicratum, potantes plurimum debilitare, & mortem citissimè inferre, & ob hanc opinionem, qui se fame necare statuebāt, aut quos fortè iudices fame necabant, vtuebantur solo melicrato, tanquam existente tali, hoc est tanquam citissimè afferente mortem. Verum dicit hoc non omnino ita habere, tametsi enim cibus sit debilissimus, & eo solo homines non possint diu durare, durabunt tamen plus quam nihil capientes, quin etiã quam capientes solum aquam, nisi tamen alium turbet, si enim turbet, multò magis ita faciet breui mori, quam exiguo alimento quod præstat, mortem tardabit. Itaq; morientur, qui vtentur ea, citius quam sola aqua. Aqua sanè ex Galeni sententia nihil nutrit: nihilominus mortem tardat, iis qui nihil cibi capiunt, refrigerando & humectando, tardandoq; mortiferam exustionem, & desiccationem, hæc ob causam citius moriuntur nihil capientes, quam solum aquam, & capientes solum aquam, quam melicratum, nisi hoc alium turbet. Verum exiguum est, mulsam cum sola aqua conferri: nihil enim aliud fit, quam mulsam nutrire aliquid omnino, quantum verò nutriat, non constare possit, nisi cum re aliqua nutritiue conferatur, proinde cõfert illam cum vino, non vinoso, sed albo tenui & oligophoro, & inodoro, cum eo scilicet quod omnium minimè nutrit. De hoc Hippocrates loquutus hætenus non fuerat, ego verò dixi, esse diureticum & minimè caput tentare. Hoc vino dicit mulsam aliquatenus esse fortiolem, & aliquatenus debiliolem, vt scilicet hoc aut illud meracius est. Cum enim vinum dilu-

tum & melicratum non secundum se tota sint nutriencia, sed alterum ob vinum, alterum ob mel qd accipit, constat tanto quodcumq; illorum fore fortius, quanto meracius: & debilius, quanto dilutius. Sed oportet dilucidius dicatur, quæ vini meracitas cum qua melicrati sit conferenda. Si (inquit) bibatur potio vini diluti, quæ acceperit vini duplum, quam potio alia melicrati mellis, melicrati potio fortior fuerit. Vt si quis bibat nouem uncias melicrati quod habeat mellis unciam vnam, magis nutrietur, quam si nouem bibat diluti vini, quod habeat vini duas, & aquæ septem. Vnde constat, plusquam duplo fortius alimentum esse mel quàm vinum: nisi tamen (inquit) alium turbauerit: si enim turbat, inanit hac ratione plurimum. Probat deinde hoc quod de nutritione vini & mellis dictum est, ita habere, quia ei qui acceperit mel, prodit stercoris plus, quam ei qui duplum vini. Videbitur fortasse alicui non esse hoc satis idoneum indicium, neque rectè colligi, deciditur inde plus stercoris, ergo præstat plus alimenti: quædam enim sunt, quàm alia, magis excrementosa, & minus nutriencia, quædam contra: vt carnes salitæ bouum, aut hircorum, alimenti præstant minus quàm gallinacæ carnes, aut ouorum vitelli, stercoris tamen plus. Certè aliud est præstare alimenti plus, aliud, præstare firmitus & solidius alimentum. Pleraque enim eorum quæ excrementi habent exiguum, citò nutriunt & multum, tamen non multum durat id quod corpori præstant, quia celeres eorum fiunt excretiones: Ea verò quæ duriora & solidiora sunt, alimentum præstant exiguum, & fæces multas, id verò quod ex eis corporibus accedit, firmum est, & diutius durat. Videtur ergo ex fæcum multitudine non rectè colligi alimentum esse copiosius, sed esse firmitus, atqui hoc satis esset, ad id de quo nunc agitur: etsi enim ex vino plus accedat corpori quàm ex melle, si tamen id quod ex melle accedit, firmitus sit, diutius etiam durabit qui eo utetur: diutius enim seruiabis hominem laborantem, & qui exercentur, carnibus bubulis, quàm ouis forbilibus. Verum neque hoc rectè colligitur omnino, habet plus fæcū, ergo præstat solidius alimentum. Nam olera sunt excrementosa admodum, & alimenti pauci & tenuis. Quid ergo dicendum? certè consequentionem hanc non esse legitimam omnino, neque in omnibus valere, sed peculiariter in his de quibus agitur, in vino scilicet, & melle. Quia enim mel dulce est adeò, constat esse satis nutriens, & quia vino crassius est, & fæces ex eo plures excernuntur, constat, id alimentum præstare, esse solidius. Vnde fit vt qui in mulla melle vtuntur, diutius durare possint quàm qui duplo vino, vt explicatum est.

Ei mēti potio rōphimale xēōito pīos αή, ἐπιπίνοι ἡ μελικρητον ἄραι, πολλῶμονάδες ἀν εἶη, καὶ φυσώδες, καὶ πῖσι κατὰ τὰ ὑποχρόνδρα πολλὰ γυνοισιν ἀξυμόφορον. πρῶτονόμονον μὲν πρὸς ῥοφήματος μελικρητον, ἔβλάπτει ὁμοῦς μέλαπινόμονον, ἀλλὰ πὶ καὶ ὠφελεία.

Si tamen piissana sorbitione utatur, insuper autem melicratum bibat, replens erit & flatuosum, & visceribus que circa hypochondria, iniuile. Præhibendum quidem ante sorbitionem

A melicratum, non ledit, vt bibitum postea, sed aliquid etiam prodest.

Si cui multa simul & piissana accipiēda sint, multam præire censet, iuxta communem sanè rationē, qua tenuiora, & quæ facilius subducuntur, debent ante alia sumi. De qua re lib. 6. Cont. mibi disputatum est satis.

ΕΦθον ἡ μελικρητον ἐσιδεν μὲν πολλῶ κάλλιον τὴν ὠμῶν, λαμπρῶν γὰρ καὶ λεπτῶν, καὶ λευκῶν, καὶ διαφανῶν γίνονται. ἀρετῶν ἡ μὲν πῖσι αὐτῶν προσδέεται. Διαφέροντες πὶ τῶ ὠμῶν, ὅσοι ἔχω. ἔπει γὰρ ἡδῖον ἐστὶ τῶ ὠμῶν, ἐν τυχαίοι γε τὸ μέλι καλὸν εὐν ἀσθενέστερον μῦθοι γε τῶ ὠμῶν, καὶ ἀσθενέστερον ἐστὶν, ὧν ἔστι ἔπειρον εἰς τιμωρίαν προσδέεται μελικρητον. ἀγγίσα ἡ χηρῶν αὐτῶν τοῦδε ἐόντι, εἰ τὸ μέλι τυχαίοι πρὸς ἕδον, καὶ ἀκαθάρατον, καὶ μέλαι, καὶ μὴ ὠδῶδες. ἀφελῶτο γὰρ ἀνὴ ἐψησις τῶν κακότητων αἰτιῶν πὶ πλεονα τῶ ἀρεῶ.

C Coctum autem melicratum, aspectu quidem valde pulchrius quam crudum, lucidum enim, & tenue, ac pellucidum sit: virtutem aut quam ipse tribuat, diuersam à crudo, non habet: Neque enim iocundius est crudo, si contingat mel bonum esse: debilius quidem nonnihil est crudo, & stercoris habens minus, quorum nullo, vt emendetur, indiget melicratum. Ferè vero utendum est hoc cocto, si mel sit prauum, aut sordidum, & nigrum, & non boni odoris: auferre enim possit concoctio prauitatis horum vitiorum maximam partem.

Solum censet Hippocrates vti mulla cocta, cum mel prauum est, & correctione indiget, vt cum est sordidum, nigrum, & mali odoris: alioqui enim nihil præstare coctam cruda, nihil enim aliud concoctionem facere quàm detrudere facultatem alendi, facereque infirmo, & minus stercoris reddere, neutrum verò horum correctionem postulare in mulla, quia tenuiter illi inest vt runque, cum neque nisi tenuiter nutriat, neque stercoris multum gignat. Hæc Hippocrates: vnde crediderim, vbi mel optimum adfit, non multum interesse, cruda an cocta vtaris. Nihilominus arbitror, quædam alia ratione semper esse potiorem concoctam, quod scilicet flatuosa minus sit. Nam quantumuis sit mel optimū, concoctione gignit spumam, quæ status euidentis indicium est: hunc deponit: ob id cruda, intelinorū tormina multò magis ciet: quod Galen. in Comm. Aphorismi 41. Sect. 5. dicit.

Τὸ ἡξύμελι καλεῖμενον πῖν, πολλαχῶς μὲν εὐχρησθῶν ἐν πάσῃσι τῆσιν νόσοισιν ὀρθῶς ἐόν, καὶ γὰρ πῖσι αὐτῶν ἀναγωγόν ἐστὶ, καὶ εὐπικρον.

G Oxymeli autem vocatam potionem multis modis utilem in his morbis inuenies, etenim spiritum educens est, & facilem respirationem faciens.

Quod oxymeli vocatum dicit, nihil refert, neque quidquam Hippocrates innuit potius quàm si simpliciter

placiter diceret oxymeli. Parabatur multis antiquorum ex aqua salia: non video quid inde caperet, neque commo ditatis, neque suauitatis. Galeno ex aqua dulci parabatur, atque vt arbitror, etiam Hippocrati. Nam sal facultatibus quas illi inesse Hippocrates dicit, multum detraheret. Nam neque sputum bene educunt salia, neque facilem reddunt spirationem. Galen. oxymeli parat, ex mulla, addens acetum. Oxymeli itaque, vt nomen præ se fert, accipit mel & acetum, additur verò illi necessario aqua. Sed eius sunt differentia, quoddam enim est simplex, quod nihil accipit, præter aquam, mel & acetum: quoddam compositum, cuius multæ sunt differentia, vt sunt multa quæ cum his misceri possunt. Vt oxymeli scylliticum, & oxymeli ex radicibus, quinque, aut duabus, & quodcumque aliud serapium accipit acetum. Simplicis etiam sunt differentia, ex quantitate aceti, cuius plus accipit, aut minus. Quoniam verò quæ inde capiuntur, infinitæ sunt differentia, rediguntur in tres, doctrinæ gratia, quarum quamlibet necesse est habere amplam latitudinem. Est enim oxymeli, dilutum, meracum, & mediocre: vt verò mulla meraca aut diluta ob mel dicitur, ita oxymeli ob acetum. Mediocre ergo oxymeli est, cuius in officinis est vsus, quod accipit duplum mellis quàm aceti, & aquæ quadruplum. Quod aceti accipit minus, quàm aquæ quartam, dilutum, quod plus meracum. Multos vsus esse dicit oxymelitis in his morbis, in acutis scilicet: nam sputum educit facile, & facilem respirationem facit. Quibus sanè videtur solos thoracis morbos respexisse Hippoc. dicens, in his morbis: potuerit autem etiam acutos omnes respicere: mox enim dicit alias eius utilitates, quæ ad hypochondria & ventrem, & renes pertinent. Spirationem facilem reddit, quia sputum educit: educit autem incidendo & extergendo.

Καυρὸς μῦθοι τοῖσδε ἔχει. Occasiones autem hoc habet.

Id est, non tamè semper utiliter datur, nam vt habet multos vsus, ita etiam habere potest noxas. Aliquando ergo datur utiliter, aliquando inutiliter, estque cum dandum & cum denegandum est. His dicit, incipit noxas & utilitates eius dicere, vt inde intelligas, quando dandum sit, & quando secus: primum autem de meraciori loquitur, deinde de dilutiori.

Τὸ μὲν γὰρ κάρπι ὄξύ, ἐδὲν αὐτῶν ποιήσῃσι πρὸς τὰ πύελα τὰ μὴ ρηίδιως αἰόντα. εἰ γὰρ ἀνάγοι μὲν τὰ ἐγκέρχοντα, καὶ ὀλιθῶν ἐμπιήσῃσι, καὶ ὡς περ διαπεράσῃσι τὸν βρόγχον, πωρηροῦσῃσι αὐτὸν παύσιμονα, μαλακτικὸν γὰρ αὐτῶν. ἔπει μὲν ταῦτα συγκυρήσῃσι, μερῶν αὐτῶν ἀφελῶτο ποιήσῃσι. ἐστὶ δὲ ὅτε τὸ κάρπι ὄξύ, ὅσοι ἐκράτησε τῆς αἰαγωγῆς τῶ πύελα, ἀλλὰ προσεγγίχῃσι τὸ ἔβλαψε. μάλιστα ἡ τῆσιν πάχων, οἵπερ καὶ ἄλλως ἐλέφθοροι εἰσι, καὶ ἀδωατοὶ βήσαντι τε καὶ ἀποχρήσῃσι. πλεονα τὰ ἐνεχόμενα. ἐσ μὲν ἔν τῷδε προσεκμαίρεται γρητῶν ῥῶμιον τῶ κάμνοντι, καὶ ἐπιπλαεχθὶ διδόναι. διδόναι ἡ, ἐν δὲ ὀδῶν, ἀκροχλιάρον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τοῖονδε, καὶ μὴ λάβρως.

B Quod enim valde acutum, nihil mediocre facit ad sputa quæ non facile exeunt, si enim educeret, quæ arteriam exasperant: & lubricitatem faceret. & velut dilatarer guttur, leniret vitium pulmonem: emolliens enim ipsum est. Et siquidem hæc contingerent, magnam utilitatem præstaret: aliquando verò quod valde acidum est, educationem sputi non obtinet, sed insuper viscosum id facit, & ledit: maxime autem hoc patiuntur, qui aliquo lethaliter laborant, & non possunt tussire, neque excreare quæ continentur. Ad hoc ergo coniectare oportet robur agrotantis, ac si spem habeas, dare: dare autem, si dederis, summe tepidum, & paulatim quod huiusmodi sit, & non large.

Quod valde acutum fit, ad sputa solum, quæ non facile exeunt, vtendum est: nam est magnū vemensque auxilium, quo proinde, nisi ad rebelles passiones vtendum non est. Atqui quoniam huiusmodi est, nihil facit mediocre, vt quæ mediocritia sunt auxilia, sed plurimum prodest aut plurimum nocet. Non dicit ergo, nihil mediocre faciet ad sputa quæ non facile exeunt, quasi ad ea quæ facile exeunt, mediocre aliquid faciat (nam qui possit) sed quasi ad facile exeuntia dandum nunquam sit. Datum verò, nihil mediocre facit: nam cum malum cedit, educit quæ arteriam exasperant, & lubricitatē facit, & velut dilatat guttur (quia cum expurget euacuetque, videtur dilatari) & lenit pulmonem: & hæc faciens, magnam utilitatem præstat. Aliquando verò non potest educationem facere, sed plus etiam quàm antea erat, facit viscosum sputum, & ledit plurimum: maxime autem patiuntur hoc ab oxymelite acerrimo, qui alioqui laborant lethaliter, neque possunt tussire, neque excreare quæ continentur, hoc est qui lethaliter laborant, aut ob maximam succorum contumaciam, qui neque à valentissimo medicamento possint secari, & elui, aut ob tantam facultatis debilitatem, vt neque tanto medicamine adiuta, possit quod excisum sit excreare, vt troque enim calu euenit magna noxa: si non eluitur sputum, aceti qualitate ficcescit durefcitque magis: si exciditur, neque expelli potest, affatim incutum arteriæ incidens, suffocationis infert periculum. Ergo vt cognoscas, quando dandum tale oxymeli sit, & quando secus, considerare oportet robur agrotantis, & succorum contumaciam, atque si his perspectis, spem habeas, fore vt secari possit & excreari, dare oportet (plurimum enim confert, in iis quæ difficilè educuntur, vt in aithmaticis passioibus) si minus, non dare tam acere, sed aliud dilutius: non quod dilutius futurum sit satis, vbi meracius non sufficiat, sed quod etsi non perfanet, citra noxam conferat aliquid paulatim. Verum si dederis acetum meracum, hoc est, cum ex dictis coniectaueris dari oportere, dare debes, non largiter potandum vt serapia, neque hyeme calidum, & aestate frigidum, vt illa, & vt ipsum oxymeli dilutum primo libro accipi iussit: Sed paulatim vt ecliptata, & exquisitè tepidum, vt tepore temperetur: saporis acuties. Nimirum quæ propter ventrem, aut hepatis, aut venas accipiuntur, largiter epota, frigida aut calida profunt magis, quia affatim ipsa vna-

trem incidunt, tepida verò eum debilitant: quæ verò propter thoracis partes, paulatim accepta & tepida, quia linctū meliūs feruntur in pulmonem, quem tepor emollit, laxatq̃.

Τὸ μείτω ὀλίγον ἐπισημαίνει μὲν τὸ σῶμα καὶ φάρμακα, ἀναγωγὴν δὲ πνεύμα ἐστὶ καὶ ἀδιψον. ὑποχονδρίῳ δὲ καὶ ἀπλάγχθοισι τοῖσι ταύτη ὀμνέει. καὶ γὰρ τὰς ἀπὸ μέλιτος βλάβας ταύτας κωλύει. τὸ γὰρ χολῶδες ἐν μέλιτι κολάζεται. ἐστὶ δὲ καὶ φυσιῶν καθάρτη κινῶν, καὶ ἐς ἄρσιν ποτρεπτικῶν. ἐν τέρει μόντοι τῷ κάτω μέρει παλαδ' ἀρώτηρον, καὶ ζύσματ' ἐμποίει. ἐστὶ δὲ ὅτι καὶ φλαύρον τῆτο ἐν τῆσιν ὀξείησι νέουσι γίνε', μάλιστα μὲν ὅτι φύσιν κωλύει ποτρεπτικῶν, ἀλλὰ παλινδρομαίνει ποίει, ἐπὶ δὲ καὶ ἄλλως γνοῖ, καὶ τὰ ἀκρωτήρια ψύχει. ταύτων καὶ οἷδα μόντω δὲ ὀξυμελίτι γινόμενῳ βλάβῳ, ἢ πρὸς καὶ ἀξίη γροφῆς.

Quòd verò parum acutū est, humectat quidem os & fauces, & sputum educit, & sitim sedat: hypochondrio autem, & visceribus quæ ibi sunt, amicum: siquidem læsiones has quæ à melle sunt, prohibet. Nam quòd biliosum est in melle corrigit: status etiam facit erumpere, & urinam proritat: intestinum autem & partes infernas humida facit, & ramenta facit. Aliquando autem & hoc prauum in acutis morbis fit, maximè quòd flatum prohibet erumpere, sed rursus facit recurrere, ad huc autem & debiliat, & extremorum facit refrigerationem. Hanc solam noui læsionem, quæ ab oxymelite fiat, quæ digna sit ut scribatur.

Nunc narrat commoditates & noxas, quæ contingunt ab oxymelite dilutiori. Humectare dicit os & fauces, id quòd faciet, quia sputum educit, & ob hæc ipsa sitim sedabit. Nam si febris ardens ob tussim leuiter irritantem sit parum stitucosa, vt in Aphorismo dicitur, quantò magis sputi ductio, oris quæ & faucium humectatio, sitim sedabunt: dictum est lib primo oxymeli, vbi ingens est sitis, minus conferre quàm mulsam, aut aquam solam, nunc verò confertur, quòd aceti habet exiguum, cū valde acuto. Sed cur sputum educit? certè quia extergit & incidit. Dicit etiam amicum esse hypochondriis, hoc intellige, plusquam mulsam, quia acetū læsiones quæ sunt à melle, prohibet: quòd explicans, addit, quòd est biliosum in melle corrigit. Nimirum mulsam, vt alia omnia dulcia, & detinetur in hypochondriis, & bile scit, oxymeli autem, acidum cū sit, non habet has noxas: status etiā facit erumpere, quia aceto extenuat, & melle calcificat: Et urinam mouet, tenuis enim est, aperiens, & incidens potio, quare vias vrinæ expurgat, facitq̃: exire multa, quæ detinerentur, adeò, vt & ad trudendos lapides, aut crassos succos, rectè propinetur. Narrat deinde Hippocrates noxas, dicens, intestinum & partes infernas humida facere, hoc est plurimum fluentia, ac diarrhœa laborantia, & ramenta facere, quæ quidem per dysenteriam fiunt. Itaq̃ dicit, oxymelitis potu solere intestina irritari plus satis, fierique

A diarrhœas, ac nonnunquam dysenterias: constat verò hæc merito timeri, quia & à sola mulsam meraciori fieri solere antea dixit, nedum addito aceto. Aliquando, dicit, illud etiam prauum fieri, in morbis acutis, quòd quidem oxymeli prohibet flatū erumpere, & sursum facit recurrere, & debilitat, & facit refrigerationem extremorum: atqui hæc quidè aliquādo leuiora sunt, cū scilicet alioqui homo nullo acuto malo tenetur, si verò acutè egrotans habet hæc, praua sanè sunt, est enim voluulus vocat' morbus, cū flatu recurrète sursum debilitatur homo, & refrigerantur extrema præ doloris vehementia. Sed quo pacto hæc facit oxymeli, si inter eius virtutes verè dicebatur, status facit erumpere? certè proinde nunc adiecit, illud aliquando: in nauens scilicet, si quis firmis intestinis sit, neq; ad dolendum paratis, oxymeli illi facere vt erumpant flatus: si verò is sit, qui facilè doleat, euenire solere, vt dolor intestinorum eruptionem præueniat, faciatq̃ vehementer, vt ea adstringant sese, quasi ad exprimendam doloris causam, incipienteq; ad strictionem ab humili parte, cogantur sursum flatu recurrere, atq; fortasse etiam hæces secum efferant, & in gracilia intestina faciunt impingere, vbi dolorem alium grauiorem excitant, vi es prosterant, & extrema faciunt refrigerari: hanc solam læsionem notatu dignam ab oxymelite dicit nasci solere, alias enim præ hac esse leuiore. Constat verò vt hæc læsio & alia etiam quæ ante hanc dicta est, ab acerrimo oxymelite fieri possit, magis etiam quàm à mitiori (nam ob acetū precipuè fiunt) verum scribuntur hæc vt noxæ ab oxymelite parum acuto, quia hoc etiam potest hæc facere, non solum quòd valde acutum est. Noxa enim quæ valde acuto tributa est, puta posse magis viscosum sputum reddere, & prohibere excretionem, ab illo solo fieri potest, non etiam à mitiori, vt hæc.

Ὀλίγον δὲ τὸ πτόνδε ποτόν, νυκτὸς μὲν καὶ νῆσαι πρὸς ῥόφηματ' ἐπιτήδειον ποτρίνεσθαι. ἀπὸ δὲ καὶ ὀξύταν πολὺ μὲν ῥόφημα δὲ ἐν κωλύει πάντων.

Exiguum ergo huiusmodi potum nocte, & ieiunio ante sorbitionem propinare conuenit. Verum & longè à sorbitione nihil prohibet bibere.

Antea dictum est, hoc oxymeli in aliis acutis dandum hyeme calidum, ætate frigidū, in morbis thoracis tepidum semper: nunc horam exhibendi docet. Ea est & quæ aliorum serapiorum, manè aut vespere ante cibos, aut si post cibos dandum sit, longè ab illis, non enim tam longè abesse à cibis necesse est datum ante eos, quàm post. Quia si præeunt, elabuntur relictis in ventriculo cibis, sin autem consequantur, miscentur cum eis, vitiantq̃, & cibi medicamentosas vires detrahunt serapiis, & serapia cibos faciunt vitiosos: euenitq̃: quòd Hippoc. libello de Alimento dicit: Medicamentum in alimento pessimum.

Τοῖσι δὲ ποτῶ μόντω Διαιτωματῶσι αἰεὶ ῥόφηματων, Διὰ τὸ δὲ ἐκ τῆς ἰππικῆς ἐστὶν αἰεὶ καὶ Διὰ πάντων ἡρέεσθαι τῆτω, μάλιστα μὲν Διὰ ζύσιν ἢ τρηχυσμον τῆ σίτην. ἀνὰ πρῶτον δὲ ἐόντι, μάλιστον ἐμπόσει.

πιεῖν αὐτὸν, καὶ ταύτη κενωσέως παρεύσης. ἐπισημαίνει δὲ τὸ μείτω πρὸς ἰσχυρὸν ἀφαιρέσειτο αὐτὸν. ἡ μὲν αὖτοι ἀργίην φάινεται πρὸς τὴν ζύμωσιν νέου, πολλῶ ποτῶ τῆτω ἡρέεσθαι, ὀλίγον ἡρέε τὸ ὄξυτ' ἀφαιρέσειν, ὅσον μόντω γινώσκουσα. ἔτω γὰρ καὶ ἀφαιλέει βλάβην, ἢ κίττω αὐτὸν βλάβη. καὶ ἀδύναται προσωφελῆσαι, πρὸς ὀξυμελίτην αὐτὸν.

Is autem qui solo potu cibantur sine sorbitionibus, ob hoc non est conueniens, semper, & per totum vit hoc, precipuè autem propter rasurā, aut exasperationem intestini, nam existenti sine stercore magis vitq; fecerit, maximè, accedente vasorum inanitione. Deinde autem & mulsam vim amiserit. Si igitur vitale esse videatur ad totum morbum, multo hoc potu vit, exiguum acetum oportet infundere, vt solum agnosci possit: ita enim læsiones quas natum est inferre, minimè inferet, & quibus oportet prodesse, proderit.

Ob hoc, hoc est ob dictas noxas, etiam si quis videatur solo potu, sine sorbitionibus, indigere per totum morbum, nō expedit, vt solo oxymelite semper & per totum morbum vtatur, quia cū intestinum sine stercore sit, & vasorum ad intestina pertinentium vacuitas, facillimè læserit rodens intestina, ac radens. Sed neq; seruari quisquam poterit cum solo oxymelite, quantumuis sit acutè ægrotaturus, tamen enim antea dictum est, multos ægrotos seruari solere cum sola mulsam, atq; adeò felicissimè cedere, & oxymeli ex mulsam fit, tamen cū oxymelite solo non ita seruari quisquā possit, quia mulsam admitione aceti amittit vim. Acidum enim parū aptum est nutrire, dulce aptissimū: dulci enim accidit esse grato partibus, & trahi, & affigi: habet etiā pinguitudinem quandam: Acido verò cōtraria insunt, nam neque affigitur, neque verò alia affigi valde finit. Hinc fit, vt vsu dulcium pinguescant corpora, acidorum extenuentur. Ergo oxymeli minus nutrimenti præstat quàm mulsam, nisi crassius multò sit, & mellis accipiat multum, atq; aceti exiguū. Vt igitur eo solo quis per totum morbum vtatur, nō est idoneum. Quare si vitale esse videatur, ob extersionem & incisionem, & vires alias medicamentosas, ad totum morbū multo oxymelite vit, oportebit illud parare ex mulsam exiguo admodum aceto infuso, vt tantum agnosci possit. Nam ita quàm minimè lædens, proderit.

Ἐν κεφαλαίῳ δὲ εἰρησθαι, αἰ δὲ τὸ ὄξυτ' ὄξυτη πρὸς μικροχολοῖσι μάλιστον, ἢ μελαγχολοῖσι ζύμωφῆροι. τὰ μὲν γὰρ μικρὰ διαλύεται, καὶ ἐκφλεγματῆται, μετὰ ῥόφηματ' αἰεὶ πρὸς τὴν μελανὰ ζύμωσιν, καὶ μετὰ ῥόφηματ' ὄξυτ' καὶ πολλὰ πλάσθαι. ἀναγωγὴν γὰρ μελαίων, ὄξυτ'.

Vt autem in summa dicatur, aciditates ab aceto, biliosis magis quàm melancholicis conferunt: amara enim dissoluntur, & in pituitosa mutantur, eleuata ab ipso. Nigra verò fermentantur, eleuantur, & augetur. Effers enim nigra est acetum.

A Quia oxymeli à mulsam solum differt aceto, enarratis aceti facultatibus, velut in summa, dicuntur oxymelitis vires. Proinde de aceto edisserit, dicens, biliosis magis quàm melancholicis conferre, nō autem quòd vtriusq; conferat, & his minis, vt hæc oratio videbatur innuere, sed quòd illis vitale, his noxium fit: amara enim ab acidis dissoluntur, & in pituitosa mutantur. Non sanè quòd possit bilis in pituitosa naturam, & substantiam redire (nam qui possit?) Sed amara ab acidis dissolui dicuntur, quia cohibentur, attemperantur & coercentur: in pituitosa verò mutari, quia biliosa corpora, acidorum vsu abeunt in pituitosa, bile gignenda pauciori, & pituita pluri: vtriusq; autem fit ob acidorum frigus. Biliosis ergo, his de causis est vitale acetum, melancholicis verò noxium, quia nigra fermentantur, eleuantur, & augetur ab aceto, nimirum acetum est melancholice congener, atq; ita est vt quoddam illius fermentum, quòd cum ea permixtum, eleuat, tumefacit, augetq;: auget sanè eum succum propriè ob naturam quam habet frigidam & siccam, magis autem & citius ebullire faciens: velut multū in doliis, cum feruet, augetur vsq; dum per summum regurgitat. Ita ergo est acetum efferens nigra, vt feruore effertur multum, & maza fermento. Hinc fit, vt melancholici aceto plurimum angantur, æstuant melancholia, more perturbati & spumantis maris, & proinde in tumorem atrollente hypochondria, & in caput affatim elata. Non tamen quia acetum interiùs acceptum aduersum est melancholicis, sit etiam & exteriùs admotum. Quin potius melancholici hypochondriaci, & lienosi, totu aceti acerrimi iuuantur, & lienosis medicamentis admisceri debet semper acetum: neq; sanè solum profedit, vt quòd penetrare faciat, vt quidam putant, sed etiam quòd per se illis affectionibus medeatur. Nam quæ penetrationis gratia solum admouetur, nunquam debent admoueri sola, sed admixta aliis, quæ deduci debeant, at verò hypochondriaci iuuantur solo aceto acerrimo, quia exteriùs admotum non penetrat ea copia, qua possit per venas cum melancholia deduci, & eam fermentare, sed qua possit siccam resolueret, & refrigerado, ardorem atræ bilis extingueret, & adstringendo, partes roborare. Ecce ergo vt biliosis vitale, & melancholicis noxium sit acetum. Ita verò (quanquā minus) sit & oxymeli. Quid verò pituitosis: an noxiū est oxymeli, an vitale? certè ob mel, vitale: ob acetū partim hoc, partim illud. Nam qua refrigerat, noxium est, & pituitam auget, qua incendens, est vitale, cū sit pituita viscosa. Ergo pituitosis merum acetū dandum haud est, quia plurimum refrigerat, sed neq; oxymeli, quòd aceti accipiat plurimum & mellis exiguū. Sed quòd huiusmodi, detur biliosis, quòd mellis accipiat plurimum & aceti exiguum, pituitosis. Quin etiam expediens sit, pro pituitosis parari ex melle, pro biliosis ex saccharo, quòd vocatur in officinis serapium acetosum simplex. Melancholicis verò neutrum congruit.

Γυναιξὶ δὲ τὸ ἰππικὸν πολεμῶπιτον, ἢ αἰδράσιν ὄξυτ' ὑπερβαλὸς γὰρ ἐστὶ.

Mulieribus verò omnino, inimicum magis quàm viris acetum. Vteri enim dolorem infert.

Mulieres omnes sciunt se aceto plurimum lædi,

ex vero præcipue quæ vteri præfocationi sunt obnoxia, & quibus fluunt menstruæ euacuationes, & quæ à partu nondû sunt expurgatæ. Nam euacuationes ex vtero cessare facit, & præfocationes affert maximas, & conuulsiones ex vtero. Hæc verò facit, dolorem vteri inferens: infert verò dolorem vteri, sua mordacitate & frigore, quib. vtero utpote neruoso & exangu, nocet. Quare non vtero solum, sed eadem ratione, & intestinis, & ventriculi ori, & neruis omnibus, inimicum sit, lædatq; etiam viros, verum mulieres multò magis, quia præter alias omnes partes habent insuper vteros, qui ab aceto lædi possint. Sed qua ratione dolorem vteri faciat acetum, diximus, vt autem per dolorem reliqua mala faciat, oportet dicamus. Conuulsiones facit ob mordicationem compatiētibus neruis cum vtero, quia is est neruosus: præfocationes verò facit, cohibens sanguinis effluxum, faciensq; eum sursum ferri, ac ita vterum reuelli sursum. Cohibet verò sanguinẽ dolorem faciens, eadẽ prorsus ratione, qua diximus, mordẽdo intestina prohibere flatum erumpere, & recurrere sursum, atq; ita voluulum vocatum morbum facere. Nimirũ vterus ex mordicatione dolẽs comprimit sese, & ea oscula quibus in eum instillat sanguis, qui oclusis osculis & compresso vtero sursum repellitur, & ita periculosam affert præfocationem. Hanc ob causam mulieribus quibus mēstrua fluant, aut quæ vterinis passionibus soleant tentari, acidum serapium dandum non est, atq; omnino, rarò est dandum mulieribus.

Υδαλι η̄ ποτω̄ εν̄ τη̄σιν̄ ο̄ξαῑσι ν̄ξοσῑν̄ ᾱλλο̄ μ̄εν̄
 ε̄δ̄εῑ ε̄χω̄ ε̄ργον̄ ο̄πῑ προσ̄ω̄. ε̄τε̄ γ̄δ̄ β̄η̄χ̄ος̄ πᾱρηγο̄
 ρ̄ικ̄ον̄ ε̄στῑ εν̄ το̄ισῑ πᾱλ̄δ̄υμο̄νικ̄ο̄ισῑν̄, ε̄τε̄ π̄ῑῡελ̄ᾱ αῑᾱ
 γ̄ω̄γον̄, ᾱλλ̄ η̄σον̄ τ̄ ᾱλλων̄, ε̄τῑς̄ Δ̄ῑᾱ πᾱν̄τῑς̄ ῡδ̄ ᾱλῑ
 πο̄τω̄ η̄ξ̄ε̄ο̄ῑτο̄. με̄ση̄γ̄ᾱ μ̄εν̄ταῑ ο̄ξ̄ῡμε̄λῑτ̄ κ̄η̄ με̄
 λῑκ̄η̄ρ̄ῑτ̄ᾱ ῡδ̄ω̄ρ̄ ε̄π̄ῑρ̄ρο̄ φ̄ε̄ο̄μ̄ον̄ ο̄λῑγον̄, π̄ῑῡελ̄ᾱ αῑᾱ
 γ̄ω̄γον̄ ε̄στῑ, διᾱ τ̄η̄ μετᾱβολ̄η̄ τ̄ πο̄ῑο̄τη̄τ̄ κ̄η̄ τ̄ πο̄
 τ̄ων̄. πᾱλη̄μ̄ῡρῑδ̄ᾱ γ̄αρ̄ πῑνᾱ ε̄μ̄πο̄ῑε̄ῑ. ᾱλλ̄ως̄ η̄ ε̄τε̄ δ̄ῑ
 ψ̄ω̄ν̄ πᾱν̄εῑ, ᾱλλ̄ ε̄πῑπ̄ικ̄ρᾱῑνεῑ. χ̄ολ̄ω̄δ̄ες̄ γ̄δ̄ φ̄ῡσεῑ
 χ̄ολ̄ω̄δ̄εῑ, κ̄η̄ ῡᾱσ̄χο̄νδ̄ρῑω̄ κᾱκ̄ον̄, κ̄η̄ κᾱκῑσον̄ ε̄ω̄ῡ
 τ̄εῑ, κ̄η̄ χ̄ολ̄ω̄δ̄ ε̄ξ̄ε̄ῑτον̄ κ̄η̄ φῑλαδ̄ω̄ᾱ μ̄ω̄τᾱτον̄, ο̄ταν̄
 ε̄ς̄ κ̄εν̄ο̄ση̄τ̄ᾱ ε̄σ̄ε̄λ̄θη̄. κ̄η̄ πᾱλ̄ω̄δ̄ος̄ η̄ αῑξ̄η̄ικ̄ον̄, κ̄η̄
 η̄πῑπ̄ῑς̄ ε̄στῑ, ο̄ξ̄ε̄ῑτον̄ πε̄π̄ῡρω̄μ̄ον̄ η̄, κ̄η̄ ε̄γκ̄λυδ̄ᾱ
 σ̄ικ̄ον̄ τε̄ ε̄πῑπο̄λᾱσ̄ικ̄ον̄. β̄ρο̄δ̄ῡπ̄ο̄ρον̄ τε̄ γ̄αρ̄ ε̄στῑ διᾱ
 τ̄ο̄ ῡᾱτ̄ψ̄ῡξ̄ρον̄ κ̄η̄ ᾱπε̄π̄ῑεν̄ ε̄νᾱ, κ̄η̄ ε̄τε̄ Δ̄ῑᾱχω̄ρη̄
 π̄ικ̄ον̄, ε̄τε̄ δῑᾱρη̄π̄ικ̄ον̄. προσ̄β̄λᾱπ̄ῑεῑ δ̄ῑε̄π̄ῑ κ̄η̄ διᾱ π̄ῑ
 δ̄εῑ, ο̄πῑ ακ̄ο̄π̄ρον̄ ε̄στῑ φ̄ῡσῑ. λ̄ω̄ η̄ δ̄η̄ κ̄η̄ πο̄δ̄ων̄ ψ̄ῡ
 ξ̄ων̄ πο̄τε̄ ε̄όν̄των̄ πᾱο̄θη̄, ε̄ταῑταῑ τ̄ᾱῡταῑ πᾱο̄λλᾱ πᾱλᾱ
 σ̄ιω̄ς̄ β̄λᾱπ̄ῑεῑ, ε̄ς̄ ο̄, π̄ῑ ᾱν̄ ᾱν̄τε̄ων̄ ο̄ρ̄μη̄ση̄.

Aqua autem potui in acutis morbis aliud nullum habeo opus quod attribuam, neq; enim tussim lenit in peripneumonicis, neq; sputũ educit, sed minus quam alia, si quis semper aquæ potu utatur. Exigua verò aqua si inter oxymeli, & melicratum sorbeat, sputũ educit, propter mutationem qualitatis potuum: inundationem enim quandam facit: alioqui neq; sitim sedat, sed irritat: biliosa enim biliosæ naturæ, & hypochondrio praua, & pessima, & biliosissima & vires

A maximè prosternens, cum in vacuum fuerit ingressa: & lienem augens & hepar, est, cum exarserint, & fluctuat ac supernatat: tardi enim transitus est, quod sub frigida & cruda sit: & neq; deiectiones faciens, neq; urinam mouens: lædit autem nonnihil & ob hoc, quod sine stercore est natura. Si autem & pedibus frigidis aliquando bibatur, omnes has lesiones magis faciet, in quantumq; ipsarum magis inclinauerit.

B De aquæ delectu, & quibus notis, quæ melior, & q̄ deterior sit, agnoscat, scripta sunt sparsim multa ab Hippoc. & Galeno, præcipue autem ab Hippoc. libello de Aere, locis, & aquis, vbi non solum, vt sit in examen vocanda ipsa aqua per se, docetur, sed vt ipsi fontes vnde scaturit. Porro ab aliis aucto-ribus dicta de hac re sunt multa, controuersumq; de plurimis circa aquam est, quibusdam probantibus maximè omnium pluuiiales quasi tenuissimas, & calore velut elixatas. Aliis has ipsas omnium maximè vituperantibus, quasi omnium malignarũ qualitatum participes, vt ex rebus omnibus, etiam noucentissimis, & lordidissimis educas: porro aliis, auctore Plinio, probantibus ante alias omnes puteales, quasi expurgatissimas, & per terrã percolatissimas. Aliis quorum sententia maximè probatur ab hominibus, præferentibus his omnibus fontanas & fluuiales. Ego sententiæ Hippoc. & Galeni, atq; adeo veritati consonum esse censeo,

D pluuiiales æstiuas quæ cũ tonitruis & procellis descendunt, esse omnium optimas aquas, quod hæc verè, non ex crassis vaporibus, & abundantia humidæ ascendentibus, sed ex tenuibus, vix vi caloris extractis, conflatae sint, alias verò quæ cum magna opacitate crassis imbribus descendunt, & caliginosæ sunt, omnium pessimas, sordidas, malarum qualitatum participes, & facile putrescentes: porro puteales q̄ dulces sunt, & ex proximo fluuio, aut fonte deriuari cognoscuntur, esse etiam ipsis fluuialibus aut fontanis meliores, nisi terra quæ inter puteos flumina-que aut fontes interest, aliena aliqua qualitate participet: si verò putei aquæ vt plerunq; sit, ex abyssis illo aquarum qui sub terra vbiq; est, procedat, certè crassissima sit, & maximè cruda. Præstat ergo, quoniam optima pluuiialis non sine nimia curiositate possit comparari, & putealis è fluuio rarò occurrit, & habet id periculi quod ex terra diximus, vti fontana aut fluuiali, quæ optima erit oppido quod incolemus: cum præcipue id virtutis quod est in pluuiali æstiuæ, elixatione possit fontanæ, & id qd̄ puteali, repositione longa, fluuiali tribuere. Nimirum & repositione expurgatur aqua, & elixatione insuper extenuatur, fontanæ verò non possunt seruari repositæ quantum fluuiales. Quin & præter elixationem, quæ ex fontibus sublimibus, & soli expositis, in decliue versus orientem solem, aut meridiem fluit, concoctior meliorq; aqua esse solet, quàm quæ ex opacis locis in contraria loca decurrit. Verum quia tanta est aquæ ab aqua differentia, fontanæ à fontana, fluuiali à fluuiali, & putealis à puteali, vt multæ fontanæ & fluuiales plerisq; putealibus sint deteriores: satiùs profectò sit ipsam per sese aquã, diuissa erupendi è terra conditione, propriis notis explorare, & vbiq; locorum ea vti, quam ibi natura

E optimam

optimam parauerit, siue per terram defluat, siue è fonte scaturiat, siue hauriatur è puteo. Optima est quæ simplicissima & tenuissima; simplicitatem agnosces, quòd sapore, colore & odore maximè vacet: tenuitatem, quòd citò calefcat, & refrigeretur, vt in aphorismo dicitur. Melius enim & exactius signum hoc reperies, quàm quod ex pondere. Verum quæ hoc loco dicuntur ab Hippocrate, non de hac aut illa, sed in commune de aqua potabili dicta sint: nam optimæ etiam aquæ congruunt. Sed audiamus quæ dicit. Aquæ potui (inquit) in acutis morbis nullum aliud opus habeo quod attribuam, hoc est, aqua nihil aliud præstat corpori, quàm esse potum, esse autem potum nihil aliud est quàm esse vehiculum alimentũ, vt libello de Alimento dicitur. Obiciet hoc loco quod 6. Epidem. sect. 4. dicitur aqua esse vorax, hoc est, cibi appetentiam excitare, & quæ Gal. 9. Meth. de copioso frigida aquæ potu, quàm plurima prædicat: extinguere scilicet febres ardentes, si tempestiuè & ab idoneo homine accipiat, ab eo scilicet cui neque cruditas, neque interna vlla inflammatio, neque præcipuè alicuius partis debilitas, neque nimia corporis macies sit. Hæc enim non solius potus, sed medicamenti optimi esse videntur opera. Verum quòd vorax esse dicitur, non ad morbos acutos pertinet, sed ad sanorum victum: hinc verò dicit, in morbis acutis. Quod de febrium ardentium extinctione diximus, facile declarat, Hippocrate hinc non denegare aquæ virtutes primas, hoc est, eas, quæ secundum primas qualitates insunt (non enim negabit refrigerare & humectare) sed secundas & tertias. Nam neque iacit, neque extergit, neque aliud huiusmodi facit, quod ad secundas facultates pertineat: nam neque astringit, neque laxat, neque trahit, neque repellit nisi refrigerando, ac proinde neq; tussim lenit, neque sputum educit, neque aluum laxat, neque urinas mouet, neque aliud quidquam facit, quod spectet ad tertias: nam neque sudorem elicit, neq; lac gignit, neque denique alia facultas illi tribuitur, q̄ alimentum vehere, & refrigerare ac humectare: refrigerando verò & humectando extinguit febrem. Exigua verò (inquit) aqua, si inter oxymeli & melicratum sorbeat, sputum educit, propter mutationem qualitatis potuum. Hoc est, si is qui vitur oxymelite, aut mulsa, inter hæc aliquando sorbeat exiguum aquæ, augebit etiam aqua excretionem: non quidem quòd aquæ id sit proprium, sed quòd, quia expers est facultatum omnium, facile accipit vires omnium quibus cum miscetur, aut quæ in ea coquantur, aut macerantur. Epota ergo inter mulsam aut oxymeli, inundationem facit, commouetque alium potum, ac cum eo miscetur, & fusilitatem augeat, & proinde excretionem. Quapropter consultum est asthmaticis & aliis omnibus, qui thoracis passionibus laborant, cum excreandi tempus accessit, potionem augere, & inter medicamenta, aquam etiam dare: detur verò ad hunc vsus tepida aut calida. Addit, alioqui neque sitim sedat, sed irritat. Videtur innuere, nisi cum oxymelite aut mulsa bibatur, nõ sedare sitim. Mirum verò, si cum primo libro diceret, valde siticulosus non dandum oxymeli, sed mulsam, aut etiam aquam, quasi omnium horum minimè oxymeli, & aqua maximè sitim extinguat, nunc dicat, aquã ab oxymelite, aut mulsa accipere, sitim extinguendi vim, maximè

A cum nuper damnauerit mulsam, vt biliosam. Certè illud, alioqui, non refertur ad proxima, quasi dicat, nisi inter oxymeli aut mulsam bibatur, sed ad ea quæ antea dixerat, quasi diceret, neque tussim lenit, neque sputum educit, & neq; id quod illi videtur esse maximè proprium, hoc est, sitim sedare, in omnibus præstat. Nam biliosa est biliosæ naturæ, & cui est biliosa, non potest sitim extinguere, sed irritare potius. Sed quo pacto est cuiquam biliosa aqua, quæ bili tantoperè est contraria, frigida cum sit & humida? Non certè quòd ea ipsa in bilem mutetur (non enim potest) sed quòd bilis inundationem faciens, ipsam quodam modo augeat, faciatque hac & illac redundare, velut sanè qui in vinum aquam infundit, vini facit esse plus, dijuncti scilicet. Nihil profectò magis experimento cognitum, quàm eis qui nimia abundant bile, aquæ potu oris amaritudinem augeri, mirum diluta effunditur ad os vsque bilis: irritabitur ei go talibus ab aqua sitis. Sed quo pacto emendabitur aqua ab hac noxa? non certè admittione falsi, amari, aut dulcis: hæc enim potius sitim auerint, sed admittione acidi: hoc enim obsistit bilis amaritudini, & pituitæ falsugini, si quæ etiam in lingua est. Admittione ergo mulsæ nihilo magis extinguet sitim aqua. Admittione tamen modici aceti, aut etiam modici oxymelitis, minus siticulosus erit. Nam etiam si oxymeli solum, quã aqua sola sit magis siticulosum ob mellis copiam: fieri tamen potest, vt exiguum oxymelitis cum multa aqua, magis sitim extinguat ob aciditatem, q̄ sola aqua. Nam & vinum valde dilutum sedat sitim, magis q̄ sola aqua sape, etiam si merum q̄ aqua est magis siticulosum. Hypochondrio ergo (inquit) praua est & pessima, & biliosissima, & vires maximè prosternens cum in vacuum fuerit ingressa, & lienem augens, & hepar, cum exarserint, & fluctuat, ac supernatat: tardi enim transitus est, quod subfrigida ac cruda sit. Hoc est, hypochondrio pessima est, quia est biliosissima, quare illorũ cacochymiam augeat, & si in vacuum quod inter viscera & peritonæum ibi est, incidit, vires prosternit, vt in hydropticis, & in tumorem attollit hepar & lienem cum exarserint, quia non permeat, sed fluctuat ibi, & supernatat, illa verò viscera ab inmanente aqua intumescunt, præcipue cum exarserint multa bile, quam aqua augeat. Non permeat autem, quia est frigida & cruda, quæ verò talia, sunt tardi motus. Ob id neque deiectiones facit, neque urinas mouet, quia manet diu. Lædit autem nonnihil & ob hoc, quòd sine stercore est natura. Anapron, id est, sine stercore, dici quidam interpretatur, quòd stercoris deiectionem non faciat, mihi verò nõ videtur id ferre nominis eius proprietates, sed significare aut intestinum quod vacet stercore, aut cibum ex quo stercus nullum fiat. Hinc de aqua dicitur, significat ergo ex aqua nullum stercus gigni, & ob hoc ipsum nonnihil lædere. Sed quæ læsio fiet, quòd sine stercore sit? Galenus interpretatur, quia sine stercore est, deiectione non facere, quasi Gal. his verbis causam reddat, qua non facit deiectiones. Sed qua deiectiones non faciat, exigua causa est esse sine stercore. Multa enim stercoris habet plus, & deiectiones faciunt minus, etiam quàm aqua, vt vinum nigrum & crassum. Suspicio ergo, vt antea dixit, oxymeli læsiones maiores inferre intestino anapron, i. vacuo à facibus, quia feces mu-

niht intestina, ita nunc, aquam lædere non nihil quia sine fæcibus est, magis quàm læderet, si fæces aliquas gigneret, hæc enim munirent intestina. Videtur fortasse falso dicere Hippocrates, non face- re deiectiones, quia multis euenit potu aquæ solui ventrem. Verum id non euenit ob facultatem aliquam solutiuaam, quæ aquæ insit, sed quia refrige- rando & humectado vim retinendi in intestinis læ- dit. Tandem dicit, aquam, si bibatur frigidis adhuc pedibus, hoc est, antequam paroxysmi incremen- tum satis processerit, & calor iam descenderit ad pe- des, dictas omnes læsiones magis facere, ad quam- cunque earum is qui accipit, inclinauerit, & para- tus sit: aliis enim lædit pectus, aliis hepar refrige- rat, aliis intestinorum infert dolorem, aliis extin- guit naturalem calorem, prohibens recalescere, vt quisque scilicet hoc aut illud pati paratus est.

Υποπίπτουσι μὲν γὰρ ἐν ταύτησι τῆσι νέουσι ἢ κα- ρηθαρίῳ ἰσχυρῶ, ἢ φρενῶν ἀψιν, παντάπασιν οἷναι ἀποχετέον. ὕδατι δὲ ἐν τῷ ποτῷ δεχρήσειον, ἢ ὕδαρὰ καὶ λυθὸν παντελῶς δοτέον οἶνον, καὶ ἀσ- σιμον παντάπασιν, καὶ μὲν πῶς οἷναι αὐτῶ, ὕδαρ με- ταποτέον ὀλίγον. ἔτω γὰρ αὐτῶ ἡσόν τὸ δοτῶ τῶ οἴνου μὲν ὁ ἀπίοι τῆς κεφαλῆς καὶ γνάμης. ἐν οἷσι ἢ μάλιστε αὐτῶν, ὕδατι ποτῷ χρήσειον, καὶ οἷα τε πολλῶ κάρτα, καὶ ὄκκα μετρίῳ, καὶ ὄκκα ψυχρῶ, καὶ ὄκκα θερμῶ, τὰ μὲν πρ, πρὸς δὲ εἰρεάται, τὰ δὲ ἐν αὐτέοισι ποῖσι καροῖσι, ρηήσεται. πρὸ δὲ τῶν ἄλλων ποτῶν, οἷον τὸ κρῖνον, καὶ τὰ δοτῶ χλιῆς ποιδ- μενα, καὶ τὰ δοτῶ σαφιδ ὁ, καὶ σεμφύλων, καὶ πυ- ρῶν, καὶ κνίκας, καὶ μύρτων, καὶ ροῖης, ὁ τῶν ἄλλων, ὅτε ἔν αὐτῶ πν ὁ αὐτέων κάρτος ἢ χρεέδαται, γερὰ ψε- ται παρ αὐτῶ τῶ νεσῆμαλι, ὄκως τε καὶ τῶ ἄλλα τῶ σαυῆτων φαρμάκων.

Suspicienti autem in his morbis capitis graui- tatem fortem, aut mentis percussione, omnino abstinendum est à vino: aqua verò in huiusmo- di vtendum est, aut aquosum & album omni- no dandum est vinum, & omnino sine odore, & post illius potum, aqua parum insuper bibe- dum. Ita enim robur vini minus percutit ca- put, & mentem. In quibus autem eorum præci- pue aqua potu vtendum, & quando multo ad- modum, & quando mediocri, & quando frigido, & quando calido, alia quidem alicubi antea di- cta sunt, alia in ipsis occasionibus dicuntur. De alijs autem potionibus, vt quæ ex hordeo, & quæ ex virgati herba fit, & quæ ex vna passa, & quæ ex vna expresse recrementis, & ex tritico, & ex cnico, & myrti granis, & malo punico, & alijs, ubique incidit occasio vtendi ipsis, scribetur iuxta morbum ipsum, vt & de alijs compositis medicamentis.

Colliget fortasse quispiam, ex iis quæ de vini lau- dibus, & aquæ noxis, dicta sunt, omnibus ægrotis, siue longis, siue acutis morbis teneantur, quin & omnibus qui bene valent, vtendum esse vino, a-

qua verò sola nullis. Atque adeò Galenus videtur huic suspicioni fauere, qui libro 7. Methodi ita scri- psit: constat autem Hippocratem nõ in diariis mo- dõ febribus, verum etiam in acutis, ex his quæ de acutorum victu prodidit, vinum dare: at in 6. Epid. siue ipse sit, siue Thessalus eius filius, vinum calidis temperamentis interdicit: idq; non modò cum fe- bricitant, sed etiam per sanitatem. Quippe in cali- da natura suadet, tum refrigerationem, tum aquæ potionem, tum quietem. Nisi fortè copiosius vtend- um esse aqua quàm vino eiusmodi naturis suade- re eum dixeris, vt nonnullis placet. Hæc Gal. qui- bus librum hunc de Ratione victus, tertium præci- pue quem habemus in manibus, & locum ex 6. Epidem. sectione 4. citans, dicit, Hippocratem & be- ne ualentibus & febricitantibus, etiam acutè, dare vinum, præter eos qui calida natura sunt, quibus solis denegat. Quanquam ne hoc quidem alij enar- ratores ferre volunt, sed contendunt, dare Hippocra- tem iis quoque vinum, sed minùs quàm aquam. Ex his verò fieri videtur, vt in nullo morbo denegand- um sit. Si enim in febre, multò magis in alio quo- uis morbo detur, atque si in acuta, multò magis in alia quacunque. Sed & rationi videtur consenta- neum, quia vinum robur auget, concoctionem & vacationes omnes iuuat: aqua nihil horum facit, & insuper lædit multis modis. Morbus autem om- nis virtutis robur desiderat, & omnis qui ex mate- ria pendeat, concoctione aut euacuatione, aut v- troque soluendus est. Omnis igitur morbus gau- debit vino. Huic suspicioni occurrit nunc Hippo- crates, dicēs, in quibus abstinendum à vino est, ob pericula quæ ab illo impendat, & vtendum aqua, quòd etsi virtutes nullas habeat, neque aliud quid- quam sit quàm potus, tamè neq; noxas habet illas, ob quas vinum est periculosum. Vbi suspicio est, in his in orbis acutis, fortis grauitatis capitis, aut per- cussionis mentis, omnino (inquit) abstinendum à vino. Constat verò, si ob imminentis suspicionem, ob præsentem capitis grauitatem multò magis ab- stinendum esse, atque eadem ratione & ob conuul- siones, & resolutiones neruorum. Nam caput & spinalem medullam, & neruos, pariter lædit. Non solùm autem ob hæc, sed & ob febris magnitudi- nem, & ob fluxiones abstinendum à vino est. Nam febres auget, calidũ cum sit, & fluxiones etiam au- get. Ob hanc enim causam in recentibus vlceri- bus iubet vti aqua. Ergo in febre acuta, quæ magna sit, præcipue si cum inflammatione consistat, est abstinendum à vino. Sed si hæc ita habent, profe- ctò iam videtur, vix vquam in acuto morbo posse habere locum vini potus, atque in chronico etiam raro. Nam quotusquisq; morbus acutus, sit sine in- flammatione interna, aut febre magna, aut capitis dolore, præsentis, aut qui timeatur, aut metu delirij, aut conuulsionis, aut raptus materiæ in partem ali- quam principem? vel diuturnus, sine fluxione in partem aliquam, aut neruorum resolutione? Itaq; habet vinum comoda maxima, & maxima peri- cula, vt qui hæc respiciat, nunquam eo vti audeat, qui illa, vtatur semper. Quid ergo agendum? Cer- tè æstimanda pericula, & comoda, & vt illa erunt grauia, aut hæc necessaria, ita dandum vinum aut aquam ægrotantibus, siue acutè, siue chronicè: exempli gratia in peripneumonix initiis, raro dari vinum oporteat, quòd antequàm vacuatũ corpus sit, periculum

C
D
E
F
G

periculum augendi fluxionè, & inflammationem, A & raptus materix in caput, est maximum, neces- sitas verò educendi sputum, nondum maxima. Va- cuato verò iam corpore, & capite firmo, & sputo co- cto difficili & contumaci, dare licebit vinum, quòd concoctionis, & excreationis necessitas vrgeat, & pericula fluxionis non admodũ immineant. Quòd si vtraque indicatio videatur vrgerè, & alia ex parte necessarium, alia ex parte non sine periculo, vinum esse videatur, deligendum aliquod tunc temporis est vinum, debilissimum, vt quòd aquosum & album, & odore vacas, illud enim commoditates vini me- diocriter præstat, & pericula non valde inferet. Correctione præterea vtendum ad hoc est, vt ad alia omnia quæ vehementia sunt, vti solemus. Cor- rigitur maxima noxa à vino, ea præcipue quam in- fert capiti, hausta aqua frigida mox ab epoto vino, vt cohibeat eius vapores: hauriatur verò pauca, ne vini comoditates omnino tollat. Sed est alia ratio qua vtimur, cum ægrotis, & ab aqua & à vino, timemus: vti scilicet decoctis quarundam rerum, & aquis medicatis. Siue enim desideretur sputi e- ductio, siue copiosa mistio, siue deiectio, siue in to- tum corpus distributio, est certè decoctum quod præstare possit, non minùs strenuè, quàm vinum. Solam arbitror illam virium celerè reparationem, quam præstat vinum, nulla alia potione æquè sup- pleri posse. Atque ita cum pericula vini multum vr gent, nihil est aliud, quod nos vino vti cogat, quàm debilitas, ob hanc verò quibusuis alijs repugnantibus, omni in morbo vinum cõcedimus, maximam autem oportet consuetudinis rationem haberi, vt consuetis vti mero, raro, & nisi ob magna pericula omnino denegemus, consuetos aqua, nunquam nisi ob maximam necessitatem vino vti cogamus, consuetis diluto, tollamus ob mediocres timores: in quibus autem (inquit) eorũ præcipue aquæ po- tu vtendum, & quando multo admodum, & quan- do mediocri, & quando frigido, & quando calido, partim antea dictum est, partim dicitur in ipsis oc- casionibus, hoc est, in singulorum morborum cura- tionibus. Mihi verò dictum est copiosius in com- mètariis. Ex alijs verò quæ Hippocrates addit, constat Hippocrati & vetustissimis Medicis, multo- rum potuum, siue serapia vocare velis, siue secus, fuisse vsum. Contrà ac quidam scioli putant, qui vt nimis studiosi veterum Græcorum videantur, solis mulla & oxymelite vtuntur. Hippocrates verò meminuit medicinalium potionum, ex hordeo, ex tritico, ex herbis, ex vna passa, & ex vna regre- mentis, ex cnico, ex granis myrti, ex malo punico, & quasi pauca nominauerit, addit, & alijs. Quæ quid aliud sint quàm nostra serapia, modo parandi for- tasse exiguum quiddam differètia? atqui quasi hæc valde simplicia sint præ alijs, quibus vtentur, di- cit, vt & de alijs compositis medicamentis. Vteban- tur itaque antiqui plurimis potionibus, & omnige- nis, simplicibus, cõpositis, & compositioribus. Lo- quutus tamen est de dictis quatuor, vt de simplici- bus, aut omnino exiguam habentibus compositio- nem, & ad victum acutorum pertinentibus, de reli- quis loquutus in singulorum curationibus, quas se scripturum deinceps plurium iam pollicitus est, siue id quarto libro qui mox sequitur, præ- stiterit, siue aliquo alio, qui non extet.

Διατρὸν ἢ συχνόισι τῶ νεσῆμάτων ἀρήγοι αὐ χρεα- μύνοισιν, ἐς τὰ μετῶ ξυωχέως, ἐς τὰ δῖ ἔ. ἐστὶ ἢ ὅτε ἡσόν χρήσειον, δια τῶ ἀπαρσποδασίῳ τῶ αὐθρῶ- πων. ἐν ὀλίγησι γὰρ οἰκίησι παρσποδασίῳ τὰ ἀρ- μενα, καὶ οἱ θεραπείοντες ὡς δῖ. εἰ ἢ μὴ περιγὰλως λάβοιτο, βλαπτοῖτῶ αὐτῶ σμικρῶ. καὶ γὰρ σπέπης ἀκρί- πης δῖ καὶ ὕδατῶ Διὰ ψιλῆ, καὶ ἔλατρε συχνῶ, καὶ μὴ λίαν λάβω, λέω γὰρ μὴ ἔτω δῖοι. καὶ μάλιστον μὲν μὴ σμῆχεδῶ, λέω ἢ σμῆχηται, θερμῶ χρεέδαται αὐτῶ, καὶ πολλὰ πλασίῳ, ἢ ὡς νομίζῶ, σμῆχηται, καὶ προσκαταχέιδῶ μὴ ὀλίγω, καὶ ταχέως μετακα- ταχέιδῶ. δῖ ἢ ἢ ὅδῶ βραχέης ἐστὶ πῦλον, καὶ ἐς δῖ ἐμβατον, καὶ ἐς δῖ ἐμβατον. εἶναι ἢ τῶ λυόμενον κῶσμιον, καὶ σιγηλὸν, καὶ μὴ ἐν αὐτῶ προσεῖεραζῶ, ἀλλῶ ἀλλῶς καὶ καταχέειν, καὶ σμῆχεν. καὶ μετακέρσ- σμα πολλὸν ἡπιμῶδῶ, καὶ τὰς ἐπαντλήσις ταχέως ποιδέδῶ, καὶ ἀπόγγοις χρεέδῶ αὐτῶ ελεγγίδος, καὶ μὴ ἀγαυὴν χρεέδῶ τὸ σῶμα. κεφαλῶ μέντοι αὐεξήρατῶ χρεῖ ὡς οἷον τε μάλιστε, ἢ ἀπό ἀπόγγο ἐκμασομένῳ, ὁ μὴ Διὰ ψυχέδῶ τὰ ἀκρεα, μῆτε τῶ κεφαλῶ, μῆτε τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ μῆτε νεορόφῶ- τον, μῆτε νεοποαν λάεδαται, μῆ ἢ ῥοφέειν, μῆ ἢ πίνειν ταχῶ μῆ τὸ λατρεόν. μέγα μέντοι μέρ ὁ χρεῖ νέμειν τῶ καμνονῶ, ἢ ὕγιάνων ἢ φιλολάτρε ὁ ἀγαυὴ, καὶ εἰ- δισμέν ὁ λάεδῶ, καὶ γὰρ πῆξοσι μάλιστον οἱ τοιοῖδῶ, καὶ ὠφελείῳ λυσάμενοι, καὶ βλαπτοῖτῶ μὴ λυσάμενοι.

Balneum verò in multis morbis opem tulerit vtentibus, ad aliquos quidem assidue, ad aliquos autem non. Est autè cum minùs vtendum est, propter malum apparatus hominũ. In paucis enim domibus parata sunt instrumenta, & q̄ minifrent, vt oportet. Si autè non perbellè lauatur, ledetur sanè non parum. Nam & tugurio sine fu- mo opus est, & aqua larga, & copioso balneo, & non valde largè affuso, nisi sanè ita opus fuerit. Et magis quidem non fricari, si autem fricetur, calido ipso vti, & multiplici magis quàm quis existimet, smegmate. Et affundere non pauca, & celeriter diffundere. Breui quoque via ad solium opus est, ad facilem ingressum, & ad fa- cilem egressum. Esse autem & eum qui lauatur moderatum, ac tacitum, & nihil ipsum facere, sed alios & perfundere, & fricare. Et multam temperaturam aque paratam esse, & infusiones celeres fieri, & spongy vti pro strigili, & nõ val- de sicca inungere corpus. Caput quidem sicca- ri oportet, quàm maximè possit, & ab spongia extergi, & non refrigerari extrema, neque ca- put, neque aliud corpus. Neq; recens accepta sor- bitione, neque potu, lauari, neque sorbere, neq; bibere citò post balneum. Magnam quidem par- tem tribuere oportet ægrotanti, si sanus valde a- micus balneorum fuerit, & consuetus lauari. Appetunt enim magis hi, & iuuantur loti, & leduntur non loti.

C
D
E
F
G

Videtur præter institutum adscriptam esse hoc loco tractationem hanc de balneis, non est tamen omnino. Nam cum de aqua differeret, & eius duplex usus sit, alter in portione, alter in lotione, ac de primo hætenus dictum sit, haud sit valde parergo, ad secundam tantisper digredi, maximè cum tam frequens fuerit antiquis balneorum usus, vt in rebus pertinentibus ad victum haberentur. Erant verò, vt nunc quoque quibusdam vrbibus, duplicia balnea, quædam communia omnibus, quædam priuata, & quæ vnusquisque sibi parabat domi: porrò communia duplicia, quædam naturalia, quædam arte facta: arte facta & communia, habebant quatuor cellulas, primam in ipso aditu plenam aere calido, quo exuebantur: secundam aqua calida, tertiam frigida, quibus immergebantur: quartam rursus aere calido, quo induebantur. Porrò balneari potest quispiam secundum totum corpus, dicereturque id balneum vniuersale, aut secundum partem aliquam, dicereturque particulare, vt cum caput lauamus, aut crura, aut manus. Rursus balneum, siue commune, siue priuatum, siue naturale, siue arte factum, siue vniuersale, siue particulare, esse potest simplex ex aqua dulci, aut compositum, seu medicamentosum, vt falsum, nitrosum, sulphureum, aut aluminosum, aut decoctione herbarum, radicum, aut rerum aliarum paratum. Constat hinc Hippocr. de simplici balneo solum agere, nam de foliis aquæ lotionem. Constat quoque in balnea communia solum abire eos qui bene valent, aut duci eos qui ægrotant chronicè: qui enim ægrotant acutè, vt peripneumonia, aut pleuritici, domi lauantur priuatis balneis iuxta lectos, proinde Hippocrates de priuatis agit hinc, quanquam quædam dicit in commune ad omnia balnea pertinere. Nam commendat in primis balneum in commune, quod vtilissimum sit, & opem ferat vtentibus in multis morbis. Merito sanè est ad multa vtile: nam humectat, coquit, & laxat, & inde medetur arefcitibus, morbos maturat, euacuationes manifestas promouet, insensibiliter euacuat, & lassitudines doloresque soluit. Neque tamen omnibus vtendum balneo est, neque æquè omnibus, sed ad aliquos quidem assidue, ad aliquos raro, ad aliquos omnino vtendum non est balneo, adhibitis quibusdam distinctionibus, quas Io. lib. Methodi ex professo Galenus scripsit. Ex sunt: Qui cruditatibus laborant, aut nimia quorumcumque prauorum succorum redundantia, aut multitudine, siue quæ ad vires, siue quæ ad vasa dicitur, aut inflammatione aliqua interna, aut citra hæc fluxione aliqua periculosa, hi omnes ad balneum ducendi non sunt: neque sanè alij, in inuasionem, vel incremento paroxysmi, neque ante inclinationem. citra hæc autè ad plurimos morbos est maximè opportunum remedium balneum. Ad vtendum verò pluries aut minus, præcipua consideratio præter necessitatem quæ ex affectione pendeat, est, qua consuetus sit balneo, aut desuetus homo. Verum hæc Hippoc. ipse docebit. Cum ad omnia auxilia, quibus Medici vtuntur, necessaria sint instrumenta idonea, & idoneus apparatus ad rem rectè peragendam, tamè ad balneum multò magis, & multò cum maiori periculo carere quapiam ad apparatus pertinenti, possit, quod balneo vtitur, quàm qui quodcumque aliud auxilium suscipit: & apparatus balnei, est multò minus paratu facilis. Nam quo quis sanguinem mittat, aut

expurgetur, aut clysterem recipiat, nunquã deest: tamen quo balneetur, raris domibus est. Proinde Hippocrates apparatus totum describit, dicitque non semel, siquid desit, abstinendum à balneo esse, etiam si alioqui putetur futurum vtile. Est autem (inquit) cum minus vtendum est, propter malum apparatus hominum: in paucis enim domibus parata sunt instrumenta, & qui ministrent vt oportet (constat eum loqui de priuatis balneis) si autè non lauetur perbellè, id est, nulla re ad optimum apparatus necessaria deficiente, lædetur non parùm. Nimirum balnea, vt, si rectè quis eis vtatur, sunt vtilissima, ita si quid desit, periculosa. Describit deinde apparatus necessarium, & quæ à ministris agi debent, dicens: nam & tugurio sine fumo opus est (fumus enim replebit caput mordente spiratione) & aqua larga, ac balneo copioso (ad immergendum scilicet corpus, ac si quæ corporis pars extra balneum relinquatur, perfundendum) & non largè (inquit) affuso, nisi sanè ita opus fuerit. Quod vt intelligatur, scire oportet, quosdam esse balneandos blandius, quosdam vehementius, aut (vt ita dicitur) durius. Qui blandius lauantur, non largiter & vi quadam affusa aqua, sed parcius & velut tantum admota lauantur, ipsi quidem nihil agentes, ne veciferantes quidem, sed omnia peragentibus ministris, neque fricantur, neque strigili liccantur, sed ad motis spongiis, aut linteis: & per breuem viam ducuntur ad solum aquæ, estque (nequid laborent) facilis aditus & exitus balnei: lauantur verò ita, qui cum magna extenuatione, vt hæctici, lauantur, aut ægrotantes morbo acuto, vt peripneumonia, aut pleuritici, aut ardente febre laborantes. Neutri enim horum laborare plurimum possint. Alij in balnea descendunt, robusti adhuc, neque ægrotantes acutè, sed ob morbos quosdam apparatus, aut diurnas passiones. Hi durius lauantur, nam aqua in eos largè & violenter infunditur, & ipsi met sese lauant, & manibus fricant: longa an breuis via ad balneum sit, facilis an difficilis aditus & exitus, nulla cura est: & fricantur in balneo (fortiter præcipue qui ob scabiem, aut lepram; aut denique vitium cutis lauantur) smegmate aliquo, seu medicamento extensorio, aut fricatorio, vt sapone, aut furfuribus, aut fabacea farinaceæ farina: quibus quidem medicamentis qui debiliores sunt, non debent vti, sed lotionem sola, & inunctionem ex oleo. Quod si simul cum desiccatione corporis aut morbo acuto accedat affectio aliqua cutis, aut ob sorditiam cutis ex ceratis, aut cataplasmatibus, quibus quis antea sit usus, opus sit deterfione quapiam, ea fiet moderatè pauco smegmate, & eo diluto, vt pro sapone, eius spuma ex aqua. Et id quidem abluetur à cute citò superfusa aqua. Enarremus ergo nunc verba eò redeuntes vnde egressi sumus. Loquitur de balneandis per acutos morbos, quique tractandi sunt blandius: proinde dicit, & non valde largè affuso, nisi sanè ita opus fuerit (hoc dicit quia sunt alij qui tractandi sunt durius, ne quis existimaret, nullum aliter esse balneandum, quàm hinc dicitur) & magis quidem non fricari expedit: si autem fricetur, ob sordes scilicet cutis, aut eius aliquod vitium, vt oportet smegmate calido, & multiplici, hoc est, multa aquæ in ipsum infusione facta multiplici, itaque diluto plusquam quis existimet, vt ita vires amittat: calido verò actu, vt, remissis etiam viribus, possit

possit extergere, nam & sola ipsa aqua calida abluat & extergit: Et affundere non pauca & celeriter diffundere, hoc est, postquam sinegma dilutum & calidum admoueris, non permittere diutius ibi consistere, sed affusa insuper in corpus non pauca aqua, celeriter diffundere, ac dissoluere. Breui quoque via ad solum opus est, & ad facilem ingressum & facilem egressum. Esse autem & eum qui lauetur moderatè ac tacitum, & nihil ipsum facere, sed alios perfundere & fricare. Hæc omnia, ne ille laboret: quæ addit, ne alia ratione lædatur. Multam temperaturam aquæ paratam esse, hoc est, habere ad manus copiam aquæ variè temperata, ne desit tepida & paulò calidior & frigidior, vt erit opus. Hoc autem fit, paratis calida & frigida seorsum, & infusis vt res exiget, si balnei aqua calidior quàm opus sit, esse videatur, infusa frigida: si videatur fieri iam frigidior, infusa calida. Et infusiones (inquit) oportet celeres fieri. Sed quo pacto cum antea prohiberit largiter affundere, nunc iubet celeres infusiones fieri? Si enim licet celeriter infundere, certè & cum impetu infundetur, ita autem nihil prohibet & copiosè infundere. Certè hinc rectè mihi videtur Galenus interpretari, celeres dici, infusiones crebras. Nimirum quum ægroti qui lauantur, raro toto corpore sint submersi, necesse est in partem corporis, quæ extrà est, aquam infundi, ne autem pars nuda, destituta ab aqua, alteretur ab aere, oportet crebras, & citrà intermissionem fieri infusiones. Et quoniam hæc corpora blandius tractari, neque fricari debent, spongiis oportet vti pro strigili. Nimirum in balneis vti solebant strigilibus duris, ex lapide, aut metallo quopiam, aut durissimis lignis, ad extergendas sordes. In his verò quos duriter fricare timeamus, siccare debemus corpora, ad motis solum spongiis, aut linteis, neque his summè siccare oportet, sed nondum valde siccè inungere corpus, oleo scilicet communi quo in postrema balnei parte vtentur, ne recens rarefacta à balneo, læderentur ab aere corpora. Verum etsi reliquum corpus exactè siccare, nihil interest, caput siccare debet maximè possit, & spongia extergi, quia si quid humoris in capite relinquatur, catarrhi inde excitabuntur, qui in omnibus huiusmodi morbis sunt periculosissimi. Eadem ratione cauere debet ne refrigerentur extrema, neque caput, neque reliquum corpus. Hæc de apparatus ad balneum necessario. Dicit mox quædam pertinentia ad balnei horam: Neque oportere mox ab accepto cibo, vt balneo, neque mox à balneo, accipere cibum. Quia siue recens accepto, vtaris balneo, siue antequàm motus balnei conuenerit, accipias, cibis distribuetur in tempestiue, & coquetur malè, naturali calore cum sanguine versus cutem euocato. Neque solum à balneo totius corporis abstinendum ab accepto cibo, sed & partis cuiuspiam. Non enim mox ab accepto cibo vtendum capitis aut hypochondriorum irrigatione, in quibus morbis iis vtimur, nisi raris quibusdam passionibus, vt cum caput irrigamus conciliandi somni gratia, tunc enim à cœna vix deuorata lauamus: nimirum vt id ipsum fiat, quod in alijs ægrotis timeamus, repleatur scilicet caput. Eadem ratione licet arefcitibus dare, vixdum à balneo egressis, quin & in ipso balneo lac, aut succum alium humectantem, & mutationis facilis. Quia enim mutationis facilis est, non lædit, etsi properet distribui, & citò mul-

tumque distributum imbuit corpus penitius, humectatque magis. Tandem dicit, magnam partem tribui oportere ægrotanti, hoc est, plurimum agendum iuxta illius consuetudinem, si sanus valde amicus balneorum fuerit, & consuetus lauari. Appetunt enim magis hi, & iuuantur loti, & læduntur non loti. Itaque qui consueti sunt lauari, aut toto corpore, aut capite, aut cruribus, non nisi maximis causis sunt ab iis lotionibus omnino arcendi, quod si affectio per se non impediatur, sunt etiam lauari cogendi. Vnde redarguitur quorundam vulgarium Medicorum religio, qui ne manus quidem calida permittunt ægrotis lauare, neque mutare lineas tunicas, neque syndones lecti, etsi in unctionibus maximè maculauerint, sed multos mūditiæ assuetos, sorditiæ conficiunt.

Ἀρμόζει ἢ ἐν περὶ πνευμονισι μᾶλλον, ἢ ἐν καύσει τοῦ ἐπίπλου. καὶ γὰρ ὁ δὴ ὡς τὸ καὶ πάλαι, καὶ σήματα, ἔμεταφρενον παρηγορημένον ἐστὶ τὸ λυτῶν. καὶ πνεύλα περὶ πνεύλα, καὶ ἀναγωγόν, καὶ εὐπνοον, καὶ ἀσπυον, μαλθακτικόν γὰρ καὶ ἀσπυον, καὶ τὸ ἐπιπλαίαι δερμάτι. καὶ ἐρηπικόν ἢ, καὶ καρθαίλου λύει, ἔρινας ὑγραίνει. ἀρμόζει ἢ ἐν λυτῶν ποσῶντι παρέσιν, ὡν παύτων δὲ. καὶ μάλιστα τῆς ἀρμόσειας εὐδία πρὸς ἢ ἐνὸς ἢ πλεονόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέσιν τὸ λυτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον βλάπην. ἐν γὰρ ἑκάστω αὐτῶν, μετὰλλω φέρεται τὸ βλάπην, μὴ ἀρμόσειας ἀπὸ τῶν ὑπουργῶν, ὡς δὲ.

Congruit autem omnino magis in peripneumonia, quàm in febribus ardentibus: etenim mitigat dolorem lateris, pectoris, & dorsi: sputum maturat, & educit, & facilem respirationem facit, & lassitudines soluit: emollit enim etiam articulos, & cutem extremam: & urinas ciet: & capitis grauitatem soluit, & nares humectat, bona igitur balneo tot sunt, quibus omnibus est opus. Verum si in preparatione deficiat vnum quiddam, aut multa, periculum est, vt balneum non prosit, sed magis lædat. Vnum enim quodcumque ipsorum magnam læsionem affert, non preparatum à ministris, vt opus est.

Incipit dicere, in quibus affectionibus prosit, & in quibus lædat balneum: quanquam ego dixi iam antea, ipsa necessitate enarrandi priora verba coactus hanc tractationem anteuertere. Dicit congruere in peripneumonicis magis quàm in febribus ardentibus. Quia calidum cum sit, & humidum, maturat sputum, & educit, atque ita tollit dolorem lateris, pectoris, & dorsi, quæ pars posterior thoracis est. Quæ omnia ad peripneumonias sunt apprimè necessaria. Sed cur ad peripneumoniam meminit doloris lateris? suspicor hinc peripneumonias vocare non pulmonis solum inflammationem, sed omnem intra thoracem consistentem, ob commune accidens difficilis respirationis, ac proinde vsum esse voce multitudinis, dicentem, in peripneumonia. Sed dices, si rectè antea diximus, atque ex Galeni sententia, vtendum non esse balneo in iis, quibus multitudo, aut magna cacochymia, aut ad fluxiones

magnus apparatus, aut inflammatio interna, quo pacto possit congruere peripneumoniz, cui certe ea omnia adfunt? Non profecto antequam fluxio cessauerit, & maxima pars copiz misione sanguinis, ac fortasse etiam pharmaco, euacuata sit, & tumor subsidere inceperit: tunc enim fluxionis periculum desit, & concoquendi ac excreandi necessitas instat. Cum itaque inflammatione in parte aliqua interna consistente, balneum denegat Galenus, æquum est intelligere, ante inflammationis inclinationem. Voco autem nunc inclinationem inflammationis, eam quæ est ipsius tumescentiæ. Tunc ergo vtilius est peripneumonici, quam ardete febre laborantibus: non quod his quoque vtile non sit, si tempestiue suscipiatur, puta magna parte excrementorum vacuata, & succis iam coquendis, sed quod plures utilitates peripneumonici præstet. Illis enim reliquias succorum in venis coquit, calorem temperat, & quasdam euacuationes, si fiant, promouet: his præterea & sputum maturat, & educit, & spirationem facilem reddit, mitigat dolores pectoris, & laterum, & dorsi. Dicit deinde Hippocrates alias balnei laudes, quæ non ad peripneumonicos solum, aut febribus ardentibus occupatos pertinent, sed in commune dicuntur. Soluit scilicet lassitudines, nam emollit articulos, & cutem extremam laxat. Quare siue spontaneis, siue non spontaneis lassitudinibus quis teneatur, nulla ratione melius sibi prospiciet, quam balneo, nisi tanta multitudo aut cacochymia teneatur, vt opus sit prius mittere sanguinem, aut expurgare. Velut si quis ex longo itinere lassatus veniat, si multitudine se sentiat laborare, bene fecerit mittens sanguinem prius, deinde de balneo vtens, aut si simul bilis aliquid quod notatu dignum sit, collegerit, aliquid etiam ante balneum accipiens, cibi leuioris, qui aliu leuiter subducatur, vt casæ fistularis. Si autem nihil horum habeat, balneo recreabitur: quod si neque tantam multitudinem cacochymiamve sentiat, vt illis euacuationibus cogatur vti, neque tam exiguam, vt in balneo audeat ingredi, in ea hæsitatio, fatius sit abstinere ab vtriusque, & a victu attemperante & quiete sola, remedium petere. Ita & qui sponte lassatum se sentit, ac proinde morbum timet, nisi multitudinem aut magnam cacochymiam sentiat, & alioqui lauati consueuerit, balneo se possit præseruare: alioqui manifestis euacuationibus debet vti, præcautionis gratia: vterque tamen si multitudine aut magna cacochymia laboras balneum ingrediat, morbos inde sibi fecerit, in quos fortasse alioqui non incidisset: plenus, fluxiones multas, atque ita fortasse periculosas inflammationes, cacochymus, rigores mox, deinde & febres putridas. Vnde fit, vt cum lassitudine phlegmonosa nunquam sit in balneum eundum, sed secundam venam prius, cum tenuia aliquando, cum vlcerosa autem sæpius, semper autem quibus dictorum nihil magnoperè subfit, & consuetudo sit lauandi. Addit Hippocrates, & vrinam ciet: quæ verba aut seorsum accipi possunt, aut quasi ea verba antea dictorum causam contineant. Nam balneum vrinam ciere potest, & vrinam cians, lassitudines soluit. Nam vt aphor. 74. sect. 4. dicitur, vrina multa & crassa in febribus quas lassitudines comitatur, fieri solet, & liberare ab abscessu in articulos. Eadem ratione soluet lassitudines, & faciet plurimum ad articulorum emolli-

nem. Ciet verò balneum vrinam laxans vias, & liquans succos, atque ita faciens exire, si quid obrurat. Eadem ratione prodest etiam mulieribus quibus menstrua non fluunt, ob viarum angustiam, & vterorum densitatem, & succorum crassitiam, atque adeo multas quæ his causis non concipiunt, ad conceptiones reddunt idoneas. Capitis etiam grauitatem soluit, & nares humectat. Cõstat verò narium humectationem desiderari, in iis solum, quibus siccat sunt plurimum: quibus si caput doleat, consentaneum est, narium humectatione solutū iri. Nam euacuabitur doloris causa. Humectantur verò quæ sicca erant nares, cum quod crudum erat, coquitur, quod concretum, liquatur, quod ficcum, humectatur, quod adstrictum, laxatur. Hæc verò facere natum est balneum. Vt ergo pectoris dolorem soluit, educens sputum, ita tollit dolorem capitis, humectans nares. Hæc omnia bona præstat balneum, verum est periculosum auxilium, vt antea etiam dictum est, si quid eorum quæ ad apparatus pertinent, desideretur.

Ημισυ ἢ λείαν κηρός, οἷσιν ἡ κοιλίη ὑγροτέρα τῆ κηρῶ ἐν τῆσι νόσοισιν. ἀπὸρ ἔδ' ἐ οἷσιν ἐρήκη μάλλον τῆ κηρῶ, καὶ μὴ περὲ λυγρή. ἀλλ' ἔδ' ἐ στυ γερωμίας ἢ λείαν, ἔδ' ἐ δὴ στυ ἀσώδεας, ἢ ἐμεπκῆς, ἔδ' ἐ τῆς ἐπικερδισμίας χολῶδες, ἔδ' ἐ τῆς ἐκρινῶν αἰμορραγέντας, εἰ μὴ ἔλασον ἔ κηρῶ ῥέοι. τῆς δ' ἐ κηρῶς οἷδας. ἢ δ' ἐ ἔλασον τῆ κηρῶ ῥέοι, λείαν. ἢ π' ὅλον τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἀλλὰ ἀρηγή, ἢ π' ἑ κεφαλῶ μῆνον.

Minimè autem tempestiuum est lauare quibus alius humidior est quam conueniat, verum neque quibus sistitur magis quam conuenit, & non est soluta prius, neque eos quibus vires languent, lauare oportet, neque fastidiosos, aut nau seabundos, neque eructantes biliosum: neque quibus ex naribus sanguis fluit, nisi fluat minus quam oportet (nosti autem opportunitates) si verò minus quam expedit, fluat, lauare: sine totum corpus plusquam alia tuet, siue solum caput.

Galenus intelligit non oportere lauati eos, quibus alius humidior sit quàm conueniat, quia excrementa rapietur in corpus, & sistentur deiectiones: Ego verò nõ ob hoc solum (sæpe enim hanc ob causam lauare oporteret eos, quibus est diarrhœa, vt cessaret scilicet) sed quia si succorum vitiosorum plus est, quàm vt à balneo reuelli versus cutem possit, magis soluetur alius liquatione succorum, & laxatione humectationeque intestinorum, & vasorum quæ ad illa pertinent: sin autem tam exiguum excrementorum iam restat, vt à balneo distrahi possit, fatius sit iam iam sponte cessaturam diarrhœam dimittere, quàm ob rem minimè necessariam, corpus totum vitare. Sed neque quibus sistitur magis quàm conuenit, balneum concedit, addens verò: Et non est soluta prius, causam aperit. Nimirum quibusdam est alui adstrictio, quæ succedit copiosæ alui solutioni, vt plerumque expurgationi ex pharmaco. Tunc nihil est incommodi, si quis balneo vtatur, sin autem non prægressa euacuatione, adstricta sit, plurimum fæcum & sordium cõtinuerit. Diximus

ximus autem antea pleno alimentis ventre lauandum non esse, quanto minus, pleno excrementis. Lauare igitur tales non oportet, nisi alius sit soluta prius. Nimirum si illos ad balneum ducere aliqua ratione cogamur, debemus clystere prius excrementa subducere, vt admittendum sanguinem solemus facere. Neque eos (inquit) quibus vires languent, lauare oportet. Nimirum auxilium hoc euacuatorium est non in istrenue, quapropter vires desiderat, quibus feratur. Non est autem quod Medicus contemnat eam euacuationem, quæ balneo agitur, quasi exiguam, & minimè dignam mentione: mihi enim contigit videre ex vna longiuscula, & cum vehementioribus superfusionibus facta, lotionem, in balnei aqua, sordium & lentæ pituitæ & crassæ, & quæ non videri solum, sed in longū etiam trahi digitis & palo poterat, plus eo quod per copiosissimam misionem sanguinis duci solet, haud absimile ei quod in pelui, ex venæ sectione in talo, apparere consuevit. Itaque virium rationem habere oportet. Non tamen proinde hecticos à balneis arcebimus, sed pro virium ratione lauabimus, plus aut minus, blandius aut durius, atque aliquos quidem nullatenus. Neque fastidiosos, inquit, nec nau seabundos, nec eructantes biliosum, nimirum hæ noiæ sunt cacochymiz magnæ, per quam negauimus lauati oportere. Neque quibus (inquit) ex naribus sanguis fluit, nisi fluat minus quàm oportet: si verò minus quàm expedit, fluat, lauare expedit: siue totum corpus utilitatem capiat à sanguinis fluxu, plusquàm ab alio quopiam auxilio, vt quod in multitudine toto corpore laborat: siue caput solum, vt quibus id solum plenum est. Huius causa haud dubiè est, quod balneum promouet fluxionem sanguinis, liquans illum, & laxans venarum oscula. Cõstat verò hoc intelligi de balneo aquæ calidæ aut tepidæ. Immersio enim in frigidam, sistit sanguinis fluxiones, quod mulieres quotidiano experimento didicerunt, ac proinde frigidæ occursum, cum menstrua illis fluxerunt, reformidant. Nos quoque frigidam infusione, & partibus quibusvis corporis in frigidam demissis, scimus fluxum sanguinis ex naribus sisti solere, atque adeo vnde cunq; sanguis fluat, ad motio frigidæ proderit, præterquam si ex interna parte fluat, ac præcipuè si ex pulmone: tunc enim refugiens versus cor sanguis, fieri potest, vt circa pulmonem magis redundet. Verum calidum balneum omnes sanguinis euacuationes auget, & pinde vitandum est, nisi cum euacuatō est opportuna, neque tamen procedit satis pro indigentia. Dicit per paranthefin, nosti autem opportunitates: quasi dicat, occasiones sanguinis euacuationi opportunas, non est præsentis loci scribere, sed ex aliis rescire oportet: ex operibus scilicet, quibus de crifibus agitur, & bonæ ac malæ iudicationis conditionibus. Sunt verò multa ad hæc rem pertinentia, sparsim scripta in Aphorismis, Prognosticis, & Epidemiis, ac ferè aliis omnibus Hippocratis libris.

Ἦν ἔν αἱ ἀρσενικάι εἰσιν ἐπιτήδειοι, καὶ ὁ κάμων μέλλη εὖ δεξάσθαι τὸ λυτρὸν, λείαν ἢ ἐκάτης ἡμέρης. στυ ἢ φιλολυτρῶνας καὶ δὲ τῆς ἡμέρης εἰ λείοι, ἔδ' ἐν ἀμάρτοις. ἢ λυτρίοι,

ἂ τοῖσι ὅλοισι πῆσι ἀνήσι χρεομύοισι, ὡς ἂν πάλυ μάλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι χυλῶ μῆνον χρεομύοισι. ἐνδέχεται ἢ καὶ τέτοισι ἐνίοτε ἡκίστω ἢ τοῖσι πῶτω μῆνον χρεομύοισιν. ἐστὶ ἢ καὶ οἷσι τέτων ἐνδέχεται. περὶ μὲν ῥεωδῶν ἢ ῥη τοῖσι προγεγραμμένοισιν ἔς τε μέλλει λυτρὸν ὠφελεῖν, ἐν ἐκάστῳ τῶν προδῶν τῆς διαίτης, ἔς τε μὴ. οἷσι μὲν ἢ προσδέεται πινῶν κάρτα τέτων, ὅσοσα λυτρὸν ἀγαθὰ ποιεῖ, λείαν, καὶ ὅσα ἀλ' λυτρῶ ὠφελῆται. οἷσι ἢ τέτων μὴδενὸς προσδέεται καὶ πρὸς στυ αἰ τοῖσι τ' σημειῶν, ἐφ' οἷσι λείωσιν συμφέρει, ἔ δ' ἔ λείαν.

Si igitur apparatus sint conuenientes, & agrotus bene suscepturus sit balneum, lauare oportet quacunque die: eos autem qui balnea amant, etiam bis in die lauans, nihil errabis. Vti autem balneis, qui totis pitissanis vtantur, multò magis contingit, quàm qui succo solum vtuntur, contingit autem & his aliquando: minimè autem iis qui vtuntur solo potu: est autem cum & his contingit. Coniectare autem oportet, iis quæ antea scripta sunt: quibus, in singulis victus modis, balneum sit futurum vtile, & quibus, non. Eos enim qui magnoperè indigent aliquo horum bonorum, quæ balneum facit, & in quibuscunque balneum prodest, lauare, quibus autem nullius horum est necessitas, neque vllum est ipsis signorum, ex quibus lauati confert, non oportet lauare.

Citra conuenientem apparatus lauandum non esse, etiam si res alioqui balneum possit, & consuetudinem hominis, in hac consultatione maximum habere momentum, dictum iam antea non semel est. Illud nunc addit, multò magis audendum esse lauare eos, quibus demus totam pitissanam, quibus cremorem, & quibus huc, quàm quibus solum potum. Quod, vt suspicor, eadem causa dicitur, quæ prius iusserat cauere à balneo eos, quibus vires languent. Nimirum vt debilitatos timeamus euacuare, ita etiam eos, quod tenuissimo vtuntur victu, quia metus est ne non possint vtrumque ferre, & euacuationem & inedia, atque hac causa nonnunquam, venam secturi, vel etiam in ipsa sectione, picrocholis cibi aliquid damus, alioqui non daturi, melius censentes, vt certè est, in iis quibus inedia sola non est futura fatis ad perlanandum morbum, & metus est, ne non possint vtrumque tolerare, inedia propter euacuationem, quàm euacuationem propter inedia dimittere. Rariùs itaque ferre poterunt balnea, vtentes solo potu, quàm succo, & hoc, quàm qui pitissana. Atque aliquando ob balneum dabitur succus, cui alioqui daretur solus potus, & pitissana, cui daretur solus succus. Fieri nihilominus potest, vt is etiam qui solo potu vtatur, balneo indigeat, & sustinere possit, ob robur virium, & morbi breuitatem. Itaque in omni victus modo, est qui balneo vti debeat, & qui secus: distinguetur autem ex iis quæ dicta sunt.

MAGNI HIPPOCRATIS
COI DE RATIONE VICTVS IN
MORBIS ACVTIS LIBER
QVARTVS.

ΚΑΥΣΘΗ γίνεται, ἀκόταν αἰαξήραυθέντα πᾶ
φλέβια ἐν θερμῇ ὥρῃ, ἐπιπλάσθηται δερμῆας
καὶ χολώδεας ἰχώρας ἐς ἑαυτὰ, καὶ πυρετὸς πλὺς
ἰσχυρὰ, τὸ, τε σῶμα ὡς ὑπὸ ὀρεοκῆπερ ἐχόμενον, κα-
πῆ καὶ ἀλγεία. γίνεται ἡ ὥς ἐπὶ τὸ πᾶλιν, καὶ ἐκ
πύρεως μακρῆς, καὶ διψῆσθαι μακρῆς, ἀκόταν αἰα-
ξήραυθέντα τὰ φλέβια, δερμῆα καὶ θερμὰ ῥέυμα-
τα ἐπιπλάσθηται.

Causis autem fit, cum siccata venule in a-
stiuo tempore trahunt in se ipsas, serofas &
biliosas humiditates, & febris multa detinet, &
corpus ab ossaria lassitudine detentum, delassa-
tur, ac dolet. Fit autem plerunq; ex longo iti-
nere, & siti longa, cum resiccata venule serofas
& calidas fluxiones trahunt.

MAGNO PERE dubitabat Galenus, sit
hic liber quartus Hippocratis, an non:
quia sunt in eo multa, quæ & sententiis
& verbis illius viri esse videantur con-
sona, multa etiam quæ nullatenus. Mi-
hi in hac hæsitacione certum est, vt soleo, libri enar-
rationem aggredi, quasi Hippocratis sit, & si quid
omnino indignū occurrit, admonere. Incipit nunc
Hippocrates præstare tractationem, quam pluries
antea pollicitus est, de singulis inorbis acutis & eo-
rum curationibus, atque omnium primò agit de fe-
bre ardente, dicens in primis essentiam & modum
quo gignitur, deinde eius signa, postremò curatio-
nem. Nosse autem oportet nomen causi, siue arden-
tis febris, nò ob partem aliquam affectam inditum
esse, neq; ob speciem aliquam succi, sed ob magni-
tudinem & qualitatem ipsius caloris, quòd scilicet
sit multus, mordaxq; toto corpore. Itaque febris
ardens est, per quam totus homo vri videtur. Fieri
potest ob inflammationem aliquam internam, vt
hepatis, pulmonis, ventriculi, septi transversi, me-
senterij, aut alicuius intestinorum: vel citra affe-
ctum vilius partis. Quæ ex partis inflammatione
est, nomen aliud habet quàm ardentis febris, nam
ab inflammatione potius dicitur quàm à febre, vt
peripneumonia, hepatitis, aut pleuritis: Quæ citra
omnem partis affectum fit vrens febris, causus pro-
priissimè appellatur. Constat verò talè continuam
esse. Nam intermittens non potest adeò vrere, cum
intermissione corpora recreentur. Neque sanè ta-
lis ex quibuscunq; succis nata fit fieri, sed ex iis so-
lùm, qui vri plurimum & vrere possint, ii sunt bi-
lis flaua in primis, post hanc verò & falsa pituita. I-
taque exquisitissima febris ex bile syncera fuerit.
Est verò ea febris non semper æquè acuta, nam ne-
que ipsa bilis syncera, æquè acris, sed vt hæc & plus
& minùs acris, ita illa & plus & minùs acuta, vt quæ
dam vel vsque ad quatuordecimum prorogentur,
quædam non vltra primum quaternarium. Porro
quædam harum ex procatarctis causis nascuntur,

A vt longa mora in Sole, longo itinere, aut exercita-
tione nimia, siti q̄ pertinaciter tolerauerit: quædã
sine his, interiùs incipient putredine cientur, vt
scilicet aliæ omnes febres putridæ. Constat hîc Hip-
pocratem præcipuè agere de causo acutissimo exa-
ctè, & qui à causis externis incipiat. Ex iis verò quæ
dicit, præstabitur nobis anfa, quæ de aliis causis, aut
aliter genitis desideratur, addendi. Fit (inquit) cau-
cus, cum siccata venulæ, æstiuo tempore, trahunt
in se ipsas, serofas & biliosas humiditates. Venulas
vocat, capillares venas & arterias, quæ in carnibus
& toto corporis habitu sunt. Hæ ante alias exhau-
riuntur & siccantur, cum quis aut longum iter agit,
aut longam trahit moram in Sole æstiuo, siccata ve-
rò sugunt ex aliis, sugunt verò ante alia ichores, seu
tenuis acrium succorum partes: nam extrahentur
hæ faciliùs, vt tenuiores: & demittentur faciliùs ab
aliis, vt mordaciores: gignetur verò multæ (vt hac
quoq; causa facilè trahatur) vrendo corpore. Sunt
verò biliosæ & serosæ humiditates in venis, quod
in vlcibus, sanies aut ichor: excrementitius succus,
tenuis bilis & feri particeps. His tractis ad exiguas
venulas, incipit totus corporis habitus æquè arde-
re. Constat verò non ex his, quæ ad carnes tracta
sunt, solis, pendere febrem (alioqui esset intermit-
tens) sed ardere simul incipiète toto corpore, com-
buritur bilis in magnis arteriis, ardetq; pariter to-
tus homo, interiùs & exteriùs, idq; maximè ac pro-
priissimè causus est. Fit verò hoc æstiuo tempore,
tunc enim exuri maximè euenit: nò quidem eo so-
lùm tempore, quo ortus iam Pleiadis nondum or-
tus est Arcturus, sed si antea etiam, aut postea, e-
ueniat magnum esse calorem. Nam quòd ad con-
siderationes medicas attinet, temperie definiun-
tur tempora meliùs quàm mensium numero, aut
astrorum exortu. Sed neque ita necesse est cau-
sum sub æstiuo Sole fieri, etsi tunc temporis ple-
runque fiat. Non sunt enim semper congruentes
tempori morbi, neq; solus aer nostra corpora affi-
cit, possuntq; aliis causis fieri, vt causus ex vini me-
ri potu, & acrium esu, etià tempore frigido. Verùm
Hippocrates eius meminit generationis causi, quæ
& frequentissima, & talium causarum, æstiuo scili-
cet temporis, itineris longi, & sitis longæ. Narrans
quæ accidunt ita affecto, dicit, & febris multa deti-
net. Videtur autem hoc frustra dictum. Quid enim
aliud est causus, q̄ febris multa? Calor ipsa febris
est, verùm quia tangibile quiddam, & sensui occur-
rens est, induit rationem ligni, agnosciturq; febris
tactu, quam dignotionè vocamus ex essentia pro-
pria. Calor itaq; qua præter naturam afficit ægro-
tantem, febris est, qua tactum Medici, signū. Cum
ergo dicit, febris multa detinet, iubet vti calore vt
signo. Et corpus (inquit) ab ossaria lassitudine de-
tentum, delassatur. Galenus lassitudine vlcerosa
commentatur teneri hominem, sequutus qd̄ con-
sentaneū videtur, auctoris verba dissimulanter præ-
teriens (nisi fortè aliam habuit in suo codice lectio-
nem,

mem, quæ nunc non extet) mihi verò ea, quæ mox
addit, declarant, Hippocratem hoc signum scribe-
re, non vt causi per se (non enim est) sed vt ita geni-
ti, ex longo scilicet itinere, aut nimia exercitatione
(nam eadem est ratio) qui enim his causis defati-
gati in causum incident, ὀρεοκῆπερ, seu ossium lassitu-
dinem necessariò patientur: quia ossium ligamen-
ta ad articulos, & capita musculorum, ob insignem
laborem, allicient ad sese ichores, plus quàm aliæ
partes, vnde & in ipsas membranas, quibus ve-
stiuntur ossa, quibus periostij nomen est, imbiben-
tur. Hinc verò fiet merito ὀρεοκῆπερ. Igitur quasi de-
claret, in quibus ardentibus febribus ea lassitudo
fit, addit, fit autem plerunq; ex longo itinere. Ad-
dit rursum, & siti longa. Sitim nunc ponit in cau-
sis, paulò post ponet in symptomatis, neq; mirum,
vtrumq; enim est. Multi enim febre sunt correpti,
quia sitim plus satis sustinerunt, moxq; orta febris,
sitim facit. Velut metus & mœstitia diu durantia,
melancholiam afferunt, quã ortam deinde sequun-
tur. Nosse verò oportet, q̄ huiusmodi sunt in mor-
bis, symptomata inquam & causæ simul: vt quoad
fieri possit, illis occurramus. Quæ enim causa non-
dum ortum malum potuit facere, ortum iam auge-
re poterit. Vt ergo curamus melancholicos à metu
& mœstitia semper arcere, ita febricitantes ardente
febre, nò admodum debemus permittere sitim pati.

*Γίνεται ἡ γλῶσσα τρηχέη, καὶ ξηρῆ, καὶ μέλαι-
να κάρτα, ἢ τὰ πᾶσι τὸ νυδῶν δ' ἀκνόμενθ' ἀλγεία,
πάτε ὑποκαρῆ μάλα ἐξυγρὰ καὶ ὠρῶ γίνεται, καὶ
διψᾷ σφοδρᾷ ἐνεσι, καὶ ἀρτυρη. ἐπίοτε ἡ καὶ
πῶς ἀλλὰ ξίης φρενῶν.*

*Fit autem lingua aspera, & sicca, & nigra
valde, & circa ventrè mordetur, & dolet: deie-
ctionesq; liquide & pallidæ fiunt, & sites fortes
insunt, & vigilia: quandoque verò & mentis
emotiones.*

Hæc sunt signa febris vrentis, quorum omnium
causæ ad exustionem & bilem referuntur: Vrens e-
nim calor facit linguam siccam & nigram, & sicci-
tas asperam. Merito verò febris ardēs in lingua ma-
ximè sese prodit, quia ea pars exposita est aeri, qui
expiratur ardente febre calidus, & crebrò trahitur
ac redditur. Vt enim febris maior est, ita respirandi
vsus maior, quare & respiratio maior, celerior, cre-
brior, & calidior, & quò hæc magis habet, eò linguã
magis siccatur. Ita fit, vt linguæ siccitas referat febris
vehementiam, præterquam quòd & fulgines exci-
pit, ex pulmone, ventriculo, hepate, & capite. Nigra
etiam lingua fit exustione, vt & res alia quæcunq;
humoris alicuius particeps, nigrescit fumo obdu-
cta, quin & vt linguam arietinam, aut bubulam, vi-
demus igne exustam, nigram fieri. Verùm oportet
scire, aliquando nigritiem linguæ non fieri exustio-
ne, sed nigri succi redundantia. Nam & Hippocra-
tes 6. Epid. dicit, nigram linguam significare melan-
choliam: constat verò in ardente febre non ob me-
lancholiam esse linguã nigram, sed ob linguæ ipsius
exustionè, tametsi omnibus flaua, vstione in atram
abit, antè tamen quàm in melancholiam abierit, bi-
le adhuc pleno homine, sit lingua nigra in ardente
febre. Duplicem itaque causam habere potest, lin-

A guæ nigrities, humorem nigrum, vel toto corpore
redundantem, vel in oris partes abscedentem: aut
ingentem ardorem. Distinguitur hoc ex adiunctis.
Si simul est lingua sicca & aspera, exustionem signi-
ficat: sin autem citra hæc est nigra, succi speciem. Si-
tes fortes, & vigilia, caloris & siccitatis esse, mor-
sus & dolores oris ventriculi, & mentis emotiones,
& deiectiones liquidas, & pallidas, esse bilis, ventri-
culum, aut caput, affligentis aut per intestina regur-
gitantis, res est notissima. dicens verò mentis emo-
tiones, addidit, quandoque, quia in febre ardente,
B quæ non ob cerebri inflammationè, aut septi trans-
uersi fit, emotio mentis non est perpetua, vt sitis &
linguæ siccitas, asperitas, ac nigrities, sed quandoq;
accidens: nimirum est paraphrenitis, in febris exa-
cerbationibus accidēs, & in remissionibus conque-
scens. Vbi dicit, deiectiones liquidas & pallidas, cõ-
stat nomen illud ὠρῶ generatim accipi, vt & ruffa
& flaua eo nomine contineantur. Quia consentane-
um est, deiectiones ardente febre laborantium
C esse intentioris coloris quàm quæ beneualentium.
Horum verò deiectiones esse ruffas in Prognostico
dicit Hippocrates. Ergo ita affectorum fuerint fla-
uæ: hæc de symptomatis & signis dictæ febris. Con-
tingit autè dubitare, qualia sint hæc signa. Nullum
enim eorū esse videtur pathognomonicum, & pro-
prium, vt carere eo morbus non possit, sed omnia
esse videntur è genere superuenientium, aut afsi-
dentium. Nam lingua sicca, aspera & nigra valde,
& vigilia, & mentis emotiones, superuenientia es-
se videntur, quandoquidem non ab ipso primo fe-
bris insultu hæc apparent, sed cum iam increuit.
Morsus & dolor circa ventrem, & deiectiones liqui-
dæ & pallidæ, videntur esse afsidentia, nullo enim
febris tempore fiunt necessariò, & quocunq; tem-
pore possunt fieri. Iam verò sitis fortis, neque vide-
tur à principio febris fieri, sed cum iam est magna:
sed neque postquam ad magnum incrementum fe-
bris venerit, & ardentis nomen iam meruerit, ne-
cessè est sitim adesse fortem. Nam vt in aphorif. 54.
E sect. 4. dicitur, quibus siccæ tussis parum irritantes
in febribus ardentibus, hi non ita valde siticulosi
sunt. Porro sect. 1. 1. Epidem. narratur constitutio
quædam febrium ardentium, per quas, vt ipse nar-
rat, non sitiebant, quanquam profectò non tussie-
bant. Porro quàm plurima exempla occurrunt, il-
lo opere, febricitantium febribus acutis, qui non si-
tiebant. Videtur tamen oportuisse describi febre
signis propriis & pathognomonicis: ex iis enim quæ
abesse possunt, non potest teneri certa notitia. Cer-
tè Hippocrates non tam distinctè consuevit trade-
re morborum signa, & singula genera seorsum, ac
Galenus, & post illū alij. quia etsi omnium bono-
rum fuit parens, & omnium iecit velut fundamen-
ta, tamè non omnino excoluit, neq; digessit. Quid
enim faciendum fuisset posteris? verùm vt vtilium
nihil omisit, ita quædam non satis distinxit: velut
nunc syndromein, seu concursionè scripsit signo-
rum febris ardentis, non quidem pathognomoni-
corum tantum, sed quorundam etiam afsidentium,
G non quorumcunq;, sed eorum quæ ei morbo sunt
maximè familiaria. Nam afsidentia quædam sunt
maximè cõmunia, & quæ multis accidere possunt
æquè. & cum morbo nihil habent peculiare: quæ-
dam, quæ, etsi propria omnino nò sint, sunt tamèn
morbo familiaria. Vt aluum solutū esse, aut adstri-

ctam, caput dolere, aut erus, & quoduis aliud tale, A
omni febre generali potest assidere, quanquam nihil habet magis cum hac quam cum illa febre, aut hoc magis, quam contrarium: morsus oris ventriculi, & deiectiones biliosæ. in assidentium sunt genere, quia quacunque febris ardentis parte possunt fieri, neque vlla parte necessariò fiunt, verùm fiunt sæpe in ea febre, & eius naturam maximè sequuntur, ac proinde illi familiaria sunt, & hæc non fuit à ratione alienum in signorum syndrome ponere. Vigiliæ ac mentis emotiones superuenientia signa sunt, verùm superuenientium etiam est duplex genus: quædam enim quibusdã morbis tardius, quædam citius superueniunt, & quæ citò superueniunt, proxima esse videntur pathognomonicis. Velut mentis emotio, quæ phrenitidi & inflammationi septi transfuersi est pathognomonica, omni febrimalignæ auctæ solet superuenire, tamen causo exquisito superuenit citius multò quam aliis febribus, ac per uigiliam citius etiam. Lingua sicca, aspera, & nigra, & sitis, pathognomonica esse videntur, quia à principio febris fiunt, & ipsam morbi essentiam sequuntur, etsi non à principio sunt hæc magna, sed cum ipsa febre crescunt. Neque sanè ardentis nomen meretur febris, antequam hæc habeat. Verùm scire oportet, pathognomonicorum etiam esse duplex genus: quædam enim ita sunt propria morbo, vt nulla ratione ab ea tolli possint, vt delirium à vera phrenitide, dyspnœa à peripneumonia: quædam per se sequuntur ipsam morbi essentiam à principio, & cum eo crescunt: possunt tamen quibusdam aliis accidentibus affectibus, aut symptomatis impediri, velut pulsus durus pleuritidis, si cum ea, peripneumonia coniungitur, temperatur, atque adeò nonnunquam etiam tollitur: atque adeò corruptio in parte sensu, possit tolli dolor, manente affectione. Huiusmodi est sitis in causo: accedente enim tuisi temperari potest, & alienata mente, aut extincto in parte sensu, cessare potest. Nihilominus cui hæc omnia signa aderunt, causus erit, & cui erit hic, ad eundem ea, aut eorum pleraque, aut eorum quædam valde incendant, vt etsi pauca adsint, tamen intensio ne incendant in gens significet.

Τῶ πικρῶ δὲ ἢ δίδω τίνειν ὕδωρ τε καὶ μελίχροτον ἐφθόν, ὕδαρες, ὀκρόν ἐθέλει. καὶ πικρὸν τὸ εἶμα γίνηται, ἐμείεν ζυμφέρει, καὶ τὸ κελίχιν ὑποκλύσται. καὶ ἢ μὴ πικρὸν ταύτα λήηται, γὰρ ὅτι ὄντα ἐψησας, κάθουρε ἀλμυρὸν ἢ μὴ δὲ, μήτε δελμὺ πικρὸν φέρον, καὶ ἢ ὑποκλύσται. ῥοφήματα ἢ, ἕως αὐτῶν κελίχων γίνηται, μὴ δίδω.

Huius aqua, mulsa, cocta, & aquosa, quantum voluerit, bibendum dato. Quod si amarum fuerit os, vomere consert: & alium subluere. Verùm si ad hæc non aperiatur, lac asina coquens purgabis. Salsum autem nihil neque acre offerre, non enim suffert. Sorbitionem verò, donec extra iudicationes fiat, non dabis.

Constat Hippocratem hic earum solùm febrium curationem instituire, quæ acutissimæ sint exactè, neque durare possint, diutiùs quàm quatuor aut quinque dies. Nam dicit, sorbitiones verò donec extra iudicationes fiat, non dabis. Itaque loquitur

de iis, qui sola aqua, aut mulsa, possint transigere vsque ad iudicationes, de quibus antea, de mulsa agens, dixit: qui igitur vitur melicrato sine sorbitionibus pro reliquo potu in his morbis, in multis ager prosperè, & raro infeliciter. Verùm hic victus nullis potest esse sufficiens, qui vltra primum quaternarium sint ægrotatur. His iubet aquam solam, aut mulsam, eiusque quantum voluerit, & nullam aliam sorbitionem, nihilque salsam, neque acre offerre, atque si os amarum sit, facere vt vomat, atque aluum subluere clysteribus, aut asino lacte. Verùm in hac curatione sunt quædam digna animaduersione. In primis neque aqua neque mulsa videtur talibus satis idonea, vtraque enim antea est damnata, quasi biliosis sit biliosa: eos verò qui ægrotant exactè acutissimè, constat esse biliosos. Porro lac quodcumque videtur forte his noxium, quia vt in aphorismo dicitur, malum est febricitantibus, præcipue quibus biliosæ alui egestionis in febribus acutis: dictum verò est nuper, in his esse solere deiectiones liquidas, & pallidas, quæ sanè biliosæ sunt. Præterea si expurgandi vim habet id lac, malè videtur ante iudicationes præberi, cum cruda mouenda non sint, & vt Galenus in huius ipsius libri Commentariis dicit, euacuationes sint contrariæ concoctionibus. Præter hæc est animaduersione dignum, nullam hic missionis sanguinis mentionem fieri, cum in ardentissimis febribus nullum excogitari remedium maius posse Gal. qui Hippoc. vestigijs tantoperè insistit, assermet. Certè his neque aqua, neque mulsa dantur, vt medicamenta, sed p victu, vt diximus, quia qui tam acutè febricitant, non indigent alio alimento. Et vtraque causa, quia inquam, tam acutè febricitant, & quia biliosi sunt, datur eis mulsa aquosa. Nimirum hæc, quàm meracior, nutriens minus est, & biliosa minus. Neque sanè vt est morbus acutior, ita semper est homo biliosior, sed præter ipsam acutiem, & constitutionem febris, est opus alijs signis, quibus agnoscas quàm sit biliosus. Nam multitudo succi, etiam biliosi, facit nonnunquam ad morbi longitudinem, paucitas ad breuitatem, & cum exultione ad acutiem. Proinde Hippocrates addit, quod si amarum fuerit os, quasi non semper amarum sit, neque semper qui ita febricitat, sit biliosissimus, & cum amarum non est, dari debeat aqua & mulsa, cum verò est, satius fuerit pro aqua dare poscam dilutissimam, & pro mulsa oxymeli, aut etiam acetosam dilutissimum. Atqui melicratum in picrocholis solum vituperatum est antea: picrocholi verò præcipue dicuntur, quibus os est amarum. Tribuit itaque Hippocrates mulsam, quibus amarum non est os, tribuit verò coctam, quia minus est flatuosa, flatu verò intestinis stercore vacuis, & nullo alio cibo vten tibus, esse posset noxius. Fortasse etiam quia minus nutrit quàm cruda, & aquæ vicinior est. Sed hoc leue est, quia, vt ipsemet dixit, non adeò nutrit cruda, vt indigeat aliquando, vt hoc emendetur. Datur ergo cocta, quia minus flatuosa. Quare cū nunc coctam esset daturus, & vitaturus crudam, non oportuit fortasse priùs dici, tam exiguū interesse, crudam an coctam quis daret, si mel esset bonum: nam etsi sit optimum, censet nunc coctam dari. Censet verò dari quantum voluerit ægrotus, quia leuissimi nutrimenti est mulsa, vt vnciatim detur sola. Potus verò in ardentissimis febribus non debet esse

parcus,

parcus, quia in hoc febris genere, ex magnitudine A
caloris periclitat homo magis quàm ex re vlla alia. Pominus enim febre esse citra inflammationem vllam partis internæ, neque aliud, quàm maximam & ardentissimam. Præcipuus igitur scopus fuerit attemperatio. Quapropter in hac febre magis quàm in vlla alia, agendum est ob ipsam intemperiem, & minus ob causam. Proinde maiori licentia vtendum est potu: atque vt crescit febris, crescere licentia debet: cum quæ vt crescit febris, crescant concoctionis notæ, fiet vt oportet, vt aquæ potus liberior sit, cum B
concoctio succi iam processit, & euacuationis tempus iam instat. Lac his non admodum expediens est, omnium tamen eius generum, optimum est asininum, quia maximè serosum, ac proinde attemperans & expurgans maximè. Verùm si asininum lac optimum, quia serosum, melius erit solo sero vti. Hippocrates verò fortasse asinino lacte vti voluit, vt sorbitione nutriente simul & expurgante vteretur, & alioqui minimè noxia. Expurgatione insigni Hippocrates non vitur (ea enim periculosissima C
est in hoc febrium genere) sed pro ea vitur clysteribus, & facili alui subductione, iuxta id quod libello de Expurgantibus medicamentis ipsemet scripsit, ita dicens: Quicumque igitur à febribus fortibus corripuntur, his medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris: sin minus, saltem non intra quatuordecim dies. Carnes enim eorum & ventres, cum calidi sint, medicamentum assumunt, & nihil depurgantur, & febris maior fit. Et rursum: Quapropter in febribus vehementibus, D
medicamenta purgatoria exhibere non oportet. Verùm si alicui opus fuerit, infusum per clysterem exhibere potes, quotiescumque volueris. Hoc enim minoris periculi est. Sequutus itaque hic cõsiliū hoc, medicamentum verè expurgans non tribuit, neque tamen omnino abstinet ab aluum subducentibus. Quia bilis redundans faciliè educitur, & magno cum periculo detinetur interius: Concoctione verò in his febribus minus opus est, quàm in alijs. Quæ enim exquisitè ardens est, ex bilis vitione magis pender, quàm ex cuiusquam succi putrescentia: ad ea verò quæ vruntur, non vt ad ea quæ putrescunt, concoctio desideratur, sed attemperatio. Concoctio enim putrescentiæ est contraria, non vitioni. Sed vt putrescētiam concoctio, ita vitionem cohibet attemperatio. De missione sanguinis Hippocrates hic nihil dicit, dicturus tamen est paulò post, in omni acuto morbo esse ea vtendum, si adsit robur, & florens ætas. Posse verò robur adesse ita febricitanti, multò maius, quàm multis alijs diuturnis passionibus affectis, in quibus mittitur, dubiū non est, & à me est monstratum lib. 7. Contr. vbi indicaui esse in febribus ardentibus nonnunquam vtilem, vel vsque ad deliquium animi ductam, quia pariter est & euacuans & refrigerans auxilium. De his quæ Hippocrates docet, hæc nosse oportet. Sed quoniã ille solùm eam ardentem febre curat, quæ primo quaternario finiatur, sunt autem plurimæ quæ vltra secundum producantur, non erit inutile, me à commentatione liberum, rationem curandi febres ardententes breui nunc perstringere, & febris huius peculiarem methodū docere. Ea est, in intemperiem ipsam intueri, multò plus quàm in vlla alia febre, ac proinde aquæ potu largiùs vti, & aerem attemperare irrigatione, fontibus, & stratis folijs, & ventila-

tione, & si quid aliud homines excogitauerint. Cibi quoque qualitas huc spectet. Procuratur tamen in primis frigida inspiratio: Procuratur præter dictam aeris attemperationem, ad motus naribus, & ori, quæ aerem ingredientem refrigerent: aut frigidis quibusdam, vt aqua, aut posca, aut lactuce folijs, peponisve frustulo, ore detentis. Hæc enim omnia recreant facultatè, sitim sedantia, & febri obstitunt, inspirationem temperantia. Est verò hoc omnium quæ hac intentione fiunt, vtilissimū, quia propius quàm alia omnia accedit ad cor. Vt igitur pulmonis intemperies omnium citissimè, afferre potest corporis ariditatem, ita eius attemperatio maximè ab ea præferuare: huc etiam spectant frigidorum cordis epithematum admotiones, & balnea aquæ frigidæ. Verùm etsi in attemperacione est curatio hæc, magis quàm vllius aliterius febris, non tamen est in ea sola. Nam neque intemperies, etsi sit maxima, est nuda, sed pendens ex bile: studendum ergo est illius euacuationi, ad quam natura non æquè adminiculatur à principio, atque postea. Proinde attemperantibus non tanta licentia vtendum à principio, ac postea quàm concoctionis quædam notæ (tenues enim notæ in tam biliosis morbis sunt factis) apparere incipiant. Tametsi enim non coquantur bilis sincera quæ vruntur, vt alii succi qui putrescunt, tamen natura cæca hos quoque retinet, tentatque coquere, atque cum id non potest, demittit, deponitque tunc in vrinis quasdam nubeculas, partim ex bile victa, partim ex cibis. Tunc ergo ad attemperacionem in his conuerti possumus tam audacter, vt omnia quæ dicta sunt tentemus, & embrochis inunctionibusque frigidis vtamur, atque adeò nisi homo vinosus valde fuerit, vt repugnet consuetudo, aut inflammationè aliquam internam habeat, aut sit naturaliter calore debilis, aut insignem habeat partis cuiuspiam nobilis debilitatè, cogendus sit ad copiosissimum frigidæ potum. Ita enim fit, vt extinguatur febris, atque bilis vomitus succedat, ab aqua quam ventriculus non possit capere, aut deiectio humida, ab ea quam intestina recipient, aut copiosus sudor, ab ea, quæ à calidis corporis partibus affatim rapitur. Missionis sanguinis duplex est occasio. Nam & primis diebus mittitur, vt bilis aliquid cum sanguine exeat, & minus sublit in venis sanguinis, qui procedente alteratione bilescat: mittitur etiam postquam febris venit ad summum, si virtus constat, & dictorum aliquid desit, vt minus dari possit copiosus aquæ potus. Tunc verò mittitur vsque ad deliquium animi, vt simul & euacuetur causa, & refrigeretur corpus. Expurgationis etiam est occasio duplex, à principio enim si os amarum sit, & biliosam aliquid in intestina inclinet, vtendum vomitione ex aqua (si quid ex frigida timeas) tepida, & clysteribus mediocribus: aut etiam cibo aliquo leui (si plurimum videatur redundare) vt mercurialis decocto, castæ medulla, diaprano vocato, sero magna quantitate accepto. Et alioqui, si turgeat materia, quacunque die vtere expurgatione: Nunquam tamen in hac febre ex scammonio, aut id recipientibus medicamentis, aut denique alijs quæ acerrima sint, sed ex medicamentis, vt habarbaro, ex sero lactis, aut serapij rofati multarum infusionum, mometo. Præter has autem occasiones expurgandum non est, antequam exactus sit summus vigor. Sed neque expurgatio

secunda hac occasione tentanda est, si iudicatio sufficiens antecessit, neque missio sanguinis illa postrema, si instantis iudicationis apparet notae, ac de medicamentis sanè videtur dictum fatis (non enim multa eorum copia est in hanc curatione infumenda) nisi quae symptomata intercurrant, quibus propria curatione occurrere opus sit, ut si capitis dolor, perurgium, aut delirium, cogat oxyrrhodinū capiti admoveere, aut somniferum aliquid propinare: aut partis cuiuspiam alterius dolor, anodynum admoveere: aut ob aliud quiduis, aliud aliquid facere. Ceterum quod ad victum attinet, non potest cum sola aqua, aut mulsis, usque ad summum vigorem aegrotus transigere, nisi febris quatuor solum dierum fore praenoscatur, quaedam vero ardentium attingunt etiam quatuordecimum diem: proinde dandum est aliquid praeterea, plus aut minus, ut longior aut breuior est futura febris: quidquid autem detur, frigidum & humidum sit, aut saltem non calfaciens, neque siccans. Si igitur quatuor dierum sit futura febris, utetur homo sola lactuca cruda, aut cocta, aut malo punico: Si vero septem, tota pitissana, aut pulli carnibus: & vesperi solo iusculo, aut lactuca, ferè sine vilo pane: Si quatuordecim, bis potest gustare pulli carnes, aut semel has, & pitissanam totam, aut copiosam lactucam cum pane. Licet his omnibus concedere melopeponem, pruna, & alia huiusmodi.

Κλειόμενα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυή, λύνεται τὸ πάθος, κλειόμενα ἐπιγνώσιν) κελελευμένη ἡ γήνησι μετ' ἔρων ἡ δὲ κων καὶ παχέων, καὶ λεῖων ὕψιστοι μείων. κλειόμενα πύσματα πύσματα. καὶ δὲ ἀνὰ τῶν λυθῶν, ἡ ἀποφύνη πάλιν ἔσται τῶν ἀρρώστων, ἡ ἰσχυρῶν, ἡ σκελεῶν ἀλγημα. ἔμμεσησται, καὶ πύσεται πύσεται, καὶ μέγλη ὑγιῆς ἔσεται.

Atque si ex naribus fluxerit sanguis, solvitur passio, atque si sudores superueniant critici legitimi, cum urinis albis & crassis, & leuibus subsidentibus: atque si abscessus aliquis fiat. Si vero absque his solvatur, recidiva rursum erit infirmitatis, aut coxae, aut crurū dolor accidet, & sputa crassa, si sanus futurus est.

Nomine abscessus video Hippocratem variè admodum uti: nonnunquam enim significat apud illum, omne illud in quod morbus aliquis abit, usque adeo, ut & permutationes febrium in alias febres, vocentur abscessus, ut cum dicit, abscessus in quartanam fiet: aliquando significat abscessum succorum in vnam aliquam partem, ut cum dicit, abscessus expectatur ad articulos. In hoc genere sunt dolores omnes, & tumores partium quarundam, qui ex aliis morbis fieri solent, succis in quasdam partes decumbentibus. Horum abscessuum quidam intra ipsos fines morborum acutorum, aut saltem decidentium ex acutis, quod quadragesimum usque produci solent, sunt & solvantur, ut parotides quae in ipsis acutis febribus fieri solent, & quaedam erysipelata, ac quidam etiam phlegmones. Quidam autem diuturni abscessus solent ex morbis acutis manere, adeo ut quidam annui, quidam multorum annorum sint, quidam etiam toto vitæ tempore durent. Ut scirrhus aliquis hepatis, aut lienis, coxae

dolor, podagra, aut chiragra: quidam etiam claudi manent, aut caeci, aut parte aliqua resoluti, aut aliud huiusmodi habentes. Hoc loco abscessus nomine priores solum intelligit, ut ita dicamus, breues & acutos abscessus. Nam cum dixisset, atque si abscessus aliquis fiat, addit, si verò absque his solvatur, recidiva rursum erit infirmitatis, aut coxae, aut crurum dolor, quasi haec abscessus non sint, aut quasi non sint, quales ij, quos ille abscessus nomine nunc intelligit. Diximus missionem illam sanguinis copiosam, non esse faciendam, cum crisis signa apparent, neque expurgationem, cum praecellerit. Nimirum in hoc febris genere magna est habenda ratio iudicationis, quia fieri saepe solet: Acuta enim multo magis quam diuturna iudicantur. Verum non omnes iudicationum modi aequè congruunt omnibus morbis, sed quidam quibusdam. Proinde nunc docet modos, quibus solui solet sponte, & per iudicationem dicta febris. Fluxum sanguinis ex naribus, & sudores dicit ad eam soluendam esse accommodatissimas iudicationes, quia scilicet ex venis & arteriis toto corpore consistentibus, calidos succos optimè exhauriunt. Neque tamen haec utcumque fiant, solvunt morbū, sed si, ut oportet bonas iudicationes fieri, legitime scilicet, & cum signis concoctionis. Legitime fieri intelligo iudicationes, quae diebus decretoriis fiunt, & in indicibus praemonstratae. Nam iudicationibus non minus mori solent homines, quam liberari: interimunt enim quae male fiunt, liberant quae bene. Fiunt autem bene, quae legitime, ut dixi, & cum signis concoctionis, quae per febres in urinis praecipue spectari debent. Urinae vero coctae sunt, quae subsidentias habent albas crassas, & laeves. In Prognostico dixit, aequales: hic tacuit: fortasse quia aequalitas non potest vnica inspectione considerari, sed secundum tempus est. Hic dixit crassas, quod illic non dixerat. Nihil refert, nam necesse est, albas laeves & aequales concoctione factas, statim esse crassas, cum concoctione crassitiem pariat. Quae ergo optimè solvantur, ardentibus febres, ita solvantur. Non tamè omnes solvantur optimè: quae ab hac solutione deficient, solent solui abscessu, ut parotide, bubone, aut erysipelate. Euenit verò nonnunquam febrem solui, & nihil horum fieri, aut nihil horum bene fieri: quae solutio tuta non est, quia causa intus manet, ac propterea recidiva fit, aut abscessus aliquis diuturnus, ut coxae dolor, si febris causa ad inferna potius, & sputa crassa, si ad superna inclinauerat. Si sanus (inquit) futurus est, quasi dicat, alioqui sanus non fiet. Sed dices, si nihil horum fit, homo sanus non fiet, si haec fiunt, solvitur passio: nihil ergo debet Medicus facere, sed expectare solum, ut aegroti sponte sanescant. Certè saepe multo paucioribus opus esse quàm Medici faciant, non nego, non tamè omnino res est permit tenda naturæ, ac multo minus in acutis, quae facilem habent, in hanc & illam partem, mutationem, & cum non omnino tuto videtur res procedere, bene facit artifex, euacuationes interponens, quae iudicationum vicè supplere possint. Itaque cum dicitur, solvitur passio si haec fiunt: & his opus esse, si sanus futurus est, intelligere debes, si sponte, & non artis opera sanus futurus est. Potest enim ars iudicationes antevertere: & citra iudicationes, & priores abscessus soluta febre, antevertere recidivas, & abscessus diuturnos. Porro nosse oportet, etsi praecipuas iudicatio-

iudicationes febris Hippoc. recensuerit, non tamen recensuisse omnes quae fieri possunt: Soluuntur enim nonnunquam, etsi minus tuto, fluxu alui.

Καὺς ἢ ἄλλο. ἢ καὶ λίη ὑπάγασαι, δὲ ψῆς ἐστὶ μερῆ, γλώσσα τετραχέη ξηρῆ, ἀλυκώδης. ἔρων δὲ πύσεται, ἀρρηπνῆ, ἀκρωτήρια ἐψυγμῆ.

Causi genus aliud, alius soluta, sitis magna, lingua aspera, & sicca, salsa. urina defectus, vigilia, refrigerata extrema.

Hic causus ex salsa pituita fit, proinde minus ardens febris est quam prior, diuturnior tamen, & solutu difficilior, ac proinde non minus periculosa. Dicitur febris ardens ob accidentia quae habet communia cum priori, sitim scilicet magnam, linguam asperitatem, & siccitatem. Non tamen est, in hac etiam, nigra, sed alba & salsa, ob pituitam scilicet talè. Vigiliam etiam affert, quia etiam si subiecto frigida & humida est omnis pituita, salsa verò putrescentia est facta, calfaciens & siccans. In salsa pituitae redundantia fieri solent diarrhoeae, ac nonnunquam etià dysenteriae ob corrodentem salis qualitatem (nam & in clysteres hac causa solet infundi sal) & quibus hac causa dysenteriae, aut diarrhoeae fiunt, solent fieri dysuria, hoc est difficiles mictiones, aut urine defectus. Nam si diarrhoea plurimum fluit, hoc ipsum est fatis ut vrina minuatur: sin autem dysenteria fit, eadem ratione fit vrina, quae alioqui etiam salsa est, valde nunc salsa & mordax, unde stranguria fit, homine nitente asiduo, & guttatim demittente urinam. Refrigerata verò extrema fieri dicit Galenus, non semper in hac febre neque à principio, sed cum euenit, cum ea esse internam aliquam, eamque magnam, inflammatione. Mihi verò videtur, si res ita intelligatur, signum hoc, non solum non esse pathognomicum, sed neque superueniens, neque asidens familiaris, sed superueniens per accidens. Non minus enim potest cuicumque alteri febris accedere interna inflammatio, quam huic, neque minus potest accedere huic aliud quiduis, quam inflammatio interna: quasi in signis huius febris ponas podagricos dolores: possunt enim superuenire. Proinde ergo aliud quiddam intelligo quod huic causo accidit, ob succi speciem, potius quam priori. Nimirum habet quoti die febris haec exacerbationem, ea, etsi à rigore, horrore, aut insigni frigore non incipit, quia intermittens non est, tamè ob crassitiem, & cruditatem succorum, incipit à quodam tepore carniū, & anhelitus, & pulsus constrictione, quam vocamus annotationem compressam. Hoc vocat frigus extremorum, quod febris huius proprium est, etsi non inseparabile. Continget fortasse tibi his auditis dubitare, cur non omnis febris ex pituita, sit huiusmodi. Dicit enim medici pituitam putredine salsam fieri, pituitamque putrescentem febrem facere, & citra putredinem nunquam: omnis ergo pituita febrem faciens, salsa fuerit: Certè non est, sed putrescit saepe pituita non fiens salsa, & saepe fit salsa, non faciens febrem, ac nonnunquam salsa prius facta, putrescit denuò & febrem facit. Sed quo pacto haec, si putredine fit salsa? Quidam dicunt, mitione etiam amari succi, fieri posse pituitam salsam, quod certè fieri non possit, nisi quam minimum sit quod admisceatur amari, tam minimum autem cum tam multa pi-

uita, haud multum videtur posse ad corporis affectiones, quas ex salsa pituita oriri videmus. Sed hoc habeat utcumque. Nulli sunt qui negent, putrescentia fieri solere pituitam salsam, etiam cum non fiat febris, quare dubitatio utrisque occurrit. Mihi videtur, pituita quadam putrescentia posse fieri salsam, sine febre, quadam etiam febre facere: velut bilis, vitione aliquando abit in atram, febrem non faciens, quod maniacis euenit, aliquando vitione facit febrem, nunc antequam in atram abierit, nunc etiam postquam abiit. Causa ergo est in modo putrescendi, & vrendi. Nimirum ut lignum cum lente vritur, nulla flamma in cineres paulatim abit, si verò celerius vritur, flammam ex se producit conspicuam, ita est quaedam putrescentia lenta pituitae, quae nullam febrem mouens, eam facit crassioram & salsam, & quaedam vitione bilis quae citra febrè etiam eam facit terrèam, & atram. Quia causa, non semper, quae salsa fit, mouet febrem, dictum est. Sed cur, quae febrem mouet pituita, non semper salsa fit, nondum est dictum. Ligna enim etiam cum magna flamma vnta, abeunt in cineres. Certè huius causa est in materia: quaedam enim pituita est ad aquam solum pertinens, & terrae minimè particeps, quaeque etsi putrescat, salsa non fit, ut plurimè aquae lacunares: quaedam est etià terrae exhalationis particeps, & proinde facile salfescens, ut & marina. Pituita itaque, non quaecumque, sed talis, putrescentia salsa fit: putrescentia verò esse, vel ex iis quae in nostris corporibus, cum salis abundat, experimur, licet agnoscere: pessima enim cacochymia est ex salsa pituita, & capillorum decidentias, pessimos lichenas, vlcera cacoethae, & multa alia Gallico morbo similia, facit: superputrescens verò (ut ita dixerim) acrius, causas affert, habentes quae diximus.

Τῶν πύστω καὶ μὴ αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυή, ἢ δὲ πύσματα πύσματα πύσματα, ἢ σκελεῶν ἀλγημα, καὶ πύσματα πύσματα πύσματα. πύσματα ἢ εὐπύστω πύστω λῆς γίνονται. ἢ ἰσχυρῶν ὁδύνη, ἢ ἀσθενῶν πύσματα, & κλειόμενα, καὶ ἄρρησ ἐν ταῖς κελελευμένη.

Huius nisi sanguis ex naribus fluxerit, aut abscessus circa collum fiat, aut crurum dolor, & sputa crassa (haec autem adstricta aluo fiunt) aut coxae dolor, aut pudendi liuor, non iudicatur: & testiculus intentus, iudicatorius.

Solutiones spontaneas huius causi secūdi, commemorat Hippocrates. Considera autem, plurimum euacuationum meminisse in superiori causo, in hoc verò plurimum abscessuum. Nimirum quod morbus ex calidioribus, & tenuioribus pendet, eò ad euacuationes est paratior, quod ex contrariis, eò ad abscessus. Hic proinde fluxus sanguinis solum meminit, quamquam & alui fluxus possit opitulari, ac fortasse etiam sudor, quamquam sudor in hoc minus quam in priori: alui fluxus non minus, quia ut ego arbitror, aliquantò plus, quia crassa ad euacuationem quae per inferna agitur, sunt magis accommodata. Quin etiam hinc colliges, alui fluxionem posse liberare ab hac febre, & praeseruare ab abscessibus. Nam dicit, aut abscessus circa collum fiat, aut crurū dolor, & sputa crassa. Haec autem adstricta aluo fiunt. Ergo alius soluta, faciet, ut haec non fiat.

Sed qua ratione: certè non alia, quàm euacuando succos, qui in eas partes erant abcessuri: illi verò erant, qui febrem fecerant (alioqui abcessus illi febrem non soluerent) ergo fluxus alui potest febrè illam soluere. De reliquis abcessibus quomodo fiant, dictum nuper est. Liuor pudendi fit, pituitosis fuceis in illud incumbētibus: Atqui profectò nonnunquam liuor verus fit, isq; significat partis mortificationem, quæ nonnunquam euenit ob succi malignitatem, atque ita nonnunquam à malignis febribus partium amissiones fiunt: Nonnunquam verò ex pituita fit color quidam albidus, quodammodo in liuorem inclinans: atque quibusdam hic succus absumitur, quibusdam inde in testiculū deriuatus, eum in tumorem attollit: quin etiam quibusdam illæso pudendo, tumescit testiculus.

Ῥοφήματα ἐπιπαστικά διδύκ.

Sorbitiones tractorias da.

Galenus valde hæret, non intelligens, quas possit vocare Hippocrates sorbitiones tractorias. Nam sorbitiones vocauit toto hoc opere, eas solùm quæ nutrimenti gratia capiuntur, illæ verò tractoriæ quæ sint tractorium enim medicamentum esse videtur, sorbitio verò alimentum. Mihi non videtur absurdum, sorbitiones etiam vocari medicamenta quæ sorbendo accipiuntur, etiãsi hæctenus de cibis sorbilibus id nomen dictum sit: medicamēta verò tractoria sunt quæ vim habent expurgandi: itaq; consultit ita affectos expurgare. Quid ergo: mox est expurgandum hos, ardente adhuc plurimùm febre, succis non antea extenuatis, neq; laxatis viis: non certè. Sed etsi Hippocrates nihil aliud dicat, quàm sorbitiones tractorias da, tu debes intelligere, seruatis omnibus præceptis, quæ ad rectè peragenda expurgationem pertinent. Hippocrates verò significat tibi, in hac febre plura agenda esse propter causam, quàm in priori, vt propter intemperiem, pauciora. Itaque vacuandum plùs, attemperandum minus: ac proinde expurgationis maior vsus est quàm in priori, pharmaca verò sint phlegmagoga.

Τὰ δὲ ὀξέα πάντα φλεβοτομήσῃς, καὶ ἰσχυρὸν φαίνεται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζουσιν τῇ ἡλικίᾳ, καὶ ῥώμῃ παρῆ ἀντίστοιχον.

In acutis autem passionibus sanguinem mittes, si fortis appareat morbus, & qui habent, vigenti sint ætate, & robur ipsis adfuerit.

Cùm sanguinis missionis in neutro causo Hippocrates meminisset, quia à neutro expetitur per se, cùm vterque ex cacochymia fiat, alter biliosa, alter pituitosa, fieri tamen debeat in vtroq; ante expurgationem si vires ferant, vel vt expurgatio agatur meliùs: dictis iis auxiliis quæ peculiariter vtriusque causi esse videbantur, nunc de missione sanguinis, quæ commune omnium magnorum est, agit. Quasi diceret, etsi in neutrius causi curatione meminimus missionis sanguinis, tamen agenda ea est in vtroque, quia in omni acuto oportet sanguinem mittere, si morbus appareat fortis, & qui eum habent, sint in vigenti ætate, & robur ipsis affuerit. Hos vocat scopos mittendi sanguinem Galen. de quibus à me etiam est fusiùs scriptum 7. lib. Cont.

A indicatum verè atque vtiliter admodum dici hos scopos, non solùm quòd sine his missio sanguinis agi nunquam debeat, sed etiam quòd his presentibus agi semper debeat. Huius verò summa causa est, quòd omnis magnus morbus, desiderat magnū aliquod auxilium, nullum autem est auxilium magnum, quòd non agatur multo meliùs misso priùs sanguine, quàm non misso. Nam siue expurgandum est, siue diureticis vtendum, siue fortiter fricandū, siue in partem quampiam reuellendum, siue calfaciendum, refrigerandum, secandum, aut vrendum, vacuatis venis agetur meliùs, quàm plenis. Quod si quando dimittitur sanguinis missio & aliud quidpiam agitur, id certè fit, vel quia euenit corpus satis vacuum esse, aut quia times ne facultas non possit sustinere, & missionem sanguinis & reliqua auxilia: perinde autem est, vacuum satis esse corpus; aut si non est adeò, sanguinem mitti. Non enim negabis, cacochymiam petere expurgationē: etiam si ea vti desinas, quòd diarrhœa anteuertit. Ita si cui per morbum magnam venam eras secturus, ex naribus fluere anticipauit, aut aliter vacuum fieri corpus, non mittes sanguinem, missum tamen putabis, neq; negabis proinde sanguinem mitti in omni morbo magno. Certè ad ipsam de scopis doctrinam, non opus fuisse dicere in omni morbo acuto, nō enim in acutis solùm, sed & in diurnis mitti debet, si vires ferunt, & morbus vehemens est. Dicitur enim vehemens, qui aut ob magnitudinem essentia propria, aut partis naturam, aut ob malignitatem infert periculum, constat verò id in diurnis etiam accidere, cùm ex illis moriantur multi. Verùm Hippocrates dixit, in acutis passionibus, quia de iis erat sermo institutus. Cùm tamen dixisset, in passionibus acutis, haud erat opus addere, si vehemens appareat morbus: nam à morbo acuto non potest abesse vehementia, cùm in ratione acuti sit, ob celeritatem inferre periculum: sed voluit Hippocrates, etsi de acutis solùm esset sermo, communes omnibus morbis scopos mittendi sanguinē docere. De quibus, hæc me dixisse nunc sit satis, si quis ea coniungat cum iis, quæ loco citato ex Controuersis, diximus.

Ἦν μὲν ἔν σπύλαγγῳ ἢ καὶ ἐκλίσειον αἰακά θαιρε, εἴτ' ἄλλο τι τῶν πλεθρικών. καὶ ἡ ἀδυνάσειροι φαίνωνται, καὶ καὶ πλείω τὰ αἵματ' ἀφέλης, κλυσμῶ καὶ πύλ κολίλευ χρεέδωται, διὰ τρίτης ἡμέρης, ἕως ἀν' ἐν ἀσφαλείῃ γυνοῖτο ὀνοσέων, καὶ λιμὲν χρεέζοι.

Si igitur angina sit, ecligmatis purga, siue aliud quodpiam pleuriticorum: si autem debiliores videantur, & plus sanguinis detraxeris, clystere vti per aluum tertio quoq; die, vsq; dum in tuto sit egrotus, & fame indigeat.

Non erat hic locus agendi de pleuritide neq; de angina, vtpote propria loca alibi habentibus. Nam de illa actum iam satis est: de hac, agetur postea proprio capite: interposuit tamen ea, vt exempla acutorum, in quibus mittendus est sanguis: & transgressionem, ad dicenda mox, faciens, addit, vt sit in eis à sanguinis missione expurgandum. Nimirum catalogum est facturus mox, acutorum, in quibus vtraq;

vtraq; euacuatione opus est, dicturusq; quo ordine sint facienda. Nunc itaque dicit, si angina sit, siue aliquod aliud pleuriticorum, mittendum esse sanguinem (hoc dicit per insinuationem) atque à misso sanguine expurgandum: si verò plus sanguinis detraxeris, quàm vt eo detractò sustinere possint expurgationem, quòd debiliores esse videantur, abstinebis ab expurgatione, vterisque clystere per aluum, tertio quoque die, aut fortasse singulis diebus, aut aliter, vt res exigit. Hoc enim exempli gratia dicitur. Durabit autem hæc alui subductio, vsq; dum in tuto sit ægrotus, & fame indigeat: hoc est, vsque dum ægrotus in morbi inclinatione sit. Nam constat eodem tempore eum dicere egrotum in tuto esse, & fame indigere. At verò in tuto nullus ægrotus est, vsque dum morbus manifestè inclinat (in omnibus enim aliis temporibus mori potest) in eodem ergo tempore dicitur, fame indigere: certè quia tunc primùm indiget cibis (nam priùs forbitionibus aut potionibus agendum est) atque ad cibos capiendos indiget fame, id est, ciborum appetentia. Nimirum quibus cibo non est opus, neque fame opus est. Quare ego iis quos tenuiter cibari volo, non admodum caro appetentiam prouocare. Sæpe enim talibus noxia est, quòd in cibi quantitate delinquant. Itaque iubet Hippocrates perfecterare in clysmatum vsu, vsque ad morbi remissionem manifestam. Dices, videri, quòd nunc dicitur, pertinere ad errata: quia dicit, si debiliores sint quàm plus sanguinis detraxeris: in his verò morbis qui ad spiritalia membra pertinent, non debet vsque ad debilitatem magnam missio sanguinis produci, quia oportet ad thoracem perurgandum seruari facultatem, etiam animalem: hæc verò labascit multò citiùs, quàm naturalis. Certè hoc ita est, neque tamen de erratis nunc agit: Nam etsi missio sanguinis vsque ad deliquium animi duci non debeat, potest tamen duci vsque dum expurgationem nō possit sustinere, ne scilicet ab expurgatione, post missionem sanguinis facta, in deliquium agatur, in quod missione sanguinis actus non sit. Timeri enim debet deliquium in his à quacunque euacuatione, magis quàm ab expurgatione. Dixit Hippoc. obiter, si angina sit, ecligmatis purga, quasi ex ipso anginae & pleuritis nomine, in memoriam venerit quiddam eis morbis peculiare. Ecligma vocatur quod linctui est aptum, vt ferapium crassiusculum, neq; dilutum. Ad hepar enim, & totas venas, ac arterias, ad caput & renes, ac deniq; partes alias longè ab ore positas, dilutis vtimur, vt penetrent: non dilutis, solùm vtimur ad ventris affectiones, & asperæ arteriæ, ac pulmonis: verùm neq; ad hæc eodem modo, sed ad ventrem affatim deglutiendo, ad arteriam lingendo, vt & gula quæ cum arteria vnita est, delinatur, & aliquid etiam defluat ita acceptum in arteriam, itaque maximè ecligma vocetur, ab accipiendi modo, quòd ob arteriam accipitur.

φλεγμάνοντα ὑποχόνδρια μὴ πνιδμάτων ἀπολήσει, φρενῶν ἐντάσεις, ἢ πνιδμάτων πρῶτες, ὀρθοπνοίης ξηρῆς οἷσι μὴ πύλον ὑπὸν; ἀλλὰ ὑπὸ πνιδμάτων ἀπολήσει τὰ πηθήματα πύλων ὑπογίνεται. μάλιστα ἡ ἥπατ' ἀπειδωρία καὶ ἀπλωρὸς βάρεια καὶ ἀλλὰ φλεγμασίαι τε καὶ ὑπερφρενῶν ἀπειδωρία τε καὶ ξυπροφαί νεσημάτων,

A & δυνάτω λυέδω, καὶ πρῶτον ἐπιχειρή φαρμακωδύν. ἀλλὰ φλεβοτομή τῶν πινῶν δὲ ημεμονικόν ἐστίν. ἐπὶ τῇ ἐπικλυσμῶν, καὶ μὴ μέγας καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ἢ. ἐπὶ μὴ καὶ ὑπερον φαρμακωδύν. διέταται ἡ ἀσφαλείης καὶ μετερότητ' ὅ, καὶ φλεβοτομῶν φαρμακωδύν.

Inflammati hypochondria non spirituum interceptione, septi transversi intentiones, aut spirituum protensiones orthopnoea sicca, quibus non subest pus, sed ab spirituum interceptione, passionibus hæc fiunt. Maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores, & supra septum transversum dolores, & morborum collectiones, non possunt solui, si quis primùm tentet expurgare. Sed vena sectio in talibus principalis est. Deinde autem clysteribus agendum, nisi magnus & fortis morbus sit, alioqui postea opus est expurgatione. Indiget autem securitate, & mediocritate, expurgatio, post missionem sanguinis.

Quandoquidem in omni morbo magno, constantibus viribus & ætate, mitti debet sanguis, & expurgatio, quæ leuis non sit, magnum auxilium est, ac proinde nisi in magnis non faciendum, constat cùm expurgatione est opus, mittendum quoq; esse sanguinem, si possit facultas vtrunque bene ferre: cùm autem non potest vtrunque, sed alterum solùm faciendum est, tunc idea morbi & succi consideranda, quæ per se in hoc aut illud magis inducat. Nam etsi omnibus magnis, quibus expurgatio est necessaria, vtilis etiam est missio sanguinis, tamen non omnibus est missio sanguinis principalis, sed quibusdam ea, quibusdam expurgatio: nimirum morbis qui ex multitudine pendent, missio sanguinis, qui ex cacochymia, expurgatio principalis est: remedium scilicet, quod per se à tali morbo expetitur, & quod maximè illius causam potest extirpare: ita quoque si morbi partim ex multitudine, partim ex cacochymia pendent, vtrâque euacuatione indigent, principalis autem est hæc, aut illa, vt in hoc aut illud inclinatis morbi causa. Sanguinis missio, in quibus vtrâque euacuatione est opus, præire debet, quia vt diximus, omnium, quibus ad eam rem vt possis, optimum præparat ad expurgationem. Maximè autem id obseruandum, in quibus missio sanguinis est auxilium princeps. Quia cùm in aliis vtilis sit admodum missio sanguinis ante expurgationem: in quibus autem ipsa per se indicatur: non solùm vtilis est, sed, vt quis dixerit, solui non possunt, si quis primùm tentet expurgare. Dico autem, solui non possunt, non quòd necesse sit omnino in medicabilem fieri morbum quemcunque talem, si quis per imperitiam primùm purge; sed quòd magnoperè erretur, & non tantùm non leuetur morbus, sed grauior fiat, aliquando quidem eatenus, vt hanc ipsam ob causam moriatur egroti. Igitur facit Hippoc. nunc catalogum morborum acutorum, in quibus missio sanguinis principale auxilium est, dicitq; mittendū esse sanguinem ante expurgationem, deinde expurgandum si res exigat, aut clysteribus agendum, si id videatur esse satis. Interim vtilissimam quandam animaduersionem

tradit ad expurgationem post misionem sanguinis agendam. Continentur vero (si quis recte consideret) morbi omnes huius catalogi, in inflammationum genere, aut multitudinum ad vasa. Nam aut inflammationes sunt, aut conuulsiones, angustiaue quarundam partium, ob multitudinem lucorum ad quasdam partes collectorum, quod omne genus vocat *συρροφία* seu collectiones, concursusve succorum. Nam, inquit, inflammata hypochondria non spirituum interceptione, hoc est, hypochondria tumida & dolentia, non ex flatu ibi concluso, sed ex phlegmone. Cōstat si proprie inflammata sint, non tumere ex flatu, quare cum dixisset, inflammata hypochondria, frustra videtur addidisse, non ex spirituum interceptione, sed Hippoc. loquitur sæpe vulgariter, & vt rem magis explicet, non curat exacte loqui. Addit, Septi transuersi intentiones, hoc est, diutentum esse septum transuersum præ quadam conuulsione ex repletione. Addit, aut spirituum protentiones orthopnoea sicca. Galenus intelligit dici hinc morbos duos, spirituumque protentiones esse, quem solet vocare spiritum offendentem. Mihi vero videtur protentiones spirituum, hinc dici ipsam orthopnoeam: quoniam autem orthopnoea non semper fit ex repletione vasorum, & partium circuncirca asperam arteriam, & pulmonem constitentium, sed aliquando ob multitudinem crudorum collectorum in ipsa aspera arteria, aut ob pus in thorace, quæ adeo desiderant sanguinis misionem, explicans quam orthopnoeam intelligat, addidit, orthopnoea sicca, quibus non subest pus, sed ab spirituum interceptione passiones hæ sunt. Nimirum quæ ex crudorum redundantia fit orthopnoea, non est sicca omnino, sed succus versatur in aspera arteria, & aliquid educitur: suppuratio etiam difficultatem respirationis facit vt in Prognostico dicitur, verum ea notas alias habet quibus dignoscatur, neque omnino sicca est, sed cum excreatione. Quæ ergo sicca est, neque ex pure fit, sed ex spirituum interceptione, id est, respirationis angustia & strictura fit, fiet ex multitudine partium inter thoracem, & tumore velut phlegmonoso, eorum quæ circumstant pulmonem, & asperam arteriam: nisi forte ex tuberculo aliquo crudo fit, id vero non breui, & in morbis acutis, sed lente multoque tempore incidit. Quæ igitur in acutis morbis fit, vt dictum est, causam habet quæ diximus. Adducor vero vt censeam, spirituum protensionis & orthopnoeæ nomine, non duas, sed vnicam affectionem significari, ipsis Hippoc. verbis: Dicit enim *ἡ πυρρομακία προσάσιν εὐθρονοίης* dixisset enim *εὐθρονοίης* casu nominandi. His dictis, addit: Maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores. Sed hæc verba quid aliud significant, quam hypochondriorum inflammationes? quæ enim hypochondria, nisi hepar & lien? quæ autem eorum inflammationes, nisi quæ doloribus, grauitatibus, & ardoribus significantur? Quorsum ergo cum dixisset inflammata hypochondria, nunc dicit, maximè autem hepatis dolores, & splenis grauitates, & alij ardores? an frustra repetit? non certè. Sed vt significet, cum inflammationes omnes, & multitudines ad vasa ingrauescât, si quis curationem incipiat ab expurgatione, tamè eas inflammationes quæ in hypochondriis consistunt omnium maximè ledi, peculiari quadam causa, quia scilicet sunt in via ipsa per quæ excrementa quæ ex-

A purgatione euacuantur, extrahuntur. Hinc euenit, non tantum non auferri id quod intentum inflammatumque est, sed etiã augeri quam maximè, atque de his (eadem autem ratio est & constitentium in ventriculo, intestinis, & mesenterio) præcipuè dixeris, vere solui non posse, si quis primùm tentet expurgare: euadunt enim semper ferè ab expurgatione intemptiua incurabiles. Dolores etiam supra septum transuersum in hoc genere morborum ponit, pleuritides arbitror intelligens: quoniam verò non omnes inflammationes, neque alios ex multitudine morbos nominauit, vt tu omnes intelligas, addidit, & morborum collectiones, quas diximus Hippoc. vocari *συρροφία*. Hi (inquit) morbi solui non possunt, si quis primùm tentet expurgare, sed venæ sectio in talibus principalis est, quia hi morbi fiunt ex affluente aut redundante sanguine, quapropter per se indicant mitti sanguinem, qui ex sola pendeant multitudine, nulla aia euacuatione addita, qui verò cum cacochymia quapiam, vt fit plerunque, à secta vena expurgatione vti plus aut minus, vt res exiget. Quod vt explicet, dicit: deinde autem (post misionem scilicet sanguinis) clysteribus agendum, nisi magnus & fortis morbus sit, alioqui (hoc est, si fortis & magnus morbus sit) postea (quæ scilicet sit missus sanguis) opus est expurgatione. Duo verò in hac dictione difficultatem ingerunt. Primò, si sanguis non est mittendus nisi ob morbum magnum, quomodo dicit, nisi magnus morbus sit, quasi possit non esse magnus, in quo sanguis mittatur. Deinde cur dicit, si magnus & fortis sit, opus est expurgatione, cum ipsemet Hippocrates dicat, lib. de Medicamentis purgantibus, quicumque à fortibus febribus corripiuntur, his medicamenta purgatiua dare non oportet. Hæc ita componuntur. Non dicit nisi magnus morbus sit in quo sanguis mittatur, sed nisi magnus sit, postquam sit missus. Fit enim sæpe vt morbus magnus præsens, cuius gratia mittitur sanguis, extinguatur, aut obtruncetur, vel futurus, intercipiatur: Porro dicit, expurgatione esse opus, si morbus magnus sit aut fortis, non eatenus vt purgationes fieri prohibeat, sed eatenus vt solis clysteribus non cedat. Quod enim dicit, nihil est aliud, quàm in morbis in quibus mision sanguinis est principale auxilium, indigent tamen aliquatenus expurgatione, si facta expurgatione morbus maneat adhuc fortis, vt scilicet adhuc desideret auxilium magnum, expurgabis: sin autem maneat exiguus, vt auxiliũ tantum non petat, vteris clysteribus. Non tamen expurgandum est incautè post misionem sanguinis: indiget enim mediocritate & securitate. Hoc est, mediocriter faciendâ, vt securè fiat, detrahendumque magnitudini expurgationis, ob euacuationem, quæ antecessit. Cum enim aliquando aggredieris expurgare, non antea secta vena (fit verò id cum iuxta morbi speciem videtur expurgatio esse principalis, & times ne non possit homo vtrunque bene ferre) certè largiùs vacuare poteris. Nam etsi admittendum sanguinem maiori virtute opus est quam ad expurgandum, maiori tamen adhuc est opus ad vtrunque, quare dimisso altero, licet alterum largiùs agere, & altero prægresso, oportet alterum agere parcius. Eadem autem ratione, & ob id quod futurum, oportet priori auxilio modum ponere. Velut si is qui mittit sanguinem, ex affectionis specie intelligat, non posse, post misionem

misionem sanguinis, expurgationem deuitari, ob hanc ipsam causam, oportet sanguinem parcius detrahere. Nimirum oportet hæc omnia temperare vt ferri possint, & indicationibus à causa, quo ad poterit, satisfiat.

Ὅσοι ἢ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῶν νόσων ὀξέως ἐπιχειρήσει λύειν φαρμακείη, τὰ μὲν ξωπεπμὸν καὶ φλεγμαίνοντα, ἔδδ' αὖ φαιρέσει, ἔδδ' ἐν δὲ αἰ, ὠμὸν ἐὼν πὶ πύθῃ. τὰ ἢ αὐτὴν ἰατὴν τῶν νεσθήματι καὶ ὑγμένα σωτήκεσιν. ἀδ' ἐνέ. ἢ τὰ σώματι φαιρέσει, τὸ νόσημα ἐπικρατεῖ. ὀξοπεν ἢ τὸ νόσημα ἐπικρατῆσ' τὰ σώματι, τὸ τοῖον δ' ἐ ἀνιάτως ἔχει.

Quicumque autem ea quæ inflammata sunt, in principio morborum, statim tentant soluere expurgatione, eius quod intentum, inflammatumque est, nihil adimunt, non enim cedit quæ cruda est passio: ea verò quæ repugnant morbo, & sanitatem faciunt, colliquant: corpore autem facto debili, morbus vincit. Cum autem morbus corpori præualuerit, quod tale est, curationem non admittit.

Dixit morbos scriptos antea, solui non posse, si quis in principio, non prægressa misione sanguinis expurget. Causam nunc reddit, indicans, plurimum errare eos qui inflammationes partium aliquarum, statim in principio conantur, medicamento expurgante soluere. Nimirum morbi priores omnes, in inflammatione consistunt aut plenitudine ad vasa, cui lassitudo phlegmonosa accedit, eisque proinde ea etiam vt quædam inflammatio. Cum ergo indicatum erit, inflammationes non posse expurgatione in principio facta solui, reddita erit causa, qua dicti morbi, ita curari non possint. Dicit itaque expurgationem in principio factam, nihil de eo quod intentum & inflammatum est, adimere, quia passio illa, cruda cum sit, non cedit. Nimirum succus ille est inculcatus, atque intrusus, quare non extrahetur, euenietque quod solet vbi succus, cuius gratia datum est pharmacum, non cedit, liquefcet scilicet sanæ partes, & succi vtilis, quo fiet vt debilitato corpore, & morbo nihil imminuto, morbus superior euadat. Quod verò tale est (hoc est cum morbus longè superat corporis naturam) curationem non admittit. Similis etiam est ratio, qua neque citra phlegmonas (quanquam profecto de solis inflammationibus sermo est nunc Hippocr.) in febribus putridis expurgatio fieri debet, antequam succus concoctus sit. Nimirum succus crudus, quem natura retinet, difficilè extrahitur, extrahuntur vero pro eo boni succi, & spiritus, & liquantur partes. Sed de expurgatione, quatenusque expectanda concoctio sit, aut non sit, in Controuersis & Aphorismorum commentariis dictum est satis. Quod de inflammationis partibus dicit, venit nunc perpendendum. Mirum enim si Hippocrates prohibet, in inflammationis omnis principio, expurgatione vti, cum ipsemet antea visus sit, in quadam pleuritide, pro misione sanguinis, expurgatione vti, atque adeo cum paulò post dicturus sit, oportere quosdam ita affectorum, ante diem quintum expurgare, at-

que adeo, cum nihil tam certum firmumque apud Medicos sit, quam non esse localia remedia admo- uenda, antequam toti corpori prospiciatur, misione sanguinis, si multitudine, expurgatione, si cacochymia laboretur, fiant verò multæ inflammationes ob cacochymiam, & pleuritides, peripneumoniaeque, biliosæ, & pituitosæ. Neque enim satis esse videtur, ne expurgatione vtamur, inflammationibus incipientibus, nihil eius quod intetum inflammatumque est, expurgatione adimi posse, nam neque vlcera quidpiam expurgatione tollitur, nihil autem magis necessarium, vbi vlcera corpus, est cacochymum. Certè non in omnibus inflammationibus equè vitanda est expurgatio, cum non in omnibus eadem parique causa, dicatur esse noxia. Sed in iis quæ in ventre, mesenterio, aut hypochondriis consistunt, peculiaris quædam, eaque maxima causa est, quam diximus: propterea in eis nunquam expurgandum est ante inclinationem: neque quidem medicamento forti ante integram solutionem. Inflammationibus etiam cerebri incipientibus, eis præcipuè quæ cum delirio & quadam conuulsione incipiunt, aut etiam imminet, paratæ citò incipere, expurgatur cum periculo: quia, vt dicit ipsemet Hippocrates, calfaciunt caput expurgantia pharmaca, calor verò pharmaci superueniens calori febris, facit maniam. Hanc ob causam, ego in lethargo, aut phrenitide, expurgandi necessitatem, si quæ apparet, clysteribus aut saltem medicamentis non calfacientibus, suppleri velim: atque si quæ sunt alia inflammationes, peculiare habentes ex pharmacis noxas. In aliis verò tunc solum est abstinendum ab expurgationibus, cum id incommodum Hippoc. timet, potest incidere, puta vt partes sanæ, succique boni colliquescant, aut corrumpantur: id vero non incidit, nisi cum sana sunt corpora, vt in Aphorismo dicitur, quæ malè ferunt medicationes. Cum igitur homo inflammationem quapiam est correptus, alioqui non cacochymus (fieri verò id potest ob multitudinè, cum partis cuiuspiam labore aut debilitate) expurgandum in principio non est, nihil enim fiet aliud, quam quod inflammationi detrahetur nihil, corpus autem colliquescet, sed aut nunquam, aut posteaquam succus in parte ob oppilationem, & in corpore ob febrem, receperit aliquam infectionem. Alioqui multæ occasiones sunt expurgandi in inflammationum principiis: cum scilicet corpora valde cacochyma sunt, atque ex mali succi fluxione inflammatio accepit initium, præcipuè si nondum cessauit fluxio: In talibus enim præseruationis, & reuulsions gratia, incipitur ab expurgatione, quæ etiam, sine hac malè proceditur ad localia, quorum tamen usus à principio esse debet.

Τὸ ἢ ἀφωρόν τινα ἐξ αἰφνης γινώσκου, φλεβῶν ἀποληψίαις λυπέσιν, καὶ ὑγμῶν τὸ δὲ ξυμπεπμὸν ἀνδ' προσφάσει, ἢ ἀλλης αἰτίας ἰατρῶν. φλεβοπυμῆσιν ἐν χερὶ τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν, τὴν ἐξ αἰφνης φλεβῶν, καὶ ἀφαιρέσει τὰ αἵματι φαιρέσει, καὶ τὴν ἐξ αἰφνης καὶ τὴν ἡλικίην ἀβλοχίζομενον τὸ πλεον καὶ τὸ ἐλαστον ξυμπίπει ἢ τοῖσι πλεονοίσι αἰτῶν πλεον δε. ἐρυθήματα προσώπου, ὀμμάτων πάσεις, χειρῶν διαπάσεις, ὀδόντων τρεμοί, σφυγμοί, σιασάνων σιασάνων, καὶ κατὰ ψυχῆς ἀκρωτηρίων, πνεύματι.

των ἀπολήψεις ἀνὰ τὰς φλέβας. ὁκίταν ἀλγία... μαῖα προσήρηται, μελαινης χολῆς, καὶ δεμείων... φλέβων ἐπὶ τὰς φλέβας, ἐν τῶν τε καὶ φλεγμοινοσση, ἐπιπῶνται τὰ ἐπὶ τὸν τῶν αἵματ' ὅτι τῶν πνεύματων ἐ δλωαμένων ἐν αὐτῶ τὰς καὶ φύσιν ὀδῶς βαδίζειν, κατὰ φύσιν... τε γίνονται ἐπὶ τῆς πύσης, καὶ σκοτώσεις, καὶ ἀφωνή, καὶ καρρηθαρία, καὶ πασμοί, λέ ἡ δὲ ἐπὶ τῶν καρδίων, ἢ τὸ ἥπαρ, ἢ ἐπὶ τῶν φλέβα διέλθη, ἔνθεν ἐπιληπτοὶ γίνονται ἢ ὡραυλῆρες, λέ ἐς οὗτ' ἐπιέχοντες τόπος ἐμπέση τὰ ῥόμαλα, καὶ τῶν πνεύματων ἐ δλωαμένων διεξιέναι, κατὰ ἐξηρῆσθη, ἀλλὰ καὶ οὗτ' οὐδὲν προσπερῶντας, φλεβοτομείαν ἐν ἀρχῆσιν ὄψεως, μετώρων ἐόντων πάντων τῶν λυπεόντων πνεύματων, καὶ ῥόματων. Δύβρηθη ἴτετα γὰρ ἐστὶ καὶ ἀναλαμδαίνοντα, καὶ τὰς κίσιαις ἐπιτεωρῶντα φαρμακῶδαν, λέ μὴ καφίζηται αἶμα. πῶ ἢ κατὰ κελίλεω λέ μὴ ὑποχωρή κλυσμῶ, ὄνς γὰρ αἰσθητὸν δίδῶ, καὶ πινέτω μὴ ἐλαστον δὶδῶ καὶ κωτων. λέ ἢ ῥώμη αὐτὸν ἐπιέχη, πῶ αὐτὸν ἐξκαίδεια.

Fieri autem aliquem repente sine voce, venarum interceptiones faciunt, si benevalenti hoc accidat sine occasione aut alia forti causa. Venam igitur secare oportet in brachio dextro internam, & detrahere sanguinem, secundum habitum & aetatem inita ratione, plus aut minus: coincidunt autem plurimis ipsorum hæc, rubores faciei, oculorum immobilitates, manuum distentiones, dentium stridores, pulsationes, maxillarum adductio, extremorum refrigeratio, spirituum per venas interceptiones. Cum dolores prius fuerint facti, nigra bilis & acrium fluxionum, influxus sunt: dolet autem interiora is qui mordetur: morsæ autem & valde sicca facta venæ, & intenduntur: & phlegmone occupata trahunt que influunt. Unde corrupto sanguine, & spiritibus nequeuntibus peruadere vias que in ipso secundum naturam sunt, refrigerationes etiam sunt ab statione, & vertigines, & aphonia, & capitis gravitas, & convulsiones, si iam in cor aut hepar, aut venam peruenerit, inde epileptici fiunt, aut paraplectici, si in continentes locos inciderint fluxiones, & ab spiritibus non potentibus exire, siccatae sint. Verum oportet talibus prius fouendo, statim in principis secare venam, dum adhuc eleuati sunt omnes, qui asfigunt, spiritus, & cõfluxus: oportuniora enim sunt auxiliis. Et rescientẽ & iudicationes contẽ plantẽ, expurgare, nisi leuia sursum sũt: inferna aut̃ aluo, nisi subducatur clystere, a sine lac coctũ da, & bibat, nõ minũs q̃ duodecim cotylas: si aut̃ robur etiam habeat, plusquam decem & sex.

A De multis passionibus nũc vnico capitulo agit, quas omnes vno aphonie nomine, ab accidenti cõmuni accepto, comprehendit. Nimirum aphonie, id est, voce destituti repente, sunt, & apoplectici, & epileptici, & cataleptici & caro affecti, & multi vertiginosorum, & paraplecticorum, & qui per syncopẽ cadunt, aut iam extremo languore tenentur: itaq; ad aliquod horum genus pertinet affectio eius, qui voce destitutus repente sit: nisi ob vitia instrumentorum respirationis, vocis, aut sermonis, eueniat, vt ex angina, aut vulnere magno thoracis, aut neruorum recurrentium læsione, aut si quid aliud est huiusmodi. Verũ de angina acturus est paulo post, nunc de prioribus illis passionibus agit, quarum generationem & causam videtur mihi, iuxta antiquissimum dogma, ad spirituum immobilitatem, & venarum interceptionem referre. Neq; verò proinde quippiam dicit, quod aperte falsum sit, aut qd' Medicæ arti obsit, sed quæ explicatẽ liceat magis ex iis quæ Galenus, & postorũ alij inuenerunt, & inuentis addiderunt. Non enim, etsi Hippocrates omnium bonorum nobis auctõr fuit, proinde sperandum est, inuenire apud illum omnia, à primis ad postremas usq; causas deducta, & placitis, quæ longa secula, & multorum labores, vera esse indicauerunt, omnino conformia. Scripta enim ab illo, vt & ab aliis omnibus auctoribus, necesse est esse multa, iuxta conditionem temporis. Si enim tunc temporis Philosophia ipsa erat in incunabulis, & vix dum à vulgi sermonibus, & confusis philosophare incipientiũ placitis, recesserat, qui poterat de morborum essentia & causis, tam constans & certa esse opinio, quàm nunc est: hæc dixerim propter eos, qui videntes ab Hippocrate hinc aut alio quopiam suorum operum, scriptum quidquam quod ab iis quæ nunc in scholis circumferuntur, discrepet, etiam si rectæ ægotantium curationi nihil detrahat, mox dubitant sit ne Hippocratis liber, quin etiam aperte negant, atq; si quid discrepare videtur à Galeno, perturbatur, nullam rationem habentes temporis, quo quisq; scripserit Galen. certè non ita facit, qui vel in huius loci commentatione iubet nil mirari tantum lactis ab Hippocrate ægroto tribui, id enim fuisse verustissimum consuetum. Mihi videor melius facturus, si hæc & vbi vbi alibi, iuxta quæ dogmata dicantur singula explicem, & si quid distinctius attulerunt temporis, addam. De sede facultatis animalis non arbitror erat tam certa ac firma medicis sententia, quàm nunc est, quanquam eam in cerebro esse, ex Hippocratis sententia contendat Galenus. Video tamen illum, lib. de Morbis virginum, fatuitatem ad cor referre. Porro lib. de Flatibus dicit: Nihil eorum quæ in corpore sunt, magis conferre ad prudentiam quàm sanguinem, atq; cum is in habitu naturali consistit, consistere & prudentiã, sanguine verò permutato, prudentiam concidere. Qui verò ad sanguinis corruptionem refert dementiam, potiusquam ad cerebri intemperiem, certè in corde potius, aut vena caua, aut septo transuerso (in his enim omnibus, atq; aliis quàm multis præterea partibus, fuerunt philosophi qui ponerent) sensus & sapientiæ principium collocabit, quàm in cerebro. De sanguinis quoq; natura, an sit calidus per se, an à corde calore accipiat, ex Hippocratis sententia non satis constat. Nam etsi lib. de Natura humana, calidam & humidam eius naturam esse dicit, tamen lib. de Corde dicit, sanguis

guis enim non est natura calidus, sed calefcit: multis autem videtur natura calidus esse. Porro de spiritibus, antiquissimorum plurimi eam habuerunt opinionem, vt ipsissimam animam esse opinarentur, quod videretur spiritus esse, quod in animalibus moueatur per se, & per quod reliqua moueatur: quàm plurimi veterum animæ definitionem statuebant. Galenus si quam de anima sententiam sequi fuisset ausus, videtur mihi in hanc fuisse venturus: verum quia ausus non est, spiritum instrumentum præcipuum animæ esse affirmat. Hæc quorũ sum nunc commemorauerim, statim intelliges. Agit, vt dicere cœperam, Hippocr. de repentinis illis casibus, quibus homines voce destituti cadunt, dicitque eas passiones fieri ob venarum interceptionem. Venarum nomine intelligit venas & arterias, vt plerunque antiquissimi. Quid vocet venarum interceptionem, mox explicat, dicens, cum dolores prius fuerint facti, nigra bilis & acrium fluxionum influxus fiunt, dolet autem interiora is qui mordetur, morsæ autem & valde sicca facta venæ, & intenduntur, & phlegmone occupata, trahunt que influunt: vnde corrupto sanguine, & spiritibus nequeuntibus peruadere vias, quæ in ipso secundum naturam sunt, refrigerationes etiam fiunt ab statione. Stationem spirituum intelligit: hoc est, ipsum, non peruadere spiritus: per vias quæ secundum naturam sunt in sanguine, hoc est, per ipsum sanguinem, qui naturaliter peruius est spiritibus: definit verò peruadere corrupto sanguine, hoc est concreto coagulatoque, vt solet extrã fusus, aut in corporibus demortuis vbi coagulatur, quia non penetratur ab spiritu: definit penetrari, quia multitudine obturantur viæ, & ipse inculcatus densescit. Itaque interceptio venarum, est interclusio earum, tanta, vt prohibeatur spiritus per sanguinem delatio, quæ necessaria est, & ad ipsius sanguinis, aut calorem omnino faciendum, aut augendum, & ad deferendam per corpus facultatem vitalem, & naturalem calorem (tamen si enim vitalis facultas, illustratione potius communicatur, quàm spiritu, nunquam tamẽ sine spiritu) atque proinde & ad omnes actiones, quæ nobis sunt secundum naturam. Cum enim omnes facultates quæ singulis partibus insunt, communi influxu à corde, velut à quodam mundi huius exigui sole, foueantur: necesse est spirituum vitalium per venas impetu intercepto, & sensum & motum cessare, non per se, sed compatiẽte cerebro. Fit interceptio venarum, aliquando ob redundantiam solam in toto corpore, vt nihil aliud esse videatur affectio, quàm non posse iam tantum sanguinis à venis capi. nam etsi congestio illa repente non fit, tamen cum ad summum (si quod tamen esse summum potest) peruentum est, quæcumq; leuis causa exagitet, commoueat, aut turgere faciat (velut certe flatus) effert in caput, facitque in eo venas & meningum sinus intumescere adeo, vt compressum cerebri mouere sese intra craneum non possit, & eius ventriculi cõpensione obturatur. Nam non minus quod exterius incidens comprimit, quàm interiorius conclusum obturat, obstructionem facit (hunc modum generationis apoplecticarum passionum docet Hippocrates lib. de Flatibus) fit etiã aliquando venarum interceptio, ob sanguinis corruptionem in partem quampiam commota fluxione, velut præcipuè cum atrabiliario, aut bilioso ad-

A modũ sanguine abundante, partes inter hypochondria & cor mordentur. fit enim aliquãdo, vt morsus fluxionem, & fluxio morsum augeat, usq; dum venis nõ capientibus, interceptio fiat, & inde si in continentes locos inciderint fluxiones, hoc est, in proximas partes, & ad sympathiã cum his paratas, refusa sint fluxiones, vt in cerebrũ, fiunt vertigines, epilepsia, apoplexia, aut (si in quosdam neruos incidant) paraplexia: fiunt itaq; hæc ita affectis, ex hepate, aut caua vena, aut locis circa cor, aut etiã aliis hypochondriis, non aliter ac mulieribus quibus menstrua defecerunt, fieri solere, ex vtero, in cor seu præcordia, regurgitate illo sanguine, qui venis iuxta vterum non capiatur: constat verò, quod & inde in cerebrum aut neruos, passione transmittere oporteat, si epilepsia, aut apoplexia, aut catochus, aut alia his congener passio futura est. Vbi dicitur, & ab spiritibus penetrare non potẽtis fuerint siccatae, in codicibus antiquissimis sine vno, hoc est, ab, legebatur. Nam Galen. velut corrigens dicit, fatius autẽ foret, vt cũ vno legeretur. constat verò, quandoquidem ille censet melius fuisse vt ita legeretur, non legi ita in suo codice, sed deinde librariorum sequutos Gal. censuram, illam particulam interposuisse. Ego verò censeo, melius esse lectionem hanc, quàm nunc habemus, emendari secundum lectionem antiquissimam, legiq; non ab spiritibus, sed, spiritibus penetrare non potentibus fuerint siccatae. Nam nomen hoc siccatae, duobus modis dicitur in hac ipsa oratione, primo loco, vbi ita est scriptum: morsæ autẽ & valde sicca facta venæ, dicitur de venis, significatq; crudis inflammationibus occupatas, velut antea siccam pleuritidem vocari dicebamus, eam quæ cruda est. Secundo loco, vbi dicitur, spiritibus non potentibus exire, siccatae sint, dicitur de fluxionibus, hoc est, cum sanguis ipse quo per fluxionem venæ repletæ sunt, siccatus fuerit: siccatur verò sanguis cum concrefcit, & fluxilitatem amittit: coagulatur verò nõ ab spiritibus qui non penetrant, sed per se obque suas fibras, vt dicit Aristot. cum spiritus non penetrant. Itaq; ab spiritibus penetrantibus funditur, coagulatur verò per se, illis non penetrãtib. Porro constat, vbi dicit Hippocr. cum dolores prius fuerint facti, nigra bilis, & acrium fluxionum influxus fiunt, non eò dici quod semper fluxiones, quas dolor commouet, incipiãt à nigra bile, aut acribus fluxionibus, sed quod in iis qui ad dictas passiones, ob tales naturas parati sunt. nam quibus contrarij sunt apparatus, & contrariæ fluxiones in dictas partes fiunt, vt pituita, aut aqua, hydropes, & apoplexia fieri solent potius quàm dicti casus. nam etsi apoplexia & epilepsia, & hemiplexia, & vertigo, ex pituita etiam fieri solent, non solum ex melancholia, tamen fiunt ex pituita in ipso cerebro primario ægrotante congesta potius: ex atra autem bile fiunt sæpe per consensum cum locis dictis, velut & melancholica passio cum hypochondriis. Paralyfin videtur Galen. semper referre ad pituitam, verum si apoplexia potest fieri à melancholia, vt certè potest, cur non & hemiplexia? quod si hæc, cur non & cuiusq; particulæ resolutio? Proinde ego nũc Alexandri sententiã potius probauerim, qui paralyfim ex melancholia fieri docet. Nã etsi melancholiae crassa pars ad terram pertinet, est tamen succus valde ferofus. vnde contingit ab ea neruos multos partim obstrui, facultateque priuari, partim emolliri. Sed

de essentia & generatione horum hæc sunt satis. Signa dicamus & curationem, sermonem refumescentes. Eorum qui fiunt aphony ex venarum interceptione, quam nihil aliud quam multitudo sanguinis ad vasa facit, hæc sunt notæ. Repente fiunt tales. Nam etsi multitudo paulatim colligitur, tamè breui momento, postquam iam capi vix potest, vel flatu aliquo agitata, distendit vasa, facitq; interceptionem venarum. Porro accidit benevalenti, quin etiam cum videtur athletico esse habitu, & ad summum sanitatis attigisse. Nam reliquæ aphonie, quæ aut ex primaria cerebri passione ob pituitosos succos, aut consensu cum hypochondriis ob melancholicos, cacochymis valetudinariisq; multò antè hominibus eueniunt. His verò cum optimè valere videntur, & crassissimi nitidissimiq; essent, fiunt aphonie, sine occasione vlla (quidam enim ex occasione obmutescunt, vt ex terrore, aut tristitia vehementi, quibus malum non incipit à venarum interceptione, sed ab ipso animi motu, per quem spiritus intra cor se continentes, partes alias destituunt) atq; sine alia forti causa, vt quidam fiunt aphony repente, ex icctu aut casu, caro correpti, ob concussionem subfidentibus in sese ventriculis cerebri: qui paulò post solent ad sese redire, nisi tamè occasio magnum inuenerit in corpore apparatus. Ita enim sæpe ab occasione incipiens, in apoplexiam aut syncopem incurabilem, finitur malum. Verum citra hæc, cum sano, quiq; non soleat animo linqui, repente accidit aponia, ex venarum interceptione est ob sanguinis multitudinem: coincidunt verò his (vide apertius cognoscas) rubores faciei, & pulsationes (maximæ scilicet ac conspicuæ circa tempora, cum malum adhuc incipit) & oculorum immobilitates, manuum distentiones, dentium stridores, & adductio maxillarum, quæ omnia cõuulsionis ex repletione sunt: postremò verò, etiam refrigerationes extremorù, (& tunc tendunt iam in apnoæa & asphygiâ) & spirituum per venas interceptiones. Sed dices, quorsum cum in venarum interceptione morbi essentia posuisset, nunc rursus eius meminit inter signa: certè antea meminit interceptionis venarum, vt causæ aphonie, nunc vt causæ refrigerationis extremorum, atq; ita non est inutilis repetitio, qua noui aliquid docetur. Affectiones verò hæc, cum per consensum cum hepate, vena caua, aut corde, aut etiam cù totis hypochondriis, fiunt, dignoscuntur signis passionis primariæ quæ antecessit, & cacochymie quæ in corpore est, vt cum post diutinam melancholiâ hypochondriacam, aut morsus oris ventriculi, aut cardialgiam, aut alia huiusmodi fiunt. In curatione priorum consulit Hippoc. venam secare, in brachio dextro internâ, & detrahere plus aut minus, secundum habitum & ætatem inita ratione: In aliorum curatione dicit, fouere primum, deinde sanguinem mittere, postea ad expurgationem per superna aut inferna, vt res exiget, conuertit. Quandoquidem ad venarum interceptionem referuntur passionibus vtræq; constat vtrisque opus esse, vt misso sanguine laxentur. Verum ad priores multò magis, quæ à multitudine oriuntur sola, quã ad posteriores, quæ nascuntur etiam à mala qualitate. In brachio dextro secare iubet, quia cù neutrius lateris est passio, sed communis, satius est ex dextro, quo vasa sunt secundum naturam ampliora, & sanguis abundantior, quam ex sinistro vacuare. Quidam mittunt sanguinem

ex utroque brachio simul, & in magna totius corporis plethora, meo iudicio, nihil decerrant: verum si ex altero, ex dextro certè mittendus est. Quòd internam venam iubet secare, est animaduersione dignum: videtur enim secanda potius secundum legem rectitudinis externa & humeraria. Certè in aphony quæ per consensum cum partibus circa septum transversum fiunt, rectè mittitur ex interna, velut etiam in melancholia hypochondriaca mittitur, etiam si melancholia in orbus cerebri est: quia cum partem mittentem agnoscimus, cum mittente quam cum recipiente satius est rectitudinem seruare: Velut etiam, cum ex vtero contingunt hæc passiones, mittimus ex talis: Verum in passionibus apoplecticis, quæ ex sanguine toto corpore redundante & caput occupante fiunt, non videtur ex interna mittendus, nisi fortè, quòd possit etiam obstructa esse arteria aorta circa cor, esseq; malum syncope potius quam apoplexia, aut vtrunque; neq; id satis costare posse videtur: aut fortasse, quia non caput solum, sed totum corpus multitudinem & venarum interceptione laborat. Sed neq; ob has causas ex interna, sed communi mitti deberet, idq; nisi tantoperè res vrgeret in capite, sed quia vrget, certè ex externa semper mittim, nisi fortè cum ea non est satis idonea secari, tunc enim mittim vnde cunque, quare illud internam, interiectum arbitror, nisi fortè hinc quoq; vt aliis quibusdam locis iam ostèdit, interna vena dicitur Hippoc. quæ magna & sub cute latens: quo significato, perinde erit tubere secari internam, ac si magnam diceret. Quòd verò iubet secundum habitum & ætatem mittere his sanguinem, rectè facit, cum enim venarum interceptione laborent, sæpe mittitur eis sanguis iacentibus etiam cù asphygia, quare in tanta oppressione, non est, quòd pulsus velis metiri mittèdi sanguinis quantitatem: hoc verò in vtrisque obseruandum est, velut illud etiam, quod de secundis dicit, in vtrisque seruari oportet, vt talibus scilicet mittamus sanguinem, fouendo prius. Oportet enim fouere, antequam venam secas, calido & laxante aliquo, caput aut hypochondria, quæcunq; maximè parte concretione sanguinis esse suspicatus fueris, aut etiam toto corpore in balneum calidum demisso, vt liquidus melius fluat. Statim ergo à fomento, aut inter fouendum, sanguinem mittere. Id quod conferet, si agatur, dū adhuc eleuati sunt omnes, qui affligunt, spiritus & confluxus: hoc est, dum adhuc sanguis, spiritu nondum destitutus, feruet, tumidusq; neq; iam concretus est: oportuniora enim tunc sunt auxilia: cum verò iam subsedit illa elatio, & intumescencia succorum, & sanguis iam concretus est, non effluit, etiam si vena secetur: nec villo remedio locus est. Atq; ita nullum desperatæ sanitatis maius indicium contingere in omnibus aphony potest, quam fectis venis sanguinem non effluere. Hactenus vtrisque aphony cõmunia sunt omnia: reliqua quæ ad expurgationem pertinent, earum solum quæ ex fluxionibus atrabiliaris, & acribus. Postquam (inquit) venam secueris, reficere oportet, & iudicationes contemplatè expurgare. Reficere scilicet debet vires, vt poteris, si ad sese redierit satis, aliquid cibi capere iubens, si non satis, iusculi aliquid per gulam demittens: deinde contemplaberis iudicationes, hoc est euacuationes, si quæ sunt quæ sponte fiant, seu loca in quæ humores sponte videntur incli-

inclinare. Dicit ergo, & contemplatem, expurgare, nisi subleuetur iudicium, hoc est, pharmacū dare alui subductoriū, nisi humores quasi leues facti sursum videantur repere in os vetriculi, tunc enim mouere potius vomitum erit ex vsu, obseruantibus nobis præceptum ducendi quòd vergit natura. Si verò inferna aluo expurgatio sit agenda, tentandum est, an clystere satis euacuetur, & cum ei non videbitur cedere, dandum est medicamentum subductoriū. Hippocrates dat lactis afinini cotylas duodecim, aut si consent vires, etiam decem & sex. Quod lac, omnium profectò est, in capitis affectionibus, minimè noxiū, & ad alui subductionem accommodatissimū, & minimè concrefcens, nihilominus habemus iam multò maiorem medicamentorum copiam, & alia ad hos vsus longè commodiora: in illa penuria qua adhuc laborabat Medicina, vtebantur antiquissimi per paucis, nonnullis quidè vehementissimis cum periculo, aliis etiam debilissimis vtebantur, quãtitate maxima, vt possent aliquid, velut lacte. Errant verò plurimi medicorum huius seculi, qui lacte afinæ, aut serò, vtuntur quantitate exigua, vt quinq; aut sex uncias, medicamentum quidem accipientes à vetustissimis, dosim à serapiorū vsu, quòd sit etiam sub leuandi aluū causa dant, spe cadunt, & nihil videantur facere: ego sanè proprio lactis afinæ aut serò sextarium, aut sex quæ sextarium: quantitate vetustissimorum nunquam tentari vti, si quando enim bene copioseq; purgandi causa dari visum est, ad aliquo nocturnorum medicamentorum confuzi, vt ad hiera aliquam speciem, earum præcipue quæ ex colocynthide componuntur. Eæ enim optime sunt ad dictas affectiones.

Κιῶνα γὰρ ἡ γίνεται, ὁπόταν ἐκ τῆς κεφαλῆς ρεύμα παλιν καὶ χαλῶδες, ὥρην χαιερμένῳ ἢ ἐαρινῳ, ἐς τὴν σφαιρίτιδας φλέβας ἐπιρῶν, καὶ τὸ ρεύμα παλιν εἰς τὴν δριμήναι ἐπιστρέφωσιν. ὁπόταν ἢ ψυχρὸν πρὸς ἔδον καὶ κεκλῶδες ἐμφορῆθῃ, τὸ πῦμα πρὸς τὸν δριμήναι, καὶ τὸ αἷμα πρὸς τὸν φράσον, πηροῦσι τὰ εὐχέως τὴν αἷμα πρὸς ἀκρινῆσαν καὶ εὐχέως ποιεῖν, φύσι ψυχρὸν ἐδον καὶ ἐμφορῆθῃ. Ἄλλὰ τὸ πρῶτον πρὸς γλώττης ὁποτέλεως, καὶ προγυλαμῶν, καὶ ἀνακαταμῶν, διὰ τῆς φλέβας τῆς ὑπὸ τῆν γλώτταν. πρὸς γὰρ ὑποπνομῶν ἐφυλεθῆ, οἱ δὲ μινὸν ἀκατέσσαν, ἐκὰ τέρωθαι φλεψὶ παχῆα. ὁπόταν γὰρ παλιν εὐχέως ἐστῆν ἐς τὴν γλώτταν ἐναποστῆζοντα ἀραιῶ εὐχέως καὶ ἀγογγυῶδῃα, διὰ τὴν εὐχέως, ἢ δὲ ὑπὸ βίης τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν δεχομένη ὑχρὸν, ἐκ παλαιῆς καὶ προγύλα γίνεται, ἐξ ὑχρὸς ἢ, παλιν εὐχέως, ἐκ μαλακῆς ἢ, σκληρῆ, ἐξ ὑχέως καὶ εὐχέως πρὸς τὴν εὐχέως, ὥστε παχέως δὲ πρῶτον, ὡς μὴ τις ἐξέως βοηθῆ.

Cynanche autem fit, cum ex capite fluxio multa & lenta hyeme aut vere in venas iugulares fluxerit, & fluxionem ampliore propier amplitudinem traxerint. Quando autem frigida & glutinosa existens obstruxerit, tunc spiritus vias, & sanguinis obturans, coagulat proximum sanguinem, & immobilem, ac stabilem sa-

cit, cum frigida natura sit, & obturare idonea: ob hoc suffocantur, lingua liuescente, & rotunda, & reflexa, ob venas quæ sub linguam eunt. Secta enim vna, quam quidam vocant columellam, utraque ex parte apparet vena crassa. Cum igitur plene ipsæ existent, in ipsam linguam innituntur, raram existentem & spongiosam, ob siccatem, ea violenter accipiens humidum quod ex venis, ex lata rotunda fit, ex bene colorata liuida, ex molli autem dura, & ex bene flexili male flexilis, ut celeriter strangulet, nisi quis cito succurrat.

Hippocrates indifferenter vocat anginam, nunc cynanchem, nunc synanchem, vsque adeo non processit, vt postea, ad paracynanchem, & parasynanchem. Vocat verò alicubi anginam quam cunque ceruicis affectionem quæ strangulet, vt etiam vertebrarum colli luxatio dicatur angina: hic verò inflammationem solum eius loci, quæ strangulationis periculum afferat, anginam appellat. Considerat eius differentias ex materia, nonnunquam enim fluxio est frigida, pituitosa & crassa, ex qua cū sanguine in loco collecto fit inflammatio œdematodes: nonnunquam est biliosa, aut salsa, sitque inflammatio tunc quoq; mista: huic differentie quæ ex materia capitur, mox accedit quæ ex parte accipi solet. Nam plerumq; tenuis & calida fluxio, præteriens venas maiores, impingit in intimas ceruicis partes: crassa & frigida, penetrare non valens, hæret in venis iugularibus externis, & circa partes, tum ceruicis, tum oris, conspicuum tumorem facit. Hippocrates primò percurrit modum, quo ex pituitosa & crassa fluxione angina gignitur, mox apponit eius curationem, deinde adducit quæ ad fluxionem calidam spectant. Cynanche (inquit) fit, cum fluxio multa & lenta (nam de hac specie anginæ loquitur primò) fluxerit ex capite (quia id membrum maximè pituitosum est, & ob sublimem positum & recluditidinem, continuitatem, & viciniam, maximè accommodatum demittere fluxiones in ceruicem) hyeme aut vere. Quia hyemi admodum congruentes sunt pituitosæ fluxiones, sequitur autem, quod ad morbos attinet, ver conditionem hyemis, & autumnus æstatis. Ne tamen proinde intellige, horum quidpiam esse in eius anginæ essentia, aut finitione. Potest enim fluxio pituitosa fieri etiam ex toto corpore, aut ex pulmone, & aliis quoque anni temporibus, raro verò fit nisi ex capite, hyeme aut vere. Hippocrates ergo simul docet modum quò fit, & quo tempore, quacq; ex parte maximè fieri solet at Fluxio itaque inde venit in venas iugulares, quæ quidem duplices sunt, externæ & internæ. Magnæ quidem illæ: externæ verò, maiores, & quæ fluxiones has maximè recipiunt, & propter amplitudinem, ampliore fluxionem trahunt. Itaque & caput ob peculiarem naturam mittere, & venæ iugulares ob amplitudinem copiose recipere natæ sunt. Hinc fit vt tam assidue hominibus hæc fluxio crescat vsque ad anginam. Quando autem (inquit) frigida & glutinosa existens obstruxerit, tunc obturans vias spiritus, hoc est arterias: & sanguinis, hoc est venas: coagulat sanguinem proximum, hoc est, eum qui in proximis eo loco vasis continetur, &

inmobilem ac stabilem facit, cum frigida natura ea fluxio sit, & obturare idonea. Hæc, & omnia quæ ad tumorum præter naturam generationem spectant, secundum antiquata dogmata dici videntur: siquidem spirituum vias nominat seorsum, quasi aliæ sint quam sanguinis, quod quidem Erasistrati sectæ videtur conforme: deinde & intumescunt partium videtur referre ad spirituum cum sanguine interclusionem, quanquam non ad spiritus, sed ad solum sanguinem spectare generationem phlegmonis Galen. lib. de Tumoribus præter naturam probat. Ego de his rebus non admodum laboro apud antiquissimos auctores, ut dixi, modo ex eorundem dictis, nihil medendi ars lædatur, velut certè hic non læditur. Siquidem siue arteriæ, spirituum, & venæ, sanguinis viæ sint, siue vtræque sanguinis: ac siue interclusionem solius sanguinis, siue eius cum spiritu inflammetur pars, eisdem auxiliis merito occurratur. Arterias certè vias spiritus vocari, non est dissonum, etsi enim solius non sint, sed cum sanguine, sunt tamen illius maximè: nam & venas sanguinis vias dicere nemo recusat, etsi deferunt cum eo etiam spiritus. Porro spiritus interclusos, augere partis præter naturam affectæ tumescuntiam, non est valde improbabile, etsi eam non solius spiritus esse constet, sed succi, quem in principio dices esse malè vasis contentum, crudum, & flatuosum. Verum horum placitorum quæ ad Physiologiam spectant decisionem, aliunde peti velim, hoc enim opus ad curationem spectat, & victum. Ob hoc dicit, homines ita affectos suffocari, & fieri eis linguæ liuidam, rotundam, & reflexam, ut scilicet omnibus qui laqueo, aut manibus, aut vtrunque aliter strangulantur. Nimirum quia ut quacunq; parte quæ laqueo constringitur, replentur intumescuntque venæ, ita hic quoque: repletæ verò & intumescunt contrahuntur, contrahuntq; linguam, & ita faciunt reflexam, & rotundam. Intumescunt enim linguæ repletionem est, flexura, est conuulsio. Velut enim opera musculorum reflectimus introrsum linguam, ita musculis eisdem conuulsis reflecti contingit. Conuulsionem verò facit repletio aut inanitio. Cum ergo lingua reflexa simul & rotunda apparebit, duplex nota erit repletionis circa ea loca: cum verò reflexa quidem, non tamè rotunda, sed gracilis, ac velut salita, qualem nuper in quodam qui breui mortuus est, vidimus, conuulsiois ex inanitione esse videtur. Itaque his rotunda & reflexa ob multitudinem fieri poterit. Liuorem verò venæ omnes repletæ sanguine accipiunt. Inter moritur enim sanguinis splendor, ubi est inculcatus, & malè perfabilis. Explicat verò Hippocrates, quæ sint his venæ, dicens, ob venas quæ sub linguam eunt. Eas vulgò nunc vocant leoninas. Secta enim (inquit) vna, quam quidam vocant columellam (ea est glandula illa oblonga, quam gargareonem etiam dicimus, quæ à superno palato in caput asperæ arteriæ impendit) vtraque ex parte apparet venæ crassa. Non hoc dicit, quòd ad huius morbi curationem secari debeat gargareon (non enim debet) sed velut ex dissectione indicans esse ibi dictas venas. Nimirum ex venis iugularibus externis, præcedunt duo insignes ramuli, tendentes in gargareonem, qui inde sub linguam reflexi, in eam insuntur. Cum igitur (inquit) plenæ ipsæ existentes, in ipsam linguam raram existentem & spongiosam, inni-

tuntur, id est, velut in ipsam innitentes feruntur, inferunturq; ea (lingua scilicet) ob siccitatem (quam ex calore igneo conquisiuit) violenter accipiens humidum quod ex venis venit, repletur tota secundum proprium corpus, & fit ex lata, rotunda, & ex bene colorata, liuida, ex molli autem, dura, ex bene flexili, malè flexilis. Vnde celeriter strangulet, nisi quis citò succurrat. Succurrendum itaq; huic malo præproperè, quia vrget symptoma, adeò vt etsi à materia pendeat pituitosa, expectare diu nò possit, quia aut soluatur mox, aut hominem iugulet. Sed dices, cur cum antea dixerit, linguam fieri reflexam, nunc reddens eius rei causam, dicit, fit ex molli, dura, & ex bene flexili, inflexilis? videtur enim oportuisse dici, cur esset reflexa, non cur inflexilis. Duorum alterum licet coniectare, aut primo loco legendum esse pro *ἀνακαμπτομένης, ἀνάμψης, vel ἐν ἀνακαμπτομένης*, id est, non volubilis: ita vt vtrubiq; legatur, inflexili, & ita reddatur sensus longè facilius, cur enim fiat lingua dura, dicit apertissimè, inflexilis verò fiet, quia dura: aut (si hoc minùs placet) præteriri causam, qua fit reflexa, dici verò fieri inflexilem, quia omnia quæ præter naturam reflexa sunt, necesse est esse inflexilia in contrariam partem.

Φλεβοτομίαν τε ποιούμεν ὁ ἀπὸ βραχίωνων, καὶ τῆς ὑπὸ τῆν γλώσσαν φλέβας ὑποκαμίνων, καὶ φαρμακῶν τῶν ἐκ κλιβίσσι, καὶ ἀναρραγίτων θερμοῖσι, καὶ τῆν κεφαλῆν ὑποξυρῶν, καὶ κήρωμα κεφαλῆν, καὶ τραχήλω πειπτεῖναι, καὶ εἰρίοις πειπτεῖν, καὶ ἀόγγοισι μαλθακῶσι, καὶ ὕδατι θερμῶ ἐκπιεῖν ὑπὸ πύργῳ. Πίνειν τε ὕδωρ καὶ μελίκρητον, μὴ ψυχρὰ. χυλὸν δὲ πρὸς φέρειν, ὁκότων ἐκ κρήσι. ἐν ἀσφαλῆν ἢ δὴ ἢ.

Sectionem venæ à brachiis faciēs, & eas quæ sub lingua sunt, secans & curans ecligmatiis, & gargarizare calidis iubens, & caput radens, & ceratum capiti & collo circumponens, & lanis obuoluens, & spongiis mollibus, aqua calida expressa fouens. Bibat autem aquam & melicratum non frigida. Succum autem præbere, cum à iudicatione in tuto iam fuerit.

Breuisissimè, perinde ac optimè, tradit Hippocrates rationem curandi dictam affectionem, & per capita, omnia quæ agenda sunt. Ea sunt venæ sectio, ecligma, gargarisimus, fomentum capitis & ceruicis, & cibus. Nihil quidquam omisit, nisi fortè alui solutionem, quam etiam in acutissima, & quæ quatuor dierum sit, scimus aliquando vtilem esse solere, præcipuè cum pituitosa est affectio, qualem nunc Hippocrates descripsit. Constat verò ex dictis, expurgationem post missionem sanguinis faciendâ esse, cuius Hippocrates primò, vt principis in hoc morbo auxiliij, mentionem facit, dicens, sectionem venæ à brachiis faciens, & eas quæ sub lingua sunt secans. Eo ipso ordine, quò sunt scriptæ sectiones hæ, fieri debent, prius enim quæ à brachiis, vt quæ plus habeat reuulsionis, deinde quæ sub lingua, vt quæ ad euacuationem proximè accedat. Secunda est in brachiis externa, quia pars affecta supra clauiculas est. Bene autem dicitur, in brachiis: non enim ad dextra, magis quam ad sinistra, malum hoc pertinet,

tinet, cum affecta pars sit in medio sita, nisi fortè raro, cum ad eius particulæ alterum latus videtur magis inclinare, quod partes externæ ceruicis, aut interni oris declarant. Si igitur in alterum latus incubuit malum, in brachio è regione posito secetur vena, sin autem non, vt plerunq; euenit, alternatè secetur in vtrisque. Nam præter dicta, affectio hæc, vt quidam rectè monent, non tam sustinet copiosam missionem sanguinis, quam petit repetitâ & crebrâ. Quia ab ea quæ ad deliquium animi inducat, periculum est, ne materia sese introrsum versus cor colligat, & in medio intercipiatur à pulmone, & facta peripneumonia ex angina, homo moriatur. Ex brachiis ergo alternatè fundendus est sanguis, sed crebro, & quoties affectio petet, & homo sustinere poterit: postea ad sectionem venarum sub lingua maxima cum vtilitate acceditur. Nam & Hippocrates id nunc docet, & vix est vllus medicus, qui id non cognouerit experimento, & ratio sanè suadet. Si enim in harum repletionem suffocationis periculum rectè reiciebatur, harum euacuatione, maximè ac celerrimè, ab eo periculo homo liberabitur. Curas (addit) ecligmatiis, & gargarisimatis: nò dicit qualibus, sed formam solum medicamenti edocet. Nimirum vt ad intestina clysteres, & ad ventriculum vomitoria, & ad cerebrum errhina, ita ad fauces gargarisimata, & ad asperam arteriam, pulmonem & thoracem ecligmata sunt accommodatissima: quia hæc maximè attingere possunt affectam partem. Quæ enim deglutuntur, faciliè præterlabuntur in ventriculi fundum, aut intestina, neq; circa vias spiritus hærentia, neq; in eas penetrantia vel exiguū quiddam. Sint autè, & gargarisimata, & ecligmata, qualia exiget affectio: adstringentia quidem valde & repercutientia, nunquam: quia quæ talia sunt, etiam reddunt respirationem difficilem, & excreationem prohibent, atq; periculum est, ne fluxionem repellant in pulmonem: modicè tamen adstringentia in principio sint, velut diamoron pro ecligmate, & hoc ipsum pro gargarisimate dilutum aqua rosarum aut plantaginis. Accipiat verò aliquid incidendis & extergentis, velut oxymelitis, vt materia lenta & crassa esse videbitur: breui autem (nam & breuis totius morbi constitutio est) mutatio fiat ad facilitantia sputum, & coquentia, ac modicè resoluentia, vt ad mulsam, aut decoctum caricarum, aut passularum, & serapiam capillorum veneris: aut ad resoluentia, & educentia potentius, vt ex prassio, hyssopo, saluia, siue serapia siue decocta. Quin & idonei pulueres illis admisti accipiuntur: velut certè qui ex canino fit stercore, omnium optimè huius affectionis resolutionem facit. Quiuis autem cordatus intelliget, non me hæc omnia nominasse medicamenta, vt quæ sola sint idonea, sed vt quæ nunc succurrerint ex ingenti sylua eorum, quæ methodum rectè tenenti, componi possunt, intuenti semper in presentem affectionem. Verum dixit Hippocrates, gargarizare calidis iubens, nò quidem referens nomen calidis ad gargarisimatum facultatem (licet enim aliquando, vt diximus, vti facultate frigidis) sed ad phantasiam, seu sensum. Itaque iubet in angina nihil in os assumi, nisi actum calidum, aut saltem tepidum. Nam etsi ventriculo & hepatis stuantibus, sæpe occurrit frigidus potus congruit & quorundam ciborum, tamè thoraci & spiritus viis, inimicus est. Calida enim laxant, faciunt sputum, coquantq;

& tussim leniunt: frigida contraria præstant. Quòd si is qui angina tenetur, adeò calidum expiret, & tanta siti teneatur, vt occursum frigidæ collutionis citra noxam sustinere posse videatur, licebit fortasse aliquando dare modicè frigidum, tamè tunc quoque videtur fore satius, ore & naribus frigidæ aquæ admotis, spirare, quia sitim ex pulmone melius solatur aer quam aqua. Itaque per raro non erunt ore capienda calida. Hanc ipsam ob causam dicit paulò post, bibat aquam & melicratum nò frigida. Ad dit: Et caput radens, & ceratum capiti ex collo circumponens. Meminimus Hippocr. hic de ea solum angina agere, quæ fit, copiosa fluxione veniente ex capite. Succurrit ergo capiti, vt parti primariò affectæ, & mittenti. Cerata quidem capiti nisi deraso, rectè admoueri non possunt: esse autem in hac affectione debent, siccantia, & euocantia potenter, qualia innumera esse possunt. Galen. vt constat quinto methodi, & tertio secundum genera, cerato ex stercore columbino, aut ex euphorbio, vtebatur: non tamen diu admota sinebat, sed post tres horas sublatis, lauabat caput. Nos perinde fieri suademus: sint verò balnea seu embrochæ facultatis etiam digerentis, & roborantis, pro capite. Nam pro guttore & proximis ei partibus sæpe erit satis vti spongiis mollibus aqua calida expressa. Sed rogabis, si ceratum non solum admouendum capiti est, sed collo etiam circumponendum, quæ pars superest, quæ spongiis foueri possit? Galen. capiti soli admouet ceratum, Hippocrates vult collo etiam circumponi, & præterea foueri spongiis ex calida aqua: quod duobus modis videtur præstari posse, aut diuersis partibus ceratum & spongiam recipiētibus, aut eisdem, sed diuersis temporibus: primùm quidem, vt si posteriori ceruici ceratum, & anteriori spongias admoueas: secundum, vt si postquam ceratum detraxeris, post tres aut quatuor horas ex quo admoueris, aqua calida in spongia foueas. Et fieri quidem ex vsu vtrunque possit. Si enim defluere sentiat humor per posteriorem ceruicem, & eius partis retentionem facere, in gutture autem recepta affectio non sit adeò contumax, rectè feceris capiti, & posteriori ceruici, admouens ceratum, & gutturi spongias: sin autem ea etiam quæ in gutture consistit, desideret fortem resolutionem, vt interius canino, ita possumus exterius columbino stercore vti, amouebimus verò, & alternatè vtemur tum eo, tum spongiis ex aqua. Cætera quæ ad victum spectant, vnicâ animaduersionem desiderant, puta dici hæc de angina, quæ primis quatuor aut quinque diebus sit inclinatura. Iubet enim solis aqua & melicrato vti, & ne succum quidem pitissanæ gustare, antequam à iudicatione homo in tuto sit, hoc est antequam morbus iam sit in inclinatione: constat verò, si diuturnior affectio futura sit, & tardius inclinatura, fieri nò posse, vt homo cum tam tenui victu durare possit.

Ὁκόταν ἐν θερμῇ ἢ μετὰ πρὸς τὴν ὥρην ἐκ κεφαλῆς θερμὸν τὸ ρεῦμα κατὰ τὴν ὥρην, καὶ νιτρώδες, ἀπὸ τῆς ὥρης δρῆμῦ καὶ θερμὸν γεγεννημένον. δρῆμῦ κνεῖ τὸ τοῖόνδε εἶον, καὶ ἐλκῶν, καὶ πύσματ' ἐμπύσματ' ὁρῶσθαι, καὶ ὁρῶσθαι πρὸς τὴν ὥρην, καὶ ἐπὶ τῆν ὥρην, καὶ τὰ θερμὰ μὲν αἰχρὰ φαίνεται, καὶ ὁρῶσθαι ἐπὶ τῆν ὥρην ἐν τῶν τραχήλω ζωτῆναι.

καὶ δλοκέει ὁ τέτανος ἐντεταύται. καὶ ἡ φωνὴ ἀπὲρ-
 ῥώγῃ, καὶ τὸ πνεῦμα σμικρόν. καὶ ἡ ἀντιπρασὶς τῆ
 πνύματι πικρὴ ἔβιαία ἀφραγίνεται. οἱ τοιοῦ-
 δὲ τῶ ἀρτηριαν ἐκκένται, καὶ τὸν πνύμονα πύμ-
 πεσανται, ἔδλωάμενοι τὸ ἐξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι.
 τοιοῦτοι τοιοῦτοι πνύ μὴ εἰς τὰ ἐξω μέρη τῆ τρα-
 χήλα ἐκαστὴ ἀποφέρηται, δεινότερη καὶ ἀφυ-
 κησώτερη ἐστὶ, ἀφ' οὗ τῶ ὄρω, ὅτι ἀπὸ θερμῶν καὶ δρι-
 μέων.

Cum in aestiuo, & autumnali tempore, ex ca-
 pite fluxio calida fluxerit, & nitrosa utpote a
 tempore acris & calida facta: mordet autem ta-
 lis existens, & exulcerat, & spiritu replet, & or-
 thopnea simul fit, & siccitas multa, & que vi-
 deri possunt, gracilia apparent, & tentionē ha-
 bent tendonum posteriorum in ceruice, & vi-
 dentur tetano dissenti esse: & vox obrupta est,
 & spiritus exiguus, & spiritus retractio densa
 & violenta simul fit. Hi autem vlcus habent in
 arteria, & pulmonis ardorem, non potentes in-
 ducere aerem, qui extra est: talibus nisi in ex-
 ternas ceruicis partes vltro feratur, grauior ac
 ineuitabilior affectio est ob tempus, quia a cali-
 dis & acribus.

Alteram, & eam quidem omnium grauisssimam
 anginae speciem describit nunc, cui duo haec acci-
 dant, & ex bile fieri, & tenere internam atque in al-
 to latentem gutturis partem. Vtrumuis horum de-
 sit, acuties & periculum erit minus, siue, inquam,
 ex alio mitiori succo pendeat, siue attingat exter-
 nas, & quae videri possunt, siue intra, siue extra os,
 partes. Nam acris succi species exurendo, & siccan-
 do, & exulcerando, cum minori etiam tumore au-
 get magis laesionem: ioci vero angustia, cum tumo-
 re etiam minimo, strangulat. Huius itaque morbi
 essentia est in phlegmone erysipelatode, exiguo
 quidem (nam magnum is locus ne horam quidem
 potest sustinere) sed tenente internum guttur. Cau-
 sa est succus calidus, cuius duae sunt species, bilio-
 sus enim & acer est, aut pituitosus & salsus: potest
 ex toto corpore, aut ex vna aliqua alia partium no-
 bilium venire, in guttur plerumque destillat ex ca-
 pite, vt etiam de pituitosa antea dictum est. Sym-
 ptomata vero sunt quae Hippocrates narrat. Quo-
 rum quaedam pathognomonica, quaedam superue-
 nientia sunt. Non enim necesse est, affectio perue-
 niat vsque ad spiritus retractionem, densam & vio-
 lentam, sed cum in malum exitum morbus festi-
 nat. Constat praeterea hanc anginam congruere a-
 estati, vt prior congruit hyemi, atque quoniam aesti-
 ti, etiam congruere autumnno, qui sequitur in mor-
 bis gignendis aestatis conditionem. Sed vt antea
 monuimus, anni tempus non est in vllius morbi
 essentia, quia quiuis morbus quocunq; tempore
 fieri potest, etsi quidam quibusdam magis congru-
 ant. Itaque dicit, hunc morbum fieri aestate & au-
 tumno, fluxione a tempore facta calida, non quod
 necesse sit ita fieri, sed quod saepe fiat. Fieri vero po-
 test fluxio calida a prauo victu, etiam alio tempo-
 re. Fluxionem vero calidam esse, necesse est omni-
 no, si haec species anginae, de qua nunc differitur, fu-

A tura fit. Dicit itaq; cum in aestiuo & autumnali tem-
 pore ex capite fluxio calida fluxerit (id est biliosa)
 & nitrosa (si scilicet pituitosa est) utpote facta a te-
 pore calido & vrente, acris & calida (acris scilicet si
 biliosa est, atq; etsi biliosa non sit, tamen calida, fal-
 sa aut nitrosa: vel, quod maximē fit, partim biliosa
 & acris, partim pituitosa & falsa, nitrosafue) morder
 autem talis existens, & exulcerat: Addit, & spiritus
 replet, quod quidem dicitur iuxta antiquatum do-
 gma phlegmonosum fieri interclusione spirituum cū
 sanguine. Itaque dicit, spiritum replere partem, quia
 phlegmonem gignit, itaque morsum, vlcus, & phle-
 gmone, facit ea fluxio, & ea quidem angina in phle-
 gmone habet essentiam, talis autem, in phlegmone
 cum morsu & corrosione in parte abdita, a tali flu-
 xione. Hinc fit orthopnea, ex angustia scilicet, &
 siccitas multa (oris scilicet, quia siccans admodum
 est causa) & quae videri possunt partes, graciles ap-
 parent, hoc est, nullum tumorem praeter naturam
 habere videntur. Et tentionem habent tendonum
 posteriorum in ceruice, & videntur tetano dissenti
 esse, & vox obrupta est, hoc est, inter loquendum in-
 terrumpitur eis sermo, & spiritus est exiguus (quia
 non possunt nisi exiguum trahere, non potest autē
 thorax dilatari nisi pro ratione eius quod trahitur,
 cum interius sit expeditus & capax) & spiritus re-
 tractio densa & violenta, hoc est, thoracis intro re-
 uocatio violenta, qualis fit per spiritum vocatum
 offendentem. Haec omnia constat conuulsionem
 minari, quae sanē a fluxione adeo maligna, merito
 timetur. Fiet verò, cum distillabit non in guttur so-
 lum, sed & in tendines ceruicis, & radices neruorum
 qui in septum transuersum, & musculos intercosta-
 les veniunt, imbibetur. Sed, vt diximus, haec non
 omnibus, sed lethaliter affectis, superuenient. Hi
 (inquit) habent vlcus in arteria, & pulmonis ardo-
 rem. Cur habeant vlcus, dictum est, cur habeant ar-
 dorem, nunc dicit, quia scilicet non possunt indu-
 cere aerem externum, atque ita neque refrigerium
 inde capere. Talibus (inquit) nisi in externas cerui-
 cīs partes vltro feratur, grauior, & ineuitabilior af-
 fectio est (quam prior scilicet species anginae) ob
 tempus, inquit, quia a calidis & acribus. Non qui-
 dem quia a calidis & acribus eo tempore, grauius
 enim esset a calidis & acribus in hyeme. Sed pericu-
 losior est, quia a calidis & acribus, fit verò a calidis
 & acribus, ob tempus. Ergo periculosa, quia a cali-
 dis & acribus, per se, quia tali tempore, per accidēs.
 Quod verò dicit, nisi in externas ceruicis partes vl-
 tro feratur, consonū est ei quod in Prognostico di-
 citur: Quibuscunq; fauces & ceruix simul rubue-
 rint, haec anginae diuturniores sunt, & ex ipsis maxi-
 mē euadunt, si & ceruix & pectus ruborem habue-
 rit, & erysipelas non intro recurrerit. Vbi legimus,
 & pulmonis ardorem, habent Graeci codices lectio-
 nem duplicem, in quibusdam enim legitur: καὶ τὸν
 πνύμονα πύμπανται, id est, pulmonis habent repleti-
 onem: in aliis πύμπανται, id est, exurūtur. Constat ta-
 men secundam hanc esse legitimā, & veterē lectio-
 nem, quippe quam Galenum in suo Codice ha-
 buisse, ex causa quam in commentatione reddidit,
 facile intelligitur.

Ἡν πυρετὸς λάβῃ, παλαιῆς κόπης ὅση ὑπερ-
 ἴσθηται, ἡ νόσος ἕσσεται ἐν τῷ ἑσπέρῳ ἡμέρῳ.

σης, ἡ νεοβρώπι ἑόντι, λῦ τε ξυῖ ὀδωῖη παλάρῃ, λῦ τε
 μῆ, ἡ συχίλῃ ἀγειν, μέγεις ἔκαλαβῆ τὰ σίτια περῶ-
 τον ἐς τῶ κάτω κοιλίῃ. πόμαλι ἡ χρεέσθω ὀξυ-
 μέλιτι. ὀκῆταν ἡ ἐς τῶ ὀσφωῖ, βάρθῃ καὶ ἡ κα-
 τω κλύσῃ κλυσμῶ, ἡ καθάρῃ φαρμακῶ. ὀκῆταν
 ἡ καθαρῇ, διαίταν ῥοφήμαλι πρῶτον, καὶ πόμαλι
 μελικρητῶ, ἐπίτα σίτιοσι, καὶ ἡ χυῖσιν ἐφῆσσι, καὶ
 οἶνω ὑδάρῃ ἐς νύκτα ὀλίγω. ἡμέρη ἡ, ὑδάρῃς με-
 λικρητον. ὀκῆταν ἡ αἰ φύται δυσώδεες ἑωσιν, ἔ-
 τῶς ἡ βαλαῖῳ, ἡ κλυσμῶ, εἰ ἡ μῆ, ἐποχῆν ὀξυμέ-
 λι πίνοντα, ἑως αὐ καθάρῃ ἐς τῶ κάτω κοιλίῃ,
 εἰθ' ἔτῶς κλυσμῶ ἀπαγαγῆν. λῦ ἡ λαπαρῶ ἑόν-
 τι καῦσθῃ ἐπιγῆται, λῦ σι δοκέη φαρμακῶν,
 ἐπιτηδέως ἔχειν, εἰσω τερῶν ἡμερῶν μῆ φαρμα-
 κῶν, ἀλλ' ἡ τεταρταῖον. ὀκῆταν ἡ φαρμακῶσσης,
 τοιοῦτο ῥοφῆμασι χρεέσθῃ, ἀφφυλάσῳν ὅσῳ
 παροξυσμῶς ἡ πυρετῶν, ὀκῆως μῆδέποτε περσοί-
 σης ἑόντων, μῆ δὲ μελόντων ἐσῆσθαι, ἀλλὰ λη-
 γόντων, ἡ παυσσμένων, καὶ ὡς πορρωτάτω ἀπὸ
 τῆς ἀρχῆς. Πῶδων δὲ ψυχεῶν ἑόντων, μῆτε πο-
 τῶν, μῆτε ῥοφῆμα, μῆτ' ἄλλο μῆδὲν δίδου τοιον-
 δε, ἀλλὰ μέγισον ἡρόιο τοῦτ' εἶναι ἀφφυλάσ-
 σῆσθαι, ἑως αὐ ἀφφερμοι σφῶδρα γῆωνται. εἰθ'
 οὔτω τὸ ξυμφῆρον περσοφῆρε. ὡς γάρ ἐπὶ τὸ πα-
 λῦ σημεῖον ἐστὶ μελλοντῶ παροξυῶσθαι τοῦ πυ-
 ρετῶ, ψύξις πῶδων. εἰ δὲ ἐν τοιοῦτω καμῶ περσοί-
 σεις ἀπαντα, τὰ μέγιστα ἐξαμαρτήσεις. τὸ
 γάρ νόσημα ἀξήσεις οὐ μικρῶς. ὀκῆταν δὲ ὁ πυ-
 ρετὸς λήγῃ, τουναντίον οἱ πῶδες θερμότεροι γί-
 νονται τοῦ ἄλλου σώματι. αὐξῆται μὲν γάρ ψύ-
 χων ὅσῳ πῶδας, ἐξαπῶσθῃ ἐκ τοῦ θῶρη-
 κῶ ἐς τῶ κεφαλῶ ἀναπέμπων τῶ φλόγω.
 αὐδὲ δὲ ῥοφῆματῶ δὲ ἀλεῶ τοῦ θερμού ἀπαν-
 τῶ αἰω, καὶ ἀναθυμῶσθῆν ἐς τῶ κεφαλῶ,
 εἰς τῶς οἱ πῶδες ψυχεῖ γίνονται, ἄσφαρκοι καὶ
 νύκτωρ φῶσει ὑπάρχοντες. ἐπὶ δὲ πολὺ ἀ-
 πέχοντες τῶν θερμότητων τόπων, ψύχονται, συνα-
 φροισόμενοι τοῦ θερμού ἐς τῶν θῶρηκα. καὶ
 πάλιν ἀνάλογον λυομῆν τοῦ πυρετῶ, καὶ κα-
 πακερματισμοῦ, ἐς τῶς πῶδας καθάσθαι.
 κατὰ τὸν δὲ οὐδὲ τὸν ζῶνον, ἡ κεφαλῆ καὶ ὁ θῶ-
 ρηξ κατέψυκται αὐτέων. εἰνεκεν τούτου, περσοί-
 τῶν. ὅτι ὀκῆταν οἱ πῶδες ψυχεῖ ἑωσι, θερμῶ
 ἀνάγκῃ τῶ κοιλίῃ εἶναι, καὶ πολλῆς ἄσσης με-
 σῶ, καὶ ὑποχόνδρον ἐκτεταμῆν, καὶ ἡ ῥιπα-
 σμῆν τοῦ σώματι, ἀφ' οὗ τῶ εἰδῶθεν παραχλῶ,
 καὶ μετεωρισμῶν γνώμης, καὶ ἀλγήματα, καὶ
 ἔλκεται, καὶ ἐμέειν ἐφέλει, καὶ λῦ πονηρῶ ἐμῆ.
 ὀδωῖηται. Θέρμης δὲ κατεβάσσης ἐς τῶς πῶδας,
 καὶ ἔρω διελθόντῶ, λῦ μῆ ἰδρώσῃ, πάντα λω-
 φῶ. κατὰ τὸν δὲ ἐν τὸν καμῶν, δῆ τὸ ῥοφῆμα δι-
 δόναι, τότε δὲ, ὀλεθρῶ.

Si febris corripiat, veteri stercore non
 subeunte, aut ei, qui cibum paulo ante accepe-

A rit, siue cum dolore lateris, siue sine eo, quie-
 tem agere oportet, usque diu descenderint
 priores cibi in aliuum. Potu vero utatur oxy-
 melite. Quum autem ad lumbos grauitas de-
 uenerit, clystere uti per inferna, aut purga-
 re pharmaco. Quum autem purgatus fuerit,
 cibare sorbitione primum, & potu melicra-
 to, deinde cibus & piscibus coctis, & vino aquo-
 so ad noctem pauco, interdum autem melicrato
 aquoso. Quum autem status graueolentes pro-
 dierint, aut glande aut clystere utendum:
 sin minus, cessare, propinantes oxymeli, donec
 descenderint in aliuum: deinde clystere sub-
 ducere. At si vacuo ventre febris ardens
 superueniat, si tibi videatur, pharmaco uti, be-
 ne habet intra tres dies non expurgare, sed vel
 quarto. Quum autem expurgaueris, sorbitio-
 nibus uteris obseruans febrium exacerbationes,
 ut nunquam exhibeas quum sunt, aut futura
 expectantur, sed ubi desierunt, aut quiesce-
 runt, & quam longissime a principio. Pedibus
 autem frigidis, neque potum, neque sorbitio-
 nem, neque aliud quippiam huiusmodi da. Ve-
 rum maximum hoc esse ducito, obseruare do-
 nec valde calidi facti sint. Atque tunc quod
 uile est, tribue. Plerumque enim est signum
 futura exacerbationis febris, pedum frigiditas.
 Si vero in hac occasione tribueris omnia, plu-
 rimum errabis, morbum enim augebis non pa-
 rum. Quum autem febris desinit, pedes con-
 tra calidiores fiunt reliquo corpore. Auge-
 tur enim refrigerans pedes accensa ex thorace
 in caput remittens flammam. Toto autem ca-
 lore acruatim sursum accurrente, & ad ca-
 put exhalante, merito pedes frigidi fiunt, ex-
 carnes & neruosi natura quum sint, adhuc au-
 tem quum longē absint a locis calidissimis, refri-
 gerantur, collecto calore ad thoracem: & rur-
 sum eadem ratione, quum soluitur febris, &
 in tenues partes dirimitur, ad pedes calor de-
 scendit. Hoc igitur tempore, caput thorax-
 que ipsorum refrigeratur. huius causa dandus
 cibus, quod cum pedes frigidi fuerint, necesse
 est calidum esse ventrem, & multo fastidio ple-
 num, & hypochondrium intentum, & iacta-
 tionem corporis ob turbationem internam, &
 eleuationem mentis, & dolores, & trahitur, &
 vomere vult, & quum praua vomuerit, dolet.
 Calore autem descendente in pedes, & urina
 exeunte, etsi non sudet, omnia desinunt. Hoc igitur
 tempore oportet sorbitionem dare, alioqui
 perniosa fuerit.

Quidam neotericorum hoc loco desinunt hunc
 librum commentariis profsequi, reliqua Hippocra-

non esse affirmantes, quibus Galenus ita faciendi præstitit ansam, utpote qui & ipse, partim ut falsa, partim ut inutiliter repetita, partim ut ineptè confuta, omnia ferè quarti huius libri, refutat. Mihi verò non is est animus, sed omnia ad calcem vsque libri enarrare: neque enim rectè consideranti tam indigna Hippocrate visa sunt mihi, quàm Galeno, qui non in hoc opere solùm, sed in aliis multis, multa reiecit immeritò. Non nego, longiusculam hanc orationem, quam nunc præscripsimus, nihil continere noui, sed repetitionem esse quorundam, quæ in primo libro scripta sunt, sed si omnes repetitiones, vel inutiles, essent reiiciendæ ab autoribus, Deus bone, quàm multa ab scriptis Aristotelis, autoris alioqui & breuiloqui, & methodi causa commendatissimi, reiicerentur. Non sunt reiiciendæ tamen, quin potiùs familiarissimæ sunt bonis omnibus autoribus, & ad disciplinas accommodatissimæ repetitiones, operibus iam ad finem properantibus, præcipuè si prius dictis aliquid addatur lucis: velut certè nunc fit. Non enim repetit utcunque, sed quædam dicit apertius, quorundam etiam reddit causam. Verù quoniam repetitiones sunt, non adeò longis indigebunt commentariis, sed breui enarratione. Dixerat primo libro, si nuper pasto capiam, & alui onere haudquaquã purgato, febris, vel cum dolore, vel sine dolore, incæperit, à sorbitione tantisper temperandum, donec cibum ad infernam intestini partem descenderit, coniectarũ sit, oxymelite in potu vtendum. Et paucis interpositis dicit: Si verò non subiit vetustus cibus, ei qui recentem acceperit, si fortis fuerit, & ætas vigeas, clystere vti, sin autem fuerit debilior, glande vti, nisi sponte exierit bene. In hanc ipsam sententiam dicit nunc: Si febris corripiat, veteri stercore non subeant, aut ei qui cibum paulò antè acceperit, siue cum dolore lateris, siue sine eo, quietem agere oportet, vsque dum descenderint priores cibi in aluum, potu verò vtatur oxymelite: cum autem ad lumbos grauitas deuenerit, clystere vti per inferna, aut purgare pharmaco. His duobus locis eadem sententia continetur, nimirum cui cibus recens nõ descenderit, aut vetustus in intestinis abundè hæserit, non esse offerendum mox alium cibum, neque aliis auxiliis instandum, sed conandum esse prius quàm offeratur alius, vt prior descenderit, (idque fieri potu oxymelitis) atque adeò si fieri possit, vt ex intestinis subducatur, idque fieri clystere aut glande: sed quod primo loco dixit, vel cum dolore, vel sine dolore, nunc adiecit, siue cum dolore lateris. Nimirum de dolore lateris primo quoque loco differebatur. Quod primo loco dixit: à sorbitione tantisper temperandum, hinc dicit: quietem agere oportet, vt mihi videtur, significantius multò: non enim à cibo solùm ob satietatem & alui repletionem temperandum, sed & à misione sanguinis, & aliis multis auxiliis. Quare meliùs dicit, quietem agendam. Quod primo loco dicit, donec cibum ad infernam intestini partem descenderit coniectarum sit; nunc dicit, ex symptomate accipiens significationem, cum autem ad lumbos grauitas deuenerit. Nimirum dolor grauians in lumbos descendens, significat in infernam partem crassas cibi partes decubuisse. Verùm quia hoc non solùm ob fæces fieri solet, sed ob malos etiam succos, qui morborum causæ sunt, in infernas partes incumben-

tes, & id cum fit, non clyster solùm, vt ob fæces, sed expurgatio etiam per pharmacum desideratur, quamquam primo loco iusserat, cui non subiit vetustus cibus, clystere aut glande solùm vti, hinc addit, clystere vti per inferna, aut purgare pharmaco. Nimirum cui ad lumbos grauitas deuenerit, sed id ob fæces factum sit, clystere, si ob succos qui morbos pariunt, pharmaco indiget. Rursum paucis, quæ ad victum eorum qui pharmacum acceperunt, pertinent, interpositis, repetit Hippocrates hanc ipsam sententiam, vt primo libro scripta est, dicens: Cum autem status graueolentes prodierint, aut glande, aut clystere vtendum, sin minus, cessare, propinantes oxymeli, donec cibi in aluum descenderint, deinde clystere subducere. Nimirum status graueolentes, significant fæces in aluo putrescentes: tunc ergo vtendum clystere aut glande: si fortis sit ægrotus, clystere: si debilis, glande. Sin minus, (dicit) hoc est, si nondum descenderint ad aluum, cessare: hoc est, vt primo libro dixit, à sorbitione tantisper abstinere, propinantes solùm oxymeli, hyeme calidum, æstate frigidum, vt antè etiam dixerat, deinde clystere subducere. Itaque hæc omnia in eadem sententiam dicta sunt, & licet alia ex aliis explicare. Cætera etiam, quæ de victu expurgatorum dicuntur hinc, dicta sunt primo libro. Ibi enim ita scripsit: Postea verò manè potiones dandum, vesperi ad cibos transeundum. Nunc in hanc ipsam sententiam dicit: cum autem purgatus fuerit, cibare sorbitione primùm, & potu melicrato, deinde cibis & piscibus coctis, & vino aquoso, ad noctem paucis, interdiu autem melicrato aquoso. Nimirum lautiozem cœnam instituens dicit, cibis, idoneis scilicet, vt ouis recentibus, aut pullis gallinaceis: vt vnum autem cibum exempli loco nominans, dicit, & piscibus coctis, & vino aquoso, ad noctem paucis: Instituens verò potionem manè propinandam, dicit, interdiu autem melicrato aquoso. Obiter monet Hippocrates quiddam ad tempus expurgandi spectans, dicens: At si vacuo ventre febris ardens superueniat, si tibi videatur pharmaco vti, bene habet intra tres dies non expurgare, sed vel quarto. Huius causa paulò infra hoc ipso libro dicitur, constabitque ex ipsis autoris verbis, prohiberi expurgationem primis diebus, quòd vix vnquã in illis appareat concoctio. Nam primus impetus febrium acutarum est quatuor dierum, vt in Prognostico dicitur, non est ergo expurgandum ante quartum, ne sine concoctione expurgetur. Constat verò admonitionem hanc non tollere alia artis præcepta, quòd scilicet ne tunc quidem expurgandum sit semper, sed cum natura non valet perfectè iudicare, atque quòd antea etiam expurgare liceat, si turget materia. Nam medicari oportet, in valde acutis, si materia turget, eadem die, quia tardare in talibus malum est. Verùm cum Hippocrates dicat, at si vacuo ventre febris ardens superueniat, si tibi videatur pharmaco vti, apertè insinuat, plenitudinẽ ventris pharmaci vsum prohibere, conandumque esse, vt communis vocata materia, quæ in ventriculo & aluo contineatur, euacuetur prius, quàm ad pharmacum perueniatur. Reliqua omnia dictionis huius, pertinet ad horam exhibendi cibum, continentque nihil aliud, quàm quod in aphorismo dicitur: In accessionibus abstinere oportet: nam cibum dare noxium est. Præterquam quòd hinc explicat, quòd accessio-

accessionum partem maximè cauere oporteat: nempe ipsam inuasionem paroxyfmi, qua solent frigere pedes, & reliqua extrema. Itaque repetit hic quod primo loco dixerat, his verbis: Cum quidem pedes frigidi sint, abstinere oportet à sorbitionis exhibitione, præcipuè autem à potu abstinendum: cum autem calor ad pedes descenderit, tunc dare, & putare plurimum posse occasionem in omnibus morbis, præcipuè autem in acutis. Eandem hanc sententiam edisserit nunc, & multò fusiùs, reddens omnium causas. Verùm cum dicit, cum autem expurgaueris, sorbitionibus vteris, obseruas febrium exacerbationes, ne intellige, non esse obseruandas, nisi cum quis expurgauerit: semper enim, & ante & post expurgationem, in victus institutione, ea regula teneri debet, sed solùm transitionis gratia dixisse, cum autem expurgaueris. Quæ verò dicit, per se sunt aperta satis, præterquam quòd primo libro satis enarrata sunt. Postrema dictionis verba indigent consideratione. Vbi dicit, calore autè descendente in pedes, & vrina exeunte, etsi nõ sudet, omnia desinunt. in sinuat his verbis, quòd & res habet, in singulorum paroxyfminum solutionibus euenire, quòd & in totius morbi iudicatione solet, puta laxari poros & vias, per quas euacuantur excrementa, & naturam ad euacuationes conuerti, contra in principiis adstringi, & retineri omnia. Sed in totius morbi principio & fine, fit id secundum totam morbi materiam, in accessione quacunque, secundum portionem quandam. Vt ergo totus morbus (acutus maximè) magna aliqua euacuatione iudicatur, ita accessio quæcunque euacuatione quadam, plerumque quidem sudore, sed & citra sudorem aliquando, vrina exeunte, & euacuatione insensibili per cutem facta. Vrina verò plerisque in remissione paroxyfmi redditur liberiùs, & succo qui febrem facit, magis tincta, in inuasionem, aut retinetur, aut redditur tenuior & aquosior. Quòd apertè indicat retentionem, quæ in principio agitur, & remissionem, quæ in fine. Non fit autem ea remissio solùm per vrinam, sed versu quaque: proinde & insensibilem euacuationem etiam augeri est necesse, si non sudatur: verùm apparet multò magis in vrina, vt in euacuatione euidentiori. Quibusdam autem aliis aluus tunc laxatur, aut vomitus succedit, quibus morbi causa inclinatur in ventrem.

Οκόςισι ἢ διὰ τέλεσθαι ἢ καὶ λίαν ἐν τοῖσιν πυρεποῖσιν ὑγρῆ, τρεποῖσι Διαφερώνως τὰς πόδας θερμῶν καὶ περὶ ἀλλων κηρώμασι, καὶ πινιδίσι περὶ λίσων πρὸς ἄλλοις, ὅπως μὴ ἔσονται ψυχρότεροι τῶ λοιπῆ σώματι. Θερμοῖσι δὲ ἔσι, θερμασμα μηδὲν πρὸς φερε, ἀλλὰ πρὸς ἀπὸ φερε, ὅπως μὴ ψυχθῶσιν. πρὸς ἄλλοις ἢ ἡρεσθῶσιν, ὡς ἐλαχίστω ὑδατι ψυχρῶ, ἢ μελικρήτω.

Quibuscumque autem semper aluus in febribus humida est, his insigniter pedes calfaciens & tegens ceratis & fasciis obuoluens animaduerte ne sint frigidiores reliquo corpore. Calidis autem existentibus, calfactionem nullam adhibe, sed conserua ne refrigerentur: potu autem vti quàm paucissimo, aqua frigida, aut melicrato.

Remissè admodum intelligit Galenus ac cum eo alij enarratores, Hippocrate nunc docere rationem curandi profluuium alui ex frigore pedum orti. Ridiculum enim, si de acutis cum continua febre morbis agēs, ad alui fluxum ex frigore pedum diuertat, traditurus curationem, & facillimam & vulgo cognitam. Hæc cum ita interpretentur, merito censent tam leuem, & intemptiuam præceptionem Hippocratis non esse: Verùm longè aliud agit Hippocrates. Nimirum cum tractationem de singulis morbis acutis in hunc quartum librum destinauerit, & de quibusdam antea egerit, perstat persequi alias acutorum species, persequitur autè species, non tam exactè quàm posteriores, eas quæ ex propriis differentiis accipiuntur, sed more vetustissimorum, modos quosdam potius morborum, ex quorundam insignium symptomatum concursione acceptos. Nam vt initio operis monuimus, eo seculo non venerant morborum differentia ad tam exactam partitionem: Nos verò vtraque ratione frui volumus: in praxi enim veteres hæc obseruationes, sæpe erunt vtiliores exacta recentiorum argutia. Quid ergo sit quod velit Hippocrates, iam dicamus. Quibusdam acutè febricitantium accidit profluuium alui perpetuum. Qui sanè casus difficilis est & periculosus. Maligni enim morbi suspicionem facit quæcunque euacuatio assidua, quæ à principio assidet: quia euacuationes superuenire oportet suo tempore, non à principio comitari. Ita sunt quædam febrium pestilentium, quæ sudatoria vocantur, quòd per eas assiduè sudent ægroti, cum exolutione tamen virium, & nulla conferentia: Ita etiam pestilens constitutio, quæ superioribus annis, in Hispaniæ quibusdam partibus grassata est, neque adhuc cessauit, cum alui profluuium inuadebat. Nimirum malignitatis morbi, & magnæ affectionis facultatis est, intemptiuè vacuari: nam cum morbus mitior est, aut facultas minus grauior afficitur, tenet natura familiarem sibi ordinem, retinendi, ac coquendi, antequam euacuet. Verùm à principio, ac continenter fundi, venenosorum excrementorum est, præcipuè si notæ aliæ graues accedant, vt languores, nullæ conferentia, & malignæ qualitates eorum, quæ euacuantur, & grauiora alia symptomata. Velut nunc, qui cum febre continua habet etiam alui fluxum, hac ipsa causa agnoscuntur grauioræ ægrota-re, siue diarrhœa, siue dysenteria is fluxus sit. Maligna enim causa morbi significatur, quæ insitigat, & languor facultatis, quæ non potest ferre. Verùm si accedit frigus extremorum, multò maior malignitatis est iam significatio. Nam vtrique causæ attestatur ea frigiditas, nimirum maligna putrescencia succorum in visceribus, aut vlcera, vel inflammationes magne, doloresve graues intestinorum, hæc omnia calorem ad interna cogunt accurrere, & destituere externas partes: porro calidum ipsum, quòd est debilius, eò à leuiori causa cogitur ad internas partes accurrere, & externas deferere. Itaque frigus extremorum & debilitati & malignitati attestatur. Hoc casu maxima cautio est, omni ratione curare, vt calor quacunque ratione reuocetur, & partes quacunque arte in calore aliis partibus æquali, continentur: quare frictionibus, ceratis, fasciis, & quibusuis aliis calorificis admotis. Nã etsi frigus illud pedum, causa nõ est morbi, sed signum malum & symptoma, tamè tollitur, reuocatione caloris, spirituum

inquam, & sanguinis: nihilque magis ex usu est, quam ea reuocari. Quia nihil est quod magis noceat, quam ille in interna concursus, quia inflammationes & alias omnes viscerum affectiones auget, & ipse calor, constipatione illa, sibi ipsi suffocationis causa fit. Itaque tollere frigus pedum conamur, non ob ipsum frigus, sed ut hæc violenta calidi delatio ad interna, prohibeatur. Nihil ergo maiori studio agendum in omni febre maligna, quæ ad typhriæ genus referatur. Quinetiam & quacunque alia occasione, etiam leuiori per morbum extrema frigeant, concaléfactio eorum, ex usu est. Nã & in febris intermittētis inuasionē caléfactio extremorum paroxysmos contrahit. Sed nunc de malignis & acutissimis febribus sermo est, in quibus expedit, si pedes frigidi sint, calfacere: Si verò calidi sint, nullam caléfactionem oportet pedibus adhibere, quia si fluit aluus copiosè calidis pedibus, non interna inflammatio, aut illi similis affectio, sed vehementia febris, & colliquescentia significatur. Constat verò hanc admotione calidorum auctum iri: neque tamen proinde oportet frigida admoueri pedibus, ne calor vrens in interna repellatur (in colliquantibus enim febribus, corpori quod est inter inguina & alas, meliùs admouentur frigida) quare neque calefaciendum, neque refrigerandum tunc temporis est, sed conseruandum, ne refrigerentur. Potu autem (inquit) uti quàm paucissimo, aqua frigida aut melicrato: iuxta phrasin qua toto hoc libro vsus est, videtur hoc de cibo dici, ut significetur nullo alio cibo vtendum esse toto morbo, quàm aqua, aut mulsã. vnde constat apertissimè, eum agere de morbo; quod sit exactè acutissimus, & intra quatuor dies iudicandus, qualis profectò fuerit, cui ob malignitatem morbi cum alui profluvio, à principio pedes frigeant, non tamen cui ob frigus pedum aluus fluet. Sed præterquam quod iuxta morbi constitutionē rectè hoc dicitur ut de cibo, ut de potu etiam intelligi debet. Nimirum in profluvio alui exiguo potu vtendum est, quia cum largo copiosius fluet: Verùm in his quæ cum ingenti febre fiunt, periculum est ne potu destituti, magis colliquescant: proinde suppleri hoc qualitate debet, atque is qui datur, frigidus actu dari, atque si sit eius copia, niue refrigeratus. Rectè ergo consulit uti potu quàm paucissimo, quia morbus est laxus, frigidus, quia ex colliquescentia corporis: aqua sanè, si fluxus sit biliosus: mulsã, si ex salsa pituita. Hanc eandem rationem potus instituendi, teneri censeo in stranguria, quæ ex ardore vrinæ initium cœperit. Tutius enim mordacitas emédabitur qualitate, quàm quantitate: hæc enim vrinæ etiã quantitatem auxerit, ac proinde & laborem.

A turbata, & multi ex talibus floccos auferunt, & nares scalpunt, & pigrè respondent ad interrogata, ipsi autem ex se ipsis nihil dicunt congruēs. Videntur itaq; mihi talia melancholica esse. Talibus igitur ita se habentibus, si aluus humida fuerit, ac colliquans, videtur mihi, sorbitiones frigidiores & crassiores prodesse, & potiones sistentes, vinosiores magis quàm adstringentiores.

B Cognosci ex modo delirandi, speciem succi, ob quem deliretur, non est nouum. Nam ille scripsit, desipientiam cum risu esse securissimam, quia, ut dicit Galenus, sanguineæ affectionis est. Vt igitur desipientia cum risu, ex sanguine esse cognoscitur, ita quæ cum taciturnitate, & tetricitate, agnoscitur esse ex melancholia. Est verò melancholia succus, qui omnium maximè mentem tentat, quod vel inde agnosces, quòd is solus, citra cerebri phlegmonem, & citra febre, putatur posse facere delirium perpetuum, redundans solum, aut agitatus. Constat verò, agitatum quàm quietum, meritò magis tentaturum mentem: ita enim copiosius transmittent in cerebrum nigri vapores. Vt igitur citra febres, sola melancholiæ redundantia, delirium solet facere, ita per febres, etiam sine inflammatione, quòd si moueatur, cum minori etiam redundantia id faciet. Cùm igitur febricitanti aluus est humida, & mens turbata, & sunt pigrè respondentes, & ex se ipsis nihil dicentes quod opportunum sit, & congruens, scire licet melancholiam esse in homine, & huc esse dirigendum consilium curantis: idque siue phreniticus sit, & deliret perpetuò, ac ipse alui fluor perpetuus sit, siue aliquando accedens: siue tunc deliret solum, cùm aluus fluit, & cùm ea sistitur, redeat ad mentem. Vidimus enim non ita pridem, ægrotantem, cui cùm alioqui mente constaret, cùm alui instaret fluxus, mens turbabatur, & delirabat, ut delirium accedens, instantis deiectionis Medicis significationem præberet, neque fallerentur: esse autem hoc melancholicum, constat, quia nullus alius succus sola agitatione delirium facit. Sanguis enim & pituita non nisi cùm in cerebro creant phlegmonas, bilis etiam putrescens toto corpore solet deliria facere in maximis febrium incrementis: melancholia verò etiã citra putrescentiam mittens vapores in cerebrum, atq; ita loco mota solum & affluens. Itaque omnia huiusmodi sunt melancholica. Si cùm febre deliratur perpetuò cum taciturnitate & mœlittia, necesse est sit duorum alterum, aut phrenitis melancholica, aut complicatio febris cum melancholia, maniãve: Si verò deliret, non perpetuò, sed cùm fluit aluus, motio melancholiæ faciet delirium, si sine febre id accidat, melancholiæ mitioris, si verò cum febre, vltæ, & quæ cum colliquescentia generetur, ut in ægrotante fiebat, cuius memini: colliquescebat enim pariter, quod deiectionum graueolentia declarabat. Talibus igitur (inquit) ita se habentibus, si aluus humida fuerit, & colliquans, videtur mihi sorbitiones frigidiores & crassiores prodesse. Nimirum in omnibus qui ita delirent, melancholiæ euacuationi intendendum est: si verò atrabiliariæ & colliquantes deiectiones esse cognoscantur, tunc attemperazione magis agendum, & colliquescentiæ obstitendum: Vtendū ergo sorbitionibus frigidis & crassio-

Οκόσισι ἢ ἐν πυρετοῖσι κριλίη ὑγρή, καὶ γνώμη πεπραγμένη, καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τοιούτων τὰς κροκίδας ἀφαιρέσει, καὶ τὰς ῥίνας σκάλλασι, καὶ κῆ βραχὺ μὲν ἀποκρίνονται τὸ ἐρωτώμενον. αὐτοὶ δὲ ἀφ' ἐαυτῶν ἐδοκίμασαν λέγειν κατηρημένον. δοκεῖ ἔν μοι τὰ πιάδε μελαγχολικὰ εἶναι, ὅσων τοιῶνδε εἶναι, λέω ἢ κριλίη ὑγρὴ ἢ κῆ σωτήκη, δοκεῖ μοι τὰ ῥοφήματα ψυχρότερα καὶ παχύτερα πρὸς φέρειν, ἢ τὰ πικρὰ καὶ οἰνωδέστερα, ἢ συπικρότερα.

Quibus in febribus aluus humida, & mens

crassioribus, ut ptissanæ & amyli, frigidis quidem, ut temperetur ardor, crassis ut hebetetur mordacitas. Sed dices, videri Hippocratem loquutū ineptè, cūm posuerit aluum esse humidam, dicens, quibus in febribus aluus humida: ac deinde dixerit, si aluus humida fuerit. Verūm intellige, nō esse legendum seorsum, si aluus humida fuerit, ac colliquas (humidam enim esse posuerat) sed coniunctim, si humida ac colliquas fuerit. Nam etsi plerumq; cūm aluus est humida, & cū febre ita deliratur, soleat deiectio esse colliquans: fieri tamen potest ut etiam non sit, sed ex mitiori melancholia sine colliquescentia: Quare oportet alia signa adhibere, ac ex illis considerare, an colliquas deiectio sit, ut si corpus ardeat, extenuetur, languescat, graueolentes deiectiones sint. Si enim hæc nō sint, iuuabis euacuatione melancholiæ, auxilium inde sperans: si verò sint, ad sorbitiones frigidiores & crassiores conuerteris: his enim cessabit colliquescentia, atq; cum ea etiam cessabit profluvium illud noxium. Sisti enim debet, cūm colliquet, atque ita potiones sistentes esse debent, non tamē adstringētēs. Nimirum quæ sistant, duplicia sunt: quædam adstringendo id faciunt, quædam citra adstrictionē, occurrendo fluxus causæ. Velut si fluat aluus ob acrimoniam aut saluginem succorum, quæ extergent tollentes, quod intestinis hæret, solent sistere, & sorbitiones obtundentes eas qualitates, ut quæ sine sapore crassæ sunt, velut mazæ multa genera: Si ob ardorem vrentem, aqua niue refrigerata potest sistere aluum: si ob multitudinem succorum influentium in aluum, in partem aliam deriuantia, ut diuretica solent aluum sistere: quin & expurgantia sæpe sistant aluum, affatim vacuata copia, & siccata aluo. Tot sunt modi sistentium sine adstrictione. quæ sanè sistentia sunt ex accidenti: sæpe tamē opitulantur multò tutius, quæ adstringunt. Hæc enim vbi materia euacuata non est, maximè si ea quæ interiùs manet, est maligna, periculosissima sunt. Nam detenta lædunt, ac magna ex parte manere diu non possunt, sed, ut quæ vi detinerentur, maiori impetu erumpere solent: & interim partibus affiguntur. Proinde consulit his dari potiones sistentes, alia ratione potius quæ adstringentes. Velut si aquæ potu vsurus sit, fatius sit frigida dulci, aut cum hordeo, aut re alia idonea elixata, quæ chalybeata, aut parata cum mastice: si vino, fatius sit vinoso albo (diluto quantum oportet) ut ad vrinæ vias & corporis habitum auocet, quæ nigro & austero, quodq; adstringat. Vnde constat Hippocratis sententiam esse, in alui profluvio, albo potius quæ nigro vino vti, nisi cūm ex intestinorum laxitate malum pendet, quanquã in praxi quibusdam aliis considerationibus est opus, in quibus hominis consuetudo & natura, primas tenent partes, sed de hac re rursum dicetur in huius operis calce.

Οκόσισι ἢ τῷ πυρετῶν δῖνοι τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ σφουγμοὶ κεφαλῆς εἰσι καὶ ἕρα λεπτά, τὰ τοιοῖσι πρὸς δέχασθαι πρὸς τὰς κρῖσις παροξυνόμενον τὸ πυρετὸν. ἢ ψωμάταμι δὲ ἀνδρῶν εἰς πρὸς φρονήσαν.

Quibus febribus vertigines à principio, & pulsus capitis sunt, & vrina tenuis, his expectare oportet ad iudicationes exacerbendam febrem: neq; mirarer, si delirarent.

Si quæ pars per morbum dolet, in eam fiunt abscessus, neque quidem dolor solus id significat, sed eadem ratione, quodcunque aliud symptoma debilitatis, aut prauæ affectionis. Quare si quis incipiat febricitare cum vertigine, & pulsatione vehementi capitis, etsi à principio non videatur febris esse magna, prædicere tamen licet, non facile, neque sine perturbatione soluendam esse febrem, sed exacerbendam, timoremque incussuram, præcipuè si etiam sint vrinæ tenues & aquosæ. Nam vertigo & pulsus, significant caput pati, vrinæ tenues raptum materiæ in superiora: ab vtriusque ergo, recepturum caput à toto corpore biliola, significatur. Vnde constat, magnæ exacerbationis periculum impendere, ac fortasse etiam delirij. Nam quid potius timeas capiti, quàm delirium? ut enim vrinæ tenues albæ pessimæ sunt, si appareant in delirantibus, ita si signis aliis, quæ affectionem capitis minentur, accedant, prænunciant phrenitidem. Itaque cūm hæc in initiis erunt, febrium exacerbationes, quæ sæpe cum deliriis fiunt, timere oportet. Quin etiam aliquando in veram phrenitidem permutatio fiet. Hæc verò si non antea euenerint, consentaneum est euentura ad iudicationes, hoc est, in tempore iudicationis febrium ipsarum. Tūc enim natura molitur secretiones, & maiores materiæ motus, per quos, quæcunque pars est insigniter debilis, periclitatur, ut scilicet & per turgentiam. Quapropter (ut hoc obiter dicam) consultum arbitror, his, & quibuscunque aliis pars princeps parata est recipere, si fieri possit, paulatim materiam detrahere, neq; curare ut seruetur tota ad vnam decretoriam euacuationem, quin potius, ita ut sit sæpe, arte iudicationes anteuertere.

Οἷσιν ἐν ἀρχῇ τὰ ἕρα νεφελοειδέα ἢ κῆ παχέα, ὅσῳ πιάσδε ἀποκαθάρσειν, λέω καὶ τὰ ἀλλὰ ξυμφέρη. οἰκόσισι ἢ ἐν ἀρχῇ τὰ ἕρα λεπτά, μὴ φαρμάκῳ δὲ ὅσῳ τοιούτων, ἀλλ' ἡ δόκησι, κλύουσι.

Quibus in principio vrina nebulosæ aut crassæ, hos purgare, si alia etiam iuuent: quibus autem in principio vrina tenues, ne purges hos, sed si videtur, chylistere vtere.

Nebulosas & crassas vrinas hic vocat, eas quæ costæ sunt: tenues autem, quæ crudæ. Nam nebulæ nomen generatim accipitur plerumque apud eum, pro omni eo quod in vrinis continetur. Itaque nebulosæ sint, quæ aliquid continent: contra αἰφίλια, seu nebula carentes, quæ nihil continent. Iam verò crassas simpliciter Hippocrates vocare non consuevit, eas quæ turbidæ sunt & conturbatione crassatæ (eas enim turbidas, aut perturbatas, aut crassas cum aliquo adiecto, ut crassas grumosas, aut cænosas vocare solet) sed quæ puræ sunt & crassæ. Tales verò aliter non fiunt, quàm concoctione. Quod ergo Hippocrates nunc dicit, consonum est ei, quod in aphorismo, cocta medicari oportere, & mouere non cruda. Dicit verò in principio, quod nomen constat non dici hoc loco de vniuersali vocato morbi principio, ac multò minùs de primo insultu (neutrum enim horum in putridis esse potest cum signis concoctionis) sed de paucis diebus à morbi inuasionē concoctionis notæ apparent

in vrinis, hos breui purgare licet, quibus verò non, sed tenues manent diutiùs, hos ne citò purges, neque antequam eæ notæ apparuerint. Itaque, hoc in principio, idem est quod in aphorismo dicitur, statim, vbi ita dicitur: quibus statim vigor est, statim tenuiter cibare. Vt enim illic, quia extenuandus victus est in vigore, dicit quibus statim, hoc est, breui vigor est, statim tenuiter cibare, ita hîc, quia expurgandum est cocta iam vrina, dicit, quibus in principio, seu statim, seu paulò post inuasionem, coctæ apparent vrinæ, statim purgare. Dum verò apparent tenues, ne purges, sed si videtur deiectione indigere, clystere vtere. Constat verò hanc non tollere alias præceptiones, sed agendum hoc esse, si reliqua omnia consentiant, alioqui sæpe fiet, vt cum vrinæ concoctione non purges, vt si natura tentet iudicationem, & vt cum vrina tenui purges, vt si turgeat materia.

Τύττες ξυμφέρεϊ, ἔτως θεραπεία, τῷ σώματι ἡσυχίαν ἀγορεύει ἀλείφοντά τε καὶ πεισέλλοντα ὀμαλῶς. ποτὼ ἢ χρεέδται μελικρητῶ ὑδαρῶ, καὶ ροφήματι, χυλῶ πηλοσάνης ἐς εσπέριον. κοιλίῳ δὲ ὑπὲρ κατ' ἀρχαῖς κλυσμά. Φάρμακα δὲ μὴ ποσειγε τέτοιον.

Horum conuenit ita curari corpora, quietem agere, ungere, cōtegi equaliter: potu autem uti mulsâ aquosâ, & sorbitione succoptissanâ ad vesperam. Alium autem subduc in principis clystere. Pharmaca autem ne tribuas his.

Optimè docet rationem curandi eos, qui ob catochymiam quidem expurgationem petūt, tamen ob cruditatem, expurgari non debent. Procuranda enim & expectanda concoctio est, atque donec adsit, pharmaca non tribuenda. Procuratur verò concoctio, nulla ratione meliùs quàm quiete. Vt enim motus iuuat distributionem, ita quies concoctionem. Inunctiones etiam concoquentes, & vestes, aut stragula, æqualiter corpora contegunt, calorem naturalem fouent, & coctionem mouent. Hinc fit, vt multi solo decubitu in lecto, in loco idoneo collocato, æqualiter stragulis contacti, à quàm plurimis morbis liberentur, interim nulla alia re vtentes, quàm bono victu. Atqui profectò, si morbus coctu contumax non est, id solum est satis: si autè est, bene facit inunctionibus coquentibus, vt oleo chamæmelino ad corpus totum, aut saltem ad præcipuas concoctionis officinas. In hūc vsū soleo ego parare ceratum ex chamæmelino, cera & croco. Nihil autem contulerint hæc, nisi idoneis, cibo, & potu, quis vtatur. Cibus quidem tenuis, concoctu nō difficilis, & ea hora exhibitus, qua optimè coquatur, vt ptissana ad vesperam data: aut etiam caro pulli gallinacei exigui, aut vitelli duorum ouorum recentium: potus verò multis potest esse vinum, plerisque tamen denegatur, daturque pro eo mulsâ diluta, aut decoctum cinnamomi, aut aliud huiusmodi. Quia etsi vinum concoctorium est nō minus his, solet tamen febres augere, & mouere fluxiones. Constat verò semper debere adhiberi in considerationem, naturam & consuetudinē ægroti, & morbi constitutionem: si enim affectio multo tempore videatur indigere ad concoctionem, for-

tassè nō erit satis sola ptissana semel data: si quis vno admodum assueuerit, & frigidus ventre sit, eo vtetur: si quis multo iam tempore consuevit prandere plus quàm cenare, huic cibus ad meridiem nullo incommodo dabitur. Certè in hanc regulâ veniunt hæc omnia, vtendum cibo tenui, qua hora & quo potu maximè iuuetur concoctio: cætera definiunt dictæ considerationes. Dum agitur concoctio, à pharmacis quæ totum corpus commoueant, abstinendum: clysteribus tamè fæces & communes materias, & si quæ cruda in primis officinis sunt, subluere, optimum est: quia multo citiùs perficietur concoctio eorū quæ reliquo corpore sunt, nisi supeditetur illis materia ex ventre. Aliquâdo autem hæc cruditatū detractio agitur meliùs vomitione, quibus in ventriculo sunt pituitosa, præcipuè si natura & consuetudo sint his ad vomitionem prona.

Ἡ γὰρ τι κινήσις καὶ κοιλίῳ, τὸ ἔρον ἔσπεπίνεται, ἀλλ' ἀνδρῶς τε καὶ ἀκρωτῶ οὐ πυρετὸς ἔστι ποτὼ χρονον ἐστίν.

Si enim quid circa ventrem moueas, vrina non coquetur, sed sine sudore, & sine iudicatione febris multum tempus durabit.

Prohibuit pharmaca dari, quibus concoctionis notæ in vrina non sunt, nunc reddit causas, exponens noxas, quæ ex intempestiua purgatione nascuntur. Nimirum si intempestiuè ventrè moueas, vrina non coquetur, & iudicationes suo tempore non fient, sed vtrisque sublatis, concoctionibus inquam & iudicationibus, febres producentur. Contra prorsus quàm vulgus expectat Medicorum, qui cum vrinæ cruditas durat plus quàm vellent, mox expurgant, putantes fore, vt quæ tantam non superat, minorè factam materiam, possit natura meliùs superare, & ante diem iudicatorium curat vt ægrotus expurgetur, ac proinde die sexto plerique, vt scilicet iudicationem meliùs extequatur natura. Verùm falluntur: tunc enim solum redditur euacuatione potètiior natura supra residuū, cum euacuatione rectè agitur, & secundum artem, vt cum missione sanguinis minuitur multitudo, aut expurgatur ob turgentiam, alioqui nihil est quod concoctiones & iudicationes magis possit impedire. Nam nō euacuantur quæ euacuari oportet, sed bonorum succorū magna pars extrahitur, prauè commouentur solum, commotione interturbatur retètio: qua sublata, necesse est concoctionem tolli: sed & sublata hac, tollitur idonea expulsio & iudicatio: quia is est naturalium facultatum ordo, vt retentrix constrictrix ministret, & peracta concoctione, succedat expultricis opus. Alioqui intempestiuè & tumultuariè, ac proinde citra conferentiam agentur omnia. Hinc faciliè intelliges (quod non pauci mirantur) cur cum tanti fecerint antiqui morborum iudicationes, ac de illis tam multa scripserint, tā pauca nostra tempestate occurrant. Certè quia plerique intempestiuè purgantur, & intempestiua purgatio tollit tempestiuas iudicationes.

Τὰ ἢ ροφήματα ὀκέταν ἐγγύς τῶν κρησίων ἢ, μὴ δίδῃς λέω θορυβῆται. ἀλλ' ὅταν αἰὴ καὶ ἐπιδιδῶ ἐπὶ τὸ βέλπιον. Φυλάσσεσθαι ἢ χρεῖ καὶ ποτίων τῶν

τῶν πυρετῶν τὰς κρησίας, καὶ ἀφαιρέειν τὰ ροφήματα καὶ τέτον τ' ἡμῶν.

Sorbitiones autem, cum propè iudicationes fuerint, ne des, si conturbentur, verum cum remiserit, & ad melius processerit. Obseruare verò oportet omnium febrium iudicationes, & auferre sorbitiones ea occasione.

Conturbationem, initium iudicationis esse, in aphorismo dicitur, his verbis: Quibus crisis futura est, nox ante accessione difficilis. Dicit itaq; hoc loco, sorbitiones ac omnino cibos, detrahi debere, cum iudicantur, aut iudicari iam incipiunt, augere verò rursum, cum remiserit morbus, & ad melius iam processerit, finita iam iudicatione, vel saltem finita eius prima parte, quæ in perturbatione est, & procedente iam secunda, quæ in euacuatione, atq; inclinante febre. Rectè autem hoc dicitur, ac secundum aphorismum: Cum in vigore fuerit morbus, tunc tenuissimo victu vri necesse est. Incipiunt enim iudicationes fieri, morbo consistente in summo vigore.

Μεμαθήκασι ἢ μακροὶ οἱ πυρετοὶ οἱ ἢ γίνεσθαι, καὶ ἀποσκήμματα ἔχειν, λέω μὲν τὰ κάτω ψυχρὰ ἢ, πλεῖ ὡς καὶ τραχίλον. λέω ἢ μὴ ψυχρὰ, ἀλλὰς ἔχει μεταβολὰς. ῥεῖε ἢ καὶ αἷμα ἐκρινῶν, καὶ αἰ κοιλίῳ ποῖσι τέτοιον ἐκπιρῶσονται.

Didicerunt autem longe fieri hæc febres, & abscessus habere, si frigida sint partes infernæ circa aures & ceruicem: si autem non sint frigida, habent alias mutationes. Fluit autè & sanguis ex naribus, & alui his conturbantur.

In Prognostico docet, febres quæ ultra suam constitutionem prorogantur, solere facere abscessus, quæ verò acutæ cum sint, intra suas constitutiones finiuntur, iudicationibus solui. Nunc vnum quoddam signum scribit febrium prorogandarum, & abscessus habiturarum, dicens, eas solere longas fieri, & abscessus habere, per quas, partes ceruicis infra aures, frigida sunt: si autem eæ partes non sint frigida, habere alias mutationes, vt fluxum sanguinis ex naribus, aut alui turbationem. Certè hoc signum cum aliis coniunctum non censeo contemendam: quando quidem causam habet nō leuē. Nimirum febricitantibus solent partes illæ ardere, vt & iis, qui vino vsi sunt intemperanter, & iratis & exercitatis, ac denique quibuscunque, quauis occasione, corpora inflammata sunt, ob copiosas venas & arterias, quæ per ceruicem feruntur. Si igitur, cum homo febricitet, hæc partes tepida sint, crudæ, pituitosæque materiæ, & tardi febris motus, est argumentum. Nisi igitur per alia significetur mors, sed salubriter affectus esse homo videatur, consentaneum est producendam febrem, futuramq; abscessum: si verò hæc partes frigida non fuerint, sed secundum aliarum partium proportionem caleat, quantum agitur in hoc signo, non abscessu, sed aliis mutationibus finietur febris. Illud verò, si autem non sint frigida, maiorem quandam energiam videtur mihi habere posse, vt intelligatur, non solum si non sint frigida, sed si sint calida, ita scilicet vt præ aliis partibus ardere videatur: hoc enim signi-

ficat alias mutationes, ac præcipuè fluxum sanguinis ex naribus, cum significet calidioris & biliosioris sanguinis redundantiam circa caput: secundo loco deiectiones humiditas: hæc enim solent naturali reuulsione redundatias capitis sanare: scilicet vt & surditas, primū quidè fluxum sanguinis ex naribus iubet expectare, deinde verò & fluxu alui tollitur.

Ὀκέτοισι ἢ πυρετοὶ ἀσώδεες εἰσι, καὶ ὑποχόνδρια σωπείνεσθαι, καὶ κεκλιμένοι σὺν ἀνέχοντα ἐν τῷ αἰματώ, καὶ τὰ ἀκρωτῶ ψυχρῶν πλείους ἔστι μελέας καὶ φυλακῆς δέονται διάλῃν ἢ τέτοιον ποσειφρόντος μὴ δὲ ἄλλο, ἢ ὄξύμελι ὑδαρῶς. ροφήματα ἢ μὴ ποσειφερε, ἔως αἰ λήξῃ, καὶ τὸ ἔρον ὑπεπανθή. κατακλίειν ἢ ἐς ζοφρεθὸ οἰκήματα καὶ κατακεκλιῶν ὡς ἐπὶ μαλθακωτάτοις σπώμασι πλείους χρονον ἐπὶ τὰ αἰτὰ καρτερόντα, καὶ ὡς ἡκιστα ῥιπίάζειν. μάλιστ' ἢ τῶν σπῶν τοῖς τῶν ὡφελεί. ἐπὶ δὲ τὸ ὑποχόνδριον, λίνθ σπέρμα ἐγγυρῶν ἐπιπίθῃ, φυλασόμενοι ὅπως μὴ φρεῖν ποσειθόμενοι. ἐσω ἢ ἀπροχλίσσον, ἐφθῶν ὑδαρῶ καὶ ἐλαίῳ.

Quibuscumq; autem febres anxia sunt, & hypochondria intenta, & in lecto non possunt manere in eodem loco, & extrema omnia refrigerata sunt, multa cura & custodia indiget. Transigere autem hos oportet, offerentes nihil aliud, quàm oxymel aquosum. Sorbitione verò ne prabe, vsq; dum quiescerit, & vrina concocta sit. Decumbere verò in domo obscura, & in stratis quàm mollioribus reclinatus esse debet, vt multo tempore decubitus eundem toleret, & quàm minimum se iacet. Valde enim utile est hoc talibus. Super hypochondrium verò semen lini illitum impone, cauens ne cui adhibetur, rigeat; esto autem exactè sepidum, elixatum aqua & oleo.

Hæ febres sunt lypiriæ, in quibus ob inflammationem magnam, quæ obsidet internas partes, exteriorum frigus fit. Fiunt autem quæ nunc describuntur, ob inflammationē plurimum intentis hypochondriis. iis febres acutissimæ sint necessario, quia natura non poterit tantū malum diu tolerare, quare citò alterutrū exitum habebit morbus: Anxij verò & iactabundi fiunt ægroti, & quod difficulter spirent, hypochondriis cohibētibus septum transuersum, & quod facultas in talibus valde exoluatur, ac per debilitatem nullum decubitus possint retinere: Et ob hanc ipsam causam extrema frigida sunt, ac quod id calidi quod in eorum corporibus est, ad interna colligitur, dolore & inflammatione tractum. Hos multa cura & custodia indigere, non est dubium, quia vix vlla erit satis, vt liberentur. Victus debet esse tenuissimus, vt in morbo acutissimo, quare transigere hos oportet, oblato solo oxymelite, & eo aquoso: sorbitionem verò nō præbere, vsq; ad morbi inclinationem, quæ agnoscitur vrinæ concoctione, & symptomatum remissione. Nam in summo vigore, etsi signa concoctionis apparent, tamen symptomata nihilo sunt minora. Vt ergo inclinationem insinuet, dicit, vsq; dum quiescerit (anxietate scilicet & inquietudine remitten-

ribus) & vrina concocta sit. Consultat decumbere in domo obscura, & in stratis quàm mollissimis esse reclinatū, vt multo tempore eundem decubitum toleret, & quàm minimum se iacet: valde enim vtile esse hoc talibus. Non solum autem, vt ego existimo, talibus, qui scilicet lypiria laborant, sed omnibus etiam, qui vtrunque periclitantur ex debilitate. Valde enim absunt vires ægrotantium, lumen, & iactatio. Dissipat enim vtrunque spiritus. Proinde in omnibus valde debilitatis consultum sit, curare vt decumbant in loco obscuro, in stratis verò mollissimis, nō in omnibus, sed in iis, qui non consueverint reclinari in solo, aut durissimo scamno: talibus enim dixit antea idem autor, causam inquietudinis, & vigilæ solere esse mollitiem lectuli, ob defuetudinem. Verum plerique hominum stratis lectulis vtuntur, & mollioribus delectantur: proinde dixit, & mollissimis stratis debet esse reclinatus, vt quàm minimum se iacet. Denique huc tendunt hæc omnia, vt deuitetur iactatio, requies verò ægroti procureretur. Super hypochondrium imponi iubet fenum lini exactè tepidum, elixatum aqua & oleo. Quod auxilium quibusdam de causis possit non placere: primū quidem, quod merè laxans sit, sine adstrictione, quam loci indicatio petebat: deinde, quod imponatur tepidum, qua etiam causa laxabit, & dissoluet vires magis: postremo, quod pro tanto malo exiguum esse videatur. Hoc casu constat resoluedi gratia admoueri ab Hippocrate cataplasma, quod respiciens, nō in idoneū iussit admoueri. quāquam ego adicerem aliquid absinthij, rosæ, aut menthæ, aut citoneorum, aut rei alius cuius alterius adstringētis ob partis indicationem: porro exactè tepidum, videtur mihi vocare, quod modicè calidum, neque dolorem vllum calore afferens. Nam exactè tepida, & nullius caloris participia, vires ventris dissoluant plus, & succum noxium resoluunt minus: sed aut modicè frigida, aut modicè calida, rectius admouentur, vt res exiget. Nam vehementer calida actu, phlegmonas augere possunt, frigidorum occursum primū malè sustinent viscera. Porro quod non meminerit valentissimi auxiliij, ne mirere, non enim vt qui omnia ad hanc affectionem accommodata vellet recensere, sed vt qui vnum quoddam eorum, exempli gratia hæc scripsit. Cuidam verò congruet hoc, cuidam aliud valentius. Nam & multa alia huius curationis omissa sunt. Frictionibus enim & fomētis partium extremarum indigēt, & cucurbitulis in hypochondriis cum scarificatione. An quia alijs vtimur nunc medicamentis potioribus, hoc nō est Hippocratis? Non est profectō necesse. Semper enim afferunt fecula nouam medicamentorum copiam, & ars materiā, diuturnitate ditescit.

Τεκμήρεσθαι ἢ ἐκ τῶν ἔρων, τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἢ μὲν ἢ παχυτέρα καὶ ὠχρότερα ἢ, βελτίω. ἢ ἢ λεπτότερα καὶ μελαντέρα, πονηρότερα. ἢ δὲ μεταβολὰς ἔχει. χροῖον τε σημαίνει ἢ ἀνάγκη τῶ νοσήματι μεταβάλλειν, καὶ ἐπὶ τὰ χροῖω, καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω, τὴν ἀνωμαλίαν.

Coniectari verò ex urinis quod futurū est: si enim crassiores & pallidiores sint, meliores: si autem tenuiores & nigriores, deteriores. Si au-

tem mutationes habeant, & tempus significant, & necesse est morbum mutari, in deteriora, & meliora inaequaliter.

Cognosci ex vrinis multa futurorum, res est notissima, indicia autem capiuntur ex substantiæ modo, & colore, & eo quod continetur. Eius quod continetur, nuper meminerat, coniungens cum substantiæ modo, cum diceret: Quibus in principio vrinæ nebulosæ ac crassæ, nunc substantiæ modum coniungit cum colore. In quocunque horum generum, sunt multæ signorum differentiæ, bonitatis aut malitiæ inæqualis: quam quidem accipiunt, ex concoctione aut concoctionis vacuitate, quam significant: Hippocrates verò, ne singulas percurrat, optimas solum & pessimas nominat, vt reliquæ intelligātur. In substantiæ modo optimæ sunt quæ crassæ, in colore, quæ pallidiores: hæ enim sunt similitudinis sanorū: pessimæ & quæ ab illis longissimè absunt, tenuiores & nigriores. Verū possunt vrinæ qualescunque, æquales aut inæquales esse: inæquales dico eas, quæ mutationes accipiunt secundum tempus, vt nunc deteriores, nunc meliores occurrant, & neutrum perseveret. Inæqualitas quidem per se, neque bona est, neque mala, sed in bonis mala, & in malis bona est. Bonas enim vrinæ differentias perseverare, bonum est, malas verò, satius sit non perseverare. Significat verò omnis inæqualitas, tempus, & inæqualitatem morbi. Tempus vocat diuturnitatem, & productionem: inæqualitatem, quod non eundem modum seruaturus morbus sit, periculi aut securitatis, sed per vicissitudines nunc territurus sit, nunc spes daturus Medicis. Vtrunque verò euenit merito. Nam si inæqualitas in bonis est mala, significabit hominem tardius liberandum: si in malis bona, significabit tardius interiturum: iam verò cum diuersi succi significantur, diuersi fient motus, & diuersas præstabūt significationes vicissim, antequam hunc, aut illum exitum habeant morbi, vt hi aut illi motus præualuerint.

Τὰς ἢ ἀκαταστάτους ἢ πυρετῶν, ἔαν μέγιστος αὐ κατὰ τῶν ἢ ὁκτώων ἢ ἑπτάων, ἀπαντήσῃ διαίτη καὶ εὐεπαθή τῇ προσήκῃσῃ, καὶ φύσιν θερμῶν.

Inconstantes autem febres, vsque dum constiterint, sinere, cum autem constiterint, occurrere victu & curatione conuenienti, secundum naturam habita consideratione.

Inconstantes febres vocantur, eæ quæ nullam figuram certam retinent, neque ad vllum certum genus videntur pertinere: fieri verò solet, vt multo tempore, ac nonnunquam toto quo ægrotatur, inconstantes perdurent, nonnunquam etiam breui incipiunt constare vno aliquo certo genere. Quid agendum interim sit, Hippocrates docet, dicens, sinere vsque dum constent, quia scilicet dum nō constant, non agnoscuntur, ignorata verò morbi specie, non potest curatio rectè suscipi. Satius ergo fuerit sinere, quæ aliquid fortuito ac temerè facere. Huc videtur respexisse Auicenna, iubens cum ignoratur febris species, cibum detrahi, quasi satius sit dimittere cibum, quàm temere accipere. Dices, videri non satis tutū esse febres quod inconstantes sint, sinere,

sinere, neque cibum tribuentes, neque auxilia aliqua adhibentes. Sæpe enim non vna die, aut duabus tribusve sunt inconstantes, sed etiam pluribus, atque adeo vt dixi, nonnunquā fit, vt homo intereat, aut etiam liberetur, antequā constans fiat morbus, aut etiam antequam à Medico cognoscatur. Nimirum etsi non constet morbus, non cessat tamen is corpora afficere, neque natura ipsum impugnare. Constat præterea debere secundum artē quædam agi, etiam cum morbus non agnoscitur: si quidem agnoscendi occasione à iuuantibus, & nocentibus ars iubet accipi. Agis igitur quæ iuuet aut noceant, etiā ignorato morbi genere. Nam & Hippocratem scimus quædam tentandi gratia fecisse. Non igitur semper consultum est, dum sunt inconstantes morbi, sinere, ac multo minus in acutis, quippe qui à principio multum disident, aut citò naturam corrumptentes, aut ad solutionem properantes. Hi verò habent rapidam in alterutram partem mutationem, quare non nisi cum magno periculo citra curationem dimittentur. In longis enim futuris, quia non cum tanta celeritate decertatur naturæ & morbo, consultum fortasse fuerit, si inconstans morbus sit, quæ minimum negotium faceffentes naturæ, sinere vique dum constet. Agnoscitur verò potest acuties aut longitudo, ignorata morbi specie. Species enim agnoscitur ex propriis symptomatis, acuties ex eorum celeritate, eo scilicet, quod parū perimitatur facultati quiescere, sed magnitudo symptomatum citò vrgeat: hoc verò fieri potest, etsi nulla certa symptomatum propriorum syndromes constet. Quid enim prohibet, incerta symptomata, neque vlli speciei propria, continenter multumque vrgeret? Quis ergo probet, citò periculis aduenientibus Medicum nihil agere? sed sinere vt ægrotus perinde se gerat, ac priusquam ægrotaret? atque eodem prorsus victu vtatur? nemo sanè. Quomodo ergo Hippocrates iubet sinere vsque dum constet: deinde idoneo victu & curatione vt, quasi antequam constet, nihil, neque in victu, neque in curatione, permittendum sit? Mihi quidem hoc nō omnino probatur, quippe quæ sciam, plurimos à Medicis non male curatos, sanitati integræ restitutos esse, antequam morbi species exactè agnosceretur, qui, si eorum curam Medici omnino deposuissent, essent mortui. Et quid verbis opus est? Quoties in conuentu peritissimorum Medicorum, multis diebus, de morbi qui curatur essentia contouertitur, & tamen interim omnium consilio agitur aliquid, quod periculum sit in mora, neque morbus, quicumque is sit, permittat quiescere? Primū ergo nunc dici expedit, quæ methodus tenenda sit (tenenda enim prorsus est aliqua, neque temere agendū quiduis) cum ignoratur morbi species. Eadem verò erit, siue affectus locus, siue morbi causa ignoretur. In primis quidem, etsi species ignoretur, constitutio consideranda est: etsi enim non exactè, cognosci tamē tunc quoque aliquatenus potest. Instituentus ergo victus tanto crassior, quanto longius videbitur homo ægrotare: & tanto tenuior, quanto acutiùs. Verum quæ exactè agnosci id nō potest, detur potius plus aliquid, ne in cognoscenda constitutione erraueris. Hoc enim est, dare aliquid ob errata. Quod ad auxilia attinet, quanto morbum diuturniorem esse fueris suspicatus, tanto magis expectare oportet, nihil aut leue aliquid agendo: tñ in prorsus acutis, ne diem

quidem potes aliquādo, sine magno aliquo auxilio præterire, est plus aut minus agendū, aut omittendum, vt morbus in hanc aut illam partem inclinabit. Agendi tamen aliquid, cum morbus ignoratur, hæ sunt regulæ. Vti communibus, & occurrere symptomatis, & in occasione prudenter tentare auxilijs, curare aut agnoscere: ita enim maximè Hippocratis sententiam obseruabis, vt profis, aut quæ minimè lædas. Proderis enim proculdubio, cum omnia quæ præter naturam sunt, exactè agnoscens, æquale contrarium adhibueris: sed etsi non agnoueris, & dubium proinde sit auxilium, quæ minimè lædes, communibus vtens & symptomatis noxijs occurrens, aut tentans moderatè ac prudēt. Voco communia auxilia, quæ multis morbis simul occurrūt, velut si quis tenetur dolore ilis, ignoretur verò, sit coli, an renis & vteræ, nihil prohibet clystere vt, & vomitū ciere, & fouere calidis: communia enim sunt hæc his malis, & vtrouis teneatur homo, agenda sunt eadē. Porro si dubites, laboret homo quotidiana, an tertiana duplici, siue intermittente, siue continua, & robustus, & florēt ætate sit, quid prohibet mittere sanguinē? nihil sanè: vtrumuis enim sit, mitti debet: sed neque aperientibus vt, & incidentibus prohibet quippiam, mediocribus, aut compositis, ex iis quibus vterque paratur succus. Mediocria enim vtri que extremo contraria sunt. Iam verò clysteribus subducere fæces, & cauere horam inuasionis ad capiendum cibum, aut sorbitionē: hæc omnia his morbis omnibus cōmunia sunt. Porro symptomatis quæ vrget, occurrere, nullo in morbo nō est vtile. Si enim periclitatur homo ex dolore, aut ex perigilio, quid opus est examinare, qui morbus sit, vt vtaris anodynis, aut somniferis? Tentandi etiam causa licet quædam facere: vt si ignoretur, calida sit, an frigida intemperies, licet admouere vtrauis: si enim proficit, cognita simul & curata sit affectio, sin minus, cognita quidem. Prudentia tamen tentandum, quod quidem sit, nihil summum admouendo, & nisi res cedat, tempestiuè desistendo. Ita enim inouit Hippocrates hoc ipso opere, dicens, quod si calorificis dolor non solvatur, nō multo tempore calfacere oportet. Itaque tot modis licet aliquid moliri, cum morbus nō agnoscitur. Verum quoniam diximus, tantò magis licere sine auxilijs transigere, & donec morbus constet, expectare, quanto morbus longior est, & minus vrget, constat quidquid agitur morbis incognitis, vrgetiæ gratia agi, non quod optimum sit ita agi, sed quod vitari nō possit. Nos ergo respicientes quod necessarium, docuimus, quid & quomodo agendum: Hippocrates verò respiciens quod optimum, docuit sinere, donec morbi constent, tunc verò occurrere victu & curatione conuenienti, secundum naturam habita consideratione: hoc est, habita ratione naturæ, hominis, & morbi.

Εἰσὶ ἢ ὄψεις πολλὰι τῶν καμνόντων, διὸ προσεχτιὸν τῶν ἰωμενῶν, ὅπως μὴ ἀγλήσεται τις ἢ προσφάσιων, μήτε τῶν καὶ λογισμῶν, μήτε ὁκτώων εἰς ἀριθμὸν ἄρπυιαν, ἢ πεντακτῶν εἰς Φανλιῶν.

Sunt autem aspectus multi ægrotantium. Quare animaduertendum est Medico, ne aliqua manifesta causa ipsum lateat, neque vlla ea-

rum que syllogismo agnoscuntur, neque quæcumque ad numerum parem aut imparem appare- re oportet.

Galeno videtur hæc sententia pertinere ad partem curatiuam, ac nomine aspectus, significari species, seu differentias, & nomine ægrotantium, ipsos morbos: itaque verba illa; multi sunt aspectus ægrotantium, significare multas esse morborum species, quas scilicet Medicus agnoscere debeat, ac pinde animaduertendum esse Medico, si rectè velit artem exercere, ne quæ morbi species ipsum lateat, ne quæ vlla causa, ne quæ earum quæ procatartica, seu manifestæ vocantur, ne quæ earum quæ interne sunt, ne quæ vlllo sensu, sed ratione solum agnoscipossunt: ac præterea scire, quæcunque ad dierum decretoriorum vim pertinet. Nimirum hæc omnia sunt scitu necessaria, vt scias, quæ quibus diebus agere, aut non agere debeas. Verissima sanè sententia, sed dura interpretatio, aspectus nomen accipere pro differentia, seu specie. Nam differentia generis, vocatur species aut forma, per metaphoram: & ipsa quidem species, quia aspici potest, vocetur aspectus: at verò generis differentiam vocari aspectum, longè petiitum est, & duplicem iam continet figuram, quod in vsu nominum magnoperè solet Gal. vituperare. Proinde ego censeo, hanc sententiam pertinere ad partem prognosticam, accipique nomina propriè, diciq; aspectus ægrotantium, quæcunque in ipsorum vultu conspiciuntur, velut quæ in oculis, temporibus, fronte, genis, naso, & reliqua facie. Hæc significare posse multa circa ægrotantes, & eorum distinctionem procedere ex notitia causarum procatarticarum, in Prognostico dictum est ab Hippoc. non longè ab initio, vbi postquam pessimas vultus differentias descripsit, dicit, si igitur in principio morbi facies talis fuerit, & nondum ex aliis coniectari possis, interrogare oportet, num vigilauerit homo, an alius soluta sit, an fames aliqua ipsum tenuerit: atq; si quid horum confiteatur, minus graue esse putandum est, si verò nihil horum confiteatur, scire oportet morti proximum esse. Iuxta hanc eandem sententiam dicit, multos esse aspectus ægrotantium, ex quibus vt rectè præsentiat quod ægroturo futurum est, animaduertendum esse Medico, ne quæ causa manifesta aut non manifesta ipsum lateat, quia quæcunq; aspectus differentia, si causam manifestâ habet, minus mali significat, sin autem ob occultas sit, grauior est & periculosior. Commune autè est hoc etiam alijs omnibus signis: Velut etiam, dierum decretoriorum vires agnosce- re, quia cum hi dies sint fatales morborum, quibus bona aut mala iudicatione finiuntur, non possis de tempore, quo quis sit interiturus, aut euasurus, certum aliquid præsentire sine eorum notitia.

Μάλιστα μὲν ὧν δ' αἰ περὶ τὸν ἀσθενῆ ὄλα βέβη- δει, ὡς αὐτῶν αἱ ἡμέραι ἐτερορρέπεις ποιεῖσι οὐτὸ κάμνοντάς.

Maximè igitur numerum imparum cauere oportet. Hi enim dies maximas in alterutram partem afferunt mutationes.

Solere Hippocratem vocare impares, dies iudicatorios, ex aphorismo etiam constat, quo ita est scri-

ptum, nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet recidiuare: qua causa id faciat, cum plurimi eorum pares sint, vt quartus, quatuordecimus, & vigesimus, præter iudicatorios longorū, qui ferè oēs sunt pares, nō intelligo, nisi vt in controuersis dixi, priacipium computandi accipi voluit ex singulari septimanis scorium, vt quatuordecimus sit septimus à secundæ, & vigesimus ab initio tertiæ septimanæ. Dies iudicatorios maximas in alterutram partem mutationes afferre rectè dicitur, si quidem eisdem diebus moriuntur homines, quibus salui fiunt.

Φυλάσσειν δὲ τὰς πρώτας ἡμέρας, ἐν ἣ ἤρκαται ἀσθενεῖν ὁ κάμνων.

Observare igitur oportet primam diem, qua incepit debilis esse ægrotus.

Siquidem numerum imparum cauere oportet, necesse est nosse primam diem morbi: hac enim ignorata, vnde procedet computatio nosse igitur oportet primam morbi, hæc vt cognoscas, oportet obseruare primam diem, qua incepit debilis esse: nō quidem vt cunq; nam & per neutram dispositionem fiunt multi debiles: quin & actionum læsiones multæ sunt sensibiles in ea dispositione: sed qua incepit debilitatem & læsionem notatu dignam habere, vt iam esset ægrotus nunc. Hac in re cum non affuerimus, non possumus nos aliter gerere, q̄ fidem habentes ægroturo, & iis q̄ ex assilientibus videbuntur esse prudentiores, ab ea itaque die, qua hac vtentes coniectura, iudicauerimus hominè cæpisse esse ægrotum, nunc computationem exordiemur, neq; sanè semper ab ea qua vt cunq; cæpit ægrotare, sed qua incepit ægrotare hoc morbo: si enim quis cum morbo aliquo lento teneretur, correptus est pleuritide, non computabis à die qua ægrotus esse nunc, sed qua pleuritide ægrotare cæpit, alioqui iudicaretur pleuritis sexagesima, aut si ita fors ferat, centesima. Neque tamen proinde cuiuscunq; qui postremò superuenerit, morbi computatio esse debet, sed cum non fuerint priorum symptomata. In enixa enim muliere, aut vulnerato homine, quibus febris superuenit, non ab initio febris, sed partus, aut vulneris computatio est, quia febres rationem habent symptomatum superuenientium: illa verò morborum. Hæc de prima morbi die pro dierum decretoriorum computatione nosse oportet.

Ἰδόντες τὰ ἀρχικά, ἐξ ὅτων καὶ ὅτε ἠγέεται γὰρ τὰς πρώτων εἰδήσεων. ὁκτάτω ἢ ἔρη αἰτὸν καὶ δεκάτῃ τὰς πέντε, πρώτων μὲν κεφαλῆ, ὅπως ἔχει, εἰ ἀνάληψι, καὶ μὴ βάρῃ ἔχει ἐν ἐαυτῇ. ἐπιπτα ὑποχόνδρια καὶ τὰ πλάγια, εἰ ἀνάληψι. ὑποχόνδριον μὲν γὰρ, εἰ ἴππινον λέω, ἢ ἐπιρμησιον, ἢ ἔχη πλά σκολιότητά, ἢ κρόνον, ἢ πλάγῃ ἀλγυδῶν ἐντῆ, καὶ ἄμα τῶ ἀλγυμάτι, ἢ βηχιῶν, ἢ σρόφ, ἢ τῶν κελίης. ὅταν δὲ π τῶτων παρη, ἐν ὑποχόνδριῳ μὲν, μάλιστα λυεῖν τὸ κελίεον κλυσμοῖσι. πινέτω ἢ μελίκτητον θερμὸν ἀφεψημένον. καταμανθάνειν ἢ καὶ τοῖσιν ἐξαναπείσειν, εἰ λυπηθῆμεν, καὶ εἰ τοῦ πιδύματ, ὁ φορέη αἰτὸν ἔχει. ἰδὲν π καὶ δεκάτῃ, μὴ π μέλαν διεχώρησεν ἰαχυρῶς χεῖμα, καὶ εἰ κατάρρον, ἀγία ὑγυαῖνον, ἢ αὐ εἰ δεκάτῃ.

ματα. καὶ ὁ πυρετὸς ἐς τὴν τρίτην ἡπικροζώμε- ν. κατὰ δὲ τὴν εὐ μάλα οὐτὸ τοῖσδε ἐν ταύτῃσι τῇσι νόσοισι τριτάτης αἰτίας ἢ δὲ τὰ ἄλλα, σωροῖν καὶ λέω ἢ περὶ τῆς τρίτης ἡμέρης ὁμοῖον ἔχη π τῶτων τῶτων, κινδυνώδης ὁ κάμνων γίνεται.

Cognito principio ex quo & quando. Id enim existimatur esse primū quod nosse oportet. Postquam verò interrogaueris hæc, & consideraue- ris hæc omnia, primū quidem, caput quo pælo habeat, an dolore vacet, & neq; grauitatem ha- beat in se ipso: deinde, hypochondria & latera, an dolore vacent. Hypochondrium enim, si aolo- rem habeat, aut tumeat, aut habeat aliquam du- ritiam, aut satietatem, aut lateris dolor insit, aut simul cum dolore tussicula, aut tormen, aut dolor ventris. Cum autem horum aliquid adfuerit, in hypochondrio quidem maximè, soluere aluum clysteribus. Bibat autè mulsam calidam coctam. Discere enim oportet, cum surgit, an liquatur a- nimo, atque si spiritus bonam tolerantiam ha- beat. Nosse etiam deiectionem, num vehemèter atro colore quid exeat, an purum, quales sunt be- neualentis deiectiones. Et febris in tertium diem exacerbata: ubi verò consideraueis admodum bene tales tertianos paroxysmos in his morbis, post hæc oportet & alia simul videre: si etiam quarta dies tertia simile aliquid horum ipsorum habeat, in periculo ægrotus est.

Docet Hippocrates hoc loco optimè, modum quo se debet Medicus gerere, accedens ad ægro- tum, quæ debet interrogare, & quæ per se ipsum considerare, vt agnoscat & morbi speciem, & affe- ctas partes, & quàm periculofo morbo homo con- sissetur. Velle sanè hanc dictionem Hippocratis non breui commentario enarrare, sed dilatare in- tegro etiam libro: hac enim via possem optimè ad totam medicæ artis praxim procedere, coniungens modum inuestigandi quæ sint scitu necessaria (qua in parte video praticos omnes libros deficere) cū ratione curandi. Verùm in hoc, si Deus dederit, mox ac quædam alia præfecerimus, præstabimus, nunc pro præsentis libri conditione paucis explicemus. Oportet præfari, Hippocratem nunc non de mor- bis omnibus, sed de acutis agere, quare hæc ratio interrogandi in acutis præcipuè teneri debet. In primis oportet interrogare principium, ex quo, & quâdo: hoc est, occasionem, & procatarticam cau- sam, qua ægrotare cæpit, & diem, ac si fieri potest, etiam horam. Nam causa externa confert multum ad cognoscendum, & affectionem & internam eius causam, & magnitudinem. Si enim quis cæpit do- lere ventrem ex potu frigidæ, nemo suspicetur, ex calidis succis pendere dolorem: consentaneum est enim vnamquamque causam id fecisse, quod nata est facere, atque Hippocrates, cum quis vulneratus est, iubet telum considerare, vt inde capiatur conie- ctura magnitudinis & figuræ vulneris. Iam verò i- gnorato principio morbi, non possis dies decreto- rios obseruare, ac proinde neque tempestiuè cura- re, neq; rectè victum instituire. Proinde dicit, hoc

existimatur primū quod nosse oportet. Non sa- nè primū dignitatè, nam cum minori periculo i- gnoretur occalto, & quando, quàm essentia & cau- sa morbi, & locus affectus: sed primū ordine in- uestigandi. Rectius enim hic incipitur, quàm aliun- de. Post hæc (inquit) & hæc interrogabis. Primū, quidem quo pacto habeat caput, an dolore vacet, & neque grauitatem habeat in se ipso: deinde de hypo- chondria & latera, deinde venter. Nimirum con- siderare oportet seorsum partes omnes præcipuas & internas: his enim omnibus bene habentibus, nō potest homo grauitè ægrotare. Sunt verò partes omnes, præter brachia & crura, quæ sunt partes externæ & ignobiles, caput, thorax, hypochondrium, & venter. Has ergo partes percurrit, incipiens à ca- pite: inde enim & nobilitatis & ordinis causa re- ctius incipitur, & hunc tenuit Galenus libris de Compos. pharm. secundum loca, quæ sequuti sunt omnes praxin scribentes. In singulis partibus oportet considerare symptomata, vt hæc, & morbos, & eorum magnitudinem, & affecta loca, & causam no- bis indicent. Agnoscuntur morbi species, & locus ex quinque signorum generibus, actione læta, do- lore aut doloris proprietate, positu, excrementis, & propriis accidētibus, vt Galenus nos docet primo de Locis affectis. Ex his ipsis nos docet Hippocra- tes hic scrutari, & hæc considerare, omnium verò maximè dolorem. Hoc enim maximum, & maxi- mè commune, morbis præcipuè acutis, symptoma est, vt non immeritò, quasi præcipuum ægrotanti indicium sit, dictum sit in aphorismo: Vbi dolor, i- bi morbus. Si enim omnis morbus est vlcus, cum vlceri fieri sit tā familiaris dolor, certè morbo om- ni ex intemperie sit familiaris dolor, & maximū fa- nitatis indicium sit indolentia: proinde incipit à ca- pite, & inuestigat an doleat, an non, & speciem do- loris inuestigat, dicens, an si neque tensium, neq; perforantem dolere habeat, aut pulsantem, tamen habeat grauitatem, hoc est, grauitatis sensum, seu dolorem grauantem, an ne hunc quidem, sed omni dolore vacet. Oportet verò alias etiam operatio- nis læsiones in capite considerare, vt an dormiat, an vigilet, deliret an sapiat: ac si dolet, qua capitis par- te, an etiam toto, quod ad positum spectat: deinde hypochondria & latera, an dolore vacent. In hypo- chondrio enim (inquit) considerabis, an habeat do- lorem, an tumorem, an duritiem, quæ pertinent ad qualitates mutatas, an satietatem. Satietas enim est repletio ventriculi, cuius fundum in hypochon- drio situm est, & ita eius repletio distentione eius partis agnoscitur, præter ructus etiam, & nausæas, quæ etiā considerari oportet. Magni verò momen- ti est, in initio morbi cuiusque acuti satietatem ca- uere, si quæ est: plurima enim symptomata affert, quæ maioris alicuius mali speciem referunt, & cu- rationi plurimum obstat. Iam verò hypochondria considerare in acutis morbis, in Prognostico iubet, quo etiam opere eodè fere ordine signa tradit, quo nunc in latere, an dolor insit, & cum dolore tussicula. Nam dolor & eius positus, & species, nobis distinguunt morbos intra thoracem, vt pleuriti- dem & peripneumoniam. Tussis proprium acci- dens est spiritualium instrumentorum, consideran- da verò & alia sunt, vt præcipuè respiratio, quam paulò post tetigit, dicens, spiritus bona tolerantia, Venit deinde ad ventrem, considerans, an tormen,

an dolor ventris. Tormen, magnum intestinorum dolorē significat, dolor ventris dici possit, quicunque ad partem quamcunque ibi sitam pertineat, siue ad intestina, siue ad vterū, siue ad vesicam. Cum autem horum aliquid adfuerit, præcipue autem si in hypochondrio sit, soluere aluū clysteribus oportet. Hoc dicit, partim curationis, partim dignotionis gratia: Curationis, quia cum fatietas, aut fæcum detentio, curationi ferè omnium acutoram obtet, in omnibus ferè, rectè à clystere aut glande incipitur: dignotionis, quia, vt paulò post ipsemet dicet, tentare an alius glandi, aut clysteri (eadem enim est ratio) cedat, aut non cedat, non paruum potest præstare significationem. In hunc ipsum vsū iubet, vt bibat mulsam calidam coctam. Nam hæc coquit, & extergit. Considerare etiam iubet, an cum furgunt è lecto, aut caput attollunt è cervicali, animo linquantur, an non, & an habeant bonam spiritus tolerantiam, id est, facilem respirationem, an non. Nam hæc, vt mox ipsemet dicet, habet magnam significationem. Est verò etiam considerandum, vt habeat pulsus arteriarum, tamen si huius perrarò mentionem faciat Hippocrates. Exeuntia post hæc oportet considerare: meminit autem Hippocrates non omnium, sed deiectionum alui, neque omnium differètiarum in his, sed tantum pessimæ & optimæ: an scilicet deiectio nigra sit, quæ est pessima, an pura, seu sincera, vt quæ in sanis. Hic longè aliter vtitur nomine synceræ, atque in Prognostico: illic enim sincera excrementa vocat, quæ extrema aliqua qualitate participat, hic synceras deiectiones, quæ mediocres, & omnis malignæ qualitatis expertes, quales quæ in sanis. Oportet autem considerare etiam vrinas, & alias omnes excretiones, & alios omnes colores, & substantiæ modos, quorum in Prognostico mentio fit: post hæc, & figuram morbi, quæ est in propriis accidentibus passionis, velut an febris exacerbetur in tertium diem, an in quartum, an in singulos dies. Hinc enim cognosces febris speciem, & causam. Monet verò præcipue considerari debere in his tertianos paroxysmos, quia ea est acutorum figura magna ex parte: post hæc videndum (inquit) an quarta aliquid horum ipsorum, dolorum scilicet & symptomatum, quæ exacerbationem significant, afferat simile iis, quæ in tertia: hoc est, an quarta etiam dies grauis sit, & molesta: si enim est, in periculo versatur homo. Huius causa est, quia si mox à tertia, quæ ob particularem materiæ motum paroxysmum attulit, quæ subsequitur dies, leuior non sit, vt esse solet quæ paroxysmo succedit, multa aut acerrima materia significatur, & quia quarta dies est, significatur magna morbi acuties: est enim quarta index septimæ, intra quam finiuntur qui sunt acutissimi. Itaque cum sit duplex materiæ motus, alter particularis, qui est in singulis paroxysmis: alter vniuersalis, cuius articuli sunt, mutationes quæ fiunt diebus decretoriis, ytrunque iubet animaduertere, vt alter indicet figuram, alter constitutionem totius morbi: his verò omnibus, & quæ his sunt similia, examinatis, nihil deerit ad coniecturam affectionis, loci patientis, & humoris, & constitutionis, & periculi, aut securitatis: quibus cognitis, nihil erabit circa ægrotos, qui peritus sit methodi medendi, quam in propriis tractationibus oportet addiscere.

Τὰ ἴσημιᾶ, ἢ μὲν μέλαινα Διαχωρήσις. Διὰ τὴν ἀπονομήν. ἢ ἴσημιᾶ τῶ ὑγρῶν, ὁκῶται ἀπὸ πύσσης τὰς ἡμέρας φαίνονται, σωτήριον.

Signa autem, nigra deiectio mortem significat: quæ autem similis est sanæ, cum per dies omnes apparet, salutaris.

Nunc quædam eorum quæ considerare consuevit, interpretatur, docens quid ex eis coniectare oporteat: essent verò interpretanda omnia, si locum hunc acciperemus dilatandum, vt dixi, quod fieret facile, huc adductis quæ in Prognostico & Aphorismis præcipue, sed & aliis etiam locis ab eodem Hippocrate scripta sunt: sed non est hoc præsentis operis. Niger color non in deiectione solum, sed & in omni alia excretionem est lethalis, nisi cum ob causam manifestam, aut bene, exit: ob causam manifestam, vt ob qualitatem recens ingestis cibi, aut cum pharmaco: bene autem exit, cum decretoriæ, post signa concoctionis, & cum bona tolerantia. Quæ autem est similis deiectioni sanorum, est salutaris. Hæc enim est regula dignoscendi signa, similia ne sint, an dissimilia. Non tamen est contentus Hippocrates ita dicere, sed adiecit, cum per dies omnes apparet, & merito: nullum enim signum adeò bonum, cui, nisi perseveret, possis fidere. Hoc idem est, quod aliis locis solet vocare, æquale per omne morbi tempus.

Ὁκῶται ἴσημιᾶ ὑπὸ τῆς βαλαίας, ἐν δὲ τῆς πύσσης ἀπονομήν, ἀπονομήν ἐπὶ τῆς θρόνου, ἢ αἰσθῆν τῆ κλίνῃ, ἢ ἀψυχῆ ἐν τῆ. ταῦτα ἴσημιᾶ πύσσης τῶ καμνονίῃ ἢ τῆ καμνύσῃ, κατ' ἀρχάς, ὡς φροσίνων οἷα ἐσομένη. πύσσης ἴσημιᾶ κατ' ἀρχάς, ἢ πύσσης χερσίν, ἢ πύσσης προμερῶν ἔωσιν, πύσσης ἴσημιᾶ τῶ πύσσης δὲ ἀπονομήν αἰματὶ ἐκ ῥινῶν ἐσομένη. ὡρῆν ἴσημιᾶ κατ' ἀρχάς, ἢ πύσσης μύκτῃρας, ἢ ὁμοίως τὸ πνεῦμα δι' ἀπονομήν ἐκ τῆς κλίνῃ, καὶ ἢ πύσσης φέρηται ἐκ τῆς μύκτῃρας, Φιλέει γινέσθαι πύσσης. ἢ ἴσημιᾶ πύσσης καλῶς ἔχει πύσσης.

Cum autem non obedit glandi, inest autē spiritus bona tolerantia, surgens ad sedem aut in ipso lecto si deliquitum animi insit: hæc autē cum affuerint ægrotis aut ægrotis circa initia, delirium futurum existima: intentus etiam sis in manus, si enim tremula fuerint, tali sanguinis abscessu ex naribus futurū expecta. Aspicere autem oportet & nares, an similiter ex ambabus spiritus trahatur, atque si trahatur melius ex naribus, consuevit fieri conuulsio. Si autem conuulsio fiat tali, mors expectanda est, & prædicere est pulchrum.

Iussit ægrotis clysterem infundere, aut (vt explicauimus) glandem immittere, non solum curandi gratia, sed etiam vt significatio accipiatur inde aliqua: & considerare spiritus tolerantiam, & an liquatur animo surgens à lecto, aut etiam in ipso lecto: nunc docet præsentem ex his capere, & ex multis quæ ex his signis constare possunt, vnam statuit syndromem.

dromem. Ea autem, & eius significatio, est hæc. Si alius ita est suppressa vt non obediat clysteri aut glandi, constat succos in superioribus partibus redundare. Nam hac eadē causa, in magnis catarrhis capitis, solet alius siccescere, & in phreniticis solet vrina, exigua, & tenuis, & alba fieri: Si verò simul adest facilis spiritus, & exurgens ad sedem, aut etiā dum in lecto iacens, linquitur animo, significatur, neque in hypochondriis immorari, neque septum transuersum, neque thoracem occupare (ex omnibus enim his partibus difficulter respiraretur) sed caput repletum esse: inde enim cum quadam vertigine linquantur animo qui acutè ægrotant, multo, aut humore aut crasso vapore, volutato in capite. Significat itaq; hæc syndromes redundantiam vergere in caput. Tunc temporis, quid aliud expectes, quā hominem deliraturum: ea enim est præcipua actionum capitis læsio, aut fluxurum ex naribus sanguinem, quæ propria sanguinis vacuatum est: idq; delirante aut non delirante prius homine: aut moriturum cum conuulsione: quæ etiam est actionis læsio pertinens ad caput, vergensq; in eius corpus? Cum igitur dictis accedit tremor manuum, fluxus de naribus expectabitur. Nam tremor accidit ob debilitatem, debilitas verò aut est in essentia, aut quòd exigua facultas in partem quampiam influat. Debilitas in essentia non faceret tremorem in solis manibus, sed & in capite & reliquo corpore, vt in valde senibus, id quòd in acutis morbis nõ est verisimile adeste. Superest vt in brachia, exigua facultas influat: quod non fiet nisi ob neruorū, qui à cervicis vertebris in ea veniunt, obstructionem, aut compressionem: quam consentaneum est fieri, partibus in ceruice repletis, & sanguine plenis canalibus, sursum eunte. Fieri etiam potest, vt manus tremant conuulsivis motibus (Hippocrates enim, vt sæpe monuimus, omnem talem motitationē vocare tremorem solet) ij verò erunt repletionis, aut irritationis, ob copiam, aut acrem qualitatem sanguinis. Vtunque igitur hoc habeat, significatur, multum aut acrem sanguinem ferri in caput. Aut ergo, valente facultate & cerebro firmo, per nares expelletur, aut in inferno, fiet vt caput occupetur, & neruorum radices, & conuellatur homo. Hoc verò ita distinguetur. Si tremantibus manibus, aut postquam tremuerint, in naribus nihil erit mali, sed fortasse pruritus quidam, aut tendens dolor, fluxus expectatur, si verò aderit apertio magna narium & multa spiritus attractio, motis earum pinnulis, idque æqualiter secundum ambas nares, conuulsio fiet, & paulò post mors. Nam hoc fit, cum respirationis instrumenta moueri iam nõ possunt, & proinde apponuntur etiam narium pinne: neque tunc temporis, nisi perquam exiguum, trahitur in thoracem, sed homine frustra conante respirare, volutatur aer circa nares. Vt verò non possint respirare, extrema debilitas facultatis in essentia facit, vel instrumentorum ineptitudo, inflexilitas, & conuulsio. Cum autem hæc breui ac velut repente dicte syndromi superueniunt, non potest esse facultatis ipsius tabes & inessentia debilitas: superest vt sit conuulsio iam vniuersalis, vnde necesse est moriantur breui. Hoc verò prædicere pulchrum fuerit, vt Hippocrates in proœmio Prognostici dicit, quia cum mortuus ægrotus fuerit, putabitur medicus culpa vacare, cum prædixerit. Dicit verò, ex ambabus na-

ribus similiter, quia si secundum alteram narem solum fiat ea respiratio, obstructioni naris alterius, ex polypto, aut densato ibi succo, aut re alia tali, imputabitur merito, exclusis autem particularibus vitiis ipsius nasi, conuulsionis vtiq; fuerit.

Εἰ δὲ ἐν πυρετῶ χειμερῶν ἢ γλῶσσα τετηχῆται, καὶ ἀψυχῆ ἐνεῶσι, Φιλέει τῶ πύσσης καὶ ἐπύσσης εἶναι τῶ πυρετῶ. ἀλλ' ὅμως τὸν τοιοῦτον πύσσης φύλασσειν τῆ λιμοκλονίῃ, καὶ τῆ ὑδατοποσίῃ, καὶ μελικρήτῃ πόσῃ, καὶ χυλοσίῃ ὡς φύλασσει, μηδὲν πύσσης τῆ αἰσθῆ τῶν πυρετῶν. ὅσοι δὲ πύσσης ἔχουσι σημιᾶ, ἐπικίνδυνοί εἰσι θνήσκων. ὁκῶται δὲ ταῦτα σωειδῆς, ἔτα πύσσης καὶ σοι ἀρέσκη, θωρήσας εὔμαλα.

Si autem in febre hyberna, lingua aspera fiat, & deliquis animi existentibus, tali remissio febris fieri consuevit. Sed simul hunc seruare oportet, fame, & aqua potu, & mulsam potu, & succis serua, nihil fidens remissioni febriū. Quicumque autem talia habent signa, in mortis periculo sunt. Vbi verò hæc cognoueris, ita prædicere si lubet, contemplatus optimè.

Lingua aspera vi febris facta, ardentem febrem indicat, talem hyberno tempore fieri, longè periculosius est quā alia anni parte, quia longius abest à natura temporis, deliquis animi crebris, & non omnino exiguis accedētibus, casus est lethalis: Quia morbus est maximus, tempori valde aduersus, cū facultatis debilitate, & materiæ qualitate maligna. Sed perrarum est, ex hac, aut vlla alia, quantumuis lethali (excipio eos quæ quarta die, aut citius interrimunt) febre hominem mori, quin fiat vlla morbi remissio, vt iis qui adsunt, atque etiam vulgaribus medicis, videatur ægrotus iam habere melius, atque adeò nonnunquam putantur in inclinatione vniuersali esse, & promittitur eis salus, & datur copiosior cibus. Hæc prohibet Hippocrates facere, noxium enim est & turpe: Quia re vera non minus periclitantur ægroti cum videtur melius habere quā antea, nisi re vera melius habeant. Solent enim hæc quæ præter rationem subleuata sunt, malignius redire, & interimere ægrotos, non solum cum melius habere sint visi, sed & cum liberati esse à febre, quinetiam nonnunquam cum die decretorio, ac cum euacuatione, videatur esse liberati. Vt duodecimus ægrotus primi Epidemion, qui quum à septima die, post sudorem videretur euasisse sine febre, vndecima mortuus est. Sed & præter hunc, qui omnium maximè, videtur mihi potuisse medicis imponere, narratur in Epidemion quā plurimi, qui integrum quaternarium manentes sine febre, deinde magnitudine febris periclitati sunt. Itaque est hoc singulare quoddam exemplum, eius quod in Aphorismo dicitur, his quæ non secundum rationem leuant, non oportet credere, pleraque enim talium inconstantia sunt, & non valde permanere, neque morari solent. Itaque tota ratio fidendi, aut secus, hinc pender, quòd secundum rationem aut præter rationem fiat remissio. Fit autem præter rationem, quod sine causa. Velut nunc, si homo habens febrem

hybernain, per quam arefcit lingua, cum deliquis animi,repentē, neq; prægreffa iudicatione vlla, neque cōcoctione, melius videtur habere, præter caufam profectō id fit. Si enim leuiter ægrotaret, poffet habere melius per paulatinam folutionem, aut iudicatio vlla anteceffiffet infignis: verūm morbus magnus & lethalis, citra concoctionem, & iudicationem non potuit verē fedari. Fallax ergo eft ea remiffio, neq; minūs periclitatur nunc, quā priūs: imō plus etiam, quia vt dicitur 2. Prædictionū, perniciofa fine fignis leuantia, mortem indicant: neq; minūs eft curandus, & continendus ægrotus in vltu tenui, quā priūs, neque minus prædicendum periculum. Et quāto homo videbatur iis qui aderant, melius habere, tantō honorificentius eft Medico, periculum prædixiffe. Quæ ægrotus alioqui moriturus melius videatur habere, duplex eft occafio, & duplex caufa: Quidam enim qui acutis morbis conflantur, & hætenus fluxionibus nodum conquifcentibus, quæ in principijs morborū maiores funt, affligebantur, nunc factis euacuationibus aliquibus, & firmatis in partibus fuccis, inter dies aliquos decretorios, diebus non decretorijs, videntur quiefcere. Alijs grauiſſimē iam affectis, & morti proximis, quod penē extinctus naturalis calor fit, videtur etiā eſſe extincta febris. Agnoſcere hæc Medicus peritus debet, neq; decipi.

Οκόταν δὲ ἐν πυρετοῖσι φοβερόν τι γίνηται περὶ πηλοῖσιν ἔσθιν, ἢ κελίη ἐξ αἰφνης ὑγρα διὰ χρωσση καὶ ἀψυχίη γίνηται, ἢ ἀφωνή ἐπιλαβῆ, ἢ πασμοῦδος γίνηται, ἢ λυγμῶδος, ἐπὶ τῆτοις καὶ ἀσώδης φιλέει γνέσθαι, καὶ περὶ ὑπορίον καὶ μέτωπον ἰδρῶτες, καὶ αὐχία ὀπίθεν τὸ κεφαλῆς. οἱ δὲ ταῦτα πάροντες θνήσκουσιν ὄκεις μακρὸν πνύματα γέντες.

Cum autē in febribus terribile aliquid quinta die fiat, vel alius repentē humida deiciat, & deliquium animi fiat, aut vocis priuatio apprehendat, vel conuellatur, vel singultiat, & circa mustacem & frontem sudores, & ceruicem ab occipitio. Qui talia patiuntur, moriuntur spirituoſi, non longē poſt.

Acutiſſimi pariter & pernitiſſimi ſunt morbi, in quibus citō apparent quæ ſuperuenientia ſigna vocantur, & ea ſunt lethalia. Horrendum verō aut terribile dicitur de ſummē lethalibus. Quibus igitur horrendum aliquid primo quaternario fit, morbus exactē acutiſſimus, & pernitiſſimus eſt. Finit verō primum quaternarium quartus, & hic, qd' ad diuinam cœleſtemque cauſam attinet, afferret iudicationes morborum talium & pericula: verūm iudicat rarō, quia perpauci talium mouentur diebus paribus, & peculiaris materiæ motus, qui fit aliquo impariū qui adiacent illi, tertio dico, aut quinto, trahit ad ſe iudicationes. Hanc ob cauſam ſæpe ſunt hæc die quinto, quanquam non rarō etiā tertio. Ob id ergo dicit, quibus terribile aliquid quinta die fiat, moriuntur ſpirituoſi, non longē poſt. Recenſet verō vt exempla quædam quæ ſunt terribilia: Vt ſi alius repentē humida deiciat, & fiat deliquium animi (hæc enim eſt peſſima iudicatio ſine

A conferentia & toleratia, ſed affatim & repentē proſternens vires) Aut fiat vocis priuatio (aphonia enim ſine manifeſta cauſa fiens, internecionem indicat) vel conuellatur vel ſingultiat. Vtrunque enim horum ab ardente febre eſt lethale. Si horum quid accidat, ſignificatur mors: ſi his accedat circa muſtacem, hoc eſt, ſub naſo, ſeu inter naſum & mentum, & circa frontem, & ceruicem ab occipitio ſudor, ſignificatur iam iam imminere mortem, morituroſque homines non longē poſt ſpirituoſos. Quia talis ſudor exolui iam, & expirare innatum calidum indicat. Spirituoſos vocat Hippocr. eos qui ſpiritu ſublimi reſpirant, qui toto ſimul corpore & naribus videntur reſpirare.

Οκότοις δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ σέλεα γίνεται Φυματώδεια, καὶ ἐγγροζόμενα, μὴ ἐκπεπύνηται ἐπ' εόντων ἐν πυρετοῖσι, καὶ προσησθη πνιγμός ἐν Φάρυγγι, ἰσχυρῶν εόντων τῶν περὶ Φάρυγγα, καὶ μὴ πεπύνηται, ἀλλὰ σβεσθῆ, φιλέει τῶ τοῖωδε, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥέειν, καὶ μὴ πολὺ ῥυή, λύσιν σημαίνει τὸ νῆσθαι μὴ μακρῶς. ὄκωσω δὲ αἷμα ἔλασαν ῥυή, ποσῶδε χεῖρον καὶ μῆκ. καὶ ἢ τ' ἀλλὰ ῥήσθαι γρήνηται, προσησθη τῶ τοῖωδε, ἐς τὸ δας ἀλγήματα. καὶ ἢ ἀψιχίη τῆ ποδός, καὶ ἐπὶ ὀδῶν γνέσθαι. καὶ μὴ λυθῆ, καὶ μικρὸν ἤξει καὶ ἐς αὐχία ἀλγήματα, καὶ ἐς κελίη, καὶ ἐς ὤμον, καὶ ἐς στήθ. καὶ ἐς ἄρθρον, καὶ τῆτοις δὲ γήσθαι Φυματώδες γνέσθαι. σβεννυμῶσθαι ἢ τῆτων καὶ αἰ χεῖρες ἐφέλκων, ἢ προμερῶ γνέσθαι, πασμοῦδος τιν τοῖωδε ἐπιλαμῶσθαι, καὶ πασμοῦδος ἀπὸ καὶ φλυζακία ἐπὶ τῶ ὀφρωῦ. καὶ ἐρυθῆματ' ἴσχει, καὶ βλεφαρον τὸ ἔτερον τῶ τῶ ἔτερον τῶ τῶ ελασάνει, καὶ σκληρῆ φλεγμονῆ κατέχει. καὶ οἱ δὲ εἰ ἰσχυρῶς ὁ ὀφθαλμός, καὶ τῶ τῶ φροσῶν μέγα ἐπιδιδόει. αἰ ἢ νύκτες μάλλον σημαίνουσιν ἢ αἰ ἡμέραι, τὰ περὶ τῶ τῶ φροσῶν.

Quibus per febres crura ſunt tuberculoſa, & facta diuturna, immanentibus febribus non ſunt concocta, & incidit ſtrangulatio in faucibus, tumor nullo circa fauces apparente, & non ſunt concocta, ſed extincta, conſuevit talibus ſanguis ex naribus fluere, atq; ſi plurimum fluat, ſolutionem ſignificat morbi, alioqui longitudinē, quanto autem minūs fluit, tanto deterius & longius. Si autem alia facilia fuerint, expectare tali dolores in pedes, qui ſi pedem affecerint, & doloroſus permaneat, circum inflammatus, & non leuetur paulatim, peruenient & ad ceruicem dolores & in clauiculam, & in humerum, & in pectus, & in articulum, & hunc oportet tuberculoſum fieri. Extinctis verō his, ſi manus contrahatur, & tremula fiat, conuulſio talem apprehendit, & deſipientia. Certē & phlyzacia in ſupercilijs & rubores tenent, & palpebra altera ad alteram germinat, & dura phlegmone apprehendit, & tumet vehementer oculus, & deſipientia

ſipientia valde creſcit. Noctes autem magis ſignificant quā dies ea quæ ad deſipientiam pertinent.

Si cui eſt cum febre, tumor aliquis præter naturam, quacunq; in parte, & manente febre euaneſcit, timor eſt ne in partem quampiam humor rapiatur: atque ſi tumore euaneſcente, pars alia dolere, vel aliter pati incipit, in eam timere raptum, eſt rationi conſonum. Porrō cum humor qui ex parte aliqua in aliam venit, & in ea neq; maturatur, neq; reſoluitur tempeſtiuē, ſed immoratur plurimum, inde rurfus rapiendum aliō, ſuſpicio eſt probabilis: tuncq; niſi quod aliud certius ſignum intercurrat, recurſurum in eandem partē ex qua venit, merito coniectes, quia eam partem debilem eſſe conſtat, cum ſit quæ primō laborauerit. Nam futurum eſſe abſceſſum, quocunq; ex morbo, cognofces (vt in Prognoflico dicitur) ex morbi vltra conſtitutionem propriam productione, ſine malis ſignis: Quā autem in partem fiet, qui expectatur, abſceſſus, ex his coniectabis: Primūm quidem, ſi quæ pars per morbum dolet, in eam fiet: deinde, ſi quæ eſt homini inſigniter debilis: Poſt hæc, ſi qua ex parte iam antē humor mutatus eſt, in eā recurret: Poſtremo ſi nihil fit horum, in partes adenoſas, aut articulos. Exitus autem humorū, qui multos hac & illac abſceſſus faciunt, optimus eſſe cōſuevit, multas in partes diſpergi, & in quemcunq; abſceſſum portione aliqua inſumpta, ita conſumi longo tempore: peſſimus verō in principem partē poſtremo, quæ longo morbo debilitata ſit, impingere. Ex his facile intelliges cauſam omnium quæ in hac oratione continentur, quæ quidem non vt neceſſario, ſemperq; ſed neque vt caſu, ac citra cauſam per ſe eueniētia, oportet te accipere, ſed vt rationem habentia optimam, quam poſſis ad alia quā plurima transferre. Quibus igitur per febres crura ſunt tuberculoſa, & tubercula diuturna iam facta pluſquā quis expectaret fore, manente febre extincta ſunt, id eſt, euauerunt, non concocta prius: quibus (inquam) hæc acciderunt, & incidit ſtrangulatio in faucibus, nullo circa eas apparente tumore, talibus conſuevit ſanguis fluere ex naribus. Nam, quia febris manet cum euaneſcunt tubercula, conſtat ea reſoluta non eſſe, non ſunt autem maturata, ſuperēit, vt aliō ſucci rapiantur. Si igitur in faucibus apparet ſtrangulatio, indicatur eo rapi. Nullus verō tumor circa fauces apparet, non igitur impingunt in eam partē ſucci (non enim tanta copia acutiſſimam & grauiſſimam cynanchem faceret, nullo ſucco extra laryngem reſuſo) ſed plenis canalibus ſurſum per eā partem repere: reſtitudo ergo ferendorum ſuccorum, fluxum ex naribus pollicetur, niſi per facultatis impotentiam, & cerebri debilitatem, aliquid grauius incidat: atque ſi plurimum fluit, ſolutionem ſignificat morbi. Nimirum ea euacuatio, eſt decretoria vt ſignū, & cauſa, & cum copioſe fluit, perfectē fit, atque ſolutionem morbi facit, & ſignificat: alioqui (hoc eſt, niſi copioſe fluat) ſignificat, vt alia omnia decretoria non decernentia, morbi longitudinem, niſi mors anticipet. Eſt enim quodcunq; tale decretorium pernitiouſum aut longum, & quāto minūs fluit, tantō deterius eſt & longius, quia tanto eſt imperfectius & minūs iudicans. Proinde vituperat toties Hippocrates ſtillas ſanguinis ex naribus. Si igitur

tur fluit ſanguis ex naribus, ſed parciffimē, ambiguum ſignum erit, mortem aut longitudinem indicans. Distingui ergo debet, vt alia omnia ambigua ex alijs ſignis. Si quæ alia lethalia, aut quod aliud valde lethale accedat, morietur paulō poſt, delirius aut conuulſus, ſi verō alia omnia facilia fuerint, qd' in Prognoflico dicit, ſi cætera appareant vt in conualituro, longitudinem & iudicationem difficilem oportet expectare, quare & abſceſſus alios. Merito igitur expectes humorem eo rediturum, vnde venit, in pedes igitur. Quare tali dolores in pedes futuros expectes: qui dolores ſi pedem affecerint, & pes maneat, hoc eſt, plus ſolito duret doloroſus, & circū inflammatus, & non leuetur paulatim, vt ſcilicet ſolent ita affecte partes, ſient rurfum alij abſceſſus, & reſuſis iterum ſurſum ſuccis, perueniēt dolores in clauiculam, humerum, & pectus, & articulum (articulum antonomatiſte vocat coxā, is enim eſt magnus articulus) hæc enim partes ſolent tales abſceſſus excipere: poſſunt verō excipere & genua, & cubiti, & partes poſt aures, & aliæ his proximæ, ſolent verō ſæpe excipere, quæ hic dicuntur partes, atq; inter has coxa præcipuē ob magnitudinem articuli: iuxta quā etiam tubercula oriri ſolent, qd' inſinuat, dicens: & hunc oportet tuberculoſum fieri. Hæc quoque, dolores ſcilicet dicitur un partium, & tubercula, extingui poſſunt, paulatim iam tandē conſumptis ſuccis, aut rurfum in alias partes conuerſis: periculum autem eſt poſt tam diuturnā affectionem, ne membra præcipua iam ſint adeo debilitata vt recipiant, atq; inter ea cerebrum maximē ex articulis paratum eſt recipere ob reſtitudinē. Quod ſi euenit, accedent ſigna quæ paſſionem cerebri ſignificent, vt conuulſio, & deliriū. & oculorū morbi: ij præcipuē, qui ex craſſis ſuccis fieri ſunt nati, vt phlyſia, id eſt, puſtula in ſupercilijs, & rubores, & extuberantia palpebræ ſuperioris, & phlegmone dura, hoc eſt, ſcirrhoſa. Nam delirium & conuulſio læſiones ſunt actionum quæ primō ad cerebrum referuntur: oculus verō tantam reſtitudinē & viciniam habet cum cerebro, vt eius mala optimē ſoleat indicare. Dicit tandem, his noctibus magis quā diebus creſcere deſipientiam. Nimirum cerebri paſſiones omnes quæ ex ſuccorum in eo redundantia pendent, augentur noctibus, ob ſomnum, & ob ipſam noctem quæ cauſa eſt analoga ſomno, grauians ſcilicet caput & ſuccos intrō pellens. Hanc ipſam ob cauſam euenit morbos oculorum augeri noctu, vt idem Hippocrates docet 5. Epid. non longē à fine. Nimirum oculi laborant cum cerebro, quare cum cerebrum nocte lædatur, neceſſe eſt lædi & oculos.

Τὰ δὲ σημεῖα μάλιστα γίνεται ποσῶς ἐπὶ τὸν περὶ σὸν ἀρθρῶν, ἢ ἐπὶ τὸν ἄρθρον. ὄκωτέρω δὲ τῶν τῶν ἀρθρῶν γίνεται, ὀλέθροι ἐπιγίνονται.

Signa autem multa potius ſunt in numero impari quā pari, utrouis autem horum numerorum ſiant, pernitiouſi ſuperueniant.

Dies impares vocari Hippocrati eos qui ſunt iudicatorij, dictum eſt ſæpe, accidere verō multō plura ſigna iis diebus, quā non iudicatorijs, manifeſtū eſt: ſiquidē hoc non de pathognomonicis intelligi

debet, cum hæc cum ipso morbo incipiant & permaneant, sed de superuenientibus, quæ sunt salutis aut mortis, aut decretoria, hæc verò vtraque in iudicatoriis morbi accipiunt: talibus enim accidunt non solum iudicationes, sed & mutationes insignes in melius aut deterius, quæ superuenientibus mutationibus insignibus, concoctionis aut contrarij, aut signis salutis aut mortis, agnoscuntur. Itaque signa diebus iudicatoriis superueniunt, potius quam aliis. Sed quod addit, est animaduersione dignum. Videtur enim dicere, nihil referre ad iudicationem, quali die fiant, sed solum qualia signa sint. Siquidem dicit, vtrouis horum numerorum fiant signa, pernitiosius superueniunt. Intelligi certè hoc debet de signis pernitiolis, non enim quibuscumque signis superuenit morbus pernitiolus, sed solum pernitiolis. Itaque dicit, vtrouis numero fiant pernitiola signa, pernitiolum morbum superuenire, quasi nihil referat, quo numero fiant. At verò hoc alienum est à veteri sententia, celebratissimum enim est à Galeno, firmiores esse significationes, quæ diebus decretoriis fiant quam quæ aliis, & signa mala tunc esse deteriora, & bona meliora. Atque adeo Hippocr. ipse toto opere Epidem. in historiis curauit narrare præcipue quæ contemplabilibus diebus fierent signa, quasi illis diebus maiorem habeant vim. Proinde oportet intelligere, Hippocratem non negare, facere aliquid diem ad significationem, sed asserere, non adeo facere, vt pernitiolis, quod non accidant die impari, non superueniant morbi pernitioli: quin potius, vtrouis numero fiant signa pernitiola, superuenire morbos pernitiolos: quia signa pernitiola, etsi ob diem possint plus aut minus talia fieri, tamen quia per se sunt talia, semper sunt talia: quia quod inest per se alicui, semper inest. Igitur signa pernitiola vtrouis die fiant, significant morbos pernitiolos.

Τὸς ποιῆτας ἢ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς Φαρμακείαν ποιοῦντες πρὸ τῆς πνεύματις, τὸ βορβορῶν ἢ κολίχῃ. εἰ ἢ μὴ, εἰάν ἀφάρμακτον εἶναι, τὸ ἢ διαβορβορῶν, καὶ τὰ ὑποχωρήματα χολῶδες ἢ, σκαμμωνίῳ ὑποκάθαιρε μετρίως. τῇ ἢ ἄλλῃ θεραπεύει, ὡς ἐλάττω προσηφείναι τὸ μαλακὰ καὶ ῥοφηματὰ, ἵνα βελτιώσῃς ἔχει, τὸ μὴ ὑπερβάσι τὴν ποσαρεσκαιδεκάτω, ἐπανόσις.

Hos si ab initio purgare volueris, ante diem quintum facito, si murmurauerit venter, sin minus, à medicamentis abstineto. Si autem murmurauerit, & deiectiones biliose sint, scammonia subpurga mediocriter. Quod verò ad aliam curationem attinet, quàm minimum offerre tum cibos, tum sorbitiones, vt melius habeant, nisi decimam quartam fuerint egressi.

Hoc ad curationem omnium acutorum morborum videtur mihi pertinere, nihil enim est aliud, quàm quod in Aphorismis generatim dicitur. Nam quod illic dixit, Inchoantibus morbis, si quid videtur mouendum, hoc hic, hos si ab initio purgare volueris. Nimirum voles purgare, cum videtur, atque tunc inchoantibus morbis, hoc est, ab initio facies. Videri autem debet, cum materia turget, neque solum cum verè ac propriissimè turget, hac & illac re-

ciprocè acta, sed vtrouque succi quieti non sint, & ex parte in partem ferantur, præcipue cum feruntur versus ventrem: nam quò vergit naturâ succus per loca conferentia, eò oportet ducere. Itaque murmurare ventrem, & deiectiones biliosas apparere, non propriissimam, turgentiam tamen quandam significat, ferri enim bilem sponte versus ventrem. Cum ergo hæc apparent, meritò voles ab initio purgare. Debes verò id facere citò. Nam medicari oportet in valde acutis, si materia turget, eadem die, tardare enim in talibus, malum est. Hic non de valde acutis solum, sed de acutis omnino agitur, neque de turgentia exquisitissima, proinde eadem die fieri, neque perpetuum, neque necessarium, illud tamen firmum ratumque sit, non esse cunctandum, sed vbi visum fuerit ab initio purgare, faciendum citò. Nunc hoc citò definit, dicens, faciendum intra primum quaternarium. Satis enim festinat, cum intra primum morborum impetum, qui quatuor dierum est, fit. Itaque dicit, ante diem quintum, hoc est, intra primum quaternarium. Constat verò hoc, & primo, & secundo, & tertio, & quarto, fieri posse: raro verò vltra hos fieri debet, quia in acutis plerumque mox à primo quaternario firmantur succi, & retinentur concoquendi. Proinde intra hos dies, si dicta signa affuerint, purgare oportet scammonia, quia bilem subducit. Constat verò, quod & alio quocunque cholagogo, nominauit autem hoc vt nobilissimum. Non oportet autem vehementer hac occasione fieri purgationem, quia cum biliosa sint excrementa, & sponte sua ferantur in aluum, mediocris sufficit, & in vehementi erit periculum superpurgationis. Vt ergo melancholicos iubet vehementer, ita biliosos mediocriter purgari. His intra primum quaternarium actis, quod ad reliquam curationem attinet, à quinta vsque ad quatuordecimam oportet quàm minimè offerre, tum cibos, tum sorbitiones, vt ægroti melius habeant. Sed dices, videri deesse plurima ad talium curationem, ac proinde doctrinam hanc admodum mancam. Certè non est, sed aperte aut per insinuationem, tota acutorum curatio perfectè traditur, & ea optima, atque Hippocr. dignissima. Quod vt intelligas, scias duas esse occasiones præcipuas, vtendi auxiliis magnis, & nobilibus, in acutis morbis: principium, cum adhuc multitudine laborat corpus, & succi nondum sunt firmati: & inclinationem, cum iam concoctione perfecta, vis concoctrix cedit expultrici. Reliquis temporibus, quæ inter hæc sunt, melius est quietem agere. Tunc enim natura nullis euacuationibus ad iminuitur, quia retentioni & concoctioni studet. Hanc ergo tu debes iuuare quiescens: sit autem hoc quiescere, nihil aliud quàm curare, vt victus rectè instituat, & obseruetur. Quod vt doceat, dicit, quàm minimè offerre cibi & potus, hoc est, vt præbens id cum quo possit durare, & si quid errati casu incidat, sustinere, præbeas quàm minimum (his etiam tu adiunge alias omnes cõsiderationes ad victum probe instituendum necessarias) nisi decimam quartam fuerint egressi. Nomine decimæ quartæ intelligit diem decretorium cuiusque morbi. Meritò verò si nominatim dicenda dies quæpiam fuit, huius potius meminit, quia est finis acutorum maximè communis. Itaque perinde est dicere, nisi decimam quartam fuerint egressi, ac si diceret, vsque dum inclinare cœperint, tunc enim & redeundum ad euacuatoria

debet, cum hæc cum ipso morbo incipiant & permaneant, sed de superuenientibus, quæ sunt salutis aut mortis, aut decretoria, hæc verò vtraque in iudicatoriis morbi accipiunt: talibus enim accidunt non solum iudicationes, sed & mutationes insignes in melius aut deterius, quæ superuenientibus mutationibus insignibus, concoctionis aut contrarij, aut signis salutis aut mortis, agnoscuntur. Itaque signa diebus iudicatoriis superueniunt, potius quam aliis. Sed quod addit, est animaduersione dignum. Videtur enim dicere, nihil referre ad iudicationem, quali die fiant, sed solum qualia signa sint. Siquidem dicit, vtrouis horum numerorum fiant signa, pernitiosius superueniunt. Intelligi certè hoc debet de signis pernitiolis, non enim quibuscumque signis superuenit morbus pernitiolus, sed solum pernitiolis. Itaque dicit, vtrouis numero fiant pernitiola signa, pernitiolum morbum superuenire, quasi nihil referat, quo numero fiant. At verò hoc alienum est à veteri sententia, celebratissimum enim est à Galeno, firmiores esse significationes, quæ diebus decretoriis fiant quam quæ aliis, & signa mala tunc esse deteriora, & bona meliora. Atque adeo Hippocr. ipse toto opere Epidem. in historiis curauit narrare præcipue quæ contemplabilibus diebus fierent signa, quasi illis diebus maiorem habeant vim. Proinde oportet intelligere, Hippocratem non negare, facere aliquid diem ad significationem, sed asserere, non adeo facere, vt pernitiolis, quod non accidant die impari, non superueniant morbi pernitioli: quin potius, vtrouis numero fiant signa pernitiola, superuenire morbos pernitiolos: quia signa pernitiola, etsi ob diem possint plus aut minus talia fieri, tamen quia per se sunt talia, semper sunt talia: quia quod inest per se alicui, semper inest. Igitur signa pernitiola vtrouis die fiant, significant morbos pernitiolos.

cuatoria est, nisi sponte iudicentur, & augendus cibus, & si quid in teperiei partibus hæsit, corrigendū.

Ὅταν πύρεσόν τι ποσαρεσκαιδεκάτω ἔοντι ἀφωνίᾳ προσήγηται, & Φιλέει ἢ κεν λύσις ταχέει, εἰ ἀπαλλαγὴ τῆς νόσηματι γίνεσθαι, ἀλλὰ χρονον τὸ τοῦδε σημαίνει. ὅταν ἢ φωνὴ ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ πύρετι, μακρότερον ζυμπίπῃ.

Cum febricitanti decima quarta die aphonia accesserit, non consuevit solutio cita neque morbi decessio fieri, sed tempus significat: cum autem apparuerit hac die, diuturnius coincidit.

Aphoniam quatuordecima die accidentem, significare dicit morbi longitudinem, ac multo magis cum ea die contingit, quàm cum vltra alia. Intelligi autem debet hoc, si reliqua omnia promittant salutem. Nam cum aphonia per febres continuas sit signum adeo lethale, si quod aliud ex lethalibus ei accedat, significabit citam mortem, si autem nullum, tardius aut liberabitur aut morietur, vt facultas magis aut minus constabit. Põnit verò nunc Hippocr. aphoniam solam, meritò ergo intelliges, nullo alio lethali accedente: hæc verò significat ita, quia signum lethale est, & quodcumque tale, cui reliqua omnia renuunt, significat longitudinem. (Itaque & in quocunque alio lethali, eadem ratione prædicendi vti possis) præcipue verò in die decretorio, quia tali die significationes omnium signorum firmiores fiunt. Inter decretorios verò quatuordecimo maxime apparentia diuturnitatem significant, quia acutorum exactè is vltimus finis est. Si igitur exactis omnibus acutorum finibus, incipiunt longitudinis signa denuo apparere, maior significatur productio, quàm si prius apparuissent.

Ὅταν ἢ πύρεσόν τι τετραπύρετι, ἢ γλωσσοκαταπραγμασία διαλέγηται, ἢ κολίχη χολῶδες ὑποχωρηθῆναι, Φιλέει ὑποχωρηθῆναι ὁ τοῖσδε, ἀλλὰ χρονον τὸ τοῦδε σημαίνει. ὅταν ἢ φωνὴ ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ πύρετι, μακρότερον ζυμπίπῃ.

Cum febricitanti lingua quarto die conturbatè loquitur, & alius egerit biliosa humida, talis desinere consuevit. Sed oportet obseruare quod succedit euenientibus.

Perturbata loquela in febribus acutis cum alui egestione biliosa, significat bilem redundare, & in caput efferri. Nam cum perturbatè loqui possit quis, ob mētis perturbationem citra corporalem vllam passionem linguæ, aut ob laxitatem ipsius linguæ penitus irrigatæ pituita, aut etiam ob bilem pungentem, & conuulsoriè facientem linguæ musculos moueri, accedens deiectio biliosa, in bilem potius iuberetius passionis causam reicere, nulla cum sit potior ratio agnoscendi speciem succorum, qui in corpore redundant, quàm ab exeuntibus: redundante verò in corpore bile, linguam titubare, eius lationem significat in caput. Quod verò id quarto die eueniat, ob diem iudicatoriam naturam prognosticum confirmat, & quod tam citò mutatio ea in deterius fiat, significat magnam morbi acutiem: hinc verò quid superest aliud, quàm vt phreniticus ho-

mo fiat & deliret: nisi valde firmam habeat virtutem, quæ à cerebro vehementer repellens, aut in aluum copiosè retrudat, aut per nares emittat, antequam malum firmetur in phrenitidem: atqui quoniam potest ita fieri, Hippocrates, qui, si quis animu aduertat, vel prudentiam ad res gerendas nos semper docet, non vult, vt mox feramur præcipites in prognosticum, affirmates, futurum vt deliret. Sed oportet (inquit) obseruare, quod succedit euenientibus. Euenientia vocat nunc, signa superuenientia, cuiusmodi sunt, loquela illa perturbata, & fluxus alui biliosus: oportet obseruare quid his succedat, ipse enim decursus, quod futurum est, indicabit. Itaque prudentiæ gratia, oportet dictis signis non omnino fidere, sed adiungere eis alia, quæ posterius superuenient. Nam si deliraturus sit, aluus supprimetur, ac fortasse vrina reddetur tenuior, & stillæ sanguinis fient, & rubri oculi, instabiles, aut in cõiunctis, & venabatur muscas, & ex taciturno loquax, aut ex loquaci fiet taciturnus, aut quædam horum fient: Si minus, aluus fluet copiosius, loquela fiet expeditior, & cætera omnia inclinabunt ad sapientiam.

Θερμῆς καὶ μετωπιορῆς ὄρης ἐπὶ τῶν ὀξέων, αἰματὶ δὲ δόσις ἐξ ἀπίνης, πωτονίω καὶ ποδιῶν Φλεγμασίω καὶ τὰς φλέβας δηλοῖ, καὶ ἐς τὴν ὑπερβαίαν λεπτῶν ἔρων ἐπιφάσις, καὶ τὸ ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τὸ σῶμα ἐκ γυμνασίων ἢ διασπαρῶσι ἔχει, ἢ μελαγχολικός, ἢ ἐκ πάσης χεῖρες τρομεροί, καλῶς ἔχει τὸ φροσύνω προσπῖν, ἢ πασσασμόν. καὶ μὲν ἐν ἀρτίῃσιν ἐπιγνήται, βέλτιον. ἐν κελσίμῃσιν ἢ ὀλεθροῖν, τὸ μὴ πολὺ ἀλῆς δόσις. ἐν αἵματι ἐξ ὀξέων ποιοῦσθαι τὸ πλεονεξίης καὶ ῥίνας, ἢ καὶ ἐδρῶν ἢ ἐμπύρεσις, ἢ μελαγχολικός, ἢ δόσις. ἢ πόνος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, ἢ ἐς ὄρασ, ἢ ἐς σκέλεα. πεφθόσι τῶν ἢ τῶν, ἐξ ὀξέων γίνονται πύρεσων, παχέων ἔρων, λεῖων, λευκῶν ἐξ ὀξέων.

Aestiuo & autumnali tempore, in acutis sanguinis destillatio repentina contentionem & magnam inflammationem circa venas, significat, & in postero die vrinas tenues futuras, atque si etate florescit, & corpore exercitato, aut bene carnosus sit, aut melancholicus, aut ex potu manus tremule, bene habet desipientiam prædicere aut conuulsionem, atque si paribus diebus superueniant, melius: in iudicatione verò pernitiolum, nisi multus satis effusus sanguis viam redundantiæ fecerit per nares, aut per sedem, aut abscessus, aut permutaciones, aut dolores hypochondriorum, aut in testes, aut in crura. Cõditis autem his, via patenti sputis, & vrina crasselaues & alba.

Sæpe vituperavit Hippocrates in Epidem. præcipue, & Prorethetis, stillas sanguinis ex naribus, per febres continuas, præcipue verò die quopiam decretorio accidentes: nunc quàm affectionem significent docet, dicens, significare sanguinis fluxum, interpretatur plerique, robur & ardorem, obsecram & difficilem reddentes sententiã: nihil enim significat minus hoc signum quàm robur, lethale cum sit,

Sed *ovvov* significat tentionem, *φλεγμονή* ardorē, constat verò ardore cum tentione venarum signifi-
 cari affectum in eis phlegmonosum, quali venæ tenentur, laborante homine lassitudine phlegmonosa. Ita; dicit, stillas sanguinis è naribus fieri, cum sanguis redundat in venis capitis circa nasum, & ob malignam qualitatem, vel quòd per facultatis expultricis debilitatem, longam moram illic trahens inflammaret ipsas venulas & earum oscula, quæ inflammata minùs iam possunt deponere, quia ob tentionem fibrarum, minùs potest facultas niti, irritatur verò assidue, & eà ob causam destillatio fit crebra, nulla tamen copiosa effusio. Hæc affectio æstiuo & autumnali tempore fieri solet, quibus scilicet temporibus morbi acutissimi & periculosissimi. Vere enim fluxus sanguinis boni & copiosi consueverunt fieri, tentati & maligni ætate & autumnopotentius, cum febris acuta, & facultates languidæ sunt. Atqui, etsi hic lethalis casus sit, non proinde non fiet, vt multi ex eo conualescant. Neq; enim lethale dicit, quod solis morituris inest, sed ex quo mori solent multi, etsi plures etiam liberentur. Proinde hic casus tres exitus habere potest, pessimū, vt qui ita ægrotat, cum delirio aut conuulsione moriatur: optimum, vt soluta phlegmone venarum, & roborata virtute, copiosus tandem aliquis ex naribus fluxus fiat, aut repulsus ex supernis, qui per eas partes exire nō potuerit, per hæmorrhoidas exeat, aut mulieri per vterum: mediocrē, vt abscessus aut permutationes faciat. Abscessus dicitur collectio humoris in partem aliquam: permutatio, est morbi in morbum mutatio, euenit eidem rei esse vtrunque, cum superueniente abscessu soluitur morbus prior. Vtrunuis accidere potest in hoc morbo, soluta enim, aut non omnino soluta febre, possunt succedere dolores hypochondriorum, multitudine succorum eò collecta, aut abscessus possunt fieri in testes, aut in crura, ita etiam in coxā, aut alios articulos, aut partes laxas. Porrò hi abscessus possunt manere durati & incurabiles, vt sæpe factū vidimus, aut solui paulatim, materia cocta & euacuata per sputa. aut effusione multæ vtinæ crassæ & albæ, & læuis: nam velut, quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa, crassa & alba facta, ita quibus abscessus est factus, eius solutionis fit causa. Dicuntur verò hic crassæ, læues & albæ, non quæ crassitie mediocres, habentes albas & læues subfidentias, sed quæ crasso lacti similes, tales enim sunt quæ à crassis succis corpus purgant, & quæ p fluxu sanguinis, qui in morbi initii defecerit, solent postremò superuenire, vt aphorismo citato dicitur qui est 74. Sectionis quartæ: ex tumore testicularū expectabis potius sputa, ex hypochondriis aut cruribus vtrumuis: nam vt 2. Epid. dicitur, tussis sedat testium tumore. Hos exitus cum habere possit, proposita affectio: pessimum maximè timebis in iuuenibus, & corporibus plenis, exercitatione bene nutritis, & bene carnosiss & in atrabiliariis, & vinosis, quibus ex potu vini solent manūs esse tremulæ, vt extremè senibus: nam iuuenes ob caliditatem temperamenti acutiùs ægrotant, & periclitantur magis à raptu humorum in caput, bene carnosiss, periclitantur ob copiam sanguinis, & caliditatem naturalem: atrabiliarij, omnium maximè sunt parati ad deliria ob humoris naturam, sed & ad conuulsiones, ob siccitatem & duritiem peruerorū: iam verò vino-

si, & temulenti, omnium maximè periclitantur delirare & conuelli, quacunq; ex causa. Sunt enim eis mens & neruorum genus maximè læsa. His igitur delirium timebis & conuulsionem, quibus nihil erit horum, abscessus meliores. Significationem stillatum malignarū, auget vrina, die sequenti reddita tenuior, quia vt in phreniticis, ita in paratis delirare, vrinam aquosam reddi, suspicionem auget, sit siquidē succis sursum euntibus. Proinde dicit, significare in posterum diem vrinas tenues futuras, non ita quidem vt necesse sit, post stillas mox fieri, sed quæ soleat, nimirum eadem causa quæ stillas fecit, nata est tenuitatem vrinæ facere, raptus scilicet succorū in superna.

Πυρετώ λυγγώδεα, ὅπῃ σιλφίξ, ὄξύμελι, δισυκων τριψάς, πικρὸν δίδυ, καὶ χαλβάϊον ἐν μέλιτι, καὶ κύμινον ἐκλικιλικόν, καὶ χυλὸν πρισσαίης ἐπὶ τριπτοῖσι ροφέειν. Ἄφυκλι Ⓞ ἢ ὁ τριπτός, ἢ μὴ ἰδρωπες κελτικοὶ καὶ ὑπνοὶ ὀμαλοὶ ὀπιθύνωνται, καὶ ἔραπαχεῖα καὶ δερμῆα καταδράμῃ, ἢ ἐς δασύσιον σπέρξη. κακκαλ Ⓞ καὶ σμύρνα, ἐκλικιλικόν. πικρὸν ἢ τριπτοῖσι διδόναι, ὄξύμελι ὡς ἐλάχισον. ἢ ἢ διψώδεες εἴωσι σφόδρα, τὰ κελτικὰ ὕδατα Ⓞ.

Febri singultuosa, succū silphij, oxymeli, daucum terens potandum da: & chalbanum in melle, & cuminum in eclegmate, & succum ptiffana sorbendum. Euadere autem huiusmodi non potest, nisi sudores decretorij, & somni æquales superueniant, & vrina fluxerint crassa & acres, aut in abscessum firmetur. Nux pinea & myrrha in eclegmate. Potandum verò his da oxymeli perquam exiguum: si autem siticulosi vehementer sint, aquam hordei.

Febri singultuosa non est, cui singultus aliquando accedit, neque cui in extremo iam vitæ constituto homini (ita vt sit) superuenit, sed quam à principio ac semper, aut semper ferè comitatur. Hanc Galenus & eo iuniores, non ponunt in differentiis febrium, sed ponerēt in tractatione de febribus cum accidentibus. Accidente enim quodam distinguitur ab aliis: verum veterimi qui partitiones morborum non deduxerant ad tam exactum, multas differentias statuebant ductas ab accidentibus, velut febres sudatorias, & febres laboriosas & huiusmodi. Esse febrem hanc grauem & periculosam, inde intelliges, quòd Hippocr. dicit, euadere autem qui ita est affectus, non potest, nisi superueniant sudores decretorij, & reliqua. Causa autem est, quia necesse est abundet multus malignusq; succus, isq; imbibitus in membranis ventriculi, qui per sese periculosus est, accedente verò continua & acuta febre, magnam etiam copiam subesse toto corpore, ac præcipuè circa internas partes, significat. Nam singultus ille ab inanitione non erit (vt fortasse qui post dies multos, confecto iam ab ardente febre, superueniret) cum ab initio febrè comitetur, ac multò minùs à flatu (dissolueretur enim ab ipsa febre) cum toto morbi tempore perseveret, superest vt eà habeat quam diximus causam, & vt ob id febris periculosa, & curatu difficilis sit. Docet verò hic Hippocrates

procrates non omnem curationem: nam frictionē, vomitionum, & clysterium meminisset, ac si res exigeret, etiam misionis sanguinis: sed eam præcipuè curationis partem, quæ ad hæc febrem maximè accommodatur, & ab ea, quæ talis est, indicatur, nimirum à propria causa singultus: ea cōstitit in vsu potionum, & eclegmatum resoluentium, & discutientium vehementer, & extrahentium, ac extergentium, vt partim extracti deterfij: succi ex membranis vomantur, aut deiciantur: partim discussi vehementer, exsudentur, aut mictione reiiciantur. Huiusmodi sunt succus silphij, & puluis seminis dauci, potus ex oxymelite, velut si vtriusq; drachmæ semisem des, ex oxymelitis vnciis duabus aut tribus, cum decocto aliquo ad eandem rem accommodato, vt fortè cum decocto calaminthæ, vt tenuior reddatur potio: & eclegma ex melle desumpto cū galbani & cymini momento: habemus etiam multa alia in officinis, quibus hoc casu rectè vtetur, velut ferapium ex mentha aromatizatum, aut ex absinthio amaro (ponticum enim vi extergendi caret) cum diatrium piperewm, aut diacalaminthes, aut diaspolitico. Quinetiam cenfeo hoc casu Theriacæ, & Mithridatici, esse salutarem vsuum, ac fortasse etiam erit vtile, hos ad sudorem cogere decocto ligni sancti, cum rebus stomachicis parato. Nā vt dicit Hippocrates, liberari non possunt, nisi sudores decretorij superueniant, hoc est, copiosi cum bona tolerantia & conferentia (quæ significabunt tibi somni æquales, id est, placidi, non interrupti) & vrinæ fuerint crassæ, hoc est, multitudine succorum perturbatæ (non enim profectò crassæ & mediocres, vt quidam interpretantur) & acres, hoc est, mordaces, vt ipse egrotus morderi se sentiat (indicat enim hoc, acrium aut salforum euacuationem) aut in abscessus firmetur malum, vt scilicet solent alij morbi graues & difficiles, à quibus homines euadūt. Cū ergo sine his euadere non possint, hæc si non fiant, facere oportet, vt ab eodem Hippocr. 6. Epidem. dicitur. Eadem intentione iubet Hippocrates dari eclegma ex nucibus pineis, cum myrrha, quod parari potest ex ipsis nucibus cum totis spherulis pineis, aut ex nucleis nucum pinearum, incoctis in melle, immisso puluere myrrhæ, quem possit recipere, ne sit omnino abominabile. Efficacius est, quod ex exiguis, & resinosis spherulis paratur, pollet vehementi extersione. Vfus huius medicamenti præcipuus est ad thoracis morbos, quibus vehemēti extersione est opus, vt procedente sermone videbimus, vt suspicer, velut etiā Galen. casu incidisse verba hæc in hunc locum, alioqui scribenda prius aut posterioriùs, in disputatione de thoracis morbis. Quinquā & ad singultientem ventriculum, sit hoc non parū vtile, ob extersionem. Scimus enim resinā bene expurgari ventris membranas. Reliqua huius orationis pertinent ad victum. Dat enim pro cibo prohibitionem ex ptiffana, vt scilicet in aliis acutis febribus, daret verò, arbitror, Hippocrates nō simplicē ptiffanam, sed paratam cum anetho, aut porro, aut re alia incindendi vim habente, vt solitam esse parari antiquitus auctor est Galen. pro potu dat oxymeli perquam exiguum, valde scilicet dilutum, ne acetū mordeat ventriculum alioqui singultientem, & vt sit potui idoneum. Si verò sint ægroti valde siticulosi, ferre non poterunt potum oxymelitis (auget enim sitim vt lib. 3. dicebatur) quare tunc dare iu-

bet decoctum hordei, quod sitim aliqua ex parte solletur: Fuerit verò expediens, hordeum in aceto præmacerare, aut aceti tantillum adicere, quia sitim sedabit strenuius, & incidet pariter ac exterget, atque ita, magna ex parte, cum dictis medicamentis conspirabit, obstitens tamen ardori, ne is plus quam ferri possit, augeatur.

Τὰ ἢ περιπνευμονικὰ καὶ πλευριτικὰ ὡδε χρῆσθαι δεκοκτωματι, ἢ ὄξύς τε ὁ πυρετός ἢ καὶ τὰ ὀδυνηματὰ τὰ ἐπίρρα πλευρῆ ἀμφοτέρων, καὶ τὰ πύρρα τὰ ἢ αἰαφερομῆς, ἢ πονη καὶ βίχης ἐνεώσι, καὶ πύρρα αἰθέρη, καὶ πύρρα, καὶ πελῆα, καὶ λεπία, καὶ ἀφρώδεα, καὶ αἰθέρη, καὶ ἕτι ἄλλο δισυφορον ἔχει, ὡς τὰ μεμαθηκῶτα τῶσιον, ἔτω χρῆσθαι διαγῆν. ἢ μὲν ὀδυνη αἰώ περαίνει πρὸς κληιδά, ἢ πρὸς μαζόν, ἢ πρὸς βραχίονα τὰ μιν χρῆσθαι τὴν ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν εἰσω, ἐφ' ὁκότερον αἰτῆ τῶν μερῶν, καὶ πρὸς ἀφαιρέσθαι τὴν τὴν τῶ σώματι ἐξίν, καὶ ὠρην, καὶ ἡλικίαν, καὶ χρῆσθαι, πλεῖον καὶ θαρσεων, ἢ ὄξύ το ἀλγημα ἢ ἀγῆν πρὸς λαοψυχίαν. ἐπιπτα ὑποκλύζειν μὲ τῶσιον. ἢ ὑποκάτω τῶ θώρηκα ἢ τὸ ἀλγημα καὶ σπιτηνί λιλῶ, τῶ πλευριτικῶ τὴν κελίαν ὑποκαθαρε. μεσηρῶ ἢ τὸ καθάρσιον, μὲν δὲ δίδυ. μὲ καθάρσιν ἢ ὄξύμελι. φαρμακῶν ἢ πεταρπιον. πῶς ἢ ἐξ ἀρχῆς τρεῖς ὑποκλύζειν, καὶ ἢ μὴ καφίξῃ ἔτος, ὑποκαθαρε. φυλακῆ ἢ ἔσω, ἔως ἀπυρέτα καὶ ἐβδόμης. ἐπιπτα ἢ ἀσφαλῆς γῆνηται ἔων, ἔτω χυλῶ ὀλίγω καὶ λεπίῶ τὸ πρῶτον σω μέλιτι μίσγων, δίδυ. ἢ ἀναγῆται ἢ ἰδῶς, καὶ εὐπνοῦ ἢ, καὶ αἰώδω τὰ πλευρῆ καὶ σμικρὸν παχύπερα τε καὶ πλάσιον, καὶ δὲ τῆ μέρης.

Peripneumonica autem & pleuritica ita oportet considerare, an acuta febris sit, & dolores lateris, aut alterius aut vtriusq; atque an doleant, cum spiritus sursum fertur, & tusses insint, & sputa educantur ruffa vel liuida, aut tenuia, & spumosa, & florida: atq; si quid aliud diuersum his habeat, præter ea quæ didicimus, ita oportet deducere. Si dolor sursum penetrauerit ad claviculam, vel ad mammam, & brachium, secare oportet venam internam in brachio, quacunq; parte dolor sit, secundum eam: auferre verò secundum corporis habitum, & anni tempus, & ætatem, & colorem: ampliusq; confidenter, si acutus sit dolor, vel ducere usque ad deliquium animi. Deinde post hæc clyster vti. Si verò sub thorace dolor sit, & infestauerit valde, alium pleurítico subpurga, in medio autem purgationis nihil da, post purgationem autem oxymeli. Pharmacum autem dabis quarto die, tribus primis diebus clysterem submittere, atque si non leuetur ita, subpurga, custodia deinde sit usque dum sine febre fiat, & septima dies sit, deinde si in tuto esse videatur, pri-

mum cremorem exiguum, & tenuem, & melle conditum, præbe, si verò reuocetur facile & facile spiret, & sine dolore sint latera, paulatim crassius & plus, & bis in die.

Repetitionem facit Hippocrates, multorum quæ dicta antea sunt, neque sanè proinde censendum est, absurdam tractationem esse, & Hippocrate indignam. Nam multis repetitionibus vtuntur etiam probatissimi auctores, maximè cum ad finem iam properat disputatio. Neque sanè hæc repetitio quæ in manibus est, sit omnino inutilis, nam etsi pleraque dicta antea sunt, quæ ad agnitionem & curationem peripneumoniam & pleuritis pertinent, quædam tamen non inutilia adduntur nunc, quæ fuerant antea prætermissa, multa alia dicuntur aliter, quæ intelligere erit ex vtu, vt quæ partim idem, partim diuersum aliquid continent. In primis hic quoque, velut & in secundo libro, videtur mihi peripneumoniam & pleuriticam vocare, nõ exquisitam solum & peripneumoniam & pleuritidem, sed notat etiam, ac denique dolores quoscunque, qui videantur latera aut thoracem obsidere. Nam, vt sæpe monui, non erat eo tempore ducta morborum partitio ad tam exactum, neque Medicina adeo recesserat ab Empirica, vt folis pathognomonicis signis definirent, sed syndromas facerent signorum, coniungentes cum pathognomonicis etiam assidentia & superuenientia. Velut nunc peripneumoniam aut pleuriticam passionem esse dicit (hæc à se inuicem interim non distinguens) si acuta sit febris, & dolores lateris, aut alterius, aut vtriusque (speciem doloris non definit) atque si doleant cum spiritus sursum fertur, & tussis insint, & sputa educantur, ruffa vel liuida, aut tenuia, & spumosa, & florida hoc est rubicunda, aut variegata, aut aliam præter dictas differentiam habentia. Hæc est syndrome quam hoc loco describit. Constat verò, sputa huiusmodi neque peripneumoniam neque pleuritidi esse pathognomonica, sed vtrique superuenientia. Sed mireris, cur dicat, an doleant cum spiritus sursum fertur, fertur enim spiritus sursum in expiratione, solent verò pleuriticis dolere multò magis in inspiratione cum dilatatur thorax. Intelligendum verò est, Hippocratem hic loqui de dolore, qui sentitur tussiendo, qui magnus esse solet, sit verò tussis expiratione vehemens, proinde dolorem tussis dicit fieri in latione sursum spiritus. Post syndromen accedit ad curationem, quam non exorditur à fomentis vt lib. 2. fecit, sed prætermisissis his, quæ tentandi gratia admovebantur, à missione sanguinis & expurgatione, adhibens eandem distinctionem dicens: Si dolor sursum spectet, mittendum sanguinem ab interna vena cubiti. Explicat nunc multò magis qua ex parte, dicens, quocunque latere dolor sit, eò esse mittendum sanguinem. Superioribus annis cum velut à Cimericis tenebris cæperunt Galeni & Hippocratis opera emergere, plurimùm altercatum est Medicis, qua ex parte sit secunda pleuriticæ vena, quoniam Auicenna, & alij ferè omnes Arabes ex contraria secandam contendunt. Verùm iam omnibus ferè ventum est in sententiam Græcorum, secaturque iam vbique in brachio lateris affecti. Quantitatem mittendi sanguinis lib. 2. definit coloris mutatione, nunc corporis habitum, anni tempus, & regionem, & colorem hominis, iubet

considerare: quod inconstantia, quin & contradictioni, imputat Cælius Aurelianus, verùm fallitur. Nihil enim repugnans continent hæc loca, quin potius deficeret fortasse aliquid doctrinæ, nisi hæc illis adderentur. Non enim profecto omnes sustinet, vsque ad mutationem coloris missionem sanguinis, neque pleuriticis omnibus eadem quantitate potest detrahi, sed cum Hippocrates iubet mitti sanguinem vsque ad mutationem coloris, si fieri possit, intelligit, quosdam enim prius vel examinaveris, tunc ergo considerare debes omnia quæ ad hominis naturam & res non naturales quibus vritur, spectant, vt in ea omnia respiciens, alteri plus, alteri detrahas minus. Iubet verò Hippocrates non horrere copiam, sed audacter hoc in morbo sanguinem fundere, eadem exhortatione vsus est libro secundo, dicens, & non cunctari sanguinem conferendum auferre. Tamen scias, vtranque in partem Medicos peccare posse, etiam in hoc morbo. Multi enim qui confertim vacuati, citò moriuntur, vacuati parcius, lente liberarentur. Quare hanc ad copiosam missionem sanguinis exhortationem, ego velim temperari, eatenus saltem, vt vsque ad deliquitum animi hoc in morbo nõ ducatur, etsi id iubeat Hippocrates. Nam tametsi non probò sententiam eorum, qui nunquam eo vsque esse ducendam missionem sanguinis contendunt, tamen in pleuritide, & peripneumonia, & aliis thoracis morbis, quibus excretio sit necessaria, fieri debere vnquam, nego. Quia in his parcendum multò magis est animali facultati, quam in aliis, qui à sola naturali coquantur, & iudicantur. Itaque exhortationem hanc hætenus temperatam volo. Post missionem sanguinis iubet clystere vti, quod quidam iuniorum sequuti, nunquam ante missionem sanguinis, sed ab ea semper vti iubent clystere: quos plerique alij derident, dicentes ante esse vtendum. Verùm si quis quæ Hippocrates hoc opere scripsit, attentè legat, intelliget faciliè, neutrum esse agendum perpetuò, sed sua occasione vtrunque. Ipse enim primo libro multis docuit, etsi pleuritis quæ non sit omnino leuis, missione sanguinis aut expurgatione curanda sit, nihil tamen esse prius agendum, si satietas aliqua in ventriculo sit, quam vt descendat, atque cum descenderit, quam vt euacuetur clystere, aut glande. Hic verò, quasi nulla tollendi satietatem, aut redundantiam in intestinis, necessitas sit, sed propria solum materia morbi sit vacuanda, iubet sanguinè prius mittere, mox clystere vti, vt si quid bilis agitatione sanguinis secretum sit, aut à natura reddita fortiori expelli paret, clystere subducatur. Itaque ob materias communes & ea quæ in aluo collecta continentur, rectius iniicitur clyster ante missionem sanguinis, ne vacuandis venis diducantur, ob propriam verò morbi, & quæ ex venis sit conuocanda, post missionem. Verum autem potius agendum sit, res ipsa indicabit in occasione. Porro cum aluus nimis siccæ est, mollire eam prius clystere oportet, ne missione sanguinis magis siccescat, quod procedente opere ab ipso auctore dicitur. Hætenus de missione sanguinis, de expurgatione agit deinceps, dicens: Si verò sub thorace dolor sit, & infestauerit valde, aluum pleurítico subpurgabis. Vt libro secundo monuimus, quandoquidem illic dixit, si eas quæ sub septo transuerso sunt partes dolor affecerit, hic verò, si sub thorace dolor sit, constat

*Sanxioa
vise ad an
ni deliqui
um no
tempore
+ enaloun
tempo.*

stat non de verè pleurítico eum agere, quanquam pleurítico appellatione, sed de eo cui in hypochondriis sit primariò dolor, simul verò cum iis doleant infernæ costæ: neque de his vtunque, sed quum venter murmurauerit: iubet enim hos expurgari ante diem quintum, iuxta illam præceptionem, acutus morbis communem, quam antea scripsit, dicens: Hos si ab initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, si venter murmurauerit. Igitur his quoque, si venter murmurauerit, pharmacum dare iubet quarto die. Sed cur quarto potius, quam tertio, secundo, aut primo? Certè, vt possis tribus primis diebus vt in clysteribus, & eadem ratione, serapiis, quia fortasse hæc erunt satis, vt corpus expurgetur, possisque ita pharmacum deuitare: sin minus, saltem corpus præparauerint, fecerintque fluidum? Quarto igitur dare iubet, non quòd necesse sit eo die semper dari, sed quòd si res citius dare non cogat, satius sit tribus primis corpus præparari, & satis sit dari ante quintum. Cetera pertinent ad victus rationem, quam tenere debet is qui pharmacum acceperit. Dixit secundo libro, mox esse forbendam pituitam ab accepto pharmaco, neque insigniter minori quantitate quam consuetum est, hoc nunc repetit, adiicitque, quod & illic dictum est, in medio purgationis nihil esse dandum, post purgationem verò dandum esse oxymeli, pro medicamento scilicet alimento, vt tantillum nutrit, vsque dum liceat cibis firmiter vti, & reliquos succos qui expurgationi non cesserunt, excreari faciat. Custodia (inquit) sit deinde vsque dum sine febre fiat, & septima dies sit. Hæc custodia quæ dicit, ad victum spectat, estque quod iubet, vt cuncto dias ægrum sine vllo alio cibo vsque dum septima sit, & fiat homo sine febre. Nimirum ponit hæc fieri in pleuritide acutissima, & cuius constitutio sit septem dierum, alioqui crassiori cibo sit opus vt æger sufficiat. Quanquam & vsque ad septimum traducere ægrum solo oxymelite, censet Aurelianus esse nimium, & parum humanum, qua in re non nihil illi concesserim, & non nihil iusculi, aut etiam fortasse pulli exigui dari ægroto, permiserim, sed neque Hippocrates hoc præcipit quasi omnibus perinde faciendum. Non enim is erat, qui vnam aliquam victus rationem omnibus pleuriticis congruere, existimaret, nulla neque naturæ neque consuetudinis ratione habita: sed neque adeo multi fortasse sint quibus solum oxymeli gustare conueniat, per exiguum tamen sit, si quid ultra detur vsque ad septimum. Deinde si in tuto (inquit) esse videatur, soluta scilicet febre, primum cremorem exiguum & tenuem melle conditum (quia pectoralibus omnibus mel vtiliter admiscetur) præbe, atque si facile reuocetur, hoc est, conualescentia, vt oportet, procedat, quod inde agnosces quòd facile spiret, & sine dolore sint latera, paulatim dabis crassius & plus, & bis in die.

Ην δὲ μὴ ῥηιδίως ἀπαλλάσσει ἔλασσόν τε τὸ πόμα, καὶ τὸ ῥόφημα ὀλίγον, χυλὸν λεπτὸν καὶ ἀπαίξ. καὶ ἐν ὅποτέρῃ αὐτῶν, βέλπον ἀλάξ. γνώση δὲ καὶ ἐκ τῶν ἔβρων, δὲ δὲ ῥόφημα προσφέρειν τοῖσιν ἐκ τῶν νεφμάτων μὴ πλεον, ἢ πλεονα πὲ ἔβρον, ἢ πύσμα. ἰδὲ ἡ γένηται.

Si verò non facile liberetur, potionis minus, & sorbitionem exiguam, cremoremque tenuem, & semel, qua hora melius degit. Cognosces autem ex urinis. conuenit autem sorbitionem offerre his, ex morbis non antea, quam urinas & sputa concocta videris facta.

Cum purgatus iam sit homo, & tempus constitutionis morbi præterierint, velut in hoc morbo diem septimam, siquidem à iudicatione rectè habeat, & vt oportet, conualescat, licet cibum paulatim augendo dare, vsque dum ad consuetum per bonam valetudinem victum reducat: si verò nõ facile liberetur, sed vt sit nonnunquam, malum vltra suam constitutionem producat, aut cum videretur iudicatus, denuo recrudescat, oportet rursus ad tenuem victum hominem reducere, dareque potionis minus, & sorbitionem exiguam, cremoremque tenuem, idque semel in die, ea hora qua melius habet. Sanè hoc commune est morbis omnibus, circuitus aliquos exacerbationum habentibus, quia in paroxysmis cibum dare noxium est, vt in Aphorismo dicitur: illud verò est notatu dignum, quòd Hippocrates docet, ex concoctione vrinæ & sputi horam leuissimam, velut inclinationis paroxysmi, cognoscere. Dignosci enim totius morbi tempora signis concoctionis, passim legas apud Hippocratem & Galenum, sed tempora singulorum paroxysmorum, nescio an alibi vt hic. Est verò res & verissima & quotidiano experimento confirmatissima, velut toto morbo excrementa mutationem quandam recipiunt motum alterationis totius materiæ referentem, ita & singulis circuitibus quandam aliam recipere illi simile. Nimirum in initio inuasionis excrementa retinentur, & corpora densantur, atque portio materiæ, quæ eius diei febre accendere aut augere incipit, cruda inuictaque est, procedente paroxysmo, alterationem suscipit, & funditur, & laxantur sensim corpora, vsque dum in inclinatione iudicatio quædam particularis sit. Itaque tempora singularum accessionum valde similia sunt temporibus totius morbi. Hinc fit, vt vrina, quæ rigente adhuc aut horrente corpore colligitur, difficilè reddatur, & tenuior crudiorque appareat, quam pro totius morbi statu: quæ verò in inclinatione, ea iam redditur facilè, & indicat concoctionem quantam præsens morbi status ferè potest: ita etiam si quæ sputa redduntur ægro, in initio inuasionis supprimuntur, & thorax constringitur, & passio recrudescit, tussisque premit arida, in inclinatione rursus redduntur facilè & concocta, itaque præter mutationem quæ refert totum morbi motum, singulis paroxysmis circuitum quandam facit ipsa materia, quem referunt excrementa. Sed & præter paroxysmos etiam ex ipso victu nascitur quotidie quædam alia excrementorum mutatio, nimirum quæ summo mane exeunt, concoctiora solent apparere, quòd longius à cibo absint homines, & quòd somnus nuperrimè antecesserit: quæ vesperi, crudiora contrariis ob causas: hinc fit, vt malint medici cõtemplari matutinas urinas quam vesperinas, & eas quæ initio inuasionis colliguntur, cõtemplari recusent, nisi in hoc ipsum, vt typum ipsum agnoscant, inde enim agnoscitur frigidus, rigoris, aut horroris hora, quòd tenuior & mi-

nus infecta colore exeat, quàm aliis horis. Ex contrariis igitur agnoscat hora inclinationis. Velut & in pleuriticis aut peripneumoniacis passionibus, qua facillima sentietur esse inclinatio, ea putabitur inclinationis hora, quæ & ad cibum capiendum est accommodatissima. Hac igitur dari volens, dicit, qua hora melius degit, cognosces autem ex vrinis. Conuenit autem forbitionem offerre his ex morbis non antea quàm vrinas & sputa concocta videris, quantum scilicet ea die apparere possunt. Itaque idem prorsus docet nunc, dicens: non antè dandà forbitionem, quàm concocta hæc videris, & libro primo cum diceret, non antequam calor ad pedes descenderit. Hanc esse legitimam huius loci enarrationem, intelliges primum ex verbis, deinde & ex re ipsa. Dicit enim, ἐν ἰσότητι αὐτῶν βέλτιον διαίτην. Videtur autem ἔργον de anni tempore, & diei hora dici posse, de morbi tempore non posse. Præterea dicit, non esse dandam forbitionem, vsque dum concoctæ videantur vrinæ, quod si de ea concoctione quæ vniuersalia morbi tempora significat, intelligatur, falsum profectò sit. Nam forbitionem augere, cum in adfectu os iusserat, dare tamen exiguam, tenuem & semel, ante id tempus non prohibuerat. Intelligit ergo de ea concoctione vrinæ & sputi, quæ quotidie affert inclinatio.

Ἡ ὅτι φαρμακωδῆεις συχνὰ καθαρῆς, ἀγαθῆς καὶ οὐ δυνάμεως, ἔλαστον δὲ καὶ λεπτότερον, ἔστι γὰρ διωχέσται ὑπὸ κενεαρχίης ὑπνώσκειν, ἔδ' ἐπέσσει ὁμοίως, ἔδ' ἐπὶ κελύφῃ ὑπώσκειν. ἀλλ' ἐπιδιδῶν ξυμπίπτει ὡμων ὑψώντων, καὶ τὰ ἀντέχοντα ἀποβάλλει, ἀντέχει ἔδ' αἰ.

Si verò purgatus multa deiecerit, necesse est dare, minimum autem & tenuissimum, non enim poterit dormire per vasorum inanitionem, neque similiter coquere, neque iudicationes expectare. Verum ubi colliquationes crudorum factæ fuerint, & quæ renitebantur, reiecerit, nihil obstabit.

Dixerat libro secundo, forbitione in media cibos dare non conducit, at ubi purgatio desierit, tunc forbitio detur, sed consueta minor, deinde liberalius perpetuò exhibeatur, si & dolor cessauerit, & nihil aliud obstiterit. Hoc idem est quod præsentis loco docet. Nimirum non esse dandam forbitionem copiosam mox à purgatione, vt Medici Cnidij faciebant, ac vulgares medici nunc faciunt, quasi vasorum inanitionem copiosa refectione volentes rependere, & vt illi dicebant, exæquare, sed dandum tunc tenuissimum & minimum, quia ægrotus minus sustinere poterit: considerandum verò, non quanto quisque indigeat, sed quantum ferat. Reddit nunc pulcherrimam causam, qua cibum, nisi paucissimum, ferre non poterit, quia cum somnus humectationem quandam cerebri desideret, per vasorum inanitionem dormire non poterit, ac proinde neque similiter ac priusquam inaniretur, coquere, neque iudicationes, hoc est, integras solationes morborum, & concoctiones, expulsiõesque succorum qui in corpore restiterunt, expectare. Dices, videri hoc, quod dicitur, absurdum, cibus enim

A datur vt possit homo durare, donec morbus concoquatur, quo pacto ergo faciet, vt non possit iudicationes expectare? Certè nisi detur necessarius cibus, durare non potest, sed neque si cibo obruatur: addidit, deinde liberalius perpetuò exhibeatur, si & dolor cessauerit, & nihil aliud obstiterit, nunc explicat, quando nihil obstabit, dicens: vbi colliquationes crudorum factæ fuerint, & quæ renitebantur, reiecerit, nihil obstabit, cibos scilicet augetur. Vocat colliquationes crudorum, concoctiones & effusiones, cum scilicet quæ cruda renitebantur, neque reici poterant, concocta iam reiciuntur. Ita vocat, quia cruda sunt lenta & velut cōcretionem habentia, cum coquuntur, lentore deponunt, & ideo magis fluunt.

Πέποινα δὲ ἐστὶ τὰ μὲν πύελα ὀκείτων ἡμίτη ὀμοία τῷ πύρῳ, τὰ δὲ ἕτερας ὑποστάσεις ὑπερῶς εἶχοντα, ὀκείον ὄροβον.

C Coctæ autem sunt, sputa quidem cum sunt similia puri, vrina autem habens es subsidentiæ subrubras, velut grana orobi.

Sputum concoctum puris habet conditiones, quæ album & læue est, & non valde lentum, non tamen iam esse verum pus debet: citra suppurationes enim, coquitur sæpe peripneumonia & pleuritis. Vrinx optimè coctæ albas potius subsidentiæ habent quàm subrubras, sed & quæ subrubras habent, modò habeant leues & cum bono substantiæ modo in futura, concoctæ sunt, secundo post illas loco. Nam & in Aphorismis & in Prognostico ponit tales Hippocrates in bonis & concoctis: in Aphorismis, quidem dicens: quibus septima futurum est iudicium, nubesulam rubeam quarto die apparere: in Prognostico dicens, subrubras cum subrubris sedimentis diurniores esse quàm quibus subsidentiæ albæ sint, sed eas etiam valde salutaris. Quare cum Hippocr. orobo dicit similes esse subsidentiæ, colore solum intelligit, quod scilicet subrubræ sint, nam si substantiæ etiam modo intelligeret, vt subsideret quædam velut spherulæ subrubræ, nihil significaret minus, quàm concoctionem: esset enim vti sanguinis, aut corrosi renis. Verum colore solo referens orobum, est concoctionis, etsi non perfectæ. Quare suspicor cum Galen. in comment. Aphor. 76. Sectionis 4. dicit, sedimenta similia orobis fieri sanguine vsto, non admodum vsum nomine orobo similis iuxta Hippocratis consuetudinem, sed secundum imaginationem propriam.

D Sicut enim ἡ κάλυψις καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀλγύματα ἔπιπλῶν, καὶ χλίσματα πρὸς τὴν ἀντιπύρην, ἀλλ' ὅτι τὰ σκέλεα ἐστὶν ὑπερῶς, καὶ λίπος ἐγκαταλείφει. ὅτι δὲ ὑποχόνδρια λίνα ἀπέρμα καὶ ἀπάσσειν ἕως μαζῶν.

E intelligit, quod scilicet subrubræ sint, nam si substantiæ etiam modo intelligeret, vt subsideret quædam velut spherulæ subrubræ, nihil significaret minus, quàm concoctionem: esset enim vti sanguinis, aut corrosi renis. Verum colore solo referens orobum, est concoctionis, etsi non perfectæ. Quare suspicor cum Galen. in comment. Aphor. 76. Sectionis 4. dicit, sedimenta similia orobis fieri sanguine vsto, non admodum vsum nomine orobo similis iuxta Hippocratis consuetudinem, sed secundum imaginationem propriam.

Ὁὐδ' αὖ ἡ κάλυψις καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀλγύματα ἔπιπλῶν, καὶ χλίσματα πρὸς τὴν ἀντιπύρην, ἀλλ' ὅτι τὰ σκέλεα ἐστὶν ὑπερῶς, καὶ λίπος ἐγκαταλείφει. ὅτι δὲ ὑποχόνδρια λίνα ἀπέρμα καὶ ἀπάσσειν ἕως μαζῶν.

Nihil autem prohibet & ad alios laterum dolores tepesactoria apponere, & ceromata, inungere autem crura & lumbos calido, & pinguedine inungere: super hypochondriis autem lini semen cataplasmatibus forma imponens usque ad mamma.

Alios laterum dolores vocat, eos qui ex flatu, aut

aut frigida intemperie fiunt, ad quos dicit vtendum tepesactoriis, non quod ad veras pleuritides non sit vtendum etiam talibus, sed quod non solis, vt in his, sed in infusione etiam sanguinis, aut expurgatione. Porro videri possint hæc remissa esse medicamenta, siquidem ad has ipsas passiones, sacculis ex milio & sale vtatur antea. Certè intentione diuersis medicamentis vti iubere, quæ tamen ad id genus pertinere, longè præstantius est, quàm vno aut intentione æqualibus, scientibus nobis vt plus aut minus vrget malum, augendas aut minuendas eorum vires, raroque æquè vrgeri vel duo. Inungere crura & lumbos in laterum doloribus, vt detur aliquibus ineptum, inungendum enim aut sola latera, aut totum corpus. Sed Hippocrates hac in parte respexit, solere refrigerationes plerumque ab his partibus incipere, & inde in viscera & ventres transmittere, quam ob causam optima cautio est, in ventris aut laterum frigidis morbis, pedes & crura pannis calfacere.

Ἀκμαζήσης δὲ τῆς περὶ πνευμονίας, ἀποθήτητον μὴ ἀνακαθαρομένης, καὶ πονηρον, καὶ δυνάμεως ἡ, καὶ τὰ ἕτερα λεπτὰ καὶ δερμῆα, καὶ οἱ ἰσῶτες περὶ τὰ ἀρχήλων καὶ κεφαλῶν ἰσῶτων. οἱ τοῖστοι γὰρ ἰσῶτες πονηροί. ὑπὸ πνιγμῶν καὶ ῥαγμῶν καὶ βίης ἐπικρατεόντων τῶν νεσημάτων. καὶ μὴ ἕρα πολλὰ, καὶ παχέα ὀρμήση, καὶ πύσματ' ἕπονα ἔλθῃ. ὅ, τι δὲ αὐτῶν αὐτοματήση, λύσει τὸ νεσημα.

Vigente autem peripneumonia, auxilium non habet nisi expurgetur. Atque prauum, si difficulter respiret, & vrinae tenues sint & acres, & sudores circa ceruicem & caput sint. Hi enim sudores prauis, ab astu & robore & violentia morborum. Nisi vrina multa & crassa prodierint, & sputa concocta venerint, quodcumque autem horum sponte venerit, soluit morbum.

Peripneumonia quæ quod ad essentiam & propria accidentia attinet, vigere videtur, non expurgatur autem excreatione, lethalis est, & remedium non habet, nisi vrinæ multæ & crassæ prodierint, & sputa concocta venerint: nimirum expurgari contingit pulmonem per renes, per arterias quibus pendent ab arteria magna, vt docet Galenus libro 6. de Locis affectis. Si igitur sputa venerint concocta & copiosa, per euacuationem visceri propriam soluitur morbus, sed etsi non veniant adeo copiosè, per vrinam solui potest. Interponit Hippocrates notas peripneumonix in perniciem tendentis, dicens: prauum si difficulter spiret, & vrinæ tenues sint & acres, (quia vrinis tenuibus non expectatur remedium à mictione) & sudores circa ceruicem, & caput sint. Hi enim (inquit) sudores prauis sunt, ab astu, & vi morborum facti. De his sudoribus hoc idem scriptum reperies in Prognostico, in quod edita iam sunt nostra commentaria.

Περὶ πνευμονίας ἐκ κλίσην, κόκκαλον, χαλθῆαν, ἐν μέλιτι ἀπικῶν. ἀβρότονον ἐν ὀξυμέλιτι πέπευον, ἐν μέλιτι ἀπικῶν, ἀβρότονον ἐν ὀξυμέλιτι πέπευον, ἐν μέλιτι ἀπικῶν, ἀβρότονον ἐν ὀξυμέλιτι πέπευον.

A ἀρχῇ περὶ πνευμονίας ἐόντι, δίδω. ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ πανακὲς ἐν ὀξυμέλιτι αἰαζέσθαι καὶ διηθεῖναι, διδόναι πίνειν. καὶ ἡπατικῶσι, καὶ τῆσιν ἀπὸ τῶν φρενῶν περὶ πνευμονίας. καὶ ὀκεία δὲ ἐς κελύφην, ἔς ἕρπυσιν, ἐν οἴνω καὶ μέλιτι. τὰ δὲ ἐς κελύφην, οὐδ' ἀρεῖ μελικρήτων πίνειν πάλαι δίδω.

Peripneumonia eclegma, nux pinea, galbanum in melle Attico. Abrotonum in oxymelite: piper: helleborum nigrum seruefactum etiam pleuritico in principio dolenti, potui da: Bonum autem etiam panacem in oxymelite seruefactam & percolatam potui dare. Et hepatis, & septo transuerso circundolentes, & quacunque oportet in aluum, aut in vrinam, in vino & melle: quæ autem in aluum, cum aquoso melicrato potandum copiosè prebe.

Diximus nuper eclegma quod ex nuce pinea & galbano paratur, peripneumoniacis aut suppuratis vtile esse inprimis, quanquam Hippocrates singulatu laborantibus dari iuberet. Abrotonum, & piper, & panax in eodem genere medicamentorum sunt, & eodem modo prodesse possunt, quia scilicet calida & sicca, & tenuium partium, ac proinde discutientia, mouentiaque, aut sudores, aut vrinas. Abrotoni semen orthopnoicis conferre, & panacis succum pleuritidibus, Dioscorides propriis capitibus tradidit, eadem ratione proderunt hæc potu data, & hepaticis, & septo transuerso circundolentibus, quibus scilicet in hepate aut septo phlegmones, aut alix succorum collectiones sunt: nimirum digerendo potenter, atque sudores aut vrinas aut vtrumque mouendo: hæc ratio curandi pleuriticos, potionibus vehementer discutientibus, non admodum est in vsu nostris Medicis, quippe qui post misionem sanguinis, & inunctiones, & mouetia sputa, & quæ ad has intentiones pertinent, nisi excreent ægroti, desperant seruari posse, ad nullam aliam transeuntes curationem. Scio tamen quendam, cui homo quidam vulgaris nescio quid huiusmodi in potu dedit, copiosissimo sudore excitato, seruatum esse breui, & thoracem laxatum, & sputum redditum facilè, cum septima iam esset dies, & nihil copiosè excreare, & penè iam strangulari præ respirandi difficultate, periclitaretur. Idiotæ etiam qui empiricè quorundam curationem aggrediuntur, exsudatoriis curant pleuritides, sæpe cum optimo successu. Atqui profectò ratione non caret. Quare cum misso sanguine & appositis fomentis, & datis eclegmaticis, parum cedit pleuritis, vti suaserim succi panacis aut seminis abrotoni drachma, ex multa aut etiam vino, vt discutiatur. Helleborum etiam nigrum seruefactum iubet potu dare pleuritico in principio: hoc sane ad expurgandum, si expurgatione opus sit: quod antea dixerat, si sub thorace dolor sit, dare helleborum, idque quarto die, aut cum inno ante quintum. Cum iusserit dare quædam ad mouendam aluum, quædam ad vrinam, docet quo ex liquore quodcumque dari debeat: quæ ad mouendam vrinam ex vino & melle: quæ ad aluum, ex multa copiosè diluta. Quia vinum deducit in vrinæ vias, multa aluum mouet. Tenenda nobis in mictionibus aquarum cum serapiis hæc regula est,

E

F

G

vt similitum facultatum aqua ad quoduis serapium deligatur, nisi quid aliud eorū, quæ de ratione componendi medicamenta à nobis scripta sunt, maioris videatur esse momenti.

Δυσεντερία, διάρρημα, ἢ ἐπιρροία τι πτωσαμένη ποιήσθαι, ἢ μὴ ἐς πυρετὸν, ἢ ἰδρώτας, καὶ ἄρα παχέας, ἢ λευκά, καὶ λίαν ἴσχυρά, ἢ ἐς τρίτας, ἢ ἐς κίρπον, ἢ ἐς ὄρην, ἢ ἐς σιέλεα, ἢ ἐς ἰσχία σπρίξῃ ἢ ὀδυνῃ.

Dysenteria que cessauit, abscessum uel tuberculum aliquod faciet, nisi in febres aut sudores, & urina crassa & alba & læues apparuerint, uel in tertianas, uel in varices, uel in testiculum, uel dolores in crura, uel in coxam confirmetur dolor.

Intelligere debes dysenteriam magnam, quæ ex magno corporis apparatu, non ex procatartica aliqua causa trahit ortum. Alioqui non mirum, si soluat abscque villo abscessu. Intellige etiam, si cessauit repente, paulatim enim & longo tempore, ipsamet dysenterica euacuatione potest mali succi copia consumi. Verum quum magnus morbus repente cessat, permutatio in aliud malū est certa coniectura. Ita si magna dysenteria repente soluetur, fiet permutatio in hoc aut illud, ut erit mali succi, qui redundat, species. Crassus enim tuberculum potius aut varices in cruribus, uel in testiculo, quæ uocant varicosam herniam, uel firmatum in crura aut coxam dolorem faciet, tenuis potius febres, maxime tertianas: Fieri etiam poterit permutatio non in alium morbum, sed in aliam euacuationem: uelut dysenteria in sudores & urinas crassas. Proinde dicit, futurum tuberculum aliquod, aut tubercula multa, nisi in febres fiat mutatio, succi qui fluebāt in intestina, manentibus in uenis & putrescentibus ibi, aut in sudores & urinas crassas, albas & læues, quales scilicet liberare solere ab abscessu Aphorif. 74. quartæ dicitur.

Εν πυρετῷ χολώδει πρὸ τῆς ἐσθόμενης μετὰ ῥίγεσσι, ἢ ἰσχυρῶς ἐπιρροίᾳ, λυεὶ τὸν πυρετὸν. αὐτὸ δὲ ῥίγεσσι, ἢ ἐπιρροίᾳ, ἐξω τῶν κηρῶν, ὀλεθρῶν.

In febre biliosa ante septimum diem, cum rigore morbus regius superueniens soluit febrem, sine rigore autem si superueniat præter occasiones, perniciosum.

Non hæc dicit, quod morbus regius cum rigore superueniens non soluat febrem, nisi fiat ante septimum, sed quod post septimum fiens, etiam sine rigore potest esse bonus, nisi hypochondria obdurerint, ut dicitur Aphorifin. 64. Sectionis quartæ. Itaque quia dictum est 62. eiusdem Sectionis, quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accedit, malum, quasi exceptionem nunc scribens, dicit, etiam si ante septimum fiat in biliosa febre, si fiat cum rigore, posse utiliter fieri, & morbum soluere: si uero superueniat sine rigore præter occasiones (ἐξω τῶν καιρῶν, id est, præter opportuna tempora, hoc est intempestiue. Sunt uero occasiones aut oportuna morbo regio tempora, si septimo, nono, aut undecimo, aut quatuordecimo fiat) pernitio-

sum. In Aphorifimo prædicto scripserat simpliciter malum, hic uero augens significationem, dixit, lethale seu perniciosum. Rigorem genus quoddam iudicationis febris ardenti congruentis esse constat, siquidem 52. dictæ Sectionis dicitur, qui à febre ardente tenetur, rigore superueniente liberatur. Ergo regium morbum cum rigore fieri, significat eū decretoriè fieri, cum autem ita fit, utilis sit, & soluat morbum. Quoniam uero rigor non quacunque die fiat, est bonus, neque regius morbus cum rigore bonus quacunque die fit, sed decretoria. Si enim uel 29. Aphorif. eiusdem Sectionis dicitur, quibus in febribus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur, certè et si cum rigore morbus regius fiat die sexto, morbum non soluet, sed si die decretorio. Ac ne tunc quidem necessariò, nam nisi febris deficiat aut remittatur, & ægrotus iam debilis sit, certè rigor ipse lethalis est, ut dicitur 46. atque erit nihilominus & morbus regius cum rigore. Sed si rigor sit, qualis maximè solet esse decretorius, ut qui die decretorio ægro nondum debili sit, & cui succedit euacuatio aliqua idonea, ut sudor, aut copiosa euaporatio, aut vomitus, cum hoc si morbus regius fiat, etiam frantè diem septimum, soluet febrem. Oportet igitur cum hac sententia, alias omnes, quæ de ea re in Aphorifinis scriptæ sunt, iungere, uerè ut sit, non est autem ineptum, aliarum ex aliis eiusdem auctoris sensum, & legitimam enarrationem, accipere: neque quod aliæ aliis indigeant, falsæ aut fatiles cenferi debent.

Τέτανος δὲ ὁσφύου, καὶ ἀπὸ μελαγχολικῶν καὶ φλεβῶν, πύσμάτων διάρρηξις ὀξύται ἔως, φλεβοτομὴ λύει. ὀξύται δὲ ἀπὸ τῶν πύσμων σφοδρῶς ἐμπεσθέντων αὐτοπαύωνται, καὶ ἰδρώτες πρὸς τὰ χεῖρα καὶ πρὸς τοὺς ποδῶν, ἢ τῶν πόσων δραστικῶν, καὶ ξηρανομοσίων τῶν πύσμων, καὶ τῶν ἔρωδῶν, οἱ παχύτροι τῶν ῥαχίνων ἐπιρροίᾳ, ἢ οἱ μέγιστοι σπύγγοι καταπεφυκότες ἔως ἐς πόδας διαπολεῖται τῶν ποδῶν, ἢ μὴ πυρετὸς καὶ ὑπὸ ἐπιρροίᾳ, καὶ τὰ ἐπίμενα ἔσθαι ἐν ἐσχονταί, καὶ ἰδρώτες κερτακοί, πίνειν οἶνον κερτακόν, οἰνώδεα καὶ ἀλγῶν ἐφθόν ἐσθίειν, καὶ κηρωτῆ ἀλείφειν, καὶ ἐγγράειν, τὰ τε σιέλεα πειελισσῆν ἔως τῶν ποδῶν, θερμῶν πρὸς βρέχων ἐν σιάφῃ, καὶ βραχίονας ἔως διακλύλων καταλύσειν, καὶ ὁσφύου ἀπὸ τῆς τριχίλης ἔως τῶν ἰσχίων, σιάλον ἐγκηρώσας μαλακῶ δερμάτι, ὅπως ἔτα ἔρπεσθαι περὶ ἐξῆ, καὶ ἀλιπῶν πυρία τοῖσιν ἀσπίοισι, θερμὸν ὕδωρ ἐγγράειν, καὶ περὶ τῶν σπυγγῶν, ἐπιπινέειν αὐτόν. κροίλιον δὲ μὴ λίαν λύσης, ἢ μὴ βαλάνω, ἢ πολλὸς ὁ ῥέον, ἢ καθ' ὅσον ἀδραχῶρη τῶν κνήμης. καὶ ἢ ἐπιπινέειν τὸν βέλτιον. εἰ δὲ μὴ, τοῦ μόδου τῆς ῥίχης τριβῶν ἐν οἴνω διώσει, καὶ δακρυῶν πίνειν δισίδου πρὸς νήσῃ, πρὸς τοῦ βρέχων, καὶ ταχὺ ἐπὶ τούτοις, τὸ ἄλκυρον ἐφθόν, χλιαρόν, ἐσθίειτω ὡς πλείον, καὶ οἶνον, ὀξύται βούληται, εὐκρητόν ἐπιπινέτω. καὶ ἢ μὴ σὺ ἐπιπινέτω ἐπὶ τὸ βέλτιον. εἰ δὲ μὴ, πρὸς λέγῃ.

Lumborum

Lumborum tetanus, & in melancholicis per uenas spirituum interceptiones cum fuerint, sanguinis detractione soluentur: cum autem ob tendines uehementer in anteriorem partem reuelluntur, & circa ceruicem, & faciem sudores, à dolore commorsis & siccatis, tendinibus qui ad caudam pertinent, qui crassissimi spinam continuant, qua maxime enatae copule ad pedes usque finiuntur; huic si neque febris, neque somnus superuenierit, subssecutèq; urina coctionem habentes uenerint, & sudores decretorij, bibere uinum Creticum uinosum, & polentam coctam edere, & cerato inungere, & contegere crura perluendo usque ad pedes calidis irrigationibus in pelui, & brachia usque ad digitos inuoluere, & spinam à ceruice usque ad coxam molli pelle peruncta pinguedine & cera, ut anteriora etiam contineat. Et intermissis fomentis, que per utriculos, calidam aquam infundere, & circum tendens linteolum, in lecto ipsum iacere fac. Alium uero ne moueas, nisi glande, si longo tempore sine deiectione fuerit, atque si bene tibi id successerit; sin minus, modi radicem terens in uino odorato, & dauicū potu da mane ieiunio, antequam madefeceris, atq; citò post hæc farinam coctam tepidam edat multam, & uinum cum uolet bene temperatum bibat, atque si tibi processerit in melius; sin minus, prædicere.

Fieri potest immobilitas, aut difficilis motus partis cuiuspiam conuulsioni similis, ob tensionem, & phlegmonosam uenarum affectionem. Cum enim uenæ aut arteriæ, quæ per partem quampiam decurrunt, ita sunt affectæ, musculos quoque phlegmonosa lassitudine afficiunt, & proinde partes flecti non possunt, faciuntq; uelut symptoma conuulsionis, quanquam re uera ea affectio, multitudo potius ad uasa, aut lassitudo phlegmonosa partis est quam conuulsio. Fieri hoc, si qua alia in parte, in lumbis maximè potest, quippe per quos decurrunt maxima uena & arteria, quanquā lumbi sæpe conuulsione uera afficiuntur, & quæ à neruis motus incipit, potius quam à uenis. Et ea conuulsio est nunc tetanus (cum scilicet in nullam partem flecti possunt) nunc emprosthotonus (cum in anteriorem inclinant) nunc opisthotonus, cum in posteriorem. Ea inflexilitas quæ in lumbis ob uenarum repletionem fit, necesse est sit tetanus, seu potius tetano similis: nam inflexilitas uenarum æquè prohibet flecti antrorsum & retrorsum: quæ ob neruos humore occupatos, fieri possit tetanus, emprosthotonus, aut opisthotonus, ut anteriores aut posteriores, aut utrique erunt occupati. Verum sunt iuxta lumbos, nerui quidam insignis magnitudinis quatuor, ortum ducentes à quatuor foraminibus ossis sacri, quæ utrinque sunt, collocati inter lumbos & os quod coccygem uocant, seu caudam, qui paulò post exortum coeunt, conflantes maximum quendam neruum, qui decurrit per femur, & antequam genu attingat, fiaditur rursum in tres bene magnos, qui decurrunt usque ad extremos pe-

des. His humore tumefactis, euenit sæpe lumbos, atque adeò totam spinam trahi ac conuelli. Necesse est autem eam conuulsionem esse emprosthotonum: decurrunt enim illi nerui per anteriora fororum & crurum: necesse est ergo ad crura antrorsum adduci corpus. Harum passionum, tetani inquam ob uenarum repletionem, & emprosthotoni ob tendines hos, seu neruos motus, curationes nunc docet: Primæ quidem curationem in sola sanguinis missione esse, merito dicens: Secundæ uero in aliis quibusdam, quæ mox enarrabo. Verum dicit, lumborum tetanus & per uenas spirituum interceptiones cum fuerint, non quasi diuersas affectiones nominans, sed ut affectionem & causam aperians, quasi diceret: Tetanus lumborum, qui fit per tantam uenarum repletionem, ut spiritus interceptantur: hoc enim est maxima repletionis. Dicit uero, in melancholicis, non quod hic affectus in solis melancholicis desideret missionem sanguinis, sed insinuans in melancholicis hoc maximè solere fieri, non quidem in quibusuis, sed iis qui sunt ex sanguineis. Nimirum sanguinei, cum iis sanguis, aut errore uictus, aut ætate crallescit, melancholici fiunt, & his maximè fiunt uenarum obstructiones magnæ, quia multo abundant & crasso sanguine. Sed descriptionem secundæ affectionis enarremus nunc, deinde curationem. Cum autem (inquit) ob tendines (id est, ob neruos motus) in anteriorem partem reuelluntur (nimirum ob illos tendines non possunt reuelli aliter) & circa ceruicem & faciem sudores fiunt (hoc non conuulsionis cuiusque, sed magnæ & molestæ) dolore commorsis & siccatis tendinibus, qui ad caudam pertinent. Morderi dolore dicit, ipsum dolere: non enim necesse est ut dolor sit mordax, siccatos uocat haud dubiè duriores factos: nam hic nullatenus agi de conuulsione à siccitate, ratio curationis indicabit. Ergo dicit, fieri circa ceruicem & faciem sudores, præ dolore & distentione neruorum, dicit, pertinere ad caudam, quia oriuntur iuxta caudam, ut explicui: Qui crassissimi cum sint, spinam continuant cum cruribus. Sunt uero hi, quæ maximæ enatæ copulæ (neruos uocat nunc copulæ, quod, ut dixerat, continunt seu copulent partes partibus) ad pedes usque finiuntur. Ea pars est, ut diximus, os sacrum inter uertebra lumborum, & ossicula caudæ. Sed curationem huius affectionis aggrediamur. Quæ resoluendi & laxandi gratia exterius adinueri iubet, siue balnea, siue inunctiones, siue pelles, siue linteæ, omnia quidem iuxta communem & ab omnibus Medicis receptam indicationem, resoluendi humorem, qui neruos replet, dicuntur: quanquam alij uehementioribus uti uideantur, atque adeò frigidioribus, & ascribantibus, & cucurbitulis. Verum hæc omnia ad eandem pertinent intentionem, sola maioris & minoris differentia diuersa, & est quidem locus nunc maioribus, nunc minoribus, pro morbi magnitudine & ægroti natura. Quod etiam mouendi sudorem aut urinam causa dat, & probò, & recipio, modò tempestiue, neq; adhuc ualde multis & crassis succis, fiat. Sed hæc uidentur suspecta: Quod missionem sanguinis tacet (cum in omni magna, etiam cacochymia, si vires adsint, commendetur.) Quod uinū uinosum det in neruorū conuulsione, (cum nulla vini noxa maior esse putetur, quæ quod conuulsiones afferat, atque adeò ipse Hippocrates

restetur, ebrios conuulsos mori.) Quod expurgationem prohibeat in morbo pendente ex cacochymia. Certè sanguinis misio optimū initiū præstat curationi huius conuulsionis, cum in toto corpore subest plenitudo: verum quia non est auxilium peculiare huius morbi, neque ab specie eius causæ indicatur, potuerit Hippocrates eam præterire, neque proinde intelligendum est prohibere: non enim præcepta peculiariora tollunt vniuersales regulas, est autem dictum antea, generatim in omni morbo magno, constante virtute & ætate florente mittendum esse sanguinè. Vinum haud dubiè detur conuulsione laborantibus cum periculo, neque video quid pro auctore respondere possim, nisi fortè dari vt ad ocalorum dolores, cum scilicet corpus totum vacuū iam sit, fluxio cessauerit, & id quod est in parte, sit valde impactum. Quamquam tunc quoque in conuulsione velim potionem alia medicamentosa, potius quàm vino extenuari, & digereri crassos succos: fieri tamen potest nonnunquam, vt nulla melius quàm vini agatur: cum scilicet naturæ & consuetudini hominis congruit, & firmata iam passio est, neque fluxionis nouæ vllum periculum se insinuat. Quod expurgationem prohibeat, non video quæ causa sit, nisi fortè timet, vt trahantur excrementa in affectam partem, ob eius viciniam cum recto intestino, aut vt tracta pelli nõ possint, quod musculi abdominis, qui inde recipiunt nervos, iuuare deiectionem non possint. Vidi enim ego hoc, non ita pridem, in quodam ægroto, cuius crura immobilitate & conuulsione tenebatur, & cum exurgere vix vi è lecto possit, manifestè trahebatur secundum lumbos in anteriorem partem, ille dies multos niti non poterat musculis abdominis, ac proinde neque deicere, neque deiciebat quidem omnino, nisi alius eius ventrem comprimeret quadam ligatura, quam ex fasciis, referentem figura & posita ipsos musculos, ego machinatus sum. Tunc sanè ille ægroto non sine periculo acciperet vehemens pharmacum: traherentur enim in ventrem plura quàm deici possent, & immanentia, in proximis partibus & malè affectas imbiberentur, tamen præter hanc musculorum affectionem, nihil esset potius medicamento expurgante, pro redundantis humoris specie, sed & debilibus quoque musculis, adhibita arte, vt deiectio fiat, expurgatione leuiori & repetita est opus, vt tractio quidem nulla fiat maior quàm deiectio, excrementa verò euacuentur paulatim, quo sanè modo ego dictum ægroto curauim. Dicere ergo possimus, Hippocratem prohibere expurgationem fortem, idque non in omni conuulsione, sed ea per quam musculi abdominis afficiantur, vt per dictum emprosthotonum fieri solet. Quod ad dictas igitur dubitationes attinet, hæc occurrunt, nunc auctoris verba percurramus. Huic (inquit) si neque febris, neque somnus superuenerit, subsecutæque vrinæ coctionem habentes venerint, & sudores decretorij, vinum creticum vinosum, & reliqua. Nõ sanè hæc dicit, quod si hæc superuenerint, aliter curandi sint, sed quod hæc superuentia solent soluere conuulsionem, ita vt alia curatione opus non sit. Perinde est ergo ac si diceret, hæc affectio febre superueniente soluitur, aut etiam superueniente somno, cui succedant concoctæ vrinæ, aut superuenientibus sudoribus decretoriis. Hi enim euacuatione, febris reso-

lutione, somnus cui tales vrinæ succedant, concoctione possint conuulsionem curare. Si nihil horum superueniat, curatione & multis auxiliis est opus. Primum iubet vinum creticum vinosum, quasi nunc dicas è Sancto Martino, quod quo casu conferre possis, dictum à me iam est, & potentiam coctam edere, hanc non vt medicamentum, sed alimentum minimè noxij loco dat. Nimirum erat in vsu antiquis id edulium. Deinde cerato inungere. Id ceratum possit esse simplex ex cera & oleo, aut compositum, vt quod ex oleo vulpino, aut laurino, aut ex castoreo paratur, aut pollinem aliquem præter oleum & ceram accipiat, vt organum, aut lauendulæ, aut castorei, aut sulphuris, aut alterius rei acris, & resoluentis facultatis: Contingere crura, pannis scilicet, laneis aut lineis, aut pelibus: perluendo vsq; ad pedes calidis irrigationibus in pelui, aut aqua scilicet sola, aut decoctis herbarum aut radicum, aut aliarum rerum medicamentosarum. Et brachia vsque ad digitos inuoluere, & spinam à ceruice vsq; ad coxam molli pelle peruncta pinguedine & cera: emolliendi scilicet nervos causa. Potest verò esse inunctio hæc etiam simplicior aut medicamentosa. Debet verò ita inuolui, vt anteriora etiam contineat inuncta pellis, vt ampla scilicet sit pellis, neque solum posteriorem spinæ partem, sed latera & anteriorem etiam partem corporis contineat, nisi viscera, quæ ad anteriores spectant partes, id fieri prohibeant. Et intermittens fomenta quæ per vtriculos, calidam aquam infundere, & linteolum circumdare, & in lecto hominem collocare, vt per quietem & contactum corpus melius medicaminibus fruatur. Aluum verò (inquit) ne moueris, nisi glande, si longo tempore sine deiectione fuerit, alioqui ne glande quidè moue. Quatenus & quo casu verè hoc dici possit, explicuimus: Atque si bene tibi successerit. Hic haud dubiò desunt verba aliquot, dicendum enim fuit, atque si bene tibi successerit, bene habet, perfecta que ita fuerit curatio: Sin minus (inquit velut ad vltima veniens iam auxilia) modi radicem terens in vino odorato, & daucum potu da manè ieiuno, antequam madeseceris, balneo scilicet aut inunctione. Non constat quid sit modus: verum fuerit herba aliqua, dauco facultate similis, calida scilicet & sicca, & tenuiū partium, mouens sudorem & vrinam fortiter. Hac eadem intentione parari possunt potiones ex valeriana, aut ex fefeli, & ex innumeris aliis, vt etiam ex ligno guaiaco, aut zarza parilla vocata, aut chinæ radice: quæ datæ, vt hic præcipitur, ieiunio summo mane multis diebus, absumendo excrementa, & mouendo dictas euacuationes, persanare hæc affectionem possint. Atque post hæc, citò farinam coctam tepidam edat multam, non adeò vt grauet, sed vt pro corporis alimento satis sit, & bibat vinum cum uolet: hoc est, si videbitur ob naturam & consuetudinem hominis, bene temperatum: non enim datur nunc vt medicamentum, velut nuper, sed vt potus familiaris. Atque (inquit) si hac ratione tibi res cedet bene: sin minus, prædicere oportet, immedicabile esse malū, & à curatione desistere: multi enim Medici ridiculi sunt, duras iam & immedicabiles affectiones conantes demoliri.

Τὰ δὲ νυκτὸς πάντα λύεται, ἢ κατὰ σῆμα, ἢ κατὰ κελίον, ἢ κατὰ κύστιν, ἢ πνικτὸν ἄλλου τοῦ σώματος.

τα ἀρθρῶν. ἢ δὲ τῶ ἰδρωτὶ ἢ ἰδέῃ, κενὴ ἀπαίτων. Morbi autem omnes soluantur, aut per os, aut per aluum, aut per vesicam, aut alio aliquo tali articulo. Sudoris autem species communis omnibus. Morbi qui non sunt omnino exigui, non soluntur tuto sine euacuatione aliqua manifesta, aut abscessu, nisi raro in pueris: quorum quia insensibilis euacuatio longè maior est quàm adultorū, morbi soluantur, vt Galenus testatur, aliquando per somnum altiore citra euacuationem manifestam. Proinde dicit Hippocrates, morbos omnes (pendentes scilicet ex materia, & magnos) solui aut per os, aut per aluum, aut per vesicam, aut alio aliquo articulo: hoc est, aut per abscessum (nimirum in articulos solent abscessus fieri) aut per sudorem. Quoniam verò euacuationes, per os, aluum, aut vesicam, morbis quarundam partium videntur esse peculiare, quæ per os ventri superiori, quæ per aluum inferiori, & cauxæ parti iecoris: quæ per vesicam, renibus, & gibbæ parti hepatis. dicit, sudores partes omnes æquè respicere, quia versus quaque fieri possunt, & communes esse morbis omnibus. Constat, non his iocundum solui posse morbos: nam & fluxu sanguinis ex naribus, & ex vtero, & hæmorrhoidibus soluantur multi. Verum Hippocrates videtur meminisse euacuationum genere naturalium, & ætati omni communium. Nam fluxus sanguinis nullus est naturalis præter menstruum, qui nõ est omnium ætatum, sed quarundam.

Ἐλεβορίζεν ἡ γρη, οἷον δὸν κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα. ὀκθροὶ ἢ ἐξ ἀποσημάτων, ἢ φλεβορραγίης ἢ δι' ἀκρησίαν, ἢ δι' ἄλλαν πύα ἰσχυρῶς αἰτίαν ἐμπυοὶ γίνονται, μὴ δὲ ἐξ ἐλεβορον τοῖσι τοῖς τοῖσι. Ἐδὲ γὰρ ὠφελήσῃ. καὶ λέγει πύα, αἰπὸν δὲ ὄξει ζῆμα ἐλεβορον. λέγει δὲ ἀφύπναι τὸ σῶμα, ἢ πύον ἐν κεφαλῇ, ἢ ἐμπυλασμοὶ αἰσθητῶν, ἢ ῥις, ἢ πύα λισμός, ἢ γνάτων βάρ, ἢ σώματι ὄγκ, ὡς πύα ἐστὶν, ὅ, τι αὐτὸ συμβαίνει, κατὰ τὸ πύον, μὴ τὸ ἀφροδισίαν, μὴ τὸ λύπη, μὴ τὸ φροντῖδων, μὴ τὸ ἀφροδισίαν. καὶ λέγει πύα τῶν ἐχει αἰπὸν, πύα τῶν ποιεῖσθαι τὸ φερεται.

Helleborum autem dare oportet, quibus à capite fertur fluxio. Quicunq; autem ex abscessibus, aut phleborrhagia, aut ob intemperantiam, aut ob aliam aliquam fortem causam, suppurati sunt, ne des helleborum his, qui huiusmodi sunt. Neque enim proderit. Atque si quid patiat, causa videbitur esse helleborus. Si verò dissoluatur corpus, aut dolor sit in capite, vel impleantur aures: aut nares, vel sputum: aut genuū grauitas, aut corporis moles maior solita, quodcunq; horum contigerit, neq; ex potibus, neq; ex venere, neq; ex mærore, neq; ob curas, neque ob vigilis: etenim si aliquam harum habeat causam, ad hanc oportet dirigere curationem.

ἐλεβορίζεν, seu helleboro vt apud Hippocratem, vt aliis locis monui, nõ solum est helleborum pro-

pinare, sed omnino vt expurgatione: ita verò loquebatur, quia helleborus erat nobilissimum medicamentorum expurgantium, quibus ea tempestate utebantur. Narrat ergo nunc, quibus dari debeat, & quibus non: non sanè omnes, sed quasdam dispositiones recensens. Primum (inquit) dari debere quibus à capite fertur fluxio, siue in thoracem, siue in ventriculum, siue in partem aliam feratur. Intellige verò non quancunq; leuiculam fluxionem: multæ enim excitantur leui occasione, & cessant sponte breui: sed fluxionem diuturnam & magnam. Talis haud dubiè excrementorum redundantiam significat in capite, quod gignat, vel in toto corpore, quod in caput mittat. Neque sanè minus, si fluxio à nuda capitis intemperie hæperit: ea enim ipsa intemperies excrementa congefferit, vel aliunde recipere fecerit, à quibus ipsa iam intemperies mutuo conseruetur. Porro si dissoluatur corpus, vt enervatum esse videatur, & grauiter sese loco moueat, aut dolor capitis sit, non qualiscunq; sed grauians, magnus, & diuturnus: vel impleantur aures, vt quibus repletis auditoris poris sit grauis auditus, aut nares, vt iis qui obtaratis naribus difficulter respirent, vel sputum: hoc est, sputi instrumenta, pulmo scilicet & asperæ arteriæ impleantur, aut accidat genuum grauitas: hoc est, dolor grauians genuum, aut eadem ratione aliorum articularum, aut corporis moles maior solita, vt euenit iis qui intumescunt præter naturam: quodcunq; horum contigerit, helleborum dare iubet: quia hæc omnia excrementorum redundantiam indicant. Verum addit, neque ex potibus, neque ex venere, neque ex mærore, neque ob vigilas, neque ob curas processerint. Nimirum ex vino sæpe fiunt hæc: corporis dissolutio, grauitas capitis, & sarditas, & affectio coryzæ similis, quin & ventum tument, & tota corporis moles, & expectato solum tempore solandæ crapulæ euanescent. Ex venere etiam quidam hæc patiuntur omnia, laborantes penuria magis quàm redundantia, atque et si quàm maximè malis succis sunt, sunt tamen etiam debiles, vt helleborum non sustineant, sed refectione potius indigeant, & purgatione per epicrasim: Ob curas etiam, mærorem, & vigilas, languent quidam grauati capite, loco vix se mouentes, respirantes cum angustia, qui conciliato somno, solatiis, & hilari conuictu, aut, ad hæc ipsa, loci mutatione, magis indigent, quàm alia curatione: ob hæc dicit: Etenim si quampiam harum habeat causam, ad eam oportet dirigere curationem. Sed quibus dari helleborum prohibeat, enarremus. Suppuratis, hoc est, pus intra thoracem habentibus dari prohibet, siue ex abscessibus ruptis sit suppuratio facta, vt quibus ex pleuritide, aut peripneumonia: siue ex phleborrhagia, vt quibus ex hæmoptoica passione: siue ob intemperantiam in victu, nimirum qui intemperanter viuunt, congerunt multam pituitam in lateribus, quæ partim ibi genita, partim è capite aut toto corpore influens, ibi putrescit, abique in pus, vt i. lib. de Morbis ab Hippocrate dicitur. Non enim necesse est, vt qui suppuratione laborat, pleuriticus fuerit, aut peripneumonicus: fieri enim potuerit suppuratus ob redundantiam excrementorum, quam intemperantia victus pepererit, vt diximus, aut ob fortem aliam causam, vt ob vulnus, aut plagam contundentem. Vt cunq; denique fa-

Etus sit homo suppuratus, ne des, inquit, helleborum, neque enim proderit, atque si quid deinde patiatur grauius, causa videbitur esse helleborus. Galenus alios quidem suppuratos expurganti medicamento non iuuari fatetur, eos vero qui ob intemperatiam sint facti, negat. Videtur enim, cum eorum morbus à crudorum cœperit multitudine, ab expurgatione debere incipere curatio. Mihi verò etsi à multitudine cœperit malū, vbi iam suppurati sint facti, & tabescere cœperint (quod mox succedit) nequaquam videtur iuuari posse, sed alias euacuationes molindas, vt excretionē facilem, & emunctionem, si à capite malum cœperit, alui verò solutionem vitandam. Hæc enim nō solū pharmaco, quod per se vim habet calfaciendi & siccandi, sed sponte etiam facta, periculosa est iis, qui tabescunt, vt in aphorismo dicitur, atque adeo ei, qui tenetur à peripneumonia, aut à pleuritide cum ad suppurationem res vertitur. Ex thorace enim q̄ minimū trahitur in aluū, & succi crasi qualis pus est nihil, & interim deicitur virtus. Aliquāto maior spes est in purgatione per vrinas, ob arterias, quibus ex magna renes pendent, omnium autem optima eius morbi solutio est, puris facilis & copiosa excretio.

Τὰ ἢ ἐκ πορείης ἀλγύματ᾽, πλῆθειν, νόσῳ, ὀσφύῳ, ἰσχίῳ, καὶ ὀκῶσι ἀναπνεύοντες ἀλγέουσι πρὸς φασιν ἐχόντες, πλῆθειν καὶ μεμάρηκε Φοιτῆν, ἐκ κραιπάλων, καὶ βρωμάτων φυσωδέων ἀλγύματα ἐς ὀσφύῳ καὶ ἐς ἰσχία. οἷσι δὲ αὐτίαν ἢ πιάδε, δυσπρέπει. τῶν ἢ πορείη αἰτίη, καὶ κερυζῶν καὶ βρογχῶν.

Dolores ex itinere, laterum, dorsi, lumborum, coxæ, & quæcunque respirantes dolent occasione aliquam habentes: sæpius enim consueverunt dolores ex crapula & cibis inflantibus in lumbos, & in coxam venire: quibus talia fuerint, vrina difficultas accedit: horum iter causa est, coryzæ item & raucedinis.

Duas affectiones memorat, quæ à duabus causis præcipuè fieri & augeri consueverunt, vrinæ difficultatem & catarrhos, quæ à magna assiduaque ex itinere defatigatione, & à multo cibo & potu nasci solent. Certè nihil experimento magis notum est, quàm eos qui ad horum vtriuvis sint parati, itinere & voracitate lædi. Iter quidem præcipuè difficultatem vrinæ solet facere, quia distributionem inordinatam facit excrementorum, per quā in angustas vias impingunt quædam crassa, in eas præcipuè, quibus vrina redditur, quia siue pedes, siue eques, iter agat quis, plurimum secundum renes & vesicam laborat corpus, & concutitur. Acedit, qui iter agunt vsque ad defatigationem, intempestiuè mouentur mox à cibo, ob quam igitur causam pueri calculis vesicæ & aliis stranguriis obnoxij sunt, fiunt etiam & ij qui non habent motui & cibo certas destinatasque horas, sed victu vtuntur tumultuario, vt qui iter agunt. Voracitas catarrhos videtur potius nata facere: mittuntur enim è partibus in partes, quæ in singulis redundant. Verum & hæc facit strangurias, & defatigatio ex itinere catarrhos, suntq; dictæ passiones quodammodo analogæ, & eisdem de causis natæ fieri, & eisdem ho-

minibus. Nam voracitas replet crasis, & angustarum viarum parit obstructiones, & hæc præcipuè est puerilium morborum causa: exercitatio nimia non replet, sed distribuit nimis, & ita quæ per naturales meatus erāt euacuanda, rapi facit in caput, thoracem, aut partes alias, cietque pro naturalibus effluxibus, fluxiones præter naturam. Non autem facit hæc iter quodcunque, neque quæcunque satietas, sed iter quod vsque ad defatigationem, & voracitas quæ vsque ad corporis repletionem processerunt. Defatigationem ex itinere indicant dolores laterum, dorsi, lumborum, aut coxæ, aut quorundam, omniumue horum: repletionem ex voracitate dolores inter respirandū, ex inflatione, quam crapula & cibi fecerint, oborti: qui dolores non solū secundum hypochondria & thoracem, sed secundum lumbos etiam & coxas, aliquando sentiri consueverunt. quibus igitur, inquit, talia fuerint, vrinæ difficultas accedit, aut magnus catarrhus, quæ, vt & satietas, iter est horum causa, stranguriæ scilicet, & coryzæ, & raucedinis.

Ὀκῶσι ἢ ἀπὸ διατημάτων, τὰ μὲν πολλὰ ἕκαστος ὡς αὐτῶν τὸ εἶδος διατηθῆ, μάλιστα ἐπισημαίνει. καὶ γὰρ ὀκῶσι αὐτῶν μὴ μεμαρῆκετες ἀρῆσθην, ἢ ἀρῆσθῶσιν, ὅγκῳ πολλῷ αἰτίῳ τῶν κερυζῶν, καὶ νυκταγμῶν, καὶ πλεθῶν. ἢ ἐπὶ ἐπιπνεύσει, καὶ ἰλίῳ ἐκπνεύσει. Συμφέρει ἢ τῶν ἐπιπνεύσει καὶ ἰλίῳ ἐκπνεύσει καθύπερθε. ἢ τῶν ἐπιπνεύσει βροχῶν συχνῶν πείθει. καὶ ἢ μὲν λαπαχθῆ, δεπνήσει, καὶ πῖν ὄνον ἐλάσσονα ἀκρητέστερον. ἢ ἢ μὲν λαπαχθῆ, ὑποχρεῖσθαι τὸ σῶμα θερμῶ, καὶ ὑδαρῶ ὄνον ἐλάσσονα, ἢ γλυκῶ, ἢ ὀσφύῳ, ἐπιπνεύσει ἀναπνεύσει. ἢ ἢ μὲν ἐγκυμῆθῆ, πλεῖον ἀναπνεύσει. τὰ δὲ ἄλλα ὁμοίως τοῖσι ἐκ κραιπάλων διατηθῶ.

Quæcunque verò à diæti, plurima quidem quibus, vt consuetudinē victus mutauerit, præcipuè declarat. Etenim quicumque nō soliti prandere pransi sunt, tumor magnus ipsis ventris & dormitatio, & plethora. Si autem supercœnauerint, aluius turbabitur. Confert autem hos lotos dormire, excitatos autem deambulare lentè crebros circuitus, atque si ventrem exonerauerit, cœnare, & bibere vinum paucum, sed meracius: si verò non exonerauerit ventrem, inungere corpus calido, atq; si sitierit, vino aquoso albo, aut dulci potu requiescere: si autem non, dormiant amplius, & requiescant. Cetera verò similiter ac qui ex crapula, victus eis instituantur.

Quandoquidem neq; idem victus omnibus congruit, neque eodem modo omnes læduntur ab eisdem erratis in victu, sed quo victu hic læditur, ille iuuatur quàm maximè, præcipuaque causa huius differentie in cuiusque hominis consuetudine statuitur, dicit, quæcunque à diæti, hoc est, à victus mutationibus contingunt mala, maxima quidem ex parte quibus declarat, vt consuetudinem quibus mutauerit. Vtitur ad hanc rem exemplis, quibus secundo libro probauit, seruari debere consuetudinem,

nem, vt, inquit, qui non soliti prandere, pransi sunt, conquerunt fieri sibi tumorem magnum ventris, & plethorā, eius scilicet partis, & dormitacionem: illud ob copiam solito maiore ciborum, qui quod prioribus non bene, & vt solet, descenderit, etiam supernè detinebitur: hoc ob copiam vaporum, qui in caput ex pluri cibo solito ascenderint. Quod si supercœnauerint, aluius ipsi turbabitur. Neque sanè hæc sit maxima noxa, quæ ex cibo recenti, bis iam ingestō, antequam prior coctus sit, & descenderit, fieri possit, sed etiam minima: turbatione enim alui solui possit satietas. Fieri verò possint febres diariæ aut putridæ, vt quisq; paratus sit, catarrhi, vt nuper dicebatur, & difficultas vrinæ, capitis grauitas, grauia intomnia, vertigines, suffusorum visis similia, quin & apoplecticæ etiam passiones. Proinde Hippocrates nō censet hos victus errores contemni, sed mox apponit, quæ sint agenda ei, qui ita deliquerit. Confert (inquit) primum hos, qui scilicet præter consuetudinem pransi sint, lotos dormire. Ego sanè haud intelligo, balneū vllum à multa cibi ingestione laudari, nullum enim non est noxium, siue calidum, siue frigidum, pleno ventre, sed Hippocratem secundum hominū consuetudinem, qui lauari mox à cibo consueuerunt manus & ora, inuentem, mox à cibo eundem esse dormitum, dixisse, confert hos lotos dormire, hoc est, mox ac sint loti, quod mox ab accepto cibo sit, dormire. Sunt quidam, qui ob gulæ & oris ventriculi angustiam, tempore quodam indigent, vt cibum residueat, qui ob hanc causam non mox, sed paulò post dormire debent: Alij etiam quia vertiginosi sunt, aut capitis grauitatem patiuntur, expectare debēt vt vapores non nihil extenuentur: Alioqui nihil mali est, si quis mox à cibo dormiat, somnus verò debet esse longus, & in loco obscuro & temperato: ita enim optimè occurritur noxis diurni somni. Excitatos iam (inquit) oportet lentè deambulare crebros circuitus, hoc est, vt deambulent lentè, sed citra intermissionem. Non enim qui cibo anguntur, cogendi sunt concitato cursu moueri, aut aliter laborare, vt videtur vulgo, sed quiescendum, aut lentè mouendum est: alioqui ardet caput, & thorax cogitur laborare, & respirare difficulter, & ita alliciunt in sese copiam crudorum excrementorum. Si lenta illa & crebra inambulatione homo ventrem exonerauerit, licebit cœnare, atq; adeo debet cœnare, ne vt prædium citra consuetudinem interposuit, ita cœnam præter consuetudinē intermittat, & errata longius producatur & noxæ; & bibere vinum paucum, sed meracius, vt melius cœna coqui possit, & minus grauetur homo: si verò nō exonerauerit ventrem, cœnam ne accipiat, non enim bene capietur ventre, sed quiescat, & inungatur oleo: hanc enim esse optimam rationem procurandæ coctionis ipse antè docuit, dicens, pannis contigere, quietem agere & inungere. Atq; si sitierit (inquit) bibat vinum aquosum & albū, aut dulce, vt sitim soletur, & deinde requiescat, & dormiat. Dat album aquosum, aut dulce, quia vtrunque est vinum debile, & minimè siticulosum: dulce præterea aluum mouet, vt antè dicebatur. Verum cū dicit, si sitierit, intellige, multum, vt nō possit dormire, alioqui fatius sit vt somno sitim extinguat, iuxta id quod in aphorismo dicitur, quicumq; noctu bibere appetit, si superdormierint, non sitient. Si igitur non sitierint, aut non

A multum, dormiant, inquit, amplius, & requiescant, nullo scilicet tunc potu accepto. Cetera (inquit) similiter instituantur victus, atq; iis qui ex crapula laborant. Sed quæ sit reliqua ebriorū procuratio præter somnum longū, mox dicit: ea est, vt postquam satis multū dormierint, sorbeat iusculum aliquod, quod cuique erit iocundum, vt mox explicabitur.

Τὰ ἢ ἀπὸ πινάτων, ὀκῶσι μὲν ὑδαρῶν, βροχῶν, πρῶτον ἐστὶν, καὶ ἐγκυμῆται, καὶ ἐπιπλεῖται πρὸς ὑποχόνδρια, καὶ ἐς ἄρῆσθην, καὶ κατεπρέπει. πῖν τῶν ὀκῶν, καὶ πλεθῶν, μὴ δὲ ἐργον ὀξέως ἀναπνεύσει, ὀκῶσι τῶν σῶματι ζυμωθέντι, βίη, ἢ τὰ χεῖρα πονεῖν ζυμωθῆναι. ὡς μάλιστα ἢ ἡσυχάζειν, ὡς ἀναπνεύσει πεφθῶσι μὲν τῶν σιπῶν.

Quæ verò à potionibus, quæcunque, aquosiora sunt, tardius penetrant, & circulo acta, morantur circa hypochondria, & in vrinā non decurrant. Hac autem potione plenus qui est, nullum opus acutè exequietur, quæcunque, corpori cōposito euenit vi & celeritate perficere. Maxime autē requiescat, vsq; dum cum cibo concocta fuerint.

Cum cœpisset loqui de moribus in cibo capiendis, occasione arrepta ab iis, quæ dixit de crapula, interponit obiter noxas quæ ex nimio potu contingunt, & eorum, qui potu læsi sint, procuraciones. In primis quidem agens de potu aquosiori, deinde de meraciori. Quæ aquosiora sunt, tardius penetrant, circumfluitantia morantur in hypochondriis, & in vrinam tardè decurrunt, eadem ratione neq; facile exsulantur. Hac causa qui tali potu pleni sunt, tument, & ægrè se mouent, neq; ad vllum eorū opus, quæ vt exequantur homines, indigent vi aut celeritate sunt expediti: nulla autē ratione hi meliūs se ab hoc malo expediunt, q̄ quiescentes vsque dum cum cibo coquendis abstinentur potiones. Nam si quis cursu, aut lucta, aut labore alio, curet aquosum potū inde deturbare, dolores patietur inanis partis & tormina intestinorum.

Ὀκῶσι ἢ τῶν πινάτων ἀκρητέστερα ἐστὶν αὐστηρότητα, πάλμον ἐν τῶν σῶματι ἐσφυγμῶν ἐν τῆ κεφαλῇ ἐμπιέει, τῶν καλῶν ἐστὶ ἐπιπλεῖται, καὶ θερμῶν τῶν φέειν, πρὸς ὅπερ μάλιστα ἢ ὀξέως ἐχρῶσιν, ἢ σείη ἢ πονηρὸν πρὸς τῆ κεφαλαλγίῃ καὶ κραιπάλῃ.

Meraciora verò & austeriora palpitationem in corpore, atq; in capite pulsam efficiunt, his bene erit si superdormiant, calidumq; quippiam sorbeant, eorū quæ ipsis sunt similissima. Ieiunium autem malum ad capitis dolorem & crapulam.

Hæc est procuratio ebriorum, quam nuper dixit congruere iis, qui insoliti essent pransi. Ea est dormire vsq; dum soluatur crapula, deinde cibum aliquem forbilem calidum accipere, quicumque, gratus homini sit, modo sit boni succi, & nulla insigniter qualitate affectus. Sed miseris Hippocratem dicere meraciora & austeriora, quasi eadem vina sint: meraca & austeriora, cum sint tam diuersa, vt austeriora sint nonnunquam etiam frigida, vel saltem ad alia vini genera. Certè, aut abusuè vtitur nomine au-

steri, austeria vocans quæ uehementia & fortia, et si sint acria, aut duplicis generis vini meminit, ob duplicem noxam, quod scilicet austeria ut minus calida & crassiora, flatibus repleat & palpitationibus: meraciora ut calidiora caput tentent, & pulsus in eo faciant: pulsus scilicet uehementē arteriarum, qualem Hippocrates simpliciter solet pulsus appellare. Quod dicit, ieiunium malum est ad capitis dolorem & crapulam, videtur dictis repugnās. Nam dicit, eandem esse procurationem ad crapulam, & ad eos qui plus solito, aut qua hora non consueverunt, ingererunt cibos: constat uero his nō esse noxium ieiunium: neque ergo iis qui uino se repleuerint. Certē Hippocrates non dicit accipiendum esse ebriis cibum in ipsa ebrietate, sed malum esse, si quis postquam dormitum satis est, & soluta crapula, hominem in ieiunio contineat, neque det forbitionem aliquam iocundam calidam. Nam cum ex æstu uini super sit uentriculus aridior, ieiunio accrescit magis, & rediret denuo symptomata prioribus similia. nam ieiunium, ut mox dicitur, symptomata facit similia iis, quæ à uino: pulsus enim in temporibus, & capitis dolorem, & ardorem, precipue in picrocholis. Igitur has ob causas malum est ieiunium ebriis, postquam soluta iam sit ebrietas: constat uero quod & iis qui pransi sunt cum nō solerent, postquam confecta iam uideatur esse satietas, forbitio aliqua talis congruat.

Οκρόσι ἢ μονοσιτέυσι, κείνοι καὶ ἀδύνατοι εἰσι, καὶ ἄρεστοι θερμὸν πρὸς τὸ ἐβρῆ. κενεαγχοῦτες. γίνονται ἢ καὶ τὸ σῶμα, ἀλικὸν καὶ πικρὸν, καὶ τρέμειν ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις, καὶ κροτάφους ἐπιζέουσιν, καὶ τὸ δάκρυον ἐδύωνται πένοντι, ὡς πρὸς ἡρεσικότες εἰσι. τῆς ἢ χεῖρ πίνειν ἐλασσον, ἢ μεμαθηκασί. καὶ ὑψηλότερον μάζαν ἀπὸ ἄρτης, καὶ λαχάων λάπαζα, ἢ μαλάχλι, ἢ πησάνλι, ἢ σεύτλα. πίνειν ἢ καὶ τὸ σίτιον, οἶνον, ὄξυν ζύμμετρον καὶ ὑδάρεστερον, καὶ δὲ δάκρυον πρὸς πᾶσι ὀλίγον, ἕως ἄρα καταδραμῆ καὶ ἔρησι. χεῖρ δὲ καὶ ἰχθύσιν ἐφθίσιν.

Quicumque uero semel in die cibum accipiunt, uacui & impotentes sunt, & mingunt calidum præter consuetudinem, uacua habentes uasa. Fit autem os & salsum & amarum, & tremunt in omni opere, & tempora contendunt, & cœnā non possunt concoquere, ut si pransi essent. Hos autem oportet bibere minus quam consueuerunt, & humidiorē mazam pro pane, & olera, lapathum, aut maluam, aut ptissanam, & betas: bibere autē secundum cibi quantitatem, uinum, quantum uideatur esse moderatum, & aquosius, & à cœna deambulare exiguum, usq; dum urina fluxerint, & mingant: uentur autem & piscibus coctis.

Hæc omnia dicta & enarrata sunt secundo libro huius operis, & quæ pertinent ad noxas quas affert intermissus præter consuetudinē cibus, & quæ ad procurationem eius qui ita deliquerit. Quod illic dixerat, oportet cœnam minorē facere quam con-

suenerit, neq; siccam, sed modi humidiorē, explicat nunc exemplis, dicens, humidiorē mazam pro pane, & olera, lapathum, maluam, & betas, aut ptissanam, utantur autem & piscibus coctis. Numerum sunt hæc omnia tenuia & humida. Quod de potu dicit, uideri possit repugnare cum iis quæ libro 2. dixerat. Illic enim ita est scriptū: Et post hæc bibere non aquosum: hinc dicit, & aquosius: uerū intellige, ut ibidem explicuimus illic, non prohiberi aquosum, sed aquosiorē quā pro cibi quantitate: hoc est, aquosiorē, quā ut cibi coqui possint. Hinc ergo iubet aquosius dari, quā soleat homo bibere: illic prohibet dari aquosum adeo, ut coquere homo non possit. Quod de deambulatione post cœnam, uidetur uulgus hominū maximē probare, atque adeo plerique cœnant citō, ut à cœna deambulent, uideoque in ore uulgarium omnium circūferri illud; post cœnam molles passus abire. Tamen re uera non est consonum doctrinæ Hippocratis & Galeni, qui à cibo somnum, à somno motum semper commendant. Neque profectō à cœnā quā à prandio minus est dormiendum statim, aut deambulandum magis, sed si quando à cibo mouendum, minus sit noxium à prandio ambulare, & à cœna dormire: magis enim congruit cum temporis natura, cum interdiu motus & noctu somnus, naturalis sit & consuetus. Nunquam tamen si quis uelit rectē suæ ualitudini consulere, debet à cibo ambulare, sed à somno, eo que satis longo, atque ita interpretantur quidam, hunc autorem præcipere, ut deambulet homo à cœna, non mox, sed interposito somno, quod tamen uerba Hippocratis haud ferre uidentur.

Βρώματα ἢ μάλα ἐπισημαίνε. Σκόροδον φύσιν καὶ θερμὸν πρὸς τὸν θώρακα, καὶ κεφαλῆς βάρει, καὶ ἀσπύ, καὶ ἐπὶ ἄλλο ἀλγῆμα ἐν μεμαθηκασί πρὸς ἀσπύ, παροξύνειν αὐ. ἔρηπικὸν ἢ καὶ τῆς ἔχει ἀρχόν. ἄριστον δὲ αὐτῶ φαγεῖν ἐν μέλλοι, πρὸς εἰς πᾶσι νιόσι, ἢ μεθύειν.

Eduulia porrō maximē de se significationem præbent. Allium flatum & calorem circa thoracem facit, & capitis grauitatē & anxietatem, & si quis alius dolor antea fieri consueuit, eum exacerbauerit. Urinam autem ciet, & hoc bonum habet. Optimum uerō est, ut quis ipsum edat, si aut ebrius est, aut ad potationem ire uolet.

Allium ad quædam est utilissimum, ad quædam ualde noxium, & si quod aliud eduliorū, cum delectu quibusdam dandum sæpe, quibusdam denegandum semper. Quæ idem à seipso plurimū uidetur disidere pro capientis natura, & consuetudine. In primis dicit flatū facere, cui ad stipulari uidetur, quod ipsemet in calce 6. Epidem. dicit, dolores circa umbilicum ciere: sed & quod mox addit, si quis alius dolor ex consuetudine fuerit, augere possit. Sed magnoperē uidetur repugnare eius natura, cum ualde calidum & siccum sit. Quid & quod ipsemet mox addit, optimum esse iis, qui crapulæ se sint daturi: qua enim id causa, si flatuosum est: an ut uinum efferatur magis, & magis repleatur caput, & maior ebrietas fiat: non ergo ita est, sed si bonum est potaturis multū, absunt uini uapores, & uincit.

Repugnat

Repugnat quoq; Galenus, qui 12. Methodi ad colicos dolores allia plurimū commendat, quibus sane nihil esset nocentius, si essent flatuosa. Non sunt tamen re uera, quanquam flatus faciunt: nam & uinum merum facit eructare, & crepitum ex aluo demittere. Quo pacto hæc: certē flatuosa sunt, ex quibus ut materia, flatus multus natus est fieri, seu quæ nata sunt abire in flatum: flatum autē faciunt, quæcunque uim causæ facientis obtinent, & dissoluen-do flatuosam materiā, flatus gignunt, & extenuando flatus crassos, si qui inerant, eos commouent: & hæc quidem primo occurru, ubi plurimū in materiā subest, dolores ex flatu ciere possunt, eadem uerō, si quis uti perseveret, eos ipsos dolores persanāt consumentia flatus quos excitauerunt. Huiusmodi sunt uinum meracius & allia, & ita flatus faciunt, non aliter. Calorem, inquit, facit circa thoracem, & grauitatem capitis, & cibi fastidium. Mirum est quod rustici testantur, allia æstate frigida esse, & sitim extinguere, quando quidem qua die allia acceperunt, melius ferunt laborem, & ardorem Solis, & minus urgentur siti, necesse est autem mox quoque melius accipiant & coquant cibos, ab ambientis calore minus debilitati. Cuius rei causa est, quod cum illi sint robusto calore, & præterea eis assueti, commutant allia, trahuntque in sese faciliē, ea ergo calida cum sint, augent & roborant naturalem eorum calorem, qui robustior redditus, melius cibos coquit, corpora nutrit, & humectat, corpusque calorem præter naturam minus concipit, ac proinde minus sitit. Illis igitur neq; caput grauabitur, quia uincitur vis allij. Igitur allium facit hæc debilibus, quique ob debilitatem sui caloris naturalis aut defuetudinem ab alio incalescunt præter naturam, aut iis qui etsi alioqui possent allij esum sustinere, nunc nō possunt, quod plethorici sint. Illis necesse est pectora inflamari, grauari capita, & fastidium, & sitim fieri. Urinam inquit commouere, & hoc habere bonum. Hoc adeo est manifestum, ut oleat plurimū allia, urina eius qui ea ingessit, ut Aristoteles testatur 12. sect. Probl. Qua ratione uisus allij ab ebrietate præferret, dictum iam est.

Τυρὸς ἢ φύσιν, καὶ εγγνώστῃ, καὶ σίτιον ἐξάψιν ποιεῖ. τὸτ' ὠμὸν καὶ ἀπέπλον. κακίστην ἢ ἐν ποτῶ φαγεῖν πεπληρωμένοισιν.

Caseus autem flatum & adstrictionem, & ciborum inflammationem facit, crudum quoque & incoctum existit: pessimus autem eius usus is, qui se potu repleuerunt.

Caseus quidem omnino omnia hæc habet mala, non tamen idem omnia æquē, sed qui flatum magis parit, is minus inflammat cibos, & minus adstringit. Accipit uerō differentiam ex multis: nam ex materia, ex lactis scilicet genere, caprinum enim quā ouillum, inflammat & adstringit magis, flatum gignit minus quā ouillū: siccus enim & calidus est, ut ipsum lac: sed & ex modo præparandi. Quod enim accepit coaguli plus, adstrictionem & inflammationem magis, flatum habebit minus. Maxima uerō, & scitu dignissima casei differentia, est ex ætate. Plurimū enim differt uetus à recēti. Vetus enim acer & mali succi est, terreus, crassus, & ob id tardē descendēs, obstruēs, cacochemias faciens,

& cruditatem nidorosam per ciborum inflammationem. Proinde ad sistendam aluum confert, nisi cum adeo iam acer uetustate factus est, ut mordicatione irriter, tunc enim fecerit, cohibēs & irritans, ex diarrhœa dynteriam. Verū calculosis & quibusuis urinae morbis, & utcunque obstructis, fuerit periculosus, & iis qui grauibis insomniis aut incubo laborant, quin & difficilē spirantibus, nisi detur uetustate acerrimi exiguum, ut condimenti gratia inspersus puluis, is enim aliquando dissoluit acrimonia pituitæ concretiones, in thorace & in uentriculo. Alioqui & melancholicis obest summē, sanguinem reddens sicciorem & crassiorē, & ob cacochemiam frequens eius usus replet maligna scabie: recens hæc uitia minus habet, non enim mali succi est, neque adeo recessit à lactis temperamento, neque exaruit, neque acrimoniam comparauit, sed hanc ipsam ob causam flatus magis parit, id uerō uitiū lenius est, quā ut cum illis conferri possit, proinde ad mēsam multo probatur magis. Vterque sanē caseus est succi crudi & crassi: albis enim & crassis replet uenas, & consistitibus citra sanguinem. Fiunt tamen ex recenti, cruda, qualitatis expertia, aut dulcia: ex ueteri, acria, aut falsa, unde multa falsa pituita. Pessimus dicit esse eius usus iis, qui se potu repleuerint, huius causam esse existimo, quod si quis plenus potu multum casei accipiat, aut eo accepto largius potet, necesse sit caseū cum liquore in uenas & arterias deduci, aut in angustas transferri urinae uias. Verū est, neque nimiam potus abstinentiam uilem esse in ueteris casei esu: inflammatio enim magis creuerit, ac sæpe opus est, ei inflammationi, quā caseus peperit, gelidæ potu occurrere, & tunc quidem non mirum, si colicus dolor, aut omnino intestinorū tormina fiant. Quare satius consultiusque fuerit, ueteri in cibis nunquam uti, nisi omnino exiguo, condimenti aut medicamenti gratiā, ut dixi.

Οσπρια ἢ πάντῃ φύσιν δὲ καὶ ὠμὰ καὶ ἐφθῆ, καὶ περὶ γυμνάσια, ἢ κίσει ἢ βεβρεγμένα, καὶ χλωρὰ, τῆς πρὸς τὴν μὴ χροῖαν, ἢ μὴ μὲν καὶ ἐτέρων σίτιων. ἔχει ἢ καὶ ἰδίας μοχθηρίας ἐκαστον αὐτῶν.

Legumina autem omnia flatuosa, & cruda, & elixa, & frigida, minimē autem, uel macerata, uel uiridia. His autem non oportet uti nisi cum cibis. Est autem unicuique suum uitiū.

Commune est leguminibus omnib; esse flatuosum & crudi succi, non tamen omnibus æquē, ut in disputatione de singulis dicitur. Sunt præterea propria & noxæ & commoditates singulis. Parari solent variis modis: manduntur enim ferē omnia, cruda, dum recentia adhuc sunt, postea elixantur, aut friguntur, aut etiam sub cineribus torrentur, ut cicera: quædam macerata solum manduntur, ut lupini. Utcunque parentur, dicit esse uitiosa, & habere quæ dicta sunt mala, ac proinde consulit, nunquam leguminibus ullis uti, nisi cum cibis: hoc est, conditis, ut solent cum carnibus aut ouis. Debent uerō condimenta accipere aromata & mel, aut alia quæ uitia leguminum possint emendare. Non tamen proinde nihil interest ut parentur, si quando quis uelit folis uti. Emendat enim aliquid præparatio, & alia plus aliis. Non enim tantum flatus depo-

nunt maceratione sola, quantum elixatione, neque hac, quantum frixione, aut assatione. Neque assatione aut frixione comparant tantam coquendi facilitatem, quantum maceratione, neque hac, quantum elixatione. Itaque status emendatur assatione aut frixione maxime, maceratione minime: coquedi difficultas elixatione superatur maxime, frixione aut assatione minime. Quare non est legendum, ut plerisque habetur codicibus, minime autem macerata aut viridia, ut significetur minime flatuosa esse macerata aut viridia, falsum enim sit hoc prorsus: sed aut expungendum est illud. Minime autem, legendumque, ut Gal. testatur, haberi in quibusdam codicibus, flatuosa sunt, & cruda, & elixa, & frixa, & macerata, & viridia: aut illud, minime autem, referendum est ad dictionem frixa, ac maioris claritatis gratia concludendum parenthesi, ita scilicet, flatuosa sunt, & cruda, & elixa, & frixa (minime autem, hoc est, minime autem flatuosa sunt, quae frixa) & macerata, & viridia.

Ερεβινθὸν μὲν φύσιν ὠμὸς καὶ πεφρυγμένον καὶ πόνον ἐμπιέει.

Cicer flatum parit, crudum frictumque & laborem.

Non estur cicer crudum solum aut frictum, nam & elixatum, & tostum cum sale, ac sub cineribus: neque solum crudum & frictum flatuosum est, & laborem facit, hoc est, dolores flatuosos, sed utcumque paritur: quoniam verò id dictum erat in commune de omni legumine, satis fuit id de cicere compendio dicere duabus nominatis differentiis crudi & fricti, ut reliquæ intelligerentur. Itaque utcumque accipiatur cicer flatum parit, non tamen utcumque æquè, sed ut vniuersim dicentes explicuimus, proinde eius vix est vltus utilis vsus, & multæ noxæ. Ad venerem instigat, & semen putatur augere, eius tamen cremoris creber est vsus ad mouendam vrinam, & ad menstruas euacuationes, & ad facilem partum, præcipue tamen id facit cremor nigri ciceris: merito tamen omnes, quos cremore vti iubemus, monemus ab ipsis ciceribus abstinere: obstructions enim pariunt & status & laborem.

Φακὸς ἢ σύφει, καὶ ἀργυρόν ἐμπιέει, λέ μὲ τὰ φλοιὸς ἢ.

Lens adstringit atque turbationem facit, si non detracto cortice ingeratur.

Lens deterior est cicere, quia præter communia leguminum vitia, est substantiæ terræ & melancholicæ, ac proinde adstringit & obstruit, neque vrinam mouedi, neque vllâ aliam euacuationem habet: quare eius vsus vtilis nullus est, nisi in quibus passionibus opus est adstringere, ut in profluuiis muliebribus & diarrhæis, & hæmoptoicis, qui ex laxitate venarum fiunt. Tamen earum cremor vim hanc adstringendi non habet, nisi sint bis coctæ, sed extergit, & hac ratione decoctum primū earum confert, quibus extersione quadâ opus est. Huius causam non omnes eandem reddunt, neque cur detracto cortice turbationem non faciant, non detracto, faciunt. Galenim lib. I. de Aliment. facult. dicit, esse illarum carnem austera & adstringentem. hanc vero vim longè maiorem esse earum corticibus, suc-

cum verò ipsis esse austero contrarium, hæc ob causam si semel tantum sint coctæ, cremorem laxare, & extergere: nimirum succus rerum elixandarum extrahitur in cremorem: iuxta hæc etiam sententiam interpretatur hoc loco quod Hippocrates dicit, lætes si cum corticibus ingerantur, turbationem facere, non autem sine corticibus, quia, inquit, facultas illa austera non æquè inest partibus, sed corticibus plus, ea inæqualitas turbationem parit. Dioscorides libro 2. aliam de hac re tenet sententiam: vim scilicet austera esse in carne, illi contrariam, in cortice, ob id ex prima coctura cremorem conditionem sequi corticum, & cum corticibus ingestas, turbationem facere. Hanc Dioscoridis sententiam video sequutos plerisque Medicos, quæ etiam mihi placet magis. Nam si verum est quod hic autor affirmat, quod sanè & Galenus ipse recipit, consentaneum magis est, turbationem ventris contrariis qualitatibus imputari, quàm eiusdem, adstringentis præcipue inæqualitati. Quæ enim obsecro adstringentia sunt, quibus omnino in se æqualiter ea vis: at non proinde quæ adstringentia tantum sunt, videmus alium turbare.

Θέρμη ἢ ἡκίστα τριτίων κακὰ ἔχει. *Lupinus autem, inter hæc minime, mala habet.*

Lupinum prædicta mala minus quàm alia legumina habere vel inde intelliges, quod sola maceratio est satis, ut mandi possit citra ventriculi noxam. Commendatur à Gal. plurimū r. de Alim. facult. quasi πολυχρηστόν, id est, multi vsus, existens. Vfus est eius decocti ad vermes ob amaritudinem qua participat: farina eius extergit magis etiam quàm fabarum, & leguminum omnium minime mali succi est: amaritudinem enim citò deponit, vel sola maceratione.

Σιλφίη ἢ καυλὸς καὶ ὄπισ, ἐστὶ μὲν οἷσι μάλιστα τοῖσι ἢ ἀπείροισιν ἐδιέρχεται ἢ κελίη. ἀλλὰ καλέεται ξηρὴ χολέρη. μάλιστα ἢ γίνεται, λέ μὲ πολλὰ τὴν μιχθῆ, ἢ κρηφαγίης βοείων κρεῶν. τὰ μὲν γὰρ μελαγχολικὰ παθήματα καὶ παροξυνθῆναι αὐτὸ βοείων κρεῶν ἐδωδῆς. ἀνυπερβλήθη γὰρ ἢ φύσις αὐτῶν, καὶ τὸ τυχερὸς κελίης καταπέψαι. βέλτεται δὲ αὐτὴ καὶ ἀπαλλάττειν, εἰ διέφθοισί τε χεῖρόν τε, καὶ ὡς πάλαιοι τῶσι.

Silphij verò caulis & succus, est quidem quibus maxime, in expertis verò non descendit per ventrē, sed vocatur sicca cholera: maxime autem sit, si cum multo caseo misceatur, aut bubularum carniū esu. Melancholica enim passionēs exacerbantur bubularum carniū esu: insuperabilis enim natura ipsarum, neque quiuis ventriculus concoxerit. At optimè delibebuntur, qui utentur percoctis, & quàm vetustis.

Silphij seu laserpitij, nullus iam vsus est in cibis, ac fortassè ne in medicamentis quidem, quod legitimum iam desideretur. Erat verò antiquis in cibis, vsus foliorum, caulis, & radices, & succi, qui cyrenaicus appellatur, medicus & syriacus, à provinciis quibus colligeretur. Dioscorides & Galenus cōsentiant

tiunt esse calidum, acrem & flatuosum. Narrant etiam, Theophrastus, Plinius, & Strabo, eius esu expurgari pecus, & pinguescere, homines quoque qui eo vterentur, expurgari. Dicit ergo Hippocrates caulem & succum eos qui soliti essent in cibis capere, non lædere, sed illud vtilitatis præstare, quod maxime per ventrem descenderet, atque ita corpora expurgaret, in expertos verò lædere (nimirum cibi omnes medicamentosi periculosi sunt non consuetis) & facere siccam cholera. Quæ passio sicca cholera sit, postea dicit ipsemet. Nimirum ventriculi vellicatio magna, sine vomitu aut deiectione, cum solo flatu. Id verò fit, cum flatus fumosi & mordentis magna copia circa hypochondria immoratur, qualis maxime ex sylphio fieri natus est: siquidem est simul flatuosum & acre. Constat verò quod multo magis id faciet, quod ægrius descendet, quare cum multo caseo aut bubulis carnibus, cibis & crassi succi & tardi descensus, multo magis id faciet: quod cum caseo, manifestum erat ex dictis antea, siquidem caseus ipse est flatuosus, & adstringens, affuetis sit etiam acer, sed quod & cum carnibus bubulis, causam reddit, dicens, quia melancholicæ passionēs exacerbantur bubularum carniū esu. Dices videri parergon. Quid enim (nunquid cholera sicca est passio melancholica? certè est hypochondriacæ passioni valde congener: torquetur enim etiam hypochondriaci flatu acri & mordenti, & constat tales status exustione fieri, ut & melancholiam sæpe. Sed reddit rursus causam, qua melancholicas passionēs exacerbantur bubula, dices, insuperabilis enim est, & quàm non quiuis ventriculus concoxerit. Certè non ob hoc solum, sed quia succi melancholici est, tñ rectè illud dicitur ab Hippocrate, quia etsi succi melancholici esset, si citò commutaretur, citò etiam excerneretur, & minus læderet, sed est noxia vtrâque causa, & quia melancholici succi, & quia tardius coquitur, & subducitur. A noxa verò harum carniū optimè liberatum iri, hoc est, minime læsum iri eum qui vtetur optimè elixis, & vetustissimis, id est, non recens maectatis, sed referuatis, ut tempore emolliantur, quæ præparatio non his solum, sed omnibus duris carnibus necessaria est. Hæc esse legitimam enarrationem constat, quia illud vetustissimis, si ad bouis ætatē referretur, falsum prorsus redderet sensum. Vitulina enim neque tam mali succi, neque adeo difficiles concoctu sunt.

Αἰγία ἢ κρέα, συμφορώτερα, πλεονεκτήματα τε βοείων ἐνὶ κακὰ πονατὰ ἔχει. ἢ γὰρ πλεονεκτήματα ἀπεψίλει, καὶ φυσωδέστερα, καὶ ἐρδύματ' ὄδεα, καὶ χολέρης γνηπικὰ. ἐστὶ γὰρ τὰ βρωδέστατα, σερὰ καὶ ἡδίστα, πάντα ἀεὶ διαέφθα καὶ ψυχρὰ. τὰ δὲ ἀηδέστατα καὶ δυσώδεα καὶ σκληρὰ, πάντα κάκιστα. ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ περὶ σφατῶν. βέλτεται ἢ ἐστὶν ἐν τέραις καὶ ἡρώ. ἐν γὰρ μετοπώρῃ καὶ ἡρώ, κάκιστα.

Caprina autem carnes, quæcumque, in bovinis mala sunt, omnia habent, & incoctilitatē, & flatuosiores, & ructus magis mouentes sunt, & cholera faciunt. Sunt autem quæ omnium optimè olent, densæ, & iocundissima, nonne optimè coctæ & frigide? iniocundissima autem & malè olentes & dura hæc pessima, & quæ recentes. Optima

autem in æstate, autumno verò pessima.

Quia carnes caprinæ sunt paulò minus duræ, & multo acriores quàm bouinæ, constat deteriores illis esse, atque cum illis sint flatuosiores, necesse est ut ructus magis inoueant, & cholera faciant. Non sunt autem omnes caprinæ æquè malæ: magnam enim differentiam accipiunt, ex locis quibus nascuntur, & ex anni tempore, omnium maximam ex ætate, quanquàm huius non meminit hoc loco. Verum hæc, ut etiam bouinæ, quod sunt iunioris animantis, eò sunt meliores: adeo ut lactentium capellarum carnes bonæ etiam sint, & ægrotis concedantur. Verum quia aliæ ab aliis, etiam cum eiusdem ætatis, & eodem anni tempore, longè differunt, opus fuit docere signa, ex quibus acciperetur electio, & quia ut in aliis etiam multum facit parandi modus, hūc simul docuit, dicens, sunt quæ omnium optimè olent, densæ & iocundissima, nonne optimè coctæ & frigida? Legitur verò hoc cum interrogatione, quasi dicat, sunt. Itaque dicit, optimæ sunt (hoc est, minus malæ. Nam ad alias caprinæ dicitur) quæ optimè olent, hoc est, minime foetēt, & densæ (sine duritie) & grauissima gustui: comedi quæ debent hæc coctæ & frigida, hoc est, post elixationem refrigerata. Elixatione enim corrigitur incoctilitas, frigore acrimonia: pessimæ verò sunt contrariæ, quæ iniocundissima, & malè olentes, & pro densis duræ, & quæ recentes, hoc est, recēs elixæ accipiuntur. Quod attinet ad anni tempus, ætate dicit esse optimas, & autumno pessimas, quod quidē non ob temperiem aeris euenit: pessimæ enim essent ætate, sed quod alimentum ipsis multum suppetit ætate ex virgultis nondum aridis, autumno verò deficit. Hyeme non adeo malæ esse (non enim sunt quæ optimè solent, quia plerisque in locis vtuntur alimento, quod ruralibus domibus repositum à pastoribus afferuntur, & quod frigore temporis calor proprius earum emendatur, & acrimonia retunditur, & ea quæ superest, melius fertur.

Χοίρα ἢ πονηρά, ὀκότεα ἢ ἐνωμότερα ἢ περικαῆ χολερώτερα δὲ αὐτῆ καὶ ἐκπαρκαλικά. γὰρ ἢ βέλτεται τὸ κρεῶν ἀπάντων κρεῖττεται ἢ τὰ μήπιχα ὑρῶς πίονα, μήτε πάλιν ἰχυρῶς λεπία. μήτε ἡλικίω φέρονται παλαιῆς ἱερείας. ἐοθίεν ἢ αὐτὸ τὸ φερνῆς καὶ ὑποψυρῆα.

Porcelli autem prauæ cum sint cruda & circumusta: cholericæ enim sint & turbatoria: porcina autem optima omnium carniū: fortissima autem neque vehementer pingues, neque graues, neque ætatis veteris victima. Comedenda autem sine pelle, aut etiam subfrigida.

Porcellos recens natos nimis humidos esse, & excrementosos, ac proinde fugiendos, docet Gal. 2. cap. libri 8. Methodi. Hanc ob causam eorū carnes prauæ sunt, & cholerae & turbatoria, id est, cholera morbum facientes, & alui turbationem. Præuæ enim, excrementitia, & redundans humiditas, ventris vires dissoluit, & irritat, & turbat: corrumpitur enim, ac reliqua quæ in corpore erant, vitiat. Cui rei præstat fidem experimentum: vidimus enim nonnullos ex recens natorū porcellorum esu hoc modo periclitatos. Quare vbi Galenus ariditate læ-

borantibus, aut febricitantibus, cōcedit carnes porcellorum, intelligere debes iuniorum suum, non tamen pusillorum & recens natorum: hi enim malè coquuntur (malè enim vincitur redundans humiditas) & lædunt ventrem, replentque excrementis: præcipue autè si malè præparatæ etiam sint, vt quæ malè allatæ, quæ interius crudæ, exterius circumuistæ sint. Tunc enim aliis partibus vitione acerbis, aliis crudis, turbatur facillimè venter. Porcinas carnes magnopere cōmendat, dicens esse omnium optimas, atq; adeò Gal. perinde sentit in initio lib. 3. de Aliment. facult. Ne tamen intellige, has carnes esse omnium optimi succi: sunt enim succi crassi, ac non nihil etiam lenti, neque dubium, gallinarum, caponum, & phasianorū carnes, melioris succi esse iuillis, & minus excrementofas: sed cum succi sint non mali, omnium in maximè nutriunt, itaque hac ratione sunt optimæ, quod valentissimæ, id est, plurimum & firmissimum præbentes alimentum, idq; non malum, quod athleticis & fofforibus dicit Galenus esse experimento cognitum. Hoc significans Hippocrates, cum dixisset, porcina omnium carniū optimæ, vt doceret quales essent eligendæ, febriant, fortissimæ autem (nimirum optimas dicens, fortissimas intellexerat) neque vehementer pingues, neque graciles, neque ætatis veteris victimæ. Nimirum graciles & veteres, sicca iam sunt, & melancholicæ, ac proinde minus sanguinem augēt & nutriunt: pingues vituperat Gal. 3. de Aliment. facult. vt pauci nutrimenti, in huius loci commentario dicit, pinguedinem omnem carnis sui generis esse deteriore, tum ad concoctionem, tum ad nutritionem, hoc est, difficilius coqui, & nutrire minus, ac deterius. Hanc sententiā sequutus Auicenna lib. 2. tract. 2. dicit, pinguedo autè & adeps sunt mali nutrimenti & pauci. Mihi verò non videtur experimentum huic sententiæ respondere. Videmus enim pusillos pueros pingui suum carne deletari, & iuuari, gracilem non posse conficere, vt pote durior, & solidior, atque adeò omnes qui pinguis carnis videntur, facillè impinguari ac reddi nitidos. Coquitur ergo pinguis caro facilius, & nutrit plus. Cur ergo Hippocrates fortissimas dicit non vehemēt pingues? certè quia alimentum quod accedit ex pinguis, infirmum est, & facillè colliquefcit: vt vel hoc argumento constet, facilius etiam nutrire & coqui, quia eorū quæ celeriter nutriunt, sunt celeres excretiones. Igitur non rectè consuleres foffori, aut athleticæ, vt vteretur pingui suilla, quia etsi citò multumq; nutriret, tamen quæ ex ea accederet caro, facillè labore liquaretur. Sunt igitur firmissimæ carnes, neque valde pingues, neque valde graciles, aut veteres, quia hæ prættat exiguum, illæ fluxile & leue alimētum. Comedendas dicit suillas carnes sine pelle, aut etiam subfrigidas: sine pelle quidem haud dubiè debent, quia cutis porcina ægrè coquitur, & post dies multos solet deici aut euomi incommutata. Quod subfrigidas dicit, Galeno non placet, quia (inquit) non sunt acres vt caprinæ. Velim verò Gal. animaduertere caprinas eum consuluisse accipi ψυχρά, id est, frigidas: suillas verò ψυφρα, id est, subfrigidas. Quia porcina non vult frigidas accipi, sed neque vrentes, vt à quibusdam accipiuntur torrefactæ, vt vix deglutiari, ac neq; ore accipi queant. Hoc autem merito consilium. Nam pinguis sunt potentia, acris: facillè enim

A inflāmantur, nisi igitur ingerātur moderatè calidā, acris mox fient, atque adeò nidorosa corruptione vitiabunt cibos.

Χολέρης ἢ ξηρῆς ἢ γαστρῆς παρὰ φύσιν, καὶ ψόφορ-
 ναισι, καὶ ὀδύνη παρὰ φύσιν, ἢ ὀσφύου. Διαχωρῆσαι
 ἢ ἐδὲν κάτω, ἀλλ' ἀπεστέγνω. ἢ τριόνδε Διαφύλα-
 ξον, ὅπως μὴ ἐμέσῃ, ἀλλ' ἢ κοιλίῃ ὑπελδῶσθαι καὶ
 σπονδύλιον ἢ τὰ χεῖρα θερμῶ, ὥς λιπαρωτάτω καὶ ἐς
 ὑδὼρ ἀλείφωσιν ὡς πλείστον καὶ ἐς θερμὸν, ἐν σκά-
 Φῃ καπακλίνων, καὶ ἐς θερμὸν ὡς ἔχει καὶ μικρὸν, καὶ
 ἐν θερμῶν μοσχοῦ αἰτῶν ἢ κοιλίῃ ὑπελδῶσθαι, λέλυτο.
 ἢ συμφῆσαι ἢ ἐγκομιᾶσθαι τῶν πτωχῶν, καὶ πίνειν οἶνον
 λεπτὸν, καὶ παλαιὸν, καὶ ἀκρητέστερον, καὶ ἐλαιον διδῶσθαι
 ὡς ἡσυχίῃ, καὶ ἢ κοιλίῃ ὑπελδῶσθαι, ἐλέλυτο. σπίνων ἢ καὶ
 ἢ ἄλλων ἀπεχέσθαι. καὶ ἢ μὴ αἰὲν ὀσφύου, ὅπως γὰρ
 λαδιδῶ πίνειν, ὡς αὐτὸν καὶ παρὰ φύσιν.

Per aridam choleram venter inflatur, & strepitus fiunt, & dolor laterum & lumborum, nihil verò deicit alius, sed adstringitur: seruato huiusmodi vt non vomat, sed alius subeat. vtere igitur citò clystere calido, & per quam pingui. Et in aquam perunctum calidam demitte, in scapha collocans, calida paulatim perfunde, atque si ipsi calfacto alius subierit, soluta affectio est. Confert quoque & huic dormire & bibere vinum tenue & antiquum, & meracum, oleum quoque da vt quiescat, & venter subeat, & solutus est morbus: à cibis autem & aliis abstinere. Si autem non cessauerit dolor, lac asina bibendum da, donec purgetur.

Choleræ aridæ ne nomen quidem legitur apud Galenum, & qui ei successerunt, consentaneum tamen est, Hippocratem ita appellare, affectionem ventriculi cætera omnia similem cholæræ morbo, præterquam quod nihil humiditatis excernatur superne, neq; infernè. itaq; sit passio per quam mordeatur ventriculus, ac cum eo vicinæ omnes partes, neruosa præcipue, vnde dolores & anxietates nascantur, & cōuulsionis pericula, ac extremorum refrigerationes, & pulsus læsiones insignes, quales fieri solent vellicato ventriculo. Non fient autem hæc à multo succo vitioso, siquidem nihil exit, si èt igitur à vapore acris, vel solo, vel cum paucis succo: vnde quædã velut fumosa exustio ventriculi nascitur. Necessè est igitur ventrem inflari à fumo, & strepitum fieri nauisate ventriculo & flatu fumoso interius volutato, & dolores laterum & lumborū, partibus vicinis commotis, & distētis, nihil verò deicere alium, sed adstringi, nō sanè nihil status (alioqui esset hæc passio colica aut voluulus) sed nihil succi vitiosi, vt p humidam. Si enim hæc cholera, est hoc solū diuersa ab humida, q; à fumo fiat, vt illa à vitioso succo, profectò consentaneum est, p hanc flatu supra & infra erūpere, vt p illam succos, parū autè iuuari ægrotos intemperie assidue nouos fumos suggerēt. In huius morbi curatione, consilium in primis cauere vomitum, ac curare vt alius soluatur. Gal. causam reddere tentans in commentario, dicit, q; citissimè clysterem exhibere, & vomitum prohibere, præcepta sunt communia omnium quæ

quæ in ventre præter naturam continentur, & excerni debent. Vtrumq; verò dubitationem ingerit, & quod Hippocr. dicit, & quod Gal. addit. Nam 5. Epid. narrat virum quendam Athenis, qui cholera laborabat, coactum esse vomere, atq; ita curatū: & omnes qui rationalem sequuntur medicinam, cholæræ curationem inchoant à vomitu. Gal. verò passim dicit ventriculum vomitione vacuandum, vt intestina & caua iecoris deiectione, thorax excretionem, renes & gibba hepatis mictu, quomodo ergo nunc dicit, si quid in ventre continetur quod excerni debeat, commune esse præceptū cohibere vomitum? Istò verò commune præceptum videtur, vomere, si quando aliter fieri debet, id quidem sit peculiare, & præter præcepta communia. Sed considera virum illum Athenis laborasse cholera humidam, in qua quidem principio cogendus est ægrotus vomere, nisi sponte vomat plus satis, quia vt 6. Epid. dicitur, vomitus vomitum sanat, in sicca verò inouendum non est, ne eo motu conuocata vndiq; bile, fiat humida, quæ quia à maiori pendet causa, est periculiosior: nam sicca est velut initium humidæ, quæ breui momento, nisi quis cautè admodum omnem irritationem deuter, humida fiet. Atqui Gal. cum dicit, dictis partibus dictas euacuationes esse proprias, non iubet earū curationes ab illis inchoare, sed absoluere. Nemo enim sanè mentis curet renum inflammationē incipiens à diureticis, quia scilicet commune præceptum est, reuulsionem ante deriuationem, & hanc ante euacuationem moliri. Si quid præter hæc vrgentiæ gratia agitur, peculiare est, neq; secundum præcepta communia: Igitur in ventriculi affectione, inferiorem aluum mouere, & prohibere vomitum, secundum præcepta communia præcipitur, estq; in hac affectione factū apprimè necessarium, ob dicta pericula. Clysterem ergo (inquit) ex calido & per q; pingui adhibebis: ex calido, quia vt Gal. dicit, calidum prouocat, frigidum fistit, ex per quā pingui, quia retundit acrimoniam, & dolores lenit. Caue autem translatione à simili vsu, vnquam in hac passione edendum aut sorbendum des aliquid calidum & pingue: nihil enim magis paratū est choleram morbum facere. Sed eorū quæ clystere immittuntur, nihil ascendere solet in ventriculum. Eadem intentione soluendi aluum, potes perunctum oleo, ventrem inferiorem, & lumbos (caue enim hypochondria laxes) demittere in aquā calidam, & collocatam in scapha, sensim perfundere. Ita enim sæpe alius emollitur, & morbus soluitur: confert quoque hic dormire, quia à cibi in ventriculo corruptione plerunq; nascitur morbus. nulla autem ratione emendatur meliùs q; somno, neq; vlla ratione meliùs cohibetur vomitus, q; dormiendo. Siue autè intelligas dormiendum esse huic à balneo, siue alio quouis morbi tempore, verus fuerit sermo, modò alui subductioni locū des. Vinum quoq; tenue, vetus, & meracius dabis: nō enim morbus hic habet ex sese adiunctam febrem: cum ergo hac caret ægrotus, nihil prohibet hoc dari, & iuuerit somnum & concoctionem. Oleum quoq; iubet dari, vt quiescat, & venter subducatur, hoc est, vt à

A ventriculum: & est in primis vomitorium, quod dixit maximè debere cauere in hac sicca cholera à cibis etiam atque aliis sorbitionibus, iubet abstinere, quia scilicet morbus est acutissimus, qui verò tales sunt, sine cibo debet transigi: accedit ratio alia, quia id etiam cibi, quod dari debet, nō debet à principio dari, sed procedente morbo apponi, q; scilicet ex fatietate ventriculi pendet morbus, proinde à cibis initio debet abstinere, ac nisi malum producat, etiam vltiq; dū inclinat, & ab aliis sorbitionibus, eis solūm vti, quæ medicamento sæ facultatis causa suscipiatur, vt vino antico & meraco, atq; si his omnibus actis dolor non cessauerit, lacte asinæ, donec soluat alius. Omnino enim solutione alui opus esse, vt hic morbus soluat, satis superq; significauit, bis ante dicens, si alius soluat, morbus solutus est: quod dicens, apertè insinuat, si nō soluat alius, nondum solutū esse morbum, sed medicamine aliquo opus esse, vt soluat alius, atqui pharmaca acris in morbo ventriculi ex acris & succis & fumis, nō possent nō esse periculosa, proinde lacte asinæ vti iubet, quod acrimonia simul occurrere, & expurgare potest. Verum hoc nō nisi magna quantitate facit, quod vt insinuet Hippoc. non aliam quantitatem definit, q; donec purgetur, non potes autem vno haustu experiri an alius solueda sit: iubet ergo primum dare quantum vno haustu possit capere, si nō soluat, offerre iterum atq; iterum, donec soluat. Hoc medicamento video vix nunc vllum Medicorum audere vti, quod lactis incommoda pertimescant, ego verò scio me cum magna vtilitate in huiusmodi affectionibus esse vsurum, neque quidem de asinino, vt de aliis lactis generibus censere oportet, quia est valde ferofum.

Ἡν ἢ ὕδρην ἢ κοιλίῃ ἢ, καὶ χολῆ ὑπεχωρῆσθαι, καὶ σπύροι, καὶ ἐμέτοι, καὶ πνιγμοί. τῆτοις κοσπίστον ἀπερμῆσαι, πίνειν ἢ μελίχροτον, καὶ μὴ ἐξέμεσαι.

Si autè alius humida fuerit, & bilis subducatur, & vexent tormina, & vomitus, & suffocatio. His optimum est quiescere, mulsam bibere, & vomere.

Curationem cholæræ humidæ nunc docet, non quidem omnia peccans, sed præcipua attingens, quibus indicationes maximæ insinuantur. Nimirum vomitione & alui subductione oportet, quæ corrigi nō possunt citò vacuare, ne longa irritatione retentrix reddatur omnino impotens: reliqua oportet coquere & emendare. Mulsam dat subducendi aluum causa, & quietè imperat, causa coquendi: ad hanc etiam intentionem pertinet vsus inunctionum, cataplasmatum, & emplastrorum, concoquentium & corroborantium. Gal. in commentariis addit expurgationem nō mulsam solū, sed phar-maco etiā aliquo agi debere, si cacochymia aliqua magna subsit in corpore: atqui profectò mihi videtur rationi consentaneum, cum cacochymia totius corporis putatur esse causa, potius q; debilitas ventriculi, perinde atq; in dysenteria. Verum in vtraq; affectione est auxilium illud apud vulgus periculofum, quia si ægrotus moritur, vi phar-maci putant interiisse. Cum enim id quod per accidens fit, non possint assequi, putant expurgans medicamentum necessariò alui solutionem augere. Eadem ratione reprehenditur Hippocrates à Cælio Aureliano

Σ

no Theſſalico, q̄ virum Athenis cholera laboratē vomitu curaret, lib. 5. Epid. nimirum vt Gal. ſolet dicere, Theſſalici nullas aſſequēbantur indicationes, præter eas quas aſſequūtur idiotę & populares.

Ἰδρώπων δ' ὅς φύσες, ὧν ὁ μὲν ὑποσαρκίδι ἐγχερέων γίνεσθαι φησὶ. ὁ δ' ἄλλος μετ' ἐμφουσιμάτων, πολλῆς δὲ τυχῆς δέσμενός, μάλιστα δ' ὑποπλευρωῆς, καὶ πυρίης, καὶ ἐγκρατέης. Ἐρεθὶ καὶ δερμεία ἐδιδίετο. ἄτω γὰρ κρητικώτατος αὐτοῦ, καὶ ἰατροὶ μάλιστα. Ἰδρῶπός δ' ἡ, καὶ ἡ ἀρρηθρῆν ἔσται τυχή, καὶ ἡλικίη ἀμα ἀκμάζει, καὶ ῥώμη ἡ, ἀπὸ βρογχίου αἵμα ἀφαιρέσει, καὶ ὡς ελαχίστη πίνων, καὶ ὡς πλεῖστα πονεέτω. καὶ κρεα ὕεια σαρκώδ' ἐαδιδίετω μὲν ὄξυς ἐφθῆ, ὅπως πλεῖς τῶν προσάντας πλεῖστα ἀντέχη.

Hydropū duæ sunt natura, quorū hypofarcid usi aggreditur, vitari non potest: aliter vero cū flatibus mixta indiget facilitate, præcipuè autem tolerantiâ, & fomēto & temperantiâ curatur. Sicca autē & acria edat: ita enim plurimū minget, & maximē valebit. Si autē difficulter spiret, fueritq; anni tempus æstiuum, & ætas vigeat, & robur adsit, sanguinē à brachio auferre oportet: & q̄ minimum bibens q̄ plurimum laboret. & suillam carnosam edat in aceto coctam, vt aduersus arduas resistat inambulationes.

Specierū hydropis, multas variasq; fuisse apud antiquissimos auctores partitiones, aliosq; duas, alios tres, alios plures differentias statuisse, leges apud Cæl. Aurelianum lib. 1. Tardar. pafs. Qui etiam interpretatur Hippocratē & Dioclem, duas tantū statuisse differentias, hypofarcam scilicet, & ascitem. Mihi plerunq; videtur esse inutilis altercatio de differentiarum numero, nisi simul de re ipsa aliqua dissentio sit. Siue enim alius ponit quatuor, tribus hydropis speciebus, quibus vsi sunt Heraclides Tarntinus, & Cæl. Aurelianus, & Celsus, & Gal. & post hunc Medici omnes, adiungēs diabete, siue alius duas, dedignatus anasarcam hydropē vocare, & duas solū statuens, humidā & siccam: siue anasarcam quidē vocans hydropem, vt nunc facit Hippocrates, ascitem tamē & tympanitem vnō genere comprehendēs, quid interest, modō res dicatur eadem? Non satis intelligo, cur Aurelianus censet Hippoc statuisse duas differentias, & eas quidē anasarcam & ascitem. Nā dicit aphor. 11. lib. 4. si tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborū dolor, q̄ neq; medicamento, neq; aliter soluitur, in hydropem siccum firmatur. Videtur verō & ex ipso nomine, & ex generationis modo, non posse alius illi vocari siccus, q̄ tympanites. Hunc igitur Hippocrates nō omisit. Nisi fortē id dicit Aurelianus, quia vt ipse dicit, est vanum, atq; intellectu carens, sine vilo humore superfluo laborantē hydropicum vocare. Sed mihi nō placet altercari de nomine. Gal. interpretatur tympanitem etiam ob tumoris similitudinem vocari hydropē, ita oportet recipi libro etiam 4. de Morb. in calce legitur, hydropis tres esse species: quare etsi hoc loco legatur duas esse, haud cenſeo Hippocratē trium specierum vllam omiſſiſſe, sed comprehendisse duas species, ascitem inquam,

& tympanitem vna hac differentia, quod cum flatibus sit. Nam etsi hoc præcipuè tympanitidis sit, est etiam & ascitis. Nam nō potest tam multa aqua, sine vllis flatibus esse cōclusa. Sed hoc habeat vt cunque, modō intelligas quosdam esse, qui toto corpore tumente & albidū sint velut pituita referti, aliis quibus in ventre intra peritonæum est plurimum aquæ & flatus aliquid: alios quibus est flatus plurimum, aquæ exiguū, aut fortasse etiam nihil. Vidimus enim ex aperto cadauere nihil aquæ exire, sed crasso flatu expirante, totum repente ventrem detumescere. Quod dicit, hypofarcā, seu anasarcam, seu hypofarcidium hydropem (nam his omnibus significatur res eadem) vitari non posse, si semel aggre diatur, quasi hic sit periculosissimus, nō probō, nam re vera omnium sapiſſimē curatur, & ex minori corruptione nascitur, vel hoc argumēto, quod reliquas hydropis species solet antecedere. Quod dicit, eum qui curetur facillimē, indigere magna facilitate, maximē pbo. Nā ferē est omnis hydrops, nisi in initio consistat, incurabilis. Curationem videtur mihi tradidisse optimā, præter pauca quædā quæ calumniæ vidētur parere. Dicit illud quidem optimē (summum enim hac in re consilium est, quodq; sæpe solum fuit satis.) Quam minimum bibat, & q̄ plurimum laboret: nimirum ita absumitur aqua, q̄ propositus præcipuè esse debet scopus. Vanum etiam hīc sit, si quis velit neglecta aqua, hepatis, aut lienis, aut vteri, aut ventriculi (ex quacunq; harum partium malum inceperit) attemperantiā studere. Nam immanente aqua attemperari non possunt, & hac absumpta, quietiam dum absumitur, ipsa partium natura emēdat intemperiem. Accedit quod eisdem medicamentis vtrunq; fit. Vt mur enim fomentis, quæ viscera calfaciunt, & aquā absumunt. ob hæc dicit, curari debere hoc malum tolerantia, laboris scilicet & exercitationis, fomentis ventri admotis calidis & siccis, & temperantiâ, scilicet vt temperet à petu. Eundem scopum intuens præcipit, vt sicca & acria edat. Sicca certē debet accipere alimenta, & assa potius quàm elixa, ga totus victus siccans esse debet: de medicamentis vero præcipuè loquitur, quia dicit sicca & acria: acrimonia enim in cibis non desideratur (quorsum enim vities corpus, & replas viceribus, quæ in hydropico non sanescunt) sed in medicamentis, vt sint hydragoga, maximē autem vt valenter diuretica: horum enim est magnus in hydropicis vsus, quod insinuans dicit, nam ita minget plurimum, & valebit. Atqui Galenus 3. de Temperamentis iuxta hoc præceptum dicit hydropicos multū solere iuuari medicamento, quod paratur ex cantharidibus. Illud fortasse cuiquam non placebit, quod suillam carnolam aceto elixam præstat, vt possit sustinere assiduas inambulationes. Certē si posset hanc ægrotus coquere, nullus eligi præstantior in hūc vsū posset, quia est cibus firmissimus, neq; si hæc sumenda sit, melius parari possit, q̄ pinguedine spoliata (hoc enim dicit carnosam) & in aceto cocta amittit humiditatem nimiam, qua his erat noxia. Itaque quia duplex huic carni vitii erat, incoctilitas & humor, illud emendat elixatio (ægrius enim coquuntur assata) hoc acetū. Nihilominus timētes ne non possint tunc à debiliâ homine ex carnes coqui, dabimus plerunq; alias coctu faciliores, etsi minū firmas, illud tñ veri habet hæc sententiæ pars, quod cui

tui ex sint consuetæ, vt ob id nō diffidas coqui posse (scilicet valet plurimum consuetudo) nullas possis ad laborum tolerantiam vtilius tribuere, neque ad reliqua cum minori noxa, si ita parentur. Illud quoq; Galen. displicet quod mittere iubet sanguinem in his, cum vt ille affirmat, in hypofarca solū mitti aliquādo possit. Sed cum Hippocrates dicat, si ætas vigeat & robur adsit, & Galen. hæc duo cum morbo magno statuat mittendi sanguinis scopos, non potest non subscribere huic sententiæ, nisi neget hydropem morbum inagnum esse. Illud vnum possit dicere, non posse fieri vt huic morbo laboranti robur adsit, atque ita frustra hoc esse ab auctore scriptum. Morbo quidem valde progresso ego ita puto: sed neque incipiente malo, puto affuturas vires pro magna missione sanguinis, sed pro exigua, aut etiam mediocri, non videtur inopinabile, præcipuè cum malum non ingruerit paulatim intemperatis partibus, sed affatim suffocari incipiente calore à suppressis menstruis, aut hæmorrhoidibus, aut euacuatione alia consueta, aut intermissa exercitatione, quo sanè causa missio sanguinis proprius expetitur. Tunc temporis necessarium, arbitror, sit pro modo virium sanguinem auferre, ex brachio sanè non semper, nam ob menstruas euacuationes aut hæmorrhoidas ex talis melius extrahitur, sed ille respexit hypochondria, quorum peculiariter affectio hæc est. Cucurbitularum siccarum creber vsus potest his esse vtilis, eadem ratione qua calida & sicca fomenta. De sectione hydropicorum, quam paracentesim vocabāt, dubitatum est ab antiquis, an fieri aliquando debeat, aliis affirmantibus, velut extremum remedium esse tentandam, aliis negantibus, quod frustra tentari videatur. Hippocrates insinuat faciendam, quando quidem iubet cauere, ne vniuersim effluat aqua, ob id, si quando faciendā, ita tamen vt non possit tota aqua, neque magna eius pars simul effluere. Fit ad ile dextrum aut sinistrum, nullis muscutorum abdominis fibris transversim sectis, sed sciorum vnoquoq; secto inter fibras secundū longitudinem, quandoquidem ita eo loco positi sunt obliqui & transversi, vt superioris sectio, cum sectione inferioris, figuram faciat. x. alij puncturis tantū vtuntur in scroto, qui his etiam tumet. Ego ne hoc quidem vnquam feci, sed sparsim per femora & ventrem scarificationib. non valde profundis vtor, quia enim vlcera his non sanescunt, satis quidem refudat per eas aquæ quantum ferre possunt, atq; aliquando etiam plus.

Οκόσι καιλίας τὰς κάτω θερμάς ἔχουσι καὶ δερμεία τὰ ὑποχωρήματα, καὶ αἰώματα δὲ ἐρχεται, ὑπὸ πωτήξει αὐτίκοισιν, ἡ μὲν δὲ μωαποῖ εἰσιν, ἐλλεβόρω τῷ λυκῶ ἀντισπᾶται. ἡ δὲ μὲν, ὁ χυλὸς τῶν σιτανίων πυρῶν, παχύς, ψυχρός, καὶ τὸ φάκιον ἐν τῷ, καὶ ἀρποι ἐγκρυφία, καὶ ἰχθύες. πυρεσσοντι μὲν ἐφθῆ ἀπυρέτω δὲ εἰσιν, ὅπῃ. καὶ οἶνός μελας ἀπυρέτω, ἡ δὲ μὲν, ὕδωρ ἀπὸ μεσσηλων, ἡ μύρτων, ἡ μῆλων, ἡ ἕων, ἡ φοινικοβαλανῶν, ἡ οἰαίνης ἀμπελικῆς. ἡ δὲ μὲν πυρετὸς μὲν ἔχει, καὶ εἰσὶ φοιέωσι, γάλα βόφον θερμὸν ὀλίγον τὸ πρῶτον, ἐπὶ τῷ προσπιγωγῆς πλεόν, καὶ λίνα σπέρμα, καὶ πύρρον αἰλφίται, καὶ τῶν αἰγυπθίων κυάμων ἐξελῶν τὰ πῖ-

καθ' αὐτὰ λεπτοῦς καὶ ἐπιπύσων, πινέτω. καὶ ὡς ἡμιπαγία ἐδιδίετω ὅπῃ, καὶ σερμίδ' αἰν, καὶ κερύρον, καὶ χόνδρον ἐφθῆ ἐν γάλακτι, ἐφθῆ ψυχρὰ ἐδιδίετω καὶ τὰ τῆσιν ὅμοια καὶ πῶτα καὶ ἐδὲσ' μάλα προσφερέτω.

Qui ventres inferiores calidos habent, & acres deiectiones atque inæquales subeunt, à colliquatione ipsis, siquidem valentes fuerint, helleboro albo reuellerē: sin minus, succus tritici frumentacei crassius & frigidus, & ex lente cocta edulium, & panes suboneritij, & pisces febricenti quidem elixi, non febricenti vero assa. Et vinum nigrum febre carenti: si vero non, aqua ex mespilis, aut myrtis, aut pomis, aut sorbis, aut palmulis, aut vitium ananthe. Si vero febris non fuerit, & vexent tormina, primum quidem lac asinum paucum, deinde paulatim plus, & lini semen, & triticea polenta mixta hordeacea & fabarum Aegyptiarum eximēs amaras partes, & spargēs potui da, aut oua semicocta comedat assa, & similia, & milium, & chondrū in lacte coctū. Cocta hæc & refrigerata edat, & his similia, & pocula & edulia ingerat.

Meritō censet Galen. colliquationē dici hīc non veram & propriē vocatam liqueſcentiam, sed vltionem succorum. Ventres inferiores haud dubiē vocat hīc intestina, nam cum horum affectione calida sunt deiectiones acres & inæquales: & horum affectio desiderat eam quā tradit curationem. Si enim ad thoracis ventres dicerentur nunc ventres inferiores, ventriculus etiam intelligeretur in affectis partibus, eo verō affecto nihil minus faciendum, quā reuellendum helleboro albo, inō vomitio quæ helleboro albo ciceretur, nihil minū quā reuulsio esset: siquidem esset euacuatio per partem affectam. Itaque affectio cuius curationem nunc docet est diarrhœa biliosa patientibus intestinis calidam intemperiem. Fieri verō potest vt fluxio cœperit à redundantia, & ea ipsa calorem intestinorum pepererit, aut vt calor horum influxione in atraxerit & exurat & quodammodo erunt intentiones curationis eadem, quodammodo etiam diuersæ. Nam vnde cunq; cœperit fluxio, deponenda, si fieri possit, est redundantia mali succi. atq; refrigerandum, & mordacitati succorum occurrendum & suo tempore adstringendum. Verū si calor intestinorum fluxionem ciuerit, refrigerationi studendū magis, si redundantia, euacuationi. Porro magna curationis differentia prodit ex caloris qui intestinis sit, vehementia, aut mediocritate. Si enim maximus calor sentiat in ventribus inferioribus, tentatos esse eos phlegmone aut erysipelate suspicio est, ac p̄inde vitanda est expurgatio per inferna, & reuellendum vomitione: si vero febris non fuerit, in ventribus scilicet inferioribus, hoc est, exultio magna eo loci, expurgatio per aluum inolienda est. Constat verō harum intentionum primam esse debere quæ euacuandi, secundam quæ obtundendi acrimoniam & refrigerandi, postremam quæ adstringendi. Interim toto morbo vtendum cibis siccis, & concoctu facilibus. Horum omnium materias

recenset hoc loco Hippocrates, quanquam vtendi occasiones non admodum distinxit. Oportet tamē eas accipere secundum communia præcepta: qui igitur, inquit, ventres inferiores calidos habent, & subeunt acres deiectiones & inæquales à colliquatione, hoc est, ab exultione. Acres certè quia vitæ, inæquales hanc ipsam ob causam. Concoctio enim est quæ æqualitatem substantiæ parit in omni excretionē: incoctio inæqualitatem, siue frigore siue vitione incoctio fiat. Si (inquit) valentes fuerint vires, helleboro albo reuellere oportet, vomitu scilicet. Hoc enim est reuellere: velut etiam ob ventriculi in morbo clystere vti. Duo tamen adesse postulat, & vt ventres inferiores calidi sint, & vt vires sint valentes, alioqui abstinendum ab helleboro, vtendumq; vomitoriis minoribus, & transeundum ad alia. Sin minus (inquit) succus tritici fumentacei crassus & frigidus hic succus est quem amyllum vocant, cuius hac in affectione est maximus vñus, quia obtundit acrimoniam, & crassitudinem affert iucis, & obturat, hæretq; partibus. Iubet verò accipi frigidum ex aliquo succo, vt simul occurrat calori partium: Et ex lente cocta edulium: hæc enim eadem facit lens, & præterea adstringit. Et panes subcineritij: pro his vti solemus pane ad ignem tosto, aut bis cocto, vt siccet scilicet. Et pisces (inquit) febrienti quidem elixi, non febrienti asis. Pisces scilicet probi & concoctu faciles, asis quidem ne humectent, quod tamen si fabricitet homo, ferèdum est, quia victus humidus fabricitetibus conuenit. Potus verò sit febre carenti vinum nigrum, febrienti verò aqua ex mespilis, aut myrthis, aut pomis huiusmodi, aut sorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe, hoc est primis racemis vuarum immaturarum. Hæc omnia adstringendi gratia dantur. Videtur repugnare sententiæ Hippocratis, qui hoc ipso libro dixerat, cum alius humida est in febribus, vtendū potione vinosiori magis quam adstringenti. Sed intellige iuxta peculiare in vnoquoq; indicationē, faciendum esse hoc aut illud. Cum mens est ad vias alias deriuare, satius sit vti vino albo, cum adstringere, nigro & austero. Fieri verò potest vt in diuersis ægrotis eis vtamur, albo, cum ex toto corpore confluit bilis, & bona pars iam consumpta est, alioqui enim non cum minori periculo pellitur in vrinæ vias: nigro cum intestinorum laxitas parit diarrhœam: Sed & in eodem ægrotō potest esse vtriusque vñus utilis, albi primū vt materia aliō deriuetur, postremò nigri, vt alius adstringatur, aut pro hoc, si febris vini vsum prohibeat, aquæ in qua sit coctum aliquid adstringentium. Si verò (inquit) febris non fuerit, hoc est, ardor intestinorū qui prohibeat expurgationem, & vexent tormina intestinorum, primū quidem lac asininum paucum, deinde paulatim plus. Paucum quidem primū, ne lædatur ventriculus repentino vsu, deinde plus, vsq; dum, vt dixit paulo antè, alius soluatur, seu potius expurgetur copiosè corpus. Postquam verò expurgatum satis sit, ad attemperandum partes, & obtundendam acrimoniam, cibis & potibus vtendum quæ id possint præstare, cuiusmodi semen lini coctum, & in potu polenta triticea cum hordeacea, & ex fabis Ægyptiis dempris partibus amaris, quippe quæ sunt calidæ & mordaces. In cibis oua recentia, asina, semidura, & similia, & inilium, & chōdrus coctus in lacte. Nam hæc sistunt fluxiones, humiditatem sic-

cant, acrimoniam mitigant, feruorem partium temperant.

Τῆς Διατητικῆς ἐστὶ μέγιστον ὡς ἀποδείξει καὶ Φυλάσκειν, ὡς περ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι ἀρρώσθησιν, καὶ τὰς ἐπιτάσεις τῶν πυρετῶν, καὶ τὰς ἀνέσις, ὡς τε εἶναι καὶ τὴν Διαπεφυλάχθαι, ὅς τε μὴ δῖαι τὰ σπυρὰ προσενεγκῆν, καὶ ἀσφαλέως ὅς τε δῖαι προσενεγκῆν, εἰδὲν αἰ. ἐπὶ δὲ ὀξέτων πλείον ἀπέχων τῆς ἐπιτάσει.

Eius medicina que victum instituit, maximum est, animaduertere & obseruare vt in acutis, etiam in longis morbis, & intentiones februm, & inclinationes, vt occasiones obserues, cum non oportet cibos offerre, & tunc cum oportet offerre, scias, atque etiam cum plurimum absunt ab intentione.

Quanti momenti sit in morbis omnibus, præcipue acutis, cibum tempestiuè offerre, & cauere februm exacerbationes, hinc intelliges, quod cum plurima alia non exigua soleat Hippocrates simpliciter docere, huic præceptioni semper addit aliqd quo eius momentum commendetur. Hic enim dicit διατητικὸς μέγιστον ὄναι, id est, maximum præceptum totius medicinæ diateices est: primo libro huius operis in calce dixit, καὶ νομίζω, μέγα δὲ ἀποδεικνύει τὸν καιρὸν, id est, existimare oportet, plurimum posse, seu magnam vim habere, occasionem cibi exhibendi. Quo loco hanc sententiam satis explicuimus, vt non opus sit nunc noua enarratione: satis erit vt euadat apertissima, verba vt maximè expedit, disponere: hoc scilicet modo. Eius medicinæ quæ victum instituit, maximum est, animaduertere & obseruare, vt in acutis, ita etiam in longis morbis, & intentiones februm & inclinationes, atque etiam tempus quo plurimum absunt ab intentione, hoc est à paroxyfino. vt obserues occasiones dandi cibi, & scias quando non oportet cibos offerre, & quando oportet offerre, & tunc offerri possunt.

Εἰδὲν αἰ. ὅτι κεφαλαιαὶ καὶ ἐκ γυμνασίων, ἢ ἀγῶνων, ἢ πορείων, ἢ κωπηλασιῶν, ἢ ἄλλων πόνων πόνου ἀκαίρως, ἢ ἐξ ἀφροδισίων, τὰς ἀρρώσθεις, τὰς βραχυχάλες, τὰς ἀπλωδάς, τὰς λειφαίμας, τὰς πνευματώδεις, τὰς ξηρὰ βήσοντας καὶ διψώδεις, τὰς φουσώδεις, φλεβῶν ἀποληψίας, ἐντεταμένους ὑποχονδριαὶ καὶ πλοσά, καὶ μετὰ φρενον, τὰς ἀπονεαρκαμύνας, καὶ ἀμαυρὰ βλέποντας, καὶ οἰσιν ηχοῖ τῶν ἁγῶν ἐμπύησι, καὶ τῆς ἐρήθρης ἀκρατίως Διακειμίας, τὰς ἰσχυρὰς, καὶ ὡν αἰ κελιά, ὡς αἰσθῶν καὶ αἰμορραγέοντες ἐκ πόνου ἢ καθ' ἑδρῶν σφοδρῶς, ἢ ἐν ἐμφυσημασιν ἐόντες, καὶ πόνου αἰ τῶν ἐπιτελέσει σφοδρῶς, καὶ μὴ ἐπικρατέωσι. τῶν τοιῶνδε μὴ εἶναι φαρμακεύειν. κίνδυνόν τε γὰρ εἶναι καὶ εἰδὲν ὀνήσει. τὰς τε δὸς τῶν τομάτων ἀπυλλάξιας καὶ κρίσιος ἀφαιρήσει.

Agnoscere autem oportet eos qui dolent capite, vel ob exercitationes, aut cursum, aut itinera,

nera, aut venationes, aut aliquè alium laborem importunum: aut ob venerea: decolores, rancos, lienosos, exangues, spirituosos: & siccum iusientes: & siticulosos: & venarum interceptiones: distentos hypochondriis, lateribus, & septo transuerso, & torpentes, & obscurè videntes, & quibus aurium tinnitus est molestus, & qui secundum urinariam viam imponentes sunt, ictericos, & quibus venter cruda egerit: fundentes copiosè sanguinem ex naribus, aut secundum sedem, aut in status redundantia existentes: vel labor ipsos vehemens exercet, & non saperuicerint, horum nulli pharmacum dederis, periculum enim habebis & nihil iuuabis, & spontaneas permutationes & iudicationes tolles.

Facile adducor vt credam orationem hanc Hippocratis non esse, sed cuiuspiam alterius minùs exacti auctoris, quia vt in quouis morbo, eorum quos recenset, datur aliquando inutiliter pharmacum, ita nullus eorum est, qui non possit aliquando pharmacum curari. Tales verò sunt alij quibus morbi, quos comitari potest cacochymia. Non est autem congruens doctrinæ ratio, de quodam aut quibusdam affirmare, quod pariter dici possit de quibusuis: neque prohibere quasi vtile nunquam esse possit, id quod potest aliquando esse noxium: id verò disertè satis explicuit Galen. Illud vnum videtur dignum Hippocr. quod in calce orationis dicitur, noxas scilicet pharmaci malè exhibiti, esse periculum citra conferentiam, & permutationum ac iudicationum quæ sponte fieri solent, sublationem. Si enim viribus non satis constantibus datur, periculum mortis est, ex euacuatione sine conferentia & tolerantia facta: si verò constet, & hac solū in re percatum sit, quod intempestiuè sit exhibitum, velut si citra concoctionem aut turgentiam, non in tam apertum inciditur periculum, tamen tunc quoque producuntur morbi, ac si quæ permutationes aut iudicationes instabant, prohibentur.

Ην δὲ αἷμα τι συμφέρει ἀφαιρέειν σερῶν πᾶσι περὶ ποιείειν τὴν κοιλίαν, καὶ ἄτως ἀφαιρέειν καὶ λιμοκλονέειν, καὶ οἶνον ἀφαιρέειν αὐτῶν. ἐπιτα τῆ Διαίτη τῆ τροφῆς, καὶ ἐπιταίει αὐτῶν, καὶ πυρεθῆσιν ἐνίκμοισιν θεράπεια. καὶ δὲ σὺ κατὰ πυκνὸς ἢ κοιλίῃ δροκῆ εἶναι, μαλθακῶ κλύσματι ὑποκλύζε.

Si autem cuiuspiam sanguinem confert auferre, ventrem firmare oportet, & ita auferre, & in mediam præcipere, & vinum ipsi auferre, deinde victu conuenienti vti, cetera fomentis & infusionibus curare, si autem densus venter tibi esse videatur, molli clystere subluere.

Hæc sententia verissima est, & Hippocr. digna. Considerandum enim cum sanguinem auferre cuiuspiam volumus, quo pacto habeat venter inferior, & si laxus sit, & fluat, firmandus prius est, si fieri possit, ne fluente aluo & misso sanguine vires præcipitentur: sin autem sit siccus, humidandus est prius

clystere humido, ne si quid vitiosum ventre detinetur, distribuatur, raptum in venas, & venter siccescat magis. Vnde constat, vt superius hoc ipso libro indicauimus, aliquando clysterem esse iniciendum ante missionem sanguinis, non semper iam misso. Quæ de victu eorū quibus missus iam sit, dicit, consentanea etiam sunt. Nimirum non mox reficiendum copiosè, vt vulgus putat, quasi, vt dicebat Medicus Cnido, sit mox exequandum, sed inediā præcipere, & vinum auferre, non quidem nimis, sed his verbis significatur paulatim esse postea reficiendum. Quia si copiosè datur cibis recens euacuato, malè coquetur, & distribuatur incoctus: Vinum verò caput eius faciliè tentabit. Expedit igitur à recēs misso sanguine, dare cibi minus, eiusq; tenuioris: & vinum aut nullum, aut dilutius solito, deinde conuenienti victu vti, hoc est, sensim augere. Cætera (inquit) fomentis & infusionibus curare, non quidem quod omnes quibus missus sanguis sit, fomentis & infusionibus indigeant: sed id dicit, insinuans abstinentiam iam inde à maximis auxiliis esse, sed minoribus his vtendum si opus sit, ac res ita postulet.

Ην δὲ φαρμακεύειν δόξῃ, ἐλεβόρω ἀσφαλέως, ἀνὰ κάθαρσιν. κατὰ τὴν μὴ δὲ τῶν τοιῶνδε. κρεμπῆς ἢ ἐς ἄρῃσιν, καὶ ἐς ἰδρωτῆς, καὶ ἐς ἀσπίδους ἀγῶν, καὶ τρέχει ἢ ὄχλω χροῖο, ἵνα μὴ πυκνώσῃ τὴν ἐξίν. καὶ δὲ κλινοπέτης ἢ, ἄλλοι τρεβέτωσαν αἰτίν. καὶ μὲν εἰ τῶν θύρησι ὑπὲρ τῶν φρενῶν λύπη τὸ πάθος, αὐτὸν ἀνακαθίσειν ὡς πλείστακις. Ἐὼς ἤκησεν προσκλινοδῶσαν, ἐς ὅτε δμωαπί εἶσι. καὶ καθίζοντα ἀνατρέψειν πολλῶν χρόνον, πολλῶν θερμῶν. καὶ δὲ ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ ὑπὸ φρενῶν ἴσχει τὰ ἀλγήματα, ἀνακείδων συμφέρει, καὶ μὴ δὲ εἰς κίνησιν κινέειται τῶ τοιῶνδε σώματι συμφέρει, ἐξω τῆς ἀνατρέψει.

Si autem medicamento opus sit, helleboro tuto sursum purga, deorsum verò talium neminem. Optimum autem est si vrinæ cieantur, sudores prouocentur, & inambulent, & tranquille ita sese perfricent, vt non densiorem reddant habitum, si autem in lecto decumbat, perfricent eum alij. Atq; si in thorace supra septum transuersum infestet eum passio, resideat sepe, & quā minimè reclinet dum vires valeant, & sedentiè calido multo, multum temporis fricent: si autem aluo inferna sub septo transuerso habeat dolores, iaceat (conuenit enim) nullòq; pacto corpus moueatur, præter fricationem.

Haud dubiè hæc dictio est mutila, deestque caput. Quandoquidem quasi de certo quopiam seu morbo, seu ægrotō, hæc dicuntur, non constat autem de quo. Itaq; est hoc fragmentum, quo de qua affectione agatur, constare non potest, neq; verò dici quippiam nisi diuinando, quid autem miri tam multis seculis vitiatos esse veterrimos codices?

Τὰ δὲ ἐκ τῆς κάτω κοιλίης λύματα δὲ ἔρων ἐς ἰδρωτῶν, καὶ ὀλιγῶν μετρίως, ὑπὸ αὐτοματισμῶν λύεται τὰ σμικρὰ. τὰ σφοδρὰ δὲ πονηρόν. οἱ πρῶ-

ποιῶν ἢ ἀπολλυμένων, ἢ ἀπὸ ἄλλων καλῶν, ἢ γίνον-
των ὑγιᾶς, ἀλλ' ἀποσηρίζει τὰ τοιαῦτα τροφῆ.

Quæ verò ex inferna aluo soluntur per u-
rinas & sudores, si sponte delabuntur mediocri-
ter, quæ parua sunt, soluntur, uehementia ve-
rò prauum. Tales enim vel intereunt, vel sine
aliis malis sani non fiunt, sed confirmantur quæ
huiusmodi sunt.

Hæc sententia est Hippocr. dignissima si quæ a-
lia, tamen si à Galeno negligitur, vt quàm plurimæ
aliæ. Esse autem qualem dixi, ex enarratione intel-
liges. Ex aluo solui, non de morbo dicitur, sed de
deiectionibus, quasi dicat, quæ ex aluo soluta eu-
cuantur. Itaque dicit, quæcunque euacuatur ex
aluo, aut per vrinas, aut per sudorem, intellige aut
per quæcunque aliam euacuationem (satis enim sit
tres recensuisse) si sponte exeunt quantitate medi-
ocri, soluendis quidem morbis paruis sunt satis, me-
diocria enim pro mediocribus sunt magna præ par-
uis: verum si mala sint uehementia & euacuaciones
mediocres, prauum signum est. Quia sunt decreto-
ria, non iudicantia. Talia verò, vt 2. Epid. dicitur, si-
gnificant mortem aut difficile iudicium: difficile
autem iudicium est, prorogari malum, aut habere
multas permutationes. Igitur tales quibus scilicet
per morbos uehementes, euacuaciones fiunt tantum
mediocres, vel intereunt, vel sine aliis malis sani non
fiunt, sed confirmantur quæ huiusmodi sunt, id est,
insanabilia fieri consueuerunt.

Πομα ὑδρωπῶντι. καθαρίδας τρεῖς, ἀφελῶν
τῶν κεφαλῶν ἐκάστης, καὶ πόδας καὶ πτεροῖ, τρεῖς
ψας ἐν τρεσὶ κύβοις ὕδατος τὰ σώματα, ὀκτώ-
παν ἢ πονεὶ ὁ πῶν, θερμῶν βρεχέτω. ὑπαλειψά-
μεν δὲ πῶν, νηὶς πινέτω, ἐδίετω ἄρτους
θερμῶν ἐξ ἀλείφατος.

Poculum hydropico: cantharidas tres, aufe-
rens caput cuiuscunque, & pedes, & alas, tere, in
tribus cyathis aque. Cum autem laborauerit bi-
bens, calido perfundatur, inunctus verò prius.
Ieiunus autem bibat, comedat autem panes ca-
lidos ex pinguedine.

Vfus cantharidum faceret admodum docet Ga-
lenus quàm sit periculosus, narrans Medicum quen-
dam audacem, duos interemisse, datis alteri corpo-
ribus sine capitibus, alis, & pedibus, alteri his solis
sine corporibus. Cum enim dubitaret, an hoc loco
præcipiat auctor auferre caput, pedes, & alas, quasi
sine his, corporibus solis sit vtendū, an quasi ea sine
corporibus sint terenda & potanda, vtrunque ex-
pertus, vtroque poculo hominem occidit. Itaque vt-
cunque cantharidibus vtaris, periculum maximum
affert ægroto. Nihilominus Galen. tertio de Tem-
peramentis, & tertio de Simplicibus, commendat
cantharides ad hydropicos iuxta hanc Hippoc. sen-
tentiam, verum modum vtendi temperat, his locis,
& vndecimo de Simplicibus, quo etiam loco mul-
tos alios cantharidum vfus docet: sed quod ad po-
culum pro hydropicis attinet, prudenter admodum
docet, negans ipsas cantharidas solas potu dandas,

A neque corpora sine extremis particulis: neque has
sine corporibus, neque verò vtrisque partes simul,
sed vtendum medicamento composito ex cantha-
ridibus, quo & exiguum admodum cantharidum
portionem dosi medicamento respondere, & eas a-
liis rebus admodum emendatas esse ait. Nunc in of-
ficinis nullum medicamentum ex cantharidibus
compositum asseruatur, tamen potest facile com-
poni ex diureticis mitioribus, cum pulueris earum
exigua admodum parte. Galen. vnica dosi centesi-
mam drachmæ partem affirmat citra periculū dari
posse, plus etiam dari tutò nullibi dicit, neque im-
merito, est enim cantharis in corrosiuis venenis.
Puluis paratur Galeno ex totis cantharidibus cum
alis etiam & pedibus, quia ab aliquibus putantur
hæc extrema esse alexipharmaca corporum, quasi
igitur corpora sine his sint futura nimis venenosa,
& hæc sine corporibus inefficacia, vtraque accipit.
Porro parat puluerem ex cantharidibus inuentis
in frumento, & habentibus lutea cingula transuer-
sim in alis, & suffitu aceti acerrimi necatis. Itaque
hic auctor haud dubiè nimiam dosim venenosi me-
dicamenti præbet, & caput, pedes & alas auferro
non admodum vtiliter iubet, videtur autem vio-
lentissimi medicamento vsum, reliqua vtendi ratio
ne velle corrigere: nam ex aquæ cyathis tribus, hoc
est quatuor vnciis cum dimidia dari vult, & cum la-
borare cœperit angiquè ob epotum pharmacum, in-
ungi oleo, & perfundi calido balneo, & vt ieiunus
bibat, hoc est, ante alios cibos potionem aliquam
idoneam accipiat, vt aquæ aut diluti vini, aut tenuis
is piffanæ cremoris, deinde comedat panes calidos
ex pinguedine: nimirum hæc omnia mitigant, &
mulcent acrimoniam. Minus autem efficacia viden-
tur mihi esse hæc, quàm vt illis sisus quis, medica-
mentum adeò periculosum propinare debeat. Cen-
seo sine vilo malo posse hominum genus canthari-
dibus carere ad potiones, nam ad vngues pfora-
das, & ad lepram, & putrescentia vlcera, cum aliis
idoneis ceratis & emplastris, eis vti censeo esse vti-
lissimum.

Γράμμον. ὀπὸν συκῆς ἐν εἰρίῳ προσθεῖναι εἰς
πῶν τῶν φλεβῶν, ἢ πινύτω συσπρέψαντα ἐμβήσῃ
ἐς τὸν μυκήθηρα, ἢ χαλκίπιδος τῶν διακλύων προ-
σεσπασσάμενον, πῶσον. καὶ ὄν χόνδρος ἐξω-
θεν προσπέσειν ἐκατέρωθεν. καὶ τῶν κοιλίῶν λύσον
ὄν γάλακτι ἐφθῶ. καὶ τῶν κεφαλῶν ξυρῶν, ψυ-
κτικὰ πῶσφον, ἢ ἐν ὄρη θερμῇ γίνεται.

Sanguinem suppressens. Succum fici in lana
intrò ponere ad venam. Vel coagululum inuolu-
tum in nares mittere: vel chalcitum digito con-
treclans preme, & cartilagines exterius compri-
me vtraque, ex parte, & aluum solue lacte asinae
cocto, & caput rade, adstringentia exhibe, si an-
ni tempus calidum sit.

Sanguinis fluxum ex naribus curare docet: tria
priora auxilia sub deunctione dicens, succum fici
in lana, vel coagululum inuolutum, vel puluillū chal-
citis digitis pressum in nares indere: reliqua ad-
dit vtens particula coniungendi, dicēs, & aluū solue
lacte asinae, & raso capite adstringentia appone,
præcipuè si tempus anni calidum sit, quia cum hæc
adstrin-

adstringentia repercutiendi gratia admoueantur, A
frigida etiam sint oportet. Nimirum tria priora e-
iusdem generis sunt remedia & facultatis similis,
adstringētis scilicet, coagulantis & exurentis. Om-
nia enim ea acrimoniam habēt, chalcitis maiorem,
mox lac fici, sed & coagululum aliquam: omnia etiā
coagulant: coagululum quidem maxime, mox lac fi-
ci, sed & chalcitis, non nihil: & adstringunt omnia,
maximè chalcitis, mox coagululum, deinde & lac fici.
Omnibus autem his facultatibus silitur sanguis
quia coagulatum ipse sibi obturat porum, qui adstri-
ctio & corrugatione, quam exultio facit, conclu-
ditur. Comprimere vtraque ex parte nares iubet, cū
voles puluerem chalcitidis insufflare, vt ita magis
omni parti interiùs adhæreat. Alui solutio ex lacte
asinae, ita verò & ex alio quouis tali medicamento,
& capiti raso adstringentium admotio, alterius ge-
neris medicamenta sunt, quæ proinde simul cum
prioribus, aut eorum aliquo agi debent. Non enim
quia retrahendi causa aluum soluis, & capite repel-
lis, ne à toto corpore recipiat, non vteris etiam to-
picis ad ipsas nares. Quod hic fluente sanguine iu-
bet aluum asinae lacte soluere, cum non ita pridem
dictum sit, eis qui fundunt copiosè sanguinè ex na-
ribus, pharmacum expurgans non esse dandum, ni-
hil moror: primum quidem quia eam sententiam
Hippocr. non esse censuimus: deinde quia fortassè
auctor ille quisquis fuerit, noluit prohibere qualē-
cunque alui solutionem, sed per pharmacū uehemen-
ter purgans, quale certè lac non est.

Σησαμοειδὲς αἶω καθαίρει, ἢ πόσις ἡμιόλιον
δραχμῆς ὁ σταθμὸς ἐν ὄξυμελίτι περιμυκνόν. Ξυρῆ
μισγεται ἢ καὶ τοῖσιν ἐλλεβορίοις. καὶ ἡσόν πῆγῃ, τὸ
τρίτον μέρους τῆς πόσιος.

Sesamoides per superiora purgat sesquidra-
gma ponderis tritum & potu datum. Miscetur
autem veratris, tertia parte potionis, & mi-
nus suffocat.

Iam perit ductus huius libri. Sparsum iam ac ci-
tra ordinem sunt scripta hæc, velut ex diuersis car-
tis compilata. Hæc affert vetustas, mihi verò placet,
nihil ommittere, sed singula seorsum expendere, vt il-
la scripta occurrunt. Præscripta oratio continet ni-
hil aliud quàm syngraphas duas potionum vomito-
riarum, nullius certè iam vsum, & quia sesamoi-
des desideratur, & quia nullus iam est nostro secu-
lo Medicus, qui in tanta tutiorum medicamentorū
abundantia, quam ipsum tempus attulit, his tam
periculosus vti velit. Prima syngrapha ad vomitu
purgandum. R. Sesamoidis tritæ sesquidragmam
oxymelitis cyathos tres, seu vncias iij. & semissem
fiat potio: secundam R. vtriusque hellebori & se-
samoidis partem vnam, fortassè obolum vnum,
oxymel aut mulsæ quod sufficit, fiat potio. Diosco-
rides cum solo albo miscet, at qui sanè ita fuerit ma-
gis vomitorium medicamen. dicit libro 4. cap. 147.
quod est de sesamoide, datur tritum ad bilis pitui-
tæque deiectionem quantum tribus digitis capi-
tur, addito veratri albi sesquibolo, ex aqua mulla.

Ridiculum verò tam uehemens medicamen-
tum digitorum apprehensione
mensurare.

Τερχώσιος ὑποθῆς τὸ ῥάμμα, τῇ βελόνῃ τῇ
τὸ κύμα ἐχέσει, καὶ τὸ ὄξυ τὸ αἶμα τῆσιν τῆ βελ-
φάρῃ ἐς τὸ κάτω διακνητήσας, δὲ καὶ ἄλλο ὑπο-
κάτω τῆσιν ἀναπεινας δὲ τὰ ῥάμμα, ῥάψον καὶ
κατὰ δὲ εἰς αὐτὸν ὑποπέση, καὶ μὴ ἰκανῶς ἐχθῆ, ἢ
δὲ μὴ, εἰ ἐλλείπη, ὅπισθω ποιεῖεν τὰ αὐτὰ.

Ad trichosim: cum subieceris filum acui ha-
benti foramen secundum acutum superne ten-
sionis palpebrae in infernam transmittens, quod
superius inferiori liga, & fila tendens colliga ad-
nec deciderint, ac si satis quidem fuerit, bene
est: si autem non, sed aliquid desit, hæc repete.

Trichosis seu trichiasis, est morbus palpebrarū,
quem nascuntur pili plures quàm expediat, & ex-
tra naturalem ordinem & positam, ac plerumque in-
tro versi, vt ledant oculos: huius chirurgicam cura-
tionem docet, quam eandem docuit Paulus lib. 5.
cap. 13. Est verò ea laqueum facere ex filo aliquo te-
nuissimo, vt equinae caudæ pilo, aut ex serico, & eū
iniicere in pilos qui præter naturam redundant, &
ita euellere, id quod repetere quoties opus sit, vsque dum
nullus superfit ita redundantium. Ne itaque intelli-
ge eum hic acui vti ad pungendam, aut traiciendā,
assuendāve aliquam particulam, sed solum ad cir-
cunducendum vti oportet filum, quod in rem tam te-
nuem laqueus iniiciatur. Atqui profectò neque hæc
arte est opus, facilius enim euelluntur forcipibus,
sed vtrunque euellantur, necesse est aliquid circa lo-
cum facere, ne renascantur, velut inungere sangui-
ne ranæ, aut admouere cinerem chamæleontis, aut
puluerem aluminis, aut aliquid huiusmodi, aut si
hæc satis non sint, locum vrere quàm fieri possit e-
leganter.

Καὶ τὰς αἰμορροΐδας τὴν αὐτὴν τρόπον δυνώσας.
τῇ βελόνῃ ὡς πιχύτατον εἰς τὴν εἰσπυρῆ ῥάμμα, καὶ
ὡς μέγιστον δόσιν ἵσας, ἀσφαλεστέρη γὰρ γίνεται ἢ τε-
ραπειῆ. εἴτε δόσιν πῶσον τὸ σηπῶν, χρεῖο. καὶ μὴ βρέ-
χε πῶν δόσιν πῶσον. καὶ αἰεὶ μίλι καὶ ἀλιμπινε, καὶ
μὴ πῶν ἀναλαβῶν ἐλλεβορίοις. εἴτε γυμνασέτω
καὶ διδρῆτω. γυμνασῆς δὲ τρεῖς ψαλλῆ δόσιν ὄρ-
θρος. δρόμος δὲ ἀπεχέστω καὶ μεθῆς. καὶ τῶν δελ-
μῶν ἐξ ὄξυμελίτι. ἐμῆτω δὲ δι' ἐπὶ ἡμερῶν, ἢ
τρεῖς ἐν τῷ μίλι. ἔτω γὰρ αὐτὸν ἔχει ἄρτε τὸ σώμα. οἱ-
νον δὲ κίρρον, αἰσθηρὸν, ὑδάρεα καὶ ὀλίγον πινέτω.

Hemorrhoidis simili modo intrudes in acum
crassissimum lane succida filum, & quàm maxi-
mum, ac colligabis. Securior etenim est huiusmo-
di curatio. Deinde comprimēs & putrefaciente
vteris medicamento, neque priusquam deciderit
irrigabis. Vnam semper relinque, & postea re-
fectis viribus purgabis helleboro. Deinde exerci-
tetur & sudet, & mane multum fricetur. Cur-
sum deuitet, & ebrietatem: & atria, præter ori-
ganū. Vomiat singulis septimanis aut ter in men-
se, ita enim habebit optimè corpus. Vinū autem
ruffum, austerum, aquosum & paucum bibat.

Hæmorrhoidas dicit simili modo curari posse, exceptas scilicet laqueo & compressas donec excidant. Iubet verò laqueum fieri ex filo crasso lanæ (vt arbitror) quò minori dolore afficiatur pars, quæ auoqui tantopere cruciatur, & confringi comprimiq; laqueo hæmorrhoidam, & ita contrictæ admoueri medicamentum putrefaciens, qualia sunt plurima metallicorum, & donec putrefacta hæmorrhoidis, atq; ipsum laqueum exciderit, irrigatione nulla vti, poitea verò vti irrigationibus, & temperantibus, vt decocto aliquo ex rosis, malicorio, gallis, aut aliis huiusmodi, ex aqua aut vino, vt videbitur. Cauendum interim est in corrosiui aut putrefaciētis admotione, ne partes aliæ podicis tangatur medicamine: quod chirurgi facere norunt munientes partes circumquaquam alio medicamine emplastro. Dicit tutiorem esse hanc curationem, intellige aliis chirurgicis quibus leccari aut vri solent, vt libello de Hæmorrhoidibus videre licet. Verum quoniam hæmorrhoidibus, antiquarum præcipue, curatio non est toti corpori secuta, sed eorundem malorum fuerit occasio, à quibus fluentes solent præseruare, qui sanè sunt grauisimi (nam & ab infania & aliis omnibus melancholicis) iubet si plures fuerint, non simul perferre omnes, sed vnam saltem relinquere, per quã vitiosus succus in eam partem iam solitus fluere, effundatur. Quod quidē dicitur iuxta sententiam Aphoristicam, duodecimum sextæ Sectionis. Verum neq; seruata quidem hæmorrhoidis sit satis vna pro multis, nisi interim victu & alia curatione feceris, vt corpus malis succis minus abundet, quod eatenus quidem possis perseverando facere, vt liceat tandem vnicam illam præseruaueras curare. Proinde iubet, vt refectis à curatione tantisper viribus, purgetur helleboro, aut alio medicamēto bilem atram educēte, deinde exercitetur tempestiue, sudet, & mane multū fricetur, his enim modis vacuatur corpus excrementis: vocat singulis septimanis aut ter in mēse: nam vacuat hoc quoque corpus, & reuellit ab hæmorrhoidibus. Cursum, & ebrietatem & acria omnia vitare iubet, & merito sanè, nam cursu ad sedem trahuntur excrementa, vini meracioris & reliquorum acrium vsu, mox irritantur hæmorrhoides, quibus alioqui solent irritari. Excipit origanum, quasi hoc, etsi acre, vtile tamen sit, quia arbitror, vt dicit Dioscorides, vacuat per ventrem atros humores, & ea ratione hæmorrhoidibus materiã detraherit, concedit paucum vini ruffi austeri, quibus si licet vinū aliquod alias ob causas sit necessariū: nam alioqui fatius sit ad eam rem aqua vti: Si verò omninoandum sit aliquod, fatius sit illud dari, quàm flauum, & acre quod pungat, aut nigrum etsi austerū quod crasso repleat sanguine.

Τοῖσι δὲ ἐμπύσισι, σκύλλης καὶ τριμύων κυκλίσκας, ἐψών ὕδατι. καὶ ὀποζέσαις εὐ μάλα ὀποζέσων. καὶ ἐπιχέας ἀλλοῦ, ἐψέ, ἕως αὐτῶν ἀπομοίω δὲ φθον καὶ μαλθακὸν φανῆ. ἔπει τριψάς λεῖον, σύμμιστο κύνινον πεφρυγμένον καὶ λυκάθησσημα. καὶ ἀμύγδαλας νεὰς τριψάς ἐν μέλιτι, ἐκλίβον δίδυ. καὶ ἐπὶ τῷ οἴνῳ γλυκῷ. ῥοφήματα ἢ μήκω νῦν τῆς λυκῆς ὑποτριψάς ὀκόνον λεκίσκιον, ὕδατι διὰς, σπηλαιῶν πηλματι ἀλδύρα ἐψησας, μέλι

ἐπιχέας, χλιερὸν ἐπιρροφείων, ἔτω διαγίτω πλὴν ἡμέρω, ἔπει ἐς τὰ ὀποζέσωντα λογιζόμενος, τὸ δὲ πνον δίδυ.

Purulentis dissectos scyllæ orbiculos in aqua excoque, aquamq; valde seruesactam effunde, aliamq; infunde & coque, vsq; dum tangenti percocti & molles appareant. Deinde ubi triueris, cyminum frictum misce, & alba sesama, & amygdalas nouas terens in melle, elegma tribue, & post hoc vinum dulce: forbitiones autem meconij albi terens quantum acetabulum in aqua loturæ farina recentis, diluū melle affuso tepidum sorbeat, ita transigat diem, deinde ad ea quæ euenient respiciens cœnam dato.

Purulentos vocari apud Hippocratem, eos quibus pus intra thoracem continetur, res est satis nota, ad hos iubet parari elegma ex scilla, melle, & sesamis albis, & amygdalis recentibus, cū cymini fricti puluere. Hoc vt vtatur ægrotus summo mane copiosè, aut interdū etiam, vt elegmata accipi solent. Sunt verò sesama & amygdalæ pectorimollia, & facilem excreationem reddentia: scilla extergens & incindens valenter: cyminum frictum siccatur & absunt excrementa. Deinde victum instituit, atq; quasi summo mane medicamento vti cœperit, iubet circiter horam prandij accipere forbitionem ex farina cocta cum melle, & cum feminis papaueris albi acetabulo, hoc est, duabus vnciis cū duabus dragmis. Hæc verò quia mel omnibus pectoralibus & cibis & medicamentis admiscetur rectè, quia gaudet thorax dulcibus. Sed & somniferi aliquid rectè admiscetur, quia sedat respirandi difficultatem, & extinguit feruorem. Pro potu iubet vti vino dulci, de quo lib. 3. dixerat, sputum autē efficacius quàm vllū aliud educit, quod dulce est. Ita inquit, transigat diem, deinde ad ea quæ eueniēt respiciens, cœnam dato. Nempe consuetū erat Hippocr. mane dare ægrotis forbitiones, vesperi cibos: quod nunc quoq; facere iubet, ratione habita eorū quæ euenient, hoc est an febris tūc augeatur an nō, & quid possint vires ferre, aut nō possint. Ita igitur singulis diebus agere oportet, & multos dies perseverare.

Δυσεντερίης, κνύμων καὶ τριμύων, τεταρτημόριον. καὶ ἐρυθροδάνη διυροκαίδεκα κάρφρα λεῖα σύμμιστο, καὶ ἐψησας, καὶ ἰνφουσί, καὶ ὀποζέσωντα ἐκλίβειν.

Ad dysenteriam. fabarum purarum quadranter accipe, & rubri dauci duodecim stipulas laues commiscens & coquens, abunde linguenda porrige.

In quibusdam codicibus non habetur, ad dysenteriam, sed prioribus adiacent hæc verba, vt videatur significari hoc quoque esse vtile ad purulentos, in aliis tamen habetur hoc modo, & ratione æstimanti mihi visum est hoc esse magis cōsentaneum, quia fabæ commendantur à Galen. & à Dioscoride ad dysenteriam, ob adstrictionem, daucus verò deriuat ad vrinās, quod etiam influxionibus intestinorum

stinorum vtile esse deprehenditur. Constat itaque medicamen hoc facultatibus diuersis, ita vt idem possit & intestina adstringere ne recipiant, & fluxionem in aliam partem deriuare.

Οφθαλμῶν. ποσὸς πεπελυμένη, λιπαρῶς πεφρυγμένη, ὡς ἑστάρ μὴ ὑγρὸν λεῖον τριψάς, ὀμφακίω τῷ τῆς πικρῆς ὀμφακῆ ἀνυρῆνας, ἐν ἡλίῳ τε ἀνὰ ξηρήνας, ὑγραίνεν ὡς ἐναλειπθόν. ὀκόνον δὲ ξηρὸν φρηται, τριψάς λεῖον ξηρὸν, ὑποαλειφε τῆς ὀφθαλμῶν, καὶ ὀποζέσων τῆς καυθῆς. Τριζῶν. ἐβόνης δραχμῆν, χαλκῆ κεκαυμένης ἐν νεῶ ὀσολῆς ἐπ' ἀκόνης τριζῶν, κρόκος τριζῶν. ταῦτα τριψάς λεῖα, ὀποζέσων οἶνον γλυκῷ κατὰ λυ αὐτῶν. καὶ πᾶσι ἐς τὴν ἡλίον θείεις, καὶ ἀκαλύψας, ὀκόνον σπειρήθῃ, τῷ τῷ χρέεο. Πρὸς τὰς πεπιδωδίας. χαλκίτιδι δραχμῆν, σαφυλῆς ὀκόνον δύο μερεα ληφθῆ, ἐκπέπυς, σμύριον, καὶ κρόκον τριψάς, συμμίξας τὸ γλυκῷ. ἐψησων ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ τῷ τῷ ὑποαλειφε τῆς πεπιδωδίων. ἔσω δὲ ἐν χαλκῷ ἀψέω.

Ad oculos spodium lotum abundantèrque velut farina massam subactum, vt seuum non liquidum leue teres, succoque acerbo vne acerbe & amara humectabis, & in sole rursus siccabis. Humectabis verò vt inungi possit: Cùm autem siccum factum fuerit, laui trito sicco inunge oculos, & consperge angulos. Ad eosdem, seu humidorum: ebeni drachmam, aris vsu obolos nouem, croci obolos tres: hæc terens, infunde vini dulcis cotylam atticam, deinde ad solem pone contegens, cùm exaruerint, hoc utere. Ad dolores chalcitidis drachmam, vne recipe partes duas, & exprime myrrham & crocum tere, misce muslum, excoque in sole, & hoc inunge eos qui circumcirca habent dolores: sit autem in vase aëreo.

Tria collyria describit pro oculis, duo quidem arida, tertium ad vnguenti formam. Primum accipit spodium & succum vne acerbe vicissim plures subacta, & insolata: iubet verò lauati spodium & tenuiter teri: nimirum omnia quæ in ocularibus admiscuntur, & mordacitate aliqua participant, lauanda, & quæ teri debent, terenda tenuiter sunt, quia lotura deponitur mordacitas, quæ oculos plurimum lædit, vt & quæ malè trita, neque satis læuigata, illis admouentur. Est verò primum hoc collyrium optimum ad siccandum humiditas ocularum fluxiones. Secundum efficacius est, & ad has eadem, & ad extergendum, si quid præter naturam in oculis concreuit, vt pterygium, aut adnascens caro, aut vnguis, quia accipit ebenum, qui vt Galen. libro 5. de Simp. dicit, extergit, & ob id ocularibus rectè admiscetur ad vetera vlcera, fluxiones & pustulas, sed & æs vltum quod hæc eadem facit, & valenter extergit. Lauari verò etiam hoc debet. Vnum quod infundit, dulce esse vult, vt non nihil e-

mendet. Tertium dicit esse ad dolores, constat verò non esse ad recentes, neque ex recenti adhuc fluxione pendentes, siquidem lenirentur lacte, aut ovi albumine, aut aqua stillatitia rosarum. Hoc verò accipit myrrham & crocum & multū, quæ sunt coquentia, sed & chalcitidem, quæ impactos & induratos succos absumat. Fieri verò in vase æneo collyriis omnibus huius generis congruens est.

Τὸ ὑσερικῶν πινυόμενων γνώσις. πῶς τῶν τοῖσι διαβύλοισι. καὶ αἰσθηται, τὰ ὑσερικά ἐστίν. καὶ δὲ μη, πᾶσιν ὡς δεῖ.

Veterinarum strangulationum cognitio. Comprime duobus digitis, atque si sentit, hysterica sunt, si non, conuulsoria.

Ex vterina strangulatione, pati solent mulieres epilepsiæ similia, dignotio verò est, quod epileptica sine sensu est, hysterica sentit, etiam si loqui nequeat, & conuulsoriè moueatur. Proinde dicit, preme duobus digitis, hoc est, vellica quacunq; iubet parte, atque si cætera videatur esse epileptica, tamē sentit, hysterica est, si non sentit, conuulsione vniuersali tenetur quæ epilepsia est.

Τοῖσιν ὑδρωπῶδεσι. μηκάνειον λεκίσκιον ἀττικὸν ἐρογύλον. Πόσις. λεπιδῶν, μηλαὶ τρεῖς τῷ πλάτῃ καὶ ἀλδύρα σπηλαιῶν καὶ ξηραῖα. ταῦτα λεῖα τριψάς κατὰ πᾶσι δίδυ. κατὰ ὕδαρ καθαιρεῖ, καὶ κατὰ λυ ἐκ τοῦ ποσῶ. ἐς ἰσχάδας, ὅπῃ τῆς πηχυαλῆς ὀποζέσων ἐπιπᾶσι ἐς ἐκαστῶν. ἔπει ἐς κενὸν ἀγγος σιωθεῖς ταμιθεῖς, δίδυ τῷ εἰρημῶν πρῶτον σιπῶν καὶ τὸ μηκάνειον τριζῶν, ὕδαρ ἐπιχέων καὶ διηθῆων, ἀλδύρον φρυῶν, ἰσθῆον ὀπῆων, μέλι ὀποζέσων, τοῖσι ὑδρωπικῶσι, τριζῶν δίδυ, καὶ ἐπιπίνεν οἶνον γλυκῷ, ὕδαρ ῥέα, ἢ μελίρητον ὕδαρ. τὸ δὲ ὀποζέσων τῶν κατὰ πᾶσι μηκάνειον ξηλέγων, ταμιθεῖς καὶ ξηραῖα.

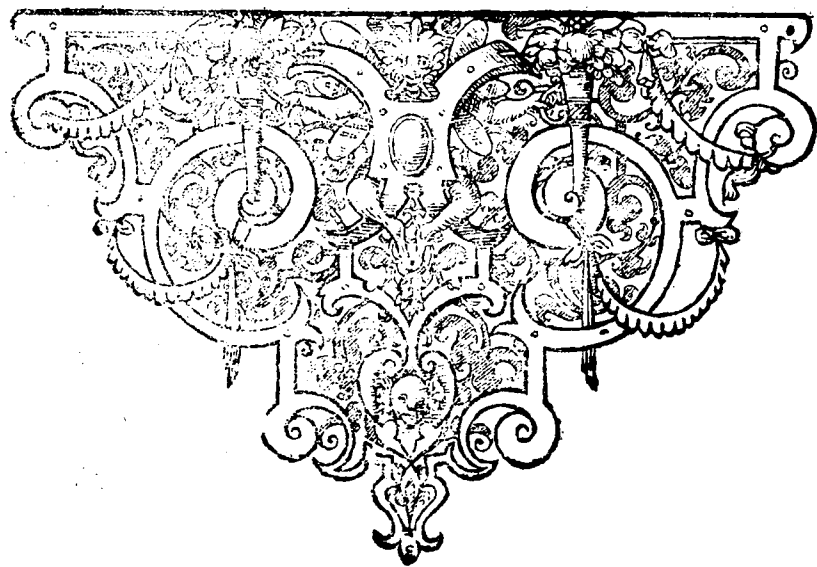
Hydropicis meconium rotundum atticum acetabulum. potio: Suam specilla tria latitudine, cum polline farinae agglutinentur, tenuiter terantur, & in catapotia conuoluantur, & deiciunt: deorsum aquam purgant, & stercus ex alio deiciunt in caricis succi tithymalli instilla septem guttas in singulas, etiam pueris. Postea in vase nouo compone & asserua, atque ante cibum exhibe. Et meconium terens aquam infunde & cola, & farinam macera, & itrium coque, mel coctum infundens, & hydropicis edendum præbe, & superbibendum vinum dulce aquosum, aut muslam aquosam: quod ab excrementis meconium colligis, adserua & cura.

Hoc loco meconium non significat quod nuper, sed peplium, hoc enim dicit Galenus lib. 8. de Simplicium facultate nonnullos appellasse meconium, euacuatur verò illud aquam & pituitam: Dioscorides pepli acetabulum dari iubet, cui facultate & viribus simile esse dicit peplium Hippocrates:

meritò igitur hic quoque iubetur dari meconij acerbulam Atticum. Rotundum arbitror dicere, vt significet semen peplij quod rotundum & candidum est. Et alia potio, squamæ æris specilla tria latitudine: hoc est quantum ter accipias latiori parte specilli, ita enim solent chirurgi acres & mordaces pulueres accipere, ne digitis multum eorum recipiant: & cum farinæ polline agglutinentur teranturque tenuiter, & constringantur catapotia succo aliquo accommodato formata, & dentur. Hæc enim purgant aquam deorsum, & sterus euacuat ex aluo. Squamam æris potam ex melicrato, aquâ educere, testatur Dioscorides libro quinto, farina triticea additur vt materia quædam idonea, & corrosiuam squamæ vim emendans. Addit aliud medicamentum, quod pueris etiam dari posse testatur, carycas accipere, & in singulas septem guttas succi tithymalli instillare, & in vase nouo reponere,

re, & asseruare, & vtendi tempore dare ante alios cibos, non dicit quot: incipiemus verò ab vnica, & vt euenerit, adiciemus, aut secus. Rursus describit aliud medicamentum ex peplio, peplium, inquit, tere, semen scilicet, & infunde aquam & cola, & ex ita percolata aqua, & farina iterum coque, & infunde mel coctum, & hydropicis edendum præbe. Vtilissima sanè & gratiosa admodum ratio præbendi medicamenta in alimentis. Superbibendum deinde dat vinum dulce aquosum, aut mulsam aquosam. Constat verò hæc exigua omnino quantitate capienda, vt & omnem potum. Monet postremò te, quum per contusum peplium & expressum colaueris aquam, non debere mox reicere id meconium, seu peplium quod excretum est, sed asseruari posse, vt iterum atque iterum per id aqua coletur, ad eodem vsus.

F I N I S.

RERVM ET VERBORVM
IN HOC VOLVMINE MEMORABILIVM INDEX.

A	B	C	D
Abortum facit fluxus nimius alui 161	Abortus quibus de causis faciat medicamentum expurgans 99	Abortus quibus temporibus fiat maximum 82	Abortus signa ex mammis 162. 166
Abortus alterius fetus, geminos haberi, signum 162	Abrotani seminis vires 586	Abscessum futurum per morbos, & quam in parte, qua signa indicent 206. futurum in articulos intercipit vrina multa, alba & crassa, vt factum nonnumquam tollit 575. in partem principem fieri, malum 569	Abscessus nomine variè vtitur Hippocrates 515. in febribus futuri signa 553
Abscessus non soluens febrim, longitudinem morbi significat 129. à partibus ignobilibus non est reuelendus 30. expectatur in febre cum lassitudine 74. in febribus longis expectatur 140. in renum morbis qua parte expectandus 210. quando expectandus sit in febribus 377. quid magis ad externa vergit, eò melior 304. bifariam fieri potest in peripneumonia 353	Abscessus quot modis fiant in articulis 126. ne fiant post febres, quid agendum 126. fiunt in partibus qua per morbum laborarunt 119. quando fiant 355. in pueris cur frequentissimi 378. crebrius & lentius fiunt hyeme quam æstate 379. in crura in periculosis peripneumonij vtilis 355. quando optimi ibid. crurum cur soleant fieri ad articulos 356. retrocedendo euanescentes, delirium & mortem minantur 356. 357. ex succis crassis cur senibus raro fiant 378. naturam iuvare possunt 26	Abscessus & fistula antiqua non affertim supprimenda 132	Abscessus & suppuratio quid differat 303
Abscessuum quinam probentur 30	Accessio quo pacto fiat 17	Accessiones eadem hora repetentes difficilis iudicij, & quare 118	Accessiones & constitutiones morborum præcognoscere quid sit, & ad quid conferat 20
in Accessionibus à cibo abstinendum est 17	Accessionum tempora similia sunt vniuersalibus morbi temporibus 582	Accidentia communia, qua non sequuntur rationem morbi, in principio morbi majora sunt, in statu sedantur 59	Acetum biliosum vtile, melancholicis verò noxiu 49. quomodo amara in pituitosa mutare dicatur ibid. fermentum melancholicum est ibid. exterius admotum, melancholicis vtile ibid. mulieribus cur magis noxiu quam viris ibid.
Acidorum vsu cur corpora extenuentur 489. acidum eructantes, non admodum sunt pleuritici 190	Acuta quam vocet Hippocrates 370. acutus morbus quis 89. non omnis perpetuo febrim habet conjuncta 288. 289. 400. acuti morbi terminus 300. acuti non exactè terminus ibid. acutissimi morbi terminus ibid. acuti morbi plurimos interimentes qui sint 400. sequuntur motum Lunæ 366. cur in autumnio & exiriosissimi 80	Acutorum morborum non idem terminus 12. non sunt certa prædictiones 51. curatio generalis 571. 572	Adolescentia similibus cõseruatur 77
Aegroti non omnes molliter tractandi 469. egrotis neq; omnia concedenda, neq; omnia neganda 64	Aër cælum appellatur Latinis, Græcis & Hebræis 262. continenter & maxime alterat corpora 75	Æstas veri similis sudore multos parit 70 sicca & aquilonia, autumnus pluuus & austrinus, quos morbos prænuntiant 83. sicca & borealis perinde vt autumnus quos morbos prænuntiet 84	Æstiva quartana, plerumq; breues 56
Æstas multo cibo indiget corpora 28. dandum est parum & sæpe 23. calore igneo corpora maxime afficiuntur 5. qui morbi contingant 80	Ærates non omnibus contingunt æquales 12. ætates singula quibus temporibus melius habeant 86. ætati tribuendum multum in exhibendo cibo 27. ætates singulis singulæ victus rationes præscriptæ 27	ætatum singularum termini 21	Æthiops niger color unde acciderit 267
Alimenta medicamentosa, sanis corporibus nocent 223. quædam sunt nomine tenent, vt aqua 224. hominibus idonea qua sint 235. sunt idota consuetudine 36. ad aliquid dicuntur 247	alimenti celeriter nutrientis, excretiones fiunt celeres 51. species dua, in humore & siccitate 233. effectus 214. principium quod 233. bona commutationis causa 250	in Alimento quot sint consideranda 214	alimento humido quando vtendum, quando verò sicco 252
alimentum tardè nutriens solidum præbet nutrimentum 51. per cutem intra corpus recipi potest 22. tardè commutabile, difficile exsoluitur, contrarium verò facile 136. fit à natura & propter naturam 217	Allij noxa & vtilitates 600	Aluos humiditas habentes, in iuuentute melius degunt 74	aluum sistentia duplicia sunt 549
alvus sicca iuuenum, in senectute humectatur 52	alvus sicca iuuenum, non perpetuo in senectute humectatur 52	alvus laxa, non ob robur facultatis expultrix 53	Ampli facultates 615
Anasarca non est incurabilis 107. non est periculossima hydrops species 611	Angina periculossima, qua 120. 539. 372. qua periculosa, qua verò salubris 191. an in pulmoniam permittitur 150. crebram magis quam copiosam sanguinis missionem expetit 537	angina laboranti, tumor in ceruice bonum 91	angina quomodo diuidat Hippocr. 373
angina nomine quomodo vtatur Hippocr. 53. differentia ratione materiae & partis affecta ibid. curatio 536. 537. 538. grauissima descriptio 120. ob vertebraarum luxationem, causa 92. angina accommodata medicameta qua sint. siue gar-			

I N D E X.

gavizatu accipiantur, siue admo-
uantur exterius 538
Anima agrotantis Medico interdum
causam morbi per insomnia decla-
rat 263
Animalis facultatis sedes incerta fu-
it veteribus medicis 528
Anni tempora vt definiantur à Medi-
cis 508. anni tempus non est in vlli-
us morbi essentia 539
Antonius Musa & Fuchsius notan-
tur 137
Aphonia sine manifesta causa, interitum
indicat 568. decima quarta
die si adsit, malum 573. aphonia no-
mine Hippocr. multos affectus intel-
ligit 528
Aphorismus quid. 1
Aphorismi Hippocratis, Medicinae stu-
diosi ediscendi sunt 2. non conti-
nent ordinem 1
Aphorismorum Operi cur proœmiū ab
Hippocrate prefixum sit 2
Aphthæ cur puerulis nascantur 91. in
puerulis periculosa ibid.
Aphoristica methodus ad multa pau-
cis docendum idonea 1
Apoplexia duplex 67. in quo à caro
differat ibid. cur periculosissima
ibid.
Apoplexiæ grauitas, respirationis le-
sione dignoscitur 67. causa & ge-
nerationis modi 529
Apoplexiam fortè soluere est impos-
sibile 67
Apoplectici quo tempore fiant frequen-
tius 199. repente facti, febre libe-
rantur 197
Apoplecticorum curatio 531. 532. 533
Appetentes deterius post morbum, me-
lius euadunt 60
Aqua etsi feruentissima, humectat
152. 153. calida perimonibus vtilis
157. quo pacto nutrire dicatur
224. quo mortè tardet, etsi nihil
nutriat 482. cur dicatur ἀνορεξία
Aqua oprima delectus & nota 492.
493. vires & noxa 493. 494. potu
quomodo aliquando venter solua-
tur 595
Aquilonia cōstitutio quæ bona & ma-
la pariat 86
Arenula in vrina quid significant 143
Arenula non necessario calculum ar-
guunt ibid.
Aromatum suffitus menstrua ciet 159.
capitis grauitatem cur faciat 160
Ars medica cur difficilis 3. pluribus
quàm Medico indiget 4

Artem medicam aggredi non cuius
contingit 5
Artis est non minus, nihil agere, quàm
operari 29
Arteria, venæ appellabantur ab anti-
quis 249
Articuli ad abscessus cur paratissimi
119
Articulorum dolores per siccitatem
quomodo fiant 85. à duplici causa
fiunt ibid.
Ascarides vbi & vnde generentur 322
Asthma senibus familiare 93
Astringentia non semper tuta in alui
fluxu sistendo 549
Athletarum corpora feliciter nutri-
untur 8
Athletarum habitus cur periculosus
9. quibus morbis sit expositus ibid.
non est à natura 236
Atra bilis si supra aut infra in morbi
principio exierit, lethale 113
Atra bilis si fluxerit extenuatis, lethale
iam est 114
Atrabiliarij ad deliria & cōuulsiones
cur procliuus 575
Auris tam leuibus quàm granibus
morbis est exposita 369. cur locus
fallax dicatur 369. 370
Auster cur calidus & humidus 76. cur
auditum hebetet & alia mala pa-
riat 79
Austrina cōstitutio qua mala afferat
86
Autumno qui morbi fiant 89
Autūno d. idē est parū cibi & crebro 27
Autumnus Borealis & siccus quibus
prosit 84. quos morbos pariat ibid.
Autumnus morbus parit acutissimos
80. nocet tabidis 81. cur omnes res
ad marcorem trahat ibid.
Auxilia non temere per mutanda 71
Auxilijs magnis in acutis morbis vtē-
di occasiones duæ 572

B
Balbi diarrhœa maximè capiun-
tur 189
Balborum duplex genus 190
Balneum ante expurgationem, noxi-
um 108. quando concedi possit in
peripneumonia, & alijs calidis tho-
racis affectibus 503
Balnei differentia 499. vtilitates &
noxa 499. 502. 503. 504. apparatus
500
Balneo quando non vtendum 499.
504. 505. vtēdi modus, occasio &
hora 500. 501. cur non vtendum
si aluius laxior vel adstrictior 505

Biliofa deiectiones, facta surditate,
cessant 117
Biliofa deiectiones dicuntur, quæ cu-
iusvis succi putredinem indicant
49
Biliosum vomitum causat aliquando
vitiosa meatus fellei cōformatio
446
Bilis commota & non purgata, fasti-
dium parit 84
Bonum aut malum ad aliquid 78
Boreales morbi qui sint 78
Boreas frigidus & siccus, & quare 78.
cur tanta mala faciat 79. pleuriti-
des veras ac nothas facit 79. tho-
raci inimicus 79. oculos mordet
ibid.
Borca flante, cur accidat melancho-
lia 84
Breuiliquij conditio quæ 274
Bubula carnis noxa 605

C
Calculi cur pueris in vesica, a-
dultis in renibus generen-
tur 93
Calculum adesse, arena non necessa-
riò arguunt 143
Calidi nimis vsus, quæ afferat in cōni-
moda 152
Calidi modici vsus 156
Calidi innati cur plus abundet hyeme
25
Calido innato debiles, hyeme refrige-
rantur 25
Calido innato abundant, multo cibo
vtendum 25
Calidum innatum duplex 217
Calidum innatum non absomit corpo-
ra 24. substantia est calida & hu-
mida, & ab vtroque cur denomine-
tur 23. ex semine & sanguine
menstruo ortum ducit 23
Calidum adventitium quod 23
Calor naturalis ad cibos se habet, vt
ignis ad ligna 23
Calor liquans & malignus qui sit
265
Calor aut frigus vbi sunt, ibidem &
morbus 123
Caloris naturalis opera in nostris ope-
ribus 265
Cancer quas præcipuè partes infestet
192
Cancri duplex species 192
Cancri occulti qui sunt ibid.
Cancrorum duplex curatio 192
Canis sidus 102. non quovis tempore, nec
qua-

quavis regione, eadem die oritur
ibid.
Canicula quid appelletur ibid.
Cantharidum vsus periculosus 619
Capellarum lactentium caro bona &
agrotis concessa 606
Capilli in vrina vnde generentur 142
Capilli renascuntur, quibus varices
superveniunt 190
Capillorum destituti causa 190. disse-
rentia ibid.
Capitis expurgationi quæ loca desti-
nata 181. dolores à quibus causis fi-
ant & quomodo curentur ac sol-
vantur ibid. partis posterioris dolor
scissa vena frontis curatur 211. præ-
cisio si interna attigerit, delirium
fit 2. 6. icthū stupor aut desipientia
succedens, malum 204
Caprina caro quæ mala pariat 605.
606. estate cur melior quàm a-
lijs anni temporibus ibid. elixa & fri-
gida edi lebet ibid.
Caput super primam vertebram, in
anteriorē & posteriorē partem
mouetur: super secundam in gyrū
93. ab ictu quot modis ladi possit
204
Cardialgici cur fiant qui prandium
consuetum intermiscere 444
Carnosi mediocriter qui dicantur 104
Carnosi mediocriter & difficiles ad vo-
mendum, per inferna purgandi
sunt 104
Carnes intestinorum in dysenteria ex-
cerni, lethale 115
Carnium multus esus quomodo insue-
tos ledat 449
Caro livida in osse, malum 101
Caro adultis alimentum idoneum 236
Caro bubula affectus melancholicos
exacerbat 605
Caruncula & veluti capilli in vrina,
quid prænuntient 141. duplici mo-
do generantur ibid. ex qua parte
excernantur, dignoscendi ratio ibid.
Caseum comedenti quantum potan-
dum 602
Casei differentia & noxa 601. 602
Caseo veteri non vtendum nisi condi-
menti aut medicamenti gratia 202
Catarrhis magnis cur aluius sicce-
scat 565
Causa externa ad morbi & interna
causa cognitionē plurimum cōfert
561
Causa procatarrhica signorum certitu-
dini multum detrahunt 268

I N D E X.

Causis quæ febris proprie appelletur
507. ex cōtinuarū genere est ibid.
ex falsa pituita quomodo differat
à bilioso 517. quomodo solvatur 518
Causi causa, generationis modus, sym-
ptomata 507. 508. 509.
510. biliosi curatio traditur
& Hippocratica examinatur 512.
513. &c.
Celsus criticorum dierum observatio-
nem contemnit 360
Cerebri vulnera quæ sint lethalia 183
Cerebri morbus omnis in oculis inci-
pit apparere 274
Cerebri affectus cur noctu ingrave-
scant 570
Cerebrum cur frequenter demittat
fluxiones in partes subiectas 534
Cerebrum per arterias carotidas
aut jugulares venas vaporibus ex-
pediissima via est 297
Cervicis peruersio repentina, tumore
nō apparere in faucibus, lethale 121
Chlorus quid significet 265
Cholera sicca quæ passio, & à quibus
causis generetur 605. 608. hypo-
chondriacæ passioni proxima 605.
in quo differat ab humida 608
Cholera sicca curatio 608. 609. hu-
mida curatio 610
CH R I S T V S quomodo agrotet sa-
nari 263
Chronici morbi sequuntur motum
Solis 366
Cibationis indicatio quo pacto à for-
matione sumatur 27
Cibus facultatis gratia, non morbi da-
tur 16. detrahendus est ad vigorem
vsq; 17. à mediocri recedens quis
sit 11. in accessione cur noceat 18.
in quibus morborum temporibus
non sit exhibendus 447. in accessio-
nis principio quando sine noxa de-
tur 18. tenuis in principio inflam-
mationis congruit 17. congruens
pro ratione ætatis 243. copiosus an-
te expurgationem nocet 108. quæ
labore subsequi debeat 50. siue ma-
lus sit siue multus, morbos facit ibi-
paulo deterior, suavior tamen, præ-
ferendus 64. deterior quis dicatur
64. deterior non quicquid præferē-
dus, etsi suavis 65. detrahendus an-
te iudicationem 8. moderatus ad
prosperram valetudinem facit 39.
liquidus facilius nutrit quàm soli-
dus 44
Cibi sumendi & exhibendi tempus 17
Copia non eadem omnib. convenit

50. copia nō quævis morbum facit
ibid. parū & crebro quādo offeren-
dū 26. multū & crebro quādo offe-
rendū ibid. parū & raro quādo ex-
hibendū 27. multū & raro quādo
ibid. corruptio nimia robori virtu-
tis nō coniungitur ibid. multi nimi-
um ingesti noxa 39. capiendi mo-
dus distemperatis ac temperatis na-
turis ibid.
Cibi difficile feruntur æstate, hyeme ve-
rò contra 27. leves qui sint 434. me-
dicamentosi, periculosi sunt in cō-
suetis 805
Cibo, balneo & quiete humectantur
corpora 107. pravo qui vtitur, cur
purgatione exolvatur, & quomodo
vacuandi 63
Ciborum in nutriendo diversitas
248
Cibum appetēs accipiensq; cur nō cor-
roboratur 42
Cicer quot modis edi possit: eius facul-
tates & noxa 603
Clyster ante vel post venæ sectionē
infundi debeat 580
Clyster vsus in vëtris & hypochondrij
dolore vtilis ad curationē & digno-
tationē 563
Clyster vsus in acutis tutior quàm
expurgatio 34
Clystere vel glande cur plerorūq;
morborum acutorum curatio rectè
incipiatur 563
Cniua sententia cur vituperentur ab
Hippocrate 395
Coalescunt partes dupliciter 184
Collyria tria pro oculis 625
Comitialis morbus quibus maximè ac-
cidat 68
Comitialis morbi solutionis tempus
ibid.
Comitiali morbo æer conveniens est
eligendus ibid.
Constitui morbo laborantes, quo pa-
cto liberentur ibid.
Comitiali morbo quinam liberentur
mutatione ætatis, quare Epilepsia
ibid.
Complutensis Academia laus 9
Compressiones non sunt ducenda ad
extremum 9
Concepturane sit mulier, explorandi
ratio 163
Conceptus in vtero fœtus indicia 169
Concocta medicari oportet 31
Cocōctio in quibus succis nō expectanda
31. omnia reddit crassa 320
Concoctio dum agitur, à vehementibus
phar-

macis abstinendum, levibus vero fa-
ces & communes materias educere
convenit 552
concoctionem que invent 551
concoctionis signa, mox apparentia
dicuntur 21
concoctionis & cruditate signa mino-
rem habent fidem in acutis morbis
quam in longis 28
concoctionis signa in inflammatione
thoracis 356
Consistentes atate qui dicuntur 22
consistenteibus qui morbi accidant 97
Constitutio morbi quid 20
constitutionem regularem, morbi non
semper servant 347
Consuetudo ventriculo bene valeri sem-
per sunt grata 71. nature minus
molesta etsi deteriora 70
consuetudo ad laborum tolerantiam plus
facit quam robur 70. in voluptuo-
sis voluptatem tollit 71. per morbos
servanda ibid. sensim permutanda
ibid. in agrotis partim retinenda,
partim mutanda est 452. servanda
in quantitate cibi & modo 27
consuetudine cur labores leviores fi-
ant 70. que fiant grata 71
in Consuetudine agrotorum mutan-
da que consideranda 452
consuetudinis mutatio repetita que
damna periat 448
consuetudinis mutatio quado & qua-
tenus concedatur 451
consuetudinis repetere mutatae noxae ex-
emplis elegantibus confirmatur 468
consuetudinis indicationem in victus
institutione, magni facit Hippocr.
407
Convalescentes cur a cibo frequenter
sudent 459
Convulsio cur pueris familiaris 92 post
febrem, malum 57. in febribus acu-
tis, & dolores viscerum, malum 135.
post febrem, in febribus, malum
136. a forti vitione malum 204. ex
vigilia, malum 205. post medicame-
tu, lethale 207. ex helleboro, lethale
145. vlcere, lethale ibid. ex mul-
to fluore sanguinis, malum 46. ex
superpurgatione, omnium gravif-
simum 147
convulsioni febris vtiliter succedit 57
convulsionis propria & impropria si-
gnificatio 84. cause 193. definitio
ibid. vlceri succedentis cause 146.
futura in pueris signa 383. 386
convulsionis & singultus similitudo
147
convulsiones quomodo faciat acetum

941
Cor vulnera non fert 184. quos mor-
bos patiat 227
Corpora impura non sunt nutrienda
copiose 56
corpora fluxa debent esse ad expurga-
tionem 44. ante expurgationem qua-
re humectanda 44. vomitu purga-
da, humectanda sunt cibo & quie-
te 108. alternatim calefcere ac re-
frigerari, malum 123. similia sunt
cibus, quibus affuescunt 215. ab in-
gestis quomodo afficiantur 219
corporis non extenuati, & extenuati
nimis causa 58
corporis partes communes habet vias,
sibiq; mutuo consentiunt in morbis
223
corporis interna partes, ventres appel-
lantur 33
Coryza quomodo fiat 84. generatim
pro catartho accipitur 342
coryzas & sternutamenta in omnibus
morbis thoracis & prave & subse-
qui cur malum 342
Coxa luxata a pituita fluxione fit
200. vitionis curatur nonnunquam ib.
Crisis nomen apud Hippocr. pro qua-
vis morbi solutione accipitur 302
crisis dua sunt partes 45
crisis & accessio, motus similes sunt
46. quando expectantia 59. quan-
do arte antevertenda fit 550.
crisis genera quadam quibusdam mor-
bis familiaria sunt 300
crisin non sequens, levior fit 45. non
precedens cur gravior ibid.
crises cur non semper isdem diebus &
horis fiant 365. cur ta raro his tem-
poribus accidant 552
critici dies quibusvis signis fidem ad-
dunt 375
criticorum dierum enumeratio & vi-
res 365. 366. 381. 382. vide Decreto-
rij dies.
Cruda affectio non cedit, & quare 31
Cruditate laborantes vi sint tractan-
di 551
Cruva & lumbos inungere in lateru
doloribus iuber Hipp. 585
Cruva & pedes in frigidis ventris ac
thoracis morbis calfaciendi sunt
ibid.
Cucurbitula mannis applicita, men-
strua sistit 265
Curationis scopus ad id quod magis
vrget 154
curationis celeritas naturali morboru
constitutioni est apranda 399
Cuti ante corporis vacuationem ni-

hil admovendum 49
cutis extrema non vivit: eiusdem ge-
neratio 225
cutis arida & dura absq; sudore in-
febri, lethale 177
Cyceon quid fuerit apud veteres 454
D
Deambulatio a cena num co-
veniat 600
Debiles natura, prescripto victu vri-
decer 71
Debilitati in loco obscuro decumbat
555
debilitatis in morbis acutis causa qua-
tuor 462
debilitatis causas distinguendi ratio
465
debilitatis pro varietate causarum, cu-
ratio diversa 463. 464
Decrepiti non ferunt jeunium, & qua-
re 24. decrepitis qualis victus con-
veniat ibid.
Decretorij dies qui sunt 55
decretorij dies cur impares vocentur
ab Hippocrate 560. maximas in al-
terutram partem afferunt muta-
tiones 559
decretorum dieru ordo 55. indices
ibid. qui sunt alijs praestantiores i-
bid. computatio quomodo fieri de-
beat in mulieribus enixis 367
decretorum dierum vis ab astris de-
pendet 261. computatio vnde fieri de-
beat 569. vide Crisis & Critici dies.
Decubitus conveniens quantum pos-
sit in curatione morborum 551
decubitus agrorum optimi & pessimi
descriptio 277
Defatigatio ex labore partus quadra-
ginta diebus sinitur 96
Deiectio alvi quatuor exeundi modos
habet 308. quid quilibet illorum in-
dicet, stridens, mala 312. quid indi-
cet ibid. pinguis non potest decreto-
rie excerni 127. nigra, quatenus sit
lethalis 324
deiectie bona cur debeat esse subrusa
neque admodum foetida 321. qua
nihil foetet, mala ibid. foetida admo-
dum quid significet ibid.
deiectiois optima, conditiones que
317
deiectiois dura & liquida causa 317.
aquea ibid. alba ibid. flava ib. ruffa
ibid. spumantis ibid. viridis ibid.
deiectioem respondere quantitati
ingestorum, quid sit 319. bene exire
quid 325
deiectioem liquidam crassescere, quan-
do & cur bonum signum 320
deiectio-

deiectiones nigrae sponte fluentes, ma-
la 112. versicolores quando
prava sunt 113. variegatae cur magis
lethales unicoloribus 325. cur diu-
turniores dicantur ab Hippocrate
ibid. livida rarissime possant bene
exire ibid.
deiectionum pinguium gradus 325
ad Deliquium animi quando & quo-
modo sanguis sit mittendus 33. vide
Sanguinis missio.
Delirium ob sanguinis profluvium
quo pacto fiat 203. cum risa, securi-
us est 198
delirium in febribus que portendant
549. 550
delirij modus humoris speciem indi-
cat 548
delirij in acutis febribus futuri signa
573
Dentes sensum habent 154. cur pueris
post ortum erumpant 91
dentitionis celerioris vel tardioris cau-
sa 92
dentitionis tempore qui morbi acci-
dant 91
dentire quando incipiant pueri 96
dentium stridor in febribus quando
malum signum 258. a quibus causis
fiat ibid.
in Diarrhoea quale vinum exhiben-
dum 615
Difficile quid in arte Medica 34
Dignitas & vngues cur citius livescant
quam partes alie 313
dignitas & pedes denigrati cur minus le-
thales livescentibus 311
dignitas extremi cur caleant tabidis ex
suppuratione 350
Divinum in morbis quid sit 260. 261.
262
Diminutores vnde sic dicti 263
Divisio per contraria debet fieri 473
in Dolentem partem cur cubemus 81
Dolor pro causa doloris accipitur, ma-
ior minorem obscurat 68. vehe-
mens omnis prostrernit vires 463. o-
mnis exacerbatur motu 290
dolores capitis ad hyemem quando
sunt expectandi 83. supra septum,
qua vacuatione indigent 110
duo in eade parte exquisitè esse pos-
sunt 69. capitis fortes & continui
cum febre quomodo solvantur 368.
circa lumbos & sedes infernas, qui-
bus signis agnoscantur esse lethales,
vel in suppurationem abire
353.
dolorem, qui delirant, cur non senti-

I N D E X
ant 41
doloris circa viscera cause 135. exacer-
bationes consideranda 179. oculo-
rum, curatio 189. ad cubitum de-
scendentis curatio 186. circa um-
bilicum & lumbos, in tympaniten
permutatio 106. intestinorum &
lumborum cause & curatio ibid.
hypochondrioru absque phlegmo-
ne, curatio 139. hypochondriorum,
cause ibid.
Dormiendum astate in loco frigido,
hyeme in calido 443
dormire ore aperto quando & cur sit
signum mortale 280
Dulcia facile mutantur in bile 474.
epati noxia, thoraci vero amica
sunt 475
dulcibus potionibus & Eclegmatis, in
calidis thoracis affectibus non sem-
per & indistincte vtendum 475
Dysenteria ab atra bile, lethalis 114.
ab atra bile, non omnis lethalis 201.
202. fastidio cibi & febris conjun-
cta, malum 179. quibus naturis &
quando sit expectanda 82. 83. qua
& quando solvatur per abscessum
587
ad Dysenteriam, medicamentum 604
E
Ebrus mutus repente factus, con-
sensus moritur 147
Ebrj cur balbutiant & muti fiant i-
bid
Ebrorum procuratio 598
Eclegma quid 521. convenit in affecti-
bus thoracis ibid.
Ectopocro quid 593. 594
Epilepsia pueris familiaris 68. 148.
que mutatione atatis solvitur, a
qua causa fiat 97. in venes raro in-
vadit 97. 148. quando sit periculo-
sior 149. quando incurabilis ibid.
morbus autumnalibus annu-
meratur 89
epilepsie victus qualis 68
epilepsie quadam etiam inclumante
atate solvi possunt 148
Erysipelas ab ossis nudatione, malum
205
erysipelas extra melius est quam intro
vergere 187
ab Erysipelate putredo aut suppura-
tio, malum 205
Eschara quid 224
Euacuatio & exrenuatio differunt
10
evacuatio nigra, nisi per bonam indi-
cationem, lethalis 113

evacuatio qua cohiberi debeat 101.
qua profit 36. 101
evacuatio qua balneo agitur, saepe lar-
ga & copiosa est 505
evacuatio assidua a principio assides,
maligni morbi suspicionem facit
546
evacuacionem non nimiam esse oportet 10
evacuacione per epicrasim quado vte-
dum 27
evacuaciones quando plus vel minus
conferant 356
evacuaciones spontanea mediocres in
magnis morbis cur mala 619
Eunuchi non sunt calvi 188. vtrum
laborare possint podagra ibid. disse-
rant a spadonibus ibid.
Exanthemata lata cur non valde pru-
riant 180
exanthemata que sint ibid.
exanthemata pueris frequenter eue-
niunt 93
exanthematum in principio non est
abstinendum a sanguinis missione
49
Excretiones liuidae, cruentae, foetidae,
quandoque bonae, quandoque mala 127
excretiones in cutis morbis conside-
randa 49
excretiones omnes cur in morbo acu-
to mutantur 320
Excrementorum mutationes quando
iuvent 47
excrementorum mutatio qua sit op-
tima 48
Exercitatio tollit lassitudines 70
exercitationis modus ibid.
exercitationis vis 352
Experimentu periculosum, & quare 2
experimenta non temere tentanda 6
experimenti captandi ratio 3
experiri quid 2
Expulsio, moderata agitur humidita-
te 52. quo pacto fiat 46
expurgandi occasiones in inflamma-
tionum principijs 526
expurgandum nonnunquam in prin-
cipio, venulionis causa 32
expurgandum in principio ratione
turgentiae 32
expurgandum in acutis raro 33
expurgandum in longis morbis raro
inter initia 35
expurgandum astate per superna 101
expurgandum, ne recidua fiat 45
expurgans medicamentum cum peri-
culo abortus non propinquu 100. 101
expurganti medicamento cuilibet
proprium est correctivum 435
D 4 expur-

I N D E X.

expurgantia medicamenta, duplicia 434
expurgantia medicamenta quibus exhibenda 594
expurgantia citra calorem 34
expurgantia mitissima in acutis conferunt 35
expurgantibus medicamentis in febribus magnis & continuis non utendum est 34
expurgari per saperna extra febrem qui debeant 110
expurgatio sanis periculosa 63. 109.
in acutis morbis mortem minatur 34.
in longis morbis cur minus periculosa ibid. vehemens non competiti in febribus ardentibus 513
expurgatione per urinam quinam ledantur 476
expurgationis incommoda in acutis morbis 34
expurgationis in acutis tempus 34-35
expurgationis in febre ardente occasio duplex 514
Extenuata corpora quo pacto reficienda 42
extenuatus longo tempore, brevi non reficiendus ibid.
extenuatus breui, celeriter reficiendus ibid.
extenuationis corporis causa 215
extenuationis partium vera & apparentis causa 265
Extrema frigere, interna vero vri, lethale 128
extremorum calefactio paroxysmos febriles contrahit 547
EZ *BECHIAS imminuentem mortem pijs precibus annos 14 distulit* 263

F
Ab& commendantur ad dysenteriam 64. 64
Faciei signis cur exordiat Hippocr. in prognostico.
Facies aegroti primò consideranda est in morbis acutis 264
facies aegrotantis pessima describitur ibid.
facies non virescit aut denigratur vi caloris 267
Facultas eadem auget, nutrit ac generat 255
facultas corporis vna & non vna 235
facultates naturales membrorum à quibus seruentur 272
facultates retrices quae dicantur 272
facultates omnes caloris à corde influunt seruentur 529
facultatis animalis sedes veteribus

Medicus non adeo fuit cognita 528
Fames quid significet 38. accipitur pro quacunque alimenti penuria 49
fames canina oritur ex duplici causa 53
fames extenuat siccatur corpus 49. la borem interdicit ibid.
famem vini portio solvit 53
famis canina curatio 53
Fascinationis opinio falsa vnde emanat 9
Fastidium cibi in longis leuitatibus inestimatorum, malum 178
fastidium & fames per morbos mala signa sunt 40. quid significant ibid.
fastidio laborans post morbum, purgatione eget 42
Fatuitatem & prudentiam cordi & sanguini accepta ferre alicubi videtur Hippocrates 528
fatuitatis causa 152
Fauces quae sint 48. 371. exposita sunt multis fluxionibus 49. cur saepe ulcerentur 371. 372
Fauces exulcerari cum febre, malum 371
Febris ardens quae 507
febris ardens hyeme periculosior quam alio anni tempore 565
febris quintana quo pacto periculosa 125
febris semitertiana, periculosa 125
febris conuulsioni succedens, morbum solvit 131
febris nisi diebus imparibus reliquerit, reuertit solet 133
febris singultuosa quae 575
febris incostans quae sit, & quid, cum adest, medico agendum 556
febris ardentis exquisita curatio 511. 512. 513. 514.
febrem ardentem non perpetuo committatur delirium 510
febris acuta ex sanguine aut bile 96
febris acuta quibus temporibus fiant 79. 80.
febres continua tertio die ingravescentes, periculosae, intermittentes vero salubriores 124
febris continua omnes periculose 125
febres continua finiuntur aliquando in abscessum, vel in intermittentes erraticas 379. fiunt tandem quartana ibid.
febris putrida cum bubonibus tripliciter fiant 131
febris cum bubonibus, mala, praeter dia-

ris 131
febres cum lassitudine abscessus praenuntiant 119
febris lipyria quae 554
febres minus accidunt senibus quam iuuenibus 370
februm tertio die ingravescentium duplex genus 125
in Febribus intermittentibus computationis paroxysmorum est, in continuis, dierum 367
Fidere multum, nec formidare, nisi ex ratione fiat, non oportet 57
Fistula quid sit 353
Fistula vrinariae tumores quo pacto solvantur 144. celerrime suppurandi sunt ibid.
Flatus emissio non est secundum naturam 326. verum melior, cum crepitu vel sine ibid.
Fluxiones breui interimetes quae sint Hippocrati 82
fluxus sanguinis è naribus quis confertur, & quibus morbis. surditate & phrenitide interdum soluit 117
Fœmina podagra non laborat, nisi menses strua deficiant 188
Fœtus formationis, motus, & exitus tempus non perpetuo idem 244. 245
Fomenta adiuuendi modus 428
Fometa quae & quando reicienda 431
Frigida calefacere oportet, nisi sanguis fluat 154
frigida extrema calefieri semper vrile non tamen perinde calida refrigerari 547
frigida pectori inimica 158
frigida infusio, conuulsioni remedium 155
frigidi incommoda 153
frigidi vsus 157
frigiditas extremorum à dolore forti circa ventrem, malum 207
frigidum vlceribus cur mordax, eiusdem noxae 154
frigidum quibus partibus inimicum 153
frigus ad vitam per accidens necessarium 216
frigus pleno corpori pleuritidem affert 90
frigus aeris, cuiusvis morbi solutioni impedimento est 380
Furfures, achoris, impetigo, vitiligo lentigo quid 224
Furfuraceum contentum quid significet in vrina cocta 142
Furor quibusdam morbis succedentibus, soluitur 202
 Gale.

I N D E X.

G
Galenus enarratio notatur 3. 13. 21. 58. 63. 64. 65. 68. 70. 76. 85. 87. 94. 107. 114. 129. 139. 143. 145. 147. 177. 202. 208. 209. 279. 282. 295. 298. 312. 319. 321. 334. 333. 406. 418. 431. 460. 476. 478. 479. 523. 543. 546.
Galenus enarratio explicatur 417
Galenus defenditur 412
Gal. & Hippocrates vindicantur à contradictione 440. 609
Gargarismata valde astringentia cur non conueniant in angina 517
Genitales partes vtriusque sexus valde tumescere & detumescere consueverunt 314
Genitalium partium contractio à quibus causis fiat & quid significet 314
Gibbi ex asthma aut tussi, breui intereunt 195
gibbi cur tam cito moriantur ibid.
Glandulae cur inflammentur pueris 92
Graciles & faciles ad vomendum, per superna purgandi 103
graciles non omnes ad vomendum apti ibid.
graciles cum amplitudine venarum, biliosi ibid.
gracilescere quomodo possit pars quae liber 562
Gravida abortit sanguine misso 160
gravida vitarem si concepit, bene colorata est 164
gravida in vtero erysipelas, lethale 164
gravida nimium extenuata cur abortiant ibid.
gravidis abortus secundo aut tertio mense causa ib. 167
gravidis abortus causa 167
gravidis morbus acutus lethalis 160
Gurgulionis sectio non temere tentanda 375. 376. Substantia, usus, affectus 376

H
Habitus rarus salubrior quam densus 231. 232.
habitus rarus & densus, quibus morbis sint expositi 232. habitus athletarum periculosus 8
Hellebori duo genera 108
hellebori quid
Helleboro utendi modus 108
Hemorrhagiae narium curatio 620. vi de sanguinis fluxus è naribus.

Hemorrhoides à melancholia 97
hemorrhoides quibus morbis salubriter succedant 81. recentes supprimi possunt omnes ibid.
hemorrhoidum curatio 622. 623
hemorrhoidum antiquarum curatio 81
Hippocrates non fuit primus scriptor in arte medica 395. non solet vi proxijs 259. est breui loquus 559. methodi fuit studiosissimus 268. fuit homo modestus & minime proteruus 262. breuitatis magis quam eloquentiae aut proprietatis vocum studiosus 279. cur interdum Pleonasmò utatur 286. multa breui complectitur 270
Hippocrates vindicatur à contradictione 461. 472. 558
Hippocratis industria in componendis Aphorismis 2
Hippocratis libri qui de signis agunt, in certas classes digeruntur 258
Hippocratis oracula non sunt perstringenda 269
Hippocratis mos in rerum enumeratione 365
ante Hippocratem quae fuerint Medicorum schola 395
Horror post sudorem, malum 201
Humor putredines auget 85
humores quibus diei horis moueantur 315
Hydrops an possit generari à calida intemperie 306
hydrops acutus morbus succedens, lethalis 307
hydrops quomodo per consensum aliarum partium generetur 308
hydrops potest esse sine vlla aqua 612. nisi in initio consistat, est ferè incurabilis 613
hydrops fluxu ventris soluitur 208
hydrops sicca quae 106
hydrops generatio 306. species 306. 611
hydropsis species periculosissima quae 307. 612
hydropsis solutio 182. curatio 611. 612
in Hydrope an sanguis mittendus 613
hydropici repentina aqua vacuatione intereunt 187
hydropicorum & suppuratorum sectio quomodo fieri debeat 187. 613
hydropicorum portiones tres 626
Hyems quos morbos pariat 90. borealis & ver austrinum quales morbos praeannuntiant 81. austrina & ver boreale quos morbos praeannuntiant 82. quomodo indicet vacuationem per

alium 187
hyeme augetur corpora 26
hyeme corpora non dissipantur multum 25
hyeme cur pluri cibo utendum 25. qualis cibus conueniat 28. quibus vomitus inatilis 104. succi crudi cur abundant 26. facultates naturales validae sunt 379
Hypochondrium quae pars 296
hypochondrium cur sapius à Medico atrectari debeat 296
hypochondrii optimi descriptio 296
hypochondrii affixa cucurbitula cur tam efficaciter sistat hemorrhagiam 384
hypochondriorum obstructions expedienda sunt ante purgationem 43
hypochondriorum inflammationes cur omnium maxime ledantur expurgatione 523
hypochondriorum tumoris solutio 139
hypogastrium quid 145
Hystericos affectus ab epilepsia dignoscendi ratio
hystericis ac difficulter parientibus sternutatio bonum 161

I
Ictericus non admodum statuosus 177
ictericus epas durum fieri, malum 139
icterus vide Regius morbus.
Iecoris inflammationi singultus superuenit 168
Ieiunium quadragesimale sapienter ab Ecclesia institutum verno tempore 28. 445
ieiunio quinam plurimum ledantur 446
ileos quo pacto fiat 90
ileo qui affectus lethaliter succedant 203
imbres longi quos morbos pariant 85
Imaginationis deliria citra sensuum externorum lesionem fieri possunt 287
Inanis pars quae 308
Inanities & repletio repentina, noxia 444
inanities recens, cibus affatim non offerendus est 438
Inartificiosum apud Hippocratem, maximum continet artificium 287
 Indica

Indicatio curandi praestantissima unde desumatur 227
 Indices seu contemplabiles dies non tantum tempus, verum etiam speciem crisis indicant 332
 Inedia intempestiva, & cui repentina succedit repletio, quae mala gignat 458. 459. quomodo fluxiones movere & augere possit 459
 Inflammatio quaevis duplicem habet exitum, resolutionem scilicet aut suppurationem 343
 Inflammatio in interna parte sensus experte qualem respirationem faciat 290
 Inflammatio partium supernarum citius solvit & suppuratur, quam infernarum 303
 Inflammatio vesicae lethalis est 359. cur afferat difficultatem reddendi excrementa ibid.
 quomodo solvatur ibid.
 Inflammationis triplex exitus 300
 Inflammationes thoracis quando suppurari incipiunt 211
 Inflammationis epatis aut lienis sanguinis fluxus est naribus familiaris 300
 Inflammationibus cerebri incipientibus expurgatio cur periculosa 526
 Insomnia multa diuina sunt 263
 Insomniorum interpretatio confert ad futurorum praenotionem 262. 263
 Intemperata corpora quibus temporibus & locis bene vel male habeant 75
 Interitus & conseruationis eadem causa 226
 Intestina quomodo vim retentricem habeant 317
 Intestinalium ulcera, curatu difficillima 114
 Inter cur straguriam & catarrhos sole at facere 595
 Iudicium differt ab ingenio 4
 Iudicium cur sit difficile 3
 Iudicium sine causis cum sit, aut cum instat, nihil molendum 28. 29
 Iudicij perfecti nota, cum sit & cum factu est 29. tempus vnde praenoscitur
 Iuuenes epilepsia correpti rarissime liberantur 68
 Iuuenes cur crebro egrotent & iudicentur 65
 Iuuenes & adulescentes cur frequentius tunc laborent 149
 Iuuenilis & senilis aetas gaudent contrarijs 77

iuuentus qua ratione praestet senectute 66
L
 Labia pendencia & resoluta, frigida & alba, signum lethale 276
 Labor quid significet 41
 Labor vehementem motum significat 49
 Labor copioso cibo indiget 50
 Lac quibus in affectibus non exhibendum 172. tabidis cur vitale 173 facile corrumpitur 172. non adeo facile coctionis ibid. bile scit cur per febres 173. in mammis quibus de causis colligatur 163. aliquando etiam in viris generatur ibid. in mamma quo pacto ascendat 238. sit ex alimento redundanti ibid. infantibus conueniens est alimentum 235. 236. quale sit optimum 241. maternum quibusdam vitale, quibusdam noxium 240. mulieris libidiosa, vel cui mensura profluunt, improbat 24. e mammis gravidarum profluens foetum imbecillum arguit 166. in non praenatis quid arguat 162
 Lactis noxa et usus 172. 173. 174.
 Lac asinum laudatur ad choleram morbum 610
 Lactis asini utilitates 533
 Lacte asinino cur vsus sit Hippocr. in febribus ardentibus 512.
 Lacte materno qui nutrirī debeant, qui vero alieno 240. 241. 242
 Lachryma inuoluntaria, lethales 130. quando mortem praesagiant 272
 Lachrymarum inuoluntariarum causa 272
 Lassitudines, dispositiones neutrae 40
 Lassitudines spontanea, morbos praenunciant ibid.
 Lassitudines solvuntur vsu balnei 503
 Lassitudinum triplex genus, compositio & causa 40
 Lateris dolorum curatio 584. 585
 Lectus praeter morem mollis vel durus cur ladar 468
 Leguminū communes noxae 602. praeparatio varia 602
 Lens deterior cicere 603. cum corticibus cur alui perturbationem faciat, duae opiniones ibid.
 Lentores circa detes in febribus quid significant 130
 Lepra ab elephantiasi in quo differat 224
 Lepra & impetigo à qua causa: vtra-

gravior 88
 Lethalis morbus non necessariò tollit omnes egrotos 300
 Lienosi qui sunt 194
 Lienosis difficultas intestinalium superueniens, bonum 196
 Lienosis dysenteria superueniens, aut solutionem, aut mortem affert 194
 Lienteria qua curetur expurgatione 106
 Lienteria laborantes, hyeme qua via purgandi ibid.
 Lingua cur facile alteretur in febre ardente 509
 Lingua à quibus causis reddatur nigra 505
 Linguae nigritiei causa duplex, & quomodo distinguatur 509
 Linguae immobilitas repentina à qua causa fiat 211
 Lipothymia quid differat à syncope 66
 Lipothymia qui facile absque manifesta causa corripuntur, subitò intereunt ibid.
 Lippitudines siccae quando expectanda 82. 84
 Lippitudinis siccae causa 84
 Liquida citius nutriunt quam solida 44. 251.
 Liuidus membrorum color vnde 313
 Lividus & plumbeus color frigoris soboles sunt 267
 Livoris partium causa duplex 519
 Loca ex quibus sumuntur signa ad praedicendum, multa sunt 268
 Lotiones hypochondrij ad expurgandum vitales 118
 Lucem quibus de causis oculi fugiant 271
 Lucem fugere quando sit signum lethale 272
 Lumbi saepe afficiuntur conuulsione 589
 Lumbricos per aluum quam per os reijci praestat 321
 Vtrum melius sit, viuos, an mortuos exire ibid.
 Lumbricorum triplex genus 115. 322. causa 115
 Lumbricorum excretio in morbis acutis quid praenuntiet 32
 Lumen & iactatio cur debilitent 555
 Lupinus iauuatur 604
M
 Mamma solida foetum sanum ac robustum indicant 166
 Mamma ante abortum & naturalem partum perpetuò graciles redduntur ibid. mam-

mamma extenuata quomodo sint indices abortus ibid.
 Mamma vtero gerentibus cur intumescent 238
 Manuum latio seu gesticulatio an in phrenitide sit grauior quam extra 286
 manuum lationis ante faciem causa ibid.
 Mares dextra vteri parte, femina sinistra magis gestantur 165
 maris aut femella gestati in vtero signum 164
 Maxilla cur rubeant suppuratis 350
 Maza quid apud veteres 449
 Medendi ars conciliat Medico beneuolentiam & laudem: prognostica verò etiam admirationem 263
 Medicamentum in alimento trifariam dari potest 223
 medicamenta quomodo bifariam distinguui possint 220
 medicamenta lenientia cum ipsis cibis commodè exhibentur 434
 Medicamenta expurgantia quae sunt 34
 Medicari in acutis eadem die 105
 Medicina vnde nata 395
 Medicina duae sunt partes 258
 Medicus ad egrotum accedens quomodo se gerere & quamquam interrogare debeat 561. 562. quamquam cognoscat in egrotantibus 258. quae commoda percipiat ex praenotione futurorum 260
 Medicum quae per seipsum nosse, & quae ab egrotante discere oporteat 396
 Medicum quid oporteat agere, cum dierum morbi numerus ignoratur 360
 Medico imploratio auxilij diuini est necessaria 263
 Medulla ossis alimentum 253
 Mel plus nutrit quam vinum 483
 Melancholia qua ratione possit esse causa paralyseos 550
 melancholia omnium maxime mentē tentat 548
 sola agitatione citra phlegmonē & febrem delirij facere potest ibid.
 Melancholia (morbus) nonnullis quae do accidat 83. 84
 melancholia commutatio in grauioribus affectibus 199
 melancholici morbi aetati consistenti cur familiares 97
 melancholici per inferna vehementius purgandi sunt 105

Melicratum, hydromel, idē quod mulsa 478
 Membrum quod solidius, ed difficilius exolvitur ac dissipatur 252
 Menstrua mouet suffitus aromatum 159
 menstrua quo pacto sistenda sint 165
 menstrua purgatio foeminae salutifera 188
 menstrua purgationis tempus 96
 mensuris nimium fluentibus ac retentis, morbi fiunt 168
 mensuris suppressis quae evacuatio vitilis 161
 mensurorum suppressioni medetur balneum 504
 Molarium dentium ortus cur non tam grauius affligat pueros ac catarrhorum 92
 Morbus peracutus quis sit 15. 16
 morbus Gallicus quis sit 88
 morbus facili vel difficili iudicij quis 22. magnus tripliciter 228. vehementis qui dicatur 320. boni vel mali moris quis 455
 morbus timetur in parte quae prius doluit 119
 morbi celeritatem vel tarditatem quid indicet 20
 morbi species, constitutionem indicat 20
 morbi crescentis signum 20
 morbi ex repletionē ac inanitionē ratio 54
 morbi remissioni non semper fidendum 57
 morbi regij causa post expurgationē 34
 morbi differentia duplex 227
 morbi species vnde agnoscat 351. magnitudo vnde ib.
 motus ibid.
 morbi species & locus affectus ex quinque signorum generibus cognoscitur 56
 morbi breues cur non debilitent in essentia vt longi 42
 morbi quando sint breuiorē 56
 morbi boni iudicij quando fiant 86
 morbi autumnales cur sint exitiosissimi 89. hyemales qui 90
 morbi morbis succedentes feliciter aut contra 76
 morbi, alij alijs frequentē succedunt, alij verò raro ibid.
 morbi hereditarij cuiusmodi 241
 morbi per quae loca solvantur 593
 morborum vernorum praecantio 802
 morborum togitudo & breuitas vnde 45
 morborum remissio absque euacua-

tionē fallax & recidiam minatur 374
 morborum inconstantium, aut quos methodis nondam cognouerit, methodus curatiua 557. 558
 morborum differentijs haud exactis vsi fuere veteres 576
 morbosas constitutiones temporum praesentire & agnoscere, duplici ratione confert 388
 morituri, cur ante agonem melius aliquando habere videantur 567
 mors & sauis iisdem diebus contingat 364
 mortis signa à facie sumuntur 128
 Morus quando conueniat post purgationem 109
 Mulier non fit ambidextera 218
 mulieres iuuantur sicca aëris temperie 84
 mulieribus naturā humidis, quo tempore qui morbi 81
 Mulsā cocta an melior cruda 484
 mulsā prius ingerenda est quam ptisana
 mulsae differentia ex tribus 478. facultates, noxae, utilitates 478. 479. 480. 481. 482
 Mutatio repentina in victu plurimū ledit tam bene valentes quam egrotantes 439
 mutationes temporum morbos pariunt & soluant 74
N
 Nisi in extremitate extenuatio ex morbo facta cur magis appareat 266
 Natura quod vergit, ed ducere oportet 29
 natura hominis in quo consistat 87
 natura quibusvis morbis contraria 210
 natura vna & non vna 222. docta sine doctore 239. caca cur appelletur ib. cur non ferat mutationes repentinas 73
 naturam iuuantia in morbis multiplicia sunt 220
 natura bene vel male habent, pro ratione temporis 75
 naturale quid 29
 naturale calidum, non quod vis est innatum ibid.
 Nebulosa vrina quae 550
 Nervi nomine quid Hippocrates intelligat 184
 neruosis partibus acetum cur noxiū 491
 Niger color in corpore à quibus causis fiat

I N D E X.

fiat 313. vtrum bonum vel malum
 signum sit quomodo distinguendū
 314
 niger color in omni excretionē quate-
 nus lethalis 564
 nigra deiection post signa concoctionis,
 bona 113.
 nigra deiectionis causa 112. 113
 nigra deiectiones non omnes mala 113
 Nox ante iudicium, difficilis 45
 Nubecula rubea quarto die in vrina
 apprens quid significet 138
 Nudare membra, quando sit signum
 malum in agrotantibus 280
 Nutrientium celeriter, celeres quoq;
 fiunt excretiones 51
 nutrire celeriter quae possunt 51. 251
 nutrire bene, male, multum, parum,
 cito, tarde, firmiter, debiliter quid
 251
 nutritio quibus agatur 231

O

Occasio quid 3
 occasio praecipua, & quare 2
 occasio magnificēda in curatione 4
 occasio vrendi auxilijs medicis in mor-
 bis acutis duplex 58
 Ocularium medicamentorum praepa-
 ratio 625
 oculi vnde fiant eminentes vel cavi
 274
 oculi humorum spirituumq; disipa-
 tionem citissime prodant 434
 oculorum dolores quibus remedijs su-
 nentur 189
 oculorum morbi cur noctu ingrave-
 scant. 570
 oculorum peruersionis causa 272
 oculorum albuginis rbedo quādo sit
 signum lethale 273
 oculorum fordes circa pupillam quan-
 do signum lethale 273
 per Oculorum suspēctioes quid Hip-
 pocr. intelligat 275
 per Oculos sublimes quid intelligat
 Hippocr. 273
 Oculus alter quibus de causis altero
 minor fieri possit 272. quando is sit
 signum lethale 273
 Odor suavis hysteris cur naribus ad-
 motus noceat 159. 160
 Oedema Hippocrati quid significet
 299
 Oedematis propria significatio 302.
 symptomata, solutio, suppuratio i-
 bid
 Oleum dolores oculorum ac tusses fa-
 cit 86

oleum cur oculos mordeat, vlcera ve-
 rō leniat 231
 oleum ore acceptum non probatur ad
 cholera morbum 609
 Omenti vsus 65
 omentum vbi f oras excidit, facile pu-
 trescit, & quare 200
 Ophthalmia quo pacto, & à qua causa
 fiat 183
 ophthalmiā laboranti, fluxus ventris,
 bonum ibid.
 Origani facultas 623
 Orthopnea non est pathognomoniciū
 signum peripneumoniae, sed super-
 ueniens 82. cur pessima in peri-
 pneumoniae ibid.
 orthopnea causa 291
 Os febricitantium cur Medici con-
 templari debeant 130
 Ossa non renascuntur neq; fracta verē
 glutinantur 208
 ossa non nutriuntur sanguine melan-
 cholico ibid.
 Oxymel minus nutrit quā mulsū 480
 oxymeli pro pituitosis ex melle para-
 ri debet 490
 oxymelitis confectio 485. differentia
 ibid. meracioris vtilitates ibid. no-
 xae 485. 586. dilutionis vtilitates
 & noxae 487. 488

P

Pallidus faciei color non est ex-
 tremē malus 265
 Palpebra peruersio vnde fiat, & quan-
 do sit signum lethale 26
 Panis vel purissimus & triticus ledit
 insuetos 449
 panis autopyri & purissimi differen-
 tia 449
 panis calidi & recentis noxae 449
 Paracentesis aliquando faciēda, &
 quomodo 613
 Paralysis qua ratione à melancholia
 fieri possit 530
 Paroxyfmi nomen quid significet a-
 pud Hippocratem & Galenum 20
 vide Accessio.
 Partes solidae praecise non coalescunt
 184
 Partus quando sit morbus 367
 ob Peccata bifariam fiunt morbi Dei
 voluntate 262
 Pedum calefactio in frigidis ventris &
 lateris morbis prodest 585
 Peplissemē quarratione flatuosū sit 435
 Periodus sine circuitus quid differat à
 paroxyfmo 21
 Peripneumonia lethalis quae 585
 ex Peripneumonia quinam euadant
 353

peripneumonia solutio duplex 373
 peripneumonias vocat Hippocrates o-
 mnes thoracis inflammationes 502
 Peripneumonicus cur plerūque post au-
 res abscessus fiant 333. vide Pulmo-
 nia
 Peruersionis membri cuiuslibet causa
 272
 Pestilens constitutio quae 400
 Pestis tempore quinam securiores 32
 Phlegmatis propria significatio 35. v-
 sitata ibid.
 Phlegmone quid significet apud Gale-
 num 289
 Phrenitis quid 130
 phrenitis dicitur aliquādo apud Hip-
 pocratem de omni morbo cum de-
 lirio 204
 in Phrenitide cur vrina exigua, te-
 nuis & alba fiat 565
 Picrocholi superiore ventriculi parte,
 ieiunio plurimum leduntur 446
 picrocholis cur ante vel in ipsa etiam
 phlebotomia aliquid cibi nonnun-
 quam exhibeatur 505
 Pili & vngues non verē nutriuntur
 225
 Pingue vrinae innatans quid significet
 210. 336
 Pingue nil edendum laboranti chole-
 ra sicca 609
 Pituita putrida an omnis salsa 518
 pituita salsa quos morbos generet 517
 pituita salsa generatio 517. 518
 pituitosi cur facile ferant ieiunium
 446
 pleonasmō vititur interdum Hippo-
 crates 282
 Pleuritis sicca quando dicatur 410
 pleuritis nulla petit sine missione san-
 guinis expurgationem, & Hippo-
 cratis sententia enarratur 432
 Pleuritidis principij, incrementi, sta-
 tus descriptio 411
 pleuritidis curatio 586
 pleuritidis & pulmonia curatio qui-
 bus absoluatur 344
 pleuritidis & peripneumoniae nomi-
 ne quomodo vitatur Hippocrates
 579
 pleuritim quomodo curent idiota
 586
 in pleuritide cuius lateris vena sit se-
 cūda 579. pleuritidi pulmonia super-
 ueniens, malum 203
 pleuritidi aut pulmonia longae, fluor
 ventris succedens, malum 183
 pleuritidis exquisita constitutio 149.
 suppuratio quando expectanda
 ibid. terminus nō semper idem ibid.
 in Pleu-

I N D E X.

in Pleuritide quavis vena sectio vtilis
 32
 pleuritici suppurati quando in ta-
 bem transeant 151
 pleuritidis omnibus non vnus idem-
 que victus conuenit 51
 Pluviales aquae cum tonitruis & pro-
 cellis descendentes cur omnium o-
 ptima 492
 Podagra cur ex venere 188
 podagra cur non laborent pueri ante
 vsu veneris 89. neq; eunuchi 183
 podagra cur vere & autumno plerum
 quae oriatur 198
 Porcellorum noxae 606
 porcellorum nomine Galenus non in-
 telligit recens natos 607
 porcinae carnes optima 607. quale nu-
 trimentum prebeant ibid.
 Potus pro cibo liquido seu potui a-
 pto 44
 potus in febribus ardentibus non de-
 bet esse parcus 513
 potus in vigore morborum augendus,
 cibis verō minuendus 410
 potus vtilitas & qua permeet 256
 potus consueti repetita mutatio quae
 damna inferat 450
 Prandium insuetum quas noxas pa-
 riat 442
 prandij consueti intermissio quas no-
 xas inferat 442. 443. 444
 Pradicere futura aliquid diuini ha-
 bet 263
 pradicatio, culpa suspicionem à Medi-
 co remouet 565
 pradicatio mortis ad quid expediat cū
 agrotanti tum Medico 260
 pradicatioes in acutis morbis non
 sunt certa 51. in longis certiores, &
 quare 52
 pradicatioes in acutis morbis facilio-
 res: in chronicis verō certiores sunt
 396
 prouidendi ratio in quo sita 260
 Primus & secundus dies cur non po-
 nantur inter decretorios 364
 Principij triplex significatio 299
 principij signa in pleuritide 22
 Proceritas corporis iuuenibus decens
 74
 Profluuium muliebri conuulsio succe-
 dens, malum 168
 Prognosticum non est ab Hippocrate
 in tres libros diuisum 259. quāra-
 tione omnium optime diuidi possit
 ibid. vnicum & perpetuum est
 ibid.

prognosticum duo bona praestat 260
 Prognostici liber in quo differat ab
 opere Prorrheticōn 259. de quibus
 morbis sit ibid.
 in Prognostico quid doceamur ab Hip-
 pocrate 259
 prognostica artis principium quod
 264
 prognostica doctrina partes tres 258
 Prognosis & prognosticis quid sit 259
 Prognosis cur vitatur Hippocrates in
 Prognostico 259
 Prissana quid significet 402. antono-
 maticē de bordeacea dicitur ibid.
 prissana duplici ratione levis 404.
 cur conueniens victus sit in acutis
 febribus ibid. cur sit humida cum
 tamen bordeum frigidum & sic-
 cum esse statuatur ibid. condi-
 mentis frumentaceis melior est,
 non tamen cibus omnibus ibidem
 prissana cur non vrantur Medici re-
 centiores, vt veteres 405
 prissana vsus in morbis acutis 395
 prissana differentia 403. dotes varia
 404
 prissanam parandi ratio 403
 Pubertatem artingentium morbi 94.
 95.
 pubescentes quare sanguinis fluore
 corripiantur 94
 Pueritia & adolescentia conserva-
 tione indigent 87
 pueri similibus conservantur 77
 pueri alacrioris qui sunt 22. difficilli-
 mē ferunt ieiunium ibid.
 pueri à sicca & calida causa omnium
 deterrimē afficiuntur 87
 pueri facilius corripuntur neruorum
 affectibus quā adulti 385
 pueri cur plurimo indigeant alimen-
 to 23. quibus temporibus opti-
 mē habeant 86. 87. recens na-
 ti cur facilius vomant 91. ex-
 citantur sepe cum concussione
 morborum ibid. dentitionis
 tempore quibus morbis corripian-
 tur ibid.
 pueris cur post ortum dentes fiant
 91. febres & alvi profluvia
 cur accidant dentitionis tempore
 92. dura alvus quas noxas pa-
 riat 92
 in Pueris febricitantibus conuulsio-
 nes quando fiant 384
 puerorum morbi aliquando citra eva-
 cuationem manifestam soluuntur
 595

Pulmo cur plenus spuma 151. quō-
 modo euacuetur per renes 585
 pulmōni fluxiones pituitosa crebra,
 biliosa raro accidunt 343
 Pulmonia breuioris constitutionis &
 periculosior est quā pleuritis
 150
 pulmonia suppuratio sit, nisi septimo
 finiatur die ibid.
 pulmonia phrenitis succedens, mā-
 lum 204. vide Peripneumonia.
 Pulsus & respiratio quid in morbis si-
 gnificent 249
 pulsus fortis in vlceribus quid signifi-
 cet 206
 pulsus qua de causa sentiat, vbi an-
 tea non erat ibid.
 pulsus in hypochondrio cur furorem
 significet 297. 298
 pulsus naturā Hipp. nō ignorauit 350
 pulsus nomine Hippocr. etiam pro-
 prie vitur 297
 Pupilla vnde fiant squalida & obscu-
 ra 274
 à Purgatione quae victus ratio conue-
 niat 436. 437. vide Expurgatio.
 Puris generatio, concoctio est 69
 puris optimi conditiones 305
 puris spiritum post sanguinis spūm,
 malum 204. quid significet.
 puris spūto tabes succedit, & quo pa-
 cto 204
 puris materia 253
 pure nulla pars verē nutriri potest
 254
 pus qui sit vlceris alimentum 301
 pus cum conficitur, dolores ac febres
 augentur 69
 pus in particula contentum cur quan-
 doque lateat 139
 Pustula cur fiant tabidis ex suppurati-
 one 350
 Putredo cur nō omni pituita salsedi-
 nem inducat 518
 putrescens facile cibus, item imputri-
 dus, qui sit apud Hippocr. 245

Q

Quartana febris cur quibus-
 dam estate fiat 89
 quartana naturā longus morbus est
 366
 quartana epilepsia feliciter succedit
 176. 177
 quartana laborantes cur raro corri-
 piantur conuulsione 177
 Quarto die cur raro fiant indicatio-
 nes 294
 Quatuordecimus dies vires habet in
 medio

INDEX.

medio 363
 Quies ad expurgationem necessaria 44
 quies iuvat concoctionem, motus distributionem iuvat 551
 quiescere potest corpus trifariam 277

R

Recidiva in febris quando expectanda 376
 recidiva causa 47
 recidiva in alterius morbi genus causa 47
 recidivas faciunt que relinquuntur in morbis post indicationes 51
 Rectitudo in evacuationibus servanda 111
 Refectio statim post evacuationem nocet 10
 refectioni non studendum ante solutionem morbi 60
 refectiones extremas quo pacto vituperet Hippocr. 10
 refrigeratio extremorum in acutis morbis, malum 101
 Regionis eadem ratio habenda est qua temporis, in victu agrotantis 37
 Regio vacationi conveniens dupliciter sumitur 30
 regionem circa umbilicum ad expurgationem, qualem debeat esse 62.
 63
 Regius morbus ante septimum diem malum 133
 quando bonum 133. 134. quando bene vel male soluat febres 587.
 588.
 Remedia extrema extremis morbis conveniunt 15
 remedia quando mutanda 71. 72.
 quibus de causis non juvent 72
 Renum morbi plerumque a crasso sanguine 218
 renum tota caro aliqua modo corrumpitur 141
 Repetitiones in operum sine bonis autoribus familiares 543
 Repercutientia vsus immodicus quid mali afferat 157
 Repletio pro refectione sumitur aliquando 55
 Res naturales & prater naturam que sunt 59
 res prater naturam in principio morbi debiliores 59
 res naturales in principio ac declinatione fortiores quam in vigore ibid.

res omnes sua natura in bonum feruntur 239
 Respiratio duplex 233
 respiratio bona magnam habet vim ad salutem in morbis acutis, & quare 287. 288
 respiratio magna improprie accipitur 348
 respiratio crebra & parva non tantum ob dolore, sed etiam ob debilitatem fieri potest 200
 respiratio crebra quid indicet 289. parva & crebra quid 290. crebra & magna quid ibid. rara & magna quid ibid. rara & parva quid ibid.
 respirationis mala, differentie quatuor 289
 Rigor febri superveniens eam solvit 132
 rigor non deficiente febre, lethale 127
 rigor & desipientia a multo vini potu malum 202
 rigores sexto die facti quid significant 117
 rigores feminis vnde incipiant, itide & vniis 175
 rigoris nomen pro frigore aut horrore quandoque sumitur 164
 Rictus acidi languis laxitatibus intestinarum succedentes, bonum 177

S

Sanguis proprius quis sit 239
 sanguis humidus ac calidus 294
 sanguis mensuratus ex redundantibus sanguine sit 28
 sanguis ex naribus ac per hamorrhoidas fluere quando incipiat 96
 sanguis qui probeur 246. 247
 sanguis concretus, melancholia & bilis non 112
 sanguis per supernum ventrem exiens, malum, per infernum vero, bonum 114
 sanguis extra naturalia vasa corrumpitur 185
 sanguis in mammis collectus furorem indicat 163
 sanguis spumofus, pulmonis affectus indicat 11
 sanguis si ex interna parte, presertim vero thorace fluat, frigida admotio noxia est 505
 sanguis solus in pus mutatur 343
 sanguis cur in suppuratione albescat 305
 sanguinem purum tenuemque per hamorrhoidas fluere, non bonum 115
 sanguinem per vomitum educi quid

mali significet 115
 sanguinem mittendi scopi 519
 sanguinis visio que sit optima, que vero secus 31. a quibus affectibus, p se expectatur 511. 522. in febre ardente quando conveniat 513. expurgationem precedere debet, si vtraque opus est 32. in febre ardente quando conveniat 515. in pleuritide reitanda est 454. copiosa & vsque ad animi deliquium non convenit in morbo thoracis 521. 580. vsque ad animi deliquium a quibus affectibus expectatur 33
 ante sanguinis missionem, considerandum quomodo venter habeat 67
 post sanguinis missionem quomodo venter conveniat 617
 ad sanguinis missionem majori virtute opus est, quam ad expurgationem 54
 sanguinis missionem in febre ardente occasio duplex 514
 sanguinis fluxionem calidum balneum movet frigidum vero sistit 505
 sanguinis fluxionem delirium aut convulsio succedens, malum 202
 sanguinis fluxus quos morbos bene solvat 300. quando sit conferens evacuatione 301. in qua atque magis expectandus 301. in junioribus magis expectandus 309
 sanguinis fluxus e naribus & sudores causa bene solvunt 116
 sanguinis fluxus e naribus, suppressis mensuris vitilis 161
 sanguinis fluxus e naribus que praevenient 31. 383. 569
 sanguinis multa profusio noxas in ventre facit 116
 sanguinis aut puris mictio quid mali significet 140. 141
 sanguinis mictus copiosus quid mali significet 142
 sanguinis vomitus quando salutaris: eiusdem cause ac curatio 209
 sanguinis temperamentum 528
 sanguinis color, succi redundantis speciem indicat 433
 Sani purgandi non sunt, nec qui pravum vivuntur cibo 63
 sanitas & eius accidentia non sunt individua 321
 Satietas vniis & fames, malum 38
 satietas quid 362. in initio acutorum maxime est cavenda ibid.
 Satyrasmi quid 93
 Secretio succorum quo pacto fiat in crisi 46
 Secu-

INDEX.

Seculum quodlibet novam medicamentorum sylvam affert 555
 Secundas expellendi modus 165
 Sedere velle agrum in lecto vnde conringat, & quid significet 281
 Sedimentum farinaceum quid significet 208
 sedimentum fallax quod: distinguendi ab optimo ratio 137
 sedimenta farinacea, laminea, fursurea, tenuia & alba que dicantur & a quibus causis fiant 330
 Semen maribus profluit ineunte adolescentia 96
 Senectus prima ac cruda que dicatur 22
 Senes cur ardentibus febribus raro laborant 24
 senes cur facillime ferant jeunium 22. 23
 senes quo tempore optime degant 86.
 rarius agrotant quam iuvenes 65.
 acuto morbo correpti non evadunt ibid. frigidis morbis correpti, commoriuntur 65. 66. non tam moriuntur vehementia morbi, quam longitudine & multitudine recidivarum 371
 senibus parum calidi innati 23. pauciori cibo utendum ibid. apoplexia accidit quibusdam temporibus 84. qui morbi accidant 98. renum & vesica morbi difficile sanescunt 180.
 in Senioribus cur omne thoracis malum periculosum 357
 Septimus dies vires habet in initio 363
 septimo & decimo quarto die plures moriuntur quam sexto 363
 Septum transversum cur dictum sit 363
 Scrupia quo tempore exhibenda 488
 serapiorum vsus fuit etiam tempore Hippocratis 497
 serapiorum copiosus potus ad expurgationes commendatur 44
 Siccitas aeris phthisi ex palmonum ulcere dependenti per accidens convenit 85
 siccitates imbribus salubriores 84.
 siccitas naturis morbosae 85. quos morbos pariant ibid.
 signa concoctionis quid praevenient 21.
 longitudinis morbi cum morbo acuto quid praevenient 63. salutis ac mortis a quibus rebus sumantur

228. salutis ac mortis, ab ijs quae sunt secundum naturam 229. omnia, cum adsunt manifesta causa, amittunt vires 48. bona & mala simpliciter, semper & ubique talia sunt: ambigua, nunc bona, nunc mala 388. ut sint mala, excludenda sunt causa procatartica 271. 275. 280. concoctionis, cur minus fida in morbis acutis 288. pathognomica cum ipso morbo incipiunt & desinunt 571. diebus decretorijs apparentia, fideliora sunt, quam alijs diebus 345. roboris facultatis vitalis aut animalis, magis fida sunt in acutis morbis quam chronicis 288. omnia ad certitudinem indigent alijs signis 273. superuenientia in morbis cito apparere, pessimum 557
 signo pessimo unico major vis ad praedicendum, quam plurimis optimis 371
 signorum malitia ac bonitas vnde iudicetur 264. omnium debiles sunt significationes in primis agressionibus 299. omnium significationes, firmiores sunt die decretorio 573. vires inuestigandi ratio 268. 269. consensus dissensusque magnificandus 347. malorum & bonorum comparatio 387. asidenti um duplex genus 510. item superuenientium 511. item Pathognomiconum ibid.
 signum vniis alijs omnibus reuuentibus, mortem certo praevenire non potest 269
 Silphium quid 415
 silphij succus correctivum peplij 435
 Sinceri succi qui sint 338
 Singultus & oculi rubri a vomitu, malum 201. vomitu curatur ibid. iecoris inflammationi succedens, malum 205. convulsioni similis motus est 193. superpurgatis senib. malum 112
 singultus causa 201. curatio 182
 Situs & causa & symptoma causi est 509. non est pathognomicum signum causi 510
 strim ex pulmone melius sedat aer quam aqua 518
 Solida membra non renascuntur, neque vere coalescunt 208
 Somnus ab accepto pharmaco quando proficit 109. quas vacationes cohibeat ibid. statim ab accepto

pharmaco vtilior quam morio 12.
 bid. coctiones maxime inuat 25. sitis remedium 159. ledens, non in quovis morbo lethalis 35. delirium sedans, bonum 37. naturalis potest esse & prater naturam 37. quo pacto fiat ibid. prater naturam quid, & vnde ibid. immoderatus quas noxas pariat 38. 471. 472. non est in regra actionum priuatio 278. agrotorum optimus qui 315. profundus in acutis morbis, signum lethale 280
 in Somno agrotorum quam consideranda 315
 per Sorbitiones tractorias quid intelligat Hippocrates 519
 Spiritus offendens in febribus, malum 136
 spiritus & sanguis quibus de causis ab externis partibus subtrahantur 265
 spiritus vtrum vita sint praeiiti 217
 Sponte facta que appellet Hippocr. 6
 Spume innatantes in vrina quid significant 210
 per Sputum quid intelligat Hippocrates 339
 sputum cito & facile excreari, quatenus bonum 339. in quo flauum est valde permixtum, malum 340. longe post principium excreari flauum, rufum, multa tussim mouens, nec admodum permixtum, malum 340. syncerum, periculosum 340. album, lentum & rotundum, inutile 340. 341. viride & valde spumofum, malum 341. nigrum inter sincera sputa omnium deterrimum 342. sputum flauum sanguini paucopermixtum in principio peripneumoniae bonum, post autem malum, & quare 343
 In sputo que consideranda 339
 ex Sputo cognoscuntur tempora & praenoscuntur euentus morborum thoracis 339
 sputa quavis dolorem non sedantia, mala 344
 sputa cocta que 584
 Squama aris pota ex melicrato, hydragoga est 627
 Status morbi tenuissimum cibum potest 17
 Sterilitatis causa in mulieribus 165.
 167. 169. in viris 170
 Sterilium virorum triplex genus 171

I N D E X.

Sternutamenta singultum tollunt 182.
suffocatione vterinam iuvant 161.
secundas deturbant 165. in morbis
thoracis noxia in alijs autē morbis
utilia, & quare 342. in morbis ca-
pitis quando mala vel bona ibid.
Stille sanguinis enaribus quid porten-
da sit 574
Stillas sanguinis cur vituperet Hippo-
crates 569
Strangulatio, tumore non apparente
in faucibus, quando lethale 147
strangulati qui non redeant ad vitam
67
Stranguria quibus superueniat 168.
ob exulcerationem vesicae 144
stranguria affectis, vulvulus superve-
nientis, lethale 149
Stupefacientium vsus vbi conueniat
158
Succi qui in corpus ingeruntur, bifaria
differunt 218
Sudor vbi, ibi morbus 122. 123. febre
non solvens, malum 131. multus à
sonno quid significet 123. ob debi-
litate qualis 124. semper fluxus
quid significet 124. 293. frigidus in
febre acuta, lethale 122. vniuersa-
lis melior est particulari 293
Sudori quoniam possunt accidere 293
sudoris frigidi cause 293. mali causa
296
sudores & hemorrhagia causam be-
ne solvunt 516. circa ceruicem, in-
stante animi deliquio cur fiunt
459
Suffocatio vteri quo pacto ab epile-
psia distinguatur 626
Suppuratio apud Hippocratem quan-
doque significat putrescentiam
185. 205. quibus vlcibus conueniat
156. in morbis thoracis quando ex-
pectanda sit 344. cito an tardius
rumpenda sit, quomodo præcogno-
scendum 351. vtrum latus occupet
quomodo cognoscendum 348. non
omnis à pleuride vel peripneumo-
ni procedit 594
Suppurationes que cum bilioso succo
excreantur, lethales, & quare 344.
345. que intra & extra rumpun-
tur cur pessime 305. thoracis quan-
do rumpi solent 343
ex suppuratione facta in thorace, quo-
modo mors vel salus prædicatur
352
suppurationis sentis indicia 348.
349. bone & male dignotio 304.

ruptura 305
ex Suppurationibus peripneumoniae
succedentibus cur seniores magis
morianantur quam iuvenes 357. ex a-
lijs præterquam thoracis cur iuue-
nes magis moriantur quam senes
primi siue consistentes ibid.
suppurati quibus signis agnoscantur
349. 350. puris ingenti euacuatio-
ne intereunt 187
suppuratorum quinam seruentur vel
morianantur 358
suppuratis expurgantia non sunt ex-
hibenda 595
Surditas biliosis deiectionibus factis
cessat 117
surditatis permutatio in alium mor-
bum 117. solutio 133
Suspensio lactuosa in febribus, malum
198
Symptomata propria cum morbo cre-
scunt & decrescunt 59

T

T Abes quibus ataribus familia-
ris 149
tabescentes quoties humectantur, in-
calescunt 350
tabescentibus ex suppuratione cur
alvus fiat humida 352
tabis extrema signa 150
tabidi non sunt purgandi per super-
na 105
Tenuis & crassus quid differant
383. 397
Temperata corpora in temperatis tē-
poribus bene valent 75
Tempora moderata que sint 80
Tempora morbi multiplicia constitu-
entium error 59
in Temporibus cur extenuatio vi mor-
bi facta, statim appareat 266
Tenesmus vtero gerenti abortū facit
207
Tertiana exquisita septem periodis
judicatur 122. optime per sympto-
mata definitur ibid. breuior quam
septem circuituum ibid.
Tetanus violentissimus quarto die in-
terimit 148
Thoraci tepida medicamenta sensim
exhibita amica 486. frigidus porus
noxius est 537
Timidi cur reddantur, qui prandium
consuetum intermiscere 444
Tormen quid 363
tormina ac lumborum dolor quam

purgationem indicent 112
Tremor apud Hippocratem aliquando
pro omni motu tremulo accipitur
459. 565
tremor labij vomitus prænuncijs 460
tremores in febribus ac dentibus, suc-
cedente insania, cessant 187
Trichiasis, qualis morbus 621. eius cu-
ratio 621. 622
Tuberculo rupto intra ventriculum
quid accidat 202
Tumor in magnis vulneribus non ap-
parens, malum 174
tumores melius est extra vergere,
quam intrò 187. in vlcibus bo-
num 174. in vlcibus euanescenti-
bus, malum ibid. molles boni, crudi
verò mali ibid.
tumorum celerior aut tardior suppura-
ratio vnde 302
Tumultus & delirium idem 297
Turgent humores in morbis longis ra-
ro vel nunquam 36
Turgentes humores cur celerius pur-
gandi 105
turgente humore, natura expurgatio-
ni adminiculatur 31
turgentium humorum præparatio ad
expurgationem non requiritur 43
turgere quid 31
Tusses sitim sedantes 130
tussis hydropi superueniens, malum
191
Tympanites cur periculosissima spe-
cierum hydropis 307

V

Vacuandi tempore que sint con-
sideranda 7
vacuatio morbo congruens que sit 30.
que optima 32. quas habeat consi-
derationes ibid. multitudine non
estimanda ibid. vsque ad animi de-
liquium quibus congruat 33. præ-
ter naturam & secundum naturam
222. nimia, natura inimica 73
vacuationes que probentur magis 30
vacuationibus loca idonea 30
vacuationis qualitas in quo consistat
7
Vaporum vsus ad thoracis & capitis
affectus 429
Varices furorem solvunt 185
variolum & morbillorum causa 93
Vasorum inanitio quid 8
vasis præ insolita cibi abstinentia va-
cuatis, quid agendum 445
Vena sanguine nimium repleta cur
luescant

I N D E X.

luescant 535
Venarum nomine etiam arterias in-
telligit Hippocr. 529
Venarum & arteriarum principia
334
venarum interceptio quid sit & vnde
fiat 529
Venena cuti applicata quo pacto in-
terimant 225
Venti mutationem afferunt corpori-
bus 78
ventorum differentia medico vtilis
78. nomina & temperamenta
ibid
Ventriculus, hepar & vena actu cali-
dis vel frigidis affatum exhibitus de-
lectantur 486
Ventris nomine quomodo vtatur Hip-
pocrates 281
ventris vsus & morsus: eiusdem ma-
lum 165
ventrem in omnibus agrotantibus la-
xum esse oportet 322
in Ventrem cubare quando malum si-
gnum 281
ventres hyeme & vere calidissimi na-
turam 24
vestres humidi & sicci qui sunt 52
vnde desiccantur, & contra ibid.
Venule oculorum liuida vel nigrae, si-
gnum lethale 273
Ver saluberrimum, & quo pacto 80
ver in morbis gignendis sequitur con-
ditionem hyemis 534
vere qui morbi fiunt 88. cur tam mul-
ti morbi fiunt, licet per se sit salu-
berrimum 80. 88
vernum tempus curationi oportunum
196
Verrucarum genus quotuplex 93. cau-
sa ibid.
Vertebrarum collireuulsio anginae spe-
cies 92
Vesicae situs & formatio 143. morbi
quibus signis deprehendantur ibid.
vlcis sordidi pus cur grauius ole-
at 144. vlcera difficile sanantur
179
vesicae morbis cur pueri magis expo-
sti quam adulti 360
Victus quid sit 11. tenuis exacte, in
morbis longis periculosus, neque
omnibus acutis conuenit 12. medio-
cris aliquando in morbo acutissi-
mo competit ibid. tenuissimus per
initia in quibus morbis conueniat
410 vberior sit in morborum ini-

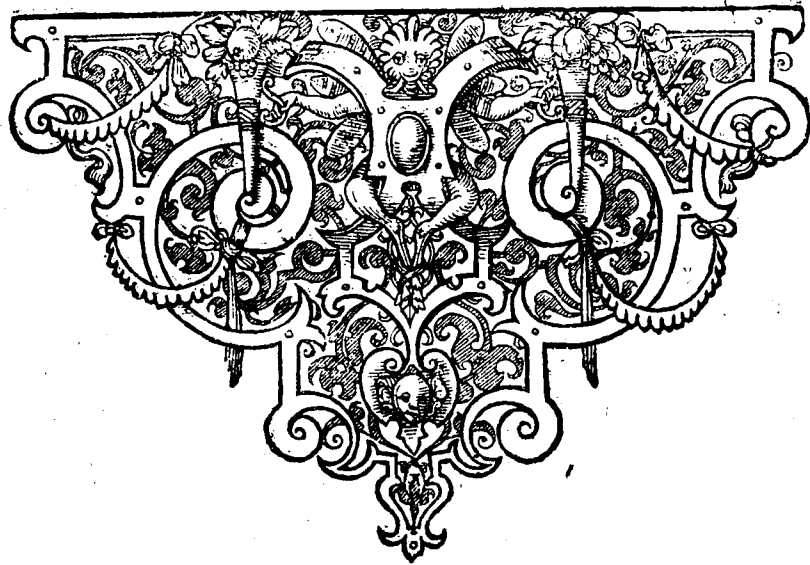
tyis, qua progressu 407. 408. pauld
plenior exquisito congruit ob errata
14. exquisitus & accuratus non re-
ligiose seruandus bene valenti 51.
71. humidus febricitantibus & pue-
ris conuenit 26
victus quantitas à Galeno non exacte
definitur exemplis 11. definiendi
ratio exactissima 11. 12. instituendi
ratio vnde sumatur 26
libri de victus ratione in acut. tituli
varij, eorumque ratio 395. subiectū
& finis ibid.
victus ratio proba magnam momen-
tum habet ad curationem 398
victus boni tam in sanis quam agrotis
vtilitas 402
Vigesima dies vires habet in fine 363
Vigilia quid 37. quando immoderata
ibid. nimia quas lesiones inferat
47. 472
vigiliae cause 37. vsus 38. noxia ibid.
Vigore peracto natura iuvanda, si nō
judicat perfecte 59
Vinum cur tentet nervos 147. pueris
inimicum 236. in conuulsione no-
xium 59. album & nigrum ob di-
uersas facultates auersimode al-
terant corpora 450. album dupli-
ciratione vrinam mouet 475. al-
bum non potest esse crassum 473.
nigrum non potest esse tenue ibid.
dulce, non statim etiam nigrum est
475. aquosum supernas partes &
que circa vesicam sunt, minus le-
dit, meracius partibus, que circa in-
testinum sunt, magis prodest 477
vini differentia vnde capi possunt
472. dulcis noxia & vtilitates 473.
474. 475. albi & vinosi noxia &
vtilitates 475. 476. austeri noxia
& vtilitates 477
vini noxia quo pacto corrigenda sint
497.
à Vino quando abstinendum 595. 595.
597
Viridis faciei color vnde 266
viridis color in excrementis semper sit
à calore 267
Vita brevis si cum arte conferatur 2
vita primorum parentum longa Dei
beneficio, non natura 5
Vlcera quadam vino, quadam aqua
ablunda 157. hydropticis difficile
sanantur 180. quarum partium
sunt lethalia 183
ex vlcibus magna salutis aut mor-

tis indicia capiuntur in morbis a-
cutis 285
vulcerum antiquorum curatio 195.
vulcerum siccitas quando malum si-
gnum 285
Vmbilicus cur pueris inflammetur 91
Vomitus vtilissimus qui 337. quatenus
fit euacuatio naturalis ibid. prauus
& lethalis 338. biliosus quibus atari-
bis familiaris 383
Vomitus sanguinis solutio 161
vomitus critici futuri signa 380
vomitus lividi causarum dignotio 338
vomitus cur tremor labij præcedat
381
Vomitoriaryum potionum formula
due 621
Vrina ex crassa & grumosa, facta te-
nuis inuat 136. crassa semper est
perturbata 136. tenuis apud Hippo-
*cratem dicitur quandoque qua
 conturbationem deposuit* 137. perspi-
cua & alba in phreniticis, mala
138. perturbata, coctionis obscura
signum 137. alba & perspicua de-
terrimum in pueris 139. multa, noctu
mita quid significet 145. rubra
cum sedimento subrubro quid si-
gnificet 329. rufa & tenuis quid
331. aquosa quibus de causis fiat, &
quid significet 332. 333. foetida 332.
nigra & crassa 333. 334. 335. nigra
& tenuis ibid. tenuis & cruda
quando sit nota futuri abscessus
335
vrinae optima descriptio 328
vrinae sedimentum optimum 328. sedi-
mentū bonum 329. sedimenta ma-
la, peiora, pessima 330. nubecula bo-
na & mala 330
vrinae crassa nomine coctam intelligit
Hippocrates, crudam non nisi cum
alio nomine 556
vrinae velut iumentorum quid signifi-
cent in febribus 137. aquales vel in-
equales que 556. quid significent
209. 556. crassa que vocentur ab
Hippocrate 350
vrinae puerorum quales 334. virorum
ibid.
vrinam quomodo balneum moueat
504
vrinarum exitialium enumeratio 332
vrinarum malarum ob particulare re-
num, vterum aut vesica vitium
dignotio 337
vrinarum coctarum descriptio 584

I N D E X.

<i>vrinarum albarum & perspicuarum</i>	<i>tia</i>	182	<i>fœtus debilitatem significat</i>	169
<i>qua fit grauior</i>	<i>Vtero acetum cur noxium</i>	138.139	<i>utero gerentibus auxilia magna periculosa</i>	99
<i>vrinas matutinas cur contemplentur Medici</i>	<i>utero gerentes quando purgande sunt</i>	582	<i>Vulnera cur quibusdam facile, quibusdam difficile sanescant</i>	468
<i>Vteri suffocatione laborantes iuuantur</i>	<i>utero gerenti menstrua si profluant,</i>	99		

F I N I S.

Series Characterum.

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz, ABCDE
 sunt omnes terniones, præterquam E duernio, & x quaternio.

ANNO CHRISTI
 clō Id LXXXIX.